

NOSOLOGIA METHODICA
SISTENS
MORBORUM CLASSES
Juxtà Sydenhami mentem & Botanicorum ordinem.

AUCTORE

FRANCISCO BOISSIER DE SAUVAGES

Regis Consiliario ac Medico, in Monspeliensi Universitate Medicinæ, olimque Botanices, Professore Regio; Academiæ Scientiarum Monspeliensis, Londinensis, Upsaliensis, Berolinensis, Florentinæ, Physico-Botanicæ, Suecicæ, Naturæ curiosorum, & Instituti Bononiensis Socio.

Editio ultima, auctior, & emendatior.

TOMUS SECUNDUS.

Si morbi cujuslibet historiam diligenter perspectam haberem, par malo remedium numquam non scirem adferre. *Sydenham.*

AMSTELODAMI,
Sumptibus FRATRUM DE TOURNES.

MDCCLXVIII.

CLASSIS SEPTIMÆ SYNOPSIS.

DOLORES.

ORDO I. DOLORES & moleſtiæ vagæ ſæpiùs univerſales aut cutaneæ ad phlegmaſias non referendæ.

I. ARTHRITIS, *goutte*, articulorum dolor ſpontaneus periodicus.
II. OSTOCOPUS, *douleur des os*, oſſium dolor non erraticus & internus in artubus.
III. RHEUMATISMUS, *rheumatiſme*, dolor diuturnus in parte carnoſâ artuum.
IV. CATARRHUS, *catarrhe*, collo vicinarum partium dolor à frigore ſuſcepto, cum tuſſi, coryzâ, &c.
V. ANXIETAS, *anxieté*, moleſtia quæ ad continuam loci mutationem cogit.
VI. LASSITUDO, *laſſitude*, moleſtia cum debilitate quæ ad quietem invitat.
VII. STUPOR, *ſtupeur*, moleſtia quæ ſenſum tactûs obſcurat.
VIII. PRURITUS, *prurit*, moleſtia quæ ad ſcalpendum nos cogit.
IX. ALGOR, *froideur*, moleſtia qualis à ſummo aëris frigore excitatur.
X. ARDOR, *chaleur*, moleſtia qualis à ſummo aëris calore producitur.

ORDO II. DOLORES CAPITIS, ſcilicet vel capillitii vel faciei.

XI. CEPHALALGIA, *mal de tête*, gravativus capitis dolor.

XII. Cephalea, *cephalée*, periodicus diuturnus tenſivus capitis dolor.
XIII. Hemicrania, *migraine*, dolor alterutrius lateris frontis.
XIV. Ophthalmia, *ophthalmie*, dolor oculi cum rubore, lucis intolerantia, &c.
XV. Otalgia, *douleur l'oreille*, dolor aurium.
XVI. Odontalgia, *mal de dents*, dolor maxillarum dentiumve.

ORDO III. Dolores pectoris, jugulive anhelationis expertes, anhelationibus non accenſendi.

XVII. Dysphagia, *difficulté d'avaler*, moleſtia deglutitionem impediens.
XVIII. Pyrosis, *cremaſon*, ardor œſophagi ad ſtomachum extenſus.
XIX. Cardiogmus, *douleur du cœur*, dolor cordis cum ejus pulſatione.

ORDO IV. Dolores abdominales interni.

XX. Cardialgia, *cardialgie*, moleſtia in ſtomacho ſyncopem minitans.
XXI. Gastrodynia, *douleur d'eſtomach*, dolor vehemens epigaſtrii ſtomachive.
XXII. Colica, *colique*, dolor inteſtinorum.
XXIII. Hepatalgia, *douleur hépatique*, dolor hypochondrii dextri hepatiſve.
XXIV. Splenalgia, *mal de râte*, dolor aut moleſtia in regione lienis.
XXV. Nephralgia, *douleur néphrétique*, dolor lumbi alterutrius ureteris ductum ſequens, cum nauſeâ, teſtis retractione in viris, cruris ſtupore in fœminis, &c.
XXVI. Dystocia, *difficulté d'accoucher*, dolor uterinus in gravidis cum conatibus parturitionis.
XXVII. Hysteralgia, *mal de mére*, dolor uteri ſine niſu parturitionis.

ORDO V. Dolores partium externarum locales, artuumque.

XXVIII. Mastodynia, *douleur du ſein*, dolor mammarum.
XXIX. Rachialgia, *colique de Poitou*, dolor abdominis & ſpinæ dorſi in brachiorum paralyſim aut convulſiones deſinens.

XXX. Lumbago, *Ereintement*, dolor lumborum corporis erectionem impediens.

XXXI. Ischias, *Sciatique*, pelvis & coxendicis dolor claudicationem sæpiùs inducens.

XXXII. Proctalgia, *Mal du fondement*, dolor podicis citra tenesmum.

XXXIII. Pudendagra, *douleur des parties honteuses*, dolor genitalium citra dysuriam.

CLASSIS SEPTIMA.

MORBI DOLORIFICI,

SEU

DOLORES.

ALGEMATA Græcis, quo nomine etiam *Hippocrates* nosemata, seu morbos in genere intellexit; Gallis *Douleurs*, *maladies de douleur*; Anglis *Pein*, *Asch*; Hispanis *Lastimas*; Italis *Dolori*.

2. *Character.* Morbi quorum præcipuum symptoma est ingrata & molesta sensatio, aut imaginatio, qualis ex nervearum partium laceratione, rosione, ustione, pressione, aut distractione oritur.

3. Non omnis molesta sensatio dolorificos morbos determinat, cùm vix ullus sit morbus qui molestam sensationem non inferat; unde *Hippocrates* morbum per molestiam definivit; requiritur dolor constans, vel notabilis, qui cætera symptomata superet; si enim morbum febrilem, inflammatorium, convulsivum, vesanum, evacuatorium comitetur dolor, tunc ægritudo ad illas classes pertinet.

Theoria Doloris Mechanica.

4. Dolor est molesta & confusa perceptio, qualis à fibrarum nervearum distractione, rosione, punctione, similive læsione oritur.

5. Perceptio molesta à sensatione, seu actione corporis cujusvis in fibras ner-

nerveas oriunda, dolor est *sensitivus;* quæ verò ab actione simili in fibras cerebri medullares, aut sine ullâ actione in corpus, ab animæ affectione dependet, dolor *imaginarius* est, qualem experiuntur somniantes, hystericæ, artubus truncati, pathematis agitati, sine ullo vitio corporeo.

6. Dolor vulgaris à sensatione oriundus pendet materialiter ab eâ nervis illatâ violentiâ, ex quâ rupturæ, vel dissolutionis periculum imminet; formaliter verò à perceptione & metu hujus periculi proximè imminentis.

7. Causæ hujus actio est proportionalis vi fibras impetenti, & attentioni animæ periculum ruptionis sentienti.

8. Fibræ nerveæ quæ magis exiles, nudæ, solitariæ, tensæ, illæ cæteris paribus ab eadem vi faciliùs rumpuntur.

9. Corpora majorem vim habent ratione molis, & ea plures simul fibras lacerant, & ratione velocitatis, & ea eodem tempore altiùs penetrando fibras attingunt.

10. Si vis corporum in nos agentium imminuatur à partium resistentia, quò major est moles simul partibus applicata, eò dolor est magis extensus, sed minùs intensus, quia corporis impetus à pluribus fibris sustinetur.

11. Si vis corporum in nos agentium partium nostrarum resistentiâ longè major sit, dolor quidem ab ejus actione velociori exsurgens acutior est, sed tanto fugacior, quia sectis fibris nerveis earum sensus perit, & dolor evanescit.

12. Hinc patet cur ab eodem pondere capillorum fasciculum trahente, nullus dolor, vel levis; si verò unicum pilum trahas, dolor acutus exsurgat? Si pluma labii fibras leviter vellicet, sensatio molestior est, quàm si carnes abdominis manu distrahantur; quia fibrillæ nerveæ, solitariæ, nudæ, magis tensæ, magis à tractatione periclitantur, quàm trunci nervei carnibus immersi, laxi.

13. Si globus in manum impingat, actio globi est, ut ejus vis totalis, dum manus resistit immobilis; ipsius globi vi minor, quò magis cedens recedit manus; nulla, si manus pari velocitate recedat, quâ globus eam premit; omnium maxima, si in globum impetentem manus ipsa moveatur. Hinc gradus collisionis, & doloris à contundentis instrumenti actione & reactione quisque repetat.

14. Hinc sequitur sævos fore dolores, sive corpus humanum in parietem impingat, sive paries in corpus humanum irruat, sive calculus, dum homo curru vehitur, in renes impetat, sive ren, vel vesica spasmodicè se constringens calculum fortiùs comprimat.

15. Actio stimulantis in corpus nostrum, si par fuerit resistentia, est ut ejus vis, seu ut moles & velocitas quadrata conjunctim, quæcumque fuerit ejus figura. Sic globus plumbeus obtusissimus, & minimus, modò summâ velocitate moveatur, duriores corporis nostri partes potest diffringere.

16. Si minimæ fluidi cujuſdam moleculæ valeant ſolidas noſtras partes rodere, diſſolvere, certum eſt eas tantò majori velocitate pollere, quò minores ſunt, aut indigere tantò majori temporis ſpatio, ut datum effectum præſtent, quò ſunt pauciores.

17. Errant itaque illi, qui vim corroſivam, ſtimulantem, diſſolventem ex ſola molecularum minimarum ſtimulantis, vel ſolventis figurâ acutâ, & rigiditate deducunt: cùm figura acuta nullam viam habeat ad agendum, & tantùm agat commodiùs, ſi vis ſufficiens ipſi applicetur.

18. Ut aqua pura rodit duriſſimum metallorum, & oleum blandum diſſolvit cuprum, ita moleculæ fluidi ſalibus, partibuſque acutis ac rigidis deſtituti, valent nervos lacerare, rodere; ex eo quod fluidum rodat & ſtimulet, non ſequitur illud gaudere rigidis & acutis particulis.

19. Vi adhæſionis moleculæ fluidorum agunt eò fortiùs in ſolida, quò major eſt mutuus eorum contactus; ſed mutuus contactus eſt major, quò major eſt affinitas gravitatis ſpecificæ, & ſimul molecularum & pororum eas recipientium: adeoque vi adhæſionis moleculæ fluidorum poſſunt agere plus vel minus in fibras nerveas corporis humani, licet ſphæricæ & obtuſæ ſint, ac omnis duritiei expertes.

20. Corpora molliſſima, ut aqua, ſi velociter impetantur, ut à manu, non minùs repercutiunt quàm ſi forent dura; ita non minùs feriunt, ſi corporis ſolidi & reſiſtentis partes impetant illa fluida; utrobique enim æqualis eſt colliſio; ergo à vehementi actione corporis in nervos ad ejus duritiem non valet conſequentia.

21. Sic explodi poſſunt errores, quos in Scholas induxit Carteſiana, in mechanicis ſæpiùs erronea, philoſophia; qui tamen errores, ſi longis præjudiciis confirmati, vix avelli poſſunt.

22. Principia morborum dolorificorum ſunt, vel 1° *Inſtrumenta* mechanicè pungentia, oſſa acuminata fracta, calculi aſperi renibus impacti; vel prementia, ut calculi ſphærici, politi; vel trahentia, ut quæ os luxant, ſubluxant; vel vulnerantia, aut contundentia, ut vis corporum in nos impingentium, aut corpus noſtrum in dura obvia lapſu, impetu, impactum.

23. Vel 2° *Infarctus* vaſorum, ſeu obſtructio à copioſo, vel ſpiſſo fluido, maximè ſi retroſequens fluidum urgeat infarctum; unde vaſa infarcta aggravantur, diſtenduntur, hinc dolor gravativus; vel etiam diſtrahuntur fortiùs, unde dolor diſtenſivus; vel inflammata pars in acumine ferè laceratur, hinc dolor punctorius, perterebrans, pulſans, cùm infarciuntur arteriæ, antequam in reticula, vel in venas abeant.

24. Hujus *infarctus* quantitas eſt eò major, quò emiſſaria fluidi magis ejus effluxui reſiſtunt, vel culpâ ſolidi conſtricti, compreſſi, vel culpâ fluidi viſcoſi, craſſi; & quò immiſſaria fortiùs immiſſum recipiunt ſimul fluidum, ut à corde vehementer contracto, ab ipſo immiſſario fortiùs pulſante, vel ſpaſmodicè ſe contrahente; utraque enim de cauſa pars infarcta fortiùs diſtenditur, premitur, concutitur, ut accidit in phlegmone; hinc dolor vehemens.

25. Vel

25. Vel 3° vitia solidorum dolori ansam præbent, quia majori *erethismo* pollent, aut ob præviam tensionem, aut ob influxum fluidi nervei majorem quo tenduntur, aut ob phlogosim, aut ob sensibilitatem adauctam à metu, debilitate, pathemate, subitaneâ & inassuetâ actione, partis teneritudine. Sic metus titillationem reddit dolorificam, & intolerabilem; assuetudo tegendi caput facit ut à levi aurâ, si detectum fuerit, frigeat; oculi ophthalmici diù clausi, cùm sanati sunt, à luce etiam læduntur; pars nimis diù calidè fota, & remollita dein à minima causa dolet; ægri debilitati delicatiores fiunt, & molestiùs afficiuntur à levibus incommodis; nerveæ fibræ aëri expositæ nudæ ab aëris attactu dolent acerrimè; tendines tormentis distracti levi pressione dolent; oculi phlogosi affecti lucem non tolerant; convulsa intestina colicam, ileum inducunt.

26. Vel 4° *Acrimonia* humorum, ut bilis, urinæ, ichoris, puris, tabi, virus syphilitici, scabiosi, cancrosi, & similium, dolores excitat maximè pruriginosos, rodentes, acres, calidos, urentes, vi adhæsionis; & quoniam diversa corporis solida, viscera, ac colatoria, gaudent diversa gravitate specifica, ut docent statica *Hambergeri* experimenta, idem fluidum acre illi potiùs adhæret parti quàm alteri, eadem ratione quâ bilis potiùs secernitur in hepate, quocum gravitate specifica affinis est, & urina in rene, & saliva in parotide, non verò è converso. Hinc intelligitur cur materies arthritica articulos, rheumatica musculos, syphilitica vetus periosteum, scabiosa cutim, &c, aggrediatur, ibique dolores excitet.

27. Vel 5° Conatus naturæ ad expellendam, aut corrigendam materiem quamvis morbificam, sive acrem, sive blandam, sed copia vel situ incommodam, sive conatus sit rationalis, sive erroneus, sive voluntati congruus, sive illi repugnans; atque hi conatus sunt frequentissimum dolorum principium. Dolores capitis non raro sunt à conatu naturæ ad excitandam narium hæmorrhagiam; dolores pectoris à conatu naturæ ad expectorandam materiem morbificam; unde tot dolores pertinaces capitis, pectoris, uteri, obortis hæmorrhagiâ, hæmoptysi, catameniis evanescunt. Dolores partûs non certè à pondere fœtûs; quippe quidni pridie doleret uterus? Cur illico noni mensis fine tantùm illi dolores excitantur, & per intervalla deinceps continuò breviora revertuntur eodem dato pondere? Dolores illos excitant constrictiones naturales uteri, quæ ligamenta lata distrahunt; revertuntur illa iterùm tormina, cùm excluso fœtu sequenti die excludendi sunt grumi cruoris in utero concreti, orificium adhuc dolens deduci debet per violentiam quâ constringitur uterus, unde dolores atroces. Quis ignorat autem in partu, voluntatem quandoque naturæ suppetias ferre in eliminando fœtu?

28. Indicatio rationalis est cognitio utilitatis, vel opportunitatis cujusdam auxilii in dato morbo adhibendi, ex qua determinatur voluntas ad illud agendum, vel præscribendnm, quod profuturum esse cognoscimus.

29. Indicatio empirica est memoria utilitatis, quâ quoddam auxilium in

simili

fimili cafu fuit adhibitum, etiamfi modus agendi, & morbi conditio; feu caufa ignoretur. Hæc valet in ufu remediorum fpecificorum, & arcanorum, quorum utilitas folâ experientiâ, vel hiftoriâ comperta eft.

30. Indicantur in omni dolore fenfitivo, 1° laxantia, quæ fibræ nerveæ diftractæ tenfionem minuunt: 2° anodyna, quæ animæ fenfibilitatem tollunt, vel minuunt. Nam cùm laxantia & anodyna neceffariò deftruant fenfibilitatem & diftractionem, quæ fimul junctæ dolorem conftituunt, ex illorum ufu cognofcimus ægrum meliùs habiturum; ergo ea auxilia utpote profutura indicantur.

31. Verùm cùm partium laxitas earum officiis noceat, animæque fomnus, & ftupor ejus actiones liberas impediat, ille ftatus diù fine fanitatis detrimento perftare non poteft, nec narcotica poffunt continuò deglutiri. Neceffum eft ut principia doloris, feu caufas etiam hujus diftractionis tollamus; principia verò funt vel inftrumenta mechanicè lædentia, vel infarctus, vel acrimonia, vel erethifmus, vel demùm naturæ conatus, iifque fublatis tollitur diftractio, quæ doloris caufa eft materialis; ergò ea auxilia indicantur, quibus ea tolluntur principia.

32. Irritantia mechanica funt vel externa, ut chlamydes pectus conftringentes, calcei pedem prementes, collaria, vincula arctiora, quæ removenda funt; vel interna, ut calculus veficæ qui lithotomiâ educendus, fœtus mortuus cujus partus provocandus, fcybala dura clyfmatis educenda, faburra emetico catharticove ejicienda, fragmentum cranii trepano attollendum, pus in abfceffu, cui via paranda; quibus omnibus chirurgica auxilia fæpiùs competunt.

33. Infarctus fit vel per fluxionem, ut phlegmo, eryfipelas, cujus remedia in claffi inflammationum quærantur; vel per congeftionem ab humorum fpiffitudine & craffitie, vel ficcitate, quæ indicant medicamenta refolventia, feu ea quæ phyficè agendo fluidis infpiffatis fluiditatem conciliant: Illa verò agunt imminuendo mutuos contactus humoris concreti; five interponendo moleculas aqueas fphæricas, ut diluentia, emollientia; five interjiciendo particulas igneas, quæ moleculas cohærentes feparent, ut calida; five intermifcendo particulas fluidi fpecificè levioris, ut refinofa, oleofa, unguenta; five impediendo perfpirationem, eamque colligendo, unde veluti in balneo vaporis retinetur pars infarcta, quod præftant emplaftica, unguinofa.

34. Sed quoniam infarctus dolorificus fimul ftipatur tenfione nervorum, eaque tenfio laxantibus fimul & anodynis minuitur; ea præ cæteris eligenda refolventia, quæ fimul emollientia funt & anodyna, quæque cutim fatis altè penetrant, ut ad partem affectam devenire poffint.

35. Talia funt flores chamæmeli & meliloti, folia cicutæ & hyofcyami, ex quibus in aquâ, vel lacte coctis parantur cataplafmata, vel intinctis linteis fomenta partibus calidè admovenda; farinæ etiam quatuor refolventes dictæ, orobi, lupini, fœnigræci, in paftam redactæ, addito croco, oleo lini, & fimilibus; ovorum vitelli, fperma ceti; catelli, colum-

columbæ, pulli juniores vivi secti & lateri, capitive dolenti, vel contuso, vel bubonoceli applicati optimè resolvunt, & sedant : Idem præstant axungiæ, adipes, olea, butyrum lactis, cacao, quæ etiamsi à causâ frigidâ dolentibus calidè illiniuntur, superpositâ chartâ emporeticâ ; huic scopo etiam conducit vinum rubrum, quo cum micâ panis paratur cataplasma resolvens ; ast ex spiritu vini & camphora, cujus uncia libram spiritus vini ingrediatur, fit resolvens penetrans & antiphlogisticum ; etiam sapones in aqua vitæ soluti, & partibus dolentibus applicati, necnon irrigationes, semicupia ex aquis thermalibus sulphureis, quæ dolores rheumaticos resolvendos fugant.

36. Interna resolventia doloribus accommodata sunt chinæ radix, salsa parilla, dulcamara, & potissimùm electrisatio. Chinæ radix conscissa bulliat in aqua, vel jusculo à drachma semisse ad drachmam pro quovis jusculo ; salsæ parillæ semi-uncia pro quavis aquæ libra potum præstat optimum ; dulcamaræ stipites in lacte cocti vim resolventem & anodynam lacti conciliant, modò magnâ copiâ lac singulis diebus bibatur. Sed in doloribus rheumaticis à lymphâ spissâ factis, in ischiade, nihil est utilius iteratâ quotidie electrisatione, scintillis è collo extricatis, & additâ sub finem levi fulminatione, quo solo auxilio innumeros sanatos vidimus ; conducunt & laconica, stuphæ, seu fomenta calida ex foliis ebuli, vel hederæ in aqua, vel sub cineribus coctis, & parti dolenti, ac œdematosæ admotis.

37. Ubi acrimonia datur ; conducunt edulcorantia, in calidis doloribus à sanguine exsucco, lymphâve aridâ productis ; in hunc finem parantur ex pullo juniore, ranis, vitulinâ carne decocta, quæ formâ ptisanæ, jusculive potantur ubertim, præmissis generalibus ; præmissis jusculis, interposito leni cathartico, lacticinia feliciùs adhibentur, ut lac asininum, vaccinum, caprillum, ea pro omni cibo arthriticis, rheumaticis feliciter usurpantur. Flores malvæ, violæ, radices althææ, semina lini infusa in sufficienti aquæ copiâ suppeditant potum calculosis, dysentericis optimum. Extùs edulcorant cataplasma de mica panis cum lacte & croco, de oryzâ coctâ, pulpa radicis althææ, & axungiæ recentes, butyrum insulsum, unguentum de althæâ modò recens sit ; oleum olivarum, amygdalarum.

38. Ad erethismum & naturæ conatus compescendos conducunt laxantia demulcentia, ut balneum in oleo, in decocto foliorum malvæ, violæ ; clysmata ex iisdem ; litus ; potus diluens & demulcens, maximè oleum amygdalarum dulcium intùs & extùs usurpatum ; præstant in doloribus acutis, vel febrilibus phlebotomiæ, hirudines ; sed demùm ubi dolor non est gravativus, nec æger interno capite laborat, hos erethismos & quosvis naturæ ferociores conatus moderantur, & sedant anodyna & narcotica, maximè in doloribus spasmodicis sine soporis metu, in hystericis motibus, in atrocibus quibusvis membranarum divulsionibus, in colica, ileo, nephritide.

39. Mitissima sunt syrupus de papavere albo, qui puerulis ad drachmam, adul-

adultis à ſemi-unciâ ad unciam datur; diacodium, quod opii partem recipit, minori copiâ præſcribitur; caput unum aut alterum papaveris albi, quod in paucâ aquæ copiâ coquitur, & decoctum hauritur; laudanum adhibetur, ubi doſis ſyrupi papaverini non ſufficit, atque laudanum liquidum intus guttatim uſurpatur, ut à guttâ unâ ad ſex pueris, ad viginti & multò plures adultis minorem doſim expertis: Solidum laudanum à ſemi-grano præſcribitur, ſenſim augendo, vel quartâ quavis horâ repetendo, vel majori doſi initium ducitur, ſi dolor urgeat. Theriaca recens etiam uſurpatur, cujus una drachma continet opii granum; vel diaſcordium, cujus una drachma vix dimidium opii granum continet; vel pilulæ de cynogloſſo, cujus grana octo continent opii, & ſeminum hyoſcyami ex ſingulis granum unum, vel ſapo Starkei hîc vix uſitatus.

40. Ex laudano ſolido, ad grana tria cuique unciæ unguenti de althæa mixto, fiunt litus anodyni; ex granis aliquot laudani & tacamahacâ, vel galbano fiunt emplaſtra temporibus applicanda.

41. Verùm & narcotica, quandoque intus non adhibenda, poſſunt extùs admoveri, ut folia hyoſcyami, cynogloſſi, ſtramonii, lacti vel aquæ incocta, & in cataplaſma ſeu pulpam redacta; ſic ſuccus ſolani hortenſis, phytolaccæ cum oleo leniſſimo tritus in marmoreo mortario abit in unguentum quod ulceribus cancroſis applicatur; ſic balſamum tranquillum calidum partibus admovetur.

42. Ubi vires ſunt refocillandæ, ſtomachus roborandus, humores torpidi diſſolvendi, anima exhilaranda, doloreſque ſpaſmodici compeſcendi, guttæ minerales anodynæ fruſtulo ſacchari affuſæ intùs ſumantur; nitrum in doloribus nephriticis, & calore, ſiti ſtipatis, uſurpatur; hujus grana decem vel viginti in ſingulis ptiſanæ libris ſufficiunt; id fervorem temperat, & ſanguinem diſſolvit.

43. Sal ſedativum Hombergii in doloribus hyſtericis ad grana duo, vel forma ptiſanæ ad grana decem uſurpatur in animi anxietatibus, agrypniâ. Nullus ſopor ab æthereo liquore Hoffmanni, nitro, nec à ſedativo ſale Hombergii pertimeſcendus eſt.

44. Si primæ viæ ante opiatorum uſum internum non ſint expurgatæ, metuendæ ſunt cardialgiæ, nauſeæ; ſi ſanguis non ſit edulcoratus, & ſolida laxata, metuendum eſt ab horum uſu delirium; aut ſopor turbulentus, anxius, agrypniâ pejor, exſpectandus.

45. Narcotica evacuationes ſupprimunt, naturæ conatus ſuſpendunt; ab his itaque abſtinendum, cùm evacuationes, & naturæ conatus neceſſarii ſunt, ut in aſthmaticis; vires fractas ab evacuationibus immodicis, ut dyſenteriâ, cholerâ, reficiunt; ſuppreſſa ob dolorem, & ſpaſmum catamenia non retinent. Aſt facile eorum uſus in conſuetudinem difficilè deponendam abit, niſi edulcorantia in narcoticorum locum ſenſim ſubrepant.

46. Nunquam feliciùs naturæ conatus ſedantur, quàm ſublato eorum principio, ſeu 1° ſublatâ materie morbificâ, ut avulſo dente carioſo in odontalgiâ; evacuatis ſinubus frontalibus in hemicraniâ inde oriundâ; rejectis vo-

mitu

mitu saburris, quæ cardialgiam excitant; misso sanguine in rheumatismo calido, & inflammatoriis morbis; extracto calculo in dysuria calculosâ; 2° vel correcta materie morbificâ, ut viru syphilitico per hydrargyrosim; scorbutico per lacticinia; scabioso per sulphur, &c: hæc sunt omnium mitissima, quæ dolores sedant, auxilia; 3° vel revellendo seu conatus naturæ aliorsùm determinando per stimulantia, quæ tamen methodus Empiricis ut plurimum relinquenda: Sic colicam cauterio actuali pedibus admoto curant Javanenses: Sic Sinenses moxâ accensâ urunt dorsum ut sopiant dolorem lateris, pollicis abductorem ad curandam odontalgiam, quam nostrates infuso in aurem allii succo sanant. Cephalæam accensis capillis sanatam vidit *Hombergius*; ischiadem combusto femore sanabat *Hippocrates*, & quod ferrum non sanat, igne sanari pronuntiabat; vide *Hertælii dissert. de stimulantium effectu sedativo.* Hinc liquet quare emetica cephalalgiæ speciem sæpè tollant duplici titulo.

47. Ad sedantia referri debet nervorum parti dolenti prospicientium mechanica pressio, ut maxillaris inferioris juxta auriculam decurrentis vel arteriæ temporalis in cephalæa, nec non vinctura capitis in eodem morbo, quibus frenatur naturæ impetus dolorem efficiens.

Theoria Doloris Psychologica.

48. Psychologia est scientia eorum quæ per animam possibilia sunt: *Wolf Psychologia rational. prælim.*

49. Animam in morbis dolorificis non merè passivè se habere, sed pro doloris aversatione, & agendi potentia, qua pollet, ad ejus principia tùm avertenda, tùm auferenda, diversos conatus edere, tum rationi, tùm experientiæ consentaneum est.

50. Motiva itaque animam in his morbis ad agendum sollicitantia, fines quos ejus conatus intendunt, media quibus utitur, ad theoriam doloris psychologicam attinent.

51. Nulla propositio certior est in Geometria quam hæc psychologica; hominem scilicet felicitatis, seu non interruptæ voluptatis esse adeò cupidum, ut quidquid meditetur aut exsequatur, illud hujus finis gratiâ directè vel indirectè faciat: ita ut philautia, seu amor proprius, sit omnium hominis actionum auctor, & suasor.

52. Non verò solas actiones liberas philautiæ famulari certum est, sed etiam naturales in eum finem dirigi docent qui pathematum theoriam certiorem scripsere, ut *Archiater la Chambre*; & qui conatus irâ, metu, libidine percitorum pro inconcinnis, & fortuitis machinæ, & fluidi nervei motibus habent, non minùs errant, quàm qui motus oculorum, palpebrarum, pupillæ, ex eo quod eorum non simus conscii, pro inanibus, & fortuitis habent, licet in eximios fines, ut visûs perfectionem dirigantur.

53. Philautia exigit ut quantùm de machinæ suæ integritate, robore, pulchritudine, & sanitate lætatur anima, tantùm de ejus destructione, de-

 bilitate,

bilitate, deformitate, ægritudine mœreat. Mœror enim eſt intuitiva imperfectionis ſuæ cognitio; cùm autem perfecta non ſit machina niſi integra, robuſta, pulchra, ſana tendat ad hominis longævam felicitatem, omneſque ejus partes ad eumdem finem conſpirent, ſi quavis de cauſa ſaucietur, vulneretur, corrumpatur ejus machinæ ſtructura, ea imperfectior evadit, & ejus imperfectionis intuitu mœret, quæ ipſi unitur, & ejus conſervationi invigilat, anima.

54. Nervorum diſciſſionem, ruptionem, lacerationem inferunt quæcumque vulnera corpori extùs inflicta; nervi enim cuſtodiam fidelem referunt, quæ ſenſum moneat de periculo imminente; horum itaque læſio, diſtractio, non poteſt eſſe non moleſta, atque moleſtia percepta tactu ob imminentem partium ruptionem *Dolor* dicitur.

55. Omnis perceptio dividitur in ſenſitivam, & imaginariam: illa ſenſitiva eſt, quæ refertur ad objectum reſpectu cerebri externum, & ejus actioni tribuendum; ſic viſio ſenſitiva eſt ſcintillæ, ſi reapsè ſcintilla exterior agit in organa viſûs.

56. Perceptio verò imaginaria vel phantaſtica dicitur, quæ etiamſi referatur ad objectum externum, fit tamen à ſola mutatione intra cerebrum, nulloque objecto ſimili præſente ſeu agente in organa; ſic etiamſi nulla reapsè ſcintilla ſit præ oculis in diverſis morbis cerebri, aut etiam percuſſo in tenebris oculo, ſcintillæ nobis repræſentantur, & viſio illa imaginaria eſt.

57. Ita & errores in tactu admittuntur, quippe aliæ tactûs operationes ſunt ſenſitivæ, & reſpondent objecto tactûs præſenti, ut dolor ab aciculâ manum actu pungente; aliæ verò ſunt imaginariæ, ut dolor quaſi ab aciculis pungentibus manum, quæ tamen ab aliquot annis fuit amputata: hujus verò doloris imaginarii exemplum vidimus aliquot abhinc annis in mendico, cujus humerus in noſocomio Sancti Eloei fuerat amputatus.

58. Cùm anima non poſſit contriſtari, quin huic attenta cætera objecta, & negotia negligat, ut homo curæ intentus cæteris muniis minùs aptus eſt, à gravi dolore languent cæteræ functiones, quæ ab animæ actione tanquam principio movente dependent: hinc actiones liberæ, ut loquela, deambulatio, labores minùs ad vitam neceſſarii, actiones omnes artuum voluntati ſubditorum languent, intermittuntur, differuntur, ſegniter fiunt.

59. Actiones naturales ab animâ pendent, licet intellectus eas minimè determinet, nec voluntas præcipiat, ut motus cordis, reſpiratio, excretiones, quæ appetitu quodam jucundo ſollicitantur, ut ſalivæ ad juſculi ſuavis aſpectum, languent admodùm, intermittuntque quantùm neceſſitas permittit; ſic in dolore diriſſimo pulſus exilior, debilior, rarior; reſpiratio ſimiles pulſui patitur mutationes; iſta quandoque ſuſpirioſa, interrupta, querula, turbata; pulſus etiam quandoque intermittens, turbatus.

60. Actiones verò quæ vitæ actuali non ſunt neceſſariæ, ut excretiones memoratæ, ut manducatio horis aſſuetis, ambulatio, omninò per horas, dieſque etiam aliquot dimittuntur. Nulla voluptas odoratum, viſum recreat, omnia diſplicent, & faſtidiuntur, appetitus ciborum, potulentorum, veneris,

ris, tabaci, caffé, &c. etiamsi in deliciis priùs habeantur, jam evanescit, ut apud eos qui magno mœrore à principio morali conficiuntur; deglutitio etiam difficilis quandoque evadit, & si cibi consueti solitâ dosi ingerantur, indigesti diù gravant stomachum.

61. Omnes partes consentiunt, seu se mutuò adjuvant, sic pedibus insistere stando non possumus quin ad hanc stationem concurrant musculi pedum, tibiarum, crurum, lumborum, pectoris, colli, &c; nec in hoc situ pedem loco movere, quin omnes prædicti musculi simul agant, nobis insciis, etiam invitis; ast si alter musculus, v. g. in collo, dolorifico morbo laboret, is dùm contrahitur dolet acriùs, atque cùm pedem stando loco movemus, is contrahitur nobis invitis, & insciis, ergo in hoc casu dolet acriùs à motu pedis. Idem dictum esto de aliis partibus remotissimis, dùm pes luxatus est, dùm mariscæ podicis dolent, vel levissimus brachiorum, vel trunci motus dolorem redintegrat, tussis, excreatus eum exacerbat.

62. Hinc sedula arthriticorum, rheumaticorum, fractorum, luxatorum attentio, viriumque intensio, eo fine, ut motus conspirantes, etiam remotarum partium, caveantur vel lenissimè fiant; hinc posituræ delectus scrupulosus, hinc etiam partim virium impensa, & debilitas in his morbis.

63. Ex summa doloris aversatione, summa hujus principii tollendi enascitur cupiditas, tanta ut qui patientissimo aliàs animo sunt, in hisce tormentis impatientissimè moram tolerent, remedia exspectent, & contra obvios dolori sedando inutiles facilè irascantur; ut in atroci dolore novam posituram, à qua levatum iri se sperant, continuò quærant, seu irrequieti sint, licet ex posituræ mutatione sæpe magis doleant, vires exhauriant, perspirationem inhibeant, hinc majora mala sibi accersant. Ea enim est hominis indoles, ut præsente dolore nihil ipsi videatur acerbius; inde omnia experiri mavult licet dubia, quàm certò pati statum præsentem.

64. Pathematum nexu Deus optimus omnes homines invicem uniri voluit: quod tibi fieri vis, alteri facias, est principium divinæ sapientiæ, humanæ philautiæ consentaneum; si vis me flere, dolendum est primùm ipsi tibi: etenim pathemata, velut si contagiosa forent, sive grata sint sive ingrata, cum adstantibus, licet peregrinis & idioma non intelligentibus, communicantur. Si quem videamus vel meritò, vel immeritò pœnis mulctatum, inviti vel volentes condolemus, & ad ipsi auxiliandum proni sumus; inquirant sagaciores quo mechanismo homo dolori ferendo impar, ut infantulus diro cruciatu excarnificatus, lachrymetur voce querula, singultibus interpolatâ, viciniam excitet, aliàs ridiculis, seu humanâ ratione vix explicandis, faciei distorsionibus dolorem suum invitus exprimat. Rideat quantumvis stoïcus hos inconcinnos, &, ut putat, inutiles, vel dolori exacerbando aptos naturæ motus: Nos in his miramur statim divinam bonitatem, quæ sancivit, his signis adstantes humanæ aut non ferinæ indolis condolere, & inde ad auxilium miseris ferendum ex

citari. Indè intelligimus quàm ſapienter hi motus, hæ diſtorſiones faciei quæ aliis ridiculæ videntur, quia harum finem non percipiunt, à naturâ inſtituantur, ut auxilium aliunde petat, & imploret, ope vocis quæ à diverſarum gentium hominibus, confuſè quidem, ſed clarè, cognoſcitur: quod à loquela diſtincta vix obtineri poſſet.

65. Indè intelligitur cur magnus dolor mutus ſit, cùm eo affectus nullum auxilium ſperet; cur dolor ab inimicâ manu voluntariè nobis excitatus, lachrymas non extorqueat tunc inutiles; aſt ſi quem videat ſibi faciliùs compaſſurum, nec ipſi vires ſuppetant ad vindictam, illico ad gemitus, fletumque confugiat miſer.

66. Nec quis objiciat idem in brutis fieri, adeoque hos fines naturam ad agendum non determinare, ſed cœco mechaniſmo ea omnia deberi. Is verò ſupponit bruta non ſentire, nec doloris remedia phyſica vel moralia quærere, cùm contrarium doceat experientia. Intellectus ad hos fines pervidendos neceſſarius non eſt, & inſtinctus ſufficit, nec poteſt ſentiri dolor quin ejus mali fugiendi nos, & bruta inceſſat cupiditas, quin ſimul & naturales, & liberos, ad eum removendum conatus inſtituamus.

67. Conatus liberi maximè inſtituuntur, quoties principium materiale doloris in ſenſus incurrit. Sic ſi os in faucibus impactum dolorem procreet, ipſamet quadrupedia muſculos omnes vicinos contrahunt, ut os ejiciatur, ſi deglutiri nequeat; ſimul collum, capite demiſſo, vicinis corporibus apprimit animal in eumdem ſcopum; jam digitos pedum anticorum intra fauces adigit, ut obicem extrahat; aërem tuſſiendo velociter emittit, ut hac vi etiam ſi fieri poſſit, avellat; nec non vomitu nauſeâque iteratis illud foras eliminare tentat, non ceſſaturum à conatibus, donec vires deficiant, aut ſeſe ab hoc malo liberet. Scintilla ignis in felis palmam advolet, illicò ignem fugit velociſſimè, & currendo palmam exagitat, ut ſcintillam excutiat. Spina ſit tendini infixa, ſubito dentibus extrahere, motu brachii excutere ſpinam nititur; illi verò conatus qui in brutis merè naturales ſunt, in hominibus ſæpè ſunt liberi.

68. Verùm ſi ſpinula altè adacta extùs non incurrat in ſenſus, tunc quid ſupereſt agendum, quod natura non exſequatur in homine, & in bruto? Spinula illa vel deſtruenda eſt, vel foras educenda; tutum non eſt auxilium, ſed parùm refert, ait *Celſus*, utrum tutum non ſit, modò unicum remedium: facto abſceſſu ſpinula quandoque corrumpitur, vel ſi ſit metallica tandem puri innatans innoxia evadit, & cùm extrorſum vergant ferè omnes abſceſſus, corpus nocuum feliciter demum eliminatur. Ad hunc finem aſſequendum neceſſaria eſt inflammatio, unde quidem dolor augetur, & rariſſimè corpus noxium vaſorum, & tendinum ſubſultibus frangitur, vel deſtruitur; aſt cùm inſtinctus non dignoſcat quænam ſit materiæ morbificæ durities, & ſæpius in ſimili caſu à fluido ſtagnante, cruore coagulato ſimiles dolores fiant, in quo caſu ſubſultus, &

con-

contractiones ſpaſmodicæ vaſorumque impetus acuti ad malum tollendum ſufficiunt, ſimiles conatus edit natura.

69. Aſt in his circumſtantiis magnum præſidium eſt Medici intellectus, & ſcientia medica, quæ cauſas morbi diſtinguit, & remedia aptiora, magiſque rationi conſona partibus dolentibus applicat; inutilia tamen, ut plurimùm, niſi natura ſimul ſuam in curatione ſymbolam conferat.

70. Hactenùs potiſſima dolorum ſymptomata, ut anxietatem, gemitus, lachrymas, debilitatem ex principiis pſychologicis deduximus; plura ſupereſſent explicanda, ut pervigilium; verùm quiſque ex prægreſſis illa deducere poteſt: ſic ex lege ſenſationis non poteſt una vivida idea excitari, quin aliæ ipſis alligari ſolitæ exſuſcitentur; verùm ſi plures ſimul ideæ ſenſitivæ claræ excitantur, homo dicitur vigilare: ergo intelligitur quare vigilia dolores notabiles comitetur.

CLASSIS SEPTIMA.

DOLORES,

PONOI & *Algemata Hippocrati*, quo etiam nomine morbos in genere indigitavit, cùm dixit *quamvis molestiam morbum esse*. *Passiones* Arabum, ut passio colica, iliaca &c; *Odynes Galeno* & *Copoi* multis, unde dolor ossium *ostocopus* dictus est. *Algeia* etiam idem sonat, unde *cardialgia*, *otalgia*, seu cordis dolor, auris dolor; nec non *agra* seu captura, inde *podagra*, *gonagra* &c.

Si dolor simplicissimus & in abstracto consideretur, tunc certè *Symptoma* est, ut Pathologi veteres volunt; sed cùm dolor secum gerat alia simul accidentia, horum concursus morbum constituit, sicque dolores notabiles, qui observantur, morbos constituunt, quoties scilicet dolor est ægritudinis præcipuum symptoma; si verò molesta sensatio comitetur graviorem morbum, ut febrem, phlegmasiam, convulsionem, fluxum, &c, tunc pro horum morborum accidente dolor reputandus est. *Dolores* classi morborum adstrictorum annumeravere Methodici: *Vide Prosper. Alpinum Medic. Method. lib.* 9. *Felix Platerus libr.* 3 *de doloribus* hanc classem primus instituit, quam ordine anatomico divisit, verùm immeritò Febres doloribus accensuit.

Congestionum nomine hos indigitarunt eximii *Junckerus* & *Nenterus*, causam loco morbi obtrudentes.

Dolores dividebantur ab Antiquis in *graves*, *infixos*, *mordaces*, *punctorios*, *acutos*, *pulsatorios*, *tensivos*, *frigidos*, aliosque plures quoad magnam partem ab *Archigene* excogitatos; sed multò satiùs est morbos dolorificos à sede quàm ab ideâ doloris distinguere, cùm confusissima sit doloris idea, nec ullis definitionibus distinctè tradi queat, licet sentienti clara sit; adde quod in eâdem ægritudine, ut colicâ, odontalgiâ, dolor sæpè à priori diversus percipiatur, nec morbus genere diversus sit, licet gradu variet, ut omnibus est in confesso.

Accidentia dolores saltem notabiles comitantia ex intellectâ dolorum theoriâ facilè cognoscuntur, scilicet cur in atroci dolore vigilia, anorexia,

rexia ; anaphrodisia, asthenia, deinde macies, pallor, syncope, &c, superveniant.

Cùm enim anima conservationi corporis invigilet, ea debet ad partem dolentem continuò attendere, & nimis urgentes necessitates considerare, sed ex acri attentione, vigilia acris exsurgit, omnis somnus arceri & phænomena ex pervigilio derivanda accidere debent.

Per somnum fit uberior fluidi nervei secretio, adeoque facultas motrix resarcitur ; deficiente itaque somno, deficit reparatio virium, unde languor & asthenia omnium organorum & artuum.

Fluidum nerveum ex nervis extremis debet admisceri succis digestivis, eo verò deficiente succi digestivi sunt vappidi, inertes, adeoque minùs apti ad digestionem & famem, inde anorexia. Uber est proventus fluidi nervei in organis generationis, eo itaque deficiente, viribusque languentibus, nulla libido, seu datur anaphrodisia ; ut datur neglectus omnium voluptatum assuetarum, tabaci, caffé, indifferentia erga deambulationes, negotia, ludos ; cordis viribus imminutis, sanguis debiliùs fertur in vasa, adeoque ultima & angustissima non penetrat per majuscula tantùm provolutus, hinc pallor ; denique cur macies succedat ex defectu digestionis, ex virium penuriâ, ex fluidi nervei dissipatione assiduâ, cuique evidens est.

Doloris nomine non intelligo tantùm eam vividam sensationem quæ à nervearum fibrarum distractione procedit, ut vulgò in Scholis intelligitur ; sed quidquid animam molestè afficit, angit, vexat, ex corporis dispositione oriundum, unde à pathematis moralibus differt ; sic pruritum, anxietatem, frigus, ardorem doloribus accenseo ; sic pro doloribus hepatis, lienis, habeo molestiam, gravitatis sensationem, quæ ex horum viscerum infarctu sæpè procedit ; unde differt à mœrore, tristitiâ merè patheticâ, vesaniarum comite, quæ à determinatæ partis vitio non pendet, sed ab errore seu hallucinatione animæ, ut in melancholiâ, producitur.

Dura meninx, pleura costalis, periosteum & aponeuroses acutè sentiunt ; acutè etiam sentiunt lingua, cutis, villosa intestinorum tunica, nec non tracheæ bronchiorum : obscurè verò sentiunt pleura pulmonaris, mediastinum, pericardium, peritonæum quod viscera abdominis obvolvit, musculi, exceptis illis qui, ut in collo, nervis scatent ; nullus sensus in textu cellulari, in peritonæo quod abdomen succingit ; ex his quænam sint dolorum acutiorum sedes in morbis intelligitur.

ORDO PRIMUS.

Dolores vagi.

SUnt ea morborum dolorificorum genera quæ artus diverſos affligunt; nec à determinatâ individuâ ſede, vel dextrâ vel ſiniſtrâ corporis parte characterem ſuum mutuantur.

Artûs nomine intelligimus brachia & crura, quæ ſunt organa præcipua motûs localis, adeoque ille ordo motûs hujuſce difficultatem vel impoſſibilitatem ſecum ſæpius importat, ſaltem in parte affectâ; atque cùm pedum, tibiarum & crurum ope corpus indigeat ut huc illucve transferatur, his artubus dolore tentatis, ille corporis totius motus vel difficilis vel impoſſibilis evadit, quod de artubus ſuperioribus non valet.

Morbi illi quatenus vel totius corporis motum localem impediunt, ut Arthritis, Rheumatiſmus, Iſchias, vel quatenus plurimas partes afficiunt aut ſimul aut ſucceſſivè, univerſalibus annumerantur, dùm cæterorum ordinum morbi peculiaribus accenſentur, ut colica, cephalalgia; verùm tamen particulares, ſi atroces ſint, ita vires labefactant ut totum corpus inde debilitetur, & ſæpè lecto addicatur.

Dolores vehementes vagi ſæpiùs initio pyrexiam accerſunt, ſed fugacem; unde differunt à phlegmaſiis membranoſis, ut Phrenitide, Pleuritide, Hepatitide; illi etiam qui cum pyrexiâ incipiunt, non à frigore & horrore ordiuntur, ſi catarrhum excipias; unde à febribus diſtingui poſſunt. Dolores quâ tales ſunt morbi, adeoque ſenſationis moleſtæ conſtantiâ, aut ejus intenſitate, vel extenſione ſe demonſtrant, nec ad hanc claſſem ideo referendi ſunt morbi aliarum claſſium, qui fugaci & ſymptomaticâ moleſtiâ quadam ſunt ſtipati; ſic in diarrhœâ, dyſenteriâ, teneſmo, eſt moleſtia dolorifica, ſed ob majorem evidentiam & conſtantiam fluxûs alvini, ea genera ad fluxus potiùs quàm ad dolores referuntur; ut pleuritis, peripneumonia ad phlegmaſias potiùs quàm ad dolores attinent. Ne tamen Philiatri in praxi hæreant, dum morbos obſervant qui ex utraque Claſſe, v. g. fluxûs & doloris aut etiam phlegmaſiæ participes videntur, ſpecies ambiguas ad utramque Claſſem referre malui, adeoque dicta repetere, quàm Philiatri inquiſitioni aut dubitationi opem ſæpè utilem recuſare.

I. ARTHRITIS; *La Goutte.*

Cognoſcitur ex ſpontaneo, vago, & periodico articulorum dolore.

Spontaneus eſt quatenus ſine principio evidenti ut plurimum accedit; ſi enim ideò

ideò quis artubus doleat quia verberatus aut vulneratus eſt, non arthriticus dici poteſt.

Gutta dicitur ex abſurdâ veterum hypotheſi quâ ab humoris cujuſdam ſtillicidio in articulos facto eum dolorem oriri putabant.

Si genus confundatur cum arthritidis ſpecie vulgari quæ podagra dicitur, ut vulgò fit, periculoſi inde errores pronaſcentur, quod tamen fiet quamdiù vigebunt innata Medicorum mentibus præjudicia, quamdiu genera ab ſpeciebus non diſtinguent.

1. *Arthritis podagra*; *Podalgia* Dioſcoridis; *Podagra* Boerhaave Aph. 1244; *Goutte ordinaire ou réguliére*: L. P. Ægri *Podagrici*. Chirac Conſult. 1.

Eſt Arthritis regularis ſimplex, ſive hæreditaria ſive adventitia, quæ adultos & ſenes ſæpius, raró mulieres, eaſque ſeneſcentes tantùm, nunquam infantes aggreditur, atque pedis pollicem, mox talum cum rubore, tenſione diſcruciat; ſub galli cantum dolor ſedatur, ſequenti die alterum pedem aggreſſurus, alias reverſurus, vere & autumno ſæpiùs recurrens.

Hujus hiſtoriam graphicè tradidit *Sydenham*, eam ad ſuæ vitæ terminum paſſus, qui notat plures ſapientes quàm fatuos, divites quàm pauperes, eâ affici, maximè verò eos qui maturè Baccho & Veneri litarunt, qui ex vitæ genere ſummè exercitato, pathematis vexato, in ſedentarium & tranquillum ſubitò tranſivere, qui voraces ſunt, nec ſatis cibos maſticant.

Notum eſt Arthritidis podagræ ſeminium eſſe materiam calcaream, eamdem quæ oſſium compoſitionem ingreditur, quæque è lympha cui ineſt ſecernitur intra cavum articuli, ibique tophos gypſeos inducit; eadem etiam calculos in renibus podagricorum efformat: veroſimillimum eſt ex hiſtoria Diabetis 6ⁱ, Aſtheniæ 10æ, & Rachialgiæ 8æ, ab acido quodam diſſolvi calcaream baſim oſſium, unde filula in urinis natantia Arthritidem juxta *Doverum* deſignantia, eaque exalbida illa materies cretacea, in ſanguine diſſoluta, quandoque ad alias partes defertur: D. Baro du Bouchet, Velaunus, hydropota, venator & tamen podager, liberari conſuevit à paroxyſmis largâ exſpuitione pulveris arenuloſi granulati, duri, ad inſtar tartari ſub digitis crepitantis, qui etiam ex naribus multus emungitur; unicus paroxyſmus diutius ſolito eum divexabat, uſquequò D. Fontfrede Medicus ejus ſialagogis, & vaporibus ori naſoque appoſitis hanc retardatam arenarum excretionem revocavit, unde convaluit: vivit adhuc verò Nobilis ille vir nephralgiæ calculoſæ obnoxius.

Communis opinio *Sydenham* & *Boerhaave* eſt ab ſtomachi debilitate hunc morbum primitùs oriri; indigeſtionis certè ſigna per ſeptimanas aliquot paroxyſmum antecedunt, licet ipſo pridie fames intenſior ſit; dein per totum tempus quo paroxyſmuli concatenantur, fames languet cum alvo adſtrictâ, urinâ paucâ, coloratiore, aliquali rigore corporis juxta veſperam. Ille verò paroxyſmus initio, cùm nondum eſt inveterata podagra,

eſt brevior, magis inconſtans in periodo, deinde verò ſeneſcente podagrico diſrior evadit, & typum certiorem affectat.

Diſcuſſo paroxyſmo pedis affecti pruritus, furfuraceaque deſquamatio ſuccedit, fames & bonus habitus redeunt; paroxyſmi eò remotiores ſunt, quò atrociores & è contra, atque in regulari hac ſpecie non ultra duos treſve menſes extenduntur, imò incipiente morbo multò breviores ſunt.

Ex hac ſpecie regulari licet dolores atroces oriantur, quos vel levis pavimenti motus exacerbat, quos ira continua ægri comitatur, cum febriculâ initio, interea nullum vitæ periculum infertur & vitalitatis longioris potiùs præſagium eſt quàm mortis principium, imò inter paroxyſmos ægri ſunt floridi, corpulenti, alacres, ad venerem & voluptates omnes proni: ſed ſi demum conſenuerit morbus aut imperitè tractatus fuerit, tum anomalus evadit & periculum involvit.

Curatio exigit non phlebotomiam ſaltem repetitam, quæ non niſi in paroxyſmi vigore apud adoleſcentes, ad ſedandum dolorem, poteſt adhiberi, non verò impunè pluries repeti; nec exigit iteratam catharſim, aſt tantummodò extra paroxyſmum leniſſimam catharſim ex mannâ & ſero lactis; nec demùm ſudorificis eſt utendum, licet in temperamentis frigidis ſæpiùs profecerint; ea omnia efficiunt ut ſequentes paroxyſmi ſint atrociores aut pertinaciores; imò quod pejus eſt, ut anomala evadat podagra. Scopus itaque Medici eò potiſſimùm ſpectet, ut vires ſtomachi roborentur, & ut humorum acrimonia & fervor temperetur, de quibus conſulatur *Sydenham*: Arthriticus præter offam, carnem aſſam & elixatam, abſtineat ab omnibus cibis; pro potu utatur aquâ fontanâ cum quintâ, &, ſi ſenex ſit, quartâ circiter parte vini veteris, potiſſimùm Hiſpanici; ab albis Gallicis & potiſſimùm immaturis abſtinens. Quotidie ſe exerceat vel ambulando vel equitando, vel ſaltem rhedâ utens; frigus, vigilias, animi contentiones, ſtudia à paſtu, veneremque fugiat, aut illâ moderatè utatur; ſtomachum theriacæ bolo, cùm opus eſt, roboret; frigus pedum, manuumque vitet; lectum maturè petat. Qui ſenes ſunt, ſi potu merè aqueo utantur, ſtomachi debilitatem incurrent, & pejus habebunt; juvenes bilioſi aquæ addicti pluries ſe ab arthritide liberarunt.

Qui juvenes ſunt & acrimoniâ humorum multâ laborant, diætâ lacteâ conſtantiſſimè adhibitâ ſæpè ſe ab Arthritide liberant.

Udones telâ ceratâ pedibus geſtati Arthritidem in pedes revocare apti ſunt; ſed ſi ſudor accedat, ab his eum reprimi periculum eſt.

Ptiſana ſudorifica cum diætâ tenuiſſimâ per triduum multos ab ingruente paroxyſmo liberat; *Vide* Ptiſanam apud *Helvetium*.

In paroxyſmo juvant victus tenuis, potus diluens leviter diaphoreticus, cataplaſma è micâ panis cum lacte & croco; ſi dolor acrior ſit, laudanum horis nocturnis. Podagricum, quem negotia urgentia aliò advocabant, è paroxyſmo liberavit *D. Lazerme* tusâ venâ pedis affecti.

Arthritidis varietates.

2. *Arthritis hiemalis.* L. P.

Ea eſt podagra quæ ferè per totum annum recurrit, exceptis tribus menſibus æſtivis, qualem deſcribit *Sydenham* eâ fortè affectus. Ea pituitoſis ſenibuſque frequentiùs inhæret, minori calore in paroxyſmo & pruritu extra paroxyſmum ſtipatur; in illâ conveniunt magis ſudorifica, ut ptiſana ex radice chinæ, ſalſæparillæ, ligno guaiaco, ſaſſafras; electuaria ſtomachica & antiſcorbutica ex calamo aromatico, angelicâ, kinkinâ, enulâ campanâ, extracto juniperi; nux moſchata, theriaca. Hæc eſt omnium frequentiſſima; dicitur *calida* cùm tumor partis dolentis eſt ruber, calidus, tenſus atque febriculâ ſtipatus, cruſtâ inflammatoriâ cruorem in patella tegente; *frigida*, ſi hæc abſint; ſed hæ ſunt meræ varietates, atque ſecundùm magis vel minùs differunt.

3. *Arthritis Rheumatica. Arthritis Rheumatiſmo ſuperveniens* Muſgrave cap. 2. *Goutte Rheumatiſmale* De Mezerey n. 396. P. L.

Ea ſpecies arthritidi frigidæ ferè ſimilis eſt; aſt non eſt primaria, ſed ſecundaria, id eſt, rheumatiſmo ſuccedit, qui rheumatiſmus tumores in muſculoſis partibus exerere conſuevit oviformes, nucis magnitudine ut plurimùm. Hæc ſpecies nunquam tophos in articulis generat, ut podagra, nec per periodos regulares revertitur, ſed ferè continuò leves paroxyſmulos identidem procreans, non ſolùm pedes, ſed nunc manus, nunc genua moleſtat. Epidemica fuit Moguntiæ anno 1757, *Strack Journ. de Med. Avril 1765.* pag. 350: tumentibus articulis hirudines admovendas ſuadet *Pringle.*

Cenſetur oriri à lentore & viſciditate lymphæ ex quâ ſimilis gelatinæ ſynovia in articulos amandatur. Paroxyſmi frequentiores ſunt autumno, & hieme à leviſſimo frigore redivivi, cum tumore partis dolentis ferè œdematoſo; manûs digiti ab hac ſpecie magis affecti torquentur, manus ipſa retroagitur. Ad vitæ terminum ſæpius affligit hic morbus; nullo cardiacorum abuſu, ut in calidâ arthritide, paroxyſmus ejus excitatur, & ſanguis in paroxyſmo extractus molli gelatinâ tegitur, ut in rheumatiſmo: tumores in ſuppurationem non vergunt.

Curatio exigit medicamina ſanguinem reſolventia; ſanguis autem & lympha, ſi fides eſt *Muſgravii* experimentis, ad alkalinum ita vergunt, ut ſyrupo violaceo virorem in hoc morbo concilient. In hunc finem tamen ſuadet Auctor non ſolum antiſcorbutica, ut armoraciam, cæpam, arum, cochleariam, ſyſimbrium, in quibus eſt alkalinum volatile, ſed etiam ſpiritum cornu cervi, urinæ, fuliginis, ſalis ammoniaci, qui fortiora ſunt ejuſdem ordinis alkalina. Advertit etiam repetitis emeticis quoſdam robuſtiores ſanatos fuiſſe, liquatâ per concuſſionem vomitionis lymphâ, ſed violenta hæc methodus paucis convenit. Oleum terebinthinæ intus ad guttas quatuor horâ ſomni deglutiendum, balſamum ſulphuris terebinthinatum artubus motu privatis bis in die ſuperillinendum præſcribit. Camphoram etiam intus, ex-

tusve adhibendam censet; quæ juncturis inest gelatina per tenuem fistulam orificio facto immissam exsugi debet, ut in arthritide podagrâ vulgare jam & pervagatum esse putat; articulos dein vino ustulato fovere & emplastro magistrali tegere oportet.

Mulier quadragenaria, ritè menstruata, boni habitûs, initio hiemis per duos menses laborabat arthritide rheumatica, seu dolore omnium articulationum extremarum, cum manuum, pedum, genuum tumore: nullum levamen senserat à jusculis diluentibus, at sumpto extracto hyoscyami albi melius habuit intra septimanam, dosis à grano uno sensim adaucta ad grana decem; ipsi tunc accidit pro solito more suffusio *danaes* dicta; hoc solo remedio intra mensem convaluit.

4. *Arthritis æstiva, Goutte chaude.* L. P.

Eam quam ipse à decem annis experior describam, quæ cùm per totam æstatem me defatiget, & hieme omninò me liberum faciat, meritò æstiva vel calida dicitur. Differt à regulari, quòd nullam periodum constantem servet, quodque ita mitis sit, ut nunquam me domi dètineat, & solummodò levem in progrediendo moram mihi injiciat; prima quidem ejus invasio fuit acerbissima, ac autumnò me per mensem lecto affixit; ast deinde dolorem pedis, manûsque sinistri lateris, raró cubiti, ferè continuum, inducit cum aliquali extra paroxysmos debilitate & teneritudine, sine tumore aut coloris mutatione: cùm primùm verna tempestas calorem revocat, doleo pedibus, manibusve; dolor refrigerato aëre mitescit, rursùs ex calefactâ atmosphærâ revertitur, calore æstatis intenditur, hieme verò rigente nullus omninò est. Ille morbus partim hæreditarius est, partim ab acriori studio excitatus. Pruritus acer in dorso paroxysmos fortiores sequitur; qui priùs frigidulus eram potissimùm toto latere sinistro, jam à novem annis multò minùs à frigore hiberno patior, seu frigus minus experior. Ut ut acris sit materia hujus morbi quem calor aëris in motum agit, & à balneis domesticis benè habeam, tamen lac & juscula refrigerantia frequenter adhibere non sinit vel stomachi debilitas, vel ætas ingravescens, nec à vino abstinere mihi fas est, ne diarrhœa accedat; imò stomachica calida in usum quandoque vocanda censeo: nihil juvit electrisatio.

5. *Arthricis Chlorotica* Musgrave de Arthrit. ex Chlorosi, vel *arthritis alba* ejusdem. L. P.

Ea est species quæ mulieribus, quarum parentes arthritici fuerunt, quæque catameniorum retentione aut chlorosi laborant, in ipsa juventute supervenit, nec non adultis sterilibus raró aut parùm catamenia patientibus, corpulentis, sedentariis, viraginibus voce gravi sæpè etiam barbâ præditis, accidit.

Ea species ad frigidam seu hiemalem accedit, & in hoc altero casu ætate provectas adoritur; atque licet molestam, tamen longissimam vitam spondet.

Curatio apud juvenes obtinetur per medicamina quæ catamenia revocant, scilicet martialia, boracem & similia, multò verò melius ope matrimonii & partûs: si verò steriles sunt, tunc emmenagoga tentanda sunt; quæ si non succedant, locum faciant catharticis quandiu catameniorum revocandorum spes est,

eſt, ea verò cathartica ſemel in menſe tantùm adhibenda : hac ætate prætergreſsâ in fonticulo & decoctis amaris ſolamen inquirendum.

Idem dictum eſto de Arthritide aſcitem excipiente, in quâ catharſis ſæpius iterata convenit.

6. *Arthritis melancholica* Muſgravii Cap. 5. L. P.

Ea eſt quæ longo mœrore, ſtudio, ærumnis debilitatos, hypochondriaſi, hyſteriâ etiam vexatos, demum aggreditur, ita ut cum hac animi dejectione alternet, ea recedente accedat dolor, accedente verò recedat. Melancholiæ nomen hìc ab Auctore uſurpatur in plebeio ſignificatu pro triſtitiâ, non pro delirio, licet verè melancholici ab hac Arthritide non ſint immunes. Ea ſpecies eſt mitiſſima qualem meam deſcripſi. In paroxyſmo nil diverſum ab aliis exigit; ſed in prophylaxi operæ pretium eſt 1° alvum laxam ſervare; 2° coctionem inſtaurare : in hunc finem aquæ acidulæ ferrugineæ æſtate cum mannâ uſurpentur, infuſum theæ cum præparatis martialibus, ut limaturâ martis intra offæ cochlear; kinkina etiam parca doſi diù continuatum prodeſt, & pro potu decoctum ex radice chinæ, ſalſæparillæ, &c. Cavendum autem eſt ne nimia doſis limaturæ ferri paroxyſmos concitet, adeoque ea ad grana pauca uſurpetur.

7. *Arthritis Scorbutica* Muſgravii Cap. VI. Willis de Scorbuto C. 5. *Goutte volante.* L. P.

Eſt illa quæ ſcorbuto calido jam affectos aggreditur, podagræ genuinæ & calidæ ſimilis, ſed multò mitior, diuturniorque in paroxyſmis, ut plurimùm cum ſcabie, maculis lividis, gingivarum vitiis, pruritu acri, oſſium crepitu.

Ejus ſignum pathognomonicum ſunt filamenta viſcida, albicantia, urinæ innatantia, extus pellucida; Optimum hujus ſpeciei remedium eſt ſapo ſumptus à ſemiuncia ad drachmas ſex per plures ſeptimanas : *Clerk.*

In paroxyſmo applicentur lenia attrahentia, ut ceratum viride, ex quo fiunt petaſothecæ : an tela cerata, vel folium braſſicæ ?

Extra paroxyſmum acrimonia ſanguinis emendetur, cui ſcopo hydrargyrum, ut calomelas, antiſcorbutica, cathartica, martialia, &c, ſuadet Auctor; cavendo tamen ne fluxus humoris ad pedes interpellatur.

Duo ægri ſexagenarii ſunt in Noſocomio generali, qui conqueruntur à ſex menſibus de dolore aſſiduo urente in interiori pedum, qui dolor nullo tumore ſtipatur, & noctu potiſſimùm eos diſcruciat, ita ut neuter ſomno indulgere valeat, nec leviſſima ſtragula præ calore ibi loci tolerare; ambo ſunt macilenti, luridi, cute obſcurâ, ferè flaveſcente, oculis tamen minimè flavis; alter edentulus eſt ferè, dentibus cæteris carioſis; alter verò gingivas habet molles, ſanguinolentas; uterque à ſex menſibus anorexiâ laborat, & ſimul diarrhœa. Solo laudano hactenus ſublevantur. Tibiæ alteri liveſcere cœperunt, & metatarſus rigeſcere, dein nigreſcere, cum ſummâ ſiccitate; nigredo & ſiccitas dein totum pedem & partem tibiæ utriuſque occupant.

Hic morbus à nemine ritè deſcriptus eſt, non tamen rarus; ejus ſymptomata

ptomata essentialia sunt dolor calidus noctu exacerbans, adducens contracturam scorbuticam, pedumque nigredinem minimè gangrænosam & stomacacen. *Vide Catochum scorbuticum.*

Conveniunt post levia cathartica ex rheo, opiatæ absorbentes, juscula ex millefolio, enulâ campanâ, dein lac; & si diarrhœa absit, plantæ antiscorbuticæ formâ jusculi, nec non amaræ, stomachicæ; in junioribus pediluvia emollientia, resolventiaque quondam profuerunt.

8. *Arthritis syphilitica* Musgrave Cap. VII, *Arthritis paturſæ succedens* ejusdem; *venerea* Locheri; L. P.

Bis nuper eam observavi, & quidquid dicat *Musgrave*, eruptionibus syphiliticis, scilicet rubedine, pustulisque, stipatam eam vidi, nunc in pedibus, nunc in manibus, cum doloribus verè arthriticis, noctu quidem magis excruciantibus: Illa species à gonorrhœa suppressâ sæpiùs oritur, & hydrargyrosi solito more curatur; post longas tamen præparationes non solùm symptomata syphilitica, ut pustulæ, rubores evanescunt, sed etiam aliquando dolores arthritici omninò recedunt, quod factum vidi tamen non nisi pluribus post hydrargyrosim mensibus; si tamen syphilis accesserit arthritidi primariæ, dubito utrum dolorum arthriticorum sanatio succedat. Salivationem, quam laudat *Musgrave*, nec mercurium dulcem adhibui. Suffitus in Italiâ priùs adhibiti morbum in altero ægro per aliquod tempus suppresserant. Si hæc arthritis negligatur, ea in apoplexiam ducit sæpiùs quàm aliæ docente *Musgrave.* Senes tantùm hoc morbo affectos vidi.

Magna dosis mercurii dulcis data vespere pridie catharseos est remedium à *Riverio* & *Pringle* laudatum in hac specie; ast litus mercurialis præstat cæteris remediis. Vidi hanc speciem cum magno genuum tumore ac dolore, quem pressio non intendit. Spiritus antivenereus in quibusdam sub initio hos dolores intendit, dein verò mitigat.

In doloribus arthriticis Americani radices napi raspatas ad digiti crassitiem parti dolenti applicant; nos utimur pediluvio ex decocto chamæpityos, aut florum sambuci in lacte: sunt qui folia brassicæ tepida admovent. In arthritide rheumatica laudant quidam pulverem ex anaticis partibus radicum aristolochiæ rotundæ, gentianæ, foliorum chamædryos, chamæpityos & centaurii minoris, dosis drachma una in infuso theiformi per tres menses, dein successivè minuenda. *Journ. de Med. Juill. 1757.*

9. *Arthritis asthmatica* Musgrave Cap. VIII. L. P.

Ea est quæ adjungitur asthmati pituitoso, circa quinquagesimum ætatis annum non prius: ea sat mitis est sine nodis, hieme silet, seu est æstiva, à catharticis drasticis exasperatur, aut revertitur.

Illa arthritis sublevat asthma, & asthmaticis utilis est; adeoque si deficiat, recedatve, est revocanda per ceratum viride, vel aliud leve epispasticum. Extra paroxysmum leves catharses præmittantur, dein decocta amara, martialia & bechica usurpentur.

10. *Arthritis febrisequa. Arthritis febri vel continuæ, vel erysipelatosæ, vel intermittenti quartanæ succedens* Musgrave Cap. IX. L. P.

De

De hac utpote rariori consulatur Auctor.

Febrisequam voco, quia febrem sequitur, ut pedisequa.

a. *Arthritis febricosa* Werlhof. Obs. de Febrib. pag. 55. Cockburn de Morbis Navigantium, Obs. 19. A. P.

Est arthritis vaga seu rheumatismus arthriticus, cum febre remittente, tetartophya duplici in casu Auctoris, à viru febrili dependens.

Præmissis generalibus, observato per tres hebdomadas typo, *D. Werlhof* in remissione præscribit kinkinam cum pulvere lumbricorum terrestrium, & jubet continuari post profligatam febrem, additâ ari radice in infuso vinoso. Evanuit inde perpetuò & febris & arthritis; catamenia huic ægræ redierunt cum fame; cessavit vomitus, debilitas, &c.

11. *Arthritis rachialgica. Arthritis à colica* Musgravii Cap. X. Journal de Med. Avr. 1765 p. 328. C. L. P.

Est illa species quæ supervenit rachialgiæ apud Damnonios familiari ob usum pomacei immitis, & acidi, ut *Musgravius* & nuper *Huxhamius* oculati testes fidem faciunt; ea arthritidi podagræ omninò similis est, & eamdem in paroxysmo curam expostulat; in prophylaxi stomachica & cardiaca, aquæ thermales sulphureæ, lenia identidem eccoprotica suadentur.

12. *Arthritis exanthematica; Arthritis morbis cuticularibus subjecta.* Musgrave Cap. XI. L. P.

Ea est quæ cutaneis morbis exanthematicis tum acutis, ut miliari, erysipelati; tum chronicis, ut crustis herpeticis, ulcerosis, hæmorrhoidalibus, mariscis, supervenit, de quâ consulatur Auctor.

Arthritidis omnis signum statuit *Doverus* fibrillas quasdam in urinâ natantes, quas in urinâ aliquot arthriticorum quæsivi, videre non potui.

13. *Arthritis rachitica.* Vide Duverney, Malad. des os, tom. 2 du Rachitis, Observ. 1 pag. 296. ex D. Saviard. C. P.

Est species in quâ dolent omnia ferè ossa & facillimè ex attactu franguntur, sine febre, cum symptomatis Rachitidis.

Mulier triginta annos nata, à quatuor mensibus dolores in toto corpore atroces patiebatur sine febre; ingressa Nosocomium gradi & aliquot motus satis liberè exercere poterat; ad minimum corporis attactum dolor recrudescebat, dein lecto addicta post tres menses omnium ossium fracturas experta est, unde dolores intendebantur; postquam decem menses sic undique fracturas passa vixisset, demum obiit. Inventa sunt ossa femorum tenerrima fracta & ita fragilia, ut digitis pressa fatiscerent, uti cortex arboris putridus, in minima fragmenta, plena erant medulla rubescente; ossa cranii sub digito deprimebantur; carnes erant albidæ, molles; cartilagines & articuli, visceraque omnia benè se habebant.

14. *Arthritis Americana. Le Pian.* C. P.

Est morbus doloribus arthriticis chronicis primùm divexans, quibus deinde superveniunt tumores avellanæ magnitudine, crustosi, ulcera pha-

gedænica, caries offium, & tandem pedum, manuumque rhagades, ex quibus fungofæ excrefcentiæ progerminant, *frambefia* dictæ. Huic morbo fruftrà opponuntur medicamenta ex hydrargyro defumpta; fola conveniunt fudorifica ex decocto falfæparillæ, chinæ, &c. *De Frambefia vide Claff. X.*

15. *Arthritis Bahamenfis*, Philof. Tranf. N. 114 Art. V. *B.*

Pifces funt in *Infulæ Bahamæ* circuitu, quorum ufus excitat atroces articulorum dolores, qui poft aliquod tempus terminantur pruritu triduano.

II. OSTOCOPUS, Gorræi Definit. *Dolor offium. Douleur des os.*

Eft dolor conftans & notabilis offium à periofteo interno potiffimum affecto, preffione non exacerbans.

Differt ab arthritide quòd non per periodos recurrat, & quòd preffione non augeatur, prætereaque non folis epiphyfibus infideat. Dictus fuit ab *ofteon* os, & *copos* dolor.

1. *Oftocopus ab arthrocace; Teredon* Græcis; *Spina ventofa* Rhafes; Freind hiftor. medic. anno 900. pag. 102, Petit malad. des os, de l'exoftofe, Chap. 16; *Epine venteufe.* C.

Dolor eft profundus in offibus tubulofis, ut tibiâ, peronæo, femore, à medullæ & perioftei interni rofione oriundus, cum offis ipfius intumefcentiâ feu exoftofi. *Vide* diverfas fpecies *exoftofeos claff. 1. ord. 5.* Inter eas cancrofa & fyphilitica dolores atrociores excitant, offis medullam corrumpunt, & carie laminas internas afficiunt, fimulque vel deinceps intumefcit periofteum externum, atque dolet quandiu intumefcit; cùm exoftofis externa non ampliùs crefcit, illa quidem extus non dolet & os poteft contrectari fine dolore; verùm oftocopus remanet cum dolore interno. Indicatio eft ut terebretur os, quod primus *Argillata* executus eft circa medium decimi quinti fæculi: variis in locis, potiffimùm in parte imâ, perterebratur ope malleoli plumbei & fcalpri. Cavitas detegenda, ut caries detergi poffit, ope ferri candentis & aliorum in carie ufitatorum.

Si fpina ventofa fit fyphilitica, & hydrargyrofis decenter adminiftrata fuerit, fupereft operatio jam indicata. *Vide Petit de l'exoftofe. Heifter. differt. de tumoribus offium.*

2. *Oftocopus à pædarthrocace. Pædarthrocace* Severini de abfcondita abfceffuum naturâ. C.

Differt pædarthrocace ab fpinâ ventofâ quòd dolor & tumor in fpinâ ventofâ à medio offe initium ducat, in pædarthrocace apophyfes afficiat, dolorque in ifto fit initio mitior vel nullus, dein crefcat, vel accedat; adde quod pædarthrocace pueris fit familiaris, adeoque ad rachitidem accedat, aut ad exoftofim, tum fcrophulofam, tum variolofam. *Petit de l'exoftofe.*

Quid per oftocopum vel ofteocopum fibi velint Græci, non evidens eft,

eſt, niſi tantum laſſitudinis gradum intelligant, ut docet *Gorræus.* Qui ſic laborant ne minimum quidem motum ſuſtinent, ſed omnem formidant; ſentiunt autem in tendinibus circa oſſa manifeſtum calorem unà cum morſu & tenſione, vitioſo humore in totam corporis molem largè effuſo.

3. *Oſtocopus Cancroſus : Clavus.* C.

Mulier quæ in mamma dextra gerebat carcinoma capitis magnitudine, quæque ab hydrargyroſi, ſine ſyphilidis ſuſpicione, adhibitâ ſublevata fuerat, ita ut carcinoma ad pugni magnitudinem rediiſſet, in decurſu morbi horrendo in medio dextri humeri dolore diſcruciata eſt, à preſſione non mutabili, pertinaciſſimo, in uno fere puncto perterebrante; poſt aliquot menſes utroque morbo conſumpta periit: diſſecto brachio inventum eſt in puncto doloris perioſteum ab oſſe humeri pauliſper ſemotum, cum aquæ guttula, nil ultra. Num ichor cancroſus huc delatus partem eroſit? Num medulla oſſis laborabat? Hoc verò exemplum, licet rarum, non eſt unicum. Videtur hic affectus analogus paronychiæ perioſtei, & ratione doloris etiam malidi furiali, hemicraniæ clavo, & crampo, niſi iſte ultimus fugax eſſet. In hiſce caſibus ſcalpellus foret ad os uſque adigendus, ut in triſmo dolorifico fieri diximus.

4. *Oſtocopus à gummatis* Heiſter. Diſſert. de Oſſium tumoribus, 1740. C.

Gummata ſunt tumores tuberoſi, inæquales, oſſibus faciei & capitis potiſſimum ſupervenientes in ſyphilide veteri, qui conſiſtentiam tophaceam friabilem obtinent: *Tophi* etiam vocantur, aliis etiam *nodi*, qui quidem initio nullum dolorem creant, ſed in tertio gradu oſſa ſubjecta afficiunt, & dolores quandoque acerbos excitant.

Cura exigit 1°. remedia generalia, ut phlebotomiam apud adultos, catharſim ex jalappa & mercurio dulci apud pueros. 2°. Sanguis corrigitur decoctis ſudorificis ex bardanæ, chinæ, ſalſæparillæ, pimpinellæ albæ radicibus; ex lignis ſaſſafras, guaiaco, junipero; ex uſu mercurii dulcis, panaceæ, æthiopis mineralis exiguâ doſi ſæpè repetitis. 3°. Cùm hæc gummata ſuppurata ſunt, citiſſimè ea aperienda ſunt uſque ad os, quod ferè ſemper invenitur corroſum uſque ad meninges. 4°. Pure ejecto, linamentis carptis tegitur vulnus, & finitur puris effluxus per aliquot dies. 5°. Dein oſſa expurgantur ope eſſentiæ ſuccini & myrrhæ, quæ cum tincturâ euphorbii, & pauxillo unguenti digeſtivi admiſcentur, ſemota per volſellam parte oſſis teredinoſa; & ſic quotidiè ſemel, imò æſtate bis deligando ulcus, intra aliquot menſes novus callus, nova caro ſuccreſcit, ſed cicatrix concava ſemper remanet. Æger interea lacte, balneis, & veſpere narcoticis utitur.

5. *Oſtocopus ſyphiliticus* Aſtrucii, lib. 4. cap. 11. de Morbis venereis; ubi vide hiſtoriam & curam. C. P.

Hic dolor juxta illuſtriſſimum Profeſſorem pendet à medullâ oſſis ſuppuraſcente, putreſcente, unde evidens eſt nullam exſpectari poſſe medelam, niſi oſſe perterebrato, ulcus illud expurgetur, quod rarò perfici

 poteſt.

poteſt. Oſteocopus autem ille non ſolùm eludit hydrargyroſim, ſed etiam ſæpiùs illam ſequitur, cum partis dolentis, ut tibiæ, humeri exoſtoſibus.

6. *Oſtocopus ſcorbuticus* Lind. de Scorbuto. C.

Eſt dolor oſſium ipſorum atrox, cum crepitu, carie, eroſione; coſtæ inter reſpirandum quandoque crepitant, & poſt mortem pars oſſea à cartilagineâ ſeparata eſt, ut in articulis apophyſes ab oſſium corpore diſtinguantur; coſtæ expreſſæ fundunt cruorem atrum; loco ſynoviæ in articulis adeſt humor virideſcens. Hæc obſervavit *Lind* in veteri ſcorbuto. *Vide Arthritidem ſcorbuticam.*

Lind omnibus Medicis in eo refragatur quòd contendat dolores ſcorbuticos non eſſe noctu diriores quàm interdiù.

7. *Oſtocopus ab oſteocoſarcoſi* Tranſ. Philoſ. N. 470 à Sylvano Bevan.

Dolores ſunt atroces, qui cum diabete incipiunt & perſeverant, in ſcapulis, dorſo, artubus, comitantibus hecticâ & anorexiâ. Oſſa dorſi omnia, potiſſimùm ubi duriora fuerant, remolleſcunt; medulla rubella, plena, membranacea, in apophyſibus adhuc firma: hic morbus ab acido calcaream oſſium materiem diſſolvente pendere videtur, & uſum aquæ calcis, huic acido infringendo aptæ, ſuadere videtur, quæ aqua in diabete Anglico plurimùm valet.

III. Rheumatismus; *Rhumatiſme*, *fourbure*, *courbature.*

Eſt diuturnus muſculorum, in artubus potiſſimum, dolor, ſine coryzâ, raucedine ac rheumate.

Differt ab *Arthritide* & *oſteocopo* ratione ſitûs doloris in partibus carnoſis, non in articulis & oſſibus ipſis. A *catarrho* & *laſſitudine* febrili, ratione diuturnitatis quæ ad plures menſes & annos extenditur, (ſolo acuto excepto) nec non quia catarrhus incipit à coryzâ, raucedine, &c. A *cephalalgiâ*, *pleurodyne*, *iſchiade*, *lumbagine*, &c. quod rheumatiſmus brachia, crura, nunc illa nunc iſta vagè afficiat, non verò determinatis locis inhæreat, aut ſimul huc illucve excurrat, unde etiam differt à phlegmaſiis dolorificis, ut pleuritide, phrenitide, &c. A *rachialgiâ*, *hepatalgiâ*, *nephralgiâ* diſcriminatur ſignis horum generum propriis.

Hoc genus militat quandoque inter phlegmaſias, ratione febris acutæ, cruſtæ inflammatoriæ ſanguinis, & fortè in duo genera rectiùs divideretur, unum acutum, alterum chronicum.

Genus rheumatiſmi eſt modernum; hoc nomine *Cælius Aurelianus* diarrhœam, *Riverius* arthritidem vagam intellexere; ægri vocantur *rheumatici*, aut rectiùs *rheumatiſmales*, metu confuſionis rheumatiſmi cum rheumate.

Frederic. Hoffmannus rheumatiſmi nomine complectitur plura genera, ut odontalgiam & otalgiam; quidni colicam & omnes dolores, quod ab uſu & rectâ logicâ recedere eſt.

1. *Rheumatiſmus acutus*; *Rheumatiſmus* Sydenhami cap. 5 ſect. 6; *Arthritis vaga* quorumdam; *Rhumatiſme chaud*, A.

Eſt

Eſt illa ſpecies quæ febre continuâ acutâ, ſcilicet ſynocho, ſtipatur, deinde apyreta evadit.

Differt à febricoſo, qui intermittenti febri, ejuſque veneno debetur, ac ope kinkinæ curatur.

Incipit à frigore & horrore, dein calor & pyrexia ſuccedunt cum doloribus noctu, diuque diſcruciantibus, in diverſis muſculis artuum & trunci, motum impedientibus; accedit ſudor, qui quandoque uberrimus & conſtans eſt; à levi artuum denudatione dolor recrudeſcit. Febris tamen eſt immunis à putredine, lingua eſt nitida, nullus ructus, nulla cardialgia, ſanguis in patellâ eſt tectus gelatinâ albâ, ſubpellucidâ, craſſâ, molli, unde à pleuriticâ differt, quæ denſa, firmaque eſt. Poſt duas circiter hebdomades, iteratis pluries phlebotomiis & potu diluente, febris evaneſcit, tunc lenia adhibentur cathartica, juſcula refrigerantia, cremores uſurpantur, & reſidui dolores ope lactis tandem evaneſcunt.

Hic morbus ſub finem autumni adoleſcentes lautè viventes, exercitatos, bilioſos, plethoricos adoritur.

Prognoſis ſatis tuta eſt, niſi quod malè tractatus hic morbus in rheumatiſmum apyretum chronicum degenerat.

Hæc ſpecies eſt verè inflammatoria; ſudores, ſi parci ſint, ptiſanâ calidâ de cichorio, capillis veneris promovendi ſunt; ſi uberiores, ptiſanâ refrigerante ut aquâ, & cremoribus oryzæ temperandi; quotidie, ſi ſudor ceſſet, è lecto ſurgendum, aut in eo ſedendum, ut ardor ventiletur; parcè utendum narcoticis, quæ materiam morbificam figunt ſeu ſanationem retardant; phlebotomiæ ſæpiùs quinque aut plures in noſtrâ regione deſiderantur, intra ſeptem primos dies inſtituendæ. Hæc ſunt præcipua hujus ſpeciei remedia.

Ante *Sydenham* hujus ſpeciei hiſtoria diſtincta nulla erat.

2. *Rheumatiſmus vulgaris; Dolores rheumatiſmales* vulgò; *Rhumatiſme ſimple chronique.* L.

Illa eſt ſpecies quæ per intervalla recurrit ſine febre, ſine ſudore, & valdè affinis eſt doloribus catarrhalibus, niſi quod ſigna catarrhi cætera deſint. Illa ſpecies à ſanguinis & lymphæ viſcoſitate aut ſpiſſitudine pendere creditur, & quoniam hieme magis vexat, atque diaphoreticis curatur, ideò dicitur vulgo rheumatiſmus frigidus, ſeu à cauſa frigidâ. In hac ſpecie quandoque tumores molles cuti concolores, vel parum rubri in diverſis partibus ſoboleſcunt, extantes, hæmiſphærici, nucis magnitudine, potiſſimum apud plethoricos, & mulieres non menſtruatas; nulla febris adeſt, aut levis & fugax, cruor tamen gelatinâ pellucidâ albeſcente in patellâ tegitur.

Curatur in paroxyſmis repetitâ phlebotomiâ, parciùs tamen quàm in acuto, niſi methodum ab *illuſtr. Medico Settenſi D. Uffroy* adhibere placeat. Potus diaphoreticus, ex decocto ſcabioſæ, infuſo capillorum veneris, uſurpandus ad ſudores movendos: frigus omnino vitandum; narcotica veſpere adhibenda.

In prophylaxi seu dolorum intervallis, indusium laneum (flanelle) cuti immediatè applicatum gestetur, aqua calida sit potus ordinarius saltem hieme, juscula viperina & ex cancris fluviatilibus; dein institutâ catharsi, lac vaccinum aut caprillum, decocto lignorum sudoriferorum, ut buxi, guaiaci, chinæ alteratum, per mensem usurpetur: in temperamentis frigidis ammochasia mensibus calidissimis, thermæ Balerucanæ mense Maio aut Octobri sub formâ potûs, balnei, stuphæ, luti in usum advocentur; & quod sæpe miros effectus præstat, electrisatio quotidiè per horæ quadrantem repetatur per dies quindecim, si tempestas frigida, & sicca fuerit, additis scintillarum extractionibus ex collo & partibus affectis, nec non aliquot fulminationibus. *Vide Acta Acad. Suecicæ.*

3. *Rheumatismus arthriticus*; *Rheumatismus* Riverii; *Rheumatisme goutteux*; *Goutte vague.* L.

Ille est qui & articulos & passim partes carneas afficit ita constanter ut ad rheumatismum simul & arthritidem ferè æqualiter inclinet, qui proinde utriusque morbi curam exigit. Is morbus accedit quandoque post arthritidem vagam, & hoc præludium more morbi acuti ægrum lecto per mensem affigit cum pyrexiâ, dolore articulos & pedes, genua, nec non caput, thoracem, lumbos & artus simul vel seorsim infestante; aliàs ille morbus est chronicus, vagus, apyretus, nunc has, nunc illas partes aggrediens, perspiratione potissimum suppressâ; maciem inducit, digitos immobiles facit, & subrigidos; sublevatur ptisanis leviter diaphoreticis ex guaiaco, chinâ, necnon lacticiniis & thermis sulphureis, ut Baregianis, Lamalou, de Rennes juxta Aleth, de Bagnaul juxta Mimatem, de St. Laurent apud Helvios, &c.

4. *Rheumatismus scorbuticus* Frider. Hoffmanni de Rheum.; Lind de scorbuto 1 vol. pag. 375. *Rheumatismus cruralis* Ettmulleri pag. 446. Willis de scorb. cap. 5. L.

Est vel *comes* vel *pedisequus* scorbuti.

In *comite* dolores non magis noctu quam interdiu sæviunt; sæpe mutant locum, in lumbis, articulis, tibiis, potissimùm cùm intumuere tibiæ pectus lancinant, cum dyspnœâ à levi exercitio crescente; adest lassitudo universalis, abdominis tensio & tumor, facies pallida & œdematosa, pigrities, torpor, odontalgia, maxillarum dolor.

Pedisequus est, qui sanato scorbuto accedit; est etiam arthriticus, chronicus, cum dolore & stupore articulorum; crescit uterque à motu locali, abit uterque in contracturam, uterque maculis tibiarum est insignitus, præter oris vitia.

In utraque specie præter generalia remedia, ut juscula antiscorbutica; lacticinia, conveniunt equitatio & epithemata ex spiritu vini, aceto, & camphoræ pauxillo, quæ partibus dolentibus & maculosis applicanda: item decoctum ex sedo acri extus admovetur, & si duplo cerevisiæ misceatur intùs sumi debet ad uncias tres quovis mane. Hoc remedium quandoque emeticum evadit & tunc citius juvat.

In hoc morbo phlebotomia eſt perniciosa.

Si dolor unam vel alteram partem afficiat, juvant fotus ex lixivio cinerum vulgarium, incoctis ſimul chamæmeli, ſambuci floribus, abſinthii, rutæ foliis & corticibus limonum.

Veſicatoria perniciosa ſunt & gangrænam acceſſunt. Cochlear ſeminum ſinapis ſemel in die deglutiendum. Sudores promovendi, & juxta *Lind* hydrargyroſis ſubeunda, quod ego nunquam ſuaſerim.

Vide lumbaginem & pleurodynem ſcorbuticam.

5. *Rheumatiſmus calidus*; L. *A lymphâ ſpiſſâ & acri* Jac. Lazerme curat. de morbis cutaneis; inter quos rheumatiſmum malè collocat vir aliunde meritiſſimus.

Hæc ſpecies à ſcorbuticâ differt defectu vitiorum oris & macularum cutis, cum eâ convenit ratione acrimoniæ ſanguinis: differt ab acuto ex eo quòd chronicus ſit & ſine febre; ſiccitate, caliditate, macie, temperamento bilioſo, calido & ſicco ægrorum cognoſcitur; juvatur lacticiniis, juſculis diureticis ex cichorio, ſyſimbrio, veronica, beccabungâ, aquis acidulis calidè aſſumptis, balneis domeſticis, necnon ſulphureis ut *Lamalou*, *Bagnaul*; irritatur ſalinis, ut Balerucanis; in contracturam facilè vergit & ad arthriticum accedit. In hoc ſtuphæ domeſticæ ex aquâ vulgari hieme proſunt. Itali in ſimili morbo partes affectas æſtate glacie ipſa confricant ſæpe cum ſucceſſu.

Cyrillus in conſultatione medicâ 21. Centur. 3 hanc ſpeciem à ſcabie repreſſâ ortam curat juſculis *Septalii* cum lignis ſudorificis, viperis, plantis diureticis, addito marte intra nodulum ſuſpenſo, ſuadet etiam catharſes præmittendas & aëris mutationem. *Vide* etiam ejuſd. *centur. obſ. 51:* In utroque morbo dyſpnœa comes erat.

6. *Rheumatiſmus equinus* Bourgelat Encycloped. *la Fourbure.* Equi affecti dicuntur *Fourbus.*

Signa & curam vide loco citato & apud *Soleyſel.*

7. *Rheumatiſmus hyſtericus. Dolores hyſterici* Sydenhami differt. de paſſione hyſterica.

Eſt dolor diverſarum partium ut capitis, ſcrobiculi cordis, dorſi, coxendicum, extremorum, cui obnoxiæ hyſtericæ; dolor ille, ait *Sydenham*, internas, & nonnunquam etiam exteriores partes occupat, carneſque muſculoſas, ut maxillas, humeros, manus, crura, tibias, nunc cum tumore, nunc ſine tumore, in quo genere is qui tibias diſtendit tumor præ reliquis conſpicuus eſt. Inter omnia hujus morbi tormenta nullum ſe tam crebro ingerit quàm dolor in dorſo, quod certò certiùs perſentiſcunt quotquot vel leviſſimè hoc affectu tanguntur; quin imò id habent commune dolores prædicti, quod illa cui inhæſerant regio, etiam poſt eorum diſceſſum, tenera ſit, & quaſi fuſtibus probè dedolata tactum refugiat, quæ quidem teneritudo ſenſim evaneſcit: Curatur lacticiniis.

Morbus, apud Suecos raro obvius, quem *Dievaren*, necnon *Lauſendovaren* *Schenckius* nominaſſe videtur, quem *Bartholinus Act. Haffn. T. II n. 98*, *Illuſtris*

Illustris etiam *Linnæus volaticam* appellant. Dolor ille atrox diversas idemtidem partes, vespere potissimùm discruciat, semi-horâ ad summum in eodem loco permanens, è tibiis ad ulnas, ad femur, ad brachium, relicta priori sede, momento citiùs se transferens, sine ullo signo externo, si ascaridum exitum è parte affecta, à *Schenckio* memoratum, excipias: æger præ dolore clamitat, mortem aut Dei opem implorat, ac intra aliquot horas sanus est, nisi tamen dolor ad abdomen deveniat, tunc enim pertinacior est, abdomen tenditur, palpitatio, anxietas, aphonia accedunt, observante *Ill. Linnæo.* Affinem morbum vide apud *Freind Histor. Med.* in vita Albucasis.

8. *Rheumatismus saltatorius* Cardani lib. 3 de Venenis; *Flatuosus* qui *nakir* Albucasis; *Spasmus flatulentus* Plateri pag. 277; *Rheumatismus verminosus.* Vide D. Tissot Avis au Peuple, du Rheumatisme Chap. XI.

Apud Helvetios infantes obnoxii sunt doloribus adeò violentis & universalibus, ut, ubivis tangantur, clamores edant vehementes; cave ne decipiaris hunc morbum pro vulgari rheumatismo curans; pendet aliquando à vermibus seu lumbricis, quibus rejectis, ægri convalescunt. Hæc *illustr. Tissot.*

a *Rheumatismus verminosus*; D. Marteau de Grandvilliers Journ. de Med. Juill. 1765 pag. 37 Obs. 5. Tissot Avis au Peuple: Du Rhumatisme Chap. XI n. 165. A.

Puella, vermibus obnoxia, laborabat febricula, cephalalgia, stupore dolorifico omnium artuum; alternans rubedo alterutrius genæ vermes arguebat; indicabantur cathartica, sed dolor abdominis ejusque tensio, sine tumore tamen, tanta erat, ut ne summis digitis tangi pateretur; frustrà phlebotomiæ, oleosa, clysmata, emollientia adhibebantur; sensibilitas abdominis evasit universalis, maximè verò affecit totum abdomen, pedes, verticem; nulla pars sine dolore tangi poterat, omnes dolores ad tumorem cuti concolorem in regione iliaca dextra, tanquam ad centrum, vergebant: à motu vel tactu corporis tantùm dolebat ægrotans: adhibitis in cassum remediis, etiam anthelminticis, post decem dies carotica evasit, pupilla immobili ut & palpebris; artus flexibiles, respiratio pacata, color, pulsus, facies ut in statu sano, sed somnus profundissimus; hic carus fugax, fumo tabaci in nares immisso discussus, iterum per aliquot dies revertebatur; demùm clysmata è lacte & vermifuga successivè quadraginta quatuor lumbricos, quorum tres rubri erant, foras ejecerunt: horum fortè glomus in regione iliaca tumorem memoratum excitaverat: & sic ægra convaluit.

9. *Rheumatismus febricosus* Mortoni, cap. 9. histor. 22; *Febris intermittens rheumatismum simulans*, seu *Febris rheumatica* ejusdem histor. 12. pag. 84. histor. 10. ad 14. Ill. S... de recondita febrium natura. A. P.

Cognoscitur hæc species 1° quòd urinæ sint lateritiæ: 2° quòd per intervalla cum frigore accedant dolores singulis alternisve diebus, & remittantur: 3° ex pulsu etiam, nisi doloris intensitas eum deprimat: 4° ex prægressis accessibus.

Cura *Mortoni* in vehementi paroxysmo, ubi deliquium animi imminebat, fuit

fuit 1° phlebotomia larga: 2° post sex horas vomitorium: 3° kinkina cum laudano. Ab emetico dolores rheumatismi sedari pluries expertus est *Mortonus*.

Quartanæ chronicæ non rarò succedit rheumatismus, ut observavit *Ballonius Lib. de Rheumatismo*, & dein *Frid. Hoffmannus*. Sed ea species ad rheumatismum scorbuticum accedit.

10. *Rheumatismus metallicus* D. Doazan, Doct. Med. Monspel. L.

Est illa species quæ pictoribus, figulis, deauratoribus, colorum trituratoribus, calceorum femineorum fabris, talos scilicet colorantibus, plumbi laminatoribus, fusoribus, vini lithargyrio edulcorati potatoribus, &c, accidit, sine prævia abdominis rachialgiâ. Incipit illa species à manuum & brachiorum stupore, formicatione, digitorum contractione, linguâ albidâ, mucosâ, sine pulsûs frequentia: Exacerbatur phlebotomiis iteratis, emollientibus, intùs vel extùs usurpatis; mitescit ab emeticis drasticis; ast sequenti die abit in dolores lancinantes, rodentes, contundentes, crurum, genuum, tibiarum, pedum, quibus miserè torquentur & ejulant ægrotantes; sed alternis diebus purgati, interpositis clysmatis ex vino & oleo, nec non vespere narcoticis ex laudano & bolo theriacæ, intra decem aut duodecim dies convalescunt omnes ferè. Hæc species rarior est rachialgiâ intestinali.

Hæc observavit in Nosocomio Charitatis Parisinæ egregius Burdigalensis Medicus supra laudatus, atque asserit dolores lancinantes, atroces artuum inferiorum, nisi adhibeantur mochlica, certiùs adventuros, cum superiorum paralysi, & difficiliùs expugnatum iri, si methodus edulcorans adhibita fuerit.

Curatio Lobbiana rheumatismi acuti, seu *Febris rheumaticæ Theoph. Lobb Tract. Pract. cap. 9. T. 2.*

D . Witham 55 annos nata 1° Junii querebatur de magnis doloribus in toto corpore, oculi velut inflammati, identidem delirium, respiratio prompta & brevis, sitis urgens, tussis importuna, pulsus velox, satis fortis, cutis fervida: Die 2ª accersitus *Lobbius* nullam phlebotomiam præscripsit, hujus verò loco bolum attenuantem, sextâ quavis horâ repetendum, superbibendo infusum melissæ; in bolo erant nitri, florum sulphuris, lapidis contrayervæ, ana, gr. septem; salis succini, salis volatilis coccinillæ, croci, myrrhæ, ana, gr. duo. Tertiâ quavis horâ sumenda erant tria cochlearia julapii attenuantis, ex salis absinthitis, scrupul. duob. aquæ lactis alexiteriæ unc. sex, aquæ cinnamomi, unc. una & semisse, spiritus nitri dulcis, gutt. quadraginta, syrupi limon. & balsam. ana, drach. duabus. Ægra subinde capiebat mixturæ sequentis guttas viginti quinque, spiritûs vitrioli dulcis & tincturæ croci ana drachmas duas superbibendo haustum decocti cornu cervi & vini albi. In languoribus verò capiebat julapium ex aquâ lactis alexiteriâ, aquâ brioniæ compositâ, spiritu lavendulæ, & tincturâ myrrhæ. Febris remisit quintâ die, evanuit septimâ; dolor verò octavâ. Ad accelerandam curationem quartâ die præscripsit *Lobbius* julapium ex antimonio diaphoretico, lapide contrayervæ, diascordio, coccinellâ, sale

absinthite, aquâ lactis alexiteriâ, aquâ bryoniæ composita, syrupo de althæâ, & tincturâ castorei, & sic deinceps.

Monspelii phlebotomia primis diebus ter in die circiter fuisset repetita, potus fuisset largus calidus ex decocto cichorii, vel infuso capillorum veneris; noctu narcoticum; sedatâ febre, cathartica mitia, &c, eodem modo quo *Sydenham* hunc morbum curabat Londini.

Lobbius verò pleuritidem veram in adulto viginti duos annos nato similiter absque phlebotomiâ curabat sudorificis, cardiacis, emplastris, vesicatoriis ulnæ applicitis. Videatur ejus *observatio 49. & 50. Tom.* 2, & maximè in aphorismis quibus terminatur opus, quibus asserit morbos omnes febriles, inflammatorios, ardentes, putridos, malignosve acutissimos, sine catharsi, sine emetico & phlebotomiâ curari posse, & pluries à se ipso curatos esse.

Hinc concludo naturam esse optimam morborum medicatricem, cùm, invitis quæ à Medico objiciuntur impedimentis, ægrum tamen à morbo liberat.

11. *Rheumatismus dorsalis* Lommii de tabe dorsali. C.

Est ille qui nimium Veneris usum sequitur. *Vide Lumbaginem à satyriasi*; *Tabem dorsalem.*

12. *Rheumatismus miliaris* Cl. Bonté Journ. de Med. Janv. 1757.

Puerperis familiaris est, cùm eruptio miliaris abit in squammas; dolores enim vagi, qui priùs viscera affecerant, ad artus excurrunt; in articulis fit intumescentia, qualis in arthritide rheumaticâ; cutis colorem lucidum ibi adipiscitur, sine œdemate; hæc intumescentia lucens, pallida, ab uno articulo seu geniculo ad alterum migrat, & pertinax est; dolores acuti sunt, ægræ ex his immobiles fiunt; doloris enim acerbitas à levissimo tactu adaugetur: crisis in hoc morbo utilis est urinæ turbidæ copiosæ proventus; juvant ideo diuretica levibus diaphoreticis juncta, ut serum lactis cum incocta radice chinæ.

13. *Rheumatismus fugax*; vulgò dolores rheumatici; *courbature.* B.

Ille est qui febribus acutis & phlegmasiis initio supervenit, dolor scilicet in omnibus artubus & musculorum aponeurosibus, cum sensatione lassitudinis, qui phlebotomiis, aliisque horum morborum remediis evanescit; ægri dicunt se sentire quasi fractos & ubique contusos aut fustibus dedolatos.

14. *Rheumatismus necroseos.* Vide Necrosim ustilagineam.

Dolores incipiunt à stupore pedum, qui sensim tibias, crura, manus, brachia invadunt: illi dolores atroces sunt, urentes sæpius, aëre frigido sublevantur, partes contabescunt & nigrescunt, unde necrosis.

15. *Rheumatismus convulsivus.* C.

Est dolor artuum, dorsi, lumborum, vehemens cum artuum retractione spasmodica, vel in stuporem & extremorum necrosim desinens, ut in necrosi ustilaginea & epidemica Flandriæ, vel sine necrosi perseverans, ut in convulsione raphania.

IV. Ca

IV. CATARRHUS; aliis *fluxio*, *defluxio*, *destillatio;* Italis *Infreddatura;* Hispanis *Romadizo; Caterre*, *Catarrhe.*

Character. Est partium, præsertim collo vicinarum, dolor frigidus cum tussi, aut coryzâ & levi partis intumescentiâ ab aëris vicissitudine ortum ducens: Pyrexia vespere datur exigua, si ulla; symptomata plura, ut tussis, coryza, ptyalismus, otalgia, odontalgia, tumor colli, frigus vagum præcedunt.

Difficilis est hujus morbi character, sed certè qui deducitur à causâ latente, eo pejor est, quòd falsus sit; absurdè scilicet eum definiunt Veteres per *humorum decubitum;* alii per fluxum materiæ serosæ à capite ad partes; nec enim ille decubitus, nec ille fluxus in sensus incurrit.

1. *Catarrhus benignus.* D.

Dolor catarrhalis est sæpiùs sensu frigoris stipatus, & à suscepto sæpiùs frigore ortum ducit, unde frigidus dicitur; attamen rubedine & phlogosi lymphaticâ non raro stipatur, sic rubet cutis capillata in cephalalgiâ catarrhali; utcumque eum morbum à perspirationis repressione oriri sæpius putem, non minùs notum est omnibus eum non solum ab aëris subito refrigerio, vento frigido suscepto, sed etiam à subita post frigus aëris incalescentiâ ortum ducere, ut & ab insolatione; ita plures catarrho affliguntur vere quàm hyeme ob tempestatum vicissitudines. Certum est à minori gradu frigoris homines affici magis, si majori assueti sint calori, quàm afficiuntur à frigore intensiori, sed continuo & uniformi; si calentem hominem leve frigus occupet, cutis magis constringitur quàm si idem frigus antea non calentem afficiat. Perspiratio totius corporis est æqualis dimidio assumptorum, seu quantitati urinæ, circiter quadraginta sex unciis; ea verò materies urinosa est & acris, quâ proinde retentâ irritantur partes, turgescit textus cellularis; hinc tumor, dolor, non rarò febricula accedit, quæ vespertinis horis augescit cum horrore & frigore. *Vide Amphimerinam catarrhalem.* Ille status est valdè affinis ratione frigoris & febris cum amphimerinâ hystericâ, eo discrimine quòd catarrhalem ferè semper præcedat coryza, tussis, raucedo, odontalgia, otalgia, &c, dolores catarrhales sæpe ad humeros, brachia, pectus se diffundunt & pleurodynem ac pleuritidem catarrhalem efficiunt, utplurimùm verò genas inflant, maxillas impediunt, obstipitatem inducunt. Is itaque affectuum concursus catarrhus dicitur à rheumate diversissimus, licet ab eodem principio ortus, sede nec non dyspnœâ & tussi discrepans.

Dolores catarrhales perspiratione restitutâ, victu tenui, potu calido, aëris temperaturâ calidiori, exercitio sensim tolluntur; si acriores sint, phlebotomiâ, & quod minimè negligendum, catharsi identidem repetitâ, demùm theriacâ recenti ad scrupulum vespere sumptâ, sanantur: si diuturniores evaserint, signum est rheumatismum calidum his accrevisse, lacticiniis ac thermarum sulphurearum balneis impugnandum. Sunt multi qui confundunt ca-

E 2 tar-

tarrhum cum rheumate, & calidum dicunt catarrhum illud rheuma quod phthisi viam sternit.

De catarrho maligno qui agunt intelligunt febrem catarrhalem malignam Germanorum, quæ est Hemitritæi species nihil cum catarrho commune habens, ut notat *illustr. Brendelius*, vel saltem catarrhum ferinum aut epidemicum volunt.

2. *Catarrhus Ferinus. Quinte. Coqueluche.*

De hoc videatur tussis ferina; tussis enim est tunc præcipuum symptoma, licet vividis doloribus dorsi, pectorisque stipetur.

3. *Catarrhus epidemicus*, *Febris catarrhalis epidemica* Huxham Febr. 1733 & Nov. 1737; *Grippe; Folette.* A.

Maximè distinguendus est à *febre catarrhali malignâ Junckeri*, *Nenteri*, aliorumque Germanorum, quæ cum catarrho nil habet commune præter nomen.

Catarrhus epidemicus à ferino non discrepat nisi ex eo quod popularis sit & grassetur è loco in locum. Catarrhus iste pendet à generali aëris vitio, & cum zephyrus tepidus in mediâ brumâ vento aquilonari frigido succedit, sæpius suboritur quàm si frigus perseveret: sæpiùs est cum febre vespertinâ. *Vide Amphimerinam catarrhalem:* Secus non minùs molestus est ob horripilationes fere continuas per biduum triduumve, quas æger potest aliquatenus sistere per aliquod tempus, constrictione quadam cutis & intenso conatu corporis; adest frigoris sensus in diversis partibus, tussis, coryza, capitis gravitas; succedit destillatio ex naribus, ore; dein maturescente catarrho, exspuitio viscosa, muci narium copiosi rejectio, antea verò noctes inquietæ, anorexia, asthenia, tussis defatigans. Curationem repete ex *Riverio*, *Hoffmanno*, aliisque.

Catarrhum suffocativum etiam memorant Auctores, quem non satis intelligo, nisi tussim suffocantem velint: ast plurimi hoc nomine insigniunt asphyxias seu mortes subitaneas, quarum multæ à rupto anevrysmate interno, aliæ à vomicâ ruptâ dependent, aliæ sunt apoplecticæ &c.

De catarrho, *vide Amphimerinam*, *Tussim*, *Rheuma*, *Coryzam*, *Cephalalgiam*, aliaque genera.

4. *Catarrhus Bellinsulanus*, Journ. de Med. Novemb. 1757. D. Rochard Chirurgi. *Maladie particuliére des glandes, endemique à Belle-Isle en mer. B.*

Œdematosè intumescunt glandulæ colli, maxillares, parotides cutaneæ; ad angulum maxillæ primò viget hic tumor, ac tantus ut deformis evadat æger; tumor quidem mollis est, & tamen dolorificus. Incipit morbus absque febre, cum inappetentiâ, & lassitudine, & post paucos dies, si à phlebotomiâ inceperit curatio, testis ejusdem lateris, ambo etiam, si utrumque colli latus affectum sit, dolent leviter ac tument. Hic affectus milites custodiam sub dio agentes aggréditur.

Curatur potu leviter emetico, dein diluentibus calidis, quibus præmissis ad phlebotomiam tutò confugere possunt; vitatur, si ab aëre nebuloso & frigido

gido caveant. Hæc ergo ſpecies teſticulorum tumore adventitio diſtinguitur ab aliis.

5. *Catharrus rubeoloſus.*

Eſt præludium *rubeolæ*, ut crampus, *Granf* dictus, *miliaris;* ſcilicet ante eruptionem rubeolæ æger ſæpè tuſſit, ſternutat, lacrymatur, coryzâ laborat, verbo catarrhoſum eum diceres, licet erumpentibus rubeolæ puſtulis hæc ſymptomata evaneſcant, exceptâ tamen tuſſi ſiccâ, quæ multum quandoque negotium ægris & Medicis faceſſit; his adde anginam catarrhalem, dolores capitis, aliaque catarrhi accidentia. Ille verò catarrhus ab epidemico vulgari diverſiſſimus eſt.

6. *Catharrus pectoreus.* L.

Puella, quæ hiemali tempore ſericeo velo tantùm pectus texerat, chlamidi denſiori aſſueta, per plures menſes in parte pectoris antica dolorem ſenſit, qui tactu paululùm exaſperabatur; mœror à longitudine morbi metuſque phthiſeos acceſſit ob tuſſiculam accedentem; interea dolor erat merè catarrhalis ab adiapneuſtia ortus; fruſtrà adhibitis juſculis edulcorantibus & lacticiniis, craſſum & calidum muccinium, & pectori impoſitum, & aliquandiu geſtatum, calorem & ſuppreſſam hujus partis perſpirationem revocavit ac morbum ſuſtulit.

Dolores etiam à collo & facie diffiti pro catarrhis habendi ſunt, licet tuſſis, coryza, nec ſternutatio præceſſerint, quoties evidens eſt eos ab adiapneuſtia ortum duxiſſe, unde à rheumatiſmo diſcrepant, quod ulteriùs confirmatur, ſi pannorum villoſorum aut denſiorum calidorumque tegumentorum applicatione & diluentium diaphoreticorum uſu tollantur: aſt ea diagnoſis non rarò difficilis & obſcura eſt.

7. *Catarrhus caninus*, Journ. de Med. Fev. 1765.

Eſt illa epidemica ſpecies, quæ nuper genus caninum Monſpelii, Lugduni, per totam ferè Galliam, impetivit, plurimoſque abſtulit. Incipit à frigore & horrore, ſequitur tuſſis, coryza, ptyaliſmus, inappetentia, tanta aſthenia ut paraplegici videantur, & cruribus poſticis quaſi reſolutis inſiſtere nequeant. *Vide P. Fournier D. M. Divionenſis de hoc morbo Schedulam ann.* 1764. Epidemia redivit hac hyeme 1765 nec non *D. Deſmars* qui eundem morbum anno 1763 obſervaverat ſymptomatis ſupra recenſitis addit tuſſim, dyſpnœam, oculorum lippitudinem viſcoſam; alii canes intra breve tempus vertiginoſi moriebantur, alii intra menſem, & tunc macie conſumebantur. In cadaveribus cerebrum depreſſum, pulmo vitiatus, ſtomachus ſaburra putri fœtidiſſima farctus.

V. ANXIETAS; *Dyſphoria*, *Aſſe*, *Aporia*, *Riptaſmos*, *Adaimonia*, *Bleſtriſmos* & *Alyſmon* Hippocratis & aliorum; *Inquietudo* Sennerti; *Reſtleneſs* Anglorum; *Deſaſſoſiego* Hiſpan.; *Inquiétude*, *Angoiſſe*, *Anxieté.*

Eſt moleſta ſenſatio quæ ad jectigationem cogit, ſed quomodo ab affinibus morbis diſcrepet, dicant qui experti ſunt.

E 3   1. *An-*

1. *Anxietas febrilis.* Boerhaave Aphor. 631. A.

Tres hujus varietates meritò distinguit sagax & peritissimus ejus commentator, scilicet 1° anxietatem quæ in morbis acutis febrilibus oritur ab immeabilitate sanguinis per cor sinistrum & majores arteriæ aortæ ramos; ea pulsûs inæqualitate, debilitate potissimùm stipatur, cum angore cordis & præcordiorum intolerabili, eaque est sævissima, periculosissima: 2° anxietatem quæ oritur ob immeabilitatem sanguinis per cor dextrum & arteriæ pulmonaris ramos, ab infarctis sanguiductibus tum arteriosis tum venosis, in morbo acuto pulmonum, ut peripneumoniâ, cynanche, orthopnœâ, & illa stipatur suspiriis frequentioribus, profundioribus, præcordiorum gravamine, molestiâ intolerabili, dyspnœâ suffocativâ, quo quidem symptomate nullum est pejus præter primam speciem quæ sæpè huic adjungitur: 3° anxietatem quæ oritur ab impedito transfluxu in morbo acuto febrili per venam portarum, quæ stipatur incredibili cardialgiâ, ægritudine vehementi circa orificium superius stomachi, cum sensu ponderis molestissimi, quod etiam quidam ægri præ intolerantiâ pugnis contundunt; huic succedit quandoque salubris aurigo, ex quâ mortis periculum removetur.

Has varietates, scilicet *præcordialem*, *pulmonarem*, *epigastricam*, doctè enarratas, earumque signa & indicationes *vide* apud *illustrissimum archiatrum Van-Swieten* Boerhaavianæ doctrinæ & famæ hæredem.

2. *Anxietas spasmodica* Boerhaave aphor. 633.

Est illa præcordiorum & stomachi vehemens anxietas quæ hystericas potissimùm, hypochondriacas, simileque genus hominum delicatiori & molliori genere nervoso præditorum, maximè si per cathartica acria exagitentur, sæpiùs discruciat; hæc stipatur angore animi, suspiriis, oppressione, nauseis, doloribus, & irrequietâ miserandâque corporis agitatione, quibus mortis imago præsens animis & in facie depicta terrorem summum adjungit.

Hæc verò species utcumque majorem cæteris terrorem ægris incutiat, cæteris multo minùs periculosa est, cùm urinæ limpidæ & uberrimæ mictione, flatibus ano vel cato erumpentibus, spirituosorum odoratu, aliisque similibus auxiliis citò discutiatur, & sine febre, pulsu interea depresso, constricto, sed non frequentiori existat.

3. *Anxietas agonistica. Angoisses de la mort.* A.

Est illa quæ mortem imminentem concomitari & præsagire consuevit, in quovis morbo acuto vel chronico, à præcedentibus ideò diversa; quæ visûs obtenebratione, pulsûs inæqualitate, parvitate, inconstantiâ, faciei pallore, delirio, oppressione pectoris, palpitatione cordis, virium muscularium prostratione stipatur.

Pendet à sensu confuso periculi propter resistentias circulationi oppositas & debilitatem naturæ quæ his superandis jam impar evasit.

4. *Anxietas cardiaca.* D.

Ea est quæ citra morbum inflammatorium aut febrilem pendet ab obice circula-

culationi oppoſito, intra aut prope cor collocato, ut à polypo, anevryſmate, coagulo ſanguinis, veneno v. g. viperæ & ſimilibus.

5. *Anxietas tibiarum.* Aſtruc de Morb. venereis. L.

Hoc affectu nihil eſt in praxi frequentius & non altius de quovis morbo quàm de illo apud Auctores eſt ſilentium. Quotidie videmus mulieres & viros, potiſſimum arthriticos, rheumaticos, qui accedente veſpere tibias ne per minutum in eodem ſitu & loco retinere queunt, ob importunam quamdam ſenſationem, quæ motu illo pauliſper ſedatur, quæque vulgò decubitu in lecto evaneſcit.

6. *Anxietas à morſu; à morſu felis iratæ* Morgagni Epiſt. LXI. 14. L.

Felis irata tibiam heri ſui dentibus unguibuſque ſauciaverat; quartâ à morſu die magna præcordiorum anxietas acceſſit; nullus erat hydrophobiæ metus. Adhibitis in caſſum cucurbitulis & ſcarificationibus loci affecti, nec non phlebotomiis, æger ſolo balneo pluries repetito ſublevabatur; demùm obortâ ephemerâ & ſudore ubertim fluente, ſanus evaſit. Verùm quolibet plenilunio in demorſo loco, eoque adhuc livido, irritationes per duos annos perſeverabant, indeque ad præcordia adſcendebant, ubi anxietas magna, non niſi per phlebotomiam ſuperanda, redibat; & per alios duos annos hic affectus quarto tantùm quovis plenilunio revertebatur.

Cæteræ anxietates partium diſtinctarum videantur in ſingulis morbis ad quos attinent. De cætero multi morbi ab anxietate declarantur apud infantes lactentes, maximè intra cunas vinctos.

VI. LASSITUDO; Græcis *Copos;* Anglis *Wearineſſ*; Italis *Stracchezza;* Hiſpanis *Canſancio; Laſſitude*, *Courbature.*

Eſt ingrata ſenſatio cum debilitate juncta, quæ ad quieſcendum cogit virium reparandarum gratiâ. Procedere videtur ab infarctu muſculorum, ob ſanguinem in eorum vaſis minimis impactum eaque vaſa diſtendentem, interea dùm ob defatigationem prægreſſam fluidum nerveum penuriâ laborat, aut ob aliam cauſam in artubus deficit, ut initio morborum accidit.

Hujus ſeptem ſpecies accenſet *Galenus* diviſione potiùs logicâ quàm medico-practicâ. Huc attinet *Copos tonodes*, laſſitudo tenſiva, *Copos elcodes*, ſeu ulceroſa, in quâ infixarum ſpinarum horroriſque ſenſus adeſt; *copos phlegmonodes* ſeu æſtuoſa, quæ ſenſum caloris ſecum infert; *copos iſchnotes*, quæ cum aridurâ corporis eſt, &c.

1. *Laſſitudo à labore* Hippocratis de diæta lib. 2; Herellii diſſert. de laſſitudine, Altdorfiæ, 1706. B.

Ea eſt quæ à motu producitur ſive in toto ſive in parte, quæque, obſervante *Hippocrate*, ſequitur rationem compoſitam motûs & debilitatis præviæ, ita ut quò motus vehementior & robur minus, eò major laſſitudo, & è contra. Verùm non ſolum à vehementia motûs illa laſſitudo menſuranda eſt, ſed etiam ex eo quod motus ſit minùs aſſuetus, magiſque conſtans;

ſic

ſic qui laborem inaſſuetum, utcumque levem, ineunt, citiùs defatigantur, quàm qui certos muſculos conſtanter contractos retinent, ut de ſtantibus oſtendit *Alphonſus Borellus*, qui reapsè citiùs defatigantur quàm ambulantes. Cur laſſitudo vehementes convulſiones, ut paroxyſmum epilepticum ſequatur quiſque intelligit.

2. *Laſſitudo à pathemate.* B.

Ea procedit vel ab irâ quæ fluidum nerveum ſubitò in omnes artus diffundit & diſſipat, vel à terrore & gaudio effræni, quæ alio modo non ſatis cognito vires infringunt; verùm infractis ſubitò viribus corpus gravius ſolito perſentitur, unde laſſitudo. Huc pertinet quæ magnos dolores, quæ vigilias immodicas ſequitur.

3. *Laſſitudo à fluxu.* L.

Ea eſt quam *alvi fluxus*, maximè torminibus juncti, ut diarrhœa torminoſa, teneſmus, dyſenteria, cholera, vel *ſanguifluxus*, necnon phlebotomia, menorrhagia, vel demum *ſerifluxus* copioſi, necnon gonorrhæa ſeminalis & ſimiles fluxus excitant; huc pertinent puris effluxus ſubiti è magnis apoſtematibus.

4. *Laſſitudo à calore.* B.

Ea eſt quam atmoſphæra incaleſcens tempore verno, necnon calor hypocauſti, ſicut & calor à balneo ſimiliaque excitant, dùm fibras omnes motrices ſubitò relaxant, inde enim debiliores ſunt, & cùm pondus corporis non pari paſſu decreſcat ac debilitas, corpus ponderoſius ſentitur.

5. *Laſſitudo à plethorâ.* B.

Talis eſt ea quam crapula ſeu exceſſus in potu & cibo excitant, quam catameniorum, effluxuumque aſſuetorum ſuppreſſio inducit; huc pertinet laſſitudo à ſomno nimio.

6. *Laſſitudo febrilis* Pr. Alpini de præſag. vit. lib. 2 cap. 21. B.

Duplex eſt, vel enim initium morborum præſertim acutorum eſt, de quâ dixit *Hippocrates*, *laſſitudines automaticæ* ſeu ſpontaneæ *morbos prænunciant*, & ea pendet tùm à plethorâ, tùm maximè à debilitate univerſali, quam inducit infarctus vaſorum, reſiſtentia cordi à ſanguine oppoſita; tum quam metus obſcurus mali imminentis cauſatur; plethoram ferè ſemper antecedere ſuadent perſpirationis retentio, quæ multis morbis anſam præbet, neceſſitas phlebotomiæ in omnibus ferè morbis acutis.

Vel laſſitudo febrem jam ortam comitatur cum dolore diverſarum partium, & eſt major in typho, peſte, aliiſque morbis malignis. *Vide aſthoniam febrilem.* De hujus ſpeciei prognoſi *vide Proſp. Alpinum l. c.* Laſſitudo localis in febribus declinantibus apoſtemata ſeu abſceſſus prænunciat ex *Hippocr. Aphor. 31. 32. ſect. 4.*

7. *Laſſitudo ſcorbutica* Lind. de ſcorbuto; *Laſſitudo oſtocopos* Græcorum; *ulceroſa* Veterum. L.

In prima periodo ſcorbuti adeſt pigritia inſolita, quæ abit in laſſitudinem, cum genuum ſtupore & debilitate à levi exercitio, atque dyſpnœâ, quæ duo ultima ſymptomata, laſſitudo ſcilicet & dyſpnœa, ad finem uſque perſeverant,

verant, eo diſcrimine quod in ſecunda & tertia periodo accedit aſthenia ſeu debilitas creſcit admodum.

8. *Laſſitudo cachectica* Helvetii de laſſitudine. L.

Eſt illa quæ morbos chronicos cachecticos comitatur, inter quos potiſſimi ſunt aurigo, œdematia, aliaque genera; quæ à tænia in primis viis latente inducitur laſſitudo, ſingularem attentionem meretur, cùm ejus principium in ſenſus non incurrat, ut principium laſſitudinis quæ aſciticos, œdematoſos, corpulentos & convaleſcentes omnes afficit.

VII. STUPOR; Græcis *Narke*; Latinis etiam *Obdormitio*; *Engourdiſſement*, *Stupeur.*

Eſt moleſta ſenſatio cum obſcuritate tactûs. Differt maximè à torpore in eo quod torpor meram tactûs & motûs imminutionem deſignet; ſtupor verò illud ſingulare, quod quiſque experitur cùm olecranii aut nervi fortis preſſio facta eſt, aut cùm diutiùs horis pomeridianis brachio incubuimus. Differt à crampo, quocum tamen quandoque jungitur ex eo quod non ſit in ſtupidis muſculis rigiditas ut in multis crampis.

1. *Stupor à preſſione.* L.

Eſt ille quem experiuntur artus diu compreſſi vel proprio vel alieno pondere & ſitu non mutato. *Vide Gangrænam à contuſione.*

Ille etiam quem excitat contuſio olecranii, aliarumve partium per quas nervi majuſculi ſub cute tranſeunt; ſi univerſalis ſit & conſtans, hemiplegiam, apoplexiamve denunciat; ſi fugax & partialis vix medelâ indiget.

2. *Stupor formicans; Formicatio* Latinis; *Fourmillement.*

Hæc ſpecies id habet ſingulare quod dolor ſit qualis à millenis formicis ſeu ſpiculis partem ſtupidam pungentibus, quodque ſimul motus artûs affecti ſit torpidus, ſine tamen rigiditate, qualis eſt in crampis.

Curatur ſpontè ſtupor frictione, calidis admotis, maximè ſpiritu vini calido, ut aquâ lavendulæ, thymi, roris marini: ſi perſeveret, curatio paralyſeos adhibenda eſt.

Hujus morbi theoria adhucdum eſt obſcuriſſima. Videtur fluidum nerveum in partibus affectis hærere, congeri, unde pars appenſa obſcurè ſentit, difficulter movetur, & pars ipſa affecta dolet.

Stupor eſt ſæpius accidens morborum ſoporoſorum imminentium, necnon dyſcineſiarum, ut paralyſeos; differt ab anaiſteſiâ aliiſque morbis *dyſæſtheſiis* dictis, ratione doloris ſeu moleſtiæ ſingularis.

Formicationem in fronte & facie centies expertus ſum quoties caput deorſum inclinarem, in quo certè caſu ex rubore faciei & legibus hydraulices patet ſanguinem ſolito fortiùs ſubire ultima ſua vaſa, eaque vellicare, forte lymphaticorum oſcula diducere; non ergò leviter in omni formicatione acrimonia humorum eſt incuſanda.

3. *Stupor à gelu*, vernaculè *Grepi*, Gallicè *l'onglée.* B.

Illa eſt ſpecies quæ extrema tantùm, ut digitos manuum pedumve, in-

tensissimo frigori exposita, sensim non subitò corripit, rigiditate & aliquali partis stupore stipata, cum dolore acuto & sensu frigoris congelantis: Differt à crampo.

4. *Stupor à torpedine. Coup de la Torpille.* B.

Est ille quem Torpedo tangentibus incutit, maximè si immediatè contingant, debilius verò, si baculi interventu duo musculi dorsum illius raiæ tegentes, summâ vi excussi, hunc effectum inducunt, quem docente *Kæmpfero* & experientiâ prævertunt qui summo nisu, dum torpedinem tangunt, anhelitum cohibent. Stipatur ille dolor aliquali stupore, & à manu ad humerum & ultra extenditur. Duplex autem est Torpedo, altera Europæa, quæ *Raia tota glabra Linnæi*, vulgò *Miraillet*, in Mediterraneo vulgaris: altera Americana, quæ est *Gymnotus tremulus*, *Act. Helvetic. Tom.* 4: utraque tangentibus vel mediatè vel immediatè artubus crampum vehementem imprimit. Illud tamen attentionem meretur, quod si interventu cujusdam metallici corporis tangatur Gymnotus, succussio multò intensior est; ast si interventu ceræ Hispanicæ, succussio ferè nulla fit; quæ si vera sint, ut testantur autoptæ, verosimile est vim electricam horum piscium esse hujus commotionis principium.

5. *Stupor miliaris. Granf* Taurinensium Allione de miliari. A.

Est symptoma miliaris, seu stupor pungitivus in digitis manuum vel pedum, aliisve partibus, ante diem sextum seu eruptionem frequens, cum pulsu exili, frequenti, contracto, tremore, anxietate.

6. *Stupor rachialgicus.* C.

Vide *Rachialgiam* cujus est symptoma, paresеos prodromus.

7. *Stupor à necrosi*, Clar. Salerne de morbo Soloniensi; Mem. de l'Acad. R. des Sc. des Académiciens étrangers 1755: Vide Necrosim ustilagineam. A.

Stupor est pedis vel manûs cum mentis hebetudine, qui semper præcedit dolores atroces sine rubore necrosim ustilagineam antecedentes; pars citò nigrescit, indurescit, & siccata sponte à sana separatur sine hæmorrhagia; præcessere pallor, phisconia, macies, dein rheumatismus accedit. Confer *Tissot Avis au Peuple* §. *670. 671.* Vide Class. X. Ord. VII.

8. *Stupor saburralis.*

Monialis quinquagenaria à mense conquerebatur de dolore formicante manuum & pedum, cum stupore harum partium, tandem supervenit atrox cephalalgia cum nausea sine febre; præscripto post phlebotomiam emetico copiosam bilem evomuit & omnia symptomata evanuere: sequenti die revertebatur morbus, levior tamen; purgata iterùm uberrimam bilem dejecit & omninò sanata est. Moniales sunt sæpius atrabilariæ ob mœrorem, zelotypiam, similiaque pathemata, quibus vitæ genus ansam præbet, cùm deest sincera vocatio.

VIII. PRURITUS; *Prurit; Démangeaison.*

Est molesta cutis sensatio quæ ad scalpendum cogit. Ille dolor singularis, qui

qui quadam voluptate temperatur cùm pruriginosa pars strenuè scalpitur, est ita quandoque ferinus ut vix cruentata cutis derasione sublevetur.

Pendere censetur ab acrimoniâ humoris mucosi, qui in glandulis sebaceis secernitur, verùm & excitatur à causis etiam externis.

1. *Pruritus exanthematicus.* L.

Est ille qui accidit in multis morbis exanthematicis tum acutis, ut variolâ, rubeolâ, dum pustulæ exsiccatæ sunt, in scarlatinâ, dum sævit, vel etiam in scabie, tineâ, aliisque impetiginosis ultimæ classis morbis; demùm & in vitiis primæ classeos, *efflorescentiis* dictis, ut herpete, psydraciâ, &c. Horum generum curam videsis.

2. *Pruritus pedicularis.*

Est ille qui à phthiriasi, seu à pediculis vulgaribus, necnon à pediculis inguinalibus aliisque dependet, quique facilè curatur asperso pulvere vel seminum staphisagriæ, vel hordei caustici *Civadille* dicti, ni malint ægri ad litum vel cingulum mercurialem confugere.

3. *Pruritus ictericus.* L.

Est ille qui auriginosos infestat, cum aliis auriginis symptomatis, & bilis sanguini mixtæ præsentiam arguere videtur: curatur ut aurigo. An Melasictero etiam superveniat ignoro, licet Melasicteros viderim.

4. *Pruritus arthriticus.* B. P.

Est ille qui post paroxysmos arthriticos, pedes, manus, dorsum, aliasque partes pertinaciter molestat, ast accedente paroxysmo doloris, imò sæpiùs antea, evanescit.

5. *Pruritus infantum* Ettmulleri.

Est illa species quæ recens natos mirè anxios reddit & insomnes; quique non nisi oculatis observatoribus innotescit; pendet siquidem à crinonibus capillo vulgari longè tenuioribus, qui per cutem dorsi potissimùm erumpunt, quique frictione iteratâ cum panno laneo excutiuntur; *vide Malidem in 10ª Classe.*

6. *Pruritus fugax.* B.

Est ille quem excitant causæ externæ facilè amovibiles, quæ tamen varietas attentionem meretur ne cum aliis confundatur.

Si quis manibus tangat phaseoli pruriginosi (pois pouilleux) legumen, eum pruritus per semihoram, & ampliùs defatigabit: *Vide Dolichum Ill. Linnæi.*

In luxationibus post diuturnas partis vincturas non rarò pruritus est molestus, sed qui aquâ calidâ dissipatur.

Pruritus non rarò infestat tibias & dorsum eorum qui vestibus tibialibusve laneis immediatè cuti applicatis utuntur, quod non accidit in usu linteorum.

Pruritus specialiùs aggreditur præputium ob sebaceæ materiei albæ inibi collectæ acrimoniam, verùm ea facilè urinæ ope eluitur, si scilicet præputium digitis inter mingendum obturetur.

Scrotum etiam pruritui est obnoxium ob linimen quoddam quo tegitur,

tur, quodque exſiccatum in lamellulas albas abit, quo calidâ eloto, pruritus ceſſat.

Si pruritus oculos, maximè carunculam lachrymalem invadat, hoc vitium pertinet ad ophthalmiam puſtuloſam. Si podicem afficiat, videndum num aſcarides adſint in excrementis. *Vide Teneſmum.* Si vulvam moleſtet, inquirendum an ex ſorditie pendeat, an à puſtulis ſyphiliticis, an à nymphomaniâ, &c.

7. *Pruritus gravidarum* Puzos Traité des Accouchemens pag. 82. C.

Circa graviditatis tempus medium ſeriùs ociùs à perſpiratione retentâ & acriori non raró ſupervenit pruritus ferinus, tum ubique paſſim, tum in genitalibus; ſive phlyctænæ accedant in cute, ſive immerſæ lateant in cute puſtulæ; mulieres unguibus noctu & interdiu ſe ſcalpendo cruentant, aut ſcopulâ affrictâ pruritum acri dolore commutant, pervigiles evadunt, febreque excitatâ, ferè abortiunt.

Curatio obtinetur phlebotomiis repetitis, potu ex emulſionibus, lacte, ſero lactis, aquâ pulli, apozematis lenientibus, clyſmatis, cremoribus ex oryzâ, avenâ, phaſeolis, imò balneis, ſi pruritus acer ſit, vapore aquæ tepidæ, fomentis emollientibus, levibus catharticis, demùm & narcotitis; ſi verò his invitis perſeveret morbus, is puerperio demum cedere ſolet.

8. *Pruritus ex opio.*

Eſt ille qui ab uſu opii vel faciem vel totum corpus infeſtat, quod in bene multis ſubjectis conſtanter vel ex minimâ opii, laudani, theriacæ doſi accidere vidi; uſu lactis ſuppletur opii ſumendi neceſſitas in chronicis, & ſanatur ille pruritus, qui aliunde non viget niſi quandiu opium agit vi ſuâ narcoticâ.

9. *Pruritus à meduſa.* B.

Meduſa eſt zoophytum gelatinoſum aquæ marinæ innatans, rubellum, quod intenſam oculis & manibus tangentibus uredinem & pruriginem excitat: non ſecus ac urtica: unde vulgò *urtica marina* vocatur, vernacule *pote.*

10. *Pruritus ſyphiliticus*, Amati Luſ. Cent. VI cur. 99.

Inguina ut plurimùm afficit. Curatur venæ ſectione, hirudinibus & unguento camphoram & ſaccharum ſaturni recipiente, dein antiſyphiliticis.

IX. ALGOR; Græcis *Kryos*, *Pſychos*; Latinis *Frigus morboſum*, *refrigeratio*; Anglis *Coldneſſ*; *Froideur*, *froid exceſſif.*

Hæc moleſta ſenſatio cuique cognita eſt, ferè ſemper ſymptoma aliorum morborum, potiſſimùm rigoris ſeu phricaſmi qui intermittentium acceſſum comitatur, unde inter morbos non accenſetur vulgò, & tanquam merum ſymptoma prætermittitur. Interea tamen hoc ſymptoma quandoque graviſſimum eſt & primarium, ſeu alterius morbi non eſt pediſſequum, & pro diverſis gradibus nunc frigus, nunc algor vocatur, nec ſemper cutis tremula agitatione ſeu horrore, nec muſculorum concuſſione ſeu rigore exagitatur.

1. *Algor externus*; *Froid de cauſe extérieure.* B.

Eſt

Eſt ille quem patiuntur, qui frigido aëri, aquæ frigidæ, nivi diutiùs expoſiti ſunt, & ea ſenſatio eò moleſtior eſt, 1° quò magis inaſſuetus eſt homo, ſeu quò priùs calidior, mutatio promptior, conſtitutio ſenſibilior, educatio mollior: 2° quo frigus intenſiùs, ut quod à decimo gradu Thermometri Reaumuriani verſus punctum congelationis accedit, & quò infra illud congelationis punctum ulterius deſcendit: 3° quò diutiùs frigori exponitur homo eò intenſior dolor evadit, uſquequò vel typhomania ſingularis vel ſphacelus partis ſenſum auferant.

Calore vitali fluiditas ſanguinis, & muſculorum, fibrarumque nervearum flexibilitas, permeabilitas conſervantur: frigore verò, id eſt, particularum ignearum receſſu fluida noſtra coagulantur, fibræ omnes denſatæ rigeſcunt, unde nervorum immeabilitas, muſculorum inflexibilitas: hinc ſtaſis circulationis in extremis partibus, quæ ut pote à corde remotiores citiùs frigore congelantur; hæc fibrarum condenſatio, vaſorumque anguſtatio fit à proprio elatere quem non ampliùs ſuſtinent aut cohibent fluida in minus ſpatium redacta, hinc verò fibrillarum nervearum rugæ, diſtractioneſque inaſſuetæ, dolorificæ, punctoriæ, ſenſatioque intolerabilis. Si frigus illud intenſum etiam ad interiora ſerpat ſanguinemque in majuſculis vaſis figat, mors accedit; ſecus verò, febris accenditur, calor interiorum partium augetur, vicinia partis congelatæ inflammatur, pars congelata liveſcit, regelaſcit, putreſcit, ſphacelo corripitur, à ſanâ ſeparatur. Si eouſque non proceſſerit frigus & auxilia debita adhibita fuerint, ſaltem pars œdematoſa remanet, tendines flexilitatem aut mobilitatem ſuam vix recuperant, & nervi ſenſu ſuo ferè orbantur.

Notum eſt à regelatione promptiori maximum ſphaceli periculum imminere, quod ut avertatur, per gradus illa debet excitari frictione partis cum pſa nive vel aqua frigidula, deinde cum tepidâ, immerſione intra fimum equinum, & ſic ſucceſſivè. *Vide Sphacelum à gelu.*

Millena incommoda patiuntur milites à frigore, ut catarrhos, rheumata, rheumatiſmos, perniones, ſphacelum, ſurditatem, febres varias, de quorum prophylaxi legi meretur *medicina militaris D. de Meyſerey, tom. 1, art. 14 ad 20.*

2. *Algor internus; froid intérieur.* A.

Eſt ille qui à principio interno procedit, ut ab acceſſu febrili potiſſimum quartanæ, à paroxyſmo tritæophyæ algidæ, catarrhalis; à catarrho ipſomet, ab auriginis præludio, ab iſchuriâ, cùm urina ſanguini remiſcetur, quod facile fit per refluxum ejus à pelvi in venulas emulgentes ut vidi lac & atramentum in eas tranſeuntia, &c. à paroxyſmo amphimerinæ hecticæ, phthiſeos, aliorumque morborum quos ſuppuratio fovet.

In illis verò ſummis frigoribus non deeſt periculum, quippe qui intermittenti ſuccumbunt v. g. durante frigore moriuntur, pulſus evadit contractus, intermittens, facies albet, pallet, labia liveſcunt, tremor occupat artus, ita ut quandoque præ dyſpnœâ & maxillarum triſmo vix quidquam ægri deglutire valeant; hinc ſumma anguſtia, urgens periculum, niſi citò ſuccurrant adſtantes, quæ auxilia ut omnibus notiſſima, ita & certiſſima,

ſcilicet æger in lectulo apprimè calefacto reponatur, ſufficienter tegatur linteis ſiccis calidiſſimis ; vaſa excalefactoria pedibus apponantur, intus vinum calidum, theriaca, confectio de hyacintho, aqua cinnamomi ſimiliaque uſurpentur ; ſimilibus auxiliis qui ex aquâ frigidâ extracti pro mortuis habebantur, excitati ſunt. Vide *Aſphyxiam immerſorum*. His etiam plurimi homines frigore interno penè extincti reviviſcunt.

3. *Algor febricoſus*, Journ. de Medec. Janv.-1761 p. 36.

Eſt frigus glaciale totius corporis à viru febris intermittentis dependens; differt rigor ab algore motu tremulo cum frigore conjuncto. Algor etiam comitatur Aſphyxiam immerſorum, hyſtericam &c.

X. ARDOR ; Græcis *Diacauſis* & *Cauma ;* Anglis *Heat ; Chaleur exceſſive*, *Echauſement*.

Eſt moleſta illa ſenſatio omnibus cognita quæ à partium ignearum majori actione in nobis excitatur.

Calor hominis ſani eſt hieme 27 grad. in thermometro Reaumurii, æſtate ad 30um gradum aſcendit; ardor itaque eò major eſt, quò calor altiùs progreditur, ut ad 35um, 38um; ultra verò partes comburuntur, deſtruuntur organa, fit eſchara ſeu ſphacelus ſiccus, fluida exſiccantur, vaſa coarctantur, fibræ corrugantur, ſenſus, motuſque partis amittitur : infra verò 35um gradum fluida rareſcunt unâ circiter ducenteſimâ nativi voluminis parte, vaſa pari paſſu diducuntur, pars rubet, dolet, intolerabili roſionis, punctionis, uſtionis ſenſatione divexatur.

1. *Ardor externus*, *chaleur externe*. B.

Ea eſt ſpecies quæ à corpore calido extus admoto dependet, ut ab aëre fervido, inſolatione, hypocauſto, igne aperto, aquâ, lixivio, oleo, ardentibus. Ille verò ardor vel toti corpori vel parti tantùm applicatur ; ex aëre calidiori rubet cutis, turgidulæ evadunt venæ, cephalalgia, aſthenia, anorexia, laſſitudo, agrypnia, ſitis, hæmorrhagia narium, urinæ rubræ, paucæ; ſudor copioſus, dyſpnœa, orthopnœa, cardialgiæ, ſyncopes, aliique morbi oriuntur. Ex calore nimio parti applicato erythema, phlyctænæ, ambuſtio ; ea verò phænomena ut pro gradu caloris diverſa ſunt, ita diverſam medelam exigunt.

In genere quamdiu nulla labes organica parti fuit inuſta, & ardor tantum eſt curandus, remotis, ſi fieri poſſit, cauſis externis, frigida actualia ſunt uſurpanda, potu, lotu, fotu aqueo, item potentialia intus adhibenda, ut acida, nitroſa, diluentia. Huc pertinent ptiſanæ de ſucco limonum, aurantiorum, ſyrupi granatorum, berberidis, ribeſii, nymphææ; emulſiones ex hordeo, ſeminibus peponis, cucurbitæ, ptiſanæ, aquæ acidulatæ cum acido ſulphuris, ſalis marini & ſimilibus, adde balnea, acidulas &c.

Si pars laboret erythemate, ambuſtione, videantur horum vitiorum curæ.

2. *Ardor internus ; ardeur de cauſe interne*, *échauſement*. A.

Ea

Ea eſt ſpecies quæ tertianas bilioſas, tritæophyam, cauſum, phlegmaſiasque bene multas comitatur, ut eryſipelas, pleuritidem, phrenitidem; cujus theoriam & praxim hiſce in claſſibus inquiras. Hinc pendent agrypnia, anxietas, dyſpnœa, laſſitudo, polydipſia, cacurema rubra, ſeu urinæ rubræ, paucæ.

Gradus autem caloris maximi thermometro teſte in corpore etiam febriente vix ad 34um aſſurgit: aquæ Balerucanæ cùm calent ad 42um cito eryſipelas partibus immerſis conciliant, nec ultra pauca minuta tolerari queunt. Maximus calor atmoſphæræ apud nos anno 1746 & 1762 aſſurrexit menſe Julio pomeridianis horis ad gradum 30um: hic eſt gradus caloris ſanguinis in vulgari æſtate; quidam aſſerunt ad 38um gradum eum aſcendiſſe apud Guineenſes; verùm meritò id in dubium revocat *Du Creſt* in thermometricis verſatiſſimus; calor autem ſanguinis hieme ad 28um circiter gradum aſcendit.

a *Ardor volaticus*, vulgò *æſtus volaticus; Kæringbad* Suecis; *flammes du viſage paſſagéres;* Occitanis *flamboiſes.*

Eſt ſubitaneus faciei, colli &c calor & rubor, per quadrantem horæ ad ſummum perſeverans, quandoque in ſudorem prorumpens, qui mulieribus, dum menſtrua deficiunt, imo hyſtericis, cum anxietate & dyſpnœa ſæpius accidit & pluries recurrit; ſimilis eſt huic æſtus volaticus à pudore faciem ſuffundens: hoc ſymptoma videtur pendere ab impetu ſanguinis adaucto cum ſtrictura carotidis internæ, unde uberius ad externam amandatur.

ORDO SECUNDUS.

DOLORES CAPITIS.

SUNT illi qui potiſſimum capitis hanc vel illam partem afficiunt, ut calvariam, oculos, aures, dentes, ſeu maxillas, citra febrem, convulſionemve, niſi dolores pro horum morborum accidentibus, non verò morbis, ut aiunt, eſſentialibus habeantur.

Hi morbi apud nos generico nomine *mala* vocantur, ut *mal à la tête*, *mal aux yeux*, *mal aux dents*, &c. *Rheumatiſmi* vocantur à *Frider. Hoffmanno.*

Raro illi morbi ægrum in lecto detinent, quia pars tantùm, non verò totum corpus, afficitur, niſi dolor ſit vehemens, & aſtheniam inducat; in paroxyſmis eſt adipſia, anorexia, anaphrodiſia, aliaque ſymptomata ejuſdem ordinis, quod de omnibus doloribus dictum puta; accedit etiam agrypnia, mœror, anxietas, moroſitas, ſi pertinaciùs ſæviant hi dolores; ſi verò leviores ſint, non raro ſuperveniente gravi negotio vel pathemate animi inſolito, dolor evaneſcit vel feriatur. Omnes dolores partium internarum ſæpius

pius ad partes externas referuntur, & horum idea, ut ut vivida, eſt ſatis confuſa quoad locum, ut ſæpe hæreant ægri in determinandâ præcisè ſede doloris.

Principium horumce morborum frequentiſſimum eſt infarctus vaſorum aut congeſtio ſanguinis, vel lymphæ in parte affectâ; ille infarctus eſt vel ſimplex vel phlogiſticus; fit à ſanguine puro, vel à ſanguine vitioſo, ut lymphâ acri, rheumatiſmali, arthriticâ, ſyphiliticâ; vel fovetur à carie, ulcere, exoſtoſi, luxatione, fracturâ.

Dolores ſunt vel idiopathici vel ſympathici. *Idiopathici* ſunt illi quorum principium materiale, ſeu materies morbifica cenſetur in eâdem parte ac ea quæ dolet, ut cephalalgia à plethorâ vaſorum cerebri, meningum, &c. Dolores *ſympathici* ſunt illi quorum materies morbifica vel principium evidens eſt, in uno loco, dum dolor eſt in altero, ut cephalalgia quæ tribuitur ſaburræ ventriculi, ſanguini in utero hærenti.

Falſum autem eſt dolores ſympathicos tribuendos eſſe ulli cauſæ, quæ ſit remota à parte dolente, ſeu falſum eſt ullam cauſam agere ubi non eſt: ergo errant qui cauſam cephalalgiæ v. g. ſtomachicæ in ſtomacho reponunt: verum quidem eſt ſæpe fieri ut emetico præſcripto illa cephalalgia evaneſcat; verùm inde non ſequitur ejus cauſam fuiſſe in ſtomacho; dubium eſt num ſanguis inſpiſſans & vaſa meningum vel cerebri infarciens ſit incuſandus; num verò inſpiſſatus fuerit ob plethoram, ob ſaburram, inquirendum reſtat. Eſto fuerit inſpiſſatus à ſaburra è ſtomacho in ſanguinis maſſam transfusâ, illa cephalalgia optimè diſcutietur & præcavebitur uſu emetici, licet principium proximum hujus referatur ad caput, quò dolor etiam refertur. Commotio enim ab emetico facta poteſt ſanguinem in ipſo capite diſcutere, & ſaburrâ eliminatâ futuri dolores ſimul præcaveri poſſunt. Qui itaque morbi juxta quoſdam ſunt ſympathici, juxta alios diversâ theoriâ imbutos idiopathici ſunt; arbitraria eſt itaque illa morborum diviſio, & à theoriâ dependens ſæpiùs erroneâ.

Dolores interni gravativi capitis, aurium, oculorum, non rarò pendent ab infarctu quem narcotica adaugent, nedum minuant: licet enim narcotica ſanguinem reſolvant & fluxiliorem faciant, interea cùm morbi hujus ſolutio pendeat potiſſimum à vi ſyſtalticâ vaſorum & contractione meningum, quæ humores congeſtos exprimat, cùmque narcotica utrumque naturæ conatum ſupprimant, ex uſu narcoticorum infarctus non rarò creſcit & cephalalgiam ſequitur ſopor, delirium, aliudve malum ipſo dolore periculoſius; ergo cautè illis utendum in ſimili caſu, nec non apud epilepticos, vetulos, paralyticos, ſimileſque ægros in ſoporem facilè delapſuros.

Docet etiam experientia narcotica, topica, quæ in aliis partibus à capite diſſitis tuto uſurpantur, non ſine quodam periculo oculis, auribus internis, ſeu origini nervorum propiùs admoveri; ſic folia daturæ oculis admota mydriaſim, & amauroſim excitare valent, adeoque non niſi cum cautelâ illis in ſimili caſu utendum eſt.

XI. Ce-

XI. CEPHALALGIA ; *Ecplexis* Hippocratis ; *Carebaria*, *Gravedo capitis* Gorræi Definit. Med. ; *Dolor capitis* Sennerti ; *Capiplenium* Baglivi ; *Dolor cephalicus* Frid. Hoffmanni ; *Mal à la tête* ; *Etourdissement.*

Est capitis gravitas vel sensatio molesta, quæ refert caput interius distensum, turgidum, & quasi gravatum.

Verosimile est hujus causam esse infarctum ipsius corticis cerebri, qui licet resectus dolorem acutum non inferat, sensum tamen obscurum obtinet, maximè cùm ejus vasa quocumque modo distenduntur & turgent.

Si sedes morbi foret accuratis signis cognita, ex illâ posset distingui cephalæa & hemicrania à cephalalgiâ ; cephalæa etenim utpote dolore tensivo vivido stipata membranas afficeret, tum extra tum intra cranium positas : hemicrania verò sinubus frontalibus magis insideret vel locis à sympathico parvo nervos accipientibus.

1. *Cephalalgia plethorica ; Ecplexis* Hippocratis ; *Capiplenium* Baglivi, Morgagni Epist. I. 17 ex Cowpero, Commerc. Litter. Baiero ; *à vasis meningum sanguine turgidis, varicosis ; étourdissement ; pesanteur de tête*, Dictionn. de Santé. B.

Dolor capitis à plethora oriundus cognoscitur ex signis generalibus plethoræ, stipatur pulsu raro ; semper enim observavi in gravibus capitis doloribus pulsum rarescere, nec semper facies est rubicunda, ut dùm plethora alias partes afficit, sæpiùs in gravi cephalalgia pallescit, gravitas ad frontem est notabilis, cum difficultate cogitandi, distinctè ratiocinandi, reminiscendi. Videtur esse conamen naturæ ad hæmorrhagiam narium excitandam, in quem finem, meningibus & vasis sanguiferis contractis, ea urget sanguinem versus vasa excretoria narium, & reapse superveniente sufficienti hæmorrhagiâ, hic dolor evanescit : crescente infarctu vertiginosus aut somnolentus evadit æger : præcessere non raro dapes uberiores, vini potus copiosior, somnus pomeridianus, similiaque errata, vel molem directè augentia, vel excretionum consuetarum suppressiones eam indirectè augentes. Hujus varietates sunt

2. *Cephalalgia catamenialis.* L. P.

Ea est quæ ob catameniorum suppressionem vel emansionem mulieribus periodicè & circiter quolibet mense supervenit ; atque catameniorum fluxu sedatur vel evanescit. In curatione habenda est hujus principii ratio, seu extra paroxysmum medicamina auxiliaque diætetica & gymnastica, quæ hunc fluxum restituunt, sunt adhibenda ; in paroxysmo phlebotomia est eximium remedium.

3. *Cephalalgia hæmorrhoïdalis* Hippocr. V Epidem. Vallesf. 491 : *à constipatione* : *Echaufement.* L. P.

Altera est plethoricæ varietas quæ à conatu hæmorrhoïdali dependet, cùm scilicet plethorici evadunt hæmorrhoïdarii, illi ante mariscarum turgescentiam cephalalgiæ gravativæ sunt sæpiùs obnoxii. Hoc aliquot dies perseverat cum

vertiginosis motibus, idearum confusione, frontis gravitate, corporis torpore, alvi constipatione : præmissâ phlebotomiâ, clysmata & deinde juscula sanguini diluendo & leviter incidendo apta conveniunt; extra paroxysmum balnea, semicupia, tempestate conveniente victus parcior, exercitium moderatum indicantur; sanguis enim crassitie, seu spissitudine peccat simul & quantitate.

Hujus varietas est cephalalgia à constipatione alvi, à calore viscerum, quam comitantur æstus fugaces faciei, cum torpore & stupore capitis, capiplenio, oculorum rubore, visûs obnubilatione, quæ omnia clysmatis & victu refrigerante debellantur.

4. *Cephalalgia stomachica* Riverii Pr. de Dolore capitis; Bonet. Sepulchret. Tom. I. pag. 12. obs. 11. B.

Ea est quæ à saburrâ in primis viis hærente fovetur, aut, ut ait *Riverius*, quæ fit per consensum capitis cum stomacho; à saburrâ primarum viarum foveri dolorem capitis cognoscitur ex prægressis & concomitantibus, ex prægressâ crapulâ seu ciborum & potulentorum nimiâ ingestione, potissimùm ex liquorum inebriantium abusu, nec non ex habituali stomachi debilitate, ratione cujus malè digeruntur alimenta; ex concomitantium numero sunt ructus, nausea, vomitio, ventriculi gravitas, cardialgia, pravus oris sapor; circa quod observandum vomitionem gravi cephalalgiæ & hemicraniæ supervenire absque eo quod origo morbi sit in stomacho, ut patet ex vomitione quæ supervenit fracto cranio. In hac specie cephalalgiæ eximius est *aphorismus Hippocratis 17. sect. 4. si sit cibi fastidium, cardialgia, oris amaror & vertiginosa capitis gravitas, emetico opus est.* Quoties enim hæc symptomata cephalalgiam comitantur, vomitio præstantissimum est remedium : si tamen aliunde vetetur usus emetici, cathartica possunt, licet minùs tutò, usurpari; utrumque genus remedii, præmissis præmittendis, ut phlebotomiâ, abstinentiâ, potu diluente, adhibeatur. Ea symptomata designant saburram inhærentem & latentem in ventriculo; saburra enim cruda à recenti crapulâ orta non stipatur oris amarore, & vomitione spontaneâ sæpè tollitur, secus emeticis aut catharticis abigitur; illa species sæpè cephalalgiæ febrili est adnexa, seu stomachica cum febrili sæpè conjungitur, ast diversæ sunt quoad principium.

5. *Cephalalgia febrilis.* B.

Est illa species quæ à sanguinis impetu febrili dependet; in quocumque febrium & phlegmasiarum ordine morbus certè frequentissimus, nisi symptoma placeat nuncupari; quoties impetus sanguinis est solito major, toties pressio lateralis in vasa sanguifera crescit; sed cùm ratione astheniæ febrilis æger horizontaliter jacet, impetus cruoris in vasa capitis major est quàm cùm stamus; ergo hac duplici de causâ pressio lateralis vasorum capitis major evadit; hinc cephalalgia gravativa quæ vulgò ad frontem refertur.

Ea cephalalgia in febre acutâ cum urinâ tenui, pellucidâ, phrenitidem, id est delirium portendit, maximè si æruginosa vomunt ægri, & si cum

sur-

ſurditate eſt pervigilium, ut docent *Prorrhetica*; ſi dolor capitis vehemens in hoc caſu ſubitò deliteſcat, ſignum eſt delirium aut ſoporem accedere, quod ſi fiat ſine cauſâ evidenti, ut à criſi, phlebotomiâ, &c, peſſimum eſt.

6. *Cephalalgia pulſatilis. Sphygmocephalus* an genus diverſum?

Eſt ſenſatio moleſtæ pulſationis in capite juxta tempora, quæ licet ſit ſymptoma cephalalgiæ febrilis, quandoque ſine dolore propriè dicto capitis obſervatur cum moleſto perviligio; ita ut ægri de hac pulſatione tantùm conquerantur & de agrypniâ; ea etenim pulſatio tunc maximè moleſta eſt cùm æger jacet, & ad ſomnum ſe componit; accidit autem ea pulſatio poſt magnas animi contentiones, ſtudia nocturna, curas graves, nec non ob pergræcationes, maximè ſpirituoſorum liquorum potationem, & quæcumque ſanguini impetum majorem conciliant; ægri diſtinctas & arteriarum pulſui ſynchronas pulſationes in temporibus percipiunt, quæ perceptio an ad tinnitum bombum, an ad cephalalgiam magis referenda ſit, ambiguum eſt: pendet autem ex pulſatione arteriæ temporalis adverſus canalem oſſeum, quem in cranii ſubingreſſu prætergreditur; cùm enim canalis ille ſit incurvus, & fluida velociter mota fortiùs agant in curvaturas oppoſitas, ibi cruor arteriam ſuam fortiùs impetit, cùm velociùs ſolito movetur; fluida enim quæ velociter moventur ferè ſequuntur ſolidorum leges, juxta quas vis percuſſionis in plana oppoſita eſt, ut quadratum velocitatis; cùm è contra fluida pacatè fluentia quoquo verſum æqualiter premant, & liberè per canales fluentia in parietes eorum minimum agant; hoc ſymptoma fugax eſſe ſolet, ſi nullâ febre ſtipetur.

Eandem pulſationem obſervo cum agrypnia inde adaucta in muliere menorrhagiam uberrimam quovis menſe patiente, quæ inde chlorotica, id eſt pallida, picanſque evaſit, cujus ſanguis calidus & acer hyſteralgiam in medio catameniorum ſuorum excitat. Idem ſymptoma in melancholia Anglica, ſeu tædio vitæ, conſtanter adeſſe ab ipſo ægro percipio.

7. *Cephalalgia intermittens.* L.

Quotidiè, vel tertiâ quâque die etiam ſine pulſûs frequentiâ horis præfixis ea ſpecies ſupervenit, & à veneno febris intermittentis fovetur, quod apprimè evincit curatio, quippe paucæ doſes kinkinæ, irritis cæteris omnibus remediis, hanc brevi tollunt, ut aliquoties expertus ſum.

8. *Cephalalgia gravidarum. Maux de tête des femmes enceintes.* L.

Quandoque gravidas vehemens divexat cephalalgia circa frontem & oculos; palpebræ difficulter attolluntur, imò quod pejus ſopor accedit minimè levans; huic gravi malo, ex quo pejora metuenda ſunt, illico phlebotomiâ etiam repetitâ ſuccurrendum eſt. Hic morbus ſub graviditatis finem magis metuendus eſt, aortâ ſcilicet ab utero compreſſâ ſanguis in ſupernis partibus retinetur, inde metuenda apoplexia, eclampſia, &c.

9. *Cephalalgia inflammatoria* Manget. Biblioth. pract. tom. 1. pag. 1021,

 1022,

1022; *Dolor capitis à meningum inflammatione* ab Heers. *Dolor capitis à phlegmone cerebri*, Brasavoli Comm. in Aphor. 51. lib. 7; River. obs. comm. 21. A.

Huc referantur etiam dolores capitis ab ictu, vulnere, contusione, fracturâ, similibusque principiis procatarcticis, quæ cephalitidem, phrenitidem, eclampsiam, aliosque gravissimos morbos deinde inducere solent, adeoque cura in morbis inflammatoriis & tractatibus chirurgicis est inquirenda.

10. *Cephalalgia catarrhalis.* L.

Ea duplex est; vel enim est externa, id est, cutem ipsam tantùm afficit, quæ duplici phænomeno patet, scilicet cutis capillatæ rubedine & dolore tactum refugiente, quique etiam capillorum pectinatione exasperatur. Altera est altior & capsulam aponevroticam, quâ involvitur cranium, afficit; atque ut prior coryzâ, tussi, sternutatione se prodit, & maximè ex eo quod dolor tactu, frictione sedatur; hic dolor quandoque est sævus & pertinax cum tinnitu, strabismo, visu duplicato, prout in vicina organa serpit fluxio, ac catarrhorum more ad quadraginta dies extenditur. Curatur phlebotomiâ unâ vel alterâ, deinde catharsi binâ, dùm interea potus theiformes, diæta mediocris, suffitus ex karabe, fumus salviæ, sacchari usti, similiaque in usum vocantur; cùm autem ab aëris frigiditate & humiditate procedat morbus, evidens est perspirationem tegumentis calidis, siccis, aëre calido, exercitio, potu calido esse revocandam; quod rasio capillitii densioris etiam præstat.

11. *Cephalalgia anemotropa* Georg. Hannæi, Miscell. Cur.: *Cephalalgia rara* Mangeti Bibliothec. Pract.

Ea est quæ quoties flat ventus meridianus, calidus & humidus, certos homines constanter afficit, & accedente vento boreali aut alio quovis evanescit; ad eam disponunt quæcumque cerebri vigorem imminuunt, ut studia immodica, curæ diuturnæ; quoties flat auster apud nos electrica vis ferè evanescit in aëre, ut docent observationes electricæ; inde fortè fit ut tonus cerebri laxetur, sanguis in eo congeratur, & hæc species perbellè sanatur illicò per electrisationem, quæ diversis artificiis excitatur. Datur altera quæ à vento boreali inducitur, qualem refert *Hannæus*.

An cephalalgia, quæ ab insolatione accidit, habeat symptomata specialia, aut curam specialem, ac proinde inter species sit recensenda, nondum mihi notum est; scio quidem in hoc casu soporem, imo asphyxiam quandoque accedere; scio etiam mulieres huic malo mederi solitas esse singulari artificio quod vocant solis à capite extractionem, apposito scilicet fronti cyatho inverso frigidâ pleno; verùm an hæc sufficiant dubito.

12. *Cephalalgia hysterica.* B.

Illa est diversissima ab hemicraniâ clavo, quippe partem magnam capitis, sæpè occiput totum, afficit cum sensu frigoris vehementis, quod quidem pro hyste-

hysteriæ criterio haberi voluit *Baglivi*; sed hæc species ex signis genericis hysteriæ magis innotescit; fugax est, tremorem incutit, spasmodicas contractiones diversorum organorum, catameniorum emansionem; antihystericis tollitur.

13. *Cephalalgia metallica* D. Doazan Doct. Med. Monspel. L.

Est species quæ potissimùm figulis familiaris est, ex eo quod ad encaustum, quod vitreandis vasis suis adhibent, plumbum & diversa metalla terere, fundere, eorumque tùm pulverem, tùm vapores haurire consueverunt. Vide apud *Lemery Diction. des drogues* quænam sint metalla diversis encaustis componendis adhibenda. Illos autem incessunt 1° dolor colli & occipitis pertinax, pressione non exacerbans; 2° dolor gravativus totius capitis, frontis potissimùm; 3° stupor mentis quasi soporosus.

Ille autem morbus curatur, ut rachialgia metallica, scilicet 1a die clysma cum decocto colocynthidis, sennæ & similibus injicitur; 2° trihorio post noctu bolus ex theriacâ præscribitur; 3° manè sequenti sex grana tartari stibiati in duas doses divisa intra semihoram hauriuntur; vespere clysma ex vini & olei ana unciis quatuor injicitur, dein alternis diebus catharticum validum ad tres vices iteratur, & sic ægri intra duodecim circiter dies sanantur.

XII. CEPHALÆA; *Crotaphus* Cæl. Aureliani cap. 22. *Douleur de tête, Cephalée.*

Differt juxta *Cælium Aurelianum* à cephalalgiâ, quòd illa chronica sit, ista verò acuta seu brevi terminetur. Cephalæa scilicet morbus est diuturnus dolor totius capitis, sed etiam vehemens, qui à parvâ occasione vehementes habet exacerbationes, inde sequitur cephalæam gradu tantùm, non genere, à cephalalgiâ discrepare, & fortè satiùs esset eas ambas unico generi inserere; utinam saltem si genus confusum sit, species dentur distinctæ. Cephalæam Neoterici, Stahlianique distinguunt in eo quod dolore non gravativo sed tensivo spastico stipetur, verùm an hoc verum sit de omni specie non constat.

1. *Cephalæa syphilitica*, *Céphalée vérolique*, Mangeti Bibliotheca Pract. de dolore capitis. C.

Ea præterquam quod signa syphilidis latentis, malè curatæ obtinet, & quòd noctu, dùm æger lectulo incalescit, ferociat, nulla criteria propria obtinet: etenim vidi hanc speciem ita catarrhali affinem ut nisi hydrargyrosi cessisset, & noctu exacerbasset, pro catarrhali eam habuissem. Vidi aliàs hanc speciem à biennio sævientem, noctu exacerbantem, quam pro rheumaticâ Medicus ordinarius habuerat, proindeque phlebotomias repetitas præscripserat, jusculaque edulcorantia, sed incassum; æger scilicet viru venereum celaverat, sanguis extractus erat ut in rheumatismo gelatinâ albâ crassâ obductus; cùm demùm accersitus confessionem virus venerei extorsissem, adhibitâ

hydrargyrosi æger convaluit, hæc species neglectâ exostoses cariesque cranii inducit.

2. *Cephalæa ab acrimoniâ. Cephalalgia scorbutica* Boneti in Sepulchr. *Dolor cephalicus à materiâ salina* Frid. Hoffmanni; *à scabie, guttâ rosaceâ repulsis* ejusdem. L.

Ea est quæ ab acrimonia humorum dependet.

Cognoscitur ex victu prægresso, ex temperamento calido & sicco, à juvantibus scilicet lacticiniis, aquis acidulis, balneis, & à lædentibus, ut calidis, acribus. Si acrimonia tanta sit ut ossa erodat, diploen corrumpat, ad terebrationem aliaque auxilia chirurgica deveniendum est.

3. *Cephalæa artrhitica*, Musgrave cap. 14. hist. 7; Frider. Hoffmann. de dolore cephalico; *Podagra capitis*, Act. Acad. N. C. Obs. 155, 214, &c. L. P.

Vidit hanc speciem quotidiè eadem horâ meridie recrudescentem adeò intolerabilem ut nihil magis; capite fortissimè vincto levabatur paululum; ea dolore ad pedes redeunte illico evanescit; ut autem in pedes divertatur nihil est utilius epispasticis, inter quæ lavipedium ex aquâ calidissimâ aliquoties miros effectus præstitit; novi aliquot ægros eâ methodo sanatos.

4. *Cephalæa febricosa.* Vide Morton. Pyretolog. pag. 32. *Hemicrania à febre intermittenti latente.* A. P.

Dolorem capitis intolerabilem, certis statisque periodis quotidiè utplurimum recrudescentem, observavit Auctor, verùm absque aliquo solemni algore, rigore, calore & sudore, qui sese alternatim excipiunt in legitimis intermittentibus; urina verò multùm tincta & contentis saturata speciem aquæ cum pulvere lateritio mixtæ semper præ se ferebat.

Morbum sæpè incassum frequenti phlebotomiâ, etiam è jugulari, epispasticis, cephalicis omnigenis, errhinis, masticatoriis, aggressus est *Mortonus*, eum verò auxit adhibitis emeticis, catharticis levioribus, chalybeatis, antiscorbuticis: donec tandem experientiâ didicisset usu copioso kinkinæ doloris hujus fomitem penitus posse subigi.

5. *Cephalæa melancholica*, Ramazzini *hypochondriaca* dicta. L. P.

Est ea species quæ sanguinis viscositati, lentorique tribuitur, quæ ut plurimum mitis, sed diuturna ferè continua est, cum animi mœrore, solitudinis amore, & non rarò puellis ob latens matrimonii desiderium, vel aliud pathema, viris ab ærumnâ, curis, studiis immodicis supervenit; valdè affinis est cum specie quam suppressio catameniorum & hæmorrhoidum fovet. Ast peculiariter exigit diluentia, rusticationem, venationem, quæcumque diversitatem & hilaritatem idearum valent excitare, æstate verò balnea, aquas acidulas, &c.

6. *Cephalæa Polonica*, Stabel histor. 5. & 6. plicæ Polonicæ. C.

Est ea quæ à plicæ Polonicæ retentione, vel capillitii plicosi resectione ortum ducit, quæque atrox est ac cariem cranio infert.

7. *Cephalæa serosa*, Mangeti Biblioth. practic. de dolore capitis Tom. 1, Boneti

Boneti Sepulchret. Tom. 1, Fabricii Hildani Centur. 3 obſ. 20. C.

Numeroſæ proſtant obſervationes hujus ſpeciei quam tribuunt ſero in diverſis cerebri partibus collecto; an verò illud principium incuſant quia cadaverum diſſectio hoc ſerum adeſſe docuit? certè non valet conſequentia; an quia hydrotica, diuretica, veſicatoria, ſetacea profuerunt? inde non certò deduci poteſt morbum à ſero profluxiſſe, cùm aliunde ſerum ſtupori, gravitati, ſopori potiùs inducendis par videatur, quàm vividis doloribus excitandis, niſi aliquis ſit infarctus phlogodeus, ut in catarrhali cephalæá. Conſule *Morgagni de Sede Morborum Epiſt.* 1. ubi hujus cephalææ acutæ proſtant caſus à *Valſalva* obſervati.

Cephalalgiæ ſpeciem intolerabilem amentia terminari ſolitam putabat *J. Salzmannus* oriri à pineali glandula calculoſa vel ſcirrhoſa; talem invenere in hoc morbo *Schenckius*, *Drelincurtius*, &c. ſed hujus ſpeciei ſigna deſunt.

Ab hydrocephalo ſinûs cerebri ortam vidit cephalæam diriſſimam *P. Borellus Obſ. 38 Cent. I*; repulſa fuerat ſcabies; aqua puriſſima ad libras duas effluxit cum impetu ex ſinubus cerebri poſt mortem inciſis.

XIII. HEMICRANIA; *Migraine*, *Clou.*

Eſt morbus cujus præcipuum ſymptomata dolor eſt in alterutro capitis latere, potiſſimùm ad tempora, frontem, juxta oculos, iſque vehemens, ſæpè periodicus.

Differt à cephalæâ ex eo quòd ejus ſedes non eſt in encephalo, nec in calvariæ parte quæ immediatè cerebrum tegit, ſed in ſinubus frontalibus, orbitâ oculorum, ita ut vel oculi globus vehementer afficiatur tractione, lachrymatione, vel æger naris obſtructione, coryzâ, ſimilive ſinuum frontalium læſione laboret ut plurimum, aut in loco, quem clavus aut pollex tegeret, terminetur affectus, quod in cephalæa non accidit.

1. *Hemicrania ocularis.* C.

Ea eſt quæ pendet ab oculi ſuppuratione, ſynchyſi, inflammatione internâ. In illâ dolor eſt conſtans, tenſivus in parte ſuperiori orbitæ alterutrius oculi cum viſûs læſione notabili.

Sunt autem plurimi oculorum morbi quos ea comitatur, ſequiturve, & in quibus ille dolor ſæpè eſt præcipuum ſymptoma, & 1° quidem cataractæ purulentæ, & cataractæ à ſynchyſi: 2° amblyopiæ hydrophthalmicæ: 3° amauroſeos à ſynchyſi: 4° ophthalmiæ choroideæ, uveæ; ab elcomate, & ſæpè ſequitur extractionem cataractæ, oculi ipſius evacuationem, atque non rarò ad mortem uſque ægrum divexat; ſi verò ægrum orbum uno oculo dimittat, anno ſequenti alterum oculum aggreditur. Si ſit diapyeſis ſeu puris collectio in camerâ poſticâ, puris emiſſio poteſt dolorem ſanare; ſi ſit ſynchyſis, ſuadet *Saint Yves* ipſius oculi extractionem; ſervet nos Deus immunes à morbo & à remedio.

Sola obſervatio poteſt evincere hemicranias immanes pendere à vitio partium remotarum, & quoniam Medici ſpecierum morborum doctrinam parvi faciunt, inde incidunt in errores ægris pernicioſos; ſic pro rheumatiſmo plu-

res Medici curabant hemicranias odontalgicas, quæ demùm illicò dentibus cariosis avulsis à *Fauchartio* evanuere, nec ampliùs rediere.

2. *Hemicrania odontalgica* Fauchart 2, 3, & 4 observat. pag. 413. B.

Ea est quæ principium suum habet in dente carioso, ac nervis pedem anserinum constituentibus, cujus curationem ex dentis avulsione, vel ex nervi affecti ambustione exspecta, qualem tradidimus inter trismi species: mira quidem sympathiæ species, quippe utut principium in nervis dentium existat, non raro solùm caput juxta oculos dolet, quo dolore ineunte, vel remittente odontalgia apparet. Succus porri in aurem infusus dolorem sublevare dicitur; nisi omnes cariosi dentes avellantur, hemicrania permanet, & ad plures menses ac annos quandoque perseverat.

3. *Hemicrania sinûs.* Journ. de Med. Avril 1761, & pag. 371 à calculis. D.

Est ea quæ ab alterutro sinu frontali obstructo dependet; dolor est perseverans, diuturnus, in imâ parte frontis supra orbitam; naris ejusdem lateris est sicca, oculus vel ruber vel lachrymosus cùm dolor exacerbatur: hujus verò varietates sunt 1° à vermibus vel larvis muscarum intra sinum latitantibus. *Vide Fernel. 5 Pathol. cap. 7*, *Rolfincium de capitis dolore*, *Boneti Sepulchretum tom. 1. pag. 67*; cognoscitur ex pruritu & vertiginoso affectu conjunctis; huic speciei frequenter obnoxiæ sunt capræ & oves, unde vertiginosæ evadunt. 2° A sanguinis impetu critico & errore hæmorrhagiæ narium. Monialis bis hunc morbum cùm febre acutâ passa est, primâ vice hæmorrhagia narium quam Medicus ex pulsu nasali prædixerat eam liberavit; alterâ vice eadem symptomata, idem pulsus, sed naris sicca fuit, & nihil sanguinis ex eâ effluxit: Febre sanatâ dolor immanis in orbitâ permansit: Consultus cum *Ill. D. Chaptal* non dubitavimus quin sanguis in sinu clauso collectus huic ansam præberet, & trepanum sinui applicandum suasimus. 3° Dantur similes dolores à muco ibi collecto, imò indurato & in calculos converso; calculi alii per nares anticas rejecti fidem faciunt *Bonet. Sepulchret. appendic. pag. 62. tom. 1*; alii per nares posticas; *idem ibidem pag. 61*; Acidulæ potatæ in hoc casu profuere, *Fabric. Hildan. Centur. 5. obs. 1.*

4. *Hemicrania coryzæ.* B.

Sic dicta quia à coryzâ incipit; & coryzâ ac alterius naris siccitate constanter stipatur; est dolor atrox periodicè, sed rarò, ut semel vel bis in anno, revertens cum oculorum intra orbitam violentâ retractione, lachrymatione, quandoque visûs hebetudine, aliisque diris symptomatis, quique pendet ab infarctu sinuum frontalium: infarctus verò ille est à muco viscido & acri, saltem in sene; hunc morbum vidi sanatum duciis ex aquâ Bellilucanâ, & inde secuto fluxu viscoso è naribus.

Verùm quænam sunt hemicraniæ quæ curantur vesicatoriis, setaceis, similibusque remediis pone caput applicatis? nonne sunt cephalææ serosæ?

5. *Hemicrania hæmorrhoidalis* Heisteri; *Clavus hæmorrhoidalis*, dissertat. ann. 1734 Helmstadii. A. P.

Character. Dolor capitis fixus quasi à clavo premente vel terebrante;

hæ-

hæmorrhoidibus & catameniis, hæmorrhagiis narium, ſuppreſſis ſuperveniens, his reſtitutis ſanandus.

Adeſt partis intumeſcentia, calor, rubor, ardoris ſenſus, agrypnia, pulſatio temporum, corporis laſſitudo, urina rubra, ſpumans, pulſus durus, plenus.

Cura exigit ſanguinis detractionem & dilutionem, fluxuum ſuppreſſorum reſtitutionem ad principium tollendum: hoc præſtant phlebotomiæ pedis, dein hirudines parti ipſi aut ano etiam applicatæ, diæta diluens & refrigerans, medicamenta reſolventia & temperantia, ut pulvis temperans Stahlii vel Heiſteri ex matre perlarum cum nitri granis tribus, quatuorve, potiones temperantes ex lapide cancrorum, matre perlarum, aquâ roſarum, florum tiliæ, ſambuci, cinnamomi cum ſyrupo violaceo: fomenta ex floribus chamæmeli, ſambuci, millefolii & micâ panis, ſpiritu vini camphorato, &c. Cucurbitulam parti applicatam laudant *Naturæ Curioſi*, hirudines *P. Borellus*; arteriotomiam *Pareus*, aquam frigidam nonnulli.

6. *Hemicrania clavus*; *Clavus hyſtericus* Sydenhami de colica hyſterica, proceſſ. integr. pag. 669: *Le clou hyſterique* Raulin des maladies vaporeuſes pag. 258. A.

Eſt dolor atrox, perterebrans, capitis, in parte quam pollex vel ovum tegeret, clavi infixi ſenſationem referens cum animi deſperatione, proſtratione, ſæpè delirio, hyſtericas, chloroticaſque diſcrucians. Arabibus etiam *ovum* & *teſta* dicitur, ſi paulò majus ſpatium occupet. Hic morbus atrox phlebotomiis incaſſum oppugnatur. Valet hìc tantùm curatio eadem ac in gaſtrodyniâ hyſtericâ, ſcilicet ſerum lactis & laudanum.

7. *Hemicrania purulenta* Nicolai Decas obſervat. pag. 14 Argentorati, 1725. C.

Miles accepto ante triennium vulnere capitis cum fracturâ, ſed dudum conſolidato, ab hoc tempore laborabat cephalææ immani, quæ omnes Medicorum & ipſius carnificis conatus eluſerat; præſcripto denique pulvere cinnabaris & nitri, emulſione & emplaſtro, facta eſt cum aliquali fragore ſternutatio cum excretione purulentæ materiæ tenacis ſanguine interſperſæ per nares, integrum diem perdurante, & ad quadrantem menſuræ accedente, quam ſubita doloris mitigatio & tandem plenaria ſublatio ſubſecuta eſt; unde infert auctor ſæpè medicamentis tribui effectus quos minimè præſtant & fortunam eſſe Medicorum fabrum.

Eſt itaque ea ſpecies quæ à pure ſinus frontales, maxillareſque replente deducenda eſt.

8. *Hemicrania ab inſectis*. Morgagni de ſedib. Morb. Epiſt. 1.

Eſt ea quæ oritur à quodam inſecto intra ſinus frontales nidulante, v. g. ab ſcolopendrâ, œſtro naſali, vel larvis muſcæ carnariæ, ab erucis, &c.

1°. Catharina Pnaferin quinquagenaria per annum fuit vexata dolore exquiſito frontis verſùs latus dextrum, cujus locum pollex tegere poterat: is dolor à ſomno tranquillo evigilantem, vel radiis ſolaribus expoſitam acriùs

diſcru-

discruciabat ; aderat pruritus narium earumque siccitas & obstructio ad partem dextram cum frequenti sternutamento , capitis obnubilatione , vertigine & palpebræ dextræ spasmo ; expergefacta tetrum odorem ex ore exhalantem , reliquo tempore ructus acidos experiebatur. Inspiravit tabaci pulverem , aquam Reginæ Hungariæ : ex his repetitis secuta est muci copiosa emunctio , & denique viva scolopendra bicornis expeditè currens , se in circulum convolvens , quindecim ex utraque parte aut plures pedes habens : Videtur scolopendra plana pedibus utrinque quindecim Faunæ Suecicæ 1263. Vide *Hist. de l'Acad. R. des Sc. Ann. 1733 p. 33 , & 1708 pag. 24 ;* oleo in aurem immisso scolopendra post triennium ejecta fuit & syrigmus eam comitans sanatus. 2°. Ab Eruca pilosâ intra sinum frontalem latente *Fabricius Hildanus centur. 1. observ. 8.* observavit puerum hemicrania discruciatum : Vide iconem apud auctorem. Similem erucam pilosam medium digitum longam vidit è naribus ejectam *Tulpius lib. 4. observ. 12.* Illa hemicrania ovibus est familiaris , hominibus non raro tamen accidit , ut constat sex observationibus quæ prostant in *Ephemer. Nat. Cur.* Licet autem plures Authores eam tribuant vermibus intra cerebrum latitantibus , hoc nullius Authoris fide digni observatione constat , ut monet *Illustr. Morgagni Epist. 1 p. 6 & 7.*

In simili morbo *D. Lindern* Argentinensis observat dolorem ad occiput exporrigi , mucum è naribus extillare , à lacte calido in nares attracto levari , ab errhinis exacerbari , vomitoriis excussam esse erucam infernè flavam supernè fuscam , punctis nigris notatam.

9. *Hemicrania nephralgica* Baglivi pag. 335. cap. 9 de fibra motrice. A. Observavit *Baglivi* hemicraniam in nephralgiâ ex eodem latere quo calculus dolorem creat cum pulsu ejusdem lateris parvo & depresso , quod deducit à dolorosâ oscillatione & contractione fibrarum communicatâ à renibus ad pericranium.

10. *Hemicrania lunatica* P. Salii cap. 10. ad Altomari praxim. L.

Ea est quæ determinatè qualibet octavâ die circiter , seu juxta quamlibet lunæ phasim ægros divexat. Tres vidit Auctor ægros , inter quos Dominicanus per tres annos & septem menses continuos quâlibet octavâ die lunæ , fermè eâdem horâ , hemicraniam patiebatur cum ingenti & acuto dolore circa temporalem musculum , triginta circiter horas perseverante , quo tempore nec lumen aspicere , nec strepitum audire , nec etiam cibum gustare poterat sine manifestâ læsione ; in intervallis sanissimus erat.

Meritò existimat Auctor à veneno intermittentis febris octavæ pendere hanc hemicraniam.

XIV. OPHTHALMIA ; *Pituita* Horatii ; *Lippitudo* Celsi ; *Oculorum inflammatio* , *Dolor oculorum* Sennerti ; *Ophthalmoponia* Heisteri ; Gallicè *Ophthalmie*, *mal aux yeux*.

Ophthalmia Græcis ab *ophthalmos* oculus, quasi morbus ocularis.

Cognos-

Cognofcitur ex oculi *dolore*, *rubore*, *intolerantiâ lucis* & *lachrymatione*.

Dolor & lucis intolerantia funt præcipua ophthalmiæ fymptomata; rubedo in ophthalmiis externis tantum adeft. Dolor in oculis eft proportionalis hujus organi fenfibilitati, quæ maxima; quippe nulla pars fub pari volumine tot fila nervea recipit, quot oculus. Ille ex fex paribus nervorum fila mutuatur, & fenfibilitas eft nervorum quantitati intra datum fpatium proportionalis, fi par fit filorum nerveorum diftractio.

Cùm ophthalmia eft inflammatione ftipata, quod in plurimis fpeciebus accidit, dolorem comitantur rubedo, calor, tenfio, tumor, quorum omnium caufa eft impetus cruoris in vafa fanguifera oculi: *Vide theoriam inflammationis*: Inde etiam nervorum diftractio: verùm dantur ophthalmiæ internæ quæ etiam in fuppuratum abeunt, v. g. in cryftallino, fine prægreffo rubore ac tumore confpicuis, ut cùm cryftallinus fuppuratur; ibique datur inflammatio lymphatica Boerhaave.

Intolerantia lucis retinæ fenfibilitatem adauctam effe probat, five detur ejus infarctus phlogifticus, five tenfa fit nimium choroidea, ejufque expanfio uvea, five fimul confentiat fclerotica; in his omnibus cafibus datur *myofis* feu pupillæ anguftia huic lucis intolerantiæ proportionalis.

Illachrymatio uberior accidit propter dolorem oculi, ejufque ficcitatem & fervorem; natura fiquidem eo fine fecretionem illam intendit ut lachrymarum fluento, fi quid eft peregrinum, everratur, ficcum humectetur, fervidum & acre temperetur; nec alio modo intelligitur quare ab irritatione magis augeatur lachrymarum excretio quàm illarum per puncta lachrymalia reforptio, quod tamen ad epiphoram ftatuendam omninò neceffarium eft.

Differt à caligine, quia obfcuratio vifûs in ophthalmicis eft libera; fi enim palpebras aperiant, clarè vident; verùm in caliginofis eft obfcuratio coacta quæ à voluntate fuperari non poteft.

1. *Ophthalmia Taraxis. Taraxis* Aëtii, Pauli lib. 1 cap. 22; *Ophthalmia notha* Sennerti: *ophthalmia catarrhalis* Saint Yves fpec. 3. De Meyferey art. 383. 382. B.

Ea fpecies omnium leviffima eft, à nullo interno vitio præexiftente fovetur, & tantùm accidentaliter à principio procatarctico pendet, ut à frigore, rore vefpertino, fumo, vento, lectione immodicâ, oculorum labore in minutis afpiciendis, ex vapore cæparum, allii, pulvere &c.

Sanatur naturæ vel artis auxilio; natura fcilicet pulverem aut miafma acre everrit, eluit, obortis lachrymis; dolorem fedat à luce ortum claufis interdiù palpebris; & naturæ imitatrix ars medica umbellam ex fericea telâ viridi prætendit, tenebras fuadet, aquâ tepidâ oculum eluendum jubet, nec non abftinentiam à principiis nocivis, ut lectione potiffimùm nocturnâ, à vento, fole. Si quid in oculos feu inter palpebram & oculum hæferit, diductâ palpebrâ interventu plumulæ vel frufti papyri illud extrahitur.

2. *Ophthalmia trichiafis*, *Trichiaife* de St. Yves p. 98. L.

Trichiasis est directio ciliorum versus oculi globum. *Distœchiasis* est series duplicata pilorum in palpebræ internâ superficie.

Si pili ciliorum prælongi sub palpebris recondantur, nascitur ophthalmia, quæ eductis ciliis evanescit; verùm cùm cilia ob ulcuscula marginis palpebrarum intus enascuntur, ea acriter pungunt oculum, eumque inflammant, exulcerant, usquequò exstirpata sint. Frustrà resecantur hi pili, qui rigidiores deinde succrescent; eradicari debent sigillatim interpositis pluribus diebus, & dein, ne novi succedant, sub debitis cautelis, lapide infernali locus unde exstirpati sunt est comburendus, imò suadent quidam, ubi nullum aliud est remedium, palpebræ marginem pilis onustam omninò resecare; de quibus vide *Heisterum Chirurg. cap. 47*, & *Saint Yves cap. 8* page 98.

3. *Ophthalmia tuberculosa.* L.

Posthia Galeni, à *poste* præputium vel *potos* desiderium. Tubercula palpebris accreta sunt *hordeolum*, Gallis *orgeolet*, *envie*, quia creditur accidere illis, qui gravidæ desideranti quidpiam recusant. *Grando*, Græcis *Crite*, Gallis *grain de grêle* ob duritiem & pelluciditatem tuberculi, unde etiam *sclerophthalmia* Aëtio dicitur, nec non aliis *Chalaza: Præputiolum* Cornarii.

Nascuntur scilicet in palpebrarum marginibus tumores rubri, duri, indolentes, aut parùm dolentes, qui veluti præputiolum phimosi affectum referunt.

Illa tubercula sunt emollienda ut resolvantur; si non resolvantur, sunt inflammanda aut adurenda ut suppurentur; vel sunt enucleanda, & demum cicatrix est inducenda; si sint verrucæ, atheromata, excrescentiæ, filo vinciri debent ut cadant, vel comburi, vel forficibus resecari.

Emolliuntur emplastro de mucilagine, de vigo, cum pauxillo saponis &c: comburuntur guttâ spiritûs salis ammoniaci, vel quod promptiùs agit, acumine lapidis infernalis: enucleantur, resecantur forcipibus; vinciuntur filo sericeo si verrucæ, excrescentiæ, petiolatæ sint. Curatur ulcusculum unguento diapompholygos.

Vide *Boerhaave de Hordeolo; Heister. Chirurg. cap. 43. 44.*

4. *Ophthalmia Trachoma* P. Æginetæ.

Trachoma est asperitudo palpebræ in parte internâ.

Dasymma vocatur, si sit herpetica; *Tylosis*, si callosa; *Sycosis* demùm, si pustulæ crassiores fuerint.

Differt à psorophthalmiâ ex eo quod pustulæ duræ miliares seu exiguæ palpebras intùs, non verò globum oculi afficiant.

Epidemica fuit Romæ post terræ motum & quadragesimale jejunium. *Baglivi* & *Teloni de terræ motu.*

Cognoscitur ex sensu gravitatis in palpebris; accedunt dolores vividi, pruritus assidui, calor & rubor in canthis & conjunctivâ, ulcerosi videntur tarsi ex quibus lippitudo glutinosa fluit cum lachrymis rodentibus; noctu palpebræ agglutinantur.

Si inveterascit morbus, palpebra potissimùm inferior invertitur, & cartilago tarsus dicta prominet instar arcus tumidi; excoriantur tarsi, & morbus

voca-

vocatur à Boerhaave *inflammatio excoriatoria palpebrarum*, hinc earum ſequitur exulceratio, necnon puſtulæ exiguæ miliares quandoque inſtar arenularum calloſæ interiora palpebrarum obſident. Affectus hic contumax eſt & valdè incommodus : ægri de arenulâ in oculis pungente conqueruntur, nictando excoriationem recentant, &c.

Curatio mali recentis alia eſt quàm inveterati.

In recenti inflammatio ſedanda maximè remediis internis, phlebotomiâ, catharſi, juſculis diureticis, balneis, necnon topicis.

Recipe bulbi liliorum unc. ſemiſſe; florum meliloti vel ſambuci, unc. i; croci, ſcrupul. i; coque in aquâ; adde farinæ ſiligineæ q. ſ. & ſalis ammoniaci gr. vj.

Hoc cataplaſmate linteis involuto, bis in die renovato, foveatur oculus donec palpebræ priùs tenſæ jam laxæ & rugoſæ evadant. Si ultra pergas, ſuccedet epiphora ſebacea, niſi adſtringentibus, ut roſis, malicorio, agrimoniæ foliis decoctis cum pauco mellis roſacei, utaris.

In inveterato morbo unguentum ſequens palpebris eſt illiniendum.

Recipe ſacchari ſaturni, drachm. i; ceruſæ albæ, ſcrupul. iv; camphoræ, gr. vj; cum pauxillo olei roſarum tere, dein adde unguenti de tutiâ vel roſacei unc. i; inunge mane & veſperi palpebras clauſas : ſi non poſſit tolerari, ex butyro recenti, oleo ceræ & cerâ albâ fiat unguentum ſolùm leniens.

Ulceratis & ſcabioſis palpebris *Saint Yves* admovet collyrium ex hepatis antimonii, drachm. ii; tutiæ ſemi-unciâ, camphoræ ſemi-drachmâ, caryophyllorum gr. xx. quæ infundantur per octiduum in aquarum euphraſiæ, fœniculi, chelidonii magni & rutæ, ana unciis iv. ter in die inſtilletur aqua illa in oculum; veſpere unguentum de tutiâ applicetur. Si hoc non ſuccedat, lapide infernali urantur ulcuſcula marginis palpebrarum cum cautelis debitis.

Si herpes tantùm ſit in palpebris, nec ulcus ullum evidens, ſufficit quater in die collyrium ex ſalis ſaturni & ſalis ammoniaci ana gr. iv. in aquæ roſarum & plantaginis ana unc. iv.

5. *Ophthalmia ſicca. Xerophthalmia* P. Æginetæ. *Ophthalmia angulos oculi afficiens* Saint Yves. *ſpec. 5. ab acrimonia ſanguinis*, De Meyſerey n. 386.

Nullus tumor in palpebris, rubedo & pruritus tantùm in tarſis, lachrymæ vix ullæ, palpebræ noctu agglutinantur, lux ab aquis reflexa vix toleratur; curatur faciliùs quàm humida; interea eſt contumax & habitualis, quippe fovetur à lymphæ acrimoniâ, atque ſuperveniente levi dyſuriâ tanquam criſi ſanatur, metaſtaſi factâ ex conjunctivâ in præputium.

Cura exigit phlebotomiam quæ ſæpè ſufficit; maximè verò præmiſſâ catharſi balnea per aliquot dies repetita ſuccedunt. Juſculum refrigerans, vel ſerum lactis è balneo exeunti propinatur; noctu anodyna proſunt, maximè puerulis obſervante *Sydenham*. Aquæ acidulæ per æſtatem novem diebus potantur.

Topica quæ indicantur ſunt collyria ex aquis roſarum, plantaginis, mucilagine pſyllii; aqua ſpermatis ranarum; folia cydoniæ, petala roſarum; juvant etiam aqua vel ſolutio ſaturni, aut ſal ſaturni magnâ aquæ copiâ di-

lutum, saccharum canthum &c. *Saint Yves* verò præscribit collyrium ex aquarum rosarum & plantaginis ana unciis ii, tutiæ gr. xii. & spiritûs vini cochleari: foveatur oculus per diem hoc collyrio; vespere autem huic applicetur plumaceolum in decocto foliorum veronicæ, thymi & florum rosarum ex vino rubro intinctum; taleolæ pyri aut pomi sedant apprimè.

6. *Ophthalmia pustulosa* Saint Yves. Mal. des yeux pag. 183. *Ophthalmie bourgeonnée.* L.

In hac specie fasciculi vasorum rubrorum ab interiori palpebræ tunicâ ad corneam usque excurrunt, & ad corneæ peripheriam pustula excitatur lentis magnitudine; si verò in corneâ ipsâ resideant pustulæ, ibi pure confecto, abscessus albedine se prodit.

Cura exigit solutionem aquæ divinæ in aquâ, modò pustulæ corneam non attingant: si verò eam attigerint, abscessusque efformaverint, ut abscessus aperiatur guttatim affundenda est aqua destillata camphoræ, & apertis pustulis ad solutionem lapidis divini recurrendum.

7. *Ophthalmia erysipelatosa* Saint Yves spec. octava pag. 184.

Rectiùs *herpetica* nominanda est; in eâ scilicet præter conjunctivæ ruborem, palpebrarum tumorem, cum doloribus oculi & capitis intolerabilibus summoque calore exoriuntur crustæ, & squamæ furfuraceæ in fronte, temporibus & naso, quibus sanatis cicatricosæ remanent partes. Morbus est pertinax & curatu difficilis.

Curatio exigit 1° fomentum ex aquâ florum sambuci cum decimâ parte spiritûs vini; 2° setaceum nuchæ applicabitur, præmissis phlebotomiâ repetitâ & catharsi, necnon ad vesicatoria scapulis aut pone aures admovenda confugiendum erit: propter dolores iteranda phlebotomia, & narcotica in usum vocanda sunt.

8. *Ophthalmia humida.* Saint Yves spec. 2; *Epiphora* Galen. introduct. *Ophthalmia vera* Sennerti.

Habitualis est ut sicca, seu fomitem habet in sanguinis massâ, unde est pertinax. Cognoscitur ex lachrymarum abundantia, & palpebrarum tumore circa tarsos, ac copiosa lippitudine: dolores oculi lancinantes, lucis intolerantia, rubedo interioris oculi, cum impossibilitate palpebras diducendi; inde maculæ succedunt in corneâ; sæpè apud pueros genæ à lachrymis excoriantur, nasus & labia ob situm declivem & inclinatum capitis intumescunt.

Cura exigit phlebotomiam è brachio, pede, jugulo, necnon hirudines oculi viciniæ admotas tres vel quatuor; secundâ vel tertiâ die catharticum vulgare ex sennâ, mannâ, tamarindis; quibus præmissis juscula ex lactucâ, acetosâ, endiviâ usurpanda sunt; noctu narcotica assumenda; vesicatorium amplum inter scapulas applicandum, vel in pueris aurium fluxus excitandus, fovendus ut serum acre ab oculis revellatur; catharsis etiam iteranda, & balnea domestica tunc in usum vocanda, nisi linguæ & stomachi status dissuadeant. Interea oculis collyria initio mitissima admovenda, nec conveniunt aquæ fœniculi, multò minùs aqua euphrasiæ quæ acrior est, sed pulpa pomi in lacte cocti, lac ipsum tecens mulctum, mucilago seminum psyllii, cydoniæ,

doniæ, albumen ovi cum aqua roſarum, aut quod melius eſt, quia oculis non agglutinatur, albumen ovi cum pauxillo aluminis intrito inſpiſſatum & linteo obvolutum; necnon albumen ovi ad duritiem coſti & tranſverſim ſecti, quod aquâ roſarum, vel plantaginis irroratur; ſedato fervore, aqua roſarum cum pauxillo aquæ Saturni, vel ſacchari Saturni, poteſt admoveri, aquæ fœniculi & roſarum ana unciæ duæ cum ſacchari Saturni gr. ii. fiat collyrium, vel cum trochiſcis albi Rhaſis ſemi-drachmâ. Sedato dolore pulvis tutiæ oculis noctu inſpergi debet, ut palpebræ manè poſſint aperiri, ſecus lippitudo eas agglutinat.

Denique in inveteratâ hac ophthalmiâ vitriolum vel album, vel romanum debet eâ doſi in aquâ fontanâ diſſolvi, quæ ſi gutta inſtilletur, vividum dolorem, ſed momentaneum oculis inferat; ſic ſcrupulus vitrioli in aquæ unciis ſex cum ſacchari drachmâ hunc effectum præſtat; illud collyrium horâ ſomni debet inſtillari, nec oculus faſciis aut ſpleniolis aggravari; nunquam verò mane acria inſtillanda ſunt, ſed ſolummodò oculi aquâ tepidâ, aut aquâ roſarum fovendi, balneandi.

Sunt qui vitriolo addunt æruginis grana tria, aut qui vinum in quo moneta cuprea per noctem infuſa ſit, adhibent, aut qui lapidem divinum in aqua infundunt, & hujus guttulas oculis veſpere inſtillant, quæ etiam collyria feliciter ſuccedunt, modò balneis, phlebotomiis, juſculis ſanguis edulcoratus fuerit.

9. *Ophthalmia ſcrophuloſa.* Diction. de Med. L.

Illa infantibus ſcrophuloſis ſamiliaris eſt, eaque humida, cum palpebrarum marginibus tumidis, maximè lippitudine viſcoſâ obductis, conjunctivâ rubrâ, ſubtumidâ, lachrymis acribus; illi caput deorſum inclinant, naſum, labra, collum habent turgidula, ſubtumida, & leucomate ſæpiùs cornea opacatur.

Principium morbi eſt lympha ſcrophuloſa, viſcida & acris, quæ debet dividi, attenuari, depurari. Hoc præſtant cathartica iterata, præmiſſâ pilulâ ex aquilæ albæ granis duodecim: dein juſcula aperientia quæ pauxillum limaturæ ferri, chinæ minutim ſectæ & millepedum recipiant, præſcribenda ſunt, addito calendulæ ſylveſtris pugillo, aut aparines foliorum manipulo dimidio. Ptiſana etiam convenit ex chinæ & radicum lapathi ana unciâ unâ, quæ bulliant in aquæ libris decem ad dimidii conſumptionem: ſub finem coctionis adde ſummitatum cupreſſi pugillos tres, glycyrrhizæ drachmas duas, utatur pro potu ordinario. Dein utatur per triduum bolo qui recipiat æthiopis mineralis gr. xx aut xxx, purgetur quartâ die; qui bolus cum ſequenti catharſi poſt ſeptimanam iteretur: ſi tempeſtas permittat, balnea etiam in hac ſpecie fauſtè ſuccedunt, atque, quod cæteris præſtat, eſt ſetaceum collo inſitum per menſes potiſſimum temperatos ſuſtinendum.

Remedium Doctoris *Hans Sloane* hic apprimè quadrat, collyrium ſcilicet ex axungiâ viperinâ & tutiâ paratum appoſito ſimul amplo ad nucham veſicatorio: lactis autem uſus minimè negligendus, intereadùm topica collyria ophthalmiæ humidæ in uſum vocantur, mixta cum reſolventibus

ex thymo, verbenâ & euphrasiâ depromptis, quæ initio morbi metu inflammationis minimè convenirent.

10. *Ophthalmia tenebricosa; Hydrophthalmia* Græcis; Maitre - jan de l'extension du corps vitré, 2. p. chap. 1. idem *Exophthalmia* chap. vi. part. 2. *Gutta serena* quibusdam. L.

1° Dolet frons & oculus unus vel uterque. 2° Dolore sedato vel recedente, bulbus oculi paulò major videtur & eminentior. 3° Pupilla multò magis dilatata est, minusque ad solem coarctatur quàm in statu sano. 4° Visus ita obscuratur, ut objecta vix distinguant, vix soli progredi queant ægri.

Oculi prominentia minùs sensibilis est, si oculi sint nigris iridibus prædití, præsertim si ambo sint affecti; magis sensibilis verò cùm irides sunt cæruleæ vel albescentes, oculi maximè fissi; adhibitis auxiliis maxima horum pars visum recuperat, ita tamen ut non pristinam visûs distinctionem & claritatem attingant.

Hic morbus frequentiùs accidit viris atrabilariis, mulieribus ab uno alterove mense gravidis, & ad partum perseverat, virginibus oppilatis quas per quatuor vel quinque menses affligit.

Sennertus hunc morbum describit *cap. 37. sect. 2. libr. 1.* dicens hunc cognosci, quod oculi planè clari appareanr, nihilque vitii in eis advertatur, nisi quod pupilla nigrior & amplior appareat.

Hic morbus initio difficile distinguitur à cataractâ vulgari incipiente, necnon à cataractâ glaucomate, sed cùm nulla accedat crystallini opacitas, atque dein visus aliquatenus restituatur, id ab aliis morbis distinguitur.

Principium verò synecticum hujus est moles vitrei increscens per fluxionem vel congestionem, unde pupillæ dilatatio, dolor, oculi intumescentia, retinæ pressio & visûs obscuratio.

Curatio exigit phlebotomias initio repetitas ex brachio, collo, pede, imò arteriotomiam pro vehementiâ doloris & plethoræ gradu; deinceps serum evacuantia, ut vesicatoria nuchæ, pone aures apposita, imò cathartica sextâ quavis die repetenda; ptisanam ex salsæparillæ unciâ & chinæ radicis semiuncia intra aquæ libras quatuor coctis ad quartæ partis consumptionem, cujus duo cyathi manè, duo vespere per quindecim dies propinantur. Topica verò vix ulla conveniunt nisi resolventia, quæ etiam parùm præstant.

Si fluxio hanc ophthalmiam excitans validior fuerit, & fluida acriora, oculus magis extrorsum protuberat, verè inflammatur, lancinat intùs, dolores intolerabiles accedunt, rubor extus cum calore, imò febris acuta, agrypnia, palpebræ oculum tegere non valent & invertuntur, epiphora fervida, visûs obscuratio, ac demum perfecta & insanabilis amaurosis accedit, atque suppuratis internis partibus, fit synchysis, seu dissolutio vitrei, dein fistulæ oculum perforantes, quæ omnia ad ophthalmiam internam referri debent.

11. *Ophthalmia syphilitica* Baglivi pag. 202; *Ophthalmia Gallica* Zacuti prax.; *Ophthalmia venerea*, Camerar. Diss. Tubingæ 1734; Aloys. Luisini p. 665;

p. 665; Locher de Lue Venerea; *Ophthalmie vénérienne* Saint Yves *spec.* *10^a*. L.

Hanc dividit Autor in duas varietates, scilicet in metastaticam & symptomaticam; utraque à viru syphilidis venereæ dependet, & versus noctem ingravescit.

Symptomatica versus auroram remittit, numquam in chemosim abit, materies morbifica in illâ non locum mutat, dolores sunt mitiores, & ea aufertur syphilide sanatâ, minusque periculi importat; in secundo syphilidis stadio observatur.

Metastatica ophthalmia non remittit circa auroram, abit semper in chemosim, materies morbifica in istâ sedem mutat, dolores acriores infert, non aufertur syphilide sanatâ, periculosior est.

Calorem, dolorem, ruborem in lecto crescere, hoc viru syphilidis venereæ tribuendum, necnon quod morbus vulgaribus remediis resistat. Ophthalmia metastatica ex tumore scleroticæ ejusque livore ac dolore acri & lancinante, depressâ quasi intra foveolam corneâ cognoscitur, necnon ex eo quod à repressâ gonorrhœâ per metastasim virus in oculum factam accedat; atque utplurimùm gonorrhœa priùs insanabilis ortâ hac ophthalmiâ evanescat, & reciprocè gonorrhœâ obortâ recedat. Ophthalmia venerea in genere curatur per hydrargyrosim, sed mercurius nunquam oculis est applicandus: laudant alii decocta sudorifica, pilulas mercuriales intus sumendas: Monspelii verò solus litus adhibetur. In metastaticâ præter hydrargyrosim expedit materiem virulentam in textu celluloso scleroticæ & palpebrarum collectam levibus incisionibus utriusque membranæ evacuare; exit autem ichor gonorrhoico persimilis, observante *Ill. Nicolai* & *Camerario*. Illam scarificationem ineunte hydrargyrosi instituere satius puto, quàm ipsi præmittere, ut docet *Camerarius*.

Humidæ & chemoseos valde similis est, excepto quod in syphiliticâ conjunctiva est velut carnosa & duriuscula; incipit à lippitudine seu epiphorâ sebaceâ ex albo flavescente, uberrimâ; omnibus remediis resistit præter antisyphilitica; sæpiùs à suppressâ intempestivè gonorrhœâ post biduum supervenit. Chirurgus Monspeliensis decumbendo supra pulvinar ptyalismo syphilitici conspurcatum illam contraxit.

Curatio exigit virus syphilitici extinctionem, quam optimè præstant litus mercuriales ex pomatâ scilicet neapolitanâ, præmissis post phlebotomiam & catharsim viginti quinque, pluribusve balneis: suadet *Saint-Yves* panaceam mercurialem: Sume panaceæ mercurialis, drachmam unam; rhei pulverati, drachmas tres; balsami copayvæ unciam semisse; misce, fiat opiata, cujus dosis drachma una quotidie manè sumenda; purgetur æger quarto quoque die.

Recipe aquilæ albæ, gummi ammoniaci, ana, grana XV: trochiscorum alhandal, gr. v. syrupi florum persicorum, q. s. fiat bolus.

Sed sæpiùs præstat cathartica vulgatissima in usum vocare.

12. *Ophthalmia chemosis* St. Yves *spec. 9. & 13. Chemosis* Aëtii: *traumatica*, De Meyserey art. 382. 383. A.

Oritur à principio externo, ut gravi oculi contusione, unde hyposphagma; vel ab operatione chirurgicâ in oculo institutâ, ut ab extractione cataractæ, operatione unguis, empyesis, &c: aut à principio interno, metastasi, catarrho gravi in subjectis cacochymicis.

Character est intumescentia atro-rubra conjunctivæ cum depressione & obscuritate corneæ, quæ in foveâ latere videtur: Gravis est inflammatio cum doloribus diris oculi & capitis, sensu gravitatis supra orbitam, pervigilio, febre, pulsatione, palpebrarum intumescentiâ, occlusione. Terminatur quandoque suppuratione oculi, unde immedicabilis cœcitas, saltem leucomata post se trahit, sanguis in patellâ crustâ coriaceâ obducitur.

Curatio. Nihil est præstantius initio repetitis ex brachio, pede, jugulo phlebotomiis; ipsis palpebris deinceps hirudines aliquot admovendas quandoque suasi; alii ophthalmoxysim seu scarificationes oculi suadent; post duas tresve phlebotomias catharticum ex infusione foliorum sennæ ad drachmas duas, rhei drachmâ unâ, seminis lini, florum violarum, ana pugillo uno, mannæ unciis duabus vel tribus; alii fortius catharticum ex scammonio præscribunt; iterum ad phlebotomiam deveniendum est; noctu syrupus papaveris, aut laudanum somni conciliandi gratiâ debent præscribi, cum diætâ tenui refrigerante & humectante.

Interea oculus initio lacte tepido, sanguine pulli, pulpâ pomi in lacte cocti tepidâ foveri debet; exulent cataplasmata, quæ gravitate suâ noceant; infusum ex croco, semine lini, floribus malvæ sufficiat; ast post paucos dies resolventia in usum advocentur, ut vinum aut aqua vitæ cum aquâ fontanâ; imò si lividitas, dolorisque imminutio suadeant, aqua vitæ camphorata indicatur; *Saint Yves* suadet spleniola madida vino intra quod folia roris marini, salviæ, hyssopi ad pug. 1. infusa fuerint pro vini semilibrâ, nec non, si detumescant palpebræ & conjunctiva, fiat collyrium ex aquæ fœniculi unciis duabus, & spiritûs vini camphorati uncia semisse, maximè si leucomata adfuerint. Interea potus sit resolvens, qui priùs erat leniens; potus resolvens fiat ex ptisanæ libris quatuor cum diaphoretici mineralis drachmâ unâ. Emplastrum vesicatorium scapulis applicetur, clysmatis alvus laxa servetur; juscula ex pullo, seminibus frigidis, foliisque endiviæ, lactucæ, acetosæ, finito ptisanæ prioris usu, per decem dies usurpentur.

Si suppurationis signa adsint, Chirurgi opera est necessaria ad pus educendum, vulnusque sanandum; si verò synchysis vitrei supervenerit, oculus artificialis in nativi locum est aptandus, ut saltem vitetur deformitas.

13. *Ophthalmia choroideæ. Ophthalmie interne de la retine ou de la choroide.* A.

Cognoscitur ex lucis intolerantiâ, pupillæ constrictione, epiphorâ, cum vel sine conjunctivæ rubore, his adduntur dolores hemicraniæ pertinaces.

Ea species ferè semper accidit nonâ die post operationem, qua *Daviel* & *Janin* cataractam extrahunt circumcisâ corneâ, & quindecim circiter dies perseverat, atque ultimis diebus cùm æger demum palpebras deducit, is omnia objecta tanquam nive conspersa videt. Si æger post aliquot ab hac

ope-

operatione dies moriatur, inveniuntur vafa choroideæ rubra, infarcta, & quandoque vitreum in gelatinam puriformem mutatum.

Cùm producitur à principiis internis, eodem modo curanda eft quo chemofis; aft verfùs finem maximè conducit guttulas aquæ deftillatæ camphoræ oculis inftillare; factâ verò operatione vel cataractæ vel empyefis vel unguis, fedatur inflammatio vel mucilagine educta per aquam rofarum ex feminibus pfyllii, fœnugræci, cydoniæ, vel collyrio albuminofo, id eft, albumine ovi, cum aquâ rofaceâ ad fpumefcentiam conquaffato, & fupra manipulum lintei carpti expanfo, quo fovetur oculus frigidè ftatim ab operatione, ter in die repetendo; additâ fafciâ per biduum, quæ fcilicet arceat vitrei ejectionem ex oculo, fi tuffis, naufea aut fternutatio fupervenerint.

14. *Ophthalmia angularis; Ophthalmie angulaire, ou de l'angle nafal. Inflammatio lachrymalis carunculæ* St. Yves pag. 50, 182, 203. L.

Eft dolor aut pruritus cum tumore, quandoque rubore in cantho nafali; accedit epiphora puriformis, plura autem eaque diftincta vitia hanc ophthalmiam excitant; 1° Anchylops, de quo *vide Epiphoram*; 2° Rhyas, *vide* etiam *Epiphoram*. Phlogofis carunculæ lachrymalis, ubi vafa fanguinea turgent ad corneam ufque protenfa, unde non raro pannus fuccrefcit, & in hoc cafu vitrioli albi & iridis Florentinæ pulveratæ ana fcrupulus unus infundatur in aquæ libra unâ, fiat collyrium.

15. *Ophthalmia cancrofa, Cancer des yeux, Cancer palpebrarum* S. Yves. Cap. VI. C.

Eft illa fpecies quæ palpebrarum tumore fæpiùs exulcerato, duro, lancinantique infignitur; hujus quinque varietates obfervavit *Auctor citatus*, nec ullum aliud in oculis carcinoma vidit.

In *primâ* varietate tumor durus palpebræ fuperiori adnafcitur cum fanguineis vafis ad bafim turgidis & colore plumbeo præditis, doloribufque per intervalla lancinantibus. In *fecundâ* porrum oculi cantho nafali adhæret infra palpebrarum commiffuram, illius porri radices altæ funt, tegiturque vafis fanguineis in fafciculos granulatos diftinctis, ex quibus vel leviffimo attactu fanguis effluit; ille tumor ita pruriginofus eft, ut à fcalptu vix abftinere queat æger; unde citò ulcus cancrofum progerminat; hæc fola varietas fanabilis eft liquore arcano quem fibi refervavit *Saint Yves*. In *tertia* varicofa funt vafa fanguinea, & colore plumbeo, fine porro aut tumore antecedenti, fed in his tribus varietatibus fucceffu temporis accedit exulceratio cum carnibus fungofis, quæ deinceps fponte abfumptæ ulcus majus ac majus in cæteras faciei partes diffundendum relinquit. In *quartâ* malum incipit ab epiphorâ feu lachrymis acribus, carunculam lachrymalem exulcerantibus, & deinde palpebram inferiorem exedentibus, cujus oræ deinceps callofæ evadunt; hunc morbum quandoque præceffit lachrymalis fiftula. *Quintam* determinat non raiò ictus oculo inflictus, quo vafa contunduntur, fanguifque priùs acrimoniâ propriâ cancris vitiatus alteratur, atque fic ulcus cancrofum & callofum fubfequitur.

Hæ omnes varietates, excepta fecunda, infanabiles funt; cura verò pal-

liativa exigit diætam lacteam, juſcula refrigerantia, balnea, aquas acidulas; inter topica laudantur aqua ſpermatis ranarum, aqua ſolani hortenſis, cum aliquot granis ſalis ſaturni & plumbi uſti.

16. *Ophthalmia à ſynechiâ* Mauchartii Diſſert. Vide D. Demours Obſervat. in Eſſais d'Edinbourg. T. I. pag. 90. L.

Synechia morbus eſt oculorum in quo uveæ limbus corneæ adhæret, cum pupillæ diſtorſione, lucis intolerantiâ & nyctalopiâ.

Adhæret uvea corneæ, tum quia prægreſſis vulneribus, ulceribus, aut fiſtulis corneæ, evacuatoque humore aqueo, vitreum preſſioni ſcleroticæ cedens uveam extrorſum trudit, & ſic uvea collapſæ corneæ, quam contingit, adhæret; tum quia ob decubitum pronum pondere ſuo uvea corneæ incumbit, maximè ſi tectis oculis, ut in ophthalmiâ & ulcere, illius uveæ motus ceſſaverit, qui hanc adhæſionem impediret.

Symptomata partim ophthalmiatri viſui patent, ut adhærentia uveæ cum cornea, unde hujus, in parte ſaltem adhæſionis, immobilitas, nec non pupillæ figura mutata ex circulari in ovalem vel pyriformem, hinc impoſſibilitas pupillæ ad lucem meridianam coarctandæ; ſed lux meridiana, ſi pupilla non anguſtetur, viſum offuſcat, inde nyctalopia; dolet etiam retina à viſu lucis fortioris, inde intolerantia lucis, imò dolor, objecta valde lucida hinc expanſa vel appendiculata videntur, atque retinæ vaſis ſanguiferis ob phlogoſim turgidis, ægri muſcas, vel aranearum telas præ oculis verſantes vident, ut in ſuffuſione myode.

Curatio. Alia eſt radicalis, alia palliativa. *Radicalis* obtinetur operatione chirurgicâ, quæ acu intra cameram anticam intruſâ perficitur; *vide Mauchartium Diſſert. de Synechia in Diſputationibus Chirurgicis Ill. Halleri.*

Palliativa eſt vel opus naturæ, quæ maculâ opacâ corneæ ulcus ſubſequente vim lucis nimiam retundit; *Vide D. Demours, obſervat. 3, pag. 111:* vel opus eſt artis, quæ, ubi aliud auxilium non ſuppetit, ſimilem maculam corneæ inurit ope lapidis infernalis; ſed præſtat conſervis vitri colorati, vireſcentis, vel ſubcærulei jubar lucis moderari, vel cupulis metallicis in centro exiguum foramen habentibus & manu geſtandis uti in meridianâ luce: *Vide Ill. Demours ibidem.* Poſt operationem ſynechiæ æger ſupinus decumbat per aliquot dies, & oculum ſæpiùs luci exponat, ut nova adhæſio vitetur.

17. *Ophthalmia à lagophthalmo.* L.

Lagophthalmus eſt hiatus palpebrarum ex alterutrius retractione aut nativâ brevitate, gallicè, *œil de liévre.* Sæpius vitium eſt in palpebrâ ſuperiore & procedit à diverſis principiis, ut ab ortu, ab ſtricturâ cutis.

Curatio exigit ut palpebræ elongatio omni ope procuretur frequenti tractione poſt emollitionem per iteratam unctionem ope olei, butyri, unguenti de althæâ; noctu emplaſtro glutinante deorſum trahatur palpebra ſuperior, ſurſum prematur ſplenio & faſciis aptis inferior.

Si hæc diù uſurpata non valeant, operatio inſtituatur ſcalpello, juxta

di-

directionem rugarum incisiones duæ vel tres parallelæ cuticulam dividant, dein tractæ palpebræ curatio adornetur.

18. *Ophthalmia ab elcomate* Mauchart. de ulcere corneæ dissert. 1742. L.

Elcomatis varietates sunt *Argema*, ulcus occupans aliquam partem circuli corneæ externi, dimidiæ circiter lineæ latitudine, cum rubore tunicæ conjunctivæ, corneæ verò albedine. *Botrium*, latinè *fossula*, aut *annulus*, gallicè *la fossette*, est ulcus corneæ, exile, cavum, angustum, purum, sine sordibus purulentis aut crustosis, æquale capitulo aciculæ; si sit in laminis internis, datur *Gerontoxum*, succedit *Staphyloma*. *Epicauma*, *ulcère brûlant*, ulcus externum corneæ utplurimum mediæ, impurum, sordidum, ardens, urensve, coloris cinericii, aliquando instar flocci lanæ, minus profundum quàm encauma. *Encauma*, ulcus corneæ admodum ardens, crustosum, sordidum & dysèpuletum. *Cœloma*, gallicè *encaveure*, ulcus cavum, rotundum, latius sed minus profundum botrio, residens in illâ corneæ regione quæ iridi proxima est. *Elcidrion*, ulceratio corneæ superficialis facta à quadam fluxione clarâ, subtili.

Principia sunt vulnera, contusiones, phlyctænæ, epiphora, ophthalmia, staphyloma, collyria acria, pustula variolosa in cachecticis, scrophulosis, syphiliticis; post cibum acrem, usum telescopiorum, lucubrationes, trichiasim, accedunt ophthalmia, lucis intolerantia, visus nebulosus, sensus arenulæ in oculo.

Indicationes sunt 1° affluxum humorum arcere, ablatis ex oculo peregrinis; huc phlebotomia, catharsis, sanguinis depuratio. 2° Ulcus mundificare, quod præstat lapis divinus *Saint-Yves*, qui paratur ex alumine, nitro, vitriolo cyprio in ollâ figulinâ fusis, dein addito pauxillo camphoræ hujus lapidis grana sex in aquæ cochlearibus aliquot solvuntur; adde sacchari drachmas duas, aquæ vitæ cochlear unum. Acres, salinæ materies corriguntur tutiâ, cretâ, gummi arabico, mucilagine, radice althææ, lacte, albumine ovi; absterfio fit ablutione frequenti ex decocto absinthii, hyperici, aquâ calcis, unguento de tutiâ vel pulvere ex saccharo, radice iridis, aloë, osse sepiæ. 3° Ulceris consolidatio exigit victum edulcorantem, lenem, decoctum ex agrimoniâ, veronicâ, symphito, hyperico, collyria ex cretâ, pompholige, bolo armenâ, myrrhâ, mastiche, oleum ovorum, albumen ovi.

Infunde in vino Hispanico caryophyllos, aloem, crocum metallorum, camphoram & tutiam; dosis, guttula ter in die ulcusculo affusa. *St. Yves.*

19. *Ophthalmia ab ungue* Mauchartii. A.

Unguis, Græcis *onyx*, est abscessus inter lamellas corneæ; dicitur *Saint-Yves abscessus corneæ, cap.* 9.

Incipit ab ophthalmiâ chemosi, quæ magnâ cephalalgiâ, pervigilio, pondere supra orbitam, febre, pulsatione, caligine stipatur; ratione cephalalgiæ, febris, &c, discrepat à leucomate *Saint-Yves*: Macula apparet subrotunda, alba, eminens, si sub epidermide corneæ pus lateat, in quo casu leve est malum; verùm si inter profundas corneæ lamellas hæreat malum, gravius est; si in albuginea, ex solo tumore indicatur adesse.

Convenit paracentesis, seu eductio puris ope lanceolæ; sed sæpiùs pus effunditur in cameram, unde Hypopium *Mauchartii. Vide Caliginem.*

20. *Ophthalmia à corneæ fistula* D. Mauchart. Diss. de fistula corneæ. L.

Cognoscitur visu, foramine scilicet corneam vel rectè, vel sinuosè per-perforante, oris callosis, oculi subsidentiâ propter effluxum continuum aquei humoris; visus obscuritas, rubedo oculorum à puris illapsu accedunt.

Curatur operatione chirurgicâ. Sumatur aqua rosarum in qua tutiæ frustum ignitum extinguatur, imbuatur hac aquâ splenium quo foveatur oculus. Vesicatorium nuchæ applicetur, vinciatur per aliquot dies oculus sanus; jusculis per hos dies utatur æger & supinus jaceat. Sic implebitur oculus humore aqueo: acus utrinque secans intra fistulam gyretur ad callos destruendos vel vulnus recentandum, affundatur guttula balsami, deligetur oculus.

21. *Ophthalmia phlyctænodes*, *Phlyctainæ* Auctorum; *Phlyctænæ corneæ* Sennerti; *Phlyctides* etiam à *phlyzein*, fervere. *Pustulæ* Arabibus *Bothor.* L.

Sunt vesiculæ vel bullulæ grano milii æquales in cornea vel conjunctiva vulgo exortæ; quæ in conjunctiva, rubro vel atro circulo cinguntur; quæ in corneæ lamina extima sunt, nigricant; quæ profundiùs latent, albescunt. Dantur quandoque majores & solitariæ avellanæ magnitudine observante *Sennerto.* Desinunt vel resolutione, quod optimum, vel ruptione ad interiora, vel ulcere externo, quod quandoque corneam latè rodit.

Curatio. Ut resolutio obtineatur auxilia ophthalmiæ generica sunt advocanda, ut phlebotomiæ, victus tenuis, fomenta emollientia; cathartica non sunt omittenda; fiat fotus ex mucilagine seminum psyllii, cydoniæ, fœnugræci, ana drachmis duabus, aquæ rosarum unciis duabus, florum sambuci uncia semisse, croci scrupulo semisse. Subsidente pustulâ, aut remissâ phlogosi, resolutio tentetur aquæ rosarum unciis duabus, aquæ euphrasiæ, unciâ sem. tutiæ, opii ana scrupulo uno, vitrioli albi granis duobus; misce.

Convenit albumen, imo luteum ovi cum saccharo & croco; fomenta ex decocto meliloti, verbenæ, rutæ, rosarum rubrarum.

Si pustula remaneat, ea acu argenteâ pertundatur, & curetur ulcus, ut diximus dum de caligine ab ungue vel ab elcomate.

22. *Ophthalmia uveæ.* B.

Illa ut plurimum accidit à crystallino suâ sede dimoto in cataractâ mobili & in cameram anticam difficulter ingresso; unde cognoscitur ex signis cataractæ mobilis, ex distorsione pupillæ, dolore inde subsequente, sine ullâ oculi rubedine. Accedit sæpè synechia; curatur verò extractione crystallini per incisionem corneæ, sedatur decubitu constanter supino, ut synechia excitetur locusque amplior crystallino concedatur in camerâ secundâ.

23. *Oph-*

23. *Ophthalmia febricosa*, Mortoni Pyretol. exerc. 1. cap. 9; De S. Martin Journ. de Med. Sept. 1760 p. 228. B.

Dolor atrox oculi, periodicus, cum lachrymatione, fiti urgente, pulfu celeri ac forti & urinis intenfe rubris ac turbidis, fine rubore, ope kinkinæ fanatus.

24. *Ophthalmia metaftatica*, De Meyferey art. 384. B.

Ea eft quæ à materie morbifica arthritidis, fcabiei, herpetis, eryfipelatis, fontanellæ, ulceris, fetacei, repreffa fupervenit. Præter generalia auxilia hic morbus exigit horum morborum vel fluxuum revocationem.

Veteres Medici tot fere diftincta inftituerunt morborum oculi genera quot funt ophthalmiæ caliginisque fpecies, quem errorem ipfi in Hiftoria naturali, quam plures ex illis colebant, admittere confueverant, ut patet ex *Rondeletii Ichthyologia;* inde verò fumma oritur confufio & omnis methodi tollitur fructus. Si artis antiftites cognoviffent ophthalmias internas, illi in definitione illius generis ruborem & tumorem conjunctivæ non repofuiffent, vel hos morbos ad diftincta genera retuliffent.

XV. OTALGIA; à Græco *ous* auris & *algeia* dolor; *Dolor & fpafmus otalgicus* Frid. Hoffmanni; *Douleur d'oreille.*

Morbus cujus præcipuum fymptoma eft dolor notabilis in aure.

Omnis dolor eft proportionalis periculo ruptionis partium nervofarum & harum fenfibilitati: omnis ruptio fupponit vim applicatam vehementem refpectivè ad tenacitatem partis, quæ vis eò efficaciùs agit, quò pars dividenda magis eft tenfa, magifque tenuis: tenfio lintei, chartæ eft neceffaria ad hoc ut forcipibus fcindantur; fic rigiditas, ficcitafque virgulti ad hoc ut frangatur; funiculi flexiles non poffunt fecari nifi priùs tendantur vel indurentur in loco fecando. Cùm itaque periofteum auris internæ, maximè verò labyrinthi, fit ficciffimum, ab aëre contiguo maximè tenfum fupra offa, atque fimul tenuiffimum, eædemque conditiones in myringâ, membranifque feneftellarum locum habeant, horum organorum dolorem fore vividiffimum cuique patet, fi vis infolita applicata fuerit, quæ eft vel peregrina, ut infecta, corpora illapfa; vel indigena, ut vaforum fpafmus, inflammatio, officulorum luxatio, fuppuratio, &c: ea excitabit dolorem atrociorem quàm in alia quavis parte, quippe nulla eft quæ exquifitiori fenfu, excepta fortè retinâ, & majori nerveorum filorum copiâ fit inftructa: ex dolore atroci delirium, pervigilium, convulfio, febris acuta, artuum torpor, aliaque gravia accidentia fuborientur.

1. *Otalgia inflammatoria* Etmulleri. *Inflammatio aurium* Sennerti. A.

Cognofcitur ex calore, rubore ad auriculam & genas diffufis, dolore pulfatili, & pyrexiâ, fæpius acutâ, oxycoiâ, bombo; unde pervigilium, delirium, convulfio, fyncope, frigus extremorum, & non raró mors; fecus terminatur vel refolutione, vel fuppuratione.

Differt à catarrhali per pulfationem & fervorem necnon pyrexiam acutio-

tiorem, atque ex prægreſſis principiis juvenes graviora ſymptomata incurrunt quàm ſenes; conatus enim naturæ apud juvenes ſunt fortiores; unde inflammatio intenſior, intolerantia major. Poſt ſeptimam diem ſuppuratio accedens dolorem tollit & febrem, inde otirrhœa purulenta.

Curatur antiphlogiſticis maturè adhibitis, inter quæ potiſſima ſunt phlebotomia repetita, potus diluens, nitroſus, emulſionatus, cum decocto capitis papaveris, clyſmata laxantia, fomenta emollientia ex decocto malvæ, radicis althææ, violarum; cataplaſma de micâ panis cum lacte, & croco; lac tepidum, oleum amygdalarum recens in meatum inſtillentur, renoventur; omnia acria ab Auctoribus Germanicis prædicata fugiantur; narcotica extùs & intùs adhibeantur, cathartica mitiſſima, ſedato dolore, uſurpentur.

Huic morbo anſam præbent hæmorrhagiæ narium; catameniorum, hæmorrhoidum ſuppreſſio, plethora apud juvenes, metaſtaſis in febribus, ictus, vulneraque temporum: ante ſeptimum diem mortis eſt periculum. Si tumor retro aures, expectanda ſuppuratio; quæ intus fit melior quàm quæ extus, facta ſuppuratione dyſecæa vel cophoſis exſpectanda.

In otalgiâ ex ictu vel lapſu, qui ſaniem ex auribus fundunt, omnes pereunt. *Riverii obſ. 18. pag. 291.*

2. *Otalgia verminoſa* Journ. de Medec. Vandermonde 1758 pag. 145. Acta Acad. N. Cur. Obſ. 5, 266, 50, 57, &c. Morgagni Epiſt. XIV. 7. Verduc Pathologie T. 2. p. 143. Ch. 4. D.

Catelin dolebat aure ad furorem uſque; Chirurgus Leautod Arelatenſis ex aure ſolerter extraxit vermes quinque pollicem longos, & quod incredibile prorsùs, ſemipollicem latos, ſine pure, vel cruore, in ductûs auditorii externi fundo latentes, unde illicò ſanatus eſt. Hæc inſecta erant nymphæ ex ovis à quodam inſecto depoſitis oriundæ: inſectum eſt ut puto muſca carnaria. Huc pertinet fumus tabaci in ore retentus & per tubam Euſtachianam in aurem tranſire coactus. Caveant ab inſectis circum volitantibus qui otalgiâ ulceroſâ laborant.

Exemplum paraphroſynes phreneticæ à dolore atroci, æger enim inſaniebat currens, clamans, & in Rhodanum mox ſeſe projecturus: In ſimili caſu nuper ex aure extractæ fuerunt larvæ plurimæ, oblongæ, albidæ, quæ in vaſe vitreo ſervatæ dederunt intra paucos dies muſcas carnarias.

3. *Otalgia catarrhalis* Etmulleri, Zacuti praxis; *Otalgia notha* Nenteri. B.

Diſtinguitur ex procatarcticis, ut frigore, vento humido, frigidoque ſuſcepto, auribus vel capite nudis, antea calentibus. Symptomata multò mitiora ſunt, dolent viciniæ auris, leviterque tument; coryza, tuſſis, angina ſæpiùs comitantur; muſculus ſalpingo-ſtaphylinus ſæpè dolet, unde Euſtachianæ tubæ dolor, ſæpè ſyrigmus, tubæ Euſtachianæ diſtractio, ſonorum intolerantia, paracuſis, oxycoia.

Cura-

Curatio ab unâ phlebotomiâ ordiatur, potus diaphoreticus, aër calidus, fomenta exficcantia, perfpirationem juvantia, ufurpentur; caput deradatur, vel pectinetur, & furfure exficcetur: fuffitus aromatici ex fuccino, olibano, faccharo adhibeantur, narcotica intùs non contemnanturt, panis calidi mica auri applicetur; hirudines auribus admovere fuade *Aretæus*.

Veficam decocto florum malvæ, fambuci, meliloti, lacte plenam auribus applicandam fuadet *Hoffmannus*.

Otalgiam cum hemicraniâ, dolore menti, palati & faucium à pluribus menfibus perfeverantem & à cariofo dente dependentem videfis fanatam illicò extractione dentis, apud *Fauchart obf. 4. pag. 408.* in libro cui titulus: *Chirurgien Dentifte.*

4. *Otalgia ab intrufis* Jonftoni idea medic; *ab infectis* Jonftoni; *a forficulis aliifque* Ephem. Natur. Curiof. Wolckameri obf. 266; a *teredinibus* Dec. III. Obf. 46; à *gryllis* Dec. I. Obf. 5. L.

Dolorem viginti annos per intervalla perfeverantem à forficulis aurem ingreffis narrat *Wolckamerus*. Alium à vermiculis ex aure in frontem fub cute repentibus recenfet; qui morbus oleo juniperi in aurem inftillato, & fuffitu gummi ammoniaci fanatus eft. Eumdem morbum à vermiculis capite nigro donatis multipedis obfervavit *Carol. Raygerus Collect. Academ. tom. 3. pag. 205*: vermes illi in aure geniti cenfebantur ob ulcus præexiftens. Decoctis vermifugis ceffit dolor.

A globulo vitreo in aurem immiffo dolores atroces cum diris accidentibus ortos narrat *Fabric. Hildanus*; illi poft octo annos extracto globulo fanati funt.

Exoftofim in aure quam pro corpore peregrino habebant Chirurgi, per violentiam extrahere conantes, ægrum è medio fuftulerunt.

A cerumine aurium acri factam otalgiam cenfent *Duverneyus* & *Ettmullerus*, verùm vix credibile eft; à larvis infectorum meatui innatis otalgias recenfitas vide apud *Vandermonde*, *Journ. de Med. Fevr. 1758. pag. 145.*

De retrahendis in aurem illapfis confulatur *Heifteri Chirurg. Cap. 66.* Enecantur verò infecta oleis & decoctis amaris.

Turunda terebinthinæ intincta ad extrahenda corpufcula, aut infecta quædam à *Tralliano* fuadetur. *Riverius* pilos caninos in aurem immitti vult ad educendos pulices.

XVI. ODONTALGIA; *Dolor dentium* Sennerti Praxis; *Rheumatifmus odontalgicus* Frid. Hoffmanni, T. 2. *Odontagra* Heifteri Praxis; *Mal aux dents.*

Cognofcitur ex dolore diftenfivo, pulfatili, rodente, lancinante, aut alio quovis ad dentes relato cum perviligio, quandoque maxillæ tumore, ptya-

litmo, &c. Sedes ejus eſt in nervo perioſteum dentis internum perreptante, quandoque in perioſteo dentis externo.

1. *Odontalgia carioſa.* Vide P. Fauchart Chirurgien Dentiſte, Tom. 1. Chap. 7. B. P.

Ea eſt quæ à carie humida dentis procedit; ſicca enim caries indolens eſt, caries vero humida eſt ſimplex, ſcorbutica, ſcrophuloſa, ſyphilitica, &c; vel *interna* quæ vel radices vel dentis interiora corrodit, à principiis internis procedens; vel *externa*, quæ vel vitrum dentis, vel ejus collum occupat, à tartaro, ictu ſæpiùs ortum ducens, quæque niſi ad cavum dentis penetraverit minus eſt ſanatu difficilis quàm interna.

Hæc ſpecies ex ſignis cariei diſtinguitur, quæ in ſenſus ſæpius incurrit; aſt quandoque latet caries in dentium interſtitiis, & tunc color dentis ipſam peritis denunciat, dentiſcalpium, fœtor, lancinatio ab aquâ frigidâ, aëre frigido intra os illapſo, eroſionis ſenſus, pertinacia morbi, ſine magno gingivarum tumore, fiſtulæ in gingivis ortæ cum tumore circulari ad ejus orificium, puris exitus. Morbus ille à vigeſimo quinto anno ad quinquageſimum eſt frequentior; caries dentibus poſticis ſæpiùs multo quàm anticis inſidet, potiſſimum verò ſerotinis, ſeu ultimis molaribus; color cariem internam declarans eſt quaſi pellucidus, margaritæ inſtar, levis percuſſio ope dentiſcalpii metallici dolorem renovat.

Inveteratæ huic ſpeciei ſuperveniunt epulides, abſceſſus, alveoli caries, in paroxyſmo febris, furor, delirium quandoque obſervantur.

Quatuor remediorum genera huic ſpeciei conveniunt; omnium promptiſſimum & certiſſimum eſt dentis avulſio, in qua operatione peritiores ſunt non rarò circumforanei balatrones, qui in hac exercitatiſſimi ſunt. Alterum auxilium eſt cauterium actuale, ſeu ferri filiformis, priùs dentis foramini aptati, deinde candentis, repetita applicatio, quæ nervum illicò comburit & cariei progreſſum ſiſtit. Tertium auxilium eſt olei cinnamomi & caryophyllorum guttula ope goſſypii intra cariem immiſſa priùs deterſo cavo carioſo; horum defectu oleum cadinum uſurpari poteſt; ad præſervationem verò juvat lamellis plumbeis tenuiſſimis, abſente omninò odontalgia, cavum replere, modò ſurſum ſpectet foramen; necnon ex ſuaſu *Fauchartii* os quovis manè urinâ calidâ colluere, putidum quidem, aſt expertum remedium in morbo, qui levi de cauſâ, ſi plures dentes carioſi ſint, reviviſcit. Guttula ſpiritûs ſalis in dente carioſo odontalgiam ſedat: collutio oris ex aqua lavendulæ vel ſpiritu ejus aqua diluto, ipſum avertit, ſi quotidie adhibeatur.

2. *Odontalgia gravidarum*, Mauriceau, des Maladies des Femmes; Fauchart cap. 14 pag. 292. B.

Prægnantes nec non nutrices huic maximè ſunt obnoxiæ, ſive dentes carioſi ſint, ſive integri, & tanta eſt doloris vehementia, ut metus ſit ne fœtus, alumnuſve, ratione febris quam mater patitur, morbum gravem contrahat; aliunde verò ſunt mulieres quæ adeò exhorreſcunt inſtrumenta chirurgica, ut illius horroris ſequelæ poſſint eſſe ipſi fœtui funeſtæ; ſumma itaque requiritur in Chirurgo prudentia & ſapientia, quâ vel dolentem ad

ſubeun-

subeundam operationem inducat, nec eam, nisi præ atrocitate & contumacia doloris indicetur, suscipiat.

In nutricibus quidem si dolor acerbissimus sit, dentem ut in cæteris hominibus avellere necessarium est, licet nulla sint cariei indicia; dolorem enim intolerabilem, phlebotomiæ & laudano resistentem, illicò ablatum vidi, vel avulso, vel etiam fracto vi instrumenti dente sanissimo; phlebotomia autem apud prægnantes odontalgicas est primarium auxilium.

3. *Odontalgia catarrhalis* Juncker. *Fluxion sur la dent.* B.

Est ea species quæ à frigore suscepto calente corpore, à perspiratione retentâ, sine carie, aut cum carie dentis, accedit; qui dolor intumescente genâ utplurimum mitescit; distinguitur ex prægressis, & ex eo quod non unus vel alter dens doleat, sed tota maxilla ejusdem lateris dolore, gingiva etiam tumore afficiatur, accedit & copiosus ptyalismus; præcessit quandoque frigus, adjunxit se tussis, sternutatio, angina, aliaque accessere symptomata catarrhi; dolor non ita est vehemens & perterebrans, ac in cariosâ, & tollitur phlebotomiâ unâ aut alterâ, collutione ex lacte & aquâ calidâ, diætâ sudorificâ, narcoticis, & sialagogis, ut fumo tabaci, masticatione radicis hellebori fœtidi, emplastro ex resinâ tacamahacâ, carannâ, oleo mastiches, & opio supra alutam temporibus admovendam extenso; pastilli etiam masticantur facti ex pyrethro, pipere, zingibere, semine staphisagriæ, caryophyllis, cinnamomo, vel simili quodam medicamine, quod pulveratum ope ceræ in globum pisiformem effingitur, vel purum in ore detinetur; nec negligendi panni lanei suffitu carabes, facchari, thuris, &c, imbuti, & calidè genis admoti: confert etiam dentis ablutio ex spiritu vini camphorato. Cùm dens cariem admisit, alterius dentis è latere opposito ipsi respondentis & paralle i caries anno sequenti venit exspectanda.

Caries sicca nullo ferè fœtore, nullo omninò dolore est stipata, nec progreditur multum, eam proinde ferro, nec igne attingendam esse putant periti.

4. *Odontalgia scorbutica* Eugaleni de Scorbuto; Lind signa primæ periodi; Fauchart Tom. I. pag. 266. L.

Est pruritus gingivarum, cui succedit earum tumor, à levi tactu cruentatio, fœtor anhelitûs; mox gingivæ atrorubræ, molles, spongiosæ, dein fungosæ, putridæ evadunt; præcessere faciei pallor & levis tumor, lassitudo; labiorum, carunculæ lachrymalis virescentia, genuum stupor & debilitas, aliaque scorbuti signa.

Dentes autem nigrescunt, gingivis denudantur, mobiles evadunt, & facilè ac sine dolore utplurimùm labuntur, accedit etiam non raro dentium & ossis maxillaris caries cum fistulis, hæmorrhagiis, & præter pruritum quandoque intolerabilem, à quo mali labes incipit, dolores etiam vividi non raro accedunt.

Præter remedia generalia interna hìc maximè necessaria, sunt & alia adhibenda topica, ac 1° quidem ad prophylaxim post quemlibet pastum colluendum est os aquâ cinnamomi hordeati; alii vinum rubrum in quo balaustia

 deco-

decocta sint, suadent : 2° In odontalgiâ forficibus rectis vel incurvis detondendæ sunt sigillatim inter singulos dentes gingivæ tumentes, & sanguis exprimendus, quod nedum dolorem excitet, pristinum compescit, dein melle rosaceo, vino calido, detergendæ gingivæ; si cultrum renuat æger saltem dentiscalpio acuto tundendæ sunt gingivæ atro-rubræ, tumentes, ut cruorem fundant. Si caries vel exulcerationes accedant, colluatur os sæpiùs in die cum decocto foliorum hyssopi, salviæ, cochleariæ, rorismarini, sysimbrii aquatici in vino albo aquato, additis aliquot drachmis spiritûs ardentis cochleariæ.

Sunt qui spiritum salis marini, vel etiam vitrioli cum trigecuplo aquæ rosarum & plantaginis ad collutorium adhibent; alii guttas spiritûs salis paucas melli rosaceo admiscent, quo labia, ulceraque gingivarum illinunt, vitatis dentibus. Ego verò succum limonum vel aurantiorum his omnibus antepono, ejusque loco folia cochleariæ, sysimbrii aquatici, acetosæ, &c, masticanda sæpiùs in die suadeo. *Vide Stomachacen inter sanguifluxus, Class. IX.*

5. *Odontalgia dentitionis. La dentition.* A.

A sexto ætatis mense ad annum & ultra infantes odontalgiâ identidem ita laborant, ut ex hoc morbo plurimi moriantur. Errant autem illi qui scribunt dolorem illum atrocem procedere ex eo quod epithelis gingivas ambiens resistat eruptioni dentis, ita ut si illis fides sit, in illo dolore gingivam tumentem unguibus vel cultro scindere utile sit. Ego verò semper vidi per intervalla unius mensis duplicem observandum esse eventum, scilicet uno circiter mense antequam dens unus ac alter erumpat, omnes gingivæ tument, dolent, veluti quadratæ evadunt, & ut nutrices aiunt, reduplicantur, tunc dolores sunt pruriginosi, intolerabiles, ita ut quæcumque oblata corpora dentibus apprimant & affricent illi misèlli. Hoc novit nutrix cujus papillæ arctè stringuntur, & ardore oris incalescunt, infans sitit, vigilat, ejulat, irrequietus est, non tamen lachrymatur; genua tument aliquandiu notante *Ettmullero*; accedit febris, faciei rubor, vomitus, diarrhœa, eclampsia, &c: cùm hæc procella omninò desiit, & minimè dolent gingivæ, nec nutrices de ejus morbo cogitant, dentes primores intervallo quandoque unius mensis ab odontalgiâ protuberant, sensim crescunt; initium verò ducunt duo incisivi maxillæ superioris, post mensem aut circiter incisivi inferiores pullulant, & sic deinceps molares omnium ultimi sobolescunt, sed utplurimùm sine dolore.

Dentes primores decem in utrâque maxillâ, cùm infans septimum circiter annum attigit delabuntur, successivè aliis in eorum locum succrescentibus. Illi verò qui delabuntur radicibus carere videntur, id est, pars tantum externa seu corona dentis à radice separata delabitur; illa verò secunda dentitio utplurimùm dolore caret, ut & primorum lapsus; molares verò vix unquam delabuntur; interea apud Parisinos infantibus sexennis, ut narrant, molarium eruptio odontalgiam tam immanem creat, ut plurimi hoc ætatis anno inde moriantur, quod apud nostrates non accidit; dentes caduci apud infantes sunt in utrâque maxillâ incisorii quatuor, duo canini, & quatuor

primi

primi molares, quorum duo tantùm quandoque delabuntur. *Vide curam dentitionis apud omnes Auctores.*

6. *Odontalgia arthritica* Musgrave de Arthritide, Cap. IV. B. P.

Est ea quæ arthriticos invadit, cùm venenum arthriticum pedes deserit, & per corpus divagatur; illud suturas cranii ritè delineat, quandoque dentes discruciat, accedente verò dolore articulorum evanescit odontalgia.

De odontalgiâ verminosâ fermè sileo, quippe licet *D. Andry* vermiculos in dentibus cariosis se vidisse asserat, licet plures esse vermiculos in guttulâ salivæ quàm incolæ in Provinciis Unitis scripserit *Leeuwenhoeckius*, sunt gravia rationum momenta quæ me movent ad credendum hisce fidem esse denegandam; vidit quidem *Loesekius*, ut refert *observat. pag. 66*, vermiculum caudâ bifidâ in dente carioso; ipse etiam vidi quid simile, quod pro vermiculo alii habebant; quod tamen frustulum nervi vel vasis resecti mihi visum est.

7. *Odontalgia hæmodia; Stupor dentium* vulgò; *L'agacement des dents.* B.

Est molestia singularis dentium quæ à fructibus acerbis, stridulis sonis auditis, affrictu dentium, &c, procedit, quam soli experti norunt.

Huic obnoxii sunt potissimùm rachitici, quorum dentes exquisitiori sensibilitate gaudent. Hæmodiam sæpiùs excitant non solùm fructus acidi, ut ribes, cerasa, sed etiam ipsum saccharum, præsertim candum; dolent etiam eo modo dentes à sonis acutissimis & raucis, ut limæ, ut suberis secti; hic verò dolor exacerbatur ab ingressu aëris in os, impedit masticationem, sed utplurimùm fugax est, & vix ullius momenti.

Sublevatur linteo calido dentibus admoto, masticatione portulacæ, imò acetosæ; acidum debilius acriori mixtum illud enervat.

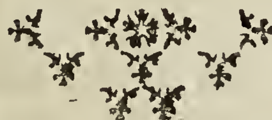
Dentes sunt ossa minima & durissima corporis, adeòque quorum tonus est omnium acutissimus, ex principiis acoustices; debent itaque vibrari & exagitari eorum fibræ osseæ à sonis externis acutissimis, & si discordes sint, vibrationes similes pati: unde distractio dolorifica calore sublevanda.

8. *Odontalgia hysterica* Ill. Raulin des Maladies vaporeuses pag. 25. B.

9. *Odontalgia stomachica*, Mémoire des Academiciens Etrangers, Tom. III, pag. 463.

Est dolor dentium & gingivarum vividus qui à saburra stomachi pendere videtur, quique vomitione sanatur. *Vide Acta Phys. Med. Tom. III, pag. 163. App.*

Nota. Ad hunc ordinem referri deberet *Stomalgia*, *Glossalgia*; sed dolores hujus partis sunt symptomata alios morbos comitantia, scilicet catarrhum, rheumatismum, cynanchem, anginam, aphtham, carcinoma, de quibus suis locis egimus.

ORDO TERTIUS.

Dolores Pectoris.

SUnt potiſſimùm peripneumonia & pleuritis inter phlegmaſias; pleurodyne & pneumonia inter anhelationes; palpitatio inter convulſiones. Huc itaque referendi dolores œſophagi & cordis.

XVII. Dysphagia; *Difficulté d'avaler.*

Difficultas & dolor eſt deglutitionem maſticationemve concomitans, & non raró impediens ſine notabili reſpirationis læſione, unde ab anginâ diſcrepat.

1. *Dyſphagia ſpaſmodica* Frid. Hoffmanni Tom. I, pag. 130. *Spaſmus gulæ.* B.

Eſt illa quæ ab œſophagi ſpaſmodica conſtrictione dependet; conſtrictio verò illa nunc in ſummâ, nunc in imâ œſophagi parte potiſſimùm adeſt.

Signa ſpaſmis omnibus communia ſunt pedum refrigeratio, extremorum artuum tremor, ac rigor, alvi conſtipatio, flatulentia, borborygmi, ventris dolores, murmura, nauſeæ, cardialgiæ, urinæ pallidæ, pulſus duri, &c.

Signa propria ſpaſmi pharyngis ſunt deglutiendi difficultas, dolore aliquando ſtipata, nec fluida, nec ſolida transmittens, rigida vicinorum conſtrictio, dolor, impeditus motus, moleſtia ſuffocativa, ſenſus pali faucibus infixi, ac ſi quidquam inde proſerperet; vox perit, & hæc omnia per intervalla recurrunt, ac quandoque convulſiones vel eclampſiam accerſunt; ſigna ſpaſmi gulæ inferioris ſunt percepta deglutitorum hærentia in ipſo œſophagi tubo, maximè circa cardiam, potiſſimùm à potu frigido; levamen à calido, dolor in ſpinâ dorſi inter ſcapulas; accedit nauſea, ructuatio, muci limpidi ex œſophago rejectio.

Hæc ſpecies opiſthotonum ſæpe comitatur, *Foreſt. libr. 10, obſerv. 112 & 113*, & *Boneti de Opiſthotono in Sepulchreto.* Vidit *Mead* tantam dyſphagiam in palpitationis cordis paroxyſmo ut à dyſphagia hydrophobiea ſimilem differret; vidi ego non in paroxyſmo epialæ cum convulſivo tremore & frigore horrendo ut ob præcipitem anhelationem ne cochlear potûs cardiaci per horam integram poſſet deglutiri.

Curatio exigit antiſpaſmodica pro re nata diverſa.

2. *Dyſphagia hyſterica*, Mead of the Mad-dog. p. 147. L.

Novi mulierem hyſtericam quæ diverſis terroribus vexatur, & quæ quoties cibum ſumit, metuit ſuffocationem, nec ſine labore quidquam deglutit,

tit, ita ut per annum & ultra sola pastum sumat, quod indecorum putat cuilibet bolo vehiculum præbere hausto aquæ potu. Itineratio, balnea & lacticinia hanc dysphagiam demùm auferunt; hystericis œsophagum à paroxysmo arctari, ut ne quidquam deglutire valeant, notum est omnibus, spasmo hysterico gulam & tracheam urgente; sed hic affectus fugax est, nec cum spasmo gulæ superiori comparandus quoad periculum.

3. *Dysphagia paralytica* Foresti lib. 15, observ. 30, Friderici Hoffmanni ibidem, pag. 130 n° 6; Van Swieten Tom. I, pag. 702; An dysphagia tussiculosa? L.

Est species quæ à musculorum laryngis dilatatorum atonia & resolutione pendere putatur; ea difficultas deglutiendi non est interpolata ut priores, sed continua; in hac alimenta per os ac nares regurgitant, aut quandoque laryngem subeunt. *Tulpius lib. 1, cap. 44*, allegat casum in quo omnino impedita erat deglutitio cum faciei pallore, partium vicinarum mollitie, ac flacciditate, famem explendi impossibilitate, unde summum periculum.

Vide historias in *Acad. Nat. Cur.* ubi dysphagiæ ab apoplexiâ, paralysi relictæ, quæ paralyseos curam exigunt. In hac specie boli solidi per vim linguæ adacti resistentiam superant & deglutiuntur; fluida verò minimè: *Vide Mangeti Biblioth. Med. de Paralysi, pag. 770.*

4. *Dysphagia pharyngea* Deidier Consulation. tom. 3 pag. 308: *ab excrescentiis, fungis, verrucis œsophago innatis*, vide Synopsim Acad. Natur. Curios. verbo Deglutitio: *à thymo incrassato* Boneti Sepulchret. obs. 10 pag. 33; *ab Ossiculo retro laryngem nato*, Acad. Nat. Curios. Decur. 2 observ. 116, Tulpii libr. 1, cap. 44. *à calculo palatum obsidente*, Kruger Journ. de Med. Juill. 1765 pag. 69. L.

Ea est species quæ superiorem œsophagi partem obturat, in quâ proinde alimenta vix deglutiri possunt, sed per nares & os regurgitant; si nullus sit hiatus, inediâ pereundum est; si exiguus, tunc liquida sibi viam parant, non solida. Huc spectat observatio *D. Coulas, Mem. de la Soc. R. de Montpellier* de ovo seu hygromate ad radicem linguæ posito, quod nuper mulier ore rejecit gallinaceo ovo non minus.

5. *Dysphagia œsophagea* Coiteri Observ. anat. Deidier Consult. Tom. III, pag. 327; *ab obstructo imo œsophago interventu scirrhi*, Fernel. Pathol. cap. 1, lib. 6; *à callo aortæ adnato* Dodonæi in cap. 30 Benivenii de abditis; *à scirrho cardiam obsidente*, vide Coiterum; *à tuberculo cancroso in œsophago*, Bonet. Sepulchret. pag. 38, obs. 2; *ab œsophagi induratione cartilagineâ*, idem pag. 32, obs. 8 & 9; *a glandulâ œsophageâ* Verheyeni & Heister Anat. de œsophago. D.

Ea est species quæ à tumoribus infra medium œsophagum, vel intùs vel extùs adnatis, dependet, vel etiam quæ ab ipso tubo angustato producitur, ut *Heurnii Observ. 30* patet. In illa specie alimenta quidem deglutiuntur, sed ad locum obturatum perventa ulteriùs progredi nequeunt, unde vomitione rejiciuntur.

6. *Dys-*

6. *Dysphagia lactentium* Bonet. Sepulchret. Obs. 5.

Eam intelligo quæ non à vitio pharyngis aut laryngis obstructæ, induratæ vel angustatæ dependet, sed quæ vel à palato perforato, vel à columellæ erosæ, absumptæ, velive palatini defectu oritur.

Ad deglutiendum necesse est bolum in faucibus undequaque magis comprimi, quàm versus œsophagum, & sic quâ datâ parte propelli; si itaque velum palatinum, uvulave deficiant, nares posticæ minimè obturari possunt, nec proinde resistere pressioni quam bolus experitur: ergo bolus per nares regurgitabit, utcumque liberrimus sit œsophagus. Novi tres homines quorum palatum ab ortu erat perforatum, unde paraphonia singulari laborant; illi verò lac à papilla oblatum deglutire in infantiâ non poterant usquequò inventæ fuissent nutrices, quarum papillæ adeò extensæ erant, ut ultra palati foramen protenderentur. Inde verò filius ipsius *Boneti* cito periisse mihi videtur, ut narrat loco citato, & *Act. Nat. Cur. Decad.* 2, *obs.* 5. Vide *veterem Salmuthi observationem.*

Ea species infantibus tantùm ferè accidit, nec est confundenda cum ea difficultate sugendi lactis, quæ pendet ab aliis principiis; v. g. si frænum linguæ solutum non sit, lac difficillimè sugunt infantes, & citò indignabundi papillam respuunt, sed nulla est deglutiendi difficultas saltem mihi cognita, quod tamen ulteriùs inquirant Medici.

7. *Dysphagia tussiculosa.* Vide Fabric. Hildanum, observ. 34 cent. 5; Majault Journ. de Med. Ann. 1756. L.

Ea est quæ metum suffocationis incutit quoties liquida deglutiuntur ob illapsum illorum in tracheam. Hanc vidi in sene qui quoties jusculum aut potum quemvis deglutire conabatur, toties superveniente vehementi tussi defatigabatur cum suffocationis metu ob similem causam. Hujus morbi theoriam tradit *Fabric. Hildanus* existimans epiglottidem catarrhali fluxione incrassatam non potuisse more solito glottidi applicari dùm fluida bibebantur. Quid simile refert *P. Barbette* ab epiglottide duriori ortum, & insanabile hoc malum meritò reputat, observatque majores bolos solidorum ciborum deglutiri, non verò liquida. *Forestus lib.* 15, *observ.* 30, & post eum *Frid. Hoffmannus* hanc speciem à paralysi œsophagi pendere putant.

Adolescens à decem mensibus post cynanchem nil poterat deglutire, quin fluido glottidem subeunte, illicò tussi violenta & convulsiva ferè suffocaretur; præscripsit *Ill. Majault* ut æger bibens caput in alterutrum latus inclinaret; & facto tentamine æger quoties in sinistrum latus inclinabat capite, toties liquida sine tussi & difficultate deglutiebat; quippe aderat ulcus in margine pharyngis & laryngis rimam glottidis in laryngem continuans; inclinato verò capite, musculi deglutitioni famulantes hanc rimam mutuâ labiorum adunatione delebant, ut demonstravit cadaveris sectio.

8. *Dysphagia hydrophobica* Mem. de la Societ. R. de Montpell. obs. III. Haguenot: *Dyscataposis* Mead of the Mad-Dog.

Patet ex ejus & aliorum observatione Hydrophobos, antequàm in rabiem

biem incidant, conqueri potiſſimùm de quadam deglutiendi difficultate, ſine ullâ dyſpnœâ: *D. Lamorier*, citatum in hac hiſtoriâ ruſticum examinans digitum in ejus fauces intruſit inquirens cauſam difficilis deglutitionis, & nihil vidit; quippe intra œſophagum latent illæ lacunæ quæ virus hydrophobicum fundunt; ſequenti verò die non ſine terrore audivit hunc ruſticum aſſerentem ſe tantâ rabie affici ut exercitum integrum devorare cuperet; ſi monitus fuiſſet is inſignis Chirurgiæ demonſtrator dari talem dyſphagiæ ſpeciem, is non ita facile ſuum digitum in os hujus lupi immiſiſſet, quod tamen impunè factum eſt.

Presbyter, à fele rabida demorſus dudum, ſola dentium impreſſione relictâ, ſine laceratione, per multos annos, eodem anni tempore quo fuerat impetitus à fele, mágnâ faucium anguſtiâ, à quâ primùm citò evaſerat, corripi ſolitus erat, *Scaramucci Epiſtol. 8*; hiſtorias quindecim hydrophobiæ à morſu felium excitatæ recenſet *Ill. Morgagni Epiſt. XI, 14*; his ego tres addere poſſem.

9. *Dyſphagia nauſeoſa* Bonet. Sepulchret. pag. 31 & 32, Tom. 2. B. Eſt ea ſpecies quam nauſea & inde nata conſtrictio ſpaſmodica cardiæ excitat, quæ vel ab exulcerato œſophago, vel à ſuccis acribus in ventriculo contentis, vel ab antipathiâ dati cibi oritur. *Vide Act. Natur. Curioſ. Centur. 1, Obſ. 6*: ægri licet deglutire conentur, paulò poſt nauſeâ, ſingultu, vomitione defatigantur, nec deglutire poſſunt. De hac ſpecie quam ulcus excitat, *vide vander Linden* & *Torti de Febrib. pag. 132.*

10. *Dyſphagia à deglutitis* Vateri diſſert. *ab oſſiculo infixo pone tonſillas ſubſiſtente*, Diemerbroeck anatom. lib. 2 cap. 16; *a devorato oſſiculo & eo rejecto inflammatione œſophagi perſiſtente*, Fabric. Hildani, Cent. 5. obſ. 35; *ab eſu ſeminis fagopyri*, Act. Nat. Curioſ. Dec. 3. anno 3 obſ. 5; *a fruſto cibi ſolidi* Frid. Hoffman. conſult. caſu 63. & Foreſti lib. 15. obſerv. 28.

Quibus artificiis hæc ſemi deglutita foras educantur, vide *Heiſterum* & *Fabricium Hildanum.*

11. *Dyſphagia à daturâ* Crugeri Ephemer. Germanic. Decur. 3 pag. 84. P.

Sumpto ſemine daturæ ſeu ſtramonii ſupervenit dyſphagia ſtrangulans cum periculo ſuffocationis, vertigine, paraphroſyne & ecſtaſi, in quâ æger chimæras & viſiones phantaſticas ſibi repræſentat. Uſus gargariſmatis ex ficubus, uvis paſſis, & glycyrrhizâ juvat; theriaca ad ſudorem excitandum, pulveres abſorbentes ad reliquias veneni auferendas proſunt; mallem, præmiſſo vomitorio, acetum propinare.

Vide plures obſervationes circa noxam daturæ dum de paraphroſyne.

12. *Dyſphagia à ſarcomate* Hannemani Collect. Acad. T. 3 p. 604. L. Poſt abſceſſum œſophagi mulier dyſphagiam experta eſt oriundam ab excreſcentiâ ſeu carunculâ huic abſceſſui ſuccedente, unde omnis in ventriculum aditus alimentis præcludebatur; bis ferro via cuſa fuerat, aſt tertiam operationem experiri noluit, adeòque fame periit ægra. De hac ſpecie vi-

de *obs. 14 appendice ad centur. 4. Riverii;* vide etiam *Tulpium lib. 1. observ. 44.*

A sarcomate syphilitico ortam dysphagiam memorat *J. Rhodius centur. 2. obs. 46.*

13. *Dysphagia ab scirrho*, Joan. Rhodii Centur. 2 obs. 47. Otto Heurnius.

Ab hygromate ovum gallinaceum colore & magnitudine referente ortam vidit nuper dysphagiam *Doctor Coulas*, ovumque illud inter basim linguæ & laryngem latuisse è latere situm comperiit; mulier illâ dysphagiâ liberata fuit, hoc ovo per os expulso integro: illud hygroma continebat aquam subflavam minimè in igne concrescibilem. *Vide histor. in Mémoires de la Societ. Royale de Montpelier* propediem edendis.

14. *Dysphagia canina*, Essais d'Edinbourg Tom. 2 art. 15. *difficultas deglutiendi ob scirrhos oesophagum cingentes*, à J. Taylor Medico Edinburgensi. D.

Dolor constans sub cartilagine xiphoideâ, difficultas deglutiendi alimenta solida, eorum frequens rejectio antequam in ventriculum delapsa forent, in imâ œsophagi parte pondus & dolor. Macies & asthenia crescunt in dies; cùm tubercula illa suppurantur, accedit febricula, cum sudore nocturno, quæ sublevantur tuberculis rejectis: Post diversos cruciatus mors: Canes habent glandulam Vercellonianam in imo œsophagi, in quâ vermiculus ruber nidulatur, si ab eâ, vel simili glandulâ intumefactâ nascatur dysphagia, ea canina cognominatur.

Dysphagiam caninam observante *Illustrissimo Pringle* initio designat vomitio omnium assumptorum statim à deglutitione, sed lenis & quasi ruminans, successu temporis vires & evexia imminuuntur, accedit frigiditas æstate non evanescens, demùm atrophia marasmodes. Aperto cadavere excrescentiæ scirrhosæ œsophagum à medio ad imum obstipabant ut vix stylus trajici posset: *Essais d'Edinburg. Tom. 2. art. 24.*

15. *Dysphagia Valsalviana*, Valsalva de aure cap. 2 nº 20.

A musculorum hyopharyngeorum violenta distractione, qualis in majoris boli deglutitione accidit, quandoque luxantur appendices ossis hyoidis; quod ego in muliere Bononiensi à deglutitione majoris boli bovillæ carnis non benè mansæ observavi. Putabat mulier multisque imposuerat se divexari à bolo in faucibus hærente, quem ut inde obturbaret, varia manuum & medicamentorum auxilia tentavit, sed incassum; jam elapsum triduum erat ab eo quod ullum cibum & potum assumere potuisset, cùm denique à me opem quæsivit; ego verò omnibus perpensis, cùm in aliqua ex appendicibus cartilagineis ossis hyoidis luxationem suspicarer, partem, ut anatomica indicabat cognitio, ita digitis contrectavi, & illicò per unam alteramve contrectationem, omnia in pristinam sanitatem redacta sunt, ut immediatè absque ullo deglutiendi incommodo jusculum sumere & cibum mulier modò desperata potuerit. Hæc *Valsalva.*

16. *Dysphagia aneurysmatica*, Morgagni Epist. XVII. 18, 25. C.

Plu-

Plurima ſunt exempla Dyſphagiæ, quæ ab aneuryſmate aortæ œſophagum comprimentis dependet; illud itaque ſymptoma ad hujus aneuryſmatis diagnoſim conferre poteſt.

17. *Dyſphagia à labario.*

Labarium vocat *Ill. Linnæus* lapſum dentium aut vacillationem; ex his autem vitiis maſticationem impediri, lædi notum eſt.

18. *Dyſphagia à ſiccitate.* B.

Eſt difficultas vorandi alimenta ſolida, ſicca, quæ obſervatur ubi fauces ſunt ſicciores; hoc ſymptoma obſervatur in ſynocho & tritæophya ardentibus, *Bonet. Sepulchr. Obſ. 14*; in anaſarca & aſcite, *Bouillet de l'Anaſarque*; oritur etiam à fumo nicotianæ *Ephemer. Nat. Cur. Dec. III. Ann. I. Obſ. 79* : comitatur etiam hæc ſiccitas uſum internum extracti ſtramonii, hyoſciami albi, nigri &c, *Mem. de la Soc. R. de Montpell.*

19. *Dyſphagia ab hypoſtaphyle*; *luette tombée.*

Differt ab angina & cynanche, quòd nulla ſit difficultas reſpirandi, nulla inflammatio; ſola eſt laxitas uvulæ extenſæ & propendentis, quæ curatur adſtringentibus & tonicis admotis, ut catechu, alumine, pipere, gallis, roſis rubris, granatis, ſpiritu vitrioli.

XVIII. PYROSIS; *Cremaſon.*

Morbus cujus præcipuum ſymptoma eſt ſenſus ardoris in ventriculo & œſophago ſine febre acutâ.

Dicitur *ardor ventriculi* Hoffmanno Tom. 2. p. 120; *Ardor ſtomachi* Frid. Stokari diſſert. cum hiſtoria accuratâ 1704. *Soda* Germanis, ut Nentero tabul. 99 : *Den ſodt* Sennert. cap. 16. *Orexis* etiam Nenteri ibidem. *Gorgoſſet* Lugdunenſibus, Meyſſonier. Occitanis *Cremaſon*, quia cremari ſeu uri videtur cardia. *Pyroſis* Græcis à *pyr* ignis.

1. *Pyroſis vulgaris*, *aigreur d'eſtomac ; le fer chaud*, Hiſtoir. de l'Acad. R. des Sc. 1708. L.

Eſt fugax & indigeſtionibus acidis, empyreumaticis ſuperveniens atque poſt finitam digeſtionem evaneſcens. Sentitur ſenſus aciditatis & fervoris potiſſimum in gutture per totum œſophagum ſe diffundens, cum frequenti ſalivæ, quæ acida videtur, exſpuitione, ſimili circa epigaſtrium moleſtiâ, quæ vomitionem etiam concitat, animæ quâdam moleſtiâ, quæ iracundiam aut moroſitatem, facieique diſtorſiones inducit. Familiaris eſt illis qui cibos crudos, aceſcentes malè digerunt, maximè eos in quibus extricatur oleum copioſum, ut caſtaneæ, quod oleum pravâ digeſtione empyreuma contrahit; familiare etiam malum ab uſu piſcium, carnium, quoties cum oleo, adipeve maximè rancidis frixæ fuerint in ſartagine; item à liquoribus fermentatis.

Pyroſis vulgaris eſt ſimplex, fugax & curatu facilis, modò in hypochondriacos non incidat. *Hombergius* eam frequentem obſervat apud cereviſiæ potatores, & largo uſu oculorum cancrorum feliciter ſanavit; utplurimum

selectis alimentis eupeptis evanescit aut catharticis cedit. Salia alkalina fixa in pyrosi vulgari laudat expertus *Pringle*: mutant enim succos in saponem utilem: *Experim. 36.* Si in phiala cum pane, carne contritis & saliva affundatur oleum vel substantia oleosa, fermentatio violentior evadit, eamque saliva moderari non potest. Cùm stomachus laxior alimenta diutius retinet, fermentatio completa evadit, etiamsi carnibus, pane & aqua tantùm usus sit homo, inde verò exsurgit aciditas quâ dentes stupefiunt; *idem ibid.* Testacea, aqua calcis, alkalia fixa, ac potissimùm saliva aciditatem corrigunt. Alimenta cocta, carnes assatæ, bene masticatæ, morâ maceratæ, pacatius fermentescunt, & facilius digeruntur.

2. *Pyrosis biliosa* Fel. Plateri de doloribus, Bianchi histor. Hepat. tom. 1 p. 516. L.

Est species febre & cardialgia sæpiùs stipata; de quâ *Hippocrates* ait *in aphor.*: *In febribus circa ventriculum & fortis æstus & cordis morsus malum.* Hanc comitatur inappetentia, oris amaror, vomitio biliosa; biliosis est familiaris, maximè si utantur cibis acribus, cæpâ, allio, caseo veteri; hæc enim in stomacho calido indigestiones empyreumaticas excitant.

Commendatur catharsis ex tamarindis, deinde absorbentia ex cretâ, oculis cancrorum, ebore usto, bolo armenâ; item aqua portulacæ, conserva cynorrhodonis, &c. Aquæ acidulæ scopo purgandi indicantur, & serum lactis cum extincto lateris frustulo.

3. *Pyrosis à phlogosi* Solenandri; *ab inflammatis visceribus* Boneti. L.

Ea est species quam phlogosis ventriculi seu gastritis, nec non hepatitis, cystitis, hysteritis excitant.

Curatur ut morbus primarius phlebotomiis, aquâ pulli, narcoticis.

4. *Pyrosis Suecica* Illustriss. Equitis Linnæi, Archiatri Suecici epistola ann. 1752, *Cardialgia sputatoria* ipsi dicta. C.

Est apud Suecos, qui Alpibus Lapponicis proximè adjacent, morbus endemicus, quo dimidia pars hominum laborat tùm mas tùm fœmina. Dolor pressorius sub scrobiculo cordis premit versus dorsum & pectus, repetitis vicibus summâ cum anxietate, usque dùm æger incipit ex ore emittere salivam instar rivuli cum repetitâ nauseâ, interdum vomitione; saliva exiens ad libram semissem & libram unam est calidissima, purissima, aquei coloris, quo effluxu mitigatur morbus aut saltem per unum, alterumve diem æger immunis est à morbo.

Paroxysmus excitatur à cibis fumo induratis, carnibus salitis, larido, pulte quavis. Mitigatur carnibus recentibus, piscibus, lacte dulci; morbus durat sæpè per vitam, nullâ verâ medicinâ adhucdum cognitâ; nonnulli utuntur vomicâ nuce pulveratâ ad scrupulum unum intro sumptâ, alii alia adhibent; hæc scribit *Ill. Car. Linnæus.*

5. *Pyrosis ulcerosa* Frid. Stokari dissert. Academ. Ardor stomachi Basileæ an. 1704. C.

Est species pyroseos pertinacis, diræ, quæ ab ulcere pylori per multos annos fovetur.

Qui-

Quidam multibibus à triennio de ingenti ardore epigaſtrii verſus pylorum querebatur ; à ſumpto quocumque ſalito vel acri, ut vino, juſculo, acerbiſſimum dolorem velut à prunâ aut ferro candente inuſto patiebatur ; dolore furente, pugno epigaſtrium validè comprimebat, gemitus, ſuſpiria ac ejulatus edere cogebatur, cætera benè erant.

Dabantur cremores hordei, farinæ avenaceæ, bolus armena, cornu cervi uſtum, creta, lapides cancrorum, ſed incaſſùm ; pulvis ex radice althææ, gummi arabici & tragacanthâ fuit inutilis ; pulvis ſeminum cydoniorum aliaque fruſtrà adhibita ſunt.

Sumpſit vomitorium à Medicaſtro, unde malum increvit, anorexia, ſitis, hectica, debilitas, urina rubicunda, vomitus habitualis, tabes maraſmodes, inde in aſcitem, & poſt atroces inteſtinorum dolores, mors, priùs tamen anhelitus olebat graviter.

Abdomine aperto viginti menſuræ ſeri virideſcentis effluxere, ſtomachi ſedes mutata, fundus ſiniſtrorſum, orificia dextrorſum vergebant ; ſtomacho aperto fœtor horrendus exivit, in antro pylori erat ulcus tres pollices latum, ſordidum, cœnoſum, fœtidum, & cacoëthes, caro lacera & putris, ſanies fœtida, inteſtina valdè attenuata, hinc inde inflammata, hepar exſangue, pallidum, duriuſculum, glandulæ meſenterii duriuſculæ, cor exiguum, flaccidum, pericardium ſero diſtenſum, ſanguinis vix unciæ duæ in corpore, &c.

Cura à lacte, quod nemini in mentem venit, erat auſpicanda.

6. *Pyroſis à conceptione* Paul. Hermanni obſ. Von der Lahr., diſſ. de ſterilitate. L.

Hic celeber Profeſſor Leydenſis obſervavit mulierem quæ imprægnatam ſe cognoſcebat ex pyroſi quam ſtatim à conceptione experiebatur, ita ut ſuam graviditatem inde certò prædicaret ; hunc morbum *Hermannus* exhibitione oculorum cancrorum, martialiumque feliciter ſedavit, at ultimâ vice per novem menſes graviori multò pyroſi cum majori ventriculi roſione & ardore ea vexabatur, ita ut iiſdem remediis profligari non potuerit, uſquequò demum dato tempore geminum fœtum excluſit ; in illâ itaque ſodâ aura ſeminalis mariti erat principium morbificum, & quò uberius erat hoc principium, eò major erat pyroſis.

XIX. Cardiogmus, *Aneuryſma præcordiorum* ; *Anevryſme du cœur*, &c.

Eſt gravis pertinaxque moleſtia in præcordiis cum ſenſu ponderis & magnæ molis pulſantis à minimo motu increſcens ; cordis vaſorumve vicinorum moli adauctæ aut aneuryſmati tribuenda.

Cardiogmi nomine, ait *Galenus*, quidam intelligunt cordis motum quemdam palpitationi ſimilem ; *Gorræi definit.* Alii verò cordis etiam dolorem hoc nomine ſignificant : nos verò eum indigitamus morbum adhucdum obſcu-

rum, qui à cordis & vicinorum majorum vaſorum anevryſmate, tum ejus viſceris mole, cum vel ſine polypo, dependet.

De hoc morbo conſulendi ſunt *Lanciſius cap. vi. de cordis anevryſmatibus; Ill. Senacus des malad. du cœur, tom. 2 liv. 4 chap. 8*; *Anton. Matani de præcordiorum morbis anevryſmaticis*, Florentiæ 1756, *pag. 34 &c. Meckel Mem. de la Soc. de Berlin, 1755 pag. 58.*

Cardionchus dici poteſt à *cardia* cor, & *onchos* tumor, ſed præſtat nominis cæterum vacui ſignificatum definitione determinare.

Portentosè dilatari cordis ventriculos, auriculas, ſinus, cavam ipſam & aortam frequenter ſatis obſervatur, & frequentiùs obſervaretur, niſi denegarentur mortuorum extiſpicia; interea hujuſce morbi diagnoſis intricatiſſima remanet, & ſi à morbo palpitatione dicto diſtingui queat, id ex ſenſu magnæ molis in cordis regione pulſantis, quaſi præfocantis, repeti poſſe videtur; in his tenebris non ſpecies diſtinctas, ſed individuas obſervationes referemus.

1. *Cardiogmus polypoſus* Hombergii Hiſtoire de l'Academ. R. des Sc. ann. 1704 pag. 159. C.

Matrona annorum 35 patiebatur dirum aſthma, frequens & magnum capitis malum, cum perpetuâ vigiliâ & *doloribus pectoris;* ſi vel minimum ſe dimoveret, aſthma adaugebatur, accedente violentâ cordis palpitatione, quæ per horam interdum perſeverabat; aliis etiam ſymptomatis ſucceſſivè laborabat, unde morti proxima ſæpè reddebatur; durante paroxyſmo, magna ac ſenſibilis aderat venarum colli & brachiorum pulſatio, exactè ſequens motum cordis & quaſi undulatoria.

Secto cadavere cor duplo majus inventum eſt & flaccidum, cava ſolito ampliora & graciliora, polypi cordi adhærentes & per arterias ad pedem & ultrà extenſi.

2. *Cardiogmus Palaggii*, Lanciſi de cordis aneuryſmatibus propoſ. 53. Aneuryſma ventriculi dextri. C.

J. Palaggi, Canonicus Romanus, hypochondriacus, cordis palpitatione reverſivâ laborabat cum pulſûs inæqualitate & intermittentiâ, maximè verò quoties corpus aut animam vehementer exercuiſſet; ſuffocativum etiam aſthma identidem ac vertigo illum vexabant.

Vidit *Lanciſius* in cadavere valvulas aortæ oſſeas vel cartilagineas, venam cavam, auriculam & ventriculum dextrum ita dilatata, ut pugnum admitterent; interea ſiniſtra cordis cava in ſtatu ſano permanebant. An ex epilepſiæ paroxyſmis ortum duxiſſet hic morbus dubitandum eſt: Idem Canocus ſphacelum dextræ manûs paſſus erat. Similem caſum refert *Hildanus Centur. 2. obſ. 99.*

Ex oſſeis valvulis orificii aortæ dilatatum fuiſſe magis cor ſiniſtrum quàm dextrum patet ex *hiſtoria 49. lib. 2. ſect. 7. Boneti*, quam ex *Horſtio* mutuatur. Multis aliis exemplis conſtat cardiogmum ſine polypis exſtitiſſe, & plures polypoſæ concretiones in agone mortis à lymphæ coagulo producuntur.

Simi-

Similem morbum à venâ pulmonari cartilagineâ anguſtiori refert *Ill. Senacus ;* à ſarcomate inter aortam & arteriam pulmonarem, *Garnerius*; ab aortâ oſſificatâ & anguſtiſſimâ, *Blancardus.*

Multiplici obſervatione conſtitit mera cordis aneuryſmata ſine ullâ concretione polypoſâ exiſtere, & cardiogmi ſymptomata creare, *Ill. Senac. liv.* 4 *chap.* 8 *n*° 5. De hac ſpecie videſis *P. de Marchettis* & *Ill. Senac. pag.* 400.

3. *Cardiogmus auriculæ* Ill. Senac. liv. 4 chap. 8 n° 8. C.

Puella vicennis difficulter reſpirabat, deinceps in lecto jacere non poterat, ſine periculo ſuffocationis ; conquerebatur de violenta pulſatione infra xiphoideam cartilaginem, pulſus imminuebatur, fermè evaneſcebat, ſub morbi finem œdematia pedes & tibias affecit ; cor bubulo non minus inventum eſt, aſt ventriculus dexter maximè, & auricula dextra portentosè intumuerant, cava inferior & ſuperior diametrum brachii adepta erant, pars ſiniſtra cordis rectè ſe habebat ; numquid in hac ſpecie pulſatio cordis debilior ob laxitatem ventriculi & auriculæ affectæ ? numquid pulſatio à dextris aut ad antica debet eſſe potiùs quàm ad latus ſiniſtrum ? nonne in hac ſpecie jugularium undulatio frequentior ? His ſignis addit *Lanciſius* pulſum magnum & æqualem.

4. *Cardiogmus cordis ſiniſtri* Poterii Centur. 3 cap. 22. C.

Quædam eſt reſpirandi difficultas, quæ per intervalla deambulantibus accidit ; in hac fit præceps virium lapſus, æger propinquis tenetur niti adminiculis, aliàs humi corrueret ; hi ægri utplurimum derepente moriuntur : In hoc morbo vena pulmonaris diſtenſa diſrumpitur, & ſanguine effuſo ſpiritus illicò ſuffocatur.

5. *Cardiogmus aortæ* Ill. Senac. pag. 407. n° 6. C.

Vidi, ait ille, virum violentis palpitationibus obnoxium ; pulſationes erant è ſiniſtro latere infra coſtas, cum doloribus vividiſſimis ; principium morbi erat dilatatio aortæ ab origine ſuâ uſque ad diaphragma, tanta ut capitis volumen æquaret ; volumine cordis vix adaucto.

6. *Cardiogmus à mole cordis* Petr. de Marchettis obſ. 49. C.

Venetus quidam, crapuloſus, quadragenarius, de reſpirandi difficultate conquerebatur, & de hypochondriorum anguſtiâ ; ſubitò extinctus eſt. Secto cadavere, cor adeò amplum obſervavit Auctor, ut tria naturalis magnitudinis æquaret, ventriculis itidem ampliſſimis & carnoſiſſimis, undique pericardio adhærens, & hypochondrium preſſione ſuâ in tumorem elevans.

Cor incraſſatum, puinguedinoſum pluries obſervatum eſt. Cardiogmum procreant quæcumque valent ſanguinis impetum in cor adaugere, ejuſque per vias ſuas transfluxum reprimere, ac tonum ejus cordis imminuere ; hinc patet cur concionatores, iræ, exercitiis violentis dediti huic ſint obnoxii ; cur ad levem motum paroxyſmus accedat, tunc enim ſanguinis impetus in cor creſcit ; cur lapſus, caſus, ictus pectori inflictus, cur cacochymia ſcroſa, acris, cordis textum laxans, vel erodens, cur ſtrictura orificiorum

cor-

pida, decoctum omaſorum affatim debent hauriri, ut vomitio juvetur, & venenum demulceatur; dein clyſmata ſimilia injicienda, & narcotica ſubjungenda.

3. *Cardialgia flatulenta* Huberti Marchand Diſſertat. Argentin. habita anno 1754; *Dolor cardialgicus flatulentus* Frid. Hoffmanni tom. 2 cap. 2 pag. 257. A.

Dignoſcitur hæc ſpecies per tumorem ovi gallinacei magnitudine verſus partem dextram epigaſtrii, ubi ſitus eſt pylorus, necnon ex majori reſpirandi difficultate propter turgeſcentiam ventriculi à flatibus; adde ructuum frequentiam, quibus dolor nonnihil ſublevatur; denique, addit *Hoffmannus*, poſt cibum, præſertim qui inflat, aſſumptum, ordinariò dolor ingraveſcit.

Hæc autem cardialgia ab *Hoffmanno* deſcripta videtur vix diſcrepare à Gaſtrodyniâ flatulentâ, vulgò colicâ ſtomachi ventosâ dictâ, à quâ tamen omnes noſtrates Medici cardialgiam diſtingui etiam genere contendunt.

In hoc morbo, ſi pulſus valeat, à phlebotomiâ ordiendum; dein aqua pulli liberaliter haurienda, laudani granum unum eſt præſcribendum, præmiſſo, ſi minus urgeat dolor, clyſmate; lintea calida epigaſtrio & pedibus admovenda, eo fine ut ſpaſmodica orificiorum ſtomachi contractio ſolvatur. Si dolor levis ſit, temperamentum pituitoſum ac frigidum, ſtomachus debilis, valent in hoc caſu ſtomachica & carminativa, nimium ruſticis in quâvis ſpecie laudata, ut decoctum baccarum juniperi, piperis grana integra, aniſum, fœniculum, quæ in aliis caſibus phlogoſim, ſiccitatem, doloremque intendere valent, & præ aliis theriaca recens.

4. *Cardialgia febricoſa*, Vide Mortonum hiſt. 16 cap. 9; *Febris cardiaca* Torti de Febrib. lib. 3 pag. 125 & 183. A.

Febricoſos nuncupat affectus *Werlhofius* illos qui febris cujuſdam intermittentis, vel remittentis ſunt accidentia, ut diſtinguat eos à febrilibus, qui continuas ſtipant. Cardialgia febricoſa eſt ſeries ſymptomatum cardialgicorum paroxyſmum febrilem concomitantium, cum eo ſæpius ingruentium, & recedentium, & in febris vigore creſcentium, quod de quovis alio accidente febricoſo, vel intermittentem febrem comitante eſt intelligendum.

In tertiana ſæpiùs, dum adhuc rigor & horror ægrum infeſtat, vel deſinit, accedit acerrimus ventriculi morſus cum paucâ vel inani vomitione; accedit animi defectio, ſeu ſyncope ſtomachica, pulſus exilis, facies Hippocratica, luctuoſum ſuſpirium, &c; pro exſpiratione eduntur clangores, aut ululatus in his caſibus, quæ vix unquam primum acceſſum comitantur, ſed ſecundum, aut tertium, rarò quintum; quò graviora ſunt ſymptomata, eò majus mortis periculum eſt ſequenti acceſſu exſpectandum.

Quomodo differat à ſyncope febricosâ, vide ſuo loco; ſyncopem ſcilicet nulli dolores ventriculi præcedunt. Dolores ventriculi periodicos ſine febre alternis diebus recurrentes obſervavit *Bartholinus Centur. 3 obſ. 60* in propriâ filiâ & aliis.

5. *Car-*

5. *Cardialgia ſputatoria* Car. Linnæi Archiatri Suecici epiſtola anni 1751: Vide Pyroſim. C.

6. *Cardialgia ſcirrhoſa* Boneti Sepulchret. obſ. 13.

A *Scirrho* ipſius ventriculi pluries obſervata Hippolito Boſco, unde dolor per annos perſeverans.

A *Molâ*, ſeu excreſcentiâ carnosâ in ipſo ſtomacho obſervatâ à Vitagliano apud Panarolum.

Ab *Scirrho* pylorum, pancreaſque occupante, Riverius Centur. 1. obſ. 90.

Ab *Hepatis lieniſque* duritie, Bonet. obſ. 31.

A *Pancreate ſcirrhoſo*, obſ. 49, & Piſo de colluvie ſerosâ pag. 594.

Hæc verò ſpecies potiùs ad Gaſtrodyniam attinet.

A *verrucâ Stomachi* Acad. Nat. Cur. Dec. 1 ann. 1 obſerv. 109.

A *Strumâ*, Dec. 3 ann. 5 & 6 Obſ. 175. &c.

7. *Cardialgia Paralytica ; Paralyſie du ventricule. Rarus ventriculi morbus* D. Lieutaud Mem. de l'Acad. R. des Sc. ann. 1756 pag. 223.

Cognoſcitur ex continuo ſenſu plenitudinis & gravitatis in ſtomacho, cum nauſeâ & impotentiâ vomendi.

Sexagenarius de his ſymptomatis diù conqueſtus, cui propinata emetica nullam vomitionem excitabant, poſt mortem exhibuit ſtomachum tenſum & repletum, licet per plures ante obitum dies perparum alimenti ſumpſiſſet; pylorus etiam liber erat, unde noſter Auctor aliquo jure deducit ſtomachum ſenſu & motu deſtitutum fuiſſe, nec potuiſſe alimentis ſe exonerare, quod accidit veſicæ urinariæ, dum ejus corpus paralyſi afficitur. Lien verò erat molis exiguæ; quippe illius hic uſus cenſetur, ut repleat ſpatium vacuum abdominis, cùm cibis abſtinuit æger, & detumeſcat, cùm cibis farctus eſt ventriculus.

8. *Cardialgia arthritica* Sydenham Proceſſ. pag. 710. de podagrâ. A.

Maximè familiaris eſt ventriculi languor cum ventris torminibus apud arthriticos diù podagrâ conflictatos; in hoc caſu nihil æquè votis reſpondet, ac vini canarini hauſtulus ſubinde deglutitus; exercitio utatur æger : ſi autem ſymptoma inducias non ferens mortem minitetur, modò caput malum ſimul non impetat, ad laudanum ſtatim confugiendum; hac ipsâ methodo ſe ab imminenti morte liberavit *Sydenham*, ubi ex errore aliquo in ingentem ſtomachi ægritudinem inciderat, cum vomituritione, & aliquali ventris dolore; artus interim, ex retroceſſione materiæ arthriticæ, doloris erant expertes, & ad motum plus ſolito habiles; congium nempè unum liquoris poſſetici devorabat, & quamprimum totum per vomitum rejecerat, vini canarini hauſtum cum laudani ſui guttis ſexdecim ſumebat; quod ſi huic remedio ſymptoma non cedat, ſudor provocetur methodo & medicamentis huic uſui dicatis ad biduum, triduumve, mane & veſpere per duas, treſve horas continuas.

9. *Cardialgia bradypepta. Cardilæa* Plateri de dolore cordis à ventriculi imbecillitate, pag. 369 & 377. *Foibleſſe d'eſtomac.* L.

Eſt illa habitualis & conſueta cardialgia quæ ab imbecillitate ventriculi

pida, decoctum omasorum affatim debent hauriri, ut vomitio juvetur, & venenum demulceatur; dein clysmata similia injicienda, & narcotica subjungenda.

3. *Cardialgia flatulenta* Huberti Marchand Diſſertat. Argentin. habita anno 1754; *Dolor cardialgicus flatulentus* Frid. Hoffmanni tom. 2 cap. 2 pag. 257. A.

Dignoſcitur hæc ſpecies per tumorem ovi gallinacei magnitudine verſus partem dextram epigaſtrii, ubi ſitus eſt pylorus, necnon ex majori reſpirandi difficultate propter turgeſcentiam ventriculi à flatibus; adde ructuum frequentiam, quibus dolor nonnihil ſublevatur; denique, addit *Hoffmannus*, poſt cibum, præſertim qui inflat, aſſumptum, ordinariò dolor ingraveſcit.

Hæc autem cardialgia ab *Hoffmanno* deſcripta videtur vix diſcrepare à Gaſtrodyniâ flatulentâ, vulgò colicâ ſtomachi ventosâ dictâ, à quâ tamen omnes noſtrates Medici cardialgiam diſtingui etiam genere contendunt.

In hoc morbo, ſi pulſus valeat, à phlebotomiâ ordiendum; dein aqua pulli liberaliter haurienda, laudani granum unum eſt præſcribendum, præmiſſo, ſi minus urgeat dolor, clyſmate; lintea calida epigaſtrio & pedibus admovenda, eo fine ut ſpaſmodica orificiorum ſtomachi contractio ſolvatur. Si dolor levis ſit, temperamentum pituitoſum ac frigidum, ſtomachus debilis, valent in hoc caſu ſtomachica & carminativa, nimium ruſticis in quâvis ſpecie laudata, ut decoctum baccarum juniperi, piperis grana integra, aniſum, fœniculum, quæ in aliis caſibus phlogoſim, ſiccitatem, doloremque intendere valent, & præ aliis theriaca recens.

4. *Cardialgia febricoſa*, Vide Mortonum hiſt. 16 cap. 9; *Febris cardiaca* Torti de Febrib. lib. 3 pag. 125 & 183. A.

Febricoſos nuncupat affectus *Werlhofius* illos qui febris cujuſdam intermittentis, vel remittentis ſunt accidentia, ut diſtinguat eos à febrilibus, qui continuas ſtipant. Cardialgia febricoſa eſt ſeries ſymptomatum cardialgicorum paroxyſmum febrilem concomitantium, cum eo ſæpius ingruentium, & recedentium, & in febris vigore creſcentium, quod de quovis alio accidente febricoſo, vel intermittentem febrem comitante eſt intelligendum.

In tertiana ſæpiùs, dum adhuc rigor & horror ægrum infeſtat, vel deſinit, accedit acerrimus ventriculi morſus cum paucâ vel inani vomitione; accedit animi defectio, ſeu ſyncope ſtomachica, pulſus exilis, facies Hippocratica, luctuoſum ſuſpirium, &c; pro exſpiratione eduntur clangores, aut ululatus in his caſibus, quæ vix unquam primum acceſſum comitantur, ſed ſecundum, aut tertium, raro quintum; quò graviora ſunt ſymptomata, eò majus mortis periculum eſt ſequenti acceſſu exſpectandum.

Quomodo differat à ſyncope febricosâ, vide ſuo loco; ſyncopem ſcilicet nulli dolores ventriculi præcedunt. Dolores ventriculi periodicos ſine febre alternis diebus recurrentes obſervavit *Bartholinus Centur. 3 obſ. 60* in propriâ filiâ & aliis.

5. *Car-*

5. *Cardialgia sputatoria* Car. Linnæi Archiatri Suecici epistola anni 1751: Vide Pyrosim. C.

6. *Cardialgia scirrhosa* Boneti Sepulchret. obs. 13.

A *Scirrho* ipsius ventriculi pluries observata Hippolito Bosco, unde dolor per annos perseverans.

A *Molâ*, seu excrescentiâ carnosâ in ipso stomacho observatâ à Vitagliano apud Panarolum.

Ab *Scirrho* pylorum, pancreasque occupante, Riverius Centur. 1. obs. 90.

Ab *Hepatis lienisque* duritie, Bonet. obs. 31.

A *Pancreate scirrhoso*, obs. 49, & Piso de colluvie serosâ pag. 594. Hæc verò species potiùs ad Gastrodyniam attinet.

A *verrucâ Stomachi* Acad. Nat. Cur. Dec. 1 ann. 1 observ. 109.

A *Strumâ*, Dec. 3 ann. 5 & 6 Obs. 175. &c.

7. *Cardialgia Paralytica ; Paralysie du ventricule. Rarus ventriculi morbus* D. Lieutaud Mem. de l'Acad. R. des Sc. ann. 1756 pag. 223.

Cognoscitur ex continuo sensu plenitudinis & gravitatis in stomacho, cum nauseâ & impotentiâ vomendi.

Sexagenarius de his symptomatis diù conquestus, cui propinata emetica nullam vomitionem excitabant, post mortem exhibuit stomachum tensum & repletum, licet per plures ante obitum dies perparum alimenti sumpsisset; pylorus etiam liber erat, unde noster Auctor aliquo jure deducit stomachum sensu & motu destitutum fuisse, nec potuisse alimentis se exonerare, quod accidit vesicæ urinariæ, dum ejus corpus paralysi afficitur. Lien verò erat molis exiguæ; quippe illius hic usus censetur, ut repleat spatium vacuum abdominis, cùm cibis abstinuit æger, & detumescat, cùm cibis farctus est ventriculus.

8. *Cardialgia arthritica* Sydenham Process. pag. 710. de podagrâ. A.

Maximè familiaris est ventriculi languor cum ventris torminibus apud arthriticos diù podagrâ conflictatos; in hoc casu nihil æquè votis respondet, ac vini canarini haustulus subinde deglutitus; exercitio utatur æger : si autem symptoma inducias non ferens mortem minitetur, modò caput malum simul non impetat, ad laudanum statim confugiendum; hac ipsâ methodo se ab imminenti morte liberavit *Sydenham*, ubi ex errore aliquo in ingentem stomachi ægritudinem inciderat, cum vomituritione, & aliquali ventris dolore; artus interim, ex retrocessione materiæ arthriticæ, doloris erant expertes, & ad motum plus solito habiles; congium nempè unum liquoris possetici devorabat, & quamprimum totum per vomitum rejecerat, vini canarini haustum cum laudani sui guttis sexdecim sumebat; quod si huic remedio symptoma non cedat, sudor provocetur methodo & medicamentis huic usui dicatis ad biduum, triduumve, mane & vespere per duas, tresve horas continuas.

9. *Cardialgia bradypepta. Cardilæa* Plateri de dolore cordis à ventriculi imbecillitate, pag. 369 & 377. *Foiblesse d'estomac.* L.

Est illa habitualis & consueta cardialgia quæ ab imbecillitate ventriculi

procedit : Stipata eſt inappetentiâ ; dolores comprimendo, diſtendendo graviuſque etiam rodendo moleſtant, & levi errore in victu, ac gymnaſticâ, maximè admiſſo frigore circa epigaſtrium, aut ſumptis cibis difficilioris paulò coctionis, excitantur.

Tarda & difficilis coctio eam moleſtiam inducit, & ſaburram crudam efficiendo diverſa inducit ſymptomata, ut inappetentiam, nauſeam, ructus, cachexiam.

Huic originem præbent intemperies nativa, ſenecta, debilitas à morbis prægreſſis, frigidorum & humidorum abuſus, crapulæ prægreſſæ, quæ ſtomachum ſæpiùs diſtendendo ejus tenuitatem inducunt ex *Plateri* ſententiâ. Hæc ſpecies nominatur ab illo *cordis moleſtia*, *imbecillitas ventriculi dicta*, *pag.* 370. & curatio fusè traditur, *à pag. 398 ad 445*, ubi ſequentia externa commendat, ſcilicet pannum ſcarlatinum vel pellem vulpinam, leporinam aut plumeam à vulture deſumptam, aut textum ex goſſypio factum, pulveribus galangæ, caryophyllorum, calami aromatici, menthæ, pulegii, ſeminibus fœniculi, carvi, &c, farctum, & ſcrobiculo cordis conſtanter appoſitum ; ſuadet etiam ut manus calida, catelluſve ſtomachi regioni noctu applicetur ; potiſſima verò auxilia ſunt vina ſtomachica & diæta conveniens.

10. *Cardialgia verminoſa* Bonet. Sepulchret. vol. 3. p. 527 ; Frider. Hoffmanni ibid. n. 19 ; *hirudinoſa* Acad. Nat. Curioſ. Centur. 1. obſ. 172, Hercul. Saxon. prælect. pract. part. 2 cap. 7 ; River. lib. 9. cap. 10 & centur. 1 obſerv. 91. A.

J. Bezac Univerſitatis Decanus accitus quondam fuit in oppidum Frontignan, ubi ſimilis cardialgia plures è medio ſuſtulerat. Secto cadavere invenit vermes ita tunicis ventriculi adhærentes, ut eum perforaverint. Tænia non rarò horis matutinis & vacuo ventriculo hos ventriculi morſus creat, cum aliquali bulimiâ, ptyaliſmo, quæ aſſumpto cibo ſublevantur ; identidem hujus fragmenta *cucurbitini* dicta foras amandantur ; in hoc caſu magna copia olei juglandum, ſuccus aurantii amari *bigarreau* dicti, præter emetica, aquas Balerucanas, &c. non rarò profuere.

Quædam medicamenta pro venenatis habita hic laudantur, ut radix *mimoſæ pudicæ.* Vide *Labat hiſtor. Antillarum* ; *ſpigelia anthelmia*, *nicotiana*, *tabacum*, arcanum D. *Herrenſchwand* fortè ſunt hujus generis: Vide *Wepfer. de cicuta aquatic. cap. 13 hiſt. 3*, *Hildan. centur. 1. obſ.* 27.

11. *Cardialgia lactentium*, *Cardiogmus* Nenteri Tabula 209 cap. 9. A.

Eſt, ait auctor, ſpecies cardialgiæ infantibus familiaris cum anxietate præcordiorum & dolore gravativo conjuncta, à flatulentâ abdominis & ventriculi diſtenſione originem habens.

Cardialgia adultorum ſtrictior, iſta laxior eſt ; cardiogmus cruditates tantum primarum viarum cum flatibus & vermibus pro cauſâ agnoſcit : cognoſcitur, 1° anxietate & anguſtia præcordiorum cum dyſpnœâ ; 2° nauſeâ, anorexiâ, & vomitione concurrentibus ; 3° copioſo ſalivæ effluxu, ſi vermes ſubſint ; 4° febriculâ quandoque ſatis intenſâ, convulſiones non rarò comites habente. Oritur à mercurii reliquiis, ſaburrâ viſcidâ, lumbricis, ſudore, achori-

achoribusve retro pulsis : ructus & flatus sublevant ; alvus aperta bona ; panophobia, convulsiones & febricula periculum portendunt.

Purgetur infans ex syrupo florum persicorum cum guttis tribus vel quatuor syrupi emetici Glauberiani, vel granis duobus tribusve ipecacuanhæ ac mannæ unciâ, si bimus vel trimus fuerit ; unguenta oleo anethi, aut petrolei guttulis paucis additis umbilico illinantur, iteretur catharsis, clysterum usus, &c.

12. *Cardialgia à cardiogmo* Bonet. Sepulchret. tom. 2 pag. 80 observ. 45. C.

Cardialgia per annum post pastum revertens, cum respirandi difficultate, pulsus interceptione aliisque gravibus symptomatis observata fuit ab *Antonio de Pozzis* apud Chiliarcham, cujus cor inventum est bovino majus, pulmones flaccidos comprimens, duobus polypis distensum, quod à sumpto cibo comprimebat ita stomachum ut ea omnia symptomata sequerentur ; cardiogmus verò quid sit juxta nos supra diximus. Raro de principiis morborum mechanicis in praxi cogitamus, qui omnia saburræ vel fluidorum vitiis tribuimus.

13. *Cardialgia inflammatoria* Tralles ad Gastritidem attinet. A.

XXI. GASTRODYNIA ; *Cordis dolor* Fel. Plateri Class. de doloribus ; *Cardiaca* Panaroli ; *Colica ventriculi* vulgò aut *Stomachi dolor ; Dolor ventriculi* Boneti Sepulchret. ; *Cardialgia* Fr. Hoffmanni, qui hoc genus cum ventriculi dolore confundit, a quo dudum ipse Bonetus sejunxit ; *Colique d'estomach, foiblesse d'estomach, pesanteur d'estomach.* Ægros *Stomachicos* vocat Cælius Aurelianus.

Est quicumque dolor notabilis & constans in regione stomachi, qui continuâ animi defectione non stipatur ut cardialgia, nec pyrexiâ ut gastritis.

In cardialgia imminet syncopes periculum ; ægri animum, viresque sibi deficere sentiunt, & nostrates *sibi stomachum mori* conqueruntur. Ast in gastrodyniâ licet intensus quandoque dolor in syncopem demum ducat, talis animæ defectio non constanter imminet, aut vix unquam adest.

1. *Gastrodynia saburralis. Colique d'indigestion*, De Meyserey n. 410. A.

Est ea quæ à ciborum quantitate, qualitate, pastûs tempore, peccantium ingurgitatione procedit. Error autem in cibis est eò major quò cibus quantitate, qualitate & respectu stomachi assumentis vitiosior est : idem enim cibus qui sano utilis est stomacho, debili noxius sæpe deprehenditur. Hac sarcinâ, Medicis saburrâ, onustus stomachus, licet sæpè vomitu aut diarrhœâ post cardialgiam fugacem se liberat, quandoque vehementer contractis suis orificiis contenta comprimit ; & ab hac compressione dolet intensè, sæpiùs cum sensu ponderis respirationem inhibentis, pulsu duro, febrili, aliàs verò depresso, tardo. Dolor verò tolerabilior est multò quàm in gastrodyniâ flatulentâ & biliosâ.

Gastrodyniam à lacte coagulato, à lardi frusto, ab horæis fructibus, à

millenis aliis cibis dyſpeptis oriundam obſervare ſæpè datum eſt, utplurimum verò vomitio ſpontanea vel artificialis, aut diarrhœa oborta eum morbum ſolvunt, nec conſultum eſt alimentis farctum ſtomachum narcoticis conſopire, niſi atrocitas doloris ſuadeat; utplurimum aqua tepida, oleum, clyſmata, penna intra œſophagum adacta ægrum liberant; unde hanc ſpeciem vix inter dolores ſtomachi recenſent auctores, quam velut ſymptoma dyſpepſiæ, vomitûs aut alterius morbi per tranſennam memorant.

2. *Gaſtrodynia flatulenta*; *Inflatio* Aëtii; *cardialgia hypochondriaca* Ettmulleri; *Cardialgia flatulenta* Frid. Hoffmanni; *Colique venteuſe d'eſtomac.* A. Vide quæ de eâ diximus, dum de cardialgiâ.

Eſt vehemens dolor tenſivus ſub cordis ſcrobiculo, cum reſpirandi difficultate, flectendi antrorſum trunci neceſſitate, qui flatuum emiſſione ſublevatur: accedit pulſûs imminutio, depreſſio, extremorum frigus, ſumma anxietas, præcordiorum anguſtia. Differt à gaſtritide, à gaſtrodyniâ hyſtericâ aliiſque, quod epigaſtrium preſſionem à manu factam toleret, quâ aliàs exacerbatur dolor.

Præmiſſâ phlebotomiâ, ſi pulſus permittat, præmiſſoque clyſmate emollienti, & copioſo potu aquæ pulli calidæ, ſi dolor non nimis urgeat, ad oleum amygdalarum recentiſſimum & demum ad laudanum vel theriacam recentem, aut pilulas de cynogloſſo deveniendum eſt: laudanum ſolidum ad granum & ultra, liquidum ad guttas viginti, vel triginta, pilulas de cynogloſſo ad grana ſex vel plura: cavendum à catharticis etiam lenibus uſquequo dolor per diem evanuerit; in prophylaxi abſtinendum à cibis dyſpeptis, leguminoſis: juſcula emollientia, ſerum lactis, acidulæ uſurpandæ ad prophylaxin.

3. *Gaſtrodynia bilioſa*; *Cardialgia atrabiliaris* Hollerii & Zacuti; *Cardialgia epilepſiam inducens* Amati Luſitani Centur. 1 Obſ. 20; *Cardialgia bilioſa* Bianchi; *ab ira effræni* De Meyſerey n. 411. *Colique bilieuſe d'eſtomac.* A.

Ea eſt quæ foveri cenſetur à materie bilioſâ, acerrimâ, porraceâ, æruginoſâ; bilem verò flavam in viridem mutari per acida vitriolica probant experimenta Groſſii ab *Ettmullero* allata; dolor in hac ſpecie vehemens eſt, ut à veneno aſſumpto; quandoque convulſiones inducit; obſervante *Amato*, non rarò morbus veneno aſſumpto tribuitur: Imò poſt mortem repertus eſt ventriculus ruber & ferè excoriatus obſervante *Bartholino* & *Boneto* in *Sepulchreto obſ. 1. de ventriculi dolore*; de cætero, ſi æger bilioſus, calidus, liquoribus ſpirituoſis, regimini calido aſſuetus ſit, ad hanc ſpeciem præ cæteris pronus eſt: bilem è duodeno in ſtomachum facilè refluere docent experimenta *Ludovici Davizard D. Med. Societatis Regiæ Scientiarum ſodalis meritiſſimi.*

Solvitur hic morbus vomitione & dejectione uberi bilis acris virideſcentis, aut æruginoſæ, præmiſſâ phlebotomiâ & ptiſana emolliente.

Emetica levia in ipſo paroxyſmo adhiberi poſſunt, ut decoctum ſeminum raphani, oxymel ſcilliticum ad drachmas ſex, ſed ſi dolor minùs urgeat,

geat, aqua pulli affatim bibenda & vomitione rejicienda: in prophylaxi nihil utilius eſt aquis acidulis.

4. *Gaſtrodynia à veneno* Boneti Sepulchret. obſerv. 2, 3, 4, 9, 17: *à viru*, De Meyſerey n. 414; *à vaſis cupreis*, Coſnier Journ. de Med. Oct. 1755. A.

Ea eſt quæ à venenis corroſivis aſſumptis producitur, ut ab acidis puris, nitri, ſalis, vitrioli, mercurio ſublimato corroſivo, arſenico, quod vel errore aſſumentis, vel malitiâ propinantis accidit, unde caſus medico-legalis, qui exigit magnam Medici coram Judicibus eum referentis ſolertiam & prudentiam. Si venenum ſit corroſivum, actuale, ut prædicta, evidens eſt labia, linguam, fauces, prius affici quàm ventriculum, adeoque his reapſe corroſis de veneni aſſumpti realitate non dubitandum eſt. Si verò ſymptomata illa externa deficiant, dubium poteſt eſſe num morbus à cauſâ internâ, num ab externo veneno dato, procedat. Mos eſt in hoc caſu exenterato cadavere panis fruſtum in ſtomachi ſucco tingere, & cani vorandum præbere; & ex ſubſequente canis morte, ex ſtomachi eroſione, livedine venenum datum eſſe concludere; verùm concluſio ex prædictis non eſt rigoroſè deducta, niſi plures circumſtantiæ conjecturam veroſimillimam faciant. *Vide curationem dum de cholerâ: à fungis venenatis* orta gaſtrodynia eſt gravativa, tenſiva, cum ſuffocatione & ſtrangulatu: vide *Orthopnœam*: præmiſſo emetico acida & potiſſimum acetum eximium eſt antidotum: ea verò quæ vaſis cupreis, plumbeis, ortum debet, ſtipatur convulſionibus, clamoribus, delirio: *vid. Rachialgiam.* & *Journ. de Medec. Octobr. 1755.*

5. *Gaſtrodynia ulceroſa* Boneti Sepulchr. obſ. 5, 6, 7, 8, 27, 28, 42, 43, 48, & additamenti obſ. 3. *a Ventriculi ſphacelo, omenti, pancreatis, vicini hepatis putredine, exulceratione, corruptione*, obſ. 2, 18, 19, 23, 38, 48, 50, additam. obſ. 1ª, 2ª, &c. A.

Eſt ea ſpecies quæ gaſtritidem, & phlegmaſias ſuppuratas viſcerum ſtomacho vicinorum ſequitur, inde enim exeſio ipſius ſtomachi, aut à pure, ichore, vapore putri, ejus continua irritatio, vomitio frequens, hectica, aliaque lethifera ſymptomata exſurgunt.

6. *Gaſtrodynia Americana; Prolapſus cartilaginis mucronatæ* G. Piſo. de morbis Ind. Occid. cap. 8. *Spinela* Luſitanis. A.

Corporis totius languorem inducit cum dolore ſtomachi, aliquando vomitu, ſummâ reſpirandi difficultate, quæ ex refrigeratione muſculorum pectoris, tum imprimis mucronatæ cartilaginis compreſſione oritur; hinc mox ex dejectione appetitûs magna virium imbecillitas ſubſequitur, & atrophiam minatur. Chronicus eſt morbus & frigidus, non tamen per ſe lethalis, paulatim invadens, & cognitu in principio difficilis.

Empyrici ſignum hujus morbi dicunt eſſe varices in brachiis; differt à cachexiâ, oppilatione cachecticâ, quod vultu quidem triſti & dejecto, non tamen decolore & livido ſint, nec pondus aut duritiem in hypochondriis ſentiant, tum & fames langueat.

Curatio diſcutientibus, calefacientibus & corroborantibus internis, externiſ-

que

que absolvitur, interea sunt juscula pipere, imò allio & cæpâ condita, pilulæ stomachicæ, syrupus tabaci, vinum generosum, balsamum copaiva, salsæparillæ & sassafras decoctum cum aniso, cinnamomo. Externa sunt cucurbitulæ siccæ iteratæ mammis applicatæ, mox stomachi & pectoris inunctiones ex oleo corticis aurantiorum, tabaci, artemisiæ & menthastri; scutum stomachale ex herbis corroborantibus, demùm emplastrum ex resinis & balsamis. Commotus ego, ait *Piso*, felicissimo horum remediorum successu, in colicâ atrophiâ, & dysenteriâ, commendavi nostris Chirurgis & cucurbitulas siccas & topica externa.

7. *Gastrodynia periodynia.*

Periodynia Græcorum est ni fallor species Gastrodyniæ chronicæ qualem observavi in sexagenario Sacerdote qui ante sex menses per totum tempus digestionis in stomacho contorsiones, motus, dolores, & distractiones patiebatur, intestinis etiam consentientibus, linguâ siccâ, sine siti tamen: macies accesserat, vires attritæ erant, alvus adstricta, pulsus rarus, sano similis, quidam dolor in lumbis.

Præscripsi juscula ex pullo, narcotica, & dein lac asininum, quo per mensem sumpto, sanus evasit.

8. *Gastrodynia calculosa* Schneideri, lib. 3. de Catarrhis, cap. 7. cognita Riverio, Alsario Crucio, Bartholino, aliisque observata. C.

Est ea species quæ à bezoarticis aut ægagropilis in stomacho aut ejus viciniâ enatis ortum ducit.

Faber quidam jamdudum de sensatione molestâ lapidem molarem in suo stomacho referente conquerebatur; invitis omnibus auxiliis obiit; inventus est in jejuno intestino lapis albescens pylorum comprimens, quem nullus Medicus suspicatus fuerat. *Vide* similes observationes, dum *de Ileo. Vide* etiam *Boneti Sepulchret. Tom. II. pag. 77, obs. 33. de Calculis cysticis. obs. 31. de Calculo gastrico, ibidem, obs. 32.* & sex historias calculorum similium in *observ. 29.* Calculos gastricos vidi ellipsoideos, albos, aquâ leviores, ovo columbino multò majores, ad ignem non inflammabiles, adeoque à cysticis diversos, ex quibus ileus obortus fuerat.

Vidi etiam diversos circulatores, quorum alter plures lapides durissimos, glabros, sphæroideos, œsophagi diametro non minores, impunè vorabat; alter præterea saxum testaceum, ex quo tota Urbs Monspeliensis constructa est, masticabat & deglutiebat cum lapillis grandiusculis, quos in abdomine colliso crepitantes audiebamus; utrum eos dein vomitione rejicerent compertum non habeo. Curavi etiam in Nosocomio militem, qui ludi gratia scyphos vitreos in ore contritos voraverat.

Sæpè hepatalgiam calculosam comitatur gastrodynia. *Vide Boneti Sepulchret. Tom. II. pag. 76, obs. 31, 32, & 33.*

9. *Gastrodynia adstringens; Stomachi adstrictio* Aëtii lib. 3 serm. 1 cap. 13. L.

Est molestia inter digerendum cum alvo constipatâ, æstu generali, maximè verò manuum ac pedum, faciei rubore, pulsu frequenti, aut juxta quosdam febriculâ; accidit temperamentis aridam & densam carnem habentibus;

tibus; hæc *Aëtius*. Id morbi autem mihi pendere videtur ab ariditate & erethismo ventriculi, à defectu potûs aquosi, & à dispositione spasmodicâ generis nervosi.

Suadet *Aëtius* in paroxysmo, id est durante digestione, frictionem & vincturam extremorum, situm erectiorem, gestationem in lecticâ, dein humectantia & diluentia adhibenda, ut inunctiones corporis ex oleo cum pauco nitro; extra paroxysmum juvant multus potus aquæ calidæ, lavipedium & maniluvium frequens. Ipse *Aëtius* dicit se juvasse in intervallis illos ante pastum lavando, morbo recedente vinum exhibetur; cibi autem sint facilis coctionis, & in tres vel quatuor pastus dividantur.

10. *Gastrodynia atterens*, Vide Jonston Idea medicinæ, pag. 445; *Stomachi attritio* Boneti Polyalth.; *Periodynia stomachi* Hippocratis, quæ ejus vehementem & circum tensum dolorem significare scribit Gorræus. *Foiblesse d'estomach*, Diction. de Santé, ubi fuse signa & curatio. L.

Hæc species etiam inter digerendum accidit, sed cum extremorum frigore, anhelitûsque difficultate, unde à præcedente discrepat; an diversa species à gastrodynia saburrali, flatulentâ, &c.? *Jonstonus* suadet inunctionem epigastrii cum oleo nardino, & intus piperis drachmam. *Hecquetus* potum copiosum & emollientem in pastu; in dolore verò theriacam recentem.

11. *Gastrodynia à peregrinis*; *Cœliacus affectus* Celsi lib. 4 cap. 12. D.

Fit à deglutitis corporibus omninò ab hominum usu alienis, ut *ferro*, observante *Scholtzio*; *monetis cupreis*, *argenteis*, *cultello*, *fibulâ*, *clavis*, *aciculis*. Vide Ill. *Tissot*, *Avis au peuple*, n°. 365. A *lapillis Cardano*, *Hessio*, &c, observantibus. *Pilulas deauratas*, ac resinosas, plures menses in stomacho commoratas huic morbo ansam dedisse observarunt *Ballonius*, *Mollenbroeckius*; *frustum laridi Hildanus*, *centur. 3. obs. 33*; *zingiberis libram Platerus obs. lib. 3*; *vesiculas pediculis plenas Heurnius*; *lacertas ac serpentes*, quibus tres mille homines interfecti sunt, *Gesnerus*, *Hist. animal. de lacertis. Salamandras* demum emeticorum vi rejectas nuper recensuit *D. Batigne*, *Mem. de la Soc. R. de Montp.*

De gastrodyniâ quam tæniæ, lumbrici, erucæ, similiaque reptilia in stomacho latitantia sæpiùs excitant, *vide Cardialgiam verminosam.*

Vidi impunè deglutitas aciculas, calamum scriptorium, scyphos vitreos, testam mytuli, nucleos persicæ, aliaque multa; sed non ita felices sunt omnes, & pluribus gastrodyniæ enormes ulcerosæ, lethales ab his erroribus superveniunt; quæ dissolvendis hisce corporibus apta sunt, ut conchyliis succus limonum, atque tutò deglutiri queunt hîc indicantur, nec non lubricantia quæ viam ad inferiora parant & aperiunt.

12. *Gastrodynia à xiphoide* Ballonii Epidem. libr. 2, pag. 242; Barbette Anat. pract. lib. 1, cap. 4. C.

Plebs Occitaniæ hunc morbum vocat, *la palette de l'estomac tombée.*

Non rarum esse hunc morbum testantur *Barbette* & *Bonetus*; rarior tamen est quàm vulgus putat. Hac cartilagine xiphoidea introrsum luxatâ vel depressâ ventriculi dolor constans supervenit cum vomitu, anorexiâ, &

si morbus perseveret, atrophiâ; assumpta esculenta & potulenta illico sursùm rejiciuntur, dolor ad menses & annos discruciat. Suadet *Barbette* ut ampla cucurbitula semel vel bis epigastrio admoveatur, dein emplastrum adstringens applicetur; omnia symptomata siluisse à reductâ per manum dextri Chirurgi hac cartilagine, docet *Bonetus.* Similis huic dolori est hepatalgia calculosa, notante *Wepfero.*

Mulier quæ lapsa erat in partem pectoris anticam dolebat epigastrio, dolor à levi tactu crescebat, ea per intervalla sudabat, calebat, facies rubebat, erat oris amaror, anorexia, nausea; identidem deficiebat pulsus, imminebat syncope, à cathartico pejus habuerat. Accitus præscripsi phlebotomiam unam & alteram, & sic sanata est.

13. *Gastrodynia pulsatilis* Boneti Sepulchret. Tom. II, observ. 45, pag. 80. L.

Cognoscitur ex molestâ sensatione corporis in epigastrio pulsantis, quæ certè molestia à dolore alias species comitante diversissima est. Hanc observari bis vel ter, & non rara est in hypochondriacis, hystericisque; vulgò tribuitur pulsationi arteriæ cœliacæ, quam refert *Bonetus* pugni magnitudine dilatatam; certum est & arterias gastricas & aortam, etiamsi non aneurysmaticæ sint, in his constitutionibus sensu exquisito præditis, hunc molestum pulsum facere.

14. *Gastrodynia hysterica. Colica hysterica* Sydenhami cap. 7, pag. 132, & in processibus pag. 669. L.

Est morbus hystericas, aut morbo prægresso potissimum dystociâ debilitatas mulieres afficiens, dolore circa scrobiculum cordis atrocissimo, & viridescentium humorum rejectione stipatus. Colica biliosa intestinis insidet, gastrodynia verò stomacho; in gastrodyniâ maxima fit animi dejectio & prostratio, vel desperatio; per diem unum, alterumve facessit dolor, qui post paucas septimanas revertitur, nihilominus sæviens quàm antequam solveretur paroxysmus. Adde quod sedato morbo supersit in epigastrio sensibilitas minimam pressionem refugiens, & quod aurigo non raro huic morbo comitem se adjungat per aliquot dies. Differt ab ileo & à colicâ biliosâ, ut attendenti patebit.

Cura. Possetum seu serum lactis ope alæ seu cerevisiæ eductum affatim hauriatur; apud Gallos verò aqua pulli vel serum lactis vulgare, quod dein vomitione rejiciatur; quo peracto laudani liquidi guttæ XXV in aquâ cinnamomi hauriantur, quod paregoricum repetendum est, donec morbi ferocia superetur; si vires ferant, initio phlebotomia præmittenda est.

Extra paroxysmos, si revertantur, sumatur bolus ex zedoariæ drachmâ unâ, vel semisse, cum syrupo è conditurâ citri mane & serò per mensem, superbibendo sequentem infusionem; scilicet zedoariæ semi-uncia infundatur in vini canarini unciis quatuor per horas duodecim, colatura servetur pro usu; vel sume balsamum Peruvianum, ut in rachialgia Pictonum.

15. Gastro-

15. *Gastrodynia chlorotica.* L.

Est ea species quæ à catameniis, hæmorrhoidibusve retentis supervenit chloroticis, easque ferè semper divexat, dolore quidem tolerabili, sed constanti, ab epigastrio ad dorsum infra scapulas extenso; quandoque cum epigastrii sensibili intumescentia adest dyspnœa à levi motu, lassitudo, crurum gravitas, faciei pallor, œdematia pedum, anorexia. Curatur ut chlorosis maximè usu repetito chalybis.

16. *Gastrodynia hypochondriaca; Colica hypochondriaca* Sydenhami Processus integri de colicâ hystericâ, pag. 670: *ab emphraxi ventriculi*, de Meyserey n. 413.

Valdè affinis est morbus gastrodyniæ hystericæ, sed viros hypochondriacos afficit, & suadet *Sydenham*, ut inquirant Medici methodum curativam ipsi convenientem, cui quasi genuinè morbus cedat, tametsi chalybs imprimis confert.

17. *Gastrodynia febricosa*, Morton de proteif. febr. pag. 33 hist. 16. Journ. de Med. Janv. 1761 pag. 25. A.

18. *Gastrodynia à frigore*, De Meyserey n. 411. B.

19. *Gastrodynia metastatica*, De Meyserey n. 411. ab arthritide, scabie, herpete, fonticulis, ulceribus, mariscis, repressis. A.

20. *Gastrodynia gastrocelica*, De Meyserey n. 411. Vide *Gastrocelem.* A.

Nota. Nomen colicæ dolorem coli tantùm olim designabat, sensim idem nomen dolorem ilei, hepatis, uteri, stomachi, & nescio quot aliarum partium significavit, quo abusu nihil in scientiâ medicâ perniciosius est; cùm enim cuique generi nomen proprium conveniat, ni confundi omnia velimus; & cùm genera morborum, diversa viscera afficientium, diversa omninò sint, diversa debent esse nomina generica morborum diversa viscera afficientium, quorum saltem symptomata notabilia & connexa sunt cognita, secus nomina cephalalgiæ, cardialgiæ, arthritidis, &c. proscribenda.

XXII. COLICA; *la Colique, Douleur au ventre, Colique intestinale.*

Est morbus cujus præcipuum symptoma est dolor, vel molestia intestini, potissimum crassi, regiones afficiens, & ab illius situ, figurâ & officiis determinata.

Cùm intestinum tenue & crassum diversas sedes occupet, & diversis visceribus abdominis contiguum sit, difficile est ex sensu ægrotantis partem affectam determinare; & errare in hac assignandâ quotidianum est; verùm ratiocinio physiologico adjuvante ex cognitis morbi causâ, principiis & symptomatis, cognitisque intestini structurâ, situ, usu, possumus symptomatum nexum intelligere, & ex hac possibilitate intelligendi nexum symptomatum eruitur partis affectæ cognitio, in hoc & alio quovis morbo: dolendum quidem est quod morborum plura genera non nisi theoriæ interventu ab invicem distinguantur; multò tutius & clarius esset ea à sym-

ptomatis solis definire ; sed ad hoc obtinendum desideratur historia morborum accuratior quàm quæ hactenus datur.

Colicæ nomen *Plinii* tempore novum erat; Græci hoc morbi genus ignorabant, seu nomine proprio non insigniverant. Dolorem intestini tenuis cum constipatione & vomitione assiduâ *ileum* nominabant, vel passionem iliacam, ut Arabes dolorem longanonis, seu intestini crassi *passionem colicam* nuncupabant. Addiderunt quidam colicæ definitioni alvi constipationem, ut torminalem colicam à vulgari discernerent; sed hæc distinctio non pertinet ad genus; quippe si detur dolor vehemens, constans, etiam torminosus, id est, ad alvi dejectionem vergens, & sit morbi præcipuum symptoma, is meritò colicæ annumerandus est, & à fortiori, si alvus simpliciter sit libera, ut quandoque observatur; secus nullum erit genus ad quod is dolor pertineat, aut genus novum citra necessitatem erit admittendum.

1. *Colica flatulenta*, Sennerti de dolore colico, 1a species, Bonet Sepulchr. Obs. 1 & 2; *à vesiculis aëre turgidis*, Collect. Acad. Tom. 3 pag. 499; *à colo obstructo*, Journ. de Med. May 1755; *à scabie repulsa*, Frid. Hoffmann. II 287; hac obiit Episcopus Monspeliensis D. de Charancy; invenimus maculas rubras, pustulosas in ventriculo & intestina flatibus distensa. *La Colique venteuse.* A.

Cognoscitur ex eo quòd 1°. clysmatis aut alvi dejectione flatuumque per inferiora ejectione sedetur, quod non accidit in gastrodyniâ flatulentâ: 2° quod coli tractum sequatur, ceu abdominis peripheriam, unde fit ut imam partem stomachi quâ transit colum, non rarò afficiat, sed flatuum, borborygmorumque diffluxu, & loci mutatione sedetur: 3° Etiamsi in gravi paroxysmo urina supprimatur, penisque contractus & imminutus rigescat sine ullo voluptatis sensu, interea nec dolor renum, nec mingendi cupiditas urgeat, nec urinæ ardentes & mutabilis coloris sint, ut in nephralgiâ: 4°. Pressione abdominis non exacerbatur dolor, ut in gastrodyniâ hysterica, & in enteritide: 5° Adest alvi siccitas, fecum induratio, constipatio: 6° Desunt symptomata & principia procatarctica rachialgiam designantia.

Oritur ab alimentorum viscosâ digestione, quæ aëris elastici genesim copiosam infert, cùm è contra ubi saliva & succus gastricus, bilisque benè se habent, digestio sine aëris generatione perficitur. Alimenta maximè flatulenta sunt vinum non satis fermentatum, legumina, & fructus molles, cucurbitacei. Hæc species sed fugax & levis non rarò auriginem accedentem designat, suppresso scilicet bilis in duodenum effluxu; experimenta *Stwartii* in cane & homine docent, denegato hoc bilis influxu flatus in intestinis generari; alvi etiam constipatio flatulentiæ ansam præbet.

Levis colica clysmate emolliente, oleoso, chamæmeli infuso theiformi, fomento abdominis calido, frictioneque tollitur. Si vehemens sit dolor, à phlebotomiâ auspicetur curatio, aqua pulli affatim bibatur calida, clysma emolliens injiciatur, & his irritis, laudanum liquidum ad guttas viginti vel triginta hauriatur; dein largo usu olei amygdalarum recentissimi quartâ qua-

vis horâ, aquâ pulli continuatâ, clysmatis ad semilibram, sed rariùs immissis lubricetur alvus; quo facto & dolore sedato lenis catharsis instituetur, & convenienti tempestate acidulis bilis fluxilitas, & primarum viarum mundities concilietur.

2. *Colica pituitosa* Sennerti ibid. 3ª species; Fernel. pathol. lib. 6 cap. 9; Salmuth. centur. 1 observ. 78; Bonet. Sepulchret. obs. 23; *Colique glaireuse.* A.

Ea est quæ censetur oriri ab humoribus crassis & viscidis intestino crasso impactis. In hac dolor pali infixi, vel terebræ perforantis speciem exhibet, ob violentam ibi loci, ubi pituita ista hæret, distensionem, & flatûs utplurimùm simul retenti expansionem. In aliis speciebus licet dolores graves & acuti sint, interea non *fixi* & *perforantes* quasi sunt; adde quòd colica ista pertinax est.

Ettmullerus dolorem illum à pituitâ, seu mucagine copiosâ viscidâ, non acri, *gravantem* esse contendit, & meritò, quasi conjuncta sit cum acrimoniâ acidâ; dolorem non solum gravativum, sed & etiam simul *contundentem* infert, non tamen negat esse etiam fixum, continuum, perterebrantem, atque existimat esse sæpiùs in hypochondrio sinistro, eumque frequentissimè hypochondriacos divexare, cùm e contra colica flatulenta dolorem distendentem, & quasi disrumpentem inferat: Salia neutra in prophylaxi indicantur.

3. *Colica stercorea* Ettmulleri de intestinorum doloribus, tom. 1. pag. 139. A.

Est illa quæ à scybalis induratis intestina difficulter præterlabentibus oritur. Hanc aliquoties vidi apud mulieres, quæ per vim in quibusdam Monasteriis *Refugiis* dictis detinentur, ob mœrorem & vitam sedentariam; feces induratæ demùm dolores vividos sine febre excitant, quandoque cum cruentis aliquot dejectionibus, quod malum palpo ferè cognosci potest, & à catharticis levissimis exacerbatur, sed longo & largo usu olei amygdalini, fomentorum & clysmatum emollientium, post aliquot dies evanescit sine flatuum saltem notabili emissione, emissis sensim scybalis strobylos cupressi referentibus.

4. *Colica verminosa* Sennert. 2ª species doloris colici; Fabricius Hildanus Centur. 1 observ. 57. An *Strophus* Celsi? A.

Est ea quæ à vermibus, potissimùm lumbricis, oritur, cujus character est dolor varius, nunc rodens, nunc pungens, & à loco in locum serpens sine alvi astrictione; sæpiùs sunt dolores fugaces, varii, cum subsultu in abdomine, non raró cum cardialgiâ, nauseis, febriculâ, excrementis apud infantes grisaceis, halitu oris singulari, faciei nunc pallore, nunc rubedine. His signis addit *D. Brun Med. Lugdunensis* dejectiones alvi nocturnas pro signo pathognomonico: pulsus intermittens quandoque jungitur.

Utplurimùm hæc species ob alvi laxitatem permittit usum catharticorum ex sennâ, semine contra vermes, aquilâ albâ, &c, nisi dolor constans fuerit; quandoque si gravis febris, delirium, convulsio immineant, in paulò

provectioribus, emeticus syrupus Glauberi feliciter præscribitur; sæpius sufficit succus limonis cum oleo in ipso paroxysmo; clysmata etiam dulcia, non raro lumbricos catharticis resistentes, educunt; tres guttulæ petrolei intus sumptæ, extus verò in juvenibus illitæ, prosunt.

5. *Colica biliosa* Frid. Hoffmann. pag. 286. non verò Sydenhami, quæ *chordapsus* est; *Colicus dolor ab acri & scorbutico humore* Sennerti, Tralles de opio T. 1 p. 239; *Colica atrabilaris* De Meyserey n. 420.

Hæc species adolescentes vividos, calidos, iracundos, liquoribus spirituosis indulgentes, viros biliosos, æstate fervente excalefactos, cum febre fugaci adoritur, aut sine pyrexiâ. Symptomata sunt vox rauca, cardialgia, cacositia, vomitio biliosa, porracea, singultus, calor, sitis, oris amaror, urina pauca, ruffa, cum alvo non omnibus adstricta; unde differt à chordapso; imò cum dejectionibus biliosis & crebris; dolor verò intestinum tenue sæpiùs afficit, ut duodenum; abdomen nec tensum est, nec fervidum, ut in enteritide; urinæ fluunt, caput vertigine tentatur, pulsus nec durus, nec tensus, licet frequens; morbus acutus est: succedit sæpius aurigo.

Curatio exigit statim phlebotomiam, clysmata emollientia ex malvâ, semine lini, radice althææ, oleo; juscula quibus incocta acetosæ folia; potum acidulatum, ut serum lactis, limonatam, oxycratum, aquam nitratam, aquam pulli, fomenta emollientia, cremores hordei, emulsiones cum narcotico; urgente dolore laudanum, decoctum capitis papaveris in aquâ oryzæ frigidâ; præmissâ lenissimâ catharsi & decocto cassiæ, si revertatur dolor, semicupia prosunt.

6. *Colica phlogistica*, Sennert. species 4; *Phlogosis intestinorum* Felic. Plateri; *Colique inflammatoire*, Cl. Tissot Avis au peuple.

Differt ab enteritide ratione gradûs tantùm, ex eo quòd scilicet non sit pyrexia acuta cum pulsu frequenti citato, totius corporis ardore, sudore, &c. Distinguitur ab aliis speciebus meteorismo abdominis, intolerantiâ palpi, vel magnâ sensibilitate, cum renitentiâ abdominalium viscerum versus umbilicum, urinæ difficultate, siti, &c. Curatur amplis phlebotomiis, irrigationibus emollientibus, clysmatis, aquâ pulli, ut enteritis; colicæ flatulentæ calidis medicaminibus tractatæ non raro evadunt phlogisticæ. Cathartica acria, intempestivè assumpta, ut in alvi constipatione, hanc sæpè excitant. De hac vide *enteritidem*.

7. *Colica spasmodica* Frid. Hoffmanni de intestinorum dolore, pag. 287; *Colique convulsive* Bonet Sepulchret. pag. 266. obs. 2. A.

Alia est quam à sero acri intestinis impacto deducit *Hoffmannus*; alia verò quæ est endemia apud Hungaros; ista est vera Rachialgiæ species, de quâ suo loco agemus; illa verò convulsionibus etiam externis est stipata: in arthriticis, ait ille, & scorbuticis observatur; inflammationem minatur, & vix curatur, nisi materies *arthritica* ad artus, *scabiosa* & *miliaris*, vel *petechialis* ad cutem revertatur; videtur itaque eadem ac *colica arthritica Musgravii capite* 3. *de arthritide*. Præmissâ phlebotomiâ, nihil utilius censet *Baglivi* infuso theiformi chamomillæ.

8. *Colica*

8. *Colica plethorica ; Colica hæmorrhoidalis* Junckeri Tabul. 106. quam podagræ, vel ischiadis repulsioni tribuit, proindeque cum convulsivâ confundit. *Colica sanguinea* Nenteri Tabul. 26. A.

Eo nomine indigitamus eam quæ à catameniis, lochiis, hæmorrhoidibusve retentis supervenit apud eos qui his effluxibus assueti sunt, quæque illis effluxibus restitutis, aut rectè se habentibus sedatur. Accidit illa viris & fœminis plethoricis, hypochondriacis, sæpè cum tenesmo hæmorrhoidali, & signis sanguinis copiosioris.

Ea species exigit phlebotomias, diluentia, & ea quæ valent fluxus sanguinis consuetos revocare.

Colica catamenialis, seu à catameniis imminentibus sæpiùs & intestina & lumbos & viciniam uteri sequitur, quandoque atrox est, solvitur autem phlebotomiâ, eruptione catameniorum. *Vide Hysteralgiam.*

9. *Colica Lapponica* Ill. Linnæi Flora Lapponica. pag. 69 de Angelica. C.

Morbo laborant sæpiùs Lappones silvatici vehementissimo *Ullem* vel *Hotme* dicto, qui species colicæ est, & ad colicam spasmodicam Scheuchzeri proximè accedit : corripiuntur enim interanea circa regionem umbilicalem spasmis dirissimis, qui extenduntur ad pubem usque, paroxysmis parturientium sanè vehementioribus, ita ut miser Lappo vermis instar, per terram repat, & urinam sæpè sanguinolentam reddat ; licet calculi nulla omninò sit suspicio apud hanc gentem à calculo & podagrâ nativo privilegio defensam : post aliquot horarum, quandoque diei, spatium, terminatur morbus ptyalismo ingenti per horæ quadrantem durante ; dicunt Lappones quòd hic morbus in Alpibus eos non aggrediatur, sed tantummodò dum in silvis per æstatem degunt, haustâ scilicet ibidem aquâ semiputridâ, vi radiorum solarium incalefactâ, vermiculo *Gordio* dicto scatente. In hoc morbo variis utuntur medicamentis & omnibus quidem fortissimis, ut radice angelicæ, cineribus aut oleo tabaci, castoreo liquido, &c. Colica convulsiva, quam in *Itinere Alpino* describit *Scheuchzerus*, plures monachos abstulerat usos in culinâ vasis cupreis, & is morbus ad Rachialgiam pertinere videbatur. Certum fecit *Laurentius Montin*, hunc Lapponum morbum oriri ab assumpto cum aquis *Gordio* seu setâ aquaticâ, quo extracto sanantur.

10. *Colica Japonica* Kæmpfer. fasc. 3. amœnit. obs. 11ª. C.

Senki Japonibus, id est spasmus abdominis & intestinorum, ita familiaris ut ex decem adultis vix unus sit qui eâ non aliquandò laboraverit.

Tribuitur usui cerevisiæ ex orysâ paratæ, unde advenas ea utentes etiam adoritur.

Illa species distinguitur ab aliis, 1° quòd non solùm intestina lancinet, sed etiam in inguine simul motus convulsionis excitet : 2° quòd abdominis ipsos musculos dolore afficiat : 3°. Persæpè suffocationem hysteriæ instar ægro machinetur convellendo totam regionem ab inguine usque ad cartilaginem xiphoideam : 4° Desinit, ubi diu sævit, in tumores hic illic promiscuè nascentes : 5° Et quod pejus est quandoque desinit in viris in sarcocelem quæ fistu-

fiſtulam contrahit, in fœminis verò abit in fœdam catervam ficorum ſeu tuberculorum in ani, vulvæque labiis naſcentium (quæ Sarcocele *ſobi* dicta eſt, ægri *ſobimots*) & hi ficus extra colicam pariter frequentes ſunt & endemii in Japonia.

Therapeia in omnibus ferè morbis familiaris apud incolas Coræx, Sinæ, & Japoniæ hauritur ex duplici remedio, ſcilicet ex *moxiburio* & ex *acupunctura.* Moxa eſt turunda conica ex filamentis artemiſiæ officin. carptæ digitum craſſa, quæ apice accenſa apponitur comburendæ parti quam baſi contingit; hæc verò ambuſtio tam lenis eſt, ut infantes hanc ſine fletu tolerent, teſte *Alpino* apud Ægyptios moxiburium obſervante, & *Kæmpfero* in Japoniâ. Arabes moxam parant ex panno goſſypino iſatide tincto, vulgò *coton bleu;* Indi verò ex medullâ ſcirpi paluſtris.

Acus ſunt argenteæ vel aureæ quæ in carnes adiguntur ad ſemi-pollicem, raro ad pollicem, eo fine ut flatus & vapores, quibus ferè omnes morbos tribuunt, foras erumpant; plures autem & tum numero, tum ordine ſuperſtitioſis, inſtituuntur acupuncturæ, quibus illicò vel ſanari ægros, vel ſublevari teſtatur *Kæmpferus.* Alibi verò in Indiâ ſubſtituuntur plura eodem ordine moxiburia. Japones in epigaſtrio anticolicam acupuncturam celebrant, & novem punctionibus pollicem diſtantibus, figuram quadratam repræſentant; in aliis morbis alias partes acupungunt, aliaſque figuras delineant.

11. *Colica meſenterica*, Vid. Bonet. Sepulchret. obſ. 2, de dolore colico; id. obſ. 7, 22, 28, 30: nº 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17; item, obſ. 34, 35, in quibus de meſenterii glandulis obſtructis, induratis, tumidis agitur; obſ. 37, 38. ubi de meſenterii abſceſſu. C.

12. *Colica ſcirrhoſa*, Bonet. Sepulchr. obſ. 8; La Motte, obſ. 108. des Tumeurs.

Eſt dolor ab ſcirrho inteſtinis adnato.

Tumor eſt durus, per ſe indolens, integumentis abdominis profundior, inteſtinum premens, unde dolor à fecibus, flatibuſve cohibitis.

Hæc obſervatio *Mauqueti de la Motte* prodit errorem Chirurgorum, qui hujuſcemodi tumorem pro phlegmone habentes, aperuerunt lapidis cauſtici interventu; aperto verò ileo feces cum pure exierunt, & ægra intra triduum ab operatione obiit.

Similes tumores reſolutos fuiſſe continuo uſu emplaſtri de diachylo, meliloto, ex mucilaginibus obſervat *idem obſ. 109*; ſumptis intùs aperientibus, *obſ. 110.*

13. *Colica pancreatica.* Vide Bonet. Sepulchret. pag. 150, obſerv. 34, 35, 38, &c; *Ventris dolor ob apoſtema pancreatis* Heurnii in Aphor. 41. S. V. Hippocrat. Highmor. Diſquiſ. anatom. lib. 1 part. 2. D.

Eſt moleſtia perſeverans in abdomine circa regionem pancreatis ab ejus viſceris induratione, ulcere, abſceſſu, quæ poſt paſtum creſcit, & vomitionem aut nauſeam non raro excitat; in macilentis ſummo mane, flexis

flexis genubus, palpo poteſt explorari ſedes hujus morbi aliàs obſcuriſſimi.

14. *Colica pulſatilis.* Vide Bonet. Sepulchret. Ventris dolor pulſativus, obſ. 48, 50, 51, 52. L.

Rarò dolor eſt vividus, ſæpiùs ſenſatio moleſta referens pulſationem in abdominis axi, arteriæ pulſibus reſpondentem, quæ ab arteriæ aortæ aneuryſmate ſæpiùs dependet. Si circa cartilaginem xiphoideam ſit ea pulſatio, vulgò cœliacæ aneuryſmati tribuitur; aſt quandoque mucroni cordis tribuenda venit; aneuryſma abdominale pugni magnitudine cruſtâ oſſeâ tectum invenit *Fallopius.* Pulſationes aut ventris ſaltus & palpitatorii motus fugaces arteriæ pulſibus non reſpondentes ſunt quandoque tribuendi motibus ſpaſmodicis uteri, ut vidi in menorrhagiâ abortivâ; ut narrat *Marcell. Donatus Hiſtor. mirab. lib. 4, cap. 26;* quandoque ab inteſtinis in globum convolutis, ſeu à globo hyſterico; ſed hæc ſymptomata aliorſum pertinent.

15. *Colica calculoſa* Bonet. Sepulchret. de Dolore colico, obſ. 14; Chomel Hiſt. de l'Acad. R. des Sc. A.

Præter ſex obſervationes à *Boneto* recenſitas, vide alias, dum de Chordapſo calculoſo, Gaſtrodyniâ calculoſâ, &c.

Huc referri poſſunt colicæ à corporibus duris ingeſtis, ut à nucleis ceraſorum, prunorum: *Vide Bonet. Sepulchret. obſ. 17;* à lapidibus, cultris, ferramentis deglutitis, *ibid. obſ. 18, & obſ. 8.*

16. *Colica gravidarum* Puzos pag. 79. A.

Si dolor ſupra umbilicum transverſim abdomen cingens per intervalla recurrat, præceſſeritque conſtipatio, flatulentia incuſanda eſt.

Juvant in hoc caſu clyſmata emollientia, oleoſa, largus potus aquæ pulli, theæ, olei amygdalini, ad tres quatuorve uncias pluries in die; theriaca recens, laudanum; ſed ſi diæta tenuis, & ea auxilia non juverint, revertente dolore, phlebotomia inſtituenda; hoc ſedato purgandum ex decocto caſſiæ cum mannâ, vel aqua mineralis haurienda ex ſale Ruppellenſi, ſeu polychreſto, cum uno vel duobus tartari ſtibiati granis, ex quâ per cyathos hauſtâ calidâ alvus laxatur, minimè verò vomitio excitatur.

Si verò temperamentum blioſum, ſi curæ, mœrores, terror, iracundia, prava alimenta, eaque acria, calida incuſentur, dolorque pungitivus, inteſtina tenuia, ſtomachumque moleſtet, cum vomitione ſaburræ vel crudæ, vel bilioſæ virideſcentis, colica bilioſa, hepatalgica cum febre adeſt, quæ phlebotomias promptas, largas exigunt, prout urgentia caſus ſuaſerit, dein curatio antecedens adhibenda.

17. *Colica hyſterica.* A.

Eſt vehemens dolor in inteſtinis, vel leviſſimum palpum refugiens, per intervalla, & ſubitò ſine cauſa evidenti recurrens, qui in intervallis maximam partis veluti teneritudinem & tactûs intolerantiam relinquit; quique alternat cum viſûs obnubilatione, ſyncope, animi dejectione; in hoc mor-

bo, ut in gastrodynia hysterica, materies viridescentes, non quidem sursum, sed per anum ejiciuntur; hoc verò singularis speciei signum est, quòd dolores atroces abdominis minimè ad dejectiones illas tendant, & nunc has, nunc illas abdominis partes subitò invadant.

Nuper vidi puellam longo morbo & catharticis debilitatam, cachecticam, cui hæc omnia symptomata acciderant, quæque velut in agone mortis constituta grano laudani & potu cardiaco ex theriacâ & aquâ naphæ ab illâ colicâ & febre, quam Chirurgi putridam judicabant, ferè illicò sanata fuit.

Vide colicam hystericam Sydenhami, quæ cum ista congruit, nisi quod illa stomachum, ista intestina afficiat, & vero globo hysterico stipetur.

18. *Colica accidentalis* Willisii Tom. II, cap. 15 de Colica. D.

a *Colique d'indigestion.* D. Tissot Avis au peuple, § 305 &c.

Quæ pendet ab alimentis vel flatulentis, vel majori copia sumptis, quæque sponte non accidit, sed post errorem similem, citòque evanescit. Accidentalis est ab indigestione, ea tormimibus stipata abit in diarrhœam torminosam, quâ curatur; si verò nauseâ, cephalalgiâ, vertigine stipetur, sæpiùs post cardialgiam vomitione sanatur.

b *Colica à frigore, Colique après le froid.* Tissot ibid. § 312; Baglivi Prax. p. 100, libr. 1.

Dolores ventris à deambulatione nudis pedibus super pavimentum frigidum factâ, appositis lateribus calidis plantis pedum statim sanantur, crescente namque calore in pedibus sensim minuitur dolor in ventre.

19. *Colica meconialis; Tormina recens natorum; Tranchées des enfants.* A.

Cognoscitur ex recens nati ejulatibus intra sex primas ab ortu septimanas, & ex fecibus virescentibus.

Præcaventur sæpiùs à lacte materno, quod meconium magis diluit, & benigniùs expurgat quàm lac spissius. Curatur vel sedatur oleo amygdalarum, quod cum syrupo capillorum veneris, vel de althæa mixtum, omni bihorio ad drachmas duas vel tres offertur, vel decocto ex cassiæ pulpæ drachmis duabus in aquæ unciis quatuor, quod pari dosi & intervallo hauritur. Fiat etiam cataplasma umbilico imponendum ex ovis cum croco & oleo semi-coctis, nec non injiciantur leniter clysmata emollientia.

20. *Colica lactentium; Colique des enfants qui tettent.*

Illa est quæ ultra sex primas septimanas lactentes discruciat, & à meconio minimè pendet; nam intra illud tempus meconium omnino expurgatum est. Cognoscitur ex ejulatibus subitò obortis cum tensione abdominis, ejusque sensibilitate à tactu crescente, ex excrementorum virore, ex vomitione superveniente, citra dentitionis signa. Hæc colica lacti crassiori, vel acescenti, aut pultibus tribuenda est, adeoque vitia lactis & nutricis sunt exploranda.

Curatur clysmatis emollientibus ex decocto malvæ, seminum lini, oleo amygdalarum cochleatim hauriendo, fotu umbilicalis regionis ex intrita ovis, oleo, croco confectâ, subcalidâ, usu solius lactis sine pultibus,

aqua

aquâ pulli, decocto oryzæ pro potu, granis tribus vel quatuor theriacæ recentis.

Num colicam mentiatur enterocele imperfecta examinare opus est, num etiam à dentitione illi ejulatus oriantur, est inquirendum.

21. *Colica febricosa*, Morton Pyretol. p. 33 Hist. XVII.

22. *Colica enterocelica*, vide Ileum herniosum.

XXIII. HEPATALGIA; *Dolor hypochondrii dextri* Boneti Sepulchret. tom. 2; *Douleur du foye.*

Morbus est cujus præcipuum symptoma est molesta sensatio, gravativa, tensiva, aut alia quævis in regione hepatis; differt ab hepatitide defectu pyrexiæ acutæ.

1. *Hepatalgia calculosa. Colique hépatique.* C. P. Vide Mem. de l'Acad. de Chirurgie T. I, pag. 177; Haller in Boerhaave Tom. III, p. 166; Morton Phthisiol. Lib. III, n° 13; Bonet. Sepulchr. T. II, Sect. 8.

Cognoscitur 1° ex atroci sæpiùs dolore circa locum ubi canalis choledochus inseritur duodeno; 2° ex eo quod dolor ille ad costas spurias & epigastrium extendatur, 3° quod tribus sæpiùs à pastu horis recrudescat; 4° quod auriginem comitetur aut sequatur.

Pendet à conatibus naturæ ad expellendum in intestina calculum biliarium, unde ductus biliarius incredibiliter dilatatur.

Mœrores, vita sedenteria, quæcumque valent bilis concretioni favere sunt hujus morbi principia.

Curatio exigit longum usum emollientium, diluentium, eccoproticorum, quibus præmissis balnea domestica repetita conveniunt, & dein æger in ipso balneo catharticum bibat, ut calculus in ipso balneo foras eliminetur: quâ methodo *Ill. Rast Lugdunæus Medicus Montpel. Doctor* plures sanavit. Hoc morbo periit Celebris Pictor le Brun, *Duhamel Hist. Acad.* Vide historias apud *Bianchi Hist. hep. Transf. Philos. n°* 142; vomitione aut forti exspiratione atrocibus doloribus hepatalgicis finem imponi monet *Haller. Physiol. Tom. III, p.* 362; prosperè succedunt clysmata ex urina recenti & infusum florum salviæ: *Varnier Journ. de Med. Juill.* 1755.

Signa præcipua hujus morbi sunt juxta *Tacconium* 1° aurigo in decursu morbi, 2° dolor mucronatæ cartilaginis & sterni, 3° spasmodica tensio dextri lateris, 4° lassitudo spontanea. Vide opus *Cajetani Tacconi de raris hepatis morbis Bononiæ* 1740.

2. *Hepatalgia scirrhosa; Scirrhus hepatis* vulgò; *Scirrhe au foye.* Haller Comm. in Boerhaave T. 3. p. 165. C. P.

Cognoscitur 1° tumore & duritie in hypochondrio dextro, 2° dolore gravativo, obtuso & tensivo constanti, 3° decubitu in latus oppositum difficili, 4° dyspnœâ, & tussi sicca, 5° inappetentiâ cum satietate à modico pastu & pressionis sensu in stomacho ac dyspnœâ: 6° color faciei pallidus, cachecticus, auriginosus: 7° urina aurantii coloris, crassa cum

sedimento mucoso: 8° successu temporis œdematia pedum, macies partium superiorum, ascites, amphimerina hectica. Addit *Hallerus* se hunc morbum vidisse cum atrocibus doloribus, periodico decursu, vomitione, &c; ac putat esse idem cum colica biliosa Sydenhami ann. 1670: *Vide Glissonium pag. 263.*

Præcesserunt sæpiùs intermittentes febres diuturnæ, hæmorrhagiarum suppressio, topicæ contusiones, vita deses, victus ex cibis crassis.

In curatione si temperamentum siccum, biliosum, parciùs utendum martialibus, indulgendum jusculis & apozematis cum herbis & radicibus leviter aperientibus, sero lactis cum asellis, tartaro chalybeato, &c. Si temperamentum sit frigidum, pituitosum, aquæ thermales, juscula martialia, radices aperientes majores, præmissis & interpositis catharticis conveniunt.

3. *Hepatalgia infarctus; Tumor hepatis simplex* Sennerti cap. 5; *Intemperies hepatis* Sennerti lib. 3, pag. 6; *Infarctus hepatis* Junckeri tabul. 39. *Riedtkuchen* Silesiæ; *Obstruction du foye.* C.

Omnia prioris symptomata, sed remissiora; regio hypochondrii dextri minus firma, nulla œdematia, nec hectica; de cætero angustia præcordiorum cum dyspnœâ, dolor gravans & obtusus; æstus volaticus faciei, cum rubore fugaci & calore in volis manuum; sitis vaga, os siccum & amarum; tussis sicca, saliva viscosa, inappetentia, cardialgia, lassitudo & gravitas artuum, dolor à tactu crescit, alvus sæpe adstricta.

Ille morbus vel est cum hepatis *inflatione* seu expansione quod junioribus accidit, ubi tumor hypochondrii visibilis est; vel est cum hepatis *constrictione* spasmodicâ *Bianchi Hist. hep. p.* 338, adeoque renitentiâ ad sclerisma accedente; nulla utrobique tumoris circumscriptio, uterque status minus est periculosus & pervicax quàm hepatalgia scirrhosa; phlebotomia initio conducit, juscula ex cichoraceis, martialibus juvant, necnon apozemata, serum lactis martialibus & millepedibus onustum, quandoque acidulæ martiales, extus emplastra emollientia, resolventia; quæ tamen dolorem non augeant, ne suppurationem moveant. Rigor febrilis superveniens tollit dolorem & infarctum: *Hippocrates Aphor.* 40 *sect. VI.*

Si hepatis *intemperies sit calida*, quod cognoscitur ex caliditate ejus, seu ex eo quòd morbi calidi, cibi calefacientes præcesserint, ætas sit juvenilis, animus pathematis vividis, potissimùm iræ, deditus, quodque potissimùm à medicamentis calefacientibus lædatur æger, quòd adsit carnis aversatio, dejectio biliosa, vomitus biliosus, urina flava, pyrexia, calor in volis manuum, color citrinus faciei, corporis macies, siccitas, linguæ asperitas; in hoc casu adhibenda refrigerantia hepatica, ut cichorium, taraxacum, fragaria, acetosa, fraga, cerasa, cucurbitacea, serum lactis, acidulæ, emulsiones, cibi refrigerantes, aër frigidulus, abstinentia à pathematis exercitiisque validis conveniunt: Vide *Chirac Consult. 26.*

Si hepatis *intemperies sit frigida*, ut aiebant Veteres, seu si solida sint inertia, fluida, mucosa, viscosa, vappida, quod conjectamus ex ætate provectiori,

vectiori, abusu frigidorum extùs intusve usurpatorum, phlebotomiis repetitis, pulsu parvo, raro, frigiditate seu juvamine à calidis & siccis, excretis pituitosis, urinâ vix coloratâ, faciei pallore, dispositione ad œdematiam, &c; in hoc casu usurpantur quæ sanguini fluxilitatem conciliant & motum ejus intendunt, attenuando, calefaciendo, roborando, resolvendo. Huc pertinent radices fœniculi, asparagi, apii; pimpinella alba, agrimonia, absinthium, lupulus, chamædrys, fumaria; cortices citri, cinnamomum; martialia, stomachica amara, vinum rubrum, aquæ thermales, &c.

4. *Hepatalgia intercus.* Vide Bartholinum. L.

Ea est quæ ex abscessu inter musculos abdominis hypochondrii dependet; præcessit inflammatio, de qua vide *Hepatitidem intercutem*, quæ facilè ex vulgari distinguitur ob tumorem & dolorem à cutis tactu exacerbantem. Curatur ut abscessus quicumque arte Chirurgicâ.

5. *Hepatalgia æruginosa. Colica spasmodica Angelimontanorum* Scheuchzeri Iter Alpinum 1. pag. 12; an Rachialgia metallica? A.

Dolor coli ac tenuium intestinorum contumax, somnum arcens, delirium quandoque afferens; vomitiones crebræ, biliosæ, inappetentia, alvus obstructa, flatulentia, ardor præcordiorum infra & supra cartilaginem xiphoideam, urentes & furentes dolores artuum superiorum & deinde inferiorum, paresis brachiorum, respiratio asthmatica, sensus ponderis pectori incumbentis. Hæc patiebantur Benedictini qui usi fuerant pro lacte, butyro, vino continendis, vasis æneis, æruginosis. Cadavera ostenderunt hepar folliculis concretis farctum, corpuscula pisiformia, subviridia, intestinis inhærentia, in pericardio serum viride.

6. *Hepatalgia sarcomatosa.* Mangeti Bibliothec. Med. pract. libr. 8 pag. 784, 785. &c. *Excroissance du foye.* L.

Fuldenreichius in viro, cui hypochondrium dextrum dolore gravativo & tumore afficiebatur cum inappetentia, vomitione biliosâ, polydipsiâ, invenit post mortem hepatis molem portentosam, librarum scilicet quatuordecim, præter carnosam excrescentiam caput infantis æquantem, in mesenterio: in altero ægro similia symptomata; sed ex umbilico sæpè materies serosa & alba fluebat: Hepar grande, induratum & triginta ulcuscula habens inventum est. In filiâ simili morbo affectâ hepar insolitæ molis erat, pallidumque & totam abdominis cavitatem replebat.

7. *Hepatalgia apostematosa;* Bartholin. Centur. *Abscès au foye*, Civadier Journ. de Med. Mars 1757 p 216. calculi ex cystide felle per apostema extracti. C.

Dolor ab abscessu hepatis stipatur febre, horrore, tumore, uti hepatalgia Petitiana, seu à cystide felleâ turgidâ, sed 1° dolor in apostematosâ crescit cùm pus efformari incipit, sedatur verò cùm turgescit cystis. 2° Dolor apostematosæ est pulsatilis, non verò dolor à bile collectâ. 3° Dolor apostematosæ diutiùs perseverat, vires magis dejicit. 4° In suppuratione hepatis pulsus est minor, phriciasis diuturnior & sudore terminatur: in Petitianâ cystidis turgescentia, pulsus fortior, phriciasis brevior, sudor nullus.

 5° Cysti-

5°. Cystidis felleæ turgescentia extus apparet sub specie tumoris saccati, firmi, æqualis, circumscripti: abscessus verò magis diffusus est. 6°. Abscessus in epigastrii regione vel hypochondrio dextro ubivis reperitur, non cystidis felleæ tumor. 7°. Fluctuatio abscessûs in ejus medio tantùm, marginibus adhuc resistentibus observatur, locus fluctuationis ampliatur crescente suppuratione.

Curatur incisione quâ pus extraducitur, injectione detersivâ & balsamicâ: Vide curationem à D. *Chicoyneau* & *Soulier Mem. de l'Acad. R. des Sc.* feliciter absolutam, necnon consule *Mem. de l'Acad. R. de Chirurgie tom.* 1. à D. *Petit*, *Amiand*, &c. Vide observationem apud *Heurnium ad aphorism. 45. sect. 7*, & plures, *in Mangeti Bibliothecâ Med. libr. 8. p. 783*.

Adolescens auriginosus qui pluries sanguinem ex umbilico fuderat, gerebat in hepate abscessum qui puris loco repletus erat materie ovorum intritorum luteorum persimili, ut memini me vidisse Alesiæ.

Legi de hoc morbo meretur dissertatio *Cajetani Tacconii de Raris hepatis morbis Bononiæ 1740.*

8. *Hepatalgia Petitiana*, D. Petit Mem. de l'Acad. R. de Chirurg. tom. 1. C.

Est dolor & tumor in regione vesiculæ felleæ cum horrore, febre, sensu fluctuationis, circumscriptione à vesiculâ felleâ bile turgidâ & distensâ, qui morbus difficulter distinguitur ab Hepatalgiâ apostematosâ nisi per signa sequentia, cum illius signis collata; scilicet; 1°. dolor crescente tumore decrescit; 2°. non est pulsatilis sed distensivus; 3°. vires minùs prosternuntur & dolor minus est diuturnus quàm cùm datur abscessus; 4°. Horror citiùs terminatur, pulsus est major & nullus sudor horrores sequitur; 5°. tumor est æqualis, firmus initio, circumscriptus; 6°. tumor est constanter infra cartilagines costarum dextri lateris è regione vesiculæ felleæ; 7°. ille tumor fluctuationem in toto suo volumine refert, margines in apostematoso renituntur.

Curatur incisione, modò tamen peritonæo adhæreat vesicula fellea & bilis in cavum abdominis non fluat, unde brevi mors accerseretur; cognoscitur verò ea adhærentia ex eo quod, 1°. tumor loco suo non potest dimoveri; 2°. ex mollitie & rubedine tegumentorum; 3°. frequenti recursu inflammationis in tegumentis.

9. *Hepatalgia deceptiva*, D. Billebault D. M. M. Journ. de Med. Sept. 1762 p. 247. C.

Est species quæ apostema hepatis ferè imitatur, & quæ pendet ab apostemate calculisque renis dextri è sua sede deorsum lapsi.

Mulieris hoc morbo affectæ hepar incidere parati erant *Winslow*, *Gaulard* & *Morand* viri expertissimi; renuit ægra: demum sectio cadaveris veram morbi sedem aperuit. Symptomata hæc fuerant; à levi pressione hypochondrii dextri, à motu citatiori, à positura improvisa, suffocabatur mulier; pars tensa, renitens, acerrimè dolebat à tactu, aliàs dolor obscurus, continuus;

nuus; ſtupor & torpor ab eodem hypochondrio ad femur extendebatur, ita ut difficillimè moveretur aut antrorſum inclinaret, & ſtare cogeretur niſi ſomno victa; Tuſſis ſicca, ſputa interdum purulenta, aut cruenta cum amphimerina hectica, paroxyſmis pingui pectoris ſudore terminatis; interdum vomitio ſanguinis nigri ita copioſa, ut ſyncope ſubſequeretur; hanc præcedebant nigri fœtidique ſanguinis ante diem rejectio, urinarum fluxus liberrimus & abundans, ſine dyſuria, ſine ardore, ſine arenulis, pure aut muco: Diarrhœa habitualis, nunc ſeroſa, nunc purulenta; menſtruatio regularis, fames inordinata, picacea, cum anorexia alternans, tabes ſumma, mors.

Secto cadavere hepar & omnia viſcera ſana, exceptis rene dextro & pulmone; ren ille amplus, abſumptus intus, pure & calculis turgidus, ureter obturatus; pulmo ſiniſter abſumptus, dexter omninò farctus arenulis miliaribus, ſingulas veſiculas replentibus.

XXIV. SPLENALGIA; *Dolor lateris* Sennerti *lib.* 3 *cap.* 10 *part.* 4; *Douleur de la rate.*

Eſt morbus cujus præcipuum ſymptoma eſt dolor pertinax in regione lienis, ſine pyrexiâ acutâ; ægri *ſplenetici* vel *lienoſi* dicuntur.

1. *Splenalgia infarctus; Obſtructio lienis* Sennerti cap. 3 lib. 3 part. 4; *Obſtruction de la rate.* C.

In principio ſolùm gravitas in ſiniſtro hypochondrio percipitur, poſtea dolor aliquis acutus, præſertim in curſu & ambulatione concitatiori, dein color nativus faciei in lividum mutatur, corporis gravitas ſeu laſſitudo adeſt, dyſpnœa ab exercitio, interdum tuſſis ſicca, quandoque cordis palpitatio, ſcabies, hypochondriaſis, boulimia, &c, ſuperveniunt, & ægritudo pertinaciſſima eſt.

Curatio eadem ac obſtructionis hepatis. Laudantur in his morbis lamii albi pulvis ad drachmam quovis mane, radicis filicis decoctum, limatura ferri ad grana aliquot diù uſurpata, terra foliata tartari ad grana decem bis in die per menſem & ultra. Pauci ſunt quartanâ recidivâ diù afflicti, qui hanc ſplenalgiam non patiantur, & vulgò longo kinkinæ uſui morbus hic tribuitur, quod vix credo.

2. *Splenalgia ſcirrhoſa; Scirrhe à la rate.* C.

Cognoſcitur ex tumore duro lienis figuram & ſedem obtinens cum ſenſu gravitatis; in infarctu verò tumor hypochondrii quidem adeſt, ſed nullatenus figuram lienis referens, nec durus, nec circumſcriptus, cum dolore acutiori qui efformato ſcirrho ſæpiùs abit in gravativum. Hic tumor mirè quandoque diffunditur, rarò cartilagineâ cruſtâ tegitur, quartanam ſequitur, & in aſcitem non rarò ducit. Splenetici colorem plumbeum, maciem etiam patiuntur; accedit dyſpnœa, ſenſus ponderis jugulum deorſum trahentis ad ſiniſtram, preſſio ſtomachi à paſtu, demùm œdematia pedum, quandoque ulcera tibiarum.

Sanguis maximè retardatur in liene; ſi enim ſectio tranſverſa hujus viſ-

ceris ſit centies major ſectione tranſverſâ arteriæ ſplenicæ, toties ferè tardiùs ſanguis movetur in liene quàm in illâ arteriâ. Memini me vidiſſe è liene cadaveris, cujus aortæ adaptaveram tubum aquâ plenum, effluxiſſe per horam tantam humoris nigri copiam, ut ab eo lienem unquam elui poſſe deſperarem. Vidit in hoc morbo *Diemerbroeckius* ejici per alvum tres atramenti matulas, & licet vena ſplenica in venam portarum ducat ſanguinem, non in inteſtinale colum, attamen certus ſum retrogredi poſſe hunc ſanguinem & ingurgitare venas meſaraicas, dùm ejus circuitus per hepar arcetur, ut ſibi viam cudat in inteſtinali tubâ, aut per vaſa brevia intra ſtomachum. Refluxum ſanguinis à venis in ramos earum in vivis multæ obſervationes mihi patefecerunt, & leges circulationis non repugnant, quippe ipſæ eædem ſunt ac leges hydrodynamicæ, quæ ſimilem regreſſum ſæpiùs exigunt. Ex hoc regreſſu fit *hepatirrhœa nigra*, vulgò morbus niger Hippocratis, ſeu dyſenteria hepatera, quæ lienoſos juvat non raro.

De curâ & hiſtoriâ hujus morbi conſulatur *Mangeti Bibliotheca Med. practica lib. 10.*

3. *Splenalgia ſuppuratoria* Cornelii Stalpart. obſ. rarior. centur. 1. apud Mangeti Bibliothec. Med. pract. C.

Vidit ille Auctor lienem, velut ſaccum membranaceum, pure turgidum, quo rupto ægra obiit.

4. *Splenalgia ſarcomatoſa*; *Lien ingens* Blancardi Anat. pract.; *Rate de groſſeur énorme.*

Is vidit lienem ſex libras ponderantem, humore nigro piceo repletum; duplo majorem refert *Helviggius* apud *Riverium.* Vide multa exempla apud *Bartholinum*, *Borrichium*, *Blaſium*, *Fabricium*, *Veſalium*, *Schenckium*, &c.

Morbos affines videſis in ultimâ claſſe inter phiſconias, quæ tumore abdominis pariter ſtipantur.

XXV. NEPHRALGIA Zwingeri; *Dolor Nephriticus* Sennerti lib. 3 pag. 7; *Colique renale.*

Morbus eſt cujus præcipuum ſymptoma eſt dolor fixus in regione renum & ureterum ſine pyrexiâ acutâ, unde à Nephritide diſcrepat.

Colica Nephritica vulgò dicitur; ſed colica, à colo inteſtino dicta, nomen eſt quod perperam doloribus aliarum partium quàm inteſtinorum tribuitur ob æquivocationem reſtringendum: unde merito *Zwingerus in peculiari diſſertatione Nephralgiæ* genus conſtituit.

1. *Nephralgia calculoſa* Zwingeri diſſertatio 12a, Baglivi pag. 419.; *Calculus renum* Sennerti; *Calcul des reins.* A. P.

Ea eſt quæ à majuſculo calculo renibus, vel utereribus impacto pendere cenſetur; quæque cognoſcitur, 1° ex dolore & cruciatu acerbiſſimo in alterutrâ regione lumbari, raro in utrâque, eoque fixo & ſtabili; 2° qui tamen juxta ductum ureteris in abdomine obliquè verſus veſicam extenditur; 3°.

quí

qui in viris testis ejusdem lateris tractionem dolorificam, in fœminis cruris stuporem, doloremque comitem habet, si intensus sit; 4° necnon in vigore doloris nauseam & vomitionem frequentem infert; 5° decubitu in latus dolens mitescit, in oppositum verò exacerbatur; 6° cum urinis variantibus, initio aquosis, paucis, dein turbidis, copiosis, sæpè ardentibus ac cruentis.

Ulteriùs cognoscitur ex hæreditariâ dispositione, ex eo quod à vectione in curru, rhedâ dolor recurrat, cùm nephralgia hæmorrhoidalis à quiete & decubitu in lecto potiùs exasperetur.

In lumbagine dolor maximè persentitur, cùm truncus priùs flexus erigitur; in colicâ dolor per abdomen divagatur, & primis clysmatis, aut alvinis dejectionibus sedatur, quod in nephralgiâ non accidit. Arenularum mictio non pertinet ad hancce speciem, nec muci copiosi excretio cum urinis hujus signum est, cùm potiùs in calculosis, modò vesica à calculo sit expers, urina soleat esse velut lixivium pellucidum.

A Nephritide calculosâ differt nephralgia per pyrexiæ defectum aut gradu tantùm. Calculus renum sæpè nullam sensationem molestam infert, nisi commoveatur à victu calidiori, à pathemate vivido, ab exercitio valido, à vecturâ supra pavimentum lapideum.

Dolorem illum sublevant, 1° phlebotomiæ; 2° quies; 3° potus diluens mucilaginosus ex seminibus lini, petalis malvæ, violæ, limonatâ; 4° narcotica; 5° olea lenia amygdalarum, lini, &c; 6° balnea; 7° diæta tenuis refrigerans. Cavendum ab aquis mineralibus affatim haustis, à diureticis calidis urinam uberius in renes advocantibus; inde enim calculus commovetur, & nephritis excitatur: ptisana nitrata optimè conducit.

Nephrotomia impossibilis censetur, adeoque ad curam radicalem tantùm facere possunt lithontriptica, quorum usitatiora sunt, 1° aqua calcis ostreorum hausta, juxta methodum *Roberti Whitt*, cujus satis laudabiles effectus observavi; sed hæc per menses & annos continuanda; 2° Sapo albus pilularum formâ quotidie ad semiunciam, qui dolorem non raro sedat, & calculum lentè dissolvit; 3° Leve infusum arbuti uvæ ursi, vulgò *Buxerolæ*, quod calculos granulatos friabiles in minora fragmenta, glutine dissoluto, disrumpit; sed sine cautelâ dysuriam creat, & licet maximam lutulentæ urinæ copiam evacuet, ut infusum parietariæ, vix calculi molem minuit, ut expertus sum.

2. *Nephralgia arenosa* Bonet Sepulchret. observ. 21 &c. ad 27, vulgò *la Gravelle*. C. P.

Est species senibus tantùm familiaris, quæ raro renes, sæpiùs ureteres & urethram afficit; in quâ sedato dolore, lapilluli seminibus lentis, sed asperis similes, rubri, durissimi minguntur identidem; nulli verò sunt magni calculi; illi verò lapilli raro hærent in renibus, ureteribusve; vix ab ullo lithontriptico cognito dissolvuntur, & ad usque extremum senium vitam ægri miseram faciunt. De his vide *Dysuriam*. Laudantur in hoc morbo geranium gratia Dei, sanguineum, cynorrhodonis baccæ, spongia bedeguar, herniaria, thea,

thea, ſolidago, virga aurea, rubia, anſerina, ſanicula, alchymilla, pyrola, vinacei gigarta: vide *Heucheri Diſſert.*

3. *Nephralgia arthritica* Muſgrave de arthritide, cap. 9. & cap. 17. pag. 154, Sydenham pag. 485. D. P.

Eſt ea ſpecies quæ fit à materie arthriticâ, non renes, ſed membranas, perioſteumque vertebrarum lumbarium vellicante, qui dolor mentitur nephralgiam calculoſam; ſed diſtinguitur ab aliis ſpeciebus ex eo quod podagricos tunc afficiat, cùm dolores extremorum ſilent, & reſtituto dolore in articulis, evaneſcit. Arthritici præterea ſunt obnoxii veræ nephralgiæ calculoſæ, & calculus in illis eſt tophaceus, cretæ ſimilis, friabilis, qui faciliùs cæteris diſſolvi ſe patitur. Aquæ de Banieres hîc cenſentur aptæ: paroxyſmo podagræ non rarò terminatur hæc Nephralgia.

4. *Nephralgia rheumatica*; *Lumbago rheumatica* Sydenham de Rheumatiſmo, cap. 5. D.

Eſt immanis dolor idemque fixus circa lumborum regionem, ipſumque aliquando ad os ſacrum ſe demittens; paroxyſmum nephriticum mentitur, niſi quod æger non vomituriat: nam præter dolorem atrociſſimum, & vix ferendum circa ipſos renes, aliquando & ureteres per omnem eorum ductum ad veſicam uſque, eodem licet mitiori tentatur, qui & ipſi *Sydenham* olim impoſuit, tanquam à materiâ aliquâ ſabuloſâ in iis partibus hærente penderet, cùm reverâ materiæ rheumatiſmi peccanti & inflammatæ ortum ſuum debeat, quæ quidem partes illas jam ſolas urit, intacto reliquo corpore.

Immanis hic dolor, niſi abigatur eodem modo quo rheumatiſmus vulgaris, pariter etiam perdurat, pari ſævitiâ excrucians, adeo ut miſer æger nequeat procumbere; ſed vel lecto exſiliat, vel ſuper eodem erectus ſedeat, corpore interim perpetuâ agitatione nunc verſus anteriora, nunc poſteriora incliclinato, reductoque. *Hæc Sydenham.*

Evidens eſt ex his verbis non lumbaginem, ſed nephralgiam his ſymptomatis repræſentari; nec enim morborum genera à ſede nobis ſæpiùs ignotâ determinantur. De cætero repetitæ phlebotomiæ, & diæta tenuis, potuſque diluens hic omninò requiruntur, ut in rheumatiſmo.

5. *Nephralgia hyſterica* Sydenham de Colicâ bilioſâ cap. 7 pag. 132, & diſſert. epiſtol. pag. 430. A.

Eſt ea ſpecies quæ hyſtericas invadit quandoque, unde vomitio immanis cum dolore lumborum per ureteris ductum ſe extendens, & calculum renum mentiens, uno eodemque tenore diutiſſimè miſeras affligens, ita ut quandoque eas è medio tollat.

Hic morbus ſubitò invadit, ſubitoque etiam recedit more ſymptomatum hyſtericorum; augetur à repetitis clyſmatis, maximè verò à lithontripticis, & diureticis calidis: tollitur verò narcoticis. Vide *Dyſuriam hyſtericam.*

6. *Nephralgia hæmorrhoidalis* Nenteri. *Nephritis ſpuria*, rectiùs *Nephralgia plethorica.* A. P.

Eſt

Est ea species quæ à sanguine copiosiùs in renes affluente dependet, quod cognoscitur, 1° ex suppressione fluxûs catamenialis, hæmorrhoidalis, phlebotomiæ, aut scarificationis consuetæ, 2° quæ iis temporibus accidit quibus maximè illi fluxus accidissent pro more solito, 3° quæ his fluxibus sponte restitutis sponte cessat; 4° quæ demum signa plethoræ conjuncta habet; 5° nauseâ & vomitione sæpiùs caret; 6° dolores sunt magis externi, & ad lumbaginem accedunt, 7° crescunt à decubitu in lecto, victu calidiori; constipatione alvi stipantur.

Juvant phlebotomiæ, alvum emollientia, fluxus sanguinis ex utero, ano; nitrosa, diluentia, &c.

7. *Nephralgia purulenta* Bonet. Sepulchret. observ. 23, ubi quatuordecim hujus speciei historiæ proponuntur. C.

Urina deponit materiem albam fluidam, veluti lacteam; adest gravitas continua in lumbo alterutro, cruris stupor, lenta pyrexia, insignis corporis macies, nullus pyrexiæ paroxysmus; præcessere nephritis, vel nephralgia, hæmaturia, pituitosæ vomitiones. *Vide Mangeti Biblioth. Med. Pract. tom. 4 pag. 993; Ephem. Natur. Cur. Dec. 1. ann. 1679 observ. 182.*

Vide Chiliarchæ Townshend celebrem historiam apud *Cheynæum, the English Malady pag. 307.*

8. *Nephralgia à Pancreate* Manget. Bibliothec. Med. Pract. de Nephritide, pag. 545. Coll. Acad. T. 3. p. 330.

Chirurgus quidam sævis lumborum & dorsi doloribus excruciatus arenulas rubras cum urinis excernens, comitante vomitu gravissimo demum obiit. In cadavere erat pancreas tumidum, cancrosum, quo diaphragma perforatum, & vertebræ duæ exesæ fuerunt. Cancer hic nigricans ambos quoque renes corrupit, nigros & putridos effecit; nec in illis arenulæ, aut calculus inventus est. Hæc *Hertodius.*

9. *Nephralgia verminosa* Zodiaci Medico-Gallici, Riverii obs. 4 pag. 103 centur. 4.

Juvenis quidam renum dolore excarnificatus, demùm excrevit cum urinis vermes plurimos nigros, magnitudine, & longitudine acus communis, cornutos & friabiles, quorum duos *Pachecus* misit ad *Riverium.*

10. *Nephralgia mesenterica* Georg. Mercklini Ephem. Natur. Curios. Dec. 1 ann. 1677 observ. 50. C.

Dolor vehemens ad latus dextrum lumborum, & ad femur cum impotentiâ progrediendi; urina mutata, sæpiùs turbida & albescens, vomitio quotidiana, nauseæ continuæ, somnus nullus, extrema frigida; post mortem renes sine ullâ noxâ, sed in mesenterio abscessus pure & calculis tribus turgidus, & in pancreate calculus adhuc major nigricans.

11. *Nephralgia monstrosa* Collect. Academic. Tom. 3, pag. 169, obs. 277; ex Ephem. Nat. Cur. Cabrol. observ.

Est Nephralgia atrox cum hæmaturiâ, in quâ ægra cum urinis excernebat vermiformia frusta renum, & ren inventus post mortem portentosæ molis ponderans uncias septemdecim, simulque exulceratus.

 12. *Ne-*

12. *Nephralgia à carie* Vandermonde, Journal de Médec. Tom. 9, pag. 516, à D. Hazon. C.

13. *Nephralgia febricosa* Morton. Pyretol. Histor. 28, pag. 101.

Est species dirissima quæ urinâ rubrâ, dolore atroci renum, vomitione, algore extremorum, lipothymiâ, ægros in summum vitæ discrimen inducit, quæque optimis remediis vulgaribus ipsique laudano resistit; ea ab intermittentis febris larvatæ veneno dependens non tutiùs curatur quàm ope kinkinæ, ut omnes alii morbi febricosi.

14. *Nephralgia miliaris* Hamiltoni de febre miliari.

Est symptoma præcedens eruptionem miliarem cum crampis, odore perspirationis acido, &c.

15. *Nephralgia scirrhosa* Sachs Miscell. Curios. *à lienis luxatione*, Bonet. Sepulchret. observ. 30. C.

Nephralgia scorbutica Eugaleni est potius lumbago, nec ullàm nephralgiam observavit *Lind* in scorbuto in quo lumbago haud infrequens est.

Sympathicas nephralgias, quæ scilicet pendere putantur à vitiis in partibus à rene remotis, quæ solæ post mortem affectæ visæ sunt, missas facio, tum quia rariores, tum quia gratis tribuuntur vitiis partium remotarum, ut cordis, pulmonum; fortè siquidem pendebant à vitio renum quod post obitum evanescebat, v. g. à phlogosi, spasmo, &c: horum enim in cadavere nulla signa supersunt.

Nephralgias mesentericas, pancreaticas, nemo jure ex hoc genere expunxerit, cùm nomen genericum morbi non designet necessariò partem affectam, sed tantùm symptomata quæ ad datam partem referri solent; nihil autem obstat, quominùs hæc symptomata pendeant à vitio partis alterius proximæ nervos ex eodem plexu mutuantis.

16. *Nephralgia gravidarum* Puzos pag. 79. A.

Si dolor sit in lumbis, ad vesicam protendatur, urinæ difficiliùs fluant; cum dysuria vel mingendi cupiditate frequenti, urinis aquosis & paucis, nephralgia adest.

Huic conducunt phlebotomiæ repetitæ, oleum amygdalarum, clysmata emollientia, potus laxans, leniens. Procedit in gravidis à pressione vesicæ, ureteribusque illatâ; ab infarctu renum ob urinas crassas, lacteas, ob distractionem nervorum; clysmata, philonii romani drachmas duas vel tres recipientia, dolorem sedant.

17. *Nephralgia hæmaturica* Tralles de Opio Sect. 2 p. 36.

Cùm sanguis ex rene fluit ubertim in ureterem, is non rarò coagulatur, & in uretere retentus nephralgiam calculosam mentitur, ac dolores atroces in omnibus viis urinariis excitat, cum ischuria quæ ægrum capitali periculo exponit, nisi, cum emollientibus foris & intus exhibitis, opium in auxilium vocetur; accedit quandoque singultus.

XXVI. DYSTOCIA; à *Dys* difficilè, & *tokus* partus; *Partus difficilis*, *Accouchement laborieux*.

Eſt dolorifica, laborioſa ultra modum fœtûs excluſio, ſimulque muci, lymphæ amnii & dein ſanguinis effluxus.

Cauſa eſt reſiſtentia ex parte fœtûs aut viarum major quàm ut conatibus matris intra breve tempus vinci queat, ergo dyſtociæ principia ſunt ex parte fœtus major reſiſtentia ob molem majorem, ſitum incommodum, mortem, aut ſummam ejus debilitatem; ex parte matris anguſtia viarum, earum ſiccitas, & conatuum tum debilitas tum irregularitas.

Partus facilis accidit 1° circa finem noni menſis ſolaris; 2° præcedunt inſolitæ lumbagines; 3° tumor abdominis deorſum labitur verſus hypogaſtrium; 4° leucorrhœa mucoſa ex glandulis Nabothi per tres, quatuorve dies; 5° orificium uteri incipit hiare paululum.

Signa præſentis vel imminentis partûs ſunt 6° dolores lumborum fortiores, periodis ſucceſſivè brevioribus recurrentes, in quorum dolorum intervallis puerpera ad ſomnolentiam uſque non raro quieſcit; 7° pulſus frequentior, fortior ſolito evadit; 8° facies coloratior, calidior, ob reſpirationis, dùm dolores vigent, cohibitionem; 9° genitalia tument in labiis; 10 ſæpe vomitio, minimè noxia, accedit; 11° repetitis conatibus ſupervenit tremor minimè frigidus crurum & tibiarum proximiùs imminente partu; 12° ſimul cruentum quid ex utero ſtillat; 13° tunc orificium uteri magis hiat & repletur veſica ovali, quæ quovis tormine magis tenſa apparet, capite interim magis ac magis intra illam membranam extrorſum accedente; 14° creſcentibus & denſioribus torminibus crepant illæ membranæ fœtum obvolventes, & aquæ amnio contentæ cum impetu ad libram unam circiter profunduntur; 15° denique ſimul, vel cito poſt violento conatu fœtus capite primo & facie pronâ, & paulo poſt vel ſimul placenta, excluduntur cum reſiduâ amnii aquâ; 16° tuncque uberior ſanguis ſimul effluit, abdomen deprimitur, puerpera quieſcit, & dolorum prægreſſorum brevi oblivifcitur.

Cura. Torminibus partûs accedentibus, cùm ſcilicet quovis tormine os uteri dilatatur, membranæque protuberant, puerperæ, niſi alvus libera ſit, clyſma ex oleo, aquâ & catholicone infundendum eſt; ſi plethorica fuerit, vena ſecanda: in ſedili commodo, in quo reſupinari queat, collocanda; genua firmanda; mappâ utrinque extenſâ lumbi ſunt ſuſtinendi; de cætero crocotæ, tunicæ laxandæ, ſeu abdomen, & pectus ab omni preſſione liberentur; ovum ſorbile, cruſtulum cum vino ſorbendum, ſitis ſyrupo limonum cum aquâ temperanda, levis identidem deambulatio ſuadenda, obſtetrix perita os uteri exploret, & ſi trans membranas caput dignoſcat, ne feſtinet, ſed partum præſtoletur, puerperam in veris torminibus adjuvet; ſi verò trans membranas oblongas caput fœtûs

non percipiatur, Chirurgum aut Medicum in arte obſtetriciâ peritum ſtatim advocet.

Dyſtociæ ex parte Matris.

1. *Dyſtocia à debilitate* Mauriceau chap. 10 livr. 2. A.

Mater vel habitualiter eſt infirma, vel actu debiliores edit conatus. Habitualiter infirma eſt vel à conſtitutione nativâ, vel ob morbos prægreſſos, vel ob ſtructuram vitioſam, ut ſi ſit gibba, elumbis, clauda, maximè ſi organa reſpirationis ſint debilia, ut in aſthmate, phthiſi; cognoſcitur actu debilis ex pulſu parvo, faciei pallore, extremorum frigiditate, animi dejectione; tunc autem vino & cardiacis ac conſummatis, aromaticis refocillanda eſt.

Si gibba, elumbis, clauda, aſthmatica, auxilio obſtetricii viri eſt adjuvanda; ſi puſillanimis eſt, hilari vultu, promiſſis, exemplis ad bonum animum adhortanda: ſi verò ideo conatus ſufficientes non exerat, quia delirio, vel ſopore eſt detenta, nec proinde ſtimulos uteri ſentit, phlebotomiâ, clyſmatis acribus aut appoſitis huic morbo remediis ſenſus eſt revocandus: obſtetrix verò ſucceſſivâ digitorum in uterum immiſſione & aſſiduâ ejus orificii diductione partum ſollicitare debet, uſquequo manu immiſſâ fœtum, arreptis pedibus, extrahere valeat.

Si menorrhagiâ, aut ſi epilepſiâ, eclampſiâve laboret, Chirurgi operâ fœtus quantociùs educatur. Vide *Menorrhagiam gravidarum*.

2. *Dyſtocia à colicâ* Mauriceau chap. 10 liv. 2. A.

Quantum ad partum neceſſaria ſunt tormina uterina, tantum noxia eſt colica, quæ nedum reſpondeat utero, ejuſque orificium diducat, ipſum orificium potiùs arctat, & aliorſùm dirigitur, ut ad diarrhœam excitandam. Clyſmata verò emollientia, laxantia, quæ colicam ſæpiùs compeſcunt, tormina partûs excitare ſolent, adeoque duplici titulo indicantur; ſuadentur etiam in colicâ linteorum calidorum applicatio, uſus olei amygdalarum, & pulſu vigente phlebotomia.

3. *Dyſtocia à pathemate* Mauriceau chap. 10 pag. 258 liv. 2. A.

Gravidæ vehementibus animi pathematis ſunt obnoxiæ, quibus nihil eſt perniciofius in parturitione, tum quia vires ad hoc opus utiles exſolvuntur, ut à metu, mœrore, pudore, puſillanimitate; tum quia divertuntur, ut ab indignatione, irâ ſimilibuſque: in his verò ſola Medici & obſtetricis facundia præſtat; quippe animus proſtratus promiſſis, verbis hilaribus, exemplis conſolantibus erigendus eſt, vel narrationibus, geſtis, fabulis appoſitis ab ideâ moleſtâ avocandus, ſpe pulchræ prolis ſexûs quem cupit, promptæ liberationis.

4. *Dyſtocia ab anguſtia* Mauriceau chap. 10 liv. 2. A.

Vias anguſtant ſimulque conatibus inutilibus anſam præbent excrementa alvina, quæ proinde clyſmatis laxantibus ſunt expurganda, antequam fœtus intra orificium delabatur; tunc enim clyſma nec immitti, nec pro-
deſſe

desse posset ; urina copiosior in vesica latens debet per catheterem educi, si clysma, ambulatio, aliaque auxilia non suffecerint. Primiparæ juniores, sicciores debent longè ante partum & instante partu butyro insulso, pomatis emollientibus, vaginam & os uteri sibi inungere, maximè verò si longè ante partum, aquæ, amnio rupto, elapsæ sint. Si tumores syphilitici vaginam angustant, quantociùs & primis etiam graviditatis mensibus, sine præmissis tunc temporis balneis quæ gravidæ non ferunt, litus mercurialis ad hos resolvendos, cautè tamen, est usurpandus, ut successit *Barbeyracio*.

Demùm si os uteri non sufficienter hiet, utcumque conatus matris vegeti sint & debito tempore duraverint, illius oris margo est non ungue, sed convenienti instrumento secante scindendus, vitando partem superiorem.

Si membrana fœtum obvolvens extra vulvam propendeat, durior sit, non crepet, atque simul fœtus sufficienter extrorsùm protrusus, orificiumque uteri ita diductum ut spes sit fore ut fœtus exclusioni nihil obstiturum sit, sub his conditionibus tantum ungue, vel alio modo illa chorii membrana disrumpenda est.

Seniores & primiparæ difficiliùs pariunt ob rigiditatem partium, ossium immobilitatem.

Si angustia sit immedicabilis, ad operationem cæsaream deveniendum, aut matri fœtuique moriendum est.

5. *Dystocia ab hysteroloxia*. A. Vide Bened. Pelisæi Dissertat. Argentinæ 1758.

Dystociæ culpâ fœtûs.

6. *Dystocia à mole fœtus* Mauriceau *ch. 29 & 25 liv. 2.* A.

Moles major est vel in toto, vel in parte, sæpiùs verò in parte, ut cùm hydrocephalo, ascite, aut hydrothorace fœtus laborat, nec non cùm monstrosè adhæret alteri fœtui; si explorato utero per manum immissam judicet obstetricans impossibilem fore partum, nisi Chirurgiæ auxilium intercedat, quoniam à partu pendet vita matris & fœtûs, nec utraque servari possit, & mors fœtûs hydropici aliunde expectanda sit, necessum est fœtum aliunde minimè evasurum matri immolare, ut saltem matris vitæ consulatur; ergo cultro hamato solerter ope manûs sinistræ in uterum immissæ directo & dextrâ impulso incidatur caput hydrocephalicum, abdomen asciticum ad aquarum effusionem, quo facto fœtus facilè retrahetur. Cùm verò molis & figuræ monstrosæ est fœtûs, eodem cultro ad juncturas incidantur sigillatim artus, & sic per partes extrahantur, cavendo maximè ne cultri apex extrorsùm vergens uterum lædat.

Si moles creverit à numero fœtuum, difficiliùs est manum in uterum immittere; interea eligantur ambo ejusdem fœtus pedes, qui collati aut manu ad usque inguina extensâ, cognoscetur, & sic ab illo liberetur mater incipiendo

piendo à magis obvio ; dein verò caveat ne placentam educat antequam alter fœtus exierit, ne ſcilicet durante hocce labore ſanguis ex placentæ ſolutæ radicibus ubertim effluat, quippe ſæpè accidit, ut una placenta duobus fœtubus ſit communis. Fruſtrà autem ad alterius fœtus excluſionem naturæ conatus præſtolareris, cùm mater novo hocce labore deterreatur, adeòque ni vegeta ſit & animoſa mater, fœtus manu Chirurgi extrahendus eſt modo quo poterit commodiſſimo, & promptiſſimo.

Si fœtus ſit rectè conſtitutus, ſed reſpectu viarum uteri craſſior, tunc eum enecare nefas judico, & ad cæſaream operationem, quæ fœtum, matremque ſervare poteſt, confugiendum eſt.

7. *Dyſtocia à fœtu mortuo* Junckeri Tabul. Medic. 112. Chirurg. 102, Ill. Mauriceau, liv. 2. chap. 30, 12, 14. A.

Conjectamus fœtum mortuum 1° ſi gravida vulnerata : 2° ſi gravi menorrhagia laboret ; 3° ſi fœtus nondum maturus ; 4° ſi ante quatuor, pluresve dies aquæ amnii elapſæ ſint ; 5° ſi mammæ flaccidæ ; 6° ſi facies matris plumbea ; 7° ſi oculi intropreſſi, aſpectu languido, ſi fœteat anhelitus, ſi totus uterus attollatur per intervalla.

Aſſerimus fœtum mortuum 1° ſi à multis diebus non moveatur ; 2° ſi multi ex utero humores fœtidi cadaveroſi exſtillent ; 3° ſi dolorem magnum & pondus in utero ſentiat mater ; 4° ſi fœtus, velut mola, à gravitate ſolâ volutetur quoverſus mater inclinat ; 5° ſi matri ſyncopes, vel convulſiones frequentes accidant ; 6° ſi dudum ex utero funiculus umbilicalis aut placenta exierit ; 7° ſi manu in uterum immiſſâ fœtus ſentiatur frigidus, nullus in fontanellâ, in funiculo, in carpo pulſus ; ſi caput molle, ſuturis hians, oſſibus ejus decuſſatis. Fœtus autem mortuus, ſi aquæ elapſæ ſint, magis putreſcit intra biduum, quàm putreſceret intra quatriduum, vel extra uterum, vel intra amnium integrum.

Cura. Expectandi conatus ad partum ; medicamina fœtum expellentia noxia ſunt, aut inutilia, teſte *Mauriceau* ; embryulcia ſeu fœtûs extractio, eaque matura locum habet ; & quoniam laborioſa eſt etiam ſi fœtus optimum ſitum ſervet, ad hamulos non deveniendum niſi plura ſimul ſigna mortis fœtus concurrant ; cùm certò mortuus eſt fœtus, cavendum, ſi pedibus trahatur, ne caput ab humeris avulſum in utero reſtitet ; ſi caput offerat, ſæpiùs hamulo caput extrahendum eſt, imò ad inſtrumentum *tire-tête*, dictum, quandoque confugiendum eſt, artus diſciſſi ſeorſim eximendi.

8. *Dyſtocia à fœtus ſitu ; Accouchement contre nature.* Mauriceau, chap. 13. ad 27. A.

Multiplex eſt vitioſus infantis ſitus ; 1° ſi *pedibus* primum naſcatur, uno vel duplici exertis : Is ſitus periculoſus, ſed minus cæteris ; 2° ſi *nates* primùm prodeant, infantes ſub ipſo partu non rarò moriuntur ; 3° ſi *manus* præcedit, ſitus eſt periculoſiſſimus. In omnibus illis circumſtantiis 1°. ambo pedes quærendi ſunt, & manu Chirurgi apprehenſi foras deducendi : 2° ita invertendus eſt fœtus, ut ejus facies gravidæ coccygem reſpiciat, ne men-

mentum ejus offibus pubis incuneetur : 3° cùm ad pectus deventum eſt, obſtetricans debet digitis diductum tenere os uteri, & puerpera fortiter conniti, ut caput anguſtiam pertranſeat, ne conſtricto circa collum fœtûs utero capitis excluſio impoſſibilis evadat : 4° ſed antea manus utraque fœtus deorſum eſt adducenda.

9. *Dyſtocia à ſecundinis elapſis.* Mauriceau, ch. 26 & 27. lib. 2. A.

Si *funiculus umbilicalis* primùm prodeat, eo in ore uteri conſtricto præpeditur circulatio à matre in fœtum, & fœtus intra breve tempus, ut ſemihoram, ociùs, ſeriùſve moritur.

Si *placenta* primùm extra uterum prodeat, non ſolùm fœtus multum periclitatur, ſed etiam mater ob hæmorrhagiam uterinam ſummo in periculo verſatur.

In ambobus caſibus quantociùs Medico-Chirurgus debet fœtum utcumque benè collocatum invertere, pedes apprehendere, & antequam funem umbilicalem ligare aggrediatur, gravidam liberare, quo facto ceſſat hæmorrhagia matris, & illicò baptiſatus fœtus, calidè fotus, refocillatur halitu vini calidi, in quo cinnamomum, aut quid ſimile, ebullierit.

10. *Dyſtocia à molâ*, Mauriceau ch. 31. libr. 2. Heiſter. Chirurg. cap. 156 ; Juncker. A.

Mola quæ *falſum germen* dicitur, ſi bimeſtris vel trimeſtris ſit, eſt moles carnoſo - lymphatica, ſæpè hydatidoſa, in quam mutata eſt placenta ; cùm fœtus, in ipſo omnio- contentus, non explicatus fuit. Cognoſcitur 1° ex ſignis graviditatis uſque ad quartum vel quintum menſem ; 2° ex eo quod hoc elapſo tempore nullus verus motus aut totalis aut partialis percipiatur in utero, niſi adſit ſpaſmus ipſius uteri ; 3° maſſa gravitans pondere ſuo delabitur quoverſus inclinat abdomen mulieris ; 4° multò majora ſunt gravidæ molam quàm fœtum geſtantis incommoda, ut laſſitudines femorum & tibiarum, mingendi difficultas, gravitas in pelvi ; 5° mammæ minus turgent, veroque lacte non ſcatent ; 6° Abdomen à molâ æqualiter intumeſcit, à fœtu verſus umbilicum magis prominet, mola abſque ſocio fœtu, & ſolitaria gignitur, ſæpiùs circa ſecundum, tertiumve menſem ab utero ſpontè excluditur prægreſſis partûs doloribus. Sunt quæ utero adhærent firmiùs cæteris ; ſunt quæ in annos plures utero latent.

Molæ excluſio vel medicamentis excitatur, vel arte chirurgicâ ; primo modo præmiſſâ frequenti unctione vaginæ, imò ſemi-cupio & ſectione venæ pedis, purgabitur ægra, & poſt paucas horas ab aſſumpto cathartico clyſma acre injicietur, ut tormina partûs excitentur, modò metus menorrhagiæ abſit.

His irritis, maximè ſi mola utero hæreat, ſimulque os uteri paululum hiet, obſtetrix manum inſinuabit in uterum, & vel manu, vel hamulo molam extrahet.

XXVII. HYSTERALGIA; Hyſtralgia Haſſelquiſt Iter in Palæſtinam ; *Dolor uteri* Auctorum ; *Mal de mére*, *fortraiture*, *colique utérine.*

Nomen *Hyſteralgiæ* debetur *Montalto in Synopſi morborum ;* oritur ab *hyſteros*, uterus, & *algeia*, dolor.

1. *Hyſteralgia ab hyſteroptoſi.* Claſſ. I genus 49 ; *Deſcente de matrice.* L.

Eſt dolor uteri ob ejus prolapſum. Vide *Hyſteroptoſim*, in *Claſſi I gen.* 49. *Vide Aſtruc. Tom. III cap.* 10.

Vide curam apud *Sydenhamum tom.* 1 *pag.* 435.

2. *Hyſteralgia ab hyſterocele*, Hippocrat. de Morbis mulierum, lib. 3. 4. 5. paſſim : *Ab Hiſteroloxia*, Claſſ. I. gen. 55. D.

Eſt ea quam inducit uteri è nativâ ſede dimotio, cui morbos plurimos hujus viſceris paſſim tribuit *Hippocrates*; ſed hi perverſi uteri ſitus, utplurimùm graviditatis ſunt comites ; aſt dolores inde exſurgentes ad dyſtociam attinent, aut graviditatis ſymptomata, ut graviditatis tubalis, abdominalis, &c. *Vide Claſſem ultimam.*

3. *Hyſteralgia à menoſtaſiâ. Colicus dolor in purgatione menſtrua* River. cent. 4. obſ. 85. *Colique des mois.* D. P.

Eſt ille dolor in utero, lumbis, femoribus, qui quovis menſe à difficili aut retardato catameniali fluxu dependet, qui dolor virgines potiſſimùm ſanguineas adoritur, & ſingulis menſibus per aliquot dies eas divexat, unde etiam convulſiones excitatas vidi. Vulgò verò creditur illos dolores pendere ex diſtractione vaſorum uteri à ſanguine viſcoſo, copioſo, aut à vaſis anguſtis, ſiccis, rigidis, effluxum illum denegantibus ; & reapsè rarò accidit, ut is affectus mulieres quæ jam peperere, aut pluries catamenia expertæ ſunt, afficiat, niſi ob frigus ſuſceptum balneo, vento, potu, fluxus ille difficilior evaſerit.

Auxilia in hoc morbo convenientia ſunt phlebotomia in ipſo dolore, clyſmata oleoſa, anodyna, potiſſimùm verò ſemicupia tepida, infuſum croci orientalis, florum calendulæ, cheiri, potus theiformis ex foliis chenopodii Mexicani. Vide plura apud Aſtrucium *de Morbis mulier. tom.* 1.

4. *Hyſteralgia cancroſa*, *Cancer uteri* Aſtrucii cap. 7 tom. 3. *Cancer de la matrice.* C.

Cancer uteri occultus hunc dolorem inducit, ulceratus verò Leucorrhœam excitat dolorificam. Vide *Leucorrhœam.*

Cancer uteri occultus cognoſcitur ex dolore circa inguina, abdomen, imum ventrem, ac lumbos, necnon ex tumore duro in regione uteri ſi contrectetur manibus ; qui tumor renitens, inæqualis, lancinantibus doloribus jungitur per intervalla ; quem tumorem dolentem præceſſit durities ſcirrhoſa, ſimplex, diuturna ; hic ſcirrhus dein expanſus eſt in tubercula inæqualia, dura, quæ etiam tactu explorantur, ſi uteri collum vel vagina afficiantur.

hoc

hoc morbo : tactus autem non secus ac motus corporis hunc dolorem exasperant.

Sublevatur hic dolor diætâ refrigerante ex offis hordei, oryzæ cremoribus, lacte bis vel ter in die sumpto, abstinentiâ à vino, à salsis, piperatis, ab usu veneris; sedatur potu ex levi decocto radicum althææ, vel infuso florum malvæ, seminum lini, balneis aquosis, vel semicupiis, sero lactis, jusculis ranarum, pulli, laudano liquido solidove quovis vespere sumpto. Possunt & injectiones demulcentes in vaginam leniter immitti ex lacte, decocto hordei mundati, infuso florum violarum, malvæ, seminibus lini, mucilagine seminum psyllii, succo solani hortensis, &c : extractum hyoscyami albi ac cicutæ non raró profuit.

Vide ulteriùs *Leucorrhœam cancrosam.*

5. *Hysteralgia ulcerosa*, *Ulcère de la matrice*, Astruc. de Morbis mulier. Tom. 3 cap. 4. C.

Hæc species ferè semper stipatur ulcere interno uteri adeoque & effluxu fœtidissimo, sanioso, cruento ex vaginâ, unde morbus pertinet ad menorrhagiam ulcerosam, aut ad leucorrhœam ulcerosam ; de cætero cùm præcesserit metritis, seu inflammatio uteri, hysteralgia hujus morbi sequela habenda est, & eadem auxilia fermè requirit ac hysteralgia cancrosa ; sæpiùs enim uteri ulcera cancrosa evadunt.

Apostema uteri designant metritis non resoluta, febris exacerbans, tumor & dolor obtusus uteri, sudores, &c.

6. *Hysteralgia scirrhosa* ; *Scirrhe de la matrice*, Astrucii tom. 3 cap. 5 : Puzos du scirrhe de la matrice. C.

Cognoscitur ex molestâ sensatione ponderis in regione uteri, ex ipsius tumore duro, renitente, tactum tolerante ; maximè si per vaginam explorari possit, aut si uterus sursum propellatur digito in vaginam immisso, & corpore resupinato, cruribusque flexis ; potest tamen confundi scirrhus si totum uterum occupet cum graviditate, ni signa accuratiùs inquirantur ; aut cum hydrometra, cùm scirrhi moles est, notabilis dolor gravativus deorsum trahit, & ægra vix stare potest, ac imminet hysteroptosis, tumorque delabitur quò versus corpus inclinat ; inveteratis scirrhis superveniunt leucorrhœa, ædematia, febris intermittens, &c. *Vide curam apud Auctores.*

Conqueritur mulier de gravativo dolore circa podicem, atque distensivo circa uterum, inguina & lumbos. His admonitus Medicus palpo explorans hypogastrium, duritiem in eâ regione percipit, à pressione leviter dolentem ; si fortiùs prematur uterus, cedit & rursùs restituitur ; si in vaginam digitus immittatur, cervix uteri crassior, brevior, aspera, in ambitu durior, & aliquatenus dolens observatur.

Dolores inguinum & lumborum, stante muliere, graviores sunt ; accedit meiendi difficultas, accessus febriles, inappetentia.

Sæpiùs scirrhosus evadit uterus, dum catamenia cessant circa quadragesimum

mum quintum ætatis annum, cùm lac ſuppreſſum fuit puerperis, cùm ictus uterus paſſus eſt, cùm terrore ſubito fluentia catamenia ſiſtuntur.

Scirrhus incipiens vix ulla ſui præbet indicia, tunc hyſteralgia accedit, cum mole adauctâ moleſtat.

7. *Hyſteralgia pruriginoſa*, *Pruritus uteri* Roderici à Caſtro libr. 2 cap. 9. *Le Prurit de l'Uterus.* L.

Definitur ab Auctore ardens ſcalpendi, coeundique tentigo, cum maximo deſiderio & dolore, quod ſæviorem reddit affectionem; verum hæc libido intenſa ad nymphomaniam attinet: Hyſteralgia verò pruriginoſa eſt dolor potiſſimùm in vaginâ à materie acri, ſæpiùs herpeticâ, puſtuloſâ, quæ continuò ſcalpendi neceſſitatem inducit, cum rubore, ardore & phlogoſi partis affectæ; pendet à materie ſeroſâ, acri, ſalſuginoſâ, quandoque herpetica, quandoque ſyphilitica, alias cum puſtulis, alias ſine puſtulis.

Curatur refrigerantibus, ut balneis repetitis, præmiſſis juſculis ex lactucâ, cucurbitâ, ſeminibus frigidis, quibus venter pulli infarcitur, additis diureticis ſanguinem lixiviantibus, ut ſyſimbrio aquatico, cochleariâ, acetoſâ, necnon mucilaginoſis, ut ranis, cochleis, floribus malvæ, radice althææ; hæc præmiſſâ phlebotomiâ & catharſi conveniunt, noctu verò emulſiones, julapia: æſtate aquæ acidulæ Vallenſes, Aleſienſes; inter topica folia plantaginis; vitis, roſarum petala, præparata ſaturnina, &c. primas tenent.

8. *Hyſteralgia ab oſſe*, Edward Hody Philoſoph. tranſact. vol. 9. pag. 191.

Mulier quæ dudum laborabat dolore gravativo in regione uteri, necnon tuſſi, dyſpnœa, difficultate mingendi, dolore inter dejiciendas feces, erat aſthmatica à ſcirrho pulmonum, ſed præterea in utero inventa eſt ſubſtantia oſſea, cujus iconem vide ibidem *tabul. VIII. figur. 113.*

9. *Hyſteralgia febricoſa* Morton Pyretol. pag. 92. *Febris intermittens dolores partus ſimulans* hiſtor. 19. 20. &c. A. P.

Eſt dolorum, ſpaſmorum, animi deliquiorum concurſus, qualis in parturientibus obſervatur, ſed oriundus à veneno febris intermittentis, adeoque per periodos ſingulis vel alternis diebus recurrens; in gravidis abſunt lumborum uterique dolores, vomitiones, ſpaſmi, vociferationes, ſed ex recurſu periodico, ex urinâ lateritiâ, ex pulſu febrili, linguæ ſorditie, abſentiâ ſignorum partûs inſtantis, hæc ſpecies dignoſcitur.

Curatur hauſtibus febrifugis, præmiſſis phlebotomiâ, catharſi ac narcoticis pro rerum circumſtantiâ.

10. *Hyſteralgia vaporoſa. Colique hyſtérique de l'uterus.* L. P.

Sunt dolores uterini à paſſione, ut aiunt, hyſtericâ procedente, quorum duo ſunt potiſſima principia ex *Sydenhamo*, ſcilicet *menorrhagia* ſeu fluxus immodicus catameniorum, aut lochiorum, à partu laborioſo, necnon qui verſus quadrageſimum tertium ætatis annum, antequam catamenia recedant, ſolet accidere, & uteri *procidentia.* Diſtinguitur hæc ſpecies urinæ limpidæ copioſâ mictione, extremorum refrigeratione, animi dejectione, lachrymis & cachinnis ſe excipientibus, aliiſque hyſteriæ characteribus;

teribus; potiſſimùm verò hic morbus oritur apud puerperas à lochiorum parciori proventu & ſuppreſſione, ubi ſcilicet maturiùs aëri frigido ſe expoſuerint, de quibus omnino legi meretur *Diſſertatio Epiſtolaris Sydenhami ad G. Cole ſub finem.* In doloribus hyſtericis nil eſt utilius quàm laudanum cum duplo caſtorei, aut cum viginti guttis liquoris mineralis anodyni, aut cum tinctura ſuccini.

11. *Hyſteralgia ex abſceſſu* La Motte obſ. 57. des Tumeurs. C.

Mulier diris doloribus ab oſſe ſacro ad oſſa pubis excruciata, ſedem morbi in vaginæ fundum referebat, tactu exploratis omnibus vicinis partibus, invenit Chirurgus infra os ſacrum & è coccygis latere locum dolentem fluctuantem pollicis latitudine, quo pertuſo patella puris fœtidiſſimi effluxit, & ægra convaluit.

12. *Hyſteralgia Imprægnatarum.* L.

In felicibus graviditatibus uteri ſenſibilitas & quæ ex ejus extenſione atque catameniorum retentione oriuntur ſymptomata, utplurimùm tribus vel quatuor primis menſibus terminantur, aut maximè minuuntur, hoc ſignum eſt bonæ graviditatis, quoniam diſtenſio uteri cùm triplam acquiſivit diametrum, eſt ad ejus diſtenſionem cùm duplam obtinuit, ut ſunt diametri; interea tamen capacitas acquiſita in primo caſu eſt ad capacitatem in ſecundo, ut cubi diametrorum, ſeu ut 27 ad 8; capacitas uteri eſt ad ejus diſtenſionem in hiſce duobus caſibus ferè ut 5 ad 2, adeòque creſcit in duplo, triplove majori ratione quàm ejus dolores, ſicque ſucceſſu temporis quàm minima fibrarum ejus elongatio ſufficit ad magnum volumen utero conciliandum; ſenſibilitas eò minor etiam evadit quò majus tempus adhibetur ad diſtenſionem eamdem, & quò minor eſt diſtenſio; aſſueſcit enim his natura & ab aſſuetis non patitur.

Priora recens imprægnatarum ſymptomata eò citiùs poſt conceptionem accidunt, quò citiùs recurrit catameniorum periodus, ea verò ſymptomata quæ ab uteri ſenſibilitate, à plethorâ, & à ſanguinis ſpiſſitudine procedunt, ſunt cacoſitia, malacia, nauſea, vomitus pituitoſus, ptyaliſmus viſcoſus, pyroſis acida, laſſitudo, hyſterica phænomena.

His ultra tres vel quatuor menſes perſtantibus aut etiam gravioribus medetur phlebotomia, alvi libertas clyſmatis concilianda, ciborum delectus.

Hyſteralgia gravidarum ſeu circa ultimos graviditatis menſes aliam therapeiam exigit.

Diſtinguitur hyſteralgia imprægnatarum à colicâ ex eo quod 1° Hypogaſtrio inſideat potiſſimus dolor; 2° quod nephralgici dolores accidant, aut lumbaginoſi; 3° quod vomitio ſe comitem addat; 4° quod clyſmata licet reddita nullum levamen afferant, diſtenſio uteri, nervorum vicinorum preſſio, incuſandæ ſunt, ut in hyſteralgiâ catameniali.

His gravidis ſuccurrunt 1° Phlebotomia; 2° Victus legitimus: 3° Exercitium moderatum; 4° Alvi libertas.

Gravidæ verſus quartum menſem dolore inguinum divexantur noctu & per

per intervalla recurrente ac claudicationem inferente, quod ex ligaminum rotundorum diſtractione fit, & ſponte evaneſcit.

13. *Hyſteralgia lactea. Infiltrations laiteuſes* Vandermonde Journ. de Medec. Juill. ann. 1759 auctore D. Levret. L.

Puerperæ huic ſunt obnoxiæ à lacte ſuppreſſo, ſuffocato, ab aëre frigido ſuſcepto : raró nutrices hunc morbum incurrunt.

Initio dolor gravativus in pelvi & in inguinibus, debilitas in femoribus; ligamenta rotunda uteri dolent. In progreſſu infarctus femoris, cuti concolor, vix dolens, parùm prominens; creſcit tumor femoris, cùm accedit tumor ſimilis in tibia, ſed hujus tumore accedente dolor remittitur ; dein pedes intumeſcunt, aſt quâ ratione tument minùs dolent quàm ante tumorem.

Fit ſtatus morbi intra octo decemve dies, & cùm declinatio accedit, intumeſcentia crurum prima recedit, dein tibiæ & ſucceſſivè pedes detumeſcunt, ut *in œdematiæ* reſolutione.

Differt œdematia lactea ab œdematia lymphatica ; 1° Quod lymphatica pellucida ſit, lactea verò opaca : 2° Quod lymphaticæ ab imis partibus ad ſuperiores procedant, è contra lacteæ à crure ad tibiam, inde ad pedes ſe extendant. 3° Lactea œdematia originem habet juxta uterum, unde ad infimas partes ſe diffundit.

Curatio. Incipienti morbo ſudorifica & levia cathartica ad reſolvendum lac in maſſa ſanguinis retentum & nondum alicubi decumbens ſunt aptiſſima remedia : verùm facto lactis decubitu ſeu partium quarumdam infarctu, ſapo cæteris medicaminibus præſtat. Cataplaſma è plantis emollientibus cum mica panis & ſapone œdemati lacteo reſolvendo convenit; ſapo in clyſmate ſolutus etiam prodeſt, nec non formâ ſemicupii in aquâ ſolutùs.

14. *Hyſteralgia Lochialis ; Tranchées naturelles des accouchées*, Puzos traité des dépôts laiteux, pag. 368. A.

Poſt partum naturalem accedunt tormina aliquot dies perſeverantia, periodica, in quorum intervallis puerpera perfectè quieſcit. Quilibet torminum hyſteralgicorum acceſſus definit per fluxum lochiorum vel cujuſdam grumi ſanguinis ex utero ; uterus qui in dolore tenditur, ceſſante dolore remolleſcit ; in intervallis, ſi paulo longiora ſunt, ſudatiunculam patitur mulier, viget appetentia & pacatè dormit.

Diſcrepat hæc hyſteralgia à metritide lacteâ vel enteritide lacteâ, 1° Quòd tormina hyſteralgica frequentiora ſint : 2° Stipata calore urenti, cephalalgiâ, ſiti, febre, doloribus vagis abdominis & lumborum : 3° Lochia magis ichoroſa ſunt ſeu fluxiliora, ſeroſa, fluunt magis propter irritationem quàm propter uteri conſtrictionem naturalem : 4° Lochiorum fluxus, nec ſymptomata minuunt, nec ægram ſublevant. Vide *Metritidem lacteam.*

Pro ſpecifico in hac ſpecie laudat *Baglivus* tincturam ſuccini extractam cum aquâ cinnamomi, & exiguâ doſi ſyrupi de cinnamomo : *Baglivi pag.* 224.

15. *Hyſte-*

15. *Hysteralgia ab Sparganosi*, *Dépôt laiteux dans l'hypogastre.* Puzos traité des accouchemens pag. 356. L.

Congestio lactis in hypogastrio cognoscitur, 1° ex eo quòd aliquot diebus à partu accidat : : 2° quòd præludant tormina insolita, vaga, importuna in toto abdomine, sed ad locum fixum terminata : 3° locus ille est in alterutro inguine, scilicet in textu cellulari peritonæi, ligamentis latis vel in ovario : 4° hæc tormina nec uterum indurant, nec lochiorum fluxum excitant, ut tormina naturalia puerperis communia : 5° anorexia, agrypnia, febris vel synocha, vel intermittens quæ horrores pluries in die repetit : 6° circa decimum aut decimum quartum à partu diem tumor tactu deprehendi potest : 7° si hi tumores negligantur aut malè tractentur, abscessus his in locis funestissimi superveniunt.

Dicitur hysteralgia licet uterus non afficiatur, quia ob torminum cum uterinis similitudinem facilè cum hysteralgiâ verâ confunditur, nec est genus morbi ad quod initio propiùs accedat, eum autem ab initio nosse operæ pretium est.

Curatur repetitis phlebotomiis, dein jusculis ex cichorio, taraxaco, chærophyllo, nasturtio aquatico, & sale Glauberiano, unde urinæ uber proventus ; clysmata etiam interponantur, dein catharticis terminentur juscula ; identidem verò boli ex pulvere viperino, cinnabari, millepedibus & antimonio diaphoretico præscribantur.

16. *Hysteralgia calculosa*, Puzos traité des accouchemens pag. 139 ; Mem. de l'Acad. R. de Chir. T. II, p. 130. Louis Journ. de Medec. Juill. 1759.

Calculi uteri sunt sæpiùs gypsei, leves, asperi, albi ; cognoscuntur tactu, specillo, excretione, ponderis sensu. Accedunt in quibusdam circumstantiis dolores gravativi lumborum, femorum, claudicatio à dolore, maximè si concurrat hysterocele ; *pruritus* ferinus vulvæ & inguinum juxta femora, dolores acuti febriles : *Marc. Donat. hist. mirab. l. 4, cap. 30. Schenck. obs. 4. Hystericis* cum leucorrhœâ putri, purulenta *Act. Erud Lipsiæ August. 1712 :* calculis triginta duobus in utero, vel tubis ; calculi illi diaphoretici sunt ut Bezoarticum. *Leucorrhœa* cum doloribus lancinantibus ex ulcere à calculo uterino. *Louis ibid. pag. 134*, & leucorrhœâ purulentâ, marasmus. *Dystocia* seu dolores similes illis parturientium Parei *de Generat. l. 24, cap. 9. Hippocrat. de Epidem. lib. 5, Sect. 2. Sterilitas* semper comitatur hysteralgiam calculosam. *Dysuria Blancardi anat. pract. obs. 74, Philos. transact. Hody 1736. Ischuria* à calculo uterino seu ab hysterolitho. *Ephem. Nat. Cur. Dec. 1, ann. 4, obs. 65.*

Hæmorrhois ab hysterolitho. *Duncan. Pathol. lib. 2* utero petrificato, uteri petrificatio.

Est ea quæ pendet à calculo intra vaginam genito, cùm perforatâ post partum vesicâ, urina in vaginæ fundo fibris lorisque interclusо suum tartarum deponit, inde dolores, tormina vaginæ & incessus difficultas. Operationem in hoc casu necessariam memorat *Puzos*. Carnium vegetationem

præ-

præcavent turundæ altiùs in vaginam adactæ, cùm poſt partum difficilem imminet colli veſicæ ſuppuratio.

De hoc morbo etiam videantur *Commentar. Academiæ Harlemenſis part. 3 pag. 603.*

Curatur extractione quam natura vel ars exſequitur, cùm hiat orificium uteri aut in vaginam propendet.

ORDO QUINTUS.

Dolores externi et artuum.

HUC refero dolores mammarum, trunci, lumborum, crurum, genitalium, &c, qui ad priores ordines non facile amandari poſſunt.

XXVIII. Mastodynia; *Douleur des mammelles.*

Notabilis & conſtans ſive periodicus ſive continuus mammæ alterutrius, vel utriuſque dolor; à *maſtos* mamma & *odyne* dolor.

1. *Maſtodynia phlegmonodes* Rod. à Caſtro de mammillarum inflammatione lib. 1, cap. 16. B.

Dolor eſt mammarum cum tumore, rubore, dolore pulſatili & renitentiâ, cujus cauſa eſt impetus ſanguinis per arterias mammarias accedentis ſolito major, ejuſque actio vehementior in vaſa ſanguifera mammarum: impetus ſanguinis eſt major, quod cognoſcitur ex pulſu duro, pleno, veloci aut frequenti ſimul, unde vaſorum mammæ diſtenſio, rubor, dolor, renitentia. Actio verò major eſt ob præpeditum ſanguinis tranſitum per vaſa minima, ut cùm dolent mammæ thoracibus ferreis, arctioribus balænis cinguliſque compreſſæ, ſanguis enim retrò urgens fortiùs agit in latera vaſorum quàm ſi more ſolito in venas facilè flueret; hic morbus ſæpe preſſionibus externis, ictibus nec non plethoræ, catameniorum ſuppreſſioni ſupervenit.

Curatur 1° victu tenui ex juſculis, cremoribus, potu diluente, refrigerante, ut ptiſanâ hordei, oryzæ: 2° phlebotomiâ repetitâ ex brachio vel è pede, clyſmatis emollientibus, cathartico antiphlogiſtico, cùm ſedata fuit inflammatio: 3° topicis initio emollientibus, dein anodynis ac reſolventibus; refrigerant lintea oxycrato frigido madida, vel irrigata decocto foliorum ſeminum lini; reſolvunt levia cataplaſmata ex pulpâ eorumdem, necnon meliloti, cum farinâ fabarum, melle, aceto, croco, medullâ bovis, butyro, oleo olivarum, &c.

2. *Maſtodynia puberum* Krameri Commerc. Norimberg. 1735 hebdom. 30 § 2. B.

Om-

Omnes pueri ad ætatem 12 vel 14 annorum pervenientes conqueruntur de dolore mammarum cum tumore & pruritu; mammæ, earumque areolæ inflammantur, & dolent, atque non raro vasa earum lactea excoriantur, & exsudant.

Cura exigit ut exprimatur serum albescens ibi latens; deinceps verò emplastrum apponatur. *Essais d'Edinbourg, tom. 7, pag. 122.*

3. *Mastodynia Pilaris* Roder. à Castro lib. 4, cap. 26; *Lactis contretio, Febris lactea* ejusdem; Græcis *Trombosis*, ac *Trichiasis*; Hispanis, *Pelo*; Gallis *le Poil*; Occitanis *Arcoussel*; *Lait grumelé.* B.

Fabula est *Alsaharavii* hunc morbum à pilo à matre deglutito ortum habere. Dolent acerrimè papillæ cum rubore, tensione, lactis paucâ & dolorificâ excretione, glandularum vicinarum mammæ turgescentiâ, necnon exiguarum glandularum areolæ dolore pungenti & nigredine; unde attactus labiorum alumni tolerari non potest; hi exigui acini nigri ab Occitanis *Cats négres* vocantur, & puerperas mirè discruciant; his adde papillarum fissuras cum inflammatione valdè dolentes, quibus accedit ephemera lactea horrore stipata, cum cephalalgiâ, sudore caseum acidum redolente, &c.

Hæc omnia caseationi, vel congrumationi lactis in mammis tribui solent; sed potiùs videtur inflammatio lactea, seu in lacteis vasis & glandulis oborta; an ab infarctu, an ab impetu illius humoris & sanguinis affluentis.

Curatur ut Mastodynia polygala; sed præterea fissuræ, seu rhagades illinuntur oleo ceræ, ovorum, mucilagine seminis cydoniorum, inspergitur pulvis gummi Arabici: Adhibetur cura *ephemeræ lacteæ Class.* 2ᵃ & *mastodyniæ phlegmonodes.*

4. *Mastodynia cancrosa; Cancer mammarum* Roder. à Castro lib. 1, cap. 22; *Cancer aux mammelles.*

Cognoscitur ex dolore lancinante per intervalla ab axillis, aut viciniâ ad mammæ quoddam punctum desinente, & instar subulæ eam perfodientis, cum tumore verrucoso, duro, profundo, initio; dein verò tumor tuberosus, inæqualis, venæ varicosæ, aliaque symptomata accedunt, de quibus vide *Carcinoma in Class. Xᵃ.*

5. *Mastodynia polygala; Sparganosis* Dioscoridis; *Lactis redundantia* Roder. à Castro, *lib. 4, cap. 25; Dépot laiteux aux mammelles* Puzos. B.

Lactis abundantia in fœminis quæ pepererunt interdùm tanta est, ut mammæ eam sustinere nequeant, ac præ copiâ distendantur, & incredibiles excitent cruciatus; tument, tenduntur, vix attrectari patiuntur ab alumno mammæ sic turgidæ, unde nisi fluat sponte lac ex papillis, id magis ac magis congeritur, & supervenit inflammatio, de quâ supra egimus.

Curatio est difficilior, si lac suum restinguere velit puerpera; facilior, si papillas alumno, vel catellis aut suctrici præbere velit aut possit, quod,

licet difficile sit & dolorificum, vitari vix potest per aliquot dies, usquequò lactis redundantia imminuta fuerit; interea diætâ tenui cavendum est, ne uberior lacti materies generetur; potu diluenti, diuretico, ut decocto radicum petroselini superfluum lac ad vias urinarias est deducendum, lochiorum fluxus est sustinendus, & fovendus cautissimè; clysmata sunt repetenda, phlebotomia etiam non negligenda; extùs verò linteis calidis, cataplasmatis resolventibus lactis caseatio avertenda, fluxilitas & excretio promovenda. Inter hæc præstant mel illitum, cataplasma ex foliis petroselini, cicutæ, ex quatuor farinis resolventibus; menthæ, salviæ, fœniculi, apii decoctum, ex quo embrocationes parantur, &c.

6. *Mastodynia butyrosa* Vandermonde Novemb. 1758 pag. 441; D. Fuun Med. Harlemensis.

Quadragenaria mulier post terrorem doloribus in utrâque mammâ vividis diù conflictata fuit; unicum levamen erat ab admoto igne, & simul frictione mammæ, quæ humorem flavum spissum ex papillis excernebat, quæ operatio multoties in die repetenda erat; sanata est litu ex oleis aromaticis cum spiritu vini, superapposito emplastro basilicone; demùm repetito usu æthiopis mineralis cum gummi tragacanthâ, radice guayaci, in pilulas redacti.

Humor hic flavus spissus butyro similis nomen dedit speciei.

7. *Mastodynia ex terrore* Act. Acad. Harlemensis part. 3 pag. 31.

Mulier ex terrore percellebatur, ita ut vehementes in mammis dolores persentiret, irritis pluribus remediis, calor carbonum ardentium cum lentâ frictione sublevabat dolorem, quâ frictione papillæ quid viscidi stillabant; mammæ vix turgidæ & tumidæ erant; dein spirituosis, & emplastro basilico mammis admoto dolor evanuit.

8. *Mastodynia emphysematosa* Roder. à Castro, de flatuoso mammarum tumore, lib. 1, cap. 17. L.

Pars cum albedine, elasticitate & tensione dolet sine glandularum tumore; pulsata mamma, si fides sit Auctoribus, sonitum edit. Distinguitur à primâ specie per albedinem mammæ; à cancrosâ mastodyniâ per uniformem, non tuberosum, tumorem; quodque nulla seorsim glandula dura sit, sed tota mamma æqualiter renitatur; dolor ille menstruatione accedente augetur, finitâ sæpiùs recedit.

Curatur remediis catamenia revocantibus, necnon topicis resolventibus, ut decocto foliorum anethi, meliloti, chamæmeli, florum sambuci. *Vide curam emphysematis I^æ Class. & pneumatosis X^æ Class.*

9. *Mastodynia apostematosa. Abscessus mammarum.* Roder. à Castro, lib. 1, cap. 16, pag. 111. L.

Præcessit inflammatio quæ non resoluta fuit, sed exacerbata sunt pulsatio, dolor, tensio; dein resedit tumor, remollescit, apice albescit, fluctuat, febris remissa, tunc pus in tumore genitum, quod præmissis cataplasmatis maturantibus, emollientibus foras per incisionem debet emitti atque detersum vulnus ad cicatricem perduci. Vide *Apostema in Class. I.*

10. *Masto-*

10. *Mastodynia portentosa*, Act. Soc. Lond. nº 52. L.

A mole mammarum, quarum altera 40, alia verò 64 libras ponderabat; hæc excrescentia intra noctem ferè supervenerat. Fœminæ Tolosati à suppressis catameniis mammæ portentosæ excreverant; sumptis emmenagogis catamenia e naribus effluxere.

XXIX. RACHIALGIA; *Dolor colicus Pictonum* Citesii; *Colica Plumbariorum* Ramazzini; *Colica Saturnina* Junckeri, *Damnoniensis* Huxhamii, *figula* D. Dubois ann. 1751; *Dolor colicus Pictorum* & *Figulorum* quibusdam; *Entripado* Hispanis; *Colique de Poitou.*

Genus novum ab *illustrissimo Astrucio* constitutum est nomine Rachialgiæ, ab *algeia* dolor, & *Rachis* spina dorsi, quia dolorum principium nervis medullæ spinalis tribuit.

Licet autem theoria Astruciana nondùm satis sit confirmata, non minùs retinendum est nomen generi huic ab aliis distinguendo utile, utpotè proprium.

Character hujus morbi consistit in atrocibus doloribus abdominis ad lumbos & dorsum serpentibus, pressione non crescentibus, cum umbilici non raró retractione, alvi constipatione, summâ pertinaciâ, manuum torpore, paralysique, aliàs artuum contracturis chronicis terminantibus.

Convenit cum *hepatalgiâ* calculosâ quod hypogastrium divexet maximè, & ad thoracem serpat, atque chronica fit & paroxysans; verùm Hepatalgia auriginem inducit sæpiùs, & hepatis regionem magis afficit; colicæ spasmodicæ valdè affinis est, & à multis pro biliosâ & spasmodicâ habetur.

1. *Rachialgia Pictonum; Malum biliosum* ab anno 1572. ad *1606*; *Colique de Poitou vegetale* C. Cl. Bonté Journ. de Med. Nov. 1761.

Est ea species quæ à vini, potûsque acido-austeri fermentati, acidorumque immaturorum nimio usu pendet.

Morbus Damnoniensis Huxhamii Londin. 1739 *Philosoph. transact. Tom. 9 pag.* 242. A pomaceo, Gallis *Cidre*, endemiam videre *Musgravius* & *Huxhamius: Vandermonde*, *Journ. de Med. 1758. pag. 133*: A pomaceo veteri iterum fermentato, & à vino immaturo, acido apud Pictones frequens fuit olim, observante *Citesio.* A vino albo non satis fermentato plures Monachos hoc morbo cruciatos *Piso*, *Sennertus*, *Citesius*, *Crato*, *Cardanus*, *Wepferus* memorant. A succo citri, à spiritu vitrioli, à potu acido, *Ponch* dicto, ortam vidit rachialgiam *illustr. Tronchin*, qui tertiam Rachialgiæ speciem constituit.

Symptomata sunt angor summus, & dolor atrox epigastrii, pulsus debilis, inæqualis, sudor frigidus, lingua sordida, halitus fœtens, vomitio viridescens, atra, pituitosa, acida; dein alvi adstrictio summa, vomitio minor, dolor quasi nephralgicus in umbilico, lumbis, dorso, cum sensu ponderis in perinæo, & urinâ, si flueret, crassâ: abdomen spasmodicè contractum;

dein brachia, manusque motu carent, femora ac crura dolent, artus & intestina alternatim cruciantur, paralysis, pustulæ rubræ morbum terminant. Differt rachialgia vegetalis, quæ à pomaceo in fermentationem acidam vergente, vetusto, ab aliis speciebus, quòd abdomen à pressione vehementer doleat, quod in metallica non accidit, quòd gradatim augescat morbus, ægri scilicet languent, pallent, facies ex flavo plumbea evadit, stomachus gravis est, dein nausea, ructus accedunt, dolent interanea; genua, crura debilitantur; pulsus debilis, inæqualis evadit; interea vomitiones viridescentes, acidæ, amaræ, lingua sicca, albescens, singultus; jam gastrodynia intenditur, inde in umbilicum serpit dolor atrox, umbilico minimè retracto, abdomen levem etiam pressionem refugit, constipatio pertinax, dolores artubus insident, tibias, genua cum stupore, brachia lacessunt; lumbago atrox, mitescentibus ventris doloribus; in statu morbi nulla pyrexia, nec sitis, nec delirium, nisi in secunda morbi periodo.

Curatio eadem ac speciei sequentis. Sedato dolore prosunt acidulæ Selteranæ, Glauberianæ martiales, & equitatio. Si aurigo superveniat, quod salubre est, signum est Rachialgiæ nuptam esse Hepatalgiam, ob bilis coagulum ab acido. Colicæ Pictonum medetur, si credamus *Sydenhamio*, usus copiosus balsami Peruviani, qui præscribitur ad guttas xx vel xxx sacchiari frustulo instillatus, bis terve in die; sed paresis huic remedio non cedit.

2. *Rachialgia febricosa; Colica ab intermittenti febre*, Burlet de Hispanorum morbis 1714; *Colica Pictonum* à causa remota prima, Tronchin p. 45, Riverii Prax. Med. Lib. X cap. 1; *Dolor de tripas y entripado* Hispanis. Vid. Journ. de Med. Nov. 1761 p. 415.

Hæc est species quæ febres intermittentes, remittentesve comitatur, vel presso pede sequitur, si malè curatæ sint; observata *Fernelio Patholog. lib. 6 cap. 10; Ballonio consf. 5; Spigelio de semitertiana, lib. 4. cap. 13; Carol. Pisoni consil. 3, 4, cap. 2*; Epidemica visa ab *illustr. Tronchino* Amstelodami ann. 1727. Hanc Veteres bili æruginosæ tribuerunt; Neoterici veneno febricoso, potissimùm tertianæ & hæmitritæi: aurigine sæpius stipatur.

Sensus est ventriculi, tenuiumque intestinorum asperrimus, cum alvi adstrictione; multa inflatio accedit per totum abdomen, potissimùm epigastrii, modò cum ructu, modò cum vomitione; dolor hic diuturnus, admodùm recidivans, remediis non facilè mitescens, in contracturas & paralyses abire solitus. Post epidemicam Rachialgiam Amstelodamensem peste sæviorem, sæpiùs visi sunt miseri superstites veluti larvæ arte quasi progredientes, exsangues, pallidi, manibus incurvis, pendiculis, cum voce clangosâ, debili, nec deerant aphoni.

Ad curationem missio sanguinis, fortiaque tum emetica, tum cathartica vitanda; alvus mollienda est fomentis extùs & balneis, intùs blandis alimentis & medicamentis, ut oleosis, mucilaginosis, farinosis; adde laxantia ex mannâ, pulpâ cassiæ cum oleo amygdalarum, sero lactis tepido, omni

ni trihorio parcâ dosi repetitis. *Citesius* cathartica chologoga expertus ad lenissima reversus est: Narcoticis abstinendum. Morbi reliquiæ sero lactis gramineo, cichoraceis, beccabungâ, taraxaco fugandæ; demùm tonus partibus acidulis aquis est restituendus.

3. *Rachialgia metallica; Colica Plumbariorum* Ramazzini de Morb. Artif.; *Dolor cardialgicus, spasmodicus à veneno* Frid. Hoffmanni T. II, pag. 257; *Colica Pictonum*, vulgò *Saturnina* Junckeri; *Colica Pictonum à veneno* Ill. Tronchin *Spec.* 2ª; *Mil-reech* Anglis, id est, *Vapor moletrinæ* Act. Soc. Reg. Lond.; *Colique des Peintres, de plomb, des Potiers, des Barbouilleurs.* C.

Est ea species, quæ oritur, 1° à vino acido interventu lithargyrii edulcorato; fraus detegitur ope lixivii alkalini, in quo dissolutio auripigmenti bullierit; 2° ab usu interno medicaminum ex plumbo paratorum, ut sacchari saturnini ad extinguendam venerem, ad gonorrhœam sanandam; 3° ab usu alimentorum in vasis stanno obductis, cupreis, rubiginosis diù servatorum; 4° à fumis arsenicalibus quibus nulla metalla carent, cùm igne tractantur; unde Metallurgi, & qui calceorum corium cerusâ fusâ dealbant sutores, huic sunt obnoxii; 5° qui varia pigmenta liquefaciunt, pulverant, tractant, ore assumunt, ut Pictores; 6° Figuli qui vasa terrea vitro ex plumbo obducunt; 7° ab antimonii crudi repetito usu interno, si fides sit *Ill. Tronchino, pag. 65*, imò ex cinnabari, viridi æris, colore ultramarino, aliisque pigmentis metallicis.

Hujus speciei exempla ubique sunt obvia, Monspelii, Nemausi, Alesiæ nobis observata.

Differt à vegetabili seu Pictonum, quia, non pedetentim, sed subitò dolores accedunt, quòd umbilicus retrahatur initio, quòd in atroci ventris dolore pressio abdominis dolorem non intendat, quòd in statu accedant pyrexia, sitis, delirium.

In hac soli artus superiores, inferiores nunquam, paralysi & stupore tentantur, sæpiùs umbilicus retrahitur, feces in scybala indurantur, ægri pallidi, tremuli, debiles fiunt.

Duplex autem est curandi methodus; 1ª ab *Ill. D. Dubois* in Nosocomio Charitatis Parisiensis frequentissimè adhibita, & dudum multis successibus firmata, docente *Illustr. Bouvart*, qui ex sexaginta ægris, quinquaginta novem sanari asserit; est methodus Drasticorum.

Æger adveniens sumit clysma ex decocto drachmarum duarum sennæ & pulpæ colocynthidis, cui adduntur diaphœnici drachmæ sex, benedictæ laxativæ semiuncia, mellis mercurialis unciæ duæ, & sæpè vini emetici unciæ etiam duæ. Post septem horas injicitur alterum clysma ex olei nucum & vini rubri ana unciis sex; die sequenti tartari stibiati magna dosis, vulgò ad grana quatuor, præscribitur; statim ab actione emetici datur theriacæ recentis semidrachma cum laudani grano; die verò tertiâ repetuntur clysteres; dein purgatur æger ex diaphœnici semiuncia, diapruni drachmis duabus, syrupi de rhamno uncia, apozematis sequentis unciis sex. Apozema fit

ex cuscutæ, polypodii & sennæ ana unciâ unâ, seminum anisi, & cremoris tartari ana drachmis duabus, bulliant in aquæ libris duabus ad uncias viginti; vespere hujus catharsis repetatur narcoticum; sustineantur hæc medicamina ope ptisanæ sudorificæ, ac potûs cardiaci cum lilio Paracelsi, maximè si dolores supersint, aut immineant, vel superveniat paralysis. Hæc methodus intra septimanam omninò sanat, & si epilepsia, paralysisve nondum accesserint, eos morbos prævertit, si sanatio imperfecta sit, iteratur partim vel omninò methodus, ipsisque atrocibus abdominis doloribus sævientibus hæc drastica usurpantur. Intra 23 annos *D. Burette* 1200 ægros hac methodo curavit & omnes exceptis 20 liberavit.

2º Altera methodus *lenitiva* est, quæ in ipso Nosocomio Charitatis ab *Ill. Bordeu*, Viennæ ab *Ill. De Haen*, & Monspelii, occasione tamen rarò datâ, ab omnibus Medicis usurpatur. In hac præscribimus oleum amygdalarum ad uncias plures in die, clysmata oleosa, fomenta emollientia, narcotica, levia laxantia, serum lactis & sopito dolore aquas sulphureas tùm thermales, tùm acidulas; ast à phlebotomiâ saltem repetitâ est abstinendum, quam exhorrent qui methodum drasticam sectantur. In secundâ periodo morbi hæc methodus à *Cl. Bonté* sola laudatur, in primâ verò drastica.

Mira certè opinionum de morbi causâ, & methodorum circa therapeiam repugnantia; in aliis morbis saltem acutis quæcumque sit methodus, natura non rarò morbis medetur, ast in hoc morbo solius naturæ vires non sufficiunt, & methodi licet omninò oppositæ morbum tollunt: in hoc certè ovaret magnus Medicinæ adversarius *Michael de Montagne*, qui in omni morbo methodum Medicis acceptissimæ oppositam æque successuram esse contendebat.

Hujus varietas est.

a *Rachialgia Saturnina*; *Colica Saturnina* Ilsemanni, 1752; Zeller, Docimasia vini lithargyrio mangonisati Tubingæ 1707; *Colique de plomb*.

Quotquot hoc vinum biberant constrictionem gulæ & dolorem ventriculi ac præcordiorum patiebantur, quibus accessit colica circa ventriculum & umbilicum, hinc & excrementa in scybala cogebantur; conquerebantur multoties de flatibus molestis, qui tamen nec sursum nec deorsum efflabantur, accessit vehemens mingendi conatus, inanis, & tenesmus; urina pene tincta erat, ac continuò turbabatur; pulsus erat durus & tardus, æqualis tamen; flavescebat album oculorum, genæ solæ rubebant, facies cætera virorem judaicum præ se ferebat; siccescebat os, ac vomituriebant; anxii insigniter toto temporis decursu erant, quam anxietatem adauxit horrida & insignis cordis palpitatio.

Potissima cura mali recentis & primorum symptomatum consistit in vomitoriis, purgantibus, oleosis, lacte diù continuando, terreis ex bolo armenâ, terrâ sigillata, oculis cancrorum, balsamo peruviano & vulnerariis. Lixivium calcis vivæ cum auripigmento sumatur, ejus guttæ sex in vini mangonisati unciâ affundantur, vinum turbabitur, & atramentosum colorem adipiscetur.

Vel

Vel olei vitrioli guttas decem affunde vini unciis tribus, vinum lithargyrio mangonisatum instar seri lactis albescet. Vide *Willisium*, *pharmac. pag.* 471.

4. *Rachialgia arthritica* Astruc. thes. de Rachialgia pag. 9; Tronchini *Colicæ Pictonum species* 4ª; Zelst de podagrâ 1738. C.

Ea est quæ cum arthriticis paroxysmis alternat, in quam scilicet arthritis sæpè terminatur, quâ reviviscente tollitur rachialgia: *Hippocrates libr.* 6. *epidem.* hanc alternationem dolorum articularium & intestinalium observavit, deinceps memorarunt *Andreas du Laurent*, *quæst. anat. lib.* 4. *quæst.* 8, *Roder. à Fonseca*, *Mercurialis*, *Musgravius*, &c. De Rheumatismo verò idem dicendum ac de podagra.

Si æger plethoricus vegetusque sit, phlebotomia præmittatur; cave ab acribus catharticis, maximè ab emeticis; suris apponantur vesicantia, & plantis pedum cucurbitulæ siccæ, dein emplastrum de galbano, fomentaque tepida suris & femoribus ut materies arthritica deorsùm vergat; molli culcitrâ, siccâ, tepidâ, ex floribus chamæmeli & sambuci farctâ foveatur abdomen; post lene clysma hydrogala, vel lac purum sæpiùs sumatur, exinde salus spectetur; sedatis doloribus vino generoso vires refocillentur; equitatione, vestibus hiemalibus corpus firmetur: hæc *Tronchin.*

a. In Cœnobio Savigny incipiebat morbus à cardialgia gravativa post cibum crescente, digestione tarda, molesta; succedebat alvi constipatio, feces duræ, siccæ, nigræ, tum pyrosis & trismus cynicus, seu ridendi cupiditas à titillatione cardiæ accedebat, mox sensatio stomachi sursum violenter distracti; inde dolor atrox epigastrii quasi à stomacho intorto; intestina videbantur sursum revulsa, abdomen durum, tensum, planum, quasi vertebris adhærens, omnes musculi dolebant quasi divellerentur; postea atrociores artuum dolores accedunt, quasi cubiti, genua, crura lacerarentur. His succedit impotentia artus movendi cum sensu tactûs imminuto, dolore ad stomachum redeunte; pectus etiam doler, sternum confractum videtur, vix plumæ attactus toleratur, ustio est lenior hoc dolore: urinæ paucæ, alvus constipata, pulsus sanus est nisi typhus superveniat.

An hæc species tribuenda est tartaro pomacei quo utuntur Normanni eoque non satis à doliis deraso? An quod fructus immaturi servantur in cellis subterraneis nitro murario fœtis.

Curatur feliciter hæc species clysmatis emollientibus, julapiis antispasmodicis simul & anodynis, demum balneis; sed artus debiles, dolores arthritici periodici, stomachi debilitas rarò tolluntur. Hæc *Ill. Marteau* Journ. de Med. *1763 Juill. 1764 Janv. p. 43: Vide Nov. 1761. p. 413.*

b *Rachialgia arthritica*, Cl. Strack. C.

Ab arthritide vaga seu rheumatismo arthritico pendet hic dolor atrox, abdomen aliasque trunci partes infestans, qui Rachialgiæ saturninæ omninò similis est, eo discrimine quod rarius paresim & epilepsiam inducat;

pare-

paresim dico, seu motûs abolitionem in artubus, sensu eoque dolorifico; superstite.

Hæc arthritis vaga cognoscitur ex doloribus & tumoribus quos in diversis corporis partibus excitat, huc & illuc discurrens: miasma verò arthriticum omnes ferè corporis partes, internas externasve, obsidet, unde superveniunt carus, peripneumonia, pleuritis, asthma; sed si viscera abdominis afficiat, inde succedit Rachialgia arthritica, cujus hæc sunt signa.

Dolor atrox citra febrem & inflammationem, pulsus parvus, lentus, vel exiguus & frequens, color faciei flavus aut olivaceus, oculi depressi; præcesserunt dolores obscuri artuum, vel lassitudines à levi labore, somnus non sublevans, sudor cum sensu ustionis aut vellicationis quasi electricæ, vel præcesserunt pustulæ exiguæ, numerosæ, pruriginosæ, in squamas facescentes, stranguria sine causa manifesta, urinæ limpidæ, quandoque albescentes seri lactis instar, cum striis sebaceis; hæc sunt signa certissima Rachialgiæ arthriticæ.

Curatio consistit in usu balneorum domesticorum, vel thermalium sulphureorum, usu interno antimonii crudi in alcohol redacti ad grana ij vel iij, & decocti ex lignis sudorificis; verùm balnea non juvant nisi plurima, ut quinquaginta vel centum, quæ quotannis sunt repetenda.

5. *Rachialgia ab adiapneustiâ. Colica Pictonum ab impeditâ perspiratione* Ill. Tronchin Spec. 5. *Colica Surinamensis* Herbert. apud Tronchin, Forest. observat. lib. 21 observ. 15; *Colique de Surinam.* C.

Ea est quæ à perspiratione impeditâ, frigoreve suscepto producitur; & in epilepticos insultus, vel in paralysim degenerat. Familiaris est Surinami, ubi licet summus calor interdiu incolas resolvat, noctu venti frigidi incautos & frigoris avidos carpunt. Lenissimis oleosis eccoproticis insistendum, mollia enemata ex infuso florum chamæmeli paranda, opium cum pari camphoræ dosi, si urgeant dolores, adhibendum, cum largo potu ex infuso ligni sassafras; curam absolvunt thermæ sulphureæ.

6. *Rachialgia scorbutica* Illustr. Tronchin. spec. 6ª & Eugalen. de Scorbuto, artic. 17, 24. C.

Sed *Eugaleni* fides meritò multis suspecta est, adeoque solis observationibus *Ill. Tronchini* innititur: Hæc species à *Lind.* minimè recensita. *Frid. Hoffmannus* colicam scorbuticam memorat; sed rachialgiam in genere hoc nomine tantùm describit, non verò speciem distinctam; Veteres huic morbo nomen colicæ biliosæ imposuerant.

In hac specie præter dolores abdominis atroces, dolent brachia, cæterique artus per intervalla, ac demùm ipsi artus resolvuntur, aut spasmis tentantur, si fides *Eugaleno*; sed verius esse puto quod vidit *Illustr. Tronchin*; scilicet extremos artus potissimùm pedes & tibias nigrescere, indurescere, instar piscis sole indurati, ut ipse vidi; sudor sponte prorumpens salsus abit etiam in crystallos digitis friabiles, ut vidit citatus Auctor in quodam qui sale marino abusus fuerat.

Fu-

Fugienda phlebotomia, alvus blandis oleosis laxanda, antiscorbutica adhibenda, aquæ chalybeatæ juvant.

7. *Rachialgia traumatica.* Vid. Differt. Ill. Astrucii, & adjunctam historiam; item, Journ. de Medec. Juin 1760, ubi duæ hujus speciei prostant observationes. D.

Ea est scilicet rachialgia, quæ ex ictu spinæ dorsali inflicto ortum ducit. Constat autem multiplici observatione homines ex hoc principio rachialgicos evasisse, seu ventre, epigastrio deinde, admodum doluisse, ac artuum resolutionem passos fuisse cum alvi constipatione, scybalorum induratione, aliisque rachialgiæ symptomatis aptè ab *Illustriss. Astrucio* explicatis. Contendit scilicet *Ill. Auctor* labem esse in medullâ spinali compressâ, obstructâ, unde paralysis artuum succedit; dolent quidem interanea, quia origo nervorum in medullâ afficitur, & sensatio ad extremos nervos refertur, ut accidit apud eos qui cum artûs amputationem dudùm passi sunt, interea ob pulsationem arteriæ vicinæ resectæ, & nervum impetentis, dolores manûs aut pedis dudùm ablati persentiunt; non mirum, ait, etiam si cùm acerrimè dolent interanea, abdomen manibus premi potest, ac contrectari sine ulla doloris exacerbatione, si intestina atona & motu peristaltico orbata alvi excretionem remorentur. Hinc & rachialgiæ nomen à Græco, *rachis*, spina dorsi, & *algeia*, dolor. Vide *Quæstionem medicam Illustr. Astrucii, an morbo colicæ Pictonum, rectiùs rachialgia dicto, Venæsectio? ann.* 1750.

D. Privat D. Med. Alesiensis meritissimus, curabat puellam, quæ cùm horrendâ gastrodyniâ laboraffet, per trihorium subitò incidit in paraplegiam, quâ omnes partes collo subjectæ sensu, motuque orbabantur; inspecto collo observavit ultimam colli vertebram prominentem, ita ut infra illam notabilis foret fovea, unde hujus subluxationem adesse cognovit; puella ultra duos menses supervixit. Gastrodyniam magnus vomendi conatus comitabatur, & hanc luxationem ab hisce validis conatibus ortam fuisse, non inanis fuit suspicio; obortâ paraplegiâ statim cessavit dolor, ut in rachialgiâ solemne est.

8. *Rachialgia osteosarcosis.* Benjamin Gooch, Cases of Surgery, pag. 178. ann. 1758. Sylv. Bevan Transf. Phil. n. 474, morbus à diabete incipiens, corpore septemdecim pollicibus decurtato. C.

Est morbus cujus præcipua symptomata sunt dolores totius corporis, præcipuè vertebrarum lumbarium, cum successivâ ossium omnium dissolutione, flexilitate, & corporis decurtatione.

Fœmina, sana hactenùs, ritèque menstruata, trigesimo ætatis anno dolores universi corporis cum pyrexiâ experiebatur, dolebant potissimùm extrema corporis, post novem menses crura fracta, flexilia, cum signis scorbuti; per quadriennium subsequens dissolvebantur cætera ossa cum dyspnœâ, gibbositate, dolore ad vertebras, corporisque decurtatione.

In cadavere viscera sana, pulmonibus tantum & corde flaccidis, ossibus omnibus, præter dentes, remollitis; dissolutio in ossibus cylindricis ab internâ

parte inceperat, offa cultro non magis refiftebant quàm mufculi. Varia medicamina imprimis chalybeata fine fructu adhibita; corpus viginti fex pollicibus decurtatum eft. Vide hiftoriam dum de Afthenia ab ofteo farcofi.

XXX. LUMBAGO. *Mal des reins.*

Eft genus morbi dolorifici cujus præcipuum fymptoma eft moleftia ad lumbos relata, cum trunci erigendi difficultate.

Ægri dicuntur *lumbaginofi*, *elumbes*, Gallicè *éreintés ou érenés*; morbus Græcis *lordofis*, *ofphialgia*, &c: *Afphialfia* Riolani, *Ifchias* Archigenis.

Differt à nephralgiâ ex eo quod naufea, ureterum dolor, teftium, femorifve ftupor, urinæque vitia deficiant; à colicâ quòd dolor ad partem pofticam corporis referatur, nec ab alvinâ excretione tollatur, aut mitigetur; non raró cum ifchiade conjungitur, truncumque fæpè incurvat, unde aliis *curvatura* lumborum vocatur.

1. *Lumbago rheumatica* Sydenhami pag. 170, Juncker. Tabul. 19; *Maclet* Helvetorum. L.

Eft vehemens lumborum dolor, in quo æger femel flexum truncum erigere non poteft, quin lumbos fibi rumpi videatur; qui dolor nec tactu exacerbatur ut traumaticus, nec calore lecti recrudefcit ut fyphiliticus, fcorbuticufque, quique cruftam albam gelatinofam in fanguine extracto comitem habet: adde quod artus utplurimùm fimili dolore vago affecti fint.

Curatur repetitis phlebotomiis; diæta tenui initio, dein victu emolliente, refrigerante, leviter diaphoretico. Hic morbus mufculos extenfores dorfi afficit.

2. *Lumbago arthritica*; *Ofphialgia* Hippocratis; *Goutte aux lombes*, *Goutte aux reins* de Meyferey *n. 338.*

Eft ea fpecies quæ arthriticos infeftat, quæque procedit ex materiâ tartareâ vertebrarum ligamenta, & periofteum laceffente; ea preffione exacerbatur.

Spinam dorfi, & fæpiùs os facrum afficit; exigit eadem auxilia quæ arthritis.

3. *Lumbago plethorica* Frid. Hoffman. Tom. II. pag. 297; *Lumbago hæmorrhoidalis* Junckeri; *Catamenialis* Hippocratis: *A fluore albo* Frid. Hoffmanni: *A tubo intra mufculos effufo*, Baglivi de fibr. motr. p. 303, 304.

Eft illa fpecies quæ à fuppreffâ fanguinis folitâ evacuatione dependere putatur, ut à catameniis retentis, hæmorrhoidibus fuppreffis, à fluore albo repreffo. Sunt qui contendunt à veneris abftinentiâ fimilem morbum induci.

4. *Lumbago febrilis* Moroni Director.; *Variolofa* Mortoni. pag. 48. 190. & 74 Pyretol. Mercurial. p. 186.

Eft

Est utplurimùm symptoma morborum febrilium & phlegmasiarum ineuntium, sed fugax, quod tamen morbos quosdam pressiùs sequitur, & distinctiùs designat. Sic variolam in adultis initio comitatur lumbago gravis cum nauseâ; in infantibus cum somnolentiâ.

5. *Lumbago scorbutica* Eugaleni apud Sennertum de Scorbuto; Lind. de Scorbuto. A.

Est dolor lumborum à quocumque exercitio recrudescens, noctu etiam sæviens, in secundâ & tertiâ potissimùm scorbuti periodo accedens, minùs mobilis quàm cæterarum partium, cum urinis paucis turbidis, fœtidisque, sæpè œdemate tibiarum, lassitudine, facie decolore, &c.

Nocent phlebotomiæ, juvant antiscorbutica, lac, &c; prodest unciam oxymelitis scillitici intra diem assumere, & partem dolentem fovere lixivio cinerum vulgarium incoctis floribus chamæmeli, sambuci, absinthii, rutæ & cortice limonum.

6. *Lumbago psoadica*, Obs. Lamothe, Chirurgo Normanno Valogniensi. A.

Aliquoties is Auctor observavit lumbaginem illam singularem quæ pendet ab inflammatione & suppuratione musculi *psoas* dicti. Psoas major oritur ex lumborum vertebris, & femori inseritur. Psoas minor oritur ex latere supremæ vertebræ lumborum & ossi pubis inseritur. Psoas major flexor cruris sæpiùs in hoc morbo afficitur, & inde fit ut ægri nunquam possint in hoc morbo femur extendere, quod est signum hujus speciei pathognomonicum. *Lamothe*, præter remedia generalia, suadet, ut vulnere abdomini inflicto, culter usque ad hunc musculum, prægressâ inflammatione abscessu tentatum, deducatur; nec ulla alia via tutior videtur ad pus educendum, quo ægri vita seriùs ociùs tolletur, si in abdomine pus illud lateat.

7. *Lumbago partûs. Douleur d'accouchement.* A.

Licet ille dolor lumbos graviter afficiat in gravidis, non minùs verum est quod ad hysteralgiam attineat, quippe pendet à distractione ligamentorum latorum, quæ pelvi utrinque annexa peritonæum lumbis applicatum, valdè distrahunt, cùm uterus contrahitur ad fetum foras expellendum; illi verò dolores per intervalla successivè frequentiores recurrunt, intervallis lucidis etiam somnum quandoque permittentibus, simulque in quolibet dolore & conamine comitante orificium uteri dilatatur. Hic verò dolor id habet singulare, quod parturiens eo tantùm sublevetur, si magnâ vi ejus lumbi comprimantur fasciâ circumductâ lumbis & antrorsum tractâ simulque pugnis versus lumbos fortiter appressis; demùm superveniente genuum tremore, crepat corium, aqua ubertim ex utero erumpit, fœtus prodit in lucem, & dolores illicò tolluntur, nullo alio auxilio cessuri nec impugnandi.

8. *Lumbago à saburra* Baglivi de fibr. motric. Lib. I, cap. X, pag. 345 mesenterica, id. p. 94, 95. De Meyserey n°. 401.

Est ea quæ à cacochyliâ in mesenterio, ut ait ille, collectâ, eaque

crudâ oritur; hujus & aliarum specierum innumerarum possibilitas, quæ vulgo Medicis sufficit, non mihi satis esse videtur; requiruntur observationes fidæ, quibus earum existentia comprobetur.

Cognoscitur ex longa alvi suppressione, sapore linguæ mutato, levi inappetentia, gravitate totius corporis, lumborum calore ac dolore; hanc tribuit *Baglivi* repletioni mesenterii à congesta putri cacochylia & crudis humoribus in ejus glandulis. Mesenterium sic affectum mentitur lumbaginem; Romani hanc speciem impugnant refrigerantibus, emulsi vis, unde morbus augetur. *Baglivi* à clysmatis & fomentis curam orditur, & catharticis dein absolvit.

9. *Lumbago miliaris* Allione de Miliari.

Hic dolor est sæpe symptoma miliaris eruptionem antecedens, quod combinatum cum crampo, odore acido, pyrexiaque potest morbum erupturum patefacere, unde sublevatur lumbago.

10. *Lumbago à nisu. Effort des reins. Reins entr'ouverts Rusticorum.* B.

Ex venere nimium exercitatâ, maximè si pedibus insistens vir eam sæpiùs exerceat, sævissimæ lumbaginis incurritur periculum cum atrophiâ semiparalyticâ femorum, unde lecto dein affigitur æger & exsolvitur: *Tissot de manustupratione pag.* 222.

A ponderum gestatione, elevatione, vehementes quandoque superveniunt lumbagines, verùm sæpiùs ideo dolent lumbi, quia antea rheumatico infarctu sunt affecti, & perperam his nisibus dolores tribuuntur.

Ab Equitatione succussante inassueti lumbaginem incurrunt, quæ sequenti die sævit magis quàm primâ: pars dolens à tactu vel pressione læditur. Illæ omnes lumbagines rarò phlebotomiam exigunt, ut plurimum quiete & calore lecti evanescunt: interea fomenta resolventia & anodyna ex decocto florum meliloti & chamæmeli opem ferunt. Extensores lumborum scilicet sacrolumbaris, longissimus dorsi, & semi-spinosus sunt distracti & contusi in his conatibus; quod ex horum musculorum situ & origine ac insertione cognoscitur.

Ballonius & *Baglivi* quandoque observarunt in gravi lumbagine à nisu oriundâ cruorem intra musculos effusum, qui fluctuatione sine præviæ suppurationis signis cognoscitur, & lanceolâ adactâ foras educitur.

11. *Lumbago ab aneurysmate* Auberti in Boneti Sepulchreto Tom. 2, pag. 573, obs. 35. C.

Hæc aneurysmata vertebras erodere consueverunt, & demùm rupta mortem subitaneam inferunt. Dolor pulsatilis, qui arteriarum pulsationi respondet, sine inflammatione, hujus speciei signum est.

12. *Lumbago apostematosa* Riverii observat. 2 missa à Franc. Chomel.

Est illa quæ ab abscessu lumborum procedit.

13. *Lumbago Sympathica* Boneti observ. 41, 42, &c.

Est illa species quæ à viscere quodam vicino læso oritur ob nervorum communionem; & quæ talis ante mortem ægrorum visa est Medicis. Tales sunt sequentes.

A Mesenterii glandulis induratis, Warthon Adenograph.
A pancreate tumido, purulento, scirrhoso, putri.
Ab induratis pyloro, venâ cavâ, pancreate.
A rene scirrhoso, putrefacto, observ. in Bonet. Sepulchret. 42.
Ab abscessu circa venæ cavæ bifurcationem, obs. 43.
A vermibus intra renes, Additamenti obs. 2.

14. *Lumbago ab hydrothorace* Morgagni Epist. XVI, 38, 41, Boneti Sepulchr. Tom. 2, Obs. 60, § 3.

Est dolor in lumbis, quem pressioni ab aquis in hydrothorace, potissimùm in pericardio, contentis adscribendum censet *Morgagni*; nulla alia erant signa hydrothoracis, præter rheuma, febrem & pulsum humilem; dolor autem ad spinam dorsi in lumbis referebatur.

15. *Lumbago à satyriasi*, D. Hatté Journ. de Med. Fevr. 1755 pag. 110; *Satyriasme.*

Vir venere ter quaterve in die utens, in maciem & debilitatem eam devenit, ut auxiliis medicis indigeret; præcipuum symptoma erat dolor spinæ dorsalis vividissimus à medio dorsi ad coccygem cum tumore, quos dolores ut sedaret æger procedebat flexis omnino genubus ut suras suas manibus sustineret: nulla gonorrhœa, nulla dysuria, nec tremor manuum, nec cephalalgia gravativa; hic morbus successerat satyriasi, seu inexplebili coeundi desiderio cui indulserat, & sanata lumbagine satyriasis revertebatur.

Curatur phlebotomia, fomentis emollientibus, emulsionibus; hæc species vocatur *lumbago*, & *quarta species tabis dorsalis* à *Ronsæo* apud *Sennertum de tabe.*

16. *Lumbago pseudoischuria.* Vide Ischuriam nephriticam.

17. *Lumbago ab arthrocace* Cl. Perrault Journ. de Med. May 1757, pag. 389.

Dolor assiduus dorsi, inde trunci inflexio, gibbositas. Secto cadavere aliquot vertebræ dorsales putridæ, periosteum pure inodoro farctum, cartilagines solutæ, spina medullaris suppurans.

XXXI. ISCHIAS; *Dolor ischiadicus* Sennerti; *Ischiagra* Schneideri; *Dolor coxendicus* Boneti; *Malum Ischiadicum* Nenteri; *Morbus coxarius* de Haen; *Sciatica* Barbaris; *la Sciatique.*

Morbus est cujus præcipuum symptoma est dolor constans, sæpiùs diuturnus, coxendicis; sive ossi sacro & ossibus pelvis, sive articulationi femoris cum illis ossibus, sive musculis cruris & tibiarum inhæreat juxta fasciæ latæ extensionem, quod sæpiùs accidit; inde verò progrediendi, imo standi difficultas, claudicatio, &c. Ab hysteralgiâ non raro difficulter distinguitur.

1. *Ischias intermittens* Essais d'Edinbourg, Tom. VI, artic. 49, pag. 143. L.

Est species quæ à febrili fermento intermittentium, ut quotidianæ, tertianæ, producitur, & quotâ, tertiâ vel quartâ quaque die horâ datâ accedit, cum febre, deinceps verò recedit cum sudore.

Puerpera, loci paludosi incola, cepit laborare dolore circa os ischium qui ad vastum externum extendebatur, quique singulis diebus determinatâ horâ redibat, cum magnâ pyrexiâ sudore terminandâ, quo peracto bene se habebat & ab omni morbo immunis videbatur.

Sumpto emetico & adhibitis catharticis ad usum kinkinæ deventum est, additis elixirio vitrioli & antispasmodicis, nec non emplastro vesicatorio cruri apposito, convaluit. Hæc *Duncan Baine.*

2. *Ischias sanguineum* Bonet. Sepulchret. obs. 13; *A sanguine* Moroni director. L.

Ischias non rarò accidit mulieribus à suppressis catameniis, lochiisve, & viris à sanguine hæmorrhoidali retento, quod principium in omni ischiade incusant Stahliani.

Differt ea species à Rheumaticâ, quia sanguis gelatinâ albâ Rheumaticis familiari non est tectus in patellâ, cùm plethora peccat tantùm; curatur verò phlebotomiis & victu tenuiori, ut notat *Bonetus.*

3. *Ischias Hystericum* Raulin des Maladies vaporeuses chap. 8; Sydenham. pag. 132, Tom. I, de colica biliosa. L.

Distinguitur ab aliis 1° ex cognita hystericâ dispositione ægrotantis; 2° ex eo quod fugax sit, subitò accedens & subitò sine causâ evidenti recedens; 3° ex teneritudine partis quæ recedente dolore tangi vix patitur.

Panni fumo succini imbuti calidè applicati conducunt, nec non narcotica tincturæ castorei juncta intus sumenda; juvat illico electrisatio.

4. *Ischias Gravidarum* Mauriceau lib. 1, chap. 17; *Douleur des cuisses & des jambes.* L.

Est dolor crurum & tibiarum cum harum partium œdematiâ, & varicibus, ultimis graviditatis mensibus crescens, stantibus major quàm jacentibus, vespere quàm mane, ex denegato ob iliacarum venarum pressionem sanguinis reditu.

Varices minimè aperiendæ citra magnam necessitatem, sed molliter reprimendæ fasciis obliquè circumvolutis; ab ambulatione abstinendum, & sæpiùs decumbendum; vino aromatico fovendæ partes tumidæ. Sæpe illa œdematia ante partum evanescit, & est illis maximè familiaris quæ gemellos gestant. Vide etiam hysteralgiam imprægnatarum, quæ cruris dolorem & stuporem inducit à ligamenti rotundi alterutrius distractione; phlebotomia è brachio & situs conveniens ægræ his morbis opitulantur.

5. *Ischias ab Sparganosi. Dépot laiteux à la cuisse.* Puzos Mém. sur les dépots laiteux, pag. 350, Levret Journ. de Med. Juill. 1758, pag. 80. L.

Sparganosis ex *Dioscoride*, est lactis redundantia & inde ejus deviatio in alias partes.

Hic

Hic morbus circa decimum quartum à partu diem, apud mulieres lacte redundantes quæque lac fugendum non præbent alumnis, indicia sui præbet à dolore inguinis unius lateris juxta tractum vasorum cruralium protensus, cum funiculi horum vasorum intumescentiâ, accedit progrediendi difficultas, dolor ex femore ad poplitem, inde ad furam atque ad pedem serpit: œdematosus verò tumor crescit quandoque ita ut volumen extremitatis inferioris sit duplo majus quàm in statu sano.

Œdema serosum distinguitur à lacteo quod serosum seu vulgare incipiat à pedibus, sensim sursum ascendat sine dolore, ambosque pedes invadat; lacteum alterutri cruri insidet, dein descendit & dolore stipatur initio, gravidasque vel puerperas tantùm afficit.

Hic dolor curatur 1° phlebotomiâ unâ, alterâve; 2° catharsi; 3° calore assiduo partis & corporis; 4° topicis resolventibus diu applicatis, ut decocto herbarum emollientium & resolventium addito vino albo, aquâ vitæ, sale ammoniaco; embrocationes ex sapone & butyro, oleum amygdalarum amararum cum spiritu vini, balsamum Fioraventi, frictiones siccæ repetitæ &c. adhibentur, & si sanato crure alterum afficiatur, ut sæpiùs accidit, iterantur eadem auxilia.

6. *Ischias ex abscessu* River. observ. 53, centur. 2; Fabric. Hildani observat. 71, centur. 1; Lamotte Observ. de Chirurg. 110, 111, &c. Chifflot Observ. 47, fol. 41; P. Borelli Cent. II, Obs. 86. C.

Abscessus supra articulationem femoris cum ischio, seu natem, post cruciatus annum integrum durantes, cum claudicatione, incisus fuit, magna puris copia effluxit & ægra convaluit intra mensem; altera ibidem doluit per plures menses, admotis cataplasmatis maturantibus, post quinque dies facta fuit incisio, & sanitas subsecuta est puris effluxum. Hanc speciem etiam mihi observare contigit in tribuno militum *D. du Billard.*

Ischias à carie Benivenii de abditis cap. 79 est prioris sequela.

7. *Ischias syphiliticum* Baglivi pag. 206 lib. 2 § 2; *Ischias Gallica* Moroni Director. C.

Virum gravi ischiade laborantem nuperrimè curabamus, irritisque optimis præsidiis desperabamus de salute recuperandâ, cùm verò per transennam nobis subindicasset se, viginti abhinc annis, bubonibus gallicis malè affectum fuisse, statim suspicionem dedit ischiadem à fomite gallico pendere; quapropter præscriptis decocto salsæparillæ, antimonio crudo, cortice nucum, &c, paucis diebus interjectis, à gravi ischiade convaluit non sine adstantium stupore; hæc *Baglivi*, qui eâ occasione insanos dicit Medicos, qui morborum species flocci habent in praxi, qui v. g. quodvis ischias eâdem methodo curandum docet.

8. *Ischias verminosum* Delii Amœnitat. pag. 349, Zacuti Prax. pag. 398. B.

Puer habitûs corporis strictioris, pallidus, abdomine duriusculo, de doloribus abdominis sæpe conquestus, & interdum febriens habebatur pro atrophico; is titubabat genubus, pedem dextrum introrsum vertebat sæpiùs,

piùs, dolebat femore, præcipuè circa os ileum dextrum: parentes luxationem femoris incusabant; Chirurgi luxationem conantur curare; his irritis puer claudicare videtur. *Illustr. Delius* pruritum narium, oculos relaxatos, copiosam salivam, urinam sero lactis similem, dolores abdominis respiciens, lumbricos in intestinis suspicatur, anthelmintica præscribit, lumbricisque vivis aliquot excretis, dolor ischiadicus & omnia symptomata cessarunt.

Zacutus memorat cuidam ab anno ischiagram gravissimam patienti è secta venâ pedis vermem vivum prosiluisse teretem palmaris longitudinis, quo excreto dolor evanuit, sed est auctor sublestæ fidei.

9. *Ischias à subluxatione* Petit Mem. de l'Acad. R. des Sc. 1718; *à fractura*. D.

Distorsio vehemens ligamentorum, capsulæ articularis, tendinumve femoris articulationem firmantium à lapsu, nisu, ictu, dolorem vividum, & pertinacem inducit, qui phlebotomiis, quiete, victu mediocri, potu diluente sedatur. Luxatio quidem integra citra fracturam impossibilis fermè est; nisi à laxitate tendinum sensim oriatur, eaque ex crurum longitudine inæquali cognoscitur. Vide *Heisteri Chirurgiam Part. 1, lib. 3, cap. 10.*

10. *Ischias Rheumaticum. Dolor ischiadicus* Sennerti Cap. VI. L.

Differt ab ischiade arthritico 1° quòd non articulo inhæreat, sed musculos inter os sacrum & genu, imò in tibiâ positos discruciet, latam scilicet aponeurosim, quæ illos omnes obvolvit; 2° quòd his affecti doloribus non patiantur, ut arthritici, dolores pedum & manuum: 3° nec si dolor sit externus ullo tumore stipetur, ut arthriticus. Ille verò dolor est pertinacissimus, demùm claudicationem & artûs atrophiam inducens.

Immutanda est crasis sanguinis viscosa & acris per juscula diluentia, præmissis universalibus ut phlebotomiâ & catharsi, dein si temperamentum ægri sit calidum & siccum, balnea domestica calida, intus serum lactis conveniunt, thermæ etiam sulphureæ prosunt. Si verò æger sit frigidus & pituitosus, discutientia, attrahentia, vesicatoria, sudorifica prosunt. Sic fomenta ex foliis sambuci, hederæ calidis, aut ex horum decoctis, balneum ex arena marinâ ad solem vel ad ignem calefactâ, immersio in aquas belliluccanas, litus calidus ex sapone in aquâ vitæ soluto, &c, sæpiùs prosunt. His invitis vidi sanatum aliquoties ischias ope electrisationis repetitæ paulo fortioris.

11. *Ischias arthriticum* Sennerti cap. 6; *Malum ischiadicum* Nenteri Tab. 32 Cap. 5; *Species 1ª doloris ischiadici*, de Haën de dolore coxarum Tom. 4; *Goutte sciatique*; *Ankylose de la cuisse* de Meyserey n° 404. L.

Aggreditur podagricos, potissimùm annosos; ossi sacro inhæret, quod mitius, vel ipsi articulo femoris, quod pejus. Dolor est profundus, vehemens, à motu exacerbans, ad pedes usque extensus, & in pedibus tumorem rubellum glabrum excitans; per periodos recurrit, non verò constanter

ſtanter divexat, ut vetus iſchias rheumaticum; ſanguineos, guloſos, veneri deditos, lautè viventes ſæpiùs aggreditur.

Eadem cura generalis eſt quæ podagræ.

XXXII. PROCTALGIA; *Dolor ani* Tulpii; *Douleur du fondement.*

Eſt dolor podicis, ſeu extremi recti, & vicinarum ejus, cujus diverſæ ſpecies à totidem principiis diverſis pendent.

1. *Proctalgia inflammatoria; Inflammation du fondement* Sennert. de inflammatione ani, cap. X. B.

Cognoſcitur tumore calido, dolore acuto, qui premendo irritatur, alvus difficulter redditur, & ſæpe dies aliquot ſubſiſtit, accedit febris.

Oritur hoc malum ex equitatione, ictu violento, hæmorrhoidibus reſtrictis, acribus applicatis, &c.

Malum hoc curatu eſt difficile, & in fiſtulas ſæpe abit; curatur phlebotomiâ, victu tenui, fomentis initio emollientibus, & anodynis, cataplaſmatis ex micâ panis albi cum lacte & croco, foliis ſolani hortenſis, oleo roſaceo, amygdalino; decocto malvæ, radicis althææ, floribus chamæmeli, meliloti; ſi fiat abſceſſus, is maturè aperiendus & detergendus, ne pus fiſtulam inducat.

2. *Proctalgia cancroſa.* C.

Eſt ea quæ ex ficis, thymis, ulceribus cancroſis, rhagadibus malignis procedit; fici quidem, criſtæ, condylomata benigna, imò ſyphilitica vix ullum dolorem creant, ſed non rarò peſſimæ indolis ſunt, & carcinomatoſam indolem acquirunt, unde dolores pungitivi, pruriginoſi, lancinantes, cum duritie, aſperitate, ichoris acris effluxu, rhagadibus corroſivis, quæ omnia potiſſimùm moleſtant in alvi dejectione.

Si hæc mala ſyphilitica ſint, præmiſſis multis balneis ad hydrargyroſim deveniendum eſt, atque in ejus decurſu criſtæ, porri, verrucæ, vel cultro auferendæ, vel cauſticis exedendæ; dein vulnus more conſueto deligandum eſt; ſed ſi carcinoma minimè ſyphiliticum fuerit, tunc periculoſius multò eſt, & ferè inſanabile: illud verò more aliorum corrodendum eſt; dolor butyro, unguentiſque ex lithargyrio, ceruſſâ paratis deliniendus, non omiſſis narcoticis.

3. *Proctalgia fiſtuloſa; Fiſtule à l'anus.* C.

Fiſtulam ani præceſſere phlegmones, mariſcæve ſuppuratæ, & ſunt ulcera ſinuoſa, oris calloſis, quæ cùm anum obſident, ſi cuniculos agant, in rectum, veſicam, vicinaſque partes, ſanatu difficillimæ ſunt.

Dividuntur in completas & incompletas; ſanantur operatione chirurgicâ, quæ eum in finem inſtituitur, ut ulcus calloſum in vulnus ſimplex mutetur. De his vide non veteres Auctores, apud quos curatio harum fiſtularum impoſſibilis cenſebatur, teſte *Sennerto*, ſed Chirurgos hujus ævi, ut *Heiſterum*, alioſque.

4. *Proctalgia intertriginoſa; Intertrigo ani* Sennert. L.

Est dolor cum excoriatione & rubore partium, quæ excoriatio si fiat à causis mechanicis, ut equitatione diuturniori, curatur apposito sevo inuncto, vulgò candelâ sebaceâ, adipe, oleo rosaceo, aquâ rosaceâ, &c: sed sæpiùs intertrigo infantes divexat recens natos ob acrimoniam urinæ in plicis & rugis harum partium immorantis & excalefactæ, idcirco frequens lotio ex vino & aquâ, mundities sedula requiruntur; item nutrices his plicis quotidiè serò & mane imponunt pulverem cerussæ, pauperes verò pulverem salicis cariosæ.

Si intertrigo sit herpetica, vel simplex, vel syphilitica, quod malum adultis accidit, alia methodus est adhibenda, qualis in Hysteralgiâ pruriginosâ.

5. *Proctalgia ex rhagadibus* Sennert. loc. cit. *Gersures du fondement.* L.

Rhagades sunt scissuræ marginis ani sine tumore & pure, quales labris, digitisque sæviente brumâ, rusticis potissimum, accidunt; hæc ulcera sicca sunt valdè dolentia & importuna, tenesmum excitant, & ob dejiciendi necessitatem exacerbantur quotidiè; pendent ab acrimoniâ sanguinis, quæ ideò primò est remediis internis, debitoque victu impugnanda; dein chirurgica auxilia sunt adhibenda.

6. *Proctalgia Brasiliensis* Zacuti Lusitani Prax. pag. 396. *Morbus Brasiliensis*, *vermis* dictus; *Bicho* Lusitanis; *Malhundo* Brasilianis; *Worm* Belgis; *Bittos* Angolensibus Histoire des Voyages. A.

Symptoma præcipuum hujus morbi est dolor ardens podicis initio, cum constipatione, spontaneâ lassitudine, quibus addunt se comites, saltem apud Angolenses, profundus mœror, cephalalgia, tibiarum debilitas cum dolore acuto, oculorum prominentiâ, & quasi exophthalmiâ. Initio morbi sufficit non raro podicem eluere, & suppositorio ex limone uti, quandiu potest tolerari; inde enim atrocior evadit podicis dolor, sed sanatur.

Si seriùs adhibeatur hoc suppositorium, ardor & pruritus ani crescit, tumet podex, exulceratur, & multum putridum album mucum, aut pus fundit; tunc verò præter succum limonum, succo nicotianæ tabaci pars abluenda est; folia tabaci aceto irrorata, & sal marinum adspersum feliciter etiam adhibentur, sed cum tanto dolore, ut æger per vim continendus sit; prosunt etiam frequentia clysmata ex decocto rosarum cum ovorum vitellis, prodest litus ex oleo rosaceo & cerussâ; si verò negligantur hæc auxilia, serpit ulcus, sphacelus accedit, & sine febre ac siti, æger, viribus exhaustis, è vitâ discedit.

7. *Proctalgia ab exaniâ. Chute du fondement.* Vide Exaniam class. 1. gen. 47. D.

Ille affectus frequentiùs aggreditur infantes & pueros diarrhœâ dudum affectos & constitutionis debilis; utile est intestinum prolapsum post quamvis alvi dejectionem blandè reponere, priùsque vino eluere; in hoc vino folia verbasci priùs incocta sint; si verò tensum & dolens

sit

ſit inteſtinum, oleo, vel butyro priùs inungendum eſt, quàm reponi poſſit.

8. *Proctalgia ex Mariſcis* River. Centur. 3 obſervat. 7; *Douleur des hémorrhoïdes.* L.

Præmiſſâ phlebotomiâ, æger utatur clyſmatis ex oleo tenui ſyringâ injiciendis; ſyringæ cannula inteſtino gallinæ involvatur; æger utatur cremoribus ex ſecali, emulſionibus hypnoticis.

Succus ſempervivi cum ovi vitello mixtus addito opii grano mariſcis applicetur; ſola folia ſedi telephii Linnæi admota maximè proſunt, nec non collyrium ex albumine ovi cum fruſto albuminis inſpiſſato, ſed linteis obvoluto.

Cataplaſma ex micâ panis cum lacte & croco, verbaſco, malvâ, radice althææ, ſeminibus lini, floribus chamæmeli, foliis hyoſcyami; inſeſſus ex horum decocto juvant; prævertuntur mariſcæ, ſi ſæpè foveatur podex aquâ frigidâ, tepidâve, & bibendo manè pintam aquæ cum lactis cyatho.

9. *Proctalgia Diarrhoïca.* B.

Qui diarrhœâ forti laborant, potiſſimùm biliosâ, nec non qui aquis mineralibus catharticis per aliquot dies utuntur, non rarò dolorem vividum in podice experiuntur quaſi urentem & pungentem, qui tamen facilè ſanatur, ſedatâ diarrhœâ aut loto podice ex ipſis aquis acidulis: dolor ille qui à vividis inteſtinorum diſtractionibus dependet, non refertur ad inteſtina quæ obtuſo ſenſu gaudent, ſed ad cutim quæ marginem ani conſtituit, quia cutis acutiori multò ſenſu pollet; eadem eſt ratio cur calculoſi acutiſſimum dolorem referant non ad collum veſicæ, ubi eſt calculus, ſed ad extremum balanum, cujus tegumentum valde nervoſum eſt.

10. *Proctalgia Teneſmodes.* Vide teneſmi ſpecies varias.

De ani dolore videatur *Tulpius obſerv. lib. 3*, quem vidit diriſſimum quarta poſt dejectionem horâ recurrere, quique ſublevatus eſt tantùm hirudinum applicatione.

11. *Proctalgia equina.*

Eſt dolor vehemens podicis equos excrucians, inflammans, quem excitat œſtrus hæmorrhoidalis ingreſſus, & illic inſtar mariſcæ adhærens. *Vide D. Linnæi Amœnitat. Academ. Tom. VIII, p. 357.*

XXXIII. PUDENDAGRA. *Douleur des parties génitales.*

Eſt dolor partium genitalium tùm in viris tùm in fœminis. Nomen à *Gaſparo Torellâ* inditum, ut mentulagra à *Wendelino Hockio.*

1. *Pudendagra à Parorchidio; Douleur des teſticules retirés, déplacés.*

Vide *Claſſ. 1. genus 59*, præſertim *2am & 3am ſpeciem*, quarum altera eſt comes nephralgiæ calculoſæ.

2. *Pudendagra ex phimosi ; Douleur du gland provenant du phimosis, paraphimosis*, &c.

Vide *Classis* 1æ *genus* 22, ubi diversa phimoseos species, quarum altera vaginalis est.

3. *Pudendagra Herniosa*, *Douleur de Hernie.*

Est dolor oriundus ab herniâ, ut ab enterocele, epiplocele, cistocele, quarum aliæ ratione loci sunt inguinales, aliæ crurales, perinæales, vaginales, hypogastricæ.

4. *Pudendagra ulcusculosa* ; *Chancres aux genitoires.*

Ulcera subrotunda lentis magnitudine in ambitu rubra, in medio grisea, vix ultra epidermidem profunda, serpentia, à viru syphilitico oriunda, vulvæ & vaginæ in fœminis, balano & interiori præputio in viris insident ; illa quidem non admodum dolent, sed tamen molestiam creant, & quod pejus est, virus syphilitici strages edituri signum præbent funestum ; his neglectis phimosis supervenit, gonorrhœa præputii cum dysuriâ, quandoque balani exesio, sequuntur. Curantur autem radicitùs per hydrargyrosim aut vicaria hujus remedia.

5. *Pudendagra pruriens* ; *Impetigo scroti* Fonseca consil. 68. tom. 2 ; *Prurit des parties naturelles.*

Vide pruritum supra & Hysteralgiam pruriginosam. Distinguenda est hæc species ab eâ quam ascarides vulvæ excitant, & ab herpete harum partium.

6. *Pudendagra à Gonorrhœâ* ; *Dysuria venerea sicca* Astrucii lib. 3. cap. 3, de gonorrhœa sicca.

Est dolor ardens in tractu urethræ sine puris seminisve stillicidio notabili, ortum habens à phlogosi erysipelatosâ urethræ, quam virus syphiliticum acrius & volatilius in subjecto magis irritabili induxit, qui simul dysuriam acrem, quandoque stranguriosam, comitem habet : hic morbus paucis diebus ab impuro coitu se prodit & curatur 1° phlebotomiâ : 2° immisso sæpiùs balano nudo intra lac tepidum vel decoctum radicis althææ, seminum lini ; 3°, vel admoto cerato Galeni, cataplasmate de micâ panis cum lacte & croco ; 4°, potu diluente, demulcente, emulsionato leviter narcotico ; dolore sedato, ad virus syphilitici curam progrediendum est.

7. *Pudendagra arsura* Astrucii lib. 1. pag. 49 ; *Incendium virgæ.*

Est dolor acer cum rubedine erysipelatosâ balani, quæ olim à concubitu cum leprosâ oriri consueverat, qui dolor est urens & punctorius, præter quem accedunt puncturæ inter carnem & corium, & corporis excalefactio. In hoc morbo *Joannes Ardern* suadebat potissimùm injectionem ex lacte, saccharo, oleo & decocto hordei, additâ si velis emulsione ex amygdalis.

8. *Pudendagra cancrosa ; Carcinomata venerea* Astrucii de morb. venereis lib. 4. cap. XI. 5. 7. & libr. 3. cap. 6. de bubone carcinomatode ; *Douleurs des cancers aux parties génitales.*

Est

Eſt dolor à carcinomate pudendorum in viris ac in fœminis, eòque occulto, vel ulcerato, ſive in bubone ſive in balano, pene, vulvâ, vaginâ, &c, de quorum affectuum ſignis, cauſis, curâ vide loca citata.

9. *Pudendagra ab aſcaridibus* Ill. Delii Amœnitat. Medic. tom. 1 pag. 341; Collection Académiq. tom. 3 pag. 366. Auctore Benjamino Scharfio.

Eſt dolor pruriginoſus vulvæ & vaginæ ab aſcaridibus cum ardore incredibili, & eruptione vermiculorum caſei hoſpitum ſimilibus.

10. *Pudendagra teſtium.*

Utplurimum teſtes dolent à tumore phlegmonodeo quem ſuppreſſa gonorrhœa excitat, & vocatur vulgo *gonorrhœa in ſcrotum delapſa*, de quâ videſis Chirurgos de morbis ſcroti.

Dolores ad alias Claſſes dimiſſi multorum ſunt generum, potiſſimi verò pertinent in *prima Claſſe* ad exarthrema, Gallicè *entorſes*, *fractures*, ad enterocelem, phlegmonem, paronychiam, puncturam nervi, tendinis fracturam; in *tertia Claſſe* ſunt pleuritis, cephalitis, gaſtritis, nephritis; in *quartâ*, triſmus, crampus convulſivus, raphania potiſſimùm; in *quinta* pleurodyne, in *ſexta* hypochondriaſis, hyſteria, hydrophobia; in *nona* hæmorrhois, dyſenteria, ileus, cholera, teneſmus, dyſuria; in *decima* demum tympanitis, meteoriſmus, iſchuria, malis furialis, ſyphilis, ſcorbutus & gangræna dolores intolerabiles excitant.

CLASSIS OCTAVÆ SYNOPSIS.

VESANIÆ.

CHARACTER. Eſt morbus animi, error ſcilicet in imaginatione, appetitu, vel judicio, ſeu hallucinatio, moroſitas aut delirium.

ORDO I. HALLUCINATIONES ſeu errores mentis oriundæ ex vitio organi cujuſdam extra cerebrum, unde imaginatio deceptiva.

I. VERTIGO, (*Vertige*) apparens objectorum vacillatio vel nutatio.

II. SUFFUSIO, (*Berluë*) objectorum, quæ non ſunt, imaginaria viſio.

III. DIPLOPIA, (*Bévuë*) hallucinatio qua idem objectum duplicatum vel multiplicatum apparet.

IV. SYRIGMUS, (*Tintoin*) auditio imaginaria ſoni, cujus nullum eſt extra aures principium.

V. HYPOCHONDRIASIS, (*Hypochondrie*) morbus diuturnus quo affectus ſe in mortis periculo verſari ex ructu, palpitatione, aliisve levidenſibus malis, imaginatur.

VI. SOMNAMBULISMUS, (*Maladie des noctambules*) hallucinatio qua ſomniantes è lecto ſurgunt, ſeque diverſis periculis exponunt.

ORDO II. MOROSITATES, (*Bizarreries*) cupiditates aut averſationes depravatæ.

VII. PICA, (*Goût dépravé*) alimentorum inaſſuetorum appetitus, cum aſſuetorum averſatione.

VIII.

VIII. Bulimia, (*Faim canine*) appetitus esculentorum copiæ majoris quàm quæ digeri possit.

IX. Polydipsia, (*Soif immodérée*) appetitus majoris solitò copiæ potulentorum.

X. Antipathia, (*Antipathie*) quorumdam objectorum tanta aversatio ut ex eorum visu, vel olfactu æger gravia symptomata patiatur.

XI. Nostalgia, (*Maladie du pays*) parentum patriæve tanta cupiditas, ut hâc non expletâ æger gravi morbo decumbat.

XII. Panophobia, (*Terreur panique*) summus pavor inter dormiendum sine causâ evidenti.

XIII. Satyriasis, (*Satyriase*) effrænis, impudensque veneris cupiditas cum libidinosâ penis tentigine.

XIV. Nymphomania, (*Fureur utérine*) est effrænis in feminis veneris cupiditas.

XV. Tarantismus, (*Tarantisme*) est effrænis choreas agendi, saltandi cupiditas.

XVI. Hydrophobia, (*Rage*) est effrænis potulentorum aversatio, sæpiùs à morsu animalis rabidi.

ORDO III. Deliria, (*Délires*) insomnia seu errores mentis judicantis, à cerebri vitio oriundi.

XVII. Paraphrosyne, (*Transport, aliénation*) delirium fugax, à veneno, aut altero morbo dependens.

XVIII. Amentia, (*Démence*) delirium universale mite, sine furore & audaciâ, cum morbo diuturno.

XIX. Melancholia, (*Mélancholie*) delirium particulare mite, cum mœrore, ac morbo diuturno.

XX. Mania, (*Folie*) delirium universale cum furore, vel audaciâ & morbo diuturno.

XXI. Dæmonomania, (*Démonomanie*) delirium melancholicum quod vulgò diaboli potentiæ tribuitur.

ORDO IV. Anomalæ Vesaniæ, morbi prioribus affines.

XXII. Amnesia, (*Oubli*) est omnis memoriæ feriatio.

XXIII. Agrypnia, (*Insomnie*) est pervigilium continuum, immodicumve.

CLAS-

CLASSIS OCTAVA.

MORBI VESANI,

SEU

VESANIÆ.

1. SUNT illi quorum præcipuum ſymptoma eſt animæ error, alienatio, delirium, aut dementia, ſeu imaginationis, judicii, aut cupiditatis, vel voluntatis depravatio.

2. *Paraphronici* Græcis dicti ſunt à *paraphroſyne*, quod delirium eſt, vel à *phrene*, quæ mens audit, vel à *paraſero*, transfero, ut Galli delirium mentis translationem *tranſport* nuncupant; *apologiſmi* Heſychio dicuntur. *Mentis alienationes* Fel. Plater; *morbi animi vel ſpirituales* Nov. claſſ.; *Morbi mentales* Ill. Linnæi.

Ægros Græci vocant *paraphronountas*, *paraleiros*, *parapaïontas*, *parapaiſantas*, *paracopſantas*, *maniacos :* Latini *mente captos*, *deliros*, *inſanos*, *ſtultos*, *dementes*, *deſipientes*.

3. Symptoma præcipuum ſi ſit imaginationis, *hallucinatio*, Græcis *leros*; ſi ſit delirium, *paraphroſyne*; ſi ſit judicii depravatio, *paraphronia* vel *dementia*, *ſtultitia*, *inſania* dicitur; ſi ſit hebetudo, *moroſis*, Latinis *amentia ;* ſi depravata cupiditas aut averſatio *furor*, *moroſitas*, Gallis *tic*, *manie*, *folie*, *caprice*, & in genere *délire*, *tranſport*, *aliénation d'eſprit*.

Theo-

Theoria.

4. Anima tres facultates præcipuas obtinuit à Summo Numine, facultatem cognoscendi, appetendi, & movendi.

5. Utraque est inferior brutis communis, & superior hominibus propria. Facultas cognoscendi inferior *instinctus* est potentia ideas objectorum confusas eliciendi, superior *Intellectus* seu facultas ideas rerum distinctas efformandi, seu genera, & species cognoscendi.

6. Instinctus dividitur in sensum & imaginationem; *sensus* quintuplex, visus, auditus, tactus, olfactus, & gustus, ideas objectorum sensibilium præsentium, seu in organa nostra agentium repræsentant.

7. *Imaginatio* nobis etiam absentia olim per sensus cognita repræsentat, tùm actualia, tùm præterita, tùm futura, & huc referenda est memoria, & prævisio seu prognosis.

8. *Intellectus* has ideas comparat, combinat, & vi attentionis, & abstractionis, ingenii ac rationis, suas actiones sublimiores, ut syllogismum, & ratiocinium exsequitur, sicque verum à falso, bonum & malum apparens à reali distinguit.

9. Quod nos statumque nostrum perfectiores reddit, *bonum* est: *voluptas* verò est intuitiva perfectionis nostræ perceptio. In constanti voluptate jacet *felicitas*, quam ideò nobis conciliant bona omnia, scilicet bona animi, corporis, fortunæ, &c: cùm autem in eam finem nos creaverit Deus Optimus, ut nostræ perfectioni promovendæ attenti felicitatem consequamur, non mirum si bonorum appetitus, & malorum aversatio nobis sint congenita.

10. Facultas appetendi bonum, & aversandi malum duplex est; *superior Voluntas* dicitur seu inclinatio animæ versus objecta pro ratione boni intellectualis seu in eis distinctè percepti; aversatio verò rationalis *Noluntas* est.

Inferior seu appetitus sensitivus est inclinatio animæ versus objecta pro ratione boni in eis confusè seu sensuum ope percepti; aversatio verò sensitiva nos reclinat à malo sensibili; appetitus sensitivus propriè *cupiditas* vocatur, & opponitur voluntati seu appetitui rationali: cupiditas itaque à sensu, & imaginatione ducitur: voluntas verò à ratione, & intellectu.

11. Quæ nobis bona apparent sensu duce sæpè mala sunt, ut dulcia verminosis; & quæ mala sensibus videntur sæpe bona sunt, ut amputatio artûs sphacelosi; solius est itaque intellectûs, & rationis bona realia à malis distinguere, & de illis judicare.

12. Cùm itaque nostrâ intersit maximè bona vera nobis conciliare, & mala realia effugere, ut felicitatem aut voluptatem veram, & constantem quantùm fieri potest attingamus, nostrum est etiam pro viribus intellectum nostrum perficere, & rationi obtemperare, & consequenter quæ optima sunt agere.

13. Facultas ultima agendi ſeu movendi ſuperior, *Libertas* vocatur, ſeu potentia agendi quod rationi optimum videtur, & quod voluntas rationis nutui obtemperans indicat; non ſolùm autem imperium libertatis in actiones corporeas extenditur, ut in motum, loquelam, &c, ſed & in actiones animæ proprias, ut ſunt attentio, abſtractio, reminiſcentia, appetitus, &c.

14. Inferior verò facultas *natura* dicitur, & eſt potentia agendi quæ ſenſui, & imaginationi bona videntur, quæque proinde à cupiditate aut averſatione ſenſitivis ſuadentur; illa verò expeditè, ſine deliberatione, & vi conſuetudinis bona obvia abripit, mala ſenſibilia removet. Cùm quis uritur, aut ad lapſum inclinat, illicò natura duce membrum uſtum, aut lapſurum retrahit, cùm ſecus antequam interceſſiſſet deliberatio, de eo actum eſſet.

15. Vehementia naturæ conamina ad bonum admovendum, aut malum removendum, conſequenter ad cupiditatem aut averſationem ſenſitivas, vocantur animi *pathemata*, quibus ſupprimendis & moderandis conceſſum eſt libertati imperium eò majus, quò quis attentiùs rationem ſuam excoluerit, & perfectioni propriæ acriùs allaboraverit, ita ut in homine perfectiſſimo detur ſummus conſenſus inter voluntatem & cupiditatem, inter actiones liberas ac naturales, nihilque appetatur niſi quod bonum, utile, decorum & juſtum. Aſt in ſtatu imperfecto, & quò plus ad brutorum conditionem accedunt homines, ratione, philoſophiâ ac religione non ſatis exculti, majus fit diſſidium, & actiones quæ ſenſui videntur jucundæ, intellectui videntur malæ, & quæ bona ratione duce cognoſcuntur, ab inſtinctu ingrata deprehenduntur; hinc origo malorum tùm moralium, tùm phyſicorum; de phyſicis hìc tantùm agimus.

16. Veſania itaque inde oritur, quod cupiditatibus noſtris ſervientes ab illis duci nos patiamur, quod pathemata refrenare, moderari non aſſuevérimus: hinc erotomania, antipathia, pica, ab ærumnis melancholia, à repulſis furor, & ab erroribus in cibo, potu, geſtis, ingeſtis, &c, varia incommoda, vitiaque corporis, ex quibus iterùm veſaniæ producuntur, quibus certè morbis nihil eſt miſerabilius, cùm ad brutorum conditionem homines accedant, ut videre eſt ex maniâ, lycantropiâ, rabie.

17. Errores dividere poſſumus in theoreticos & practicos; cùm quid opinamur verum quod falſum eſt, ut ſolem moveri, terram ſtare, error ille theoreticus eſt, cùm inde nulla pathemata ſubſequantur: ſi verò judicamus verum quod falſum eſt, ita ut inde pathemata gravia ſubſequantur, error eſt practicus, ut cùm maniacus melancholicus amicos ſuos pro hoſtibus habet, à quibus inſidias, venenum & mortem timet, aut cùm quis vertiginoſus imaginatur domum inclinare dextrorſum, & ſe inde pro metu ſiniſtrorſum præcipitat.

18. Prior error *hallucinatio*, Græcis *leros* dicitur, ut in ſyrigmo, ſuffuſione; alter error vocatur *delirium*, Græcis *paraphronia*, quoties ſcilicet pathema deliranti ipſi ſoli nocet, ut in noſtalgia, tarantiſmo, hypochon-

chondriasi, panophobiâ; *furor* verò dicitur, si animi pathema ad manus violentas sibi, aliisve inferendas, adeoque ad grave damnum eum inferat, ut mania, melancholia, rabies, nymphomania, dæmonomania, &c.

19. Inter hallucinationes referendæ sunt vesaniæ, quæ à vitioso organorum externorum statu oriuntur, illæso judicio; ita ut cerebri vitium nullum adsit, ut in boulimiâ, cacositiâ, polydipsiâ, & juxta quosdam, in vertigine.

20. Ex solâ fibrarum cerebri consonantiâ, & dissonantiâ, qui rectam hominis rationem, & vesaniam deducere tentant, nullo habito respectu ad imperium libertatis in proprias animæ actiones, & sua pathemata, illi materialistis, vel inviti velificantur: si erroris causa foret merè mechanica, nullus error deberet imputari; adeoque de philosophiâ morali & jure actum esset, ut impii Spinosistæ existimant, qui moralitatem actionum fabulis accensent.

21. Error non solùm procedit à vitio corporeo, ut à retinæ obstructione suffusio, à vitio labyrinthi syrigmus, &c; verùm etiam à neglectu suarum facultatum, aut ex eo quod in vero inquirendo, & judicio excolendo non satis invigilaverimus; unde libertatis nostræ abusu deinceps errores corrigere nescimus. Sic rusticus suffusione laborans revera muscam præ oculis volitare judicat, Philosophus verò hunc errorem agnoscit, & ab illo se liberat; ebrius duplicem candelam adesse judicat, ubi strabo mentis excultæ errorem suum brevi dimittit, & unicam cernere assuescit. Ipse vidi hydrophobam, quæ pathemata sua religioni & rationi submittere assueta, affatim aquam bibebat, neminique ullo modo nocere parata erat; & rectè monet *Ill. de Sault* bruta & rusticos solùm in hydrophobiâ adstantes minitari; homines verò rationem excolere assuetos, minimè.

22. Errorem ab organorum externorum vitio ortum corrigere facilius est, quàm qui à vitio cerebri oritur; scilicet errorem corrigimus, 1º mutuo diversorum sensuum, & imaginationis auxilio; 2º ope attentionis, abstractionis, & judicii; auditûs errores visus & tactus corrigunt; visûs errores auditus, tactusque arguunt, ut patet ex historiâ illius adulti, cui *Cheseldenius* cataractam congenitam abstulit, visumque dedit, quique solo visu corporum distantias, figuras, minimè distinguebat, deinceps verò tactu & auditu visui conjunctis optimè distinxit; ergo si unum tantùm sensus organum læsum sit, errorem facilius erit corrigere, quàm si in emporio affecto plures diversorum organorum fibræ nerveæ lædantur; præterea cùm cerebrum ipsum læsum est, graviùs percellitur anima, quàm cùm organum ad vitam minùs necessarium laborat, ut oculus; ergo huic attenta malo minùs apta est ad operationes, quæ errori corrigendo necessariæ sunt, dùm hallucinationes sunt fugaces. Vertiginosus primo instanti timet, altero errorem suum agnoscit, at phreniticus maniacusque errorem suum non agnoscunt.

23. Quò erroris objectum ad vitam, aut felicitatem nostram magis conducere nobis videtur, eò pathema subsequens vehementius est: ferè

omnes maniaci somniant se hostibus gladio aut veneno armatis stipari; & nunquam, si abesset ille timor, in furorem adigerentur: melancholici qui vitam suspendio aut submersione finiunt, sortem morte illâ multò pejorem se manere somniant, & statu præsente multò magis quàm à futuro cruciantur. Hydrophobi, quotquot accedunt homines, tot hostes scyphis ac phialis armatos judicant, quibus ad bibendum cogendi sunt, & ipsi potum cane pejus & angue timere se dicunt; non mirum itaque si eos sputis, minis, ululatibus removere conentur.

24. Licet maxima vesanorum pars vitio organorum, vel cerebri primariò deliret, non rari sunt tamen apud quos vitium primarium contraxit anima; notum est puerulos, qui noctu utcumque soli domum obambulabant sine metu, statim atque numquam satis punienda ancillarum & anicularum garrulitate, fabulas de larvis, vampiris, manibus, hauserunt, miserè torqueri incipere nocturnis terroribus, sibi mille somnia in lecto, aut in tenebris fingere, unde melancholiam, aliosque graves morbos incidunt.

25. Observat *Felix Platerus* moriones bene multos, qui quæstûs gratiâ apud Magnates mimos, histriones & stultos se simulant, ut ipsis placeant, demum reapse longâ assuetudine desipere. Asserit *Ovidius* plures qui tantum se amaturos finxerant, reapse amore deperiisse; plures puellæ amicarum suasu & exemplo ad gypsum vorandum, quod abhorrent, incitatæ, picâ deinde revera laborant; & pauci sunt qui tabacomaniam simili modo non contraxerint; adde quod deliria febrientium, ut somnia dormientium, versentur circa objecta quæ sanorum & vigilantium animis antea versabantur, horum verò ideam abjicere priùs poterant; febrientes verò aut dormientes nequeunt, cùm sensuum suorum non sint compotes; hinc patet principium horumce morborum non semper esse vitium corporeum, ut *Boerhaave* malè innuit, & Spinosistæ pronuntiant.

26. Multi in vesaniam incidunt, ne dicam omnes, ex pathemate, seu ideâ objecti, quod vehementem cupiditatem aut aversationem in ipsis excitavit, adeoque ob ideam *boni animi*, ut salutis, honoris, loci quem adipisci cupiunt, aut amittere metuunt; *boni corporis*, scilicet sanitatis, formæ; *boni fortunæ*, ut opum quas conservare desiderant, vel perdere timent vehementius.

27. Sic plures sunt melancholici qui se damnatos esse metuunt, indè verò desipiunt; alii qui à Magistratibus, Judicibus, Militibus se inquiri putant, & famæ, vel vitæ detrimentum pati metuunt, inde delirant; plures mulieres quæ senescentes ex detrimento formæ, plures mercatores ex fortunæ, litigantes ex litis, adolescentes ex amasiæ suæ jacturâ insaniunt; dæmonomania obsessorum, vampyrorum, maleficiatorum, sagarum à pathematis vehementibus pendet, ut sigillatim in speciebus videbimus.

28. Docet observatio quod si historiam cujusdam facti audiamus, in quâ omissa sit temporis, loci, aliarumque circumstantiarum determinatio, nobis illico fingimus locum, tempus, ut noctem, vel diem, aliasque circum-

cumstantias, & sic casum omnimodè determinatum imaginamur; hæc est itaque lex sensationum, ut idea unius objecti excitet in nobis ideam omnium circumstantiarum quæ illud concomitari solent.

29. Falsum est fibras cerebri medullares esse tensas, elasticas, cùm resecti ipsi nervi minimè se retrahant; falsa est itaque hypothesis, quâ systema fibrarum illarum chordis clavicymbali confertur, & quâ asseritur pulsatâ unâ cæteras eò vividiùs resonare, quæ sunt ejus alterutræ harmonicæ, ut unisonus, octava, &c: nec enim ulla est ratio cur credamus fibras quæ repræsentant colorem, figuram, aliasque qualitates utcumque diversas unius hominis, ejusque vestium, eas inter se, minimè verò cum aliis, esse harmonicas, quæ tamen omnes audito illius hominis nomine juxta hanc hypothesim debent resonare silentibus cæteris; ergò illa idearum accessoriarum conjunctio minimè mechanicis musices legibus tribuenda videtur, sed difficultati res in abstracto concipiendi, & facilitati illas in concreto, ut sæpiùs fit, perspiciendi, adeoque consuetudini.

30. Cùm itaque ob infarctum, pressionemve quarumdam fibrarum medullarium emporii quædam ideæ in animâ excitantur, quæ eam fortiùs afficiunt, anima v. g. metu perculsa ad hanc tantò fortiùs attendit, quò minùs ipsi momentosæ cæteræ videntur, aut quò ob opinionem præconceptam, motivum metuendi illi fortiùs videtur, statimque huic ideæ simplici alias comites metui fovendo, vel augendo aptas adjungit; sic qui somniando cogitavit se criminis cujusdam insimulari, citò satellites, judices, tortores, patibulum hisce consociat; unde mirè discruciatur, febrit, sudat, & tandem evigilat, atque de errore suo visu, auditu, verbo circumstantiarum collatione, monitus resipiscit.

31. Verùm non ita resipiscit ille, qui ob fibrarum emporii constans & permanens vitium, infarctum inflammatorium, siccitatem, rigiditatem fixam, priorem metum excutere non potest; aut si defervescente sanguinis impetu, in febris remissione, resipiscat, febrili excandescentiâ revertente iterùm delirat miser: nec objectum delirii dimittit, nisi alterâ cerebri parte magis infarctâ, aut excalefactâ à novo pathemate fortiùs quàm à priori afficiatur.

32. De cætero quandiu objectum delirii idem remanet, quod quandoque per integrum ægritudinis decursum perseverat, quidquid agit & loquitur delirans, præconceptæ ideæ consonat, & consequens est; & licet anima sit in continuo statu statum suum mutandi, atque sit nobis impossibile ad unam ideam simplicissimam per duo temporis secunda attendere, quin ad ideas ipsi conjunctas evagamur, interea ab objecto primario non semper recedimus; ita licet delirans videatur quandoque multa deblaterare, & textui primario intermiscere, non raro accidit, ut per dies integros discursus, ejusque actiones sibi cohæreant.

33. Meritò itaque definitur à *Pitcarnio* delirium *vigilantis somnium*; quippe ut in somnio, ita in delirio, nullius sensationis sumus conscii, seu res præsentes non appercipimus, & absentibus tantùm detinemur, seu

ſenſationes omnes ſunt obſcuræ; phantaſmata verò clara nos afficiunt; judicium verò minimè læditur, cùm ex præconceptâ ideâ imaginariâ rectè judicent, & appetant delirantes.

34. Cùm delirantes objecta præſentia obſcuriſſimè aut nullatenus appercipiant, eorum ratiocinia non determinantur ab objectis externis, ſeu circumſtantiis non reſpondent ea quæ appetunt, loquuntur & agunt, ſed reſpondent imaginationi, quæ ab internâ cerebri diſpoſitione maximè determinatur. Meritò itaque dicit *Boerhaave* in delirio eſſe ideas, quæ non reſpondent objectis externis, ſed internæ cerebri diſpoſitioni, & illarum idearum exortus eſt cauſa delirii, quatenus anima ad eas ſolas attendit, & à circumſtantiis non afficitur.

35. Verumtamen in maniæ paroxyſmo, cùm magna eſt agitatio in cerebro, ita velociter excitantur diverſæ omnino objectorum ideæ, ut nullam invicem cohæſionem habeant, adeoque cùm ex eâ actionum & ratiociniorum cohæſione judicemus de judiciorum conſequentiâ, non mirum ſi in hoc caſu ipſum judicium maniaci nobis videatur depravatum; atque ſunt optimi Auctores, qui in hoc maniam à melancholiâ diſtinctam eſſe volunt, quod melancholici conſequenter ratiocinentur ex præconceptâ ideâ, maniaci verò minimè ſibi cohæreant; ſed reapſe limites inter utrumque morbum aſſignare difficillimum eſt, iique vix niſi gradu differunt in certis individuis.

Praxis.

36. Cùm hallucinationes, ut vertigo, ſyrigmus, diplopia, &c, nullum cerebri vitium agnoſcant pro ſuo principio, nec maxima pars cupiditatum & averſationum, ut boulimiæ, cacoſitiæ, polydipſiæ, &c; in illis curandis corrigendum eſt organi determinati vitium, ut ſtomachi in boulimiâ, auris in ſyrigmo, oculorum in diplopiâ; quorum proinde morborum nil habet commune therapeia, quàm quod medicamentis cuique organo convenientibus ſit utendum, iiſque diverſis pro diverſitate principii eos excitantis; interea tamen quoniam omnem vehementem cupiditatem & averſationem ſedant, quæ ſenſationem obtundunt, in illis narcotica & ſedantia videntur generaliter indicata.

37. In maniacis verò, melancholicis, aliiſque, cùm cerebrum peccare videatur, non ſolùm remedia topica conveniunt, verùm etiam ea quæ vitium ſanguinis & ſolidorum hìc ſuſpicandum corrigunt, ſcilicet humectantia, laxantia, diluentia, necnon ea quæ ſenſationes compeſcunt, ut narcotica: demùm cùm remiſſior eſt morbus, & æger intellectu ſuo poteſt uti, auxilia moralia non negligenda ſunt; etenim illa deliria ſæpius ex eo procedunt, aut foventur, quod judicent ægri ſibi magnum malum impendere, ut paupertatem, infamiam, mortem, aut magni cujuſdam boni jacturam ſe paſſos eſſe; verùm ſi quid apud eos valeat ratio, ut valet initio morbi, facile eſt magnis rationum momentis hanc præjudicatam opinio-

nionem evertere, *sunt verba & voces quibus hunc depellere morbum* potest Medicus philosophus.

38. Sapientis est, ut felicitatem assequatur, eam finem semper sibi proponere, & media certissima ad eum scopum attingendum adhibere; ad hanc conferunt bona, quæ ideò omnes quærimus avidi; verùm non omnes æquali sapientiâ eligimus; ea certè aliis anteponenda sunt, quæ omnium maxima, quæ fortunæ non obnoxia, quæ sola mentis aviditatem explere possunt: talia certè sunt bona animi, quæ ideò bonis corporis anteponenda, & præ quibus bona fortunæ sunt meræ quisquiliæ, quibus frui dulce est, adhærere insipientis est. Insani omnes bonum quoddam fluxum & labile miserè ambiunt, diliguntque. Sic sunt adolescentes, quos etiam mentiri sæpe non pudet, qui ita læduntur à contumeliosâ mendacii exprobratione, ut hoc dedecus suo, aut adversarii sanguine eluere non dubitent, & si inulti sunt, in morbum, ut melancholiam, delabantur; hoc furore tamen apud Sapientes multò plus eos infamari certum est, quàm ab ultione decorari; misera felicitas, quæ ab alterius arbitrio pendet.

39. Itaque insanientes, falsis moralis philosophiæ principiis imbuti, possunt ratiocinio ad rationis usum revocari, modò velint nobiscum perpendere quid verè bonum sit, quid aliis anteponendum, & cujus possessione contenti cæteris tutò carere valeamus: voluptas equidem est summa bonorum, sed ea debet esse constans, inconcussa, sincera, & vera, nullisque obnoxia damnis.

„ Nam quid velle potest homo, ni vult esse beatus,
„ Hoc unum variis quærunt in motibus omnes;
„ Vos per delicias & lenimenta dolorum,
„ In quibus ut vento fluviique fugacibus undis
„ Nil stabile est, ubi se veri spes conscia fundet;
„ Quos bona nulla movent, nisi quæ infinita putentur,
„ In virtute Deum, atque Deum in mercede requirunt.

40. Præter moralia sunt etiam auxilia physica, quæ morbo radicato sæpiùs inutilia sunt, nisi à febre fugaci sustineatur delirium; notum enim est maniam, melancholiam, similesque morbos chronicos difficillimè sanari, & hypochondriasim ipsam, licet multò leniori delirio stipetur; ob id crux & opprobrium Medicorum vulgò dicitur; cùm autem in ipsis fibrarum tensio, & sanguinis viscositas ad siccitatem vergens ut plurimum morbum foveat, nihil diluentibus, refrigerantibus, & potissimum balneis feliciùs succedit.

41. In melancholiâ verò & hypochondriasi optimum auxilium est itineratio & equitatio; quippe cùm maximè referat ideam morbificam, quâ ægri torquentur, depellere, nihil est ad hoc utilius quàm animæ attentio-

tionem ab hac in alias, easque varias ideas divertere: docet autem observatio homini iter facienti, vel equitanti continuò varia nova & gratè afficientia obversari objecta, quæ successu temporis animam à priori ideâ revocant; interea dum purioris auræ respiratio, & moderatus musculorum motus sanguinis lentorem resolvunt, perspirationem adjuvant, famem & digestionem restituunt, somnoque pacato ansam præbent.

CLAS-

CLASSIS OCTAVA.

VESANIÆ.

ANima, quandiu corpori ſociata eſt, ejus malis compatitur in omni morbo; illa frigore & calore alterno, nec non moleſtiâ debilitatis afficitur in *febribus*; iiſdem miſeriis nec non dolore ſimul in *phlegmaſiis* vexatur; ejus facultas motrix depravatur in *ſpaſmis* & *anhelationibus*, languet in *debilitatibus*, ſenſuſque feriatur in *comatibus* & *dyſæſtheſiis*, ut tactus intenditur & moleſtus evadit in *doloribus*. Verùm præter facultatem movendi & ſentiendi, quæ in illis morbis laborant, ſunt aliæ ipſius facultates, quæ ſpecialiter læduntur in veſaniis; quippe facultas objecta abſentia ſibi repræſentandi, ſeu phantaſia, cujus ope ideas boni & mali retinet, revocatve, organorum culpâ quandoque vitiatur, unde error imaginationis, ſeu *hallucinatio*, ut in vertigine & ſyrigmo; facultas ſuperior quæ ex idearum comparatione exſurgit, ſeu judicium etiam ab hallucinatione in errorem deducitur, maximè ſi cerebrum ratiocinii præcipuum organum lædatur, unde *delirium;* demum inclinatio & averſatio ejus circa objecta bona & mala phyſica, corporis noſtri conſervationem aut ſpeciei propagationem ſpectantia, in errorem pariter trahuntur ex organorum & ipſius cerebri vitio; inde voluntates & cupiditates depravatæ, quæ *moroſitates* genericè vocantur.

Morbos itaque quorum præcipuum ſymptoma eſt *hallucinatio*, *delirium*, aut *moroſitas*, claſſico veſaniæ nomine indigitandos volumus: *veſanos* ſiquidem à rectâ ratione alienos aut errore gravi, conſtantique detentos nuncupamus, atque error conſtans animæ in imaginando, judicando, vel appetendo, eſt hujus claſſis character, qui quidem directè ſub ſenſus non cadit, aſt ita facilè à quovis homine ſano cognoſcitur, ut in ipſis ovibus ſimiles vel his affines morbos agnoſcant paſtores.

Rectæ hominum actiones ſunt illæ quæ in bonum quemdam finem conſpi-

ſpirant; in homine rectè agente, & mente ſanâ prædito, hanc actionum conſpirationem cernimus, ſi geſtuum, localium motuum, cupiditatum, diſcurſuum, judiciorum inter ſe nexum reſpiciamus; nec opus eſt ad hallucinationem aut delirium agnoſcendum, ut ſyllogiſmos falſos proferat veſanus; ſufficit, ut ex ejus actionibus quibuſcumque inter ſe & cum communi hominum ratione non cohærentibus, ejus errorem aut alienationem intelligamus.

Facultas cognoſcendi ſuperior, quæ *intellectus* vocatur, homini conceſſa eſt, ut verum à falſo, bonum & malum reale ab apparenti diſtinguere valeat; ut autem facultatibus ſuis rectè utatur, is debet libertate ſua non abuti, debito ſcilicet regimine corporis, organorumque ſuorum valetudinem ſervare, nec non veri, bonique ſtudio attentè incumbere; qui ſecùs faciunt, ſibi imputent, quod ſanitatem mentis cum ſanitate corporis amittant, quod erroribus & præjudiciis irretiti falſum pro vero amplectantur, & errent; quodque cupiditatibus aut averſationibus ſenſitivis abrepti, rationique minùs optemperantes, moroſitates admittant, ſeu pro bonis habeant quæ mala ſunt, & pro malis averſentur quæ forent ſectanda.

Hæc eſt duplex hallucinationum, deliriorum & moroſitatum origo. Qui crapulæ indulgent, illi organa ſua ita vitiant, ut vertigine, viſu duplicato, ſomnolentiâ, paraphroſyne afficiantur, hinc verò intellectûs depravatio, amneſia, amentia, mania ex corporis vitio, quod ſuâ culpâ contraxerunt; verùm ipſamet voluptatis ex vino perceptæ aſſidua contemplatio facit, ut vinoſus hoc bonum phyſicum attendat, bona cætera prætermittat, maximè verò intellectualia, adeoque ut pergræcationi, tanquam bono reali, & omnium maximo, inhiet. Hinc error qui cæteras animæ facultates, ut judicium, voluntatem tranſverſum rapit, & ſic abuſus libertatis vitia corporis vitiis ipſius animæ cumulat, & in diverſas veſanias hominem deducit.

Hinc ſequitur eos homines, qui cupiditatibus ſuis libentiùs indulgent, & intellectum minùs excolunt, ut Americani præ Europæis, ruſtici præ litteratis, mulieres præ viris, ganeones præ Philoſophis, hiſce mentis erroribus & voluntatis depravationibus eſſe magis obnoxios.

Inter eos verò qui rationi obſecundant, ſuiſque pathematis frænandis & regendis incumbunt, illi morbis animi ſunt magis expoſiti qui etiam ſtudio acriùs incumbunt, qui labores animi ſuis viribus majores ſubeunt; non ſecùs enim ac cantores morbis pectoris, ganeones morbis genitalium; ita qui tùm imaginationem, tùm judicium, tùm alias animæ facultates, ultra modum exercent, morbis animi ſæpiùs afficiuntur.

Hoc tamen non impedit quominus ex recto harum functionum uſu, & moderato exercitio omnes animæ facultates roborentur, non ſecùs ac qui modicè choream ducere aſſuevit, qui modicè lyram pulſare aſſuetus eſt, is faciliùs, aptiùs & expeditiùs eos motus exſequitur, conſtantiùſque quàm qui in his minimè exercitatus, & rudis eſt.

Veſa-

Vesaniæ à duplici conditione, tùm animi, tùm corporis pendent, scilicet vel à nimiâ sensibilitate, vividitateque, vel à segnitie & tarditate idearum, phantasmatum, judiciorum, appetituum; utrumque autem vitium pendet à principiis moralibus, aut à principiis physicis.

Quoniam verò inter principia moralia libertatis abusus primas tenet, ejusque rectus usus ad sanitatem animi ac corporis recuperandam omnino necessarius est in multis casibus, non mirum est si vesaniæ ita rebelles & pertinaces sint, raròque & difficulter sanentur, quippe ægri quod in se ipsis est nequaquam agere suscipiunt, quia ægritudinem suam ignorant, aut cognitam amant.

Morbos animæ curare non est stupidi & imperiti, sed solertis & ingeniosi Medici, in psychologicis & moralibus æque ac in physicis versati, qui apprime distinguat quandonam irritabilitas generis nervosi, seu nimia sensibilitas, quandonam verò atonia & torpor in causâ est.

Imprimis eligendus Medicus fiduciam ægri jam adeptus, ubi valet illud effatum; *præstat Medicum esse ægri amicum quàm ignotum;* secus æger suspiciosus, indomitus, ferox, ipsius consiliis exasperabitur, ejusque auxilia recusabit.

Vesani sæpe ingenii acumine pollent, ut hystericæ & hypochondriaci, nec crassæ minervæ dictis aurem præbent, vulgaremque ac utplurimùm falsam medicastrorum theoriam vix sibi cohærentem risu excipient, ad populum phaleras dimittent. Quis enim nisi stolidus probaret eorum Medicorum opinionem quæ omnes morbos saburræ stomachi, vel humorum spissitudini & acrimoniæ tribuit?

Philosophus sit qui morbis animi mederi contendit; cùm enim origo horum morborum sit præconcepta idea boni cujusdam circa quod errat ægrotans, illud vehementer appetens quod bonum sibi videtur, periti Medici officium est, ut ipsi ratiocinando probet illud quod tantopere appetit bonum esse apparens, & malum reale, sicque eum ab errore abstrahat.

Sed summa etiam in Medico requiritur animi lenitas & flexibilitas, quâ diversitati animorum sese accommodet, eorumque fiduciam captet; nam nihil est difficilius, morosiusque vesanis, & in omni ferè morbo plures, aliàs maximè rationales, jam morosi evadunt; tempus opportunum ad consilia & monita, nec non ad remedia offerenda est cautè eligendum; ægris mœstis, diffidentibus, desperatis, Medicus hilarem & serenum vultum præbeat; meditabundum & tristem ne invites ad risum & jocos, indignabitur æger molestum interpellatorem; ut ejus formidinem pellat, errorem corrigat, mœrorem diluat, amicè & familiariter, ut ait *Kloeckhoffius*, at lentè & distinctè, graviterque argumenta sua proponat, pauca, clarissima, quibus communis omnibus ratio statim assentiri queat; si vel quidquam obscuri, falsive detexerit æger, actum esse solet de toto molimine.

Maxima præterea in Medico requiritur patientia, ne suos conatus, ut-

 cum-

cumque industrios, dum multoties elusos videt, de perficiendâ curâ desperet, & totum opus derelinquat, ne ægri morosi fastidia & repulsas tolerare recuset.

Maximi momenti est principium erroris è tenebris eruere; non raro hoc celat cautissimè vesanus, quem pudet fateri se gravem contumeliam passum, aut bonorum, honorisve jacturam experiri; atqui tamen si ignoretur origo vesaniæ, ipsi mederi impossibile est. Mulier quædam quæ conjugem suum miserè amabat, & ab ipso se pariter amatam esse hactenus crediderat, cùm spe suâ se delusam percepisset, & maritum perfidum esse cognovisset, animo suo mori firmiter decrevit, nec cuiquam suum aperuit propositum; interea vetabat religio, horror suicidii, parentum & natorum amor, quominus subitò sibi faceret satis; demùm post multas inducias vitam sibi subitò eripuit. Si verò maritus hoc infortunium vitare potuisset, nihil erat aptius quàm ipsius ægræ lateri continuò hærere, eam in itinere quodam grato comitem sibi adjungere, sicque mœrorem & zelotypiam idearum diversitate, & fidei suæ argumentis diluere: accersitus Medicus varia præscripsit medicamina, quæ morbi principium non attigere, & infelix ægra horrendâ catastrophe vitæ suæ finem imposuit: *Nichols.*

Quanto in errore versabantur veteres Medici, qui in vesaniâ fere quâcumque atram bilem pro morbi fomite incusabant, eamque acribus helleboratisque catharticis evacuare contendebant. Medicamina nunc acria, si atonia fuerit, nunc lenientia, si erethismus adsit, conveniunt; verùm cæteris longè præstantiora sunt utplurimùm auxilia moralia. Plura de morbis illis curandis vide in eximio, nuperoque tractatu *Corn. Kloeckhoffii de morbis animi ab infirmato tenore medullæ cerebri*, cujus verba mea facere, dato loco, non dubitabo.

ORDO PRIMUS.

HALLUCINATIONES,

SUNT illi morbi, quorum præcipuum symptoma est imaginatio depravata, erronea. Hallucinantur illi qui vigilantes somniant, id est, apud quos sensationes pro imaginationibus, & imaginationes, seu phantasmata pro sensationibus habentur, ut rectè monet *ill. Delius.* Dum mens rectè se habet, ideæ aliæ sensuum ministerio offeruntur, scilicet objecta colorata, sonora, sapida percipimus præsentia, & in organis nostris impressiones suas actu exercentia, simulque ope reminiscentiæ ideas universales prædicatorum illis objectis convenientium repræsentare nobis potest phantasia; unde fit ut celeri subjecti & prædicati combinatione cognoscamus tale prædicatum tali subjecto congruere; v. g. saccharum esse dulce, absinthium esse

esse amarum; cùm itaque saccharum ore detinemus, oritur perceptio dulcedinis quam sensationem esse cognoscimus; cùm è contra nullo sacchаro in ore detento, hujus ideam nobis repræsentamus, exsurgit phantasma, seu perceptio imaginaria sacchari, quod ab ore cognoscimus abesse; tum quia non percepimus motus prævios ad illud in os ingerendum necessarios, tum quia perceptio imaginaria multò debilior est sensatione; hactenus error nullus, tùm in sentiendo, tùm in imaginando; verùm si, ut accidit in somno, sensationes obscurissimæ evadant, ita ut objecta præsentia non appercipiamus, simulque anima objectis externis minimè distracta, & tota perceptionibus imaginariis attenta sit, illa percipiet motus quos in organis fluidi nervei fluxus & refluxus, arteriarum, & sanguinis motus excitant, qui inter vigilandum debiliùs nos afficiunt quàm ut percipi possint, utpote qui multò fortioribus impressionibus obscurantur; tunc anima ideas æque vividas percipiet, ac si forent sensationes, cùm tamen imaginationes sint, adeoque objecta illa præsentia reputabit quæ sunt absentia, inde error qui hallucinatio est; nam anima more somniantium præsentium externorum impressiones non sentiet, & internorum impressiones referet ad objecta quibus repræsentandis sunt destinata, quæque proinde præsentia esse reputabit, licet sint absentia. Sic infans dormiens saccharum se degustare somniabit, si in ejus linguæ papillis aliqualis motus à salivâ, sanguine, fluidove nerveo exsurgat, qui affinis sit cum speciali sacchari impressione; & cùm simplex idea menti refricata, omnes cum illâ sociari solitas refricet per legem imaginationis (*Cl. VIII* §. *28*) ex perceptâ solummodò ideâ dulcedinis, vel viscositatis, vel friabilitatis sacchari, cæteras omnes sacchari qualitates, ut albedinem, in aquâ solubilitatem, jucunditatem, percepturus est, quod est percipere in concreto, non verò in abstracto, seu percipere objectum undique determinatum; hinc non mirum si illa imaginatio pro sensatione habeatur.

Anima vigilans similem errorem vitat; quippe ope tactûs, visûs, auditûs, memoriæ, reflexionisque ea distinguit omnes circumstantias, quarum concursu de objecti præsentiâ, vel absentiâ, adeoque de sensatione & de imaginatione rectè judicat; errores enim gustûs corrigit visus, prævertit auditus, emendatve altera facultas; sed in somno desunt illa adminicula; unde errores illi in dormientibus ita familiares sunt: in vigilantibus etiam obrepunt illi errores, sive impressiones in organo factæ ab arteriis, sanguine, succisve aliis, ita sunt actuosæ, ut sensationibus ferè æquales sint. Hinc in febribus ob pulsationem vehementem vasorum cerebri, aurium & oculorum, nascuntur tinnitus, marmaryges, similiaque phantasmata, quæ nos vehementissimè commovent.

Error etiam facilè admittitur, si menti inhæreat fixa quædam idea, quæ maximam attentionis partem absumat; unde anima ad alias ideas trutinandas, recipiendas minus sit apta; inde fit ut qui veneri continuò inhiat, voluptuosisque phantasmatis continuò delectatur, non solùm in somnis ex levi seminis titillatione imaginationes venereas, & inde sequentes

tes libidinosos motus experiatur; verùm etiam inter vigilandum à similibus phantasmatis detentus & turbatus, momentosis negotiis, philosophicisque studiis prosequendis impar sit, & veluti de rebus venereis continuò deliret.

Hallucinatio itaque pendet à duplici principio, scilicet 1° à fortiori, vividiorique fluidi nervei refluxu spontaneo, seu sine objecti externi præsentiâ, sed ob motum in organi fibris, arteriis, fluidisve excitatum à causâ intrinsecâ. Sic agitatâ retinâ marmaryges, vellicato nervo acoustico soni imaginarii percipiuntur. Incusanda itaque & fibrarum nervearum sensibilitas major, seu fluidi nervei nimia mobilitas, necnon motuum sanguinis intensitas, aut humorum major activitas. 2° A defectu attentionis ad omnes circumstantias quæ errorem fugaret; illa autem attentio ad omnes circumstantias deficit, sive organa sensuum ferientur, ut in somno, in anæsthesiis, paralysibus quorumdam organorum, sive anima pathemate quodam detenta cupiditati, aut aversationi cuidam tota inhærens, cæteras ideas attendere, & accuratè perpendere nolit, aut nequeat.

Ex hac verò theoria, praxis hallucinationum deducitur; etenim ad eas curandas. 1° Organi affecti vitiosus status corrigendus est, sic ablatâ maculâ corneæ, ablato retinæ infarctu, visûs errores qui ex his pendebant, corriguntur: imminuto sanguinis fervore & impetu somnia terrifica, quæ à plethorâ aut calore oriebantur, evanescunt: alia verò auxilia sunt moralia, & repetuntur à recto libertatis & aliarum facultatum usu; sic physici ut errorem in suis indaginibus vitent, summâ attentione, acri studio, meditationeque utuntur, optima instrumenta ad visum auditumque acuendum adhibent, mensuras accuratas sedulò capiunt, & sic errores sæpiùs vitant, quàm stolidi, rustici, aut qui cupiditatibus suis, voluptatibusque sensuum mancipati, suas facultates excolere negligunt.

Hallucinationes *visûs auditûs*que sunt omnium frequentissimæ; dantur etiam *tactûs*, ut in artubus dudum amputatis, *gustûs* in febribus, necnon *olfactûs*; sic in epileptico *Morgagni* fœtoris perceptionem imaginariam observavit *Epist. XIV*, *28*; hæ hallucinationes non sunt morbi, sed tantùm aliorum morborum accidentia eàque anonyma.

I. VERTIGO; Græcis *Dinos*, *Scotodinos*, *Scotoma*; Gallis *Vertige*, *tournoyement de tête.*

Est hallucinatio quâ objecta licet quiescentia è loco moveri vel in gyrum versari nobis videntur. Ipse æger sibi quandoque nutare videtur.

Causa vertiginis est eadem impressio facta in retinâ quam reapse inducerent objecta si visa imaginem suam in diversis retinæ punctis successivè depingerent. Non autem in omni vertigine repræsentantur menti objecta visûs seu quatenus colorata & collustrata, quippe oculis clausis vertigo etiam datur, & tunc objecta tactûs quorum colorem non percipimus, videntur è loco moveri licet quiescant. Sic in lecto jacens vertigino-

ginosus lectulum suum retrorsum, sinistrorsum, vel dextrorsum præceps ruere vel inclinare imaginatur, & ne cadat ipse metuit. Est ergo vertigo tactûs, ut vertigo visûs, atque utraque fit per eadem organa, cùm nervi visorii simul tactûs sensationem referre queant, cùm non repræsentant objecta visûs.

Principia vertiginis sunt ea quæ valent successivè agere in diversa retinæ loca, non secùs ac agerent radii ex objecto circumgyrante vel moto prodeuntes in retinam immissi : nam ideò non sumus vertiginosi cùm objectum transiens à dextris ad sinistras suam imaginem depingit in retinâ continuò loco motam, aut cùm oculo gyrante lustramus objectum quiescens, cujus imago percurrit oculum, quia novimus saltem confusè nostrum oculum, vel illud objectum moveri; sed si ignoremus nostrum oculum moveri, & credamus objectum v. g. murum esse immobilem, tunc motum illius objecti percipientes illud moveri imaginamur, in quo hallucinamur, non deliramus tamen; quia errorem nostrum statim corrigimus ope judicii & aliorum sensuum; interea in paroxysmo ita hallucinamur, ut casum illicò seu lapsum & domûs & nostri corporis ab altero vix separabilem metuamus, quandoque ad tremorem & palpitationem usque.

Immoto bulbo oculi & muro videbitur objectum moveri : 1° Si lens crystallina, cujus motus non appercipimus, dextrorsum vel sinistrorsum inclinet; quod accidit, si fibræ coronæ ciliaris, quæ in statu sano hinc & inde sunt æquilibres, spasmo quodam contrahantur, ut accidit in vertigine hystericâ & hypochondriacâ : 2° Si globuli cruoris, qui percurrunt reticularia vasa retinæ, insolito modo moveantur; motus progressivus cruoris in illis vasis est ita assuetus, ut à nobis non percipiatur, ut non percipimus pulsus arteriarum labyrinthi, nec molitor motus suæ moletrinæ; sed si motu retrogrado sanguis arterias illas percurrat, tunc inassueta illa actio in retinam novam in nobis sensationem excitabit.

Sanguinis motum retrogradum dari in vasculis minimis arteriosis à levissimâ mutatione morbifica, observant omnes qui circulationem sanguinis ope microscopii in ranæ pedibus, mesenterio, caudâ piscis, &c, observant. Ipse centies hunc motum sanguinis retrogradum observavi, & aliis videndum præbui: vidit deinceps sæpiùs *Ill. Hallerus :* Vide *ejus commentaria de motu sanguinis sect. 4 exper. 64 ad 82 Lausanæ 1756.*

Ita liberè promovetur sanguis ex truncis arteriarum in extremos ramulos, ut levi enato in venulis obice sanguis ille in arteriolas & ex illis in truncos regrediatur per aliquot temporis secunda, rursus progrediatur in venas, rursusque retrogrado motu in arterias influat. Ille verò obex est vel crassities sanguinis, vel ejus plethora, vel frigus, vel ligatura, vel spasmus viam coarctans in minimis vasculis, hinc totidem vertiginis principia. Cùm autem oculis apertis & sub luce hic retrogradus motus accidit, successivè diversa retinæ loca afficiuntur non secus ac si objecta præsentia loco moverentur, & tunc datur vertigo visûs, quia refertur ad objecta visibilia : si verò oculis

lis clausis aut in tenebris similis motus retrogradus detur in retinâ, tunc non videre, sed sentire tantùm, seu tactu quodam confuso percipere horum objectorum vicinorum motum existimamus. Sic cœcus in suo sedili quiescens existimat sedile retrorsum inverti, vel ad latus alterutrum inclinare & delabi, quia impressio in retina facta, licet non visibilis, eadem est ac si reapse labasceret sedile, nec ullum objectum visibile, sed tantùm tactile perciperetur.

In retinâ verò ille motus retrogradus est magis sensibilis quàm in ullo alio organo, quia retina est tota nervea adeòque valdè sensibilis. Secundò quia cùm venulis careat, ut patet ex theoriâ suffusionis reticularis, illa minimè est assueta motui retrogrado cuicumque, cùm aliæ partes nervosæ quæ habent venulas arteriolis contiguas motui retrogrado sanguinis per venulas suas sint assuefactæ. Docet experientia impressiones ab objecto visibili factas in retina aliquot secunda perseverare etiam remoto objecto, ut patet ex zona flammea quam cernimus, cum titio accensus præ oculis in circulum versatur; ergo si corpus nostrum in gyrum agatur circa suum axim, cùm semel steterit, vertigine corripiemur fugaci, quippe impressio objectorum cyrcumgyrantium aliquandiu post in retina remanebit.

Idem accidit cùm ex altâ parte flumen præterfluens attentè intuiti sumus, vel rotam velociter circumactam, vel alterum motum, maximè si terrorem vel metum incutiat; clausis etenim subitò oculis aut aliò directis adhucdum moveri objecta judicamus, quæ quiescunt: terror autem, extrema vasa membranasque constringens, motum retrogradum sanguinis excitat in retinâ ut in aliis organis, unde hallucinatio sustinetur.

Similis motus retrogradus in auribus tinnitum vel sibilum excitat, unde non mirum vertiginosis aures sæpiùs tinnire, cùm ab eodem principio in auribus ac in retinâ sæpe sanguis retrogrediatur.

Qui verò tribuunt vertiginem majoribus arteriolarum retinæ oscillationibus illi ignorare videntur quod illæ oscillationes, & turgescentiæ excitent tantummodo suffusionem reticularem, qualem experimento singulari excitare valemus. Vide *suffusionem*.

Hallucinatur vertiginosus, non verò delirat: delirium enim est error constans qui à facultatibus animæ superstitibus corrigi non potest, quique pendet à vitio sensorii communis, ut in maniâ, melancholiâ. Hallucinatio est error fugax qui pendet à solo vitio organorum externorum, quique ab ipso judicio & reflexione salvis facilè corrigitur, ut qui globulum digito indice & medio superimpositis palpando duplicem globulum se tractare statim putat, aut qui flexo ope digiti oculo duplicem facem accensam putat, cùm unica est.

Licet sit vertigo tactûs, ut vertigo visûs, ultimæ ætiologiam tradidisse sufficiet, cùm quæ de posteriori dixerimus, mutatis organis, de priore facilè intelligenda sint.

Ver-

Vertigo visûs est illa in qua reapse objecta tanquam circumgyrantia in oculis depinguntur, licet sint immota, aut motum ab eo diversum obtineant.

Objecta moveri videntur, vel quia reapse moventur, vel quia illis immotis, oculi nostri aut quædam eorum partes nobis insciis moventur eo modo qui ad successivam objectorum in oculi partibus diversis delineationem requiritur.

Cùm autem situs imaginis in retinâ sit è directo objecti, quæ sunt in latere dextro pinguntur ad sinistram retinæ, quæ sunt in summâ pinguntur in imâ oculi parte, & reciprocè. Ergo si eadem fiat impressio successiva in oculo à dextris ad sinistras, quæ ab objecto circumgyrante, seu ad eamdem à nostris oculis distantiam modo accidit, objectum à sinistris ad dextras circumagi videbitur. Et si imago objecti juxta axim oculi moti successivè clarior, distinctior, & major appareat, objectum ad nos accedere, secùs verò à nobis recedere videbitur.

Insultus verò vertiginis fugax est, licet quandoque repetitus & interpolatus, vix ultra temporis minutum unquam quisque insultus perseverat, sæpius intra minuti trientem, imò quadrantem desinit.

Polus opticus est pars oculi pupillæ è directo opposita: ille polus opticus non multùm distat ab insertione nervi optici, qui versus canthum nasalem est; in meditullio ipso nervi optici est arteria centralis dicta, quæ nullam venam comitem habet, quæque in retinam ramulos suos è centro ad circumferentiam tanquam radios dimittit; venulæ verò aliam viam persequi videntur.

Si oculis parietem album proximum respicientibus, lucem retrò accedentem, solarem non tamen directam, sed reflexam accipiat paries, observator videt in muro reticulum obscurum, quâvis arteriarum pulsatione apparentem, mox evanescentem.

Cùm verò venulæ sint arteriolis majores, si nullum reticulum supersit, cùm arteriæ sunt in systole, nullas venulas saltem arteriis dilatatis æquales retinæ assidere verosimile est; ergo nullum est in retinâ, vel magis diffitum est reticulum venosum.

Juxta quamcumque plagam lumen oculos prætergrediatur, hujus imago sequitur lineam curvam quæ à circumferentiâ incipiens versus polum opticum accedit.

Lens crystallina polo antico corporis vitrei affixa limbo suo adhæret membranæ vitreæ; circa hunc limbum radiatim dispositæ sunt fibræ nigricantes alternatim breviores & longiores, quæ *coronam* dictam *ciliarem* constituunt, quæque videntur à ligamento ciliari procedere & in limbum crystallini terminari; si paulisper contrahantur illæ fibræ, nihil faciliùs videtur quàm quod lentem crystallinam ex eodem latere paululum deprimant, & ex opposito attollant.

Si lens vitrea cameræ obscuræ foramini opposita transmittat imaginem objecti immobilis, eamque depingat in pariete opposito, docet experientia

 quòd

quòd ſi immoto objecto lens vitrea ſola inflectatur, imago locum mutat ſeu movetur; ergo ſi lens cryſtallina per coronæ ciliaris tractionem inflectatur, imago objectorum movebitur, ſeu objecta loco moveri videbuntur, licet immota ſint.

Si globus ipſe oculi circa ſuum nervum opticum huc vel illuc inclinet, nec hujus motus anima ſit conſcia; evidens eſt quòd objectorum licet quieſcentium locus apparens mutandus ſit, ſeu objecta circumgyrari videantur. Si verò anima hujus motus, qui per muſculos rectos aut aliquos perficitur, ſit conſcia, tunc nulla ſubſecutura ſit hallucinatio.

Illæ tres hypotheſes phænomeno vertiginis explicando ſufficere videntur pro diverſis circumſtantiis, eo tamen diſcrimine quod ſi bulbus oculi loco moveatur, quoniam ille motus millies in die ſecutus eſt imperium animæ, millies in die connexus eſt cum conſcientiâ illius imperii, adeoque vix fieri poteſt quin hanc connexionem appercipiamus; ſed ſi appercipiamus hunc motum dependere ab animæ imperio, nulla vertigo ſecutura eſt; ergo ab hoc principio vertigo dependere non poteſt.

Motus quidem cryſtallini minimè pendet ab imperio animæ, & omnino inaſſuetus eſt, nec coram ſpeculo in nobis ipſis, nec in aliorum oculis percipi poteſt; ſi itaque accidat, anima ejus non erit conſcia, adeoque inde hallucinatio vertiginem conſtituens oriri poterit.

Verùm eam non eſſe vertiginis omnis cauſam ex eo ſequitur quòd vertigini tactûs explicandæ non ſufficiat, cùm ſupponat oculos apertos & in luce conſtitutos, vertigo verò tactûs etiam oculis clauſis & in tenebris nocturnis accidat.

Supereſt itaque prima theoria quæ utrique vertigini explicandæ ſufficere videtur, quæque proinde fuſiùs eſt examinanda.

Si ranæ vivæ membranam quibus ejus digiti connectuntur microſcopio ſolari ſubjiciamus, videbimus rivulos ſanguinis & lymphæ, quorum alii à corde recedunt, & arterioſi ſunt, alii ad hoc accedunt & venoſi dicuntur, vaſa verò ipſa minimè appercipimus. Aſt ubi animal vel conatu exagitatur, vel pungitur, vel quomodocumque perturbatur, nihil eſt frequentius quàm quod videamus motum ſanguinis progreſſivum in retrogradum mutari, ita ut globuli ſanguinis ex venulis in arterias refluant, & per aliquod temporis ſpatium, v. g. ſemiminutum, per arterias verſus cor retrocedant, priſtinum iter mox recuperaturi, aut inter aliquot oſcillationes in hoc alterno progreſſu, & retrogreſſu hæſitaturi; hoc phænomenum ante viginti annos Philiatris ſæpiùs oſtendi.

Illud autem quod in minimis vaſis cylindricis familiare eſt, in majoribus difficiliùs accidit, quippe in majoribus arteriis vis ſanguinem à corde ad extrema protrudens eò major eſt quò cordi proximiora & majora vaſa ſunt, & non niſi vi majuſculâ ipſi æquali adhibitâ poteſt ſanguis refluere; in minimis verò vaſculis ſanguis ſubſequens non agit in antecedentem, ſed communi eâque exiguâ velocitate ambo procedunt, ita ut illi rivuli velut aquæ gutta in

in tubo vitreo horizontali posita, ad progrediendum & retrogrediendum æqualiter proni videantur.

In novâ pulsûs theoriâ probavimus pulsationem vasorum pendere ex eo quod sanguis subsequens cum majori velocitate progredi conetur quàm antecedens, sicque in antecedentem, & proinde in parietes eum continentes agit, atque ratione contrariorum, ubi nulla est pulsatio, consequens est sanguinis subsequentis in antecedentem nullam esse actionem, in extremis autem arteriolis microscopium nullam pulsationem ostendit.

Hinc sequitur quod reticulum, quod in retinâ formant vasa in experimento superiùs allato sensibilia, non depingitur in arteriolis ultimis; quippe cùm vasa hoc reticulum depingentia pulsant, nisi tamen alia sit circulatio in ranis, piscibus & mesenterio catellorum in quibus eadem observantur, alia verò in oculis hominum, quod vix ullus admittat Physiologus.

Nihil itaque verosimilius est quàm quod in eisdem circumstantiis in quibus sanguis per arteriolas minimas animalium prædictorum retrograditur, sanguis etiam arteriolas retinæ humanæ præteriens refluat.

1. *Vertigo plethorica* Junckeri; *idiopathica* Pitcarnii. B. P.

Ea est quæ sanguinis nimiæ copiæ tribuenda videtur & per plethoram intelligi potest; à plethorâ scilicet ob molem movendam majorem & affrictus adauctos sanguinem in ultimis vasis retardari pronum est; sed ut sanguis in minimis vasis retardatur, vis quâ progreditur tantumdem imminuitur, atque vi trusivâ ejus imminutâ facilè sanguis à minimâ vi huc vel illuc movetur, atque refluere potest; ergo à plethorâ intelligitur possibilitas vertiginis.

Cognoscitur vertigo plethorica à prægressis, comitantibus, à juvantibus & lædentibus. Prægressa, ut ingurgitatio avida, copiosa esculentorum eupeptorum, cum fame, vis digestiva fortior. Comitantia, pulsus plenus, facies turgidula, rubra, segnities, lassitudo, catameniorum, hæmorrhoidum, perspirationis suppressio, venarum cutanearum tumescentia. Juvantia, vertiginosi illi manè post inediam, vel exercitium melius habent, eruptis catameniis, hæmorrhagiis narium, perspiratione, clysmatis, meliùs habent, è contra ab epulis, à somnolentiâ, ignaviâ, post pastum pejus habent.

Si plethora sit magna, & cerebri debilitas, ex vertigine forti succedere potest apoplexia, epilepsia vel alius gravis affectus, in quo casu medicamenta negligenda non sunt; in fugaci verò vertigine diæta tenuis sufficit.

Curatio. 1° Imminuenda est plethora: 2° Sanguis à capite est divertendus: 3° Vasorum oculi robur est denique adaugendum.

Imminuitur plethora 1° victu parciori, eoque fluxiliori, quippe plethoram viscositas sanguinis facilè comitatur; 2° auxiliis catamenia, hæmorrhoides

revocantibus, phlebotomiâ ex brachio, clysmatis, imo catharticis, sed phlebotomia directè subitoque idem præstat.

2° Derivatur sanguis ad partes inferiores situ erecto, capite elatiori, non horizontali, collaris solutione, seu plenariâ colli & thoracis, cingulorumque abdominis libertate, clysmatis, phlebotomiâ è talo, lavipedio, frictione extremorum, catharticis.

3° Roborantur vasa oculi medicamentis tonicis, cephalicis specificis; huc spectant potus theiformes ex infuso florum salviæ, lilii convallium, tiliæ, ex decocto chinæ, pauco vino & aquâ ferratâ, potu caffeæ tenuioris; medicamina sint stercus pavonis siccum ad scrupulum, *Pitcarnio* laudatum, succinum ad grana decem vel ejus tinctura, sal &c, & quæ ab omnibus celebrantur, kinkina ad ʒß. bis in die, syrupus martialis vel limatura ferri parva dosi diu usurpanda.

Cavendum in plethoricâ vertigine ab aquis acidulis intus sumptis, & suspectæ etiam thermales potandæ; vitanda insolatio, lucubratio, magna lux, animi contentio, capitis pertinax inflexio sursum deorsumve, lectio assidua; iteratæ purgationes nocent in plethoricâ, magis verò in hysterica.

2. *Vertigo stomachica* Aretæi; *ab ebrietate*, *ingluvie* Riverii; *sympathica* Pitcarnii. B.

Ea est quam præcedunt apepsiæ, nausea, cardialgiæ, crapulæ, vomitus, oris pravus sapor, odor, pondus epigastrii, tuburcinatio, quæque à cruditatibus primarum viarum sanguinis massam inspissantibus pendere censetur, ast non ideo stomachica censenda est vertigo, quam nausea non præcedit, sed subsequitur; omnis enim gravis capitis affectus, ut fractura cranii, cephalalgia non rarò vomitionem excitat, etiam si stomachus priùs benè se habeat. Illa species est frequentissima omnium, si *Willisio* credamus, & comes est assidua initio morborum acutorum, ut synochi cum cephalalgiâ gravativâ.

Curatio exigit 1° ut phlebotomia præmittatur, nisi æger frigeat, pulsus exilis sit, temperamentum pituitosum, subjectum senex, debile &c: 2° ut præmisso clystere, si alvus stricta sit, vomitio cieatur ope tartari vel vini emetici magnâ aquæ tepidæ copiâ diluti, & partitis dosibus sumpti; sic pro adulto, uncia vini emetici in tribus aquæ cyathis quovis horæ quadrante assumendis sufficit. 3° Sequenti die catharticum est præscribendum satis efficax, additis v. g. tabellarum diacarthami drachmis aliquot in potione communi. 4° Dein stomachus usu caffeæ, cinnamomi, corticis Winterani, kinkinæ, vino rubro, opiatâ Salomonis, roboretur. 5°. In paroxysmo spiritus salis ammoniaci, aqua Luciæ, acetum naribus offerantur, extrema fricentur, pennâ fauces irritentur, aquâ tepidâ ad vomitionem pronus excitetur. 6° Demùm stomachicis martialia, kinkina, antiepileptica addentur; inter ea laudatur à multis radix doronici pardelianches *Linnæi*, ad scrupulum, quæ majori dosi suspecta, nisi tantum in loculo gestetur, ut funambuli consueverunt.

3. *Ver-*

3. *Vertigo hysterica* Etmuller. pag. 36. vel *hypochondriaca ; vertige vaporeux*. B. P.

Est species quam magnæ nervorum sensibilitati aut irritabilitati tribuunt Neoterici, vaporibus Veteres, spasmodicis motibus Bagliviani, sanguinis siccitati, nervorumque tensioni plurimi.

Hæc species studiosos, meditabundos, melancholicos, ingenio acuto præditos pertinaciter divexat, austro flante potissimùm hystericas, hypochondriacos, epilepticos infestat, à metu, curis, terrore facilè nascitur, remediis evacuantibus repetitis, stimulantibus gravibus exasperatur, anodynis leviter narcoticis, laxantibus, emollientibus cicuratur; summo terrore & angore ea animum percellit.

Novi hystericam quæ, si templum vacuum ingrediatur, lapsum metuit & vertigine afficitur, minimè verò si in media turba ipsi prætereundum sit : Alteram vidi, cui per vicos progredienti pavimentum videtur instar gossypii cedere & intrò premi, unde continuò lapsum ad anteriora metuebat. Sæpe vertiginosi caput suum quasi vacillans & non satis collo cohærens imaginantur : illa capitis instabilitas, necnon idearum confusio quam Gallicè *étourdissement* dicimus, sunt quando sola symptomata quæ ad hoc vertiginis genus referimus, ubi tamen nulla est objectorum nutatio; stuporis torporisque nomen huic ultimo symptomati exprimendo impar est; quam multa sunt quæ adhucdum ita parùm sunt cognita, utcumque familiaria, ut nomine proprio careant : talis est status eorum quos *attonitos* vocamus.

Curatio. Strictior diæta non imperanda est, somnus, quies concilianda est, studia, contentiones animi, curæ vitandæ sunt, inedia in pichrocholis fugienda; ubi principium morbi non satis est cognitum, ad specifica & hysteriæ convenientia remedia confugiendum est, temperamentum occultè consulendum; sic in mulieribus hystericis frigidis, pituitosis, adiposis, pulvis cascarillæ, cortex Winteranus, castoreum, guttæ minerales anodynæ conveniunt cum kinkina & martialibus, floribus calendulæ; pulvis temperans *Stahlii*; in siccis, macilentis, calidis potiones & pulveres cum nitro, julapia acidulata, serum lactis : paucæ guttæ laudani monente *Pitcarnio*; ab emeticis purgantibus, repetitis catharticis eodem docente abstinendum; sæpè morbus est contemnendus & eò gravior evadit quò plura medicamina adhibentur : externa non nocent, ut spiritus vini camphoratus; aqua Reginæ Hungariæ, Carmelitarum, cum spiritu cornu cervi cervici vel temporibus admoveantur, haustus vini post pastum usurpetur.

Acidulas ferrugineas potandas suadet *Heisterus*; balnea & juscula leviter aperientia tutiora videntur.

4. *Vertigo fugax* Sennert. *Vertigo accidentalis*. B.

Ea est quam motu vorticoso corporis nostri vel aspectu corporis in motum acti ex alto potissimùm visi, maximè si metus sit, excitamus; illa vertigo paucis secundis temporis cessat : an verò præter durationem impressio-

nis factæ in retinâ motus centrifugus impressus sanguini retinæ ex eo latere versus quod gyramus excitat sanguinis regressum ex arteriolis in suos truncos? hoc suadere videtur observatio eorum qui oculis clausis gyrantes vertiginem incurrunt; quorsum verò ex hoc verticoso motu sequatur vomitio? an ex illa succussione alimenta in ventriculo versata ventriculum irritant? an inde vomitus marinus in procellis crescit?

5. *Vertigo ab ictu* J. Sculteti Armamentar.

Ictus capite exceptus, concussio à lapsu vertiginem excitant, ob constrictam à dolore & spasmo subsequente coronam ciliarem, unde refluit sanguis in arteriolam centralem nervi optici.

Curatur phlebotomiâ repetitâ, & si fractura adfuerit, eadem auxilia quæ in apoplexia traumatica conveniunt.

6. *Vertigo à venenis;*

A lolio & ab *opio*, ut docent Ephemerides Natur. Curiosorum: Vide tabulam illustr. Buchneri.

A fumo lithantracis & *calcis*, necnon vapore minerarum: Vide Ramazzini de morbis inauratorum, calcariorum, *&c.*

A vino, seu vertigo ebriorum. *A cerevisia.* Vide Sennert. de vertigine.

Ex tabaco. Vide Ephemerides Natur. Curiosorum.

Ex *foliis coriariæ* manducatis capellæ vertiginosæ evadunt.

Mulier, sumpto jusculo in quo folium hyoscyami albi fuerat incoctum, patiebatur vertiginem in qua caput collo minime adhærens videbatur, corpus verò in aëre suspensum existimabatur sine delirio, quippe ratio seu intellectus hanc hallucinationem apprime corrigebat.

7. *Vertigo ovilla*, Boneti sepulchr. Obs. 8; Morgagni Index 2 de vertigine.

In ove quæ se per intervalla quotidie sæpe circumvolvebat, nec sibi caput tangi ferebat, *Valsalva* invenit folliculum aqua turgidum in sinu cerebri, cujus pars corrupta os ethmoideum carie affecerat, inde in nares exstillabat serum. In decem vertiginosorum capitibus *Morgagni* serum effusum invenit: inde fonticulorum & pulveris de gutteta usus indicatus videtur.

8. *Vertigo syphilitica*, Frambæsarii Lib. II Conf. 3; Ettmulleri cap. 8. p. 365.

II. SUFFUSIO; *Scotoma* Heurnii Med. Pract.; *Suffusio* Latinis; *Hypochyma* Græcis; *la Berluë.*

Genus est morbi imaginarii, cujus præcipuum symptoma est hallucinatio visûs circa objecta, ita ut suffusi ea videre sibi videantur quæ non sunt, ut muscas, colores, scintillas, quarum imaginum prototypus extra oculos non existit. *Vide Ophthalmiam* 18^am & 19^am.

Differt à vertigine, quòd *suffusio* repræsentet substantias aut corpora quæ non sunt: *vertigo* verò modificationem corporum, scilicet motum, ita ut in suf-

ſuffuſione corpora quæ non ſunt, & in vertigine corporum præſentium motum qui non exiſtit, imaginemur.

Imaginatio eſt facultas percipiendi abſentia; error eſt imaginationis, ſi ea quæ non agunt in ſenſus, actu præſentia exiſtimemus: hoc accidit in ſuffuſione, quâ fit ut videre nobis videamur ſcintillas, telas, muſcas, fulgura, ut actu præſentia, licet abſentia.

Error verò qui circa viſibilia verſatur, *opticus* vulgò cognominatur, iſque vel originem ducit à judicio temeratio & præcipiti, ſine vitio cerebri, vel oculi, talis error ad Logicos attinet. Multiplices verò ſunt hujusmodi errores; ſic ferè omnes exiſtimant, dum navis à terrâ recedit, terram ipſam recedere; in rhedâ agros vicinos retrogradi, qui error vertiginoſus etiam circa motum Solis omnes, exceptis Aſtronomis, occupat. Sunt etiam errores ſuffuſioni affines milleni; ſic baculum aquâ ſemimerſum fractum putamus, turrim eminùs aſpectam non cylindricam, ſed planam, ſolem lunâ non majorem, & utriuſque ſuperficiem planam; plebs in ipſis faciei humanæ varias partes videre ſe putat; ſed hæc à vitio corporeo non pendent, unde ad forum medicum minùs attinent.

Errores verò optici morboſi, vel à vitio cerebri, vel à vitio oculorum potiſſimùm oriri cenſentur; qui à vitio cerebri circa viſibilia verſantur, ſunt ſuffuſiones, vel vertigines gravioribus multis ſymptomatis ſtipatæ, ut ſopore, convulſione, delirio, & ad alia genera referendæ ſunt, ut phrenitidem, maniam, paraphroſynem, melancholiam. Verùm ſi error opticus à vitio oculorum oriundus ſit præcipuum ſymptoma, tunc genus proprium conſtituit, ut vertiginem, vel ſuffuſionem.

Error ab organi externi, non verò cerebri, vitio oriundus vocatur apud *Platerum hallucinatio*, ut à delirio diſtinguatur, cujus principium eſt in ipſo cerebro; adde quod hallucinationem citò & facilè corrigamus aliorum ſenſuum auxilio, ut ope tactûs, auditûs; delirium verò eo modo non facilè tollatur, quia functiones mentis ad eam correctionem neceſſariæ impediuntur à vitio ipſius cerebri, harumce functionum præcipui inſtrumenti: ſic vulgò conſentiunt Medici vertiginoſos & ſuffuſos minimè delirare, qui tantùm hallucinantur; aſt delirant melancholici, maniaci, phrenetici, &c. Errare eſt acquieſcere judicio falſo, quale eſt judicium ſuffuſi, qui percipiendo imaginem muſcæ, inde præcipitanter infert adeſſe muſcam; judicium verò falſum eſt quoties prædicatum non determinabile èſt per notionem ſubjecti; cùm verò perceptio eſt confuſa, ut in ſuffuſione, non datur vera notio quæ diſtinctam ideam involvit; ergo ex umbrâ fuſcâ, vel nigrâ per errorem muſcæ præſentia infertur. Hunc verò errorem facilè corrigit ſuffuſus, cùm manum prætendens in loco ubi muſca percipitur, nec quidquam tangens, ſic ratiocinatur intuitivè: *Contradictorium eſt eſſe muſcam ubi ejus imaginem percipimus, & tangi non poſſe, ſed contradictoriorum alterutrum eſt impoſſibile; poſſibile verò eſt imaginem muſcæ in oculo impreſſam huc ab animâ referri, quæ tangi non poteſt*, & ſic ab errore ſuo liberatur ſuffuſus.

Mirum

Mirum certè eſt, cùm objecta tantùm percipiamus interventu imaginis in retinâ depictæ, eam imaginem minimè à nobis percipi, ſed ad objecta quæ videmus hanc ſenſationem referri; hinc conſuetudine ducti, ubi datur in retinâ imago objecti, licet confuſiſſima, inferimus dari extra oculum objectum huic imagini reſpondens, & ſi quid in ea deficiat, imaginatio cætera ſupplet. Sic ex imagine meram umbram determinatam circularem referente imaginamur adeſſe muſcam, veſpam, vel crabronem, adeoque huic maculæ obſcuræ imaginatio alas, pedes, proboſcidem, aliaſque inſecti partes addit. Hæc enim eſt lex imaginationis, ut quoties idea ſimplex menti obverſatur, toties accedant ideæ, quæ priorem concomitari conſueverunt, ut idea loci, temporis ab imaginatione additur omni narrationi indeterminatæ; verbo imaginatio objecta univerſalia non amplectitur, ſed tantùm individua, ſeu undequaque determinata.

Objectum quod imaginatione percipimus tanquam præſens, vocatur *phantaſma*, à phantaſia, ſeu imaginatione; diverſa ſunt phantaſmata in diverſis ſuffuſionis ſpeciebus; præcipuas hîc delineabimus.

1. *Suffuſio myodes; Scotoma* Heurnii de vertigine. L.

Orchides quarum flori inſidere videntur muſcæ, veſpæ, crabrones, ſimiliaque inſecta volitantia, à Botanicis *myodes*, ſeu muſcis ſimiles cognominantur; ea ſuffuſionis ſpecies ſimile quoddam inſectum in aëre præ oculis volitans repræſentat; aſt ſi oculus fixus chartam inſpiciat, citò percipimus hanc muſcam fixam eſſe, nec moveri, niſi moveatur oculus. Calculus dioptricus ſuadere videtur maximam diſtantiam ad quam hoc phantaſma refertur, decem vel duodecim pollices circiter non excedere; notum eſt autem apud opticos objectum non videri in loco ubi eſt, ſed tantùm in foco virtuali, unde radii in oculum perveniunt, aut pervenire cenſentur.

Optimi quoad viſûs aciem, organique pelluciditatem, & figuram oculi, huic morbo ſunt obnoxii; verùm presbytæ & myopes ab hoc non ſunt immunes. Error fuit opticus veterum Medicorum aſſerere in oculo ſuffuſo ſe percipere quid opaci tanquam cataractæ rudimentum, quod huic phantaſmati principium præberet: error verò ille ex præconceptâ theoriâ oriebatur; hinc factum eſt quod ſuffuſionem tanquam ſymptoma, vel ſocium, vel prodromum cataractæ plures etiam hodiè habeant, licet experientiæ ſæpius repugnet.

» Interfui aliquando (ait *P. Dechales*, *Opticæ libr. 1 cap. de ſuffuſione*, *pag.* 402) Medicorum ſatis peritorum conſultationi circa morbum » quem aliquis ex noſtris patiebatur: cùm autem ex ſuis tantùm principiis loquerentur, nec opticas rationes advocarent, mirum quantùm in » re alioquin facili hallucinabantur; conquerebatur ægrotans quod ferè » continuò ſibi obverſari videretur aliquam notam obſcuram inſtar muſcæ » alicujus volitantis, & omni objecto inſidentis; nihil verò aliud moleſti » ſibi contingere aſſerebat. Re diu inter eos agitatâ, talis fuit ſententia: » hujuſmodi notam eſſe rudimentum aliquod cataractæ, quæ pupillæ inſi-

» de-

» deret ; imò aliquis eorum perſpicicior inſpectis diligentiùs ad lucem ocu-
» lis, ſe in medio pupillæ eam notam videre aſſerebat ; ridebam ego ta-
» citus, nec multùm eos hallucinari dolebam, cùm ex hoc illorum erro-
» re nihil mali ægroto contingere prævideream. «

Hypotheſis horum Medicorum, quales etiamnum hodiè non deſunt, admittebat concretionem quamdam opacam in humore aqueo, (Nuperi verò potiùs in cryſtallino,) quod tamen pupillâ minus ſit, ſecus occultaret omnia objecta. Verùm illa molecula opaca primo intuitu Medicorum facilè cognoſceretur, cùm tamen oculi ſuffuſorum ſint maximè pellucidi; ſecundò hujuſmodi concretio inter cryſtallinum & corneam latens minimè repræſentaret umbram quamdam determinatis limitibus circumſcriptam & opacam; quippe cùm nulla ſit pars corneæ & pupillæ, quæ ex omnibus circumſtantibus objectis non recipiat radios, ſimilis concretio, quæ totam pupillam non obturat, minimè poteſt impedire quin omnia objecta circumſtantia videantur, ſeu nullam objecti cujuſvis partem poteſt occultare, nec proinde notam opacam determinatam referre ; atque id tantùm efficere poteſt, ut paulò minùs clara, ſeu illuminata ſint omnia objecta, cùm ex ſingulis aliquam partem radiorum intercipiat.

Illi certè Medici magis errant quàm plebs quæ hujus morbi cauſam eſſe putat, quòd *æger felis cujuſdam morti adſtiterit*, cùm error eorum faciliùs demonſtrari poſſit, quàm plebis opinio refutari ; ſed quoniam inutilis eſt demonſtratio adverſus eos qui vim ſyllogiſmi demonſtrativi non ſentiunt, quive & Logicam & Matheſim contemnunt, ſatius eſt ad experimenta provocare ; itaque illi vel in oculo artificiali, vel in teleſcopio vitrum objectivum atramento partim offuſcent, vel corpuſculis opacis tegant; dein per tubum cœlum aſpiciant, ac attoniti percipient ſe non minus cœlum in toto ſuo ambitu videre, quàm ſi nihil foret interpoſitum, nec ullas maculas, aut umbras videre.

Alterum facilius experimentum inſtituant ; caput ſcilicet aciculæ corneæ admoveant ; quò propius eſt oculo, eò melius ; illud aciculæ caput nullum objectum occultabit, nil umbroſi aut opaci ante oculum cernet qui id experietur. Si tamen caput aciculæ ad plures lineas removeat, tunc illud & pellucidum ut nebulam videbit, & illud mole maximè auctum apparebit. Iterùm illud caput aciculæ removeatur ultra pollicem, & tunc radiis ab eo reflexis & coloratis videbitur, cujus tantùm umbra priùs conſpiciebatur : confuſa tamen erit viſio uſquequò quatuor circiter pollicibus à corneâ diſſitum fuerit, quia in minori diſtantiâ radii in oculum procedentes, & ter refracti minimè poſſunt, ut par eſt, in retinâ adunari, ſed à cryſtallino divergentes, aut ad ſummum paralleli ad retinam tendunt, cùm ad viſionem diſtinctam neceſſum ſit, ut pone cryſtallinum radii convergant, & focum ſuum in retinâ habeant.

Si calculus dioptricus inſtituatur circa concretum quoddam opaciſſimum in ipſius corneæ ſubſtantiâ hærens, ut leucoma, quæraturque num oculus illud ſit percepturus, vel umbram diſtinguere poſſit, invenietur radios

in retinam denique pertingentes ferè dispergi tanquam à centro convexitatis posticæ crystallini, adeoque nullam hujus concretionis delineari penè imaginem, nec umbram; ultimus focus est scilicet in centro ipsius crystallini, vel o. 8 lin. ab ejus superficie posticâ distat.

Necessum est itaque ut ponè medietatem crystallini positum sit illud quod radios intercipit, & quò propius erit retinæ, ut in vitreo & retinâ ipsâ, eò fortiùs expressa erit illa musca imaginaria; radii scilicet qui incidunt in corneam ex omni hemisphærii puncto, quod stupendum est, in singula corneæ & pupillæ puncta perveniunt; sed cùm coni lucis inde procedentes invertantur, quilibet conus à puncto dato hemisphærii procedens sensim separatur ab aliis magis ac magis, ita ut ad retinam perventus apex ab aliis omnibus conis distinctus sit omnino; adeoque si quoddam sit in retinâ punctum, guttulâ v. g. cruoris, tectum, adeoque radiis lucis extrinsecus adventuris impervium, illud retinæ punctum non poterit recipere conum lucis, cujus apex ibi est, & basis in tota corneæ superficie, nec proinde partem objecti cujus radii conum prioris inversum constituunt.

Sit guttula cruoris effusa in textu retinæ, illa cùm opaca sit, intercipiet radios ab extra venientes è loco determinato, & ille locus obscurior, vel nigricans videbitur, eritque diameter illius umbræ 8, 7 vicibus major: docet autem dioptrica quod maxima distantia ab oculo ad quam refertur illa imago, futura sit 122 lineis, seu 10 pollicibus æqualis.

Cùm autem magnitudo apparens ejusdem objecti crescat prout longiùs ab oculo protenditur imago, sequitur suffusos eò minorem muscam visuros esse, quo propiori objecto insidebit; ita ut si librum legant, quò magis ad oculos eum admovebunt, eò minor ipsis apparitura sit musca libro insidens, cùm è contra objecta extra oculum posita eò majora videantur, quò propius oculis admoventur.

Verùm illa musca nec noctu, nec in mediocri luce apparebit; cùm enim ideò videatur, quia vicina retinæ loca luce afficiuntur, quæ hujus umbram limitat, si illius guttæ sanguinis umbra non limitetur, seu si omnia vicina loca æqualiter obscurentur, nulla musca videbitur; ergo tunc musca debet ægris potissimùm observari, cùm cœlum, vel objecta magis illuminata respiciunt.

Ut in levi ecchymosi intra paucos dies cruor effusus calore loci resolvitur, & à vasis vicinis demum resorbetur, atque quâ ratione attenuantur globuli, eâdem colorem mutent, ita ut ex nigredine sequatur lividitas, dein flavedo, adeoque opacitas in dies minor ac minor evadat; ita & illæ muscæ de die in diem sæpe evadunt minus opacæ, dein in medio pellucidæ ac denique evanescunt.

Si tamen concrementum magis fuerit, ut apud *Boerhaave*, qui illicò vidit umbram nigram pugni magnitudine, non omnino resolvi poterit totum concrementum, unde umbra imminuetur quidem, sed nucleus induratus perseverabit.

Verùm

Verùm post aliquot annos anima huic visioni assuefacta vix afficietur, nisi principium renovatum fuerit, & denique licet primum mali principium perstet, musca omnino evanescet, quod sequenti experimento elucidabitur.

Notum est ex anatomiâ nervum opticum à latere interno seu nasali globo oculi inseri, minimè verò in polo optico; notum est ibi coarctari nervi medullam ita ut ejus diameter sit circiter semi-lineæ, quod spatium subrotundum vocatur *foramen choroideæ*, juxta eos qui choroideam esse immediatum visus organum existimant, ut *Mariotte*, *Le Cat*, *D. Bernoulli*; in hoc puncto debet deficere visio; notum est pariter arteriolam centralem dictam ex axi nervi optici intra oculum serpere, ibique pone retinam ramos innumeros, minimos dispergere: cùm autem truncus illius arteriæ centralis non sit visûs organum, radii in illum incidentes nullum objectum debent repræsentare, adeoque idem effectus eventurus sit, ac ex foramine choroideæ provenire putat *Mariotte*. Talis autem est effectus.

Applicetur parieti albo ad oculi altitudinem frustulum chartæ nigræ pollicis magnitudine, & in eadem altitudine, sed ad octodecim pollicum distantiam altera charta circularis decem pollicum in diametro cærulea; hoc facto claudatur oculus sinister; si charta cærulea sit à dextris & recedat oculus ad tres pedes à chartâ nigrâ, dùm dexter oculus fixè eam intuetur; tunc oculus qui recedendo utramque chartam nigram scilicet & cæruleam videbat, jam cæruleam minimè visurus est, sed hujus loco parietem album videbit. Hoc experimentum D. *Gauteron*, dein D. *Bernoulli* & *Le Cat* diversis modis tractarunt, & extenderunt, sed ad idem omnia recidunt.

Cùm eò devenit oculus, ut conus lucis à chartâ cæruleâ procedens & inversus in oculo incidat in foramen choroideæ, vel in arteriam centralem nervi optici, evanescit charta cærulea: verumtamen hujus loco nulla videtur umbra, nec alterutro oculo aperto & fixo ullam umbram in muro albo percipimus; quia huic umbræ assueti sumus ab ortu, & quæ assueta sunt non percipimus, sic non percipimus pulsationes arteriarum in auribus nisi multùm crescant, nec pondus proprii corporis nisi debiliores evadamus, & hujus umbræ loco videmus album parietem, cujus ratio à sequenti experimento innotescet.

Sint duo corpora conjuncta, unum album, alterum nigrum, si è longinquo uno oculo cernantur, licet æqualia sint, album majus videbitur, & si corpus opacum ad nigrum accedat, tunc album recedere videbitur. *Vide De Chales Optic. pp.* 37, 1, 1.

Æger suffusus utatur perspicillo maximè convexo (*Lunette à Cataracte*) vel microscopio (*loupe*, *biloupe*) & tunc temporis evanescet musca, quia radii fortiores facti, utpote uniti, trans guttulam sanguinis in retinam agunt, adeoque nulla umbra percipietur.

Curatio à Veteribus tradita inanis est, imò noxia; suadebant scilicet Veteres diversa collyria vel innocua, ut sanguinem columbinum, vinum calidum, vaporem aquæ vitæ, oculis excipiendum, vel acria ut infusum

fœniculi, rutæ, ſuccum chelidonii, euphraſiæ, fel diverſorum animalium, ut reſolveretur concretio quam ex errore theorico in corneâ aqueove humore ſupponebant; in primo caſu inanis, in altero noxia erat curatio, nec medicamina ad principium morbi poterant pertingere.

Si ſanguis in retinâ effundatur, illud accidit utplurimùm ex eo quod maximo ſolis ardore, per iter æſtivum ſub ſole, retina lædatur, ut accidit *Boerhaave;* vel ex eo quod ſanguis fortiùs per febrem ad extrema vaſa impellatur, ut accidit phreniticis, dùm natura narium hæmorrhagiam fruſtra molitur; vel ex eo quod plethoricus ſit æger ob ſuppreſſas hæmorrhoides, catamenia; maximè ſi lucubrationibus, microſcopiorum aut teleſcopiorum uſu, retina fuerit debilitata & veluti inflammata, ut accidit ſæpiùs Aſtronomis, qui vitro diaphano non obſcurato aut colorato eclipſes obſervant. In hiſce caſibus 1° Vena brachii, pedis, aut juguli eſt aperienda, & phlebotomia repetenda: 2° Si à ſolis fervore oriatur malum, oculus ſerò & mane pluries aquâ frigidâ eſt irrorandus, balneandus, ut ſucceſſit *Boerhaave;* balneis etiam ſæpiùs utendum; ſi à lectione nocturnâ ortum ducat malum, ut ſenſibilitas retinæ quæ in hoc affectu maxima eſſe ſolet, compeſcatur. 3° Si plethora concurrat, utatur victu moderato, auxiliis catamenia, hæmorrhoides revocantibus. In phrenitide per hæmorrhagiam narium maximè liberantur ægri ab hiſce phantaſmatis.

2. *Suffuſio reticularis. L.*

In ea ſpecie ægri præ oculis umbras tenues & ramoſas, invicem reticuli inſtar connexas, videre ſibi videntur, eaſque aranearum telæ, lanæ carptæ & ſimilibus objectis comparant.

Hujus verò theoria non magis inclareſcere poteſt quàm experimento ſequenti, quod quiſque capere poteſt. Sit cubiculum anguſtum, magnam quidem lucem reflexam, non verò ſolis lucem directam, accipiens; ſedeat quis in hoc ante murum album luce maximè colluſtratum, atque hunc murum fixè à diſtantiâ unius pedis circiter aſpiciat, ſimulque anhelitum per vices cohibeat; is, ni fallor, percipiet in muro feneſtræ oppoſito, quem cominus reſpicit, reticulum umbroſum, quod per intervalla accedit & recedit; obſcuratur ſcilicet eo ipſo tempore quo arteriæ pulſant, claritatem verò recuperat dum arteriæ contrahuntur; verùm obſervabit ulteriùs filamenta hujus retis eſſe duarum linearum circiter diametro, eorumque margines minus obſcuros axi.

Ex hoc experimento ritè penſitato, ſequitur filamenta hujus reticuli eſſe in retinâ arteriolas, nullas verò venulas apparere, licet venulæ ſint arteriis multò craſſiores, adeoque veroſimile eſt nullas eſſe venulas in retinâ, cùm nulla ſint filamenta quæ non pulſent; ſequitur etiam obſcurari reticulum dum arteriæ pulſant; claritatem recuperare dum non pulſant, licet plenæ adhucdum ſint ſanguine, & modò non turgidæ; denique arteriolas dum non pulſant minimè percipi, ſeu umbram earum ſupra retinam eſſe inconſpicuam licet realem.

Ex hoc experimento & ex theoriâ ſuffuſionis myodis facilè eruitur cauſa

ſa hujus phantaſmatis ; ſanguine turgeſcunt arteriæ capitis dum reſpirationem cohibemus , & arteriolæ retinæ febrillis nerveis intertextæ lumen in illas caſurum intercipiunt , hinc umbra veluti reticulata ; arteriæ enim illæ reticulum in retinâ efformant, imò in ovinâ retinâ annulos coronæ ciliari veluti concentricos ſequuntur ; illarum imago eſt 77 vicibus amplior ipſo objecto ; ergo ſi duas lineas in diametro obtineant filamenta imaginis, arteriolarum diameter eſt circirter nona pars lineæ.

Experimentum mihi ſuccedit , quia retinam valdè ſenſibilem habeo , ut omnes ferè, quibus hæc ſuffuſio atque myodes ſolent accidere , atque ideò videntur in hiſce circumſtantiis illa phantaſmata, quia magnâ luce colluſtratus eſt paries, unde clariùs affecta retina clariùs percipit differentiam inter loca umbroſa & colluſtrata , unde non mirum ſi extra has circumſtantias ætoptæ hac ſuffuſione careant. Inde etiam fit ut ſuffuſi ea filamenta non percipiant niſi in meridianâ luce, & dum cœlum , vel objecta alba intuentur.

A vero longè aberrant illi qui filamenta in cryſtallino aut in corneâ & aqueo humore ſupponunt, quique conſequenter ſcribunt in hujus morbi hiſtoriâ hæc filamenta locum mutare etiam ſi oculus ſit immobilis , ut ipſe exiſtimavit *La Hire ;* hoc enim accidit in alterâ varietate quæ ſedem habet omnino diverſam, ſcilicet in ſuffuſione ſcintillante.

Suffuſio reticulata vel eſt fugax vel permanens : fugax ab arteriolarum retinæ infarctu procedit ; permanens ab errore loci ſeu deviatione ſanguinis in vaſa retinæ lymphatica ſeu ſeroſa procedere videtur ; nec exiſtimandum eſt infarctum merè lymphaticum huic phantaſmati producendo ſufficere, cùm ipſæmet arteriolæ apud ſanos in ſyſtole nullam umbram depingant.

Curatio verò videtur eadem eſſe ac ſuffuſionis myodis; revellendus ſcilicet cruor à ſuperioribus ; ſumma retinæ ſenſibilitas eſt minuenda ; juvant phlebotomiæ , victus mollis & humectans, clyſmata, balnea repetita, abſtinentia à lucubrationibus, ab uſu microſcopiorum , à viſione aſſiduâ rerum minutarum , & maximè lucis; unde ſibi caveant aurifabri , phrygiones, cælatores, vitriarii, &c, atque ſcriptores, amanuenſes, ſtudioſi utantur perſpicillis foci longiſſimi vulgò *conſerves* , vel etiam vitris planis colore ſubcæruleo , ſubviridi aut flaveſcente tinctis, quæ magnæ lucis ſplendorem mitigent, atque inter legendum & ſcribendum lucem à latere tantum excipiant, aut umbellâ moderentur , ut retinæ ſenſibilitas minuatur.

3. *Suffuſio ſcintillans ; Marmaryge* Hippocratis ; *Marmaryges* quibusdam; *ſplendores* & *fulgura* Latinis. *Berluë étincelante ou rayonnante.* L.

Hujus ſpeciei tres vel plures varietates ſunt, ſed aliæ ſugaces aut aliorum generum comites , quæque proinde ſpeciem ſuffuſionis non conſtituunt ; alia eſt conſtans & præcipuum ſymptoma , quæ propriè ſuffuſio ſcintillans eſt.

a. Inter fugaces eſt *Suffuſio radians* , quæ ſede, ſymptomatis & curâ diſcrepat ab aliis; in hac ſcilicet , cùm objectum quoddam radioſum, ut

lampadem, cernimus, prælongi radii lucidi ex ipso objecto, alii sursum, alii deorsum, protendi videntur, sæpiùs objectum multiplicatur, & simul amplum, subrotundum atque radiolis minoribus circumdatum videtur. Illud symptoma accidit omnibus sanis, si facem multis hexapedis dissitam noctu palpebris conniventibus respiciant, atque si caput deorsum inclinent, evanescunt radii inferiores; si sursum erigant, superiores; si oculos omninò aperiant, omnes è conspectu avolant.

Ut eorum ratio intelligatur, observandum est 1° Corneam humore lachrymali continuò madere, quem suppeditat partim glandula lachrymalis, partim verò humoris aquei per poros corneæ transudatio jugis; 2° conniventibus palpebris lachrymalem humorem fluere inter palpebrarum limbum declivem non arctè corneæ applicatum, sed hiantem spatiolo triangulari & corneam; 3° aqua illa ibi palpebris adhærens in tumorem assurgit, cujus pars jam ipsam corneam pellucidam tegit cùm palpebræ connivent; ergo radii à face promanantes & in illam aquæ superficiem convexam illapsi refractionem patiuntur, quâ non ad axim opticum, sed versus superiora retinæ tendunt, si de palpebrâ superiori quæstio sit, versus imum, si de inferiori agatur; ergo imago flammæ quæ in polo optico pingitur est diversa ab imagine horum radiorum, quorum illi in summo, alii in imo retinæ depinguntur, sed ambo ipsi flammæ cohærent in corneâ & in retinâ; demisso capite vel protensâ manu intercipiuntur radii qui in palpebram superiorem tendunt; ergo radii qui sunt in summo retinæ depicti, repræsentant radios inferiores facis; & vicissim erecto & retrorsùm flexo capite radii inferiorem palpebram pertingentes non admittuntur in oculum, & evanescit eorum imago, quæ flammæ superiora petebat; diductis palpebris monticulus aqueus refringens nullus est, nulli proinde facis radii supra dicti.

Interea in hac facis magnâ distantiâ omnes homines hujus respectu sunt veluti myopes, nam radii ferè paralleli ex hac in oculos irruunt, adeoque juxta leges dioptricæ citiùs post crystallinum coeunt; ergo si aliunde oculus myops fuerit, imago facis magis ac magis confusa futura est, ut patet ex theoriâ amblyopiæ dissitorum, seu myopiæ, atque ex ea theoriâ intelligitur cur flamma dissita, quæ pyramidalis est, videatur circularis & simul multò amplior quàm proxima radiolisque circumdata, cùm conus lucis ab eâ in oculum pertingens & inversus pone crystallinum iterum decussatis radiis non punctum, sed maculam in retinâ depingat.

Ea autem suffusio radians est symptoma epiphoræ, ophthalmiæ humidæ & amblyopiæ, quæ magnam retinæ sensibilitatem comitatur, seu lachrymosæ, quippe cùm in his affectibus lachrymæ continuò exundent, non solùm illi radii sursum deorsumque protendi videntur ad conspectum facis, stellæ, &c, sed etiam cujusvis objecti imago interdiu obnubilatur & turbatur à refractionibus quas monticuli aquei per corneam & cilia enati excitant, ut quisque inter lachrymandum expertus est. Quorsum verò faces multiplices videantur, hoc inquiremus dum de suffusione multiplicante agendum erit.

Cura-

Curatio verò petenda eſt à curatione epiphoræ & ophthalmiæ humidæ, quæ ſunt præcipua ſymptomata; ſuffuſio enim radians abſterſis lachrymis evaneſcit.

b. Altera *Suffuſio* fugax eſt *coruſcans* vel fulgurans, quæ vel à principio externo dependet, ut ab ictu in oculum, vel ab interno, ut à cephalalgiâ, vertigine, phrenitide, epilepſiâ &c.

Notum eſt omnibus quod ſi digito oculus è latere prematur, etiam in tenebris, ex alterâ oculi parte lux vivida videatur, eaque uniformis, ſemicircularis, quæ cum preſſione recedit; ſi verò alapâ percutiatur oculus, tum lux ſplendidior irradians in toto oculo fulgeat; quod nares fortiter emungendo, aut etiam ſternutando ſimilis coruſcatio obſervetur.

Quæ ipſe in memetipſo pluries obſervavi accuratiùs referam; quoties inceſſit me cephalalgia ab auſtrinâ aëris conſtitutione vel à plethorâ dependens, eam per aliquot minuta pervideo, quippè marmaryges hanc prænuntiant; video ſcilicet, per horæ minuta ſeptem vel octo, etiam oculis clauſis, lineas lucidas quaſi igneas, ſed angulis acutis interſectas, inflexas, pluresque ſimul ſibi parallelas, quæ ſimul ſemicirculum conſtituunt; quod ſingulare eſt in illis lineis, eſt motus tremulus continuus quo agitantur, qui motus eſt multò frequentior arteriarum pulſatione; nunc verò illi arcus ſcintillant, nunc alii; circulus ab illis effectus eſt paulò major toto oculi ambitu, & hoc phantaſmate evaneſcente capitis gravitas accedit.

Ut hujus phænomeni rationem intelligamus, obſervandum puto 1° dari in oculo copiam filamentorum nerveorum, quæ reſpectu ad molem partis eſt ferè decies major quàm in ullo alio organo, etiamſi ſolum nervum opticum attendam, & plura nervorum paria ad illum accedentia omittam, 2° veriſimillimum eſt fluidum nerveum eſſe vaporem fluido electrico impiægnatum, adeoque intra oculum plus eſſe fluidi electrici quàm in aliâ corporis parte oculo æquali; 3° fluidum electricum in oculis potiſſimùm coruſcare, etiam ſine affrictu prævio, apud animalia valdè electrica, quales ſunt feles dum ipſorum pili non niſi hieme & ex affrictu fulgurant vel ſcintillant; unde credibile eſt ipſos oculos in obſcuriſſimâ nocte lucem objectis videndis præbere; aſt apud nos illud fluidum minùs activum eſt, nec ſine affrictu aut percuſſione quadam coruſcat; nec in vitro, ſulphure, aliiſque corporibus electricis id accidit. Nota tamen hanc vim electricam felis, obſervante *D. Dufay*, cum vitâ animalis evaneſcere, ut evaneſcit oculorum ſplendor; 4° omnia filamenta nervea retinæ, cùm ad *orbiculum ciliarem* devenerunt, efformant ex *Winſlowii* ſententiâ tunicam quæ antrorſùm vitreum amplectitur, & cum tunicâ alterâ cryſtallinum involvente, ac fibris ciliaribus *coronam* ciliarem efformant. Illa verò corona ciliaris terminatur circa annulum ſimilem à *Petito* detectum, cellulofum, vacuum, inteſtinulo valvulis diſtincto ſimilem, quo circumdatur cryſtallinus, qui annulus vocatur *Canalis Toroſus* vulgò *Petitianus* ab inventore, gallicè *canal godronné;* is facilè inſufflatione detegitur, nec com-

communicat cum capſulâ cryſtallini quæ ſimiliter inſufflatione detegi poteſt ; 5° illius canalis Toroſi uſus nullus alius videtur eſſe quàm ut fibras ciliares ſuperimpoſitas attollat in ſemi - circulum , eo fine ut commodiùs poſſint , ſi contrahantur , extrorſum adducere cryſtallinum, ut ad viſionem diſtinctam ſæpiùs neceſſarium eſt ; quippe ſi oculus eſſet idem in vivis ac in cadaveribus , quoad diſtantiam cryſtallini à retinâ & corneâ , impoſſibile foret ullum objectum , vel proximum , vel remotum, videri diſtinctè , ſine interventu perſpicilli convexi , ut ex dioptricis probari poteſt.

Veriſimile eſt itaque , quoties quidpiam intueri aut diſtinctè videre volumus, toties turgeſcere canalem Petitianum ; à quo verò turgeſcere poteſt canalis, in quo nihil poſt mortem reperitur, in quem milleni tubi nervei deſinere videntur, iique fluido electrico turgidi, niſi repleatur illo fluido nerveo electrico.

Si nullus eſſet in aure internâ aër, nullus ſonus audiretur , cùm ad ſonum neceſſaria ſit aëris vibratio , & ſonus diverſæ frequentiæ vibrationum , diverſos tonos conſtituat ; ita veriſimile eſt nullam lucem, nullumque colorem ab oculis videri poſſe , niſi foret in oculis materia lucis , quæ confuſa ſplendet & albicat , in radios verò diverſæ refrangibilitatis ſecreta colores conſtituit. Verùm ut materia ſoni ſine vibratione nullum ſonum edit, ita nec materia lucis ſine vibratione ſplendeſcet , & ut quilibet tonus à determinato vibrationum intra datum tempus numero , ita quilibet color à determinato vibrationum numero pendet, ut putant *Illuſtr. de Mairan* , *Euler*, &c.

Si auctoritate theſis noſtra comprobanda foret , præſtò eſſent Auctores , non modò Poetæ, quibus *lumina* pro oculis continuò uſurpantur , ſed graviſſimi Philoſophi ; ſic ex *Ariſtotele* eſt *lumen oculi quaſi portitor*, *qui ſpecies ab extimo lumine ad intimum animæ traducit* ; ex *Platone*, *poſtea quàm in vultu luciferos oculos inſculpſere* (Dii) *lumen illis igneum accendere. Galenus* , *de uſu partium* , dicit *ſe ſcripſiſſe Librum de ſpiritu viſivo* , *quod æthereum eſſe & lucidum putat.* Oculos re vera lucem ex ſe in mediâ nocte emittentes habuere plurimi non ignoti homines , ut Caius Marius , Auguſtus Octavius, Tiberius, Albani omnes ex *Plinio*, Aſclepiadorus teſte *Photio* ; aſt *Cælius Rhodiginus* , *Cardanus* , *Julius Cæſar Scaliger*, *Fromondus*, *Theodorus Beza*, de ſe ipſis teſtantur , ſe nocturnis tenebris libros perlegiſſe ad lucem ab oculis emiſſititiam ; unus ſit pro omnibus teſtis *Illuſtriſſ. D. de Mairan.*

Apud ægros verò nihil eſt vulgatius quàm oculorum ſplendores ; multi homines ſomno & nocte ſopiti, ſi inſperatò excitati oculos diducant, manifeſtum intuebuntur ſplendorem ; de ſe teſtatur *Th. Bartholinus* ; de ægro à ſe obſervato *Galenus.* Aſt in vividis pathematis luxiſſe oculos , ut ab adſtantibus ſplendor cerneretur, teſtatur *Liber Eſtheris* de Aſſuero furore percito. In irâ juxta *Ovidium*, *Oculis quoque pupula duplex Fulminat*, *& geminum lumen ab orbe redit* ; in Juliano Imperatore decertante, *Micantia ſidereis*

dereis ignibus lumina notat *Mamertinus.* Felibus œſtro venereo percitis clariùs ardent oculi ; menſe ſcilicet Februario, quo electricitas fortiùs viget.

Ut itaque ad propoſitum redeamus, veriſimillimum eſt non ex ſimplici fibrarum nervearum oculi vibratione pendere coruſcationem ; cùm ad vibrandum nihil ſit ineptius ipſis fibris nerveis, nihil eſt mollius & flaccidius retinâ quæ pulpoſa eſt & flaccida ; quid igitur lucem emittere poteſt, niſi impetus fluïdi electrici in canalem Petitianum per vim intruſi, quod accidit in tuſſi, epilepſiâ, ſternutatione, furore, nec non ejus concuſſio & frictio, ut in alapâ, oculi preſſione.

Unde verò figura circularis hujus luminis qualem deſcripſi, & qualem notat *Cœlius Aurelianus* de epilepſiâ, dùm ait, *circulos igneis circumferri oculis ſentiunt ægrotantes*; de quibus epilepticis ait *Hippocrates in Coacis*, *quibus convulſis oculi intensè relucent, nec apud ſe ipſos ſunt, & diutius ægrotant* ; non video quorſum circularis illa radiorum convolutio poſſet excitari, niſi ab ipſo canali Petitiano valvulis interſecto, hujus luminis delineationem ſatis aptè referente. Motus verò tremulus arcuum luminoſorum videtur arguere ſimilem motum in cryſtallino, vel fibris muſculoſis coronæ ciliaris cryſtallinum moventibus ; cilia, palpebræ hiſce velociſſimis motibus tremulis in nyſtagmo ſunt obnoxiæ, qui motus in uveâ *hippus* à *Mauchartio* vocatur.

c. *Suffuſio Danaës.*

Denique vera *ſuffuſio ſcintillans*, quæ permanens eſt, ſic ſe habet ; æger in magnâ luce conſtitutus, utplurimum presbyta, vel oculis nitidiſſimis gaudens, continuò præ oculis obſervari ſibi putat puncta lucida, quæ non huc & illuc volitant, nec à commoto capite agitantur, ut putat *La Hire*, & ejus in hoc exſcriptor *Boerhaave* ; ſed conſtanter ſi oculus immobilis remaneat, deorſum lentiſſimè delabi videntur ; adeoque veluti pluvia aurea præ oculis eaque denſa cernitur ; quæ verticaliter ſemper deſcendit in quâcumque capitis poſiturâ, ſive erectâ, ſive lateraliter inclinatâ ; hoc in me ipſo expertus per annos, obſervavi in aliis potiſſimùm illis qui ſtudio nocturno indulſerant, & in ægrotante qui de eo ſymptomate ad melancholiam ferè per multos annos ſollicitus erat.

Si fides ſit Auctoribus, iidem ferè homines vident ſtrias lucidas, ſinuoſas, quandoque ramoſas, in medio lucentes, in marginibus umbroſas, quas cæteri pro ſuffuſione reticulatâ vagâ habent ; ſed diverſa res eſt, cùm in reticulatâ non locum mutent filamenta, & in axi obſcuriora ſint quàm in margine, contra quàm in hac ſuffuſionis ſpecie à *La Hire* memoratâ.

Re diù perpenſâ nulla alia hujus ſpeciei theoria mihi congrua videtur, quàm theoria *D. Demours*, eximii Ophthalmiatri, quæ ſic ſe habet : 1° Ex poris corneæ à *Winſlowio* notatis, aqua oculi continuò renovanda, continuò exſtillat extrorſum corneam lubricatura ; in ipſis recens mortuis magna elaſticitas globi expreſſionem illam continuat, unde nitorem corneæ tollit humor in pelliculam coactus, quo non reſarcito brevi remolleſcit

 globus

globus antea firmissimus : 2° Illæ guttulæ minimæ scaturientes in superficie corneæ paululum protuberant, adeoque hanc superficiem veluti totidem lentes sphæricæ exasperant : 3° Idem itaque debet exoriri effectus si retina sit valdè sensibilis, ac si vitrum tumoribus minimis exasperatum (vulgò *godronné*) oculis obversaretur, scilicet punctula totidem lucida, vel magis diaphana debent observari quot guttulæ hemisphæricæ : 4° Verùm hæ guttulæ continuò per corneæ convexitatem deorsum labuntur, & sic pluvia lucida vel scintillans delabi videtur, cùm hujus imago successivè percurrat retinam ab imo ad summum ; hæc sunt phænomena à me observata.

Si guttulæ sint uberiores, rivulosque constituant, illos in ramos dividi facile est ; illi verò rivuli ramosi eumdem effectum præstabunt, ac vitra præ oculis posita filamentis densioribus deturpata, Astronomis & Opticis invisa ; lux scilicet in axi refracta major erit, in marginibus erunt tenebræ ; ergo reticulum continuò in retinâ depingetur hujusmodi, ut in axi filamenta luceant obscuris lineis terminata, atque horum filamentorum situm, ordinemque facilè mutari consequens est, quod in suffusione reticulatâ non accidit.

Non possum assentiri *La Hire* & *Boerhaave*, qui hujus morbi principium in humore aqueo reperiunt ; nec intelligitur in eâ sententiâ, cùr pluvia aurea vel lucida continuò delabatur in quocumque capitis situ. Curatio verò in eo tota versari videtur ut nimia retinæ sensibilitas, sine quâ ea phantasmata nulla sunt, simulque animæ melancholica attentio, hoc symptoma exaggerans, tollantur.

Suffusio Danaës accidit sæpius in usu extracti hyoscyami albi, hoc verò finito evanescit, ut observat *D. Coulas M. D. Reg. Soc. Soc. meritissimus.*

4. *Suffusio colorans.* B.

Ea est quæ objecta alienis coloribus infuscat, excluso albo & nigro, qui propriè coloribus non accensentur. Colores verò sunt septem ; rubrum, aurantium, flavum, viride, cæruleum, indicum & violaceum. Ruber color inhæret radiis minimè, violaceum maximè refrangibilibus ; moleculæ ætheris vel lucis rubrum constituentes sunt omnium crassissimæ, violaceum facientes minimæ ; omnes summâ, imò perfectâ elasticitate præditæ, infinitè parvæ ac sphæricæ ; numerus vibrationum dato tempore absolvendarum est in illis diametro reciprocus ; hinc tonus, proindeque color, cuique proprius & inhærens. Atque ut tonus determinatus ex aëre externo in internum auris transmittitur, propter consonantiam molecularum ejusdem ordinis, ita color determinatus in lucem oculo contentam propagatur, atque per nervea filamenta ad animæ sedem transmittitur. De his legi meretur *magni Euleri Dissert. Mem. de l'Acad. de Berlin 1754.*

Ut percussâ fidium chordâ, postquam sonus principalis imminutus est, audiuntur à Musicis toni ejus harmonici tertia, quinta, &c, ita si vivido lumine perstringatur oculus, ut à solis directo aspectu, subsequuntur suc-

ſucceſſivè colores in lumine contenti, priuſque confuſi, ſcilicet ruber, luteus, viridis, cæruleus, violaceus, unde quoquò convertat oculos homo magnas maculas ſubrotundas cernit in parietibus & chartis albis.

Verùm ſi corpora quæ inſpiciuntur jam colore quodam infecta ſint, ex diverſa colorum combinatione novi colores exſurgunt; ſic in hoc experimento ſi color cæruleus in corpus luteum incidat, viridis erit macula, ſi in rubrum, purpurea, &c.

Corporum quorumcumque, modò priſmaticis, puriſve coloribus tincta non ſint, ſi trans vitrum priſmaticum triangulare, vel limbum lentis vitreæ acutum inſpiciantur, margines inde cærulei, inde verò rubri apparent, ut docet experimentum vulgatiſſimum. Idem præſtat in oculis cryſtallina lens, ſi ejus limbus, pupillâ nimis dilatatâ, lucem refringat. Idem experiuntur Aſtronomi tùm quando lentem ocularem in debitâ ab objectivâ diſtantiâ non collocant, tùm maximè, cùm apertura diaphragmatis, ſeu annuli chartacei quo vitri objectivi limbus tegitur, nimis eſt patula.

Si in lentem, cujus convexitates ſint ſphæricæ, lumen incidat, quoniam radii rubri ſunt minùs refringibiles una 77 parte quàm violacei, focus non eſt punctum unicum, ſed axis juxta quem radii violacei propiùs, rubri verò remotiùs uniuntur; adeoque ſi ſphæricæ ſint cryſtallini convexitates, colores in oculo ſeparati viſionem turbarent, ut in tubis aſtronomicis; ſed huic incommodo triplici modo obviam ivit ſupremi Numinis ſapientia; primò quidem convexitatem corneæ & cryſtallini non ſphæricam, ſed hyperbolicam fecit, quod peritiſſimi hominum in vitris poliendis, ac ſingendis adhucdum præſtare non potuerunt; ea autem eſt hyperbolicorum vitrorum proprietas, ut radios in puncto uniant. Secundò pupillam ita aptè concinnavit, ut apertura diaphragmatis hujus excludat radios à limbo cryſtallini juxta proportionem quam demum invenit Aſtronomorum ſagacitas: 3° Lentem cryſtallinam aqueo humore, aut vitreo, ejuſdem cum aquâ denſitatis involvit, & denique ſummus *Newtonus* vi ſui ingenii, ac nuperrimè *D. Eulerus* hoc artificium ad colores ab imagine abigendos eſſe utiliſſimum cognovere. Vide *Mem. de l'Acad. de Berlin* 1747. Nullum eſt itaque tam ſublime ſummorum hujus ævi Philoſophorum & artificum inventum, quod in humanæ machinæ fabricâ ſummi Numinis ſapientia ante ſæcula non occupaverit, & quò doctior ac peritior homo fuerit, eò ſublimiora & veriora ſcientiarum Mathematicarum & Artium principia in operibus Dei demirabitur.

Guttula cruoris retinæ inſidens & nigricans omnem lucem intercipiet, unde phantaſma obſcurum vel nigrum; verùm ſi dilutus cruor radios rubros tranſmittat, tunc maculam rubram videbit æger, ut omnia trans vitrum inſpecta rubra ſunt.

Lumen candelæ ſebaceæ flaveſcit, unde objecta alba ad illud lumen flava apparent, & cærulea virideſcunt, luteaque pro albis habentur.

Qui ad ſolem diutiùs libros legunt, illi characteres intenſâ rubedine

tinctos brevi vident: si nivem in umbra arborum aspiciant dum sol nitet, nix apparet cærulea.

Qui aurigine habent infectos oculos non ideò vident objecta lutea, sed minùs collustrata, quia non subitò intensus ille color oculos inficit, & dein omnia objecta diluto illo colore sensim tincta æqualem corporis nativi imminutionem patiuntur, atque ob assuetudinem sensim inductam nativi coloris, si non gradum, saltem ordinem servare videntur; si subitò flavescerent oculi, subitò omnia flava viderentur objecta, sed brevi temporis intervallo hoc phantasma evanesceret ob assuetudinem.

Observavit *Valsalva* hominem qui continuò præ oculis palatia pulchrè decorata & colorata sibi obversari videbat; verisimile est illi fuisse combinatam suffusionem reticulatam cum colorante, seu pupillam respectu crystallini fuisse nimis apertam, unde oculi ejus veluti prismata triangularia omnibus objectis iridis cœlestis colores inspergebant.

5. *Suffusio metamorphosis.* B.

Metamorphosis est figurarum mutatio; figura est limes extensi; limites extensorum mutantur, si situs, proportio, numerus, magnitudo partium mutetur additione, detractione, translatione, &c. Videamus itaque potissimum mutationes quas imagines objectorum patiuntur in magnitudine, situ, &c, ut intelligatur quomodo fiat metamorphosis illa, quæ species singularis suffusionis est.

Objectorum magnitudo apparens est 1° ut angulus visorius tùm interceptus à radiis objecti extrema radentibus & in oculum concurrentibus, si visio fiat unico oculo; tùm ut angulus ab axibus opticis objecti extrema radentibus efformatus; similis enim est in oculo angulus imaginem mensurans, cujus magnitudini respondet apparens objecti magnitudo. 2° Quò objectum est magis dissitum, eò majus judicatur sub eodem visorio angulo; unde judicium de distantiâ objecti mutat magnitudinem apparentem. Mutatur magnitudo apparens objectorum tùm in visu distincto tùm in confuso seu amblyopiâ; in visu quidem distincto, si utamur vitro concavo aut biconcavo, objecta minora simul & distinctiora apparent; sed etiam sine perspicillis concavis, si pupilla angustetur nobis non jubentibus, objecta minora videntur. Sic à subitaneo frigore omnia objecta imminuta se vidisse refert *Le Cat* nativæ magnitudinis probè memor; utplurimùm tamen hanc imminutionem, cùm in omnibus simul objectis accidat, non percipimus.

Contrariorum ratione si cornea fiat magis convexa, etsi pupilla citra animæ imperium diducatur, objecta majora videntur.

In amblyopiâ nihil est frequentiùs quàm augeri objectorum magnitudinem; cùm enim myopes videant objecta interventu imaginis confusæ, sed multò amplioris quàm apud ætoptas seu aquilinos oculos, conus opticus inter crystallinum & retinam terminatus rursùs dilatatur cùm retinam attingit, illi objecta ampliora cernunt; sic si myops facem accensam è longinquo respiciat, is videt flammam circularem & valdè extensam. Idem autem

autem accidit presbytis apud quos conus opticus ultra retinam pertingit, adeoque amplâ maculâ retinam inficit; ſic acicula prope oculum collocata, reſpectu cujus diſtantiæ omnes homines ſunt presbytæ, quadruplo craſſior videtur quàm reapſe eſt, quia pone illam radii inflexionem à *Newtono* detectam patiuntur, & ſic angulus à radiis inflexis interceptus major eſt.

Homines qui fixè intuentur objectum proximum confuſè vident ſimul objecta remota & reciprocè; ſi aciem oculorum in remotum dirigant, confuſè propiora cernunt: ergo presbytæ evadunt vel myopes horum reſpectu, ſimulque variam in iiſdem objectis magnitudinem percipiunt. Sic ſi filo ferreo ante pupillam poſito diſtans campanile intueamur, filum ferreum diaphanum & craſſiſſimum videtur; ſi deinceps ad filum dirigamus oculorum aciem, campanile videtur minus quàm antea.

Si in hoc experimento filum ferreum horizontaliter ſitum coram oculo moveatur, campanile & montes remotiores videntur exſultare & ſubſidere viciſſim, radiis per inflexionem ita mutatis ac cùm per lentem refringuntur. Sic cùm trans vitra feneſtræ tuberoſa, nodoſa, prætereuntes cernimus, in illis motus circulares & figuras anomalas miramur.

Si itaque alterutrum lentis cryſtallinæ vel corneæ latus ſimili vitio laboret, eadem metamorphoſis oculis obverſatetur. Novi myopem qui quoties montes in horizonte poſitos intuetur, in certâ poſiturâ montes dextri lateris præruptos & deficientes cernit; in eo verò ſingularis mihi evenit obſervatio, ſcilicet ejus oculi fundum introſpicere datum eſt, non ſecus ac in fele aquis immerſâ, habebat ſcilicet à *D. Lefevre Medico Uzetienſi* arcanum quoddam, cujus ſemigrano corneæ impoſito, ſtatim pupilla mirum in modum dilatata lucem in oculum admittebat & ex ejus fundo reflecti ſinebat: nihil morboſi in retinâ obſervavi, adeoque mihi venit in mentem illud phænomenon in omnibus hominibus evenire poſſe, maximè myopibus ut in experimento Mariotti accidit: non ita facile eſt intellectu cur illa hyſterica *Marcelli Donati*, cui in dextro oculo ſæpe dolenti lumen reſplendebat, ſiniſtro omnia objecta non niſi dimidiata apparebant: Vide *Bartholin. de luce animal. pag. 41.*

In hac ſuffuſione objecta mutantur per emarginationem, vel ſubſtractionem, in alterâ per additionem; ſic ſi reſpiciatur pruna ardens in cineribus, vel carbo nigricans in medio igne, & digitus accedat ad conum opticum ab ipſo objecto procedentem, illius objecti latus videtur extendi, aut elongari verſus digitum. Hinc explicari poteſt obſervatio *Valſalvæ*, qui refert homini librum legenti, licet characteres æquales forent, alios aliis conſtanter majores apparuiſſe.

Denique ſitus objectorum mutatus apparet in experimento ſequenti, ex quo ſignum diagnoſticum tum myopiæ, tum presbytiæ erui poteſt. Candelæ accenſæ aliquot hexapedas diſſitæ reſpiciantur, flamma ea non pyramidalis, ſed circularis & ampla videtur; ſi verò digitus ſenſim ad radios in oculum incidentes à dextris admoveatur, tunc vel latus dextrum flammæ emarginari videtur, vel ſiniſtrum, ſi dextrum objectum in ſitu

inverſo apparet, & homo myops, ſi ſiniſtrum, homo presbyta eſt. *Vide La Hire de diverſis viſûs accidentibus Mem. de l'Acad. R. des Sc.; Le Cat, traité de la vuë*, *&c.*

Mulier in acceſſibus epilepſiæ non ſolùm diplopia laborabat, ſed etiam ſpectra horrenda, atmoſphæram cæruleo-viridem circa omnia objecta, & ipſa objecta illuminata multoties majora quàm reipſa erant, videre ſibi videbatur, ita ut muſca gallinæ magnitudinem referebat, & gallina bovis volumen adæquaret: uſus caſtorei hanc ſuffuſionem abſtulit, ſed ſequebatur vertigo quæ objecta viridia repræſentabat. *Journ. de Med. Nov. 1760.*

6. *Suffuſio dimidians objecta* Abrah. Vater Diſſertat. de viſûs vitiis 1723. Wittembergæ.

Tres caſus hujus morbi memorat, & theoriam à compreſſione cerebri, ac nervorum opticorum decuſſatione ſuppoſitâ deducit. Vide *Collection Academ. Tom. V. p. 292.*

7. *Suffuſio nutans.*

Illuſtr. Medicus Narbonenſis octogenarius per aliquot dies laborabat ſuffuſione, quâ omnia objecta inflexa, flexuoſa, & in alterutrum latus nutantia ipſi apparebant; ita ut homines obvii ipſi viderentur trunco cruribuſque tortuoſi, ſimulque in alterutrum latus inclinantes, & ad lapſum proni, quos idcirco primâ vice monebat, aut ſuſtentare conabatur; evanuit hic affectus, remanſit verò viſus ſolitò obſcurior.

III. DIPLOPIA; *Suffuſio multiplicans*; *Viſus duplicatus* Auctorum; *Bévuë*; *Double Vuë.*

Eſt hallucinatio quâ idem objectum geminum, multiplicatum, vel multoties repetitum apparet.

Illud ſymptoma ferè ſemper fugax eſt, atque liberè illud patimur, ut in experimentis, idque vel unico oculo, vel binis aſpicientes. Experimenta verò magnam hujus theoriæ lucem feneratura adducam.

Si digito oculum è latere premamus, dum quoddam objectum intuemur, illud geminum illico videtur. Si unico oculo, ſed palpebris ferè clauſis, maximè oculis humidis objectum quoddam exiguum in tenebris præfulgens & diſſitum, ut facem, intueamur, tum ætoptæ, tum imprimis myopes, illud multoties geminatum videbimus.

Similiter ſi chartam luſoriam aciculâ bis perforemus, ita ut foraminula non magis diſtent à ſe quàm pupillæ diametro, atque chartâ oculo uni admotâ, altero clauſo, vel flammam candelæ, vel punctum nigrum in pariete albo apprimè colluſtrato reſpiciamus, ſtatim foramina centies majora videbuntur quàm reapſe ſunt, & quaſi nebuloſa, ſeſeque mutuò interſecantia; tum in ſegmine communi lucidiori, & medio videbimus punctum nigrum geminum, unum altero nigrius: removeatur charta uſquequò punctum unicum, aut flamma unica percipiatur, quod in presbytis quibuſdam vix unquam accidit, ea diſtantia, ſi *La Hire* credamus, eſt ex-

extenſio viſûs diſtincti, ea eſt præcisè juxta ipſum diſtantia, cui debet eſſe æqualis ſemidiameter convexitatis perſpicillorum presbytæ experienti convenientium, & concavitatis perſpicillorum myopi dato eligendorum.

Si verò ulteriùs charta removeatur, iterum objectum geminum apparet; imò ſi tria ſint foraminula, triplicatum; atque ambæ notæ nigræ à ſe mutuò tantò magis recedunt, quò charta ab oculo magis diſtat.

Quamdiu objectum non eſt in diſtantia viſûs diſtincti, imagines binæ cuilibet foramini reſpondentes, & in oculum illapſæ non uniuntur in retinâ, ſed diſtinctis in locis; adeoque polum opticum pro centro non habent, unde duplex videtur imago. Quippe longo uſu edocti ſumus per ſenſum confuſum, eſſe unicum objectum etiam ambobus oculis inſpectum, duplicemque imaginem depingere, quod, cùm intuemur in polo optico, delineatur. Polus opticus eſt ſpatium circulare in fundo oculi, cujus centrum occupat axis opticus; quoties verò objectum quoddam ambobus oculis intuemur, toties, niſi ſit vitium in organis, ita convertimus oculos, ut axis uterque oculi concurrat in eodem objecti puncto, & longo uſu didicimus, tactu potiſſimùm nos dirigente, duplicem imaginem reſpondere unico objecto, unde quoties in polum opticum incidit imago, toties unicum judicamus objectum; ſed ſi duplex imago incidat in eumdem oculum, & non concurrat in polo optico, tunc videre nobis videmur objectum idem in duobus locis diverſis, adeoque geminum nobis illud videtur.

Si lentis vitreæ biconvexæ ſuperficies chartâ opacâ tegatur, relictis duobus foraminibus diſſitis, lentemque ſoli in camerâ obſcurâ obvertamus, duplex ſolis imago ultra lentem fulgebit excepta in unico puncto quod diſtabit à lente ejus convexitatis ſemidiametro, id eſt, in foco lentis in quo imagines combinatæ unicum objectum repræſentabunt; idem accidit in oculo qui pro lente ſphæricâ poteſt haberi.

Si itaque palpebris conniventibus ciliorum interſtitia veluti totidem foramina luci pervia relinquant, & homo myops vel presbyta fuerit, vel objectum lucidum ultra citrave viſionis diſtinctæ diſtantiam poſitum; nil mirum, ſi objectum ter, quater, quinquies repetitum videatur. Sic *P. De Chales* qui myops erat, cùm hominis faciem reſpiciebat, ſibi videre videbatur quinque, vel ſex ejuſdem vultûs umbras, vel larvas horizontaliter poſitas.

Si ſimul lachrymis, aut lippitudine obducantur cilia, ibique efformentur totidem lentes aqueæ vel convexæ, vel concavæ, minus mirum erit, ſi per totidem lentes objecta multiplicentur, ut lippis accidit; vitra inæqualis ſuperficiei à perſpicillorum fabris dicuntur viſum illudere, ſuffundere, vulgò *berluër*, quia objecta multiplicant & immutant.

Suffuſio multiplicans cum myode in experimento ſequenti à *P. De Chales* propoſito combinatur; ſint candelæ plurimæ ad minimum viginti paſſibus diſtantes ab oculo, caput aciculæ oculo admoveatur, & attentè cernatur, negligenter verò candelæ accenſæ; macula nigricans in ſingulis candelis videbitur; ſed

ſi

ſi candelas attentè intueamur, macula nigricans evaneſcet, nec aciculæ caput videbitur, niſi velut nebula diaphana.

Viſio quæ binis oculis fit, ſi æque vigeant amborum oculorum acies, eſt unâ decimâ tertiâ parte clarior, quàm quæ unico, juxta *Jurini* experimentum; aſt non minùs diplopiæ obnoxia eſt. Longo uſu didicimus clariorem eſſe viſionem, quæ fit ambobus ſimul oculis, modò axes optici in objecto concurrant; planum ambabus pupillis parallelum, in quo concurrunt axes optici, vocatur *planum horopteris*, quaſi viſum terminans; inſcii, velut inviti & non attendentes, dirigimus axes illos ad horopterem, id eſt, ita convertimus utrumque oculum, ut linea pupillæ & cryſtallini centra conjungens in utroque oculo ad idem punctum pertingat: in hoc caſu imago in utroque oculo depicta eſt circularis, cujus centrum eſt polus opticus, ſeu extremum axis optici; in his circumſtantiis utpotè uſitatiſſimis objectum unicum judicamus, licet imago duplex ſit; verùm ſi diſtorto, ope digiti, vel ab alterâ cauſâ, alterutro oculo, axes optici non concurrant in objecti centro, tunc imago objecti non poteſt incidere in polum opticum utriuſque oculi, & objectum in duplici loco collocatum nobis videtur, indeque geminum. Sic ſi idem ſonus non eodem inſtanti, ſed diverſis temporibus ad aurem perveniat, ut echo, duplicem ſonum eſſe judicamus. Oculus dexter cum ſiniſtro non conſpirat, vel quia alteruter ſtrabiſmo laborat, ſeu non obſecundat nutui voluntatis, vel quia non jubetur agere, quia cùm viſu multò breviori, aut debiliori donetur, inutilis eſt ad diſſitorum objectorum intuitum; inde verò fit, ut unico oculo utamur ad intuendum; unus itaque oculus fit otioſus, & quoquo verſus vergat indifferenter; inde ſtrabiſmus, non verò ſemper diplopia.

Si non poſſit ex libertate animæ oculus cum altero conſentire, ſeu ad idem objectum dirigi, illud fit vel quia muſculus alteruter, ut abductor, nimis reſiſtit, vel antagoniſta, ut adductor fortiùs agit; unde oculus æger cum ſanò conſpirare non poteſt, & tunc objecti imago in illius polum opticum incidere non poteſt, proindeque imago dextri oculi refertur ad unum locum, ſiniſtri verò ad alium, unde geminum judicatur objectum. Idem poteſt accidere abſque muſculorum vitio, ſi ſcilicet cryſtallinus cum pupillæ plano paralleliſmum ſolitum non ſervet, ut ſi à fibris coronæ ciliaris dextrorſum & ſiniſtrorſum diſtorqueatur; tunc enim axis ejus ſimiliter diſtorquetur, nec poteſt cum alterius axi conſpirare.

Si ſint duæ candelæ multas hexapedas ab oculo diſtantes & horopteris plano parallelæ; in mediâ verò inter illos & oculos diſtantiâ intercipiatur earum viſio per magnam chartaceam tabulam, in cujus tamen medio ſit foramen exiguum unicum, radii per illud foramen ad utrumque oculum ex hiſce candelis poſſunt accedere; dirigatur amborum oculorum acies in candelas, videbis duas candelas, & duo foramina, licet unicum ſit, quia imago candelarum in polum opticum, imago foraminis extra polum incidit; jam verò ſolum foramen fixè intuere, unicum foramen videbitur, quia ambæ candelarum imagines hic coaleſcunt, ita ut ſi vitrum cæruleum coram

unâ,

unâ, luteum coram alterâ candelâ ponatur, in foramine radii utriusque uniti viridem flammam expressuri sint.

Si anima itaque negligenter objectum quoddam lucidum intueatur, nec ad illud dirigat axes opticos, tunc illius imago in diversas utriusque oculi partes illabitur, unde duplicatus visus, quod accidit ebriis, quorum axes optici in vino natant & titubant; vidi etiam diplopiam in muliere quæ hyosciami folia manducaverat, necnon in Anglo cæterum sano, sed melancholico, apud quem hæc hallucinatio aliquot dies perseveravit, nec principium verum morbi detegere potui; nullum verò remedium suasi; quippè aliunde præsagiebam fore ut hic error intra breve tempus evanesceret, ut fieri assolet in morbis acutis caput impetentibus; ineunte variolâ, phrenitide hoc symptoma rarum non est, ob spasmos quibus vel corona ciliaris, vel oculorum musculi distrahuntur. Hæc suffusio fugax est, & ea quæ strabonibus initio accidit, sponte curatur, quia anima errorem visûs aliorum sensuum & judicii interventu corrigit. Qui plura desiderat, legat eruditam *Dissertat. J. Klauholdii de visu duplicato*, Argentorati 1746.

Diplopiæ varietates sunt sequentes.

1. *Diplopia pyrectica.*

Est symptoma febres & pyrexias acutas quandoque comitans in impetu morbi, quoties potissimùm delirium, phrenitidemve inducit; tunc enim axes optici irregulariter mutantur, nec ad idem objectum convergunt; imò adeò subitò divergunt & moventur, ut æger quandoque ubi unus est Medicus, plures sibi videre videatur; in eo casu phlebotomiæ & sedantia quæ delirium tollunt, tollunt & diplopiam; inter sedantia sal sedativum Hombergii cæteris præstat in hoc casu.

2. *Diplopia ab spasmo* abductoris musculi in oculo sinistro Willis. de animâ brutorum, cap. 15: Vidi in epileptico.

3. *Diplopia à paralysi* musculorum unius oculi Plater. observat. lib. 1° pag. 132.

4. *Diplopia ab ancyloblepharo* Langii Epistol. 7ª libr. 1.

5. *Diplopia à catarrho* Foresti libr. 2, obs. 39; Aquilonii Opticæ pag. 346. L. Vide Cephalalgiam 10ᵃᵐ.

6. *Diplopia à debilitate* Boneti Sepulchret. observ. 22, casu 43, 44, in morti vicinis & convalescentibus.

7. *Diplopia remotorum* Aquilon. Opticæ, pag. 346. Dissita duplicia videntur, non proxima.

8. *Diplopia à contusione* Thummig. Act. Suecic. 1721, pag. 230.

9. *Diplopia à terrore* Abr. Vater. dissert. de visûs vitiis 1723.

10. *Diplopia à temulentia.*

IV. SYRIGMUS; *Strepitus*, *Fluctuatio*, *Sonitus aurium; Tintouin.*

Est error imaginationis sonos, qui extra aurem non sunt, sibi repræ-

ſentantis, ſeu hallucinatio ex imaginatione ſonorum, quorum principium eſt in ipſis organis acouſticis.

Variat ratione ſoni & toni; *Bombus* dicitur, ſi percuſſiones, vel ictus interpolatos repræſentet; *Tinnitus*, ſi tintinnabuli preſſè repetitos ſonos acutos referat; *Otonechos*, ſi dùm loquimur ſonus acutus continuus ſit; *Suſurrus*, ſi murmur, graviſque ſonus preſſè repetitus audiatur, ut rotæ, fluminis; vel fortis, ut tonitru, &c; unde videtur nullum ex hiſce nominibus generi deſignando convenire.

Character eſt ſonus importunus & imaginarius, vibrationibus aëris externi non reſpondens.

Cognoſcitur ex eo quod mutato ſitu capitis, obturatis etiam auribus, ſilentibus vicinis objectis, idem ſit.

Cauſa eſt motus vibratorius fluido nerveo acouſticorum organorum impreſſus à principio interno, non ab impreſſione externâ dependens; ejus itaque ſedes in cerebro ad originem nervi acouſtici in oſſe petroſo, in labyrintho, tympano, vel canali auditorio; alius eſt fugax, nullius momenti niſi ad theoriam; alius conſtans & incommodus, ex quo auditus perturbatur; qui eſſentialis, vel accidentalis.

Inaſſueta & impreſſionibus externis non reſpondens fluidi nervei acouſtici agitatio pendet vel à motu expanſivo, aut agitativo aëris interni tympani, labyrinthi, aut à vaſorum ſanguiferorum turgidorum pulſatione, ut in bombo, vel à fluminibus arteriolarum non pulſantium exundatis, aut à retrogreſſu ſanguinis & lymphæ intra vaſa labyrinthi, aut ab ſpaſmodico motu catenæ oſſiculorum, aut ab infarctu corticis cerebri juxta originem nervi acouſtici, aut à pulſatione diſſonâ meatus auditorii cum catenulâ oſſium, juxta Sauveuriana principia.

Concurrunt ſenſibilitas facultatis, & nervorum, ut in hyſtericis in quibus ſenſus eſt acribeia.

1. *Syrigmus à debilitate.* B.

1° A fame ſeu inanitione. 2° A convaleſcentia in morbis, *Riverii.* 3° A veneris abuſu. 4° A Leipothymiâ.

Hujus cauſa eſt motus retrogradus ſanguinis in vaſculis labyrinthi; cùm enim cor debiliùs impellit ſanguinem, minus reſiſtit ſanguis contractioni elaſticæ vaſorum à quâ columella ſanguinis verſus partem minus reſiſtentem mittitur. Adde quòd ſpaſmi carnium hinc inde ſæpe oboriantur in debilibus maximè hyſtericis & hypochondriacis, in quibus regreſſus ille excitatur; nec deeſt ſimilis ſpaſmus etiam in leipothymiâ, ut in verecundiâ.

Curatur illa ſpecies analepticis, tonicis, pulvere de gutteta, demum roborantibus.

2. *Syrigmus criticus.* B.

In acutis bombus inſalubris, & ſonitus aurium lethalis. Si in febre ardente ſonitus aurium cum viſûs caligine, & narium gravitate fuerit, delirium portendit, *Prorheticor.* alioquin hæmorrhagiam prænunciat ex *Coacis.*

cis. Quibus ſanguis è naribus fluxurus eſt, aures tinniunt, is tinnitus perfectâ criſi finitur. *Riverius.*

3. *Syrigmus plethoricus* Frid. Hoffmanni. B.

Eſt vel levis vel gravis, fugax vel continuus. Fovetur 1° a victu lauto opiparo, 2° à vitâ ſimul deſide, ſomnolentâ; 3° Excitatur à capitis inclinatione, ſitu declivi; 4° Suppreſſioni hæmorrhoidum, catameniorum ſupervenit cum facie floridâ; 5° Concurrit maximè cum anarrhopiâ ſanguinis.

Cauſa hujus ſpeciei eſt rivulus ſanguinis fortiùs premens perioſteum labyrinthi. Si manus applicetur tubis antliarum aquam in altum ducentium, fremitus continuus perſentitur, & cùm velociùs fortiùsve agitatur machina à flumine altiori, fortior eſt ille fremitus; talis eſt ſyrigmus, qui à plethorâ pendet.

4. *Syrigmus ſibilus; Sifflement d'oreilles.* B.

Sibilamus quando ope linguæ in exiguam rimulam contractæ, vel ope labiorum in exiguum foramen effictorum, aër vel exſpiratur, vel inſpiratur cum velocitate; tunc enim exigua glottis labialis, vel lingualis efformata in vibrationes tantò frequentiores agitur, quò peripheriam minorem illa glottis obtinet. Sibilus eſt itaque ſonus acutus continuus, ſed exilis in aure, qui à tranſitu aëris per exiguum foramen procedere poteſt.

Tuba *Euſtachii* obturata à mutuâ ſuorum labiorum adhæſione reſiſtit preſſioni aëris externi, quando aër internus debitâ elaſticitate præditus renititur; verùm ſi aër internus abſumatur ut fieri aſſolet, tunc preſſione externi diducitur illa exigua glottis, & rivulus aëris cum ſibilo in tympanum influit: ſi verò aër internus expandatur, aëris externi preſſio vincitur, & reciprocè ex effluxu interni fit ſibilus qui reſonat in aure, ut reſonat in ore ſibilus glottidis labialis, ſive aër inſpiretur, ſive exſpiretur.

Poſt unum alterumve minutum ſat aëris externi influit, aut interni effluit, ut nativum reſtituatur æquilibrium, unde ceſſat ſibilus, quem vulgus tribuit maledicæ alterius loquelæ, ſeu quod alteri malè audiamus, *l'oreille me ſifle.*

Errant ergo Neoterici qui Veterum vapores ab omni ſyrigmo excludunt, & pulſationem arteriarum in omnibus incuſant.

5. *Syrigmus ſuſurrus; fluctuatio* quibuſdam, *Brouiſſement d'oreille ou bruiſſement.* D.

Eſt ſonus ita frequenter repetitus, ut rotæ vel curriculi ſtrepitum referat, nec ictus numerari poſſint.

Ille affectus eſt ſæpe diuturnis, ſibilus verò fugax, aſt duplicis eſt ordinis; vel enim eſt *exacerbans* per intervalla, pulſationi cordis ſynchronus; vel eſt *continuus;* utriuſque verò non idem videtur eſſe principium.

Suſurrus uterque differt à ſibilo quòd ſit ſonus gravis, ſibilus verò acutus, exacerbans; differt à bombo quòd bombus ſit intermittens ictibus

diſtinctis, ſuſurrus verò ſenſim decreſcat inter quamlibet pulſationem; nec ullum ſit intervallum à ſuſurro liberum.

Suſurri exacerbantis cauſa videtur affrictus undæ ſanguinis majoris intra vaſa labyrinthi projectæ, quæ injectio ſanguinis ideo cordis ſingulis ictibus reſpondet, aſt ictum ut impulſionem vividam non repræſentat, quia in canalem oſſeum inflexum non incurrit, ſed in mollem arteriolam lymphæ tantùm vehendæ deſtinatam & jam à rivulo cruoris dilatatam, unde inaſſueta perioſtei ſuperincumbentis, & acutè ſentientis diſtractio, quæ rivuli murmur aut undas repetitas exprimit; cùm verò unda ſanguinis initio diaſtoles projecti ſit fortior, & ſenſim ad uſque finem ſyſtoles decreſcat, ſuſurrus à prætereuntibus globulis excitatus per intervalla pulſationum cordis creſcit & decreſcit.

In ſtatu ſano vel aſſuetæ vaſculorum ſanguiferorum undæ non percipiuntur, vel rivulus cruoris non tranſit niſi per vaſa patula ſanguifera, in ſuſurro verò lymphatica diducit, vel ſanguifera ſolitò fortiùs titillat: cur verò in febre quâcumque non detur ſuſurrus eadem eſt ratio, cur in febre quavis non incaleſcant aures, ut in leipothymia; vel genæ, ut in verecundia; vel penis, ut in libidine. De anarrhopiâ fluidorum aliàs agemus.

Suſurri verò continui, ſeu ita frequenter pulſantis ut ictus numerari non poſſint, diverſiſſima eſt ratio; vel enim pendet à principio externo, ut inſecto, verme in meatu auditorio, oſcitatione, aquâ illapſâ, aure digito, manu, conchâ, obturatâ; vel à principio interno, ſcilicet à ſero, pure, muco intra tympanum, vel intra labyrinthum: quomodo verò ea ſuſurrum illum gravis toni & continuum inducant obſcuriſſima eſt ratio, niſi à diſſonantiâ & pulſatione Sauveurianâ procedat.

Dum nocte pacatiſſimâ in lectulo auſcultamus attentiſſimè, ſonum quemdam acutum quaſi grylli tenuiſſimi percipimus, qui vigilantibus non percipitur; ut cùm extra populoſam urbem recedimus ſemileucâ, murmur hujus urbis ſentimus quod in media urbe non percipimus. Continuò ſcilicet vigilantibus vibratur catena oſſiculorum tympani, quæ vibratio cum meatu auditorio harmonica eſt, & non auditur aſſuetis.

Si duo tubi organi eccleſiaſtici conſoni ſonum quemdam lenem edant, jam verò alterutrius tonus imminuatur vigeſimâ aut vigeſimâ quintâ parte, quod fit conſtricto vel partim obturato ejus extremo, imò manu ejus orificio appoſitâ, tunc auditur alter ſonus fortior pulſatorius, ſeu intermittens quem muſici vocant *battement*. Si tubus ſit quinque pedes longus, is centum vibrationes edit in ſecundo; alter vigeſimâ quintâ parte longior non niſi nonaginta & ſex edit, ergo quilibet vigeſimus quintus ſonus utriuſque occurrit quater in ſecundo: unde pulſationes quatuor ſingulis ſecundis, quæ proinde numerari poſſunt, & fortiores ſunt ſono priori; ex his ſequitur,

Si tonus nativus catenulæ oſſiculorum paululum minuatur, tono meatûs eodem permanente, vel reciprocè, debet ſupervenire pulſatilis ſonus, qui quater, quinquies, ſexies, &c, in ſecundo repetitus videbitur continuus;

tinuus, aut ita frequens ut pulsationes vix numerari queant; talis est sonitus aurium ex experimentis sequentibus.

Si oscitamus, condylus maxillæ premit meatum auditorium, ejusque tonum minuit; si aqua infundatur intra aurem, ejus tonus acuitur, ut accidit scypho vitreo; si digitus intra meatum insertus fixus & immotus teneatur, aut manus applicetur auriculæ, idem accidit; nec hoc pendet à pulsatione arteriarum, nec à calore digiti, nec à perspiratione, aut aëre rarefacto; testa conchylii, baculus, aqua, &c, idem præstant. In his omnibus casibus paulisper mutatur tonus nativus meatûs auditorii, adeoque dissonat cum catenulâ ossium, unde sonitus fortior, & inassuetus, qui proinde auditur.

Idem pari ratione accidit, si quavis de causâ vel catenulæ tonus augeatur, ut à colapho, ictu, phlogosi, magnâ attentione noctu præstitâ, vel si ejus tonus à pure, lymphâ, muco remittatur; unde dissonantia cum meatu. Consonare organa exigua cum meatu brevi docebimus dùm agetur de theoriâ vocis; sic perforato palato vox priùs suavis evadit dissona cum glottide, ut norunt omnes.

Si longitudo tubi organi in experimento Sauveuriano sit ad alterius tubi longitudinem ut 1 ad 6, ad 4, &c, sexta, quarta quæque pulsatio concurret, sed cùm centum sint pulsationes in secundo, erunt viginti quinque concursus in secundo, qui sonum uniformem, minimè verò susurrantem edent, in hoc enim consistit dissonantia, quod soni tam rarò concurrant intra secundum temporis, ut fermè possint numerari; unde liquet cur dixerim susurrum pendere ab organorum auris dissonantiâ, quod certè nemo in acousticis rudis intelligere valet.

6. *Syrigmus cephalalgicus*; *Paracusis* Græcis; *Obauditio* Latinis; ab infarctu vasorum cum vel sine febre. B.

Est ille qui in gravitate aut dolore interno capitis cum obscuritate auditûs, gravi susurro vel sonitu accidit, quandoque accedente vertigine, unde metus debilis cophoseos, epilepsiæ aut apoplexiæ, aut crisis per parotides, hæmorrhagiam: gravis est congestio, fluxiove in cerebri vasis, si gravis sit morbus; levior & fugax, ut in vomitione, insolatione.

7. *Syrigmus à ventriculo* Frid. Hoffmanni; *ab hypochondriasi* ejusdem. B.

Obscura est illa species, quam putat *Hoffmannus* procedere ex ventriculo flatibus distenso, aortam premente & anarrhopiam excitante, vel ab spasmis anarrhopiam inducentibus.

In hac lenia cathartica, dein stomachica, si bombus ab aneurysmate pendeat, ut observat *Duverney*, à levi exercitio intendetur pulsatio.

8. *Syrigmus catarrhalis*; *à causâ frigidâ*, *à frigiditate*, *à perspiratione suppressâ*.

Si aqua in auriculam illapsa sit, pedi uni insistens saltet ex suasu *Traliani*.

Si à frigore suscepto, conveniunt suffitus aromatici ex absinthio, ver-

 benâ.

benâ vel ex baccis lauri, olibani, succini, vapor alkali volatilis cum bombace; fel, essentia castorei, aqua Reginæ Hungariæ, moschus, vel gossypium moschatum, oleum rutæ, aqua fraxini, vinum album, succus cæpæ, porri cum aqua vitæ, &c, juvant.

A *Platero* laudatur potus sudorificus, &c, sternutatoria, &c: Aquarum Bellilucanarum usum suadet in hac specie *Deidier;* frequens capitis pectinatio, imò capillitii viscosi derasio, dein usus scopulæ ad detergendum; pileoli aromatici, &c, electricitas.

9. *Syrigmus ab oxycœâ.* B.

Ab exquisitiori organi sensu, à subtilitate auditûs, ab organi siccitate, tensione, agrypniâ, &c: Ab ictu, colapho, unde phlogosis, otalgia.

In otalgiâ phlebotomia, resolventia, lac, oleum conveniunt, hæc species fugax est.

In exquisitiori sensu sæpe syrigmus inveterascit, per annos perseverat, & vix unquam sanatur, maximè, si concurrat anarrhopia sanguinis spasmodica, hysterica, hypochondriaca, in quo casu balnea, narcotica, victus emolliens suadentur, ut in agrypniâ hystericâ.

Syrigmus accidit etiam ab obstructâ tubâ Eustachianâ ob aërem internum absumptum; myringa introrsum ab aëre externo premitur, unde mutatur tonus catenulæ aurium, & cùm solvitur obex tubæ, aërque impeditur, subitò extrorsum redit myringa cum strepitu quasi ruptæ vesiculæ, & murmur evanescit.

10. *Syrigmus vertiginosus.*

Singulare est symptoma, vertiginis quandoque comes; necdum ab Authoribus animadversus, quo fit ut, dum quis loquitur à dextris, ejus verba videntur à sinistris procedere aut vice versa: error ille acousticus est cognitus, verùm à vitio interno pendens & morbum fugacem concomitans mihi novus videtur, & ab eodem principio procedit in nervis acousticis, à quo vertigo in opticis. In illa vertigine quam actu observo hoc est singulare quod objecta nequaquam loco moveri videantur, sed ægra subitò sibi videtur ita vacillans ut lapsum metuant, sicut in vulgari vertigine.

Curatio Syrigmi. Omnium sapientissimè scripsit *Galenus* de sonitu in auribus, cùm notavit neutrius affectionis scilicet nec suffusionis imaginariæ in oculis, nec syrigmi certam cognitionem causæ initio affectûs haberi posse, non convenit tamen citra cognitionem hujus curationem auspicari, at ex principiis procatarcticis, siquis horum vires norit, conjectare potest an ex frigiditate, an ex ardore, an ex exquisitâ audiendi subtilitate fiat sonitus: potissimùm à juvantibus & lædentibus species dignoscitur.

De cætero quæcumque à duobus annorum millibus de hoc scripta sunt medicamina *auricularia* dicta, à *Galeno* sunt tradita, qui ea mutuatur ex *Archigene*, *Apollonio* vel *Andromacho.* In hoc morbo, ut in aliis multis, quorum theoria obscurissima est, qui solertiùs conjectat, feliciùs curat; qui de theoriâ sua non dubitat, lectores decipit.

Medi-

Medicamenta auricularia sunt 1° resolventia acria, ut succus elaterii, cæpæ, allii, porri, decoctum veratri, hellebori nigri. 2° Mitiora ut decoctum absinthii, myrrhæ, cum nitro, vel natro, cumino, atramentum scriptorium, succus raphani, aloë, mel. 3° Vel aromatica, nervina, tonica ut nardus, castoreum, cuminum, hyssopum, oleum chamæmeli. 4° Vel lenientia, oleosa, imò narcotica, ut oleum rosaceum, laurinum, amygdalinum, adeps anserinus, lac muliebre, succus mandragoræ, papaveris, cicutæ. *Riverius* aromaticis & lenientibus ferè usus est, cæteri auctores ácria stimulantia auri infundenda proponunt; haud dubiè falsâ theoriâ ducti, vapores crassos esse attenuandos rati; à Pharmacis verò auricularibus sonitum quandoque oriri notat *Galenus*. Cave itaque, si non prosis, saltem non noceas. *Trallianus*, *Aëtius* tuntummodo *Galenum* exscripsere.

11. *Syrigmus bombus. Sonitus à plethorâ* Frid. Hoffmanni.

Si pendet à plethorâ tantùm, tunc auditur cùm accedit agrypnia, adeoque facultas audiendi exquisita crescit à decubitu, quia sanguis horizontaliter projectus spatium duplo majus percurrit eodem tempore, quàm qui verticaliter ascendit, ergo quadruplo fortiùs impetit canalem osseum carotidis pone aurem insculpti.

Si pendet à febrili morbo, sæpiùs præcessit tensio membranarum cerebri, capitis dolor, agrypnia, impetus sanguinis est quoquoversum major, ast actio in arterias carotides fortior prout infarctus vasorum capitis majorem ipsi opponit resistentiam; nam actio est ut quadratum velocitatis respectivæ seu differentiæ inter velocitatem virtualem, & velocitatem actualem; crescit hic bombus aut susurrus in paroxysmis, crescit in crisi, tunc autem exspectatio suadetur à *Galeno*: hæmorrhagia narium hunc solvit. Si crisis sit parotidis expansio, ut vidit *Tulpius*, cataplasmatis emollientibus, ea est adjuvanda: in paroxysmis phlebotomiis è pede impetus refrænandus, caput paulisper attollendum.

Si morbus sit inflammatorius capitis, auris, ut in phrenitide, otalgiâ, eædem indicationes vigent; oleum amygdalarum, lac, laridum insulsum in aure adhibenda, pediluvia, phlebotomiæ, fomenta laxantia indicantur. Vide *oxycoiam*. Hæmorrhagiam prænunciat tinnitus cum suffusione, narium gravitate, cephalalgiâ, obauditione, baricæâ, delirii prodromis.

V. HYPOCHONDRIASIS; *Hypochondriaca passio* Latinis; *Morbus hypochondriacus* Fracastorii libr. de Morbo Hypochondr.; *Melancholia hypochondriaca* Moroni Director.; *Hypochondriacismus* Huxham; *Ipochondria* Cocchi; Arabibus *Mirachia*; Gallis *Hypochondrie*; Ægri *Hypochondriaques*, *vaporeux*, *malades imaginaires*.

Morbus est chronicus quo affectus se in mortis periculo versari ex cordis palpitatione, ructu, borborygmis aut aliis levidensibus & sine evidenti principio mutabilibus malis, imaginatur.

Hypochondriacos cognoscimus ex eo quod mala multigena, nullo evidenti

denti principio invicem connexa, solo sæpe ægri relatu cognoscenda, cum scrupulosa minutiarum attentione, ipsisque artis terminis, nobis enarrent; quod quæ alii spernerent incommoda, ipsi verbis exaggerent, millenis & sæpe mutatis remediis impugnent; Medicos suis querelis alios mox & alios defatigent; de eventu solliciti & pessime ominantes licet voraces, vegeti & functionibus omnibus utplurimum, excepto circa suum morbum judicio, bene se habentes.

Hallucinatio mentis in eis versatur circa sanitatem propriam, quam multò magis perditam reputant quàm reipsa est, quàmque continuâ ad corporis statum attentione mœstâ scilicet & fortiori, reapse labefactant, maximè ex eo quod Medicis suis diffidentes remedia proprio marte vel inconcinnè adhibeant, sæpiùs suo morbo contraria, ut repetita cathartica, frequentes phlebotomias, clysmata quotidiana, dùm gulæ imperare nesciunt, aut digestionem mœrore, pravâque alimentorum qualitate vitiant. Hinc flatus, ructus, borborygmi, hypochondriorum dolores, nauseæ, vomitiones acidæ, acres, biliosæ, atrabilariæ, alvi constipatio, somni turbulenti; hinc macies, cutis squallor, color fuscus, &c.

Diuturna molestaque in nervoso ac membranoso systemate, oscillatorii motûs perturbatio & dissonantia videtur *Fracassino* hujus generis causa & essentia. Hallucinatio nobis videtur repetenda ex nimiâ mentis attentione ad corporis valetudinem, tum ob nimiam philautiam, vitæque & voluptatis amorem, tum ob nimiam systematis membranosi sensibilitatem huic philautiæ conjunctam.

Nervos vibratorio motu gaudere est hypothesis; eorum nativa laxitas & elasticitatis omnis defectus has vibrationes & consonantias esse fictitias evincunt: in rheumatismo, arthritide, tritæophyâ, &c, vibrantur & dissonant vasa membranæ sine hypochondriasi; in epilepsiâ, eadem sæpè sunt cætera hypochondriaseos symptomata sine ullo habituali mortis metu, sine sensibilitate, deest sola illa animæ fortior attentio ad valetudinem, quæ initio libera est, successu verò temporis coacta & veluti necessaria evadit, ut omnia pathemata quibus indulgemus.

Hæc ægritudo periculi expers est, nisi successu temporis alias graviores accersat, aut cum illis sit complicata; ideò autem est contumax, quia unde maximum exspectandum est præsidium, mens ipsa laborat, & errore suo morbum facit ac fovet; ægri scilicet indocilitas, diffidentia, continua sollicitudo, non solùm digestiones lædunt, sed impediunt quominus levidensia mala, quæ huic errori ansam præbent, sanentur appositis diuque continuatis remediis, quorum alia animam spectant, alia corpus.

Therapeia ex parte corporis exigit 1° victum humidum, cibos facilis digestionis horis determinatis, parcâ dosi sumptos, diù præsertim masticatos, potu aquæ, vel vini aquati copioso dilutos; 2° somnum multum, vitando vespertinis horis lectiones, negotia, nuncios quæ animam à somno avertunt; exercitium prodest jejuno ventriculo sumptum, ut deambulatio,

rusti-

rusticatio, venatio, potissimùm peregrinatio, quatenus digestioni favent; 3° humectantia, laxantia in genere conveniunt ad sensibilitatem nervorum minuendam, & aliqualem fluidorum demulcendam acrimoniam: nihil est vulgatius in hoc morbo quàm præscribere vere & autumno lac, præmissis jusculis refrigerantibus & catharsi leni, æstate aquas minerales leviores, ut Euzetenses, Alesienses; serum lactis & balnea, noctu emulsiones cum narcoticis.

Ex parte animæ duplici modo possumus attentionem ab objecto hallucinationis removere, & 1° quidem sermonibus philosophicis; quippè cùm plures sint ingeniosi & litterati hypochondriaci quàm stolidi & rustici, fieri potest ut rationum momenta sentiant; cùm autem nimia philautia, vitæque & sanitatis nimius amor religiosæ opponatur spatientiæ, ac philosophicæ Stoicorum apatheiæ, hypochondriaci admonendi sunt virum fortem dedecere hanc levium malorum intolerantiam, atque continuam de hisce querelam. Si enim satis persuasi forent neminem ex omni parte beatum esse in hac vitâ, nisi qui tædia & labores, tùm animi, tùm corporis eodem animo patitur, ac natus paternâ manu castigatus, illi leves sanitatis alterationes non tanti facerent. 2° Expedit ut aliis fortioribus ideis excitatis, idea morbi ex eorum animâ deleatur; plures visi sunt, qui superveniente lite, aut gravi negotio, morbi sui obliti sunt, & qui ejus oblivisci potest, salvus est. In hunc finem nihil convenientius est equitatione per loca amœna, tempestate serenâ, aut quod eodem recidit, peregrinatione, navigatione, rusticatione; ast equitatio præstat cæteris; omni enim instanti continuò novis & variis objectis visus, auditusque percellitur, ita ut ferè impossibile sit animam ab attentione funestâ non averti, & aliis cogitationibus non assuescere, in quo magna pars curationis consistit.

Quò homo debilior est corpore, eò sæpè debilior est animo, seu minus fortis & audax ad adversa viriliter sustinenda; ea verò fortitudo animi quæ deficit in hypochondriacis, augetur amicorum colloquiis, Medici eos alloquentis securitate & promissis; ast utplurimùm validis medicaminibus corpus enervatur, catharticis repetitis, phlebotomiis importunis debilitatur, unde vis animi perit, & recrudescit hypochondriasis; nihil magis facit ad lætitiam excitandam quàm sufficiens perspiratio, observante *Sanctorio*; adeoque ejus præcepta diætetica & gymnastica ad eam promovendam hîc valent maximè, inter quæ iterùm equitatio cæteris præstat.

1. *Hypochondriasis biliosa* Fracassini, seu *calida & sicca*, 1ª *species*. L.

Species omnium rarissima, quæ temperamento bilioso jungitur: Vide signa & principia hujus temperamenti in Physiologiâ. *Æger* sæpiùs conqueritur de cephalalgiâ gravativâ, vertigine, syrigmo, dyspnœâ, palpitatione, doloribus artuum, nephralgiâ, cardialgiâ, biliosâ colicâ, gastrodyniâ, oris amarore, alvi constipatione; tristitia & morositas ad audaciam usque incres-

cunt, intolerantia eſt petulans; jungitur citiùs macies, pulſus velox, calor, ſiccitas.

Cura. Nocent in hac ſpecie calida & exſiccantia, ut rheum, aloë, amara, martialia. Juvant juſcula refrigerantia ex pullo, lactucâ, endivia, ranis, emulſiones, balnea, aquæ minerales leviores, potus aqueus, nec vitandæ ſunt initio & in paroxyſmis phlebotomiæ.

2. *Hypochondriaſis ſanguinea* Fracaſſini, *calida & humida*, *ſpec.* 2ª. L.

Illa eſt ſpecies quæ plethoræ ſigna conjuncta habet, ut capitis gravitatem, dyſpnœam, à levi motu laſſitudinem, deſuetas narium hæmorrhagias, ſuppreſſa catamenia, mariſcas parcè fluentes, tumidas, famem vegetam, victum opiparum, colorem faciei floridum, &c: rara eſt hæc etiam ſpecies.

Plethora ſecum ſanguinis ſpiſſitudinem importat, utplurimùm vitam ſedentariam, mollem ſequitur. Indicantur itaque 1° ſanguinis miſſiones repetitæ initio, quibus agrypniæ, dolores capitis, artuumque ſubleventur, quæ non adeò in hoc caſu pertimeſcendæ ac in hyſteriâ pituitoſâ & vetuſtâ meritò pertimeſcit *Sydenham*; hirudines etiam pro re natâ mariſcis turgidis applicandæ: 2° Laxantia tùm formâ potûs, tùm formâ clyſmatum optimè quadrant, tùm ad emolliendum & humectandum; peccat enim calore & ſiccitate corpus; alvo laxatâ caput meliùs ſe habet; potu theiformi ſubaromatico ex foliis meliſſæ, menthæ, caprariæ, theæ, fluida diluuntur, urinæ fluunt, ſanguis edulcoratur; præmiſſiſque lenibus catharticis ex mannâ, tamarindis, infuſo levi ſennæ, juſcula ex pullo, pediluvia in paroxyſmis, ac ſedantia proſunt; aſt opiata cum camphorâ & nitro jungenda. In inveterato morbo caſcarilla & chinæ radix periodicos inſultus avertunt.

Hypochondriaci, ſi frequentibus balneis corpora reddantur perſpirabilia, & victu humido utantur, ſani fiunt. *Sanctor.*

Si obſtructa ſint viſcera, adhibeantur pilulæ ex ſapone, rheo, & tartaro vitriolato, cum pauxillo eſſentiæ juniperi, & ſyrupo aperitivo.

Pulveres abſorbentes *Wedelii* cum ſuccino cinnabari, & nitro laudantur, optimè ſpaſmos compeſcunt.

Liquor mineralis anodynus *Hoffmanni* roborat & ſedat.

3. *Hypochondriaſis melancholica* Fracaſſini, ſeu *frigida & ſicca*, cap. 3. pag. 329.

Solida ſunt rigida, vaſa minima anguſtiora, pinguedo deficit, ſiccum eſt corpus, ſanguis craſſus, alvus ſicca, digeſtiones flatuoſæ, nephralgiæ, colicæ, ructus accedunt, hepar difficilè permeatur, mens anxia, moroſa, triſtis, mores ſeveri, ingenium acre, ætas virilis; ſpecies hæc frequentiſſima.

In hac ſpecie præter phlebotomiam parcam ſuadet corporis inunctiones, fomenta emollientia, balnea tepida, oleum amygdalarum alvo lubricandæ aptum ad uncias tres quâvis die, in decocto chamæmeli, vel in juſculo; dein catharticum lene ex caſſiâ cum rheo, alternis diebus ad tres vel plures vices; tinctura rhei, cum ſale tartari, in decocto fumariæ, agrimoniæ, & ſi ſint

ſint obſtructiones, in decocto foliorum ſaponariæ, chelidoniæ; vaſis deobſtructis ad ſedantia, paregorica deveniendum, pilulæ de cynogloſſo cum nitro & camphorâ, nitrum cum cinnabari & ſuccino, pulvis Hanoverianus Marchionis in aquis tiliæ, pæoniæ, calendulæ, ceraſorum nigrorum; Lac cum decocto chinæ, cochleariæ, fumariæ mixtum & ebullitum hujuſve loco juſcula ex pullo, ranis, cancris, hordeo, oryzâ repetenda ſunt.

Raſuræ cornu cervi unciæ quatuor, cum aquæ libris viginti poſt digeſtionem ebulliant per ſex horas, adde carnem duarum teſtudinum & gallinæ junioris, coquantur, dein expreſſâ colatura cum lactis libris octo, aquæ naphæ unciâ una, florum borraginis, bugloſſi, foliorum cochleariæ, naſturtii aquatici ana manipulo ſemiſſe deſtillentur in balneo mariæ; doſis unc. x. ſervetur reliquum ad uſum.

Diæta aut ſemidiæta lactea etiam maximè congruit; aloetica, martialia, aquæ acidulæ fortiores, pillulæ Becherianæ, Stahlianæ minus conveniunt.

4. *Hypochondriaſis pituitoſa* Fracaſſini cap. 4. pag. 338. L.

Eos aggreditur qui frigidi ſunt & humidi.

In illis ſolida mollia minus elaſtica, ſanguis effœtus, bilis iners, circulatio tardior, pathemata languida, pulſus mollis, calor minor, pallor, ſomnuſque major, minor audacia, major debilitas corporis & animæ. Si verò ob ærumnas, lites, dedecus, anima debilior evadat, minùs conſtans ſit & facilè dejiciatur, inde mœror, languor, triſtitia, quæ digeſtiones peſſumdant; inde cruditas, vaſorum infarctus, flatus, aliaque ſymptomata hypochondriaca.

Hæc ſpecies exigit præmittenda cathartica amara, ſtomachica, ut rheum, aloëm, ſennam; reſpuit phlebotomiam; exigit tonica ex marte, rheo, cinnamomo, macis; clyſmata carminativa ex chamæmeli, menthæ, anethi, carvi, fœniculi decocto, pilulas *Quercetani*, *Hermanni*. Curantur etiam illi hypochondriaci itinere, navigatione, venatione, muſicis concentibus, potiſſimum equitatione; huc conferunt aquæ ſulphureæ de Bagnols, St. Laurens, Cauterets, quæ tonum fibris & fluiditatem lymphæ conciliant; huc pertinet proceſſus ad hyſteriam à *Sydenhamo* commendatus ſuppreſſis lacticiniis & balneis.

5. *Hypochondriaſis hyſterica* Fracaſſin. pag. 351 part. 3. *Hypochondriaſis muliebris* ejuſdem. L.

Cognoſcitur ex ſignis conjunctis hypochondriaſeos & hyſteriæ, ſcilicet quod à levibus pathematis, ut terrore, repulsâ, tædio ortum ducat, maximè apud mulieres puerperio, diarrhœis, phlebotomiis debilitatas; quod in paroxyſmis ſpaſmi cutanei, palpitationes, carus hyſtericus, aſphyxia hyſterica, dyſpnœa, angina, dyſphagia, colica hyſterica, gaſtrodynia, globus abdominalis, urinæ limpidæ, copioſæ, oſcitationes, riſus & fletus ſine causâ evidenti accedant & recedant. In therapeiâ diſtinguendi ſunt morbi hyſterici

breves, vel acuti, de quibus jam egimus, ab hyſteriâ habituali, in quâ non actu datur ullum ſymptoma grave.

In ſtatu habituali reſpicienda ſunt catamenia; ſi enim parciùs aut nullatenus menſibus prægreſſis fluxerint, ille fluxus reſtituendus eſt, aut ſupplendus phlebotomiâ; in hunc finem in calidis aquæ acidulæ, equitatio, aqua ferrata, uſus croci; in frigidis limatura martis, juſcula aperientia cum rheo, radicibus aperientibus ſunt advocanda.

Menſtruis benè procedentibus ſerum lactis, balnea, aquæ acidulæ, juſcula emollientia, exercitium ſuadenda.

Si verò acuti morbi accedant, vide illas ſpecies in ſuo genere.

6. *Hypochondriaſis phthiſica* Fracaſſini part. 3. cap. 3. C.

Hujus combinationis duo exempla refert auctor; phthiſis verò hypochondriaſi accedens ea eſt quæ ab hæmoptyſi ortum ducit; ſigna obſcura non ſunt: Remedia verò edulcorantia, diluentia, lacticinia cum equitatione ægrum ſublevare poſſunt, non ſanare.

7. *Hypochondriaſis aſthmatica* Fracaſſini part. 3. cap. 4. L.

Hanc ſpeciem comitatur aſthma vel convulſivum vel humidum vel mixtum.

Cùm aſthma convulſivum eſt, ſuadentur phlebotomiæ in paroxyſmo, hirudines ano applicandæ, unctiones pectoris, pediluvia; extra paroxyſmum balneum pro remedio ſingulari habetur, oleum amygdalarum vel ſeminum peponis, ſerum lactis, paregorica frequentia, lac aſininum.

In aſthmate humorali abſtinendum à balneis, phlebotomiâ, aliiſque laxantibus; reſolventibus inſiſtendum, ut croco, camphoræ ſuffumigiis ex ſaccharo, olibano cum pauxillo cinnabaris, vaporibus humectantibus ex decocto verbaſci, althææ, nymphææ inſpirandis; intùs cathartica lenia, ut manna in decocto tuſſilaginis, eryſimi, ſyrupus violarum, dein inciſiva bechica, ut extractum enulæ, ſcabioſæ, ireos, ſperma ceti, crocus, flores ſulphuris, benzoinum, ſal volatile ſuccini, cornu cervi; imò ſi viſcoſa ſint ſputa, gummi ammoniacum in aceto ſcillitico, fuligo præparata, olibanum.

8. *Hypochondriaſis calculoſa* Fracaſſini part. 3. cap. 5. C.

Nephralgia calculoſa accedit ſymptomatis Hypochondriaſeos, ut gaſtrodyniæ, hypochondriorum tenſioni, borborygmis, alvi conſtipationi, urinis tenuibus, ructibus acidis.

Curatur oleo amygdalarum, balneo aquæ dulcis, phlebotomiis & leni cathartico præmiſſis extra paroxyſmum, potu diluente, aquis acidulis; dein inter ſpecifica adhibetur raſura ſaponis cum tartaro vitriolato, terebinthinæ ope in pilulas redacta, ſuperbibendo decoctum ſaxifragæ tridactylitis & millefolii.

9. *Hypochondriaſis tympanitica* Fracaſſini part. 3 cap. 6.

Ut plurimùm inteſtinorum cavum flatus replet; alia verò tympanitis eſt indo-

indolens, alia doloribus atrocibus ſtipata; rursùs hypochondriaſis quam comitatur eſt pituitoſa, vel eſt biliosa, aut melancholica.

Ubi tympanitis eſt dolorifica, oleum ſeminum lini melius eſt oleo amygdalarum, paregorica parca doſi ſunt adhibenda, ſtomachica & diſcutientia intus ſunt neceſſaria, quæ aromatica, ſpirituoſa & volatilia ſint; poſtea aquæ martiales ſulphureæ & in pituitoſo temperamento chalybeata & corroborantia; extùs verò fomenta ex vino, radice bryoniæ, ireos, floribus chamæmeli, ſeminibus carvi, aniſi; cerata reſolventia, faſciæ ventrem comprimentes, clyſteres carminativi cum melle ſolutivo, philonio romano.

At cùm dolores abſunt, cathartica ex mannâ, ſennâ, tartaro proſunt ſuperbibendo aquas Tetucianas: pilulæ aloeticæ, rheum, mercurius dulcis, dragrydium, pilulæ Becherianæ conveniunt, dein tinctura rhei, extractum baccarum juniperi, decoctiones calami aromatici, infuſa menthæ, pulegii, corticis aurantiorum.

10. *Hypochondriaſis algida.*

Non rari ſunt hypochondriaci qui præter flatus, conſtipationem, mariſcas, ſubſultus convulſivos dum potiſſimùm ſomnus accedit, pulſationes, borborygmos in hypochondriis, vertigines, cephalalgias, pectoris conſtrictiones, &c, conqueruntur potiſſimùm, tum æſtate, tum hieme, de frigore continuo inprimis capitis & catarrhis, ita ut veſtibus hibernis media æſtate ſe cooperiant, unde fervor ſanguinis qui frigoris ſenſationem non tollit, niſi obortâ ſudatiunculâ; hinc ſudores, præſertim nocturni, quibus emaciantur: ſenſatio verò illa frigoris eos ducit ad thermas calidiſſimas quarum duciis morbus intenditur; friguſque minime ſublevatur, cùm illud pendeat à cutis erethiſmo: hic morbus eſt pertinaciſſimus, eum vidimus ortum ab intempeſtiva & largiori hydrargyroſi ſine syphilide.

Indicantur & proſunt reapſe lacticinia, balnea frigidiuſcula, juſcula emollientia, equitatio, ſucceſſiva veſtium imminutio. Hæc ſpecies exiguo mortis timore eſt ſtipata, ita ut inter algorem & Hypochondriaſim anceps ſit.

VI. SOMNAMBULISMUS; *Noctambulatio*, *Noctiſurgium*; Græcis *Noctegerſia*, *Hypnobateſes* & *Nyctobaſis*; *Maladie des ſomnambules*; Ægri *Noctambuli*, *Somnambulones*; Græcis *Nyctobatæ* & *Hypnobatæ*.

Eſt dormientium ea hallucinatio quâ ſe vigilare putant, omnia vigilantium munia exſequuntur & ſe diverſis periculis exponunt.

Somnus ſanus eſt ille ſtatus quo omnes tùm ſenſationes tum imaginationes ſilent, & feriantur, omneſque motus liberi ſuſpenduntur; in *ſomnio* verò ſano ſola viget imaginatio, omnes ſenſationes ſunt obſcuriſſimæ, & motus omnes, ut in ſomno, exceptis vitalibus, feriantur, demùm in *vigiliâ* & ſenſatio & imaginatio, ut motus liberi exercentur. Hinc patet quid

fit *somnambulismus*, somnium scilicet in quo omnis sensatio feriatur, sed imaginatio vividissima est, unde motus artuum arbitrarii exercentur, ut in vigiliâ.

Differt itaque somnambulismus à vigiliâ per sensuum omnium feriationem; somnambulo scilicet nec videt, nec audit, nec gustat, nulla eorum quæ præsentia sunt appercipit, de cætero eosdem ac vigilans actiones exercet.

Daturne in encephalo centrum quoddam ad quod omnes nervi sensiferi pertingant, quodque sit infarctum ita ut nulla sensatio fieri possit? verùm nervi motui artuum destinati sunt simul omnes sensiferi; quo pacto itaque fieri potest ut idonei sint ad motum, dùm ad sensum inepti sunt? an anima attentionem suam retrahit ab organis sensiferis, ut oculis, auribus, cute, &c, & tota attendit ad motus fibrarum medullarium cerebri, qui imaginationes excitant? nonne similiter in apoplexiâ & caro retrahit suam attentionem ab organis sensiferis, sed eo discrimine quod nil agat in artubus apud apoplectas, agat verò per musculos artuum in somnambulis? æger ab utriusque morbi insultu rediens anteactorum omninò inscius est. Sic apoplecta, syncopticus, somnambulo, epilepticus post insultum æque ignorat quæ in se peracta sunt, ac si non exstitisset toto illo suæ vitæ spatiolo, aut ad summum obscurissimam quorumdam ideam servat, ut à somnio, si insultus levissimus fuerit.

Si sensationes obscurissimæ sint in noctambulonibus, reciprocè imaginatio vividissima est, unde fit ut multò ingeniosiùs & sagaciùs munia sua perpetrent quàm vigilantes; dormiendo scilicet scholastici noctambulones & themata sua accuratiùs, & carmina sua rectiùs componunt; murorum structores excelsa tectorum tutiùs obambulant quàm qui vigilant, ast non sine periculo in his circumstantiis à somnio suo excitantur; difficulter autem excitantur; sopor enim somnambulonum multò altior est somno sanorum, licet levior sopore catalepticorum.

1. *Somnambulismus vulgaris.* L. P.

Est illa species in quâ homo sopore excitabili detinetur, unde differt à cataleptico somnambulismo.

Duo verò sunt hujus gradus; levior scilicet est ille quo detenti è lecto non exeunt, sed se movent & loquuntur, inter quos sunt qui ensem distringunt & vibrant, sclopetum explodunt quasi hostes aut latrones impugnandos haberent, non sine magno & sui & vicinorum periculo. Alii verò è lecto exsiliunt, se vestibus induunt, lampadem accendunt, claves inquirunt, fores reserant, vinum è dolio extrahunt, aut quid simile patrant, quin evigilent; alii fenestiæ insident & calcare equum, cui se impositos putant, exagitant; sunt qui flumen tranant; alii ea omnia oculis apertis faciunt, nec tamen expergefiunt. Illi verò se diversis periculis exponunt, maximè si imprudenter & inopportunè excitentur. Infortuniorum exempla vide apud *Fabricium Hildanum centur. 2. observ. 84 & 85.*

In-

Insultum determinant ebrietas, cœna largior, cibi flatulenti, duri, tegumentorum copia, decubitus supinus capite depresso, usus opii, semen cannabis, studium post cœnam, somnus initus ante digestionem peractam.

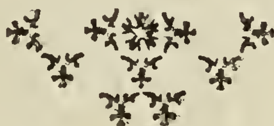
Ex his intelligitur quibus cautelis præcaveri possit insultus; verùm si affectus sit hæreditarius, aut ab ortu congenitus, difficile est eum eradicare. Profuit in sene somnambulone repetita electrisatio, referente *Illustr. Masseyo;* prodest etiam cupam aquâ plenam lecto admovere ita ut è lecto surgens balneo frigido excitetur; prodest etiam si amicus noctambulum se fingat & verum noctambulum verberibus prosequatur; interea cancellis fenestræ claudendæ sunt, ne se præcipitem det æger, ut sæpe accidit.

De hoc morbo vide *dissertat. Zwingeri; Observations curieuses du P. Bougeant, tom. 3 pag. 256; Thesim D. Gastaldy*, &c.

2. *Somnambulismus catalepticus: Catalepsis delirans* Act. Acad. Upsaliensis anno 1742 pag. 41. & Hist. de l'Acad. R. des Sc. 1742.

Est species quæ paroxysmo catalepseos incipit & altero terminatur. Vide *Catalepsim.*

Medicus Ripesaltensis suam conjugem meæ curæ commiserat; ea 24 annos nata, menstruata, contumeliam à rustico passa, incidit in morbum periodicè recurrentem, à levi animi turba recrudescentem, cujus paroxysmi semi-horam vel horam durabant; ea subito omnem sensum amittebat, ut in catalepsi delirante, sed eo discrimine quòd somnians pergebat, mussando, gesticulando, vel loquendo, sui animi sensa ab initio ad finem manifestare; tunc in lecto sedens hostem suum videre sibi videbatur in Chirurgo cubiculum ingresso, & in ipsum insiliebat; tum umbram sui corporis in muro opposito pictam cernens, & pro vario candelæ situ fugientem insequens, irascebatur in illam, intereadum maritum alloquentem nec videbat, nec audiebat, nec quovis modo puncta aut lacessita ulla sensûs signa edebat. Hi paroxysmi per plures menses redibant; frustrà ubertim sanguis ipsi missus est, frustrà balnea, refrigerantia adhibita sunt: Monspelii procul ab objecto iræ suæ meliùs se habuit, multò rariùs recurrebant paroxysmi, imò ambulando, animum recreando tantùm, convaluit. In ipsis paroxysmis digiti, manus, artus, impressum situm retinebant quod in simili morbo nuper descripto ab *Illustriss. Lorry D. M. Paris.* notatum non video. Hic morbus omni ævo fuit, ni fallor, obvius, sed à nemine observatus, antequam ejus historiam consignarem; vid. *Mem. de l'Acad. R. des Sc.*; aliud etenim est videre, aliud observare.

ORDO

ORDO SECUNDUS.

MOROSITATES.

MOROSITAS eſt voluntatis aut noluntatis depravatio. Moroſus, Gallicè *Bizarre*, *capricieux*, *volontaire*, eſt ille qui ſine ratione quodpiam conſtanter appetit quod ipſi bonum reale non eſt, aut averſatur quod malum apparens eſt tantummodo, licet realiter bonum ſit.

Bonum dicitur quod nos ſtatumve noſtrum perfectiores reddit, *malum* verò quod imperfectiores: perfectus eſt homo cujus omnes actiones & diſpoſitiones tendunt directè ad unum optimum finem, ſeu ad eum propter quem à Summo Numine creatus eſt. Media verò ad eum finem obtinendum apta ſunt totidem fines priori ſubordinati ad quos tendere debent ejus actiones & diſpoſitiones; qui enim vult finem, media ad ipſum ducentia velit oportet. Finis ultimus eſt haud dubiè felicitas æterna, fines verò intermedii ſunt bona animi, bona corporis & bona fortunæ, ex quorum concurſu felicitas temporalis etiam obtinetur.

Quidquid agimus, illud finis alicujus gratiâ ſuſcipimus, & quod nos ad agendum determinat *motivum* eſt ſive rationale ſive erroneum: ratio exigit ut bonum majus minori anteponamus; qui itaque minus majori, breve diuturno, fugax conſtanti bono anteponit, is motivo minùs recto, adeoque erroneo duci ſe patitur; atqui qui motivo erroneo ductus vehementius quid cupit aut averſatur, is moroſus eſt, quippe minus bonum majori, aut quod eodem recidit, quidpiam quod malum eſt bono anteponit, ſeu malum reale pro bono judicat. *Hippocrates in aphoriſmis* vulgò bonum reputat quod à majori malo nos liberat licet ingratum ſit, ſic amputatio brachii in ſe quid malum eſt, & dolorificum; ſi verò brachium ſphaceloſum ſit, & ejus amputatio ad vitam ſervandam ſit neceſſaria, ea pro bonâ meritò habetur. Suavitas quam à ſaccharo deguſtato percipimus quid bonum eſt; verùm ſi inde progerminent vermes morbo gravi anſam daturi, ſacchari eſus malus habendus eſt, cùm ſuavitas conſtans quæ à ſanitate exſpectatur, ſit quid melius ſuavitate fugaci ex eſu ſacchari percipiendâ.

Ideò itaque erramus in appetitu, ſeu moroſi ſumus, quòd de objecti cujuſdam bonitate aut pravitate perverſè judicamus, quod v. g. bonum minus majori anteponimus, ut ſenſibile intellectuali, fugax conſtanti. Id verò procedit ex eo quòd objectum non ſatis cognoſcamus & noſmetipſos ignoremus; id enim bonum ſolummodò cenſendum eſt, quod nos perfectiores aut minùs imperfectos reddit, ergo quid nobis deficiat priùs cognoſcendum eſt quàm eorum, quorum indigemus, cognitionem adipiſcamur;

mur, seu id solum appetere decet quod respectu nostri & in datis circumstantiis bonum est, licet in aliis circumstantiis fortè nocivum esset. Sic medicamentum emeticum quod sano noceret, in quibusdam morbis & circumstantiis ejus morbi optimum est, & ejus aversatio erronea censenda est ac morosa, cùm verosimile est, quod ab ejus omissione vitæ periculum immineat, & ab assumptione sanitas restituatur.

Bona *sensibilia* sunt voluptates ex sensationibus perceptæ, ut voluptas quæ à fame, siti, libidine expletâ exsurgit; illæ nobis sunt concessæ, ut ad individui sustentationem & prolis generationem dato tempore invitemur; qui verò eam voluptatem pro fine sibi proponit, quæ tantum est medium ad bonum majus assequendum, ille voluptuosus, helluo, vinolentus aut libidinosus habendus est; sed illi errores, quatenus sanitati directè non nocent, sunt tantùm errores *morales*; non verò morositates, quæ medicorum curam expostulant, licet pluribus morbis ansam præbeant.

Ut hallucinationum, ita & morositatum duplex est principium, alterum corporeum quoddam vitium, alterum verò animæ ipsius error; sic libidinis morbosæ, seu satyriaseos principium est seminis acrimonia, fibrarum nervearum sensibilitas major; ast seminis acrimonia ipsa potest pendere ab usu condimentorum gulæ placentium, liquorum ardentium; ac sensibilitas genitalium nimia potest intendi à lascivis ideis & phantasmatis sæpiùs animæ oblatis & volutatis; ergo à causis *materialibus* & à *moralibus* non rarò pendent hi morbi; proindeque auxilia utriusque generis ad hos curandos sunt adhibenda, errantque Medici qui auxilia moralia ita contemnunt, ut nullam in institutionibus artis eorum mentionem faciant. Errat maximè *Boerhaave*, & Materialistis favere videtur, cùm in definitione morbi nullam animæ mentionem eâ ratione injicit, *quia corporis statum determinatum idem*, ait ille, *animæ status individuè comitatur*; unde sequeretur nullum esse animæ imperium in pathemata, nullamque moralium auxiliorum in arte medicâ utilitatem, quod certè quotidianæ experientiæ refragatur, cùm ex ipso *Boerhaave Aphor. 104*, *quædam auxilia ex mente repetenda sint*, *ut quæ magnos affectus*, *ratiocinio*, *excitamento contrarii affectus*, *vel divertendo*, *sopiunt*, & hac arte nimium sanguinis impetum retundunt. Status itaque corporis ab animâ mutatur, nedum status animæ corporis conditionem semper & individuè comitetur.

Morositates aliæ sunt pathematis vividis, aliæ verò tristibus, languidis potissimum stipatæ. Pathemata *vivida*, ut ira, gaudium, cupiditas, pendent utplurimum à fibrarum nervearum robore, tensione, elasticitate nimiâ, fluidique nervei activitate; pathemata *languida*, ut metus, animi deliquium, tædium, inappetentia, frigiditas, qualia observantur in nostalgiâ, picâ, morosi, amnesiâ, videntur pendere ab imminuto tenore medullæ cerebri & fibrarum nervearum, inde in organa distributarum, fluidorumque vappiditate, inertiâ.

Ad utrum ex hisce principiis morositas pertineat, docent prægressa; etenim si morbum præiverint curæ mordaces, vigiliæ, lucubratio-

nes, victus opiparus, usus spirituosorum, aromatum, condimentorum, verisimile est fibras, siccitate, elasticitate, sensibilitate peccare; sensibilitas cum mollitie & tenuitate fibrarum ponit earum *teneritudinem*, qualis in infantibus, puellis, hystericisque observatur; hinc animi mobilitas, inconstantia, judicii levitas, ad delirium, metum, desperationem proclivitas. Medicus blandiens, crepundias offerens, spem promissis erigens, cardiacis debiles, castoreo hystericas, vino convalescentes reficit.

Sensibilitas nimia fibrarum cum harum firmitate & robore *irritabilitatem* constituit, qualem in maniacis, irâ percitis, ferocibus, rusticis, phreniticis observamus. Plethora commota, febris acuta, vini usus, dolor summus, commotiones animi tunc excitant, quas phlebotomiâ, victu molli, refrigerante, somno, quiete, tenebris, silentio, narcoticis, extra febrem balneis, fomentis pacare opus est. Quanta sit illa irritabilitas in hydrophobis, in cephalæâ discruciatis? In otalgiâ, vel levis susurrus; in arthritide incessus supra pavimentum; in ophthalmiâ minimus lucis radius dolores, gemitus, anxietates ægri ingeminant.

Anima debilitatis suæ conscia timori, pusillanimitati, deliquio, mœrori se totam tradit; infirmatum tenorem medullæ cerebri incusant Auctores quidam in omnibus animi morbis, ut *Kloeckhoffius*: ast meritò quidem in ipsis affectibus, maximè cùm videamus hanc pusillanimitatem, mobilitatem animi, pronitatem in risus & mox in lachrymas, deliramenta, imaginationis ludibria supervenire, puerperis largas hæmorrhagias passis, mulieribus morbo chronico, catharticorum repetito usu debilitatis, viris delicatulis quos ærumnæ, studia acriora, vita sedentaria, prodiga seminis ejectio, ptyalismus ab hydrargyrosi, &c, infirmarunt.

Illis conveniunt analeptica, quæ jacturas reparent, victus ex eupeptis, usus vini, quies summa animi cum exercitio moderato corporis, in locis amœnis, animum divertentibus ab objecto mœroris, abstinentia ab omni medicamine evacuante, usu prudenti opii.

In curâ ægritudinum animi, quæ ferè semper cujusdam boni sensitivi cupiditate foventur, aut mali sensitivi aversationem habent comitem, hoc tenendum Medico, penes nos esse, nisi affectus sit vehemens, illas cupiditates moderari, mentem ad alia bona revocando, ideas novas prioribus oppositas excitando; sic videmus bona physica minori in pretio esse apud eos qui bona intellectualia, ut virtutem, pietatem, scientiam sectantur; Medicus ergo cupiditatum & voluptatum sensitivarum contemptum inspiret ægris, earum noxam, instabilitatem, effectus sanitati etiam funestos enumeret; si verò hac arte dolorem, mœrorem ægri non minuat, ad alterius boni cupiditatem ægrum incitet; sic erotomaniâ affectum amicorum consortio, conviviis, ludis, theatro, venationis, musices illecebris à priori curâ dimoveat.

» Ægro corporeis voluptatibus merso in memoriam revocare decet, » hominem natum esse qui summæ voluptati consequendæ studeat, quæ » complectatur usum bonorum omnium singularium quorum quisque ca-

» pax

» pax eſt ; interea locum longè principem tueri bonæ menti magis » propria.

Apprimè tamen attendendum eſt, alios hujuſce claſſis morbos à pravâ organorum diſpoſitione pendere, quæ medicaminibus tantùm poteſt reſtitui, ut pica ab acido in ſtomacho latitante, nymphomania ab acrimoniâ ſeminis ; alios verò quos cauſæ morales producunt, ut pica, quæ ad pallorem pulchritudinis cauſâ conciliandum excitatur, nymphomania, quæ imaginationis libidinoſæ & voluntatis ad voluptatem pronæ effectus eſt ; harum verò cauſarum combinatio in eodem morbo frequentiſſima eſt, unde & phyſica & moralia remedia ſimul indicantur.

VII. PICA ; *Picaceus appetitus* Rod. a Caſtro Libr. 3 ; *Citta* Cl. Linnæo, *Picatio* Barbaris ; *Cizza*, *pitta*, *malacia*, ac *chitteſis* Græcis ; *Appétit dépravé* ; *goût bizarre* ; *appétit bizarre.*

Pica eſt alimentorum conſuetorum averſatio, cum inaſſuetorum, ſaniſque inſalubrium appetitu.

Duplex itaque ſymptoma picam conſtituit, averſatio ſcilicet & appetitus ; primum vocatur propriè *cacoſitia*, & *apoſitia*, Latinis *cibi faſtidium*, quod ſi ſolum ſit, & ſeorſim ab inaſſuetorum appetitu, vix genus diverſum à *nauſeâ* eſt, aut ad *anorexiam* proximè accedit ; verùm ſæpiùs conjungitur cum abſurdorum appetitu ; qui enim aſſueta alimenta averſatur, is ferè neceſſario ad inaſſueta recurrit ; dico inaſſueta, alia enim ſunt inſalubria ſanis, ut calx, carbones, acetum, araneæ, pediculi ; alia licet minimè ſanis inſalubria, ita copiosè, intempeſtivè & ardenter appetuntur, quod apud gravidas accidit, ut ſi his frui non poſſint, graviſſimè angantur, fœtus earum nævis ſingularibus notentur, obſervante *Hippocrate*. Novi mulierem quæ ardentiſſimè appetit, dùm gravida eſt, panem craſſum nigricantem ; alteram quæ noctu ſurgit, ut decem haleces crudos voret ; dantur quæ per novem menſes tantùm limonibus victitarunt ; mitto loqui de iis quæ carnem humanam è vivo homine dentibus avulſerunt ; nec defuerunt etiam ſcatophagi, teſte puellâ, (de quâ *Zacutus Luſitanus*, *centur.* 304 *libr.* 3.) quæ oleto denegato, anxietate quâdam vexabatur, & cor ſibi lancinare ſentiebat. *Vide* etiam exemplum in *Ettmullero*, de *Picâ*, ſeu *Malaciâ*, *pag.* 88.

Ideò averſamur quædam alimenta, vel quia deguſtata malè ſapiunt, vel quia ſumpta ſtomacho diſplicent ; malè ſapiunt, quia perverſa eſt ſalivæ craſis, quâcum miſcentur alimentorum moleculæ, antequam papillas linguæ feriant ; ex hac verò miſcelâ exſurgit ſapor ingratus ; verùm idem accidit eadem de ratione in ſtomacho, in quo licet non detur guſtus, datur tamen tactus, aut ſenſus obſcurus, qui moleſtè fert actionem alimentorum ſimili ſalivâ, aut ſucco vitiatorum : hinc averſatio in organo digeſtionis, ut in organo guſtûs ; tunc autem homo alimenta vulgaria reſpuens quærit inaſſueta, & aliquali inſtinctu fertur in ſalem, humum, haleces, ſuccum

 limo-

limonum, &c, ufquequò gratum cibum, aut potum invenerit. Vidi mulierem gravidam, quæ per menfem integrum animo fuo revolvebat quid appeteret, & noffe non poterat; appetebat autem anxiè quid fibi omninò ignotum; datur itaque certè individui licet ignoti cupiditas, quidquid vulgare adagium contradicat; fic canes ignotum fibi gramen primâ vice appetunt, & detectum avidè vorant; fic recens nati lac ignotum appetunt, ut puberes venerem.

Potiffimæ fpecies picæ mihi videntur fequentes.

1. *Pica infantilis; Pica des enfans.* L.

Nihil eft vulgatius quàm infantes trimi, quadrimi, cacochymi, potiffimùm apud plebeios, qui humum, & murorum mortarium pugillatim & clam devorant per menfes & annos; non fecùs ac aves pulveratrices, ut gallinæ, in fterquiliniis lapillos, arenulas eligunt, quibus indigent ad trituram alimentorum in ftomacho cartilagineo juvandam; illi verò infantes debili funt ftomacho, & ad acefcentem faburram prono; nativo itaque quodam inftinctu ducuntur ad abforbentia terrea, quæ hunc acorem corrigant affumenda, ita ut natura in hoc fibi remedium quærat, ut quærit apud canes in gramine eum in finem vorando, ut vomitu rejectum vifcofam fui ftomachi faburram everrat.

Quoniam verò ea medicina naturalis infufficiens eft, ars medica fuppetias ipfi ferre debet, adeoque cathartica, amara, tonica, ut rheum, aloë, vel fenna in infufo amaro, antiacido, ut abfinthii, centaurii minoris, chamædryos debent præfcribi; dein ftomachica vitium falivæ & fucci gaftrici corrigentia præfcribuntur, ut pulvis cachecticus *Hartmanni* ex oculis cancrorum, limatura ferri, pulvere cinnamomi, faccharo, &c. Huc pertinet Pica à fcabie retropulfa. *Ettmuller. Colleg. confultat. caf. 3 : Ephem. Nat. Cur. Dec. I. A. I. Obf. 83.*

2. *Pica Chlorofiantium; Pâles couleurs.* L.

Eft illa quæ puellis puberibus, non menftruatis, aut malè menftruatis, cum pallore, animi fæpè mœrore, folitudinis amore fupervenit. Excrementitius ille cruor fuperfluus non retinetur in corpore, quin inde circulatio tardior evadat, quin ferum fuperfluum pravam crafim, fæpiùs pituitofam & vifcofam, imprimat falivæ & fuccis digeftivis ab eo mutuatis; inde infipida eft faliva, iners, fatua, linguam non titillans; inde inappetentia, alimentorum confuetorum averfatio, & condimentorum neceffitas; uti cogimur fale, aceto, fucco limonum condire, quæ funt vifcofa, adipofa, infipida ad hoc ut guftui arrideant; ita chlorofiantes condimenta appetunt alimentorum inftar, eaque avidè vorant, five liquida, ut acetum, oleum, muriam, liquores fpirituofos; five folida, ut piper, fal, haleces, &c, hifque mirificè delectantur; prima poffet dici *pica abforbentium*, ifta verò *pica condimentorum.*

Docet autem experientia quod reftituto martialium ope catameniorum fluxu, & roborato ftomacho, ac folidorum aliorum tono, vitiofa hæc faliva

& saburra non ampliùs generetur, genitâque per catharsim expurgatâ, utplurimùm hic morbus sanetur.

Ad melancholiam verò dimittimus morositates illarum, quæ non alimentis, sed singularibus visûs, odoratûs objectis delectantur, ut numerandis vitrorum quadratis, tabulatorum tigillis, scalæ gradibus, odorando pulveri, qui verrendo cubicula spargitur.

A veneno scabiei repulsæ, historia *Etmulleri;* à veneno etiam plicæ, seu trichomatis induci picam *Stabelii* observationes docent; à primo verò inducitur prima species; à secundo quænam inducatur ignoro.

3. *Pica Malacia*; *Envie de femme grosse.* L.

Malacia, Latinis mollities, effœminatio, est habitus suis cupiditatibus indulgendi etiam ratione refragante; *Malacos* Græci vocabant, quos Galli *Enfants gâtés* nuncupant, quod de utroque sexu, & quavis ætate dicimus, quoties ob molliorem vitiosamque educationem, pueri suis voluntatibus præfractè adhærent, nec rationi aures præbent.

Itaque picæ illa species quæ malacia est, propriè ab illo animi vitio procedit; à prioribus ratione originis discrepat, & licet gravidis mulieribus familiaris sit, non minùs sexus virilis, & potissimum ætas puerilis, hac pluries afficiuntur.

Illæ cupiditates non solùm circa alimenta absurda, aut inassueta versantur, sed etiam circa alia quævis objecta. Puer Monspeliensis malaciâ corruptus, languidus, gemebundus, omnem cibum recusabat, & tantummodo vicini cujusdam psittacum noctu dieque sibi dari cupiebat prece & pretio; mater gnati vitam ab hujus psittaci esu pendere existimans, psittacum sibi comparat, occidit, & assatum filiolo charissimo offert; iste verò vehementius ejulans clamat se velle psittaci cantum audire; talis est malacia; talis erat morbus ejus fœminæ quæ pistoris humerum manducare ita vehementer ardebat, ut quovis pretio maritus coactus fuerit ab illo pistore obtinere, ut conjux duobus morsibus sibi satisfaceret, & ægritudini suæ alias insanabili hoc remedium optaret. Plura exempla apud *Sennertum* sunt obvia. Quare verò gravidæ hac malaciâ sæpè detinentur, duæ possunt afferri rationes; prima est vitium salivæ tùm à seminis virilis aurâ infectæ, tùm à suppressis catameniis, ut in chlorosi, vitiatæ; altera ratio est moralis, recens nuptæ molliùs à parentibus educatæ, mariti & non raró totius familiæ, prolem avidissimè exspectantis, blandimentis ita vitiantur, ut quidvis sibi licitum esse persuasum habeant, & ob aversationem ciborum assuetorum à primâ causâ ortam, continuò animum ad alia inquirenda versent, cupitisque utut absurdis præfractè potiri velint; tanta autem est hæc cupiditas, ut in proverbium abierit *nihil gravidæ denegandum esse*, ex repulsâ fœtum ejus objecti cupiti notas gestaturum; atque hoc mirum est quod ab alimentis illis inassuetis, aliàs sæpè noxiis, vix unquam illæ lædantur; malacia verò non solùm primis quatuor mensibus graviditatis, sed non raró ad finem ejus extenditur, totoque illo tempore viscosum mucum, insipidum, aut nauseosum manè & jejuno ventriculo quasi tussiendo eructant ex faucibus

& ſtomacho, ſalivam mucoſam ſaporis fatui, eamque copioſam excernunt, animo debiles, delicatulæ, faſtidioſæ, molles ſunt; ad hoc genus morbi juxta *Cælium Aurelianum* attinet etiam horrenda cupiditas, quam maltachiſmum vocat.

Pica gravidarum differt ab aliis, 1° quòd gravidæ edulia inaſſueta, ſed non abſurda vorent; 2° quòd nunc iſtud, nunc illud appetant; 3° quòd ab his vix unquam lædantur.

4. *Pica abſcorbuticorum.* L.

Sunt plures qui medicamina ſibi convenientia appetunt, quos Medici inter picantes numerant; eorum verò plurimi appetunt alimenta antiſcorbutica, acrimoniæ ſanguinis ad putre & alkalinum vergentis antidota, fervori ſanguinis extinguendo apta. Sic novi puellam quæ edentula erat à vitio ſcorbutico, quæque per ſex menſes & ultra pomis tantùm clam veſcebatur, quo certè cibo vix quidpiam aptiùs ad ſcorbutum ſanandum. Novi nobilem fœminam quæ hemiplegiâ imperfectâ ſcorbuticâ laborans toto anno invitis remediis à Medico præſcriptis pejus habebat; autumno verò rure degens pyra immatura à Medico prohibita in cibum frequenter adhibens, robur & ſenſum partium recuperabat: ſcorbutus autem adeo obſcurus erat, ut ipſum Medicus ordinarius non ſuſpicaretur; aſt deinde filii duo & maritus ſcorbuto perierunt. In hunc cenſum revoco bene multos qui ſimili acrimoniâ ex fervore ſanguinis affecti limones, aurantia vorant, acetum affatim bibunt, ſimiliaque quibus olim Medici conſuetorum inappetentiam, pallorem, obſtructiones tribuebant; cùm meo judicio ea eſculenta & potulenta ægritudinis latentis ſunt medicamina, quorum tamen uſus arte medicâ meliùs quàm à naturâ dirigi poteſt. In morbis chronicis pauci ſunt qui ſpem ſanitatis recuperandæ non foveant ſumptis verè ceraſis, vel autumno manducatis uvis, nec diffitendum eſt quin hæc ſint ipſis non raró ſaluberrima medicamina.

5. *Pica voluntaria*; *Envies bizarres.* L.

Ea eſt quæ ab amicarum conſilio contrahitur; puellæ ſi quidem plebeiæ & ruſticæ non paucæ ab amicis quandoque ſuadentur nihil eſſe aptius ad album & decorum colorem ſibi conciliandum quàm carbonibus, pulvere, muriâ, aliiſque abſurdis uti, unde ſtomachus labefactatur, obſtructiones generantur, catamenia ſupprimuntur, & aſſuetudo ſenſim invaleſcit, quâ talia etiam ſordidiora deinceps vorare coguntur. Puella mihi faſſa eſt ſe olim delectatam eſſe latrinarum cruſtâ muris adhærente: hæc eſt pica ſcatophagia *Helmontii p. 271. Zacutus* noverat puellam quæ per inſcitiam cum oleti ſui pauxillum deguſtaſſet, ſenſim magnæ copiæ aſſueverat, ita ut jam totâ vitâ eſſet ſuaviſſimum alimentum, quo non poterat ſine ægritudine carere; altera ſalis libras duas multoties intra diem ingerebat, unde inciderat in diarrhœam bilioſam, à quâ pica, à parentibus objurgata, & ſumpto lacte caprino chalybeato, convaluit, *Zacut. Luſitan. Centur. 3ª obſerv. 104 & 116.* Notum eſt Hottentotos totâ die in vorandis propriis pediculis occupari; hic uſus apud eam gentem invaluit, ut apud alios locuſtis veſci, de

quo

quo affectu videatur *Malis in Classe X.* & historia itinerum de Hottentotis & Acridophagis.

Maxima pars Auctorum tribuit picam vitio humorum ventriculi, vel salivæ; ast haud dubium est quin etiam error judicii & voluntatis primariò incusandus sit, non verò in omni specie, sicut contendit *Diemerbroeckius Anat. lib. 1. cap. 6.*

Stratagemate utendum est ad curandam picam, scilicet miscenda cum iis quæ appetunt medicamina amara, aut emetica, aut cathartica, quæ picantes ab horum esu deterreant.

6. *Pica simulata.*

Vidi duos circulatores qui ut fucum facerent plebi, questûs sui gratiâ, pluries in die septem, vel octo lapillos nucis ferè magnitudine, alter totidem, & præterea notabilem copiam saxi cochlitis, quo urbs Monspelii structa est, vorabant; ipse commoto alterius abdomine calculos illos exploravi; an vomitu eos rejiceret non potui certò comperire, videbantur tamen calculi in intestinis, & ultimus lithophagus pro homine fero, seu sylvestre prædicabatur, ac lapidibus & aquâ vitæ tantùm victitans; sed quid non mortalia pectora cogit lucri utcumque exigui cupido! Dantur etiam vitrivori, cultrivori, seu qui scyphos vitreos, cultellos, &c, vorant non sine periculo, ut admirationem adstantium excitent.

VIII. Bulimia; *Faim canine.*

Ineptè, ut advertit *Doctus Menjotius*, vertitur hoc verbum per *famem bovillam*, quo magna fames propriè Græcis significatur, *Boulimiasis*, *Boulimos* & *Cynorexia* Græcis; *Phagedæna* Cælii Aureliani, non Galeni; *Lycorexis* quibusdam; *Bolismus* Gordonii; *Palulimos* Plutarchi Symp. *Fames canina*, *lupina*, *bovina* Scholasticis. Ægri vocantur *Famelici.*

Bulimia est fames nimia respectu virium digestivarum stomachi, seu appetitûs majoris alimentorum copiæ quàm quæ digeri possit.

In fame sanâ eam copiam alimentorum sumimus, quæ in pastuum intervallis digeruntur; in anorexiâ vel minima fit ciborum etiam delectus, seu gustus consulitur attentè antequam cibus ingeratur, & hic ciborum delectus *appetitum* gallicè dictum à fame distinguit; in Boulimiâ nullatenus consulto appetitu, vel brevissimis vel solitis intervallis plura appetuntur, & ingeruntur, quàm quæ digeri queant.

Quantitas alimentorum quæ quotidie potu aut cibo ingeritur est circiter vigesima quinta pars ponderis hominis, si sanitate fruatur; hujus dimidia pars urinæ, altera perspirationis viâ exhalat, excepta vigesimâ parte assumpti quæ sub formâ fecum amandatur. Hieme non major est quantitas assumptorum quàm æstate; sed major est tantùm ratio solidi ad liquidum assumptum. Monspelii adolescentes circiter 72 uncias, scilicet 46 in prandio, 26 in cœnâ assumunt: ratio media esculenti ad potulentum est 1 ad 2.

1. *Bou-*

1. *Bulimia canina; Cynorexis* Græcis; *faim canine.* A.

Eſt ea ſpecies in quâ magna alimentorum copia appetitur, ingeritur, & indigeſta vomitione rejicitur.

Pendet ab ſpeciali acrimonia ſuccorum digeſtivorum & irritabilitate ſtomachi, unde ſenſatio moleſta, quæ cibis ſedatur pauliſper, unde fames; ſed illi ſucci digeſtivi nec ad molem aſſumptorum diſſolvendam pares ſunt, nec ſtomachus nimis irritabilis ſufficienti tempore aſſumpta retinet, unde vomitio indigeſtorum.

Vigente hieme in locis nive conſperſis hic morbus ſæpiùs accidit, maximè ſi victus ex cibis acribus concurrat; morbus hic, ſi quartanæ, aſciti, aliiſque morbis chronicis ſuperveniat, funeſtus eſt.

Curatur per medicamina ſedantia & acrimoniam corrigentia; cathartica & emetica facilè dyſenteriam aut choleram excitant, niſi ſint mitiſſima, & non nauſeoſa; anteponantur itaque aquæ acidulæ, tamarindi, caſſia. Corrigentia ſunt vel abſorbentia, ut creta, oculi cancrorum, corallia, fortè etiam alkalina, ut oleum tartari aquâ multâ temperatum, maximè ſi ad acidum vergant rejecta; vel ſunt oleoſa pinguia, ut butyrum, ſerum lactis, lac ipſum, oleum recens amygdalarum: demùm narcotica irritabilitatem ſtomachi ſopiunt, ut vinum meracum, theriaca, crocus, laudanum, & ſi fas eſt, *Geſnero* innuente, utendum leviſſimo infuſo ſeminum Belladonæ in vino. Pilulæ ex aloë optimè ſucceſſerunt *Foreſto*; ambra griſea ad grana quinque vel ſex *Riverio* laudatur.

Boulimia morbus eſt chronicus lienteriam, atrophiam, aſcitem demùm inducens.

2. *Boulimia cardialgica; Fames bovilla* Scholarum; *Boulimus* Ettmulleri, *faimvalle* Hippiatrorum. A.

Eſt ſpecies boulimiæ quæ potiſſimùm cardialgiam, imò frequentes ſyncopes inducit, in quâ ægri paucis alimentis ſunt contenti, ſed ea utcumque pauca non digerunt, & continuis leipothymiis vexantur; prægrandis appetentia, quia intenſa eſt cupiditas ciborum; interea pauco alimento ſatiabilis in cibi faſtidium & leipothymiam brevi deſinens; ſic definitur à *Menjotio diſſert. de Bulimo.*

Aggreditur eos qui per nivoſa loca iter faciunt, ut *Bruti* ac *Cyri* militibus accidit. Definitur ab *Avicennâ* fames membrorum cum ſatietate ventriculi; pendet ſcilicet ab inanitione corporis, & ut aiunt, venarum ſectione; interea dùm ventriculus malè ſe habet, illicò ſatiatur, nec ingeſta valet digerere. Juxta *Hoffmannum* eſt perpetua leipothymia ortum habens ex magnâ fame, ſeu ex magnâ ciborum indigentiâ, conſentitque *Galenus.*

In hac boulimiâ ſtomachus irritabilis eſt, dolet & facilè convellitur, unde celer aſſumptorum immutatorum egeſtio, ſeu lienteria huic ſæpe ſe comitem addit; hinc quidam ſcholaſtici lupinam famem vocarunt ſeu Lycorexim, ſed fruſtrà diſtinctam ſpeciem faciunt.

In boulimiâ iſtâ analeptica, cardiaca & antiſpaſmodica indicantur; cardiaca

diaca quidem dùm urget animi deliquium, in quo casu vinum offæ mixtum laudatur, nec non theriaca: pro analepticis juscula ex pullo, oryzâ, cum capite papaveris; panatellæ tenues ex micâ panis & carne pulli, jus vituli cum micâ panis, pisces, gelatinæ, amygdalarum lac; testudinum juscula *Hecqueto* arrident, deinde verò lacticinia, denique laudanum. Multi mirantur, pauci intelligunt cur *Hippocrates* phlebotomias repetiit in hoc morbo, donec æger atrophus, & famelicus exsanguis fieret; an Gastritis imminebat?

3. *Boulimia verminosa* Tralliani. *Morbus Epidemicus Saragusæ fames dictus* Foresti libr. 21, observ. 28. D.

Hæc species fovetur à lumbricis, tæniâ, aliisve insectis in ventriculo hospitantibus, cibum quidem paucum suffurantibus, sed pabulo suo ventriculum irritantibus, inde oris fœtor singularis, febricula, nausea, dolores vagi, punctorii, in abdomine, rubores fugaces faciei, cardialgia ex reptatu lumbricorum in œsophagum ad nares usque, diarrhœa, stridor dentium, sopor, ejulatus, &c: boulimia ante pastum est intensior, ea pro vermis ætate ac magnitudine urgentior est ac tæniam maximè designat. Vide historias in *Zacuto Lusitano libr. 2 Medicin. princip. Schenckii libr. 3, observ. 27.*

Infiniti Saragossæ moriebantur hoc morbo, cùm demùm ope boli armenæ vermes copiosi ejecti sunt, & salus restituta est. Numquid absorbens illud acido-dulce vermium pabulum correxit; Alii curati sunt amaris, aloeticis, quidam sysimbrio aquatico, cujus ope tæniam rejecerunt. Oleum nucum recens quovis mane sumptum ad uncias quatuor, superbibendo vini Hispanici haustum tæniam sæpiùs enecat.

4. *Boulimia esurigo; Voracité.* L.

Est species famis intensæ, quæ vix est morbus. Ægri duplum, imò triplum consuetæ ciborum copiæ sumunt & digerunt; quod accidit gravidis, vegetis, & gulosis, nec non adolescentibus exercitatis, ut venatoribus, militibus fame exinanitis. Mihi ab hemitritæo olim revalescenti per mensem accidit illa boulimia, quâ ex macie summâ citò in corpulentiam mutabatur meus habitus, interea dùm perspiratio mea odorem moschi intolerabilem referebat. Hoc morbo diù vexabatur *Rondeletius* condimentis nimis usus. Laborabat etiam miles, cui ad anorexiam curandam absinthium præscripserat *Riverius*. De usu kinkinæ in Tertianâ famelicâ vide *Ramazzinum Constit. ann. 1690 nº 10.*

5. *Boulimia addephagia* Nenteri tabul. 174, cap. 8.

Est fames summa & voracitas infantum circa quartum annum & ultra cum atrophiâ, sæpe diarrhœâ, pallore, abdominis intumescentiâ seu phisconiâ, virium imbecillitate, carnium flacciditate; quæ quidem verminosis affectibus sæpe stipatur, aliàs verò sine illis eos infestat, & nisi regimini debito adstringantur, in diversos morbos conjicit.

Ea addephagia Rachitidem etiam comitatur. Vide curam phisconiæ in-

fantum & rachitidis, quæ repetenda ab ufu martialium, rhei, cinnanomi, chinæ, &c.

6. *Boulimia convulforum* Muller. de morbo fpafmodico difputat. Halleri tom. 1, pag. 79.

Non folum in convulfione epidemica Brandeburgenfi anni 1741 in ftatu morbi aderat fames canina intenfa tanta ut in ipfo convulfionum paroxyfmo ægri digitorum minifterio deftituti efculenta in ftragulis pofita inclinato corpore labris & ore brutorum inftar avidè deglutirent; fed etiam in epidemia convulfiva à *Willifio* & in altera à *Buddæo* enarrata, imò in eclampfia typhode quam *Sennertus* refert ad annum 1597, quæque cum prioribus & raphania convulfione idem morbus effe videtur; in harum altera lumbrici quidem vomitu rejecti funt; verùm reftat inquirendum num ab alio principio hæc boulimia repetenda fit, an fuerit effectus tribuendus fecali rubiginofo? Illa boulimia referente *Sennerto* lupina erat, feu cum diarrhœa. Boulimia quidem convulfionem raphaniam fubfequens feminibus raphaniftri pani commixtis hodie tribuitur.

7. *Boulimia ab acidis*, Mercurialis de ingenti fame p. 365.

Cognofcitur aciditate oris, corrofione ftomachi, vomitione pituitofa, acida, fitis carentia, habitu corporis melancholica; Curatur refrigerantibus, abforbentibus, fale tartari.

IX. Polydipsia; *Soif exceffive. Sitis morbofa* Bonet. Sepulch. Tom. 2.

Eft potulentorum appetitus immodicus.

Procedit à fenfatione ficcitatis aut falfedinis & fervoris in ore, ad quam fublevandam potulentis indiget natura. Interea prava bibendi confuetudo, potiffimùm extra menfas, huic fymptomati anfam præbet, qui mos pueris & puellis fæpe familiaris dum cubitum eunt, ipfis multa incommoda procreat, digeftionique potiffimùm officit, unde pallor, chlorofis.

Polydipfia raró morbus eft, fæpius tantum morborum aliorum eft fymptoma fecundarium feu minùs præcipuum, unde varietates fequentes defumuntur.

a *Polydipfia febrilis; fitis febrilis* Boerhaave *Aphor.* 613; *foif des fébricitans.* B.

Sitis intenfitas fub pari fenfibilitate eft in ratione ficcitatis, fervoris, & falfedinis falivæ; verùm in febribus potiffimùm acutis biliofifque, ut in tritæophyâ ardenti, in tertianâ duplici, ubi maxima perfpiratio, catharticorum ufus, diarrhœa biliofa, aqueum laticem fanguinis abfumpfere, eft magna falivæ ficcitas; ob tritum continuum vaforum, & extricationem partium ignearum & alkalefcentiam cruoris eft magnus fervor in paroxyfmis; denique ob principiorum falinorum vehiculo deftitutorum concentrationem, eorumque copiam fenfim in febre crefcentem, ut probant *Langrishii* experimenta, eft maxima falfedo; non mirum ergo fi febres acutas ea polydipfia

dipſia comitetur, bibendique neceſſitas urgeat ad ſanguinem diluendum, fervorem temperandum, acrimoniam demulcendam.

Si ſubitò ſine ratione evidenti ceſſet ſitis in illis morbis, ſignum eſt ſentiendi facultatem feriari, quod à paraphroſyne, comate, aut debilitate ſumma poteſt oriri, ſed vulgò à paraphroſyne febrili oritur. Si ſenſim ſine ullo delirii ſigno, cum pulſûs minori frequentiâ ſedetur ſitis, ſignum eſt paroxyſmum febris fervoremque mitigari, & ex cruore jam reſoluto ſeroſum laticem, ex glandulis oris ſalivam, ſegregari.

Remedia ſunt 1° quæ ſiccitatem tollunt, adeoque ſalivæ, ſanguiniſque viſcoſitatem diluendo minuunt, ubi calida præſtant frigidis ſalivam coagulantibus; huc aqua formâ potûs, vaporis, fomenti, gargariſmatis, epithematis, &c, maximè verò aqua in qua vegetabile quoddam ſaponaceum, nitroſum, decoctum vel infuſum fuerit, ut decoctum hordei, avenæ: 2° quæ fervorem extinguunt, ut acida, vegetabilia, qualia acetoſa, oxalis, ribes, limones, aurantia, granata, poma, ceraſa, ex quibus ſyrupi, aquæ, gelatinæ parantur, nec non foſſilia, ut nitrum, ſal prunellæ, acidum ſalis, ſulphuris ad gratam aciditatem, in magnâ aquæ copiâ: 3° quæ acrimoniam demulcent, ut emulſa, farinoſa, decoctum hordei, cremor oryzæ, emulſiones ex ſeminibus cucurbitarum, lactucæ, papaveris, ſerum lactis.

Si ſumma debilitas concurrat cum ſiti, conveniunt vinum, acetum, cereviſia, aqua vitæ & ſimilia; quoniam verò ſitis imperat potum hîc neceſſarium, ea non eſt narcoticis ſupprimenda; ubi verò tuſſis adeſt, licet acuta ſit febris, ut in pleuritide, ſitis exigua eſt vel nulla, non minus potûs diluentis ſumma eſt neceſſitas.

b. *Polydipſia hydropica.* C.

Ea eſt quæ aſcitem, phlegmatiam, hydrothoracem, nec non quæ diabetem, hydropemve ad matulam comitatur; quæque procedit ex aqueo latice ſanguinis amiſſo, vel in cavum quoddam derivato, vel ſudoris lotiive formâ excreto.

In hiſce morbis ſitis intenſitas ſequitur ſalivæ ſiccitatem, ejuſque acrimoniam; acrimonia verò ſiccitati reſpondet, quippe principia ſalina, ſero deſtituta, concentratiora, adeoque fortiora evadunt.

In ſiti aſciticorum compeſcendâ cavendum eſt ne copioſo potu aqueo, inerti, ſolidorum laxitas & extravaſalis ſeri copia creſcant, adeoque vel illa ſitis viriliter toleranda, aut fruſtranda eſt. Sitim fruſtrantur, & temperant fruſtula fructuum acidorum linguæ impoſita, gelatinæ ſeu rob ceraſorum, cydoniorum, groſſulariæ, limonum, ſyrupi de agreſtâ, de limonibus, globus plumbeus ore detentus, ptiſanæ leviter aperientes ex radice graminis, acetoſæ, fragariæ.

In ſiti à diabete, dyſuriâ, ſerum lactis acidulatum, lac cum aquâ calcis mixtum, indicatur.

c. *Polydipſia fluxuum.* L.

Fluxus in quibus polydipſia frequentior & intenſior eſt, ſunt dyſenteria, diabetes, diarrhœa bilioſa, ptyaliſmus, ephidroſis immodica, &c.

Dyſuria à veſicantibus excitat polydipſiam. Nil tam citò poſt adhibita veſicantia ſupervenit quàm ſitis cum linguæ ariditate, quæ quandoque tanta eſt, præſertim in ægris adulti temperamenti & mente non alienatâ, ut quibuslibet remediis temperari vix poſſet, præterquam continuo aquæ gargariſmo; durat hæc ſitis ita vehementer per triduum circiter, prout ſcilicet ſeriùs aut citiùs, parciùs aut uberiùs acres canthari dum ſales è maſſa ſanguinis fuerint ſeparati; deinde ſenſim remittit; eamque appellare ſolet *ſitim veſicantium Baglivi de incommodis ab uſu veſicantium cap.* 2.

In Iſchuriâ ob miſcelam urinæ cum ſanguine ſupervenit ſitis inexplebilis cum ardore ſummo, linguæ ſiccitate, unde loquela impedita; deinde paraphroſyne cum tremore ſitim extinguit & mors in promptu eſt: ſedatur hæc ſitis potu nitrato & medicamentis iſchuriam tollentibus, ut balneis, ſemicupiis, fomentis.

d. *Polydipſia à veneno; a morſu dipſadis* ex Lucano; *à calce vorata.* A.

X. ANTIPATHIA; *Antipathie.*

Eſt quorumdam objectorum tanta averſatio, ſæpiùs nativa, ut ex eorum guſtatu, odoratu, viſu, tactu, vel auditu homo graviſſimas leipothymias, vomitiones, ſpaſmos, ſimiliaque ſymptomata patiatur.

Harum averſationum vel motiva quædam cognoſcuntur, vel nulla; prioribus accenſeri poſſunt averſationes rerum quæ perniciem afferre poſſunt, vel quæ ſenſibus injucunda vulgò ſunt. Sic horror cadaverum, operationum chirurgicarum, ſuppliciorum reis inflictorum, ſanguinis effuſi ex naturali commiſeratione oritur. Sic horror gladii nudi quo *Jacobus primus* Anglorum Rex laborabat, tonitruum qui diarrhœam & leipothymias multis incutit, procellarum, ſerpentum, aranearum, oritur à metu nimio quidem, ſed tamen excuſabili, rerum verè noxiarum, aut quæ vulgò noxiæ cenſentur.

Antipathia etiam caſei, anguillarum, panis, vini, fragorum, ovorum apud eos qui quondam ab eorum uſu malè habuerunt, v. g. qui lac nutricis caſeoſum, congrumatum, cum ſuo gravi damno quondam hauſerunt, qui ab his cibis inopportunè aut copioſè aſſumptis aut vitioſè præparatis læſi fuerunt: hæc, inquam, averſatio, utcumque nimia, ex confuſâ anteactorum memoriâ & metu ſimilium damnorum intelligi poteſt.

Verùm ſunt aliæ antipathiæ quæ non niſi ex ſingulari, ut aiunt, hominis idioſyncraſiâ ſolent deduci; ſeu, ut clariùs loquar, quarum nullum motivum, niſi divinatione quadam cognoſcitur, ut antipathia felium, murium, roſarum, ranarum, &c: an effluvia ex his manantia cum humoribus hominis ea exhorreſcentis combinata quidpiam tertium conſtituunt, quod ipſis nocivum & venenatum eſt, uti mercurius cum acido marino chimicè junctus conſtituit ſublimatum corroſivum? an aniles fabulæ mentem

tem infantis præoccuparunt circa horum objectorum nocumenta, ut accidit multis circa sagas, larvas, lemures, objecta merè imaginaria, & circa venenum vespertilionum, serpentum vulgarium, scarabæorum, &c, quæ omni noxâ carent?

Antipathia humana Zwingeri dissertat. 1ª.

Licet sint antipathiæ odorum, colorum, sonorum, saporum, &c, quarum plurima exempla congessit *Ill. Auctor* in hac dissertatione, parvi refert eas sigillatim distinguere, cùm simul concurrant, & qui v. g. casei saporem odit, ejus visum non toleret & odorem utcumque latentem incredibili narium sagacitate detegat & abhorreat. Ex his antipathiis vita hominum sæpe misera millenisque incommodis obnoxia evadit, adeoque illæ prævertendæ sunt; & si fieri possit, sanandæ. In puerili ætate hæ antipathiæ sæpius oriuntur, & crescente ratione plures evanescunt. Puer qui caseum impensè oderat, ita ut ex paucis ejus granis cibo alteri jucundo permixtis & deglutitis ferè in convulsionem incideret, deinde ætate maturior sensim huic non sine summâ animi contentione degustando assuevit; & hodiè illum avidè deglutit.

In sexu fœmineo horror tonitruum, operationum chirurgicarum, quorundam medicaminum difficillimè superatur, quia præjudicia ab animis nullâ philosophiâ imbutis vix eluuntur, sed si maturè physices studio incumbamus, si rationem excolamus, facilè intelligemus non magis à fulminibus quàm ab aliis periculis vulgò prætervisis, ut à domuum ruinis, timendum esse. Si operationum chirurgicarum in quibusdam casibus utilitatem, imò necessitatem cognoscamus, ab illarum aspectu minùs turbabimur. Si serpentes, salamandras, bufones manibus tractare audeamus, illa passere minus esse noxia experiemur, & sic ridiculo illo terrore liberabimur.

XI. NOSTALGIA, dicitur à Græco *Nostein* redire, & *algeia* mœror; *Philopatridomania* Harderi; *Pothopatridalgia*, *Nostomania* Zwingeri Diss. 3; *Nostrassia* quorumdam; *Heim-Wehe* Helvetis; *Maladie du païs.*

Est genus morositatis quo peregrini ad parentes & patriam suam reverti tam intensè cupiunt, ut reditu denegato, mœrore, agrypniâ, anorexiâ, aliisque gravibus symptomatis divexentur.

Nostalgia simplex est vel complicata, utraque aggreditur juvenes molliùs in parentum sinu educatos, qui primâ vice peregrinantes, vel adversam fortunam, vel morbum incurrunt, & amicis orbati patriæ suæ delicias mente revolvunt, earumque desiderio tantò majori tenentur quò pejus habent, ut si à sociis pro rudibus habiti illis ludibrio sint, si ob linguæ, morumque differentiam, soli vivere cogantur, hinc alto mœrore detenti omnem societatem fugiunt, nemini suæ ægritudinis causam declarant, anorexiâ, pervigilio, astheniâ, aliisque gravibus symptomatis extenuantur.

1. *Nostalgia simplex.* D.

Eſt illa quæ nullo morbo gravi accedit, licet ſymptomata diverſa ſecum adducat, ſcilicet mœſtitiam, ſolitudinis amorem, taciturnitatem, cibi & potûs averſationem, virium proſtrationem, febriculam veſpertinam. In Noſocomio Monſpelienſi pluries obſervata eſt in corpore Noſtalgicorum una aut altera macula liveſcens. Vidi puerulum mendicorum filium, cujus proinde patria erant tantum trivia & viæ publicæ, qui parentibus ſuis orbus hoc morbo laborabat. Rariſſimè Philiatri Monſpelienſes hunc morbum experiuntur, quia in numeroſâ amicorum ſocietate, facilè parentum ſuorum obliviſcuntur, quandiu voluptatibus ſectandis eis copia ſufficit. Apud milites Helvetos, cùm à patriâ exceſſerunt, frequens eſt hic morbus, & olim eâ de cauſâ plurimi caſtra deſerebant; erat autem cantilena Helvetiæ delicias revocans, quæ ipſos in hunc affectum deducebat, quam deinceps repetere ſub capitis pœnâ prohibitum eſt. Hanc vide apud *Zwingerum.*

Curatio ex auxiliis moralibus ſolùm eſt repetenda, ut ex amicorum conſuetudine, ludis, theatris, comeſſationibus, ſufficienti nummorum copiâ; ſed ſi paulò gravior ſit morbus & illis remediis reſiſtat, unicum auxilium eſt reditus in patriam; licet enim ægri proſtrati, debiles, vix è lecto ſurgere poſſint, cùm certa ſpes eſt ſe in patriam reverſuros eſſe, mox meliùs habent, vires reſumunt, & in ipſo itinere ſæpe ſanantur: pauperculi verò quos è noſocomiis educere & apud ſe recipere non poſſunt parentes, aut qui parentibus orbi ſunt, ferè omnes hoc morbo moriuntur, atque auxilia chirurgica & pharmaceutica ſaltem inutilia ſunt, evacuantia verò omnia ipſis noxia.

2. *Noſtalgia complicata.* A.

Eſt illa quæ ſynochum, tertianam, tritæophyam, vel aliam febrem comitem habet, in cujus quidem curatione ſumma virium conſervandarum debet haberi cura. Si quis ex febrium paroxyſmis nauſeâ, vomitu, anorexiâ, concluderet ſaburram continuò præſentem, & è primis viis eliminandam, is potius animam foras ejiceret quàm totam quam fingit ſibi ſaburram. Ad kinkina confugiendum eſt; emulſiones cum ſufficienti narcotici doſi veſpere ſunt exhibendæ, & non ſolùm proxima ſpes redeundi in patriam ipſis facienda eſt, verùm etiam utcumque æger ſit debilis, & febri correptus, vel rhedâ, vel lecticâ ad parentes ſuos eſt dimittendus, quippe hic ſolus itinerationis apparatus proximus plus valet ad morbum abigendum quàm omnia remedia vulgaria; ſunt etiam qui perſpectâ libertate patriam ſuam repetendi, ex hoc ſolo illicò convaleſcunt, & noſtalgiâ liberantur, licet patriam ſuam non repetant, ſaltem ægri ferè in medio itinere vires, & paulo poſt ſanitatem recuperant.

3. *Noſtalgia ſimulata*, De Meyſerey Malad. des Armées, nº 25, p. 109.

Dignoſcitur dolus ex pulſûs robore, æqualitate, faciei nitore, colore ſano, fame, metu diætæ tenuis, phlebotomiæ & catharſeos averſatione;

ex

ex cognito motivo vero quo militiam effugere cupiunt & missionem impetrare.

XII. PANOPHOBIA; *Thorybos* & *phobos* Hippocrat. Aphor. 24, S. III; *Panicophobos* Herodoti Lib. VII; *Pavor nocturnus* & *pavor in somno* Sennert. cap. 8 de morbis infantum; *Panophobia infantum*; *Pantophobia* Morgagni Epist. VIII. 28; *Conturbatio*, *consternatio*; *Terreur panique*; *Frayeur nocturne*. *Ægri Pantaphobi*, & *Omnipavi* Cœlio Aureliano Acut. Lib. III, cap. 12.

Hic morbus est infantibus lactentibus familiaris, dùm somno sepulti febricitant, sudant, gemunt, aut evigilando clamant, tremebundi, perterriti, & ferè convulsi ob phantasmatum terrificorum aut spectrorum in somno visorum imaginationem.

Hic morbus, si gravior evadat, eclampsiam aut epilepsiam potest inducere. Accidit etiam juvenibus pueris, qui aniles servarum fabellas de larvis & lemuribus noctu vagantibus avidè exceperunt, quique deinceps vel dormiendo, vel in tenebris soli has ideas refricando summo terrore percelluntur. De Cura vide *Tissot Avis au Peuple* § 522.

In lactentibus hic morbus ferè semper pendet à saburrâ ventriculi, seu à lacte vitioso copiosiùs assumpto, & ideò præscribuntur levia cathartica, ut oleum amygdalarum, syrupus de rosis solutivus, vel etiam opus est ut ipsa nutrix alumni loco purgetur: verùm crediderim id sæpius evenire à stragulis densioribus aut ab aëre calidiori circa cunas undique clauso & non renovato, quo quidem nihil est aptius ad febriculam excitandam & sanguinem versus caput determinandum; memini me nunquam somniis iisque terrificis magis divexari solitum fuisse quàm cùm stragulis aggravabar, aut cùm subitò nocte tempestas serena & aquilonaris mutabatur in calidam, humidamque, austro flante.

1. *Panophobia verminosa* Benivenii. A.

Est pavor infantum nocturnus à vermibus oriundus; materies verminosa sanguinem inspissat, quo, si in cerebri vasis hæserit, insomnia possunt excitari; maximè verò terrifica phantasmata à reptatu vermium intra œsophagum ascendentium ac quasi præfocantium determinari possunt, unde præter cathartica & absorbentia debent anthelmintica præscribi.

2. *Panophobia hysterica*; *Terreur panique de vapeur*. L.

Nihil est vulgatius hoc symptomate apud hystericas, & hypochondriacos, si baculus delabatur, si fores ex improviso pulsentur, si suspenso pede quis earum cubiculum ingrediatur, illico terrore, palpitatione cordis, pallore, lipothymiâ corripiuntur: a fortiori verò non solum si tonitrua explodantur, si coruscent in cœlo fulgura, sed si offerat se visui aranea, vespertilio, scarabæus, scorpius, illæ præ metu fere animo linquuntur. Duo sunt itaque horum terrorum principia; primum est ea nervorum sensibilitas & teneritudo quæ à levissimâ impressione lædatur, qualis est in otal-

giâ

giâ ſenſibilitas nervi acouſtici, ita ut vel minimo ſono dolor auris intendatur, vel in retinâ inflammatâ quam lux minima inſtar fulguris irritat. Secundum principium eſt philautia exquiſita ſeu vitæ & voluptatis amor nimius, ita ut vel minimam læſionem perpeti neſciant, vitæ voluptatibus affluenti aſſuefactæ & molliùs quàm par eſt educatæ: Hanc ſenſibilitatem adaugent debilitas corporis à morbis prægreſſis, à ſanguifluxibus potiſſimùm, ærumnæ, ſollicitudines, animi contentiones; auxilia verò ſunt eadem ac hyſteriæ.

3. *Panophobia phrontis* Hippocratis; *La Maladie appellée Souci* ou *Terreur panique*, Le Clerc, hiſtoire de la Médec. pag. 176. L.

Ægri inquieti ſunt admodum, cœtus & lucem fugiunt, obſcuritatem amant, cuncta verentur, tumet his extrorſum diaphragma, timent vel leviſſimum ſui corporis attactum & dolent; inſomnia terribilia patiuntur, præcordiis quaſi infixam ſpinam ſentiunt & identidem vel mortuos, vel objecta terrefacientia ſibi videre videntur. Hæc ſpecies hypochondriaca vel hyſterica videtur.

4. *Panophobia à rabie*, Morgagni Epiſt. VIII, 27. A.

Ea eſt quæ à viru hydrophobico latente dependet, quæque non circa aquam & aërem, ſed circa omnia objecta verſatur.

Senex vegetus, qui ante tres menſes cane rabioſo demorſus fuerat, viginti diebus antequam hydrophobia corriperetur & biduo poſt moreretur, minis & verberibus à quodam exceptus, ex eo tempore cepit miro atque inſolenti timore agitari, ut non modò quidquid increparet ſemper contremiſceret, ſed & quicumque ignotus occurreret proditorem continuo eum putaret, & ſi quò poſſet aufugeret aut latebras quæreret; ad hæc luminis & aquæ demum horror acceſſit, cùm in noſocomium importatus eſt, in quo biduum vixit. Inventus eſt ad ſummum pharyngis quidam rubor; arteriæ erant inanes, pulmones poſticè gangrænoſi, ubique ſanguine nigro turgidi; cerebrum non ſiccius ſolito.

XIII. SATYRIASIS; *Satyriaſmus* P. Æginetæ; *Priapiſmus* vulgi; *Satyriaſe.*

Eſt morbus viris proprius, cujus præcipuum ſymptoma eſt effrænis impudenſque veneris cupiditas cum libidinoſâ penis tentigine.

Differt à priapiſmo, ſi *Aretæo* fidem adhibeamus, quòd ſatyriaſis ſit morbus acutus, intra ſeptem dies ægros è medio tollens, & libidinis voluptate ſtipetur erectio; verùm dantur ſpecies chronicæ ab illâ multùm diverſæ, quæ non niſi initio libidinis ſenſum inferunt, deinceps verò moleſtiſſimæ evadunt, adeoque ad priapiſmum proximè accedunt; de his judicent qui plures obſervationes habuerint.

1. *Satyriaſis acuta* Aretæi cap. 12, lib. 2. A.

Satyri Baccho ſacri arrecto pene figurantur. Eſt autem morbus qui laborantis penem excitat, erigitque, atque ob Dei figuræ ſimilitudinem

Saty-

Satyriasis nuncupatur; est autem inexplebilis coëundi appetitus; verùm neque, si ad veneris opus accedant, quidquam juvantur, neque multo, assiduoque concubitu sedatur arrectio. Convulsiones autem omnium nervorum fiunt, & tendinum distensio & inguinum, partisque ejus quæ inter inguina & femen est, (*plechada* Græcis dictæ) genitalium præterea inflammatio & dolor; in facie rubor inest, & sudor roscidus, porrò ipsi ægri sese incurvant & comprimunt; quiescunt tristes, utpotè calamitatem suam gravatim ferentes; quòd si hominis verecundiam id malum superet, turpiter admodum linguâ intemperantes efficiuntur; intemperantes quoque in alvo (flatibus) exonerandâ, in venerem lascivientes, menteque indecenter titubantes, nam se continere nequeunt; siti laborant, pituitam largiter evomunt, quoniam labris spuma insidet, ut hircis libidinosis, quin etiam haud absimilis odor est; lotium post longam retentionem effunditur album, crassum, genituræ simile: alvus resolvitur, costæ & axillæ sponte pruriunt, ac titillantur; convelluntur, à cibis abhorrent; sed cùm eos assumunt, rapaciter assumunt; conturbantur: sin ad interitum ægritudo spectat, inflantur, venterque in tumorem effertur; tendines & lacerti omnes contenduntur, ægrè admodùm corpus movetur, membra contrahuntur, arteriæ parvo motu, debili, inordinatoque agitantur; hæc omnia quandoque discutiuntur, si alvus conturbata multas pituitosas, biliosasque humiditates ejecerit, easdem quoque vomitus non absque discrimine effuderit; nempè medela non vacat discrimine; ea per somnum profundum longissimumque præstatur, siquidem refrigeratio & resolutio, stuporque nervorum multus somnus est, stupor verò ac refrigeratio satyriasi medetur. Id morbi genus vere atque æstate potissimum sævire consuevit; inter ætates verò adolescentia & juventus ei maximè patet, præcipuèque illi omnes quorum natura in venerem prona est. Acutissimum id malum triste fœdumque est; nam plerumque in septimâ die ægrum consumit. Hactenus *Aretæus*.

2. *Satyriasis chronica* Cheynæi de natura fibræ pag. 71. C.

Differt à priori quòd contumax sit, ac diuturna, menses plures imò annos perseverans, & quòd senes à venere alienos aggrediatur. Rarus quidem morbus est, ait *Cheynæus*, de quo vix quidquam meminit se legisse, & quo laborantes tres tantùm ægros vidit; qui morbus non junioribus & libidinosis, ut prima species, accidit, sed infirmis, debilibus & laxæ fibræ hominibus, tardè & imperfectè alimenta concoquentibus, hypochondriacis, flatulentis, animoque dejectis: raro interdiu, sed nocte præcipuè, statim atque stragulis incaluerunt, invadens, quo tempore vehementem penis inflammationem & tensionem sentiebant, quasi quis eum manu vi avellere conaretur; nec libidinis tamen œstro ciebantur, intensissimo dolore omnem lascivæ cupidinis sensum excludente, cujus species eorum animis odiosa, nedum grata obversabatur.

Unicum iis doloris levamen erat lecto exsilire, frigidoque se objicere aëri, unde statim subsidebat inflatio; inde somni interruptio, appetitus

ciborum digeſtioque languidior, unde intra paucas hebdomades illi ſpectris potiùs quàm hominibus ſimiles, ſomni capiendi cauſâ, quidvis facere aut perferre parati ſunt, interea opiata & omnia calefacientia morbum augent.

Curatio ab emeticis lenioribus inchoabatur, dein lactis, ſulphuris, æthiopis mineralis & cinnabaris antimonii longo ſex menſium uſu cum florum benzoini, & ſalis cornu cervini parcâ doſi; victus erat tenuis per longum tempus, tres ſcilicet vel quatuor carnis unciæ & vinum Briſtolienſi mixtum ac pauxillum ſingulis diebus concedebantur; poſtremo kinkinæ, corticis aurantiorum, & vitrioli martis aliquot grana præſcribebantur cum modico exercitio, & frequenti in frigidam immerſione; horum uſu intra biennium duo priores ægri ſanati ſunt; alter remedia recuſans diutiùs ægrotavit, per intervalla à victu pleniori facilè in ſatyriaſim relabens.

Nemauſi monachus ætate provectus & caſtus hoc morbo diutiſſimè laboravit, curvato corpore incedens & triſtis, nec à peritiſſimis medicis levamen notabile experiebatur. A camphora aliquid ſpei affulget.

3. *Satyriaſis venerea* Cheynæi de fibræ naturâ pag. 71. L.

Intelligit Auctor ſymptoma gonorrhϾ virulentæ quod per ſe morbum non conſtituit, & curatur phlebotomiâ, potu emulſionato, narcoticis, ptiſanis lenientibus, mucilaginoſis, fomentis emollientibus, nitro, ſemicupiis, &c.

4. *Satyriaſis hydrophobica*, Cælii Aureliani.

Eſt & aliud ſymptoma multò gravioris morbi, ſcilicet hydrophobiæ obſervatum à *D. Rivalier Medico Lauſanenſi* apud *Boneti Sepulchretum*, & Græcis etiam cognitum.

In Hydrophoborum cadaveribus cavernoſa penis corpora inflammata bis notavit *Ill. Morgagni Epiſt. VIII* & *LXI*: nec non *Ill. Brogiani* venenum hydrophobicum ſenſit eſſe affine ſemini veſicularum imò & proſtatarum, quippe hoc venenum in mulieribus nymphomaniam excitaſſe viſum eſt: Vide *Ill. van Swieten Comm. de Rabie.*

5. *Satyriaſis neogamorum* Hatté de Journ. Med. Fevr. 1755.

Eſt ſpecies diverſa à præcedentibus 1° quod iſta aſſiduo coeundi deſiderio frequentiſſimaque erectione & ejaculatione ſtipetur; ita ut æger per plures menſes, ter vel quater in die coeat: 2° quod inde ſucceſſivè marceſcat debiliſque & macilentus æger evadat, demumque in lumbaginem 16am delabatur.

XIV. NYMPHOMANIA; *Metromania* Sorani & Ill. Aſtrucii de morbis mulierum; *Nymphotomia* & *Symptoma turpitudinis* Mercati; *Melancholia uterina* Nenteri; *Hyſteromania* Boecleri Diſſert. 8; *Theligonia* Ill. Linnæi de Tænia; *Furor uterinus* & *Tentigo* Latinis; *Andromania*, *Nymphocluia*, *Gynaicomania*, *Entelipathia* paucis; *Fureur uterine.*

Eſt hujus generis character in fœminis effræne veneris deſiderium.

Ra-

Ratione audaciæ & impudentiæ differt ab Erotomaniâ ſeu melancholia amatoriâ ; an ratione ſexûs, adeoque organorum diverſorum , genus diverſum ſit à ſatyriaſi, judicent alii.

Metromania eſt vox æquivoca & muſomaniæ ſynonymica , unde minùs arridet. *Nymphomania*, quaſi mania clitoridis , vox eſt uſitatiſſima apud eos qui nomina conſarcinata, ſeu è plurimis diſtinctis verbis compoſita repudiant, quale eſt *furor uterinus*.

Hujus morbi gradus ſunt diverſi pro diverſis generibus à *Sennerto* habiti.

1. *Nymphomania ſalacitas* Sennerti de virginum morbis. L.

Huic expoſitæ ſunt virgines cum pubertatis ætatem attigere , temperamento calido præditæ, lectionibus laſcivis , cantilenis feſcenninis , adoleſcentum illecebris captæ , potiſſimùm quæ ſub ſeverioris matris legibus aut cœnobiorum clauſtris diutiùs vixere , quæ turpi maſtupratione incendicula veneris excitavere ; in illis autem cupiditas à feſtivâ alacritate, amaſiorum provocatione incipit ; denegata verò venere, depoſito pudore , verba laſciva blanditiis erga viros admiſcent , aut limis oculis , geſtibus ſollicitant procos ; interea domi mœrent , gemunt , anorexia , agrypniâ vexantur, marceſcunt ; idem accidit junioribus viduis, maritum impotentem aut frigidum expertis , nec puerperii labores paſſis.

Quæ verò pudori litant, maximè quæ virtutem & religionem cordi habent , illæ ob acrimoniam ſeminis & ſanguinis ac organorum genitalium ſenſibilitatem ſimili ſed tacitâ veneris cupiditate incenduntur & eò ardentiùs ac miſerabiliùs flagrant , quò ardorem ſuum tegunt accuratiùs ; inde mœror, agrypnia, anorexia, macies, pollutiones frequentes, quæ averſas à levibus culpis animas multùm cruciant ; novi puellam hujuſcemodi quæ ad ſui confeſſarii ſenis & putidi pedes proſtrata & acerrimè ſuam calamitatem deplorans , interea hiſce invitis ſeminis profluviis erat obnoxia, à duobus annis his miſeriis cruciata & caſtimoniam mentis intemeratam ſervans : immane erat veneris deſiderium ſenſitivum cui conſtanter reluctabat voluntas.

Certum eſt matrimonium eſſe præſtantiſſimum in ſalacitate remedium , fruſtràque non raro auxilia medica adhiberi , ut phlebotomias repetitas, refrigerantia, potum humectantem , lenia cathartica , balnea , ſerum lactis, antivenerea ut nymphæam , portulacam, emulſiones , &c : hæc, ait *Zacutus* , etſi proficua , profuere nihil , & virgo his malis vexata demùm in puteum ſe præcipitare cogitabat , cùm demum maritus cui nupſit juvenis, robuſtus , & officio ſuo ſtrenuè defungens ac cui tanquam ſanguiſuga illa adhærebat , optimam ipſi medelam attulit; brevi enim ea puella effloruit, revixit & priſtinæ ſanitati reſtituta fuit : *Zacutus Luſitanus de furore uterino obſerv. 84* , *libr.* 2.

2. *Nymphomania furibunda ; Satyriaſis muliebris*, Amat. Luſ. Cent. VI, Obſ. 97. *Fureur utérine.* A. C.

Eſt alter gradus hujus morbi in quo omni depoſito pudore , nymphomaniacæ notos, ignotoſque ad venerem ſollicitant, pudenda etiam denu-

dant, & ex denegato coitu dictis aut pugnis recusantes malè habent; quae priùs erant castæ & decenter educatæ jam obscœna verba proferunt, obvio cuique sui copiam faciunt, atque lassatæ potiùs quàm satiatæ recedunt; illis non raro ob attactus impuros clitoris multum excrescit, & irritatur, quod in regionibus calidis solemne est; frequens est seminis ejectio, vulva intumescit, & hiat, ardor est in abdomine, urina pauca & rubra: atque si hæc calamitas castis & monialibus accidat, tunc ob præfocatum mœrorem & occultatam diutiùs mali causam ægrotant miserrimè, vel aut tarantismum & dæmonomaniam simulant, aut insaniunt eo fine ut rus foras è cœnobio dimittantur, millenisque in eo casu utuntur stratagematis, aut demum se laqueo suspendunt.

Similem morbum in feminâ viro utente observavit *Matthæus de Gradibus consil. 80*, quæ statim atque à viro conceperat, libera erat ab illo furore; ast verò si intra unum aut alterum annum non conciperet, furiosa evadebat, ex appetitu veneris cum ventris sonitu, delirio, tremore, &c.

Hunc verò morbum deliriis non accenseo, quia delirium non est præcipuum symptoma, sed veneris effrænis cupiditas.

Cadavera ostendere clitoridem tumidam, ovaria solitò majora, tubas Fallopii clausas.

Præter remedia antiaphrodisiaca laudatur à multis usus cicutæ; verùm quod genus plantæ hoc nomine intelligatur dubium est. Vide infra *Paraphrosynem à conio.*

3. *Nymphomania fervor uteri* Sennerti de furore uterino. L.

Est alius affectus prioribus cognatus, quem *matricis fervorem* Antiqui appellarunt, quando nimirum universa uteri substantia incalescit, cum dolore, lumborum gravitate, horripilatione, fastidio, urinæ ac fecum suppressione, & fœmina coitum vehementer appetit, sed ob dolorem venere uti pertimescit.

Differt siquidem hic affectus à prioribus, quod nec à seminis acrimoniâ, nec à libidine morali procedat appetitus venereus; sed tantùm à phlogosi, aut fervore uteri ejus sensibilitatem adaugente.

In hoc quidem casu præter phlebotomias, victum refrigerantem & humectantem, potus nitrosi, emulsiones, balnea, injectiones emollientes in vaginam, fomenta, similiaque proficua sunt.

4. *Nymphomania pruriginosa; Pruritus uteri* Sennerti libr. 4 part. 2 sect. 1 cap. 2; *le Prurit de l'uterus.* L.

Non semper uteri, seu potiùs vulvæ pruritus veneris appetitum effrænem conciliat; adeoque ille pruritus est à nymphomaniâ ipsâ diversissimus; verùm quandoque hujus libidinosæ cupiditatis principium est, potissimùm cùm clitoridem obsidet materies herpetica acris, mordax, in fœminâ aliunde ad venerem pronâ; cùm autem hæc cupiditas nec à seminis acrimoniâ, nec à depravatâ voluntate; sed à sede diversâ affectâ dependeat, diversum esse affectum visum est Medicis, ut *Sennerto.*

Curatio eadem est ac herpetis.

XV.

XV. TARANTISMUS; *Il Carnevaletto delle Donne* Baglivi; *Œſtro di ballare;* *le Tarantiſme*, *le Janon.*

Eſt morbus in Apuliâ endemius, cujus præcipuum ſymptoma eſt inexplebilis ſaltandi, aut choreas agendi cupiditas: dicitur Tarantiſmus à Tarantulâ, & ægri *Tarantati*, quia invaluit opinio hunc morbum à Tarantulæ morſu excitari, quod *Baglivus* judicat; nuper verò *Ill. Serao Academiæ Neapolitanæ à Secretis* inficiatur.

Romæ capta ſunt experimenta cum Tarantulis; horum morſus dolorem excitat, dein tumorem liveſcentem, paucis poſt diebus cruſtâ nigricante obſitum; accedit ſomnolentia, cardialgia, vel cordis oppreſſio, & deinde dolores in ſingulis corporis articulis; ſed nunquam ſaltandi vel neceſſitas, vel cupiditas demorſos inceſſit; hos diaphoretica vulgaria ſanant.

Tarantiſmus ante ſæculum decimum quintum à nullo Auctore memoratur, licet tarantulæ multò ante forent cognitæ; in Siciliâ, Melitâ, Africâ regionibus Apuliâ calidioribus ſunt multæ Tarantulæ, nullus verò Tarantiſmus, ait *Ill. Serao*, cui contradicit *S. Gervaſius.*

Apuli habitant ſub cœlo calido & ſicco, ſunt ingenio acuto, imaginatione vividâ, temperamento melancholico, amore muſices, ſeu muſomaniâ inſignes; Tarantorum plurimi fatentur ſe à nullâ Tarantulâ demorſos unquam fuiſſe quantùm meminerint; ſolus *Baglivus* ſcorpio Apulo, cæteri omnes ſoli Tarantulæ hunc morbum adſcribunt ob præjudicatam opinionem, ut Aſtrologi aſtrorum influxui bella & epidemias tribuunt.

1. *Tarantiſmus Apulus* Baglivi de Tarantulâ. A.

Eſt morbus apud Apulos endemius, quem morſui Tarantulæ ob præjudicatam opinionem tribuunt, cujus præcipuum ſymptoma eſt ſaltandi, aut choreas agendi, & modulamina muſica audiendi effrænis cupiditas.

Occaſionem huic morbo fortè præbuit olim ſucceſſus muſicorum ſonorum ad excutiendam ſomnolentiam quam morſus Tarantulæ excitat; inde orta apud plebem opinio adhucdum vigens, muſicæ ineſſe eam vim quæ venenum Tarantulæ per ſudores à ſaltu excitatos abigat; verùm & citra tarantulæ morſum, ac ſcorpionis vulnus hic morbus, fervente cœlo, homines ad hanc veſaniam prædiſpoſitos, quâvis datâ occaſione invadit.

Morbus ille chronicus eſt cum paroxyſmis acutis quolibet anno recurrentibus; paroxyſmus incipit à mœrore, ſolitudinis amore; quandoque furor, ululatus, veſtium indecora abjectio, in cœno volutatio, quorumdam colorum, ut nigri, averſatio, aliorum amor, accedunt; omnes ab inſtrumentis muſicis pulſatis, potiſſimùm à modulaminibus velocioribus, è ſomno & profundâ mœſtitiâ excitati, per triduum & ultra ſaltant ad ſudorem uſque, arborum ramos manu geſtantes & exagitantes, à diſſonantiis, aut ingratis modulaminibus pejus habentes, alta ſuſpiria trahentes; imò, ſi defuerit illud auxilium, in marasmo morientes: ſecus à ſonis harmonicis & ſibi gratis convaleſcentes uſque ad annum ſequentem; nam eo

tempore quo primùm affecti ſunt, paroxyſmus revertitur; quovis anno eumdem morbum experiri ſolent, & ſi non ſaltaverint, toto illo anno aurigine, anorexiâ, febriculâ, anxietate cordis, aliiſque ſymptomatis vexantur.

Varietates hujus morbi, ſi *Baglivo* fides ſit, ſunt repetendæ à diverſis inſectis, quorum morſui tribuitur hic morbus.

a. *Tarantiſmus à Tarantulâ albâ* mitior eſt; ex morſu dolor ventris pungens, diarrhœa, pruritus.

b. *Tarantiſmus à Tarantulâ ſtellatâ* pejor; inde dolor acutior, pruritus, capitis dolor, ſtupor, gravitas, horror totius corporis.

c. *Tarantiſmus à Tarantulâ uveâ* peſſimus; inde ſymptomata ſtellatæ, & præterea tumor ingens, & dolor partis demorſæ, ſpaſmus, ſudor frigidus, aphonia, nauſea, meteoriſmus, &c.

d. *Tarantiſmus à Scorpio Apulo* Baglivi.

Demorſi non vitis palmites, ſed enſes nudos geſtare volunt.

e *Tarantiſmus ſimulatus* Baglivi, cap. 7. *il Carnevaletto delle donne.*

Non à ſolo Tarantulæ morſu occaſio præbetur huic morbo, ſed etiam à chloroſi, ut obſervat *Baglivus cap. 7.* Multæ chloroticæ, ait ille, eadem ferè patiuntur ſymptomata, quæ Tarantati, & conſueto more ſingulis annis ſaltando à chloroſi, & hyſteriâ immunes omnino evadunt.

Romæ, licet Tarantulæ deficiant, mulieres ac potiſſimùm hyſtericæ & moniales Tarantiſmum non raró ſimulant, ſive amoris igniculis, ſive jacturâ rei familiaris, ſive aliorum malorum his propriorum tædio afficiantur; ob aſſiduum mœrorem in melancholiam & deſperationem abeunt, eademque ratione omni muſices concentu & choreis delectantur ſummoperè. Cithariſtæ verò ſimulantes à veris Tarantatis dignoſcunt, ex eo quod veri Tarantati, vel leviſſimum cithariſtæ errorem in modulamine, & diſſonantiam acutiſſimorum inſtar muſicorum percipiunt, non verò qui Tarantiſmum ſimulant, aut qui à Tarantulâ demorſi non ſunt, ut cum *Baglivo* loquar; nec enim magis eſt ſimulatus qui a chloroſi, hyſteriâ, melancholiâ, nymphomaniâ, &c, pendet, quàm cui Tarantulæ morſus occaſionem præbuit, ſi *illuſtr. Serao* fidem adhibeamus.

2. *Tarantiſmus enteneaſmus; Enthuſiaſmus* Galeni; *Saltus Valentini*, ac *Saltus Viti* Fel. Plateri; *Chorea S. Viti* Sennert. Libr. I, P. II, cap. 17. non verò Sydenhami; *Ægri Enteraſtici* Herodoto.

Eſt furor ſaltandi quem divinitùs immiſſum putant *Guillerinus Hiſtor.*, *Vincentius Bellovacenſis, lib. 26, cap. 10*, quem narrant anno 1012 ſexdecim viris & tribus fœminis accidiſſe ex imprecatione ſacerdotis, eo quod in cæmeterio choream duxiſſent. Similem morbum cauſis phyſicis tribuendum narrat *Fel. Plater. in obſervat. libr. 1* de fœminâ Baſileenſi, quæ per menſem ferè ſine intermiſſione ſaltavit; imò cùm ſedere cogeretur, geſtu, motuque corporis inquieto corpus veluti ſaltans agitabat.

In Circulo Sueviæ juxta Ulmam eſt templum Sancto Vito dicatum; eò multæ concurrunt mulieres circa Feſtum hujus Sancti quolibet anno menſe Maio, ibique ſaltu cum perturbatione mentis nocte dieque ſe exercent, donec

donec ecſtaticorum inſtar corruant, qua ratione ſibi reſtitutæ ſanitati videntur, & nihil per annum ſentiunt; ſecus membrorum inquietudine, tenſivis artuum doloribus, unà cum laſſitudine ſpontaneâ, & capitis gravitate torquentur, donec anno ſequenti organum muſicum quod in eorum gratiam hoc Feſto pulſatur, audiant: Hæc teſtis refert *Gregorius Horſtius obſerv. lib.* 2. Similis eſt puellarum multarum apud Gebennenſes phantaſia, aut furor, cùm Divæ Mariæ Feſtum recurrit, & eas ad aliquod Sacellum unâ aut alterâ leucâ diſtans cum amaſiis & ſociis ineundum invitat animi recreandi, ad fidium ſonos liberè ſaltandi, & longè à cuſtodibus genio ſuo indulgendi pruritus; illa delectamenta ſub velo devotionis licita tam ardenter appetunt plures, ut ab iis denegatis ægrotent; expertus loquor, his enim feſtis interfui.

Paulò gravior erat affectus quem propè Courtray in Flandriâ obſervavit *Nicol. Tulpius* (*obſerv. libr.* 1.) Homo erat verè miſer, volaticus & irrequietus, qui noctes ac dies curſitabat, ſubſultu tam pernici, & agitatione tam perenni, ut ſudoribus difflueret, nec niſi inevitabili dormiendi neceſſitate preſſus quieſceret.

Huc referatur inquietudo & œſtrum ambulandi ac ſaltandi, quo plures tum viros, tum fœminas exagitatas vidit *Williſius*, ut graviores moleſtias & lipothymias alioquin invaſuras effugerent. *Williſ. de morbis convulſivis, cap.* 7.

Vide quæ de melancholiâ ſaltante inferius referentur.

3. *Tarantiſmus muſomania.*

Eſt veſanus muſices amor, unde denegatâ hac voluptate mœror, languor, quandoque furor & inſania; conceſſâ verò tranquillitas, lætitia animi, ſanitas. Si muſices cupiditas effrænis eſt, atque ſanitatem lædat, *muſomania* eſt; hic muſices amor omnibus ferè innatus videtur, cùm infantes in cunis vagientes, irrequieti, inſomnes, mirificè ab harmonicâ cunarum agitatione ſubleventur; hoc teſtantur de curâ doloris arthritici *Bonetus*, iſchiadici *Athenæus*, epilepſiæ *Chryſippus*, phthiſeos *Deſault*, aliique innumeri referunt, circa quod legi meretur egregium opus *Lud. Roger Doct. Monſpel. de vi ſoni & muſices jatricâ* anno 1758. Ipſe non dudum inviſi adoleſcentem, qui in febre gravi quotidie remittente à cephalalgiâ veſpertinis horis in paroxyſmo revertente non levabatur, niſi ſono tympani bellici, quod ut pulſaretur amicos rogabat, à quo quidem ſono adſtantes ferè capite dolebant; ille tamen adoleſcens minimè muſomaniacus eſt, cùm bene valet; ad hanc ſpeciem attinet inſania illa epidemica, ſed fugax Abderitarum, quâ perciti fuere, dùm agebatur Andromeda Euripidis, ex quâ exeuntes velut inſani ïambica canebant, vociferabantur, & tripudiabant perſeum imitantes, referente *Luciano.* Si ſole ſub ardenti, ut in amphitheatris Veterum, Tragædiæ noſtræ *Opera* dictæ luderentur, non minor excitaretur apud nos veſania, nec deſunt hujus corybantiaſmi exempla quotannis dum Saturnalia celebrantur, necnon apud Taraſconenſes, & Aquiſextienſes, cùm dies feſti ipſis ſanctiſſimi revertuntur.

Huc attinet obſervatio muſomaniaci relata *Hiſt. de l'Acad. R. des Sc. ann.*

ann. 1707, pag. 7. Quidam Musicus hemitritæo detentus, septimâ die delirio correptus fuit, clamans, territus, lachrymans, insomnis decimâ die, paululùm remittente delirio, quæsivit ut in cubiculo suo fieret concentus; accessere amici instrumenta musica afferentes, & ad primos sonos æger exhilaratus, præ gaudio lachrymas fudit, febris expers fuit toto concentûs tempore, quo finito recidit in priorem languorem; iterato remedio par fuit successus; imò deficientibus musicis, cantilena cujusdam vetulæ ipsum sublevavit; demùm post decem dies repetiti concentus eum sanavere.

Similis ferè priori est observatio facta Alesiæ, & *in Hist. de l'Acad. R. des Sc.* relata *anno 1708.* quidam choreæ Magister gibbus, nomine Masson, simili morbo acuto laborans cum delirio, suasu Dni. de Mandajors, Acad. Reg. Numismatum Socii, qui antecedentem historiam legerat, idem remedium adhibuit; ridebant adstantes quod fidicen ad ægrum furiosum accerseretur, & variis sonis eum obtunderet, cùm æger, contra omnium exspectationem, tranquillitatem recuperans, in lecto corpus erigere, & dulcedine soni captus modulamina brachiorum & capitis motu imitari cœpit; post horæ quadrantem quo duravit ille concentus, æger, antea à somno alienissimus, placidè obdormivit, sudavit, & sanus evasit.

4. *Tarantismus Tingitanus*; *le Janon.*

St. Gervais in libro cui titulus est *Mémoires historiques*, refert apud Africanos, Tuneti scilicet, endemium esse Tarantismum spontaneum, seu à nullius insecti morsu dependentem, mulieribus potissimùm familiarem, quo ad saltandum, & choreas agendas impelluntur, & huic morbo nomen est *le Janon;* hos quidem motus tanquam convulsivos Auctor reputat; verùm verosimile est, eos ejusdem generis, ac quos verè tarantati apud Apulos edere solent.

In oppido *Donzere* dicto apud Delphinates idem mos invaluit in curando anthrace, ac olim in oppido *Roquecourbe* juxta Castres, scilicet inciso tumore, & apposito sale, aceto ac pipere, æger ad saltandum & choreas ducendas per biduum, tintinnabulorum sono, & amicorum exemplo incitatur.

XVI. Hydrophobia; *Hydrophobie*, *Rage.*

Est morbus cujus præcipuum symptoma est incredibilis potulentorum omnium aversatio.

Rabies, Græcis *lyssa*, est apud lupos & canes morbus cujus præcipuum symptoma est vim sibi aliisque inferendi effrænis cupiditas; Lupi scilicet rabidi obvios omnes mordent, sed non ideò sunt hydrophobi; constat scilicet repetitâ apud Gallo-provinciales experientiâ, canes luposque rabidos bibisse, manducasse, flumen tranasse, ut olim Marologii & bis Forolivii observatum, adeoque nec cibum nec potum aversari; ast in homine, quem canis lupusve momordit, præcipuum symptoma est aquæ, aëris,

ris, lucis averſatio, cui rariſſimè ſupervenit bibendi cupiditas. Rabiei ſpecies plures aſſignari poſſent, ut *rabies canina* quæ morſu propagatur, & in homine eſt hydrophobiæ accidens; *Rabies maniaca*, *Rabies dæmonomaniaca*, quæ ſunt accidentia maniæ, vel dæmonomaniæ, nec diverſum ab illis genus conſtituunt.

1. *Hydrophobia vulgaris; Phrenitis latrans* Damocratis; *Aërophobia*, *Pantophobia* Cælii Aureliani; *Rabies Canina* Boerhaave; *Hydrophobia contagioſa* Brogiani de Venenis pag. 102. Ægri *Hydrophobi*, *Phugydri*, *Aquifugæ*, *Rabioſi* &c.

Ille morbus, Græcis prætervîſus, truculentiſſimus, ſæpiùs ex animalis rabidi morſu communicatus; raró ſponte febribus ſuperveniens, unicum utplurimùm lethalem & brevem paroxyſmum obtinet, verùm ejus venenum diu & circiter quadraginta dies in corpore latitat antequam evolvatur; contagioſus eſt, ſalivæ ſcilicet interventu per morſum, linctum, baſia, à corpore in corpus tranſmittitur à canibus, lupis, felibus antea demorſis, aut ſpontaneam hydrophobiam patientibus.

Hujus hiſtoriam in *diſſertatione quæ anno 1748, præmium Academiæ Toloſanæ reportavit*, fusè tradidi; idcirco hîc paucis ſumma capita attingere ſufficiet.

Venenum hydrophobicum duplici materie conſtat, unâ fixâ, mucoſâ, alterâ volatili; utraque in glandulis ſebaceis faucium, œſophagique paratur, colligiturque, ſive venenum ſalivam immediatè affecerit, ut accidit celebri *Baldo*, qui caniculam rabidam oſculatus eſt antequam eam occidendam mitteret, necnon his quos in facie lupi ſauciant; ſive venenum aliis partibus infuſum fuerit, quod morſu, imò linctu evenit, modò tamen dentium mucus & ſaliva non deterſa omnino fuerit, ut accidit cùm trans veſtes craſſas, lanatas, quiſpiam à cane mordetur; ſaliva venenum infert vulneri utplurimùm craſſum, quod ibi loci fovetur, exaltatur, reſolvitur per menſem & ultra, vulnere interea cicatricem citò inducente, & præmorſo, niſi æger timeat eventum, bene ſe habente: ſi verò venenum immediatè ſalivam infecerit, illud intra paucos dies evolvitur, & hydrophobia accedit, ut accidit illis qui in facie vulnus acceperunt; inde enim lachrymæ, ſaliva ducuntur citò ad œſophagum. Apud eos verò qui in locis ab œſophago diſſitis morſum paſſi ſunt, venenum non evolvitur, niſi poſt menſem & ultra, rariſſimè poſt annos; tunc verò vulnus antea ſanatum dolet, rubet, intumeſcit; ardent partes demorſæ, linctæ; æger ferè ſemper oblivioni mandatum infortunium ſuum in mentem revocat; imò refricatio hujus veneni evolutionem accelerat; inde utplurimùm mœror, triſtitia, cibi & potûs negligentia; tunc autem ſive timeat, ſive non, anginæ quædam ſpecies eum divexat, potum, utcumque ſitiat, deglutire recuſat, ſalivam etiam ſuam horret; incredibili quâdam antipathiâ, adverſus omnia liquida ori, aut etiam oculis oblata, afficitur, cujus rationem ipſe non intelligit; nulla hactenus in pulſu mutatio, nullum virium detrimentum; æger, ſi animo miti ſit, & ingenuè educatus, maximè verò ſi in-

infans, placidè potum renuit, lac à nutrice oblatum recusat, frustra bibere conatur, cibi etiam lobulos raptim & cum summâ difficultate devorat, & nemini minitatur; si verò rusticus, aut minùs mollis indolis, diriora patitur symptomata, maximè si diram quæ imminet mortem, & quæ de rabidis vulgò feruntur non ignoret, is scilicet quâdam obvios omnes mordendi prurigine tenetur; quotquot videt, tot fingit amphoris armatos hostes, qui eum ad bibendum cogant: ægri ad aquæ, aut amphoræ nomen exhorrescunt, salivam longè exspuunt, imò vel minimum flatum aut ventum pertimescunt, raró febricitant, rariùs delirant, plurimi devotas preces ad Deum fundunt, simulque amicos monent ut sibi consulant, ut manibus vincula injiciant, ut à morsu & sputo suo caveant, & intra unum, alterumve diem convulsi, turbati moriuntur.

Paulò post obitum secta cadavera horrendum fœtent, venter intumescit flatu, ichor viridis stomachum notat, maculæ atrorubræ œsophago sunt inustæ, cruor fluxilis paucus in venis, viscera sicca, arida sunt, nec mirum, cùm per biduum, triduumve æger omni potu abstinuerit. Animalium rabidorum carnes comestæ, exceptâ fortè gulâ, aliis hydrophobiam intulisse non constat; jecur ipsum pro hydrophobiæ antidoto multis laudatur; veneni ergo sedes in œsophago fixa videtur.

Phænomena intelliguntur, si ibi loci supponamus humorem calcis vivæ instar cum salivâ & aquâ assumptâ effervescere aptum, & cujus energia caustica dilutione extricatur; hinc dysphagia atrox, nausea, gingivarum pruritus, exspuitio, &c.

Si itaque hydrargyrum, affinitate quâ gaudet, adhæreat muco faucium, & illius excretionem promoveat, illud hujusce veneni in his glandulis præparationem impediet, exaltationem à morâ pendentem arcebit, eliminationem promovebit, fortè huic adhærendo illud concentrabit, ut acidum marinum sublimati corrosivi corrigit hydrargyrum, involvit in aquilâ albâ.

Multiplici observatione à viginti retro annis constat homines à rabidis demorsos, maturo & constanti hydrargyri usu ab hydrophobiâ antequam accedat immunes evadere; hoc docent observata clariss. *Desault Burdigalensis*, *Darluc Forolivienſis*, *Fratris du Choisel Jesuitæ*, qui in Pontichery trecentos hac methodo servavit; mea demùm pluries à quatuordecim annis repetita; cùm ante hocce inventum neminem verè hoc veneno infestum, convaluisse vulgò creditur.

Ex diversis hydrargyri præparatis, formâ turbith, cinnabaris, &c, præstantissima est pomata vulgaris Neapolitana, cujus drachma quantociùs vulneri & viciniæ est inungenda; imò si tempus urgeat primâ vice semiuncia, dein singulis diebus ægro è balneo exeunti iteranda est inunctio unius, alteriusve tantum drachmæ, quod repetatur per quindecim, vel viginti dies, ita ut æger ad summum pauca sputa, plura quàm pro solito more ejiciat; ea verò servatis servandis, sub victu refrigerante & humectante, vitando aërem frigidum, diro huic morbo præcavendo sufficiunt.

ciunt. Plura vide apud *Ill. Van Swieten*, *Commentar. in Aphor. Boerhaave.*

In acceſſu hydrophobiæ moſchus ad gr. xvj datur cum ſucceſſu, cum vel ſine cinnabari gr. XXIV & aqua vitæ; ſudorem & ſomnum procreat. Hungari ſuadent ſcrupulum ſcarabæi Maialis vorandum ad ciendam hæmaturiam quam in hoc morbo ſalubrem dicunt. *Heiſterus* pejus adhuc conſilium ſuadet ut vulnus recens ore ſugatur. Scarabæus Maialis eſt *Meloe proſcarabæus Linnæi.*

2. *Hydrophobia ſpontanea.*

Ea eſt quæ citra ullum contagium oritur potiſſimùm in hemitritæi ſpecie quâ affectos *phreniticos Brachypotas Hippocrates* nuncupat; paucæ verò ſunt hactenus hujus morbi hiſtoriæ, de quibus videſis *Journ. de Med. de Vandermonde.*

Hanc *Lycanchem* Græcorum eſſe putat *Ill. Brogiani;* oritur autem vel ſine morbo præcgreſſo, ut bis vidimus Monſpelii, vel à calore itineris referente *Du Laurens*, vel à commotione capitis, *Journ. de Med. Fevr. 1755*, cum cephalitide ab ictu capitis, *Eſſais d'Edinbourg*, a potu aquæ frigidæ æſtuante corpore *Kochlerus* à *Morgagnio* citatus, vel ſupervenit in acceſſu epilepſiæ quam fugacem bis vidit in ſuo ſervo *Ill. Vandellius Mutinenſis Archiater*, ex epilepticæ filiæ morſu matrem in hydrophobiam incidiſſe teſtatur *Malpighius*, & *Journal de Medecine Avril 1761*, in typho hydrophobiam ortam refert *Salmuth Cent. 2, Obſ. 52*, necnon *P. Borellus Caſtrenſis Cent. III, Obſ. 38*, in cynanche morbilla fugacem referunt *Act. Ac. Nat. Cur. T. 3, Obſ. 205*, in peripneumonia *Journal Encyclopedique, T. 13*, in amphimerina cynanchica & in gaſtritide, *Eſſais d'Edinbourg, T. I.*

Datur itaque alia primaria, alia, ut aiunt, ſymtomatica & deuteropathica. Spontaneam eſſe periculi plenam teſtantur aliquot obſervationes; interea quæ gaſtritidi ſupervenit uberrimis phlebotomiis ſanata fuit; hydrophobiam ſpontaneam & periodicè recurrentem quæ lethalis fuit citat *Mead*: fugaces & ſymptomaticæ illæ hydrophobiæ, ut quæ paroxyſmum epilepſiæ, quæ anginam comitantur, periculi expertes viſæ ſunt; qua methodo tractari debeant ſola docebit ſerior experientia; an contagioſa ſit per morſum? hoc duæ obſervationes ſuadere videntur. Quidam, nomine Matthæus, cùm anatem amore percitum vexaret, ab illo demorſus fuit in labiis, collo, pectore; partes inflammatæ & citò gangrænâ affectæ fuerunt, unde mors; ipſe furor itaque morſus quaſi venenatos excitat.

Collatis fere omnibus Recentiorum ſcriptis de therapia hydrophobiæ, nequaquam aſſentiri poſſum *Illuſtribus Viris Nugent* & *Le Camus*, qui litus mercuriales, tot curis celebres, toties & feliciter adhibitos, dimittere volunt: experientia, quæ ſola Practicos ducere debet, docuit ab anno 1747 ex quo methodus *Cl. De Sault Med. Burdigalenſis* in noſtra Diſſertatione ob præmium Academiæ Toloſanæ fuit latius ebuccinata, quadringentos ſaltem homines ab animalibus rabidis demorſos, quorum ferè

 nul-

nullus antea hydrophobiam & mortem effugisset, à litu mercuriali in tuto fuisse collocatos, cùm unicum citetur à Neotericis exemplum mulieris quæ ope antispasmodicorum ab hydrophobia libera evasit; illud autem exemplum, si non pro litu mercuriali, saltem pro mercuriali medicamine, cinnabari scilicet pluries repetitâ, æquè militat ac pro antispasmodicis: Illa quidem mulier jam ad hydrophobiam devenerat, quod mirum, cùm ab ea convaluerit; sed præter duo exempla à *Cl. De Sault*, totidem à *Jesuita du Choisel* citata *Journ. de Med. Aoust 1756*, aliquot hydrophobias superatas, seu horrorem aquæ, spasmos furorem, hydrargyrosi sublatos videre *Clariss. Darluc*, *Cavalier Medici Gallo-Provinciales* in ægro dicto *Beuf*, & in Johanne Delphinate, qui similiter convaluere, & in quatuor rabidis quos curabat *Clar. Hoin Chirurgus Divionensis*, qui tamen deinceps obiere.

Vera methodus curandæ hydrophobiæ consistit in ea mercurii administratione citò post morsum institutâ, & quindecim saltem diebus continuatâ, antequam mensis à morsu elapsus sit, cùm æger in facie vel capite læsus est, & per mensem perseverante in casu morsuum partes extremas afficientium; quippe docet observatio, ut in *nostra Dissertatione* olim monuimus, multo citius à morsu supervenire lethalem aquæ metum, cùm facies vel caput vulneratum est, quàm cùm manus & pedes; terminus hydrophobiæ in primo casu, observante *Ill. Darluc*, est ut plurimum unus mensis, ast in secundo ad tres menses & ultra extendi consuevit. Qui itaque in primo casu ultra dimidium mensem caruerunt litu mercuriali aut parciorem adhibuere, in tuto minimè sunt; atque si tunc temporis brevitatem temporis superstitis velimus iterata & largiori mercurii dosi vindicare, metus est ne æger ab hydrophobia sanatus, febre, sudore, spasmis, ptyalismo, viscerum & capitis inflammatione correptus, dein pacatè, seu citra ullam rabiem & aquæ horrorem moriatur, ut sexies factum esse novimus, tum in Gallo-Provincia, tum in Burgundia; cùm autem æger serius implorat auxilium Medicum, necessum est parum tutum, sed unicum quod superest remedium tentare; ea lege *Sapientissimus D. Darluc* magnam pomatæ Neapolitanæ copiam fecit quatuor rusticis in facie à lupa rabida demorsis, vigesimo quinto à morsu die, quibus itaque hydrophobia proximè imminebat; inter quos duo, qui totum corpus hydrargyro sibi inunxerunt procul à Medico, in furorem acti, & post triduum uberrimo ptyalismo medio in nemore expurgati, tamen contra omnium spem convaluere, ut scripsit ad me *D. Cavalier*.

Altera lex est ut, cùm sufficiens tempus suppetit, & primis à morsu diebus accersitur Medicus, more *Cl. De Sault*, *Du Choisel*, *Bertrand Massiliensis Medici*, quem usque secuti sumus & olim deprædicavimus, exiguâ dosi pomatæ Neapolitanæ, ad drachmam scilicet, alternis diebus, interpositis si commodum sit balneis, illinatur, ut hydrargyrus pacatissimè omnes corporis mæandros pervadens, sine tumultu & inflammationis metu, venenum ubique extinguat, quod in syphilide curanda duplo tamen majori dosi, ob prægressas præparationes ægri, instituere consuevimus,

adeo

adeoque ea lege ut ſenſibilem ptyaliſmum vitemus, quo ſcilicet fit ut hydrargyrus citius quàm par eſt extra corpus delabatur. Quicumque has duas regulas ſecuti ſunt, nullo excepto, ut ut demorſi in facie vel capite, quantum mihi hactenus notum eſt, evaſere. Huic methodo inſiſtens poſt laudatos Authores, multoties vidi à canibus, ab aſina rabida, à fele rabida demorſos à periculo liberatos eſſe; & quod majus eſt, non ſolùm à canibus & in artubus, ſed etiam à lupis rabidis & in facie, demorſos quamplurimos curavit & ſanavit *Ill. Darluc*, qui neminem hujuſce conditionis ultimæ demorſum unquam vidit ſine litu mercuriali ſanatum; vidit autem duas hydrophobiæ epidemias, in quarum prima anno 1747 viginti ſeptem homines, & in ſecunda duodecim anno 1751 demorſi ſunt Forolivii in Gallo - Provincia, præter multos alios ſporadice hoc viru contaminatos.

Uſus turpethi mineralis, panaceæ, aquilæ albæ, forte & ſpiritûs antivenerei, certè utilis eſt, ſed multò minus tutus, ſaltem uſus turpethi, quàm litus mercurialis; hydrargyri moleculæ quæ à vaſis cutaneis accedunt ad maſſam ſanguinis vaſa omnia minima prætereunt; ſi verò viâ chyli ad cor accedant, inde ob gravitatem ſpecificam maximam, juxta hydraulicæ leges, vaſcula tantùm majora in axis majorum directione poſita, lateralibus inſalutatis, penetrant: & turpethum minerale, utpote emeticum energeticum, ſtomacho inflammationi proximo, niſi maturè, & ad granum unum in mulieribus, aut duo tantùm in viris, more *D. Bertrand* adhibeatur, nec pluries repetatur, poteſt inferre ſtrages non hactenus cognitas, qualis eſt paraplegia lethalis quater obſervata in hac methodo. Quod antiſpaſmodica ſpectat, ut moſchum, camphoram, opium, ſuccinum, ea parcâ doſi præſcripta minimè ſpernenda ſunt, maximè cùm ſuperveniente aquæ horrore nullum aliud ſupereſt perfugium; aſt multò tutiùs in prophylaxim, quàm ea medicamina, adhibetur hydrargyroſis.

Hydrophobis in furore conſtitutis oculi noctu lucent, ut felibus, quod *Ill. Darluc* teſtatur, & ultra mediam noctem Brunellæ hydrophobæ opem ferens *D. Cavalier Medicus* Forolivii obſervavit; inde roboratur quam olim tradidi de fluido nerveo electrico ſententia, meaque de hydrophobia theoria, quæ admittit in hoc morbo fluidum illud in phoſphoricam activitatem exaltatum.

Numquid ea activitas phoſphorica fluidi nervei à vehementi affrictu concitatur in œſtro epileptico, venereo, phrenitico, in fervore febrium ardentium, in phlegmaſiis ſupra citatis? nonne epilepſia parva eſt in œſtro venereo, quo vigente hieme excandeſcunt feles, quo tempore leviter fricatæ ſcintillant undique, & oculis ſolito intenſius lucent; æſtate pluries accidit hydrophobia ſpontanea luporum quam tempeſtatibus temperatis ob calorem, quo fluidum nerveum magis electricum evadit, modò ventus auſtrinus deſit: vigente hieme lupi hydrophobi etiam evadunt, nec non feles, ob vim electricam tunc temporis vehementiorem. Sed de his in hypotheſium ſphæra contentis hîc agere locus non eſt.

ORDO TERTIUS.

Deliria.

RAtio eſt facultas percipiendi nexum veritatum univerſalium ; inde homo dicitur animal rationale , quod cùm ætatem ſufficientem attigit , capax eſt hunc veritatum nexum percipiendi , ſeu quod idem eſt propoſitiones generales veras & abſtractas ex pluribus individuis concretis obſervatione compertis valet efformare : *Intellectus* enim quo pollet homo eſt facultas abſtractum in concretis pervidendi , ſeu ideas generales efformandi , cùm bruta nil cernant niſi in individuo ſeu in concreto , unde veritates univerſales, quales ſunt elementa ſcientiarum , capere nequeunt.

Ratiocinari eſt ex duabus propoſitionibus terminum communem habentibus, tertiam elicere ; hoc præſtant homines etiam in rebus intellectualibus , ut circa virtutem , vitium , ſanitatem , ægritudinem genericè ſumptas ; bruta verò bonorum vel malorum ſenſitivorum ideam ſenſu retinent, & ſimilia in ſimilibus circumſtantiis exſpectant , quæ exſpectatio eſt quid analogum humanæ rationi , & vulgò *inſtinctus* dicitur aut *ſenſus communis*, nam ſenſus ſeu facultas percipiendi impreſſiones objectorum præſentium fere ſufficit cum memoriâ , ad hanc ſimilium eventuum exſpectationem.

Moroſi hoc inſtinctu minimè deſtituuntur , bona & mala ſenſitiva non ſolùm percipiunt, ſed & quædam præ aliis impenſè appetunt , & proſequuntur , atque in hoc errant quod organorum extra cerebrum poſitorum vitio ſeducti , bona hæc ſenſitiva intellectualibus multò majoribus anteponant , ut nymphomaniacæ illecebras veneris caſtimoniæ , famelici alimenta temperantiæ, denique pro bonis ſummis & realibus exigua & apparentia ſumant ac proſequantur ; interea ex eo ſolo inter deliros non numerantur , quia animæ ſedes , ſcilicet cerebri medulla , non vitiata eſt , adeoque ipſis cupiditatibus morboſis reſiſtere poſſunt , ac ratione quâ pollent , ac libertate quâ fruuntur , errorèm ſuum corrigere potis ſunt ; verùm deliri cerebrum habent læſum tùm in toto tùm in parte , nec proinde ipſis poſſibile eſt ſuum errorem agnoſcere , nec agnitum emendare ; illi quorum encephalus totus afficitur ferè ut maniaci inconcinnè de pluribus diverſiſſimis objectis judicant & errant ; melancholici verò , quorum medulla cerebri in parte tantum vitiata eſt , de uno aut altero delirii ſui objecto peſſimè judicant , in aliis ſæpe rectè cogitantes , ingenioſi & acuti.

Præterea moroſi quidpiam bonum eſſentialiter & conſtanter appetunt , aut malum averſantur quoddam præfractè , & in hoc moroſitas conſiſtit ; ſalvum

ſalvum tamen remanet ratiocinium, niſi delirium cum moroſitate complicetur; aſt delirantes etiamſi quædam avidè appetant, aut ſine ratione averſentur, interea plures circa indifferentia errant, ut qui ſe cereum, figulinum, vitreum caput geſtare, ſe Reges eſſe, aut equos, aut Deos reputant; illi de his aliiſve ſubjectis abſurda, minimèque ſibi cohærentia deblaterant, aut multa perpetrant quorum motivum in ſanorum mentem nunquam ferè venire poteſt: ſic maniacum vidi, qui per quadraginta dies cibum & potum recuſabat, ſolo tabaci fumo contentus, nec ſuæ abſtinentiæ ullum motivum afferebat; idem filiæ ſuæ trienni pollicem cultro abſcidit, nec eadem die hujus vel meminerat, vel pœnitebat, & ſciſcitantibus aliena omninò reſpondebat.

Fingite concentus cujuſdam Rectorem & Præſidem, qui non ſolùm diverſorum inſtrumentorum ab aliis pulſatorum ſonos percipiat, ſed etiam quos ipſe in clavicymbalo aut organo eccleſiaſtico pede, manuve producit, regiſtris, ut aiunt, omnibus eductis; ille ſi mentis compos, liber, & nullis aliis negotiis diſtractus, ſonorum harmoniam, & ſi quæ ſit, minimam diſſonantiam facilè percipiet, omnium partium actionem ſapienter moderabitur & diriget; talis eſt anima in ſtatu ſano, dùm præeſt machinæ humanæ rectè conſtitutæ; verùm ſi inſtrumentorum, quibus utuntur ſocii, chordæ ſint malè ad concentum aptatæ, vitioſæ, inſtrumentaque ipſa malè diſpoſita, ſive inſtrumenti cui præeſt regiſtra quædam ſint clauſa, ut ſi organa auditûs, memoriæ, imaginationis ferientur, aut ipſe aliò diſtractus, impoſſibile eſt rectum & jucundum concentum fieri; deficiente præſidis regimine, omnia confundi & perperam miſceri neceſſum eſt.

Talis eſt confuſio in regimine actionum liberarum apud delirantes, licet plures ex actionibus naturalibus, v. g. vitales pacatè & concinnè exerceri pergant, quæ ſcilicet non actualem præſidis ſyſtematis nervei attentionem exigunt, ſed veluti ob longam ejus aſſuetudinem ab ipſo inſcio fiunt, ut fidicen inſcius capite & pede menſuram denotat, interea, dum modulaminibus diverſis excitandis eſt intentus.

Delirium à *Boerhaave* definitur *ortus idearum non reſpondens objectis externis, ſed internæ cerebri diſpoſitioni*; à *Pitcarnio inſomnium vigilantium*. Hallucinatio error eſt qui à vitio cerebri non pendet, ſed à pravâ organorum externorum diſpoſitione, ut in vertigine, ſuffuſione, & error ille differt à moroſitate, ut picâ, ſatyriaſi, quod non notabilem & conſtantem ſecum inducat appetitum vel averſationem: delirium verò pendet à vitioſo cerebri ipſius ſtatu, & non niſi conſequenter ad ejus vitium ipſi hallucinatio aut moroſitas ſæpius adjungitur.

In ſtatu ſano animæ, qualem depinximus dum de concentûs præſide agebamus, omnes actiones & ideæ, indeque pendentes appetitus & motus, determinantur, & à circumſtantiis externis, & à ratione ac memoriâ veritatum, vel præceptorum univerſalium cuſtode; unde fit ut omnia rectè percipiamus, abſentia imaginemur, præteritorum recordemur, futura prævideamus, omnia bona malave ad recti judicii ſtateram libremus, ſicque omnes

ideæ

ideæ & actiones ab his principiis internis & simul externis determinentur. Verbo, datur consensus inter externas circumstantias, & notiones acquisitas boni & recti; unde determinatur quid in quâvis circumstantiâ sentiendum, appetendum, & agendum sit.

Deest ille concentus in omni vesaniâ, nam *hallucinati* imaginantur & percipiunt quæ non sentiunt; *morosi* loco voluntatis ab appetitu sensitivo diriguntur; *deliri* brutorum instinctu, non regimine rationis, ducuntur, & fiunt similes equis & mulis quibus non est intellectus, ipsis etiam pejores, si simul gravibus pathematis aut morositatibus agitentur. In amentiâ ferè nulla sunt pathemata, nec tristia, nec hilaria; in melancholicis tristia sunt, in maniacis vivida ad audaciam & iracundiam vergentia.

In phrenitide, paraphrenesi & cephalitide pyrexia acuta inflammatoria est, unde differunt hi morbi à vesanis quibuscum ratione delirii conveniunt; in his morbis est infarctus vasorum corticalium & medullarium cerebri aut cerebelli, atque impetus sanguinis in ea vasa & inde orta nevrolymphatica excitat medullarium fibrarum pulsationes, distensiones insolitas objectis externis non respondentes, inde ideæ inconcinnæ, hallucinatio, morositas & delirium, quod sedato sanguinis impetu, resoluto vasorum infarctu, utplurimùm cum ipsâ pyrexiâ intra aliquot dies evanescit.

In paraphrosyne etiam fugax est utplurimùm delirium, febris cujusdam sæpè comes, aut veneni effectus. Verùm in maniâ, melancholiâ & amentiâ, constans, diuturnusque est error mentis, nec à fugaci fluidorum vitio, sæpiùs verò à solidorum ipsorum labe dependens, unde medelæ difficultas summa: morotrophia his ægris non sanandis, sed tantùm ferè custodiendis & nutriendis dicata, hanc difficultatem satis testantur.

Ratiociniis, monitisque Philosophicis hos vesanos aggredi foret operam oleumque perdere, aut surdo canere, quos ad medicamina, vel alimenta necessaria sumenda minis & verberibus cogere non raró opus est. Hi soli sunt ægri apud quos morbus non est molestia, seu qui suam ægritudinem non ægrè ferunt, nec de eâ conqueruntur: non mirum itaque si ad ejus sanationem concurrere recusent, forteque Medicis faustum eventum sortitis responderet maniacus, ut respondit ille, de quo *Horatius: Pol me occidistis amici.* Interea adeò tristis est ac turpis ille morbus, ut, si non ægrum, saltem parentes, amicos & cives omnes sibi obstringat Medicus, qui insanum ad rationis viam reducit.

XVII. PARAPHROSYNE; *Delirium* Latinis; *Temulentia* Platero; *Mentis alienatio*; Gallis *Délire*, *transport au cerveau*, *aliénation d'esprit.*

Est fugax & sæpe febrile delirium, unde à maniâ, melancholiâ, aliisque morbis constantibus diversum, nec non à phrenitide, paraphrenesi, synocho & typho, quorum sæpe comes est, ut pars à toto discrepat.

Oritur

Oritur utplurimùm ex tali vitio cerebri quod valet certas æſtheterii (*a*) fibras diſtrahere, ſuccutere, unde determinatæ in mente exſurgunt ideæ objectis externis non reſpondentes, ex quibus tamen omnes appetitus & actiones determinantur.

Verè ſomnium eſt vigilantis; ſomno detenti minimè poſſumus phantaſmata quibus detinemur abigere, & errorem corrigere; aſt ſtatim atque evigilamus viſis & auditis objectis ambientibus, atque iis cum objecto ſomnii collatis errorem noſtrum agnoſcimus dùm ſani ſumus. Verùm in paraphroſyne nec omninò evigilamus, ſed tanta eſt impreſſio facta in emporio, ut eam inde exortam ideam minimè abjicere poſſimus, unde eâ ideâ vehementer percuſſi, conſequenter appetamus, averſemur, judicemus, & actiones omnes dirigamus; nemo eſt qui inter ſomniandum, terrore v. g. percuſſus, ſi expergefiat, paululum has ideas non rejicere poſſit; verùm ſi ſomno iterùm indulgeat, illa phantaſmata nobis invitis iterùm menti obverſantur; ita ut pluries hanc luctam inter ſomnium & libertatem intra horam experiatur. Si itaque febricitans talem in vaſis ſanguiferis infarctum patiatur, ut certam ideam altè infixam non poſſit amovere, quæque impreſſiones forinſecùs advenientes ſuperet, is fruſtrà objecta externa percipiet, ea prætervifurus aut mox in inſomnium etiam interdiu relapſurus, atque ille paraphroſyne laborare ſeu delirare dicitur.

1. *Paraphroſyne temulenta*; *Delirium ex narcoticis*, *venenis dementantibus. Temulentia* Plateri. B.

Eſt illud delirium quod ex liquoribus fermentatis, ut vino, cereviſiâ, horum ſpiritibus immodicè hauſtis, formâ potûs, vaporis, balnei, clyſmatis, &c oritur. Horumce ſpirituum energiâ fluidum nerveum in cerebro mirè exagitatur, inde millenæ ideæ turmatim exortæ in animâ; verùm ex illis quædam ſunt cuique magis familiares; quæ proinde nos magis afficiunt & delectant, iis proinde fortiùs adhæremus & acquieſcimus, unde cujuſque mores & ingenium in temulentiâ declarantur; iracundus exardeſcit, amaſius ſuſpirat, nullus à circumſtantibus objectis quibus vix afficitur ad ſimulandum determinatur, unde vulgò dicitur: *In vino veritas.*

2. *Paraphroſyne à venenis.* D.

Datura Methel. Du Guid Edimburgenſis, *Diar. Medic. Novembr.* 1757.

Decoctum trium fructuum in lactis pintâ jejunè hauſtum à robuſto ſexagenario induxit ſequentia ſymptomata.

Illicò vertigo & vacillatio ut in ebrietate, ſenſuum omnium obſcuratio, nulla nauſea, lectum æger petit; lingua & os aridiſſima, balbuties;

(*a*) *Æſtheterium*, ſeu ſenſorium commune, eſt, ut multi exiſtimant, *corpus calloſum* cerebri, quod animæ ſedem eſſe dicunt.

ties; immobilis fuit, mussitavit, delirare visus est in gestibus, genubus flexis, brachia tendens, & aliquid inquirens; oculi graves, tristes; dein aphonus, tranquillus, sine pulsu, artubus resolutis, per sex, septem horas stupidus, dein furibundus se jactabat in lecto, infinita signa adstantibus non intellecta edidit, tranquillus dein ac eodem vespere omninò sanus evasit.

Datura stramonium, seu pericarpiis erectis, in Occitaniâ vulgaris, suppeditavit decem ab hinc annis latronibus venenum, quo nefarii per aliquot annos usi sunt; semen scilicet contusum in vino infundebant, sed quâ dosi nescio; majori scilicet qui bibunt venenum, pereunt, & plures sic interemptos vidi vel audivi; minori dosi paratum vinum ore assumptum intra pauca minuta hominem somno tradit, quo tempore à furibus spoliatur, dein intra paucas horas somno excusso, æger vesanus, demens, millenis minimè injucundis deliriis agitur, mutus utplurimùm & gestibus appetitus suos demonstrans, sine nauseâ nec cardialgiâ, deinde per multos dies oberrat phantasmatis suis detentus, hilaris, ac demùm ad rationem redit, sed debilis ad progressum & veneri impar; hæc in pluribus vidi, viderunt etiam Senatores Præsidialis Monspeliensis, qui hos nefarios morte damnarunt. Carnifex Aquisextiensis sumpto olim hoc veneno per noctem in cæmeterio choream agebat, & ejusdem urbis canidia morti fuit addicta quod puellas sic dementatas ganeonibus tradidisset. Hoc criminis genus apud Orientales familiare est, docente *Acosta.* Plura videsis apud *Garidel Histoire des Plantes de Provence.*

Hyoscyamus niger radice, flore, foliis, similes effectus inducit. Mulier Monspeliensis ejusque maritus radices illas pro radicibus scolymi manducaverant; vespere post quadrantem horæ guttur fuit constrictum, vox extincta, dysuria accessit, amaurosis fugax, risus ineptus, continua loci mutatio per dies duos, dein cephalalgia, debilitas, quæ cuncta emeticis, catharticisque cessere. Vidi similes effectus foliorum in jusculo decoctorum in alterâ muliere.

Sumptis *hyosciami nigri foliis decoctis* superveniunt vertigo, stuporque velut à temulentia, post tres horas delirium febrili simile, pulsus irregularis, color faciei sæpe mutatur, oculi torvi, pedum gravitas. Liberantur ægri assumpto ypecacuanha cum aqua calida & oleo, si evomant, secus verò si sudore diffluant & copiose mingant; quidam per mensem adhuc laborant astheniâ, gastrodyniâ gravativâ, torminibus ventris, cephalalgia, vertigine. *Transf. Philos. 1752 à D. Stedman.*

Coriaria Nissolii, *Act. Acad.* vulgò *redoul*, cujus baccæ epilepsiam creant, foliis etiam nocet hominibus, & hoc singulare observavi in muliere Monspeliensi, quæ decoctum foliorum ejus in jusculo assumpserat, quod scilicet se in medio aëre consistere fermè putaret, nec lecto insistere; visus erat obnubilatus: hæc per biduum.

Solanum hortense baccas diversicolores producit, quarum septem vel octo in offâ comestæ, quod rustici montium vicinorum ludibrii causâ quandoque faciunt,

faciunt, similem paraphrosynem aut temulentiam inducunt. De effectibus atropæ Belladonæ, vide *Carum.*

3. *Paraphrosyne ab opio.* Collect. Acad. tom. 3. pag. 676. à Christ. Schelhammero. B.

Tribus granis & semisse, totidemque croci, deglutitis à viro circa noctem mediam, vir 1° per horæ quadrantem somno tumultuoso, insomniisque turbato, irrequieto indulsit; 2° evigilavit ore sicco, & cum loquelæ, articulationisve impedimento; 3° post horam caput stupefactum & vertiginosum; 4° tunc sibi videbatur ipse in aëre suspensus, & omnia circumrotari; 5° progredi coactus titubabat, ægrè procedebat, stupor sensim decrescebat, ast artuum torpor identidem subitò augebatur; 6° penes se non erat omnino, & suæ existentiæ vix conscius erat, quæsitis tamen satis aptè respondebat; 7° post semi-horam sensibus orbatus fuit, excepto visu & auditu, sic acetum nullâ acrimoniâ præditum, spiritus volatilis salis ammoniaci inodorus, tactus ferè nullus, ipsi videbantur; 8° manuum tamen suarum genis applicatarum frigus sentiebat; frigebat autem post semihoram toto corpore maximè extremis artubus, inde stupor musculorum, & progressus impeditus, unde ad hypocaustum excalefactus fuit, & ambulare coactus ne moreretur, sic progrediens obdormiscebat somno obrutus; 9° horâ tertiâ matutinâ ratio priùs obnubilata emicuit, pulsus priùs vix sensibilis surrexit: tunc somnus ipsi concessus fuit, sed huic indulgens æger turbabatur, sui impos erat statim ab oculis clausis; judicio liberiori facto, ipse somnum à se arcebat, à quo timebat; 10° horâ quartâ matutinâ, sumpto potu spirituoso vires recuperavit, & in omnibus artubus formicationem brevi sensit, repetitis frictionibus stupor superficiei corporis evanuit, sensusque in eâ restitutus; 11° finita hac ægritudine æger fassus est suas toto hoc tempore ideas tantùm vagas, & cognitionem statûs sui non nisi confusas fuisse, licet præteritorum clara remaneret memoria; 12° addebat quòd oblato sibi lectoque libro lecta non intellexerat, oculosque suos quater majores sibi apparuisse, ita ut metueret ne aspicientibus horrendus videretur; hujus autem narcotici operatio post sex horas omninò evanuit, & valetudo tunc integra restituta fuit.

Ex hac egregiâ observatione multa ad psychologiam perficiendam deduci possunt corollaria. Facultas attendendi ad objectum seu ideas divagantes recolligendi ab opio turbatur, impeditur, quidam præ aliis sensus obscurantur, memoriâ tamen vigente; tactus videtur esse duplex, uno obscurato quo corpora distinguuntur, alter quo percipitur frigus, clarè sentit: imaginatio qua æger in aëre suspensus sibi videtur, sumptis aliis venenis, ut hyosciami imo coriariæ foliis orta, singularis est.

Ab atropâ Belladonâ. Vide *Obs.* D. *Dumoulin*, *Medici Cluniacensis*, *Journ. de Medec. Août* 1759. *pag.* 119.

Nota. Paraphrosynes diversi tantùm gradus sunt *delirium*, *furor* & *rabies.*

Delirium est primus gradus in quo ægri pacatè & tranquillè verba effu-

 tiunt,

tiunt, aut ineptias agunt. *Furor* eſt paraphroſyne cum audaciâ, vultu truculento, voce altâ, geſtu expedito, ſæpè minaci. *Rabies* eſt paraphroſyne cum inſanâ ſibi aliiſve nocendi, imò vim inferendi, cupiditate, eſt itaque ultimus gradus delirii.

In eâdem morbi ſpecie datur nunc delirium, nunc furor, nunc audacia; ſic in hydrophobiâ caninâ, vidi puellam, quæ pacatiſſima erat ad mortem uſque, tantummodò aquam horrens, ejuſque averſationem ſuperare omnimodò tentans: vidi puerulum à fele demorſum omninò hydrophobum qui morum ſuavitatem ad mortem uſque ſervavit, adeoque immeritò *hydrophobiæ* à multis ſynonyma dicitur *rabies*: cùm dentur & rabioſi non hydrophobi, & hydrophobi minimè rabioſi.

In phrenitide tum legitimâ, tum febrili idem æger nunc pacatè delirat, nunc in paroxyſmo furit, nunc verò ſi irritetur rabidus evadit; malè itaque *phrenitis* per *furorem* vertitur, utcumque furor in phrenitide, ut in maniâ, frequenter accidat.

Rabies itaque non eſt genus morbi, ſed accidens, quod maniacis, hydrophobis, melancholicis, dæmonomaniacis, aliiſque ſupervenire poteſt.

4. *Paraphroſyne a conio* Linnæi; Conion Græc. Galen. A.

Cicuta major C. B., Cicuta Matthioli eſt *conium* Linnæi; vulgò confunditur cum cicuta aquatica Wepferi. A conio, ait *Galenus*, illa fit amentia, quæ à Græcis ipſis *conion* appellatur.

Folia illa aſinis tantummodò carum procreant, ita ut non tantùm ſtupidi, ſed prorſus mortui videantur, ac ruſtici illis ſæpè pellem detraxerint, qui in medio opere expergefacti ſunt, non ſine magno excoriantium terrore & ſpectantium riſu.

Aſt hominibus radices, teſtante ipſo *C. Bauhino*, manducatæ poſt tres vel quatuor horas rationis jacturam faciunt, ita ut ægri, quos viderat, huc & illùc per domum in tenebris vagarentur, amentiâ & furore ducti: unde adeò capite parietes impetiverant, ut manè occurrentibus vicinis, lividam, cruentam, ac horrendam oſtenderent faciem. Idem accidit Monacho, qui hujus folia petroſelini vice in juſculo incoxerat, ille per plures menſes modò amentiâ, modò furore agebatur; hos omnes ſanavit *C. Bauhinus*, *Comment. in Matthiol. de cicutâ, pag. 988.*

Venenum verò quo Socrates olim extinctus eſt, creditur eſſe ſuccus non conii, ſed cicutæ *Linnæi*, quam *ſium erucæ folio Tournefortius* nuncupat: Venenum multò periculoſius, cùm homines citò perimat; illud verò cum opio permixtum fuiſſe, monet *Theophraſtes*; unde mors placida: ſic Socratem ſumpto toxico oculos fixos, torporem & gravitatem expertum eſſe dicitur.

An conium illud extus genitalibus applicatum ad ſatyriaſim ſanandam valeat, ut plures de cicutâ allatæ teſtantur hiſtoriæ, ignoramus; certum eſt hujus extracti uſum internum hodiè vulgatiſſimum illis viribus non eſſe præditum.

5. *Para-*

5. *Paraphrosyne magica. Delirium magicum* Kempfer. Amœnit. fasciculo 3. pag. 651. A.

Apud Indos frequens est usus electuarii magici ex semine daturæ, opio & polline cannabis præcipuè conflati, additis pro lubitu aromatis, quæ ferociam corrigant, & vitales spiritus roborent. De directione Pharmaci ad diversa pro lubitu inducendum phantasmata, multa referuntur admiranda, sed partim incredibilia, partim fabulosa, ut maritum excœcari, dùm adulter ejus torum conscendit. Ast plura vidit ipse *Kempferus*, ut sequentia. In Malabariâ pro compescendo Idolo cui annonæ caritatem aut tempestatem tribuunt, virgines multæ, pulchræ, comptæ è templo Brachmanum comitatu eductæ in publicum prodeunt; cùm verò ex Bibliis Gentilibus verborum formulam Sacerdos prælegit, puellæ tripudiare, subsultibus crebris, inconditis, & gradatim vehementioribus corpus fatigare, torquere artus & oculos, spumare & horrendas actiones edere; opinante populo illas irâ agitari ab inductis dæmonibus, seu geniis quibus obsidendæ offeruntur; hæc dùm aguntur, cymbala, tympanaque lætum resonant, populo voce & suspiriis applaudente; lassatas Brachmanes reducunt in templum, cubare jubent, & propinato pharmaco quod prioris vim retundat elapsâ horulâ menti restitutas ostendunt populo, ut turba Gentilis liberatas à geniis videat, & idolum (*Wistnu*) credat conciliatum.

Ipse *Kempferus* in convivio amicorum bolum electuarii à Benjanis oblati, accepit & alii accepere, hoc hausto omnes repleti sunt & perfusi incredibili gaudio, risu, cachinnis, amplexibus solùm explicando, nocte accedente equos conscendunt, & tunc sibi visi sunt cum pegaso volatu per nubes ferri, iridibus circumdari; apud se perventi, lupino appetitu oblata voravere, postridiè sanissimi mente & corpore fuere.

Bethel dicitur medicamentum quoddam masticatorium in universâ Indiâ usitatissimum, quod à plebe & magnatibus continuò masticatur; componitur verò ex foliis piperis Bethel *Linnæi*, fructu seu nuce *Cycadis* areca dictæ, & calce ostrearum calcinatarum; hæc in trochisci formam folio Bethel involvuntur; hoc salivam prolicit, labia rubore sanguineo tingit, gratum halitum ori conciliat, gingivas roborat, & areca licet exiguâ dosi addita, cerebrum leviter inebriando spiritus demulcet & exhilarat. *Kempferus* verò Bethelem nunquam potuit mandere, quin anxietates, sudorem frigidum & vertigines, æque ac à tabaci fumo, experiretur.

Indi etiam tincturâ opii tabacum inficiunt, ut fumus ipsis usitatissimus caput vehementiùs turbet.

6. *Paraphrosyne febrilis* Patholog. Meth.; *Delirium febrile* Boerhaave aphor. A.

In febribus acutis, potissimùm synocho, typho, tritæophyâ, aliisque, cùm vis cordis sit adaucta, sanguisque rectâ ferè viâ à cordis ventriculo sinistro impulsus ad carotides immittatur, inde ad cerebri vasa cum impetu ruat, ea vasa fortiùs impetit quàm vasa ejusdem à corde distantiæ sed fre-

quentioribus & acutioribus angulis inflexa, ut docent leges Hydrodynamicæ à *Michelotto* traditæ, à nobis verò per experimenta firmatæ (*Dissert. de Medicam. specific. actione*) inde vasorum cerebri infarctus, seu major affrictus sanguinis intra illa vasa fluentis, inde fibrarum cerebri affrictus, & ideæ objectis externis minimè correspondentes, nec à voluntate corrigendæ; inde delirium, inde stupor mentis ad necessitates solitas appetendas, inde anorexia, adipsia, asthenia, languor circulationis, secretionum omnium, inde typhi symptomata. Aperto cadavere inveni pluries vasa piæ meningis cruore turgida; ante delirium adest pulsatio temporum, seu impetus vehemens carotidis intra ossa cranii decurrentis, in formam *S* incurvatæ, ibique fortiùs impetentis; præcedunt pervigilium, ideæ vividæ, promptæ, pathemata varia, vox insolita, audax, oculi truces, similiaque. Pulsus dein oborto delirio paululum tardior quàm antea, respiratio rara, magna, suspiriosa, quia anima non percipit necessitatem frequenter respirandi, pulsus accelerandi &c: ex delirio sequitur quandoque, aucto infarctu, carus, convulsio, pejoraque symptomata.

Sæpiùs delirium paroxysmos remittentium aut accessus intermittentium comitatur, his cessantibus cessat, secùs in vigore continuarum observatur, & quandoque per longum tempus perseverat. Vide *Phrenitidem calenturam.*

Ut huic occurratur, si febris sit vehemens, phlebotomiæ ex brachio, pede, collo instituendæ, in hæmorrhoidariis hirudines mariscis admoventur, catamenia suppressa pediluviis, si fieri potest, revocantur, alvus clysmatis laxa servatur, juscula tenuiora conceduntur eo fine ut impetus sanguinis in caput factus, retundatur. Ast initio typhi castrensis & carcerum pulsus parvus est & à phlebotomiâ magis deprimitur ac delirium accedit cum majori asthenia.

7. *Paraphrosyne à pathemate* Plater. B.

Carolus VI. Galliæ Rex insolationem passus, & à quodam ignoto de periculo traditionis monitus, in delirium furiosum adactus fuit, spectra gladiis armata sibi fingens, omnes adstantes impetivit, percussit, per triduum mentis impos fuit.

Novi plures homines qui laudano tùm liquido tùm solido assueti cùm delusi à me & sumptâ pilulâ succi liquiritiæ laudano tinctæ in locum opii, ut ab eo desuescerent, in delirium incidebant cum pulsu parvo & virium languore. Novi Chirurgum qui assuetus aliquot drachmas opii deglutire, eò paupertatis redactus ut opium emere non posset, delirabat cum furore, & assumpto opio resipiebat.

Qui vino, aquæ vitæ, similibusque assueti sunt, si ab eis interdicantur ob febrem obortam, aut vulnus acceptum, pejus habent, delirant cum pulsu parvo, frequenti, siti, cephalalgiâ; quæ omnia evanescunt, si vinum, aqua vitæ similiaque cupita concedantur: horum exempla lege, *Essais d'Edinbourg Tom. VI, artic. 46, par Alexandre Monro*, quibus constat libram aquæ vitæ per singulos dies epotatam fuisse non solùm impunè, sed cum successu

ſucceſſu à vulneratis, qui hoc potu deſtituti furebant & pejus habebant, hoc aſſumpto à febre, delirio, aliiſque ſymptomatis immunes evadebant; erant autem illi ægri potatores vini ſtrenuiſſimi.

8. *Paraphroſyne puerperarum* Moriſot Deſlandes apud D. Puzos, Traité des Accouchemens, Préface pag. 44. A.

Delirium apud puerperas vel eſt hyſtericum vel apoplexiæ prodromus. Hyſtericum incipit à cephalalgiâ, ſed aliis hyſteriæ ſignis, præcipuè habituali mentis ad hyſteriam diſpoſitione, ut levitate, ſenſibilitate, vividitate, meticuloſitate, diſtinguitur; illud potu antihyſterico cardiaco tolli quotidiè videmus.

Verùm delirium obſcurum, per intervalla recurrens, licet lochia fluant, ſi ſuperveniat ſubitus capitis dolor quaſi à mallei ictu, ſi aurium tinnitus, convulſio faciei accedant, ſæpiùs in carum vel apoplexiam lethalem terminatur, maximè ſi officioſi adſtantes, abſtinentiam & cerebri vacuitatem incuſantes, cibum copioſiorem gravidæ obtulerint.

9. *Paraphroſyne calentura* Philoſoph. Tranſact. Stubbes n. 36. Art. 2; Collect. Academ. Tom. I, p. 140. A.

Differt à phrenitide calentura ex eo quòd ſit ſine pyrexia ulla, pendeat à ſaburra & vomitione ſanetur; fugax eſt delirium, juxta tropicum navigantibus familiare, ſubitaneum, lætum; in medio mari folia, arbores aut ſimilia ſibi videre videntur, interea ni caveant adſtantes in mare ſe projiciunt, nullus calor immodicus, lingua nitida eſt. Curatio; præmiſſo emetico, quo ſolo ſæpe delirium evaneſcit, præſcribitur diæta mediocris, & ſequenti die una aut altera phlebotomia.

10. *Paraphroſyne febricoſa*, Vandermonde Journ. de Med. Mars 1757. p. 195. A.

Alternis diebus adoleſcenti ſuperveniebat delirium quod catharticis, phlebotomiis, veſicatoriis, ſanguiſugis per duos menſes reſiſtebat, æger apyretos fermè, ſumma aſthenia proſtratus erat, venere exhauſtus; uſu verò kinkinæ feliciter profligatus fuit morbus.

11. *Paraphroſyne critica*, Preyſinger cap. 2. de diagnoſi. A.

Ea eſt quæ imminentem in acutis criſim denotat, coctione prægreſſa cognoſcitur, reliquiſque ſignis criticis præſentibus die critico, brevique ſubſequente evacuatione aut metaſtaſi critica ſedatur.

12. *Paraphroſyne hyſterica*, Ill. Lorry de Melancholia T. I. p. 78.

Eſt delirium, ſeu inſomnium vigilantis, per vices recurrens, ita ſimile ſomnambuliſmo cataleptico mulieris Ripeſaltenſis, ut in hiſtoria ab *Ill. Lorry* tradita, nil præter flexibilitatem artuum ceream deficiat, ut idem morbus ſit. Mulier ſcilicet parùm menſtruata, nondum Lucinæ labores experta, animo linquebatur, ſine ulla convulſione feroci, ſed obſcura primùm loquela dein claris diſtinctiſque vocibus aliquem è præſentibus alloquebatur, eum videbat, ejus vel minimos geſtus obſervabat, cum eo de quavis re poterat loqui, ſed uni ideæ intenta ad eam omnia revocabat; nullum alium adſtantem videbat aut vociferantem audiebat,

quod

quod vix credibile pluries vidi, non ſine ſtupore ſummo; hujus verò facti teſtes multi ſuperſunt; inexpectatâ morte mater ei abripitur, tum primùm cepit cum mortua imo ſepulta matre quaſi præſenti colloqui, ei tanquam interroganti reſpondere, hanc ſuppliciter exorare ut de ſanitate ſua curam ſuſcipiat, hunc vel illum medicum, utpote præſtantiorem accerſat; de futuro matrimonio, quæ tamen dudum nupta erat, ſaniſſimè & puellæ ad morem modeſtè loquebatur; objiciens plura, refellens alia, & quaſi in ſinum matris ſecreta multa effundens: uno verbo rectè omnino, imò & ingeniosè, de omnibus loquebatur, niſi quod circa tempus & præſentiam matris erraret. Illa mulier cæteroquin ſana erat, niſi quod ad minimum horreret ſtrepitum, ad viſa & audita expaveſceret amens. Illa demum in phthiſim lapſa eſt, aſt ubi primùm febricula oborta eſt, evanuit omnis tumultus nerveus. Hæc *Ill. Lorry.*

Mulier Rupiſaltenſis ſimiliter in acceſſu ſomnambuliſmi, omni ſenſu deſtituta, ita ut puncta, vellicata nihil ſentiret, alloquebatur nunc ſuum maritum, ut ut abſentem, nunc alium quem adeſſe imaginabatur, geſtu, tono vocis, oculis apertis, ut in ſtatu ſano pacato, loquelam comitantibus, ut bis obſervavi per ſemihoram; imò, ut narravit ejus conjux Medicus, cùm quidam Chirurgus eo tempore cubiculum ingrederetur, ea, quæ maritum præſentem nec videbat, nec audiebat, percepit Chirurgum quem hoſtem ſuum reputabat, & illo viſo maxima ira commota eſt; & quod ipſe non ſemel obſervavi, durantibus hiſce acceſſibus, modò pauliſper quieſceret, velut motitabunda, ſi flecterem ejus digitum, manum, brachium, vel extenderem, illæ partes ſtatum impoſitum retinebant, uſquequo geſticulandi neceſſitas eos artus à ſtatu cataleptico dimoveret: finito acceſſu nihil eorum quæ ante acta fuerant reminiſcebatur.

Huic affinis erat morbus puellæ decem annos natæ, pallidulæ, malique habitûs, quæ, referente *Ill. Lorry*, in quotidianas convulſiones inciderat, in quibus per plures horas ſuper lectum proſtrata, ſenſibus amiſſis, celerrimè, ſine ulla intermiſſione loquebatur, ingenium ætate majus oſtendens in dictis; ſedula mater miſellæ frontem comprimens eam ſublevabat, quâ preſſione ceſſante illicò convulſiones repetebant; feriantibus autem cæteris ſenſibus tanta erat tactûs ſubtilitas, ut ſi altera mulier huic preſſioni frontis ſolerter miniſtraret, ægra irata adverſùs matrem ſuam debaccharetur, uſquequò priſtinam ſtationem mater reciperet. Sunt certè in his morbis, ut in catalepſi ſomnambulæ phænomena, quæ non facilè crederet qui horum teſtis non fuit; nos autem quod vidimus teſtamur, ut pſychologia quondam perfectior evadat.

XVIII. AMENTIA; Græcis *Paranoia;* Latinis etiam *dementia*, *fatuitas*, *vecordia;* Gallis *Imbécillité*, *bêtiſe*, *niaiſerie*, *démence.* Ægri *amentes*, *dementes*, *imbecilles animo*, *fatui.*

Eſt ineptitudo ad rectè ratiocinandum, & judicandum: differt à moroſi

rosi seu stupiditate mentis, quia amentes objectorum impressiones sentiunt apprimè, non verò stupidi; ast amentes eas non attendunt, non curant, sed quasi omnino indifferentes prætermittunt, harum consequentias flocci faciunt, harum minimè satagunt; infantes minimè dementes sunt, etiamsi graves & serias res prætermittant, quippe frivolas & pueriles magni faciunt & crepundias suas attentè ac sollicitè curant; amentes verò omnia perinde negligunt, rident, cantillant, in iisdem circumstantiis in quibus sani de fame, siti, frigore gemebundi conquererentur; minimè iracundi, audaces ut maniaci, nec tristes constanter & meditabundi, ut melancholici.

1. *Amentia senilis*, *delirium senile; Etat d'enfance; Radoterie:* Græcis *Paragerao*, delirò; *lerema* & *paralemera*, à *lereo*, nugor, ineptio, unde fortè *delirii* etymon. L.

An propter rigiditatem fibrarum senibus familiarem, illi minus sensibiles sunt objectorum impressionibus, inde res etiam momentosas pro nihilo & nugis habent, nihili satagunt?

2. *Amentia serosa* Fabricii Hildani Centur. 4, observ. 10 de Hydrocephalo; Wepfer. exercit. de apoplexia hist. 4. C.

Licet hydrocephalus internus & laxitas cerebri morosim & soporosos affectus sæpiùs excitent, non minùs sæpe observatæ sunt copiosæ aquæ in cerebro amentiam cientes, & ex *Kerkringio* lanium expertum citante, oves fatuæ, quæ nec edendi nec bibendi sentiunt stimulum, post mortem apertæ, nil cerebri habere, sed hujus loco tantùm aquam continere compertæ sunt, & hæc est *fatuitas ovina Kerkringii obs. anatom. 46.*

3. *Amentia à venenis* Raii histor. Plantar. de stramonio pag. 707; J. Bauhini histor. Plantar. de Hyoscyamo; *Croco* Barrere observ. anatom. 3, p. 54, edit. 2, 1753; *à transfusione sanguinis*, Dionis. L.

Post varia symptomata ab assumptis radicibus seminibusve harumce plantarum ut ab usu opii non raró ægri amentes evadunt, ut retulimus dum de paraphrosyne; illa verò venena sanguinem dissolvere constat (ex observatis *ill. Hambergeri Diss. de Narcoticis*) qui sanguis potissimum cerebri vasa ingurgitat.

4. *Amentia à tumore* Plateri observ. lib. pag. 13.

Bonecurtius olim strenuus miles ictum capitis passus post tres annos mente imbecillus evasit, adeò ut nihil secundum rationem ageret, cibum nec peteret, nec per vim intrusum caperet, lectum non nisi coactus adiret, nec nisi interrogatus verba quædam, quæ ad rem minimè pertinebant, proferret: stillabat è naribus pituita aquea copiosa; ad mensam obdormiscens sedebat. Apertâ calvariâ insignis tumor globosus scirrhoso-fungosus, porri magnitudine, supra callosum cerebri corpus inventus est, aqua etiam in ventriculis cerebri inventa.

5. *Amentia ab hydatidibus* Panaroli Pent. 1, obs. 17. L.

Utrum à vesicis lymphâ turgidis, utrum à sero ex illis effuso pendeat

morbus, dignoſcere difficillimum & inutile, cùm nec inde diverſa curandi methodus innoteſcat.

6. *Amentia microcephala* Willis pharmac. rationalis. L.

A ſolito minori cerebri capitiſque mole parvitatem ingenii, judiciique imminutionem deducunt quidam Philoſophi, verùm conſequentia non videtur legitima, licet verum ſit quod apud hominem moles cerebri majorem relationem obtineat ad molem corporis quàm in ullo alio animali, ut oſtendit in *Act. Societ. Reg. Monſpelienſis Doctor Arlet.* In microcephalis organa omnia imaginationis non eſſe evoluta veroſimile eſt. Exemplum ejuſce amentiæ præbet puellula Noſocomii generalis, quæ *ſimia* vocatur ob capitis parvitatem & cum ſimiâ quamdam ſimilitudinem.

7. *Amentia ex ſiccitate* Boneti Sepulchret. Tom. 1, p. 260. L.

Civis Leodienſis poſt paraphroſynem furibundam fatuus & veluti repueraſcens evaſit: illi poſt obitum ſicciſſimum cerebrum atque in ſummâ parte digitis friabile, flavedine citreâ undique tinctum, inventum eſt.

Nota. Tres puellæ quæ hieme ſæviente iter in rhedâ faciebant, domum reverſæ per quatuordecim dies fatuæ evaſerunt; *Bartholinus* pelle vervecina calente ſingulis caput obvolvi curavit, eaſque reſtituit.

Quidquid itaque fibrarum medullarium cerebri flexilitatem tollit, ut ſiccando, coagulando, refrigerando, illud ſenſibilitatem exquiſitam adimere videtur, ſimulque rationem; verùm quæ nativam flexilitatem minuunt, ſeu ultra modum relaxant, ſenſibilitatis etiam nativæ multum detrahunt, unde mentis functiones tollunt.

8. *Amentia moroſis;* Græcis *Anoia;* Latinis *ingenii ſtupor*, *tarditas*, *ſtupiditas* Williſii cap. 13; *Stupidité*, *bêtiſe*. Ægri *blenni*, *bardi*, *ſtolidi*. L.

Eſt facultatis imaginandi, proindeque judicandi debilitas, tarditas, abolitio, ſine delirio, quæ an differat ab amentiâ ſeroſâ dubium eſt. *Vide Amneſiam.*

Magnum autem eſt diſcrimen inter amentes, & ſtupidos: amentes ſatis promptè imaginantur & memoriâ non carent, ſed malè judicant & ineptiendo, pleraque ſiniſtrè aut ridiculè agendo riſum adſtantibus movent: aſt ſtupidi imaginatione & memoriâ carent, nec bene nec celeriter capiunt dicta; non nugando ac geſticulando; ſed bardè & inſulsè ſe gerunt, ſunt hebetes, obtuſi.

9. *Amentia ab ictu.* L.

Vide apud *Borellum Centur.* 2, *obſ.* 73.

10. *Amentia rachialgica*, Cl. Bonté Journ. de Med. Nov. 1761, p. 317. L.

Ea ſuccedit Rachialgiæ, potiſſimùm melancholicæ.

11. *Amentia à quartanâ.* L. Vide Sydenham. Sect. I Cap. 1.

Eſt ea quæ febribus intermittentibus, curatis per phlebotomias & catharſes repetitas ſupervenit. Hanc ſpeciem paſſus eſt Monſpelii meritiſſimus Anatomicus ſexagenarius, qui per tres menſes rationis uſum recuperaverat

uſu

usu extracti de hyoscyamo albo, cujus drachmam demum quotidie vorabat, ab hoc verò coactus abstinuit, cùm in urbe hoc medicamentum deficeret: initio profuerat etiam usus Diascordii juxta *Sydenham* mentem præscriptus: hic morbus erat sine furore & audacia, potiùs cum lætitia, unde ad maniam non attinet, contrarium innuente *Sydenham.*

12. *Amentia calculosa*, Kerckringii Spicil. Obs. 36.

Is in semistulti seu amentis cerebro loco glandulæ pinealis quæ deerat invenit calculum pisiformem sero ventriculi innatantem. An à sero, an à calculo amentia penderet? Calculos in cerebro repertos narrant *Ephemerid. N. C. Dec. I, Ann. I, Obs. 26, Dec. II, Ann. I, Obs. 33 & 131.*

XIX. MELANCHOLIA, sic dicta à *melaina* nigra, & *chole* bilis; Hippocrati Aphor. 21 & 56 lib. VI *Mania* dicitur; Gallicè *Manie*, *Folie*, *Tic*, non *Mélancholie*, quæ mœrorem tantùm involvit, non delirium. Ægri vocantur *Melancholici.*

Character. Melancholici dicuntur qui uni potissimùm cogitationi constanter affixi circa semetipsos aut statum suum delirant, de cæteris objectis ritè ratiocinantes.

Qui vertigine, tinnitu, suffusione laborant non uni ideæ constanter inhærent, & eorum error non à cerebro, sed à cujusdam sensûs organo dependet, unde à melancholicis differunt.

Qui nostalgiâ, hydrophobiâ afficiuntur, quâdam cupiditate, vel aversatione continuò exagitantur, cùm melancholicis objecti cujusdam amor, vel aversatio non sint essentiales.

Qui addunt melancholiam esse cum mœrore & tristitiâ, illi omnes species suâ definitione non includunt, cùm sint veri melancholici morosi dicti qui felices se reputant: Maniaci verò de plurimis aut omnibus objectis promiscuè delirant, & apud eos non sola imaginatio, sed ipsa ratio vitiatur.

A phrenitide, cephalitide, paraphrosyne differt melancholia, quod est chronica, & apyreta; illi verò morbi acuti ac sæpe febriles; ab hypochondriasi & hysteriâ quod ab interni cerebri vitio, non partium cæterarum culpa deducendum sit delirium.

Non perversè ratiocinantur melancholici, sed à principio falso cui constanter inhærent consequentias suas rectè sæpiùs deducunt. Inclytum melancholiæ exemplum præbet fabula romanensis Don Quichotte à Michaele Cervantes ingeniosè scripta. Origo itaque hujus morbi est fortior & constantior attentio ad unam ideam, neglectis inde aut prætervisis cæteris circumstantiis, unde non respondent actiones liberæ hisce circumstantiis, ut in mente sanâ fieri debet, sed huic objecto cujus idea totam mentem detinet.

Galenici humorem atrabilarium, nigrum, fuliginosum; *Willisius* fluidum nerveum vitriolicum vel acetosum; Mechanici fibram nervèam cerebri magis tensam incusant, sed hæc omnia sunt gratuita.

 1. *Me-*

1. *Melancholia vulgaris* Michael Engelman differt. de melancholiâ 1754. L.

Novi Medicum qui ſanatus à ſynocho in eo delirabat quod ſe veneno affectum eſſe à pharmacopola crederet. Parochum, qui divitiis affluens ſe paupertate preſſum exiſtimabat; lecto affixus ut veſtibus parceret, omnia ſua munia intermittens, de cætero rectè ratiocinans. Novi mulierem quæ à domo ſua vel minimùm recedere non poterat ſine metu inexplicabili. Fuere qui ſibi caput vitreum; alii ex glacie confectum putabant, & conſequenter ad hanc opinionem ſe gerebant. Ludimagiſtri non pauci à puerorum educandorum curâ dementantur; viri ingenioſi, Poetæ celebres, ut *il Taſſo*, artifices præclari inter Pictores, Muſicos, &c, huic morbo fuere obnoxii. A zelotypia plures inſaniunt, unde ſpecies eſt apud *Williſium* melancholia zelotypa. Inter errores melancholicos accuſandus eſt qui olim vigebat epidemicè; *Punctum honoris* dictum, quo ad ſingularia certamina provocabatur honoris vindicandi gratiâ; quidam ſe teſtam putans timebat ne allideretur à vicinis: *Galenus.* Alter ſe gallum gallinaceum putans, cantum & alarum plauſum galli imitabatur; *idem.* Alter timebat ne Atlas gravatus ſibi mundi onus imponeret: *idem.* *Abenzoar* narrat quemdam ſe mortuum eſſe affirmantem.

Grimmius vidit alterum qui pedes ſuos ſtramineos eſſe credebat. *Trallianus* mulierem adducit, quæ digito orbem ſuſtinere imaginabatur.

Schad alteram, quæ nihil edere voluit, quia ſe pauperem putabat; Nemauſi vivit puella, quæ ſibi aſſidere continenter putat centurionem, quem odit, & qui ipſam rapturus eſt, qui centurio ante decem annos ipſi concubitum propoſuerat.

2. *Melancholia amatoria. Erotomania* Patholog. Method. *Amor inſanus* Sennerti. L.

Ea ſpecies à ſatyriaſi & nymphomaniâ in eo diſcrepat, quòd erotomaniaci non impudenter objecti amati amplexus cupiant, ſed è contra illud pro numine venerentur, omnibus ejus nutibus obſequioſi ac quaſi devoti, vitam in perfectionum illius admiratione ducant, ejus abſentiâ contriſtati, præſentia exhilarati, alimenta, ſomnum, negotia ſua parvi faciant; verbo, ſuam amaſiam eodem modo colant quo Dom Quichotte ſuam Dulcineam. Hoc delirio Ariſtotelem ipſum affectum eſſe, & ad thura ſuæ conjugi offerenda inductum, ferunt. Hoc laboraſſe ferunt Poëtæ celebrem Orphæum, qui ut conjugem ſuam recuperaret, tartara ſubire non dubitavit; quò enim non deducit inſanus amor? Salomon ad idololatriam uſque amore deſipuit. Lucretius philtro & amore dementatus, ſibi violentas manus intulit. Taſſo, alter Italorum Virgilius, Principis mulieris amore captus, per quatuordecim annos deſipuit.

Diſſimulatus amor cognoſcitur ex coloris ſubitâ mutatione, & pulſûs acceleratione ad conſpectum aut nomen objecti amati, quo ſigno *Galenus* & *Eraſiſtratus* hunc morbum celatum dignovere.

Si melancholicus amor cœlebs ſit, optimum eſt remedium hunc cum amaſiâ connubio jungi; ſi verò matrimonio locus eſſe non poſſit, auxilia moralia

ralia omnium ſunt efficaciſſima, inter quæ 1° preces & jejunium cæteris omnibus præſtant, teſte Evangelio; dein 2° gravium virorum monita, circa hujuſce veſaniæ dedecus, funeſtas ſequelas, ſanitatis ſcilicet, fortunæ, temporis, honoris detrimentum. 3° Longum iter ſuſcipiendum, ut monet in hiſce peritus *Ovidius;* omnia quæ objecti amati memoriam refricant abjicienda. 4° Otium fugiendum: *qui vis ſanari, res age, tutus eris.* 5° Vitia objecti amati detegenda, exaggeranda:

Exige quòd cantet, ſi qua eſt ſine voce puella,
Non didicit chordas tangere, poſce lyram:
Turgida ſi plena eſt, ſi fuſca eſt nigra vocetur,
Et poterit dici ruſtica, ſi qua proba eſt.
6°. *Hortor & ut pariter binas habeatis amicas,*
Alterius vires ſubtrahit alter amor.
Intrat amor mentes uſu, dediſcitur uſu.
Qui poterit ſanum fingere, ſanus erit.

7° Fugienda alimenta quæ ſemen adaugent, ut chocolata, piſtaciæ, pinei, victus lautus, piperata, &c: vinum verò ea doſi quâ curas abigit, prodeſſe poteſt.

Huic aliiſque animi morbis ſanandis ac prævertendis, adeoque felicitati etiam temporali aſſequendæ nil aptius eſſe ſummi numinis amore, argumentis geometricâ ſoliditate præditis, fuſè evincit *Ill. Cheynæus, Cap. VI de animi affectibus, n° 21:* ex hoc amore etenim, pergit ille, ad perfectionum Dei imitationem nos componeremus; & inde odium, malitia, luxus, libido, ignavia, aliaque mentis vitia, morborum corporis fœcundi fontes exareſcerent.

3. *Melancholia religioſa* Cheynæi, de ſanitate tuendâ, pag. 200; *Melancholia ſuperſtitioſa.* Proſper. Alpin. de morbis Ægypt. Foreſti, libr. 10, obſerv. 24. Williſ. cap. 11, pag. 245. C.

Conſiſtit in alto mœrore & immodico judiciorum Dei metu, ſimulque defectu dulcis illius fiduciæ, quam ejus paternæ clementiæ debemus.

Illa utplurimùm melancholia accidit illis qui fractum infortuniis animum aut corporearum voluptatum tædio affectum, voluptatibus quas verè ſuis cultoribus ſpondet Religio, recreare cupiunt. Hominis verè pii eſt Deum præ cæteris omnibus diligere, infortunia tanquam merita pœnitentiæ inſtar accipere, & viriliter, ut bona, & ad noſtram perfectionem à Deo immiſſa, ſuſtinere, interea de optimi Patris nos tunc caſtigantis miſericordiâ minimè dubitare, eique in lætitiâ ſervire. Melancholici è contra veræ religionis ignari, quo ſe vertant neſcii, fluctuant incerti, indociles, ſuperſtitioſi & meticuloſi ſunt nonnunquam, & ad ultimam deſperationem rediguntur; alii ut inter Sanctos à plebe habeantur, ut narrat *Alpinus* de Ægyptiis, in locis aſperis vivunt, miſerias mundi prædicant, divitias, voluptateſque ſpernunt; cœlibes quidem honeſti, religioſi vivunt, ſed à verâ religione longè abſunt; horum corpora nigra, ſqualida, gracillima, mumiis arefactis ſimilia ſunt; ſuos ſic diabolus habet martyres.

Hanc melancholiam avertunt non qui imaginationem ſpectris, phantaſmatiſque terrefaciunt, ſed qui potiſſimùm optimis veræ religionis documentis mentem imbuunt.

Vidi delirium in muliere piâ de ſuâ ſalute deſperante, quæ eò devenit, ut dimiſſis domeſticis ad trabem cubiculi ſui laqueo ſe ſuſpenderit. *Luſitanus* verò ſuum ægrum hoc artificio in rectam rationem revocavit. Angelus quidam aut ejus perſonam agens amicus detractis priùs tegulis, læva accenſam facem gerens, dexterâ gladium, melancholicum noctu evigilavit, eique omnium quotquot patraviſſet ſcelerum veniam à Deo datam denuntiavit, unde æger ſecuritati & ſanitati redditus eſt.

4. *Melancholia argantis. Melancholia ægrorum imaginariorum* Franciſci Chicoineau Archiatrorum Comitis, in Diſſertatione, an ægrotantes imaginarii ſolâ diverſitate idearum ſanandi ſint? anno 1713. *Maladie imaginaire.* L.

Ægri imaginarii, quos bellè deriſit Moliere, ſunt illi qui corpore bene valentes ſe ob momentaneos affectus in mortis periculo verſari conſtanter judicant, unde mœſti, queruli, omnes Medicos ſuis conſultationibus divexant, vel de ſorte ſuâ deſperantes ſolitudini ſe addicunt, ubi indeſinenter deflent; vel ad abigendum morbum, pravum quoddam & damnoſum vitæ genus eligunt, & gravioribus malis inde ſe exponunt. Differt ab hypochondriaſi hæc melancholia, quòd nullo morbo corporeo laborent melancholici illi, aſt multiplici laborant hypochondriaci, ut flatulentiâ, ructibus acidis, ſpaſmis, qui ſimul hanc melancholiam ſibi adjunctam habent, unde vulgò, ſed immeritò, confunduntur.

Imaginarii ægroti nunc ſe tales præbent quales ſunt, & cum vultu florido, viribus integris, indefeſſâ loquacitate, de vertiginoſâ & fugaci cephalalgiâ, de fictitiis in capite aut pectore ſymptomatis, tanquam promptam ſibi mortem allaturis, de debilitate ſummâ, fortiſſimè, eloquentiſſimè per totam diem conqueruntur, vel ſi ab eo quem conſulit ſe deridendum fore expertus metuat æger, Ille ſe firmum intrepidumque mortis contemptorem ſimulat, atque brevi ſtylo, vociſque ſono familiari, ſymptomata ſua enumerat, ita ut veram eſſe ægritudinem facilè incautus exiſtimet, ſed ſi facilem aurem præbeat auditor, jam narrator perſonam fictam diù non ſuſtinet, & ad luctus, mœroremque ſuum revertitur.

Itaque hoc ſigno potiſſimùm imaginarius morbus cognoſcitur, quòd dùm melancholicus de graviſſimis capitis, cerebrique læſionibus conqueritur, ut de turbâ, vertigine, vaporibus, hæc diſtinctè, eloquenter, nitidè depingat; cùm ſummam debilitatem ſe experiri affirmat, illud pectoris, vociſque robur exhibet, illum vultum & colorem præfert, quæ cum ſtatu depicto minimè conſiſtere poſſent.

Sunt qui ut curas abigant, rationem exuere conantur, & idcircò ſe vino, veneri, ignaviæ, ludo, vel alicui vehementi affectui ſe dedunt. Sunt qui moroſi, contentioſi, deſperabundi, millies mutatis & Medicis & remediorum generibus, morbum ſuum obſtinatè ſilent, interrogati renuunt,

mortiſque

mortisque certæ, ut putant, & imminentis formidinem altâ mente recondunt, iique utplurimùm insanabiles sunt, & ad maniam vergunt.

Huic morbo divites, otiosi, lautè viventes, ingeniosi; rarissimè verò pauperes, laboriosi, negotiosi, hebetes, obnoxii sunt; pueri nunquam, rarò senes, sæpius ætatis consistentis viri ac mulieres.

Prædisponunt ortus à parentibus hypochondriacis, studia immodica, educatio effeminata.

Excitant verò hunc morbum acres & attentæ meditationes circa suam valetudinem, philautia nimia, pulsûs sui frequens exploratio, levis Anatomiæ & Medicinæ cognitio, medicaminum ab incauto Medico suasorum usus, quæ omnia ideam morbi imaginarii excitant, revocant, fovent.

Curatio hujus morbi frequentissimi & pertinacissimi ingeniosum & prudentem exigit Medicum, qui eò tantùm collimet, ut animi attentionem à morbo dimoveat, aliòque distrahat; verùm difficillimum est persuadere illis ægrotantibus morbum ab imaginatione læsâ, à præjudicatâ opinione pendere: sæpe Medicus, ut eò deveniat, ægri erroribus assentiri se fingat, ut fortiùs eos errores impugnet; imò ægrum astutè debet adducere ad ea, quæ ideas novas à morbo longè remotas excitant, adeoque ab omni medicaminum genere eum dimovere: suadeantur itaque festiva spectacula, amicorum colloquia, ludicræ concertationes, exercitia corporis jucunda, ut ambulatio, cantus, concentus Musici, venatio, sed potissimùm peregrinatio facta equitando, vel vectura ex navi, rhedâ, concurrente simul sobrietate: & denique si ea omnia inutilia fuerint, utile erit ægro, si, gravi quodam superveniente negotio, vitæ, honoris, fortunæ discrimine, priorem ideam dimittere cogatur.

5. *Melancholia moria* Nenteri, Tabul. 171; Horat. Epist. 2, lib. 2. *Moria* Erasmi, Boileau, Despreaux, Satyre 4, vers 103. L.

Est ea species læta & jucunda, in quâ se cæteris hominibus feliciores existimant ægri, alta quæque spirant, & se Principibus, Regibus, imò Diis pares autumant.

Fuit homo ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire tragœdos,
In vacuo lætus sessor, plausorque theatro,
Hîc ubi cognatorum opibus, curisque refectus,
Expulit helleboro morbum, bilemque meraco,
Et redit ad sese: Pol me occidistis amici,
Non servastis, ait, cui sic extorta voluptas.

Hæc facetiùs reddidit Gallicè *Despreaux*, *Satyr. 4.*

Alexander adulatorum encomiis delusus, se Deum putaverat; verùm accèpto vulnere ex cruoris effusione suum errorem agnovit, quippe Deos, non cruorem, sed alterum liquidum in venis habere pronunciaverat *Homerus.*

Scholaris quidam per vicos currens, clamabat se Gallorum Regem anno 1503. Qui se Jovem existimarent inventi sunt, ut Salmoneus, curru supra

pra pontem æneum agitato, tonitrua imitans; *Virgil. Æneid. lib. 6.*

Vide ſimile exemplum à daturâ excitatum, & temulentis familiariſſimum, ubi de Paraphroſyne & Dæmonomaniâ.

6. *Melancholia attonita* Bellini, de Melancholia, pag. 380. L.

Vidi in Noſocomio generali veſanum quadragenarium, qui dudùm demens conſtanter tacebat, per multum tempus immobilis & velut ſtupidus, per ſeptem dies cibum & potum renuebat, & cum minis eum coegiſſem ad ſorbendum juſculum, ipſe juſculum aliquandiù in ore vel œſophago detentum, voluntariò rejiciebat. Cadavere aperto inveni omnia exſucca, ſanguinem viſcidum, & cerebrum maximè firmum ac compactum.

In hac ſpecie æger loco non movetur, imò nec ſitu; ſedens nunquam aſſurgit, ſtans nunquam ſedet, jacens vix unquam ſe erigit, nec pedes agit, niſi ab adſtantibus promoveatur, & loco pellatur; hominum frequentiam non fugit, interrogatus non reſpondet, licet dictis animum advertere videatur; monita nihil curat, ac ſi ſurdus eſſet, objectis viſui & tactui non attendit; quaſi cogitabundus & cogitatione aliarum rerum diſtractus dormit, vigilat per intervalla, cibum ori admotum comedit, potum haurit. Rariſſima morbi ſpecies nec à *Sennerto* viſa, ſed à *Jano*, *Medico Electoris Saxoniæ* ſemel in viro triginta annos nato, obſervata: is judiciorum Dei terrore percuſſus, per quatuor menſes autumno & hieme hoc morbo laboravit, & demùm ad ſe rediit. Deſcriptio verò optimè quadrat cum deſcriptione meâ mox memoratâ.

Architectus Barcinonenſis, 37 annos natus, mœrore ob ærumnam affectus, incidit ante annum in melancholiam attonitam: is continuò timet & patriam fugere meditatur, inquiſitionis metu & conjugis odio motus: is conſtanter ſilet nullique interrogationi reſpondet, nec geſtu, nec voce; raró ſignis manus aut oris mingendi vel alvi deponendæ neceſſitatem indicat, audit tamen & intelligit; minis coactus manducat & bibit, aſt dein inceptum paſtum vix intermittit; unam aut alteram horam noctu dormit, reliquo tempore immotus manet, oculis apertis; pulſus bene ſe habet, vires conſtant. Fruſtrà phlebotomiæ, veſicatoria toti capiti admota, emetica, aquæ Bellilucanæ potæ & irrigatæ, nec non ptiſana ſudorifica &c. adhibita ſunt. Suaſimus uſum moſchi, camphoræ, balnea frigida, remedium *Ill. Locheri*: & veroſimile eſt inſitionem ſcabiei in ſimili caſu feliciter tentatam cæteris præſtantius fore remedium.

7. *Melancholia errabunda* Bellini, Montalti, &c. *Leucomoria* & *paſſio hydrolcos* Græcis. *Cutubuth* Arabibus. *Chalrab* quibuſdam. L.

In hac æger, ne per horam quieſcere neſcit, ſed cogitur hùc & illùc continuò vagari, neſciens quò vadat; timidior eſt omnibus melancholicis, hominum frequentiam fugiens, noctivagus, per ſepulchreta, per ſolitudines; nec ſcit unquam quid fugiat, quid quærat, quid velit. Corpus ſiccum & aridum, oculi concavi, ſine lachrymis, exſucci, ſitis aſſidua, lingua

gua arida, color corporis citrinus, ulcera non rarò in cruribus, quæ non consolidantur.

A tribus annis hoc omnino morbo laborat mulier septuagenaria Monspeliensis epileptica, ex quo ad curandam epilepsiam sumpsit per triduum magnam dosim hepatis lupini exsiccati, illa non quidem hominum consortium fugit, nec ulceribus tibiarum afficitur, sed de cætero omnino quoad colorem, habitum, & quietis intolerantiam, est optimè à *Bellino* depicta. Inquietudo est, & veluti tædium intolerabile, quo fit ut continuò locum mutet, sui ipsius pertæsa, secum habitare minimè valens, tristissima, siti continua, & oris siccitate divexata, macilenta, de cætero timida, minimè delirans, rariores & multò minores epilepsiæ insultus patiens, sed melancholiâ illâ errabundâ miseriùs multò divexata, quàm quis facilè crediderit; juscula refrigerantia, ptisanæ nitratæ, aliaque in casum fuere adhibita; & miror quòd à tanto malo nondùm erepta fuerit.

Rarissima est etiam hæc species, & à nullo Neoterico observata aut recognita, nisi *Ephemer. Natur. Curios. Decad. 2 ann. 5 append.*

8. *Melancholia saltans* Mezeray Histoire de Charles V.

In Hollandia viguit anno 1373 morbus epidemicus, quem *choream Sti Joannis* vocaverunt; plebei hoc tentati vestibus abjectis & nudi, floribus coronati, restim ducentes, per vicos & templa saltando, cantando, currebant usquequò plures anhelosi humi procumbebant; ita intumescebat illis abdomen, ut plures crepuissent, nisi vinculis coercita foret ea intumescentia. Malum in adstantes nimis attentos serpere credebatur, & diaboli operationibus tribuebatur, unde ad exorcismos confugêre multi. Huc attinet *Anteneasmus* mirabilis *Guillerini*, *Specul. historiar*: Huc *Enterastici Herodoti*; *Membrorum saltuosa dispositio* Arabum.

9. *Melancholia hippantropica* Patr. le Comte, Lettres édifiantes, &c, Zoantropicæ varietas. L.

Sinensis quidam persuasus fuerat à Sacerdotibus seu Bonzis, fore ut sua anima migratura esset post mortem in corpus veredi, jussa Imperatoris in Elisios campos translaturi; eum proinde hortabantur ad rectè currendum, abstinendum à morsu, calcitratione, &c. Bonus ille senex turbulentos somnos vix capiebat, cùm se ephippio instructum & fræno, jam ad veredarii flagrum profecturum credebat; ast expergefactus sudore diffluens, num equus esset an homo dubitabat. Conversus in Christianam Religionem, resipuit.

10. *Melancholia Scytharum* Hippocrat. de aëre, aquis, &c. L.

Divitiores apud Scythas erant illi qui equitando mercari soliti erant; cùm autem nullis stapedibus uterentur, crura pendula erant, & genitalia diù compressa, unde ineptitudo ad generationem, quo perspecto contristati se à Diis afflictos hoc morbo reputabant, & in mulieres conversos: undè muliebria vestimenta induebant, colum ac fusum tractabant, à plebe superstitiosâ simul colebantur, metuente ne quid simile à Diis pateretur; pauperes verò, utpotè minimè equitantes, ab hoc morbo erant immunes.

Cura Scythica erat larga, & ad animi deliquium facta missio sanguinis ab arteriâ aut venâ temporali, quâ ulteriùs debilitati pejus habebant.

11. *Melancholia Anglica*, vulgò *Tædium vitæ*. Lege Comœdiam D. Gresset, cui titulus est *Sydney*. C.

Puellæ Milesiacæ quondam delirio singulari actæ tantâ mortis cupiditate ardebant ut turmatim se laqueo suspenderent, nec motivum quisquam agnoscebat; tandem sapientis civis consilio Senatus Edicto jussit, ut quæ prima suicida reperta foret, ea mortua omninò nuda in mediâ plateâ exponeretur: quo decreto illicò puellarum furori finis factus est: *Plutarchus*, *des vertueux faits des femmes*, *Tom. I.*

Simili melancholiâ actæ mulieres Lugdunenses, referente *Primerosio*, se turmatim aquis immergebant, & iis suffocatæ peribant.

Apud Anglos etiam frequens est suicidium ob tædium vitæ, quo capti languidi, mœsti, omnium remediorum pertæsi, res suas componunt, testamenta scribunt, amicis per epistolas dein transmittendas valedicunt, & deinde laqueo, veneno, vel alio modo vitæ suæ finem imponunt; quod criminis genus admittunt illi qui religionem omnem exuerunt, & ita debili sunt animo, ut ærumnas vitæ humanæ sustinere nequeant: apud Gallos hoc scelus lege prævertitur, quâ sancitum est ut suicidarum cadavera carnificis ductu in crate pœnariâ per vicos & compita trahantur.

Pluribus maniacis melancholicis suicidium familiare est; ast melancholia Anglica in hoc discrepat ab aliis, quòd sine ullo furore, aut gravi ærumnâ, ex solo vitæ tædio tranquillè mori decernant; quod Chiliarcha Townshend solo voluntatis imperio coram Medico Cheynæo exsequebatur, post mirum suæ veluti voluntariæ resurrectionis specimen.

12. *Melancholia zoantropia. Lycaon* Aetii. *Galeantropia*, *lycantropia* Auctorum. L.

Domus cujusdam religiosæ omnes puellæ singulari laborabant melancholiâ, quâ percitæ quâvis die determinatâ horâ, se feles esse reputabant, & felium vocem imitando concentum efformabant: Refert *D. Raulin*, *des maladies vaporeuses*. Vide *Singultum epileptico-maniacum* huic morbo affinem.

Lycantropum se vidisse testatur *Forestus*; plurium historiam refert *Schenckius*. Galeantropum ipse vidi, qui canis aspectum horrescebat.

Verùm notari meretur artificium quo quidam sanati sunt melancholici, qui scilicet se ranas in ventriculo gestare putabant; assumpto ex jussu Medici emetico sanati sunt, clàm immissis ranis in craterem in quem vomitu rejectæ colligebantur materiæ; alii qui in capite cuniculos se habere existimabant, factâ incisione cruciali, & exhibitis cuniculis cruentatis quasi ex vulnere extractis, ab errore suo liberati sunt.

Qui lupo vel cane rabido demorsi sunt, ab hoc delirio non sunt immunes, quo lupum aut canem ululatibus suis imitantur, teste *Cœlio Aureliano*, & aliis; verùm rarum est illud hydrophobiæ symptoma.

Artificio quodam *Zacutus Lusitanus* sanavit olim melancholicum, qui se perpetuò frigere arbitrabatur; & vidimus hic Gratianopolitanum simili deli-

rio per annos etiam calidiſſimos detentum ; ipſum ſpiritu vini madidâ pelle lanigerâ cooperuit, & accenſo ſpiritu per ſemi-horam calefecit ad combuſtionem uſque *Luſitanus*, unde lætus & tripudians ſe jam nimis calere exclamavit æger, atque brevi convaluit melancholicus.

Quidam ne omninò caput ſe habere putabat ; ad quem ſanandum *Philotimus* excogitavit pileum plumbeum, à quo gravatus caput ſe habere intelligeret : *Aëtius*.

Duos lycantropos ſe vidiſſe teſtatur *Donatus ab Altomari*, qui per avia vagabantur, cadavera humana, aut partes eorum ſecum geſtantes ; de cætero luridos, ſiccos, aduſtos, ſitientes eos depingit, ut lucomoriam omninò referant.

13. *Melancholia enthuſiaſtica* Pauli Æginetæ. *Enthuſiaſmus*. Ægri, *numine afflati*. C.

Quidam verò etiam putant ſe ab aliquibus poteſtatibus majoribus impeti, & futura prædicere, velut numine afflati, quos etiam privatim *numine afflatos* nominat *Paulus Ægineta*. *Paracelſus* exiſtimabat ſe in acinacis capulo ſuum azoth, ſeu genium ſuum gerere. Mulieres fatidicæ, quibus ſtipat erraibant Gebennenſes fanatici, ſe cœlitùs afflatas putabant, futura prædicere, abſcondita cognoſcere ſe jactitabant ; has verò prophetias non priùs edebant quàm epilepſiæ paroxyſmum ſimulatum paſſæ forent ; itaque humi proſtratæ, mirum in modum ſe exagitabant, & ad ſe reverſæ futura prædicebant. Mirabilia ſimiliter prædicant de enthuſiaſtis, qui *convulſionarii* hodiè dicuntur. Vide *Hecquetum*, *Naturaliſme des convulſions*.

Forolivii *D. Cavalier M. D.* vidit quatuor hydrophobos, qui mortis ſuæ diem, imò horam, prædixerant, & prædictâ fermè horâ animam efflarunt; Vidi ipſe Taraſcone ſexagenarium qui ante menſem mortis ſuæ determinatum diem prædixit, & epiala dein correptus die prædicta occubuit.

14. *Melancholia phrontis* Hippocratis ; *phrontis nouſos chalepe* Lib. II. de Morbis ; *Curæ gravis morbus*, Foëſii pag. 486 ; *Maladie ſoucy*. Le Clerc Hiſt. de la Med.

Viſcera veluti ſpinarum aculeis pungi videntur, anxietudo ipſum invadit, lucem & homines refugit, tenebras amat, metus corripit, ſeptum tranſverſum exteriore parte intumeſcit, ad contactum dolet, expaveſcit, in ſomnis terriculamenta & formidanda cernit, quandoque & mortuos : morbus hic interdum plurimos vere prehendit. Veratrum huic propinato & caput purgato ; poſt capitis purgationem catharticum exhibeto, poſtea lac aſininum : cibis quam pauciſſimis, niſi infirmis fuerit viribus, utatur, iiſque frigidis & alvum laxantibus, non acribus, non ſalſis, non pinguibus, neque dulcibus : calidâ non lavet, neque vinum bibat niſi multâ aquâ dilutum, neque ſe exerceat, neque deambulet ; quæ cùm fecerit, temporis ſucceſſu morbo liberabitur, at niſi diligentem curam adhibueris, ad mortem uſque comitatur. Hactenus *Hippocrates*.

Hic morbus rectè intellectus eſt melancholiæ ſpecies non rara, in hoc diverſa à cæteris quod æger minimè deliret, niſi ſummus profunduſque mœror

ror ſine cauſa evidenti accedens delirium dicatur; mœror ille ſponte accedens eſt ſpina viſcerum metaphorica ; æger quotannis hoc prehenditur & per menſem unum alterumve inſomnis , inappetens , ſolitudinis amans, debilis , omnem coetum refugit , atque hujus morbi cauſam ſe ignorare fatetur, apyretus ſtans , continuo cogitans , timet ne aliis faſtidium moveat , domi ſe continet. Cura Hippocratica minime mihi arridet quoad helleboriſmum & abſtinentiam ab ambulatione , à balneo ; de cætero feliciter adhibetur.

XIX. DÆMONOMANIA. *Démonomanie , rage.*

Eſt delirium vel ſincerum vel ſimulatum , quo magi , ſagæ , maleficiati, ſæpiùs præſtigiatores ſe tanquam dæmone obſeſſos aut poſſeſſos oſtendunt.

1. *Dæmonomania ſagarum.* Delrio Diſquiſit. magicæ. L.

Eſt delirium eorum qui ſe arte diabolicâ & pacto cum dæmone convento , quid miri præſtare poſſe exiſtimant , indeque auctoritatem apud idiotas ſibi conciliant.

Tales ſunt illæ vetulæ , quæ faſcino recens nuptos ligare , morbo infantulos tum afficere , tum liberare ſe poſſe imaginantur. Paſtores qui ſe , ſuoſve arietes cum ridiculis cæremoniis dæmoni devovent , ut gregem reſiduum à lupis eripiant , ut monetam volantem ſeu inamiſſibilem obtineant ; quæ omnia in faſcinatis & faſcinantibus ſunt vera deliramenta , quibus puerorum & credulorum animos deludunt aniles fabulæ , maximè ſi philtra & venena dementantia concurrant. Certum eſt enim quod oleum ex ſeminibus daturæ elicitum temporibus illitum , vel peſſarium podici noctu inditum , hæc ſomnia prædiſpoſitis excitent. Simili peſſario ex ſeminibus ſtramonii & ſebo paſtor Gallo-Provincialis , referente *Gaſſendo* , ſe muniebat cubitum iturus qualibet die Sabbati , unde ſomniabat ſe ad impurum dæmonum cœtum viâ camini deveniſſe , & ibi hirco præſidi litaſſe : *vide* quæ *de paraphroſyne magicâ* diximus. Hunc morbum in Pomeraniâ familiarem dicit *Hoffmannus. Rufus* , Auctor ſæculi ſecundi , primus hujus morbi meminit.

Fuere qui ſe diabolum in viſceribus gerere , qui cum eo decumbere , conventicula celebrare adeò ſibi perſuaſerunt , ut in ſuppliciis contra ipſos olim decerni ſolitis , id ad ultimum vitæ ſpiritum affirmaverint : *Vide Act. Med. Berolin. Decad. 1. volum. 4.* & *Ephem. Natur. Curioſ.* paſſim.

2. *Dæmonomania , Vampiriſmus* Tournefort Iter in Indias Orientales.

Vampiri activi ſunt vel paſſivi. Activi ſunt quidam præſtigiatores , qui ob fines ſibi cognitos cadavera recens ſepultorum exhumant , & vulnerant , atque eorum cruorem tertiâ die utplurimùm putrefactum , adeòque fluidiſſimum effluere ſinunt , & vulgò ſuxiſſe dicuntur : paſſivi ſunt illi , vel vivi vel mortui , in quibus talis ſcena luditur ; horumce præſtigiorum rumore commoventur ita populi , ut urbem deſertam inde factam viderit *Tournefortius.* Plura videſis in Vampirorum hiſtoriâ non dudùm evulgatâ.

3. *Dæmonomania ſimulata. Corybantiaſmus* Encyclopediæ, T. 3 ; Hiſtoire des Diables de Loudun, 1636 ; Bayle , Diction. ad Broſſier.

Conſtat

Conſtat ex Evangelio olim plures homines, ſummi Numinis permiſſu, à diabolo obſeſſos fuiſſe, unde Sancta Eccleſia Catholica ad eos liberandos exorciſmis uti conſuevit; verùm non minùs certum eſt plures malitiâ aut moroſitate ſingulari ad ſimilem obſeſſionem ſimulandam frequenter induci, quod apud adoleſcentulas & vitæ religioſæ addictas ſæpiùs obſervatur: illæ ut quamdam turpitudinem vitæ occultent, iſtæ ut ſanctimoniæ famam ſibi concilient, quædam ut aliis impunè noceant, imò ut de ſe magnum rumorem ſpargendo credulos ludibrio habeant.

Præſtigia quibus utuntur ſunt diverſiſſima; aſt ſæpiùs futura prædicere, abſentia proſpicere, linguas ignotas intelligere, morbos anomalos potiſſimùm convulſivos experiri, vires portentoſas exerere; ad aquæ luſtralis aſperſionem, rerum ſacrarum aſpectum cruciari, ululare. Eò autem aſſurgit plurimorum vafrities & malitia, ut non ſolùm plebi, ſed etiam & Sacerdotibus & Medicis imponant illæ præſtigiatrices, ut ferro & igne probatæ ſuas fraudes confiteri vix cogantur, adeòque ad eas confundendas neceſſum eſt ut à viris acuti ingenii diverſis modis ſummâ cum aſtutiâ examinentur, circa quæ vide quæ de epilepſiâ ſimulatâ diximus.

Celebris eſt hiſtoria Urſulinarum Lauduni apud Pictones. Monachi hujus urbis oderant parochum Urbanum Grandier, virum paulò elatioris animi, & dotibus tùm animi, tùm corporis ſuperbientem; illi has religioſas induxerunt, ut aſſererent ſe à Granderio faſcinatas, & ejus afflatu diabolum ſuſcepiſſe: quid non religio potuit ſuadere, maximè ſi cum amore repulſo ad hunc perdendum parochum & Magnatum & Monachorum invidia conſpiraverint; eò demùm devenit furor, ut igne damnatus ſit parochus, atque cùm Sacerdos impius, qui eum ad ſupplicium deducebat, crucifixum ferreum candentem oſculandum huic miſero præberet, is renuentis parochi metus pro ſignis diabolicæ poſſeſſionis plebi venditabat.

Interdùm pro dæmonomaniâ verâ ſumitur delirium febrile, cujus erroris exemplum præbuit monialis Pariſina candore & pietate inſignis mihi cognita; hæc Theologicis Doctrinis imbuta, Latinam Linguam clam addidicerat, & nuper à fratre ſuo eruditiſſimo elementa Græcæ Linguæ ſecretò pariter hauriebat; hanc invaſit ſynochus, caputque tentavit, unde delirans hæc virgo ſermones græcos & latinos miſcuit, quos priùs ipſi ignotos exiſtimabant cæteræ moniales; hinc faſcinatam & obſeſſam judicarunt, uſque quò frater ejus rure reverſus delirii Græci & Latini rationem reddidit.

Dæmonomania ſimulata detegitur dolis pro re natâ diverſis. Sic *Ill. de Haen* ſanctæ Crucis imaginem involutam dæmonomaniacæ ſimulanti applicans ad contactum, vel aquam communem, quam luſtralem eſſe fingebat, aſpergens, vidit eam decipi & ſuam fraudem prodere: tunc autem eam nefariam toties aquæ amphoris injectis irrigari juſſit, quoties ſua præſtigia iteraret. Alter verò Medicus in ſimili caſu phlebotomias ſimul ex pede & brachio ad ſyncopem uſque præſcribebat, ut nefariam præſtigiatricem plecteret: alii verberibus dæmonem abigere tentarunt.

Minimè aſſentimur *Friderico Hoffmanno*, aliiſque Medicis Germanis, qui

uno ore cum plebe Gallicâ contendunt magos & ſagas hodie dari, qui verè diabolo obſeſſi & poſſeſſi & ab illo inſtigati patrant mirabilia. Dæmonomaniæ ſinceræ ſigna plura ab *Hoffmanno* tradita ſunt; 1° non ſolùm horrendæ vociferationes, geſtuum deformationes, admirandæ & inſolitæ corporis motiones; ſed 2° mirificæ convulſiones ſubitò ſine prævio morbo accedentes: 3° Blaſphemia, verbi divini abuſus, obſcœnitas verborum: 4° Rerum ſecretarum & præſertim futurarum notitia & revelatio: 5° Peregrinarum linguarum ſcientia: 6° Robur inſolitum: 7° Singularium rerum ut crinium, ſilicum, &c, vomitio, ex oculis, aure rejectio cum horrendis ventris torminibus &c. Dudùm Senatus Gallici, qui magos & ſagas igne damnabant, hodiè tanquam miſeros inſanos dimittunt, niſi eorum maleficia, blaſphemationes, aliaque malitiæ ſpecimina plectant. Non dubitamus tamen quin olim Deo permittente à Dæmonibus plures obſeſſi fuerint, verùm cum *Sancto Athanaſio* putamus, *ex quo tempore verbum Dei apparuit ſpectra hujuſmodi & ludibria ceſſaviſſe.* Et omnes pythoniſſas, magos, ſagas, faſcinatos, vel morbo à cauſis phyſicis orto laborare, vel eſſe deceptos aut impoſtores qui parùm cautos ſuis præſtigiis deludunt. Ridemus itaque credulitatem *Bodini* & dolemus ſortem tot millium veſanorum quos ſæculis elapſis, referente Nicolao Remigio, Senatus Burdigalenſis, Rothomagenſis, Toloſanus flammis addixit, qui in morotrophio tantùm erant cuſtodiendi.

Præſtigia mira videbis *Journ. de Med. Avril 1757.* p. 244, de muliere ventriloqua ſonum tympani flatubus abdominis imitante, & *Mars p. 165* de puella ex cujus corpore paſſim acus innumeræ extrahebantur.

4. *Dæmonomania à vermibus* Cardani. L.

Plura ſunt exempla ægrorum qui pro dæmoniacis habiti lumbricis & tæniis tantùm exagitabantur, & triſmo, tetano, delirio, aliiſque miris ſymptomatis vexabantur; plebs autem dæmoni, ſagarumque faſcino tribuit illa ſymptomata dira, quorum nexum & cauſam non intelligit, ut convulſiones, clamores, diſtorſiones, deliria quibus obnoxii ſunt verminoſi; ea verò omnia catharticis, emeticis & anthelminticis feliciter auferuntur.

5. *Dæmonomania fanatica*, vide Diſſertationem ſub præſidio D. Rideux Profeſſ. Monſpel. ventilatam: An fanatiſmo verbera?

Quot furores, incendia, bella, cædes excitaverit multoties falſus erga Religionem tùm veram, tum falſam zelus, plures teſtantur hiſtoriæ. Primi fanatici Helvienſes ſolo ſuo afflatu catapultarum ictus, quibus crudeliter turmatim trucidabantur, eludere ſe poſſe putabant; miſerabile delirii genus.

Fanatiſmus ad incredibilia faſcinora millenos noſtrâ ætate compulit, & ad patibulum, ignemve deduxit; ita ut peſtis nulla majores ſtrages ediderit: lege hiſtoriam Fanatiſmi D. Brueys Monſpel. Ideo hæc refero ut omnes perſuaſum habeant fanatiſmum inter veſanias & deliramenta eſſe numerandum.

6. *Dæmonomania hyſterica.* Obſervatio D. *Deſcottes* D. M. Argenton en Berry 1760. ad me ſcribentis.

Duæ famulæ viginti annos natæ, amiciſſimæ, verè hyſtericæ, antihyſtericis, ut caſtoreo, rutâ, nec non terebinthinâ ſumptis, ab hyſteriâ meliùs

habuere.

habuere. Verum ſingularia phænomena per ſex menſes exhibuerunt, quæ vulgò obſeſſioni tribuuntur. 1° Scilicet diverſis domibus ſejunctæ altera alteriùs nec non ſua accidentia ſuoſque paroxyſmos præſagiebat ante quatriduum triduumve : 2° Diverſorum animalium vocem, ut canis, felis, gallinæ ſatis aptè imitabantur : 3° Portentoſam exhibebant memoriam & ingenium ſolito vividius, quo nominibus fictis ſingulos adſtantes deſignabant & ludibrio habebant : 4° In profundum ſoporem delabebantur, è quo nec vellicatæ, punctæ, uſtæ excitari poterant : 5° Verùm ſpontè excitabantur clamantes ſe in quâdam parte, ut femore, tibiâ vehementer lædi, perſtringi, & pars aſſignata livida, læſa unguibus videbatur, quam tamen tetigerat nemo ex adſtantibus. 6° Triplici ſtadio peragebatur paroxyſmus, in primo mentis compotes peracta in mentem revocantes rubeſcebant & dolebant ; in altero delirabant, convellebantur & quatuor robuſtis viris vix coerceri poterant, atque ventura quoad paroxyſmi futuri tempus, durationem, aliaque præſagiebant, denique in ſoporem delapſæ ſenſuum omnium abolitionem experiebantur, è quo tamen ſomno hora & minuto quod prædixerant, excitabantur, ſæpè è lecto procul exſilientes & clamantes : *Bone Deus ! quis mihi femur vel tibiam crudeliter perſtrinxit*, &c.

Per ſex menſes quotidiè hæc ludebatur ſcena, nec quidquam inde roboris, habitûſve detrimenti paſſæ ſunt, hodie verò adhucdum languent, & lipothymias, catameniorumque ſuppreſſionem patiuntur, meumque de illis conſilium expetunt Medici.

Multa ſunt in hac hiſtoriâ, quæ nimiæ adſtantium credulitati, & harum ſycophantarum præſtigiis tribuenda videntur. Interea non minus eſt mirum quod ſine ullo motivo cognito ruſticæ talem egerint Comœdiam, ſi Comœdia fuerit : mirum etiam quod ſimilis imaginationis vis ſimiles effectus in aliis ſubjectis ediderit, quos vide relatos in catalepſis hyſtericæ & catalepſis ſomnambulæ hiſtoriâ. Quoad imitationem vocis animalium, hanc olim juxta Aleſiam obſervavit *D. Gibert D. M.* in melancholico qui horâ primâ pomeridianâ ſingulis diebus ſimili paroxyſmo tentabatur ; nec ab hac horâ declinabat vel minimùm paroxyſmus, licet horologia de induſtria retardarent, aut accelerarent obſervatores.

Suaſi balnea, ſerum lactis, & in paroxyſmo ſyrupum de karabe, ſal ſedativum, &c. Anno 1765 quo hæc ſcribo eas ſanatas & nuptas eſſe accipio.

7. *Dæmonomania Indica*, Kempfer. amœnit. faſc. 3. pag. 650 ; *Rage de l'Hamuk.*

Viget apud Indos Nigritas abuſus opii execrabilis ad efferandum animos, ad homicidiorum patrandorum audaciam, dum vel vitæ ſuæ, vel injuriarum pertæſi ſe devovent morti per ultionem & mortes aliorum oppetendæ ; eo fine opii bolum deglutiunt, ex quo intentionis idea exaſperatur, turbatur ratio, & effrænus redditur animus, adeò ut ſtricto pugione, inſtar tigridum rabidarum excurrant in publicum, obvios quoſvis ſive amicos, ſive inimicos trucidaturi, donec ipſi ab alio perforati proſternantur. Actus hic voca-

vocatur *Hamuck*, apud incolas Javæ & ulterioris Orientis crebro ſpectabilis. Vocabuli ſonum ibi horret quicumque audit; nam qui vident homicidam, illi vocem *Hamuk* ſummopere exclamant,248 endmonituri inermes ut fugiant, & vitæ ſuæ proſpiciant, dùm ad extinguendam belluam accurrere debet quiſquis armatus, & cordatus eſt.

8. *Dæmonomania Polonica.* Stabel. Hiſt. 4. de plica Polonica.

Ea eſt quæ à viru trichomatis repulſo ortum ducit, ſeu à plicâ reſectâ, vel ab illâ non evolutâ; Fœmina quinquagenaria plethorica fortiſſimo corripiebatur furore maniaco, cum ſummâ agrypniâ, convulſionibus, inconſuetis borborygnis; jungebantur blaſphemationes, robur inſolitum, aliaque ſtupenda ſymptomata per annum ſine intermiſſione eam diſcruciantia & diabolicæ obſeſſioni adſcribi ſolita.

Remedia antimaniaca fruſtranea ſunt, nec cedit morbus niſi evolutioni plicæ, quam, poſt annum in caſu citato applicatum capiti lycopodii decoctum, intra aliquot dies excitavit; aliâ vice cùm hæcce mulier iterum plicam imprudenter abſcidiſſet, exorta eſt cephalæa cum doloribus rachialgicis & phantaſiæ depravatione, rurſuſque cum plica capitis ſeſe explicuiſſet ea ſymptomata deſierunt.

9. *Dæmonomania à Cardiogmo*, Morgagni Epiſt. XVIII. 19.

Talis cenſebatur eſſe morbus ab *Harveio* & à *Morgagni* obſervatus, qui tamen pendebat ab aneuryſmate aortæ aſcendentis; alii eum hyſteriæ, alii etiam veneficio adſcribendum putabant: ægri capite antrorſum inclinato reſpirabant faciliùs: vide *Harveium de circul. exercit. 3.*

XX. Mania. A Græco *Mainomai* inſanio, furo. *Furor* & *inſania* Latinis. Gallicè *folie* & *manie*, licet ultimo nomine (à *majomai* cupio) intelligamus etiam vehementem quamdam cupiditatem, ut muſomaniam, argyromaniam &c. Ægri *maniaci*, *inſani*, Gallicè *fous*, *maniaques.*

Genus eſt morbi chronici, apyreti, quo non ſolùm ægri circa quævis objecta indiſcriminatim delirant ob imaginationis vitium, ſed etiam ob ratiocinationis depravationem cum audaciâ & robore, brutorum more ſe gerunt.

Differt ab amentiâ per audaciam, robur & furorem à levi oblatâ cauſâ redeuntem; amentes verò ſunt mites, pacati, nemini nocent, niſi vehementer incitentur. Differt à melancholiâ per delirii univerſalitatem; non enim uni objecto conſtanter infixi delirant, ſed ſucceſſivè nunc de uno, nunc de alio objecto ſunt ſolliciti; præterea melancholici rectè & acutè ratiocinantur ex præconceptâ opinione, conſequentias rationales educunt, aſt maniaci perversè etiam judicant. Differunt à dæmonomaniacis ut à melancholicis. Hydrophobi ferè omnes judicant, adſtanteſque monent, ut ſibi caveant, dicentes non penes ſe eſſe ut abſtineant à morſu, conſputatione, è contra maniaci pravum nocendi, evadendi deſiderium cautè diſſimulant;

para-

paraphrosyne, hydrophobia, phrenitis intra paucos dies terminantur, ast mania menses, annosque perdurat.

Maniaci sæpiùs omnem cibum obstinatè recusant, & tamen robur insolitum conservant, vix dormiunt, continuò mente plures ideas revolvunt, mussitant, clamant, insidias adstantibus struunt, obvios quosque, etiam parentes, natos, quandoque sine ullo cognito motivo percutiunt, trucidant, vinciri eos necessum est ne sibi vel aliis manus violentas inferant, frigoris & caloris patientissimi sunt, vestes suas dilacerant, mediâ hieme nudi humi jacent, nec multùm refrigerantur, balnea frigida sustinent, inviti tamen; quidam ingenio acutissimo prædíti mirè deblaterant, sæpiùs delirant; plurimi quidem quoddam objectum sui odii aut amoris sæpius in animo versant, verùm non illi ita affixi sunt quin ad alia divagentur; atque millenis vividissimis, præcipitibus, confusis ideis noctu diuque agitantur; mores à maniâ mirè mutantur; mulier antea pia & modestissima accedente maniâ verba scortis & bajulis familiaria impudenter effutit; qui priùs erat mitis & amicus jam torvis oculis, voce ferâ loquitur, & ex horum symptomatum syndrome, licet à plebe confundi & iisdem morotrophiis incarcerari soleant, distinguuntur maniaci & melancholici.

Mania continua est vel periodica; continua ea est quæ nunquam intermittit, licet remittat quandoque, verùm illud discrimen non in curandi modum, sed in prognosim influit; quippè continuæ sanandæ multò minor spes est quàm periodicæ maniæ.

Mania periodica est, quæ per intervalla revertitur, illa vel sæviente hieme quod frequentiùs accidit, vel æstate recurrit; tum continua tum periodica sunt sæpiùs hæreditariæ; dantur etiam regiones in quibus multò frequentiores sunt: Junio & Decembri mania frequentior: *Huxham.*

Mania ex quartanâ *Sydenhami* ad dementiam potiùs attinet quàm ad hoc genus, ni fallor.

1. *Mania à pathemate;* Locheri de mania; *à melancholia*, Preysingeri spec. I; *à terrore* Locheri; *ab amore*, Ephem. N. E. Dec. II; *sine materia*, Locheri cap. 2 p. 73. L.

Maniaci ut plurimum à magno quodam animi pathemate, ut amore, metu, spe laborare incipiunt. *Mead* refert quod in Nosocomio mente captorum Londinensi multò plures inventi sint quos dira auri cupido huc deduxerat, licet jam divites, quàm quos paupertas divexarat.

Metus tartari & judiciorum Dei plures ad insaniam ducit, maximè cùm à concionibus vehementibus eorum quos *Missionarios* vocant per octiduum, ut fieri solet, mentes commotæ fuerunt. Vidi Religiosam quæ insanivit & demùm se trucidavit, cujus menti infixa erat opinio se à suis sociis propter peccàta, quæ admiserat aut admisisse putabat, laqueo suspendendam fore; & mulierem honestam quæ simili metu percussa se suspendit, exanimavit; puellam quæ amasii sui perfidiam non sustinens eodem modo vitam terminavit; virum qui zelotypiâ furens conjugem & se ipsum jugulavit; mulierem præclaram, quæ recens puerpera circa religionis suæ veritatem dubia

movens in maniam incidit & per decennium nuda quadrupedium more in suo cubiculo gradiens Nabuchodonozoris speciem apprime referebat; verùm licet à melancholico delirio ortum habuerit hic morbus, non minùs successu temporis videtur mania alterius generis quàm melancholia, ob robur, audaciam & idearum vividarum varietatem.

Maniaci utcumque audaces sint reapse metu maximo quodam ad insaniam ferè omnes ducuntur, & licet à pluribus adstantibus se regi minimè patiantur, attamen à quodam minaci bajulo, vel milite fustem & vincula gerente, ita domantur, ut supplices & meticulosi statim obsecundent, quod necessarium est in curâ. Caveant autem sibi custodes, nam maniacus nunquam dormit & custodem, si potest, malè habet atque insidiosè impetit, ita ut per longum tempus sapientis personam agat, ut suum finem assequatur. Qui cibos renuunt & continuò vigilant sibi animo, metum inanem infixerunt, ne scilicet ab amicis toxico mixto cum cibis, aut alio modo inter dormiendum trucidentur, sed de sui metûs objecto, de spectro quo terrentur, ne verbum proferunt.

Sanguis maniacorum viscidus seroque exutus, fibræ verò musculares firmæ, rigidæ censentur.

Mania statim atque ægrum alio morbo ut phthisi, ascite laborantem afficit, ab aliis morbis, quod mirum dictu, liberat, ut observavit *Mead*: nec pestem ipsam patiuntur maniaci.

Cura. Nihil magis prodest maniacis sanandis quàm victus mollis, refrigerans, humectans; phlebotomiæ largæ & repetitæ ex brachio, pede, jugulo; potus laxans, diluens, frigidus, copiosus; balnea per mensem bis in die repetita in aquâ frigidâ, caput ipsâ irrigando. *Valsalva* plures maniacos sanavit emulsionibus & syrupo de papavere, abstinendo à gravioribus narcoticis. Furorem mire compescit camphora ad scrupulum data in cochleari aceti, observante *Tralles* & *Ill. Lieutaud*, quod bis in die iteratur, inde sudor & somnus, pluresque sanati maniaci.

Narcotica verò sæpe delirium intendunt. In tenebris detinendus maniacus, atque sufficienter cibandus, vinculis coercendus; cùm verò omnis cura tanquam frustranea omissa est quandoque datâ tempestate ratio revertitur superstite memoriâ factorum, & ad recidivam dispositione; si catamenia vel hæmorrhoides fluere desierint, illi effluxus revocandi; cathartica fortia præmissis diluentibus non sunt omittenda; acida, nitrosa, serum lactis, emulsiones, fructus refrigerantes, clysmata emollientia & similia prosunt.

2. *Mania lactea. Dépôt laiteux sur le cerveau.* Puzos, 3. Mémoire. Hippocrat. de mulier. morbis L. I c. 45. L.

Est species maniæ quæ circa decimum à partu diem cum delirio febrili mulierem aggreditur, dein sensim evanescente febre, perseverat, atque jure tribuenda venit lactis retentioni, ejusque stasi in cerebro. Vide *Ill. van Swieten Comm. 1127.*

Rarus est hic morbus, & utplurimùm insanabilis, ipsumque initio ab hysteriâ distinguere difficile est, quippe omnes morositates, aversationes absur-

dæ,

dæ, à quibus incipit, facilè tribuuntur hysteriæ, quam puerperæ plures incurrunt; interea successu temporis ex delirio apyreto constanti, & initio à parciori lactis & lochiorum fluxu, cognoscitur.

3. *Mania ab hemicraniâ.*

Ea est quam dolor constans sinuum frontalium ab insecto in ipsis latente infert; sic *Conrad. Schneiderus, de osse cribriformi, pag.* 440, recenset rusticam quæ mente abalienata & maniaca evaserat, quæ rejectâ ex naribus erucâ hispidâ ab hoc morbo convaluit.

Antonius de Pozzis, in Ephem. Nat. Curios. Decad. 1 *anno* 4 *observ.* 37. refert rusticum qui cùm sub arbore dormiisset, per sex menses maniacus fuit, & erucam nigram, longam, pilosam, à tabaco assumpto per nares excrevit, sicque convaluit.

Cùm œstrum subivit nares boum, aliorumque pecorum, ut in eorum sinubus frontalibus ova sua deponat, non rarò illi in maniam aguntur, imò cervi rangiferini à solo metu circumvolitantis & avidè insequentis œstri furunt, & triginta leucas intra paucas horas excurrunt, observante *Ill. Linnæo* in Lapponiâ.

In oppidulo *Gange* dicto, homo quidam dolore capitis dudùm divexatus eò insaniæ devenit, ut sibi caput effringi vellet, atque eum in finem ex altiori fenestrâ se præcipitem dederit, sed frustrà, cùm fortè in prætereuntis asini corpus incidisset: quapropter ad aliud tempus ob proximorum jurgia rem distulit, atque altera vice reapse sibi caput effregit, unde, fortè è sinubus copioso pure dimanante, convaluit, ut à fide dignis viris audivi.

4. *Mania metastica*, Locheri de Mania. I. *ab ulcere siccato*, Amati Lusit. Cent. II cur. 67; *à resecta plica*, Fr. Hoffmanni de delirio p. 263, Ephem. Nat. Cur. *à represso herpete*, Locheri ibid. *à menstruis retentis*, *à semine retento*, Schenckii fol. 157; *à repressa scabie*, *à graviditate*, Ill. Lorry Part. I cap. 7.

5. *Mania à venenis*, Ephem. Nat. Cur.; *à belladonæ baccis* Dec. II ann. 10 Obs. 118; *à daturæ semine*, Dec. III ann. 3 Obs. 170.

Vidi inde ortas paraphrosynes fugaces, non maniam.

6. *Mania periodica*, Ephem. Nat. Cur. Dec. III ann. 3 Obs. 33. L.

Est species per totum diem tantum durans, sole recedente intermittens, quæ *solaris* dicitur; datur lunaris quæ quovis plenilunio revertitur *Eph. Nat. Cur. Cent. IX. Obs.* 12.

7. *Mania vulgaris*, Locher de Mania. cap. 3 pag. 61. L.

Est mania cum materie. *Vide Authores.*

8. *Mania hysteralgica*, referente D. C. D. M. M. anno 1766.

Virgo quadragenaria, quæ olim sanguinem vomuerat, deinde verò pus cum cystidum fragmentis ano ejecerat, ab octodecim mensibus obnoxia est, per paroxysmos noctu redeuntes, doloribus uteri & vicinarum partium, ita atrocibus, ut ea, licet benè morata & pudicissima, juret, blasphemia fundat, deliret, genitalia manibus aut quolibet obvio instrumento vel contrectare, vel dilaniare conetur; nedum sit ullus veneris appetitus, quod quis

facile crederet, hujus eſt ſumma averſatio, tantus horror ut viros maxime oderit; voluptas nulla, pollutio nulla: ea obvia quæque morſu impetit: tranſacto paroxyſmo ſcrupulis agitatur, dolet animo, metuens ne peccaverit.

Adhibita ſunt remedia omnigena, edulcorantia, diluentia, deterſiva, ſedantia, nitroſa, balnea innumera ſubfrigida per horas octo, ſerum lactis, aqua pulli, lac aſininum, laudanum, ſal ſedativum; ptiſana demum camphorata aliquandiu ſublevavit; ſuſpicio eſt alterius ſuppurationis internæ, unde paroxyſmus.

ORDO QUARTUS.

VESANIÆ ANOMALÆ,

Seu

Morbi prioribus affines.

PHantaſia eſt facultas objecta abſentia ſibi repræſentandi; ejus actio vocatur *imaginatio*, ea in ſomniando ideas claras & vividas excitat, unde æquè percellimur à phantaſmatis ſeu ideis imaginariis, dum ſomniamus, ac ab ideis ſenſationum; verùm id non accidit ex claritate & vi abſolutâ phantaſmatum, quippe quæ multò minor eſt quàm vis ſenſationum; ſed ex eo quod anima ab objectis externis non diſtracta, fortiùs ad ea phantaſmata attendat, unde qui imaginari profunde vel attendere volunt interdiu, illi ab aliorum conſortio remoti longè ab ſtrepitu in loco obſcuro meditantur: anima eò fortiùs percellitur ab ideâ quò paucioribus ideis ſimul diſtrahitur, ſeu quò majorem ſuæ attentionis partem illi tribuit, & quo fortior eſt impreſſio eam excitans.

Docet autem experientia ideam longâ attentione, fortique meditatione clariorem fieri, quæ neglecta obſcura foret: ſic memoria ſtudio, & repetitione ejuſdem ideæ roboratur, maximè ſi conjungantur ideæ cum loco, litteris, aliiſque ſignis ad memoriam acquirendam facientibus.

Lex eſt imaginationis, ſi qua ſimul percepimus, & uniùs perceptio denuò producatur, imaginatio producit etiam perceptionem alterius. *Wolf. Pſycholog. Emp.* 116.

Memoria eſt facultas ideas reproducendi, & reproductas recognoſcendi. *Wolf.* Ea verò tribuitur flexilitati fibrarum medullarium cerebri, quæ inſtar chartæ pergamenæ plicas & impreſſiones retinet; verùm ea theoria eſt merè fictitia, & ſatius eſt in his tenebris nullam theoriam, quàm falſam amplexari.

Ad ratiocinandum proindeque ad judicandum neceſſaria eſt imaginatio & memoria. Si quis albedinis ideam abſtractam, adeòque imaginariam non re-

tineat, is utrum hæc charta quam cernit alba ſit, vel alterius coloris judicare non valet; inde fit ut qui imaginatione carent, ut ſtupidi, ſomnolenti, illi nec diſcurrere valeant, nec qui memoriâ deſtituuntur, valent ratiocinari, ſaltem circa objecta quorum ideas non poſſunt in mentem revocare; his de cauſis evidens eſt cur inter morbos hujuſce claſſis oblivio & amentia referantur; cùm hæc vitia ſecum inferant judicii depravationem, aut ſpeciem erroris quæ lethargicis valdè familiaris eſt; quod ſcilicet neſciant quid dicant, quid appetant, quia eorum obliti ſunt quæ petiere, antequam reſponſum accipere poſſint: ſive ſenſationes à fibrarum nervearum vibrationibus repetas, quod falſum videtur, ſive à fluidi nervei electrici refluxu, requiritur ex parte machinæ fibrarum cerebri libertas, flexilitas, cui collapſus, laxitas, obſtructioque opponuntur, & ex parte fluidorum mobilitas, fluxilitas, tenuitas, puritas, unde videre eſt cur à venenis, vaporibus narcoticis, cerebri vulneribus, obſtructionibus, aliiſque vitiis, imaginatio, memoria, acumen, ingenium, libertas aliæque animæ facultates lædantur.

XXI. AMNESIA; *Latyphroſyne* Græcis; *Oblivio morboſa* Auctorum. *L'oubli.*

Eſt morbus qui tollit facultatem ideas in mente reproductas recognoſcendi, ſeu memoriæ eſt abolitio aut imminutio. Ideò recognoſcimus ideas quæ in animâ reproducuntur, quæque ideò illam olim vel antea affecerunt, quia ſatis vividæ ſunt & ſociis claris ſtipatæ; ſi verò obſcuræ ſint, tum ideæ principes, tum earum ſociæ, aut ſolùm alterutræ, tunc illas recognoſcere non poſſumus: ideam autem quam antea habuimus iterum habere, hoc ad memoriam non ſufficit, neceſſum eſt ut cognoſcamus nos eam antea habuiſſe; ſic ſi quis dum legit Ciceronis librum non recognoſcit ſe eum olim legiſſe, ille hujus antiquæ lectionis recordari non dicitur. Quoniam omnis idea imaginaria ſupponit prægreſſam ideam ſenſitivam ſeu ſenſu acceptam, & non ſentimus niſi individua, ſeu concreta pluribus ſimul ideis ſociis ſtipata; idea imaginaria ſocias ſecum olim perceptas in mentem revocat, niſi obſcuriores evaſerint, ergo obſcuratio idearum eſt quod oblivionem producit; obſcurantur ideæ à gravibus animi pathematis totam animi attentionem alio divertentibus, à ſomno & ſopore morboſo, à paralyſi organorum ex quibus ideæ illæ natæ ſunt, à morbo quovis ſoporoſo, ut caro, apoplexia, epilepſiâ, nec non à ſyncope; qui enim ex his morbis reſurgunt, ignorant omnino quid paroxyſmi tempore peractum fuerit, & ſe ne quidem cogitaſſe, aut quaſi non extitiſſe aſſeverant.

Cognoſcitur initio amneſia ex eo quod obliviosi non ſibi cohærentia loquantur, niſi monoſyllabis utantur: *Vide hiſtoriam amneſiæ in Ephemerid. Nat. Cur. Dec. I Ann. III Obſ.* 198.

In curandâ amneſiâ attendendum an juvenis, an ſenex ſit homo; in ſenibus medicamenta ſpirituoſa, cephalica, calidiora conveniunt: in juveni-

bus, diluentia, analeptica magis prosunt, & memoriæ læsio à veneris abusu sæpè dependet.

1. *Amnesia à Venere*, Salmuth Cent. I Obs. 6; Ettmuller de memoriâ læsa. L.

Res est consideratione digna quod usus veneris nimius memoriam maximè debilitet, & quod aphrodisiaca, aromatica, spirituosa, satyracea ad memoriam roborandam conducant, si tamen cum horum usu veneri litemus, memoria in totum abit: si verò veneri parcamus, inde confirmatur.

Usus ambræ, adeòque cocolatæ, optimè prodest ad amnesiam curandam, ut & aqua magnanimitatis, quam ingrediuntur formicæ; item confectio alkermes & anacardina, licet hæc ultima suspecta sit. Apud senes usus theæ in hoc morbo valdè laudatur; hæc autem omnia medicamina vi quadam inebriante pollent, ambra scilicet, anacardia & thea Sinensis recens.

2. *Amnesia senilis.* Etmuller. ibid. Collect. Acad. T. III p. 165. L.

Non omnes senes obliviosi evadunt, sed maximè illi quorum vita anteacta multis curis aut studiis subtilioribus non fuit defatigata; qui scilicet lautè & ignaviter vixerunt in desidiâ & voluptatibus; Docti verò & negotiosi utplurimum judicium & memoriam diutiùs servant.

Præter usum theæ commendantur in hoc morbo folia betonicæ, salviæ, lavendulæ, roris marini, rosarum petala; nux moschata, piper, galanga, cyperus, castoreum, thus &c, infusa in spiritu vini quo humectantur nares, tempora, &c; ninsing & gensing specifica censentur intùs ad scrupulum.

3. *Amnesia traumatica* Schenckii observ.; Horstii, lib. 2 obs. 7, Hildani centur. 3 obs. 1. L.

Ea est quæ à capitis percussione, vulnere aut ictu quovis ortum ducit; ea initio phlebotomias & auxilia alia contusis convenientia exigit: Extus resolventia spirituosa, balsamum Commendatoris, aquam vulnerariam &c: hæc species sæpè sanabilis est.

4. *Amnesia plethorica; à suppressis hæmorhoidibus* Zacuti Lusitani lib. 1. observ. 47. prax. admirab. *à lochiis suppressis* Salmuth. cent. 1. obs. 72. L.

Auxilia à principiis illis satis indicantur. *Horstius* vidit hanc speciem cum stultitiâ successisse illis, qui post longam inediam comedere inceperunt.

5. *Amnesia à pathemate* Schenckii observ. & Ephem. Natur. Curios. L.

Ex metu & terrore subitis quandoque memoria abolita est, nec non ex vehementi tristitiâ.

6. *Amnesia cephalalgica* Act. Acad. Par. 1711. L.

Ex diuturno capitis dolore, gravativo, memoria sæpè aboletur, nec non à cephalalgiâ febrili.

7. *Amnesia à temulentia* Willisii de morosi.

Est ea quæ ab ebrietate, ab opio, à philtris, seu venenis dementantibus ortum ducit.

8. *Amnesia febrisequa*, De Meyserey T. 2 n. 243.

Est oblivio quæ post febres acutas accedit; ægri vires analepticis reficiantur,

tur, dein veficatoria vel fontanella adhibeatur; cathartica etiam utilia funt, necnon exercitia fortiori, demùm ad thermas confugiendum eft.

XXII. AGRYPNIA; Latinis *pervigilium*, *vigiliæ immodicæ*, *vigilium morbofum.* Gallis *infomnie.*

Eft pervigilium immodicum ex quo vires imminuuntur, anxietas, inquietudo, cephalalgia, aliaque molefta fymptomata oriuntur.

Vulgò duas tertias nycthemeri partes vigilamus, feu in ideis claris ex parte animæ, & in aptitudine ad motus liberos exercendos ex parte corporis, vivimus; altera pars tertia fomno dicata eft, feu quieti corporis & animæ, in quâ fcilicet torpent omnes artus, & jacent minus apti ad motus mufculares, fenfatione orbati, dum tamen, fi infomnia adfint, ideæ imaginationi oblatæ funt clariffimæ, ideæ verò præfentium objectorum obfcuriffimæ vel nullæ funt, motufque vitales pacati, regulares, exercentur.

Cùm in vigiliâ vires ab actionibus animæ & corporis continuò abfumantur, eæque fomno & quiete debeant reparari, evidens eft quod à longiori pervigilio robur debet fenfim imminui, hinc laffitudo, anxietas, continua fitûs mutatio, perceptiones præfentium objectorum continuò nos afficiunt, attentionem detinent: hinc capitis gravitas, moleftia animæ, mœror, tædium, & quandoque typhomania.

1. *Agrypnia Arthritica* Boneti Sepulchret. obferv. 1.

Somno carere qui doloribus vexantur, mirum non eft, & ea non eft fpecies de quâ agitur, fed eft fymptoma omnium dolorum comes; Ex acrimoniâ arthriticâ oriundum pervigilium, atque ex ficcitate fanguinis fero ad exteriora continuò fluente fuftentatum exhibet obfervatio præfens. Poft diram colicam arthriticam homo ufus veficatorio, incidit in pervigilium nullis remediis domatum, quo occubuit, fero quidem continuo ex veficatorio affatim effluente, & tamen aperto cadavere ventriculi omnes cerebri aquâ limpidâ repleti videbantur.

2. *Agrypnia à pathematis*, Willis, de animâ brutor. p. 2. Sennerti Species 5a.

Monfpelii mulier adolefcens quæ à ficariis maritum fuum omninò trucidatum, & fe ipfam pro mortuâ derelictam viderat, exin per tres pluresve menfes fomno indulgere non poterat; quoties enim oculos claudebat, dormiendi defiderio victa, toties cruenta illa fcena oculis ejus fe fiftebat, ftrictos ficariorum gladios, conjugem morientem, ipfique brachia tendentem, fe ipfam gladiis confoffam videre fibi videbatur, & perterrita, fudans, febriens evigilabat, ita ut metu horumce phantafmatum fomnum horreret. Similia exempla refert *Willifius.*

Ufus fum in hoc cafu non narcoticis, fed emulfionibus, julepis refrigerantibus &c.

3. *Agrypnia hyfterica* Willis, de anima brutorum part. 2. Cap. 5. L.

Taliter affectis, ut hypochondriacis, hyftericis, quoties claufi oculi fom-

nos.

nos invitant, accidunt cordis tremores, subsultus & constrictiones, cum animi deliquiis & respiratione impeditâ; aut viscerum intumescentiæ, ardores, præfocationis sensus, aliaque symptomata pro hystericis vulgo habita, succedunt; alii in cruribus & brachiis tendinum subsultus, spasmos, tantasque experiuntur membrorum inquietudines & jactationes, ut ægri haud plus quàm equuleo torti dormire possint.

In hoc casu *Willisius* crasim fluidi nervei vitriolicam esse contendit, & vesicatoria laudat ad serum acre educendum, sed errat maximè; & tutius est sanguinis siccitatem & acrimoniam, præmissis phlebotomiis, sero lactis, emulsionibus, acidulis aquis, lacticiniis, balneis temperare, & dein ad hypnotica confugere, interpositis lenibus catharticis ad viam his medicamentis parandam.

4. *Agrypnia cephalalgica* Boneti Sepulchret. Tom. I. de Vigil. Obs. 2 & 3.

Post contumaces capitis dolores cum febre & vigiliis, morte succedente, observarunt Auctores, vasa piæ meningis sanguine atro referta, ipsas meninges tumore phlegmonode distensas, puniceas, nigras, gangrænosas; sanguinem fluxilem, nigrum è cerebro exstillantem; quandoque ulcus, serum copiosum in ventriculis, ut ex observatione 4a, 5a, 6a. sequitur.

5. *Agrypnia ex pancreate* Bonet. Sepulchr. observat. 8.

Mercator, quoties dormire conabatur, incidebat in leipothymiam cum sudore frigido faciei; de cætero benè valens. Incusatus est ventriculus, adhibita cathartica, cardiaca incassum.

Eo mortuo pancreas inventum est abscessu tentatum, quod etiam in observationibus *Tulpii*, *Riverii*, *Hyghmori* in hoc morbo incusandum venit.

6. *Agrypnia à dolore* Sennerti Spec. 3.

Omnis sensatio fortior & molesta, ut dolores omnes, omne desiderium vehemens, ut sitis, fames, pica, tabacomania, libido, amor, mingendi, dejiciendi necessitas, usquequo expletum sit desiderium, somnum tollunt.

Difficultas respirandi, tussis in hydropicis, asthmaticis, hydrothorace, ubi situm somno commodum æger servare non potest, ubi expectorandi necessitas urget, ea omnia somnum abrumpunt; idem producit omnis sensatio vivida, ut lux, strepitus, tactus corporis duri; verùm tamen leve frigus ad auroræ exortum, sonus lenis, qualis susurrus rivi, pluviæ & similia, somnum invitant.

7. *Agrypnia ab indigestione* Sennerti; *à vermibus primarum viarum* Horstii; *ructationi assiduæ succedens* Willisii.

Qui se in cœnâ ingurgitant utplurimùm post primas somni profundi horas evigilant cum calore, anxietate, sudore, febre, & vix somnum iterum capere possunt.

8. *Agrypnia febrilis* Sennert. Spec. 1a. *Pervigilium febrile* Boerhaave, Aphor. 708. Riverii, de symptom. febr. putrid. cap. 2. A.

Non modò febris potest somnum turbare ratione molestæ sensationis, ut

sitis,

fitis, caloris, doloris; sed etiam à vehementi oscillatione arteriarum cerebri, ejusque phlogosi; hinc enim cephalalgia pulsatilis, seu pulsatio importuna.

Curatur quiete musculari corporis, pace mentis, absentiâ lucis, strepitûs, objectorum ideas vividas excitantium; frigore modico; aëre humido; victu blando, molli, potu farinoso, leni, emolliente: susurro leni, assiduo, grato, blandè tinnulo; medicamentis farinosis, suboleosis, humectantibus, demulcentibus; odore vegetabilium soporiferorum, usu anodynorum, paregoricorum, narcoticorum; præmissis quæ inflammationi curandæ valent, ut phlebotomia, potu nitroso, &c: Succus & aqua lactucæ hîc præ cæteris laudantur.

9. *Agrypnia senilis* Henrici ab Heers Differt. Langii, lib. 1. epist. 26. de vigiliis senum. L.

Quæ senibus familiaris est agrypnia vix narcoticis est impugnanda, quibus scilicet narcotica ischuriam non raro inducunt, & diversis modis ab *Heers* recensitis nocent. Optima quæ in hoc casu conveniunt remedia, sunt vinum paulò majori dosi sumptum, & analeptica stomachica, spirituosa, ut ambara.

Senum vigiliæ, quæ si non excedant, ipsis minùs nocent quàm juvenibus; videntur pendere ex eorum sanguine ficciore & acriore, nec non ex curis & sollicitudinibus, quæ vino abiguntur.

10. *Agrypnia critica*, Preysinger Class. I. B.

Ea præcedit maximè hæmorrhagiam narium, si cognitionis signa præcesserint, atque alia hæmorrhagiæ præsagia comitantur, ut capitis dolor, cervicis tensio, oculorum rubedo, narium pruritus &c.

11. *Agrypnia ab insectis.*

Insecta, forte dicta quia nos insectantur, magis importuna sunt noctu *cimex lectularius*, qui morsu, reptatu, fœtore irrequietos nos reddit; *pulex communis* qui vellicat & ut cimex vasa sanguinea pungit, cruorem extra vasa fundit, unde macula rubra virulentia non carens; *culex pippiens* susurro & punctura ut culex pulicarius nos vexat; sordidos etiam ingrate titillat *pediculus humanus* capillitii hospes, *pediculus pubis* qui scortis familiaris & à pube ad cilia & supercilia sæpe reptat; *asilus calcitrator* qui interdiu tibias rostro tanquam subula perfodit; *musca domestica* quæ turmatim ædes ingressa per æstatem, austrino potissimum coelo, vultum, manus, importune lacessit & pomeridianum somnum interrumpit.

Unguento mercuriali illitis lectulorum compagibus ligneis, aut iis spiritu antivenereo *Swietenii*, decocto plumbaginis, lotis, abiguntur cimices: odore tanaceti, abrotani idem efficitur, pulvere tabaci, hordei caustici vulgò *cevadille*, seminum staphisagriæ pediculi enecantur; pulex verò non nisi frequenti linteorum mutatione & sagaci venatione exterminatur. Quoad culices eorum in cubicula ingressus arcetur sedulâ fenestrarum per diem clausura, arboribus à domicilio remotis, nocturna luce in cubiculis abstinendo, lectulum tela sericea insectis impervia involvendo. Lappones pice fusâ, Ame-

ricani ſucco Bixæ vulgo *Rocou* corpus ſuum obducunt ut à culicibus & muſcis ſe defendant. Muſcæ capiuntur ſi ſalicis faſciculi in camera ſuſpenſi fuerint, dein ſacco involvantur, dum muſcis onuſti ſunt; ſi mel arſenico, ſublimatove corroſivo, napello infectum ipſis offeratur: aſt ſatius eſt interdiu clauſis feneſtris ædes obſcurare; inſecta enim illa tenebras fugiunt.

CLASSIS NONÆ SYNOPSIS.

FLUXUS.

CHARACTER. Fluxus sunt morbi quorum præcipuum symptoma est exitus insolitus cujusvis fluidi solidive è corpore.

ORDO I. SANGUIFLUXUS est sanguinis, vel sanguinolentæ materiæ ejectio sine alvi fluxu.

I. HÆMORRHAGIA, (*Hémorrhagie*) fluxus sanguinis è naribus.
II. HÆMOPTYSIS, (*Hémoptysie*) sanguinis expectoratio cum tussi sine pyrexiâ acutâ.
III. STOMACACE, (*Affection scorbutique*) fluxus sanguinis è gingivis sæpiùs fœtidis, putridisve.
IV. HÆMATEMESIS, (*Vomissement de sang*) sanguinis rejectio ex œsophago cum vomitorio conatu.
V. HÆMATURIA, (*Pissement de sang*) sanguinis, fluidive rubri per vias urinarias emissio.
VI. MENORRHAGIA, (*Perte rouge*) sanguinis per uterum aut vaginam fluxus vitiosus.
VII. ABORTUS, (*Avortement*) fœtûs immaturi, sæpiùs cum menorrhagiâ, ex utero exclusio.

ORDO II. ALVIFLUXUS est materierum in primis viis contentarum vitiosa per os aut anum rejectio.

Dividuntur in sanguinolentos & feculentos.

1°. *Alvifluxus sanguinolenti.*

VIII. HEPATIRRHŒA, (*Flux hépatique*) est alvi fluxus per inferiora sanguinolentus, nec ater, nec torminosus.

IX. Hæmorrhois, (*Flux hémorrhoïdal*) eſt fluxus cruentus, ex podice, vel recto mariſcis ruptis obſito.

X. Dysenteria, (*Dyſenterie*) eſt frequens, torminoſa, ſæpè teneſmodes, fecum cruentarum per inferiora dejectio.

XI. Melæna, (*Maladie noire*) eſt fluidi atri per ſuperiora, vel inferiora frequens rejectio.

2°. *Alvifluxus non ſanguinolenti.*

XII. Nausea, (*Nauſée*) eſt inanis vomendi conatus, & flatûs tantùm per os emiſſio; affinis eſt aërifluxibus.

XIII. Vomitus, (*Vomiſſement*) ſeu frequens vomitio, eſt palpabilium materierum, non cruentarum, facta per os, œſophagumque rejectio frequens.

XIV. Ileus, (*Paſſion iliaque*) eſt atroci circa epigaſtrium dolore, ſeu gaſtrodyniâ, alvi conſtipatione, & feculentæ demùm materiæ vomitione, notatus.

XV. Cholera, (*Cholera-morbus*) eſt ſyndrome ex vomitu, diarrhœâ & gaſtrodyniâ ſæpè cum ſurarum crampo.

XVI. Diarrhœa, (*Diarrhée*) eſt excrementitiorum humorum frequens, vel intempeſtiva dejectio.

XVII. Cœliaca, (*Paſſion céliaque*) eſt albeſcentium, aut chilacearum materierum dejectio.

XVIII. Lienteria, (*Lienterie*) eſt celer ſtatim à paſtu facta ingeſtorum, vix mutatorum dejectio.

XIX. Tenesmus, (*Teneſme*) eſt muci pauci frequens dejectio cum intenſâ dejiciendi cupiditate, & aſſiduo conatu.

ORDO III. Serifluxus, eſt fluidi cujuſvis, ſed non ſanguinolenti, nec alvini effluxus.

XX. Ephidrosis, (*Sueur*) eſt ſudoris quantitate, qualitate, intempeſtivitate peccantis effluxus.

XXI. Epiphora, (*Larmoyement*) eſt vitioſus ex oculis humoris lachrymalis, ſebacei, vel purulenti effluxus.

XXII. Coryza, (*Coryze*) eſt humoris ſeroſi, mucoſive è naribus effluxus ſine ozænâ, ſæpiùs cum gravedine.

XXIII. Ptyalismus, (*Ptyaliſme*) eſt ſalivæ uberior, frequentiorve rejectio, aut deſtillatio.

XXIV. Anacatharsis, (*Expectoration*) eſt muci, puriſve è pectore facta per os cum tuſſi rejectio.

XXV. Diabetes, (*Diabete*) ſubita poſt paſtum potulentorum cum magnâ ſiti, per urinæ vias, emiſſio.

XXVI.

XXVI. Enuresis, (*Incontinence d'urine*) involuntaria, doloris & ardoris expers, miction.

XXVII. Dysuria, (*Ardeur d'urine*) difficilis & dolorifica, sæpiùs ardens, urinæ immissio.

XXVIII. Pyuria, (*Pissement de pus*) est purulentæ, albescentis, aut viscido-mucosæ materiei mictio.

XXIX. Leucorrhœa, (*Fleurs blanches*) est seroso-flavæ, vel puriformis materiæ ex utero delapsus.

XXX. Gonorrhœa, (*Gonorrhée*) est stillicidium fluidi seminalis, vel puriformis ex urethrâ, aut ex vaginâ.

XXXI. Dyspermatismus, (*Sorte de stérilité virile*) est tarda, vel debilis seminatio in actu conjugali facta, indeque ad generationem insufficiens.

XXXII. Galactirrhœa, *Ecoulement de lait*) est stillicidium lactis ex mammis.

XXXIII. Otorrhœa, (*Ecoulement de l'oreille*) est fluxus ex auris cavo, ambitu, aut parte postica.

ORDO IV. Aerifluxus, est flatûs, halitûsve vitiosa emissio.

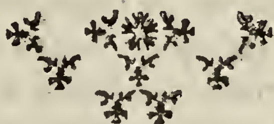
De *Nauseâ* vide Alvifluxus. De *Tussi* vide Anhelationes.

XXXIV. Flatulentia, (*Ventosité*) est morbus flatuum per inferiora, vel superiora emissione frequenti, & borborygmis stipatus.

XXXV. Ædopsophia, est flatuum per urethram, vaginam, vel uterum emissio.

XXXVI. Dysodia, (*Puanteur*) est miasmatum fetidorum exhalatio.

Nota. In hisce morborum characteribus non tradimus eorum definitionem, ut existimant plures Philiatri, qui characterem cum definitione confundunt; ut rectè definiatur quodvis genus, referendum est præcipuum symptoma, sed non omittenda alia quorum concursus ipsum genus constituit; in charactere verò quem tradimus, sufficit præcipuum symptoma, cujus ope in datâ classi & dato ordine hoc genus ab aliis sufficienter distinguitur.

CLASSIS NONA.

FLUXUS,

SEU

MORBI EVACUATORII.

QUæ debent intra corpus humanum aliquandiù retineri, ut, quibus destinata sunt usibus, inserviant, si citiùs, frequentiùs, uberiùs quàm par est ejiciantur, vitiosam evacuationem constituunt.

Evacuatio est itaque morbosa, si continenda ad sanitatem utilia, aut tardiùs, rariùs, dato tempore ejicienda, uberiùs, maturiùs, difficiliùs importunè foras amandentur, atque hæc *fluxus* nobis vocantur. Quæ effluunt sunt vel *solida*, ut fœtus, secundinæ; vel *peregrina*, ut calculi, insecta; vel *fluida* ordinaria, ut sanguis aut humor; vel *vitiosa*, ut pus, ichor: humores verò sunt vel *excrementitii*, ut fex, urina, sudor; vel *recrementitii*, ut saliva, bilis; vel *reparantes*, ut chylus, lac, semen, vel demum flatus, &c.

Viæ per quas fiunt evacuationes, sunt vel ordinariæ, ut os, nares, urethra, anus; vel insolitæ, ut vulnus, ulcus.

Morbi evacuatorii dividi possunt in *sanguifluxus*, cruoris effluxu notatos; *serifluxus*, lymphæ, urinæ, sudoris, muci, similisve fluidi evacuatione insignes; in *alvifluxus*, & demùm *aërifluxus*, ut in flatulentiâ, &c.

Fluxus sunt vel activi vel passivi. Activi dicuntur quos natura proritat, sive materiei morbificæ, sive medicaminis stimulo sollicitata, sive consentiat, sive dissentiat voluntas; sic activa est fœtûs exclusio. Passivus est fluxus quem potentiæ animatis corporibus propriæ non excitant, qualis est

fluxus

fluxus ſanguinis ex vulnere, humoris amnii ex utero, urinæ ex veſicâ, cujus ſphincter eſt reſolutus.

Theoria. Fluidum in veſicâ contentum, effluit quoties vis expultrix quæcumque fuerit, vires quibus intra veſicam retinebatur, ſuperat, adeoque cauſa effluxûs eſt vis expellentis exceſſus ſupra retentricem, ut loqui amant Veteres.

Vires autem quarum actione expelluntur fluida, è ſuis conceptaculis aut vaſis ſunt, vel ex parte fluidorum, vel ex parte vaſorum, & partium adjacentium: fluida enim ſive contenta poſſunt niti in exitum vel ratione 1° Gravitatis ſuæ; ſic ex recto cadaverum, ex veſicâ paraplegicorum, ex ore ſalivantium, ex vulnere liquida, ſi loci declivitas permittat, propriâ gravitate prorumpunt: 2° Rarefactionis energiâ; ſic flatus in inteſtinis vel in ventriculo expanſi propriâ elaſticitate, tùm ano, tùm cato explodun- tur: 3° Vi propriâ, ſi quæ continentur animata fuerint, ea poſſunt partim exſilire, ut fœtus ex utero, inſecta ex œſophago, ano, &c.

Continentia verò poſſunt agere in contenta, eaque foras expellere, 1° vi muſculari vel voluntariâ, ut vis linguæ & labiorum ſalivam exſpuit; vel naturali, ſive coactâ, ſive ſpontaneâ, ſic coacta per dolores natura fœtum ex utero propellit, ſpontè verò ſalivam appoſito jucundo cibo in oris cavum prolicit; coactè hydrophobus vicina conſpuit; ſpontè & cum voluptate ſalvus pigra exoneratur: 2° Vi elaſticâ; ſi priùs parietes receptaculi continentis fuerint diſtenſi & minuatur orificiorum reſiſtentia; ſic puncto tympanitici, aſcitici abdomine, etiam poſt mortem, fluida contenta ejiciuntur.

Principia effluxuum frequentiſſima ſunt 1° in contentis moles adaucta; ſic urinæ moles intra ſex horas collecta pondere ſuo moleſtiam creat, ex quâ ad mictum ſollicitamur: 2° Acrimonia; ſic ſeminis fervidioris ſtimulus naturam ad ejus emiſſionem proritat, & calculi in veſicæ collo vellicantis ſtimulus cogit ad evacuandam ſæpiùs veſicam: 3° in continentibus vitioſa conſuetudo voluntariè acquiſita facit ut ſalivam utilem exſpuant melancholici: 4° Pathema animi lachrymas exprimit in mœſtitiâ, urinam in iræ deferveſcentiâ, feces in terrore, ſudorem in ſummâ anguſtiâ, vomitionem excitat in abominatione: 5° Natura quò ſe vertat neſcia & ſummo periculo perturbata conatus ſpaſmodicos, anomalos exerit, unde vomitus hyſterici, ſpumæ epilepticorum, aliaque ſimilia molimina: 6° Senſibilitas nimia, ſive conſueta, ſive à phlogoſi oriunda anſam præbet conatibus excretoriis; ſic inflammatus ventriculus omnia vomitu rejicit, etiam blandiſſima: ſenſibilis nimium, &, ut aiunt, delicatulus, ad nomen rei fœdæ nauſeat.

Effluxibus paſſivis anſam præbent 1° quæcumque orificia nativa dilatant; ſic reſoluto ani ſphinctere feces effluunt; vel 2° quæ orificia inaſſueta cudunt, ut vulnerantia, rodentia, ſuppurantia.

A verò longè aberrant Neoterici qui principium effluxûs paſſivi, pro cauſâ effluxûs cujuſvis incuſant, nec attendunt ex ſolutione, vel ruptione venæ non neceſſariò ſequi ſanguinis effluxum, quod barbitonſoribus ipſis notum eſt.

eſt. Sectâ enim venâ ſanguis non effluit niſi præmiſſâ ligaturâ vena ſanguine diſtendatur aut contractione manûs, tuſſi, vis expellens intendatur.

Diabroſis eſt eroſio vaſorum vel receptaculorum facta à cauſis phyſicis, ut ab energiâ puris, ichoris, putredinis; ſic à diabroſi vaſorum pendet puris effluxus.

Rixis ſeu ruptio eſt ſolutio continui facta à preſſione mechanicâ contentorum in continentia ſive à diſtenſione ab intùs extro vergente; ſic crepant clauſtra abdominis in herniâ ventrali, vaſa ſanguifera à ſanguine congeſto rumpuntur, unde hæmorrhagia.

Diæreſis eſt ſolutio continui à cauſa mechanicâ extus agente, ſecante, vulnerante, ut in phlebotomiâ, amputatione, paracenteſi.

Anaſtomoſis eſt orificiorum nativorum diductio, unde fluxus juvatur, vel augetur; ſic intruſo cathetere, intrusâ candelulâ diducitur urethra, unde fluxus urinæ vel enureſis.

Diapedeſis eſt diductio fibrarum mutuò decuſſatarum parietes vaſis vel receptaculi conſtituentium à vi fluidi diſtendentis; ſic veſica ſuilla, per tubum ejus orificio adaptatum, recipiens aquam ex aliquot pedum altitudine ſuperincumbentem, diſtenditur & per fibrarum intercapedines aqua undique tranſudat; ſic cyſtis fellea bile vicinum colon inficit; ſic fœdus ſtercoris halitus per inteſtina in herniofis diſtenſa tranſudat.

Omnis effluxus vel ſimpliciter *evacuatorius* eſt, vel ſimul *revulſivus*, aſt nunquam *derivativus*. Evacuatorius dicitur quatenus molem fluidorum corporis humani imminuit; *Revulſivus* quatenus ſtipatur conſtrictione aliarum partium è quibus fluidum exprimitur, & ſic minor eſt in vaſis ita contractis fluidi copia quàm fert nativa illorum diameter.

Effluxus evacuatorius cujuſcumque fluidi cæterorum fluidorum molem ſenſim minuit, quia cùm omnia corporis vaſa invicem communicent & nitantur in ſui contractionem, detracta alicubi fluidi mole & reſiſtentiâ, cæteræ partes faciliùs contrahuntur, & verſus partem minus renitentem ſuum emittunt fluidum uſque ad æquilibrium: ſic detracto per menorrhagiam uterino ſanguine ſanguis pone ſequens ex arteriis hypogaſtricis & ſpermaticis abundantiùs in uterum affluit, nec tantumdem per venas cognomines reſtituitur maſſæ, unde parcior in cor reverſa moles parciùs cuique parti diſtribuitur; hinc minuitur mutua fluidorum & ſolidorum preſſio, minuitur pondus, ſenſus moleſtus ex hac preſſione oriundus, laxantur ſolida, fluida, ſi eadem vi protruſa fuerint, faciliùs provolvuntur in ratione imminutæ reſiſtentiæ; hinc plurima in plethoricis commoda: aſt in ſanis vitioſa exſurgit laxitas, debilitas, mentis languor, cutis pallor, frigoris ſenſatio, & mala hinc plurima.

Effluxus revulſorius eſt, ſi quædam pars contracta fluidis ſuis exoneretur, & ſic minori proportione recipiat novum fluidum quàm fert ejus vaſorum conſueta capacitas; ſic *fiſtuloſis* ulceribus veſicæ apertis cùm urina quâ datâ portâ effluit, ita conſtringitur urethra ut ne minimam urinæ guttulam tranſmittat; ſic vomitu habituali, ita coarctantur inteſtina ut quadruplo mino-

rem

rem acquirant diametrum & alvus pertinaci constipatione claudatur; sic in hæmoptysi febrili non raro frigent & contrahuntur partes extremæ cùm cruor in pulmones saucios uberiùs influit, ille ab artubus revelli videtur.

Praxis. Fluxus sunt vel salubres & critici, vel insalubres & noxii, quod discrimen ex æquâ & justâ Medici pensitatione repetendum est, nec enim omninò insalubris censendus ille qui vires ægri detrahit, nisi tantùm detrahat ut ad superandum morbum & vitam protrahendam non sufficiant, quæ supersunt. Salubris censendus est ille effluxus ex quo rationabiliter sperandum est fore ut gravior morbus avertatur aut auferatur; nulla itaque effluxus quantitas absoluta salubris aut insalubris pronuncianda est cùm vel minima debilibus lethalis & maxima robustis, plethoricisque salubris esse queat; Medici prudentis est accuratè perpendere num fluxum intendere & prorogare, num sistere, num verò naturæ committere debeat? quod pro diversis morborum generibus, speciebus & pro diversis ægri circumstantiis variat; in genere effluxus passivos, intempestivos, uberiores, sistere opus est; criticos, activos, difficiles, parciores, assuetos sæpè juvare & proritare convenit; moderatos activos in robustis cùm non evidentia rationum momenta nos huc vel illuc determinant, satius est naturæ committere; provocant verò effluxus omnia principia superiùs exposita, ut quæ augent fluidi molem, acrimoniam, receptaculi pressionem, erethismum orificii, vel sphincteris laxitatem, debilitatem; hinc verò liquet etiam quibus auxiliis sisti vel imminui possint qui sistendi sunt vel imminuendi. Auxilia verò sunt gymnastica, diætetica, chirurgica, vel pharmaceutica; quiete mentis & corporis sedantur omnes effluxus quos musculosa contractio promovet; ast somno sudor & catamenia uberiùs fluunt; positura quæ gravitati liquidi fluxuri vellificatur est vitanda ne affluxu liquidi vis expultrix irritetur ulterius.

Alimenta quæ intendunt vitium fluidi, unde fluxus procedit, ut stimulantia, condimenta, spirituosa in hæmorrhagiis activis fugienda, atque vegetabilia parum nutrientia in plethorâ cæteris sunt anteponenda. In effluxibus passivis mira præstant vincula, fasciæ, ligaturæ, turundæ, torcularia, si ad originem mali hæc auxilia perveniant: in certis casibus phlebotomiæ revulsivæ, vincturæ nimiùm à Veteribus laudatæ; medicamenta quæ vasorum constrictionem & fluidorum coagulationem inducendo valent effluxus cohibere *adstringentia* nuncupantur. Ea intùs & extùs adhibentur impari successu, feliciùs semper ubi loco affecto immediatè applicantur, infeliciùs cùm eluctanda sunt vasa chylifera, ut ad partem læsam deveniant, maximè si stomachus irritatus & malè se habens ea respuat & ab illis lædatur, quod sæpiùs accidit, adstringentia in fluxibus hæmorrhagicis passivis tutissima sunt; aqua stiptica D. Matte quâ imbuti plumaceoli vulneribus, naribus, hæmorrhoidibus applicantur; lamina boleti igniarii vulgo *amadou* quæ amputatis, vulneratis partibus feliciter apponitur; lintea carpta quæ recens sectis abscessibus, ulceribus exsiccandis induntur; stupæ pulvere vitrioli, colcotharis, aluminis, sanguinis draconis onustæ, quæ excisis partibus ad cohibendum sanguinem superimponuntur; *crepitus lupi*, cujus pulvere asper-

guntur ; huc & nummularia , musci quercini , usnea , geranium Robertianum , millefolium pertinent.

Adstringentibus tutiora sunt in fluxibus activis internis , quæ vel naturæ conatus moderantur , ut anodyna , narcotica , ut in dysenteriâ , tenesmo , vel quæ principium morbi tollunt , ut cathartica in diarrhœis , vel quæ utrumque simul præstant , ut mucilaginosa in tussi , dysuriâ , tenesmo ; tum & absorbentia , nec non quæ conatus naturæ aliò divertunt & materiem morbificam ab intestinis derivant , ut sudorifica in diarrhœâ serosâ.

Nuper *clarissimus Medicus Universitatis Monspel. Doctor Theophilus de Bordeu* inventis *Don Solano* & *Nihell* sua de pulsu critico addidit , & ex pulsu diversos fluxus præsagiendi modum docuit : contendit scilicet , ut fluxus ita & pulsus alios esse superiores , alios inferiores ; *superior* pulsus seu qui fluxus ex naribus , gutture , œsophago &c , prænunciat in morbis acutis , cognoscitur ex pulsatione seu diastole identidem duplicatâ seu bipartitâ , *Dicrotum* pulsum dixit *D. Solano. Inferior* pulsus denunciat fluxus alvinos , hæmorrhoidales , uterinos , urinosos &c , & cognoscitur ex pulsationibus magnitudine & ordine inter se inæqualibus cum aliquali subsultu ; huc pertinet pulsus *inciduus* qui sudorem præsagit ; omnes pulsus critici sunt evoluti , non contracti , & dividuntur in simplices , compositos & complicatos , de quibus auctor ipse consulatur.

Omnes ferè fluxus sunt periodici , paroxysmis per intervalla recurrentibus , exceptis fere gonorrhœa , galactirhœa & leucorrhœa , quæ continuæ sunt.

ORDO PRIMUS.

SANGUIFLUXUS.

SUNT illi quorum symptoma præcipuum est materiæ cruentæ , vel sanguinolentæ , aut rubræ effluxus : *Hippocrati* Phleborrhagiæ *de diæta l. 4. n. 86.*

Pulsus , qui sanguifluxus criticos prænunciat , est fortior initio , & magis renitens quàm qui alios fluxus præcedit , vel comitatur ; est autem simul dicrotus si superior , subintermittens si inferior , ex *clariss. de Bordeu.*

Theoria. Cruor in arteriis , venis & corde ita continetur , ut per excretoria vasa ipsis arteriis continua , & extrorsum patula non possit amandari , tùm quia resistit ratione viscositatis suæ quæ impedit quominùs in adeò minutas guttulas dividatur , quæ possint tam angusta vasa subire , tùm quia non sufficienti cordis vi pellitur , ut ea vasa diducere , & in minutias resolvi , seu subdividi queat. Unde , ut sanguis è vasis suis effluat , necessum est ut vires trusivæ augeantur , vel ut resistentiæ ex parte sanguinis & vasorum imminuantur , vel utrumque simul accidat.

Vires.

Vires quibus potiſſimùm ſanguis truditur ſunt altæ & veloces cordis contractiones, quales fiunt in exercitiis violentis, febribus ardentibus, unde hæmorrhagiæ, necnon niſus muſculorum quaſdam partes ambientium, ut niſus ad fœtum expellendum, ad feces ejiciendas, quibus hæmorrhois, menorrhagia, ſimileſque ſanguifluxus vel excitantur, vel renovantur.

Principia niſus cordis ſollicitantia ſunt ut plurimum, 1° plethora quæ vaſculoſum ſyſtema moleſtat ſuo pondere, infarcit, & obſtruit ſuâ viſcoſitate, unde qui opiparè lautèque vivunt, qui liquoribus ſpirituoſis, ferculis nimiùm conditis & ſucculentis utuntur, his malis ſunt ſæpiùs obnoxii. 2° Infarctus & ſtaſes quarumdam partium, ut uteri in mulieribus quadragenariis, podicis & hepatis in otioſis, unde hæmorrhois; capitis in pueris inſolationem expertis, unde hæmorrhagia narium: 3° Fervor & ſpirituoſa craſis ſanguinis vaſa titillans excretiones ſanguinis etiam ſollicitat, maximè verò acrimonia ſcorbutica.

Vires quibus ſanguis intra vaſa coercetur, ſunt 1° vaſorum integritas & clauſura, 2° ipſius ſanguinis viſcoſitas.

1°. Arteriæ omnes firmiter ſtructæ ſunt, at quarum majus rixis periculum immineret ab impetu ſanguinis, ut in arteriis majoribus, harum nativa firmitas tanta eſt, ut preſſionem ſanguinis vigeſies majorem quàm in ſanitate conſuevit eſſe, citra rupturam poſſint experiri, obſervante *Haleſio*; verùm à vulneribus per diæreſim factis ea tenacitas poteſt ſuperari; ſic calculis commotis vaſa renalia lacerantur, unde hæmaturia; ingeſtis hirudinibus vaſa ventriculi ſauciantur, unde hæmatemeſis, vel hepatirrhœa, &c.

2°. Vaſa minima vim quidem habent ſufficientem, quâ transfluenti ſanguini ea debiliſſimè prementi reſiſtant; aſt illis obſtructis tunc integra preſſio cordis in ſanguinem illa ſubeuntem fertur in eorum parietes, adeòque ſufficit ad eos vel rumpendos, vel ſaltem diducendos, inde hæmorrhagia per rixim, vel per anaſtomoſim, ſi nulla diapedeſis obtineat; hinc iterùm patet quare infarctus ad hæmorrhagias dupliciter conferat. *Vide theoriam pulſûs.*

3°. Vaſa tùm majora, tùm minora à purulento, ichoroſo, ſphaceloſo, carioſo, cancroſo, ſcorbutico, &c, viru poſſunt erodi; inde verò hæmorrhagiæ magnæ vel parvæ; quandoque ruptis anevryſmatibus ſubitò lethales oriuntur; anevryſmata ſic rupta ſemper inveni, intùs cartilagineis quidem lamellis incruſtata, ſed in punctis nigris, ſphaceloſis hiantia.

4°. Viſcoſitas nativa eſt maxima parum à Medicis perſpecta; ſed ſi decies eluantur vaſa & viſcera aquâ puriſſimâ continuò renovatâ, ultima lotura etiam viſcida eſt, ut ex ſapone diſſoluto viſcidior non ſit; hæc viſciditas robuſtis, ſanguineis major, debilibus, cachecticis minor, in quibuſdam morbis putridis, malignis, minima; eâ ſublatâ quid obſtat quominùs cruor vaſa ſecretoria ſubeat, ut experimenta docent fieri in pulmonibus ſatis elotis, ut ſudor ſanguineus & hepatirrhœa ſuadent.

Praxis. Cauſa morbi indicat ut principia conatus cordis & vaſorum ſollicitantia, ipſique conatus auferantur, ſimulque ut reſiſtentiæ ex parte ſan-

guinis & vaſorum reſtituantur, augeantur, ſi ſanguifluxus imminuendus ſit, vel ſiſtendus, ſeu ſit inſalubris.

Ea verò auxilia cæteris ſunt anteponenda, quæ pluribus ſimul indicationibus ſatisfaciunt, ſive indicationes ſint ritè perſpectæ, ſive per conjecturam ſubodoratæ.

Sanguifluxûs principium eſſe plethoram commotam judicamus ex cauſis plethoræ in pathologiâ recenſitis, & ex ſignis velocitatis ſanguinis.

Ingeſta ſucculenta copioſa, vires digeſtivæ magnæ cum vitâ otioſâ; ſuppreſſio catameniorum, hæmorrhoidis, verna tempeſtas, ætas juvenilis, color floridus, calor intenſus, pulſus plenus, ea omnia indicant phlebotomiam repetitam initio morbi factam, victum tenuem ex vegetabilibus, cremoribus, quietem animi & corporis, potum refrigerantem, ſubadſtringentem; ſpontè ceſſant hi ſanguifluxus, & ægrum ſublevant ſæpiùs.

Si ſanguifluxus oriatur à fervore, velocitate fluidorum, indicantur etiam iteratæ phlebotomiæ, quies, potus acidi, inter quos nullus præſtantior ad ſiſtendam hæmorrhagiam quàm aqua Rabel parcâ quantitate, aut ad gratam aciditatem immixta aquæ fontanæ; conveniunt etiam infuſa ex floribus roſarum, decocta foliorum plantaginis, polygoni, radicum ſymphiti, biſtortæ, quæ vi refrigerante ſimul & adſtringente utrique indicationi ſatisfaciunt.

Si verò ſanguinis diſſolutio, acrimonia ſcorbutica hæmorrhagiæ anſam præbeant, parciùs vena ſecanda eſt, ſed acida, acerba cum incraſſantibus, edulcorantibus ſunt præſcribenda, quò pertinent catechu, ſanguis draconis, fungus melitenſis, hypociſtis, balauſtia, acacia vera, & radices tormentillæ, biſtortæ, ſymphiti, folia vincæ, geranii, equiſeti, anſerinæ, agrimoniæ, ſaniculæ, ex quibus variæ formulæ parari poſſunt. Si quando ſanguifluxum ex quâcumque parte foveat febris cum indiciis putredinis primas vias infeſtantis, ut cum linguæ ſorditie, oris amarore, cardialgiâ, nauſeâ, & præmiſſis phlebotomiis natura viam monſtret, ipſamet emetica, ſed prudenter ſunt adhibenda, quod in dyſenteriâ vulgò fieri aſſolet, ſed etiam in menorrhagiâ pluries ſucceſſit; tunc autem uſurpanda mitiſſima, ut raphani ſemen, ſyrupus Glauberi, vel & ſimul aſtringentia, ut radix ipecacuanhæ, quorum operatio potu aqueo diluente paranda eſt; profuſas hæmorrhagias ſequitur cachexia & aſcites cum pedum œdemate, ſiti, urinâ lixivioſâ, &c.

I. HÆMORRHAGIA; *Aimatiſmos* Dict. Univ.; *Profluvium ſanguinis*, *ſtillicidium ſanguinis*; *Hémorrhagie du nez*.

Docet *Galenus Comm. 1. Epidemic.* hoc nomine, ſine partis epitheto, narium hæmorrhagiam intellexiſſe *Hippocratem*, in quo ſenſu à nobis ſumitur. Hæmorrhagiæ propriè dictæ nomine *Hippocrates* intellexit fluxum ſanguinis cum impetu è naribus erumpentis: *Errouſim* vocat eum qui ſenſim fit, & *Stalagmon* qui ſtillatim; ſed plus vel minùs non mutat genus, nec nomen genericum.

Charac-

Character. Hæmorrhagia eſt quicumque effluxus ſanguinis è naribus; membranam pituitariam, adeoque ſinus frontales, ſphænoidales, maxillares irrigant arteriæ è maxillari internâ oriundæ, venæ ad jugularem externam ſanguinem revehunt, & non ſolùm ab arteriis congeneribus hunc reducunt, verùm etiam à ſinubus orbitariis, & è ſinubus duræ matris quibuſcum communicant, ita ut auctâ verſus jugulares internas reſiſtentiâ ex illis & ſi[illegible]bus duræ matris cruor verſus naſales venas divertatur, & datâ ear[illegible] aperturâ effundatur.

Glandula pituitaria, corpus ſpongioſum ſellæ tur[illegible] impoſitum, ope infundibuli accipit ex tertio & duob[illegible] [illegible] cerebri ventriculis, ſerum ſuperfluum, quod in illis in ſtatu morboſo exundat; illa verò glandula cingitur vaſculis, ſeu ſinubus circularibus qui cum cavernoſis utrinque communicant, hac viâ ſerum illud cum ſanguine ad narium vaſa, potiſſimum ſi rupta fuerint, derivari poſſe veroſimillimum eſt; hinc hæmorrhagiâ cerebrum à pluribus infarctibus & morbis liberari quotidiana docet experientia.

Sanguis eò fertur ubi minor eſt reſiſtentia, cùm undequaque premitur; in majoribus quidem arteriis impetus à corde acceptus tantus eſt, ut vix poſſit retrogredi à levibus obicibus oppoſitis; verùm in minimis vaſis, potiſſimùm venoſis reticularibus, ſanguinem levi oblato obice non ſolùm per venas, ſed etiam per arteriolas retrogredi docet inſpectio microſcopica in pedibus ranarum; imò ex minoribus vaſis rapi, aut velut attrahi in majora, quoties velocitas in illis majoribus eſt notabilis, & facultas fluxûs magna, docet *Bernouillius in Hydrodynamicâ*, docet transfluxus chyli ex canali thoracico in venam ſubclaviam; hæc ideò adduco quia à paucis cognita, & tamen ad intelligendam horum morborum theoriam apprimè faciunt; hinc enim patet quorſum ab hæmorrhagiâ narium internæ capitis partes ſubleventur.

Symptomata. Capitis gravitas, cephalalgia, vertigo, ſomnolentia, pruritus narium, motus febrilis hæmorrhagias tantùm activas præcedunt, & deſignant naturæ conatus ad ſe liberandum à ſanguine ſuperfluo & oneroſo.

1. *Hæmorrhagia paſſiva.* D.

Ea eſt quam caſus, ictus in naſum & frontem, vel capitis concuſſio excitant, vel quam corpora acuta aut ſtimulantia in nares immiſſa producunt, & in hoc caſu ſæpè ſternutamenta eam comitantur.

Curatur 1º mechanicâ compreſſione per turundam ex linteo factam, & intra nares immiſſam; 2º phyſicè per ſtiptica ſub formâ fluidi, vel pulveris in nares intruſa, aut inſpirata, ut aqua ſtiptica D. Matte, alumen, vitriolum viride, ex quo ad ſolem calcinato fit pulvis *ſympathicus* dictus.

2. *Hæmorrhagia plethorica.* B. P.

Illa ſine febre junioribus utplurimum vere & initio æſtatis accidit, ſæpius horis matutinis cùm primâ vice accedit; deinde verò occaſione inſolationis, aut alterius erroris in gymnaſticâ, vel in diætâ, unde plethora creſcit, vel commovetur; hanc præcedunt capiplenium, ſtupor, cephalalgia, vertigo, ſimiliaque ſymptomata, quæ ſanguine effluente ſublevantur.

Si copioſior ſit hæmorrhagia, ea venæ ſectione, refrigerantibus, acidis intùs ſumptis, extùſque applicatis, demùm aſtringentibus ſuperiùs recenſitis, ſanatur. Novi adoleſcentem qui æſtate ob inſolationem hæmorrhagiâ correptus ſe demiſit in flumen, atque ſic hæmorrhagiam illicò ſanavit.

3. *Hæmorrhagia febrilis* Boerhaave *aphor.* A. P.

Hæc vel eſt eſſentialis, vel ſymptomatica. Eſſentialem comitatur motus febrilis, intermittens, typo quotidianæ, qui adoritur cum levi frigore, deinque calore, capitis gravitate, & tunc ſanguis effluit. Symptomatica ut plurimùm ad morbos febriles exacerbantes, vel continuos ſub finem accedit, & ea vocatur *critica* ſi ſalubris, *morboſa* quæ inſalubris.

4. *Hæmorrhagia critica.* B. P.

Tales ſunt quæ moderatâ quantitate cum ſymptomatum graviorum imminutione, poſt ægritudinis ſtatum, non verò in augmento fiunt, quæ hæmorrhoidis, aut catameniorum vicaria eſt, ut mulieribus hæmoptoicis, *aphor.* 32. 5. quæ cum ſurditate in febribus accidit, *aphor.* 604. quæ die critica debitâ copiâ accidit.

Hæmorrhagiam præſagit pulſus dicrotus, vel ſubſultans, ſeu cujus identidem pulſationes coincidunt; ſi prima pars ſit major poſteriore, quantitas ſanguinis parva eſt; ſi ambo ictus vehementes, æquales, hæmorrhagia mediocris erit, ſi primum ictum altiſſimè ſequatur, citò fiet hæmorrhagia; quò ſæpius in ſerie pulſationum revertitur pulſus dicrotus, eò citiùs fiet hæmorrhagia, ut ſi qualibet trigeſimâ pulſatione revertatur, hæmorrhagia intra quatriduum; ſi qualibet decimâ ſextâ, intra triduum; ſi qualibet octavâ, intra biduum; ſi qualibet quartâ, intra diem ſuperventura eſt hæmorrhagia; ſi ex carpo dextro major ſit ſubſultus, ex eodem latere exſpectanda naris hæmorrhagia; ſi inconſtans ſit ſubſultuum recurſus, incertum eſt tempus hæmorrhagiæ: *Nihelli obſerv.* Præcedit quandoque hanc hæmorrhagiam nauſea vel vomitio, aut manuum tremor.

5. *Hæmorrhagia inſalubris.*

Illa eſt quæ tum in morbis acutis initio & augmento fit, ſine ægrotantis levamine, cum delirio, ſopore, ſpaſmodicis motibus, pulſu molli & parvo, vel inæquali, quæ ſtillatim procedit, ſtatimque evaneſcit. Quæ diebus criticis cum perfrigeratione eximiâ. *Duret.* 10. *Coac.* Quæ è diverſo latere fluit, ut in lienoſis è dextro, *Coac.* 202. Quæ cum deſipientiâ, aut ſpaſmo fit hæmorrhagia, mala. *Aphor.* 9, *S.* 7.

Dupliciter eſt inſalubris hæmorrhagia ſymptomatica, tùm quæ profuſa, ita ut vires exſolvat, unde pulſus parvus, inæqualis, mentis terror, delirium, ſpaſmus; tùm quæ viribus exſolutis, etiam ſub finem morbi, ſed die non criticâ v. g. undecimâ, accidit; imperfecta, ut leve ſtillicidium etiam repetitum, quod fruſtraneos naturæ labaſcentis conatus indicat, *Coac.* 212. malum ſi cum locali ſudatiunculâ; pejus ſi cum extremorum frigore; malæ quæ in febribus malignis, petechialibus, imò quartanis, accidunt.

6. *Hæmorrhagia in chronicis.*

Quæ hydropicis, quartanariis, hypochondriacis, cachecticis ſuperveniunt,

niunt, malæ, ita quæ ſenibus obſtructis, quæ etiam ſcorbuticis.

Verùm in junioribus plethoricis perperam ſuppreſſæ dolores, inflammationes, febres acutas, apoplexiam, epilepſiam poſt ſe trahunt.

7. *Hæmorrhagia ab hirudine*, Schneider Lib. II. cap. 22 pag. 220; Ephemer. Nat. Cur. Dec. II. Ann. 1 obſ. 99.

Ea eſt quæ ab hirudine in nares intrusâ accidit; qui itaque aquas limoſas ore ipſo immediatè combibunt, ut jumenta, huic ſunt obnoxii.

II. HÆMOPTYSIS, *Hæmoptoe* Græcis; *Emptoe* Gordoni; *Emoptoys*, *Emptoica paſſio* Gilberti; *Sputum ſanguinis* Latinis; *Hemoptyſie*, *crachement de ſang.* Ægri *Hæmoptoici*, à *ptuein* expectorare, & *aima* ſanguis.

Character, Sanguinis expectoratio cum tuſſi, ſine febre inflammatoriâ: loco tuſſis *Raſcationem* accenſet *Salicetus*, id eſt exſcreatum ſonorum: in peripneumoniâ & pleuritide ſanguis etiam expectoratur cum tuſſi, ſed parciùs & cum febre inflammatoria.

In hæmorrhagiâ narium, ſtomacace, ſanguis interdum exſpuitur ſeu ex ore, gingivis, promanat, verùm tuſſis, ſi quæ ſit, non adducit ſecum ſanguinem, ut in hæmoptyſi.

In hæmatemeſi ſanguis cum vomitorio conamine plerumque niger, aut alimentorum reliquiis commixtus ſine tuſſi rejicitur.

Theoria. Pulmones irrorantur vaſis ſanguiferis duplicis ordinis, arteriâ ſcilicet pulmonari, quæ è ventriculo cordis dextro oriunda, bifariam ſtatim diviſa, ramis ſuis bronchiorum divaricationes ſequitur, & arteriâ Ruyſchianâ quæ ex aorta deſcendente ſæpiùs orta ſimilem viam ſequitur; ſed vix quadringenteſimam partem ſanguinis pulmonariæ arteriæ ſuppeditat; ultimi utriuſque ramuli rete inſtar uniti veſiculas pulmonum exteriùs ambiunt; prioris arteriæ verò ſanguinem revehunt ad cordis ventriculum dextrum pulmonares venæ; Ruyſchianæ verò ſanguinem refert ad venam azygam, aut ad auriculam dextram vena Zannichelliana. Capacitas venarum pulmonarium ſimul ſumptarum ad eamdem à corde diſtantiam eſt ad capacitatem arteriæ pulmonariæ ut 26 ad 21 circiter.

Quantitas ſanguinis per arteriam pulmonarem trajecti æqualis eſt quantitati per aortam immiſſæ, utriuſque diameter eadem eſt; ſed firmitas pulmonaris eſt triplo minor quàm aortæ; moles verò pulmonum vix eſt vigeſima quinta pars molis totius corporis per aortam irrorati, adeòque moles movenda à corde dextro eſt toties minor quàm quæ à ſiniſtro corde protruditur.

Injectiones factæ in arteriam pulmonarem multò faciliùs, expeditiùſque tranſeunt ex arteriis in venas, quàm quæ per aortam inſtituuntur, unde meritò concludendum eſt plus eſſe patulas ultimas pulmonaris arteriæ propagines, paucioreſque eſſe lymphaticas quàm propagines aortæ. Expeditior itaque eſt in pulmonibus ſanguinis circuitus ad quem vires triplò minores ſufficiunt; vaſa ultima patula & numeroſa ſunt, nec inde tamen velocitatem

tem ſanguinis majorem quàm in æqualibus aortæ ramis exſpectandam cenſemus ; vaſa pulmonum ſanguifera tranſverſim rugoſa explicantur in inſpiratione , amplioraque proinde evadunt ; ad angulos minùs acutos ſimul divaricantur dilatatis ab aëre veſiculis ; ea utpote triplò magis extenſilia , quàm aortæ rami , poſſunt in magnis animi & corporis commotionibus ſanguinem undique expreſſum recipere , & ab illo turgere , quod non ſine reſpirationis incommodo accidit ; quò difficilior autem eſt reſpiratio , eò majorem eſſe ſanguinis in vaſis pulmonum congeſtionem cognoſcimus ; aſt ea congeſtio ſolvitur vel obortâ febre , ſeu frequentioribus & altioribus cordis contractionibus , quæ ſanguinem velut exantlant è pulmonibus , & in arterias corporis dilatatas diſtribuunt , vel etiam diductis vaſis ſecretoriis in veſiculas hiantibus , quæ in ſtatu ſano perſpirant tantùm ; in hæmoptyſi verò cruorem etiam tranſmittunt ; unde ſublevantur pulmones ab infarctu , & prævertitur dyſpnœa , febriſque inflammatoria. Si intra arteriam pulmonarem mediante tubo pedem alto & verticaliter erecto influat aqua tepida per horam integram , aqua partim venas , partim tracheam arteriam ſubit ; iſta verò copioſam , viſcidamque ſpumam ſecum aufert , quâ tandem ferè exhauſtâ , ſi aqua cruenta trajiciatur per eumdem tubum , ipſa per tracheam arteriam pleno rivo effluit ; cùm autem vis aquæ injectæ ſit minor vi ſanguinis à corde immiſſi , nec ab iſtâ vaſa rumpantur , ab illa non lacerari veroſimile eſt. Sanguis itaque per oſcula vaſorum lymphaticorum intra veſiculas hiantia , ſed muco infarcta , deterſo hoc muco ſpontè in veſiculas irruit , & fit hæmoptyſis per anaſtomoſim , quam nulla ſequitur ſuppuratio.

Si verò inflammatorius præcedat infarctus , ut in peripneumoniâ , febriſque acuta adſit , quæ majori vi ſanguinem intra vaſa pulmonaria urgeat , ea vaſa rixim patientur , unde hæmoptyſis ad phthiſim inclinans. Idem accidit , ſi vulnere externo , aut deglutitis vel inſpiratis clavis , aciculis veſiculæ dilacerentur , ut *Mortonus* obſervavit. Verùm ſi glandulæ bronchicæ , in quibus toties gypſeas concretiones reperire eſt , in ſuppuratum abeant , quod in phthiſi ſcrophuloſâ potiſſimùm accidit eroſis à pure ſanguiferis vaſis , hæmoptyſi viam parari evidens eſt , quæ per *diabroſim* facta dicitur. Ex dictis eluceſcit praxis.

Rejecti verò per tuſſim ſanguinis color nunc eſt rutilantior , nunc magis ater , prout magis aut minùs in veſiculis reſtitat & concreſcit , nec inde poteſt dijudicari num arteriæ , num venæ ſectæ fuerint , quandoquidem ubi rumpuntur vaſa minima , nullum ferè inter venas & arterias diſcrimen eſt : in pulmonibus verò venæ ſanguinem paulò floridiorem ſuppeditant quàm arteriæ , contra quam in aliis partibus.

1. *Hæmoptyſis accidentalis* Morton. Phthiſiolog. cap. 5. D.

Ea eſt quæ à plethorâ , potiſſimùm commotâ , citra præviam humorum acrimoniam , aut pulmonum hæreditariam labem , ab erroribus in gymnaſticâ aut diætâ , procedit.

Antecedentia. Quæ copiam ſanguinis augent , ut victus lautior , potus ſpirituoſus , aſſuetæ phlebotomiæ , catameniorum , hæmorrhoidum ſuppreſſio ;

ſio ; quæ ſanguinis impetum intendunt, vel & ſimul eum in pulmones determinant, ut vociferatio, curſus, cantus nimius, lectio altâ voce facta, iræ paroxyſmus : hinc verò gravamen pectoris, ſenſus titillationis in faucibus, raucedo & ſiccitas pulmonis, tuſſis, dyſpnœa.

Concomitantia. Guſtus humoris ſalſi, titillatio major faucium, tuſſis ſonora, ſi parum ſanguinis expectoretur ; tuſſis verò obſcura, & pro vomitu à multis habita, ſi pleno ore ejiciatur, unde ægri in lecto ſedere coguntur ne à ſanguine ſuffocentur ; interea dyſpnœa rejecto cruore ſublevatur, dolor, ſi priùs adfuerat, miteſcit, ſicut oppreſſio pectoris.

Succedanea. Ab uberiori ſputo ſanguinis debilitantur ægri, pallor occupat artus, terrore quem cruoris aſpectus pluribus injicit, creſcit debilitas, pallor, frigus, pulſus minuitur, & frequentior evadit, ut accidit à debilitate.

Subjecta. Adoleſcentes à vigeſimo quarto ad trigeſimum ſextum ætatis annum, maximè qui priùs hæmorrhagiæ narium erant obnoxii. Lectores, cantores, concionatores, præcones publici, Rabulæ forenſes, phonaſci acutiùs cantantes, frivolarii mercatores, Profeſſores, operarii, ut lapicidæ, qui ad magnas moles verſandas violentos conatus edendos habent.

2. *Hæmoptyſis habitualis* Morton. Phthiſiol. cap. 5. C. P.

Ea eſt quam prava fluidorum craſis ad acrimoniam vergens & nativa vel acquiſita pulmonum debilitas accerſunt, quæque utplurimùm febriculâ amphimerinâ aut quotidianâ ſtipatur.

Antecedentia. Eadem ac in accidentali, & præterea diſpoſitio prævia pectoris, ſcilicet ejus debilitas, quæ patet ex voce clangosâ, tono acuto aut falſo ; ſcapularum prominentia, pectoris anguſtia, genarum rubor, pulſus plenus & frequens, febricula veſpertina major quàm in ſanitate, ſenſus titillationis & ponderis in pectore.

Concomitantia. Singulis ferè diebus accedit frigus febrile ſpontaneum cum tuſſi ſtatim ſiccâ, dein calor maximè circa pectus cum anxietate & dyſpnœa, mox expectoratio cruoris floridi, ſpumoſi, quam ſemper tuſſis & faucium titillatio comitatur, intra aliquot dies ceſſat expectoratio, ſed vere ſequenti utplurimùm reverſura.

Succedanea. Febris ratione ventriculus labefactatur, digeſtiones vitiantur ; hæmoptyſi uberiori vires proſternuntur, pallor & macies invadunt, tuſſis perſeverat ; & ſi parentes phthiſici fuerint ab anno 18 ad 36m ipſe hæmoptoicus in phthiſim delabitur.

Subjecta. Viri & puellæ in ætate virili conſtitutæ, potiſſimùm anxiæ, mœſtæ, de nihilo iraſcibiles, in cibo & potu eligendis difficiles, moroſæ, raucæ, macræ, ſudantes noctu, catameniis ſuppreſſis, ſanguine ſalſo, victu ex ſalſamentis utentes.

3. *Hæmoptyſis à diapedeſi*, Mahon Journ. de Med. Juill. 1757. A.

Cognoſcitur hæc ſpecies ex eo quod ſanguis ejectus ſit coloris diluti, roſei, ſpumoſus ; quod ſine tuſſi expectoretur, imò ita fluxilis ſit ut poſt

mortem è pulmonibus diffluat : illa hæmoptysis in observatione allata à plethora fuit determinata.

4. *Hæmoptysis catamenialis* Nicol. Pechlini ; *Passio hæmoptoica periodica à menstruis suppressis* Plater. Exspuitiones. L. P.

Illa est quæ catameniis ante terminum consuetum suppressis supervenit ; singulisque mensibus moderatâ dosi eorum vices supplet cum sanitatis integritate. Referunt etiam *Plinius* & *Sennertus* exempla virorum, qui quotannis sanguinem exspuentes, dato tempore ad summum senium pervenere, hæmoptysi forsan hæmorrhoidis vices supplente.

5. *Hæmoptysis periodica.* Nicol. Pechlini Amat. ; Lusitan. centur. 5. cur. 3. C. P.

Vir quadraginta quinque annorum jamdiu hæmorrhoidali fluxui singulis mensibus assuetus erat, hæc catamenia substitere, & ecce sanguinem per os, multum, rutilum & subflavum emittit ; consilium petit æger perterritus, & sequenti modo sanatus est.

Scopus est hæmorrhoidalem fluxum revocare, quod fit hirudinibus ano applicatis numero quatuor ad extrahendum cruorem ad uncias sex ; dein cruoris spissitudinem & salsedinem destruere, usu antiscorbuticorum, lupuli, fumariæ, endiviæ, cichorii, formâ extracti, syrupi, jusculi vel apozematis per dies aliquot, servata interim diætâ humectante, ex offis, panatellis, interpositis lenibus pharmacis ex mannâ, rheo & tamarindis & cæteris universalibus.

Hæmorrhoidum apertio, Græcis ignota operatio, fit vel per hirudines, vel per linctum canis junioris, lanceolâ, frictu ex asperis, ut foliis ficûs, usu aloës & similibus.

6. *Hæmoptysis scorbutica* Sennerti. C. P.

Adolescens cujus gingivæ erant molles, ulcerosæ, cruentæ, fœtidæ ; dentes nigri, vacillantes, &c, incidit in hæmorrhagiam, quâ curatâ accessit hæmorrhois ex intestinis, cum pulsu vegeto ; his suppressis per medicamina, supervenit copiosa & pertinax hæmoptysis, quam ex sanguinis dissolutione oriundam judicavimus.

7. *Hæmoptysis variolosa* Sydenham. pag. 95 & 597. A.

Hoc sputum sanguinis, ante eruptionem saltem plenariam pustularum in variolâ confluente, iis accidit, quorum sanguis nimis fervidus est, & vinosis liquoribus excalefactus ; mortem autem certam prænuntiat ; hoc verò sanguinis dissolutioni debetur, adeoque indicat potum adstringentem cum spiritu vitrioli ad gratam aciditatem. *Vide curam hæmaturiæ variolosæ.*

8. *Hæmoptysis catarrhalis* Bontii Medic. Indor. Boneti Sepulchret. *Hæmoptysis peripneumonica* Lælii à Fonte. D. P.

In catarrhis, tussi ferinâ, pleuritide & copiosiùs in peripneumonia, cruor, vel sputa rubiginosa expectorantur, deterso nimis per tussim muco bronchiali & expressis vesiculis.

Praxis. In hæmoptysi passivâ, scilicet à vulnere, vis sanguinis expellens est

est multò major quàm resistentia ejus effluxui oblata, quæ à sola cruoris viscositate petenda videtur, usquequò vasis secti labia ad sese accesserint; ut itaque tollatur causa, resistentia vasis mechanicè augenda per ligaturas, compressiones &c, quod cùm in vulneribus internis fieri nequeat, superest solùm ut tantùm detrahatur de viribus sanguinem trudentibus, quantùm opus est citra mortis periculum ut vasa spontè contracta ejus effluxui resistant.

Phlebotomiæ quartâ quâvis horâ è brachio repetitæ, imò quovis bihorio institutæ feliciter adhibentur. Diæta ita tenuis requiritur, ut sola aqua pro omni potu & cibo pluribus vulneratis sufficiat ad vivendum & convalescendum, per plures non solùm dies, sed etiam septimanas, quod mirum dictu, ast in Nosocomio Monspeliensi pluries observatum. Quies animi & corporis in positurâ horizontali omnino necessaria est ad sedandum sanguinis motum, & vires vitales inutiliter non impendendas; medicamina, cùm vulneri nulla possunt admoveri, vix intùs sumpta prosunt, nisi aqua Rabel ad gratam aciditatem potulentæ aquæ affusa, aut potus ex decocto plantarum subadstringentium, modo ventriculo non gravamen afferant: huc decoctum ex polygono, radice symphiti, infusum ex floribus rosarum, succus ex urticâ, geranio sanguineo, plantagine; fugiendi potus cardiaci qui post discussam, si quæ sit, lipothymiam, uberiorem hæmorrhagiam concitant; solus aceti odor ad vires lapsas reficiendas & juvandam expectorationem congrumati intra pulmones cruoris videtur indicatus.

Si vulnerato thorace cruor effusus sit in cavo pectoris, is situ ægri commodo, fistulâ sutoriâ, dilatatione vulneris, cavendo ab intercostalibus arteriis, est educendus.

Si inspirando immissi sint claviculi, soli naturæ conatus hos possunt tussiendo expectorare. Medicus narcoticis, phlebotomiis, conatus inutiles aut jam noxios debet sedare & phthisim prævertere.

In hæmoptysi activâ ab anastomosi eadem juvant auxilia quæ in rixi, sed non tam rigida requiritur abstinentia; cremores diluti ex oryzâ, hordeo, avenâ, panis micâ in aquâ coctis, præstant jusculis, quæ fervorem & febriculam excitando sanguinis effluxum promovent. Phlebotomiæ quartâ quavis horâ institui solent è brachio; artuum vincturæ non sunt usitatæ; succus urticæ vel ejus seminum decoctum, intermediis jusculis propinatur. Levissima narcotica nocturnis horis concedenda, quæ non adeò sensum obtundant ut necessaria ad expectorationem tussis supprimatur, sed quæ anxietates, dolores ex quibus agitatur sanguis sedare valeant; syrupus nymphææ, papaveris cum aqua rosarum, plantaginisve sufficiunt; semina hyoscyami *Hippocrates* præscribere non verebatur. Sublatâ plethorâ, sedato sanguinis impetu febrili, si quis erat, hæmoptysi suppressâ, æger offis, panatellis, cremoribus spissioribus, ovis sorbilibus, sed parcè, nutriatur; verùm si ex oris inspectione, odore, ventriculi pondere, borborygmis, suspicio sit depravatæ ut fieri solet digestionis, cathartica mitia non commoventia ex pulpâ cassiæ, tamarindis, floribus persicorum & mannâ sunt adhibenda,

da, præmiſſis clyſmatis laxantibus; quæ catharſis repetenda; ſi febris à frigore incipiens ſingulis diebus revertatur ut fieri aſſolet, juſcula ex carne vitulinâ, vel pullo cum lactuca, vincâ, plantagine, radice ſymphiti aut ſimilibus paranda manè per ſeptimanam uſurpanda, ut eâ lege diætam, quietem ſervet æger, & ſic labente tempore vaſa contracta in ſuo tono roborentur, & æger ab hæmoptyſeos recidivâ immunis fiat.

Si hæmoptyſis à diabroſi vel à ſcorbutica diſſolutione ſanguinis pendeat, eadem generalia indicantur auxilia pro robore pulſûs & impetu ſanguinis effluentis, verùm narcotica, ratione ſtimuli majoris, fortiora, licet ſanguinem paululum diſſolvant, ſuadenda, ut laudanum liquidum cum aquâ plantaginis vel ſyrupo roſarum rubrarum veſpere offerendum: in diabroſi edulcorantia, glutinoſa, gummoſa etiam in ore volutanda, ut tabellæ de althæâ, gummi arabicum, &c: intus eadem refrigerantia, agglutinantia uſurpanda & citò præmiſsâ leni catharſi ad lacticinia confugiendum; in ſcorbuticâ verò præmittenda etiam ſunt juſcula ex teſtudine vel ranis cum lactucâ, vincâ, malicorio, beccabungâ, acetosâ, agrimoniâ, pimpinellâ, & ſi magna ſpuatur cruoris copia, in quovis caſu ex æquis partibus aluminis & ſanguinis draconis fiat pulvis qui cum conſervâ roſarum detur quater in die ad grana ſex, octo &c: imo fruſtula aluminis identidem vorentur, licet nauſeam proritent: in juſculis equiſetum, plantago incoquentur; in julepiis tinctura roſarum cum aliquot guttis aquæ Rabel adhibeatur; in potu baccæ ſumach, myrtilli, folia brunellæ, portulacæ uſurpentur.

In hæmoptyſi catameniali cui chlorotica conſtitutio favet, unde catameniorum ſuppreſſio, ferri limatura ad granum unum vel alterum per annos continuata catamenia revocat, tuſſim aufert & hæmoptyſim prævertit, ut obſervavi: phlebotomia è pede, pediluvium calidum, ſimiliaque ingruente paroxyſmo debent in uſum advocari.

9. *Hymoptyſis phthiſica* J. Heſſi; *à Tuberculo*, *ab ſcirrho pulmonis* Bonet. Sepulchr.; *vomicæ prodromus* Bennet theatr. tabidor. C. P.

Ruptâ vomicâ ſæpè pus & cruor cum tantâ difficultate & ſuffocatione exſpectorantur, ut æger ſubitò è medio tollatur, ut accidit *Vaugelaſio.*

10. *Hæmoptyſis ex tuberculo pulmonum* J. Heſſi. *Hæmoptyſis phthiſica.* Wagner Diſſ. Lipſ. 1742. C.

Cuidam circa furculam ad latus dextrum pulmonis erat tuberculum quod identidem creſcebat & rubrum erat, vel decreſcebat & concolor apparebat; ille tuſſi catarrhali laborabat jamdudum, ac demum hæmoptyſi accedente ſuffocatus eſt; apertum cadaver exhibuit hoc tuberculum ſpongioſum pulmoni adhærens, purulentum, cruorem verò inde in bronchia effuſum, cæteris partibus ferè exſanguibus. Hæmoptyſim quamdam obſervavit *Cardanus*, quam admirabilem vocitat, eo quod cum hæmorrhagia narium conjungeretur, adeoque dubium eſſet an ſanguis à naribus an à pulmonibus exiret; ſed mirum eſt quod talia miretur ſubtilis ille Medicus.

11. *Hæmoptyſis à ſphacelo pulmonis* Dodon. obſerv. cap. 24.

Per ſphacelum intelligenda eſt illa laxitas pulmonum, quam ſæpè obſer-

vare

vare contigit nobis, quæ mollitie, porositate, livedine suâ siderationi similis videtur; in aliis morbis cruor exspuitur vel purus & rutilus, vel purulentus, vel salivæ aut pituitæ permixtus; in hac verò specie spumosus, nigricans cruor cum tussi vividâ ejicitur, & simul particulæ ipsæ seu frusta pulmonum nigra, sphacelata, citra puris aut cruoris puri rejectionem; hic sanguis non ex vase rupto nec ex ulcere, sed è pulmonis substantia remollitâ, flaccidâ quasi ex spongiâ exprimitur, & hic morbus seriùs vel citiùs lethalis est; qui enim spumosum spuunt sanguinem illi de pulmone exspuunt & moriuntur: *Hippocr. aphor. 13. l. 5.*

12. *Hæmoptysis traumatica* Hollerii Comm. in Coac. A.

1°. Vel à vulnere externo accidit, & tunc præmissis generalibus, ut venæ sectione & clysmatis, æger per quietem animi & corporis, abstinentiam à loquelâ, situ in vulnus recumbente, diætâ tenui ex jusculis, consummatis, ovis, vitæ suæ consulat oportet; si verò magnâ copiâ ex ore & vulnere cruor effluat, mors ostia pulsat; nec non si pulsus deprimatur, syncopes adveniant: ast si parcus fuerit cruoris effluxus, si vulnus pulmonum non tantam aëris copiam admittat, quàm glottis; si magna vasa arteriosa vel venosa non sint vulnerata, pertuso licet pulmone, salutis spes est; adsunt in hoc casu symptomata peripneumonica, nam febris acuta cum dyspnœâ, sputo cruento, dolore thoracis gravativo & punctorio accenditur. Vide *Peripneumoniam ex causis mechanicis Morton. De vulneribus thoracis*, *Munnicks* & alios. Dubitant Chirurgi an vulnus externum sit obturandum necne, ast eorum controversiam solvendam sic censeo: vulnus non semper apertum servandum est, æger enim inde in aphoniam, suffocationem & majorem inflammationem pulmonis incideret, sed nec claudendum penitus, ut cruori effuso via pateat; secus ex retento cruore in cavo thoracis suffocatio, ex putrefacto mors quoque adventaret.

2°. Vel à vulnere interno hæc hæmoptysis accidit, ut à deglutitis inter ridendum aciculis, clavis, ossibus, aristis, &c. Ex his claviculis cientur tussis ferocissima, hæmoptysis immanis, dolor pectoris, & nisi exspuantur, peripneumonica mala, his peractis phthisis & mors, ut observavit *Morton de phthisi à calculis Phthis. Lib. III. cap. 6. Hist. 4.* In hoc casu præmissis venæ sectionibus multis ad opiata citò confugiendum, & si hæc corpora extranea glottidi vel tracheæ adhæserint, instrumentis aptis, imò laryngotomiæ ope, extrahenda sunt; demum phlebotomiæ iteratæ, laudani liberalis & repetiti, quietis animi & corporis & similium ope consopienda pulmonum in hæc corpora arietatio, ut vita saltem protrahatur.

Hæmoptysis à percusso pectore Felic. Plater. Exspuitiones, 627; *ex casu ab alto, ex magnis contusionibus pectoris*, Plater lib. III; hoc morbo periit Tournefort.

Hæmoptysis à vulnere pulmonum. Heister Chir. Lib. I. Cap. 10 §. 14.

Exspuitur ubertim sanguis; simulque ex vulnere tum cruor, tum aër cum sibilo emittitur. Has species pleuritica symptomata comitantur, unde dolores, inflammatio, suffocatio, tussis dolorifica; sed cruor copiosus, non

verò ut in pleuritide ſputa rubiginoſa, hæmoptyſim determinant.

13. *Hæmoptyſis ab Hirudine* Galen. L. IV. cap. 6 de loc. aff. Journ. de Med. de Vandermonde 1758 pag. 127, à D. Paſſerat de la Chapelle Medico Regio in Inſula Minoricâ. B.

Milites quatuor menſe Auguſto & Septembri ſanguinem cum vel ſine tuſſi, anguſtiâ vel impedimento faucium, voce mutatâ per ſemi-menſem & ultra exſpuebant quotidiè, alii ad plures, alii ad pauciores libras; intra morbi decurſum quibuſdam aderat ſenſus titillationis, motus vermicularis in œſophago; aliis intra nares poſticas: omnibus erat hirudo cum aqua olim deglutita, œſophago innutrita, dein ad fauces aſcendens, ibi adhærens, quâ denique inventâ & forcipibus ſolerter extractâ, brevi ceſſavit ſputum ſanguinis pro hæmoptyſi habitum,

14. *Hæmoptyſis calculoſa* Morton. Pthiſiol. cap. 6. C.

Hæc accidit vel à calculis ab extra in pulmones per cachinnum delapſis, quod ad ſpeciem ſuperiorem attinet, vel à calculis ſenſim in pulmone genitis, iiſque aſperis; lævia enim phthiſim tantùm cum tuſſi & pondere creant, iiſque per cauſam quamdam in motum actis; tales calculi pulmonum communes ſunt aſthmaticis, dyſpnoicis, anevryſmate juxta cor & palpitatione laborantibus, nec non artificibus pulverulentis, ut iis qui lapides ſecant, frumenta in areis parant. Vide *Ramazzini de morbis artificum, lapidariorum, tritici menſorum &c.*

Calculi verò in motum aguntur cantu, vociferatione, cachinno, ſternutatione & ſimilibus, & ſi angulati ſint vel in bronchia impacti, tuſſis vehemens & arida cum dolore thoracis horrendo & cruoris inſigni ſputatione excitantur; hi autem dolores prægreſſæ hæmoptyſeos calculoſæ indicia ſunt, quibus adde calculos ipſos per tuſſim rejectos. In hac ſpecie morbi, calculorum rejectio fovenda, juvanda, proritanda, ſed interim ob doloris & effluvii cruenti vehementiam, venæ-ſectiones iterandæ, quies pulmonibus concilianda per opiata largâ doſi & frequenter exhibita cum julapiis adſtringentibus, diætâ tenuiſſimâ vel lacteâ, quiete corporis & animi, abſtinentiâ à loquelâ; oleoſa & lubricantia bechica ferè nullius pretii ſunt.

a. *Hæmoptyſis Catarrhalis.* Galen. meth. medic. l. 5. *Hæmoptyſis Indica* Bontii. *A fluxione* Bonet.

Hæc ſpecies pro cauſâ habet phlogoſim pulmonum ex aëre frigido, humido, decubitu in locis recens ſtructis, ſub dio, ut Indis commune eſt, &c. Signa hujus ſunt tuſſis magna cum ſibilo, coryzâ, levi frigore, cum febrili commotione, ariditate & calore, nec non pondere thoracis &c.

Curatur 1° generali methodo, phlebotomiis revulſivis, clyſmatis, diætâ ex juſculis, potu ex ſucco vel decocto urticæ, cichorii, borraginis, julepiis narcoticis & ſimilibus. 2° *Galenus* frictionibus revulſivis & ligaturis utebatur, nec non ceratis thoracem & caput ab aëre tuebatur, ægrum balneis tepidis immergebat fortè & ſubfrigidis, noctu theriacam recentem aut ſimile narcoticum exhibebat, ferè ſolâ ſorbitione vel cremore hordei ægrum nutriebat, & veteraſcente morbo ad lac confugiebat.

15. *Hæ-*

15. *Hæmoptysis ascitica* Nenter. tab. X, Sydenh. de Hydrope. C.

Hydropes rarò moriuntur quin per aliquod tempus tussi identidem cruentâ defatigati fuerint, quæ hæmoptysis mortis est prodromus.

16. *Hæmoptysis splenetica* Strigell. Miscell. Cur. Valleriol. observ. 2 lib. 2. C. P.

Qui obstructionibus & scirrhis lienis ac aliorum viscerum laborant hæmorrhagiis variis ac hæmoptysi obnoxii sunt, quia præpeditus in illis locis obstructis cruoris circuitus aliorsùm impetit, versus loca minùs resistentia; in hac specie pallor occupat artus, ægri admodum debilitantur, insomnia, deliquia accedunt; talem morbum usu aperientium extra paroxysmum aggredi oportet, sed levissimorum, cum sedantibus mixtorum & diù continuatorum, valet ad hunc scopum usus limaturæ ferri ad granum semis-unum, duo, per plures menses adhibitæ.

17. *Hæmoptysis Helwigiana*; *Oris hæmorrhoides* Helwigii Histor. Morb. Uratislav. pag. 49. P.

Illa procedente titillatione & ardore circa uvulam, ex faucibus, naso, nulla tussi comitante, sanguinem floridum, non spumosum, cum screatu vel simplici sputatione ejicit.

III. STOMACACE. *Ileos Hæmatites* Hippocr. de intern. affectibus. Vide Plinium libr. 25. cap. 3.

Est genus morbi in quo non solùm ex ore gingivisque remollitis, sordidis, cruor promanat; sed etiam ita dissolutus est, ut facilè ex diversis corporis locis erumpat.

1. *Stomacace scorbutica. Stomacace* Plin. libr. 25. cap. 3; vulgò *affectio oris scorbutica.*

Cognoscitur ex oris fœtore intolerabili, sanguinis spontaneâ ex gingivis eruptione; gingivarum erosione, putredine, lapsu dentium, horum nigredine, vacillatione, erosione; ossium maxillarium carie, putredine; genarum etiam lividitate, sphacelo citissimè serpente, ptyalismo fœtido: pulsus vix mutatus: in hac specie fames & cæteræ functiones vigent, æger vix se ægrotare cognoscit.

Pessima lues hæc puerulis Nosocomiorum neglectis, sordidis, malè nutritis, ex impuro sanguine ortis, cachecticis, non rara est, eosque è medio tollit; talique fœtore aërem inficit, ut meritò pro contagiosâ habeatur; scorbutum etiam ferè semper comitatur in adultis.

Curatio in hoc versatur, ut 1° statim quidquid est putridum in carnibus & sphacelosum volsellis auferatur ad vivum usque; quidquid est cariosum in alveolis deradatur, utrumque aquâ vitæ camphoratâ eluatur; dein bis vel ter in die exprimatur tabum putre sanguinolentum ex gingivis, quæ si turgidæ sint, lanceolâ sunt aperiendæ; detersio optimè fit ex succo limonum, foliis sysimbrii aquatici, vel nasturtii, acetosæ, Britannicæ, beccabungæ,

bungæ, raphani rusticani, cochleariæ, quibus finitis æger iterùm purgatus lac vaccinum usurpabit.

2. *Stomacace universalis.*

Carolus Nonus Franciæ Rex hoc morbo periit, sanguinem scilicet suum ex omnibus corporis emissariis profudit non sine veneni suspicione.

Hæmorrhagia universalis *Wolf. Wedelii*, *Observations curieuses*, *3^e^. vol.*

Amplior hujus desideratur historia. Memorabilis est historia adolescentis *in Transact. Anglican. n°. 471*, qui per novem annos pluries quovis anno patiebatur profusam, & septem dies durantem hæmorrhagiam ex pede, vel naribus, vel intestinis, vel renibus.

3. *Stomacace ab hæmorrhoo; Curucucu* Guill. Pison. Hist. natur. de venenis, cap. 3.

Coluber est venenatus, à quo ictus corripitur vertigine, tremore, torminibus, animi deliquiis, febre ardenti, quibus sudor frigidus, ac denique mors intra diem circiter succedit; præter enarratas vires, peculiare est huic serpenti diabolico, quod ex morsu venæ erodi videantur, tantamque inflammationem & ardorem efficiat, ut sanguis bulliens, mox è naribus, auribusque, imò manuum & pedum unguibus promanet, teste *Lucano.*

Cura. Caput hujus colubri emplastri formâ vulneri applicetur, tum & allium & folia tabaci calefacta cauterii loco admoveantur; sed maximè succus herbæ colubrinæ *caacicæ* dictæ hauriatur, & vulneri applicetur; dein sudorifera usurpentur.

4. *Stomacace purulenta*, Fauchard Chirurg. Dent. Tom. I. Ch. 22. p. 275. L.

IV. HÆMATEMESIS. *Aimatos Eccrisis* Dict. Univ. *Vomitus cruentus* Stahl. Dis. *Vomitus sanguinis* Auctorum. *Vomiting of blood* Anglis. *Vomissement de sang.*

Character. Nauseæ, sive conatus vomitorii, atque rejectio facta simul per os materierum cruentarum & deglutitarum priùs, cum ventriculi levamine; cruor verò rejectus supernè grumosus est, infernè verò quæ subsequuntur dejectiones sunt nigricantes, & botellos imitantur.

Theoria. Ad hæmatemesim duo requiruntur, sanguinis in ventriculo effusio, vel præsentia, quod peregrinum sensu quodam molesto ventriculum sollicitat ad expulsionem, & deinceps conatus ventriculi ad hunc sanguinem supernè rejiciendum, qui, si robur non sit fractum, ad resistentias superandas vulgò sufficit, modò congrumatio cruoris non sit strictior; adeòque vis expultrix ventriculi à sanguine effuso irritata, & versus œsophagum directus ejus conatus ideam ejus morbi absolvunt.

Cruor verò in ventriculi cavo præsens est, vel quia deglutitus, quod rarum nisi coctus fuerit, & tùm majori copiâ sumptus, melænam tantùm excitat; vel quia ex œsophagi, aut intestini duodeni, aut demùm, quod fre-

frequentius, ex ipsius ventriculi vasis ruptis in ejus cavum confluxit; vasa arteriosa ventriculi sunt ex gastricâ, vel ramis hepaticæ, aut splenicæ, quæ omnes cœliacæ sunt propagines; venæ sanguinem ad splenicam, inde in venam portam reducunt.

Sanguis ex illis vasis effundi potest per diæresim, ut haustâ hirudine; per rixim & fortè etiam anastomosim, ut congesto sanguine inter hepar obstructum, & arterias fortiùs pulsantes; vel demùm per diabrosim, ut in ulcere ventriculi. Cœliaca decimam quartam, saltem decimam quintam sanguinis aortæ partem suscipit, & ventriculus quadragesimam quintam; sanguinis actio in vasa ventriculi eò major est, quò majori vi pellitur retrò à corde, ut in nauseâ, irâ, exercitio immodico, febre; & quò fortiùs renititur sanguis venosus, ut in hepatis infarctu, obstructione; nullum est viscus quod uberiorem recipiat quantitatem aquæ cruentæ per tubum in aortam infusæ, quàm cavitas ventriculi & intestinorum, ut expertus sum in cadaveribus hominum, & brutorum; ergo sanguis vasa excretoria ventriculi diducens in ejus cavum per anastomosim effundi potest, quod fieri suadent sectiones cadaverum hæmatemesi defunctorum, in quorum ventriculo nullum vulnus conspici potuit.

Morbus frequentior est mulieribus quàm viris, & velocior; rarior ambobus quàm hæmaturia. Mulieri sanguinem evomenti menstruis erumpentibus, solutio: *Aphor. 34 sect. 5. Hipp.*

1. *Hæmatemesis plethorica; Vomitus cruentus à plethorâ* Stahl. Theor. med. 431. A. P.

Ea est quam præcedunt catameniorum, vel hæmorrhoidis suppressio, copiosa ciborum succulentorum ingestio in corpore otioso, dein plethoræ commotio per cursus, equitationem, iræ paroxysmum, vini & liquorum abusum.

Quoniam ventriculus nervis copiosis est intertextus, ejus vasis infarctis, ruptis, fit gravis anxietas, cardialgia, & accedente uberi hæmorrhagiâ, vires subitò labascunt, unde sæpè syncope ingruit; sanguis, non quâ proportione effluit, sed sensim cumulatus & congrumatus, identidem vomitione rejicitur, cum alimentorum reliquiis, non spumosus, sed nigricans; hæmatemesis cum febre, lethalis, ex *aphor. 57 sect. 7.*

Cura exigit phlebotomias è brachio parcas, quia pulsus facilè in hoc morbo concidit, sed tamen iteratas; victum ex jusculis cum incoctis foliis adstringentium, ut plantaginis, hederæ terrestris, bursæ pastoris, radicis symphiti, bistortæ, tormentillæ, quinquefolii, anserinæ, ita tamen ut jus-cula stomacho ingrata non sint; potus fit ex infuso rosarum rubrarum, baccarum sumach, prunorum sylvestrium, balaustiorum, vel aqua Rabel, aut spiritus vitrioli ad gratam aciditatem aquæ fontanæ miscentur; clysmata laxantia injiciantur, julapia narcotica & adstringentia noctu exhibeantur, pulveres ex fossilibus, mole, gravitate nauseosis maximè ex aluminosis vitentur, quæ vomitum concitarent. Si tamen cruorem congrumatum dissolvere opus esset, oxycratum, in hæmoptysi à *Gordonio* commen-

datum, valeret. Cathartica à *Sydenhamo* licet commendata fugienda sunt; syrupus de symphito, de rosis rubris, earum conserva ad excipiendum sanguinem draconis anteferenda sunt; aquæ destillatæ ex rosis rubris, plantagine, stomacho minùs ingratæ sunt.

Potu aquæ frigidissimæ hunc morbum à *Michelotto* curatum, vide *Transact. Philos.*

2. *Hæmatemesis ex anevrysmate.*

D. de Senès, magnus Academiæ Monspeliensis Geometra, post lapsum ex alto in dorsum patiebatur dolorem dorsi medio respondentem cum pulsûs intermissione; crevit hoc malum per biennium, denique æger incidit repentè in syncopem ferè lethalem, ex quâ rediens magnam grumosi sanguinis evomuit quantitatem, libras saltem quatuor; sequentibus verò diebus botellos nigros alvo excrevit; præscripsi aquam Rabel ad gratum acorem in aquâ fontanâ pro potu; posituram horizontalem; quietem contantissimam, & juscula, quorum ope per aliquot dies convaluit: anevrysmatis rupturam & commercium aortæ dilatatæ cum œsophago per arteriam œsophageam suspicabar; me invito è lecto surrexit, viribus paululum resumptis, mortem instantem frustra prænuntiavi, & cùm ex libri lectione rideret, subitò fato functus est. Cadavere aperto inveni quæ prænuntiaveram, ventriculum scilicet septem vel octo libris sanguinis distensum, aortam ad brachii magnitudinem per spatium septem, vel octo pollicum dilatatam, & orificium denarii magnitudine aortæ & œsophago continuo commune, quod tamen quinque cristæ carneæ veluti valvulæ ex ambitu orificii oriundæ & circumpositæ potuerant obturare, per hoc orificium sanguis ex aortâ fluxerat in œsophagum.

3. *Hæmatemesis traumatica.* A.

Vulnera ventriculo inflicta, cardialgias, syncopes, pauci sanguinis vomitiones, sed summam & citò lethalem virium prostrationem induxisse observavi.

4. *Hæmatemesis ab hirudine* Galen. de loc. affect. Schenck. pag. 227; Riv. cent. 4. obs. 26. *à lumbricis* Wedelii.

Si lutulentis, vel paludosis aquis potu assumptis, simul hausta fuerit hirudo, quod bobus solemne est, hæc vel œsophago, vel ventriculo adhærens morsu suo fluxum sanguinis excitat; unde hæmatemesis sequitur: hoc verò insectum sale marino largiùs assumpto, amaris etiam anthelminticis enecatur, aut emetico assumpto foras amandatur, dein cruor astringentibus restinguitur.

5. *Hæmatemesis catamenialis; Vomitus sanguinis menstruus* Alard. Cumini; *Vomitus sanguinis à suppressis mensibus* Ettmuller. pag. 106; Rullandi curat. empir. Hochsteteri decad. 2. cap. 6; Salmuth. cent. 2. hist. 54; Schenckii libr. 3. obs & in gravida lib. 4; Fernel. cent. 21. *Ab hæmorrhoidibus* Ramazzini. Haller. Comment. T. VI. p. 84. A. P.

Ille vomitus sanguinis catameniorum vices gerit, sæpiùs innoxiè, etiam in primis graviditatis mensibus, nullaque ferè remedia exigit; dissertationem

ctionem de hoc morbo cum hiſtoriâ vide in *Theoriâ medica Stahlii*, *pag.* 731.

6. *Hæmatemeſis in pancreate* Ettmuller. pag. 106. Sylvii Prax. lib. 1, cap. 15.

Ex pancreate ulcerato ſanguinem, & pus in duodenum effundente, ſimulque preſſione pulvini durioris ventriculum irritante, huic ſanguine & pure in ventriculum refluentibus, fieri creditur; ægri dolorem ad pancreas referunt, puſque cum ſanguine evomunt; hos vomitus præcedit dolor lumborum gravativus circa regionem pancreatis; partim per inferiora ſanguis ejicitur.

7. *Hæmatemeſis ex ſplene* Ettmuller. p. 106. Schenck. Obſ. lib. 3; Zacut. Luſit. lib. 2. Med. princip. hiſt. 10; Gliſſonii, Obſ. Dodon. pag. 47. C. P.

Præcedit & comitatur lienis moles, durities, tumor; accedunt pulſationes circa dorſum in ſiniſtro latere, ſuccedit vomitio ſanguinis, ſæpiùs ſalutaris. Lienem ſanguinem accipere ab arteriâ ſplenicâ, cujus ramus irrorat ventriculum, ſanguinem etiam ſuum in venam ſplenicam refundere, in quam vaſa venoſa ventriculi abeunt, docet Anatomia; ſi verò ſanguis per lienem liberè tranſire nequeat, illum in arteriæ ſplenicæ ramis, adeoque in vaſis ventriculi congeri, & accedente conatu naturæ illa vaſa diduci, ſanguinem effundi facile eſt; à vomitu ſplenis tumor concidit; hoc viſcus ſanguinem ex diſtenſo ventriculo expreſſum accipere videtur: *Rhodii centur.* 2. *obſerv.* 65. Junckeri, pag. 52. tabul. 9. *Medicinæ theoria practica.*

8. *Hæmatemeſis ſcorbutica.* Vide Stomacacem, Juncker. de vomitu cruento, pag. 53. n. 10. C. P.

9. *Hæmatemeſis cholerica. Cholera ſanguinea* Panaroli, Pentecoſt. 1. obſerv. 11; *Cholera hæmatodes* Mangeti. A.

Acutiſſimus morbus, qui adultos, bilioſos, plethoricos, communiter ex iracundiæ paroxyſmo corripit, ſanguinem ano & cato profundit, & intra paucos dies, vel etiam horas, è medio tollit, ut vidiſſe memini. A venenis corroſivis aſſumptis etiam accidit, in quo caſu oleoſa, narcotica, & antiemeticum *Riverii* proſunt.

10. *Hæmatemeſis ſimulata* D. Haguenot Profeſſ. Reg. Monſpelienſ. Obſervation.

Puella in Monaſterio detenta, ut inde emitteretur, hæmatemeſim ſimulavit, eamque vehementem, quippe plures cruoris libras, præſente etiam Medico, vomitu per aliquot dies rejiciebat. Detectum eſt tandem eam quotidiè ſanguinem bovillum clam hauſiſſe, ſingulis diebus furtim delatum.

11. *Hæmatemeſis carnoſo-cruenta* Erneſt. Clauder. Ephem. Nat. Cur. Hoechſteter. Decad. 3. & 6. fol. 155. *Hæmatemeſis à compreſſa aorta* Regis. Ephemerid.

12. *Hæmatemeſis atra* Loeſekii, obſ. pag. 48. apud Warnerum. Frid.

Hoffmanni, de vomitu cruento. *Morbus niger* J. Lud. Leberecht Loeseke, D. Med. Berolin. 1754. A.

Puella Indica, temperamenti sicci, cum pulsu duro, sanguine spisso & atro, ter hoc morbo conflictata fuit, tussi convulsivâ copiosâ, fluidi, tenacis, spissi, atro-rubri, ultra tres, quatuorve libras vomitione; dolor erat fixus, pungitivus in hypochondrio sinistro, ut in splenitide; ridebat illa mediis in doloribus, & sese ad risum excitare videbatur; pulsus & urina non diversa à statu sano. Frustrà plures phlebotomiæ intra annum & semissem repetitæ sunt; sanguis extractus niger erat; diluentibus, laxantibus, & leviter resolventibus brevi sanata fuit. In chronicis morbis non rarò lienem flaccidum, facilè digitis lacerabilem, observavit *Loesekius*. Ipse memini quod aptato tubo aquâ continuò pleno ad arteriam splenicam, plus quàm quindecim libras transfudi per lienem laceratum viri chronico morbo perempti, & nunquam potui eluere atrum humorem, qui continuò per lienem transfluxit.

13. *Hæmatemesis ab hepate*. Dodon. obs. cap. 26. Galen. de loc. affect. l. 5. cap. 5.

Aderat calor febrilis, sitis, linguæ ariditas, urinæ rubedo, subinde dolor in hypochondrio dextro; sublevatur identidem aquis cichorii, acetosæ, intybi; sed languore revertente, cum citrino cutis colore, vomitus sanguinis eum abstulit.

A vomitu sanguinis nullum ferè sanatum vidit *Dodonæus* præter paucas mulieres, in quibus suppressa erant catamenia, nec unquam venæ sectiones adhibere licuit, propter summam ægri debilitatem syncopalem. Qui convalescunt in ascitem facilè delabuntur; unicum virum ex unico hæmatemesis insultu servatum vidit, idque usu iterato absinthii quomodocumque usurpati.

14. *Hæmatemesis à veneno*, Martigues Journ. de Med. Juill. 1751. A.

Illa accidit post horrendas convulsiones, aliaque symptomata, ab applicatione tabaci in diversis partibus ad scabiem sanandam. Caveant ergo qui succum nerii, plumbaginis, aliaque venena extus adhibent adversus scabiem.

V. HÆMATURIA, ab *oureo* mingo, & *aima* cruor; *Mictus sanguineus* Moron. Direct.; *Mictus cruentus* Sydenham, Juncker Tab. X, Frid. Hoffmanni II. 231; *Orina di sangue* Italis, Gallis *Pissement de sang*.

Character est effluxus cruoris, vel urinæ quasi cruentæ, vel seminis sanguinolenti ex urethrâ in viris & mulieribus.

Principium est vel in renibus, ureteribus, vesica, vel in vesiculis seminariis, vel demùm in ipsamet urethrâ; *materia* est vel cruor merus, vel lotium sanguinolentum, vel urina rubedinem intensam adepta, vel semen cruentum.

1. *Hæ-*

1. *Hæmaturia spontanea ; Mictus cruentus vermiformis* Wincler. Ephem. Nat. Cur. *Lumbricorum mictus* Plater. l. 3. fol. 790 ; *Mictus cruentus menstruus* Brassavoli , Com. *Mictus cruentus simplex* seu *spontaneus* Juncker. Tabul. 10. in Aphor. 25. 4. C. P.

Est mictus cruoris sinceri à congestione illius in renibus factâ , & erroneâ. Instituitur à naturâ hæc evacuatio ad plethoram tollendam.

Nullus dolor acutus in renibus præcedit , ut in violentâ aut calculosâ ; senibus , plethoricis familiaris est ; præcedente torpore corporis , molestiâ in vesicâ ; si parcâ copiâ & lentè delabatur , ille cruor in ureteribus vermiformem figuram adipiscitur , vermes illi aliquot lineas longi , calamoque angustiores fundum matulæ petunt ; urina supernatans , aut in intervallis emissa , citrina est ; hæc vermiformia corpora vidi ; sunt tubuli pellucidi sero rubro pleni.

2. *Hæmaturia violenta ex vomitu* Schenckii ; *ex allii usu* Schenckii ; *ex equitatione* Schenckii , libr. 3 ; *ex casu* Amati , cent. 5 ; *Mictus cruentus , violentus* Juncker. A. B.

Ea est quæ ex prægressâ longiori equitatione , venatione , animi excandescentiâ , abusu cantharidum , diureticorum fortiorum , lapsu ex alto , ictibus lumbos contundentibus , similibusque , ortum ducit.

Celebris Medicus *Hahnius* , qui commotionem in curru passus erat , profusam identidem hæmaturiam per annum expertus est ; is urinam & sanguinem in vesica concretum , non sine horrendis cruciatibus , ejiciebat. Præscripsit *Ill. van Swieten* decoctum radicis symphiti & plantaginis pro potu , interpositâ subinde mannâ in sero lactis solutâ ; *Celeb. Hallerus* phlebotomiam , victum ex vegetabilibus solis , rheum tostum præstans diabetis remedium , lac , serum lactis & emulsiones ; *Clar. Werlhoffius* phlebotomiam , kinkinam , aquas Spadanas , mannam in sero lactis solutam , serum lactis pro potu , diætam lacteam , decoctum equiseti , injectiones in vesicam ; ast æger morbi reversionibus dejectus in ascitem incidit & obiit ; *Tralles de Opio sect. II. p. 34.*

Præcedunt lumbago , hypogastralgia , maximè dolor vesicæ ad grumos illos ejiciendos.

Boerhaave pluries vidit hæmaturiam in infantibus , à fasciis & vestibus arctioribus oriundam.

Quadrupedia jumenta huic speciei sunt obnoxia , ob citatiorem progressum , & onera lumbis imposita. *Liger.*

In nephritide similis hæmaturia quandoque accedit.

3. *Hæmaturia deceptiva ; ex ficubus opuntiæ , rubis idæis.* B. P.

Cùm primùm Hispani appulere Americam , fame compulsi in ficus opuntiæ & cerei irruerunt , iisque liberaliùs voratis omnes postridiè urinas , non cruentas , sed dilutas & rubras , minxerunt , ut hodie accidit ex succo rubello harum ficuum , qui affectus periculo vacat ; hunc in ovibus excitat esus cisti laurifoliæ.

4. *Hæmaturia purulenta. Mictus cruentus ex renum ulcere* Wittichii conf. 51. pag. 362. C.

Diſtinguitur ab aliis ex floccis purulentis urinæ ſanguinolentæ mixtis & ſignis præegreſſæ nephritidis ſuppuratæ.

5. *Hæmaturia calculoſa* Juncker. tab. 10. *Mictus cruentus ex calculo renum* Plater. lib. 3. fol. 385; Gradi, conſil. 67; Scholtzii, conſ. 151; Sydenhami, pag. 467; Vide Nephralgiam calculoſam. C. P.

Si verò calculus ſit in veſicâ, hæmaturia inde oriunda eſt diris ſymptomatis ſtipata ob veſicæ ſenſibilitatem, unde facilè diſtinguitur ab hæmaturiâ hæmorrhoidali; adeſt dyſuria, pulſus frequens, obſcurus. *Cyrilli Conſult. T. I. p. 56. 350.*

6. *Hæmaturia in exanthematicis. Mictus cruentus in variolis, morbilliſve* Sydenham. A. P.

Mictus cruentus qui ſupervenit variolis, certiſſimum mortis præſagium. Unicus æger ſervatus memoratur *in Tranſact. philoſoph. tom. 9*. Idem dictum eſto de hæmaturiâ in petechiâ, purpurâ, miliari, &c.

a *Hæmaturia varioloſa* Vandermonde, ann. 1756. pag. 158. Tranſ. Philoſ. n. 470. Pierce Dodd.

Sæpe accidit hæc hæmaturia apud Anglos qui in variola veſicatoriis utuntur, & tunc periculo vacat hic mictus ſanguinis, qui ſi à virus varioloſi energiâ tantùm pendeat lethalis eſt ſæpius.

Fit vel per *diapedeſim*, ut obſervat *D. Varnier*, & tùnc pulſus eſt parvus, frequens, intermittens; æger cacochymicus, frigidulus, debilis; conveniunt kinkina & nitrum in apozematis, vel ex *Sydenhamo* limonata mineralis ex ſpiritu vitrioli ad gratam aciditatem in aquâ cum ſaccharo; vel fit per *rixim*, quod cognoſcitur ex violentiâ febris, pulſu pleno, frequenti, cum calore, robore, &c. Præſcribunt Angli aquas acidulas pro potu, & camphoram.* Ex *Sydenhamo pag. 597, de febre putridâ variolis confluentibus ſuperveniente.*

Mictus ſanguinis variolis confluentibus, potiſſimum nigris aut ſanguineis ſupervenit, ſub morbi initio puſtulis nondum erumpentibus, aut alicubi ſub cute latentibus; maculæ interim purpureæ hic illic ſuperficiem corporis obſident, triſtem eventum interminantes.

Licet debita ſanguinis contemperatio maculas hujuſmodi purpureas auferat, nihilominus hæmaturia, & hæmoptyſis indubiè mortem prænuntiare ſolent; atque intenſæ ſanguinis inflammationi ac diſſolutioni tribuendæ ſunt.

Indicantur itaque remedia tùm æſtum temperantia, tùm incraſſandi vim haben-

* Diſtinguitur cruor in urinâ, ſi linteum album immergatur; rubedine ſcilicet ſanguinea tinctum apparebit; quod non fit, ſi rubedo urinæ ſit à lixiviali ejus diatheſi. Præterea à cruore mixto urina opacitatem oſtendit cum ſedimento grumoſo nigro; ſi verò rubedo ſit à ſalibus, ea eſt cum pelluciditate & ſedimento pauco, incarnato, vel cinnabarino.

habentia; quamobrem post unicam phlebotomiam liberalem paregoricum exhibeatur, ut aquæ papaveris rheados unciæ duæ, laudani liquidi guttæ quatuordecim pro adulto, aceti destillati drachmæ tres; misce, fiat haustus. Deinde sequentia præscribantur; trochisci de terrâ lemniâ & bolo armenâ ana uncia una, terræ sigillatæ, lapidis hæmatitis, sanguinis draconis, & corallorum rubr. scrupulus unus; misce, fiat pulvis, cujus capiat drachmam semissem tertiâ quaque horâ, superbibendo ptisanam de radicibus symphiti, aut julapium ex aquâ plantaginis, rosarum, cinnamomi, quæ recipiant spiritum vitrioli ad gratam aciditatem; noctu verò emulsiones cum narcotico necessariæ sunt; finitâ verò sanguinis mictione aut expectoratione reliquâ peragantur, ut in variola confluente convenit.

7. *Hæmaturia ejaculatoria* Philosoph. transact. n. 466. by D. Schlichting.

Est ejaculatio cruenta loco seminis, quæ juvenibus venere effræni repetitò utentibus familiaris; sed etiam observata est in viro raro venerem exercente, sed priùs gonorrhœam experto; initio non mictus erat cruentus, sed sanguinis erat ejaculatio.

8. *Hæmaturia stillatitia* Regner de Graaf. *Hæmorrhagia ex rene.*

Illa species ab aliis discrepat, quòd cruor ex urethrâ, non verò ex vesicâ procedat, adeòque non mingitur, sed ut pus in gonorrhœa stillatim continuò ex urethrâ effluat.

9. *Hæmaturia hæmorrhoidalis* Cælii Aureliani *lib. 4. Mictus cruentus ex hæmorrhoidibus vesicæ* Juncker. Uratislav. tom. 1. Alia species *ex vesicâ, ejusque sphinctere* Frid. Hoffmanni, pag. 232. Altera quæ à *vasis sanguiferis varicosis urethræ* dependet. Illa senibus familiaris est, & facilè periodica evadit, tuncque doloris & ischuriæ expers est.

Illustrissimus Franciæ Polemarcha, Dux de Bellisle, belli Administrator, septuaginta quinque annos natus, animi contentionibus, curis assiduis exagitatus, sæpiùs stomachi turbas patitur, licet sobriè vivat; inde auriginosus evadit, & identidem sine dolore sanguinem mingit; alvum constipatam, & quandoque erythrema in tibiis experitur. Incusantur sanguinis spissitudo, siccitas, & acrimonia, in viro temperamenti biliosi, vividi. Ex animi pathematis & curis turbatur digestio, inspissatur sanguis, & hæret in hepate, unde aurigo fugax, vas quoddam urethræ varicosum primo insultu hæmaturiæ ischuriam induxit. Suasimus juscula decem ex pullo, millefolio, & cancro, dein ut purgaretur æstate ex aquæ Vallensis libris quinque; postea serum lactis bis per quindecim dies usurparet, interpositis quindecim jusculis ex pullo, testudine & foliis plantaginis; autumno sumatur lac asininum, æger exercitio corporis indulgeat, bis in die cibum sumat, à negotiis animum remittat.

10. *Hæmaturia spuria. Urina rubra* Sennert. lib. 3. part. 8. Frid. Hoffmanni, pag. 231.

Est mictus urinæ intensè rubræ & lateritiæ, quam tamen à cruentâ distinguimus ratione sedimenti, quod grumosum est in cruentâ, non in spuriâ; præterea

præterea in cruenta mictione urina limpida cruori ſupernatat ; aſt in hac ſpecie tota urina intensè rubra eſt & limpida, excepto ſedimento coloris incarnati. Obſervatur in aſcite, dyſenteriâ, tritæophyâ ardente ; urina lateritia eſt comes intermittentium febrium, ut quartanæ, *Galen. ad Glaucon. cap. 7*, *Dodon. obſerv. cap. 31.*

Urinam verò rubram, non cruentam, tamen ſæpiùs obſervavi in ſcorbuticis, qui ex quartanâ convaleſcunt ; monet *Sennert. lib. 3. de urinâ rubrâ.*

Hoc vitium à piſcium & crudorum uſu redintegratur, & cibis ſtomachicis monente *Dodonæo* curatur ; itaque à vinis albis, cereviſiâ abſtinendum ; vino Hiſpanico generoſo, roborantibus, calefacientibus indulgendum.

Si coaguli cruoris putridi guttæ aliquot urinæ ſanæ adjiciantur, urina colorem igneum adipiſcitur, quod in febribus & ſcorbuto ſæpius accidit : poſt horas duas apparet in hac mixtura nubecula qualis in urina cruda acutorum morborum, & deſuper una alterave macula quaſi oleoſa ſimilis ſpumæ quæ in urinis veterum ſcorbuticorum obſervatur.

a *Hæmaturia lateritia. Urinæ rubræ* Sennert. ibid. *Urines briquétées ; rouges.*

Sunt illæ quæ lateribus contritis tinctæ videntur, quæ quò pauciores ſunt, eò magis atrorubræ, quò verò copioſiores, eò colorem dilutiorem obtinent.

Illæ urinæ lateritiæ obſervantur ſimul & paucæ in aſcite, & aliis morbis hydropicis, ut hydrothorace, anaſarcâ & utcumque rubræ ſunt, ut plurimum ſine dolore & ardore.

Vel obſervantur in febribus intermittentibus potiſſimùm in quartanâ, atque harum, ſi latuerint, ſignum præbent optimum, eademque ac illæ febres remedia expoſtulant.

Non raró etiam comitantur morbos acutos ſummo ardore, ſudoreque ſtipatos.

Tam diſcrepat autem curatio hujus hæmaturiæ in acutis morbis à curatione hæmaturiæ in chronicis, ut obſervante *Dodonæo Cap. 31*, à calidis medicaminibus intendatur rubedo urinæ in acutis & curetur in chronicis. Qui ex quartanâ convaleſcunt, ſi indigeſtionem patiantur ob potum cereviſiæ, ob crudorum eſum, illi iterùm, monente *Sennerto*, hæmaturiam lateritiam incurrunt.

In pyrexiis & febribus ardentibus acutis urinas lateritias diluunt potus aciduli, aquoſi, nitrati, emulſionati &c, qui in aſcite & quartanâ nocerent.

Deceptivas illas hæmaturias à veris, ſeu ſanguineis diſtinguere quandoque difficile eſt ; lintei verò in urinâ tincti color ſatis aptè huic diſtinctioni favet.

Urinæ turbidæ jumentorum dictæ ad piuriam propiùs accedunt.

11. *Hæ-*

11. *Hæmaturia nigra* Cap. 7. lib. 3. p. 7. *urinæ nigræ* Sennert.

Sanguinis aterrimi mictu subito auriginosam fuisse sanatam observavit *Marcell. Donatus*, *histor. mirabil. libr. 4. cap. 29.* Lienosum, cui vere & autumno lien intumescebat, cum dolore & facie sublividâ seu *Melasictero* affectum, toties liberari solitum quoties per aliquot dies urinas atramento similes fudisset, observavit *Valesius in Hollerium.*

In *dysenteriâ* maligna vidi urinas atras coloris caffé, cum alvinis excrementis concoloribus, per aliquot dies ejectas, fœtidasque, subsequente morte, æger autem fuerat hypochondriacus: Urinas non solùm rubras & lateritias, sed etiam nigras in hydrope fundi docet *Sennertus*, & observant *Naturæ Curiosi.* Vide *Synopsim Ephemeridum Germaniæ.*

A *scabie* retropulsâ urinas nigras emitti solitas, observant *Sennertus* & *Naturæ Curios.* Vide *Synopsim Ephemerid. Frid. Hoffmann. II. 237.*

Vidi & in puellâ pallidâ cujus ventriculus languebat, & malè digerebat, urinas fuscas, quæ catharsi & levibus stomachicis adhibitis evanuerunt. Nuper verò in puero anasarcâ affecto similes urinas criticè emissas easque uberrimas cum morbi prioris levamine, vidi.

12. *Hæmaturia catamenialis*, Ill. Haller Comment. in Boerhaave 669. p. 89. L.

Ea est quæ quolibet mense supplet catamenia.

13. *Hæmaturia à transfusione*, Denys Collect. Acad. Tom. I. p. 129.

Ex quinquaginta animalibus quæ excepere sanguinem alterius per transfusionem à *D. Denys* institutam, viginti hæmaturiâ laborarunt, & in maniaco qui similem operationem passus erat, hæmaturia nigra feliciter oborta est.

14. *Hæmaturia traumatica*, Observatio 64. Medic. practicæ; *a nisu*, Journ. de Med. Avril 1761 D Landeaute A.

Lumbi hominis calce equi impetiti fuerant, illicò libra sanguinis per vias urinæ effluxit: repetitis phlebotomiis non cessit mictus cruoris; præscripto succo urticæ cruor in vesicâ figebatur, unde ischuria, meteorismus, dyspnœa; balneis, emulsione, diureticis proritabatur mictus sanguinis, demum adstringentibus & diureticis interpolatis æger convaluit.

15. *Hæmaturia à verme*, Ed. Barry Essais d'Edinburg. T. V. article 72.

Thomas Hutchins per quinquennium urinas sanguine tinctas mingere solitus erat, sedimento nigro intra dies singulas ad uncias duas ascendente, cæterum doloris expers; quò plus bibebat, eò dilutiores erant urinæ, nec ab exercitio, diætâ aut medicamentis ulla oriebatur mutatio; deerant omnia signa calculi, arenularum. Demum ob diuturnitatem illius hæmorrhagiæ debilitatus, œdematiâ, ascite, lassitudine, aurigine, dyspnœâ, inappetentia, siti immodicâ, amphimerinâ æger absumebatur.

Tunc emeticum & die sequenti mercurium dulcem, deinceps verò infusum amarum, pilulasque ex sapone, croco martis, gummi ammoniaco, rheo, curcumâ, kinkina &c. assumpsit, nec non elixirii vitrioli guttas triginta quovis die præter aquas Pyrmontanas. His præmissis eminxit vermicu-

miculum pollicis longitudine, anguillulæ ſimilem, rubrum, oculis, oreque & annulis inſtructum, quo emiſſo ſenſim convaluit.

VI. Menorrhagia; Etymon à Græco *men* menſis, menſtruum, & *rhœo* fluo, erumpo; *Catameniorum fluxus immodicus* Hippocr. Foëſii p. 567; *Aimorroia* Dioſcoridis; *Sanguinis ſtillicidium ab utero*, Ballonii; *Hæmorrhagia uterina*, Moroni Direct., Juncker. Tab. 14; *Lochia immodica* Juncker. pag. 991, Tab. 135; *Aphædros*, Dict. Univ. *Pertes de ſang des femmes.* Ægræ *hæmorrhoiſſæ* vocantur in Evangelio S. Matthæi; Gallis *Hæmorrhoïſſe.*

Character. Menorrhagia eſt fluxus ſanguinis ex utero ſæpiùs vel ex vaginâ morboſus & quantitate vel difficultate peccans.

1. *Menorrhagia difficilis; Menſtruatio difficilis; Menſes cum moleſtia fluentes* Sennert. lib. 4. pag. 2. A. P.

Morbus eſt periodicus, ſingulis ſcilicet menſibus recurrens, puellis puberibus & non viro utentibus ſatis familiaris, qui ante eruptionem menſium eas lumbagine, doloribus vagis hypogaſtrii, capitis, imò cardialgiis, vertigine, epilepticis inſultibus, aliiſque ſymptomatis illas cruciat, quæ etiam ſymptomata fluentibus catameniis perſeverant.

Hic morbus afficit viragines plethoricas, ſanguineas, libidinoſas, & gravidatione ut plurimùm curatur nec non ſemicupiis. Huic affinis eſt, diverſa tamen, apud annoſas matres hyſteralgia catamenialis.

Adoleſcentulæ lotrici quoties imminebant catamenia, toties ſuperveniebant cardialgiæ, epilepſiæ paroxyſmi; dein, erumpentibus catameniis nec interruptis, hæc ſymptomata aliquamdiu perſeverabant. Adhibita fuere diluentia juſcula, ptiſanæ ex floribus chamæmeli, pediluvia, fomenta emollientia, nec non ſemicupia tepida, è quibus, potiſſimùm ultimis, multò pejus habuit. Tunc confugiebat *Medicus D. Coulas* ad hyoſcyami albi extractum, & uno grano ſumpto nullus ſupervenit epilepſiæ acceſſus, nulla cardialgia; verùm catamenia non fluxerunt. Cùm autem experta eſſet ægra ſibi catamenia pluries prodiiſſe dum flumen frigidum pedibus nudis ingreſſa fuerat, Medicus, arreptâ indicatione, durante menſtruationis labore fotus ex aqua frigida abdomini & pubi applicandos præſcripſit, & his ritè ſuccedentibus etiam ſemicupia frigida, ex quibus factum eſt ut catamenia proſperè & ubertim effluerent.

2. *Menorrhagia ſtillatitia; Stillicidium menſium* Aëtii tetrabil. 9 ſerm. 4 cap. 63.

Eſt effluxus ſtillatitius, ſed diuturnus & dolorificus, ſanguinis menſtrui; ſtipatur ſcilicet hyſteralgiâ & propter diuturnitatem ægram debilitat; hinc ægritudo, anxietas; differt à menorrhagia difficili quod non ex abrupto ubertim fluat ſanguis, & intra tres vel quatuor dies ceſſet, verùm ſtillatim per longum tempus effluat, quod valdè incommodum.

3. *Me-*

3. *Menorrhagia immodica. Menses inordinati, antevertentes* Sennert. lib. 4. *fluxus mensium nimius* Sennert. de morbis Mulierum. *Hæmorrhagia uterina* Junckeri tabul. 14. Tralles de opio Tom. 1 pag. 41.

Meritò hæc menorrhagia dividitur in acutam & chronicam. *In chronica* prodest decoctum corticis aurantiorum subviridium, ob vim adstringentem pulpæ albæ, in quo ferrum candens extinguatur: valet etiam vini rubri aquati potus modicus, terra catechu aliis adstringentibus mixta, rhabarbarum tostum parvâ dosi diu usurpatum; kinkina etiam à multis laúdatur; valent & aquæ Spadanæ ex fonte *Pouchon*, aliaque tonica corroborantia. Si immodica confestim fuerit menorrhagia dissolve gypsi albi manipulos duos in solutione aquosa gummi Arabici; fiat cataplasma hypogastrio nudo per tres horas admovendum & iterandum, quod cataplasma nec hæret, nec induratur; In hoc morbo licet narcotica à *Rod. à Castro*, *Sennerto*, *Ettmullero* laudantur, ea respuit *Tralles:* verùm si sint hysteralgici dolores, ut solemne est, ab iis ego nequaquam possum abstinere, nec inde crescit effluxus: omisso opio & borace pulvis Lindani adhiberi potest, quæ fit ex coralli, succini, boli Armenæ, sanguinis draconis, ana drachmis ij, seminum plantaginis drachmâ unâ, croci martis scrup. j, syrupo de rosis siccis q. s: dosis drachma una, ter de die: hoc remedio innumeras mulieres restituisse se asserit *Ill. Tralles*.

In *acutâ* menorrhagiâ & profusâ cum pulsu forti & magno, quies animi & corporis, phlebotomia, potiones nitratæ cum cremore tartari adhibendæ; foris verò acetum; aliquando potus aquæ frigidæ spiritu vitrioli acidulatæ, aut infusum rosarum saturatum, aut emulsiones cum nitro & syrupo papaveris juvant: idem præstat extus stercus asininum cum aceto, nec non epithema ex aqua, aceto, nitro, saccharo saturni, imo intra vaginam linteum solutione vitrioli martis madidum adhibetur: Valet etiam intus indigo ad grana xij bis in die.

Iuxta *Hamiltonum* & *Septalium* sumantur cortices sex aurantiorum amarorum, bulliant in aquæ libris iij ad libras ij, colatura saccharo edulcorata sumatur ad cochlearia x ter in die. *Hoffmannus* mulieri gravi terrore perculsæ & inter lipothymias anxietatesque gravem menorrhagiam patienti antispasmodica feliciter præscripsit, ex floribus chamæmeli, millefolii, croco, castoreo, camphora & assa fœtida, ut systematis nervosi commotiones sedaret.

Quantitas ordinaria sanguinis menstrui est circiter unius libræ Medicæ in spatio quinque vel sex dierum, ita ut plures sint mulieres quæ præter propter uncias duas singulis diebus effundant per sex dies & fortè plures: sunt quæ intra id temporis spatium non semi-unciam effundant; hic effluxus noctu sæpiùs ingruit; antecedunt gravitas corporis, anxietas, ægritudo, cephalalgia, sensibilitas, difficilis catharticorum tolerantia, ita ut his assumptis valdè turbentur, febriant, nauseent, &c. immodicus est effluxus quoties quantitas emissa ea est quæ vires sensibiliter imminuat, adeoque est in ratione quantitatis realis emissæ & debilitatis nativæ mulieris; quan-

 titas

titas emiſſa eſt æſtimanda ex profluvio quotidiano, & ex numero dierum per quos perſeverat, ſeu ex copiâ quotidianâ, ex diuturnitate & ex recurſuum frequentiâ.

Menorrhagia immodica ſæpiùs accidit mulieribus eâ ætate quâ catamenia brevi valedictura ſunt; quovis menſe ſenſim uberiùs ea fluunt, accedit pallor, pervigilium, aſthenia, anorexia, & ſucceſſu temporis phlegmatia; raro mulieres ſyncope ob menorrhagiam extinguuntur, ſed in phlegmatiam aut aſcitem delapſæ dein fato ſuccumbunt: ſanguis vel eſt vividus & purus vel cœnoſus & maculas rubras amplo ſero circumdatas in linteo notat; in utroque tamen caſu phlegmatia ſupervenit.

Therapeia hujus morbi diverſa eſt pro periculi urgentiâ. Si enim à profluvio ſanguinis metus ſit ne cardialgiæ, ſyncopeſque ſuperveniant, ſiſtendus eſt ille fluxus per adſtringentia, ut decoctum burſæ paſtoris, geranii robertiani, radicum tormentillæ, biſtortæ, vel per ſuccum urticæ, infuſum roſarum rubrarum, aquam Rabel ad gratam aciditatem aquæ potandæ additam, imò poſſunt uſurpari pilulæ Helvetii ex ſanguine draconis & alumine. Vidi caſus in quibus ob nauſeam & cardialgiam urgentem viribus adhuc ſtantibus, ipecacuanhæ doſis vomitionem feliciter excitavit, ſaburram ejecit, & ipſâ die fluxus cruentus evanuit.

Si verò periculum non immineat, ſed phlegmatia accedat, & chronici faciem morbus induat, tunc ab adſtringentibus abſtinendum puto, aut ſaltem mitioribus utendum, ut decocto radicum ſymphiti; ſed acrimonia ſanguinis eſt contemperanda, licet phlegmatia contrarium ſuadere videatur; novi plures mulieres quæ ab hoc morbo ſe liberarunt uſu diluentium, demulcentiumque & potiſſimùm lactis: inter demulcentia, juſcula ex pullo juniori primas tenent; pro re natâ illis ſtomachica admiſcenda ſunt, ut flores chamæmeli; ſtomachi enim functiones in hoc caſu ſæpè languent, dùm acrimonia humorum ex pervigilio, pruritu vaginæ, & temperamento mulieris calido deſignatur; cathartica vitanda ſunt, quia catamenia promovent, & vires detrahunt, aut parcè ſunt adhibenda, eaque mitia; demùm lac caprinum vel vaccinum diutiſſimè uſurpandum, quod aliquoties in ipſa phlegmatiâ cum metu aſcitis præſcripſi, unde mulieres reſtitutæ ſunt.

Cortices aurantiorum amarorum ſex bulliant in aquæ libris iij ad lib. ij: colatura ſaccharo edulcoretur: doſis ſit cochlear. x ter in die. *Hamilton.*

Mulieri Judææ gravi terrore perculſæ, & inter lypothymias, palpitationes, anxietates, gravem menorrhagiam patienti antiſpaſmodica feliciter præſcripſit *Hoffmannus* ex floribus chamæmeli, millefolii, croco, caſtoreo, camphora, & aſſa fœtida ut ſyſtematis nervoſi commotiones ſedaret.

4. *Menorrhagia erronea; Menſium per aliena loca excretio*, Sennert. de morbis mulier. cap. 11.

Menſes ex oculis fluentes, Dodonæi obſerv. cap. 15; Lud. Mercat. cap. 7 de mulierum morbis; Boerhaave Aphor.

ex naribus, Braſſavol. ad Aphor. 33 Sect. V; Paræi Lib. XXV cap. 12.

ex

ex alveolo dentis, Ronſſei de hominis primordiis cap. 28.

ex auribus, Braſſavol. ad Aphor. 25 Sect. IV.

ex mammarum papillis, Amati Cent. II cur. 21; Paræi Lib. 23 cap. 52; Cordæi Comment. in libr. Hippocratis de morb. mulier.

ex vomitu, Hippocrat. de morb. mul. 1; Aretæi lib. II cap. 2; Benivenii cap. 4 de aborſûs cauſis.

per inteſtina, Galen. in 35 Aphor. S. V.

ex podice, Paræi Lib. 23 cap. 12.

per urinam, Braſſavol. in Aphor. 35. S. V.

ex umbilico, Nicolai Florentin. Serm. 2 cap. 8.

ex digito, Mercat. de mulier. affect. l. 1 cap. 7.

ex cute, Haller Comment. 667 p. 87. L. P.

5. *Menorrhagia ab hyſteroptoſi* Mauriceau de morbis puerperarum, cap. 6. lib. 3. Heiſter. Chirurg. de uteri prolapſu 157. L. P.

Symptomata ſunt, 1° ſenſus ponderis in pelvi; 2° difficultas mingendi, ſeu ſtranguria; 3° lumbago graviſſima verſus ligamenta lata; 4° fluxus nunc cruentus, nunc leucorrhœicus copioſus ex vaginâ; 5° moles carnea cruentata ex vaginâ prolabens. *Vide* iconas apud *Heiſterum*.

Alia eſt hyſterocele imperfecta, Gallis *Deſcente de matrice*, in quâ uterus extra vaginam non elabitur; alia eſt perfecta, Gallis *chute de matrice*, in quâ extra vaginam uterus elabitur.

Hyſterocelem mentitur prolapſus vaginæ, & in hyſterocele uterus eſt vel inverſus, vel non inverſus; non inverſo utero orificium ejus in imâ parte apparet, nullum verò foramen in inverſo; hyſterocele ſimplex dignoſcitur à vaginæ prolapſu ex altitudine ad quam ſtylus per foramen immiſſus pervenit, quæ major eſt, ſi ſola vagina prolabatur, & ſemipedem attingit, multò minor ſi ſolus uterus; in virginibus nunquam hyſterocele inverſa datur, quæ puerperis tantùm accidit brevi poſt partum.

In polypo vaginæ nullus datur effluxus, nulla lumbago; menorrhagia ab hyſterocele quandoque eſt ita abundans, ut per plures menſes perſeveret, æquè copioſa quàm uberrima catamenia. Vidi virginem religioſam quæ hyſterocelem à leucorrhœâ contraxerat, in quâ per duos annos quovis menſe fluebat cruor, exceptis octo diebus, quibus mucus lymphaticus tantùm extillabat; hic verò effluxus ex imâ parte hujus molis pyriformis pendulæ, ſeu ex orificio uteri exſtillabat; aderant lumbago, progrediendi difficultas, & à ſanguifluxu debilitas; uterus in lecto cruribus erectis facilè reſtituitur, niſi recens ſit prolapſus, & uterus inflammatus, ac turgidus.

Curatio conſiſtit in promptâ repoſitione uteri; fruſtra etenim phlebotomia, adſtringentia extùs vel intùs adhiberentur ad hanc menorrhagiam cohibendam; illa quidem ſingulis menſibus quaſdam inducias dare poſſet; verùm ſingulis menſibus etiam reverteretur, eaque copioſior & diuturnior quàm in catameniis.

Repoſitionem ſequi debet retentio, quam juvat ſitus ſupinus per ſemi-

 menſem,

menſem ; peſſarium commodum ex ſubere cerato annuli inſtar aperto ; vel ſubtriangulari, argenteo, buxeo ; laudatur etiam peſſarium Anglicum, cujus deſcriptio & icon traditur *Eſſais d'Edinbourg tom. 3. tab. V:* juvat etiam ſpongia noctu geſtanda liquore ſaturni, vel decocto verbaſci in vino madida, item aqua fabrorum ferrariorum injecta, & ſimilia ; ſed repoſitio debet priùs inſtitui.

6. *Menorrhagia gravidarum ; Hæmorrhagia uteri*, Heiſteri Chirurg. cap. 154 ; vulgò *Bleſſure ; Pertes rouges des femmes groſſes ; Perte de ſang*, Mauriceau. A.

Si hæmorrhagia uterina gravidæ terminum nondùm attingenti ſuperveniat ob plethoram, febrem, lapſum, animi commotionem, &c, metus eſt ne abortiat, quod ut vitetur, præſcribenda eſt phlebotomia, victus refrigerans, & quies corporis ac animi ; hæc ſufficiunt ad ſiſtendam hæmorrhagiam quæ primis graviditatis menſibus ſupervenit.

Si verò menorrhagia perſeveret, leniter diducendum eſt uteri orificium immiſſis digitis obſtetricis, lacerandæ ſunt chorii membranæ, ut exitus præbeatur aquis in eo contentis, quo facto tormina partûs intendi conſueverunt, & contractio uteri menorrhagiam ſiſtit expulſo fœtu, obſervante *D. Puzos Mem. de l'Acad. de Chirurg. Tom. I.*

Conſulatur *Mauriceau des maladies des femmes groſſes obſervat. 49.* & *Heiſter. Chirurg. cap. 154. part. 2.* Si invitis auxiliis diæteticis hæmorrhagia intendatur quocumque graviditatis menſe, Chirurgus non poteſt gravidam morti eripere, niſi immiſſâ leniter manu intra uterum fœtûs pedes prehendat, & eum foras educat cum placentâ ; ſic enim liberatus uterus & ſpontè conſtrictus vaſorum ſanguinem fundentium orificia præcludet, ut multis exemplis confirmat *Mauriceau* ; aſt in illâ praxi dimidia pars puerperarum paulò poſt partum moritur, obſervante *Puzos* p. 330. *Traité des Accouchemens.*

Aliæ ſunt menorrhagiæ trium primorum menſium graviditatis, aliæ verò trium poſteriorum.

Primis graviditatis menſibus principium menorrhagiæ eſt abortus, vel placenta poſt abortum ſuperſtes in utero, falſa germina expulſioni proxima, ſuccuſſio fœtûs à vi externâ. Menorrhagia in abortu mediocris eſt, cùm ſolo fœtu liberatur uterus ; aſt copioſa, cùm placentam ex abortu ſuperſtitem expellit. Sæpè placentam in hoc caſu foras ducere impoſſibile eſt propter funiculi debilitatem, torminum uteri tarditatem, orificii uteri anguſtiam ; hæc ſi undique adhæreat utero, nullam ; ſi hiſcat, copioſam ; ſi omninò avulſa uteri conſtrictionem permittat, exiguam ciet menorrhagiam ; eâ foras amandatâ vi naturæ, vel artis menorrhagia ſiſtitur ; verùm cùm non poteſt avelli, atque ceſſat hæmorrhagia & dyſtocia, relinquenda eſt in utero ubi putreſcet, & fruſtillatim dein effluet.

Menorrhagia quæ à dyſtociâ falſi germinis dependet, licet quandoque uberrima ſit, & terribilis, rariſſimè lethalis eſt ; hanc nec phlebotomiæ, nec adſtringentia minuunt, neceſſum eſt ut orificium uteri excidat, vel quod

quod melius, ut ex utero germen emittatur; vires cibo convenienti sustinendæ, opus naturæ potissimùm est committendum; si verò attingi queat falsum germen, foras extrahendum est.

Menorrhagiæ, quæ sub graviditatis finem accedunt, pendent à dehiscentiâ placentæ; cùm hæc menorrhagia est stipata doloribus, debilitate syncopticâ, & simul uteri hiatu, partus proritandus est, imò invertendus fœtus, & à pedibus extrahendus, ut docet *Mauriceau*, quod tamen summo vitæ matris periculo tantùm fit.

Si verò minùs urgeat menorrhagia, fœtusque debitum situm obtineat, maximè verò si non hiet uterus, ad partum coactum properandum non est, sed phlebotomia est adhibenda, alimentis eupeptis parcâ copiâ utendum, lectulo constanter est incumbendum, clysmata injicienda, si alvus ægrè laxetur; si menorrhagia revertatur, vel his auxiliis non cedat, grumique sanguinis hysteralgias, syncopesve accersant, dira partûs provocandi urget necessitas, nec soli naturæ res est committenda; & quoniam tormina languent, ea proritanda sunt, digitis intra orificium immissis & diductis, identidem opus remittendo, & conatus naturæ exspectando; paulò quidem tardiùs accidit partus eâ methodo, sed non invertitur fœtus, nec tamdiù post partum permanet menorrhagia, ac in partu coacto, seu fœtûs extractione; quippe uterus ea ratione contrahitur quâ fœtus extrorsum procedit; ruptis etiam digito membranis, imminuitur volumen, uterus sensim coarctatur, quod non accidit juxta *Puzos* cùm subitò fœtus extrahitur. Felices gravidæ quæ peritum in his obstetricium virum habent.

In menorrhagiâ vulgò datur pulsus uterinus, id est, irregularibus ac subsultantibus pulsationibus notatus, initio fortior & magis renitens, quàm alii pulsus critici, accedens ad pulsum ex quo hæmorrhagia narium designatur, seu dicrotum: Hæc *illustr. de Bordeu*; mihi verò has pulsuum differentias in hoc morbo distinguere non datum est.

7. *Menorrhagia decolor; Menses vitiosi* Sennert. de morbis mulier. cap. 8; *Humida intemperies uteri* Sennert. de morb. mulier. *Menorrhagia ex mariscis; Hæmorrhoides uteri* Sennert. lib. 4. p. 1ª. cap. 7. C.

8. *Menorrhagia lochialis; Lochia catharsis* Græcis; *Puerperia* Latinis; *Lochia* Sennert. *Nimius sanguinis post partum effluxus* Sennert. de morb. puerperarum, Mauriceau cap. 5. *Vuidanges* Gallis.

Statim à partu hæmorrhagia uterina est copiosior quàm decet, sive quia crassiorem fœtum mulier peperit, unde partus difficilior, vasa uteri magis patula, conatus vehementiores fuerunt, vel quia mulier nimis plethorica, vel quia frusta placentæ in utero remanserunt; hæmorrhagia identidem remittitur, quia cruor in utero colligitur, congrumatur, & serum tantùm dimittit; verùm dein tormina ad excernendos grumos eò diriora sunt, & purus putusque cruor iterùm cum grumis evacuatur.

Periculum est præsens, si ea sit menorrhagia quæ vires infringat; tunc autem si placentæ frusta remanserint in utero, ea sunt manu obstetricis quantociùs educenda; puerpera jusculis, ovis, panatellis vescatur; supina

jaceat,

jaceat, calorem lumborum avertat, ſtramini, vel corio incumbat *marochino* dicto; ſi pulſus vegetus ſit, ſanguis è brachio mittatur, ejus fervor ptiſanis, emulſionibus temperetur, ſubacidis potibus utatur; lumbi linteo oxycrato frigido intincto involvantur, necnon foliis centinodiæ; profuit cum feces & flatus abdomen diſtendebant clyſmate laxante eas evacuare; quies animi & corporis omninò ſervanda; demùm ſi fluxus perſiſtat, injectiones & potus adſtringentes uſurpare convenit.

Illicò à partu purus putus cruor effluit ex utero, qui ſtatim fluxilis nulla tormina creat, mox congrumatus in ipſo uteri orificio, tormina excitat per tres primos dies ſæpiùs perſeverantia, primiparis multò minora; tertio, vel quarto die febris lactea accedit, & hyſteralgia lochialis pari paſſu recedit; interea uteri textus lacteo cruore liberatur, unde fit ut ſubſequentibus diebus lochia odore ſubacido nares feriant, & dilutiora ſenſim evadant; ea in ruſticis ſeptimanâ unâ, vel alterâ, apud nobiles tribus vel quatuor terminantur.

9. *Menorrhagia ulceroſa*, Ill. van Swieten Aphor. 499; Tralles de Opio cap. 1. pag. 54. C.

Ea eſt quæ ex uteri ulcere ſcirrhoſo, carcinomatode, cum leucorrhœa ulceroſa, quandoque ſupervenit, antecedentibus non raro dolore fixo pubis, lumbagine, hyſteralgia & effluxu ichoris ſanioſi ex pudendis. Confert ſpiritus vitrioli vel aqua Rabel ad gratam aciditatem aquæ immixta.

VII. ABORTUS; Græcis *Amblyoſmos*, *Amblosis*, *Ectreſmos*, *Phtora*, *Apophtora*; Latinis *Abortus*, *Effluxio*, *Deperditio*; Gallis *Bleſſure*, *faux germe*, *accouchement prématuré*, *Avortement*.

Eſt fœtus nondum vitalis ex utero excluſio. Immaturus, ſeu nondum vitalis eſt fœtus qui ſeptimum ſaltem vitæ ſuæ à conceptione menſem non attigit; aut ſi attigerit, debilior eſt quàm ut eo tempore excluſus extra uterum vivere queat.

Quæcumque valent placentam ab utero divellere, aut fœtum enecare; ea omnia naturam ſtimulant ad fœtus, tanquam ponderis inutilis, vel noxii & citò putreſcentis, eliminationem; ea autem ſunt interna, externave, vitia matris, aut fœtûs ipſius.

Symptomata abortûs ſunt menorrhagia abortiva, rigor & horror cum æſtu volatico, inappetentia, nauſea; accedit laſſitudo, lumbago, palpitatio, leipothymia, ſyncope, mœſtitia continua, hyſteralgia gravativa ad inguina, frigus genitalium, teneſmus, uteri conatus, conſpicuus quandoque ejus tumor in hypogaſtrio, mammarum ſubita extenuatio, flacciditas, cum galactirrhœâ ſeroſa; accedunt proximè hyſteralgia ſpaſmodica, teneſmus acrior; menorrhagia creſcit cum leipothymiâ, ac ſyncope, extremorum frigore, mentis dejectione; æſtus & rigor alternant, cephalalgia, hypogaſtrii delapſus, demùm aquarum amnii, & fœtûs ipſius dudum immobilis excluſio.

Ut

Ut præcaveatur abortus, vitanda sunt principia ejus quæ ideo cognoscenda; scilicet 1° violentia quævis aut animi, ut ex terrore, irâ; hinc frequenter accidit à terræ motu, in obsessis urbibus, &c: aut corporis, ut saltus, conatus, vomitus, epilepsiæ insultus, diarrhoea, dysenteria, tenesmus, coitus frequens; hinc abortus primis graviditatis mensibus non infrequens recens nuptis veneris avidioribus. 2° Venena, sive *emmenagoga*, ut adhatoda quâ Zellanenses, sabina quâ scorta apud Europæos utuntur; semen aquilegiæ, myrrha, absinthium, castoreum; sive *cathartica* & emetica, quæ succutiendo uterum, aut fœtum pabulo suo frustrantia, eum enecant. 3° Plethora quæ catamenia promovet, & cognoscitur ex capiplenio, faciei rubore, dyspnœâ; plures autem mulieres ab hoc principio abortiunt, nisi identidem phlebotomiam admittant, maximè quæ durante graviditate voraciores & otiosiores sunt. Plethora commota in febribus acutis & pyrexiis, necnon in usu hydrargyroseos fortioris etiam abortum excitat; unde *Hippocrates* dixit mulierem gravidam acuto morbo corripi lethale. 4° Fœtûs vitio fit abortus, si fœtus moriatur, sive pabulo defraudatus, sive funiculo circa collum ligatus, demum quovis modo mortem obeat; mortuo autem fœtu, nullus motus saltem spontaneus in utero persentitur, sed moles pondere proprio versus decliviorem locum inclinat. *Vide* signa fœtûs mortui apud Auctores. 5° Vitio matris aborsus accidit, si uterus sit scirrhosus, ulcerosus; si mater syphilide laboret, quod etiam suspicamur ex repetito abortu, fœtus circa ultimos menses tunc eduntur in lucem luridi, putres; hæc causa non rara est, atque hydrargyrosi curatur; deinceps enim graviditates feliciùs succedunt, cùm virus syphiliticum ablatum est.

1. *Abortus effluxio*; *blessure*; *faux germe.*

Est exclusio fœtûs intra primum à conceptione mensem; vulgò illi abortus sine notabili dolore, & cum modicâ menorrhagiâ fiunt; sæpiùs diversis vicibus nunc embryonem, dein membranas, alias verò placentam natura expellit; quandoque tamen oviforme corpus pellucidum, fœtum vermiformem includens, simul emittitur.

a *Abortus subtrimestris*, *Avortement.* A.

Propriè dicitur abortus, si à primo ad quartum graviditatis mensem accidat fœtûs exclusio; quò serior est & quadrimestri proximior, eò pejor. Principia ejus sunt interna, vel externa. Interna sunt mors fœtûs, vel vitiosa crasis sanguinis materni, ut syphilis. Externa sunt placentæ hiatus ob ictus, lapsus, vehementes conatus matris.

Cùm mors fœtus à principiis internis dependet, abortum antecedunt menorrhagiæ interpolatæ, in quarum intervallis datur leucorrhoea serosa, nigrescens; hos effluxus nec quies, nec phlebotomiæ exhauriunt; gravida hysteralgias periodicas patietur, cum anorexiâ & astheniâ, quæ symptomata mensem & ultra ante abortum permanent; tunc dolores partûs increscunt, menorrhagia redintegratur, aquæ amnii elabuntur, & postea fœtus mortuus lividus, inodorus facilè eliminatur; si placenta non

eliminetur, illa nec funiculo debiliori tutò extrahi, nec digitis in uterum parùm hiulcum immissis educi potest; exspectandum est donec eum expellat natura, excitatis aliquando torminibus vividis cum menorrhagiâ, aliquando verò putredine demùm excitatâ, tabi specie evacuatur placenta.

Si tormina & menorrhagia, quæ placentæ separationem ab utero indicant, non sufficiant ad liberandam mulierem, obstetrix digitis duobus immissis potest eam abripere & extrahere, matre suos conatus sustinente. Si verò embryone elapso, nec gravis menorrhagia, nec dolores succedant, sed sequatur leucorrhœa serosa, brunnea, dein cadaverosi odoris, tunc placenta in frustula putrida delapsura est. Hic effluxus quandoque mensem transgreditur cum febre irregulari, anorexiâ & anxietate puerperæ, cui succurrimus usu amarorum, jusculorum ex plantis vulnerariis, imò kinkinæ, si erratica febris accesserit; de cætero fugienda emmenagoga, opus naturæ committendum, quod tutò satis, licet serò, exequetur; quo facto cessat leucorrhœa fœtida & uteri os clauditur.

b *Abortus subsemestris*; *Accouchement prématuré*. A.

Est ille qui à quarto graviditatis mense ad septimum accidit.

Hic excitatur à matris debilitate nativâ, vel uteri laxitate, non rarò determinatur ab ictu, casu, terrore, febre, morbo acuto, vel etiam syphilide; fœtus minimè vitales sunt, adeoque solius matris ratio habenda est; funiculus satis resistit, ut hujus ope extrahi possit placenta, & os uteri satis hiat, ut obstetricis manum admittat.

c *Abortus octimestris*; *Couches précoces*. A.

Est exclusio fœtus sex septimanis, vel mense ante consuetum terminum.

Recens natus languet & non crescit, nisi cùm ætatem, quâ nasci debuerat, attigit, imò interdum ea die moritur, quâ nasci debuisset. Summa horum fœtuum cura habenda est, linteis gossypio munitis obvolvendi sunt, non verò fasciis; nutrix ab octo, decemve diebus enixa eligenda est.

2. *Abortus ab uteri laxitate* Boerhaave Consult. 15. A.

Cognoscitur ex debilitate constitutionis generalis, & ex violentiis, quas uterus sæpè perpessus est, à partu multiplici, ab obstetricis imperitiâ, à plethorâ prægressâ, quæ vasa uteri debilitavit, à juvantibus & lædentibus.

Mulieri 32 annos natæ, quæ duodecies intra octo annos abortierat; fœtus successivè magis immaturos excludens, incassum tentatis Bathoniensibus balneis, balnea frigida per sesquiannum adhibuit, exiguo cum successu; huic *Boerhaave* sequentia remedia præcepit dum gravida non esset: 1° purgans adstringens, lene ex infuso myrobalanorum & rhei, cum pauxillo mannæ & syrupi de cichorio composito per quinque dies suc-

cessis

cessivos; vespere verò cardiacum ex aquâ stillatitiâ corticis citri unc. duabus, spiritûs vini Matthioli drachm. I, tincturæ opii gutt. X, succini gutt. XV: victus interea sit ex vegetantibus, jura carnium, ex lacte; sexto die hora ante jentaculum, prandium & cœnam, sumat pilulas tres, scilicet catechu, drach. II; cortic. granat. drach. I; mastiche drach. I. & sem. succini præpar. drach. I; terebinth. gutt. VI; olei stillatit. cinnamom. gutt. VIII, misce, fiant pilulæ singulæ granor. III.

Superbibatur verò vinum medicatum ex infuso cortic. cappar. cinnamom. tamarisci, ligni agallochi, santal. citrini, lapid. hæmatit. limaturæ martis, maceris, nucis moschatæ, radic. lapathi acuti, semin. quatuor calidorum minorum; pulvis tenuis infundatur in vini rhenani libris sex.

In his perseverandum toto gestationis tempore corpus moderatè exercendum, victus sit ex iis quæ arrident.

ORDO SECUNDUS.

ALVIFLUXUS.

Rhoodes Hippocratis; *Fluxus ventris* Celsi; *Profluvia alvi* Foresti.

P*Rimæ viæ* dicuntur apud Medicos canales continui, qui ab ore ad anum extenduntur; œsophagus scilicet *stomacho* terminatus, intestinum tenue *Ileon* olim dictum, cœco terminatum, quasi exiguo ventriculo & intestinum crassum Longano *Cælii Aureliani*, & *Colon* Græcis dictum, quod *Marsupio* extremi recti terminatur.

Ille canalis ita est dispositus, ut alimenta possit ingerere & digerere; verùm etiam vitiosa ingesta aut excrementa commodiori viâ egerere, & sanguinem ab omnibus recrementis huc affluentibus, si vitiosa evaserint, expurgare; maximâ proinde sensibilitate & mobilitate præditus est, ut sensu confuso, quæ displicent, vel nocitura sunt percipiens, ea tùm ano, id est sursùm per os, tùm cato, id est deorsùm per podicem eliminet. Sic in ore contenta quæ placent deglutimus, masticamus, gustamus, quæ displicent nauseamus, exspuimus, exscreamus velut inviti & inscii.

Hinc alvifluxuum alii sunt *anoterici*, ut vomitus, nausea; alii *catoterici Galeno* dicti, quibus per inferiora alvus expurgatur, ut diarrhœa; pulsus intermittens præsagit alvifluxus per inferiora; intermissiones sunt omninò inordinatæ, post duas tresve pulsationes satis æquales & pleniusculas, succedunt totidem minores, promptiores, quasi subintrantes.

Nullum corpus è loco movetur, nisi excessu virium ipsum urgentium, supra vires quibus resistit, & in loco retinetur; si cum Veteribus vires quibus contenta in suâ sede retinentur, & suæ expulsioni resistunt, vocemus *retentrices*, & eas quibus extrorsum urgentur *expultrices*, evidens est quòd ad evacuationem absolutè necessarium sit, ut vires retentrices superentur ab expultricibus, quo posito impossibile est non fieri evacuationem, & quo sublato ea nequaquam fieri potest; ille excessus virium est itaque evacuationis cujusvis causa pathologica.

Resistunt verò contenta in alvo 1° mole suâ; sic major ventriculi conatus requiritur ad tres libras alimentorum evacuandas quàm ad libram. 2° Resistunt adhæsione suâ seu viscositate quâ solidis agglutinantur, sic phlegmata amygdalis adhærentia difficiliùs exscreamus quàm salivam. 3° Resistunt gravitate suâ, seu directione gravitatis; sic stante corpore vomitus difficilior est quàm eo procumbente; è contra mictus & partus faciliores sunt. 4° Resistunt receptacula & sphincteres si contentorum corporum diameter sit minor diametro nativa orificiorum, nec nisi adhibitis viribus contenta in minores moleculas possint dividi; sic scybala quæ paulò majora sunt diametro podicis resistunt dejectioni alvi, in ratione virium quæ debent adhiberi, ut sphincteris fibræ elongentur, & ut scybala dividantur seu defringantur. 5° Resistentiæ fluidorum quæ diversis viribus propelluntur, crescunt in ratione earum virium; sic quadruplò magis resistit urina quæ duplo majori velocitate expellitur è vesicâ, quàm quæ solitâ velocitate mingitur.

Hinc patet vires retentrices crescere 1° ex parte contentorum, ratione inertiæ, seu molis movendæ, ratione adhæsionis, & ratione gravitatis, etiam si contenta sint fluida; eas verò ulteriùs crescere 2° ratione duritiei si diffringi debent ad hoc ut excernantur; ratione posituræ, sic fœtus transversim orificio uteri oblatus magis resistit quàm si caput directè huic orificio offerat; demùm receptacula resistere si angustiora sint, tùm ratione roboris quo sphincteres clauduntur, convelluntur, tùm ratione crassitiei & duritiei fibrarum, quæ solâ elasticitate renituntur.

Vires verò expultrices solùm resident in musculis receptacula ambientibus aut constituentibus; omnis enim motus animalis per vires musculorum exercetur; sic intestinum componit partim tunica musculosa, quæ ex fibris annularibus confecta tubum illum coarctat, & contenta sursum, deorsumve exprimit, & tunica musculosa quæ ex longitudinalibus fibris composita, eum tubum decurtat, ejusque cavum tantumdem minuit; his viribus conjunctis materies contentæ comprimuntur, & quâ datâ portâ exprimuntur; hisce viribus auxiliantur musculi abdominales & diaphragma, quæ pressionem intendunt, & sub prælo viscera alvina constringunt quoquo versùm æqualiter; illæ verò vires pressivæ sunt, non expulsivæ, nisi determinata accedat directio: sic si annuli musculares intestini successivè contrahantur à pyloro versùs podicem, si musculi abdominales deorsum urgeant, materies per inferiora truduntur; si verò contraria sit nisuum dire-

ctio,

ctio, ad superiora pelluntur; ad vires itaque expultrices requiritur pressio & determinata directio. Nomen itaque illud non est superfluum, nec ridiculum, ut præmaturo judicio prænuntiaverant Neoterici, Veterum contemptores.

Si morbos hujusce ordinis universim respiciamus, eorum causa est conatus naturæ ad eliminandas materias à primis viis. Conatus est applicatio virium eo fine, ut superetur quædam resistentia, adeoque conatus involvit virium directionem & majorem impensam; impensa tamen virium non est semper absolutè major, ad hoc ut conatus sit morbosus, & virium potentiæ motricis imminutionem, adeoque lassitudinem inferat.

Conatus sunt vel violenti vel spontanei; in statu sano conatus non plus impendunt virium quàm pastu & somno quotidiano possunt resarciri, illique sunt vel parvi vel magni: in statu morboso viribus potentiæ motricis majorem partem absumunt, quàm quæ pastu & somno quotidiano reparari queat. In agone mortis conatus violenti quidem sunt, sed tamen debiles.

Difficilis dicitur motus ille ad quem exerendum majores superandæ sunt resistentiæ, & motor minoribus viribus præditus est. Difficultas itaque actionis est in ratione resistentiæ superandæ & debilitatis ejus qui eam superare contendit; ita ut eadem actio quæ sano & robusto facilis est, ægro debilitato sit difficilis.

Alii alvifluxus magnam, alii verò parvam difficultatem involvunt; parva est difficultas ejectionis in diarrhœâ serosâ, ita ut nulla videatur; magna in dysenteriâ & tenesmo; unde dysenteria à Veteribus difficultas intestinorum vocatur.

Magnitudo morbi hujusce ordinis æstimanda est non solùm à solito majori egestorum copiâ, sed etiam à difficultate egestionis, quæ virium exsolutionem & molestiam difficultati ac debilitati proportionalem excitat.

Principia alvifluxuum sunt quæcumque vim expultricem irritant, ut omnes antiqui Medici pronuntiarunt; falsi verò sunt tùm Mechanicorum, tùm Chymicorum hac de re conceptus plurimi. Sola obvia cuique observatio sufficit ad hæc principia intelligenda; quidquid molestum in ore persentitur, illud naturaliter exspuimus, quidquam gratum retinemus vel deglutimus.

Eadem saliva quæ silenti molesta non est, loquelam ineunti molesta est, unde qui sermonem adoriuntur eam priùs exspuunt, ut organa loquelæ sint expeditiora; nec tamen opus est ut eum finem clarè intelligant ad hoc ut exspuant. Sputatores melancholici ob pravum morem susceptum salivam velint, nolint, & non cogitantes exscreant, licet ea nec acrior sit, nec quantitate peccet, nec organa malè se habeant. Errant itaque illi Mechanici qui ex actione gravitatis salivæ, vel ex ejus acrimoniâ vellent ejus exspuitionem mechanicè, ut aiunt, deducere, cum molestia seu aversatio ex quadam perceptione confusâ oriunda sit. Supermechanica molestia non

 sem-

femper fecum involvit dolorem, nifi hoc nomine pruritus & ipfa voluptas intelligatur ; in fatyriafi femen, in tenefmo mucus alvi cum fenfu moleftiæ, fimul & voluptatis ejicitur, in naufeâ cum fenfu abominationis; aut fi quando dolor conatus excretorios comitetur, jucundus quidam fenfus factam evacuationem fequitur, & quædam cupiditas comitatur; cupiditas dico, non voluntas; nec enim in tenefmo voluntas eft, fed dejiciendi dira cupiditas, eaque infatiabilis.

Quidquid irritat, illud monet vel follicitat ad agendum; non folùm pondere, acrimoniâ, puncturâ, poteft irritari ventriculus ad vomendum, fed & fola memoria objecti abominabilis, ut cadaveris putridi, cujus mentio facta fuerit apud delicatulas mulieres; à diverfis pathematis diverfas evacuationes excitari notum eft omnibus. Qui primâ vice concionaturi funt, paulò ante alvum exonerare coguntur; funt quibus terror diarrhœam incutit; ex irâ plures mulieres copiofum urinæ limpidæ fluxum patiuntur; ex metu fummo fudor frigidus; ex commiferatione lachrymarum proventus cietur; initio magnorum morborum, ut fracturæ cranii, febris putridæ, natura gravi pathemate commota alvum ano vel cato exonerat, ut tempeftate ingruente nautæ nimis onuftam navem farcinis in mare projectis liberant; horum caufam mechanicam inquirant Mechanices peritiores, finalem prætervidiffe nobis fufficit.

Praxis. Caufam nifi quis auferat, is fruftra morbum debellare voluerit, adeòque fcopus præcipuus eft vires expultrices irritatas fedare, retentrices reparare, ac potentiam feu facultatem vitalem interea fuftinere; fic enim reftituetur debita intra illarum virium actiones æquilibratio.

Verùm diftinguendum eft priùs an principium morbi fit irritatio vis expultricis, an retentricis, quod rarum eft, debilitas.

Vires expultrices effe irritatas & adauctas, cognofcimus, ex conatibus, doloribufque evacuationem concomitantibus, & ex indole materiæ morbificæ, ac fubjecti ægrotantis robore, ætate, fenfibilitate, & conftitutione; fic in dyfenteriâ, tenefmo, funt conatus ad egerendum; funt dolores, calores, tenfiones partium; funt acrimonia excretorum, quæ indicant inteftina effe valdè irritata, phlogofi affecta, fpafmodicè exagitata, continuò vellicata à pravis, corrofivis aut acribus humoribus, quos vel alimenta, venenave ingefta fuppeditant, vel quos fanguis in inteftina tanquam in colatorium exonerat; cùm itaque vires expultrices admodùm effe adauctas & irritatas in hoc morbo manifeftum fit, evidens eft præcipuum effe medentis fcopum, 1° ut naturæ noxias vitiofas materies ejicienti ferat auxilium potu diluenti, oleofo, blando, refrigerante, ut aquâ pulli, fero lactis, infufo florum malvæ, decocto oryzæ, ufquequo materiam morbificam fufficienter evacuatam, & vires vitales nullo in periculo verfari cognoverit; 2° ut materiam morbificam è ventriculo per vomitoria lenia auferat, ex inteftinis fimul, & femel intra biduum per cathartica blanda eliminet; minùs enim defatigatur homo per dejectionem uberem intra aliquot horas à cathartico excitatam quàm per repetitam quavis horâ

horâ noctu & interdiu licet paucam ejectionem, vi materiæ morbificæ proritatam; 3° ut faciliorem reddat evacuationem, adeoque conatus inutiles imminuat, quod non solùm laxantia, diluentia potu sumpta præstant, sed etiam clysmata emollientia, quæ materias acres obtundunt, viscidas diluunt, vias lubricant, & fomenti ad instar intestinorum, phlogosim, tensionem, spasmos temperant. 4° Cùm autem inutilis est morbi medela, nisi vires naturæ sustineantur, atque non possint sustineri si conatus immodici, assidui non intermittant, si dolores & tormina sæpiùs ægrum etiam noctu discrucient, si evacuationes uberiores eum exhauriant, necessum est conatus, dolores & evacuationes saltem nocte quavis suflaminare, compescere, quod miraculum præstant narcotica, quæ sensum intestinorum, adeoque inde oriundos conatus excretorios compescunt per aliquod tempus; hoc enim laudanum præstat, ut enormes evacuationes alvinas quasvis non minùs suspendat quàm dolores & conatus, unde præmissis evacuantibus laudanum liquidum ad guttas circiter viginti, solidum ad granum unum, diascordium ad drachmam, pilulæ de cynoglosso ad grana sex, vel similia, debent, saltem horis nocturnis, adhiberi. 5° Demùm quoniam diuturnitate morbi superatâ sphincterum & valvularum resistentiâ, laxatis excretoriis osculis, dissolutis etiam humoribus, ac læsa vi digestivâ stomachi, facilè in consuetudinem abiret morbus evacuatorius, operæ pretium est, ut eliminatâ satis materiâ quæ morbum initio fovebat, eâque specificis si dentur medicaminibus correctâ, vires retentrices restituantur, augeantur, adeoque fluidis debita viscositas restituatur; in hunc finem stomachica, absorbentia, tonica, imò adstringentia sub his cautelis feliciter adhibentur, quæ initio morbi, materiam febrilem retinendo, nocuissent; sic data tempore prosunt, & data non apto tempore quæque nocent. Si verò morbus non tam ab irritatâ vi expultrice quàm à retentrice debilitatâ oriatur, ut accidit in diarrhœâ serosâ, tunc quem scopum sibi præfigere debet Medicus clariùs exponam dùm de serosis fluxibus erit quæstio, quippe horum maxima pars pro passivis effluxibus debet haberi.

Alvifluxuum alii sunt sanguinei, ut hepatirrhœa, dysenteria, &c: alii verò merè feculenti, ut diarrhœa, lienteria; quidam sunt anoterici seu superiores, ut vomitus, ileus; alii inferiores, ut tenesmus, ipsa diarrhœa; demùm dantur qui ano & cato materies evacuant, ut cholera, & quandoque melæna, &c.

„ Dejectio saluberrima est mollis & figurata, assueto sanis tempore
„ facta, & quoad copiam ingestorum copiæ respondens; sub his condi-
„ tionibus abdomen benè se habet. Quod si liquida sit dejectio, bonum
„ est saltem, nec cum stridore, nec crebrò & paucum secedere; de-
„ jectiones enim similes, seu tenesmodes multùm defatigant, & somnum
„ abigunt. Si verò frequens sit dejectio, erit leipothymiæ periculum; sa-
„ ni semel in die, vel in biduo, idque vel diluculo, vel quod præstat
„ post prandium alvum deponunt. Morbo acuto declinante feces alvinæ
„ debent esse crassiores, ruffæ, neque multum graveolentes, pultiformes,
„ nec

„ nec malum eſt tunc temporis lumbricos excerni. In quovis morbo mol-
„ lem & mediocriter tumidum ventrem eſſe oportet ; at verò dejectio-
„ nibus præliquidis, albidis, aut pallidis, aut prærubris vel ſpumantibus al-
„ vum ferri, hæc omnia ſunt calamitoſa ; ſed illud calamitoſius eſt multò,
„ parcum, & lentum, & album, & ſubflavum, & æquale excerni, ac
„ adhuc funeſtius nigra aut pinguia, aut livida, aut æruginoſa, aut graveo-
„ lentia excerni. " *Hippocrates Prognoſtic.*

In curandis alvifluxibus auxilia diætetica & gymnaſtica non minoris ſunt utilitatis quàm pharmaceutica ; & ſi quidem ab exercitio alvus movetur, ergo quieti maxime indulgendum eſt ; & ſi neceſſario æger è loco in locum transferendus ſit, is quàm leniſſimè navi, lecticâve geſtandus, non curru ſuccuſſandus ; ea verò cautela eò accuratiùs ſervanda quò æger magis eſt debilitatus, aut dolore ſimul vexatus, ut in dyſenteria, diarrhœa torminoſa, vomitu &c.

Diætam quod attinet vulgus omnem alvifluxum ſtomachi frigiditati & laxitati tribuit, unde vinum, liquores ſpirituoſos, aromata, panem toſtum in vino cum cinnamomo, ſaccharo, ambara coctum lubenter uſurpat ; verùm in diarrhœis bilioſis, cùm calor, ſitis, pyrexia, oris amaror urgent, ea ſunt valde noxia, quæ tantùm in convaleſcentibus, à diarrhœa pituitoſâ aut à longo morbo exhauſtis competunt.

Frigore, maximè verò ſi pedes huic & humiditati exponantur, diarrhœa & alvi tormina facilè excitantur, adeoque in omni alvifluxu pedes calidè pannis laneis ſiccis ſunt fovendi ; perſpiratione ſiquidem retenta & in inteſtinale colum vergente, irritantur inteſtina, & materies acri hoc humore dilutæ alvifluxui ſuſtinendo aptiſſimæ ſunt, quæ diureſi & diaphoreſi potiſſimùm aliò ſunt amandandæ ; nam, ut ait *Hippocrates*, cutis laxitas alvi ſiccitatem inducit, & cutis ſiccitas alvum laxat.

Sunt qui alvifluxus bilioſos, dyſentericos, ſub finem æſtatis obvios, fructuum uſui tribuunt, unde fructus etiam maturos ſanis prohibent, cùm tamen nil ſit utilius fructibus refrigerantibus, acidulis, etiam ad bilis fervorem contemperandam, humorum acrimoniam alcaleſcentem retundendam, unde in bilioſis alvifluxibus, diarrhœa, cholera, vomitu, dyſenteria æſtivis, bilioſis, limonatam, emulſiones affatim hauriendas ſuademus ; nec tamen diffiteor, quin certis tempeſtatibus fructus rubigine, rore vitioſi infecti poſſint his morbis anſam præbere ; verùm id potius accidit cùm penuria frugum adeſt, ita ut pauperes vitioſis, crudis, dyſpeptis utantur, quàm cùm annus fructibus ſucculentis maturis abundat ; imò fructus alvifluxibus inducendis aptiſſimi ſunt, non horæi, dulces & aquoſi, ſed adſtringenti vi præditi, qui bilem in corpore figunt, ejuſque ſalubrem excretionem impediunt, ut fructus corni, ſorbi, meſpili &c.

Multùm nocet in alvifluxibus cibus copioſior & digeſtu eò difficilior quò vires ſtomachi ab his morbis magis labefactantur ; vires fractas citò reparare contendunt ægri, ſed illæ tutò juſculis reficiuntur, à quibus non reſiduæ ſunt materies fibroſæ, crudæ, quæ inteſtina laceſſunt ; licet autem ſucci fru-

fructuum & herbarum oleracearum utiles ſint in diarrhœis bilioſis præverten-dis, fructus horæi & herbæ oleraceæ in vulgaribus alvifluxibus nocent, tum parte fibroſâ quæ difficiliùs digeritur, tum parte aquoſâ, quæ alvi laxitatem adauget, ubi tamen alvus uſu panis toſti, ovis ſorbilibus, rheo, rhapontico & myrobalanis potiùs reſiccanda & adſtringenda eſt.

VIII. HEPATIRRHŒA; *Hepatis atonia* Græcis; *Dyſenteria hepatica* Tralliani Lib. VIII cap. 4, Gilberti; *Dyſenteria hepatera* Reuſner de Scorbuto; *Hepatitis* Varandæi Diſſ.; *Aimatera* Dict. Univ.; *Fluxus hepaticus* Neotericorum; *Flux hépatique* Gallis.

Nomine fluxûs hepatici intellexere Veteres quamcumque diarrhœam, lienteriam, cœliacam, ex hepatis vitio oriundam, ut notat *Gordonius*, Lilium, folio 257. Neoterici verò hoc nomine indolentem ſanguinis, utplurimùm diluti & loturæ carnium ſimilis, dejectionem ſignificant, undecumque materia fluxûs procedat.

1. *Hepatirrhœa vera; Dyſenteria hepatica* Gordoni Lil. Med.; Jordani de peſtis phænom. cap. 19; Ballon. Conſ. Lib. I. Conſult. 53; Short Philoſ. Tranſ. n. 420; *ex abſceſſu hepatis* Amati Cent. III. cur. 5. C.

Eſt fluxus alvi ſeroſo-cruentus, ſimulque bilioſo-purulentus, cum ſignis vitii in hepate, ut abſceſſûs, aut putredinoſæ diſſolutionis, qualem obſervarunt *Lamoniere de fluxu dyſenterico, cap. 1.* & plures Auctores in *Sepulchreto Boneti cap. de dyſenteriâ* enumerati.

Miles Anglus hepatitidem paſſus erat, fruſtra tentatis remediis tumor quidem hypochondrii dextri remiſit, ſed deſiit in malum fluxum hepaticum, quo per ſex menſes conflictatus & exſiccatus obiit; aperto corpore invenimus loco hepatis ſolam membranam ipſum inveſtientem, ſatis craſſam, inſtar ſacci, cui adhuc portio ſaniei loturæ carnium ſimilis inerat, qualem tam longo tempore excreverat; *Bontius, Med. Indorum, lib. 3. obſerv. 7, 9.* Similem obſervavi ipſe Mantæ ad Sequanam, anno 1730.

2. *Hepatirrhœa inteſtinalis* Neotericorum; *Cœliacus affectus* Tralliani lib. 8; *Merùm non ens* Ettmulleri; *Fluxus à dyſenteriâ* River. *obſerv. C.*

Eſt fluxus alvi loturæ carnium ſimilis, doloris expers, cujus materia, per inteſtinorum vaſa ſecretoria anaſtomoſim paſſa & dilatata, in inteſtina effunditur.

Cœliaci ex *Tralliano* liquidas, non benè concoctas, nec non cruentas feces, velut ex vaſe deſtillantes, per alvum excernunt, unde longo tempore ventris reſolutio cum aſſiduâ dejectione perdurat; hinc extenuatio, vigiliæ, inappetentia, cruditas, &c. Rariſſimus morbus, ſi exiſtat unquam.

3. *Hepatirrhœa à vulnere* Bonet. Sepulchret. pag. 178. A.

In hac ſpecie ſuperveniunt vomitus & dejectiones cruentæ, etiam ſi vulnus hepar tantùm, non verò ventriculum attigiſſet; & ea differt à dyſenteriâ per abſentiam torminum, ab hepatirrhœâ legitimâ per colorem rutilum ejectionum.

4. *Hepatirrhœa Mesenterica ; Fluxus varii mesenterii abscessum secutus* Jo. Rhodii centur. 3. obs. 95. C.

Castellus biliosi temperamenti senex Patavinus decem menses fluxu hepatico laboraverat, iterum saniosa, deinde biliosa & pituitosa sine pure, sine urinæ mutatione reddidit. Medicus Caimus putabat principium morbi esse jecoris atoniam, Joannes Prævotius credidit mesenterii abscessum esse; nulla febris, nulla tormina; rectè divinasse Prævotium docuit eventus seu apertura cadaveris. *Bonet. Sepulchret. Tom. 2.*

5. *Hepatirrhœa scorbutica* Reusneri de Dysenteria pag. 411. *Hæmorrhagia intestinorum tenuium* Barbeyrac M. S. C.

Similem nuper observavi sine ulla febre, sine torminibus & statim sine alvi fluxu in puero Nosocomii generalis qui purum putumque cruorem cum fecibus per aliquot dies sine alvi fluore, dein verò cum alvi fluore excrevit; similem in febribus observarunt plures, ut *D. Lazerme* sine ullo hæmorrhoidum signo, sine torminibus.

6. *Hepatirrhœa cruenta ; Dysenteria hæmatodes* Heurnii in aphor., *Fluxus alvi hepaticus* Bontii Med. Indor. cap. IV. D.

Differt ab hepatirrhœa vulgari quòd non humor sanguinolentus, & loturæ carnium similis, sed purus putus sanguis sine torminibus effluat ob distenta vasa sanguifera, vel ea erosa ab acrimonia : hæc species faciliùs curatur quàm Europæa vulgaris.

Cura. Ubi acrimonia in causa est, emulsiones adhibeantur, cucurbitæ cum scarificatione lumbis & natibus admovendæ; cibi sacchraro condiendi. Si verò plethora incusetur, vena secanda est illicò, quod tamen raro in Javâ insulâ prosperè succedit, nisi apud Lusitanos & Indos; Belgæ enim sunt debilissimi, velut effœminati à calore inassueto; dein ad extractum croci & opii ceu ad sacram anchoram est confugiendum, idque circa noctem.

7. *Hepatirrhœa intermittens ; subcruenta febris* Torti. pag. 182; *Febris hepatica* Torti de febrib. pag. 125. A.

Est species quæ febris intermittentis perniciosæ accessum comitatur, cum illo terminatur, deinde revertitur, citamque virium exsolutionem infert, ac si etiam die intermissionis perseveret sequenti accessu in magnum periculum conjicit.

In illa vel initio vel in declinatione morbi loturæ carnium similis materies copiosa excernitur ad magnum pondus, unde summa virium imbecillitas, pulsus minutus, extremorum frigus, vox debilis, oculi concamerati, proclivitas in lipothymiam, maximè si æger è lecto velit surgere. Illa hepatirrhœa nullum dolorem, nullam animæ turbam affert, crescente febre crescit & intra secundum tertiumve accessum mortem minatur.

Periculum majus est si loco seri sanguinolenti effluat sanguis ater, vel atra bilis Veterum, ut in morbo nigro Hippocratis seu cholirica Moroni. Curatio eadem quæ choleræ intermittentis.

IX. HÆ-

IX. HÆMORRHOIS; *Aimorrhois* Gal. lib. de atrabile. *Fluxus hæmorrhoidalis* Neoteoricorum; *Flux hémorroïdal.* Ægri *hæmorrhoidarii.*

A Græco *aima*, cruor, & *rheo*, fluo; ita ut fluxus hæmorrhoidalis sit nomen ineptum & pleonasma; hæmorrhoides verò nihil aliud sunt quàm *mariscæ* gazæ apud *Aristotelem.*

Apud scholasticos & plebem hæmorrhoidis nomine intelligitur tumor varicosus in podicis margine, sæpe sanguine turgidus, aut sanguinem fundens; verùm cùm sæpe sint similes tumores sine ullo sanguinis effluxu, & in hoc casu sit vitium simplex, non morbus, res hæ diversæ diverso nomine sunt indigitandæ: tumores illi *mariscæ* cum *Martiali* vocari debent, & fluxus cruoris *hæmorrhois* multò aptiùs vocatur.

Hæmorrhois est fluxus cruoris ex podice, præsentibus tuberculis rubris, duris, dolorificis, aut iisdem in recto latentibus; vel sanguifluxus ex mariscis podicis. Distinguitur ab *hepatirrhœâ* cruenta, in quâ purus cruor etiam ejicitur, ex eo quod sint signa designantia originem mali esse in podice vel in recto, scilicet tubercula hæmorrhoidalia; ea signa sunt, quod dolor in dejectione referatur tantùm ad podicem, quod tubercula illa vel videantur, vel ab ægro persentiantur tanquam nuclei persicorum intra anum. A dysenteriâ & tenesmo discrepat quòd nulla sint in abdomine tormina dejectiones præcedentia, quòd nullus tenesmus, nulla mucositas, & maximè quòd purus & putus cruor fecibus induratis ut plurimum superaffusus sit, non verò cum illis dissolutus, ut in dysenteriâ.

1. *Hæmorrhois moderata; Hæmorrhois catamenialis* Hippocr. lib. de morb. mulier. Galen. lib. 5. aphor. 33; *Fluxus hæmorrhoidalis* Auctorum. B. P.

Illa est ex quâ æger aptior evadit ad sua munia, vel per quam à majoribus morbis liberatur, ut à morbis hæmorrhagicis, convulsivis, febrilibus, dolorificis; sublevatur usu panis secalini, pomorum, uvarum quæ alvum laxam servant, clysmatum ex aquâ, potu acidularum, balneis domesticis; abstinendum à curis, studio, vigiliâ, venere, aliisque alvum exsiccantibus.

2. *Hæmorrhois immodica; Flux hémorrhoïdal immoderé.* A. P.

Supponit conatum naturæ ad plethoram minuendam, sed nimium propter stimulum ortum ab acrimonia sanguinis, à phlogosi podicis, à materia febrili. Scopus Medici debet esse ut trajectum sanguinis ex venâ hæmorrhoidali internâ per venam portam faciliorem reddat per diluentia, exercitium moderatum, & impetum ejus in mesentericam inferiorem & hypogastricam imminuat situ horizontali, phlebotomiis ex brachio; ut omnem stimulum ex podice detrahat per clysmata emollientia, catharsim ex cassiæ pulpâ, usum seri lactis, atque anodyna intus & extùs adhibita; demum si metus sit nimiæ debilitatis debent ipsa adstringentia parti admoveri, ut vinum rubrum, in quo solutum sit alumen, vel ex pilis leporinis, bolo armena & albumine ovorum fiat cataplasma; verùm intus succus plantaginis,

 aqua

aqua rosarum, decoctum millefolii, geranii, seminum urticæ, debent usurpari, & æger abstinere à victu calido, ab equitatione, cursu & exercitio actuali, maximè à vigiliis, studiis & sollicitudinibus. Vidi ex longo usu lactis pro omni cibo & linctu catelli mariscis applicati, atque lacte affuso allectati, curatum hæmorrhoidarium jam febre lentâ exhaustum. Novi plures homines curatos admotâ radice cataplasmatis instar contusâ verbasci seu thapsi barbati.

In pulsu hæmorrhoidali si fides *Clariss. de Bordeu* post tres quatuorve pulsationes contractas, vividas, rigidasque subæquales, succedunt duæ tresve pulsationes paulò ampliores, minùs æquales, quas excipiunt tres quatuorve pulsationes dicrotæ: ast in omnibus adest quid tremuli & magis frequentis ac contracti quàm in aliis pulsibus inferioribus.

3. *Hæmorrhois polyposa*, Lieutaud Chirurg. Journ. de Med. Nov. 1761. pag. 57. C.

Adolescens à quatuor annis alvi fluxu cruento emaciatus, demum ejecit ano polypum pyri magnitudine cum transitorio sanguinis profluvio, quo facto brevi convaluit.

4. *Hæmorrhois ab exania.*

Hæmorrhoidarii rupto, vel laxato tabulato ligamentoso quod fundum pelvis sustinet, id infortunium accidit: tunc inter desidendum foras elabitur fasciculus mariscarum cum exania, & inde sanguinis profluvium & acris dysuria; reposito verò recto ea symptomata sedantur; hic morbus periculosus est & sanatu difficillimus.

X. DYSENTERIA; Latinis *difficultas intestinorum* & *tormina*; Cælio Aureliano *Rheumatismus cum ulcere*; Paracelso *morbus dissolutus*; Italis *Caquesangue*; Anglis *Dysentery*, *bloody flux*; Gallis *Dyssenterie*, *flux de sang*.

Character. Frequens torminosa mucoso-cruenta alvi dejectio.

Theoria. Arteria quæ tenue intestinum irrigat est arteria mesenterica superior: quæ verò crassum, vel longanonem, est mesenterica inferior; venæ quæ ex ambabus sanguinem revehunt sunt magna mesaraica Winslowi, quæ ex tenui, & parva mesaraica seu hæmorrhoidalis interna, quæ ex crasso intestino sanguinem revehit in venam portam deferendum: vena porta ex his duabus venis & ex splenicâ coalescentibus oriunda subit hepar, in quo dividitur in ramos successivè minores, ex quorum ultimis venæ hepaticæ sanguinem ad cavam refusuræ trahunt originem, sicque sanguis hunc verticem seu circulum absolvens bis arteriosus & bis venosus evadit.

Circumferentiæ & *capacitates* relativæ horum vasorum inventæ sunt: in sene,

Lumina,

				Lumina.	
Aortæ.	37.	Linearum.		136.	9.
Venæ portæ.	19.			36.	1.
ſplenicæ.	15.			22.	5.
meſaraicæ.	12.	6.		15.	8.
arteriæ meſent. ſuperior.	9.			8.	1.
inferior.	4.	1.		1.	6.

Hinc ſequitur quod capacitas venæ portæ ſit minor reſpectu arteriarum ex quibus ſanguinem accipit, quàm capacitas venæ cavæ reſpectu aortæ, adeoque quod minori facilitate ſanguis tranſeat ex arteriis meſentericis in ſuas venas ac in aliis partibus.

Sanguinolenta tamen aqua infuſa in aortam multo copioſiùs & citiùs tranſſudat in inteſtinorum & ventriculi cavum, quàm in alias partes, ut expertus ſum in canibus vivis & in cadaveribus humanis: ergo facilius eſt ſanguini impulſo per arterias meſentericas, maximè ſi difficiliùs hepar permeet, ſuum ſerum cruentum in inteſtina dimittere quàm in aliis partibus ab aortâ irrigatis. Quantitas ſanguinis per arteriam meſentericam ſuperiorem tranſmiſſi eſt circiter 16ª. pars ejus qui tranſmittitur per truncum aortæ, ut ſequitur ex ratione luminum & ex hydraulicis experimentis; aſt qui tranſmittitur per inferiorem meſentericam eſt quinquies minor quàm qui per ſuperiorem, unde pronum eſt concludere inteſtinum tenue eſſe circiter quinquies ponderoſius craſſo aut ſaltem longius.

Eò faciliùs ſerum ſanguinis per ſecretoria inteſtinorum elabitur quò fortiùs trudetur ab arteriis & quò magis ipſi reſiſtetur à venis; hinc patet cur in dyſenteriâ, etiamſi liberum ſit hepar, modò febris adſit, cruor debeat ſecretoria inteſtinorum vaſa diducere, & per ea effundi, ut in hepatirrhœâ; ſi hepar obſtructum fuerit aut malè affectum, etiamſi nulla febris adfuerit, ſerum ſanguinolentum poterit facilè in inteſtina delabi: non poteſt ſanguis fortiùs trudi in ultimas arteriolas quin illarum ramulos lymphaticos diducat & inflammet, unde phlogoſis inteſtinorum & ſimul effluxus cruoris in cavum, hinc ſymptomata eſſentialia dyſenteriæ ſubſequentur: verum aliâ de causâ poſſunt etiam inflammari inteſtina, ſcilicet ab acrimoniâ corroſivâ tum muci in inteſtinis ſecreti tùm alterius fluidi peregrini fiſtulam inteſtinalem prementis; inde enim ſimilia ſubſequentur ſymptomata. Inteſtina motu periſtaltico propellunt reliquias alimentorum à pyloro verſus podicem, nec ille motus periſtalticus poteſt fieri in partibus inflammatis citra redintegrationem doloris; cùm itaque boli craſſiores materiæ expellendæ ad locum inflammatum pervenêre, aut fluida mucoſa ejus loci contractionem ſollicitabunt, vi ſtimuli fiet illa tum inteſtini, tùm muſculorum epigaſtricorum contractio expulſiva, quæ doloris vehementiam augebit cum ſenſu torſionis inteſtini, unde dolor torminoſus in umbilicali circiter regione, ſi ibi ſit ſedes inflammationis; inde verò ad dejectionem eò majus labetur tempus quò magis diſtat locus inflammatus à podice, ita ut inter tormina & dejectionem nulla mora ferè interponatur, ſi inteſtinum craſſum laboret phlogoſi; aſt major, ſi ileum vel jejunum:

junum : continua adeſt in dyſentericis moleſtia, preſſione abdominis detegenda, ſed non continua tormina excretionem quamlibet antecedentia : tormina itaque non à phlogoſi, ſed à contractione inteſtini dependent, adeoque errant illi qui alio modo rem ſe habere leviter determinant.

1. *Dyſenteria benigna ſpontanea* Wallæi ; *cruenta dejectio critica* Hœchſteteri Decad. 2. obſ. 1. Zacuti de princip. med. hiſtor. lib. 2. obſ. 15. D.

Illæ ſunt quæ redundantem tantummodò ſanguinis copiam arguunt ſine febre, & ſine obſtructione hepatis : talis obſervatur in pueris per plures menſes perſtare ; in mutilatis qui lautius vivunt & phlebotomiam omittunt, in deſidibus ſucci plenis ; in lactentibus infantibus recti prolapſus ferè comitatur dyſenteriam.

2. *Dyſenteria catamenialis* Horſtii, part. 2. lib. 1. obſ. 27 ; Gal. 5. de loc. affect. *Dejectio ſanguinis copioſa tempore menſium , & periodicus recurſus à ſuppreſsâ narium hæmorrhagiâ*, Foreſt. lib. 2. obſerv. D. P.

3. *Dyſenteria Pariſiaca* Junckeri : *Mal de Paris* ; D.

Ea eſt quæ advenas ab aquarum inaſſuetarum uſu divexat ; oritur quidem ſtatim à diarrhœâ torminoſâ, ſed ſucceſſu temporis dyſentericus evadit effluxus cum teneſmo, & ſanguinolentis dejectionibus ; exigua eſt virium proſtratio, febris parva vel nulla, inappetentia non eſt notabilis, unde à malignâ diſcrepat. Non ſolùm Pariſiis, ſed etiam Londini, Amſtelodami, & maximè in Indiis Orientalibus peregrinos diſcruciat hic morbus ; abſtinendum ab aquâ Sequanæ, à carnibus ; vino Alicantino indulgendum.

Pariſiis advenæ potiùs diarrhœæ quàm dyſenteriæ ſunt obnoxiæ ; verùm inquirendum reſtat num, præter uſum aquæ, ad hanc concurrant fontes cuprei, ſtanno non accuratè obducti, in quibus aqua Sequana percolanda ſervatur ; num abſtinentia à vino, utpote cariori, multaſque eſus carnis bovillæ etiam conferant : Vide *Dictionnaire de ſanté* ſub titulo *Mal de Paris*, ubi ſuadetur Elixirium Garus, & ptiſana ex floribus lamii albi, matricariæ, chamomillæ ; poſt aliquot dies æger purgetur ex manna & catholico ; ſi febris accedat dentur cremores oryzæ, juſcula, clyſmata ; dein elixirium & ptiſana memorata in uſum advocabuntur.

4. *Dyſenteria Gravidarum* Foreſt. ; Hecquet in Aphor. Hippocr.

Non paucæ ſunt recens nuptæ quæ per aliquot dies dyſenteriam hanc experiuntur, an à ſuppreſſis catameniis, an à turbato circuitu per viſcera pelvis ; ſi ſub finem graviditatis, ea à partu ſpontè ſanatur.

Curatur clyſmatis laxantibus & potu ex decocto geranii Robertiani præmiſſis emollientibus oleoſis ; imò ſi nulla graviditas, phlebotomiâ ac leni catharſi.

Benigna eſt quæ initio graviditatis, potiſſimùm ob plethoram, accidit ; cathartica & emetica non conveniunt, niſi mitia, eccoprotica, demulcentia ; phlebotomia præſtat.

5. *Dy-*

5. *Dyſenteria atrabilaria*. A.

Dyſenteria quæ ab atra bile incipit, lethalis ex *Hippocrate*.

Illum præcedunt rigor, calor, nauſea, vomitus biliosi; comitatur febris ſynochus biliosa, vel amphimerina putris, quotidiè exacerbans, cum ſiti, virium proſtratione, oris amarore, cardialgiâ, pervigiliis, colore pallido faciei.

Accedunt præter tormina, & teneſmum, dejectiones brunneæ, vireſcentes, vel atræ, fœtidiſſimæ, deinceps urinæ coloris caffé in ſedimento, cæterùm virideſcentes atræ, putridæ, fœtidiſſimæ; totum corpus citò extenuatur; in vigore morbi adeſt dyſuria, accedit ſingultus, ſudor viſcidus. Lethalis eſt ut plurimùm hæc ſpecies, atrabilarios, ſuccis acribus, viſcidis in ſanguine & hepate congeſtis onuſtos aggrediens.

Videtur pendere à febre mali moris cum atrâ bile in ſanguine copioſa.

6. *Dyſenteria epidemica*, Sydenham pag. 108. *Dyſenteria febrilis* Amati centur. 5. A.

Iſta frequentior eſt priori, cum ſynocho putri juncta, linguâ ſordidâ, tumore, vel meteoriſmo abdominis, calore, ſiti, urinæ ardore aut identidem ſuppreſſione; ſed differt quod excreta & urinæ non ſint coloris obſcuri, fuſci nec tanti fœtoris.

Videtur naturæ conatus quo à ſanguine acrimoniam quamdam per colatoria inteſtinorum excernere nititur, repetitis cordis niſibus in arteriam meſentericam ſuperiorem potiſſimùm converſis; inteſtina ſeriatim percurrit phlogoſis & tandem in recto ſedem figit.

7. *Dyſenteria caſtrenſis* Ramazzini de morbis caſtrenſibus pag. 637; *Fluxus virulentus* Saxoniæ; *Dyſenteria Indica* Bontii Medic. Indor.; *Dyſenteria Peſtilentialis* Amati centur. 3 cur. 90, Schenckii fol. 861. A.

Illa epidemicè graſſatur, ſymptomata pejora habet ac graviora, & ſi plures auferat quàm ſanatos dimittat, peſtilentialis audit; magnus excrementorum fœtor, veluti cadaveroſus, diverſuſque color, pulſus febrilis, ſed parvus, mollis; vires proſtratæ ab initio: his adjungunt ſe delirium, angina, teneſmus ulceroſus.

Circa finem æſtatis frequentiùs accidit communi latrina utentibus; ſuſpicio eſt ne contagioſa ſit per halitus putres ore & podice exceptos.

Hoc morbo laborant ſoli milites qui noctu tentoriis ſuis excedunt & frigori exponuntur; nulla febris, initio diarrhœa eſt, ſuccedunt tormina, vires proſternuntur, purus cruor excernitur.

8. *Dyſenteria ſimulata* Polybii lib. 6. Stratagemat.

Amphiratus à pyratis in Lemno detentus à cibo abſtinens & rubricam cum aquâ marinâ dilutam bibens dyſenteriam ſimulavit. Piratæ metuentes ne moreretur atque ſic ejus redemptionis pretio fruſtrarentur, eum dimiſere.

9. *Dyſenteria Pecorum*; *Malis humida* Lanciſii de Peſte Bovillâ; *Peſtis Bovilla* Ramazzini; *Lues vaccarum Tubingenſis*. A.

Mor-

Morbus hic totam ſucceſſivè Europam & demum nuper Galliam devaſtavit, atque boves eripuit. Hanc obſervavi apud Helvios Comitiorum juſſui ut obtemperarem; boves ibi, in Occitaniâ capræ, & verveces infeſtabantur: oriebatur ab inappetentia, ruminationis ceſſatione, languore; boves paſſim in campis triſti & demiſſo capite vagabantur, interdum ejulantes, ſalivantes, dein frigebant auribus, fremebant toto corpore, alvi fluxum ſucceſſivè cruentum & torminoſum patiebantur, hinc colliquatio, feces oleoſæ & mucoſæ, cruentæ: pauciſſimi ſanabantur obortis ad nares & caput puſtulis cruſtaceis, & alopeciâ ſubſequente, alii quorum palearia ſetaceo pertuſa in molem magnam intumefacta multum puris & ſaniei effundebant.

Inveni cadavera exſanguia, penultimum ſtomachum phlogoſi tentatum, primos exſuccos & alimentis ſolitis ſiccis infarctos, tumores flatuoſos, priùs dolorificos in panniculo adipoſo, ſæpius juxta lumbos, emphyſemata in pulmonibus; carnes albiſſimæ impunè ab hominibus manducabantur.

10. *Dyſenteria alba* Sennert. t. 3. Etmuller. Sydenhami pag. 109. Williſ. tom. 2. p. 70. *Weiſſe-Ruhr* Germanis. *Griping of the gutts* Anglis. *Dyſenteria incruenta* Javanenſium obſerv. carioſ. A.

Omnia habet dyſenteriæ vulgaris ſymptomata, tormina ſcilicet, frequentem alvi dejectionem mucoſam, teneſmum, eo ſolo diſcrimine quod nullæ ſint ſtriæ ſanguineæ, vel pauciſſimæ; febris adeſt exacerbans, ſitis: *Williſius* addit dejectiones eſſe ſeroſas & limpidas; affinis eſt dyſenteriæ rheumaticæ *Al. Tralliani.*

11. *Dyſenteria à meſenterii vomica* Joan. Rhodii; *Abſceſſus meſenterii* Sanctorii, Method. vitand. error. lib. 1. cap. 23. Bartholin. Vide Hepatirrhœam meſentericam.

12. *Dyſenteria à catharticis* Sennerti. A.

Oritur ab abuſu colocynthidis, laureolæ, nerii, antimoniatorum, à litu mercuriali; ea ſpecies tranſitoria eſt, & non difficilè ſanatur; huc referantur fructus auſteri, necnon horæi quidam largiùs aſſumpti, ut mala perſica, armeniaca; juvant in hoc caſu narcotica, ut laudanum, pilulæ de cynogloſſo, diaſcordium, præmiſſâ aquâ pulli, oleo amygdalarum, &c.

13. *Dyſenteria ſyphilitica* Boyle de medicam. ſimpl. C.

Adoleſcens dyſenteriâ dudum exhauſtus à vulgaribus remediis nullum perceperat auxilium; ſyphilidis latentis ſigna in ſuſpicionem adducta ſunt tanquam morbi principium; tùm verò in deſperato rerum ſtatu, æthiops mineralis parvâ doſi, opiatis ſtomachicis & adſtringentibus fuit mixtus, ex quo intra paucos dies meliùs habuit, ac demùm convaluit: Hæc *D. Gibert Aleſtenſ. Medic.* mihi poſt cineres colendus.

14. *Dyſenteria æquinoctialis*; *Dyſenteria vera* Bontii.

Non eſt ſpecies diverſa ab Europæâ vulgari, ſed meretur ſingulares attentiones ob climatis differentiam; clima eſt calidum & humidum, ita ut ſemeſtri à pluviis etiam immuni ferrum citiùs contrahat rubiginem quàm in Belgio;

Belgio; calidum dico, ita ut per noctes ventus frigidus flare confuetus plura incommoda afferat quàm aquilo hieme apud Septentrionales; hoc calore diurno Europæi apud Indos laxantur, debilitantur, phlebotomiam vix ferunt, malè digerunt; dysenteriam itaque procreant perspiratio retenta, fructus horarii sine pane comesti, vinum oryzæ holothuriis confectum, vulgò *Arac*, quod Belgæ bibunt avidè.

Cura præcipua apud Indos est infusio rhei in decocto tamarindorum; verùm Europæi ab hoc quandoque in certam perniciem conjiciuntur; cùm in hoc morbo corroborantibus potiùs indigeant quàm catharticis, ut in cholerâ; Bontius in hoc casu suadet decoctum oryzæ cum endiviâ & cichorio, atque linguâ cervinâ; à levissimis catharticis cruciatus intenditur; unde optimum & verissimum hujus morbi antidotum est narcoticum ex opio, croco, sanguine draconis, benzoino anaticis partibus paratum, & ambræ nigræ tertiâ parte, aceto infundantur ad supereminentiam trium digitorum, ad solem æstivum vas clausum exponatur, colatura eodem sole ad extractum inspissetur, cujus dosis à granis vj. ad ix.

15. *Dysenteria verminosa* Vandermonde 1757. *Mai.* Le Nicolais du Sausay Brito hanc epidemicam observavit.

Dolores atroces abdominis subiti, viscerum ardor, nauseæ frequentes, vomitio muci, ut spermatis ranarum, dejectiones cruentæ & mucosæ cum multo cruore, febris insignis; tertiâ vel quintâ die singultus, pulsus decrescens, sæpè intermittens, cutis arida, viscosa, extrema frigida, vultus emaciatus, oculi languidi, depressi, abdomen indolens, hinc suspicio sphaceli intestinorum, mors à quintâ die ad decimam quintam.

Duravit epidemia ab Augusto ad Novembrem, quartam partem ruricolarum aggrediens, & plures è medio tollens.

Cura. Præmissis duabus, tribusve phlebotomiis, clysmatis emollientibus, ptisanâ anthelminticâ & hypnoticâ, præscribitur ipecacuanha à granis decem ad viginti quatuor in cyatho potionis anthelminticæ & catharticæ; dein serò & manè anthelmintica, ut radix filicis, rheum, folia tanaceti, cortex mori, corallina, æthiops mercurialis, quorum ope ægri lumbricos multos, rariùs ascarides, dejecerunt, & multi evaserunt.

Aliam ejusdem morbi varietatem refert *Ill. Boyer libello de Epidemicis p.* 32, in quâ non parùm sanguinis dejiciebant ægri, sed dejectiones erant doloris expertes, & sanguis ejectus erat dilutus. Inter vermifuga eminebat in hac epidemia frustum panis allio confricatum, butyro dein illitum.

16. *Dysenteria carnosa* Jacob. Wagneri Collect. Academ. tom. 3. pag. 633. observ. 187, & Luc. Schroeckii ibid. Huc refer diarrhœam carnosam.

Multiplici observatione compertum est dejici quandoque in hac specie, tum materies carniformes quæ lymphæ & sanguini coagulatis intra intestina concretis tribui debent, ut in casu relato *Collect. Academ. pag. 588*; tum materies splenis aut hepatis fragmentis similes; tum denique vera corpora glandulosa per multos dies ejici solita.

17. *Dysenteria intermittens* Torti de febrib. lib. 3. cap. 1. pag. 125 ; vel *Dysenteria febricosa* Werlhof. de Febribus. P.

Est ea dysenteria cholerica quæ paroxysmum febris, sæpiùs tertianæ, quandoque tritæophyæ duplicis, comitatur, quâ humores acres, biliosi, & deinde mucus cruentus ano & cato ejiciuntur cum torminibus, tenesmo, stomachi dolore, perinde ac si illius membranæ divellerentur, ac excoriarentur, ut reverâ œsophagum excoriari intuemur ab illâ acri materie. Ea tamen dysenteria febricosa minus periculi portendit quàm cholera intermittens, licet in illa febris videatur intensior, quia pulsus magis expansus, nec secum ea fert illam extremorum perfrigerationem, angorem & sudatiunculam, quæ in cholerâ observantur ; admittit tamen singultum, jactationem inquietam, urinarum croceam rubedinem, linguæ scabritiem, &c, unde facilè in continuam migrat, aut inflammationem aliquam minatur. *Curatur* ut cholera intermittens.

18. *Dysenteria scorbutica* Cirigli Consult. 59. tom. 2. pag. 135. C.

Character desideratur, nisi signa vulgaria scorbuti velis substituere, & puri cruoris ex ano secessum indolentem, quales sæpè observavi in infantibus scorbuticis sine alvi fluxu liquido.

Curatio. Ciriglius suadet 1°. aquam ex *albo albi*, seu haustum ex aquæ graminis canini unciis quatuor, & ovorum albuminibus duobus, misce ; 2°. lac ipsum, si stomachus id digerit ; 3°. serum lactis caprini cum succo fumariæ, nasturtii aquatici, &c, destillatum ; hujus uncias quatuor quovis manè, additis si lubet spiritûs cochleariæ guttulis quatuor ; 4°. ante cœnam aquæ Spadanæ, vel aquæ de Picejarelli, vel alterius sulphureæ unciæ duæ bibantur. Adderem decoctum tamarindorum, vel myrobalanorum, cæteris remediis præmittendum.

19. *Dysenteria Polonica*, Stabel Hist. 11. Obs. 8.

20. *Dysenteria miliaris*, Gruberi.

Febris exanthematico-dysenterica, Tiguri Epidemica, 1747.

Praxis. Causa dysenteriæ est conatus naturæ ad expellendas ano materies acres & venenatas, sive sanguini commixtas, sive intestina erodentes, adauctâ vi expulsivâ intestinorum per motum peristalticum, ruptisque, vel erosis, aut diductis vasis sanguiferis.

Indicatur itaque id omne genus auxilii, quod 1°. materias irritantes valet avertere, evacuare, aliorsum revellere, necnon corrigere & mitigare ; 2°. quod conatus dolorificos effrenes valet sedare, imminuendo phlogosim, sensum obtundendo, intestina mitigando, compescendo ; denique evacuatâ materiâ morbificâ, quæ robur intestinis, vasisque ruptis cicatricem reddere valent. Materiei irritantis, acris, venenatæ expulsio, si sit in ventriculo, quod docent cardialgia, nauseæ, oris amaror, linguæ sordities, assumptorum indoles, debet tentari per emetica lenia, tubam intestinalem non subeuntia, simulque aliis indicationibus satisfacientia, præmissâ unâ, vel alterâ phlebotomiâ ; talia sunt radix ipecacuanhæ, tartarum stibiatum, gilla vitrioli, sed ipecacuanha cæteris præstat parvâ dosi, ut ad grana sex, duodecim, cum

cum syrupo cydoniorum, vel micâ panis. Angli utuntur ejus infuso in aquâ vitæ ad cochlear unum.

Debet dein intestinalis fistula identidem expurgari decocto pulpæ cassiæ, tamarindorum, rhei, rhapontici, myrobalanorum, additâ mannâ, oleo amygdalarum, & similibus, atque si nulla sit febris, tutiùs eluitur potu aquarum acidularum, quæ Glauberiano sale scatent, modò tepidæ & parvâ dosi per aliquot dies sumantur, quo solo auxilio plures sanatos vidi, aquis Alesiensibus assumptis.

Corrigitur materies morbifica, præmissis evacuantibus alvinis, per potum ex sero lactis, decocto oryzæ lotæ, aquis acidulis pro potu, unde ad vias urinarias ducitur serum acre lixiviosum sanguinis; si verò ritè expurgatis primis viis dysenteria chronica evadat, lac ipsum vaccinum coctum additâ drachmâ cretæ albæ in fundo relinquendæ, vel præmisso bolo ex cretâ, coralliis, oculis cancrorum, catechu, cum conservâ rosarum, manè & serò usurpandum.

Victus sit ex jusculis, aut quod satius est, si fœteant & acres sint multùm materies excretæ, cremores ex oryzâ, avenâ, loco jusculorum sunt adhibendi; potus verò vel decoctum oryzæ, vel serum lactis, injectis frustis laterum, vel silicum, vel clavis igne priùs candentibus, vel aqua pane tosto, floribus rosarum infusis parata; tormina, conatusque & profluvium alvi, ex quo vires infringuntur, sedant optimè narcotica, quæ in emulsione, julapio, oleo amygdalarum, vel cum pulvere absorbente, formâ boli, opiatæ vorentur; huc laudanum liquidum, vel solidum: huc pertinent pulvis coralliorum anodynus D. Helvetii, vel diascordium Fracastorii, modò largâ dosi sumatur, ut ad scrupulos quatuor, drachmas duas, vel pilulæ de cynoglosso ad grana quinque, octo: horum alterutro, vel emulsione cum syrupo de papavere vix carere potest æger horis nocturnis; verùm & ipsa intestina debent mitigari, tenesmusque sedari clysmatis tepidis ad semilibram injectis cum cautelâ, cannula pulli intestinulo involuta: fiant clysmata ex intestinorum, vel omasorum, vel capitis vervecini decocto, vel lacte, vel oleo & aquâ cum ovi vitellis, saccharo, vel malvæ foliis, althææ radicibus aquæ incoctis; adde in pertinaci dysenteriâ theriacæ drachmas aliquot. Si tormina valida, dolor atrox, sitis, febris vigeant, iteretur phlebotomia, potus sit aqua pulli, seminibus frigidis farcti, vel cum capite papaveris cocti; iteretur serò & manè laudanum liquidum sufficienti copia, oleum amygdalarum ore & ano sumendum est.

Denique inveterascente morbo, aut citiùs, modò expurgatus sit sanguis & edulcoratus, adstringentia roborantia advocanda, uberiùs assumendæ aquæ acidulæ, opiatæ ex catechu, rheo pulverato maximè tosto, decoctum ex myrobalanis, rhapontico, syrupus de cichorio compositus, simarubæ corticis drachmæ duæ in tribus aquæ cyathis coctæ, & intra diem assumptæ; imò grana duo vel tria ipecacuanhæ intra pulpam vel opiatam, decoctum codaga-palæ, aliaque conveniunt; sed febre absente offæ, panatellæ,

 ova

ova mollia, panis possunt usurpari, cavendo semper à carnibus, ut à fructibus recentibus.

In epidemicis, malignisque dysenteriis vires sunt sustinendæ, & diaphoresis juvanda cardiacis absorbentibus, sudoriferis blandis, semperque phlogosi, & imminenti intestinorum sphacelo per phlebotomiam consulendum, infusum scordii, diascordium, theriaca recens, decoctum album Sydenhami cæteris præstant.

In Castrensi dysenteriâ quæ æstiva est, & ab aurâ nocturnâ frigida ortum ducit, serum lactis optimum pro potu, ipecacuanha rarò convenit, sæpiùs cathartica prosunt, ut expertus est *D. Vandeli D. Med. Veletriæ.*

Flores lytri salicariæ, ad manipulum unum si recentes, ad drachmam unam si sicci sint, bulliant in aquæ unciis octo, & ex hoc decocto puro, vel cum lacte si febris adsit hectica, utatur æger in dysenteria inveterata, tanquam tonico adstringente & expertissimo medicamine: pulvis etiam florum horumce ad scrupulum unum valet.

XI. MELÆNA; *Melaina nousos* Hippocratis; *Fluxus spleneticus* Gordoni; *Nigræ dejectiones* Schenckii Lib. III; *Dysenteria splenica* Ballonii Conf. 53. Lib. 1. *Cholirica* Guarinonii, Moroni &c; *Morbus niger* Fr. Hoffmanni; *Maladie noire.*

Est alvi fluxus materiei nigricantis, atro-rubræ, dejectione, aut vomitione frequenti notatus.

1. *Melæna splenetica; Cholirica* Guarinonii fol. 719. *Maladie noire* Vandermonde Journ. de Med. Mars & Juill. 1758. obs. 1. & 2. Navier 1756. Varnier Journ. de Med. Janv. 1757. A. P.

Ea est quæ melancholicis accidit post febres putridas, peripneumonias, ante plenam convalescentiam; pulsus est debilis, intermittens, non febrilis, facies plumbea, vires prostratæ; materies rejectæ per inferiora sunt nigræ, unguinosæ, sæpè fœtidissimæ: syncopes frequentes à dejectione.

Impugnatur hic morbus cardiacis, antisepticis, & acidis, ut aquâ Rabel, succo limonum, decocto levissimo serpentariæ Virginianæ, gelatinâ cornu cervi acidulatâ, infuso florum chamæmeli, &c.

Vidi in Moniali septuagenariâ per aliquot dies has materies bis vel ter in die ano & cato rejectas, viscosas, unguenti digestivi similes quoad colorem, vix fœtidas, cum debilitate, agrypniâ & pulsu febrili.

Vidi Nemausi in Mercatore similem morbum cum cardialgiis, facie plumbeâ, tumore antiquo ad epigastrium; materies rejectæ copiosissimæ per anum erant initio atramentosæ, dein bili atræ & decocto caffé similes.

In senibus Nosocomii generalis similis morbus ter, vel quater fuit observatus, & utplurimùm hac ætate lethalis.

Si alvi fluxus contingat in morbis acutis, & materia educta non sit atrabilis, sed verè melancholicus humor, qui est fex sanguinis; illæ evacuationes quandocumque eveniant, omni carent discrimine, & ad bonum terminantur,

nantur, exoneratâ per has à gravi materie naturâ ipsâ; sin vitium accedat viscerum, ipsaque eorum substantia labefactetur, perniciosæ sunt hujusmodi dejectiones. *Petr. Salius Diversus.*

Desideratur hujus generis divisio in species, quarum signa sint magis distincta; nuper tantum modò Medici monuerunt hunc morbum non ita rarum esse, ut ante hoc sæculum existimabant.

Nigredo dejectionum sine torminibus ejus characterem constituit, sed vel dejectiones aqua dilutæ ad luteum vergunt, vel ad atramentum; vel afficitur primariò hepar vel lien. *Collect. Acad. T. 3. p. 14.*

Cholirica est nomen à cholera parùm diversum; *melæna* est nomen vetus & Hippocraticum, adeoque anteponendum.

2. *Melæna scorbutica. Maladie noire*, Observation 4. Journal de Médecine 1758. pag. 235. par M. Bonté, D. Med. à Coutance; Vandermonde ibid. 1757 pag. 337. quæ atrabilaria non sanguinea est. A. P.

Vir mœstus, siccus, macilentus, vertigine & astheniâ ac lassitudine tibiarum affectus, gingivis rubris, mollibus, ore fœtidus, maculas habebat in tibiis circulares vel ovales; à minimo motu syncopem metuebat; is pluries dejecit feces nigras, fœtidissimas, amurcæ vini similes; quoties fluxus niger instabat, maculæ ex purpureis nigræ evadebant, febris nulla, pulsus intermittens, accesserunt palpitationes, pulsatio temporum, labia, palatum, lingua ex nigro virescebant; harum partium epidermis separabatur; mors.

Indicabantur acida roborantia, maximè aqua Rabel, vel spiritus vitrioli, syrupus limonum, aceti, tinctura serpentariæ virginianæ, aliaque antiseptica acidis juncta.

3. *Melæna atrabilis. Atrebile.* A.

An ea species est quæ in acutis cum gravi viscerum labe accidit, in qua bilis nigra sursùm vel deorsùm ejicitur, de qua dicit *Hippocrates*: *Dysenteriam ab atrabile incipere lethale.*

An ab hepate hic humor profluat? quænam sunt signa hujus speciei quibus à prioribus discrepat.

Materies carnosas cum atrâ bile rejectas, vidit *D. Geofroy Journ. de Medec. Mars 1758. pag. 250*, viderat *Ballonius*. Vide *Boneti Sepulchretum*, *Tom. 2. pag. 189.* Ex liene cadaveris humani eloto ipse eduxi aquæ nigerrimæ decem ferè libras, novam aquam affundendo per arteriam splenicam.

4. *Melæna hæmorrhagica.* Vide Chomel Mater. Med. pag. 574. A. P.

Est alvi fluxus cruentus, niger, à rupto quodam vase sanguifero in primis viis, sine mariscarum signis. Duos operarios qui ex valido nisu in attollendis ponderibus, vas quoddam sanguineum in intestinis verosimiliter siti ruperant, vidit *Chomel*: his supervenit dejectio cruenta quatuor & ultrà librarum. Hos sanavit *Chomel* præscriptis succi millefolii & urticæ ana unciis sex, & forti decoctione harum plantarum in anum injectâ.

Qui hæmorrhagias in primis viis patiuntur, per aliquot dies sanguinem nigrum botellorum instar dejiciunt, ut vidi; hinc morbus melænæ videtur

 adscri-

adſcribendus, vel hepatirrhœæ cruentæ; à qua differt ex eo quòd non per diabroſim fiat, ſed per rixim.

5. *Melaina prima* Hippocratis de Morbis, lib. 2. A.

» Bilem atram tanquam fecem vomit, interdum velut ſanguinem, aut „ vini amurcam, aut polypi atramentum, quandoque acidum ut acetum, „ & cùm nigrum cruentum vomuerit, cædem olere videtur: fauces & os „ ex vomitu incenduntur, dentes obſtupeſcunt, & rejectum terram attol- „ lit; à vomitione ſublevatur, cibos appetit, à copioſioribus ægrè habet; „ ſi jejunus ſit, viſcera ſtrepunt, & ſaliva aceſcit. Cura abſolvitur crebris „ purgantibus, dein ſero & lacte, &c. *Hippocrates.*

In ſpecie ſplenetica hodie ſatis frequenti, nec acidum olent rejecta, nec cathartica ferunt vires ægri.

6. *Melæna febricoſa*, Torti de Febrib. Lib. IV. cap. 1. hiſt. 3. A. P.

Eſt ſpecies quæ typo tertianæ progreditur cum dejectionibus atro-rubris.

7. *Melæna hepatirrhoica* Torti, & Ill. S.... de abſcondita febrium natura. A.

Differt hæc ſpecies à priori quod dejectiones ſint carnium loturæ ſimiles. Notionem diſtinctam & praxin optimam melænæ debet orbis medicus *Clariſſimo Medicinæ Doctori Monſpelienſi D. Varnier.*

XII. NAUSEA; *Nauſea* & *Nauſeoſis*, *cacoſitia*, *cibi faſtidium*; Græcis *Nautia*; Latinis *Vomituritio*; Gallis *Nauſée*, *envie de vomir*. *Ægri Nautiodes*, *nauſeabundi.* Provenit à *nautis*, ſeu navi quam qui conſcendunt, nauſeant maximè.

Eſt vomendi cupiditas & conatus fruſtraneus, ſeu qui reſpectu ad effectum ſpectatum maximus eſt; ita ut cum ſummis niſibus nil niſi flatus, aut quid paucum vomitu rejiciatur, & omnia aſſumenda faſtidiantur. Phænomena nauſeam comitantia ſunt cardialgia, ſenſus ingratus ventriculi, averſatio ſeu abominatio intima ex hoc ſenſu oriunda, protenſio capitis ad anteriora, oris diductio, motus oſſis hyoidis ad ſuperiora, ſonitus ſingularis exſpiratorius, depreſſio ſimultanea epigaſtrii, ſæpe ſalivæ uber proventus, labii inferioris tremor; & cùm vehemens eſt morbus, virium imminutio, brachiorum ad poſteriora protenſio, corporis totius ad anteriora inclinatio, &c, omnis potus & cibi oblati averſatio, & deglutiendi impoſſibilitas.

Definitur à *Gorræo* per cauſam, ſcilicet depravatus motus facultatis expultricis, quo nititur per os excernere quæ ventriculo ſunt moleſta; quod eſt teneſmus reſpectu dejectionis, tuſſis reſpectu anacatharſis, ſternutatio reſpectu coryzæ, id tuſſis erga vomitum eſt, & dyſuria reſpectu enureſis, & dyſtocia reſpectu partûs.

Differt hic morbus à vomitu, quòd in vomitu uber ſit materierum rejectio reſpectu conatuum, in nauſeâ verò minima. Differt à vomituritione, quæ vomitum, alioſque morbos comitatur, quia in nauſeâ pro morbo eſſentiali ſpectata, inanis vomendi conatus ſit conſtans & præcipuum ſymptoma,

toma, non ita in alia syndrome; ex principiis constantioribus diversamque medelam exigentibus deducuntur nauseæ species seu varietates.

1. *Nausea à tænia* Hildani, centur. 2. observ. 70.

Mulier adolescens nauseâ, eructationibus & cibi fastidio, sæpè doloribus ventris, torminibus & imbecillitate ventriculi vexabatur: Sumpsit tandem pulverem ex rheo, sennâ, turbith, agarico, cum syrupo rosato, & tæniam viginti spithamas longam per anum ejecit, hac rejectâ convaluit.

2. *Nausea gravidarum* Rod. à Castro de morbis mulierum, lib. 3. cap. 11. Hippocratis Aphor. 61 sect. V. Nenteri, Tab. 185. cap. 2. L.

Ea nausea sine prævio horrore aut febre recens prægnantibus sæpiùs accidit, cum cibi fastidio & picâ, nec non phlegmatum rejectione per os, sæpiùs ante quintum mensem evanescit. Intra certos limites nullum periculum involvit, sed, si violentior evaserit, etiam aborsum minitatur; abstineant mulieres à pravis cibis quos pica suadet.

3. *Nausea à pancreatis scirrho* Joan. Rhodii cent. 2. observ. 95. *ex ejus tumore putredinoso* Barbet. prax. lib. 4. cap. 2. C.

Vetula quædam vomitum quotidianum post prandium & cœnam patiens, in atrophiam incidens tandem mortua est. Secto cadavere pancreas duritie lapidem æmulabatur; cùm autem illud sit ventriculi pulvinar, ventriculus concoctionem celebrare non poterat hac duritie læsus, sed indignatus omnia ingesta rejiciebat. *Panarol.* observ. 14.

4. *Nausea ex gastrocele* Boneti Sepulchret. de nausea, obs. 27. C.

Ventriculum rupto diaphragmate in pectoris cavitatem prolapsum sequitur hæc nausea. Hoc factum vidi Alesiæ citra causam evidentem. Hoc observavit, *post vulnus diaphragmatis, Sennert. instit. lib. 2. pag. 2. cap. 13; post emeticum violentum Bonetus Sepulchret. Tom. 2. pag. 103. paragr. 2. ex obstructionibus ventriculi & epiploï Thom. Bartholin. centur. 6. obs. 45.*

5. *Nausea ex compresso ventriculo* Bonet. Sepulchret. lib. 3. sect. 8. obs. 28, 29. Factum vidit *ab enormi renis abscessu* totam ferè abdominis cavitatem replente, Carol. Piso, de morbis à colluvie serosa, s. 2. p. 2. cap. 37. C.

6. *Nausea biliosa.* Willis. Pharmac. ration. cap. 1; Bonet. Sepulchret. Tom. 2. pag. 107. obs. 36.

Cognoscitur ex aurigine suppressa, ex amarore & flavedine eorum quæ vomitu sunt rejecta, & jam suppressa, ex eo quod à pastu sedatur nausea & jejuno stomacho recrudescat.

In homine sæpiùs nauseante secto cadavere invenit *Cabrollius* ductum choledochum pyloro insertum; *Observ. Anat. 6.*

Cùm bilis regurgitat in ventriculo, ejusque parietes intus vel extùs afficit, inde nausea & anorexia sæpè fit.

7. *Nausea nephritica* Boneti Sepulchret. Tom. 2. pag. 116. obs. 60. A.

Renibus calculo infarctis sæpiùs supervenit nausea, naturâ erroneo conatu, ventriculi alternis agitationibus, calculum quo molestatur expellere conante, vel urina sanguini remixtâ ventriculum vellicante, vel nervis ventriculi sympathicè irritatis.

Hujus

Hujus speciei observationes octo vel novem videsis apud *Bonetum* cadaverum sectione confirmatas. Idem à cochleæ putamine intra renem invento, observavit *D. Peierce*, *Act. Lipſ. T. 5.*

8. *Nauſea à ſemine corrupto* Boneti Sepulchret. de Nauſeâ, obſerv. 69.

Quidam veneri addictiſſimus tandem caſtimoniæ addictus, poſt ſex menſes nauſeâ corripitur, tandem epilepſia extinguitur.

Nullum vitium ullibi inventum eſt præter ſemen virideſcens in cavo canalis deferentis cumulatum.

9. *Nauſea ab apoſtemate circa cardiam* Caron. Zodiac. Medic. Gallici, pag. 128. C.

Hominis nauſeâ diuturnâ conſumpti cadaver exhibuit apoſtema albi puris libram continens, cum calculis albis inter cor, & ventriculi orificium ſiniſtrum, quo ventriculus irritabatur, nec tamen tetrum odorem fundebat illud pus, nulla febris adfuerat.

10. *Nauſea ex gaſtritide.* Vide Gaſtritidem.

11. *Nauſea ex cacochyliâ* Sennerti.

Ea eſt omnium frequentiſſima, quam comitatur pondus in epigaſtrio, ſenſus cujuſdam boli cardiam ingredientis, capitis vertiginoſa gravitas, oris amaror, & cibi faſtidium, ſine febre; ea ſaburram pravam, bilioſam, acrem, viſcidam, ventriculo hærentem, deſignat, & vomitoriis poſt diluentem tepidum potum fruſtra tentatum aſſumptis curatur.

Cave ante emeticorum uſum ne ventriculus phlogoſi laboret. Illa ſpecies febres malignas quandoque declarat.

12. *Nauſea marina.* Vide Vomitum marinum.

XIII. VOMITUS; Græcis *Emetos*; *Anatropha* Gilberti Angli; *Vomiſſement.* Ægri *Evemeti* Hoffmann.

Vomitio eſt eorum quæ in ventriculo, vel œſophago ſaltem continebantur, facta per os rejectio; & *vomitus* eſt vomitio conſtans & frequens, adeoque morboſa & utplurimùm celer & violenta.

Ad vomitiones tamen pertinent alimentorum regurgitatio, & quibuſdam hominibus ſuperveniens & aſſueta ruminàtio, licet nec inde celeres nec violentæ ſint rejectiones; ſecus multiplicanda forent in vanum morborum genera.

Materiæ vomitu rejectæ ſunt recrementa vel alimentorum reliquiæ, ſi verò cruor rejiciatur, tunc datur hæmetemeſis; illæ utplurimum erant in ventriculo contenta, ſive illuc ex tenuibus inteſtinis affluxerint, ut in ileo; ſive ex ejus colatoriis ſecreta fuerint; ſive deglutita priùs fuerint formâ medicamenti, veneni, alimenti: dantur tamen ſpecies raræ quidem, in quibus ex œſophago tantùm rejiciùntur, quæ vomendo excluduntur.

Cauſa vomitionis eſt antiperiſtaltica ventriculi conſtrictio, concurrente, ſi violenta fuerit, ſimultaneâ diaphragmatis & muſculorum abdominalium preſſione, nec non ſimultaneâ exſpiratione, ita ut duo in vomitione tempora diſtin-

diſtinguantur ; in primo ſiquidem inſpirando diaphragma ventriculum comprimit, orificium ejus arctat ; in ſecundo materies œſophagum per vim ſubeunt, & motus antiperiſtalticus ventriculi ac œſophagi urget aſcenſum, ſimulque aër velociter exſpiratus impedit ne materies intra glottidem delabantur, ſed ſaltu extra os, imò intra nares ejiciantur.

Ventriculum, in cane poſt aſſumptum arſenicum exenterato, vidi antiperiſtaltico motu vomitionem aliqualem, debilem tamen, producere, licet aëri expoſitus, & à preſſione immunis eſſet ventriculus. Idem viderat *Wepferus de cicutâ aquaticâ*, *pag. 68*.

Cauſa vomitûs eſt naturæ conatus ad expellenda per os quæ ventriculum moleſtant, quique reſiſtentiis oblatis eſt ſuperior, ſecus daretur tantùm nauſea.

Differt vomitus à cholerâ ex eo quod diarrhœâ torminoſâ, aut teneſmo ſimul non ſtipetur ; ab ileo quod atroci abdominis dolore & alvi pertinaci conſtipatione non inſigniatur vomitus ; à vomitione per conſtantiam, frequentiam & gravitatem, cùm vomitio levis, fugax, arte excitata morbus non ſit, ſed ſymptoma plurium morborum, ut gaſtrodynes, gaſtritidis, nephritidis, cephalalgiæ, cacoſitiæ, cardialgiæ, &c.

Species vomitûs ab earum principiis conſtantioribus erutæ ſunt, vel ſucci alimentares bilioſi, pituitoſi, lactei, atrabilarii, urinoſi, verminoſi ; vel vitia ventriculi, hepatis, coli, pancreatis, aliarumque partium.

Pulſus in vomitu critico eſt omnium maximè contractus & minùs inæqualis ; arteria ſub digito rigeſcit, & fremere videtur.

1. *Vomitus à crapulâ* Frid. Hoffmanni Spec. 1. B.

Ille eſt qui ob nimiam alimentorum aut potulentorum copiam aſſumptam ſupervenit ; in eo, ſi ante coctionem evomantur, colorem & ſaporem ingeſtorum referunt egeſta ; ſi præceſſit aliqualis coctio, acidum olent ; accedunt capitis gravitas, vertigo, titubatio, cardialgia, ructus, nauſea, pondus ventriculi, labii infimi tremor, copioſa muci exſpuitio, gutturis irritatio, levamen à vomitu, quo cruda ejiciuntur.

2. *Vomitus à ſaburrâ.* Frid. Hoffmanni Spec. 2. B.

Si carnes ingeſtæ putruerint, ex illis reliquiis irritatus ventriculus etiam ingeſta reſpuit, & fœtore ſaburræ ultimæ vomitiones inficiuntur ; adeſt nauſea frequens, cardialgia, horror juſculorum & carnium, ſitis refrigerantium & acidorum, fœtor oris, linguæ ſordities, febricula, capitis vertiginoſa gravitas, pondus, non verò dolor acutus in epigaſtrio ; ea omnia indicant emeticorum, & dein catharticorum utilitatem, niſi vomitus uber ſit & facilis, aut potu tepido expeditus & ſufficiens evadat.

3. *Vomitus lacteus* Kerckring. obſ. an. 40. L.

Lactentes utplurimùm lacte ingurgitati, illud regurgitant. Hoc debent alumni ſuis nutricibus, quæ ut lactis ſui copiam oſtentent, infantes lacte continuò infarcire amant, unde debilitatur eorum ventriculus, vel

ſtatim à concepto gravi pathemate lac præbent alumnis vitioſum, quod in ventriculo non digeritur; hinc vel coagulatur, vel putreſcit, unde vomitus excitatur, ſalutaris quidem, ſed à principio morboſo, & ſæpè puerulis funeſto oriundus. Apii paluſtris ſucci potus eum vomitum ſanat; doſis drachmæ vj.

4. *Vomitus à dentitione.* A.

Pueris, circa ſeptimum menſem ætatis ſuæ, dùm primores perpullulant dentes, diſtractâ tunicâ, quæ ab ore ad ventriculum protenditur, accidunt vigiliæ, anxietates, gingivarum pruritus, oris fervor, papillæ mordendæ, aut cujuſvis oblati corporis mordendi cupiditas; febris, alvi conſtipatio, frequens vomitio lactis aut ingeſtorum; & ſi atroces dolores fuerint, febris acuta, motus convulſivi, quibus ſe comites adjungunt ſymptomata vermes etiam indicantia; minùs malè ſe habent, quibus diarrhœa ſupervenit, non verò vomitus; hiſce verò poſt aliquot dies ſedatis, raro accidit ut dens optatus prorumpat, ſed tantùm, ut aiunt nutrices, gingivæ reduplicantur; ſubſequenti autem menſe dentes, ne advertente quidem nutrice, prorumpunt.

Tot vana & noxia laudantur in hoc morbo auxilia, ut ea enumerare pigeat. Videantur Auctores, ut *Sydenham*, *D. Lazerme*, &c.

5. *Vomitus verminoſus* Amat. Luſitan. cent. 1. cur. 5. Frider. Hoffmann. §. 24.

Quandiu ſolo lacte utuntur infantes, tandiù à vermibus immunes ſunt; ablactatos, vel carnium eſui indulgentes infeſtant ſæpius, quod indicant odor ſingularis, quem acidum dicunt omnes, & tamen ab acido diverſiſſimus eſt; anxietates & morſus tùm ventriculi, tùm abdominis tranſitorii, vomitus cum vermium per nares, œſophagum, anumve eruptione; quandoque reptantes per œſophagum vermes ipſi pueri ſuffocati digitis extrahunt; nares continuò pruriunt, tuſſis gutturalis vexat, facies in horas rubet & pallet alternatim, ſopor eos detinet cum febriculâ, dejectiones liquidæ, griſaceæ, odor ſudoris verminoſus, proprius; vomitus pituitæ pellucidæ, diræ quandoque in ipſo ſopore convulſiones brachiorum, capitis, oris; demùm oculis ſurſùm rigidis, ita ut album tantùm appareat, ad patriam ſuam cœleſtem relicta hac miſeriarum valle, puræ eorum tranſmigrant animæ.

Si credamus Veteribus, materies acido-dulcis ſanguinem coagulans, horumque vermium pabulum, eſt omnium ſymptomatum principium; ſi *Gualtero Harris* fides adhibeatur, ab acido omnia pendent quæ abſorbentibus copioſè aſſumptis debent curari. Omnes ferè Medici dulciariis aſſumptis vermium excluſionem tribuunt; ſolus *Valiſnerius*, ſagax obſervator, contendit à dulcibus, bellariiſque vermes moleſtari, & hinc commotos ſuas ſtrages rependo, confricando edere, ſi lumbrici fuerint, de quibus hìc tantùm eſt quæſtio; nulla hactenus firma eſt theoria; in praxi verò venæ ſectio quadrimis & provectioribus inſtituitur cùm febris acuta eſt, licet non conſentiant mulieres, ſed parcè & raro mittitur ſanguis; dein lacte ſolo

folo lactentes aut jusculis nutriuntur infantes; cathartica vermifuga ex sennâ, floribus persicorum, mannâ cum infuso seminis santonici iterantur; vel emetica, ut tartarum stibiatum ad granum unum, vel paulò ultra, aut syrupi glauberiani guttæ sex circiter propinantur, ea verò die rarò vermes per inferiora excluduntur, sed diebus à catharsi vacuis offeruntur succus limonum cum oleo, vel potus ex aquâ portulacæ, naphæ, confectione hyacinthinâ, semine santonico, corallinâ, nec non injiciuntur clysmata ex uvis passis, ficubus, melle, similibusque parata, & tunc lumbrici quandoque plures ejiciuntur. A millepedibus vomitum pertinacem vidit *Auctor nuperus Observat. Medico-Practicar. pag. 89.* Duobus oniscis rejectis sanatus est æger.

6. *Vomitus ruminatio.*

Sunt homines qui unâ aut alterâ à pastu horâ placidè ingesta alimenta ex ventriculo ad os usque regurgitant, & lobatim exspuunt cum aliquali masticatione; imò qui iterùm ea deglutiunt, ut boves & capræ; unde meritò ruminari dicuntur, quod incommodum & adstantibus nauseosum est; post lautiores dapes hoc tantùm accidit.

Rusticus Cadomensis, fortè premens manibus abdomen, sensit alimenta recens ingesta ad os ascendere, atque ea cum voluptate gustata iterum deglutivit; cùm per aliquot dies hoc experimentum voluntariò iterasset, hæc ruminatio in consuetudinem abiit, & sine voluntatis jussu per triennium quotidie horâ unâ & semisse post pastum perseveravit, inde robur minimè imminutum, sed sudor & urina copiosior, dejectio verò alvina rarior; nullum de cætero detrimentum; hoc demum rescivit Confessarius ac crimini vertit, quòd voluptatis causâ initio hæc ruminatio fuisset instituta, proindeque jussit ut alimenta vel in os reversa subitò exspueret, vel in stomacho retineret; ultimum non potuit, unde ruminata exspuere cœpit; inde verò intra quindecim dies debilior evasit, à labore consueto defatigatus, pallidus emaciabatur; hinc alvus adstricta, pedum phlegmatia, somnus inquietus, insomnia terrifica: Medicus consultus præscripsit ut alimenta in os reversa subitò deglutiret, ruminationem pro viribus impediret, masticatis post pastum jucundis stomachicis, ut conservâ angelicæ; sero lactis copioso alvum laxavit, & post decem dies æger à ruminatione & aliis incommodis immunis vixit: *Hæc scribit D. Du Saulsay Medicus Cadomensis.*

7. *Vomitus à veneno* Frider Hoffmann. spec. 4. Journ. de Med. Avr. 1757, Cl. Majoult; *hyperemesis* Tralles de opio p. 5. A.

Sumpto *arsenico* vomitus brevi lethalis legatur in *Salmuthi cent. 1. observ. 10.* Erosio fundi ventriculi & inflammatio inventa est, dorsum & scrotum lividum; sumpto *decocto hellebori albi* seu veratri, convulsiones & vomitus immanes, citò lethales. Inventa sunt intestina flatu distenta, in ventriculo corrosio & macula nigricans magna, pulmones spumei nigricantes: *Boneti Sepulchret. T. 2. p. 91. observ. 6.* Similem casum à *gillâ vitrioli* malè præparatâ, *Henr. ab Heers.* In Chymici cadavere observavit *Bonet.*

 ibidem.

ibidem. A *fungis venenatis* vid. *Hildan. cent. 4. obs. 34. Lemonier, Hist. de l'Acad. R. des Sc. 1740.*

8. *Vomitus à pyloro calloso* Frider. Hoffmann. §. 22; Willis. Tom. 2. pag. 24; Bonet. de vomitu obs. 17. ubi casus plures, obs. 18, 19, 20. Cl. Razoux Journ. de Med. Dec. 1756; Nov. 1759 p. 409.

Ter illam speciem in ægris observavi, & in eorum cadaveribus principium tetigi; accidit vomitio tribus circiter à pastu horis, adeoque cum pasta chymacea proximè in pylorum immittenda est; frustrà omnia auxilia tentantur, quotidiè post pastus vomitio revertitur, unde sensim ægri contabescunt, debilitantur; alvus ferè clausa est, aut raró deponitur; jejuno ventriculo, si supinus & genibus flexis exploretur æger, quædam durities in regione pylori, quandoque in fine duodeni, & aliis in locis sentitur; post mortem intestina mirè coarctata, indurata, quandoque duodenum à tumoribus scirrhosis compressum, plura viscera indurata reperiuntur; post annum circiter moriuntur; usu lactis pro omni cibo fatum procrastinatur; à nummo deglutito pilorum obturante casum vidit *Kerckring. obs. an. 1.*

9. *Vomitus hypochondriacus.* Vide Colicam hystericam Frid. Hoffmanni spec. 4. C.

Scorbuticis, quartanariis, lienosis, cachecticis communis est; prasini, æruginosi, virides, biliosi sunt vomitus: Vid *Act. Acad. Bononiens. Tom. 2.*

10. *Vomitus ab ulcere ventriculi* Bonet. Sepulchret. Tom. 2. pag. 89; Hildan. cent. 5. observ. 36. C.

Illum præcedit dolor ventriculi acerbus, constans, sive phlegmone spontanea accesserit, sive à deglutitis aciculis, ossiculis punctus sit ventriculus; rupto abscessu, dolor minuitur; sed vomitus in longum tempus perseverat, ita ut veneno quandoque tribuatur; pus tam paucum vix in rejectis cognoscitur: apertura cadaverum principium morbi declarat.

Similem casum in quo pituita ad aliquot libras evomebatur cum alvi constipatione, observavit *Marcell. Donatus hist. lib. 4 cap. 3*: pylori tunica interior erat exesa, unde chymi irritantis transitum denegabat.

In ventriculo hominis vomitu habituali defuncti ulcus fistulosum invenit *Schneiderus, de Catarrhis pag. 439.* Æstus lentus, vomitûs pertinacia, ægri extenuatio, febricula hanc speciem produnt.

11. *Vomitus ab steatomate ventriculi* J. Rhodii, observ. 63. cent. 2; Boneti Sepulchret. de vomitu observ. 15. C.

Vomitus alimentorum semicoctorum, alvi constipatio sensim crescens; morbus habitualis, abscessus, vel steatoma nunc in pyloro, nunc in cardiâ, nunc in fundo ventriculi; juvamen ab insessu in aquâ tepidâ.

Ab scirrho in supernâ parte ventriculi & omenti ortum vidit *Riverius cent. 2. observ. 48.* Ab abscessu, *vide Riolan. lib. 2. Anthropol. cap. 20.*

12. *Vomitus gravidarum.*

a. *Idem febricosus*, Vandermonde Journ. de Med. Mars 1757 pag. 198.

Eum scilicet singulis diebus eadem horâ revertentem observavit *Vandermonde*, eumque vulgaribus remediis resistentem sanavit solo extracto kinkinæ.

Ut

Ut plurimùm vel biliofus eft, vel alimentaris. Biliofus manè jejunis accidit, & laboriofior eft, ac gravior, ferè convulfivus: ille fedandus eft ope phlebotomiæ quandoque repetendæ, potu vel acefcente ut limonatæ, vel diluente ut theæ, infufo croci, unde juvatur bilis excretio, rejectio; vel ftomachico, ut infufo florum chamæmeli, fummitatum centaurii minoris, abfinthii, coffeæ, vel aquæ naphæ, vel cocolatæ, vel quiete in lecto curatur, aut prævertitur.

Vomitus ciborum ftatim à paftu minus laboriofus eft, verùm inanitionem inducit & debilitatem: huic etiam confert phlebotomia; aliàs juvat aquæ potus; alias verò vini, imò elixirii proprietatis ad paucas guttas; alias theriaca. Interea vomitus quandoque falubris eft, inde felicior parturitio; hoc fuppreffo ægriùs habent plurimæ, minùfque appetunt cibos, in quo cafu vomitus eft naturæ committendus. Vomitus in gravidis abortum prævertit. *Langrish.*

13. *Vomitus bezoarticus* J. Breynii, Philofophic. Tranfaction. n. 459, 1741. G. Konig Tranf. Philof. 1678. n. 3. C.

M. Lawer 21 annos nata per biennium idemtidem evomebat lapideas concretiones, quarum ftrepitus, etiam palpando, in ejus epigaftrio percipiebatur: mirum quidem quod per quatuor menfes fine cibo & potu vixerit, quod clyfmata plurima vomitione rejecerit, quod urinas virides & arenofas pluries minxerit: *Collect. Acad. Tom. I. p. 426.*

Quidam laborans pyrofi magnam copiam abforbentium, teftaceorum ingeffit; demùm fupervenit vomitus cum fenfu ponderis in diaphragmate, & poft longum cruciatum obiit. Secto cadavere inventi funt in ftomacho plurimi calculi, quorum alii corallia, alii globulos referebant; quorum icones vide *volum. 9. Philofoph. Tranfact. Abridged. pag. 171.*

14. *Vomitus rabiofus* Anton. de Ulloa Voyage en Amerique, vulgò *la Chappetonade;* Hifpanis *Vomito prieto.*

Chappetons ibi vocantur qui fortunam experiuntur, & quæftum, victumve apud Carthaginienfes induftriâ fuâ quærunt; inopia facit tùm ut prava, viliaque alimenta hauriant, tum ut frigori nocturno fe exponant, quo nihil periculofius in regione fervidâ. Succedit vomitus lethalis, fæpiùs ftipatus delirio ita furibundo, ut nifi vinculis coerceatur æger, is fe unguibus, dentibufque miferè dilaniet; in mediis hifce tormentis rabiofus exfpirat.

Hic morbus eos tantùm aggreditur qui has regiones ab aliquo tempore inhabitare cœperunt, nec erat cognitus ante annum 1730.

15. *Vomitus atrabilarius* Bonet. Sepulchret. obferv. 23. de vomitu; *Morbus niger* Hippocratis. A.

Quidam nigricantia, aut æruginofa vomitu affiduo rejiciebat; inventum eft duodenum ubi arcum, feu angulum conftituit, omninò obturatum, unde bilis in ventriculum refluebat, morâ nigricabat.

In vehementibus naufeis, inteftini duodeni finis, à duplicaturâ transversâ mefocoli arctatus, bilis uberiùs tunc affluentis tranfitum denegat, unde bilis poft primas vomitiones ferè femper accedit in ventriculum. Vomitus atræ bilis hepate obftructo, fcirrhofo obfervarunt *Car. Pifo, de morbis à fero, S. 4. cap. 1*, Bonet. *Sepulchret. obf. 43.* ubi plures cafus recenfentur.

16. *Vomitus ab hepate obstructo* Bonet. Sepulchret. obſ. 36 ; Frid. Hoffmann. §. 26.

Eam ſpeciem confirmant obſervationes aliquot à *Boneto* relatæ , quibus veroſimile evadit , bilem in hepate obſtructo retentam per vaſa ſanguifera in colatoria ventriculi refluere , ibique excerni & bilioſum vomitum excitare, ſive hepar ſcirrhoſum , ſive bilis in lapillos coagulata ſit in cyſtide , ſive abſceſſus in hepate ductus biliferos premat : hanc ſpeciem obſervo à quinque menſibus in muliere , quæ pluries auriginem experta erat , quæque averſatione alimentorum , maximè verò è carnibus deſumptorum laborat ; ſublevatur aquis thermalibus hieme , & acidulis Vallenſibus æſtate.

17. *Vomitus à pancreate* Bonet. Sepulchret. obſ. 53 , 54 , 55. Vide Nauſeam obſ. 58.

Hujus pulvini durities , vel ex pancreate putri ulceroſo manans pus ventriculum ad vomendum ſollicitat , maximè cùm plenus eſt alimentis.

18. *Vomitus gaſtrocelicus ;* D. P.

Eſt vomitus habitualis , quem excitat hernia ſtomachi intra muſculos abdominis intruſi , vel in thoracem trans diaphragmatis ſciſſuram adacti ; iſtam varietatem , apud equos ſatis obviam , vidimus in muliere , quæ poſt vehementes nauſeas in hunc morbum inciderat. Secto cadavere , ventriculus totus in thorace latebat ; à quovis partu hæc miſera mulier fere ſuffocabatur , uſque quò aſſumptum evomuiſſet. In cane ſimilem morbum obſervant & referunt *Mem. de l'Acad. R. des Sc.* , nec *Sennerto* hic affectus fuit ignotus : vide *Nouvelles Claſſes de Maladies pag. 152.*

Prima varietas eſt frequentior , ejuſque ſigna vide in *Claſſe I de Gaſtrocele* , & auxilia apud *Garengeot* , *Gunzium* , &c.

19. *Vomitus gaſtriticus.* Vide Gaſtritidem.

Epigaſtrium tumet , & ita acutè dolet , ut ne ſtragulorum leviſſimorum attactum ſuſtineat, ut in colicâ hyſtericâ ; pulſus eſt debilis , frequens cardialgia , mens quandoque ſtupet , vomitus frequens eſt , febris veluti maligna , viribus omninò proſtratis : *Vide Gaſtritidem.*

Ab herpete ventriculi vomitum habitualem obſervavit Panarol. obſerv. 43. *A puſtulis rubris lividis* , Vide Bonet. Sepulchret. obſ. 56.

A carbunculo peſtilenti Diemerbroeck de peſte lib. 4 , hiſt. 15.

20. *Vomitus nephriticus* Bonet. obſ. 60. Vide Nauſeam. *Vomitus à calculo* Frider. Hoffmann. *p.* 27. A.

Hæc ſpecies doloribus nephralgiæ calculoſæ , aut etiam nephritidis ſtipatur ; hujus caſus octo in *Bonet. Sepulchreto* videſis.

Si arteria renalis cani vivo ligetur , conſuto vulnere poſt aliquot horas rejici materias urinam redolentes teſtatur *Chiracius* ; verùm non ſemper ſuccedit experimentum.

21. *Vomitus ab œſophago obſtructo* Frid. Hoffmann. §. 21 ; Williſ. Pharmac. pag. 17 ; Fernel. Pathol. cap. 1 ; Coiteri obſ. pag. 121 ; Littre Hiſt. de l'Ac. R. des Sc. Williſ. *Tom. 2. pag. 25 ;* Cochi Horti Florentini præfat. Halleri Diſput. Tom. III. p. 33. C. P.

Vomi-

Vomitum habitualem ſtatim à paſtu obſervavit *Littre* œſophago in marſupium dilatato propter ſcirrhum intus enatum, quo obturabatur. Similem obturationem glandula Vercelloni intumefacta poteſt inducere in canibus. Celebris Florentiæ Æſculapius *D. Cochi* bis obſervavit hunc morbum à glandulâ dorſali ſcirrhosâ, & ſemel à vertebris ſalmonis deglutitis ortum, ut docuit Anatome; ægri fame perierunt.

22. *Vomitus à cartilagine xiphoideâ*, vulgò *la palette démiſe*. C.

Prolapſa (vel intus inflexa, ut vidit *D. Lafoſſe*) cartilago ventriculum moleſtat, qui ut obicem removeat convulſivè contrahitur, alternatimque dilatatur. Similem vomitum obſervat *Frider. Hoffmann.* à ligneis illis, vel balænaceis chlamydibus, *Buſquiéres* dictis, quibus epigaſtrium arctant puellæ, ut elegantioris ſtaturæ videantur. *Vide Heiſterum de luxatione hujus cartilaginis.* Hic morbus, ſi ruſticos audiamus, frequens eſt, reapſe rariſſimus.

23. *Vomitus cephalalgicus* Hippocr. aphor. 50. lib. 6. Frid. Hoffmann. §. 28.

Sed vomitio eſt potiùs quàm vomitus; oritur vel à percuſſo cranio, & poſt alimenta bilis ipſa rejicitur, vel à cephalæâ.

24. *Vomitus iliacus.* Vide Ileum. *Vomitus ab herniâ* Frid. Hoffmann. §. 24. A.

Non ſemper feculentus eſt, nec cum ileo, ac bubonocele conjunctus; ſed tantùm à refluxu humorum ex inteſtinis in ventriculum procedit, ut in ileo.

25. *Vomitus marinus. Mal de mer. Water - Galle* nautis. B.

Eſt ille qui navigantes diſcruciat cum cardialgiis, nauſeis, virium proſtratione.

Ille minimè pendet à fœtore cloacæ, licet ille fœtor quandoque concurrat; qui autem vomitu marino defatigari ſolent, illi etiam in fluminibus navigare nequeunt, navigiis minimè fœtidis quin evomant aut nauſeent; itaque nec à cloacæ, nec ab aquæ marinæ odore præcisè pendet hic vomitus. Ille vomitus urgentior eſt cùm mare procelloſum eſt, & potiſſimum cùm motus navis eſt à puppi ad proram, qui motus vulgò *Tangage* dicitur, atque accidit cùm ventus à poſticis flat, vulgò *vent arriére*; minimè verò accidit aut minùs cùm à vento laterali navigium verſus latus inclinat; minima enim eſt navis ſuccuſſio in hoc ſitu. Ad hunc vomitum arcendum 1°. ſupra pontem degendum eſt: 2°. In loco à puppi & prorâ æquidiſtanti, ubi ſcilicet minor eſt navis agitatio. 3°. Lautè manducandum eſt, ventriculus enim ſatur minus laborat, quàm vacuus: 4°. Decumbendum eſt potiùs quàm ſtandum: hæc experti dicunt. 5°. Sunt qui uſum narcoticorum ſeptimâ quâvis horâ ſuadent, & aliquot horis antequam navem conſcendant paucis alimentis onerari ſtomachum jubent. *De Meyſerey 76 n. 5.*

In vomitu quem rheda aliave vectura ciet, pernicioſum eſt ſpiritus, liquores, elixiria ingerere; inde excitatur pyroſis: plures faciliùs evomunt ſi in anteriori vecturæ parte ſedeant, & ea præpoſterè procedat.

Illi vomitus oſtendunt digeſtionem non ritè fieri, ſi ventriculus exagitetur, ſed quorſum ſtomachus ſatur rectiùs digerit; an quia ſaburra gravatus minus

mobilis

mobilis est? Ægri qui navigantes multum initio vomunt, à priori morbo convalescunt. *Langrish*.

Plures vomitu marino rite expurgati, cùm portum appulerunt, multò meliùs se habent & voraciores evadunt quàm ante navigationem; & ad anorexiam præstans est quandoque remedium.

26. *Vomitus pituitosus.*

Senes quorum ventriculus mucum uberem secernit; qui tamen helluones sunt, interdum evomunt uberem muci viscidi, subpellucidi, insipidi copiam manè jejuno ventriculo, post cardialgiam multæque pituitæ exspuitionem: laxitatem & inertiam ventriculi incusamus, & tunc ipecacuanha ad vomendum & roborandum, catharsim ex rheo, sennâ, nec non aquas Belliliucanas, dein absinthium, catechu, aloem, similiaque stomachica præscribimus. Hunc observabam in D. Lebrun Occitaniæ Prætore. Evacuato stomacho offa Hippocratica juvat; fit ex pane tosto, in aqua cocto ad siccitatem, dein vino veteri irrigato, cocto & addito saccharo; juvat etiam vinum cinnamomo, saccharo, ambara aromatisatum.

27. *Vomitus urinosus* Haller Physiol. T. 2. p. 371. A.

Is procedit à suppressa urinæ secretione in nephralgia, ut accidit Lanfranco ipsi; vel ab excretione retenta ob ischuriam vesicalem in atretis, *Horstii Hist. Med. pag. 508*; vel ob ischuriam urethralem, *Hist. de l'Acad. R. des Sc. Obs. 3.*

28. *Vomitus hæmorrhagicus* Obs. D. de Fontfrede Medici Podio-Velauni.

In febris synochi decursu, cùm hæmorrhagia narium, pulsu dicroto prænunciata, parum levasset ægrotantem, revertente illo pulsu, nec hæmorrhagia revertente supervenit nausea repetita, quam brevi secuta est hæmorrhagia, sed hæc non sufficiebat; die sequenti idem pulsus, eadem vomitio cum hæmorrhagia subsequente; tertia vice idem effectus, & æger convaluit: nullus verò fuit pravus in ore sapor aut color, nullum signum indicabat vomitum à saburra excitari, verùm hoc vomitorio conatu naturam usum esse ad hæmorrhagiam criticam narium promovendam verisimillimum est.

29. *Vomitus febricosus*, Richard Journ. de Med. 1761. p. 35. A.

XIV. ILEUS; Græcis, Hippocrati III. de Morbis *Eileos*, ab *ano eilesis*, revolutione intestini sursum factâ, vel ab *eilestai* intestini convolutione, vel ab *ileo* intestino aliis; Vox ilei est æquivoca, adeoque *chordapso* postponenda; rectiùs ergo *Chordapsus*; *Chordapsos* Celsi, vel *tenuis intestini morbus* id. Liv. IV. c. 13; Cælio Aureliano *acutum tormentum*; Pythagoricis *Pragmon* quasi sepimentum; Latinis *Iliaca passio*, *volvulus*, *convolvulus*; *Copriemesia* Bonet. sepulchr. pag. 234; vulgò *Miserere*; *Passion iliaque*; *Ægri Iliaci.*

Character. Morbus est acutus dolore abdominis, borborygmis, alvi constipatione, & vomitione sub finem stercoraceâ, stipatus.

Differt à vomitu per atrocia abdominis circa umbilicum tormina, cum ructibus,

ructibus, nauseâ, rugitu alvique pertinaci clausurâ. A Colicâ per vomitionem frequentem, demùm feculentam, cum singultu, virium prostratione & sensu exagitationis & volutationis intestinorum. Ab Ileo Galeni discrepat ileus Neotericorum, ut à colicâ.

Causa est facultatis expultricis intestinorum motus inversus, nec obstant experimenta ab *Ill. D. Haguenot* instituta; ligato scilicet in fele intestino tenui, illud post 26. horas sphæroideam figuram adeptum esse docet, atque si icones non fallant, sexdecies majorem diametrum juxta ligaturam acquisivisse, nec tamen in exenterato animali vidit motum antiperistalticum: inde enim non sequitur quòd in ileo ab alio principio orto deficiat hic motus, maximè cùm intestina in abdomine calida & abdominis musculis sustentata illum exsequi possunt: in hoc verò casu vel levissima & vix oculis conspicua sacci dilatati constrictio sufficiebat ad refluxum materiei in stomachum obtinendum, ut in folle hydrostatico depressio utris oculis inconspicua sufficit ad aquam velociter è tubulo projiciendam. Gratis supponit Auctor mechanicâ necessitate contrahi fibras annulares intestini successivè à pyloro versus podicem, cùm natura non difficiliùs hunc motum invertat, quàm libertas motum digitorum argillam amplexantium & exprimentium potest pro lubitu mutare, ut quidam pro lubitu vomendo directionem motus peristaltici œsophagi & ventriculi invertunt; fateor quidem hunc motum in distenso prætermodum tubo non ita expeditè fieri posse, ut in sensus incurrat, nec hoc necessum est ad sursum exprimendas materies, quæ morâ & miscelâ superiorum cum infimis saporem & odorem stercoraceum adipiscuntur, qualem in tenui intestino possunt adipisci. *Morgagni Epist. Anat. XXXIV.* 30.

Principia sunt ea omnia quæ facultatem expultricem, ad hanc consuetam expressionis directionem mutandam, determinant, ut difficultas transmittendi feces per inferiora, sive ob acriorem dolorem in ulceratâ vel inflammatâ parte, sive ob spasmum quo pars inferior coarctatur, ob lumbricorum, nucleorum, scybalorum resistentiam, vel demum ob ligaturam, compressionem, aut intus susceptionem, ac herniam, intestinorum; angustia verò canalis minimè pro causâ vomitus potest haberi, cùm omnis motus vim motricem pro causâ supponat; angustia itaque intestinorum est tantùm frequentius ilei principium. Nullum servatum vidit *Galenus* ex iis qui feculentum vomitum passi sunt.

1. *Ileus Inflammatorius*, Sennert. 1ª. *Species. Chordapsus;* vide Sepulchret. Boneti, Foresti Obs. pag. 336. *Colica inflammatoria* Brendel. MS. A.

Ileus frequentissimus ab inflammatione intestini tenuis oriundus. Cognoscitur 1° ex mali acutie seu celeritate progressûs: 2° ex febre & vehementissimis doloribus: 3° Virium prostratio magna est: 4° nec cibus nec potus contineri potest: 5° graves singultus cum sudore: 6° quandoque convulsio: 7° in loco dolente tumor quandoque apparet renitens, oblongus, chordæ tensæ adinstar: 8° Urina supprimitur: 9° Abdomen inflatur: 10° Respiratio anhelosa, velox. Præcesserunt causæ internæ, vel externæ in-

flammandis inteſtinis aptæ. Species hæc ut plurimùm lethalis eſt intra quatriduum. *Ballon.*

Cura enteritidis & dyſenteriæ inflammatoriæ convenit, non Sydenhamiana. Hanc ſpeciem obſervarunt *Willis de animâ Brutorum*, *Hildanus de gangrænâ;* invenere colum gangrænoſum *Ballonius*, *Henricus ab Heers*, *Blaſius.*

Larga phlebotomia inſtituatur, dein clyſmate emolliente alvus proluatur, potus emulſionatus, parcâ doſi ſed repetitâ, offeratur; vomitio narcoticis idemtidem ſedetur, ſemicupium tepidum dein uſurpetur bis in die; veſpere, ſi dolor, tenſio abdominis exigat & pulſus permittat, phlebotomia iteretur; alvus pertinaciſſimè reſiſtens fumo tabaci ſyringæ ope injecto ſollicitetur. Syringem *Steph. Hales* verticaliter erectam, ano inditam, aquâ tepidâ continuo plenam, nuperi in hoc morbo laudant.

2. *Ileus à fecibus induratis*, Sennert. ſpec. 3. *A cydoniato obturante* Fernel. Pathol. lib. 1; Fontan. p. 84. Hippol. Boſci S. 2. p. 24. D.

Præceſſit diuturna alvi adſtrictio, ſine acuto dolore, acceſſit abdominis gravitas, tenſio creſcens, tactu inteſtina ſtercore turgida apparent, flatus eructantur, febris fermè abeſt, vomitio biliofa & pituitoſa accedit, creſcente morbo ſtercoroſa evadit. Hæc ſpecies multo minùs acuta & periculoſa eſt quàm prior. Flatum ope follis in rectum immitti ſuadet *Hippocrates* & *Sennertus;* oleoſa, diluentia, fomenta, clyſmata proſunt.

3. *Ileus ſpaſmodicus. Ileus ab humorum anarrhopiâ* Sennerti. A.

Novam ilei ſpeciem teſtatur *Sennertus*, in eo humores ex hypochondriis ſurſum vergebant, ut non ſolum epilepticus & cœcus fieret, verùm etiam ut clyſterem vomitu rejiceret æger ab eo obſervatus. Similes clyſterum imò peſſariorum per os rejectiones obſervavere *Matthæus de Gradibus de vomitu*, *Guainerius* & *Jac. Oethæus.* Similes anarrhopias videmus in inſultu apoplexiæ, capite & oculis cruore turgentibus, rubris, dùm extrema pallent & frigeſcunt. Similes ſpaſmodici motus ventriculi & inteſtinorum obſervantur in colicâ hyſtericâ, cujus curatio in hac ſpecie maximè convenit.

4. *Ileus ab inteſtino compreſſo*, Bonet Sepulchret. C.

A pancreate ſcirrhoſo tumido colum premente inflammante, Kerckring. obſerv. anat. 43.

A ſcirrhoſo tumore oſſiculis farcto colum premente, inflammante, Hippol. Boſci de facult. anat. lib. 2.

A *cancro exulcerante in cœco contracto & ileum inteſtinum ſubingreſſo*, Fabric. Hildan. cent. 1. Obſerv. 61, P. Salii Diverſi, cap. 11.

Ab inteſtino ſub coſtis ſpuriis in hypochondrio dextro compreſſo, Henr. Lavater *Theſ. inaugur. 3.* C.

Rumpi aliquoties inteſtina in hoc morbo docet obſervatio, ut Colum. *Barbette prax. lib. 4. cap. 7. Beniven. de abditis cap. 76;* River. *cent. 3. obſ. 26*; *D. Martin Hiſt. de l'Acad. R. des Sc. Ann. 1706.*

A Mola tubali rectum premente, Hippol. Boſcus de Facultat. Anat. lib. 2, pag. 23.

A Scirrho mesenterii intestina premente. Riolan. method. med.

A Recto per membraneum annulum constricto Bonet. Sepulchret. obs. 24 cas. 9.

A tenui intestino per filum ferreum ab agyrta ligato, Henric. ab Heers observ. 32. pag. 191.

Ab intestini abscessu Bonet. Sepulchr. obs. 24. cas. 10.

Hæc ultima varietas ad ileum inflammatorium attinere videtur : cæteræ verò ileum chronicum constituunt, qualem observavi nuper in adolescentula moniali, quæ tumores scirrhosos in mesenterio gerebat ; hæc per tres menses ileo laboravit sine pyrexia & ferè sine dolore, ac non nisi ultimo mense materies vomitione rejectæ levem secum odorem semel aut bis retulere ; ea initio non nisi semel in septimana vomebat, sed intra minutum plures fluidi brunnei chymo griseo onusti libras, & quidquid ferè in intervallo ingesserat vomitione rejiciebat, & hic est ilei chronici character ; vires ejus sensim imminutæ sunt nutritionis defectu, mors fuit placidissima, lecto ob summam debilitatem diù addicta ; virgo sub finem levi delirio visûsque obscuratione affecta fuit ; in decursu morbi bis vel ter alvum exoneravit, rejectâ hydrargyri assumpti magnâ copiâ ; non nisi sub finem morbi, extenuato abdomine, tumorem mesenterii palpo distinguere licuit.

5. *Ileus à colo pituitâ infarcto.* Boneti Sepulchret. observ. 25. ex Fernelio & Salio Diverso. Corpus semper friget, febris nulla, dolores vehementes, dein vomitus biliosi & pituitosi, demum feculenti, colum pituitâ oppletum & obstructum inventum est.

6. *Ileus herniosus*, Foresti Obs. 20, 21, 22 Lib. XXI. A

A *prolapsu intestinorum in scrotum*, Ballonii Cons. 24 Lib. II, Forest. Obs. 7. Lib. XXI.

A *bubonocele* qui frequentissimus, Ballon. Cons. 31. Lib. I, Mangeti in Boneti Sepulchr. Obs. 26 pag. 237 ; *Colique provenant d'un boyau pincé*, Puzos Traité des Accouchemens pag. 81.

Ab exomphalo Forest. Obs. Lib. XXI.

Ab hernia vesicæ, Petit Mem. de l'Acad. R. des Sc. 1707.

Ab hernia Littriana, Hist. de l'Acad. R. des Sc.

Est Bubonocele frequens ilei principium ; sunt benè multi rustici, qui de colicâ & nauseâ conqueruntur, nec Bubonocelem se pati monent Medicum, hujus infirmitatis dedecus timentes : unde cavendum semper est ne emetica aut cathartica præscribantur in hoc casu, nisi priùs exploratis ægri inguinibus.

Cura exigit phlebotomiam, situm supinum cruribus inflexis, fomenta ex omasis animalis, intestinis calidis, litus ex oleo, clysmata laxantia, artificiosam à Chirurgo institutam pressionem & succussionem & demum his irritis operationem.

Numquam herniosi debent bracherium deponere maximè cùm cathartica sumunt, cùm tussiunt.

Si inteſtinum tenue, quod gravidis accidit, perſtringatur in annulis muſculorum tranſverſorum, vel in umbilici foramine, ſine ullo tumore extùs ſenſibili nec indiciis partis affectæ, morbus exſurgit atrox, cujus ſymptomata colicam bilioſam, flatulentam, ſimulque hepatalgiam & nephralgiam referunt. Similem morbum vomitu, pervigilio, febri mediocri ſtipatum ſeptem phlebotomiæ, clyſmata plura, potiones oleoſæ, narcotica ne minimum ſedabant in gravidâ ſeptimeſtri; abortum proritavit *Puzos*, & fœtum vivum extraxit; mater verò poſt biduum obiit. Inventa eſt poſt mortem inteſtini ilei pars livida in annulo dextro vellicata.

Curatio generica ilei. Naturæ conatus vergunt ad obicem, ſi adfuerit, torminoſis inteſtinorum niſibus ſuperandum & materias vomitoriis conatibus quâ datâ viâ expellendas, quæ morâ longiori gangrænam inducerent.

Vena pro viribus bis vel ter eſt ſecanda, ut inflammatio ſedetur, gangræna avertatur, inteſtina arctiùs convulſa & conſtricta laxentur; juſculis & aquâ pulli quartâ quavis horâ nutriatur æger. Oleum amygdalarum recens ad uncias plures bis vel ter in die hauriatur; vel decoctum radicis althææ, foliorum malvæ, ſeminum lini ſubſtituatur; abdomen oleo tepido illiniatur, vel decocto emollienti foveatur; clyſmata oleoſa & demulcentia injiciantur: Noctu narcotica cum oleo blando offerantur. Imminuto dolore caſſiæ pulpa recens ad uncias duas bulliat in aquæ pulli librâ, fiant duo cyathi, cuilibet addatur oleum amygdalarum ad uncias duas; cathartica fortiora ab Auctoribus præſcripta fugienda ſunt.

Si à vermibus, fecibus induratis, volvulo, foveri morbum ſuſpicio ſit; globulos plumbeos duos vel tres ſucceſſivis diebus hauriat æger, vel hydrargyri ſemi-libram, nec non balneum ex oleo paratum ingrediatur. Vena è talo, ſi vires ſinant, deinceps aperiatur, linimenta, clyſmata repetantur; una ſalus ægri alvum reſerari, flatus fœtidos, feces hac via ejici.

7. *Ileus volvulus.* Bonet. Sepulchret. obſerv. 20 & 21. ubi caſus viginti tres. A.

Ille eſt qui à mutuo inteſtinorum ſubingreſſu vel intus ſuſceptione dependet; millena ſunt hujus exempla; vide *Boneti Sepulchret. obſ.* 20. ubi caſus 15. recenſentur. Ego in puerulis, cum & ſine ileo, ſimiles vidi inteſtini invaginationes & conſtrictiones ſpaſmodicas in cadavere perſeverantes; ubi enim vermes ſunt, inteſtina eos arctè amplexantur atque infra & ſupra ita conſtringuntur, ut impervia evadant, tunc conſtrictam partem à laxâ ſuperiori invaginari facillimum, ſuperveniente hac occaſione, vi expultrice inverſâ, ſupervenit inflammatio, dolor, nauſea, ileus.

Si hujus darentur ſigna, indicarentur in hac ſpecie globi plumbei, hydrargyrus magnâ doſi, potiſſimum ubi lumbrici incuſantur.

Curam videſis in *Riverii obſ. 26 centur. 3.* Huc pertinet ileus phyſodes Rolfincii: inteſtina enim ſæpè flatu diſtenſa & portentosè intumefacta obſervantur *Plater. obſ. lib. 3 pag. 657. Beniven.*

Gaſtro-

Gaſtroraphia eo fine facta, ut digitis evolvantur inteſtina, quâ curatam aiunt Baroniſſam de Landi, apud me fidem nullam inveniet. Vide in *Boneti Sepulchret. notam Mangeti p. 228 Tom. 2.* Eam tamen ſuadet *Cl. de Meyzercy num. 423.*

8. *Ileus Indicus ; Mordexin* Frider. Hoffmann. Tom. 6. pag. 207 ; Gallis *Fer chaud ; Mor-detchin* Mém. de la Chine. A.

Eam ſpeciem Goæ familiarem, & Sinenſibus communem, comitantur ſigna ſaburræ crudæ, vomitiones violentæ, tormina atrocia, ſenſuum obſcuratio. Alii choleram eodem nomine deſignant.

Cura. Obtinetur abſtinentiâ ab omni potu, & ferro candenti pedibus applicato.

9. *Ileus phyſodes* Rolfincii obſerv. 18. lib. 21 ; *Tormentum* Cælii Aureliani. A.

Stipatur borborygmis, alvi conſtipatione, torminibus, & loco vomitionis datur flatuum frequens eructatio, dolor ſupra umbilicum eſt, flatus etiam, ſed non feces alvo excluduntur ; ſpecies à *Foreſto* obſervata, curata fuit, ut ileus inflammatorius ; mulieres tabulam ligneam calidam ventri applicabant infauſtè.

10. *Ileus calculoſus* D. Chaptal. D. Med. M. Clariſſimi. A.

15 Maii 1753. mulier poſt dolores abdominis & alvi conſtipationem in ileum incidit, feculentas materies per triduum vomuit ; multo oleo olivarum propinato, & clyſmatis formâ injecto, nec non potatâ decoctione foliorum violæ, demùm dejecit calculum pollice longiorem, ſemi-pollice craſſiorem, ovatum, ſubalbidum, levem ; quo excreto, alvus ubertim profluxit ; hydrargyri ſemi-libram etiam hauſerat, ſicque ſanata eſt.

11. *Ileus à calloſâ coli ſtricturâ* D. Gauteron, Societ. Reg. Monſp. Secretarius. A.

In iliaco defuncto invenit ille ſagax Medicus colum calloſum arctiſſimè anguſtatum, ut vix calamum ſcriptorium admitteret ; hæc conſtrictio vetus erat, inflammationis expers. Similis caſus eſt apud *Bonetum in Sepulchreto*, ubi obſervatur rectum coalitum. Idem obſervavit *Wahrendorffius Act. N. C. T. III. Obſ. 132.* & apud *Morgagni Epiſt. XXXIV. 34*, nec non *Ill. Haguenot* in homine qui inde enterocelicus evaſerat.

Qui imperforati naſcuntur, eumdem morbum incurrunt.

12. *Ileus imperforatorùm*, Journ. de Medec. Novembr. 1757. pag. 59. *Iliaca à recti inteſtini coalitu* Bonet. Sepulchret. C.

Infantes recens nati meconio ſuo non vacuantur ; anus examinetur ; ſi obturatio ſit altior in recto, candelâ cereâ, vel ſpecillo mutico exploretur, & membrana obturans ſe prodet ; quæ citò pharyngotomo, vel cuſpide *troiſcarts* eſt cautè, duce digito indice, aperienda.

Hac operatione neglectâ abdomen intumeſcit, tenditur, dolet, vomitio, cum torminibus acutis accedit, febris inflammatio, ſphacelus, mors intra hebdomadam.

Nemauſi puella puber ano & genitalibus externis ab ortu deſtituta, de-

 cætero

cætero ſana, imò pulchra, quolibet triduo vel biduo oborto circa umbilicum dolore, excrementa alvina per os rejiciebat ab annis quatuordecim, urina verò ex papillis mammarum aliquoties in die ſtillabat, narravit autopta *Ill. D. Baux, Medicinam cum laude ſummâ faciens Nemauſi, Regiæque Scientiarum Societatis Monſpelienſis Alumnus meritiſſimus.*

13. *Ileus verminoſus. Iliaca paſſio à vermibus* Gordon. pag. 263. A.

Hanc ſpeciem vidi ipſe in adoleſcentulâ, quæ per os omnia rejiciebat, cum materiebus acidis, verminoſis, vivido dolore ad umbilicum, borborygmis, ita ut ad ileum magis quàm ad aliud quodvis genus hic morbus accederet; interea alvus libera erat, non pertinaciter adſtricta; hæc ſpecies multò minùs eſt periculoſa ileo vulgari ſeu volvulo, & catharticis vermifugis cedit.

14. *Ileus à veneno.* Vide *à catharticis*, ut *veratro*, *colocynthide.*

Sartor Monſpelienſis arſenici albi drachmam unam loco cremoris tartari in potu cathartico hauſit; 1° ſtatim ſenſit ſe comburi, ſuffocari; vomitu continuo, ardore ventriculi, oris excruciabatur: 2° Extrema frigeſcebant, facies plumbea, pallida, ſudore frigido perfuſa: 3° Singultus frequens, ſapor in ore horrendus: 4° Pulſus parvus, rarus, tardus, intermittens: 5° Sitis inexhauſta, anxietas horrenda: 6° Conſtrictio pectoris ineffabilis: 7°. Per octo primas dies nulla urina, nullus ſudor, niſi in facie, lingua ſicca: 8°. Per ſeptem primos dies vomitus aſſiduus, bilioſus, brunneus, abdomen molle, per quatuor dies alvus omninò clauſa, reliquis diebus liquida, brunnea dejectio: 9° Circa quartam diem eſchara nigra, craſſa, ex ore, œſophago rejecta eſt, ſubſequente hæmorrhagiâ: 10° Circa ſextam diem æger eſcharam ventriculi evomuit, pulſus nullus; die ſeptimâ priapiſmus cum rigiditate, erectione, dolore penis, balano livido per 24 horas; octava die anxietates auctæ, febris cum pulſu pleno, intermittente, accedunt convulſiones, delirium obſcurum, veſperè mors.

Cadaver aperiendum juſſit Magiſtratus; adfui; dentes carnibus denudati, linguæ papillæ nudæ, totum os membrana ſuâ ſpoliatum, villoſa tunica ventriculi nulla; ventriculus liquore atro cum ſedimento quaſi carbonum tritorum plenus, inteſtina atro-rubra, valvulæ integræ, gangræna in pyloro, in amygdalis, & foramine linguali.

Cura. Hauriantur quæ præſto ſunt ex oleis, juſculis pinguibus, lacte, dein gummi arabicum in aquâ ſolutum, mucilago ſeminum lini, fiant ſimilia clyſmata, gargariſmata.

℞. Clyſma ſequens pluries feliciter ſucceſſit in ileo vulgari; in decocto florum malvæ, chamæmeli & meliloti infunde per bihorium foliorum rutæ recentis manip. j; in colaturæ libra & ſemiſſe diſſolve ſalis ammoniaci, drachmas IV; adde olei nucum & mellis mercurialis, ana, uncias ij: divide in duo clyſmata intra bihorium injicienda ut alvus exoneretur. *Journ. de Med. Nov. 1761.*

XV. CHOLERA; *Cholera-morbus*: *Trouſſe-galant* D. Tiſſot. A *chole*, bile, dicta fuit, vel ob *cholades*, ſeu inteſtina, ex Tralliano.

Qui

Qui metuunt ne cholera cum iracundiâ Gallicè dictâ confundatur, vocant *choleram-morbum*, ac *cholericam passionem*. Ægri *cholerici* Aureliano dicuntur. Græcis *cholerиontes*.

Character. Morbus acutissimus vomitione biliosâ aut acri assidua, & diarrhœâ simul violentâ, saltem nauseâ & tenesmo stipatus, cum dolore abdominis, virium prostratione, & non rarò surarum crampis.

Sub finem æstatis frequentissima est quæ spontanea.

Causa est juxta *Galenum* conatus facultatis expultricis ventriculi & simul intestinorum ad evacuandam sursum & deorsum materiam acrem, biliosam, putridamve, quæ suâ morâ veneni ad instar viscera corrumperet.

Materies vomitu rejectas ab intestinis etiam procedere probat non solùm bilis, sed etiam stercoracei smegmatis vomitio ab *Hippocrate* & *Lommio* notata in cholerâ.

1. *Cholera spontanea*, Hippocr. Epidem. lib. 5. Foes. pag. 1144, ubi curatio pessima ex veratro & balneo. Idem, pag. 1159 de Eutichide, descriptio optima. *Cholera-morbus*, anni 1669 Sydenhami.

Illa est species quæ sine procatarsi seu occasione evidenti sponte circa mensem Septembrem, etiam illis qui nullo fructu utuntur, subitò supervenit. Vomitiones enormes, biliosæ, putres per plures horas, dejectiones difficiles & tenesmodes simul vel paulò post succedentes, quandoque & utplurimùm cessante vomitione unam aut alteram diem perseverantes. Tormina ventriculi & intestinorum, cardialgica syncopen minantur; prostratio virium subita summa cum pulsu parvo, dein nullo, vel celeri, frequenti, exili; in extremo facies cadaverosa, livida, extrema gelida, æstus, sitis inexhausta frigidorum, aversatio carnium, anxietas continua, surarum & aliorum artuum contractio spasmodica, crampus dicta.

Morbus ille terrificus, si subitò accersatur Medicus, felicissimè sæpissimè sanatur; ast malè curatus, aut neglectus, brevissimo tempore ægrum è medio tollit.

Cura Sydenhamiana est omnium optima, ut vigesies & ultra expertus sum; nam in Nosocomio generali quotannis quatuor circiter choleræ autumnales dantur.

Ægro adhuc vigenti offeratur aqua tepida, aqua pulli, imò si pulsus valet & dolor intensus sit, vena secetur è brachio. Juscula vel cremores fluxiles quartâ quavis horâ offerantur, sed vix retineri possunt, adeoque post sufficientem evacuationem offeratur antiemeticum Riverii, scilicet unum aut alterum succi vel syrupi limonum cochlear, cum salis absinthii granis viginti; si dolor, debilitas urgeant quâvis diei horâ, huic julapio adduntur laudani liquidi guttæ viginti, vel pro re natâ aqua menthæ, aqua cinnamomi, oleum amygdalarum dulcium: datis hoc modo induciis, juscula retinentur; tunc clysmata ex decocto intestinorum vervecum tepida injiciuntur, parvâ dosi, maximè si tenesmus dolor exigat, quod rariùs accidit. Redeunte vomitione redeo ad antiemeticum, & vesperè

perè ad laudanum, potentissimum in hoc casu cardiacum & fluxum mirè cohibens; siti urgente limonata pro potu adhibetur. Post tres dies à cessatione vomitûs & diarrhœæ, æger ex decocto rhapontici, mirobalani & syrupo de cichoreo composito, vel ad summum mannâ superadditâ repurgatur, & sic optimè convalescit.

2. *Cholera sicca* Sydenham. Sect. 4 cap. 2, Ballonii, Consil. 77 lib. 1. *A flatibus* Galen. de caus. morbor. 4; *Flatulenta* Menjotii; *Cholera suppressa* Riverii; *Cholera hypochondriaca* Langii; *Cholera Xere* Hippocr. de victus ratione 103, Galeni. A.

Ab aridâ cholerâ venter inflatur, strepitus fiunt, & dolor tùm laterum, tùm lumborum; nihilque alvus dejicit, sed adstringitur; ita affectus ne vomat caveto, clysterem ex calidis & pinguibus adhibebis, perunctumque in balneum calidum immittes, calidâ irrigabis, ut calefiat. Hippocr.

a. *Cholera auriginosa à fungis venenatis* D. Lemonnier Mem. de l'Acad. R. des Sc. 1749.

Historia diaria. Puella vorat ferculum in quo erat frixus fungus mediæ magnitudinis, totus albus. Vaillant. Hoc in prandio. 1° Horâ quartâ pomeridianâ cardialgiæ; noctu dolores acuti, nauseæ, vomitiones, dejectiones biliosæ, vires prosternuntur, cholera perseverat. 2° Manè pulsus frequens exiguus, vix distinguitur; epigastrium tumet, pulsat quasi à cordis mucrone, (duodeno distenso, aortæ pulsationes transmittente) præscribitur aqua pulli, decoctum radicis althææ & seminum lini, clysma iteratum & fotus ex plantis emollientibus, pauxillum theriacæ. Dejectiones sex cum frustis fungi, vomitio nulla. 3° Manè diarrhœa sedata, cardialgia, debilitas perstant, meteorismus epigastrii & pulsatio crescunt; dejectio biliosa cum frustis fungi. 4° Nox pacata, cutis humida, pulsus melior, urinæ fluentes, sumitur manna & catholicum, aqua pulli copiosa, fungos dejicit, sedantur symptomata, dormit. 5° Die accedit delirium, pectoris oppressio, suspirat, oscitat, anxia est, pulsus evanescit, omnia auxilia recusat, facies pallet, friget, catamenia sistuntur: paratur balneum; substituitur pediluvium; inde redeunt catamenia sed parca: saphæna secatur, dyspnœa crescit, convelluntur maxillæ, iteratur phlebotomia è pede: aurigo supervenit. 6° Die manè exspiravit, cutis flavedo evanuit, macula viridis in utroque oculi cantho accessit.

Cadavere aperto, phlogosis parva ventriculi, duodenum flatu valdè distensum, inferiùs strangulatum, hepar tensum, rubrum, ductus choledochus in medio strangulatus, supernè turgidus, infernè vacuus, unde aurigo post mortem, bilis in vesicâ fellea atro-viridis, intestina vacua illibata.

b. *Cholera dysenterica auriginosa* Mem. de l'Acad. R. des Sc. 1749. Lemonnier.

1ª Die ejusdem puellæ mater, quadraginta quinque annos nata, robusta, parciùs hos fungos voravit in prandio, vespere cœnavit more solito. 2ª Summo manc, colicæ, biliosæ vomitiones, meteorismus, pulsus debilis, virium prostra-

proſtratio, lingua ſicca, ſordida, dejectiones bilioſæ: 3ª Ipſi ſuccurritur, veſpere melius habet: 4ª Purgatur, dejectiones ſunt fœtidæ, liquidæ; veſpere laudani guttæ quindecim: 5ª Dejectiones fuſcæ, fœtidæ, ramenta dyſenterica, dejectiones cruentatæ, pulſus exilis, extrema frigent, nullus dolor, nec motus in abdomine; tenſio tamen in epigaſtrio, noctu ex narcotico dormit: 6ª Dyſentericus fluxus creſcit, ſopor altus, facies tumet, oculi flaveſcunt, dejectiones mucoſæ, cruentæ, grumoſæ, cardialgia aſſidua, ſurditas, oculi aperti fixi nil vident diſtinctè; delirium obſcurum, fugax, datur lilium: 7ª Ipecacuanha præbetur ad ſcrupulum, nil vomuit, ſeceſſit, dejectio inde minus fœtida; datur tinctura roſarum, ſpiritu vitrioli acidulata, dyſenteria ſedatur, datur tinctura rhei cum lixivio: 8ª Ceſſat ſanguinis dejectio, pulſus major, ſopor diſcutitur, redeunt ſenſus, nocte ſudat, dormit: 9ª Dejectiones bilioſæ, utitur tincturâ roſarum & rhei: 10ª Fluit alvus, facies detumeſcit, aurigo perſiſtit, datur ptiſana ex cichorio, ſoncho, ſcorzonera; febricula accedit, ſomno & madore leni terminatur: Intra decimum quintum diem urinæ fluunt ubertim, aurigo evaneſcit, ægra convaleſcit.

4. *Cholera à venenis foſſilibus.* Vide *Ileum à veneno.*

A vitriolo Amati Cent. V. Obſ. 84.

Ab antimonialibus.

Ab arſenicalibus Frid. Hoffmann. de cholerâ obſ. 3.

A mercurialibus.

5. *Cholera à veneno animali.* A *Lucii ovis* Geſner. de piſcibus, Schenckii de venenis; A *barbi ovis* Geſner. de piſcibus; Ab *atramento ſepiæ* Plin. Hiſtor. natur. A.

Hiſtoria. Mulier quinquagenaria, & filius ejus ova frixa barbi piſcis ad cœnam edunt; horâ primâ matutinâ ambo expergefiunt cum nauſeâ & cardialgiâ atroci, inde vomitus bilioſi, acres, fœtidi; hauſtâ aquâ pulli, ſeceſſus frequentes, torminoſi; injiciuntur clyſmata ex aquâ pulli, perſeverant vomitiones & dejectiones uſque ad veſperam, & convaleſcunt ambo; interea adoleſcentulus multos in annos debilitatus eſt.

6. *Cholera intermittens* Mortoni Pyretologiæ pag. 16, 33, 81; *Tertiana cholerica* Torti de febrib. lib. 3. cap. 1. pag. 124. De Meyſerey art. 499 & t. 2 n. 214. A.

Eſt ſpecies quæ acceſſum febris tertianæ, raró quartanæ, ſæpiùs tritæophyæ paroxyſmum comitatur.

Initio ſcilicet acceſſûs vomitio bilioſa, praſina, copioſa, acris, ſimulque dejectio frequens ſupervenit; non raró cum ſingultu, voce clangoſâ, aut raucâ, oculorum concavitate, angore ſtomachi, ſudatiunculâ minutâ circa frontem, pulſu exili, extremorum perfrigeratione, aut livore, uno verbo cum ſymptomatis choleram regularem ſtipare ſolitis, à quo diſtincta eſt iſta, quia febris eſt ſymptoma ipſius periodos concomitans.

Hæc cholera mortem minatur in eo febris acceſſu, qui morbi incrementum, aut ſtatum conſtituit.

Curatur promptâ & largâ kinkinæ exhibitione, ſtatim à paroxyſmo inci-

piendo, usquequò drachmæ minimum sex ingestæ fuerint ante quatuor horas quæ subsecuturum præcedunt.

In cholerâ pulsus est qualis in vomitu simul & in diarrhœâ contractus, & per intervalla intermittens.

7. *Cholera Indica* Delloni Voyage aux Indes Oriental. Amstelodam. 1689; *Merdechi* vulgò. A.

Symptomata. Sitis ardens, cephalalgia, inquietudo, febris, delirium, alvi fluxus, & vomitus, pulsus fortis & inæqualis, urinæ rubræ & albæ, sed semper limpidæ.

Therapeia. Primum & præcipuum remedium quod huic morbo opponitur, est combustio pedis, admoto veru ferreo è latere ad tali partem magis callosam, usquequò æger dolorem sensisse significet, quo facto statim veru tollitur, & paucis ictibus pars ambusta impetitur calceo molli, eo fine ut phlyctænæ præcaveantur; hæc ambustio dolorem exiguum infert, & non impediret quominus æger statim incederet, si cholera permitteret: nihilominus choleræ violentiam retundit, & si febris non evanuerit, ea auxiliis ordinariis est impugnanda: æger nutritur decocto & cremore oryzæ, in quo etiam, si febris adsit, multùm piperis additur; idem piper pulveratum capiti inspergitur; à phlebotomiâ abstinent, & cathartica mitiora tantum sedato morbo, & dimissâ febre adhibent.

Hæc methodus ita empyrica videbatur *Dellonio Medico*, ut eam initio contemneret; verùm multiplici eaque funestâ experientiâ didicit non aliâ methodo curari hunc morbum, adeòque in semetipso, & aliis ægris eam deinceps feliciter adhibuit.

8. *Cholera inflammatoria*, Amati Cent. V Cur. 28; De Meyserey Malad. des armées art. 496.

Ea est quæ enteritidi, ut in casu *Amati*, seu tumore phlegmonodeo intestinorum seu gastritide stipatur; in hac quantocius phlebotomia institui debet, non neglectis fomentis emollientibus, aqua pulli, emulsionibus.

9. *Cholera verminosa.* A.

Est ea quæ à materie verminosâ in primis viis latitante excitatur. Hujus exempla aliquot observavi in puerulis, apud quos materies illa verminosa eosdem ac venenum effectus edebat.

10. *Cholera arthritica. Cholera ab arthritide repulsâ*, ex quâ mortuus est Sydenham. A.

Ea est quæ à materie arthriticâ repressâ per artem, aut ob naturæ debilitatem retentâ exoritur.

11. *Cholera crapulosa*, de Meyserey Art. 498.

Ea est quæ à nimiâ ciborum & potulentorum ingurgitatione, vini potissimùm nimiâ potatione procedit, naturâ hanc sarcinam supra & infra cum impetu eliminante; hic verò affectus fugax est & salubris.

XVI. DIARRHŒA; *Cacatoria* Galeni Lib. IV. p. 790; *Rheuma gastros* Galeni in I Prognostic.; *Rheumatismus* Tralliani Lib. VIII cap. 7, Asclepiadis,

piadis ex Aureliano, *Defluxio* Cælii Aureliani Lib. III de morb. ac. cap. 22; *Catatropha*, *Diarriea* Gilberti Angli; *Alvi fluxus; ventris profluvium. Diarrhée; cours de ventre; bénéfice de ventre; flux de ventre; dévoiement.* Ægri *Diarrhoici*, *Foireux.*

Character. Recrementorum & excrementorum utplurimùm fluxiliorum frequens per anum dejectio morbosa, id est, constans & notabilis.

Differt à cœliacâ & lienteriâ ex eo quòd non excernantur cibaria, aut cruda, aut in chylum mutata, ut in quibusdam lienteriæ & cœliacæ speciebus, sed excrementitiæ, aut recrementitiæ materies. A tenesmo, quòd nisus ad egerendum non sint inanes. Ab hepatirrhœâ & dysenteriâ, quòd ejecta non sint cruentata. A melænâ, quòd non sint nigra.

Causa dejectionis cujusvis sufficiens est nisus facultatis expultricis major resistentiis oblatis ex parte fecum & sphincteris, valvularum, &c: sed quod hosce conatus excretorios determinat, est molestia quam materies mole, morâ, acredine, pondere, vel quomodocumque in intestinis excitant; rarò facultas à terrore ad agendum commovetur.

Materies morbifica est vel peregrina, ut venenum, medicamentum, vel humor in sanguine genitus ad intestinale colum delatus, ejusque tunicas molestans, ut in diarrhœis criticis, serosis, adiposis, seu colliquativis; vel succus biliosus, pancreaticus, similisve in cavum intestinorum delapsus; vel demùm feces corruptæ, vitiosæ, acres; in omni specie primò ingestorum reliquiæ egeruntur, deinde pro victûs ratione ejectiones cum hisce reliquiis commixtæ, vel puriores apparent, & prout bilis, serum, vel alter humor prædominium tenet, diarrhœa biliosa vel serosa nuncupatur; pulsus intermittens, observante *Solano Doctore Medico*, diarrhœam criticam præsagit.

1. *Diarrhœa stercorosa* River. *Diarrhœa à ventriculo & cibis corruptis.* Sennerti; *Diarrhœa stomachalis* Gaspar. Hoffmanni. *Fluxus cibalis* Sennerti; *Bénéfice de nature.*

Illa est quæ à crapulâ, vel indigestis alimentis utplurimùm à voracitate orta, sine febre, & cum euphoriâ unam aut alteram diem perseverat, ex quâ nedum vires imminuantur, functiones reparantur, fames prostrata resurgit; & cùm ob copiam chymi, vel chyli cæterum cocti, sed in venas lacteas non transmissi, excitetur, fluxus cibalis aut chylosus audit, licet excreta sint nequaquam alba, sed non stercoracea, liquidiora; qui voracius cibos digerunt, non satis masticant, aut qui sunt edentuli, imò etiam balbi, notante *Hippocrate*, huic morbo sunt obnoxii. Rheum, rhaponticum, syrupus de cichorio compositus in curâ primas tenent.

2. *Diarrhœa vulgaris; Diarrhœa à toto corpore sine febre* Sennerti. B.

Ea differt à stercorosâ quòd diuturnior, graviorque sit, atque cùm ab ingestis non possit suppeditari tota quanta evacuatur materies, ea ab intestinorum colatorio magnam partem excerni verosimile est, adeoque à toto corpore suppeditatur, id est, à sanguine qui per hanc viam depuratur; hujus itaque principium est uberior putridi serosique humoris excretio ex colatorio

inteſtinali, unde cum fecibus ea ratione dilutis evacuatur diarrhœæ formâ. Diæta tenuis, potus ex cruſtâ panis toſti in aquâ infusâ, & cathartica lenia, ſed adſtringentia præmittantur; dein diaſcordium, vel theriaca præſcribantur.

3. *Diarrhœa febrilis* Boerhaave *aphor.* 719; Sydenhami conſt. epid. cap. 4. pag. 31; Stahl. de febrib. pag. 64; *Diarrhœa à toto cum febre* Sennerti. A.

Ea eſt quæ ſynochum verſus finem comitatur; in febris quippe proceſſu, ubi malignum in ventriculo humorem nonnihil ſubegerit natura, & ad inteſtina amandaverit, illa ab acri humore ex hoc fonte, perpetim ſcaturiente, uſque adeò corroduntur, ut non poſſit non inſequi diarrhœa.

Cognoſcitur hæc ſpecies quòd initio febris æger in vomitum propenſus fuerit, nec tamen ei emeticum fuit præſcriptum.

Ab hac diarrhœâ æger, jam febre debilitatus, ulterius enervatur, eo tempore quo natura ſuis viribus magis indiget ad febrilem materiam, quæ ſanguinem inficit, corrigendam, & aliâ fortè viâ evacuandam, unde periculum.

Hanc ſpeciem non rarò comitantur, aut præcedunt nauſea, cardialgia, anxietas, jactatio, ſuſpiria luctuoſa, linguæ ſordities, nigredo, &c.

Curatur, præſcripto quantociùs emetico, ſi vires ſinant, & veſpere ſequenti paregorico leviter cardiaco; adſtringentia verò parum proſunt.

4. *Diarrhœa pituitoſa*; *Album alvi profluvium* Guill. Piſon. cap. 9. D.

Perſpirationi impeditæ, adeòque crudo & pituitoſo humori in inteſtinis excreto tribuitur apud Indos; ægrum magno dolore paulatim langueſcere facit, ſine febre eſt; omnia ætati, hiberno id eſt pluvio potiùs quàm æſtivo tempore, ad menſes, nonnunquam ad annos durat.

Curatio à clyſteribus abſtergentibus incipiat, ut ex melle paratis; corpus præparetur ſyrupis ſimilibus, dein ad ipecacuanham confugiendum, ſcilicet hujus radicis drachmæ duæ cum vel ſine oxymelite coquantur in aquæ unciis quatuor; per noctem maceretur decoctum, & ſumatur manè ſequenti; poſtridiè ſemel atque iterum pro re natâ, die ſecundâ, imò tertiâ, ejuſdem ipecacuanhæ jam coctæ decoctio ſumenda, tùm quòd ægri debiliores eam faciliùs ferant. Hæc *Guill. Piſo.*

5. *Diarrhœa carnoſa* Wolfgang. Wedelii Collect. Acad. Tom. 3. pag. 588, Peyeri de glandul. inteſtin. exercitat. 1. p. 2. C.

Ad dyſenteriam accedit hic morbus, aut potiùs ejus eſt ſequela.

6. *Diarrhœa varioloſa* Sydenhami pag. 97, 94, 83; *A miliari* Roncalli Medic. pag. 151. 153; *Rubeolas ſubſequens* Sydenh. pag. 122, Morton. pag. 28. A.

Ut ptyaliſmus adultis in variolâ confluente ſalutaris eſt & neceſſarius, ita in confluente variolâ apud infantes, ſeu impuberes diarrhœa ſalutaris eſt, licet non æquè conſtanter accedat, & in diſcretis variolis ſit inſalubris; in confluentibus etenim hac viâ apud infantes natura ſe viru varioloſo partim exonerat; aſt in diſcretâ non exſuperat illud virus, & tunc tantùm ſupervenit diarrhœa cùm à frigore ſuſcepto repercutiuntur puſtulæ, & materia morbifica retrocedit.

Malè

Malè locata imprudentium muliercularum opera in ſiſtendâ diarrhœâ, quæ infantibus variolâ confluenti affectis accidit, multa infantium millia letho dedit; ſecùs feliciter perſeverat ad finem morbi; è contra in diſcretâ variolâ diarrhœa ſuperveniens accidit, vel à repercuſſione per frigus externum, vel ob evacuationes indebitè factas, atque illis uſu cardiacorum, & regimine conformi opitulandum eſt, quæ tamen ultra non ſunt continuanda, quàm ſymptomata quæ ex hac repercuſſione proceſſerunt; aquæ itaque ſtillatitiæ & diaſcordium indicantur.

Diarrhœa autem non ſolet ita maturè infantes invadere, ac adultos ptyaliſmus. Quocumque autem temporis morbo ingruerit, niſi ante ſiſtatur per artem, ea ſolet ſingula morbi ſtadia decurrere: diarrhœa rubeolam non rarò excipit vel etiam ad plures ſeptimanas excurrit poſt morbi omniumque ejus ſymptomatum fugam, *Sydenham. pag. 121*, maximè ſi regimine calidiori morbilloſi uſi fuerint; hæc autem diarrhœa venæ ſectione non minùs ſanatur quàm peripneumonia, quæ ab eodem calido regimine quandoque infantes in rubeolæ ipſius decurſu aggreditur, cum puſtularum retropreſſione periculoſiſſimâ. *Sydenham. pag. 122.*

Si in variolâ diſcretâ ante eruptionem ſuperveniat diarrhœa, illa à ſaburrâ primarum viarum dependet atque catharticis, ut rheo, myrobalanis, dein verò abſorbentibus eſt impugnanda.

Factâ eruptione in diſcreta variolâ, diarrhœa eſt inſalubris, atque ope diaſcordii, theriacæ & abſorbentium eſt reprimenda, ſecus collaberentur puſtulæ, parcè tamen apud infantes narcotica ſunt præſcribenda.

7. *Diarrhœa acraſia*, *incontinence du ventre.* L.

Incontinentia alvi eſt non frequens, ſed intempeſtiva & involuntaria alvi depoſitio; qualis accidit pueris dormientibus vel etiam vigilantibus ſed invitis, aut ſui nimiùm negligentibus; hic pravus mos corrigitur minis, verberibus, curando ut alvum exonerent antequam lectum petant, cavendo ne nimium cibis ſe ingurgitent, ne cibis dyſpeptis utantur.

8. *Diarrhœa biliosa* Alex. Tralliani, Frider. Hoffmanni T. 2. pag. 165; *Cœliaca* Cælii Aureliani non Neotericorum. A.

Cognoſcitur ex flavedine biliosâ excretorum, torminibus & calore viſcerum, ſiti & ſiccitate oris, febre ſæpiùs adjunctâ, oris ſimul amarore, linguæ flavedine, cauſis calefacientibus prægreſſis, temperamento bilioſo, tempeſtate calidâ prægreſſâ.

Solvit ſæpè tertianam, tritæophyam aliaſque febres bilioſas, necnon amphimerinam catharrhalem benignam; potus optimus ex ſale prunellæ, ex nitro, aquis acidulis, ſedatâ febre; affinis eſt valde diarrhœæ cholerioidi, ſed non eſt inflammatoria.

9. *Diarrhœa arthritica* Muſgrave de arthritide anomalâ cap. 4; Sydenham p. 485; Baglivi p. 429. D.

Eſt illa quæ ſpontè arthriticis dolentibus ſuperveniens dolores & tumores pedum ſupprimit; vel quæ materiem arthriticam ad inteſtina divertens ſolitum arthritidis paroxyſmum prævertit; vel quæ demùm in

veteri arthritide, ob cruditates labefactato ventriculo, accidit. Hæc ultima est pessima, vino & stomachicis debellanda; quæ à catharticis oritur, ut hypercatharsis curanda, prior verò naturæ sæpiùs committenda est.

10. *Diarrhœa serosa* Car. Pison. de colluv. serof. *Diarrhœa cerebralis* Gordoni; *Diarrhœa aquosa* Frid. Hoffmanni Tom. 2. pag. 117; *lymphatica* Lambsma. C.

Illa species cognoscitur ex quantitate serosi laticis excreti, non oleosi & pinguis, ut in synthecticâ; est autem vel critica vel morbosa: critica si morbis cerebri, ut apoplexiæ serosæ, paralysi serosæ, aliisque similibus superveniat, si leucophlegmatiæ, asciti se adjungat, & priores morbos imminuat, modò tamen vires ægri adhuc sint vegetæ; insalubris est, si à materie acri intestina sollicitante & serum sanguinis solvente foveatur, qualem suppeditant cathartica hydragoga.

a *Diarrhœa urinosa*, Haller Physiol. Tom. II. p. 370.

Ea Ischuriæ supervenit: Vide *Transact. Philos. n. 337*; *Pechlini Obs. II. 51*; *Rhodii Cent. II. Obs. 90 & 84*; *Groeneveldt de tuto cantharidum usu p. 171.*

11. *Diarrhœa purulenta* Benedict. Sylvatic. cent. 2. obs. 86; Frider. Hoffmanni Tom. 2. pag. 174. obs. 3. C.

Illa sequitur suppurationem in mesenterio, periodicè recurrit, saniem purulentam, quandoque sanguinolentam fundit à quâ æger levatur.

12. *Diarrhœa Chiliensis*, Feuillée, obs. vol. 2.

Illa species sedem habet potissimum in intestino recto; Chiliensibus est endemica; principium ejus est recti inflammatio: signa sunt febris acuta, tensio podicis, dejectio frequens.

Curatur clysmatis ex decocto solani, quod officinali nostro affine est, scilicet solanum chenopodii folio, acinis luteis.

13. *Diarrhœa colliquativa* Riverii; *Synthexis* Dodon. pag. 102; *Fluxus colliquativus* Sennerti; *Diarrhœa atrophicorum* Junkeri; *Diarrhœa synthetica* Græcis: *Ægri Synthetici.* C.

Duplex est hujus varietas; vel enim exacerbantes malignas febres comitatur, ut amphimerinam malignam, & cum summâ virium prostratione, liquidissimas, nigricantes, fuscas & fœtidissimas, putres, oleosas, materies eliminat; unde citò emaciatur æger & exhauritur. Vel amphimerinam hecticam purulentamve ut phthisicam sibi habet adjunctam, & excrementa pinguedine fusâ, putri, liquidâ diluuntur ob summam acrimoniam ex qua liquatur totius corporis pinguedo, unde emaciatio, prostratio virium & mors inevitabilis. In dysenteria epidemicâ boum vidi sæpè materies ejectas velut oleo supra affuso obvolutas: unde hæc animalia citò emaciabantur.

14. *Diarrhœa verminosa*; *Diarrhœa à vermibus* Sennerti; *Larvæ conicæ in fecibus*, Journ. de Medec. Juin 1751 p. 340; *Vermiculi hexapodes*, ibid.

ibid. Janv. p. 33 à D. Bonté : non ſunt vermes qui hanc diarrhœam excitant.

Cognoſcitur ex ſignis verminum, lumbricorum, aliunde repetendis; potiſſimùm odore proprio anhelitûs in infantibus ablactatis, ex vermium dejectione, ex fecibus griſaceis, morſibus inteſtinorum; curatur catharticis pro ætate diverſis, modò vires ſinant, ſecùs abſorbentibus & anthelminticis.

15. *Diarrhœa à dentitione* Sennerti. Vide vomitum à dentitione. A.

Qui in dentitione diarrhœâ laborant infantes, ii minus convelli ſolent quàm quibus alvus eſt adſtricta; huic autem diarrhœæ ſæpè junguntur ſigna lumbricos deſignantia.

16. *Diarrhœa ab hypercatharſi.* Sennerti. A.

Ea eſt quam venenum catharticumve inopportunè aſſumptum excitat: Cathartica fortiora ſunt vel per ſe, ut colocynthis, ſcammonium, veratrum, eſula &c : vel reſpectivè ad eos quorum viſcera ſunt tenſa, ſicca, irritata, non ſufficienter remollita, etiamſi benè conſtitutis conveniant, ut jalappa, ſenna : atque ſic inopportunè præſcripta in venenum abeunt.

Illa præceps & torminoſa diarrhœa curatur aqua pulli, oleo amygdalarum, fomentis, & cùm vires ſunt nimis proſtratæ laudano, diaſcordio, non ſecus ac choleram curari diximus. Zeilanenſes ab uſu ſchini, cujus fructus *diævull* dicitur, huic ſpeciei ſunt obnoxii. *Flora Zeilan.*

17. *Diarrhœa choleriodes* Junckeri Tab. 135; Nenteri pag. 401. A.

Hanc magna tormina, dolores, & febris inflammatoria comitantur: huic anſam præbent apud puerperas iracundia, lochiorum ſuppreſſio, unde puerperæ huic obnoxiæ ſunt; potus verò frigidus, in his circumſtantiis lochia ſiſtens, morbo anſam præbet.

Curatur phlebotomiâ, clyſmatis laxantibus, potu oleoſo, diluente & anodynis.

18. *Diarrhœa adipoſa. Grasfondure* Gallis. *Moltengreaſe* Anglis. Haller Phyſiol. T. I p. 42. A.

Ex ſynochâ ab equitatione violentâ funditur adeps, & partim in venas reſorbetur, ubi copioſus cum ſanguine mixtus ipſi viſcoſitatem magnam concilians, partim in inteſtinorum cavum defluit, & feces quaſi butyro fuſo involvit; differt à colliquativâ quòd ſit ſine hecticâ.

Cuidam poſt ſectas mariſcas ſupervenit fluxus materiæ ſpermati ranarum ſimillimæ, quæ ad decem libras aſcendebat referente *Greiſelio*, *Collectio Academic. pag. 16. Tom. 3.*

19. *Diarrhœa lactentium. Dévoiement des enfans de lait.* L.

Eſt dejectio pluries in die repetita & liquidior quàm ſolemne eſt lactentibus, ut quinquies, ſexies, octies in die; procedit ab apepſiâ, ſi excrementa ſint fruſtis alimentorum mixta, ut pultis, carnis, fructûs, cupediarum &c : ſi ſint chyloſa, griſacea, caſeoſa, lactea, grumoſa;

maximè si nutrix lactis inopiam pultibus solidisve, cibis maturiùs exhibitis, vindicet.

Quomodo differat à diarrhœâ dentitionis, signis propriis dentitioni definiendum est; maximè secum virore, gingivarum pruritu, calore, dolore hæc ultima species dignoscitur.

Curatur sublatis principiis, suppressis pultibus, cupediis, cibis solidis; clysmata ex aquâ præmittantur; purgetur infans syrupo de cichorio cum rheo alternis diebus, hujus syrupi uncia una pro dosi est, dein absorbentia & stomachica adhibeantur, ut confectio hyacinthina, oculi cancrorum, corallia præparata.

20. *Diarrhœa febricosa* Mortoni Pyretol. pag. 75, 80, 135. A.

Est species pendens à veneno febrium intermittentium latente quæ ideò ope kinkinæ curanda est.

21. *Diarrhœa pleuriticorum* Sydenham. pag. 99; Baglivi pag. 37. A.

Fluxus alvi in pleuritide sunt perniciosi, quo in casu bolum sequentem præscribit *Baglivus*, scilicet requiei Nicolai & stibii diaphoretici scrupulum unum; fluxuque sedato, si opus sit, phlebotomia imperatur; ideò diarrhœa nocet pleuriticis, quia tùm sudoris, tùm anacatharseos materiem ad intestina divertit & sic naturæ conatus criticos turbat.

XVII. Cœliaca; *Cœliacos pathos* Aretæi; *Ventriculosa passio* Cælii Aureliani Lib. IV; *Passio cœliaca* Recentiorum; *Passion cœliaque. Cœliacus affectus* Celsi videtur colica periodynia ventriculi; adeoque à cœliaca recentiorum diversissimus; *Ægri cœliaci* Græcis.

Hujus character obscurus est, nisi cum neotericis ex albedine dejectionum desumatur, quod indicavit *Aretæus*.

1. *Cœliaca chylosa* Aretæi; *Diarrhœa chymosa*, Tralles de opio.

Est profluvium liquidi alimenti inconcocti chronicum, cœliacus morbus dictum; in hoc propter debilitatem virtutis digestivæ, alimentum semicoctum relinquitur, in pravum mutatur & colore & odore, & consistentiâ; albus est enim bile privatus color; olida excernuntur & lutulenta; strident intestina, flatus erumpunt asperi, dolor ventriculi gravis est, punctiones referens, debilis & macilentus æger redditur; longissimum, periodicum & difficulter curabile vitium. *Aretæus*.

Nullus est inter Neotericos qui hunc morbum ritè observasse videatur: bile deficiente excrementa quidem albescunt, sed alvus adstringitur, ut in aurigine.

2. *Cœliaca purulenta*, *puris profluvium* Lambsma flux. ventris cap. 7; *Hæmorrhois alba* Reiselii Collect. Acad. Tom. III. p. 15. C.

Coxæ apostema neglectum tribus alvi dejectionibus unâ nocte evanuit: *Miscell. Natur. Curios. Decad.* 2. *p.* 82. Abscessûs cubiti pus jam maturum fluxu ventris effudit: *van Swieten comm. tom.* 1. *pag.* 706.

Differt à diarrhœâ colliquativâ colore & periculo; cœliaca enim purulenta salubris est sæpiùs, diarrhœa colliquativa lethalis. Pus quandoque ex pectoris abscef-

abſceſſibus, alias ex abſceſſu ventriculi, meſenſerii, inteſtinorum, uteri procedit. *Vide Meibomium de abſceſſibus.*

Pleuritidis pus per alvum expurgari vidit *Bartholinus Epiſt. cap.* 4. *epiſtol.* 87; *Septalius animadv. lib.* 6. *par.* 127; *Valeriola lib.* 4 *obſ.* 10. idque non infeliciter; vix autem niſi à prægreſſis dignoſcitur pus alvo excretum à muco puriformi: Sanatur terebenthinæ uſu.

3. *Cœliaca mucoſa; Fluxus alvi puriformis*, Lambſma fluxus ventris cap. 7. pag. 87; *Mucoſa dejectio pro pure habita*, Fernel. Pathol. 6. cap. 10. *Mucoſa diarrhœa puriformis & torminoſa* Freind Hiſt. Med.; *febre etiam comite*, van Swieten comm. tom. 1. pag. 707. C.

4. *Cœliaca lactea*, Hoffmann. diſquiſit. anat. pathol. pag. 212; Smellie Mydvifri pag. 420; Jul. Offray Eſſai de pratique n. 28. de lacte lochiali.

XVIII. LIENTERIA; *Leienteria* Græcis; *Laxitas inteſtinorum* Celſi lib. 4; *Lienterie. Ægri Lienterici.*

Character. Alimenta parum aut vix mutata per alvum ejiciuntur & ſimul ſtatim à deglutitione vel parvâ interpoſitâ morâ dejectio excitatur.

Lienteria videtur diarrhœæ ſpecies, vel gradus, non verò genus diſtinctum, aut ad ſummum, ut notat *Paulus Ægineta*, cœliacâ non niſi gradu differt. Mirum eſt Antiquos nullam aliam ejus cauſam agnoviſſe quàm lubricam & lævem inteſtinorum ſuperficiem, quaſi alimenta proprio pondere inteſtinorum anfractus poſſent ſuperare, nec vi truſivâ indigerent ut foras pellerentur.

Sublimatum corroſivum ad drachmam unam aſſumptum ab homine eſcharram nigram abſtulit ab inteſtinis, nec valvulas delevit: fictitiam eſſe hanc in lienteriâ deletionem puto, ut & cicatricem orificia ſecretoriorum obturantem, quam dyſenteriæ ſuccedere quidam putant: ut manus & digiti nucleum argillamve lubricam exprimunt, ita maſſam excrementitiam emollitam ejiciunt inteſtina, velociùs quidem in ratione lubricitatis & fluxilitatis maſſæ, nec non velocitatis contractionis, adeoque eorum irritabilitatis.

1. *Lienteria ex ulcere ventriculi.* Foreſti l. 22. obſ. 30. C.

In hac ventriculus ab ingeſtis irritatus ea continuò per pylorum in inteſtina expellit, hæc verò facilè irritabilia propellunt ulteriùs. Hæc ſpecies fuit curata abſtergendo ulcus per aquam mulſam, decoctum hordei, dein conſolidando cum decocto radicis ſymphyti, terrâ Lemniâ &c.

2. *Lienteria ſpontanea; Lienteria primaria; Lienteria ex irritatione ſtomachi* Gabelchoveri Cent. 2. obſ. 41.

Similem vidi in puerulo trimo, qui excrementa liquida omninò ſumma cum celeritate poſt aſſumptum juſculum ejiciebat; ex ſiti, calore, & ſenſibilitate ventriculi inducebar ad præſcribendas aquas acidulas Aleſienſes, quibus ſanatus eſt. *Gabelchoverus* per ſerum lactis aliaque temperantia ægrum ſuum ſanavit. *Hecquetus* verò in hoc caſu narcotica ut theriacam recentem præſcribit.

3. *Lienteria scorbutica* Barbetiæ *Praxis*, Ettmuller. de expulsione læsa. C. Hanc inducit irritatio facta stomacho à succo gingivarum sanioso, fœtido, ventriculum molestante, concurrente laxitate pylori, & dilutione pastæ chymaceæ, uberique seri intestinalis secretione: præmissis levibus catharticis ex cassiâ, tamarindis, lacticinia cum absorbentibus ut cretâ, terrâ lemniâ, conveniunt.

4. *Lienteria aphthosa; Diarrhœa ab aphthis*, Tralles de opio. C.

Ab aphthis non solum os, sed etiam ventriculum inficientibus & ad expulsionem sollicitantibus oritur.

5. *Lienteria secundaria* Hippocratis. C.

Ea est quæ longam dysenteriam, diarrhœamve subsequitur; alimenta cùm deglutiuntur borborygmum edunt, quasi, ut aiunt ægri, in puteum delaberentur; citò verò post excrementa liquida serosa foras ejiciuntur; ægri transfluentes materies non percipiunt, sive debilitate obruti non attendant, sive sphinctere ani laxato, non advertant.

XIX. Tenesmus; *Teinesmos* Græcis, à *teino*, tendo; *Tenasmo* Gordoni & Gilberti; *Tinesmus* & *tenesmus* Nicol. Pisonis; *Dendruipleed* Batavis; *Perse* Indis; Gallis *envie d'aller*, *épreinte*, *tenesme*.

Character. Ejectio mucosa pauca, cum magna egerendi, eaque assiduâ cupiditate, conatuque ipsi proportionali.

Principium est irritatio continua intestini recti.

1. *Tenesmus spontaneus* Hippocrat. de affectibus; *Tenesmus biliosus* Bianchi histor. hepatis; *A pituitâ falsâ* Rondeletii; *Ab acidâ* Ettmuller. B.

Pendet à materia acri, biliosâ, vel in podicis glandulis à sanguine secretâ, vel à canali intestinali huc delatâ, podicemque irritante, inflammante.

Hoc symptoma dysenteriæ ferè constanter assidet, imò post usum catharticorum tum fortium, tum aquarum mineralium quæ frequentem dejectionem proritant, inducitur.

Stipatur autem ineffabili & molestissimâ desidendi cupiditate; quid paucum, mucosum, biliosum, quandoque subcruentum summâ vi excernitur, quo elapso dolor cupiditatem sequitur, eâ tamen multò tolerabilior. Hìc, ait *Hippocrates*, alvum madefacere, pinguibus illinire ac lævigare convenit, quæ intùs sunt lenibus catharticis subducere, calidâ corpus lavare, &c.

Prosunt clysmata ex oleosis, decoctis omasorum, lacte, butyro insulso; intùs diluentia, laxantia, cassia, tamarindi, & noctu narcotica.

2 *Tenesmus à calculo vesicæ* Bonet. *A dysuria* Bonet. Sepulchret. obs. 30. *A vesicularum seminalium phlegmone* Car. Pison. C.

Inflammato vesicæ collo, sphincter ani phlogosi afficitur, inde tenesmus calculosos molestans usquequo calculus extractus sit. Sedatur semicupiis, sapone intùs sumpto singulis diebus ad drachmas duas, narcoticis.

3. *Tenesmus Indicus* La Mettrie, Institution. Medic. n°. 109. *Perse* vulgò. An *bicho* Brasilensium?

Tenes-

Tenesmus ille chronicus est, Indis familiaris.

4. *Tenesmus ab ascaridibus* Sennerti. L.

Ascaris est reptile teres fusiforme seu utrimque acuminatum, anum habens in medio ventre, annulis distinctum, album; habitat in extremo podice. Numerosæ ascarides cum fecibus sæpè excernuntur. Tenesmus ille pruriginem inducit in podice horis potissimum vespertinis in lecto; flatibus & fecibus emissis sedatur, sed singulis diebus revertitur.

Curatur oleo rutæ, unguento mercuriali in anum immissis. Intùs verò prosunt anthelmintica, cathartica, decoctum radicis filicis maris. Equi in podice gerunt alterum etiam insectum, sed diepterum, quod est *œstrus ani equorum* Faun. Suec. n°. 1028. illa insecta ano insident instar hæmorrhoidum cœcarum.

5. *Tenesmus hæmorrhoidalis* Nenter. Tab. 114. L.

A mariscis quandoque irritatur podex, potissimùm si internæ sint, & datur sensus molestus quasi nuclei persicæ ano intrusi. Hic est tenesmus quem experiuntur quandoque gravidæ, qui ipsis funestus est, si vehemens, nam abortum inducit.

Curatur auxiliis generalibus, phlebotomiâ, diluentibus; topica verò sunt fomentum ex lacte, vitellis ovorum, decocto florum meliloti, sambuci, chamæmeli, croco.

6. *Tenesmus ulcerosus* Boneti Polyalthæa; *Tenesmus legitimus* Nicol. Pisonis de morbis cognoscendis l. 3. C.

Veteres contendunt verùm tenesmum fieri ab exulceratione podicis, cæteros nothos appellant, verùm non satis adhucdum constat ab ulcere quemquam excitari tenesmum. Vidi pluries fistulas ani sine tenesmo; mucus expressus pro pure forsan imposuit. *Vide* curam apud *Pisonem*.

7. *Tenesmus à carcinomate* Bonet. Sepulchret. obs. 30. titulo 4. C.

Carcinoma inter vesicam & rectum hanc speciem excitavit ab acri ichore rectum vellicante.

8. *Tenesmus dysentericus* Sennerti, Boneti Sepulchret. obs. 30. tom. 1.

Ille tenesmus est symptoma dysenteriæ assiduum & præterea sine dysenteriâ comitem habet ejus principium, scilicet intestinorum tenuium phlogosim, ut notat *Bonet. obs.* 30.

9. *Tenesmus à Scybalis; Constipatio; la constipation.* L.

Qui lacte pro omni alimento vescuntur, crassa, albida, & dura quandoque scybala in recti marsupio colligunt, ad quæ ejicienda superveniunt conatus tenesmodes cum cupiditate ita urgenti ut nisi citò feratur auxilium in syncopem delabantur. Chirurgus digitos oleo unctos intrudit in podicem, imò quandoque forcipes quibus dura hæc scybala diffringat & foras extrahat; parturitioni similis est hæc dejectio; cæterum alvi constipatio quæ non nocet, nec molestat, inter morbos non est magis referenda quàm suppressio sudoris aut muci narium, seu mundities.

Ægra quædam per quatuor menses nec mingebat, nec alvum exonerabat, nec sudabat; frustrà præscriptis sero lactis, jusculis diluentibus, oleosis, de-

mum ea sanata est balneo frigido per octo dies iterato ex suasu *Clariss. D. Chaptal* D. M. M. qui eas suppressiones auctæ nimium diaphoresi insensibili tribuebat.

10. *Tenesmus orientalis ; Ulcus & inflammatio ani* Guill. Pison. *cap. 14 ; Teico araiba* Brasiliensis : *Bitios* Angolensium ; *Doenca de Richo* sive *Bicho del culo* Lusitanis.

In Angolâ aliisque fervidis plagis antiquitus viguit, deinceps in Brasiliam serpsit. Vel dysenteriam malè curatam sequitur, vel est primarius; iste incipit à dolore quandoque pruriente, dein intenso, atroci, cum constipatione ita ut feces induratæ non nisi cum summo cruciatu egerantur, imò non egeruntur ; hinc febres, vigiliæ, lassitudines, nausea, capitis imprimis dolor & ardor. Quandoque verò initio latet sub spontaneâ lassitudine, capitis & membrorum doloribus, insomniis, inappetentiâ, caliditate corporis, pulsu celeri & inæquali & tantùm aliquo pruritu ani aut inani alvum exonerandi desiderio ; hinc fit ut in omni intestinorum affectu Medici de ani statu percunctentur, & Empirici visu & tactu, imò limonum affrictu has partes tentant & explorant. Differt à mariscis gravi capitis dolore, nec non quod ani ostium latè hiet, & quod sæpè mortem & quidem confestim adferat. Anus latè diductus cloacæ instar livido & plumbeo colore squalet, dein sanguis, pus egeruntur, quandoque cum vermiculis. Demùm est incendium & corruptio ani cum ulcere depascente sine vel cum sanguinis fluxu dolorifico, tempore imprimis æstivo grassante.

Prævertitur refrigerantibus, antisepticis, clysmatis, inunctionibus, lavacris, balneis, subfumigiis perpetuò insistendum ; phlebotomiæ non negligantur ; si vires non sinant, tunc cucurbitulæ infra dorsum affigantur, clysteres consolidantes adstringentes qui narcotica recipiant ; dein usurpetur dilutum ex cerusâ, aquâ rosarum, saccharo rubro, ovi albumine, lacte & opio concinnandum, quod ope lintei in anum profundè immittatur ; si verò pars attactum reformidet, suffimenta emollientia & siccantia instituantur ; victus sit refrigerans & roborans ; irritantia cane & angue pejus declinanda ; si vermiculi à putredine orti appareant in parte affectâ, ii oppugnandi unguento quod pulverem amarum & cinerem tabaci admittat.

Nihil autem frequentius est vermibus apud Brasilianos ; illi ob calorem in ulceribus omnibus generantur ; illi non solum ano & intestinis sunt familiares, sed in ventriculo, folliculo fellis, utero, quin in ipso corde eos invenit *Piso* : qui cardialgias, deliquia animi, palpitationes, dentium stridores & horrores nocturnos inferunt, illis medentur vermifuga, potissimum syrupus tabaci, citrea, & aurantia, &c.

Apud Angolenses viget idem ferè tenesmus, eo discrimine, ut ferunt, quòd stipetur alto mœrore, magnâ cephalalgiâ, astheniâ crurum cum acribus doloribus, oculorum tantâ intumescentiâ ut exorbitare videantur ; huic morbo sæpè succedit Beriberia.

Frequens est apùd Lusitanos Brasilii incolas tenesmus magnâ podicis, rectique inflammatione stipatus, cum cephalalgiâ, torminibus & cupiditate desidendi,

dendi, magno podicis ardore & sæpius febre, inde si negligatur morbus, ulcera podicis vermibus scatentia formantur. Prophylaxis exigit ut podex sæpius aquâ eluatur.

Therapeia. Pluries in die vapor decocti limonum cum pauxillo salis marini est podice excipiendus, pessaria ex frustulis limonum in anum immittenda; initio hoc remedium sæpiùs sufficit.

Si ulcus adsit, pulvis pyrius in aquâ rosarum vel plantaginis diluatur, & linteum hac aquâ madidum podici applicetur, præmisso vapore ex decocto limonum.

A phlebotomiâ abstinendum est, licet febris adsit, sufficit clysmata initio anodyna & in fine detersiva adhibere. *Vide* Dellonium Voyage aux Indes Orientales.

ORDO TERTIUS.

Serifluxus.

Hoc nomine comprehensos volo fluxus quosvis nec cruentos nec alvinos, sed vel mucosos, vel urinosos, purulentos, lacteos, aquosos, lymphaticos: horum alii ex cutaneo, colo ut ephidrosis; alii ex naribus, ut coryza, phlegmatorrhagia; alii ex oculis, ut epiphora; quidam ex ore, ut ptyalismus; ex pectore, ut anacatharsis; ex genitalibus, ut leucorrhœa, gonorrhœa, enuresis, diabetes oriuntur, quem ordinem sequi mihi visum est.

Horum maxima pars vi retentrici imminutæ debet adscribi, quippe ad hos fluxus producendos vis expultrix consueta major non requiritur, sed tantùm respectivè major ob resistentiæ imminutionem absolutam. In hoc verò minùs rectè sentiebant Methodici, & errant etiam plures Neoterici qui omnes effluxus laxitati sphincterum vel vasorum ruptioni, rosioni, debilitati adscribunt, cùm plurimi sint ad quos conatus veluti tenesmodes requirantur, adeoque vis expellens consuetâ intensior.

Nec minùs à vero aberrant qui pro horum morborum principio semper colluviem serosam, lympham exundantem assignant, cùm tamen ex seri effluxu ad ejus in sanguine exundantiam non valeat consequentia: senes mucum, pituitam frequenter à faucibus, naribusve ejiciunt; eos phlegmaticos esse, seu humido scatere si concludas, alter pari jure eos sero expurgatos & exsuccos esse pronunciabit: certè in causa morborum genericâ ratiocinii severitas est observanda, cùm error in classe admissus toties multiplicetur quot sunt genera, species, & individua. Si quis pro causâ fluxûs in genere vasorum solutionem v. g. admittat, cùm nihil possit esse sine suâ causâ, nec possit deesse positâ suâ causâ, necessariò sequitur nullum posse dari effluxum per vasa integra, scilicet per oscula excretoria vasorum; neganda sunt saltem

talia dari in vaſorum ſyſtemate oſcula, quod quantum repugnet quotidianæ autopſiæ nemo non videt. Si laxitati ſphincteris ani, valvularum inteſtinalium, ſuperficiei lævitati tribuendus ſit tanquam cauſæ ſuæ omnis alvi fluxus, ut credebant plurimi, ſequeretur in omni alvi fluxu curando convenire adſtringentia & roborantia, quod quàm periculoſum foret in dyſentericis, inflammatoriis, teneſmodeis quiſque paululum cordatus perſpicit.

Sint duæ veſicæ, una major, altera verò minor, ſed ſibi ſimiles quoad figuram, elaſticitatem, eodemque fluido repletæ, ita conſtructæ ut fluidum ſuum per ureteres admittant & per urethram emittant: ſi utraque compreſſa vel contracta fuerit, quantitas effluxura ex unâ reſpectu alterius erit neceſſariò in ratione amplitudinis orificii emiſſarii & velocitatis fluidi intra emiſſarium conjunctim, quandiu ſufficiens erit admiſſio liquidi ad fluxum continuandum.

Quantitas itaque ex minori effluens poteſt eſſe æqualis quantitati effluenti è majori, etiamſi emiſſarium duplo, triplo minus fuerit, tùm quia velocitas, tùm quia duratio effluxûs tantumdem major eſt, ergo à quantitate effluxûs ad orificiorum magnitudinem nulla datur conſequentia, niſi velocitatum reſpectus habeatur.

Velocitas cujuſvis liquidi eſt ut radix facultatis ſeu potentiæ illud prementis, aut quovis modo exprimentis, norunt aquileges; quæcumque ſit potentia veſicam comprimens, conſtringens, ſive muſcularis veſicæ inhærens, ſive gravitatis ipſius fluidi, ſive expanſiva, ſive à pondere ambiente, ut dupla, triplave velocitas fluido impertiatur quadruplo noncuplo major requiritur potentia, nullâ habitâ orificii emiſſarii ratione, ita ut ſi pondere quadruplo prematur veſica, ſive majus, ſive minus fuerit ejus emiſſarium, velocitas effluxûs ſit duplo major; ergo à velocitate fluidi ad magnitudinem emiſſarii non valet conſequentia contra quam ſentiunt hydraulices ignari.

Quoniam poſſibile eſt ut veſica quæ duplo, triplo majorem continet fluidi molem, nec emiſſarium majus, nec potentiam comprimentem majorem habeat, adeòque non majorem in fluido exeunte velocitatem; fieri poteſt ut major ſit quantitas ſeu plethora fluidi, & tamen non major ſit, imò minor effluxus, ergo à plethora ad effluxum majorem non valet conſequentia: errant ergo qui plethoram pro cauſâ cujuſvis effluxûs in genere aſſignant.

In fluxibus intermittentibus, quantitas effluens intra datum tempus eſt proportionalis & numero recurſuum effluxûs, & durationi ſingulorum recurſuum, ſi cætera ſint paria, adeoque exiguus licet ſit effluxus intra minutum, ſi tamen pluries in die, vel in menſe recurrat, & per plura minuta vel per plures horas quilibet recurſus perſeveret, major fieri poteſt fluidi jactura quàm per uberiorem qui rariùs revertitur & minori tempore deſinit.

Facultas vitalis docente experientia collabitur, cùm vaſa eo uſque deplentur ut eorum parietes flacceſcant, ita ut cùm neceſſaria ad ſanitatem & robur detrahitur ſanguinis copia, quò plus detrahitur ſanguinis, eò majus vitæ immineat periculum.

Ex

Ex uberiori ſive lymphæ ſive cruoris effluxu vaſa flacceſcere certum eſt, adeoque facultatem vitalem minorem evadere conſequens eſt, hinc fit ut ex hæmorrhagiis, diarrhœis aliiſque effluxibus, in homine non plethorico accidentibus, robur omnium facultatum à vi vitali pendentium imminuatur.

Rubet facies quatenus cruor ſufficienti vi pellitur à corde in cutanea vaſa, ſuperatis eorum vaſculorum reſiſtentiis, ſuperatâ earum vi elaſticâ, quâ continuò conſtringerentur, ni obſtaret vis immiſſi cruoris: ergo imminutâ à ſanguinis aut ſeri effluxibus immodicis facultate contractivâ cordis, pallore ſuffundetur facies.

Calor reſpondet particularum ignearum extricationi & actioni, illæ verò extricantur & agunt à vi circulationem promovente & vaſorum cum fluidis attritum excitante, ſi itaque à fluxibus immodicis vis cordis imminuatur, calor in partibus potiſſimùm extremis debet decreſcere, ſeu frigeſcent extrema.

Cùm robur ſeu potentia motrix in homine imminuitur, mutatur conſueta virium diſtributio, & ad organa vitæ minus neceſſaria, minor, ad cor verò & pulmones movendos major diſtribuitur virium quantitas, urgentiori etenim eſt occurrendum; hoc cernimus fieri in febrilibus morbis, artus enim multò magis debilitantur quàm organa vitalia.

Simile quid in profuſis ſanguinis fluxibus obſervamus, in quibus cùm ad eam debilitatem artus deveniunt ut è loco vix moveri queant, interea non tanto gradu debilitatur, pulſus imò pulſationes paulò frequentiores evadunt aliquando, & ſic quod ipſis deficit ex parte plenitudinis, aliquatenus ex parte velocitatis compenſatur.

Pulſum itaque in longis effluxibus minorem, mollioremque evadere, ſimulque ſolito frequentiorem, malum eſt ſignum; quippe quod indicat facultatem vitalem in anguſto eſſe & vitæ periculum imminere.

Qui robore gaudent nec moralibus periculis perturbantur, illi omnes ſuas actiones conſtantiùs, & æquabiliùs exercent; qui verò debiles ſunt, aut in periculo verſantes animo perturbantur, non niſi tremulos & inæquales motus exerunt; hinc patet ratio cur hominibus, quorum facultas vitalis à profuſis fluxibus eſt valdè imminuta, & mens terrore percuſſa, pulſationes ſint inæquales, intermittentes, pejus eſt ſi mente non conſtent.

A mœrore digeſtionem languere, vitiari ingeſta non ſatis citò digeſta, omnibus notum eſt: verùm in longis ægritudinibus mœror mentem occupat, cùm vires vitales fatiſcunt, & periculum vitæ imminet, maximè ſi elaſticitas ſolidorum labaſcat; non mirum eſt itaque ſi in morbis evacuatoriis, potiſſimùm chronicis, digeſtiones vitientur & ſtomachi functiones, ut fames, langueant, unde mala plurima ſubſequuntur.

Omnis effluxus pendet à vi fluidum exprimente majori quàm eſt fluidi & ſphincterum illud retinentium reſiſtentia; quam propoſitionem mechanices principiis adeò congruam noverant veteres Medicinæ Patres & contemnunt Neoterici. In effluxibus activis, quales ſunt plurimi, vis expellens ſo-

lito

lito major eſt, nec poteſt diutiùs exerceri, quin ſphincteres elongentur, ſeu quin fibræ circulares vaſorum diutiùs elongatæ & diſtenſæ retineantur: atqui docet experientia chordas fidium quæ diutius extenſæ retinentur, non ita citò, nec unquam deinceps etiamſi ſibi relictæ priſtinam brevitatem recuperare, quod accidiſſet ſi brevi tempore tantùm diſtractæ fuiſſent, ergo in longis fluxibus vires retentrices & contractivas ſphincterum, fibrarumque circularium imminui conſequens eſt.

Imminuto fibrarum circularium robore, orificia ab eadem vi applicata magis hiare debent, adeoque eâdem vi expultrice applicatâ major debet, cæteris paribus, aut facilior fieri effluxus: hinc fit ut poſt longas dyſenterias, alvus laxa evadat, ut poſt longas dyſurias vix poſſit contineri urina, ut poſt multos partus diductâ vaginâ uterus prolabatur, poſt longam diarrhœam rectum inteſtinum puerulis procidat &c. Non mirum itaque ſi ſuperatis morbis evacuatoriis acutis, roborantia, tonica, adſtringentia, quæ tonum augeant, reſtituant, ſunt neceſſaria, licet in acuti morbi vigore fuiſſent noxia.

In morbis evacuatoriis acutis vis expultrix eſt ut plurimum abſolutè major quàm in ſanitate, quia facultas eſt irritata à mole aut acrimoniâ materiæ morbificæ, adeòque requiruntur laxantia, lenientia, anodyna & evacuantia, quæ vires nimis auctas minuant, & materiem morbificam eliminent: verùm in chronicis & paſſivis fluxibus vis retentrix ſeu ſolidorum elaſticitas eſt imminuta, robur vitale deficit, adeoque tonica, adſtringentia, roborantia indicantur, & quoniam facultati vitali periclitanti ante omnia ſuccurrendum eſt, analeptica, reſtaurantia, cardiaca ſunt in uſum vocanda, fluidis effœtis, vappidis, nimium aquoſis ſua activitas, ſpirituaſcentia, ut aiunt, nativaque reſtituenda viſcoſitas, & ſemper ea ſunt eligenda quæ cæteris paribus vim digeſtivam minorem exigunt, ut digerantur, ſeu quæ ſunt coctu faciliora, guſtui & ventriculo gratiora, atque materiæ morbificæ corrigendæ ſimul aptiora.

Sit homo v. g. diarrhœâ ſeroſâ exhauſtus, ea debent eligi cathartica quæ minori virium diſpendio inteſtina expurgant, ut mitia; ſed ſimul ea anteferri quæ ventriculo & inteſtinis robur conciliant, ut ſubadſtringentia, quæque ventriculum non ſubvertant, ſed ipſi quàm minimè fieri poſſit diſpliceant, aut eorum ſapor ingratus, admixtis ſtomachicis jucundis debet emendari, & eorum finitâ operatione ſedantia, cardiaca, abſorbentia & ſtomachica debent in uſum advocari.

Rheum v. g., rhaponticum, myrobalani ſunt mitia ſimul & adſtringentia, nec non ventriculum roborant, ſerum acre abſorbent; aquæ thermales ſulphureæ fibras laxas roborant, ſerum vitioſum eluunt, expurgant, & vires corporis non infringunt.

Diaſcordium, pilulæ de cynogloſſo fluxus compeſcunt, adſtringunt; terra catechu, cinnamomum, caſſia lignea, nux moſchata toſta, conſervæ roſarum, ſyrupo cydoniorum admixta palato arrident, ſtomachum roborant

roborant & simul adstringunt, adeoque cæteris paribus sunt aliis anteponenda.

Decoctum cornu cervi, gelatinæ aromatibus conditæ, decoctum album Sydenhami, succum nutritium, purum, viscidulum, sine labore stomachi sanguini suppeditant, ergo exhaustis conveniunt.

Lacticinia, præmissis catharticis, & diluentibus, acrimoniam fluidorum temperant, coctu facilia sunt, siccitati medentur, viscíditatem fluidis dissolutis restituunt; ergo ubi dissolutio alkalescens, siccitas, amphimerina hectica, purulenta, lues scorbutica, fluxum fovent, ea cæteris præstant.

XX. EPHIDROSIS; *Ydros; Ephidrosis* Hippocrati; *Sudor morbosus*; aut rectius *Sudatio morbosa; Sueur.*

Consultius est alio nomine indigitare evacuationem, aut actionem sanam; alio verò morbosam, quàm sub eodem confundere.

Sudor est fluidum cujus ephidrosis est evacuatio; ephidrosis est ad sudorem quod diarrhœa ad feces, & sudatio ad ephidrosim, quod dejectio ad diarrhœam.

Character. Ephidrosis est sudatio tum quantitate, tum qualitate, tum intempestivitate notabilis, seu morbosa sudoris evacuatio.

Eamdem esse perspirabilis halitus, & sudoris materiem verosimillimum est; sudor ab halitu illo discrepat, ex eo quod conspicui fluidi, non vaporis formâ, eliminetur è cute; halitus verò perspirabilis quantitas est singulis diebus intra sanitatem dimidia ferè assumptorum alimentorum pars; vir mediæ staturæ & ætatis 146 libras ponderans, in cibo vel potu intra viginti quatuor horas assumens circiter quinquaginta sex uncias, duplò uberiùs prandens quàm cœnans, intra id tempus circiter viginti octo uncias perspirat, scilicet duodecim circiter per trientem qui somno impenditur, & sexdecim per duos trientes, qui vigiliæ; à sudore magis imminui pondus corporis quàm à solâ perspiratione certum est ex experimentis Gorterianis.

Sudatio est proportionalis *quantitati* materiæ perspirabilis in sanguine contentæ, *velocitati* quâ secernitur, & cutanei coli *calori*, aut laxitati; quæ à velocitate sanguinis adauctâ crescit ephidrosis, est activa; quæ à cutis laxitate & seri abundantiâ fit, est passiva; visa sunt cadavera per aliquod tempus sudorem fundere, eumque frigidum.

Sudor frigidus ubertatem seri perspirabilis, cutisque laxitatem designat; calidus, sanguinis velocitatem & serositatem simul.

1. *Ephidrosis spontanea; Sudor apyretos spontè perseverans.*

Ter vel quater observavi homines qui sine causâ evidenti, sine febre, sudoribus, potissimum nocturnis, per menses diffluebat, unde macies, debilitas, inappetentia. Curatur catharticis, acidulis, lacte; sed diu resistere consuevit apud pueros.

2. *Ephidrosis scorbutica* Sennert. de signis scorbuti.

Sudor copiosus scorbuticis etiam mediâ hieme sub levissimis tegumentis erumpit, & cùm anxietates simul eos affligere soleant, non cessant illæ, nisi vapores illi pravi per sudores discutiantur; sequitur autem plerumque hos copiosos sudores atrophia.

3. *Ephidrosis febrilis* Boerhaave aphorism. 715; *Sudor febrilis; critica* Hippocr. Sect. IV. aph. 36 ad 62.

Sudor vel est insalubris, vel salubris. Salubris peractâ materiæ febrilis coctione supervenit cum euphoriâ & virium redintegratione; is nunquam initio febris accidit, nec paucus est, nec profusissimus, aut diutiùs repetens.

Insalubris est tùm qui calidus initio accidit, tùm qui in decursu morbi partialis tantum est, ut circa caput, pectus, tùm quocumque tempore superveniens, si frigidus fuerit.

Post febres exacerbantes malignas quandoque æger in sudores delabitur, à quibus debilitatur, & illi cohibentur, monente *Sydenham*, si æger lecto non continuò affixus maneat, sed identidem lecto insideat, vel exsurgat; ast si vires & fames vigeant, hi sudores optimi sunt, licet fœtidi; memini me sudorem moschatum per mensem exhalasse post amphimerinam malignam; simulque salubri boulimo detentum intra hoc tempus vires & corpulentiam amissam recuperasse.

Utilius nihil est ad prohibendos sudores quàm tegumenta detrahere, è lecto surgere, aërem frigidiusculum admittere, potu nitrato, emulsionato, frigido amissum reparare.

Vide *Ephemeram sudatoriam* 1ª. *Classe. Hemitritæum*, *ibidem*, &c.

Sudor criticus ex pulsu inciduo præsagitur, ut docet *D. Solano.*

4. *Ephidrosis syncoptica. Sudor diaphoreticus*, *seu syncopticus* Nicol. Pisonis de morbis cognoscend. pag. 212.

Is sudor stipatur frigiditate, & vel partialis est, vel universalis.

„ Is evenit, ait *Piso*, quoniam ea quæ corpora nostra regit natura;
„ quæ *Hippocrati* est calor naturalis, vel omnino extinguitur, vel proxima
„ est extinctioni, unde laxantur solida, adeoque cutis oscula secretoria; in-
„ tereadum à cruore frigido & veluti coagulato serum ubertim separatur,
„ & sic per cutem frigidam exsudat, facultate retentrice illud continere non
„ valente." Hunc sudorem comitatur pulsus parvus, rarus, formicans, faciei color, qualis est mortui, fœdus, pallens, desperatio, animi angor, jactatio. Videsis an sincope sit, an verò cardialgia quæ sudorem foveat. De sudore consulatur *Sennerti Semeiotica.*

5. *Ephidrosis hectica.*

Est symptoma phthiseos, tabis, hecticæ amphimerinæ in phthisi; sæpè partialis est, & à collo, capite, thorace potissimum promanat, noctu post paroxysmum.

6. *Ephidrosis exanthematum* Frid. Hoffmann. Tom. 2.

Est sudatio quæ rubeolam, purpuram, miliarem, similesque exanthematicos morbos comitatur; acidum redolet in miliari; in nullo morbo est subito

aëris

aëris frigidi interventu cohibenda; si diebus criticis accidat, modò vires non exsolvat, salutaris est.

7. *Ephidrosis febricosa; Tritæophya elodes* Græcis. *Febris sudatoria*, vel *diaphoretica* Torti de febribus libr. 3. pag. 126 & 187.

Fraudulentior est ea febris intermittens, vel remittens, quæ nullo præcedente pravitatis indicio, ægrum invadit more solito cum frigore & horrore, cui succedit calor, & statim sudor aliquantulum præcox, qui equidem febrem videtur primo aspectu alleviare, sed reverâ post illum potiùs intenditur febris quàm remittitur, imò eò fortior videtur, quò copiosior est sudor.

Hinc potius longitudo morbi significatur vulgò quàm mors, sed in hoc morbo paulatim frigesit sudor, & in diaphoreticum sensim degenerat, sudat perpetuò ægrotans, & diffluit undequaque frigido sudore perfusus, sicque perpetuò algens & sudans, sicut cera liquatur, dissolvitur, & deficit; pulsus celer est, minutus ac debilis; respiratio fit anhelosa & frequens, dissipantur vires, mens sola lucidissima est, & sentit homo se paulatim mori; nisi autem illa ipsâ accessione succedat, in proximè futuram tantum protrahitur; rariùs accidit ægrum algidum sudando fieri, & circa tempus declinationi proximum tenui, frigido & viscoso sudore profundi cum frigore marmoreo, unde cùm tantum metuebatur longitudo morbi, in declinatione succedat mors, quam facies Hippocratica illicò facta præmonstrat. Præmissis catharticis & diæta tenui ad kinkinam est confugiendum.

8. *Ephidrosis lateralis* Franci & Schmidii Collect. Acad. vol. 3. pag. 577.

Ille observavit mulierem quæ per totam vitam, excepto graviditatis tempore, quoties sudabat vel arte, vel sponte, nunquam nisi à sinistro latere sudorem profundebat.

9. *Ephidrosis lactea* Ephemer. German. Dec. 2. anno 5 append. pag. 67.

10. *Ephidrosis mellea* Rhodii; *Oleaginosa* Mollenbroecki.

Sudor colore & consistentia mellis.

11. *Ephidrosis vinosa* Bartholini.

Sudor colore vini rubri.

12. *Ephidrosis viridis* Borelli Cent. 2. Obs. 56.

Sudor colore viridi in axilla.

13. *Ephidrosis nigra* Zacuti, Joel. Langelot. Collect. Academ. Tom. 3 pag. 255.

A scrupulo auri fulminantis sumpto oriebatur, observante *Langelotio*.

14. *Ephidrosis lutea* Hildani, Joel. Langelot. Collect. Acad. Tom. 3. pag. 257.

Ab usu auri fulminantis in hemiplegiâ scorbuticâ vidit *Langelotius*.

Ab usu Rhei *Christ. Mentzelius*, *Collect. Acad. Tom. 3 pag. 255.*

15. *Ephidrosis urinosa* Salmuth. L. 2. Obs. 82; Haller Physiol. Tom. II. p. 371.

16. *Ephidrosis cruenta* Joel. Langelot. Collect. Acad. Tom. 3. pag. 255. Schwencke Hæmat. 130.

In scorbuticâ sanguineum sudorem vidit *Langelotius*.

In adolescente sudor axillarum colorem cinnabarinum referebat: *Hoffmann.*

17. *Ephidrosis cærulea* Wincler. *Collect. Acad. Tom. 3. pag. 263.*

In epilepsiæ paroxysmo faber lignarius sudorem cæruleum ex hypochondrio dextro fundere visus est à *D. Winclero* & à *Mogio.*

18. *Ephidrosis à saburra.*

Est sudatio quæ a nimio cibo sumpto, potissimùm à cœna lautiori & somno citiùs eam subsequente, procedit, & hic est sudor à saburrâ crudâ. Altera est ephidrosis à saburra putri; sudor multus in somno factus absque causa manifesta corpus uti nimio cibo significat, ait *Hippocrates*; si verò cibum non accipienti id accidat, corpus evacuatione indiget: *Aphor. 41. Sect. IV*: portentosam ephidrosim, quæ intra diem ad 40 libras assurgebat, à saburra verminosa productam observavit *Ill. Marteau de Grandvilliers Journ. de Med. Juill. 1762 p. 29:* hæc ultima cardiacis cessit.

19. *Ephidrosis acida.*

Symptoma miliaris, rachialgiæ vegetalis, ephemeræ lacteæ, & amphimerinæ verminosæ.

20. *Ephidrosis arenosa*, Haller Physiol. L. 12. pag. 40; *à sale crystallisato* Tronchin de Colica Pictonum; Leeuwenhoeck Transf. Philos.

Hydronosus Foresti, vulgò *suette*, ad hanc Classem attinet, si sudor in hoc morbo sit præcipuum symptoma, non verò febris, ut in *ephemera sudatoria*, vel eruptio miliaris, ùt in *miliari sudatoria*, quibus nomen *suette* etiam vulgò tribuunt Neoterici. Sudorem esse potissimum symptoma in morbo quem sub eodem nomine descripsit *Clariss. de Meyserey* verosimile est, cùm pyrexiam fere nullam observarit, sed clarior & magis distincta hujus morbi requiritur notio ad genus hydronosi stabiliendum, si à prioribus morbis discrepet.

XXI. EPIPHORA; *Delachrymatio* Plinii; *Rheuma ophthalmon* Galeni Definit. Med. *Epiphora* Galeni 4. de locis cap. 5; Tralliani lib. 2. cap. 1; Pauli lib. 3. cap. 12, &c: *Oculi lachrymosi; Illachrymatio; Lachrymæ morbosæ* Gorræi; *Lippitudo serosa* Ettmulleri pag. 297; *Larmoyement.*

Character. Humoris utplurimùm serosi uber & constans ex oculis effluxus; Fons potissimus est glandula lachrymalis supra oculum externè sita, cujus ductus excretorii ad limbum internum palpebræ superioris hiant; ille humor per spatium trigonum à tarsis & corneâ relictum, vi adhæsionis fluit, & veluti fugitur à punctis lachrymalibus quasi à tubulis capillaribus, inde fertur per ductum nasalem ad nares.

Toties verò nulla est lachrymatio, quoties quantitas à glandulâ suppeditata non major est eâ quæ transmittitur à punctis lachrymalibus; verùm major evadit 1° vel uberiori secretione; 2° vel parciore resorptione; uberior est secretio, dùm mœror mentem afficit, dum vapore acri, aut pulvere illapso, aut phlogosi irritatur hæc glandula; parcior est transmissio, dum vel puncta

puncta lachrymalia, vel ductus nasalis quoquomodo angustantur, obstruuntur, comprimuntur; hinc variæ species.

1. *Epiphora à pathemate.*

Vel hysteriam comitatur, qui fletus citò risu excipitur; vel mœrorem, commiserationem à motivo extrinseco sequitur; vel in morbis gravissimis, ut febribus acutis, accidit citra causam evidentem. Vidi autem in hoc casu unam aut alteram tantum lachrymulam, & illa lachrymatio, si cum aliis signis pessimis jungatur, pravi est ominis ex *aphor. 80. Epidem. 1.* Si reliqua non sint exitialia signa, hæmorrhagiam tantùm significant è naribus imminentem.

2. *Epiphora ex rhyade* Avicennæ, *Algarab* Arabibus.

Hujus existentia valdè dubia mihi videtur, nisi Rhyas fiat ab erosione carunculæ lachrymalis, adsitque ideò irritatio, rubor, dolor, cujus ratione ductuli lachrymas à punctis lachrymalibus ad ductum nasalem devehentes sint constricti; nec enim, ut putant plurimi cum Veteribus, gravitate fluunt lachrymæ in statu sano, adeoque deficiente hac carunculâ non ideò defluunt, cùm etiam pronè decumbens non lachrymetur.

3. *Epiphora ophthalmica* Sennerti; *Epiphora* Galen. introductione. *Lippitudo sanguinea* Ettmuller. pag. 297; *Ophthalmia humida* Sennerti; *Chassie.* L. Vide Ophthalmiam.

4. *Epiphora ex variolis* Ettmuller. L.

Illa illachrymatio sequitur variolam, cujus pustulæ forsan intra tubum nasalem suppuratæ hujus coalitum, vel à pure spissiori infarctum produxere; ea verò quandoque fistulam lachrymalem accersit; an verò semper? dubium & inquirendum superest. Infantes plurimi crescente ætate ab hac epiphorâ liberantur.

5. *Epiphora ex ægilope* Sennerti; *Fistula lachrymalis* Auctor. *La Fistule lachrymale.* L.

*Æ*gilopis nomine intelligo exulcerationem, aut abscessum in magno oculi cantho, quâ ductus nasalis, vel partim, vel omninò afficitur, ita ut lachrymæ purulentæ tùm per nares effluant, tùm per puncta lachrymalia, tum per fistulam in vicinia cusam refluant.

Inde verò subdividitur fistula in completam & incompletam; imò datur species in quâ pus non ex interiori hujus ductûs, sed ex abscessu proximo demùm supernè rupto effluit. *Vide Petitum loco citato* & *Heisteri Chirurgiam.*

In hac fistulâ lachrymali, quam sola fovet ductûs nasalis obturatio, feliciter succedit operatio olim ab *Anello* indicata, nuper perfectiùs adhibita à *dexterrimo Monspeliensi Chirurgo D. Mejan;* filum scilicet argenteum extremo altero acûs instar perforatum immittitur per alterutrum punctum lachrymale usque ad nares; hinc verò foras abductum trajicitur uno, vel altero bombycino filo, quod ope fili argentei sursum per oculos retrahitur; in ductu nasali instar setacei relinquitur per mensem, unguento detersivo, si opus sit, illinitur, & sic via patula fit lachrymis, & fistula sanatur.

6. *Epiphora ab ectropio.* L.

Ectropium eſt palpebræ alterutrius extraverſio, *Renverſement. Entropium* palpebræ intraverſio, *Eraillement. Palpebra inferior* evertitur à *carne luxuriante*, quæ ulceribus membranæ internæ ſuperveniunt, in quo caſu lapide infernali abſumenda excreſcentia, uſquequo palpebræ ſui tarſi elatere ſe reſtituat. Vel evertitur propter *ambuſtionem* externam, quâ cutis corrugatur; ea ſi vetus, immedicabilis; ſi recens, curatur emollientibus, ut lacte, butyro, unguento de althæâ, cerato Galeni, compreſſiſque decentibus. Vel evertitur à *laxitate*, ut apud ſenes, obſervante *Heiſtero*, eaque inſanabilis. Remedia exſiccantia conveniunt, calor ſiccus, ſpirituoſa fotu, vapore adhibita, lutum ex aquis thermalibus, palpebra inferior invertitur ab *operatione* fiſtulæ lachrymalis ſecto tendine muſculi orbitarii, quod immedicabile eſt; vel à *vulnere* tarſum ſecante, unde in acumen bifidum intro vel extro vertitur (*éraillement Saint-Yves*;) hoc malum conveniens ſutura conjunctivæ & cutis intacto tarſo prævertit, ſi ulcus recens ſit; ſi vetus, malum eſt immedicabile.

Extrovertitur etiam palpebra inferior ab exophthalmia aut globi tumore, tùm aquoſo, tùm cancroſo; prior vocatur hydrophthalmia, & ambos oculos afficit, & curatur diureticis catharticis; poſterior cancri indolem & curam ſequitur.

7. *Epiphora ab anchilope.* L.

Anchilops, quaſi viſus angularis, eſt tumor cyſticus, vel purulentus, vel lachrymoſo-mucoſus canthi temporalis, cum epiphorâ.

Anchilops purulentus eſt, vel ſpurius, ab apoſtemate ſubcutaneo, vel ab apoſtemate inter muſculum orbicularem & ſaccum naſalem; prior eſt nullius momenti, poſterior epiphorâ quandoque ſtipatur, & ægilopem poteſt inducere.

Anchilops lachrymoſo-mucoſus compreſſione recedit, & tunc lachrymæ vel tantùm per puncta lachrymalia, vel per poros Gunzii refluit, vel etiam in nares dimanat; excitatur ab obſtructione ductûs naſalis, vel à muco ſpiſſo, viſcido, vel ab infarctu ipſius ſacci ſpongioſi, vel per fluxionem intumefacti. In priori caſu injectio per ſyringem Anelli ſufficit; ſecùs compreſſio ope faſciæ & ſplenii iterata per diem continua; per noctem ope emplaſtri, ſæpe morbum ſanat, addito ſpirituoſo vel vinoſo liquore, quo ſplenia madefiant, tonuſque ſacco reſtituatur. In poſteriori ſpecillum argenteum per puncta lachrymalia immiſſum obſtructiones reſerat, addito etiam filo uno, alterove goſſypino, præmiſſis præmittendis.

Anchilops purulentus incipit à tumore calido, rubro, lancinante, vel pulſante, cum febre, ophthalmiâ, epiphorâ; pendet à verâ inflammatione ſacci lachrymalis quæ abit in ſuppuratum; unde dignoſcitur ab anchilope lachrymoſo, vel hydrope ſacci naſalis. Lachrymalia puncta fundunt verum pus, non verò mucum puriformem, qui à pure vix diſtinguitur, niſi per antecedentia; naris ejuſdem lateris ſicca eſt, niſi per noctem quid effluat; quod ſæpè fit. In illâ ſpecie, vel viget inflammatio, vel receſſit; ſi vigeat, inſtituatur

matur diæta tenuis, refrigerans, phlebotomia celebretur, juſcula refrigerantia uſurpentur, catharſis antiphlogiſtica non negligatur. Si reſolutio non ſuccedat, applicetur tumori cataplaſma ex medullâ pomi cocti cum albumine ovi mixtâ, vel cum pulpâ caſſiæ, ut ſuppuratio procedat, quâ factâ apoſtema lanceolâ aperiatur, injectione hordei detergatur, turundâ tenui ſaccus lachrymalis apertus ſervetur, cicatrix inducatur.

8. *Epiphora frigida* Sennerti cap. 46.

Eſt effluxus involuntarius lachrymarum ſeroſarum, ſine pruritu, dolore & calore ſaltem notabilibus; ea ſequitur diuturnas ophthalmias etiam ſanatas, ſtudia immodica, ut accidit potiſſimùm circa annum ætatis quinquageſimum, cùm viſus imminuitur, & objecta non niſi paululum diſſita, diſtinctè videri poſſunt; accedente hyeme ingraveſcit, & difficulter curatur; interea ſi æger ab ſtudio, vento, fumo, cibis ſalſis, vinoque abſtineat, ſi ſimul noctu oculum foveat infuſo quatuor caryophyllorum in aquæ vitæ unciis duabus, hic affectus imminuitur; ſi verò ob tam levidenſe incommodum æger velit cathartica & veſicatoria nuchæ in uſum vocare, ut ſuadent Auctores, ille de horum ſucceſſu judicabit.

9. *Epiphora calida* Sennerti ibid.

Ea eſt ſeroſi laticis ex oculis deſtillatio, quæ ſtipatur calore mordaci, pruritu, rubore, & dolore oculorum, adeoque diverſas ophthalmiæ ſpecies, potiſſimùm ulceroſam fiſtuloſamque, comitatur, quas vide ſuo loco. In hac præter remedia generalia, ut phlebotomiam & catharſim, conveniunt balnea, juſcula refrigerantia, ſerum lactis, nec non collyria leviter adſtringentia ex roſis, plantagine, acaciâ, gallis, vino rubro, vitriolo, &c.

Lachrymæ quæ à nullo animi pathemate procedunt, in morbis acutis hæmorrhagiam narium, & ſi ſint cum ſignis exitialibus, mortem prænuntiant: *1. Epidem. 2. Aphor. 80. & 4. Aph. 52.*

10. *Epiphora cruenta; Lachrymæ ſanguineæ* Sennerti ibid. & fusè Schenck. libr. obſerv. *Larmes de ſang.* Vide Menorrhagiam erroneam. P. Borell. Cent. II. Obſ. 56. L.

11. *Epiphora ſebacea* Haller. Stud. Medic. pag. 782. ex Rudolpho Vehrens; *Lemæ* Hippocratis; *Lemia* Celſo; *Oculi gramioſi* Lucilio; *Gramia* Nonnio; *Lippitudo* Auctorum; *La chaſſie.*

In palpebrarum marginibus ſunt glandulæ ſebaceæ, quæ ſeparant paucum in ſtatu ſano ſebum, quo fortè præpeditur lachrymarum effluxus & deviatio; aſt uber & copioſiſſimus eſt hujus ſebi quandoque proventus. Illa lippitudo ſæpiùs ophthalmiam humidam ſeu pituitam Horatii comitatur, ea viſum perturbat, palpebras noctu, ſcilicet horâ octavâ veſpertinâ uſque ad diem ſequentem, agglutinat; tunc verò apertis per vim oculis, lachrymæ ſeroſæ effluunt.

Curatur tutiæ pulvere veſpere adſperſo, vel aquâ roſarum, cujus unciæ octo vitrioli viridis vel albi grana viginti excipiunt, vel aliis ophthalmicis deterſivis & ſubadſtringentibus.

12. *Epiphora arthritica* Muſgrave de arthritide, cap. 18 & 21. L.

Eſt ea quæ ab humore acri arthritico à pedibus retropulſo accidit, & cum arthri-

arthriticis doloribus alternat, ac quandoque cum illachrymatione odontalgiam excitat. Affectus hic quandoque diutinus eſt, & ſaltem incommodus.

Exigit phlebotomiam & veſicatorium nuchæ applicandum, nec non collyria mitiſſima, ut lac oculis inſtillatum, mucilaginem ſeminum pſyllii & cydoniorum; aquam roſarum, trochiſcos albi Rhaſis, aquam plantaginis, &c.

13. *Epiphora lactea*, Ephem. Germ. Dec. II. Ann. VII. Obſ. 98 in infante recens nato.

XXII. CORYZA Hippocratis, Gorræi Definit. Med.; aliis *Cataſtagmus*; *Gravedo* Latinis, *Deſtillatio*, *catarrhus ad nares*; *Rhûme du cerveau*; *Coryza*.

Character eſt humoris pellucidi aut mucoſi, viſcoſi è naribus ſtillicidium. Membrana pituitaria, quæ ſinus frontales, ſphænoidales, maxillares obveſtit, eſt ampliſſima; duplicem verò humorem ſuppeditat, tenuem ſcilicet, & paucum qui in nares poſticas, inde in œſophagum cum lachrymis infunditur, & mucum viſcidum, qui membranam, ut odoratui ſit idonea, continuò lubricat, oblinitque. Duplex eſt itaque fons humoris qui in coryzâ per nares effluit.

1. *Coryza catarrhalis*, vulgò *gravedo*. *Coryza humida* Nenteri. *Enchifrénement. Rhume du cerveau.* B.

Illa ab aëris viciſſitudinibus, potiſſimùm à frigore ſuſcepto calente corpore, oritur; dolore gravativo frontis, ſternutatione, anoſmiâ, voce naſali, dyſpnœa, tuſſi ſtipatur; dein verò procedente morbo deſtillatio humoris, qui priùs erat limpidus, è naribus qualis in ſummo frigore fit, qui *roupie* vocatur, jam abit in mucoſum, viſcidum, copioſumque effluxum, à quo æger ſublevatur, redit odoratus, reſpiratio juvatur, &c.

Phlogoſis membranæ pituitariæ, eſt hujus morbi principium.

Curatur diætâ tenui, potu theiformi, calido, diluente, inſpiratu lactis tepidi, aquæ, vaporis; aëre tepido, vapore ſeminum nigellæ in aquâ coctorum; *vide Schneider. lib. 3. de catarrhis*, *pag. 503*. Cùm nares poſticas occupat ſævior eſt quàm cùm altius aſſurgit.

2. *Coryza phlegmatorrhagia* Salmuth. obſ. 37. cent. 1; Bonet. Sepulchret. T. 1. pag. 410; *Phlegmatorrhagia* Junckeri; Morgagni Epiſt. XIV. 20. Hippiatris *Morfondure.* Furetiere Diction. B.

Differt à præcedenti quòd, ſine ſatellitio catarrhi, illicò ſponte accidat profluvium juge humoris limpidi, lymphatici, copioſi, non merè aquoſi, qualis eſt qui à frigore acri maximè apud ſenes exſtillat; hanc coryzam bis noctu expertus ſum, ſine alio incommodo: ſimilem per plures menſes perſeveraſſe memorat *Morgagni*; uberrimum aliud narrat *Bidloo*, quod *ſtillicidium narium* vocat.

3. *Coryza virulenta*; *Ozæna* Bonet. Sepulchret. T. 1. pag. 406; Hippiatris *Morve.*

Eſt purulentæ materiæ effluxus è naribus cum ozænâ. Hic morbus ob fœtorem & acrimoniam puris diu in naribus concluſi, & fœnum inquinantis
ab

ab equo ad equum propagatur, seu contagiosus evadit: *Vide Hippiatros*, ut *Soleysel* & *Bourgelat*, *Elementa Hippiatricæ.*

4. *Coryza variolosa* Huxham.

Illud symptoma stipatur sternutatione, difficultate deglutiendi, tussi, epiphorâ, & sæpiùs rubeolam, quandoque variolam ineuntem comitatur, ac designat.

5. *Coryza purulenta* Boneti Sepulchret. Tom. I. Obs. 10. Append. I; Morgagni Epist. XIV. 22. ex Fernelio, Palfino, Nicolai, &c: vide Cacodiam ozænam.

Si sinus frontales ulcere laborant injectiones institui possunt detersivæ, imo horum sinuum terebratio institui; si verò sinus maxillaris alteruter pure turgeat, dente canino avulso puri via parari debet, *Meibomio & Cowpero* ducibus.

6. *Coryza febricosa* Vandermonde Journ. de Med. Mars 1751. p. 197.

Viro catarrhoso fluxus muci periodicus vespere quovis revertens, meridie sequenti evanescens, stipatus erat capitis intumescentia, dolore, sinuum infarctu: mucus narium copiosus erat, limpidus, acer; pyrexia nulla; diaphoretica frustranea fuere, soli kinkinæ usui cum catharticis morbus cessit.

XXIII. PTYALISMUS; *Ptuelismus* Hippocratis in Coac. à *ptuelon*, sputum; *Anabexis* Galeni; *Anachrempsis* Hesychio; *Cartharsis diapharyngos; exscreatus*: *Salivatio; frequens exspuitio* Latinis. *Bave*, *salivation*, *expuition*, *crachottement.* Ægri *Salivantes* Latinis, Gallis *Baveux*, Anglis *Drivellers.*

Character. Est salivæ vel muci sine expectoratione ac vomitione ex ore effluxus, aut emissio.

In os confluunt 1° saliva ex ductu potissimum Stenoniano à parotidibus delata, nec non ea quam omnes glandulæ sublinguales, buccales, &c, suppeditant: 2° præterea liquor tùm limpidus, tùm mucosus, qui ex naribus in fauces delabitur, tùm per nares posticas, tùm per ductum sphæno-palatinum: 3° Mucus viscidus, qui ex tonsillis & glandulis faucium sebaceis exprimitur: Mitto quæ vomendo vel expectorando confluunt.

Quidquid exit ex ore, illud vel vomitu vel ructu ejicitur, vel expectoratur cum tussi, vel exscreatur cum sono rauco, quem Arabes *Rascationem* vocant; vel exspuitur ex linguâ & labris, vel sine impetu elabitur, quod Galli *bave* nominant.

1. *Ptyalismus nauseosus. Ptyalismus à saburrâ nidorosâ.* B.

Illa est species quæ à saburrâ ortum ducit, quatenus irritatur inde pharynx, & liquor ac mucus ex faucium cryptis ubertim profluit, cum nauseâ, angore ventriculi; tantâ quandoque copiâ exspuitur & exstillat hic liquor, ut ex stomacho suppeditari quis crederet; talem ptyalismum excitat etiam emeticum assumptum, etiam antequam vomitio accedat. Talem exci-

 tat

tat etiam aconitum, si vel masticatum fuerit; hinc enim oris sapor putris per duos vel tres dies cum salivatione, ut observavi, & cardialgia cum lancinante dolore in medio linguæ.

2. *Ptyalismus à pyrosi.* Vide Sodam Junckeri. L.

Differt ille à priori, quia sensus ustionis & acidi erodentis extenditur à ventriculo ad os, atque quasi acidum saporem præ se fert saliva, in hoc affectu ubertim effluens; hanc excitant fructus acidam vel empyreumaticam saburram generantes, castaneæ, nuces, pisces conditi, frixa omnia ex sartagine cum oleo vel butyro cocta, nec tamen nausea excitatur utplurimùm.

3. *Ptyalismus Lapponicus* D. Linnæi; *Ullem* vel *Hotme* Lapponibus. C.

Est symptoma colicæ Lapponicæ: Vide *Floram Lapponicam*, *pag.69*. Differt à prioribus per dolores atroces abdominis juxta umbilicum qui hoc ptyalismo terminantur.

4. *Ptyalismus à laxitate* Cheynei de sanit. pag. 366 cap. 5; *Ptyalismus symptomaticus* Zwinger. de salivâ Differt. Ægri *Drivellers* Anglis vocantur. L.

Illi sunt, qui stupidi, labris laxis & pendulis, oculisque demissis, nequidem salivam ore continere possunt, ita ut continuò ex ore effluat; simile vitium in paralyticis observatur; idem accidit à laxatâ mandibulâ.

5. *Ptyalismus mercurialis* Nicol. Heinsii; Christ. Roperi Diss. de Salivatione cap. 2. *ab oris ulcusculis* Stenon. *Ptyalismus artificialis* Zwinger. de salivâ, Differt. 8; *Salivatio ab hydrargyrosi* D. Astruc. de lue venerea. B.

Vulgò post quinque vel sex litus mercuriales, vel assumptis intus præparatis mercurialibus, præsertim non satis diluto sanguine & laxatis vasis, supervenit calor in ore, sapor æruginis; glandulæ sublinguales, & quæ utrinque linguam cingunt, tument, aphthas patiuntur, dein ulcuscula quæ multum salivæ fœtidæ fundunt; crescente actione hydrargyri tumet lingua, exeritur foras, fauces anginâ aut cynanche corripiuntur, cum febre, pervigilio, assiduâ exspuendi necessitate.

In curâ morborum syphiliticorum vitari debet ptyalismus, secus syphilis per aliquot tantùm menses supprimitur, aut etiam minimè minuitur. Vitatur verò, longo usu balneorum præmisso, diætâ lacteâ in hydrargyrosi usurpatâ, remotis ad duas tresve dies inunctionibus, illarum dosi, quæ vulgò semi-unciam attingit, imminutâ. Si verò invitis his cautelis accdat, quod vulgò post quartam, sextamve inunctionem accidit, suppressâ oimnimodè inunctione, expectandum donec desierit; os sæpè decocto hordei abluendum; si verò ex abrupto auctus ægrum in periculum cynanches conjecerit, lingua tumuerit, & in ore vix possit contineri, phlebotomiâ, linteorum depositione, catharticis, imò balneis tunc huic occurrendum. De ulcusculorum oris detersione, cæterisque ad hoc spectantibus videatur *Ill. Astrucius.*

Ex cinguli mercurialis adversus pediculos gestatione, ex hydrargyri etiam con-

contrectatione solemni aurifabris, speculorum confectoribus, ex unâ drachmâ unguenti Neapolitani citra cautelam illitâ, ptyalismus quandoque supervenit.

6. *Ptyalismus variolosus* Sydenhami pag. 83, 103, 93, 593. *Salivation de la petite vérole confluente.*

Apud adultos variola confluente laborantes, salivatio sub primum eruptionis tempus, aut biduo post, perpetuus comes accedit, sæpius multò quàm infantibus diarrhœa; materia primò tenuis excernitur, ægro multa lintea ipsamet nocte conspurcante. Hic ptyalismus mercuriali non minor est, sed non fœtet; die verò undecimâ saliva viscidior ægerrimè exscreatur; siticulosus est æger, tussit subinde inter bibendum, & potus per nares revertitur, atque hoc die cessat utplurimùm salivatio, licet aliquando biduo post revertatur; dicto autem die undecimo scilicet tumor faciei una cum salivatione imminui incipit, ac tunc primum ejus loco manus intumescere solent ac debent.

Non solùm autem in variolis, sed & in febre variolosâ Sydenhami, seu synocho variolode, in quâ nulla est eruptio, par ptyalismus accidit, & ad salutem necessarius est.

Indicationes sunt 1° ut ptyalismus ille sustentetur, quod maximè præstat, *potus tenuis*, qui diluat, nec refrigeret nimis, aut calefaciat, qualis est cerevisia tenuis, imò serum lactis, nec non paregoricum seu anodynum vespere exhibitum, sic docente experientiâ. 2° Cavendum ne ptyalismus supprimatur, quod intempestivâ catharsi aut phlebotomiâ, maximè verò calidiori regimine, efficitur. Si verò ptyalismus non interveniat, aut citiùs quàm par est evanescat, nec in ipsius locum manus tumeant, facie tamen detumescente, tunc in summo periculo versatur æger; si enim hoc accedat inter sextum & undecimum diem pustulæ deprimuntur, delirium invadit, febris deficit, pustulæ pallidæ, circulo etiam pallescente; in hoc unico casu ad cardiaca deveniendum est, ut ad scrupulum theriacæ, cum eadem dosi pulveris è chelis cancrorum, semi scrupulo radicis contrayervæ & syrupo caryophyllorum; si verò hoc infortunium accidat circa aut post undecimum diem, quo tempore pustulæ faciei resiccatæ sunt, præmissa venæ pedis sectione, vix ad emeticum, ut nostrates faciunt, aut ad lene catharticum, ut Angli solent, properandum est; sed quoniam vires non vegetæ sunt, earum ratio habenda est, & semper de summo periculo astantes admonendi.

Monspelii rarissimè observatur ptyalismus, in variolis etiam confluentibus adultorum, raro etiam diarrhœa apud infantes hac specie laborantes, sed apud Septentrionales is est frequentissimus & salubris, atque hoc ptyalismo circa undecimum diem decrescente necessarium est ut facies, manusque intumescant œdemate varioloso, quod ptyalismi vices impleat.

7. *Ptyalismus scorbuticus* Roper. Differt. citata; Lind. de scorbuto, &c. Journ. de Med. May 1755. p. 327. C.

Cognoſcitur ex ſtomacaces ſignis, ſcilicet facili gingivarum hæmorrhagiâ, mollitie, fœtore, dentium lapſu, nigredine, maculis tibiarum, faciei pallore, &c.

Profuſus vires exhaurit, adeoque ſiſtendus quantociùs; ſuadet verò *Lind* revellentia epiſpaſtica, ſinapiſmos ſuris admovendos; alvus clyſmatis ſolvenda; lenia cathartica uſurpanda; laxandus cutis ſpaſmus, qui fluxum illum determinat; proſunt in eum ſcopum diaphoretica, theriaca, camphora, flores ſulphuris ter vel quater in die; adde etiam diuretica. His ſalivatio arcetur, & ſuffocatio prævertitur. Siſtitur etiam collutoriis ex gummi Arabico, ichtyocollâ, alumine, cortice quercûs; laudat *Roperus* gargariſmata ex vino rubro, viride æris, aquâ plantaginis & ſalviæ, ſæpius ope penicilli gingivis applicanda.

Intùs veſcatur æger lacte vel vegetabilibus, ſumat kinkinam, elixirium vitrioli, dùm lacte non utitur.

8. *Ptyaliſmus hypochondriacus* Ballonii, lib. 2. conſil. 49. Sylvii, Prax. Medic. *Ptyaliſmus melancholicus* Sennert. de ſcorbuti ſignis; *hyſtericus* Morton. Curationem vide apud Ballonium, lib. 2. conſil. 25. Roper. Diſſ. de ptyaliſmo. L.

Eſt ille qui hypochondriacis, melancholicîſque familiaris eſt; is vires imminuit, ſtomachum labefactat, ſtipatur borborygmis, conſtipatione, ructu, præcordiorum anguſtiâ, ſomno turbulento; fovetur ſæpè à cœna copioſiori, & tunc horis matutinis augetur.

9. *Ptyaliſmus arthriticus* Muſgrave, cap. 11. hiſtor. 3; *Sputatio arthritica.*

10. *Ptyaliſmus phthiſicus* Morton. cap. 2, n°. 10 & 11. Phthiſiologiæ, pag. 29. C.

Inter ſigna phthiſim præſagientia meritò recenſetur matutina & diurna phlegmatis ſalſi & acris, quandoque viſcoſi, excretio, quod univerſum ſanguinis ſerum parili gradu ſalſum eſſe atque acre ſignificat; proclives ſunt illi ad copioſum ſalivæ fluxum per ductus ſalivares & tonſillas, quod diatheſim ſanguinis colliquativam indicat; hoc ſymptoma multis annis phthiſim antecedere obſervavi. In ultimo phthiſeos gradu idem ptyaliſmus recrudeſcit, ab anacatharſi purulentâ valdè diſtinctus. Oritur enim fluidi ejecti copia ab ipſis oris glandulis, nec ſudoribus profuſis imminuitur, ac fatum accelerat. *Roper. Diſſert. de ptyaliſmo.*

11. *Ptyaliſmus viridis* D. Huxham Philoſophic. Tranſact. n° 382. anno 1724.

Fox quadragenarius ab aurigine & colicâ liberatus eſt ptyaliſmo uberrimo ad ſextarios circiter duos, ſalivæ ſtatim vividiſſimæ porraceæ, ſed tenuis; uſus autem fuerat pomaceo quod bilem hoc colore viridi inficere potuerat; hic ptyaliſmus quadraginta horas duravit, deinde pellucida evaſit ſaliva; ope verò ptyaliſmi ſeroſi ſponte erumpentis ab aurigine, priùs bis, terve liberatus fuerat.

12. *Ptya-*

12. *Ptyalismus purulentus* Petr. Hardisway, Philosoph. transact. n°. 400, 1727. L.

Hic ptyalismus purulentus ultra triennium perseveravit, pure sanioso suppeditato à sinubus maxillaribus in oris cavum apertis & cariosis, puero satis benevalente, quoad cætera.

13. *Ptyalismus aphthosus. Chancres à la bouche.* B.

Adolescens corripitur synochâ cum cephalalgiâ, anginâ, linguæ sorditie albâ, glandularum tonsillarum & maxillarium tumore; præmissâ phlebotomiâ purgatus est addito emetico, bilem ano & cato copiosè rejecit, & difficultas deglutiendi evanuit; ast eadem die levis exulceratio interiora oris & linguæ ambitum detinuit, ita ut crusta in utraque labiorum commissurâ oris apertionem impediret, lingua tamen supernè albescens, lateraliter excoriata, intensè rubra, videbatur, & tantus erat viscosusque ptyalismus, ut noctu, interdiuque insomnem continuò exspuentem ægrum per aliquot dies detineret. Præscripto altero cathartico, & gargarismate ex unciâ mellis rosacei, cum drachma spiritus salis in aquâ hordei meliùs habuit, dein convaluit.

Ptyalismus cujus fœtor cadaverosus est junctus dysphagiæ, est signum cynanches ulcerosæ seu gangrænosæ, quæ nuper apud Piscenates & Biterrenses maximam infantum stragem edidit.

14. *Ptyalismus gravidarum. Crachottement & aigreurs des femmes grosses* Puzos. L.

Recens gravidæ per tres quatuorve menses vel salivam viscidam, vel fatuam pituitam matutinis horis exscreandam habent, cum sensu acoris intercurrente, aut cardialgiâ, aut nauseâ.

His opitulamur vel bolo panis, vel aquæ cyatho, vel cocolatâ, seminibus cumini, aut cardamomi masticatis, infuso theæ, veronicæ, chamæmeli, melissæ. Si ea inutilia fuerint, phlebotomia adhibenda; manè rhei pulverati, vel hujus extracti dosis ad purgandum sufficiens sumenda, vel clysma vespere injiciendum, aut stomachus roborandus theriacâ, confectione hyacinthinâ, alkermes, opiatâ Salomonis. Confert quandoque ptisana pectoralis emulsionata, & aqua cinnamomi aromatisata.

15. *Ptyalismus catarrhalis. Salivatio anginosa* Roper. Dissertat. *Rhume d'estomac*, De Meyserey T. 2. n. 302.

Est ille qui in odontalgiâ, anginâ catharrhalibus supervenit, eademque auxilia exposcit. Os exundat saliva mucosa; accedunt flatus, gravitas ventriculi, nausea, vomitio phlegmatis, vel diarrhœa, quæ omnia ægrum sublevant.

16. *Ptyalismus à carie* Quelmalz Differt. de ptyalismo febrili. P.

In maxillæ ossibus cariosis & carie dentium protrahitur quandoque ptyalismus ad hecticam consumptionem, ut pluries vidit Auctor citatus; hocce etiam phænomenum accidit cum carie, perforatur antrum Hyghmori, seu sinus maxillaris. Eumdem ptyalismum observavi in trismo, qui odontalgia arthritica est.

17. *Ptyalifmus à calculo* Chriftoph. Scherer, de calculo ex ductu falivali excreto Differt. Argentorati 1737. Journ de Med. Juill. 1756. Leautaud.

Initio levem inducit dyfphagiam, deinde verò ptyalifmum calculus fub linguâ genitus, quod licet rarum fit, interea à *Cowpero*, *Walthero* & *Saltzmanno* fuit obfervatum. In cafu *Clariff. Leautaud* aderat dolor fub linguâ vehemens, pyrexia ardens, quæ omnia, extracto calculo gypfeo fub lingua latente, evanuerunt. Vide Arthritidem D. Du-Bouchet qui arenulas copiofas exfcreans à doloribus arthriticis fe liberabat.

18. *Ptyalifmus febrilis* Quelmalz Differt. Lipfiæ 1748; Sydenham. pag. 99. de febre variolofa.

Eft ptyalifmus tritæophyæ epidemicæ Lipfienfi fuperveniens, per feptimanas perfeverans, abundans, morbum non perfectè folvens, & quem tamen reprimere periculofum erat. Hunc ftipabant erofiones circa linguam, fœtor, tumor gingivarum; falivæ limpidæ, dein vifcidæ æque uber excretio, ac fi hydrargyrofis plena fuiffet adhibita.

19. *Ptyalifmus fyphiliticus.*

Eft ille qui citra ullum hydrargyri ufum accidit illis qui ulcufcula venerea gerunt in faucibus, uvulâ, velo palatino, quæ quidem ex maculâ grifaceâ ferpente, ex fœtore & ex falivatione facilè fe produnt.

Huic fpeciei ipfamet hydrargyrofis cautè & parcâ dofi adminiftrari debet, non neglectis detergentibus fub finem hydrargyrofeos, fcilicet levi attactu ulcufculorum bis in die iterato ex penicillo intra collyrium Lanfranci tincto; collyrium verò aquâ rofarum edulcorandum eft, ufus lactis eft ufurpandus.

20. *Ptyalifmus urinofus* Waller Act. Upfal. p. 156. Vid. Tulpii Lib. III. Hift. 22. Helvetius Oecon. Anim. p. 156. L.

XXIV. ANACATHARSIS Hippocratis, Galeni in Aphor. 8. lib. 5; *Anaptyfis* Hippocr. *Tuffis humida. Expectoration.*

Character eft muci, lymphæ, vel cujufcumque humoris facta cum tuffi expectoratio conftans & notabilis.

Differt ab exfcreatione ptyalifmum comitante quòd tuffis in anacatharfi fit pectoralis, non verò fimpliciter gutturalis. A rheumate quod fit anacatharfis fine raucedine. Anacatharfis raro eft morbus effentialis, fæpiùs eft fymptoma phthifeos, afthmatis humidi, catarrhi.

1. *Anacatharfis biliofa; a fpitle of unufual color.* Philofoph. Tranfact. n. 382. by Huxham. anno 1724; *Choleptyfis* D. Cofte, Med. Profeff. in Academia Perpinianenfi.

Obfervavit fcilicet in ancillâ tuffim gutturalem, quâ primò cruorem exfcreabat, deinde verò per viginti circiter dies expectorabat bilem, feu humorem intenfè flavum & amarum, & feces ano redditæ erant grifeæ.

Præfcripfit apozemata amara diluentia, dein verò faponem venetum fingulis diebus ad grana viginti, triginta, fumendum: parabat faponem ex fale tartari

tartari & oleo olivarum optimè mixtis ad consistentiam pomati flavi, quibus adhibitis remediis intra quinque dies sanata est.

Vidi ego dudum mulierem quæ ex rheumate neglecto incidit in anacatharsim materiæ viscidæ ex flavo viridescentis, quæ cum amphimerinâ catarrhali perseveravit multos dies, sed ea expectorata materies non amarescebat; idem iterùm in adolescente vidi : cathartica verò morbum sustulerunt, & febrem simul.

Similem luteo-viridem observavit exscreationem *D. Huxham Transact. Philos.* Anacatharsim azuream observavit *Clariss. Fontfrede.*

2. *Anacatharsis phthisica : Tussis purulenta.* Vide phthisim humidam.

3. *Anacatharsis à vomicâ ; Vomica pulmonis ; La Vomique.*

Vomica est apostema materiem puriformem, vel sebaceam, aut pultaceam continens utplurimùm tunicâ obvolutam; verosimile est vel glandulam lymphaticam sebaceâ materie sensim distensam, vel hydatidem pingui & crasso humore sensim turgidam esse hujus morbi principium. Similes hydatides humore puriformi quandoque gypseo farctas in ovariis & ascite hydatidoso observarunt Academici Parisini. Gypseos, tophaceosque tumores sæpè inveni in pulmonibus, sine ullâ inflammatione prævià, parvâ quandoque, eaque acutâ comitante febre, atque ex hac anacatharsi, licet per menses perseverante, ægri non rarò convalescunt, maximè si tunicam oviformem, seu cystidem expectorent.

Hic morbus sæpè cum phthisi confunditur in praxi.

4. *Anacatharsis puriformis ; Tussis purulenta* Stahl. Satyr. Harvey. vulgò *Suppuration lymphatique du poumon.*

Duplex est hujus varietas.

1°. Post peripneumoniam & pleuritidem, in quâ non omnino per phlebotomias resolvi potuit congestio inflammatoria, supervenit puriformis griseæ, blandæ, viscidæ materiæ expectoratio sine febre notabili, quæ per mensem & ultra perseverat, nec tamen phthisis est, atque ex eâ, adhibitâ diætâ lacteâ, cum balsamo Canadensi, ægri convalescunt.

2°. Post febres putridas ac malignas, corpore satis jam superque purgato, accidit interdum, maximè in senibus, ægrum valdè debilem esse, & quandoque tussi, interdum etiam exscreatu magnam glutinosi, viscosique phlegmatis copiam expectorare, quod symptoma non tantum ægro terrorem injicit, sed & ipsi Medico, præsertim minus cauto, imposuit pro phtiseos prodromo.

Hoc in casu ægrum jubeo vinum de Malaga, vel muscatum cum pane tosto ei immixto bibere, quod vires reparat, & symptoma illud intra paucos dies abigit. *Sydenham. pag. 38 cap. 4. S. 1.*

5. *Anacatharsis asthmatica.* Vide *Asthma humidum.*

XXV. DIABETES; à diabete Hydraulicorum, seu syphone aquas transmittente. *Diarrhœa urinosa* Galen. lib. de crisib. *Diarroia ex oure*; *Dipsacus* Galen. lib.

lib. 6. de loc. affect. *Hydrops ad matulam* Galen. de loc. affect. lib. 6, & lib. 1. de crisibus ; *Profluvium urinæ* Latin. *Diabétés.*

Character. Subita potûs omnis per urinas cum magna siti profusio, *Gorræi;* cum corporis colliquatione, (*Aretæo*) febriculâ, anorexiâ, polydipsiâ, urinâ copiosâ violas redolente, oleo supernatante perfusa *Dover. Legacy*, quales sunt urinæ scorbuticis.

1. *Diabetes legitimus* Aretæi; Deidier Consult. 58. Tom. 1.

Indefinens meiendi necessitas quam nihil cohibere potest. Mictio copiosior est quàm potus, unde adipis colliquatio, sitis urgens cum salivâ spumosâ, viscidâ, fastidium, animus dubius, præcordia gravia; à retentâ urinâ tumor abdominis, testium; crescente morbo calor mordax in visceribus, tabes; rarus morbus, *Galeno* bis observatus, curatu difficillimus.

2. *Diabetes Anglicus* Pechey promptuar. med. pract. Mead of poisons edit. 4. C.

Character. Urina odoris, coloris, & saporis mellei. *Mead Monita.*

Affectus ille differt à diabete *Aretæi*, quod urinæ sint dulces & mellitæ, vel limpidæ, ut referunt Angli, vel subturbidæ, ut apud nos, necnon quod hodie apud Anglos & Batavos, ob vini meracioris ingurgitationem, frequens sit; urina intra viginti quatuor horas mittitur quandoque ad libras decem, quindecim ex observatis *Pechey*. Sitis est immanis, febris hectica, insignis asthenia, languor, & emaciatio.

Æger lacte vel crudo, vel aquâ hordei diluto vescatur, & aquam calcis secundam ter in die ad uncias quinque vel sex sumat. Juvant etiam gummi Arabicum, tragacantha, cinnamomum, cymæ cupressi, rheum, noctu narcotica; aquas vitriolicas suadet *Jurinus.*

Similem diabetem observavit in duobus rusticis Gebennensibus mediâ hieme cum urina saccharata & subturbida, eodem mense & anno, *D. Privat*, *D. M. Alesiensis clarissimus.*

Lactis serum aluminatum laudat *Dover*, juxta quem remedium id nunquam fallit.

3. *Diabetes hystericus* Sydenham. Diss. epist. de hysteriâ; Cheynæi de sanitat. 177. L.

Hanc speciem observavi in Marchionissâ St. Victor hystericâ, quæ serum insipidum, aqueum, copiosissimum, fundebat per aliquot dies, hoc cessante, leucophlegmatica evadebat; redeunte sic per vices diabete solvebatur phlegmatia; hystericis & mulieribus irâ percitis magnum urinæ limpidæ profluvium est familiare.

Serum aluminatum Mead fit ex lactis paululum cocti libris quatuor, & aluminis drachmis tribus; hujus seri (possetum vocant) saltem unciæ quatuor ter in die bibantur; est utplurimùm diabetes remedium. *Mead Monita pag. 165.*

Desidiosos aggreditur qui luxuriâ diffluentes, cùm mero sanguinem accenderint, frigidis potibus sitim restinguunt; morbum esse hepatis & humidum

dum aëris in eo attracti contendit *Mead.* Lac muliebre eſt verè ſaccharatum; chylum itaque dulcem parum mutatum diabetico fluxui dulcedinem præbere putaverim.

4. *Diabetes artificialis* Malpigh. de liene.

Ligatis in cane vaſis lienis, canis ſolito frequentiùs mingit.

5. *Diabetes à vino* Collect. Academ. Tom. 3. obſ. 122.

Quadragenarius robuſtus, bilioſo-ſanguineus, vino & aromaticis abuſus, in diabetem incidit; tunc verò quam bibebat alam, ſeu tenuem cereviſiam urina omnino referebat, & potus aſſumpti molem multum ſuperabat; vigebat fames, ſitis urgebat, oris ſiccitas, renum dolor, ardor viſcerum; macies ſumma.

Uſus eſt tinctura martis, catechu, corallorum; veſpere bolum ex ebore uſto, antihectico Poterii, croco martis cum uno, vel altero laudani grano; poſt menſem his utens convaluit.

6. *Diabetes arthriticus* Sydenhami de podagrâ, pag. 463.

Eſt ſymptoma arthritidis inveteratæ, ſed extra paroxyſmos, in quibus etenim urina eſt pauca & colorata; at extra eos urina quandoque eſt æque copioſa & aquoſa ac in diabete, quod deſignat à materie acri ſitim excitari, ſimulque ita languere digeſtionem, & imminui perſpirationem, ut potulenta illibata per urinæ vias emittantur; nec ab aliis principiis derivanda eſt magna urinæ copia, quæ in diabete vulgari effunditur. Quantitas urinæ in ſanis eſt circiter dimidia pars aſſumptorum tùm eſculentorum, tùm potulentorum, atque circiter altera pars perſpirando avolat. Si itaque in ſtatu ſano quadraginta urinæ unciæ emittantur, ut in me expertus ſum: ſi ſitis potum tertiâ parte uberiorem imperaverit, & ſimul tertia pars perſpirationis ſolitæ ſuppreſſæ in urinam verſa fuerit, inde ſexaginta ſex unciæ urinæ quotidiè emittentur, quæ cùm cruda ſit, & repetitis mictionibus amandetur, diabetem efficiet.

7. *Diabetes febricoſus* Sydenhami epiſtol. reſponſor. 1. pag. 192.

In tertianâ & quotidianâ nonnunquam accidit, etſi perquam raro, ut ſenes qui diu hac febre antea laborarunt, ac interea phlebotomiis & catharticis imperitè fuerint mulctati, in diabetem incidant, etiam febre jam perfectè fugatâ; etenim cùm ſanguis eorum abhinc debilitatus aſſimilandis ſuccis ei illatis prorſus impar reddatur, iidem per vias urinarias crudi adhuc & incocti exitum ſibi quærunt, proindeque præ ingenti urinæ copiâ, quoties eam reddunt, excretâ, ſenſim labefactantur, & quaſi ſubſtantia corporis per hanc cloacam exinanitur; curativæ indicationes ad ſanguinem invigorandum, & fluxum urinæ minuendum omninò dirigendæ ſunt.

℞. *Theriacæ unciam & ſemiſſem, conſervæ flavedinis aurantiorum unciam; diaſcordii unciam ſemiſſem; zingiberis conditi, & nucis moſchatæ conditæ ana drachmas tres; pulveris è chelis cancrorum, corticis granatorum, radicis angelicæ, coralliorum, terræ lemniæ, boli armenæ, gummi arabici, ana drachmam unam, cum ſyrupo de roſis ſiccis fiat electuarium; ſumat drachmam ter in die per menſem; utatur vino hiſpanico, cibis eupeptis, abſtineat à crudis, oleribus, &c.*

XXVI. ENURESIS ; *Perirrhœa* Hippocratis ; *Paresis* Aretæi ; *Stranguria* Galeni ; *Stillicidium urinæ*, *Incontinentia urinæ* Sennerti, &c. *Incontinence d'urine : flux d'urine.*

Est mictio involuntaria & inopportuna, quam nullus vesicæ stimulus sollicitat, quæque sæpiùs insciis accidit.

Differt à diabete quòd non major sit urinæ copia, nec diversus à sano color ; à dysuriâ quòd sine ardore & stimulo fiat.

1. *Enuresis infantum* Junckeri Tabul. 98.

Est mictio quæ tùm interdiu ob negligentiam, tùm noctu inter dormiendum accidit junioribus ; plurimi ideò lectum urinâ conspurcant, quia somniant se in loco commodo mingere ; alii ita negligentes sunt etiam octennes & decennes, ut in seipsis tùm vigilando, tùm dormiendo mingant.

Pravus hic mos 1° virgis & minis est coercendus apud eos qui quartum annum ætatis attigere : 2° Curandum est ut horis pomeridianis parum bibant : 3° utque antequam lectum petant, vesicam evacuent. Si verò atonia sphincteris vesicæ adfuerit, ad tonica deveniendum est, ut in specie sequenti.

2. *Enuresis paralyticorum* Junckeri Tabul. 98. L.

Incontinentia urinæ à paralysi sphincteris vesicæ procedens accidit apoplecticis, hemiplegicis, & sæpiùs paraplecticis, ubi nervi ossis sacri, lumborumve fuerunt compressi, contusi, læsi, aut in cerebro ipso affecti ; in illâ specie adest continuum urinæ stillicidium sine sensu, unde differt ab aliis speciebus in quibus per intervalla tantùm urina emittitur.

Incommodus est hic morbus ægro & adstantibus, ob fœtorem urinæ quâ imbibuntur vestes, maximè apud fœminas quæ non ita valent in urinatorio portatili urinam excipere, ut viri.

Curatur hic morbus eodem modo ac paraplegia ; sed vix unquam sanatur, nisi levis sit affectus, aut quædam atonia, quam superant insessus aromatici, spirituosa fomenta, thermæ Bellilucanæ, ammochasia.

3. *Enuresis herniosorum*. L.

Est ea quæ exocysten, hysteroptosim, cystocelem, similesque ectopias comitatur, quibus ita distrahitur sphincter vesicæ, in viris podici, in fœminis vaginæ adhærens, ut distracto vel intestino, vel vaginâ, sphincter constringi nequeat pro lubitu. Sanatur ablato principio.

4. *Enuresis gravidarum* Mauriceau, lib. 1. cap. 15 de l'incontinence d'urine. L.

Non est ea frequens mictio, seu dysuriæ species, quæ ob vesicæ ab utero factam compressionem gravidis accidit ; cùm enim parum urinæ continere possit vesica, necessum est ut frequentiùs vesica distendatur, & ad mictionem sollicitetur ; verùm ea est quæ ipsis accidit non solùm gravidis versus ultimos menses, sed etiam mulieribus plures partus expertis ; illæ enim ad minimam corporis inflexionem, ad minimum risum, aut tussiendi conatum, illico urinam sine stimulo, quandoque sine sensu emittunt. Hoc etiam recens puerperis

peris familiare eſt, obſervante *Roderico à Caſtro lib.* 4. *cap.* 2. *de fœtu mortuo*, & hoc urinæ profluvium alvi acraſiâ ſæpè ſtipatur : educto, ait ille, infante, urina aut alvi feces, quod frequenter accidit, involuntariè fluunt, quod curatur ut paralyſis earumdem partium : laudatur inſeſſus in decocto aromatico chamæmeli, roris marini, ſalviæ & litus ex oleo ejuſdem virtutis.

Quoad enureſim quæ ſub finem graviditatis oritur à mole uteri veſicam prementis, ea ſublevatur mappâ quæ ita collocata ſit, ut abdomen proindeque uterum ſuſtineat.

5. *Enureſis puerperarum. Perforation de la veſſie. Incontinence d'urine après les couches*, Puzos pag. 137. L.

Cùm fœtus diutiùs in tranſitu per os uteri retinetur, collum veſicæ, inde fœtûs capite, illinc oſſe pubis, compreſſum inflammatur, contunditur, & poſt quinque, vel octo dies urinæ incontinentia accedit, perforatâ ibi loci veſicâ : hæc enureſis inſanabilis eſt ; ſublevatur incommodum ope utris ex corio fabrefacti penduli, & ſpongiæ appoſitæ ; peſſaria vix ullius utilitatis ſunt, niſi ad præcavendam obturationem vaginæ, quæ à ſuccreſcentibus ex hac fiſtula carnibus, fibriſque ramoſis oritur ; ibi calculi ſucceſſu temporis generantur. Vide *Hyſteralgiam calculoſam*. De hac ſpecie fusè egit *Hirſchfeldius in diſſertatione Argentorati editâ anno* 1759. *de incontinentiâ urinæ poſt partum difficilem* ; hanc etiam obſervavit *Clariſſ. Med. Doctor Privat Aleſienſis* in primiparâ, quæ dyſtociam per quinque dies experta, deinceps per quadraginta dies dyſuriâ laboraverat, quâ ſanatâ ſupervenit enureſis conſtans ; urina ſcilicet eâ ſtante, vel erectâ fluebat, ſedente verò retinebatur, immiſſo per urethram filo ferreo, & ſimul in vaginam digito, inventum eſt foramen minimi digiti diametro non procul ab uteri orificio, urethram cum vaginâ conjungens.

6. *Enureſis catamenialis*, ſeu menſe quovis revertens. L.

Virgo ſanguinea, pinguis, 28 annos nata, enureſi ab ortu ad pubertatem uſque conflictata, omni ſemihorâ noctu & interdiu mingebat ; cùm menſtrua acceſſiſſent per triennium, ab enureſi fuit immunis ; ſuppreſſis ab hoc tempore catameniis ob pediluvium frigidum, ſingulis menſibus patitur per triduum horis nocturnis enureſim cum pervigilio ; ſed octo diebus ante & poſt illam catamenialem urinæ incontinentiam, cephalalgiâ, hypochondriorum tumore, pedum œdemate, vel etiam hæmoptyſi afficitur ; aſt ſi deficiat, ut quandoque accidit, urinæ fluxus ille frequens, tunc ſymptomata numerata creſcunt & perennant uſquequo enureſis acceſſerit.

Mater ejus ad vigeſimum ætatis annum hoc conflictata initio tunc matrimonio convaluit ; iſta virgo potatis aquis Barregianis, vomicam expectoravit ; ſoror ejus enureſi laborans phthiſi periit.

Cura. Præmiſſâ venæ ſectione è brachio, purgetur cum mannâ in infuſo ſennæ ; dein juſcula ex collo vervecis, cichorio, rubiæ drachmis duabus, pæoniæ drachmâ unâ per novem dies bibat ; dein ſerum lactis in quo clavi ferrei extincti, millepedes decem, flores cheiri ad pugill. 1 ; ante hauſtum ſumat boracis grana ſex in cochleari aquæ naphæ.

Post viginti dies purgata sumat lac asininum, & alternis diebus ante ejus haustum sumat bolum ex croci martis, terræ catechu, & coralli rubri ana granis octo in pauxillo syrupi; continuet usque ad finem Junii mensis; his irritis, nubat.

Theoria. Videtur hic morbus pendere ab irritabilitate vesicæ, ob sanguinis menstrui retenti influxum uberiorem in ipsam; hinc frequens mingendi necessitas; ex eadem sanguinis congestione in pulmone sanguinis sputum, in visceribus abdominis meteorismus, in pedibus œdema; sanguis autem spissitudine obstat catameniis, acrimonia etiam irritat vesicam & pulmones. Historiam morbi retulit *D. Richard D. Med. Monspel. à Villeneuve de Marsan.*

Mictiones involuntariæ agonisantium, necnon eæ quæ in paraphrosyne febrili accidunt, sunt symptomata fugacia, non morbi; non secus ac quæ epilepsiæ & eclampsiæ paroxysmos quandoque comitantur.

7. *Enuresis calculosa* Collect. Acad. Tom. 3 pag. 579: Cyrilli Consult. 23 Cent. IV. L.

Puer Metensis per totam vitam incontinentiâ urinæ laboraverat sæpè cum dolore, continuâ cum siti; excrevit calculum; alterum in collo vesicæ gerebat; in cadavere repertæ duæ vesicæ loco renum, ureteres amplissimi conici, vesicæ cavitas fibris transversis ejus collum diducentibus distincta.

Huc ferè pertinet enuresis quæ lithotomiam sequi consuevit; nam secto, vel maximè debilitato sphinctere vesicæ collum arctante, non mirum si urina deinceps sponte effluat, maximè verò cùm ut fieri solet, vesica calculo irritata, occalluit, & veluti capsula coriacea contractionis etiam in collo incapax evasit: hæc autem species tolerari debet, minimè verò sanatur.

8. *Enuresis à fistula* Junckeri Tab. 98. L.

Fistulæ quæ vesicam, ejusve sphincterem attingunt, oriuntur 1° vel à mariscis suppuratis; 2° vel à gonorrhœis virulentis; 3° vel à calculis vesicæ; 4° vel ab ictibus & operationibus Chirurgicis in dystociâ, fistulâ ani, calculove adhibitis.

Hæc autem species eodem modo curatur quo hæ fistulæ.

9. *Enuresis à sparganosi*, Hazon Journ. de Med. Aout 1761. p. 145. L.

Ea est quæ à lacte suppresso puerperis accidit. Sanatur catharticis, successive magis hydragogis, ex manna, sale polychresto, syrupo de rhamno, &c.

XXVII. Dysuria; *Stranguria* Pauli Æginetæ, non Galeni; *Ardor urinæ* Sennerti; *Substillum* vel *stillicidium urinæ*; *Dysurie*, *Ardeur d'urine.*

Character. Difficilis vel dolorifica, & sæpiùs ardoris sensu molesta mictio: *Gorræi definition. Galen. in aphor. 48. libr. 7.* Mictio est non puris aut seminis, sed urinæ ejectio, unde discrepat dysuria ab ardenti mictu gonorrhœam stipante; si non pleno ductu, sed guttatim fluat urina cum dolore, *Stranguria* dicitur à Græco *Strangos*, gutta.

1. *Dy-*

1. *Dysuria hysterica* Sydenham. de hystericâ passione pag. 132. B.

Dysuria hysterica ita calculum mentitur quandoque, ut Lithotomistæ iis symptomatis delusi operationem necessariam judicent, ut observavi in Marchionissa St. Victor, quæ per mensem hoc morbo laboravit; symptomata subitò accesserant post vertiginem hystericam; eâ vertigine redeunte, subitò evanuerunt, & Lithotomistam stupentem dimiserunt. A spasmo hysterico sphincteris vesicæ pendet hic morbus. Observata hujus varietas in muliere hysterica hoc habuit singulare, quod ægra hysterica statim à pastu mingere coacta foret, ut in lienteria statim à pastu alvum deponere coguntur: urina autem illa erat cruda, aquosa; ægra emaciabatur, cum pyrexia nocturna, nec solito frequentius mingebat, nec sitiebat; observante *D. Coulas.*

2. *Dysuria herpetica*: *Ab herpete vesicæ.*

Cognoscitur 1° ex herpetibus cutaneis repressis, aut vaginam etiam infestantibus; 2° ex muco urinæ furfuraceo. Hæc species est pertinacissima, valdè dolorifica. Curatur aquis acidulis, balneis, lacte, præmissis præmittendis.

3. *Dysuria nephralgica*; *Dysuria deceptiva à renibus* Stahlii ars curandi morbos per expectationem; *Dysuria ab ulcere renum* Sydenham. pag. 680. Vide Pyuria renalis.

Ea est quæ à nephralgiâ calculosâ, aut ab urinæ acrimoniâ renes stimulante dependet, in qua ob dolores renum, ureteres, & ipsemet sphincter vesicæ dolent & irritabiles sunt.

Curatur ut nephralgia phlebotomiis, balneis mucilaginosis intus sumptis, nec non narcoticis.

4. *Dysuria venerea* Riverii obs. 22. pag. 138; *Dysuria syphilitica* Nicol. Heinsii; *A carunculâ* P. Borelli. obs. 79. *Ab urethra per cicatrices gonorrhϾ angustatâ* Saviard. obs. *A phlogosi urethræ sine ulcere* Nicol. André de morbis urethræ 1756. B.

Hæc species est omnium apud adultos & senes longè frequentissima; stipatur sæpè mictu bifurcato; præcessere semper gonorrhϾ virulentæ malè curatæ, accedunt scirrhi, ulcera, fungi, calculi muco involuti, fistulæ, calli in urethrâ.

Curatur litu mercuriali & candelulis cereis *D. Goulard*, *Daran* &c.

Gonorrhœa sicca Astrucii & Dysuria venerea sicca ejusdem, est vel phlegmone in prostatis ac vesiculis seminariis, ubi tumor, calor, dolor, stranguria, ardor vividus inter mingendum, qui morbus si intra aliquot dies non resolvatur abscessum perinæi excitat. Vel est erysipelas in toto urethræ tractu cum gravi dysuriâ, dolore urenti totius urethræ, sine ullo puris aut seminis effluxu, & utraque varietas à concubitu impuro, ac à viru acri & volatili dependet. Ultima varietas atrocior est, & si non resolvatur tumor, facilè in sphacelum terminatur.

Quandoque verò à gonorrhœa virulentâ adstringentibus suppressâ oritur. Prior verò non rarò hanc gonorrhœam præcedit & fluente semine purulento

lento ſedatur; utraque varietas exigit initio repetitas phlebotomias, immerſionem penis in lacte tepido; fomenta emollientia ex decocto radicum althææ, ſeminum lini, injectiones in urethram ſimiles, noctu narcotica, potum emulſionatum, nitratum.

a *Dyſuria à carunculâ. Virgæ Caruncula* Riverii obſerv. 22. communic. *Carnoſité de l'uretre.* L.

Vulgò apud ſenes qui olim gonorrhœas paſſi ſunt ſupervenit dyſuria pertinax, & quæ quandoque plures annos perſeverat, in quâ fluentum urinæ inter mingendum eſt bifidum (*l'urine fourchuë*) cum aliquali iſchuriâ; atque incuſari ſolent excreſcentiæ carnoſæ in urethrâ quas deprimendi gratiâ ſtylos plumbeos à *Riverio* ad noſtra uſque tempora in urethram ſenſim inſinuari ſolemne eſt. Vide *D. Lapi diſſert. de ſtranguriâ.*

Aſt *Saviardus* & *Clar. Chirurgus Monſpelienſis J. Serres* diſſecto pene aliquot ægrorum, qui de eo morbo conqueſti erant, nil ſimile invenerunt, & tantummodo urethram phlogoſi alicubi tentatam; non dudum candelulæ cereæ in locum plumbearum ſuffectæ ſunt à *D. Daran*, *Goulard*, *André &c*, ſæculo elapſo à *Geronimo Lapi Italo* primum uſurpatæ, quarum uſu gonorrhœa mucoſa excitatur, via urinæ liberior paratur, lapilli ſiqui ſint educuntur, ulceraque deterguntur.

5. *Dyſuria primaria.* L.

Ea eſt quæ à victu acriore, ſalſo, abuſu liquorum fermentatorum, diureticorum, ab ætatis fervore, ab exercitiis immodicis, ſimilibuſque cauſis urinæ acredinem inducentibus oritur; urina in illa ſpecie ſalſa eſt ſolito magis, fervidiorque ſimul. Hanc excitant ſæpè vina alba, cereviſia, uſus cantharidum. Curatur phlebotomiis, clyſmatis emollientibus, ptiſanâ ex floribus malvæ, violæ, radicibus althææ, ſeminibus lini, gummi tragacantha, fomentis, ſemicupiis refrigerantibus.

6. *Dyſuria hæmorrhoidalis* Frider. Hoffmanni. L. P.

Ea eſt quæ à mariſcis tumidis, potiſſimumque luxatis fovetur. Luxantur mariſcæ ſeu tumores hæmorrhoidales quoties *diaphragma hypogaſtricum* deſcriptum ab *illuſtr. Lecat in libro de lithotomiâ*, quod ano & recto ſuſtinendis dicatur, ſuo officio non fungitur & hiat; tunc mariſcæ foras protuberant ex ano, & nervi ad urethram pertingentes dolorificè diſtrahuntur, atque urina cum ardore incredibili excernitur, ita ut calculum in veſicâ latere & hos atroces per multos annos dolores procreare videatur; æger quidem à fluxu hæmorrhoidali ſublevatur, ſed non ſanatur; quoties alvum deponere tentat, toties mariſcis exſcindentibus dyſuria recrudeſcit. In nobili ægroto ſic laborante fruſtra applicata ſunt ſuſpenſoria podicis, æger ferè ſemper manibus ſuis hanc molem hæmorrhoidalem ſuſtinere cogitur, ac poſt alvi depoſitionem reſtituere, inunctis priùs cerato Galeni mariſcis.

7. *Dyſuria arſura*; *Arſura* Joan. Andern; *Incendium virgæ*; *Burning* &

& *Brening* Anglorum. Vide Aſtrucium de morbis venereis lib. 1. cap. 7. n° 5.

Eſt dyſuria ardens quæ olim maximè apud Anglos circa ſæculum decimum quartum eos affligebat; qui cum leproſâ, aut cum muliere quæ leproſum virum priùs admiſerat, concumbebant, ſine ullo ſeminis aut puris effluxu inde ſubſequente.

Morbus erat à ſyphilitica diſuriâ diverſus, atque curabatur injecto vel lacte vel oleo amygdalarum in urethram.

8. *Dyſuria à cyſtocele* Saltzmanni diſſert. de Herniâ veſicæ urinariæ. L.

Cognoſcitur hæc ſpecies ex tumore molli in vicinia veſicæ, ut in ſcroto, perinæo, &c. qui preſſus cogit urinam eamque per urethram exprimit; vide *Mem. de l'Acad. R. des Sc. Ann. 1713. pag. 146. à D. Mery.*

9. *Dyſuria ab hyſteritide*, vide Hyſteritidem. A.

Si phlogoſis tantùm ſit in collo uteri, aut, ut aiebant Veteres, ejus adſit intemperies calida & ſicca, nulla quidem adeſt notabilis pyrexia, adeoque nulla vera hyſteritis, interea explorato ore uteri, digito immiſſo, calor, ſenſibilitas, ſiccitas, percipientur.

10. *Dyſuria ab hyſteroloxia*, Ruyſch Obſ. Chir. 88, Morgagni Epiſt. XLVIII. 39. L.

Hæc ſpecies ſtipatur continuo mingendi & alvum deponendi deſiderio, ſed conſtans non eſt.

11. *Dyſuria rachialgica. Stranguria colicum popularem concomitans* Citeſii de ſignis diagnoſticis colici popularis pag. 6.

In populari colico, ait ille, urina bilioſa, & acris, eaque ſæpiùs cum ſtranguriâ emittitur, ut pleriſque imponat exiſtimantibus ſe non colico dolore, ſed calculo cruciari. His adde Rachialgiæ cætera ſigna, pallorem, extremorum frigus, virium languorem, animum inquietum, corpus anxium, vigilias aſſiduas, leipothymias, anorexiam, nauſeam, ructum, vomitionem bilioſam, quâ deficiente ſingultus, ſitis accedit, ſæpiuſque febris lenta, & quod totius caput eſt, acutiſſimus ventriculi inteſtinorum lumborum, ilium, & inguinum dolor excruciat. *Citeſius cap. 6.*

In colicâ vulgari accedit non raro dyſuria cum penis rigiditate & condenſatione, nullâ verò erectione, quod ceſſante doloris vehementiâ evaneſcit; aſt in rachialgiâ dyſuria ita vehemens & pertinax obſervatur, ut calculoſa videatur.

Cura verò hujus ſpeciei eadem eſt ac rachialgiæ, adeoque à cura cæterarum diverſiſſima, cùm juxta ipſum *Citeſium* cathartica draſtica, & emetica oleoſis interpolata conveniant; ſed de rariori apud nos morbo nil pronunciare auſim.

12. *Dyſuria calculoſa. Calculus veſicæ.* Sennerti, Cyrill. Conſult. Tom. I p. 46. 112. 128. 146. L.

Cognoſcitur 1° Dyſuriâ frequenti periodicâ, vel continuâ, ſeu frequenti & dolorificâ mingendi cupiditate: 2° Dolore acutiſſimo extremi glandis, in viris à mictione recrudeſcente: 3° Frequenti penis eâque injucundâ tentigine, ſeu duritie, in quâ nec erigitur penis, nec craſſior evadit: 4° Pondere aſſiduo in perinæo: 5° Subitaneâ quæ quandoque accidit inter mingendum

dum urinæ ſuppreſſione : 6° Facilitate mingendi, ſi crura decuſſentur ; aut corpus reſupinetur : 7° Tactu, digito in anum immiſſo, ſi de pueris agatur, aut interventu cacheteris in veſicam immiſſi, quod ultimum ſignum, aliàs certiſſimum, deficit cùm calculus inter laminæ internæ cellulas aut veſicæ biventris & coarctatæ ſinus deliteſcit. 8° Exaſperatio dolorum ab exercitio, potiſſimum vecturâ in curru ſuper ſtratum lapidoſum.

Alii ſunt calculi murarii duriſſimi, ruffi, qui omne diſſolvens eludunt, alii gypſei, alii gypſomurarii, ſeu ex lapillulis invicem gypſo coagmentatis efformati, qui tandem diſſolventibus vel in toto vel fruſtillatim diviſi cedunt.

Duplex eſt methodus curativa, una *chirurgica*, quæ in extractione calculi conſiſtit, eaque inſtituitur hodie per apparatum lateralem ; altera *lithontriptica*, quæ in uſu lithontripticorum medicaminum conſiſtit.

Optima methodus lithontriptica ea eſt quam *D. Rob. Witt* expertus eſt, ſcilicet 1° oſtreorum vel aliorum teſtaceorum conchæ vehementi igne per biduum urgentur uſquequo totæ albeſcant & nil coloris ſubcærulei retineant ; octupla aquæ fontanæ copia ſuperaffunditur, & fit vehemens ebullitio ; aqua illa per duodecim horas cum oſtreis calcinatis infuſa colatur & ſervatur ad uſum, & eſt *aqua calcis oſtreorum*. 2° Hujus aquæ cyathum unum aut alterum quovis die horis Medicis ebibat æger, ita ut ſenſim hujus doſim augeat ad pintam ſingulis diebus potandam, & ultra : 3° Simulque ſaponis albi in pilulas redacti, vel in aqua diſſoluti drachmas duas, dein tres, demum quinque, vel ſex, ſingulis diebus deglutiat, maximè ſi alvus ab aqua calcis conſtipetur ; & perſtet in illorum uſu quàm diutiſſimè, ut per ſex menſes, imò per annos. Hujus aquæ & ſaponis ope calculus obducitur muco quodam albido leni, quo fit ut veſica ab ejus irritatione immunis evadat ; dolor ſedatur, mictus cruentus compeſcitur, & ſucceſſu temporis calculus deteritur & diſſolvitur, vel in fruſtula diviſus foras excernitur.

Altera eſt methodus Monſpelii aliquoties uſitata, ſed minus tuta : ſcilicet 1° colliguntur folia *arbuſti uva urſi* dicti, quæ arbuſcula in monte *Eſperou*, necnon in Pyrenæis adoleſcit, & *Buxerola* vocatur : 2° Illorum foliorum vel pulvis ad grana quindecim, vel infuſum drachmæ unius pro duobus, vel tribus aquæ cyathis quotidie deglutitur per menſem, atque cùm ab ejus uſu veſicæ mucus abraditur, & dyſuria poteſt recrudeſcere, juſculum ex herbis emollientibus, refrigerantibus, pullo, ranis paratum uſurpatur, maximè ſi pulvis buxerolæ adhibeatur, aut infuſum debilius ſumitur : hujus medicaminis ope calculi teneriores diſſolvuntur, aut in fruſtula minora dividuntur.

Quoad lithotomiam, ea rarò felicem ſortitur eventum, maximè ſi æger jam provectæ ætatis ſit, quia apud eos veſica eſt calloſa, valdè circa calculum coarctata, quandoque ulceroſa : ea non impedit quominus novi calculi generentur, & vidi puerum qui hanc operationem ter paſſus intra aliquot annos, iterùm calculo laborat ; præterea peritiſſimum Chirurgum requirit operatio, ex quâ, ſi malè ſucceſſerit, intra breve tempus inflammatâ veſicâ

æger

æger è medio tollitur; secus non rarò insanabilis perinæi fistula supervenit; undique periculum, undique angustiæ.

13. *Dysuria gravidarum* Nordmanni Dissert. de ischuriâ gravidarum, Argentinæ anno 1758. Mery Hist. de l'Académie des Sciences anno 1713. B.

Illa accidit vel toto graviditatis decursu, ut vidit *Mery*, vel ultimo tantum mense; 1° ob uteri molem expansam quâ vesica premitur, & distracta dolet, in quo casu situs supinus, decubitus in lecto solatium præbent; vel 2° ab hysteroptosi, incompleto scilicet uteri prolapsu, in quo casu potissimùm est ischuria, & juvat decubitus supinus, sustentatio molis abdominis ope mappæ, repositio uteri & usus pessarii; 3° vel à cystocele, seu herniâ vesicæ urinariæ, de cujus curatione *vide Auctores.*

In his omnibus casibus plus valet ars obstetricia quàm pharmacia. Quoad ischuriam quæ sub finem graviditatis accidit, vide *Ischuriam* Class. X.

De dysuriâ à cystocele fusè egit *Saltzmannus in dissertatione de Herniâ vesicæ urinariæ.* Dysuria ab hysteroptosi etiam non gravidis accidit. Vide *Hysteroptosim in Class.* Iâ.

14. *Dysuria Neonympharum* Delii Amœnitat. Acad. pag. 188. B.

Est ea quæ recens nuptas forti viro junctas adoritur cum vulvæ, nympharumque phlogosi; à contusione, à coitu repetito & effræni ortum ducit, & intra aliquot dies cessat, modò à coitu abstineant, & fomentis emollientibus utantur nymphæ; sic olim vocabantur recens nuptæ.

Post coitum etiam viros afficit dysuria, sed fugax, de quâ *Ephemer. Nat. Curios. Decad.* 2.

15. *Dysuria ab insectis*, Ephemerid. Nat. Curios. passim; *A teredinibus*, Delii Amœnit. Acad. pag. 54. tom. 1; *A lumbrico*, Philosophical. Transact. pag. 202. D.

Teredines *Ill. Delii* erant veri ascarides vermiculis casei similes, cum urinâ copiosâ excreti, qui priùs fovere videbantur stillicidium urinæ dolorificum. Vidi ipse similem ascaridem cum urinis emissum à viro, qui dysuriam, & dein ischuriam patiebatur, antequam hic vermiculus ejiceretur.

Suasit *ill. Delius* diversa anthelmintica, & erinaceum ustum cum essentiâ cascarillæ, sed omnia incassum.

16. *Dysuria atretarum.* L.

Vidi & curavi duas puellas, quæ ab aliquot annis quovis mense post pubertatem atroces in pudendis dolores cum mictione ardenti patiebantur; altera verò cum urina pauxillum sanguinis mingebat; utraque erat imperforata, & catameniorum expers, licet altera vigesimum nonum annum attigisset; illa autem cum dysuria tumorem quemdam è vagina tunc temporis prominentem gerebat; ope scalpelli hymenis sectio verticalis facta est, & prærupit magna quantitas cruoris viscosi, nigri, picei, inodori, quo facto convaluere ambæ, & harum junior viro juncta dein feliciter peperit.

17. *Dysuria diabetica.*

Ea est species in quâ post quemlibet pastum, illicò non auctâ urinæ copiâ, nec frequentiâ, sed necessitate incoercibili, & cum levi irritatione ve-

ficæ, mingitur urina aquofa, cruda, quod per plures menfes in hyfteriâ fine fiti, aft cum macie, & cum febriculâ nocturnâ perfeveraffe vidit *clariff. Doctor Coulas.* Hic affectus eft ad veficam quod lienteria ad alvum; videtur potum illicò transfluere, ut per diabetem hydraulicum aquæ citiffimè transfluunt.

Indicantur in hac fpecie lacticinia emollientia, antihyfterica.

XXVIII. Pyuria; *Cacurematis fpecies* D. Cuffon. *Piffement de pus.*

Eft purulentæ, albæ, flavæ, vel vifcido-mucofæ, lutulentæ materiæ cum urinis ejectio.

Differt à gonorrhœâ quod materies hæc puriformis mingatur, non verò fimpliciter ex urethrâ exftillet, ut exftillat guttatim in gonorrhœâ.

In pyuriâ materies puriformis, vel mucofa pellucida non ex urethrâ oritur, fecùs continuò ftillaret; fed vel ex veficâ, vel ex ureteribus, aut renibus effluit.

1. *Pyuria renalis; Ulcus renum* Sennert. cap. 11 lib. 3. pag. 7; *Ulcus ureterum* Sennert. cap. 12. *Piffement de pus.* Journ. de Med. Avril 1761 pag. 353. C.

Cognofcitur 1° urinæ colore grifeo, flavefcente, confiftentiâ craffâ, odore fœtido ad putridum cadaverofum vergente. 2° Præceffere figna nephritidis fuppuratæ, dolor fcilicet renis alterutrius cum pyrexiâ acutâ, quæ deinceps in amphimerinam hecticam abiit; vel præceffit nephralgia calculofa; interdum verò dolor renis, dum fuppuratur, exiguus eft.

Differt à pyuriâ veficali ex eo quòd dyfuria nulla fit in renali; quòd etiam in renali fubftantia ipfius renis carnea, atro-rubra, veluti diffoluta cum urinâ quandoque effluat, & cum filamentis vifcofis; (*aphor. Hippocr. 76. lib. 4.*) illa verò pyuria pejor eft, fi ulcus renum pendeat à calculis reni impactis, aut ab acrimoniâ fanguinis, quàm fi à caufis mechanicis, ut vulnere, contufione orta fuerit nephritis fine fanguinis dyfcrafiâ.

2. *Pyuria veficalis* Boneti Sepulchret. obf. 20ª tom. 2. pag. 695; *Ulcère à la veffie.* C.

Vel eft exulceratio in collo veficæ, vel in corpore ipfo. Si in collo veficæ præceffit gravis dyfuria, ftranguria, dolor atrox circa perinæum, ibi etiam tumor, calor; pus inde prodiens copiofum cum muco vifcido, tenaci. Si in reliquâ veficâ, dolor ad hypogaftrium, præceffit cyftitis, cum urinâ fluunt materies craffæ, furfuraceæ, foliaceæ, unde *Hippocrates* fcabiem veficæ adeffe contendebat; cruentæ & purulentæ ac fœtidæ funt urinæ, ex quo fœtore intolerabili potiffimùm dignofcitur pyuria vera à gonorrhœis, necnon ex eo quod in gonorrhœis pus non mingitur, fed exftillat; aft in pyuriâ urina turbida, grifea, fœtida mingitur.

Pus à muco dignofcitur, quod pus fit friabile, mucus verò in longa filamenta ducatur; pus grifeum eft & fœtidum, mucus pellucidus.

Poft gonorrhœam virulentam in fundo matulæ datur paucus mucus vifcidus, qui pyuriam non conftituit veram, feu purulentam, & fponte evanefcit.

In

In curandâ pyuriâ aquæ Euzetenſes, Aleſienſes longo uſu, ſerum lactis, diæta lactea mortem procraſtinant.

Si adſit ſarcoma fungoſum in veſica adnatum, dolores ſunt diriores; injectiones in veſicam fieri non poſſunt ſine catheteris interventu, quod ob dyſuriam difficulter inſtitui poteſt.

3. *Pyuria à corde* Boneti Sepulchret. obſ. 12, & 13.

Conſtat his obſervationibus poſt longam puris mictionem cum nephralgiâ, quæ Medicis ulceroſa cenſebatur, nullum vitium in cadavere inventum fuiſſe præter abſceſſus & ulcera cordis, cum multis in eo calculis, *Hollerius Commentar. ad aphor.* 75. 54.

4. *Pyria à thorace* Boneti Sepulchret. lib. 3. ſ. 28. obſ. 24, 21; ex Diemerbroeckio Anat. lib. 1. cap. 17; & Dulaurentio Anat. lib. 9. q. 12. B. vide duodecim obſervationes apud Schenckium p. 266. L. I.

Eſt purulenta mictio quæ cum aliquali nephralgia empyicis accidit, & plures quandoque libras attingit intra paucos dies, eoſque à morbo priore liberat. Vidi adoleſcentem empyicum in urbe *Clermont de Lodeve*, cum *D. Med.* D. Bertomieu, qui me conſuluit, ille poſt aliquot dies pus copioſum minxit, ſicque convaluit.

5. *Pyuria viſcida.* Vid. Conſultation D. Deidier, tom. 1 pag. 84. *Ecoulement par le canal de l'urêtre, cru vénérien par le malade : Glaire des reins.* L.

Aggreditur ætate provectos qui olim gonorrhœam paſſi ſunt; inter pollutiones nocturnas titillatio, imò dolor identidem acutior perſentitur ad veſicæ collum; urinæ acres ſunt, cùm eſt diſpoſitio nephritica, aut arthritica in ſanguine, quod ex nephralgiâ, ex pruritu cutis, libidinoſâ conſtitutione judicatur, maximè verò ex dyſuriâ frequenti; inſimul urinæ quandoque turbidæ, rubræ, ſubcruentæ; ſed conſtanter deponunt in matulâ viſcidum quid griſeo-pellucidum, urinæ fundum petens, quod matulæ agglutinatur, quodque effuſum longiſſima fila præ lentore efformat. Dùm urina craſſa mingenda eſt, dolet collum veſicæ, balanuſque, necnon hæret aliquandiu, & alvus ad dejectionem ſtimulatur; mingendi cupiditas, durante alimentorum digeſtione, frequentior eſt.

Hunc morbum ſyphilitico viru foveri putarunt optimi Medici, & ritè inſtitutâ hydrargyroſi ſine ptyaliſmo æger non melius habuit, licet ſubſecuta forent lacticinia, balnea, aquæ ſulphureæ Euzetenſes; morbum exaſperaverant candelæ unguento ſuppuratorio tinctæ in urethram ſæpiùs immiſſæ. *D. Deidier* dubitavit an ulcus circa proſtatas, aut in collo veſicæ morbum foveret; ſed pus prunis injectum valdè fœtet, non viſcoſa materies; ſi viſcoſum quid è renibus, ureteribus, aut ipſâ veſicâ excernatur, ut veroſimile viſum eſt, ſuadet ptiſanam ex foliis parietariæ, ſeminibus lini, glycyrrhiza; dein pareirabravæ pulveris ſemidrachmam, vel tantumdem corticis radicis calcitrapæ per triduum, ptiſanâ ſuperhauſtâ. Id autem remedium aliquoties in menſe tentandum, & utiliori inſiſtendum putat. Si pus mingi videatur, balſamus copaivæ ad guttas xx vel plures ex cochleari ſyrupi cujuſdam hauriendus, ſuperbibendo lac aſininum per quatriduum, dein lac purum per

menfem continuandum addito identidem balfamo. Accedente Julio aut Augufto acidulæ potandæ funt per novem dies, dein balnea domeftica per octiduum femel & bis fumenda, & aqua pulli exeundo è balneo eft propinanda. Demùm ope candelæ plumbeæ vel cereæ explorandus urethræ & veficæ ftatus, ut principium morbi meliùs cognofcatur.

6. *Pyuria mucofa* Pathol. method. *Rarus veficæ morbus* Frider. Hoffmanni; *Catarrhus veficæ* D. Lieutaud Maladie du bas ventre. *Glus* Ill. Linnæi Gen. Morb. 199. *Glaire de la veffie.*

In adolefcente arthritico incepit à dolore veficæ, fortè cyftitide vel fimplici dyfuriâ; urinæ exinde craffæ, fedimentum albidum & vifcofum, quod fenfim copiofius, dolore etiam præterito quartam urinæ partem componebat; febris poft duodecimam diem recedens multam mutationem in pyuriâ induxit, quæ ultra ad quadragefimum diem proceffit, cum afthenià & marafmode macilentiâ. Phlebotomiæ, diluentia, temperantia, fedantia, laxantia durante febre ufurpabantur, natura fola pyuriam deinceps fanavit: largo cæparum ufu hunc morbum fublatum vidit *Ill. Linnæus.*

Differt à pyuria veficali, vel quæ ab ulcere veficæ dependet, quod in mucofa mucus à veficæ cryptis abundanter exftillans, qualis in catarrho ex naribus exftillet; non verò pus; unde fequeretur pyuria veficalis fœtido fluxu infignata nec fponte fanabilis.

Mucus ille quandoque ita copiofus eft, ut dimidiam matulam impleat referente *Hoffmanno*, & juxta ipfum provenit à veficâ ureteribus quafi coryza affectis, juxta *Sennertum* à cacochyliâ vifcidâ primarum viarum in fanguinem tranfmiffâ fuppeditatur; ita quandoque affinis eft pyuriæ legitimæ, ut non nifi a magna excretionis copia diftinguatur juxta ipfos. *Vide Boneti Sepulchret. de urinis decoloribus, obf. 22. 18.*

7. *Pyuria lactea* Diemerbroeckii Anat. lib. 1. cap. 17. B.

Eft lactis vel chylofæ materiæ effluxus per vias urinarias. *Nicol. Florentinus* vidit juvenem, qui quotidie fine ullo incommodo mingebat lactis quantitatem medii urinalis, præter urinam multam. *Capellus* Medicus vidit mulierem quæ dimidium cyathum lactis è veficâ excrevit. *Laurentius* nonnullas vidit puerperas plurimam lactis copiam per uterum & veficam excreviffe.

8. *Pyuria chylofa. Urines blanchâtres & troubles.* Vieuffens Exper. anatomiq. 26. obfervat.

Pueri fexennes circiter non rarò urinas turbidas & albefcentes fundunt, fine dolore renum aut veficæ, & fucceffu temporis fine ullo medicamine jam convalefcunt, aut ad fummum clyfmatis & jufculis refrigerantibus fumptis, ab hoc affectu liberantur. Judicat *Ill. Vieuffens* hunc colorem pendere à chylo qui per ductus fecretorios ipfius veficæ paululum patulos in veficam influit à fanguine fecretus.

9. *Pyuria arthritica. Urines blanches & troubles.* Vieuffens obferv. anatom. 27. & 28. *Urina cretacea* Differt. Frid. Hundertmarck Comment. de rebus

rebus in Medic. geſtis vol. X p. 359. vol. II. p. 195. Hiſtoire de l'Acad. R. des Sc. 1752.

In prima *Vieuſſenii* obſervatione urinæ in adulto jamdudum erant albeſcentes & turbidæ ſtatim à mictione, ſed diu ſervatæ parte ſuperiori limpidæ, inferiori verò ſedimento ſubluteo pellucido gaudebant; aderat autem levis dyſuria.

In altero caſu ab ætate puerili uſque ad 45 annum æger urinas albeſcentes, turbidas & mucoſas fundebat; adhibita hydrargyroſi ſimiles mingere perrexit. Uterque autem ſuppreſſa ſponte pyuriâ arthriticus evaſit, quod indicat materiem calcaream, arthritidi producendæ aptam priùs emitti ſolitam, in ſanguine retentam fuiſſe, unde arthritis acceſſit.

10. *Pyuria à meſenterio* Boneti Sepulchret. Tom. 2 pag. 696 n° 7.

Virgo dolores colicis ſimiles habuit, & maraſmo conſumpta interiit; in meſenterio ingens copia puris quod natura per renes vacuare tentaverat urinis valdè purulentis profluentibus, renes tamen erant integri.

11. *Pyuria nigra.*

A transfuſione ſanguinis vitulini in venas viri maniaci: *Tranſ. Philoſ. n.* 32. *D. Denys.*

12. *Pyuria vireſcens*, Tranſ. Philoſ. n. 27 art. 6. Stubbes.

Ab eſu teſtudinis marinæ urina illico luteo-viridis & quaſi oleoſa evadit.

XXIX. LEUCORRHŒA, Caſtelli Lex. Bonet. Anat. Pr. Lib. 3; *Rheumatiſmus uteri*, Amati Cent. IV Obſ. 12; *Ulcus uteri* Sennerti; *Fluor albus* Auctorum; *Fluor muliebris*; *Fleurs blanches*; *Ulcére à la matrice.*

Eſt humoris ſeroſi, vel flaveſcentis effluxus ex utero aut vagina hujus morbi præcipuum ſymptoma.

Muco albeſcente continuò in ſtatu ſanitatis madere muliebria, docet obſervatio: Muci illius inſpiſſati ramenta in angulis nympharum obſervat *Puzos.* Verùm ſi copioſior ſit ille mucus, ita ut exſtillet etiam extra coitum, tunc leucorrhœa datur, ſive mucus ille pellucidus ſit, ſive quovis colore præter ſanguineum infectus, ſive purulentus, ſive ſpermaticus, ſive ichoroſus fuerit, nec enim dantur limites, qui genus gonorrhœæ in mulieribus à leucorrhœâ diſcernant.

1. *Leucorrhœa ulceroſa*; *Fluxus fulvus* Hippocrat. de morbis mulier. lib. 2; *Ulcus ſimplex uteri* Puzos cap. 4. de morbis uteri. Cyrilli Conſult. 13 Cent. II. *Ulcere à la matrice.*

Eſt effluxus ſeroſo-mucoſus parciſſimus, nullo ferè dolore ſtipatus, qui poſt ſigna vulneris aut levis cujuſdam phlegmones in utero ſuccedit.

Ulcuſcula qualia in ore aphthæ dicuntur, vel exigua in uteri fundo aut cervice vulnera, ſuppurantia ſupponit hæc leucorrhœa, quæ cum ſimplici vulgò confunditur, & non rarò ſponte ſanatur, niſi ſanguis vitio quodam gravi ſimul peccaverit.

Ejus principia ſunt acrimonia ſanguinis, puſtulæ in utero, vulnuſcula in partu difficili accepta, à manu obſtetricis, à violentâ fœtus expulſione, utero jam ſicco & dudum elapſo amnii liquore.

Curatur ut leucorrhœa ſimplex.

2. *Leucorrhœa fungoſa*; *Ulcere fongueux à la matrice.* Puzos chap. 4. artic. 2. C.

Cognoſcitur ulcus fungoſum uteri, 1° effluxu ferè continuo vel lymphæ pellucidæ gummoſæ, aliàs ſanguinolentæ: 2° cum fruſtulis carnis adipem concretum referentibus, ſed ſine pravo odore: 3° Cervix uteri digito explorata dura & inæqualis in ambitu percipitur, incraſſata ſimul & obducta operculo fungoſo, facilè lacerabili, quod in alvi dejectione vel mingendi conatu etiam in viſum incurrit. 4° Fungus ille pedunculo ſuo intùs utero adhærens trans ejus orificium progreſſus capitellum in vagina fungi vegetabilis æmulum refert, ita ut digitus immiſſus inter pedunculum & orificium uteri liberè excurrere poſſit. 5° Si operculum fungoſum uteri cervicem obducens reſecetur, novum aliud brevi tempore ſuccreſcit. 6° Quoniam verò ſimul ſcirrhoſus eſt uterus, ſi digito ejus orificium, manu verò hypogaſtrium premas, figura & durities uteri ſupra pubem percipietur.

Duæ ſunt varietates hujus ſpeciei; prima eſt incruſtatio & adhæſio fungi cum uteri cervice; altera verò eſt vegetatio fungi, cujus pedunculus in utero latet, capitellum verò liberum in vagina excreſcit, nec utero adhæret. Hæc ultima varietas repetitâ pedunculi ligaturâ excidit, reſiduum dein putrefactum ab utero rejicitur, ut conſtat binis *Clariſſ. Puzos* obſervationibus.

Prima verò varietas ſi incipiens ſit, etiam curatur; ſi vetus cum dolore uteri & fœtore muci excreti curari quidem poteſt, ſed non ſanari: adſunt lumbago, gravitas uteri inter progrediendum, meiendi difficultas cum dyſuriâ, menorrhagiæ graves identidem recurrentes.

Acrimonia ſanguinis huic ulceri fungoſo originem præbet; ope diætæ lacteæ præmiſſis præmittendis, & potiſſimum lenibus catharticis quovis menſe iteratis, cum victu ſelecto & aquarum martialium acidularum, ut Aleſienſium uſu, quandoque ſanatur, modò nulla ſit ſyphilidis aut carcinomatis combinatio.

3°. *Leucorrhœa ſyphilitica*, *fleurs blanches ou ulcère vérolique à l'uterus.* C.

Cognoſcitur 1° ex ſubitaneâ invaſione mali poſt coitum impurum, cum dyſuriâ, fluore flaveſcente, calore loci, ulcuſculis vulvæ, porris vel condylomatibus, puſtulis pruriginoſis vaginæ. 2° Si ſpontanea laſſitudo, anginæ, cephalalgiæ, pervigilium, eruptiones cutaneæ, ſeu vari ſubrotundi duri identidem redeuntes, dolores potiſſimum nocturni ſimilia ſyphilidis ſigna concurrant. 3° Si materies effluens ſit albo-flaveſcens non fœtida, cum doloribus acutis & pruriginoſis, circa menſtruationis tempus.

Curatur ut ſyphilis; ſcilicet poſt præmiſſam phlebotomiam & catharſim

ſim diæta lactea uſurpatur, & præmiſſis quadraginta aut quinquaginta balneis, hydrargyroſis parcâ manu adhibetur, ita ut unguenti Neapolitani tres circiter drachmæ inungantur qualibet vice uſque ad quatuordecim vel plures litus, non depoſitis per quadraginta vel plures dies linteis unguento imbutis : poſſunt etiam decocta lignorum ut guayaci, ſalſæ parillæ, ſaſſafras, nec non panacea, vel aquila alba uſurpari ſi hydrargyroſis nequeat.

4. *Leucorrhœa cancroſa ; Fluxus niger & fulvus* Galen. definit. *Cancer à l'uterus. Ulcere carcinomateux de la matrice* Puzos pag. 274 Art. 4. Tralles de Opio Cap. 1. p. 54. C.

Illam ſpeciem præcedunt menorrhagiæ, cum dolore mediocri, apud fœminas præſertim quæ pluries peperere; demum accedunt dolores atroces, lancinantes, continui; materies non purulenta ſed ichoroſa, rufeſcens, ſanioſa & fœtidiſſima diffluit, interpoſitis menorrhagiis anomalis; preſſo abdomine dolor exacerbatur.

Hic morbus inſanabilis eſt niſi prima ejus initia ſagaci Medico innoteſcant; regimen edulcorans, anodyna, injectiones ex decocto hordei & melle, ex ſucco ſolani & plantaginis, diæta lactea morbum palliant.

5. *Leucorrhœa Americana.* Guill. Piſonis cap. 6.

Ex iiſdem principiis oritur ac aſthenia Americana. Mulieres fiunt pallidæ, triſtes, obſtructæ, viris ingratæ, & uteri profluvia alba patiuntur, ita demum debilitantur ut de corroborantibus, non minùs quàm de evacuantibus in illis curandis cogitandum ſit.

Cura. Balneis artificialibus ex fragrantibus herbis adſtringentibus & calefacientibus, nec non aperientibus, ſcilicet juſculis, apozematis, maximè verò pulvere Guayaci & ſcoriæ ferri per menſem uſurpato curandæ ſunt; adde ſyrupum tabaci & mel aromatibus mixtum ; non neglectis lenibus catharticis ; ſyrupus autem tabaci fit ex ſucco tabaci recenti, ſed aliquandiu digeſto, qui proinde vim emeticam amiſit & catharticam, addito etiam oxymelle.

6. *Leucorrhœa Indica* Couzier Journ. de Med. Decembr. 1757. C.

In Inſula *Bourbon* vel *Maſcarenhas* Africæ mulieres leucorrhœâ frequentiſſimè laborant ex eo quod uſus eſt in partu genitalia aliquatenus lacerari ; adde quod in fervidâ hac regione mulieres balneo omni tempeſtate, etiam dum menſtrua fluunt, uti ſolent, moxque à balneo domos aquâ continuò aſperſas ſubeunt, ubi frigus perſentiunt. Virgines & nuptæ ſteriles ab hoc morbo ſunt immunes.

7. *Leucorrhœa ſcirrhodes.* Vide Aſtrucium lib. 2. de ſcirrho uteri ; *Fluſſo bianco* Nicol. Cyrilli Conſult. Medic. 37. cent. 2 : *Sanguiluvio* Hiſpanis : C.

Eſt ea ſpecies quæ ab uteri ſcleromate, ſeu ſcirrhoſâ duritie fovetur, quæque quotis menſibus occupat catameniorum intervalla in menſtruatis, quandoque ciet catamenia vaga in annoſis, & uberrima in junioribus, ac tunc temporis accedunt tormina uteri cum catameniis.

Signa

Signa ſunt pallor faciei, debilitas corporis, œdematia pedum, anorexia, pervigilium, tinnitus aurium, mœror, ſanguis catamenialis ſeroſus, loturæ carnium ſimilis, dein merè ſeroſus, per intervalla iterum ſubcruentus, dolores torminoſi alteri, creſcunt ſecundâ die catameniorum, tertiâ, vel quartâ evaneſcunt, non ſunt vividi, ſed ejus indolis quâ mulier continuo truncum, femora, loco mutare cogatur quaſi irrequieta ac identidem ſibi videatur pollice vellicari omnes partes uteri vicinas. Vide *hyſteralgiam catamenialem.*

Cyrillus in principe muliere quinquagenariâ, leucorrhœam identidem ſubcruentam patiente, cum pallore, debilitate, anorexiâ, adhibuit hyeme limaturam ferri vel tincturam ejus cum vino, parvam identidem doſim rhei toſti cum pauxillo macis & nucis moſchatæ, bis in menſe, atque his per duos menſes continuatis ſuaſit ut ante prandium trihorio decoctum calidum roris marini, vel lamii Archangelicæ dicti ad tres uncias identidem ſumeretur, tanquam medicamentum in leucorrhœa expertiſſimum; ut ægra violentos motus atque otium fugeret, cibis ſalitis, crudis abſtineret, animi pathemata moderaretur. An ſanguiluvium cui omnes fere mulieres Valentinæ apud Hiſpanos poſt partum ſunt obnoxiæ, & in quo loturæ carnium ſimilis eſt fluxus uterinus, iſque pertinaciſſimus ad hanc ſpeciem attineat, inquirendum: curatur thermis Baregienſibus.

8. *Leucorrhœa gravidarum*; *Aqua profluens ex utero prægnantis* Rod. à Caſtro, lib. 3 cap. 19. *Aquæ ex utero effuſio*, Sennert. lib. 4. part. 2. ſect. 5 cap. 6; *Ecoulement des eaux*. L.

Lympha nutritia concreſcibilis ad ignem quæ in amnii cavitate, ut albumen in ovo recondita eſt, quæque creſcit creſcente fœtu, ejuſque pabulo inſervit, debet tantùm in partu ipſo effluere, ut viam fœtui lubricam & facilem reddat, quod per ruptionem involucri fœtus ſubitò accidere ſolet. Si verò hæc lympha vel ſubitò vel ſtillatim longè ante partum effluxerit, inde difficilior futurus eſt partus, & infelicior.

Subitò & præmaturè effluunt aquæ ex involucris fœtûs, ſi hæc involucra lapſu, ſaltu, vulnere rumpantur, atque tunc illico cum impetu ad libram unam aut alteram ſimul & ſemel ferè fit effluxus, quod aborſum etiam ſecum trahere poteſt; cùm eadem cauſa quæ involucrum rumpit, ſæpè fœtui noceat, vel utero; tunc regimine gymnaſtico & diætetico eodem modo ſunt curandæ mulieres, ac ſi partus inſtaret, atque ne areſcat nimis via fœtui calcanda, butyro inſulſo quotidiè ea lubricanda eſt, uſque ad partum, vireſque ægræ conſervandæ.

9. *Leucorrhœa* Nabothi.

Si verò humiditas tantùm ex utero effluat longè ante terminum legitimum, qualis per aliquot dies ſolet effluere ante partum, mucoſa ſcilicet, vel roſea, vel viſcoſa pellucida, quæ ſuppeditari ſolet à glandulis Nabothi in uteri orificio latentibus, tunc laxitatem harum glandularum & cacochymiam ſeroſam prægnantis hoc deſignat, quod cum fœtus robore vix conſiſtere poteſt: adeoque examinandus eſt prægnantis ſtatus; ſi enim juvencula

vencula & plethorica fit, tunc plethoram imminuere oportet victu parciori, phlebotomiâ; si verò habitus cachecticus serum luxuriare significet, utendum est roborantibus, ut morsulis ex margaritis, coralliis rubris, terrâ catechu, caryophyllis, maci, nuce moschatâ, conservâ rosarum rubrarum, syrupo myrtino, imo ad magis adstringendum bolus armena, terra sigillata adhibenda est.

XXX. GONORRHŒA, *Gonorrhée.*

Est morbus cujus præcipuum symptoma est fluidi puriformis aut seminiformis effluxus stillatitius ex urethrâ in utroque sexu, vel ex vaginâ in fœminis.

Differt à pyuria quòd etiam cùm nulla sit mictio, effluat materies in gonorrhœa, quod non accidit in pyuriâ; unde liquet sedem hujus humoris esse citra sphincterem vesicæ in gonorrhœâ, ultra verò in piuriâ; in utero verò dùm est leucorrhœa, pauca est, & stillatim elabens in gonorrhœâ, ubertim verò mingunt in diabete Anglico.

Quoniam semen inter & pus, dùm elabuntur stillatim ex urethrâ, non dantur limites quibus distingui queant, nisi fortè microscopii interventu, quo semini sano & fertili virorum videntur inesse animalcula, ad idem genus pertinent, utriusque humoris effluxus.

1. *Gonorrhœa pura ; Gonorrhée simple.*

Est seminis effluxus stillatitius ex urethrâ in viris sine dysuriâ ac libidine, nec ab impuro concubitu dependens; talem excitant abusus cerevisiæ, (quæ sanatur potu aquæ vitæ) clysmata calida, equitatio apud eos, in quibus copiosum est semen vesicularum, & non levis est ad ejus effluxum dispositio; verùm hoc accidens est fugax & nullius momenti, nec generationi obstat. Verùm momentosum est malum & generationi obest gonorrhœa quæ habitualis evasit, quod accidit laxatis aut erosis osculis excretoriis vesicularum, tùm ob abusum repetitum horumce organorum, ut accidit fœdis mastupratoribus, quorum plurimi deinceps semen retinere nequeunt, & in alvi depositione sine sensu effundunt; hoc accidit etiam à repetitis gonorrhœis virulentis alias acquisitis, & sanatis quoad virulentiam. Cura verò hujus mali exigit vitæ castimoniam & injectiones adstringentes in urethram factas, ex decocto equiseti, millefolii, malicorii, & similibus; potum etiam ex similibus decoctis.

2. *Gonorrhœa libidinosa*; *Satyriasis très-singulier*, Deidier Consultation 43 tom. 1 pag. 301. B.

Est effluxus seminis involuntarius frequenter repetitus, sine erectione, cum intensâ libidine.

Differt à satyriasi & priapismo per defectum erectionis; ab oneirogmo, per eumdem defectum, & quod etiam vigilando accidat. Monachus, qui *Ill. D. Deidier* consulebat, hoc morbo dudum laborans, plura medicamina incassum adhibuerat, ut balnea ipsa frigida, in quibus pluries acci-

dit fluxus ſeminis involuntarius libidine acri ſtipatus; cùm penis arrigebat, tunc pollutio nulla, & libido ſeu cupiditas veneris languidior erat; decuſſatis cruribus, æger à libidinoſis illis emotionibus immunis erat; aſt ſtudio incumbens, & in loco vel lecto calidiori his malis graviùs affligebatur, nec non ab uſu caffé. Sublevabatur autem uſu frequenti chærefolii.

Præſcripſit *Ill. Deidier* uſum erucæ in acetariis uſurpandæ, juſcula refrigerantia ex pullo, ſeminibus frigidis, & foliis chærefolii, denique aquas acidulas, & noctu narcoticum, quo ſucceſſu neſcio. Notum autem eſt quòd *excitat ad venerem tardos eruca maritos*, unde minus indicata videtur hæc herba. Quoad ſcrupulos quibus angebatur Monachus, metuens ne peccatum in hac libidine ſubeſſet; eos contemnendos ſuadebat Profeſſor, nec magis metuendum illum ſeminis effluxum quàm alvi aut urinæ incontinentiam, quippe ubi nulla voluntas, nullum eſt peccatum; interea à voluptate ad aſſenſum voluntatis via eſt maximè lubrica. De cætero Profeſſor calculum in veſicâ hujus morbi principium eſſe ſuſpicabatur, & ſedem morbi in proſtatis, non in veſiculis ſeminalibus reponebat.

Simili morbo laborabat puella religioſiſſima, quæ ad pedes ſui Confeſſarii, ſenis admodum inficeti, pollutiones involuntarias patiebatur, & ſcrupulis ad inſaniam ferè adigebatur; præſcripſi antiaphrodyſiaca plurima; ſed eventum ignoro.

3. *Gonorrhœa oneirogonos* Cælii Aureliani de epilepſiâ; *Oneirogmos* Foeſii. *Gonorrhœa ſimplex* Clariſſ. Tiſſot pag. 257. *Pollution involontaire.* D.

Eſt involuntaria cum libidine & erectione ſeminis frequens ejaculatio ab inſomnio libidinoſo excitata; nomen procedit à Græco *oneiroſſein*, de venereis ſomniare. Si voluntaria & frequens ſit ſeminis ejectio, vel ea eſt legitima, ut apud uxoratos, & recens nuptos; vel illegitima, ut apud ganeones & maſtupratores, de quo infami vitio legatur liber *Clariſſ. Tiſſot, D. M. apud Lauſanenſes, de Onaniſmo*, & Libellus de *morbis ex manuſtupratione.*

A frequenti, præcocique ſeminis ejectione ſuperveniunt morbi plurimi, maximè verò apud hypochondriacos, ut aſthenia, tabes dorſalis, ſterilitas, anorexia, agrypnia, epilepſia, amnæſia, hypochondriaſis, amauroſis, flatulentia, pallor, &c.

Venus quidem moderata, ut docet *Sanctorius*, omnes facultates roborat; ſed immodica orbat ſanguinem illo fluido volatili hircino quod à teſtibus ſecretum, dein reſorptum barbam, vocem virilem, robur, vigoremque inducit. Hoc orbatus homo laborat primò ventriculo, dein oculis, extenuatur, pallet, debilitatur.

Scelera ſunt, ait *Ill. Tiſſot*, quæ tarda ſequitur pœna, & hac non carere maſtupratores demonſtratum eſt, ſed præterea citò & acerbè mente, corporeque plectuntur, turpitudine notantur, omni privantur excuſatione & ſolatio,

ſolatio, imparia ſunt ſæpè auxilia; nullum ergo datur crimen quod cautiùs vitare debeat quicumque nondum deſipit.

Curatio exigit ut ægri abſtineant à condimentis, utantur cibis bonæ & facilis digeſtionis, nec non lacte & kinkinâ, non neglectis balneis frigidis, roborantia verò & nervina genitalibus admoveant.

4. *Gonorrhœa ſyphilitica. Chaudepiſſe, gonorrhée virulente.* D.

Eſt ea quæ poſt impurum concubitum initio cum dyſuriâ accidit; alia eſt prima, alia ſecunda. Qui primò gonorrhœam virulentam experitur, utplurimùm gravi ardore urinæ & puris virideſcentis ſtillicidio è balano mulctatur; aſt ſive gonorrhœa recidivet ſine impuro concubitu, vel ſive nova eo modo acquiratur, utplurimùm dyſuria minor eſt quàm primâ vice vel nulla; mulieres autem, etſi pus virideſcens fundant, in primâ gonorrhœâ raro dyſuriâ laborant, quia ſedes ulcuſculorum hoc pus fundentium eſt tunc temporis ab urethrâ diſtans. Interea ſi mictio indolens ſit, coitus aliqualis doloris non eſt expers, nec tetra illa cloaca à fœtore eſt immunis.

Inveteraſcente gonorrhœâ dyſuriâ recedit, pus colorem flaveſcentem & demum album adipiſcitur, dolores, tentigines remittuntur, una aut altera guttula exprimendo è balano fluit, & induſium contaminat muco flaveſcente per ſiccitatem quo linteum rigeſcit ſicceſcendo.

Stillicidium illud ſponte utplurimùm intra menſem evaneſcit; ſi verò ulteriùs perſeveret remediis etiam diutiſſimè reſiſtit; ſi citiùs aut quovis tempore adſtringentium interventu reprimatur, ſuccedunt ulcuſcula, porri, thymi, verrucæ, puſtulæ, aliaque ſyphilidis phænomena, niſi priùs viru ſyphiliticum profligatum fuerit: ut itaque illud vitetur infortunium in gonorrhœâ virulentâ curandâ, 1° phlogoſis, ardor, tentigo debent debellari phlebotomiâ, ptiſanis emulſionatis, fomentis emollientibus. 2° Debellatis his ſymptotis ulcus detergi debet uſu radicis nymphææ, balſami de Copaivâ vel Canadenſi, & lactis. 3° In uſu lactis frictiones aliquot ex pomatâ Neapolitanâ adhiberi debent circa partes affectas. 4° Demum ſublato viru, ſi ſtillicidium perſeveret, ad adſtringentia confugiendum; ſed quod tutius eſt, aquæ acidulæ Aleſienſes aut Vallenſes per octiduum epotandæ, quæ eumdem ſcopum attingunt. In hoc caſu laudant Viennenſes kinkinam, rheum toſtum cum abſorbentibus, eſſentiam pimpinellæ, balneum roborans.

Virulentia primùm inflammat, dein exulcerat, & rodit in gonorrhœâ diverſas partes, potiſſimùm verò veſiculas ſeminarias ac proſtatas in viris; unde perinæi tumor, dolor, calor, dyſuria, ſtranguria; & hac ſuppreſſâ tument, calent, dolent teſticuli, quod vulgò dicitur *gonorrhœa in ſcrotum delàpſa;* vel potiſſimùm afficiuntur in viris glandulæ urethræ Cowperianæ, Littriana, ſed raro ſolæ, & tunc dolor in illis urethræ locis perſentitur; quandoque penis tortuoſus evadit inter arrigendum, atque ea vocatur *gonorrhœa chordata.*

In fœminis afficiuntur etiam, vel proſtatæ Bartholini, ſeu lacunæ Graafii,

quæ urethræ affident, unde dyfuria; vel tantùm afficiuntur glandulæ febaceæ, per vaginam & vulvam diffeminatæ, unde harum partium calor, dolor, fordities, & rarò dyfuria, nifi urina fluens hæc ulcufcula lambat. De hoc morbo confulatur *Ill. Aftrucius*, qui inftar omnium eft, nec non *W. Cockburne*, qui fusè de gonorrhœâ fcripfit.

Gonorrhœa ficca Aftrucii ad dyfuriam attinet.

Gonorrhœa habitualis, *Glitt* Anglorum, eft idem ac inveterata.

5. *Gonorrhœa fpuria* Aftrucii lib. 3 cap. 3 §. 2. L.

Eft ftillicidium puris aut muci purulenti ex coronâ balani & præputio ab impuro concubitu oriundum. Hæc fpecies minimè rara eft, & facilè dignofcitur; ftipatur quandoque ulcufculis, *chancres* dictis, & tunc temporis phimofim fæpius accerfit; accidit ganeonibus quorum balanus præputio tectus eft: tunc enim inter præputium & balanum pus virulentum in coitu facilè fugitur, fed etiam diu fartum tectum remanet; unde calore & morâ acrius factum glandulas odoriferas fubit, inflammat, exulcerat; in apellis verò facilè abftergitur poft impurum concubitum.

Ea fpecies quandoque pertinaciffima eft, fi hydrargyrofis non adhibeatur; exigit verò 1º frequentes lotiones ex decocto tepido radicum althææ, immerfiones in lacte, & fedatâ phlogofi, ac dyfuriâ quam poft mictionem excitat, 2º ad hydrargyrofim deveniendum. *Vide* curam fufiorem apud *illuft. Aftrucium.*

6. *Gonorrhœa balani. Gonorrhée pure du prépuce.* L.

Eft ea quæ fine ullo viru fyphilitico præputium afficit, atque ftipatur hujus ac balani rubore, levique phlogofi, muci flavefcentis, olidi parco ftillicidio, ac fub finem mictionis dyfuriâ, ob guttulas urinæ præputium fubeuntes, quod in recutitis nunquam accidit.

Hoc vitium pendet à fingulari acrimoniâ fanguinis, quæ ob affinitatem cum odoriferis coronæ glandulis ibi fecernitur, & quamdiu durat illa excretio, tamdiu durat levis illa gonorrhœa, quæ nedum periculofa fit, fæpiùs falubris eft, & ophthalmias aufert; interea fanguis edulcorandus & diluendus eft, quod præmiffis jufculis ex pullo, cichorio, acetofâ præftant balnea.

7. *Gonorrhœa leprofa* Levitici cap. 15. Junckeri.

An fimplex, feu pura fuerit gonorrhœa; an verò à viru leprofo dependens, judicent alii.

XXXI. Dyspermatismus; Auctor clariff. D. Cuffon D. M. M. *Impuiffance d'éjaculation.*

Eft feminis in actu venereo ftillatitia, tarda, impedita, & ad generationem infufficiens emiffio.

A Græco *dys*, malè, infeliciter, & *fpermatifmos*, feminatio.

Ut rectè procedat opus fœcundationis neceffum eft ut fiat coitus, feu erecti penis in vaginam immiffio; dein ut fiat boni feminis ejaculatio, quæ

rectà

rectâ in uterum tendat; si itaque penis flaccidus sit, tunc vel nulla, vel debilis erit erectio, seminis aderit emissio stillatitia, non ejaculatoria; idem accidet si semen sit aquosum, iners titillandis vesiculis, & erectioni proritandæ impar; si urethræ nodi, angustiæ, obliquitas, ejus orificia, rectam, celeremque ejaculationem impediant.

Differt à gonorrhœâ, quòd extra actum venereum, & continuò sine libidine stillet humor in gonorrhœâ, non in dyspermatismo qui in coitu tantùm emittitur. Ab anaphrodysiâ, quod non sit essentialis voluptatis defectus in dyspermatismo.

1. *Dyspermatismus urethralis*; *Tarda seminis emissio à morbis urethræ*, Frid. Hoffmanni de gravi spasmo & dolore vesicæ obs. V; de la Peyronie Mem. de l'Acad. de Chir. T. I p. 425; Petit ibid. p. 434; Sharp Recherch. crit. p. 205; André Obs. Prat. sur les maladies de l'urethre p. 113.

Character hujus speciei deducitur 1° ex signis genericis; 2° ex vitio urethræ ipsam angustante; porrò multiplici vitio affici possunt urethræ parietes interni, nimirum intumescentiâ substantiæ, quâ constat, spongiosæ, tumiditate glandularum ipsi adjacentium, varicibus, ulceribus ad margines alatis, spongiosis, callosis, cicatricibus eminentibus, duris, crispis, duplicaturis membranaceis, habenis, contractione, vasorum ejaculatoriorum mutatâ directione.

Vitiorum urethræ modo dictorum diagnosis potissimùm habetur ex immissione catheteris, vel candelæ in urethram, necnon ex vitio urinæ multiplici sæpissimè observando. Signa quibus obtineri potest vitii singuli specialis cognitio, hujus loci non est ut congeramus; apud Auctores varios, qui morbos urethræ persecuti sunt, legenda.

Suspicari potiùs quàm dignosci potest Peyroniana varietas. Prima hæc dyspermatismi species morbi urethralis, cui debetur, prognosim sequitur, quæ cùm ex plurimis circumstantiis numerosioribus certè, quàm ut hic recenseantur, varianda sit, ab Auctoribus modò allegatis mutuanda venit.

Speciei hujusce obtinetur curatio, si urethræ æqualitas ac diameter nativæ restituantur. Porrò adversus vitia urethram angustantia variæ excogitatæ fuerunt medendi methodi, quarum præcipuas indigitavimus.

1° Exoleverunt corrosiva candelarum ope urethræ immissa, quæ inutile, periculosum, noxium in hac ægritudinis specie medicamentorum genus hodie habentur: attamen ægrotos non paucos obicem in urethrâ gerentes, candelis ex linteamine cerato factis, subtilissimo sabinæ pulvere ad exiguam vim conspersis, levatos imò & curatos gloriatur *Petit Mem. de l'Acad. de Chirurg.* curationem obice destructo perficientibus candelis simplicibus ex emplastro epulotico de cerussâ ustâ, de lino carpto, aut Nurembergensi paratis.

2° Commendat idem Auctor sectionem chirurgicam incisioni lithotomicæ similem, quam successu constanti confirmari, & candelis simplicibus, aut catheteribus plumbeis longè præcellere asserit, si ritè instituatur. Porrò in

Eee 3 hunc

hunc modum celebratur ſectio hujuſcemodi. Ægro præparato & immiſſo in urethram, dùm lotio turget veſica, cathetere ſulcato ad apicem aperto, inciduntur cutis & adeps ad duorum pollicum longitudinem, & in catheteris ſulcum ſcalpellus adigitur, qui ad extremum uſque ſulcum decurrens viam ſternit acui tricuſpidatæ, ac tubulo pariter ſulcato incluſæ, ut in veſicam penetret, facilè ac tutò ſubeundam, ſi demiſſa manu oſſium pubis flexura ſuperetur; acu è tubulo extractâ, fluunt urinæ, & ope ſulci in tubulo exarati ſcalpello inciditur locus urethræ arctatus: abſque negotio tunc intromittitur in veſicam cannula exigua, ibi loci relinquenda, donec ſufficientem ſuppurationem paſſus ſit urethræ canalis: eductâ tum cannulâ per balani orificium intromittitur in veſicam catheter ſygmoideus, quo effluit lotium, dum cicatrix interea efformatur. Sunt qui jam dictam ſectionem adhibuerunt adhibitis corroſivis, quibus denudatum ſectione obicem exeſum voluere, fruſtraneâ prorsùs, imò & nocivâ operâ, cicatricem inductam excipiente majori urethræ arctatione.

3° Deventum eſt ad remedia mechanica, quibus locum urethræ anguſtatum dilatandum fore ſperabatur: hinc uſurpatæ fuerunt turundæ cerâ, aut unguento oneratæ, & ſenſim incraſſandæ, quæ filo alligatæ, ut extrahi poſſent, ope cannulæ argenteæ cavo donatæ, & utrinque apertæ, necnon ſtyli, quo pelli poſſent, ad uſque contractionis ſedem, adigebantur: educebatur tunc cannula, relictâ ſuper obicem per horas aliquot turundâ, quæ iis elapſis, ope fili extrorsùm penduli extrahebatur. Experientiâ compertum eſt loci affecti dilatationem partium urethræ utrique turundæ extremo reſpondentium contractione excipi. Hinc etiam in uſum vocati ſunt catheteres plumbei, qui primùm tenues, ſenſim craſſiores in urethram immitti debent.

4° Tandem his omnibus palmam ſubripuerunt candelæ ſimplices & compoſitæ, quales habet *Daran*, *Goulard*, *Sharp*, &c. Silemus ingredientia quibus conſtant, modum quo componuntur, dimenſiones quibus gaudent, variam ipſarum adhibendarum rationem, tempus in ipſarum applicatione inſumendum, aliaque id genus apud citatos Auctores paſſim legenda.

Sequentia circa variarum candelarum uſum ſatis ſit annotaſſe. Candelæ ſimplices, è telâ ſcilicet & cerâ tantùm factæ, præſtant ſemper catheteribus plumbeis, & ſæpiſſime malo depellendo ſufficiunt: ratio eſt quod obices urethram arctantes ſunt utplurimùm hujus canalis varices, quas premunt, ſuſtentant, delent citra irritationem candelæ hujuſcemodi. His etiam, necnon catheteribus plumbeis gradariè incraſſatis curatæ ſunt urethræ contractiones: in caſu glandularum urethræ tumentium, cicatricum elevatarum, ulcerum margine tumidorum, calloſorum, intumeſcentiarum textus urethræ ſpongioſi induratarum, & ſimilium, candelæ Daranianæ, Goulardianæ curam & citiùs & certiùs expediunt: dolendum quod irritatio modò major, modò minor earum uſum ſequatur; huic occurritur, quantum fieri poteſt, ſi candelis varia impertiatur energia, & à mitioribus ad potentiores ſucceſſivè fiat tranſitus.

Aquarum

Aquarum Selteranarum usu ad plures menses protracto pro potu ordinario suum ægrotum cum sanitate in gratiam reduxit *Hoffmannus.*

2. *Dyspermatismus nodosus ; Tarda seminis emissio à nodis corporum cavernosorum* La Peyronie Mem. de l'Acad. de Chirurg. Tom. 1 pag. 428 ; *Nova pudendi distorsio* Schenckii ex Arantio de Tumor. præter natur. cap. 50 ; *Nodus penis* Clar. Lieutaud Compend. Med. Pract. pag. 533. L.

Pluries observavit La Peyronie in corporibus cavernosis protuberantias nodis, aut gangliis similes, duras, indolentes, erectionem ita depravantes, ut si seriem efforment concatenatim dispositæ difformis ac gibbis plena sit mentula arrecta ; si medium corpus cavernosum dextrum, sinistrumve occupent, dextrorsùm, vel sinistrorsùm incurvetur penis erectus ; sursùm verò, aut deorsùm, si supernam, aut infernam eorumdem corporum partem teneant. Vigente jam dictâ corporum cavernosorum labe, dolore quandoque non vacat erectio validissima, nusquam exinde impeditur liber urinarum fluxus ; seminis ejaculandi non eadem est ratio, quod etsi è vasis ejaculatoriis effundatur cum vi debitâ, & non minori forte voluptatis sensu ; attamen ex urethræ orificio stillat, remittente erectione tantùm, longove post voluptatem perceptam intervallo paulatim effluere incipiens. *Vide observationes à La Peyronie relatas loco citato.* Hunc dyspermatismum specificè determinat nodi præsentia, qui vigente erectione faciliùs cognoscendus, & pro causa cellularum quarumdam corporum cavernosorum laxitatem agnoscens, earum est quædam herniæ species ex *celeb. Lieutaud*, potius corporum cavernosorum quasi anevrysma dicendus. Nodi penis virus venerei utplurimùm effectus sunt ; hos tamen in duobus viris nulla usquam labe cypriâ tactis observavit *La Peyronie* ; imò & in senibus qui fervidiori temperamento plus æquo indulserunt, rara non sunt hujusce affectûs exempla. Emollientibus ac resolutivis variis auscultari renuunt hæ protuberantiæ ; neque venereas ipsas fugat hydrargyrum. Aquarum Bellilucanarum, Borboniensium vim eludit malum, solis Baregiensibus resistere nescium ; ex *La Peyronie* itaque in protuberantias hujusce modi instituendæ sunt multiplices embrocationes, qualibet tempestate iterandæ, donec penitùs evanuerint : redit tunc peni arrecto forma nativa, & emisso semini jactus celer & saltuosus. Notabis fallere in casu venereo efficacissimum hocce remedium, si priùs adhibeatur quàm hydrargyroseos ope, ex humorum massâ penitùs exulet labes syphilitica ; hanc ubi unctionibus mercurialibus debitè celebratis debellaveris, aquas præfatas integer in nodos superstites manebit successus : probat *sexta La Peyronie observatio.*

3. *Dyspermatismus præputialis*, sive *phimosicus. Tarda seminis emissio ab angustiori præputii orificio* Schenckii ex Arantio de Tumor. præter natur. cap. 54. L.

Pars præputii extrema, vitio, vel congenito, vel accidentali, ita exiguo foramine prædita esse potest, ut non solum glandem detegi prohibeat, verùm etiam interdum urinæ expulsionem & seminis ejaculationem remoretur, ubi præsertim orificium præputii glandis foramine angustius est. Testatur *Arantius* se non semel vidisse homines, ob præfatam præputii stricturam tardiori seminis

ſeminis emiſſione, & impotentiâ laborantes, adhibitâ convenienti medelâ ſemen jacta debito profudiſſe, & prolificos factos fuiſſe. Porrò hæc ipſi non alia fuit quàm ſectio chirurgica, quâ phimoſis venerea auxiliis incruentis immorigera tollitur. Præputii ſtricturæ nimiæ accommodatum pariter præſidium eſt circumciſio. De binâ hacce operatione legantur Auctores Chirurgici. Notabis præputium orificio anguſtius ex utero allatum ætate creſcente ſenſim & ſpontaneè utplurimùm dilatari, neque modò dictis operationibus locum eſſe, niſi in viris quibus vitium hocce, nec ſponte, nec remediorum mitiorum ope evanuit.

4. *Dyſpermatiſmus mucoſus*, ſive *catarrhalis. Tarda ſeminis emiſſio à muco urethram infarciente*, obſervante D. S**. perito hujuſce Urbis Chirurgo & Reg. Scient. Societ. Sodal. L.

Viro annos quadraginta nato, vegeto, cæterùm ſaniſſimo, ita augebatur liquoris mucoſi veſicam internæ oblinientis, & lymphæ viſcidæ per urethræ glandulas percolatæ excretio, ut muco per penis expreſſionem ſtillante infarciretur urethra, & hujus copiam maximam urinæ ſecum foras educerent. Supra quartam urinæ emiſſæ partem ferè aſcendebat mucus ipſi mixtus. Morbus erat qui cum albo mulierum fluore magnam alit convenientiam; neque multùm abludebat ab illâ gonorrhœæ nothæ ſpecie, quam benignam vocat *Frid. Hoffmannus;* catarrhalis vero nomine ſalutant Auctores nonnulli ex *Ettmullero.* Similem morbum *Frid. Hoffmannus* ſub titulo rari veſicæ affectûs, & *celeb. Lieutaud* ſub veſicæ fluxûs catarrhalis nomine deſcribunt. Id verò diſcriminis inter Auctorum modò laudatorum ægrotos & noſtrum intercedebat, quod in noſtro, ſimili vitio veſica ſimul & urethra tentarentur, & exularent dolor veſicæ, ardens mictio & acrimoniæ ſigna. Cave pro veſicæ calculo, renum ac veſicæ ulcere, & gonorrhœâ verâ cum excretione mucosâ combinatâ, affectum vendas de quo loquimur: Catarrhus fuit veſicæ & urethræ. Partes hujuſcemodi eadem laborare poſſe defluxione, quæ in narium, oris, bronchiorum membranas ſæpiſſimè depluit, credunt magna nomina *Lieutaud* & *egregius Senac.* Porrò ſequentia incommoda patiebatur vir jam dictus, ſi coitui indulgeret; probè ipſi erigebatur quidem virile membrum; grato veneris ſenſu, minùs licet quàm antea intenſo, titillabantur genitalia: aſt quod olim ipſi rapido jactu emovebatur ſemen, hoc jam muco irretitum ac permixtum ſenſim reddebat urethra citra tamen interjectam à voluptate perſentitâ moram. Character ſpecificus ex ſignis genericis deducendus venit, & catarrhi præſentia cujus prognoſim ſpeciem hujuſcemodi ſequitur. Hanc curabis, ſi veſicæ & urethræ catarrhum noveris depellere. Atqui huic competunt varia remediorum genera, quæ leucorrhœæ acrimoniæ experti proficiunt, necnon ea medendi methodus, quâ gonorrhœam catarrhalem debellari vult *Etmullerus.*

In caſu Lieutaudiano natura & expectatio morbo ſanando ſatis fuerunt. Aquas Spadanas, eſſentiam caſcarillæ ſuccini eſſentiæ maritatam, ſuccinum præparatum

præparatum, potum ex salsæparillæ, scorzoneræ, & similium decocto ægro suo injunxit *Hoffmannus.*

5. *Dyspermatismus hypertonicus*; *Tarda seminis emissio à validiori penis erectione. Seminis in actu venereo retentio* Cockburni Essais d'Edinburg Tom. 1. art. 35. L.

Nobilis Venetus, annos natus duos & viginti, cum muliere pulcherrimâ, quæ sibi in uxorem cesserat, rem habens, semen nusquam ejaculari poterat, quamvis per insomnia pollutiones nocturnas pateretur. Quod cùm sibi & parentibus curam injiceret, frustra tentato Medicorum Venetorum auxilio, per Legatos Reipublicæ in variis Europæorum Principum Aulis degentes consilium à famigeratissimis Medicis petiit, ut si causam & remedium tam stupendi aperirent mali, quod vigilantem eâ defraudabat facultate quâ pollebat dormiens. Visum est *Cockburnio* morbum hærere in urethrâ, quæ inter coeundum per validiorem erectionem ad obturationem usque ferè constricta, tantam seminis exitui objiciebat resistentiam, quantam vincere non poterat liquor hujuscemodi in ipsâ effusus, & per potentias ejaculatorias propulsus: in insomniis verò ob minùs validam penis erectionem, urethrâ non arctè adeò constrictâ, semini erumpenti congrua patebat via. Ex dyspermatismo spasmodico epileptico intelligi possunt & modus & tempus, quibus sub œstri venerei remissione effundebatur semen. Morbum debellarunt diæta tenuis, refrigerans, humectans, necnon leves evacuationes.

6. *Dyspermatismus epilepticus*; *Tarda seminis emissio ab epilepsiâ spasmodicâ in coitu adveniente*, observante D. B * * *. Doct. Monspel. clariss. & in Nosocom. Sti Eloisii Med. Vicar.

Vir quadragenarius, temperamento sicco donatus, amatæ conjugi nuptus, absque prole erat ab annis duodecim, cujus uxor causam sterilitatis suæ, quæ ipsa erat viri impotentia, ut Medico prælaudato aperiret, narrabat 1° quòd maritus ad rem veneream capessendam alacris, eam tantâ petulantiâ persequatur, ut ad medium opus in ipsam concideret totis membris rigidus, sensu & loquelâ orbatus, & gravis adeò factus, ut in alteram lecti partem præ oneris impotentiâ viribus collectis ipsi excutiendus veniret: 2° quòd per novem, decemve annos adeò brevis paroxysmus fuerat, ut primâ vice ad se rediret sponsus, dùm ipsa timore perculsa opem admovere festinabat: 3° quòd à duobus tribusve annis invaluerat malum, accedente scilicet oris spumâ, neque tam citò sensu redeunte: 4° quòd tandem, remittente corporis rigiditate, effluebat semen ex urethrâ paulatim, & membro flaccido exituriens. Frigida in lumbos denudatos paroxysmi tempore ex alto ad tres vices projecta epilepsiam non fugavit; observatum est tantummodò hujus stimulo epilepticum cogi ut artus inferiores retraheret. Ad morbum debellandum varia usurpata sunt remedia, nimirum venæ sectiones iteratæ, cathartica pluries repetita, balnea ad plures menses protracta, jusculla refrigerantia, lacticinia; quibus minùs proficientibus, tandem radix Valerianæ sylvestris ad tres menses in infuso & in substantia ex-

habita fuit. His omnibus peractis, (erat annus quo cœlebs vivebat,) plenariè convaluit, rem jam habens cum uxore integram, mente ac ſenſu illibatis, & rapido jactu proſiliente ſemine.

7. *Dyſpermatiſmus apractodes; Nimis tarda ſeminis excretio à genitalium ignavia*, Aëtii Tetrab. 3. Serm. 3 cap. ultimo; Matth. de Gradi Conſ. 69; Amati Luſitani Cent. II cur. 18 & 81; Marc. Donat. Hiſt. Med Mir. cap 18; Schenckii ex Hollerio Lib. IV de impot. vir.; Foreſti Lib. XXVI obſ. 18 & 19; Veſlingii Epiſt. & Obſ. Epiſt. 38; Ettmuller de morb. viror. cap. 2 p 459.

Hujus ſpeciei duæ ſunt inſignes varietates: in alterâ penis erectio toto veneris tempore; una in culpâ eſt emiſſio ſeminis, quod paulatim ac lento rivo funditur. In alterâ præſente etiam ſeminis emiſſi tarditate, peccat membri virilis erectio, quatenus vel nulla prorſus eſt, vel debilius fit, vel ante abſolutam venerem ceſſat, ipſa ineunte ſufficiens: poſterior hæc nunc à ſolo erectionis vitio, viribus ejaculatoriis illæſis, ſobole ſcere poteſt; nunc verò cum priori varietate combinari.

Singularem hujuſce ſpeciei characterem ſiſtunt fractæ erectionis, ejaculationis, vel utriuſque ſimul vires. Manifeſtum eſt erectionis deficientis, infirmatæ, non ſatis perſiſtentis, vitium. Vires ejaculatorias labefactatas eſſe potiſſimùm cognoſcitur 1° exploratâ ſub ſeminis emiſſione, imò ſub guttularum urinæ ad mictionis finem in urethrâ reſtitantium ejectione vibratoriâ, penis radice, quæ minùs intendi, debiliùs contrahi, imbecilliùs concuti percipitur: 2° ex minori quam vulgò inter ejaculandum obſervari ſolet urethræ & balani intumeſcentiâ: 3° ex defectu cauſarum quibus ſpecies dyſpermatiſmi reliquæ natales debent: 4° ex principiorum prægreſſione, quibus debilitas, dyſcineſia inducuntur, quæ præ maximo ipſorum numero hîc non recenſenda, ex aliis morborum generibus petenda ſunt. Si cum erectionis defectu, aut debilitate combinentur modò dicta, varietatem hujus ſpeciei alteram cum primâ complicari indicium eſt.

Dyſpermatiſmi apractodæi curatio adversùs cauſas erectionem, ejaculationem, vel utramque impedientes dirigenda eſt; quæ cùm numero luxurient, & de cætero apud Auctores plurimos ipſarum expugnandarum ratio declaretur, in aperiendis, quæ ipſas tollunt, auxiliis operam non locabimus, brevitati ſtudentes. Monuiſſe in univerſum ſatis ſit ſæpiùs in hac ſpecie ſtimulantibus, roborantibus, antiparalyticis, excitantibus, aliiſque id genus medicamentis locum eſſe.

8. *Dyſpermatiſmus ſeroſus*. L.

Eſt ejaculatio ſeminis aquoſioris, adeoque ad geneſim inepti, quæ ſpecies eſt frequentiſſimum ſterilitatis virilis principium; hujus exempla proſtant apud *Ettmullerum*, alioſque plurima.

Semen aquoſius idque copioſiſſimum in coitu effunditur, ſub molliſſimâ & momentaneâ erectione; illud enim nimis effœtum eſt quàm ut debitè titillare poſſit, & ſine titillatione nulla niſi arte coacta erectio. Litem intentabat nuper marito ſuo mulier Itala, quòd ab octo annis nupta prolem non ſuſce-

ſuſcepiſſet; maritus quidem antequam foret uxoratus generando par erat, ſed fortè maſtuprio repetito penem ita debilitaverat, ut non niſi uxoris auxilio penis arrigeretur, & vix introductus flacceſſeret, tuncque ſine ullo voluptatis ſenſu, poſt inſignem & voluntarium niſum, magnam ſeroſi humoris copiam effundebat, à quo humore non aliud reſtabat quàm quod urina reliquiſſet in linteis veſtigium. Hac de re conſultus cum *illuſtr. D. Haguenot* & *clariſſ. Chaptal* judicavimus virum illum laborare dyſpermatiſmo ſeroſo, & matrimonium fuiſſe nullum, ſeu à viro generationi conſtanter inepto tantùm fuiſſe celebratum.

Huic morbo ſanando conferunt aphrodiſiaca medicamina, ut cocolata, ambara, moſchus, vinum optimum, ſed præſertim cremor ex drachmâ unâ radicis Salep quotidiè hauſtus; radix Ginſeng quotidiè ad drachmas tres, vel ſemi-unciam manducata, ut apud Canadenſes fieri ſolet, minori enim doſi non ſufficit; adde electuarium, diaſatyrium, & ſynapiſmum genitalibus admotum ex ipſis ſynapis & erucæ ſeminibus.

9. *Dyſpermatiſmus refluus. Aſpermatiſmus* clariſſ. D. Cuſſon, D. M. M. diſſert. de Bradyſpermatiſmo.

Eſt refluxus ſeminis ex urethrâ in veſicam, aut in veſiculas ſeminales, adeoque tempore coitûs nulla ſeminatio, deinceps verò ſeminis cum urinâ mictio. *Vide Mem. de l'Academ. de Chirurg. Tom. 1. pag. 434 auctore Petit.*

Quandoque ille refluxus ſeminis in veſicam accidit ob verumontani reſiſtentiam, ut in illis qui plures gonorrhœas paſſi, nodos, ſcirrhos, &, ut aiunt, carunculas in urethrâ geſtant; quandoque verò à forti penis compreſſione inter ejaculandum ſemen intra veſiculas ſeminales & canalem deferentem reprimitur. Sic vir quidam qui inter ſomniandum pollutionem incipientem præpedire conabatur, pene manibus fortiter compreſſo, paſſus eſt paulò poſt tumorem teſticuli, ſemine inibi vel hærente, & collecto, & fortè à veſiculis refluo.

Impotentiam huic affinem memorat *ill. Deidier, Conſult. 1. Tom. 3.* quâ laborabat calculoſus ob fiſtulam è veſiculis ſeminalibus in rectum pertingentibus; is de cætero vegetus quoties uxorem ſuam premebat, toties ſemen vix ullum è pene, at reſiduum in inteſtinum emittebat cum urinâ mixtum, unde ſterilis erat.

XXXII. GALACTIRRHŒA; *Sparganoſis* Dioſcorid. lib. 2. cap. 98. *Lactis redundantia* Sennerti.

Cognoſcitur ex ſpontaneo lactis è papillis effluxu.

Lac in gravidis paratur eò copioſiùs, quò ad partum propiùs accedunt, ſed tenue & ſeroſum; verùm tribus circiter à partu diebus ephemera lactea papillarum & mammarum vaſa galactophora diducit, & major fit lactis ſecretio, cujus quæ vulgò ſecernitur copia ad libras tres circiter quavis die aſſurgit. Puerperæ licet tantam lactis è mammis copiam fun-

dant, ſi almæ nutrices ſint, nihilominus tamen partem aliam lactis in ſanguine geniti per diverſa loca evacuant, partim lochiorum formâ ex utero; urinas turbidas, feces minùs brunneas, ſi ſanæ ſint, imò viri- deſcentes ſi ægrotent, ſudores etiam acidos copioſiores ejiciunt; ſanguis etiam in patella extractus lacte ſupernatante albeſcit in gravidis & puerperis.

1. *Galactirrhœa mammarum; Ecoulement de lait des mammelles.* L.

Hoc ſymptoma puerperis quandoque accidit à lactis redundantiâ, cùm ſcilicet mammam alumno ſugendam præbere recuſant; unde intumeſcentia; & quandoque inflammatio, caſeatio, aliaque mala ipſis mammis ſuperveniunt, lac continuò è mammis exſtillat. Viſæ ſunt mulieres, quæ quinto graviditatis menſe libram & ſemiſſem lactis quotidiè fundebant; in puerperis hoc ſymptoma ſuctione alumni vel catellorum, phlebotomiâ, catharſi, potu diuretico tollitur.

2. *Galactirrhœa erronea; Lactis effluxus ptyaliſmi formâ* Puzos: aut *ſalivæ deglutiendæ formâ* Ephemer. Natur. Curioſ. Ex *umbilico*; ex cute mammarum *ſudoris* ſpecie; ſub *urinæ* formâ Journ. de Med. Fevr. 1758; ex *oculis* epiphoram lacteam inducens; ex *femore*, parte ſcarificatâ; ex *venâ ſectâ*; ex diverſis viis extraordinariis elabens, de quibus conſulatur *Synopſis Ephemerid. Natur. Curioſ.* ad verbum *Lac.*

3. *Galactirrhœa virorum* Collectio Academica, Tom. 3. pag. 63.

Teſtantur plurimi Auctores, ut *Scholtzius*, *Dolæus*, *P. Borellus*, *Laurembergius*, &c. dari viros è quorum mammis lac purum & ſincerum effluebat, aut continuò per longum tempus deſtillabat, imò quorum alii nutricum officio functi ſunt; recens verò nati ferè omnes ſerum quoddam albeſcens in mammis gerunt, quod mulierculæ primis diebus emungere ſolent.

4. *Galactirrhœa purulenta* J. Bauhini Obſerv. med.

5. *Galactirrhœa atra* Ephemer. Natur. Curioſ. Dec. 2. ann. 4. pag. 207.

6. *Galactirrhœa lutea* Ephemer. Natur. Curioſ. ibid. pag. 203.

7. *Galactirrhœa viridis* Ephemer. Natur. Curioſ. Dec. 1. ann. 6.

8. *Galactirrhœa ſeroſa.*

Eſt lactis aquoſioris ex mammis effuſio, quod accidit prægnantibus, ſi fœtus in utero moriatur; mammæ etenim flacceſcunt, & lac ſeroſum fundunt, ſed hoc eſt accidens parvi momenti: aſt in nutricibus lac ſeroſum ultra primos dies à partu vitioſum alumno præbet pabulum; cognoſcitur verò ſeroſum, ſi guttulæ etiam minimæ in manu poſitæ ſtatim ſuo pondere diffluant aquæ inſtar; illud lac utplurimùm ſimul eſt calidius, & minùs dulce quàm par eſt, adeoque rejicitur. Curatur illius vitioſa qualitas bono nutricis regimine.

XXXIII. OTORRHŒA, Linn. gen. 171 ; *Fluxus aurium* Sennerti c. 9 ; *humidité ou écoulement des oreilles.*

Fluxus eſt ſæpius ſeroſus, purulentuſve ac fœtidus ex auris cavo, quandoque ex hujus ambitu aut parte poſtica.

1. *Otorrhœa ſeroſa*; *humiditas aurium*, Ettmuller. L.

Eſt humiditas quæ ex cryptis pone auriculam ſitis, in pueris cacochymicis, ſoboleſcit, & puris adinſtar linteis maculas flavas ac firmitatem conciliat ; ea verò humiditas excrementitia locum tenet veſicatorii, caput, oculos, faciem ab aliis incommodis liberat ; hac repreſſâ accidit ut vel fluxus ex aure interna etiam procedat, aut ophthalmia infeſtat. Uberrimam otorrhœam ſeroſam ex ictu vide in *Ephemer. Nat. Cur. Dec. Ann. 6 obſ. 12.*

2. *Otorrhœa purulenta.* L.

Ea eſt quæ prægreſſam otalgiam inflammatoriam aut parotidis ſuppurationem aut cephalalgiam gravem ſequitur : Vide *Ephemer. Nat. Cur. Dec. II Ann. 7. &* authores de ulceribus aurium.

3. *Otorrhœa menſtrua* Ephem. Nat. Cur. Dec. II Ann. 7. App. p. 157. P.

In viro ſcilicet quotis menſibus liquor croceus ex aure effluere ſolebat, non ſine fœtore : fluxus hæmorrhoidalis ex aure etiam recenſetur Dec. III. Ann. 4 & 6 Obſ. 162.

ORDO QUARTUS.

AERIFLUXUS.

CHaracter eſt flatûs vel halitûs emiſſio inaſſueta. Flatus eſt motus aëris vel vaporis, cum ſono & impetu ; *halitus* eſt fluidum elaſticum vaporis inſtar expanſile.

XXXIV. FLATULENTIA ; *Flatulence.*

Eſt morbus cujus præcipuum ſymptoma eſt flatuum ex primis viis per ſuperiora aut inferiora frequens rejectio.

Rejectio ſimplex flatuum per ſuperiora vocatur ructus, eructatio, Græcis *eryge*, Gallis *rot*, *rapport* ; qui ructus ſunt acidi, nidoroſi, putres, inſipidi, &c. Flatus per inferiora delapſi vocantur *borborygmi*, ſi cum humiditate quadam edantur ; *bombi* verò, ſi cum ſono erumpant, qui Latinis

 crepitus,

crepitus audiunt, *Gorræi definit.* Neoterici borborygmos vocant inteſtinorum murmura.

Omnia alimenta, potiſſimùm vegetabilia & potulenta non ſatis fermentata, magnam aëris copiam continent, ut fusè docent experimenta *Hales Statique des Végétaux*, & *Cotes Leçons de Phyſique.* Ille aër ex vegetabilibus fermenteſcentibus extricatus maximam expanſilitatem obtinet, ita ut ſibi relictus ſpatium portentosè majus priori poſſit occupare. Præterea aër purus inter alimentorum bolos quotidie deglutitur, & in ſtatu ſano ventriculum & inteſtina molliter diſtendit, eorumque vacua replet calore loci debilitatus, ſeu expanſilitate moderatâ præditus. Aërem in corpore, ſive genitum, ſive adſcititium continuò abſorberi, ſenſimque expanſilitate ſuâ orbari ſeu deſtrui, docent phyſici, & potiſſimùm *Mayow*, *Haleſ*que: ſic duodecima ferè pars aëris inſpirati deſtruitur; ſed ille aër non ad nihilum redigitur, quippe docet analyſis chymica eum fluidorum, ſolidorumque noſtrorum compoſitionem ingredi, ipſiſque ſolidis duritiem impertiri; ſaltem certum eſt ea quæ cæteris duritie præcellunt, ut veſicæ calculi, aëris contenti copiâ cæteras partes ſuperare. Volumen aëris qui exit ex ſanguinis ſuilli pollice cubico 33 pollices cubicos replet; qui ex cornu damæ pollice exivit, 234 pollices æquavit; qui verò ex calculi humani pollice, 648 pollices, &c.

Aër qui per ſpontaneam fermentationem è pane, fructibus, ſeminibus, herbis educitur intra ſtomachum, ſi digeſtio langueat, deſtruitur ſeu abſorbetur, ſi ſalivæ ſanæ miſcelâ digeſtio benè fiat, ut ſuadent experimenta *Ill. Pringle*, in vitro capta; bilem hujus aëris nimiæ expanſioni obſtare, ſuadent etiam experimenta *Stewartii*; quippe ſi cani vivo per vulnus veſicæ felleæ inflictum bilis effluxus intra duodenum præpediatur, animali ſuperveniunt borborygmi & tympanitidis ſymptomata; bullæ aëris quæ urinæ ac aſciticorum lymphæ in cyatho collectæ ſupernatant, illicò cum crepitu diſſiliunt & evaneſcunt, ſi contingantur pauxillo ceruminis aurium.

A putrefactione etiam extricari aërem ex animalibus, docent inflationes abdominis in cadaveribus potiſſimùm ſubmerſis, quæ ideò accedente putredine aquis ſupernatant. Duplex eſt itaque principium expanſionis in aëre intra animalia & vegetabilia contento, ſcilicet fermentatio & putrefactio præter caloris intenſitatem. Cùm ſaliva eſt ſana, & ſufficienti copiâ alimentis bene præparatis, non immodicis ſuppeditatur, fermentatio, in vaſe vitreo ſaltem, ſine tumultu & ſine copioſis bullis peragitur; aſt cùm alimenta non ſunt ſatis maſticata, vel ſunt copioſiora, cùm carnes nimis firmæ aut adipoſæ, aut mixtæ cum farinoſis non fermentatis, aut cùm ſaliva eſt parcior vitioſa, non intimè alimentis immixta, fermentatio tumultuoſa evadit, flatibus repletur vas vel ſtomachus, in quo ſupervenit pyroſis vel ardor interaneorum, qui ſalibus alkalinis frænandus eſt: Vide *Pringle T. II. p. 250.*

1. *Fla-*

1. *Flatulentia acida ; Oxyregmia* Tralliani lib. 12. cap. 1. de iis qui ex cruditate acidâ febricitant, Amati Cent. IV. obs. 54 ; Pringle Exp. 36. pag. 250. *Rots aigres.* D.

Ad acidum vergere omnia vegetabilia, herbas, fructus, radices, panem, vinum, cerevisiam, exceptis plantis tetrapetalis cruciformibus & condimentis piperatis, &c, docent Chemici ; ex horum alimentorum morâ in ventriculo, ob defectum bonæ digestionis producuntur flatus acidi ; ex oleo, pinguedine, larido, aliisque similibus, ut piscibus vehementiam ignis passis seu frixis extricatur acidum quoddam volatile, saporis urentis, maximè si fumum camini exceperint, cum odore ingrato empyreumatico ; his assumptis oritur indigestio, & *flatulentia empyreumatica* acris, cum pyrosi in œsophago, salivatione frequenti. Hæc flatulentia curatur catharticis, dein verò si resistat, utendum est absorbentibus, testaceis præsertim, oculis cancrorum, coralliis, catechu ; interea si æger sit pituitosus, frigidus, si viscida, insipida sit saliva, suadet *Trallianus* medicamenta stomachica calida, præsertim piper. Si verò sit temperamenti calidi & sicci, jubet ut utatur cibis frigidis, ex conchyliorum classe petitis, ut ostreis crudis, mytulis, &c, nec non in utroque casu consultum est abstinere à cibis vegetabilibus, & potissimùm carnibus animalium indulgere : Ast aquæ sale Glauberiano fœtæ cæteris præstant.

2. *Flatulentia nidorosa ; Eryge cnissodes* Græcis. *Rots pourris. Rapport d'œufs couvés.* B.

Est ructatio ovorum putridorum odorem & saporem referens. Illi stipantur utplurimùm anorexiâ, nauseâ, cardialgiâ, linguæ sorditie albâ vel luteâ, salivâ mucosâ ; è contra in oxyregmiâ saliva est limpida, copiosa, nulla anorexia, lingua nitida est.

Licet omnia vegetabilia putredini sint obnoxia, certum est faciliùs & frequentiùs multò à cibis animalis prosapiæ ructus nidorosos pendere ; maximè verò si succi digestivi ad putredinem vergant, ut in synocho, amphimerinâ, typho, &c : inter carnes putredini obnoxias, quæ sunt diutiùs servatæ, ex annosis animalibus quæ magis teneræ, coctæ, succulentæ, ad putredinem faciliùs tendunt quàm quæ ex junioribus desumuntur ; ita quæ sunt duriores, viscosiores, difficiliùs putrescunt, ut conchylia. Docent experimenta *Pringle* quod pauxillum salis putredinem accersit, multùm verò salis avertit ; à vino, cerevisiâ, aceto, succo limonum etiam putredo corrigitur ; sed medicamina corrigentia vix usurpari queunt, nisi priùs emeticis vel catharticis primæ viæ expurgatæ fuerint, succenturiato copioso aquæ calidæ potu, qui has eluat, dein ad absorbentia stomachica est deveniendum, ubi præ aliis eminet confectio hyacinthina.

3. *Flatulentia hypochondriaca ; Flatulentia hysterica* Junckeri. *Erygmatodes nousos* Hippocratis ; *Flatos* Hispanis ; Gallis *Ventosité.*

Symptoma est sæpius hypochondriaseos, sed quandoque in ægritudine præcipuum, unde mutatur genus ; cognoscitur ex pertinaciâ morbi, ex flatubus ano & cato, potissimùm durante digestione, erumpentibus, ructibus

verò

verò nec acidis, nec nidorosis; sed vel inodoris, aut tantùm assumptorum odorem retinentibus. Adest utplurimùm pravus mos tuburcinandi, aut cruda & dyspepta manducandi, cum querelis continuis de flatibus, borborygmis, doloribus colicis, spasmodicis diversarum partium affectibus, ptyalismo mucoso, urinis limpidis, aversationibus morosis. Vide *hypochondriasim & hysteriam.* Hic morbus pertinacissimus est ex se, & potissimùm ex pertinaciâ & morositate ægrorum, qui sæpiùs & Medicos & methodum medendi mutant, nec regimini addicere se volunt, aut cathartica repetere amant.

Curantur diætâ, potu aqueo, balneis & equitatione; abstineant à cibis dyspeptis, cibos diu masticent; utantur aquâ, sero lactis, jusculis emollientibus, aquâ pulli, aquis acidulis, balneis; sed potissimùm equo vel rhedâ constanter utantur, ut à curis, mœrore se liberent, & humoribus suis fluxilitatem & blanditiem concilient. *Hippocrates 5. Epidem.* repetitis phlebotomiis hunc morbum debellavit; nostrates hanc methodum mirantur, non imitantur.

Hispani huic flatulentiæ sunt valdè obnoxii, & plures utuntur Edicto Imperatoris Claudii, quo licebat cuilibet & ubilibet flatus emittere, ut docet *Suetonius*, *cap.* 32. Qui utuntur catharticis, adstringentibus, ut rheo, ad hunc morbum sanandum, evadunt sæpè insanabiles, ut vidi. Nihil magis nocet flatulentis quàm alvi constipatio, quæ exinde solet induci; ambara in hoc morbo laudatur à *Zacuto Lusitano*, *observ. 7. libro 2;* & ab *Amato Cent. IV. cur. 54.* exantlatio flatuum ex recto ope syringæ quod excogitatum sibi tribuit.

4. *Flatulentia accidentalis.* B.

Est ea quæ à principiis procatarcticis, fugacibusque dependet, ut à cibis fermentescentibus, ut musto, cerevisiâ immaturâ, syrupis, leguminibus, vino vappido, frigore suscepto, constipatione, potu frigido: differt à colicâ flatulentâ defectu doloris fixi, atrocis, &c.

Curatur diluentibus calidis, potu thé, caffé, stomachicis, theriacâ, extracto juniperi, cortice aurantiorum & carminativis omnibus, anisi, carvi, fœniculi, cumini semine.

5. *Flatulentia infantilis. Cardiogmos* Junckeri, Tabul. 137 n°. 32. A.

Torminibus, flatibus, alvi obstructionibus, & primarum viarum sordibus fovetur hic morbus apud infantes, ùnde ventriculus & præcordia inflata sunt.

Mulierculæ accusant apud Germanos distorsionem vel luxationem partis cujusdam.

Sæpius hic morbus a repressis sudoribus, vel achoribus fovetur.

Curatur lenibus catharticis, mercurio dulci, syrupis de cichorio, de floribus persicorum, spermate ceti, oleis carminativis umbilico calidè inunctis, ut oleo ruthæ, petroleo, &c.

6. *Flatulentia lochialis* Junckeri Tabul. 135. n°. 7.

Puerperæ & gravidæ ob alvi constipationem & calorem hypogastrii, aut pressionem recti, obnoxiæ sunt borborygmis & ructibus. Hunc affectum præ-

vertunt

vertunt in gravidis potus copiosus, clysmata emollientia, exercitium moderatum. In puerperis suadet *Junckerus* oleum amygdalarum, nitrum, crocum, & præterea pulveres absorbentes, juscula carminativa, aliaque in nostris regionibus non usurpanda.

7. *Flatulentia convulsiva. Spasmus abdominis* Sennerti lib. 3 part. 10 cap. 8, Heurnii de morbis capitis, cap. 15.

Jesuita ab *Hœchstettero* observatus per paroxysmos patiebatur flatuum copiam, rugitus & murmura in ventre, hypochondriorum dolores, accedebant simul convulsiones totius abdominis & thoracis, cum difficili & anhelosâ respiratione, involuntariâ seminis excretione, mentis alienatione. Similem ægrum vidit *Heurnius* Patavii, eo discrimine quòd testes ad inguina retrahebantur. Hæc species ad epilepsiam valdè accedit, unde ab hypochondriacâ discrepat.

XXXV. Ædopsophia.

Est flatuum à genitalibus emissio sonora; à Græco *aidoia* pudenda & *psopheo* peditum edo. Hic affectus non ita rarus est, ut debeat à Nosologis prætermitti. Accidit autem & viris & mulieribus.

1. *Ædopsophia urethræ.* Vide Freind, de febrib. comm. 6, Zacut. observ. 112. l. 2.

Quidam laborabat dysuria quam calculosam putabant Medici; urinas purulentas, ramentosas reddebat, & identidem cum urinis magno cum impetu & sonitu quodam flatus erumpebant; aperto cadavere colon erat ulcere rotundo perforatum, & adhærebat firmiter vesicæ, quæ inter extimam, mediamque tunicam ductu quodam pennæ anserinæ diametro erat pertusa; inde verò à colo ad vesicam flatus pertingebant. Similem morbum nuper observavit Monspelii *Collega Illustr. D. Fizes in peregrino*, cui erat fistula in recto, & materies stercoraceæ cum urinâ effluebant.

Per penem in coitu flatus excerni novum est; id autem observavit *Zacutus*; loco seminis scilicet flatus erumpebat; hinc sterilis remedia quæsivit; profuerunt verò cathartica quibus sudorifica successere, & demùm balnea domestica, quibus fertilis evasit.

Ædopsophiam urethræ inter coeundum, seu flatuum cum semine explosionem observatam videsis cum dyspermatismo apud *Frid. Hoffmannum de gravi spasmo & dolore vesicæ observatione 5.*

2. *Ædopsophia uterina* Zacut. Lusitan. lib. 2. observ. 141, 142; *Tympanitis fugax* Astrucii de morb. mulier. lib. 2 art. 2 cap. 9.

Notum est tympanitides uterinas solvi solitas per flatus, cum impetu ex utero erumpentes; sed hæc flatuum eruptio fugax est; verùm in tympanitide fugaci *Astrucii* quoties mulieres corpus suum antrorsum flectunt, aut abdomen, aut in coitu premi patiuntur, toties flatum sonorum ex utero emittunt; testis *Martialis* qui garrulitate vulvæ offendebatur; ex ipsamet vaginâ semi-prolapsâ & aërem nunc includente, nunc pro situ corporis excludente peditus illos quandoque proficisci verosimile est.

Mulieri zelotypiâ, aut vehementi irâ percitæ, uterus portentosè intumuit, illâ lecto commissâ, stragula alternatim attollebantur, quasi subtus maximus ventus à folle fuisset explosus, hinc sibilus, qui sensim desiit, sed supervenit strepitus flatu cum impetu ex utero exeunte; *Bianchi Journ. de Medec. Mars 1756 pag. 174.*

XXXVI. DYSODIA, *Puanteur.*

Est fœtidorum vaporum è corpore exhalatio, sive è naribus, ore, ventriculo; sive ex axillis, pedibus, vulvâ, inguinibus.

Plures sunt fœtores qui ad alia genera morborum tanquam symptomata vel accidentia pertinent, quive fugaces sunt, & dysodiam non constituunt; talis est fœtor in *febribus* continuis, ac remittentibus, in *phlegmasiis*, ut variolâ, miliari, in *fluxibus* alvinis purulentis, in *cachexiis*, ut carcinomate, gangrænâ tabe ulcerosâ, &c: hìc fœtores ab aliis morbis independentes tantùm referre nostrum est.

Fœtor autem à miasmatis salino-sulphureis volatilibus per aëra dispersis procedit; hæc miasmata nares ingratè feriunt, licet oculis & auribus, aliisque sensibus non percipiantur. Si aëre multò leviores sint, illi sursum tantò velociùs avolant, quo leviores illo sunt; si ejusdem gravitatis specificæ, tunc illi quoquo versus se diffundunt, & cum aëre inspirato nares adstantium subeunt, secùs cohibitâ inspiratione per nares non sentiuntur.

1. *Dysodia ozœna; Ozœna* Galeni, non Celsi; *Ulcère du nez, Punaisie;* Ægri Gallis *Punais.* L.

Est fœtor narium cum putridi ichoris effluxu ob ulcus membranam pituitariam exedens.

Ulcus illud vel est simplex, vel virulentum, ut cancrosum, syphiliticum, scorbuticum; ratione loci vel est in ipso narium, vel in sinuum frontalium, maxillariumve cavo alterutro.

Ex fœtore ichoris exeuntis non tutò pronunciatur adesse ulcus, cùm ex narium stenochoria ob moram muci putridi fœtidus humor, nec tamen purulentus exstillet.

Utplurimùm insanabilis est ozœna, & anosmiam accersit, atque si ossium carie stipetur, si cancrosa sit, si syphilitica, periculum utut serotinum vitæ portendit.

Curatio exigit in ulcere simplici detersionem quotidianam quæ fit inspirando decoctum hordei cum melle, vel foliorum hederulæ, seu glechomatis, vel aquam calcis; si ulcus sit syphiliticum, præmitti debet hydrargyrosis, & cum medicamentis inspirandis mercurii dulcis pauxillum addere convenit. In hoc casu præter spiritum antivenereum aqua errhina sæpius naribus est attrahenda, quæ fit ex aqua majoranæ, melle, chelidonio, oleo amygdalarum, & tinctura Aloës; Locher p. 23. Si ulcus sit scorbuticum, remedia antiscorbutica, lacticinia sunt adhibenda.

Si sinus maxillaris alteruter pus fundat, quod cognoscitur ex effluxu ichoris, ex determinatâ capitis positurâ, tunc nihil est melius quàm primum aut se-

ſecundum dentem molarem ſuperiorem ejuſdem lateris avellere, & ſi via puri ſic non paretur, intruſo in alveolum ſtylo ferreo viam puri cudere, quæ operatio feliciter inſtituta fuit Monſpelii.

Injectiones deterſivæ & exſiccantes parantur ex vitriolo & viridi æris ac alumine; huc balſamum viride Metenſe, aliaque in Auctoribus memorata.

2. *Dyſodia à rhinoſtenote. Punaiſie des camards.* L.

Fœtor eſt narium ab earum anguſtiâ, quippe accidit ut vel mucus, vel aër in locis anguſtatis, diu retentus, fœtorem adipiſcatur, qui aëri exſpirato per nares conciliatur.

Anguſtia autem eſt multiplex; vel enim nares ſunt reſimæ, id eſt radicem verſus depreſſæ, vel ſunt polypo, ſarcomate, muco ſpiſſo intùs obſtipatæ, vel excreſcentiâ, fluxione obturatæ.

Si ab ortu reſimus ſit æger, affectus inſanabilis eſt, & cura palliativa exigit ut quotidie aqua tepida & odorata naribus inſpirata in os adducatur, ſicque viæ illæ conſtanter eluantur, dein tabaco & odoramentis fœtor ille, prout fieri poteſt, corrigatur: unde meritò dixit *Martialis*:

Hic malè ſemper olet, qui benè ſemper olet.

ut adoleſcentes quidam moſchati, ambarati, &c.

Si à polypo pendeat anguſtia, is eſt vel eradicandus, vel exedendus, atque cum ſæpe pendeat à ſyphilide, hydrargyroſi eſt curandus.

Si à muco narium viſcido, ut in coryzâ, exſpectanda ſolutio ejus, quæ vapore lactis calidi, aquâ tepidâ inſpiratâ acceleratur; in puerulis hæc cauſa vel aliqualis ſimitas, aut nativa naſi depreſſio fœtorem conciliat fugacem; quippe ſucceſſu temporis naſi radix attollitur, & via libera aëri ſpontè paratur, vel & mucus fluidior evadit.

3. *Dyſodia ſtomatica. Puanteur de bouche.*

Oris fœtor Auctorum vel procedit à dentibus carioſis, vel à calculoſo concremento circa dentes, vel ab ſtomacace ſcorbuticâ, vel ab ulcere gurgulionis ſimplici, ſyphilitico, gangrænodeo.

Si à carie dentium, vel ea caries eſt humida odontalgiam inferens & per ſe fœtida, atque tunc temporis dentes carioſi avellendi, vel caries ferro candenti comburenda, aut palliativè oleo caryophyllorum & cinnamomi eſt curanda. Si caries ſit ſicca, tardiſſimè progrediens, per ſe vix fœtens, tunc fœtor procedit ex reliquiis carnium pridiè comeſtarum in cavo dentis putreſcentium, quæ reliquiæ poſt ſingulos paſtus dentiſcalpio auferendæ, & dein os vino collui debet. Si fœtor ſit ab ſtomacace, ſucco acetoſæ, limonum, cochleariæ, ejuſque ſpiritu os colluendum. Si à calculis dentium radices obſidentibus, illi ferramentis aptis ſunt identidem auferendi. Si adſit ulcus gangrænodeum, ut in pædanchone, ſeu cynanche gangrænosâ & malignâ, vitæ ſummum imminet periculum à morbo, cui propriis auxiliis medendum. Si ab ulceribus oris, illa ulcera vel pendent à ſyphilide, & hydrargyroſi præmiſſâ debent bis in die elui ope guttularum aliquot collyrii Lanfranci in aquâ roſarum; vel ulcuſcula ab hydrargyroſi fortiori procedunt cum ptyaliſmo fœtido & frequenti; hoc malum eſt fu-

gax, & sublatâ hydrargyrosi evanescit; ulcera verò simplicia oris vix foetent, nisi sint fistulosa, sordida, cancrosa, &c.

4. *Dysodia stomachalis. Puanteur d'estomac.*

Est foetor anhelitûs procedens ab stomacho & oesophago; ille ut plurimùm est putridus, & ab accidentali, vel habituali indigestione putri carnium procedens, ructibus potissimùm superveniens, jejunis familiaris, à pastu recedens; eaque curatur emeticis, catharticis & stomachicis.

5. *Dysodia pulmonica.* L.

Vide *phthisim*, *anacatharsim*, à quibus pendet; odor ille est qualem sputa phthisicorum fundere solent.

6. *Dysodia ab otorrhoeâ. Puanteur des oreilles.* L.

Otorrhoea est fluxus serosus, vel purulentus aurium; ex auribus scilicet apud pueros non raró fluit humor seroso-purulentus qui eos à morbis capitis tutos facit, sed qui ob moram in hisce cavis odorem foetidum contrahit; hic fluxus sistendus non est, sed locus optimè detergendus, renovatis quotidiè spleniis, injecto hordei decocto, &c.

7. *Dysodia à tineâ. Puanteur de la tête.* L.

A tineâ malignâ, achoribus, porrigine, testudine, trichomate, phthiriasi, aliisque similibus morbis capillitii, foetor non raró horrendus promanat, qui curandus est, ut morbi primarii à quibus pendet.

8. *Dysodia axillarum; Puanteur des aisselles.*

Est odor specialis acer, rusticis sudantibus, sordidis communis; acutior est apud homines sanguine acri & biliosо donatos.

Curatur balneis repetitis, sero lactis, quae sanguinem edulcorant; palliatur aquis destillatis thymi, rosmarini, similibusque quotidiè axillas eluendo.

9. *Dysodia hircina; Odeur de bouc.*

Est foetor genitalium qui promanat ex unguine, seu sebo quo perinaeum, vulva, & scrotum illita sunt, necnon à vapore spermatis, qui vapor foetidus apud hircos oestro venereo percitos procul dispergitur; mulieres emunctae naris affinem huic odorem in viris cognoscunt.

10. *Dysodia urinosa.*

Est foetor urinae quo inficiuntur qui enuresi laborant post lithotomiam, vesicae fistulas, similesque morbos, nisi summâ cautelâ utantur; is odor haleces salitos etiam refert apud homines qui munditiem contemnunt; mulieres hoc morbo viris graviùs afficiuntur.

11. *Dysodia pedum; Senteur du pied de muletier.*

Est foetor teterrimus, qui ex pedibus sudantibus exhalat, apud eos potissimùm qui tibialia & udones non mutant.

Sudores illi olidi minimè sunt adstringentibus repellendi, sed sanguinis acrimonia est lacticiniis, jusculis temperanda, pediluvia ex infusis aromaticis adhibenda; fontanellae quas suadet *Zacutus Lusitanus* in hoc casu sunt ipso morbo pejores, & odorem ulcerosum ipsae referunt.

De periculosa sudoris pedum foetidi repressione, vide *eruditam Dissert. Illustr. Comitis Buchneri, Acad. Naturae Curios. Praesidis sapientissimi.*

FLUXUUM THEORIA ET PRAXIS.

1. SYmptomata in excretis Pathologorum. *Morbi laxi*, Prosper. Alpini, *Medic. methodic. Lib. 12* & *mixti*, *Lib. 13*.

Morbi quos Græci *rheumata*, *catarrhos*, Latini *fluxiones*, *destillationes*, *defluxiones*, Cælius Aurelianus *Rheumatismos* vocarunt, licet vi nominis *fluores* & *fluxus* significent, ad hanc classem minimè pertinent, & ex causâ hypotheticâ denominati sunt; ast diarrhœa, perirrhœa, leucorrhœa, rectè à *Rheo* fluo nomen mutuatæ sunt.

2. *Character.* Morbi evacuatorii sunt illi quorum præcipuum symptoma est quilibet effluxus; ut sanguinis, seri, urinæ, sudoris, puris, alvi, uteri, &c.

Symptoma verò præcipuum est illud, monente *Platero*, de quo ægri maximè conqueruntur, quod intensitate, extensione & duratione notabilius est, aliorumque symptomatum sæpè principium est.

Commodè dividuntur in *sanguifluxus*, *serifluxus*, & *alvifluxus*. Classis hæc est maximè obvia, atque mirum est eam ab omnibus Auctoribus omissam fuisse; Methodici ipsi hos morbos in duas classes amandarunt; Stahliani quidem, ut *Juncker*, *Nenter*, sanguifluxus satis aptè in ordinem redegerunt; sed serifluxus & alvifluxus perperam cum morbis omninò heterogeneis miscuerunt; magis foret homogenea classis, si abortus & dystocia aliò possent amandari.

THEORIA.

3. Partes contentæ quæ extra corpus debent amandari, sunt vel *fluidæ*, ut urina, sudor, vel *firmæ*, ut feces, fœtus, placenta; ambæ verò tùm sibi mutuò, tùm cum partibus continentibus adhærent (*ex definitione partis in Physiol.*), adeoque non nisi per vim hac adhæsione majorem possunt extra corpus ejici; hoc norant Veteres, solo instinctu in mechanicis eruditi, quique vires expultrices à retentricibus distinguebant, optimèque senserant in omni fluxu vim expultricem retentrice majorem requiri.

4. Neoterici, hanc cohæsionem prætermittentes, & corporibus sese loco movendi facultatem tribuentes, rectius se philosophaturos crediderunt, si eversâ illâ Veterum theoriâ vasorum soli aperturæ, ut rixi, diabrosi diæresi, tanquam causæ, hos effluxus tribuerent; unde nil vulgatius in Scholis, quàm pro causâ proximâ sanguifluxûs vasorum sanguiferorum solutionem, & pro causâ alvifluxûs, urinæ fluxûs, sphincterum laxitatem incusare.

5. Alter error Neotericorum est considerare moleculas fluidorum, sensibiles globulos v. g. cruoris, tanquam duros, ita ut ex eo quod orificia

vasculorum lymphaticorum, aut cutis, diametrum illis globulis minorem habeant, exinde transitûs eorum impossibilitatem concludant; verùm uti solida per digestionem abeunt in fluida, ita fluidorum moleculæ etiam crassiores & firmiores per resolutionem, ut aqua, per fervorem abeunt in vaporem, seu halitum omnium tenuissimum; sic humores nostri perspirabiles, & quæcumque sit globulorum viscositas & cohæsio, illi vi sufficienti adhibita minimos vasorum hiatus pervadere possunt.

6. Cohæsio itaque fluidorum nostrorum, quæ nondum vaporisationem adepta sunt, aut in fluidum elasticum & electricum mutata, sola impedit quominus citò è machinâ nostrâ turbulosâ undique porosâ & perviâ effluant; non verò impedit molecularum crassities, quæ viribus prementibus obsecundans evanescit, ut quisque in alvi depositione experitur. Errant ergò Neoterici, qui ad omnem fluxum sanguinis requiri putant vasorum ruptionem, solutionem, cùm sufficiat ut cruoris guttulæ, si cohæserint nimis, elongentur & angustentur, aut ut orificia vasorum, non amissâ integritate, nec contractilitate elasticâ diducantur; sic fœtus per vim expressus ab utero elongato capite, & distracto uteri orificio citra vulnus, erosionem & laxitatem ejicitur.

7. Diversi generis sunt vires, quæ contentorum effluxui resistunt, & quæ eorum effluxum excitant; Effluxui resistunt 1° mutua partium ejiciendarum cohæsio; sic scybala, ob duritiem intestinorum viribus vix solvendam, effluxui resistunt; sic grumi cruoris, frigore, debilitate cordis, adstringente medicamine firmati, possunt resistere viribus eos trans uterum promoventibus, unde suppressio fluxûs. 2° Positâ vi trusivâ fluidorum eâdem, receptaculorum & orificiorum contractilitas, sphincterum contractio, crassities, elasticitas impediunt effluxum; verùm impedimentum nullum absolutum est, & nulla est vis retentrix tanta, quæ ab antagonistâ expultrice superari nequeat.

8. Vires expultrices receptaculorum sunt 1° musculi, & membranæ musculosæ ea receptacula componentes vel ambientes, quatenus vires obtinent à conatibus tum liberis, tùm naturalibus fluidum nerveum in eos immittentibus. Sic ventriculi vis expultrix est vis fluidi nervei fibras ejus organi, & musculos illud ambientes contrahentis, eo ordine, eaque directione quæ requiritur, ut tùm in œsophagum, tùm in pylorum ejiciantur, atque si fiat alterutrius directionis delectus, ea vis pendet à facultate sentiente, ut naturâ, aut libertate. 2° Gravitas ipsius fluidi ejiciendi potest effluxui sufficere, si ea orificium deorsùm vergens inveniat, & resistentiis major sit; secùs obstat ipsi effluxui gravitas; in quo errant illi qui lienteriam, tanquam à gravitate solâ feces ad alvum ducerentur, ab intestinorum sola lævitate deducunt, licet pars intestinorum sursum, pars deorsum vergat.

9. Ast quæcumque sit vis expultrix, ea nunquam effluxui producendo sufficit; necessariò verò requiritur ad effluxum, ut vis expultrix superet vim retentricem, & in hoc excessu consistit effluxûs causa, unde intelligitur

gitur 1° quòd utcumque ſanguis viſcoſus, grumoſus, craſſuſque ſit, is poteſt effluere, ſi vis vaſa premens, exprimens major fuerit; 2° quòd utcumque fluxilis, tenuiſque ſit, poteſt ſiſti, ſi vires fluidi ſubſequentis, aut vaſis continentis minores fuerint; 3° quòd utcumque fortis ſit contractio receptaculi, ut uteri, recti, ea non ſufficiat ad expulſionem fœtus, fecum, niſi minor ſit orificiorum reſiſtentia; 4° quòd utcumque debilis ſit vis fluidum exprimens, ea ſufficiat ad effluxum, ſi minor fuerit adhuc ejus reſiſtentia. Meritò itaque Medici methodici effluxus ad laxos partim, & ad ſtrictos morbos redegerunt, cùm fluxus principia ſint æquè vaſorum conſtrictio & orificiorum laxitas.

10. Falſa eſt Humoriſtarum theoria quæ cauſam fluxuum omnium in fluidorum tenuitate reponit; falſa Solidiſtarum doctrina quæ illam à ſolo ſolidorum vitio deducit; falſa Chymicorum ætiologia, quæ effluxus ſolis adſcribit Chymicis partium elementis; vera Veterum, & verè mechanica theoria, quæ incuſat vim expultricem retentrice majorem, quæque omnes Sectarum doctrinas conciliat, praxique velificatur.

11. Sanguifluxus alii ex vaſis ſanguiferis immediatè extra corpus erumpunt, ut ex mariſcis, vulneribus; alii in cava quædam ſtatim irruunt, ut in inteſtina, ventriculum, pulmones, veſicam, ex quibus deinceps foras eliminatur ſanguis: in prioribus ſufficit, ut vel orificia vaſorum excretoria, ut uteri, narium, diducantur per anaſtomoſim, nec ea dilacerari, vulnerari neceſſum eſt, quod ſine violentiâ externa, vel internâ fieri vix poſſet, & ſine phlogoſi, dolore, ac dein ſubſequente ſuppuratione non accideret; cùm verò ſæpius hæc omnia ſigna ruptionis, diabroſeos, & diæreſis deficiant, veroſimilius eſt ſæpiùs eos effluxus fieri per anaſtomoſim, ſeu dilatationem oſculorum excretoriorum; tales ſunt ſanguifluxus qui à plethora, aut à febrili orgaſmo ſimpliciter oriuntur, & revertuntur, hos voco *ſanguifluxus ab anaſtomoſi.*

12. Dantur *ſanguifluxus* à *diabroſi*, quoties ſcilicet eroſa, ulceroſa, fiſtuloſa ſunt organa ex quibus ſanguis effluit, ita ut ſponte ad minimum horum organorum motum pus cruentetur, vel ſanguis ex ulcere dimanet, nunc guttatim, nunc ubertim, talis eſt hæmoptyſis phthiſicorum.

13. Dantur *ſanguifluxus à diapedeſi*, quos nimia ſanguinis fluxilitas excitat, quoties ſcilicet ſanguis eſt dilutior, diſſolutuſve, ita ut per orificia nativa, etiamſi non dilatata, per ipſos cutis poros, fluidum rubrum, aut intensè flavum eliminetur; talis eſt ſudor ruber axillarum æſtate pluribus accidens, talis eſt hæmaturia, hæmatydros, hæmorrhagia, ſcorbuticis familiares.

14. Sunt etiam *ſanguifluxus traumatici* à rixi vel à diæreſi, per violentiam ruptis, aut ſectis mechanicè vaſis; *à rixi* quidem, ſi impetus, & preſſio ſanguinis vaſorum integritatem ſolvat, & tenacitatem jam fortè debilitatam ſuperet, quod accidit in hæmoptyſi, quam validi clamores, vehementia conamina, aut pathemata excitant; in hæmorrhagiâ febrili criticâ: per *diæreſim* verò fit ſanguifluxus, quoties extrinſecè admotum, vel

intù

intùs sumptum corpus quoddam secans vasa dilacerat, ut accidit in hæmatemesi ab hirudinibus deglutitis, à clavis, frustis vitri, piscium officulis sumptis.

15. Qui verò fluxus sanguinis fiunt intra receptacula, illi, ut perficiantur, requirunt naturæ conatum, ut inde foras ejiciatur cruor; adeoque causa duplex ad eos concurrit; sic non datur hæmoptysis ex eo solo, quod rupta, erosa vasa pulmonum sanguinem fuderint, inde enim quandoque supervenit orthopnœa, syncope lethalis sine sputo cruento; sed requiritur ut naturæ conatus, tussis dictus, seu expectoratio sanguinis effusi, cum priori causâ concurrat; ita & in hæmatemesi, hæmaturiâ, aliisque, in quibus sanguinis extravasatio est principium morbi sanguifluxus dicti, cujus causa est conatus naturæ ad expellendum illum sanguinem extravasatum.

16. Alvifluxus alii per superiora fiunt, ut vomitus; alii per inferiora, ut diarrhœa; quidam ano simul, & cato ut cholera. Dejectio per inferiora fit viribus expultricibus intestinorum, diaphragmatis, & musculorum abdominalium, concurrentibus ani elevatoribus, & sphinctere, qui simul detenduntur, seu gradariè laxantur, ut in omni motu concurrit antagonistarum laxatio cum sociorum, & directoris musculi contractione; concursus ille simultaneus tot musculorum, diversis modis ad eumdem scopum conspirantium, non intelligitur, nisi principium movens idem sit quod horum contractionem, illorum laxitatem dirigat, datoque tempore & ordine, viribus ad resistentias proportionalibus exsequatur; nec enim alia potest esse ratio cur eo ordine, eo rhythmo tot actiones diversæ perficiantur: ergo verosimillimum est principium illud idem esse quod necessitatem hujus actionis sentit, seu animam esse; nec ulla alia ratio sufficiens potest assignari cur ex stimulo ubique diffuso potiùs subsequatur peristalticus quàm antiperistalticus intestinorum, aut ventriculi motus.

17. Qui ex stimulo vellet explicare cur ægri v. g. in extremo periculo certis verbis Dei auxilium implorant, illi deberent exponere cur certi linguæ, laryngis, pectorisque musculi dato ordine certâ vi, certaque combinatione moveantur potiùs quàm modis aliis, æque possibilibus, & numero infinitis, ex quibus hæc verba minimè pronuntiarentur; determinari autem facilè potest quod ille concursus determinatus organorum facultati seligenti soli tribui debeat, atque eadem demonstratio valet pro aliis actionibus similibus, quas proinde veteres Medici animæ facultati meritò tribuerunt, ut patet ex *Riverii Physiologiâ.*

18. Vis expultrix itaque ventriculi, ad vomitum v. g. agens, non est solummodò, ut Neoterici putant, vis fibras musculares ventriculi contrahens, quæ viget in digestione, in gastrodyniâ flatulentâ, absque ullâ expulsione, quæque viget etiam in lienteriâ absque ulla vomitione; sed est præthereà vis quæ determinatè pylorum occludit, cardiam reserat, & simul motum antiperistalticum ventriculi efficit, quæ denique organis ad finem optatum

optatum conſpirantibus, & ſelectis utitur. Hanc verò vim agere in vomitu ex attentâ effectuum conſideratione demonſtrari poteſt.

19. Hanc facultatem, cui ea vis debetur, eſſe animam, probatur ulteriùs ex eo quòd nullus ferè ſit alvi fluxus, vomituſve quem anima ſolummodo pathemate affecta in corpore priùs ſaniſſimo non poſſit excitare. Quot ſunt concionatores, qui cùm prima vice cathedram conſcenſuri ſunt diarrhœâ laborant? Quot delicatæ mulieres, quæ ſi appoſitâ menſâ audiant ulceris cancroſi aut cadaveris putris deſcriptionem, nauſeant, & vomunt? Quot qui pro lubitu tuſſiunt, ructant, vomitum cient? Quot qui alvum onuſtam pro tempore ſupprimunt, pro lubitu exonerant, qui præ irâ largiùs mingunt, præ pavore ſudant, præ ſuavis fructûs ideâ ſalivam ſecernunt, præ commiſeratione lachrymas fundunt, ut millena alia mittam?

20. In ſtatu æquilibrii inter potentiam quæ ope fibræ circularis comprimit cylindrum, & reſiſtentiam illius cylindri, ſpatium percurſum à potentiâ motrice eſt ut circumferentia, & ſpatium à reſiſtentiâ percurſum eſt ut radius: ergo vis impenſa à potentia motrice in ſtatu æquilibrii eſt ad vim reſiſtentem ut 7 ad 44, ſeu circiter ſexies minor; momenta enim ſunt æqualia, quando vires ſunt reciprocæ ſpatiis eodem tempore percurſis.

21. In contractione maximâ muſculoſæ fibræ unâ ſui tertia parte poſſunt decurtari: fibræ itaque circulares, quæ veſicam, uterum, aliudve viſcus ſphæroideum conſtringunt, poſſunt maximâ ſui contractione ejus cavum imminuere in ratione 27 ad 8, ſeu plus quàm ſubtriplâ prioris amplitudinis; cylindrorum verò cavitas à fibris circularibus poteſt imminui in ratione 9. ad 4, ſeu circiter ſubdupla.

22. Si veſica alteram diametro decies ſuperans, & æquali prædita orificio imminuatur eadem quantitate quoad diametrum, ita ut diameter majoris ſit 10. pollicum, minoris unius pollicis, & utriuſque diameter intra idem tempus decreſcat per contractionem fibrarum circularium uno pollice, quantitas fluidi, quæ ex majori exibit, erit ad quantitatem, quæ fluet ex mediocri ut 271 ad 1: verùm velocitates fluidorum per orificia eadem fluentium ſunt ut quantitates eodem tempore effluentes; ergo in priori velocitas effluxûs eſt 271 vicibus major quàm in poſteriori; ita ut vel minima majoris receptaculi contractio ſufficiat ad magnum effluxum excitandum; minimè itaque æſtimanda eſt quantitas effluxuum ex receptaculorum contractione, niſi habeatur eorum capacitatis conſideratio.

23. Quantitas effluxûs ex diverſis orificiis ſub diverſâ velocitate fluidi, & diverſis temporibus, eſt in ratione compoſitâ orificiorum, velocitatum, & temporis, ita ut, ſi cætera ſint paria, quantitates fluidi effluentis ſint ut numeri, & magnitudines ſimul orificiorum; ſi orificia ſint paria, ut & tempora, quantitates creſcunt aut decreſcunt pro ratione velocitatum; & demùm ſi orificia, & velocitates pares ſint, quantitates ſunt, ut tempora quibus fit evacuatio.

24. Quantitas fluidorum in diverſis ſubjectis ſanis, & ſimilibus, eſt eorum ponderi proportionalis, ita ut cùm pondera ſint in ratione triplicatâ qua-
 rumvis

rumvis dimensionum, in adulto sex pedes alto quantitas fluidorum sit octies major quàm in puero decenni utplurimum tres pedes alto.

25. Evacuatio morbosa eò periculosior censetur, quò intra datum tempus quantitas effluxûs major est, & quantitas nativa hujus fluidi minor est in corpore; ergo jactura unius libræ sanguinis in puero est æque periculosa cæteris paribus, quàm jactura octo librarum in viro duplo altiori.

26. Periculum sanguifluxûs eò majus est, quò copiosior est, & simul breviori tempore absolvitur; quippe minus est periculi si jactura duarum librarum sanguinis fiat intra septimanam, quàm si fiat intra diem, cùm intra id temporis tantò minus reparetur jactura, quò minùs temporis intercedit, & è contra.

27. Malum quod ex sanguifluxibus immodicis resultat, minùs pendet à quantitate fluidorum imminutâ, quàm ab eorum qualitate mutatâ, quippe cùm juscula, & potus quartâ quavis horâ ad uncias sex circiter ingerantur, adeoque fluidi quantitas corpus subiens intra diem ascendat ad 72 uncias; facilè accidit ut multò major sanguinis amissi quantitas resarciatur. Verùm quoniam non nisi successu temporis, & viribus vigentibus, quantitas chyli cruoris qualitates adipiscatur, seu ruber, sapidus, inflammabilis, actuosis principiis fœtus evadat, evidens est damnum à sanguifluxibus imminens, ut emolumentum à phlebotomiis spectandum, esse potius repetendum à crasi cruoris mutatâ quàm à copiâ imminutâ.

28. Phænomena, quæ à profusis sanguifluxibus procedunt, sunt varia pro diversâ quantitate, & diuturnitate effluxûs. Audiamus Illustrem Medicum, qui in sanguineis ægris rheumatismo affectis viginti libras sanguinis intra biduum emittere solitus est. Quidam nauta, *Coste* vocatus, rheumatismo laborans, & meticulosus, more meo decem intra biduum phlebotomias passus est, in singulis libras duas sanguinis amisit, & eodem tempore sanguis ad libras duas è pede, & totidem è brachio tùm mane tùm sero effluebat; in primis phlebotomiis præ timore incidebat in lipothymiam, ita ut adhortandus esset, ut bono animo esset, nares & tempora aquâ Reginæ Hungariæ fovenda, & ut sufficiens cruoris copia flueret, aqua in faciem erat projicienda, aut etiam vinum ipsi propinandum; cùm nova sequenti die vix celebrata esset phlebotomia, syncope supervenit cum convulsionibus, facie extinctâ, & plumbeâ, corpus evasit frigidum, & in tantum soporem incidit, ut vix ulla vitæ indicia exhiberet; pulsus nullus, oculi clausi, sudor frigidus terrore adstantes & Chirurgum prostravere: adstantes conclamantes effugerunt; Medicus ope cardiacorum ipsi opitulabatur; paulò post pulsus, calor, visus rediere, soporeque discusso, æger dixit se nescire unde veniat, perfectâ quiete, & dulci somno se potitum esse; horâ tamen quartâ vespertinâ ultima phlebotomia è pede ad libras duas feliciter celebrata fuit, & vigesimo post die æger, quem mortuum crediderant, videre omnes in plateis optimè valentem: *Observations intéressante sur la Goute 1743. pag. 377.*

29. Virgini 25 annos natæ, similes phlebotomias patienti, post quartam super-

ſupervenere lipothymiæ fugaces, & dein moroſis hyſterica, in qua nunc ridebat, nunc plorabat, dein in magnum mœrorem incidebat, cui ſuccedebat terror panicus; quæ ſymptomata poſt ſyncopem etiam graviorem ſequentibus phlebotomiis ſupervenere; demùm ſynochus putris acceſſit, atque poſt longam convaleſcentiam pallida, & pedibus œdematoſa vixit. Quotidianum autem eſt videre quòd ab intempeſtivis, & pluries repetitis phlebotomiis aut ſanguifluxibus œdemata pedes, tibias, imò anaſarca, & aſcites invadant.

30. Ex hiſtoriâ priori videtur concludi poſſe pavorem potiùs quàm inanitionem vaſorum hiſce ſyncopibus, & convulſionibus anſam præbuiſſe, cùm poſt quartam phlebotomiam acceſſerint, & poſt decimam ſequenti die peractam nil ſimilis acceſſerit, utcumque duodecim inſuper libras ſanguinis amiſiſſet ille Rheumaticus; quare verò diu pallidi, frigidi, œdematoſi evadant, qui multùm cruoris amiſere, hoc procedit ex eo quod chylus diù crudus remanet in vaſis loco boni cruoris ſpumoſi, phlogiſto ſcilicet deficiente, quod fluidum nerveum ſuppeditat, quod chylum in ſanguinem convertit, & ſic robur labaſcit: deficiente autem cordis robore, cur œdematoſus evadat æger explicabimus in cachecticorum claſſe.

31. Nonne videtur ex hac hiſtoriâ, & quotidianâ obſervatione circulationem ſanguinis ita eſſe connexam cum animæ vigore, ut ſi æger metuat, ut ſi animoſitas ipſi deficiat, ſuſpendatur illico circulatio, vel maximè retardetur; atque ſedato metu, ſanguiniſque fluxu ſuppreſſo, vires vitales non exercentur, ne omninò virium penus exhauriatur, quibus per quietem reſtitutis, iterùm revertitur circulatio. Errant itaque illi qui vires cordis minimè ab animâ pendere putant, ex eo quod non pendeant ab ejus voluntate; plura ſiquidem facere nolumus, aut non lubenter exſequimur, quæ neceſſitate urgente coacti facimus.

32. Evacuationes ſalubres, ait *Hippocrates*, paſſim benè ferunt ægri; ita ut ab ipſis non ſolùm ſubleventur mala, ſed etiam robur priùs proſtratum reſurgat: illæ verò ſalubres, ſeu criticæ ſunt, quas natura, priùs inutili aut noxio fluidorum pondere onuſta aut irritata, excitat, & illæ ideò conferunt, quia ſunt neceſſitati proportionales ac benè feruntur, quia illud tantùm detrahitur quod copia ſua onerabat aut qualitate noxiâ moleſtabat; ergo ex euphoria potiſſimùm æſtimanda evacuationum ſalubritas, & ex dyſphoriâ inſalubritas.

33. Imminutio molis corporum diverſæ dimenſionis ab eadem fluidi jactura eſt vix conſpicua in majoribus, cùm conſpicua eſt in minoribus, ut ſequitur ex nº. 22; ergo etiam ſi aliquot libræ ſanguinis detrahantur ex corpore humano, cutis non videtur quoad molem, & plenitudinem ſenſibiliter imminuta; non minùs tamen, uſquequò jactura reſarciatur, vaſa ſingula partem ſuæ tenſionis amittunt, & fluidi nervei quantitas detrahitur, atque ex hoc duplici fonte dependet debilitas ſubſequens, niſi vires forent ab hac ſarcinâ priùs oppreſſæ.

34. Natura videtur proſpicere ſimul ſuo robori, & neceſſitati evacuan-

dæ materiæ morbificæ, quippe quæ urgentiori ſatisfacit, tùm ſimul & ſemel cùm neceſſitas expoſtulat, largam vomitionem & ejectionem materiei putridæ & venenatæ eliciendo, ut in cholerâ, tùm per epicraſim, & intempeſtivis moris materiam minùs noxiam per alvum, aut vomitionem evacuando, ut accidit in vomitu & diarrhœâ, in quibus licet copioſa ſit in ventriculo & inteſtinis materies morbifica, ea non continuos, ſed pluribus horis quandoque interpolatos edit conatus, ut interea temporis robur reſarciatur.

35. Hoc intelliget ille qui ſenſerit non à quantitate, ſed à qualitate pendere ut plurimum actionem materiæ morbificæ in nervos; nec enim tinctura, aut ſuperficiaria ſpiritus nitri illitio ſuper manum minùs nocet, quàm ſi in eadem ſuperficie triplo major quantitas ejus incumberet; cùm itaque à primâ vomitione remaneat ſaltem ille litus materiæ acris intus ventriculum humectantis, ibi remanet quod ſufficeret ad ventriculum convellendum, niſi ad hanc contractionem requireretur influxus fluidi nervei minimè in ſua origine mechanicus.

36. Nunquam magis elucet naturæ activitas & providentia, ſi ita loqui fas ſit, quàm in partu; ea enim illicò, cùm maturus eſt fœtus, conatus ad uteri orificium ſenſim dilatandum, & dein fœtum expellendum adoritur: verùm ea eſt proprietas fibrarum animalium, ut ſi ſubitò eas vehementer diſtraxeris, rumpantur, aut dolorem intolerabilem inferant, ſi ſenſim, & repetitis vicibus, cedant, & extendi ſe patiantur; ergo debent ſenſim produci; conatus continui defatigant, alterni diutius ſuſtinentur; nam *quod non habet alternam requiem, durabile non eſt*; ergo ut diu & ſine virium detrimento extendantur fibræ, illæ per alternas morulas ſunt extendendæ; denique cùm ad excluſionem ventum eſt in partu ſano, niſus tùm naturales, tùm liberi conſpirant, & ut abdomen fortius agat, rigeſcit pectus, rigeſcunt artus, in quo ſolo ſtatu fortiſſimè deprimitur diaphragma, & uterus feliciter compreſſus, & contractus chorion, ac amnion vi diffringit, & aquarum interventu lubricatâ viâ fœtus excluditur.

37. En perfectam criſeos imaginem! In his conatibus ut & criſibus mentem ſibi conſtare, metu & timiditate immunem eſſe, atque omnes facultates motrices viriliter, & animoſè concurrere, his peractis, levamen perſentire, dulcem requiem experiri, præteritorum dolorem citò oblviſci, hoc eſt quod in partûs felici ſalubrique criſi obſervare eſt.

38. Mulieres parturientes in primorum nixuum intervallis pacatè quieſcunt; imò ſæpius obdormiſcunt, ut vires citiùs reficiantur, dein ſubitò expergefactæ nixus iterant ſucceſſivè frequentiores. Qui putant ea mechanicè fieri à pondere fœtûs uterum diſtendente & vellicante, ignorare videntur ab eadem cauſâ eoſdem effectus exſpectandos eſſe; & cùm pondus ſit idem inter utroſque conatus, nulla eſt ratio cur accedat alterna requies, cur per totum graviditatis decurſum nulli conatus, ultimâ verò die, vel tribus ultimis diebus conatus accedant; numquid

naturæ

naturæ aliis quàm mechanicæ legibus directæ ibi molimina cernere difficile est ?

39. Evacuationes humorum in serifluxibus & alvifluxibus eò faciliùs tolerantur, quò humores illi sunt minus ad sanitatem utiles, magisque noxii; sic vidimus alvifluxus serosos, biliosos, mucosos diutiùs tolerari, minusque robur infringere quàm sanguifluxus; quia sanguis est multò utilior humoribus illis, & sæpiùs cum humoribus quàm cum sanguine plus ejicitur materiæ morbificæ quàm sanæ; adde quod humores è sanguine sensim secernantur, adeoque sensim fiat eorum à massâ sanguineâ separatio; & etiamsi è receptaculis ubi asservantur deinceps subitò & affatim ejiciantur, non ita infringuntur vires, quàm ubi vasa sanguifera pari velocitate evacuantur tùm humoribus, tùm sanguine; robur enim non infringitur ab alvifluxibus & serifluxibus in hoc casu à vasorum collapsu, & fluidi nervei jacturâ, ut accidit in sanguifluxibus.

40. Quò plus virium impendit natura in contrahendis musculis ad fluxum efficiendum necessariis, eò plus imminuitur robur in ratione magnitudinis, & intensitatis conatuum, eorumque durationis; si ad vomitionem unam intra diem unus gradus virium impendatur, ad decem vomitiones intra idem tempus decem gradus absumentur; jam supponamus vomitiones esse intensiores, alias verò leviores duplo, eodem dato numero; quæ erunt duplo intensiores ratione virium contractioni adhibendarum, virium impendium exigent duplo majus; si verò ad unam vomitionem duplo plures musculi agant eadem intensitate quàm ad alteram, duplo plus virium impendetur; denique si per dies duplo plures perseveret vomitio, duplo plus virium etiam ab hoc titulo requiretur.

41. Si itaque æstimetur magnitudo conatuum ex numero musculorum qui contrahuntur, & eorum conatuum numero, intensitas verò ex altitudine ad quam hi musculi contrahuntur, demum duratio ex longitudine temporis per quod morbus perseverat, evidens est, quod neglectâ etiam differentiâ à quantitate & qualitate materiei rejectæ, periculum mirè variare potest, & in casu superiùs recensito sequitur unum fluxum esse sexdecies periculosiorem altero ejusdem speciei; atque si quantitas humoris effluentis, ejusque qualitas utilis ad virium dispendium, concurrat in eadem ratione trigesies, vel sexagesies, &c, majus fieri posse periculum.

42. Periculum mortis eò majus est, quò virium dispendium in morbo majus est, & robur vitale minus. Robur enim est penus virium, quas exhaurire citra mortem impossibile est; cùm itaque tantò faciliùs exhauriatur penus, quò minor est, & quò dispendium actuale majus; sequitur plurimùm periclitari eos qui morbo prægresso, pravo victu, inediâ, ætate provectâ, aut juniori sunt infirmi, si gravis fluxus illis superveniat, atque sub eodem fluxu periculùm esse proportionale infirmitati habituali ætatis, constitutionis, &c.

PRAXIS.

43. Cùm cauſa fluxûs cruoris ſit exceſſus virium expellentium ſupra vires retentrices, evidens eſt, quòd ſi ſanandus ſit ille fluxus, tollendus eſt neceſſario ille exceſſus, quod fit augendo vires retentrices, vel imminuendo expultrices, ita ut poſteriores prioribus non prædominentur; ergo duplex eſt indicatio adimplenda ſimul; ſive enim augeamus vires quæ retinent, non auctis expellentibus; ſive expellentes vires minuantur intactis prioribus; ſive denique augeantur retentrices in majori ratione quàm expultrices, neceſſariò tolletur fluxus.

44. Verùm apprimè cognoſcendum eſt priùs num fluxus ille ſit morbus ſalutaris, qui ſcilicet majorem præcaveat, vel ſanet illius principia auferendo. Vidi pluries, ſanatâ diarrhœâ ſeroſâ, ſupervenire aſcitem; ſuppreſſo diabete hyſterico, anaſarcam reverti, gonorrhœâ repreſſâ, ſyphilidem nidulari; anacatharſi retentâ, dyſpnœam intendi; menorrhagiæ ſuppreſſæ diverſos morbos ſuccedere, &c: nullum itaque fluxum activum reprimat Medicus, quin attenderit num plus emolumenti ab eo ſanato ſpectandum ſit, quàm timendum ab eo ſanato detrimenti; ſæpè Medici operosè nihil agunt, aut nedum proſint, magis nocent.

45. Fluxus activi ſunt illi in quibus vires expellentes ſunt vires naturæ ad effluxum ſollicitatæ, vel per quantitatem materiæ morbificæ, vel per ejus qualitatem, vel per errorem. Fluxus paſſivi ſunt illi qui ab imminutis tantùm reſiſtentiis, non auctis naturæ conatibus, dependent, ut ſanguifluxus à vulnere, ulcere, rupto varice, anevryſmate, à diapedeſi ſcorbuticâ, ſudor ab aſtheniâ, alvifluxus à laxato ſphinctere ani, enureſis à ſimili principio, ptyaliſmus à laxitate, &c; in iſtis evidens eſt nullam eſſe utilitatem fluxûs, adeòque eos eſſe curandos, quod de activis non ſemper verum eſt.

46. Vires expultrices ideò agunt fortiùs quòd ſollicitantur, atque apprimè reſpiciendum eſt num 1° copiâ materiæ morbificæ; num 2° ejus acrimoniâ; 3° num causâ morbificâ; 4° num erroneo conatu natura ad hunc fluxum ſollicitetur; 5° num ob nimiam ſenſibilitatem & hyſtericam diſpoſitionem, conatus ſint vehementiores quàm par eſt; 6° num intempeſtivi ſint.

47. Si copia materiæ morbificæ conatus proportionales ſollicitet, æger fluxum benè feret, adeoque fluxus eſt naturæ committendus, ut ſi plethorico proportionalis accidat ſanguifluxus; ſi helluoni diarrhœa ſtercoroſa, ſi aſcitico larga enureſis; aſthmatico plenaria anacatharſis, crapuloſo vomitus, &c: Si verò major judicetur, moderandus eſt fluxus; ſi intempeſtivus, detinendus eſt uſque ad tempus opportunum.

48. Si verò acrimonia materiæ morbificæ fluxum ſollicitet, indicationes deſumendæ ſunt à quantitate fluxûs robori relativâ, & ab acrimoniâ materiæ peccantis; præterea diſtinguendum an hoc fluxu liberetur corpus ab hac

hac acrimonia; num verò minimè: si sanguis acer scorbuticus effluat, imminuitur quantitas sanguinis minimè excedens, nec residui mitigatur acrimonia, ergo supprimendus est effluxus, & mitigandus tantùm sanguis. Sed si saburra in ventriculo contenta alvifluxu anoterico ejiciatur, liberatur corpus ab hac noxa per vomitum, ergo juvandus, aut moderandus, aut naturæ committendus; juvandus, si vires naturæ langueant; moderandus, si metus sit ne robur deficiat; naturæ committendus, si rectè procedat.

49. Si à causâ mechanicâ sollicitetur fluxus, illa causa est auferenda; si v. g. hæmatemesis ab hirudinibus, pyuria à calculo, menorrhagia à placentâ post partum relictâ in utero, evidens est hirudines esse necandas, vel ejiciendas, calculum extrahendum, placentæ frustum educendum, ut naturæ conatus cessent, & fluxus sistatur, aut si ablatio impossibilis sit, naturæ conatus anodynis & narcoticis sedandus.

50. Si errores sunt naturæ conatus, seu non conducant ad principium morbi auferendum, ut in ultimis exemplis, aut ubi ex tussi fit hæmorrhagia, ex vomitu menorrhagia, enuresis, ex cranii ictu vomitus, ex sternutatione abortus, &c: quia evidens est effluxus illos à naturâ non intendi, nec proinde utiles esse, illis opponenda sunt remedia; quorum tutiora sunt quæ tollunt materiem morbificam, quam respiciunt illi conatus. Sic in vomitu ab ictu capitis phlebotomia; in enuresi à tusse bechica; in ptyalismo à nauseâ vomitum juvantia, & similia conveniunt.

51. Si nimia sensibilitas, aut ut hodiè placet, irritabilitas, fluxui ansam præbeat, ut in vomitu hysterico, gonorrhœa, oneirogmo, epiphora ophthalmica, diarrhœa à dentitione, sedandus est fluxus, si inutilis, aut excedens; tollendus verò omninò per narcotica, dolorem physicè, vel mechanicè lenientia.

52. Si intempestivus ratione loci, vel temporis, tunc ad debitum locum & tempus eum dimittere opus est; sic ratione loci menorrhagia ex naribus, podice, digitis, papillâ, ea ad uterum si fieri potest revocanda; diarrhœa quæ noctu revertitur, quæ gravidam molestat, quæ exhaustum enervat, supprimenda.

53. Vires expultrices agunt fortiùs, quia sollicitantur; sed etiamsi non nimium sollicitentur, illæ debent quandoque imminui, cùm scilicet majus impendet periculum à fluxu perseverante, quàm à virium expellentium imminutione; vires autem illæ imminuuntur, 1° detracto sanguine per phlebotomiam, aut aliam quamcumque viam; 2° fluxu ipsomet, ut seroso, alvino, uterino, &c: 3° diætâ parcâ, liquidâ; 4° potu laxante, diluente, refrigerante; ea etenim omnia robur sanis consuetum detrahunt, & detracto robore omnes vires minuuntur, nisi inæqualis earum distributio fiat, ob partis cujusdam necessitatem, ut cordis, aut irritationem singularem.

54. Sic in vehementi cholerâ, dysenteriâ, aliisque effluxibus acutis, non solùm initio detrahitur sanguis respectu plethoræ, & infarctûs inflammatorii, qui timetur; verùm etiam, ut detractis viribus cordis, contractio fortior ventriculi, & intestinorum sedetur; sic in hæmoptysi, hæmorrhagiisque aliis febre

bre acutâ, aut plethorâ ſtipatis, non ſolùm detrahitur ſanguis ut plethora tollatur, verùm etiam ut robur imminuatur, adeoque moderatiores evadant vires ſanguinem trudentes; cùm autem in ſeriſluxibus, & alviſluxibus chronicis robur non majus ſit quàm par eſt, & continuò minuatur à morbo, phlebotomiam omittimus, & ſolum diætâ jurulentâ, potu diluente, ſi ſit acrimonia, vel ſiccitas, roboris moderamini proſpicimus.

55. Utile eſt etiam vires expultrices minuere per diverſionem, id eſt, fluidi nervei impetum aliò divertendo, quod præſtant irritantia procul ab effluxûs loco admota; ſic in hæmorrhagiis narium, Veteribus ſolemne erat ligaturas dolorificas cruribus, tibiiſque injicere; in menorrhagiâ cucurbitulam ſiccam mammis apponere; ſed hoc eſt incommodum, quod dolor, irritationes illas neceſſariò concomitans, robur detrahat, adeoque non minùs noceat ex eâ parte, quàm revellendo ex alia prodeſſe poteſt, adeoque ſatius eſt iis revulſivis auxiliis abſtinere juxta Neotericos.

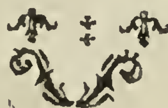
56. Non idem ſentiendum eſt de derivationibus ex parte nobiliori, & magis ſenſibili in minùs nobilem, ſenſibilemque, maximè cùm pauca eſt effluxio, & hujus deſuetudo eſt inducenda; ſic feliciter in epiphora catarrhali, quæ oculos lædit, per lobum auriculæ ſetaceum ex cortice thymelææ trajicitur, vel veſicatorium pone aures applicatur, ut huc derivetur ſeri acris oculos moleſtantis effluxus; ſic per diuretica, & ſudorifica diarrhœam ſeroſam ſanamus, & ephidroſim habitualem per cathartica avertimus, quæ in ſerifluxibus tantùm obtinent.

57. Jam verò vires retentrices augemus multiplici modo per auxilia mechanica, tùm chirurgica, tùm gymnaſtica, & per auxilia phyſica, tum hygietica, tùm pharmaceutica.

58. Auxilia chirurgica ad ſiſtendos ſanguifluxus ſunt, torcular, quo in amputationibus utimur, preſſio manualis interventu lintei carpti, aut boleti igniarii, turundæ ex linteo intra nares intruſæ, faſciæ & ſplenia in vulneribus, &c: Auxilia gymnaſtica ſunt, poſituræ commodæ, ut ſtatio erecto capite in hæmorrhagiâ narium, ſitus horizontalis & quietus in alvifluxibus, ſeſſio comprimens partem ex quâ quid effluxurum eſt.

59. Auxilia hygietica ſunt aër frigidus, aqua frigida in ephidroſi, in ſanguifluxibus calore, febre ſtipatis; frigida enim poros, vaſaque externa conſtringunt, cruoriſque fluxilitatem imminuunt; alimenta incraſſantia, refrigerantia, demulcentia, prout materies morbifica eſt acrior, calidior, magis activa & concentrata.

60. Auxilia demùm pharmaceutica vocantur, adſtringentia medicamina tùm intus, tùm extus adhibenda.

CLASSIS

CLASSIS DECIMA.

MORBI CACHECTICI,

SEU

DEFORMITATES.

1. QUalitates *mutatæ* Pathologorum; *Vitia corporis*, Fel. Plater. ſcilicet *deformationes*, *diſcolorationes*, *extuberantiæ*, *defœdationes*, & *conſumptiones* : *Morbi ſeroſo-lymphatici*, Stahlianorum; à Græco *cacos* pravus, & *exis* habitus, forma.

2. *Character* eſt ægritudo chronica, cujus præcipuum ſymptoma eſt vitium formæ in magnitudine, figurâ, vel colore.

Ægri vocantur *cachectæ*, *cachectici*, *cacochimi*, *deformes*; Gallicè *cachectiques*, *cacochymes*, *malingres.*

THEORIA.

3. Forma, pulchritudo eſt complexus jucundus omnium qualitatum, quæ ætati, ſexui, regioni conveniunt.

4. Qualitates in Phyſiologia ſunt corporis diſpoſitiones ſenſibus obviæ, ſine motu locali ſpectatæ; aliæ mechanicæ, ut moles, ſeu magnitudo, figura, numerus, proportio partium; aliæ phyſicæ, quarum non niſi confuſa poteſt obtineri idea, ut color, odor, &c.

5. Nares reſimæ, capilli lanati, labia prominentia, color niger apud Africanos complexum jucundum qualitatum, adeoque pulchritudinem deſi-

gnant; facies rhomboidea, oculi parvi, lutei, labia craſſa, pallida, dentes nigri ex Bethele, color brunneus, ſtriis cæruleis pictus, ungues prælongi, aures pendulæ, mentum imberbe, &c, placent apud Siamæos. Statura tres pedes alta, caput ſubquadratum, color fuſcus, labia craſſa & reflexa decent Pygmæos Hudſonienſis ſinûs, ut ſtatura gigantea, macies, color niger Groenlandicis arridet; nares craſſæ, depreſſæ, clavo ligneo perfoſſæ, aures ſimili clavo ornatæ, caput amplum, globoſum, capilli breves, rubro-luteo & cæruleo-variegati, apud novæ Guineæ Incolas; apud Timorenſes color aurichalceus; apud Magellanicos cupreus; apud novæ Hiſpaniæ Incolas color initio ruber, dein nigricans, viſus hemeralopum; in Madagaſcar cutis nigra, cicatricoſa, adipe fœtido illita, ut Gallis Indicis, vox glociens, aut ſingultuoſa; apud Caffros pedum elephantia, ut apud Alpigenas quoſdam bronchocele; apud Jaggas os anticè edentulum mulieribus, & oculi ſtrabones; in regno Loango pallor cadaveroſus, oculi ſtrabones, & hemeralopes; apud Hottentotos unius teſtis caſtratio, appendix hypogaſtrii apud mulieres pudenda tegens, illitus corporis ex adipe & fuligine, fœtor, &c, pro totidem leporibus habentur.

6. In hac claſſe verò Europæorum tantùm deformitates morboſas, ſeu notabiles enumerabimus, & eas maximè quæ ſymptomata in functionibus, aut in excretionibus accerſere ſolent; atque dividemus hos morbos in macilentos, tumidos, tuberoſos, leproſos, & decolores.

7. *Moles* corporis abſoluta, ſive major, ut gigantea, ſive minor, ut pygmæa, nullam deformitatem involvit; verùm moles deformis eſt cùm aliæ partes relativè majores aut minores ſunt, atque ea eſt quæ viget in tabidis, & in tumidis.

8. Tabidi ſunt illi in quibus moles partium corporis mollium minor eſt reſpectu ad compagem oſſeam, quàm fert formoſa corporis fabrica in ſtatu ſano adultorum; adeps dimidiam corporis partem componit; ita ut pingues ejuſdem altitudinis duplo magis ponderent tabidis; viſcera in tabidis ejuſdem ætatis, & altitudinis, ſi omentum excipiamus, aut adipem detrahamus, ſunt æqualia pondere pinguium viſceribus: arteriæ verò, & venæ reſpectu ad pondus corporis duabus quintis partibus ampliores quàm in adipoſis, licet ſint abſolutè æquales.

Comparatio ponderum totius & partium in macilento.

Pondera.	*unc.*	*dragm.*
Corpus totum.	1140.	0.
Cerebrum.	56.	0.
Pulmo cum mediaſt. & pericardio.	66.	0.
Cor nudum.	10.	0.
Hepar.	45.	0.
Inteſtinum tenue.	21.	6.
craſſum.	17.	4.
Meſenterium.	8.	0.

Lien.

	unc.	dragm.
Lien.	6.	4.
Ventriculus.	5.	3.
Vesica.	5.	0.
Ren sinister.	4.	4.
dexter.	4.	3.
Pancreas.	2.	4.
Epiploon.	1.	0.
Capsulæ renales duæ.	0.	3.
Cutis sine adipe.	160.	0.

9. Pondera viscerum in macilentis sunt duplo majora respectu ponderis totius corporis humani quàm in sanis pinguibus ; ergo si jecur v. g. renitatur tactui, tunc ejus moles videbitur major absolutè, quàm in statu sano, etiamsi minimè tumeat ; difficile est itaque in macilentis judicare de augmento seu tumore viscerum.

10. Adeps solvitur in omnibus morbis febrilibus, inflammatoriis, alvifluxibus, serifluxibus, maximè in suppuratis, & sudantibus, necnon ab agrypniâ, labore, pathematis diuturnis, ut mœrore, à doloribus, &c : ergo his succedit macies.

11. Quadratum cutis segmentum in pectore cadaveris atramento descripseram, cujus longitudo 85. 7. linear., latitudo 102, adeoque superficies 8751 lin. ; resectæ verò cutis illa pars habuit in longitudine 57. 2, & transversæ latitudinis 94 lin. adeoque superficies fuit æqualis 5386 lin. ergo plus quàm tertiâ parte minor priore.

12. Minima vis fluidum impellens intra plures vesicas valet superare intra longum tempus magnam resistentiam ; textus cellulosus, intra quem adeps à vi circulationis adigitur, debet itaque, licet lentissimè distensus in adiposis, cutis contractilitatem superare, eamque nitidam, glabram, turgidulam reddere ; verùm ubi viscositas, quâ resistit adeps, calore, alkalescentiâve soluta est, tunc adeps cedit vi contractivæ cutis, quæ sui juris facta, rugosa, stricta & arctior evadit, ut patet experimento allato : ergo & corporis moles debet in partibus carnosis imminui, color floridus in sordidum mutari ob cruoris expulsionem à cute contractâ, imò si adeps uberiùs effluat quàm quod à cutis contractilitate spectandum est, cutis debet esse flaccida, marcidaque, ut in atrophiâ accidit.

13. Quoniam verò ossium capita seu apophyses in genubus, manibus, omoplatis, &c, solâ cute teguntur, nec à macie decrescunt, illa videntur excrevisse, si de eorum volumine ex carnium mole judicemus, ut non raró defectu attentionis accidit ; ergo in hoc casu articuli in macilentis protuberare videntur, & fieri potest, ut rachiticos judicemus, qui simpliciter macilenti sunt.

14. *Extuberantia* partium est earum supra consuetam libellam elevatio ; fit autem vel in partibus omnibus carnosis ab adipe, ut in polysarciâ, vel ab humore collecto, ut in anasarcâ, vel in partibus quibusdam

 tantùm

tantùm, ut in ascite, physconia, vel in osseis partibus, ut in rachitide, vel in subcutaneis cutaneisque glandulis, ut in leprosis; in quibus duo sunt potissimum spectanda, scilicet extuberantia, quæ est symptoma classis, cujus theoriam ex theoriâ tumorum primæ classis deducere est; & symptomata accessoria, quæ ut plurimum vitiosam sanguinis humorumque crasim arguunt, ut virus syphiliticum, scorbuticum, cancrosum, leprosum, scabiosum: quandoque insectis tribuenda sunt, ut phthiriasis, malis, &c.

15. Vitia craseos, quæ hos morbos fovent, adhucdum in obscuro latent; & nondum Chemia satis adolevit, ut ad eorum cognitionem claram nedum distinctam nos possit manuducere; quidquid enim novimus de salium alcalescentium, & acidorum indole, aut viribus, nimis est genericum, nec quidquam ferè prodest ad specificam virus syphilitici, scorbutici, cancrosi cognitionem assequendam; cùm itaque horum theoria sit confusa, necessum est ut therapeia sit empirica.

16. Corpus humanum præbet hospitium multis insectorum generibus, ita ut nulla sit ferè pars quæ insectis sui generis evolvendis, nutriendisque non inserviat. Capiti insident pediculi; cutim sugunt cimices & pulices; aures infestant forficulæ; in narium sinubus muscæ ova sua deponunt; in carnibus dracunculi; in ventriculo, & intestinis lumbricus, tæniæ plurium specierum; in recto ascaris; in ductu choledocho ovium alia insecta nidulantur; horum venena sunt nobis medicamina, quæ sola experientiâ cognoscuntur: omnia autem insecta vel ex ovis incubatis pronascuntur, ut pediculi, vel fortè ex frustis majorum resectis, ut polypi, germinant; quod de tæniâ verosimillimum est; verùm ea theoria nondum sufficienti luce est collustrata, ut ad praxim medicam deducere non valeat; ergo iterum hic sola valet empiria, imò cognitio vermium horumce historica nondùm satis est evecta.

17. *Decoloratio* est nativi coloris in alienum mutatio. Europæorum color alius est in genis, ut rubro-roseus; alius in cute residuâ, ut albo-roseus; alius in iride, ut dilutè cæruleus, fuscus: datur in uvea niger, in nævis etiam color ab illis omnibus diversus, frustraque hos omnes à nativo cujusdam humoris peculiaris colore repeteremus, cùm nullus sit humor in nobis cæruleus; atque ex theoriâ colorum mechanicâ, quam *Newtonus* adumbravit, *Eulerus* elaboravit, resultat tantùm ex datâ tantummodò crassitie molecularum inconspicuarum, & datâ densitate pendere diversos colores seu determinati toni vibrationes in lucis radiis; verùm inde nil ad praxim utilis adhuc redundavit; ergo merè empirica est decolorationum quâ talium therapeia, & hoc tantùm superest, ut obstructiones viscerum, vasorum debilitatem, cacochymiasque varias hisce morbis conjunctas curemus: quod in generibus tantùm atque speciebus quibusdam horumce morborum exponemus.

18. Chronici sunt omnes morbi hujusce classeos, id est diuturni, & periculosi simul, si gangrænam excipiamus, quæ brevis, & periculosa est, adeoque

adeoque acuta. Morbus eſt naturæ conatus ad corrigendum corporis viventis ſtatum : corrigere eſt in melius mutare ; cùm itaque vitioſus eſt corporis ſtatus, natura hujus confusè conſcia utitur ſuis organis ad vitium illud fluidorum, & ſolidorum corrigendum ; vitium illud eſt vel materies noxia functionum exercitium lædens, vel obſtruendo vel irritando, & prout organa utiliora impedit vel lædit, eò promptiora, & fortiora conamina exerit natura ut ab illâ materie ſe liberet.

19. Verùm quò potentia motrix limitata fortiora exerit conamina, eò ſymptomata ab hiſce conatibus oriunda, ut febris, convulſio, fluxus, dolor, graviora ſunt, & virium impenſæ majores ; atque ex eo quod ſymptomata graviora ſint, viriumque impenſæ majores, eò minùs perſeverare poſſunt ſine periculo ; ergo eò brevior, & periculoſior eſt morbus ſeu acutior.

20. Mors omnium virium exhauſtionem aut ſuppreſſionem ſupponit ; exhauriuntur eò citiùs vires, quò majores conatus exeruntur, & quò parcius eſt virium promptuarium, ſeu minus eſt robur ; ſupprimuntur ſeu ſuffocantur eò promptiùs vires, quò materies morbifica eſt vehementior, & cum robore minori vires impenſæ majores ; in morbis acutis materies morbifica vehementiùs agit ; & vires impenſæ proportione eâdem ſunt magnæ : ergo duratio morbi eſt in hoc caſu plus minuſve brevis, prout robur nativum minus vel majus eſt.

21. Si materies morbifica obſtruat vaſa ſanguifera, ea vel intercipit totam molem ſanguinis circulantis per obſtructionem in quâcumque alvei ſanguiferi ſectione factam, & in hoc caſu mors in promptu eſt. Si dimidia pars ramorum primi ordinis obſtruatur, circulatio fit per aliam partem dimidiam, morbuſque duplo minus eſt acutus : ſi dimidia pars ramorum ſecundi ordinis obſtruatur, quarta tantùm pars circulantis ſanguinis intercipitur, & periculum eſt quadruplo minus ; ſi demum decimi ordinis pars dimidia vaſorum obturetur, obſtructio intercipit tantum 512^{am} ſanguinis partem, & periculum toties minus eſt.

22. Obſtruitur ferè totus alveus ſanguinis in orthopnœâ, ſeu ſubitâ totius pulmonis inflammatione, conſtrictione, aut ingurgitatione, qualis in ſuſpenſis, fumo ſulphuris præfocatis : totus enim ſanguis tranſiturus per ultima vaſa pulmonum ſubitò hærens infarcit totam arteriam pulmonarem, cor extremos conatus eoſque fruſtraneos exerit, illico perit animal.

23. Si verò dimidia pars vaſorum pulmonarium infarciatur, ut in peripneumoniâ gravi, tunc conatus maximos, & huic reſiſtentiæ proportionales exerit natura, uſquequò reſolutus ſit infarctus, unde ſalus intra tres, vel quatuor dies : vel uſquequo vires ſint exhauſtæ, unde mors intra illum circiter terminum.

24. Verùm ſi ren alteruter obſtruatur, quoniam una arteria emulgens decimam circiter totius ſanguinis à corde ejecti partem tranſmittit, decies minus eſt periculum mortis quàm in orthopnœâ, & quinquies minùs intercipitur ſanguinis quàm in peripneumoniâ gravi ; ita & labor morboſus ad

multò plures dies extendi poteſt, & morbus non ita acutus eſt.

25. In morbis febrilibus & inflammatoriis, quales ferè ſunt omnes acuti, datur in interceptione ſanguinis ratio ſufficiens periculi; verùm in ſoporoſis, ut apoplexiâ, idem vaſorum cerebri infarctus datur, & ex eo infarctu interceptio fluidi nervei, unde virium ſuppreſſio, & proinde debilitas. In dolorificis, ut gaſtrodyniâ, colicâ, non ſolùm ob dolorem abſumitur fluidum nerveum, verùm ut inflammatio ſæpiùs accedit, ex conſtrictione vaſorum circulatio intercipitur; ergo ea theoria omnibus acutis intelligendis ſufficit.

26. Chronici ſunt illi, qui juxta *Hippocratem*, ultra 14 dies extenduntur, & juxta Neotericos, ultra ſeptem ſeptimanas; in illis verò major eſt diſtantia ab initio ad incrementum, ab incremento ad ſtatum, & ſic tardigradus eſt morbus, ſeu lentè ſua percurrit ſtadia, & in hoc differt à diuturnis, quòd periculoſus ſit, ut Neotericis placet.

27. In chronicis materies morbifica minimam intercipit ſanguinis circulaturi partem, utpote quæ materies afficiat vaſa ultimorum ordinum, ſcilicet feroſa, vel lymphatica, in quibus tantò minor ſanguinis copia trajicitur, quò numeroſiores ſunt à corde numerando diviſionum vaſorum ordines; obſtructa ſint vaſa lymphatica oriunda circa 24um ordinem diviſionis arteriæ v. g. lienaris, cujus ſectio eſt ad ſectionem cœliacæ, ut 1 ad 3: cùm verò cœliaca tranſmittat vix octavam partem ſanguinis aortam trajicientis, ſanguis lienem ingrediens vix eſt 24ª pars ejus; ergò primæ diviſionis dimidium vix 48^{am} partem, dimidium ſecundæ 96^{am}, & ſextæ diviſionis dimidium obſtructum vix 1500^{am} partem totius ſanguinis intercipiet; itaque non plus intercipietur ex obſtructis omnibus lymphaticis, quæ ex hac ſexta diviſione poſſunt ſucceſſivè pronaſci, quàm 1500ª pars totius.

28. In remotis diviſionibus arteriarum dantur anaſtomoſes venarum ſanguinearum cum ſuis arteriis, antequam ad diviſiones lymphaticas perventum ſit, ut videre eſt in meſenterio; ergo fieri poteſt ut ferè totus ſanguis per arterias delatus, obſtructis etiam omnibus lymphaticis inde oriundis, per venulas ſanguiferas revehatur; ergo non niſi exiguiſſima datur reſiſtentia cordi oppoſita ex illis obſtructis, ferè nullum itaque exinde vitæ periculum, ferè nullum naturæ conamen, nullus itaque morbus acutus, niſi acceſſus quartanæ febris in hoc cenſu reponatur.

29. Interea tamen lien ſenſim diſtendetur ab hoc infarctu, tumeſcetque, unde vicina viſcera prementur; præterea lienis actiones phyſicæ, ſeu præparatio ſanguinis ad bilem conficiendam, & ſi quæ aliæ ſunt, deficient; unde bilis iners minùs ad chylopoieſim apta; hinc chylus minùs aptus, magis crudus, imperfecta hæmatopoieſis; inde pallor, frigus, œdema pedum, anaſarca, aliaque mala oriunda; parcior præſertim liquidi nervei ex crudo ſanguine ſecretio, robur minus; inde periculum quod remotiſſimè tantum vitæ imminet.

30. Alterius eſt originis periculum, quod à morbis evacuatoriis chronicis infertur, ut à ſerifluxibus & alvifluxibus; malum enim illud oritur vel ab acrimo-

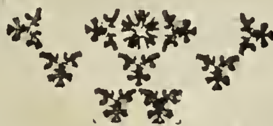
acrimoniâ irritante, quæ simul dissolvit sanguinem, unde deficit resistentia illa ad perfectionem machinæ necessaria (*Class. 6. n°. 37*), simulque influxus fluidi nervei ad ejectiones ano, vel catò producendas vires detrahit in ratione frequentiæ, & vehementiæ conatuum, si fluxus fiat per organa, quæ motu musculari agunt in effluxibus; denique in quovis effluxu diuturno, ob imminutam in organo secretorio resistentiam, lympha nutritia, maximè si fluxilior, per organum laxius effluit cum succo excrementitio, unde deficit succus nutritius, & vires à laxitate organorum labascunt; cùm musculi laxi, flaccidique non possint transmittere ad artus vim fluidi nervei quam accipiunt, laxatur ipsius cordis textus, & sanguificatio impedita impar est præparando fluido nerveo, necnon tandem hisce de causis succi digestivi inertes chylum aptum præparare nequeunt; hinc inappetentia, inedia, chyli, sanguinis, fluidique nervei penuria.

31. Ex hoc morborum circulo, scilicet ex vitiatâ digestione, vitiosa sanguinis crasis; ex quâ fibrarum atonia, fluidi nervei, proindeque virium penuria; ex hisce etiam principiis fibrarum & vasorum atonia; hinc stases fluidorum, unde vitium majus contrahunt; hinc extravasationes & hydropes, qui partem magnam chronicorum terminant; residuam verò partem tabes amphimerinæ, hecticæ, potissimùm phthisis ad mortem comitantur: verùm his addendi sunt halitus putridi, venenati, qui ex certis corruptelis humorum, & ex omni sphacelatâ parte exhalant, qui fluido nerveo vel extinguendo, vel destruendo mortem inferunt, & hæc sunt pericula ultima à chronicis metuenda.

32. Vitia itaque satis cognita in chronicis sunt, 1° cacochymia, 2° cacochylia, 3° debilitas, & mollities in solidis, 4° obstructio ab spisso & acri in vasis potissimum lymphaticis. Auxilia itaque generalia in his indicata, sunt, 1° quæ colatoria perspirationis, urinæ, cæterorumque excrementorum pravis succis inquinata depurant; 2° quæ vitiosas digestiones corrigunt; 3° quæ tonum solidis reddunt; 4° demum quæ obstructa vasa, viscera reserant, acrimoniam edulcorando, simulque viscida fluida resolvendo.

Cacochymiam biliosam, seu bilem in hepate, & sanguine redundantem educunt cathartica iterata, modò priùs hujus excrementi fluxilitas huic expurgationi locum præbuerit; in hunc itaque finem juscula & apozemata ex plantis cichoraceis, hepaticis dictis, præmittuntur, serum lactis æstate potissimùm usurpatur, necnon aquæ martiales adhibentur.

Cacochymiam purulentam, seu purulentiam in quovis viscere enatam, expurgat natura per anacatharsim in phthisi, per mictum in pyuriâ, & sic deinceps; ergo Medici officium est illam evacuare.

CLASSIS

CLASSIS DECIMÆ ET ULTIMÆ SYNOPSIS.

CACHEXIÆ.

CHARACTER. Vitiofus corporis habitus quoad volumen, æqualitatem, levitatem & colorem.

ORDO I. MACIES, (*Confomptions*) morbi quorum præcipuum fymptoma eft imminutio voluminis à pinguedinis defectu.

I. TABES, (*Etifie*) macies cum amphimerinâ lentâ fine tuffi.

II. PHTHISIS, (*Phthifie*) macies cum amphimerinâ lentâ, tuffi & anacatharfi purulentâ.

III. ATROPHIA, (*Atrophie*) macies fine febre.

IV. ARIDURA, (*Defféchement*) macies unius tantùm partis.

ORDO II. INTUMESCENTIÆ, (*Enflures*) deformitas à volumine adaucto.

V. POLYSARCIA, (*Corpulence*) intumefcentia univerfalis ab adipe.

VI. PNEUMATOSIS, (*Bouffiffure*) intumefcentia univerfalis corporis à flatu.

VII. ANASARCA, (*Anafarque*) intumefcentia totius corporis œdematofa.

VIII.

VIII. Phlegmatia, (*Œdématie*) intumeſcentia partium inferiorum œdematoſa.

IX. Physconia, (*gros Ventre*) intumeſcentia abdominis à partibus ſolidis ſine graviditate & fluctuatione.

X. Graviditas, (*Groſſeſſe*) intumeſcentia abdominis ab hypogaſtrio incipiens, opus generationis ſubſequens & partu terminanda.

ORDO III. Hydropes partiales, (*Hydropiſies locales*) tumor à fluidis in capite, abdomine, uterove congeſtis.

XI. Hydrocephalus, (*Hydrocéphale*) eſt hydrops capitis à ſero.

XII. Physocephalus, (*Enflure de tête*) eſt hydrops capitis à flatu.

XIII. Hydrorachitis, tumor cyſticus ex hiatu vertebrarum lumbarium in recens natis protuberans.

XIV. Ascites, (*Aſcite*) hydrops totius abdominis à fluido non elaſtico, ſeu gravis & fluctuoſus.

XV. Hydrometra, (*Hydropiſie de matrice*) tumor hypogaſtrii ſine graviditate ab utero fluidis diſtenſo.

XVI. Physometra, (*Tympanite de matrice*) tumor hypogaſtrii à flatu uterum diſtendente.

XVII. Tympanites, (*Tympanite*) hydrops totius abdominis à flatu, ſeu elaſticus & levis.

XVIII. Meteorismus, (*Météoriſme*) eſt inflatio flatulenta, vel epigaſtrii, vel in morbo acuto ipſius abdominis.

XIX. Ischuria, (*Iſchurie*) tumor hypogaſtrii ex urinæ retentione ſæpiùs intra veſicam.

ORDO IV. Tubera, (*Protubérances*) tumores partium ſolidarum, non hydropici.

XX. Rachitis, (*Rickets*) deformitas ex articulorum tumore duro, carnium marcore, capitis mole, cum ingenio præcoci, in puerulis.

XXI. Scrophula, (*Ecrouelle*) tumor ſcirrhoſus glandularum colli, meſenteriique, cum labiis & naſo craſſioribus.

XXII. Carcinoma, (*Ulcéres chancreux*) ulcera cancroſa cum doloribus lancinantibus.

XXIII. Leontiasis, cognoſcitur ex papillis ſetaceis, vel corniculatis cutim exaſperantibus.

XXIV. Malis, (*Clavelée*) tumores ſæpiùs purulenti, vel ulcera, cum inſectis vermiformibus, paſſim enata.

XXV. FRAMBÆSIA, (*Yaw*, *Pian*) excrefcentiæ fungofæ mori inftar granulofæ, fæpiùs cum ulceribus, &c.

ORDO V. IMPETIGINES, (*Maladies cutanées*) morbi contagiofi, chronici, qui cutis excrefcentias, tumores gregales, exulcerationes, cruftas, &c. inducunt.

XXVI. SYPHILIS, (*Vérole*) cognofcitur ex ulcufculis, porris, bubonibus, ficis, quibus primò utplurimùm genitalia afficiuntur, prægrefsâ non rarò gonorrhœâ, dein puftulis cruftofis, doloribus nocturnis, exoftofibus, cariebus, &c. quibus cæteræ partes inficiuntur.

XXVII. SCORBUTUS, (*Scorbut*) cognofcitur ex ftomacace, necnon maculis lividis, flavis, purpuro-violaceis, potiffimùm tibiarum.

XXVIII. ELEPHANTIASIS, (*Ladrerie*) cognofcitur ex facie deformi, tuberibus callofis, ozænâ, raucedine, cute elephantinâ, crafsâ, unctuosâ, in extremis artubus anæfthefiâ.

XXIX. LEPRA, (*Lépre*) cognofcitur ex tuberculis callofis, fcabie majoribus, vel cruftis & fquamis diffufis, herpeticis, per cutem difperfis, pruriginofis.

XXX. SCABIES, (*Gale*) cognofcitur ex puftulis cruftofis, lentis magnitudine, pruriginofis, manus potiffimum obfidentibus.

XXXI. TINEA, (*Teigne*) cognofcitur ex cruftis flavis, vel grifeis, ulcerofis, per caput difperfis.

ORDO VI. ICTERITIÆ, (*Couleurs dépravées*) cognofcuntur ex totius cutis colore inaffueto, pallido, flavo, nigro, rubro, fine pyrexiâ acutâ.

XXXII. AURIGO, (*Jauniffe*) cognofcitur ex oculorum & cutis flavedine ad auream, vel aurantiam vergente.

XXXIII. MELASICTERUS, (*Ictere noir*) cognofcitur ex cutis colore nigro, vel atro-livido, atro-fuliginofo.

XXXIV. PHŒNYGMUS, (*Ictere rouge*) cognofcitur ex rubore diffufo, vel maculofo fine pyrexiâ.

XXXV. CHLOROSIS, (*Pâle couleur*) eft pallor, vel fufcus color cutis, oculis minimè flavis, fæpiùs cum picâ.

ORDO VII. CACHEXIÆ ANOMALÆ, cognofcuntur ex fignis claffeos, & affinitate cum prioribus ordinibus.

XXXVI. PHTHIRIASIS, (*Phthiriafe*) cognofcitur ex pediculorum exortu, cum alopeciâ, & fæpiùs exulceratione capitis.

XXXVII.

XXXVII. TRICHOMA, (*Plique*) cognoſcitur apud Polonos ex capillis invicem complicatis, agglutinatis in globos inextricabiles, ſæpiùs cum phthiriaſi.

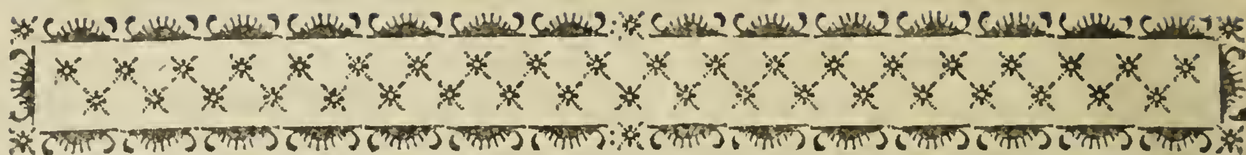
XXXVIII. ALOPECIA, (*Alopécie*) cognoſcitur ex capillorum lapſu, cuticulæ deſquamatione, &c.

XXXIX. ELCOSIS, (*Mal St. Lazare*) cognoſcitur ex numeroſis, vel amplis ulceribus chronicis, carioſis, fœtidis, &c, cum pyrexiâ lentâ.

XL. GANGRÆNA, (*Gangrene*) eſt initio mors partis, dein ejus putrida diſſolutio.

XLI. NECROSIS, (*Ergot*) eſt partis mors, ſine tumore prævio, deinde verò exſiccatio, induratio & nigredo.

CLASSIS DECIMA.

CACHEXIÆ,

SEU

MORBI CACHECTICI.

SUnt morbi quorum præcipuum symptoma est fœditas, seu formæ nativæ alteratio notabilis.

Cùm forma seu pulchritudo supponat concursum qualitatum sensibilium; ut figuræ, molis, numeri, proportionis partium, nec non glabritiei, coloris, consistentiæ, &c, quales apparent in hominibus qui eâ ratione cæteris omnibus placent, quoties alterutrum ex hisce deficit, datur deformitas, quæ tamen non est morbosa, nisi notabilis & constans sit, atque utplurimùm aliis gravibus symptomatis stipetur.

Deformitas Græcis *cachexia* vocatur, seu pravus corporis habitus. Cachexiæ titulo vulgò Veteres designant macies, icteritias, impetigines, diversasque lues chronicas, ut ex definitionibus *Gorræi* deducitur.

Non omnis fœditas accenseri potest inter morbos hujusce Classis; sic pravus *odor* licet ad qualitates vitiosas attineat, est potiùs symptoma aliorum morborum, ut ozænæ, enureseos, diarrhoeæ; *caloris & coloris* vitium in febribus phlegmasiis, aliisque morbis acutis, non est præcipuum symptoma, adeoque licet vitiosæ sint qualitates illæ, ad alias classes, quarum sunt symptomata, rectiùs pertinent.

Habitus vitiatur *mechanicè* ubi situs, numerus, figura, proportio partium sensibilium mutatur, ut in rachitide, gibbositate, vulnere, herniâ, monstrositate, hydrocephalo, &c: *physicè* verò pervertitur ubi debita proportio vel humorum inter se, vel molecularum insensibilium diversæ qualitatis mutatur, sic bile prædominante flavescit cutis, lymphâ excedente pallescit, partibus

partibus igneis nimis extricatis calet, densata frigore cutis riget, &c: Consulatur *Physiologia de temperamentis*, *pag.* 241.

Vitia corporis mechanica vocantur vitia *structuræ*; vitia physica vocantur vitia crasis seu *mixturæ*. Omnis mutatio fit per motum, adeòque per vires motrices vel resistentes; omne vitium est mutatio in corpore sano facta; ejus proinde causa ad vim mutantem reduci debet, eamque vel *mechanicam*, qualis ad luxationem, excrescentiam, aliaque vitia organica concurrit; vel *physicam*, ut adhæsionem, secretionem, motum intestinum, ex quibus vitia physica seu intemperies oriuntur; si vires corporis humani mechanicæ & physicæ concurrant ad eumdem finem propter quem à summo Numine institutæ sunt, sanitas viget, *Physiologiæ*, *pag.* 128. & tunc structura & mixtura partium se habent perfectissimè *Pathol. n.* 8. Causa itaque vitiorum corporis conspicuorum in structurâ & crasi, est virium earum dissensus, fusiùs demonstrante *Ill. Schreibero in Physiologia*.

Natura vitiosis organis utens & mediis ad finem suum obtinendum aptis destituta non potest solito vigore & successu machinæ humanæ vitia mechanica & physica corrigere, ut ea corrigit, vel emendare nititur, dum vigor est in machinâ, viget ætatis robur, & vires animæ longo morbo non sunt fractæ; in morbis itaque cachecticis, in quibus nec ea est solidis firmitas, nec ea fluidis activitas, quæ ad virium exercitium vegetum requiritur, maximè si ætas ingravescens, debilitas nativa, vel morbis acquisita accedant, deficiunt illi naturæ conatus, qui febres acutas, metastases, crises, celeresque mutationes excitant; morbi itaque cachectici sunt utplurimùm chronici, id est, tardè procedunt, lentè mutantur, & deficiente facultate sæpè morte terminantur.

Pertinent juxta methodicos ad morbos *laxos*, in quibus scilicet solidorum tonus nativo minor est, juxta Galenicos ad *intemperies frigidas* & *pituitosas*; juxta Chymicos ad aquei seu *phlegmatici* principii prædominium; juxta Mechanicos ad inæquilibrium ex solidorum *atoniâ* oriundum, & ad obstructiones lymphaticas.

ORDO PRIMUS.

Macies.

SI pressio lateralis vasis illata à fluidis prætereuntibus perseveret, ea vasa consuetam servant diametrum & tensionem, adeoque partes ex iis vasis conflatæ suam firmitatem & magnitudinem; pressio verò lateralis decrescit tum ex imminuto influxu liquidorum ex arteriis in vasa minora, tum ex aucto eorum in venas & vasa excretoria effluxu, atque ex excessu effluxûs supra influxum pendet lateralis pressionis imminutio.

Decrescente verò laterali pressione fluidorum in solida, si vasa sint satis elastica, pari passu coarctantur partes, cutisque corrugatur, fit consumptio cum aridura & siccitate; si verò vasa elatere careant, partes marcescunt, seu flaccidæ magis quàm macilentæ evadunt Hinc discrimen inter marcorem & macilentiam; marcor laxitatem supponit, non voluminis imminutionem; macies voluminis potissimùm imminutionem importat; quo verò pacto ab imminutâ laterali pressione vasorum oriatur macies per vim elasticam, tanquam causam, & solâ imminutâ pressione marcor oriatur, intellectu facillimum est.

Influxus fluidorum in vasa minora minuitur imminutâ *facultate* cor contrahente, ut à mœrore, senectute, languore, longo morbo prægresso, longo jejunio, laboribus immodicis, pathematis diuturnis, vigiliis, vel etiam auctâ *resistentiâ* locali in magnis arteriis alicubi compressis, ut à tumore, luxatione, fracto osse, excrescentiâ, vel ab anevrysmate impetum sanguinis intercipiènte, vel à concretione polyposa idem præstante.

Effluxus fluidorum è vasis minoribus sanguiferis, lymphaticis & adiposis, augetur in majori ratione quàm influxus, si *orificia* excretoria sudoris, urinæ, perspirationis, aut colatoria morbosa, scilicet ulcera, fonticuli, intestinorum emunctoria, nimis patula sint, vel etiam irritata ad excretionem, quod accidit in evacuatoriis serosis, purulentis, alvifluxibus, nec non si fluidorum *viscositas* nativa minuatur diluentibus, potulentis, medicamentis fundentibus, exercitiis, venenis, laconicis, ammochasia, vel dissolventibus miasmatis, medicamentis alkalinis, mercurialibus, diureticis, acribus.

Macies itaque erit in ratione excessûs quo effluxus superat influxum, & elasticitatis vasorum.

I. TABES. *Etisie.*

Character est totius corporis macilentia, cum pyrexia lenta, habituali, citra tussim & puris sputum.

Differt ab atrophiâ, quæ febre habituali caret; à phthisi, quæ tussi & puris sputo, vel alterutro stipatur; alia est primaria, seu morbi præcipuum symptoma; alia secundaria, quæ morbo alterius generis jam degeneris supervenit aut succedit, eaque frequentissima est.

Ægri vocantur tabidi, *étiques.*

Symptomata essentialia sunt *macilentia* & *hectica.* Hecticæ quidem causa est conatus naturæ ad expurgandum sanguinem à purulentis, acribusve miasmatis per frequentes cordis & vasorum pulsationes, sed ob facultatis imbecillitatem, lentas & interpolatas; maciei verò causa est elasticitatis nativæ excessus supra pressionem lateralem fluidorum in solida, seu hujus pressionis lateralis imminutio. Pressio autem lateralis imminuitur maximè in tabe ob auctum effluxum humorum è vasis, sive quia ea fluida sunt acria, & ad secretionem cutaneam, ulcerosam vasa sollicitant; sive quia sunt simul dis-

soluta

ſoluta, fluxiliora, unde perſpirando, ſudando, aut quovis modo avolant, eliminantur.

Differunt tabidi ab hecticis, quia in tabidis major eſt morbus ratione maciei, in hecticis verò ratione febris; nec non quia in hecticis nullum eſt viſcus, nulla pars vitio fixo & organico affecta, quod valet ſæpè in tabidis. De cætero vulgò confunduntur ſine errore in praxi periculoſo.

1. *Tabes dorſalis* Lommii Obſ. l. 2. *Phthiſis notias* Hippocratis lib. de morbis. C.

Ea eſt quæ recens uxoratos & luxurioſos, in venereis rebus non ſatis continentes, aggreditur; febre carent initio, & cibos appetunt, aſt emaciantur; formicarum à capite ſecundum ſpinam decurrentium ſenſum ſe habere putant; urinam emittendo ſemen ſimul emittunt, vel mucum proſtatarum viſcidum; anhelοſi, debiles, capite graves, febriculoſi evadunt. Nimius veneris uſus teſte *Sanctorio*, nocet ſtomacho, oculiſque, perſpirationem præpedit, ſenes debilitat, refrigeratque, juvenes leviores & calidiores reddit. Qui diutiùs libidini indulgent, nec ſobriè vivunt, illi vires ſtomachi labefactant, & inde pravæ digeſtiones; unde cruditates, flatus & hypochondriaſis, ſimulque viribus imbecilles evadunt, colliqueſcunt, & tandem *exhauſti*, ſic enim vocantur ægri, pereunt.

Juxta *Lommium* accidentia tabis dorſalis ſunt cephalalgia vehemens, acuta; lumbago dolore formicanti collum & lumbos ſequente, rheumatiſmus inflexionem crurum impediens, alvus pigra, mictio difficilis, ſeminis effluxus inter mingendum & in ſomno, dyſpnœa & laſſitudo ab aſcenſu cum gravitate capitis & tinnitu aurium; febris nulla, macies in dies creſcens, dolor artuum creſcens: morbo inveteraſcente accedit phlegmatia, tremor manuum, amauroſis; ægritudo poſt annos plures reverti ſolet, non raro per ſeptennia: vide *Satyriaſim*, *Gonorrhœam*. Hæc deſcriptio optimè convenit ægro quem præ oculis habeo: tres autem varietates tabis dorſalis quas refert *Hippocrates*, citatus à *Riverio*, ſignis ſufficientibus ſunt deſtitutæ: Vide *Lumbaginem* 16am.

Præmiſſis univerſalibus *Hippocrates* præſcribit lac aſininum, deinde lac vaccinum per quadraginta dies, & poſtea cibis mollibus vires reficit.

Prodeſt etiam illis qui venere abſtinere recuſant, cibus euchymus & reficiens ex carnibus ſucculentis aſſis, cocolatâ cum vanillâ, moſcho, ambrâ; ſemina pinuum, radix ginſeng, piſtaciæ, avellanæque fructus, bulbi ex orchide, ſalep, ex quibus parantur cremores.

2. *Tabes renalis. Phthiſis nephritike* Hippocratis. C.

Ea eſt ſpecies quæ ex renum exulceratione dependet. Memorabilis huc pertinet caſus chiliarchæ Townshend, quem refert *Cheynæus*, *the English malady pag. 308.* A multis annis laborabat ille doloribus nephriticis, cum conſtanti vomitu, unde vitam miſeram ducebat. Uſus erat ſtricto regimine, lacte aſinino, & aquis Briſtolii. Is ipſe pro lubitu modò in ſedili ſe componeret ſibi omnia vitæ ſigna eripere, deinde reſtituere poterat, cujus ſingularis facultatis, & in proprium cor imperii teſtes fecit Ill. Cheynæum, Baynardum

Baynardum & Pharmacopolam Skrine. Facto experimento suis valedixit, codicillum testamento suo addidit, & Sacramentis assumptis tranquillè expiravit.

Secto cadavere omnia ritè se habuerunt, excepto rene dextro, qui quadruplo major erat solito, vesicæ instar distensus, & pulte albescente, quæ durante morbo post urinas excernebatur; turgidus erat calcereâ materie vel gypseâ; & carnea renis substantia dissoluta evanuerat, hoc nephritico cancro exesa.

3. *Tabes apostematodes. Tabes ab apostematibus & ulceribus* Morton Phthisiol. cap. 5. C.

Ea est species quam fovet apostema, vel ulcus, vel fistula cujuscumque partis musculosæ. Substractio succi nutritii à massâ sanguineâ huic originem præbet. Hanc comitantur sitis, languor, inappetentia, vigiliæ, febris, continua hectica vespere exacerbans, quæ ad ultimam maciem ægrum deducit.

Sedes abscessûs ulcerisve est in quâvis parte, ut in tegumentis, capite, corde, diaphragmate, glandulis colli, lumborum, crurum, pedum, &c. Vide *Sepulchretum Boneti Tom. 3. sect. 7. de Tabe*; *Mortonum Phthisiologiæ cap. 5.*

Curatio ex *Mortono* fusè habetur. In genere secto apostemate, pus expurgetur auxiliis chirurgicis, intùs balsamicis; crasis sanguinis demulceatur lacticiniis, aquis sulphureis, decoctis ex chinâ, salsaparillâ, dulcamarâ.

4. *Tabes nutricum* Morton Phthisiol. cap. 6. C.

Tabes à nimiâ lactatione cognoscitur 1° inappetentiâ: 2° languore virium: 3° frequenti hysteriâ: 4° calore hectico, quibus non rarò tussis, dyspnœa, & signa ipsius phthiseos imminentis accedunt.

Tabes illa recens curatur 1° ablactione alumni: 2° cibis euchymis nutrici oblatis: 3° hilaritate animo conciliatâ: 4° usu diætæ lacteæ, in loco ubi jucundam vitam transigere possit.

5. *Tabes ab hydrope* Morton. Phthisiol. cap. x. C.

Hydropis nomine non genus morbi, sed ordinem morborum intelligo, ubi continentur ascites, hydrothorax, hydrocephalus, &c. Hos morbos tabes subsequitur ob sanguinis depauperationem, succo nutritio in abdomen vel thoracem effuso. Signa sunt pallor faciei, sitis assidua, urina pauca & lateritia, languor virium, inappetentia, febris lenta; eventus est sæpissimè lethalis.

Indicantur 1° hydragoga repetita, si vires vigeant: 2° vel diuretica salina: 3° aperientia martialia, ut principium morbi, scilicet jecinoris vel lienis aut ovarii obstructio, tollatur. *Vide Sydenhamum* & *Alex. Trallianum de Ascite.*

6. *Tabes sudatoria; Tabes à sudoribus immensis* Morton. Phthisiol. C.

Hanc speciem sudores assidui vel nocturni atque febricula comitantur. Hæc phthisi confirmatæ comitem se adjungit; ast quandoque seorsim à crasi sanguinis

guinis diſſoluta, acri, ſcorbutica pendet. Vide *Ephidroſim*, in morbis evacuatoriis.

7. *Tabes à pericardio*, Salius de affectibus omiſſis; Zacutus Prax. admirabil. lib. 2. obſerv. 137.

Galenus hanc tabem in ſimiâ & gallo ob tumorem in pericardio ortam obſervavit ſectis animalibus: *Zacutus* ter obſervavit, cujus ſigna ſunt frequens animi deliquium, cordis palpitatio, pulſus durus, parvus, febricula & abſumptio.

Secto cadavere tubercula dura intùs quandoque ſuppurata reperiuntur in pericardio.

Hic affectus chronicus, inſanabiliſque eſt.

Similem tabem in bove obſervavit *Bartholinus*, *Hiſt. 32 centur. 2*; *à cordis abſceſſu Galen. lib. 5. cap. 1. de locis affectis.*

8. *Tabes hepatica* Boneti Sepulchret. T. 1. pag. 742. *Tabes à ſcirrho hepatis* Ol. Borrichii obſ. 95. C.

In hac ſpecie ſubſtantia hepatis eſt referta granulis duris, albis, qualia in jecore porcorum ſtrumoſorum vulgò obſervantur.

Hanc tabem in adoleſcenti obſervavit *Borrichius*; plures hujus hiſtorias vide in *Boneti Sepulchreto.* Si ſuppurati hepatis ſubſtantia per ductum choledocum feratur diſſoluta in inteſtinum, inde oritur hepatirrhœa purulenta. Hanc tabem inciſo hypochondrio curarunt *D. Chicoyneau* & *Soulier.*

a *Tabes hepatica* D. Monro Eſſais d'Edinburg Tom. IV. art. 47 obſ. 5.

Incipit ab hepatalgiâ gravi; apparet tumor dolorificus in hepatis regione, color faciei plumbeus evadit, pulſus parvus & frequens, paroxyſmi nocturni ſudore matutino terminantur, anorexiâ; à paſtu magis dolet epigaſtrium; ſitis continua, ſomnus interruptus, diarrhœa pertinax.

Obſervavit *Monro* talem tabem, ubi admotis epigaſtrio cataplaſmatis maturantibus, diarrhœâ ope ſeri lactis perſeverante, intra aliquot dies, tumor qui fluctuabat ſenſim evanuit, licet nullum pus in fecibus appareret.

9. *Tabes meſenterica* Baglivi; *Tabes à glandulis meſenterii* Boneti Sepulchret. pag. 745, 746 Tom. 1; Frid. Hoffmanni de affectione phthiſicâ, cap. XI. 3. C.

Ea ſpecies pendet à glandulis meſenterii ſcirrhoſis tantùm, ut ſæpiùs obſervavi in Noſocomio generali, vel etiam ſimul ſuppuratis; in illis quandoque nulla ſcrophulæ ſigna alia reperiri potui. Infantes circiter ſeptennes ex ſcortis nati maximè huic tabi ſunt obnoxii; pallent, mœrent, cum addephagiâ, ſeu fame voraci, quandoque pica accedit, alvi laxitas, lienterica, emaciantur, febriculâ abſumuntur, & ſæpè in aſcitem, vel phlegmaſiam morte terminandam delabuntur.

Vide horum ſcirrhorum deſcriptionem apud *Whartonum Adenograph.*

cap.

cap. XI. & delineationem apud *Russellum de Tabe glandulari*, Londini 1750 in-8°. Curantur martialibus, aquis chalybeatis, infuso rhei pro potu, & deinde lacticiniis.

10. *Tabes glandularis* Russelli de Tabe Gland. *Glandulæ induratæ* Pauli Æginetæ; *Tabes scrophulosa.*

Ea est quæ glandularum colli, aurium, bronchiorum, & mesenterii simul tumore fovetur, eoque albo duro. Triplex est tempus distinguendum, 1° indurationis glandularum, 2° inflammationis, 3° suppurationis. Glandulæ lymphaticæ affectæ constituunt catenam quæ ex auribus ad collum thymum in pectus, & inde in abdomen descendit utrimque.

Glandulæ illæ indurantur à viru scrophuloso, quod per litum mercurialem frustra aggressi sunt percelebres Medici; suadet in hoc casu *Geofroy* antimonium crudum in pollinem tenuissimum redactum ad grana pauca per menses continuandum; *Russellus* verò in libello de tabe glandulari, & aquâ marinâ, suadet in hoc primo stadio tanquam expertum pluries remedium, & à *Sereno Samonico* ac *Celso* olim laudatum, aquam marinam sive puram, sive melle edulcoratam, quæ nunc *Thalassomel* vocatur, & ad libram unam singulis diebus manè hauriatur, non neglecto lactis usu in tertio stadio.

11. *Tabes syphilitica; Tabes Gallica* Roderici à Fonsecâ tom. 1; Schenckii lib. 6; *Atrophia à lue venereâ* Astruc. lib. 4. cap. 3. C.

Ea est quæ post concubitum impurum, gonorrhœamque virulentam inopportunè repulsam, ulcuscula in pudendis, bubones inguinales, herpetes, varosque frontis, vel colli, demum dolores nocturnos, vomeris, tonsillarum, uvulæ, palati exesionem, ac ossium erosiones & tumores accersivit; ea quidem ritè administratâ hydrargyrosi, post sufficientem jusculorum, lactis & balneorum usum, curari solet; verùm si imperitè tractata fuerit, adeòque restiterit, non rarò syphilis in tabem eò magis curatu difficilem abit. Vel etiam si ritè curata fuerit syphilis, interea tabes syphilitica perseverat, si ossium medulla tabo & carie putruerit, in quo casu non alia tentari medela potest, quàm ossis apertio, rasio, excisio, ustio, si vires ægri ferant, interea dùm inunctus æger est hydrargyro; dein verò lacticinia, juscula ex testudinibus parata colophonem imponunt.

12. *Tabes ulcerosa.*

Ea non aliam curationem exigit quàm quæ fit ab abscessibus, excepto quod cùm ulcus & fistula pertinaciora fuerint, timendum est ne vel à latente carie cujusdam ossis fistulæ foveantur, vel ne pus à sinubus & labirintheis foveis partes internas excavantibus suppeditetur, vel demùm ne sanguinis labes quædam syphilitica, scorbutica, variolosa, cancrosa, vel scrophulosa morbum sustineat, in quibus casibus auxilia chirurgica remediis internis consocianda sunt.

13. *Tabes catarrhalis* Frid. Hoffmann. de affect. phthisicâ, §. 3. *Hectica catarrhalis* Guarinonii. C.

A catarrho inveterato, rheumate neglecto febricula quotidie cum rigore

re exacerbans accidit ; inde inappetentia, inedia, tussis, mœror, marcor, macies. Quomodo hic affectus à phthisi imminente distingui possit, & an sit ab eâ diversus, judicent alii.

Curatur præmissis generalibus, per ea quæ lymphæ fluxilitatem & blanditiem conciliant, lacticinia scilicet, & diætam mediocrem.

14. *Tabes à stomacho* Collect. Acad. Tom.3. pag. 252. observ. 4 : *Mal subtil*, Furetiére Dictionn. C.

Fredericus Archiepiscopus Bremensis ob tussim siccam, maciem, aliaque symptomata pro phthisico apud Medicos habebatur; in cadavere pulmo sanus repertus est, stomachus verò corruptus quasi sphacelosus, & ita fœtidus, ut nihil magis.

15. *Tabes à vomicâ* Vandermonde Journ. de Med. Nov. 1758. pag. 449. C.

Febris adest quasi recidiva post peripneumoniam, cum dyspnœâ, seu oppressione pectoris, tussi spasmodicâ, difficultate decumbendi in quodvis latus, dolore obscuro in interiore pectoris crescente, cùm in alterum latus vomicæ oppositum jacet, febris hectica, macies in dies crescens, demùm post violentum tussis paroxysmum rejectio cystidis, vel membranæ pus continentis. In observatione citatâ *D. Causse Aquismortuensis Medici*, viginti vermiculi in pure cystidis natabant.

16. *Tabes rachialgica* Tulpii Lib. III obs. 24 ; *Tabes dorsalis* 2ª *Hippocratis.*

Ea non est venerea; pendet ab acri humore medullam spinalem opprimente, cum doloribus atrocibus totiùs spinæ dorsalis & febriculâ lentâ : *Boneti Sepulchr. T. I p. 762*; *Journ. de Med. Mars 1764. p. 215.*

Hæc tabes notatur facie macilenta, mœstâ, marcida, oculis languidis, artubus extenuatis, ferè immobilibus; corpus sceleto simile est ; synochus, quæ secundam rachialgiæ periodum stipabat, jam hecticæ locum cedit ; mesenterii glandulæ sæpius scirrhosæ & suppuratæ hanc fovent ; solida sunt exsucca, indurata ; fluida acria & sicca. Ægri nutriantur decocto cichorii & gruti ; utantur lacte asinino per autumnum, vaccino & caprino cùm asininum deficit : & dilui debet decocto chamæmeli, pauxillo sassafras, vel misceri cum acidulis ferrugineis ; æstate balnea domestica usurpentur.

17. *Tabes à veneno*, Amati Cent. II cur. 65. C.

Ab arsenico exiguâ copia assumpto, vel ab ejus levi decocto *aqueta Italorum* dicto, sensim tabe assumi, & seriùs ociùsve perimi haud dubium est, nisi longus lactis usus veneni acrimoniam deleat.

II. PHTHISIS, Græcis *Phthoë* & *Phthisis* à *phthino* vel *phthoo*, corrumpo; *Phthisis pulmonaris* Morton Phthisiol. *Pulmonia* Cirigli Consult.; *Tise* ac *Tisichezza* Italorum; Gallis *Phthisie*, *Pulmonie*, *Consomption*. Ægri *Phthisiques*, *Pulmoniques.*

Character. Est corporis emaciatio cum amphimerinâ lentâ, tussi, dyspnœâ, & utplurimùm puris sputo.

Conatus naturæ ad expurgandos pulmones à purulentâ, aut ichorosâ materiâ eos irritante, videtur omnium ſymptomatum cauſa.

Principium verò eſt infarctus pulmonis ſuppuratorius, initio ſcilicet ſcirrhoſus, vel tuberculoſus, cum acrimoniâ ſummâ; unde tuſſis ſicca & frequens, ex quâ tuberculorum illorum ſuppuratio promovetur, fortè puris pars fluxilior reſorpta ſanguinis maſſam inficit, diſſolvit, vaſa irritat, febremque amphimerinam ſollicitat, cujus paroxyſmi ſudoribus colli, capitis, pectoris effuſis terminantur; hinc faciei pallor, marcor, corporis macies, colliquatio, debilitas, ſomnus tuſſi interruptus, anxietas, quâ fit ut ſine ratione ſibi & aliis facilè iraſcantur; nullus tamen pectoris dolor conſtans, unde fortè nunquam de recuperandâ ſanitate deſperant.

Cognoſcitur phthiſis 1° tuſſi initio ſiccâ, pertinaci, quæ rheuma neglectum, pertinax & recidivans ab ægro vocatur, cum vocis tono ſolito acutiori, clangoſo, pondere & oppreſſione pectoris, mœrore, difficili inter ambulandum reſpiratione, quæ mucosâ uberi expectoratione ſublevatur. 2° Pyrexiâ quæ habitualis eſt, poſt paſtum exacerbans, cum genarum rubore roſeo circumſcripto, dum reſidua facies pallet, ſordet, marceſcit; eſt cum pulſu parvo, frequenti; veſpere & noctu incenditur, unde vigiliæ, calor acer, & ſummo mane ſudor; pyrexia autem illa identidem veluti peripneumonica evadit, cum dyſpnœâ majori, quandoque ſputo ſubcruento, & dein uberiori expectoratione, quæ purulenta eſt; hinc ſitis, urina rubra, macies creſcit. 3° Sputa initio pauca, expectoratu difficilia, viſcoſa, dein remittente febre, mucoſa, copioſa evadunt, griſea, ſubdulcia, vel ſalſa & acria, fœtida, flava dùm ſiccantur, & viſcoſa, in aquam conjecta demerguntur, niſi ſpumâ ſuſtineantur; ſupervenit demùm diarrhœa colliquativa ſputa ſupprimens, ungues curvantur, capilli delabuntur, corpus extenuatur, &, vix unquam ab ægro prævisa, mors ſupervenit.

Sectio cadaveris monſtrat pulmones tuberculis duris reſperſos, cum diverſis interpoſitis abſceſſibus; hinc pulmones nedum exeſi ſint, ut vulgus putat, ſunt tumidiores & ſolito ponderoſiores, pure & muco referti, adeps in toto corpore nullus, muſculi exiles, cutis rugoſa, flaccida, tempora concava, facies exſucca, Hippocratica dicta: Vide hiſtoriam & curam *Dictionnaire de Santé.*

Phthiſes primariæ.

Illæ ſunt quæ ſæpiùs hæreditariæ à decimo octavo ad trigeſimum ſextum ætatis annum ſupervenire conſueverunt, vel acquiſitæ, quæ quavis ætate prædiſpoſitis accedunt.

Prædiſpoſitio autem eſt ſiccitas & macies habitualis, vox exilis, & levi de causâ rauceſcens, cutis alba & mollis, ſcapulæ prominentes velut alatæ, pectus anguſtum, aut malè conformatum, collum longum, genæ rubræ, exſcreatio matutina, copioſa, frequens; ſpecies ſequentes ſunt velut gradus diverſi phthiſeos, qui tamen ob diuturnitatem morbi ſingularem medelam tanquam diverſæ ſpecies exigunt, maximè cùm aliquando ſuos ægros

ipſe

ipſe primus gradus auferat, antequam ſequentia ſtadia morbus percurrat.

1. *Phthiſis ſicca ; Tubercula pulmonis*, vulgò *Phthiſis incipiens* Morton. *Tuberculum crudum* Hippocrat. *Phthiſis à ſcirrhis pulmonum ; Phthiſie ſéche.* C.

Illa eſt quæ ſine ullo aut notabili puris ſputo ægrum ſucceſſivè emaciat, ſudoribus extenuat, cum febre amphimerinâ, dyſpnœâ, manuum & pedum calore intenſo, ſicco.

Principium ejus eſt induratio & intumeſcentia glandularum bronchialium, quas per totum pulmonem reſperſas, duras & nigricantes in cadaveribus obſervavi, nequaquam in centro ſuppuratas, ſed veluti cohærentes & firmas, avellanarum, aut nucum magnitudine ; interea ex illis in bronchia exſudabat mucus purulentus, quem in ſputis nunquam obſervare potueram.

Cognoſcitur hæc ſpecies, 1° tuſſi chronicâ non unius circiter, ut in rheumate, ſed plurium menſium, eaque etiam initio & continuò ſicca, quæ in rheumate humida eſt ; tuſſis illa phthiſica, mitis initio, dein ferina evadit, & vomitionem à paſtu excitat ; hanc tuſſim ægri ſæpè tribuunt humori acri in laryngem depluenti, eamque ſtimulanti ; unde niſibus repetitis, mucum quidem gutturis & ſalivam uberem exſpuunt, ſed nihil, aut quid paucum expectorant, contra quàm accidit in rheumate ; hanc tuſſim phthiſicam comitatur vox habitualiter exilis, quaſi caſtratorum, necnon dyſpnœa ex motu corporis, pectoriſque oppreſſio, unde pro aſthmate ſicco ſæpè Medicis ipſis imponit ; comitatur etiam anorexia, necnon difficilior in alterutrum latus decubitus, accedit ægri moroſitas inſolita, ut vix ab amicis tolerari poſſit. 2° Cognoſcitur ex febre cum ſiti, inappetentiâ, urinæ rubedine, fervore volæ manuum & pedum, veſpertinâ & pomeridianâ exacerbatione, unde à rheumate & catarrho diſtinguitur, quæ quidem febris lenibus etiam catharticis reſiſtit, & nunquam deſinit. 3° Tandem macies quæ eò velociùs procedit, quò craſis ſanguinis eſt acrior ; aſt in pituitoſis & adipoſis ſæpe vix per annum eſt ſenſibilis.

Lympha concreſcens in glandulis bronchialibus ſcirrhos, ſeu tubercula ſteatomatica producit, ac proinde indicatio curativa eſt, ut huic lymphæ fluxilitas concilietur eâ cautelâ, ut ſine violentiâ & irritatione reſerentur hæc vaſa lymphatica ; ſed hoc opus, hic labor eſt, adeoque incidentia leviſſima, antequam febris acceſſerit, ſunt præſcribenda, & cum lacticiniis, vel edulcorantibus ſimilibus diù uſurpanda. Huc conferunt, præmiſsâ phlebotomiâ, juſcula ex pullo, ranis, teſtudine, cum uno, aut altero cancro fluviatili, foliis hederulæ, floribus tuſſilaginis, vere & autumno repetenda. Si chloroſis, menſium ſuppreſſio, ſcrophuloſa diſpoſitio adſit, pulvis tenuiſſimus ferri, antimonii crudi ad grana duo per menſes addantur, aquæ chalybeatæ pro potu uſurpentur.

Serum lactis cum ſucco cichorii, ſyſimbrii aquatici & decem aſellis, opiata ex catechu, aſellis pulveratis, nec non granis decem antihectici Poterii, pro quavis doſi cum ſyrupo de eryſimo alternis diebus ante lactis hauſtum deglutiatur. Lac autem aſininum cum calore nativo, ſaccharo edul-

coratum, purum, mane, per autumnum & ver hauriatur ad uncias octo vel plures. Lac caprinum vere, vaccinum quâvis tempestate coctum, solum, vel offæ formâ, vel cum oryzâ, sagou meridie & vespere sumatur.

Æger interea aëre puro, libero, non ventis perflato utatur, hilaritatem sectetur, levi exercitio lymphæ fluxilitatem conciliet.

Æstate acrimonia lymphæ, ejusque viscíditas corrigantur potu aquarum sulphurearum, quales de Cauterets apud Bigorrenses, de St. Laurents apud Vivarienses, d'Euzet apud Occitanos, ex quibus tres vel quatuor tantùm in die cyathos hauriat. Tussis syrupo de papavere albo noctu sedetur; sitis levissimo infuso foliorum veronicæ, vel hederulæ, seu glechomatis compescatur.

Machina Muselii Berolinensis est vas conicum, orificio amplo instructum, decocto pectorali ad tertiam partem onustum, cujus orificium ori phthisicorum tertiâ quâque horâ admovetur, ut naribus clausis halitus balsamicus inspiret: *Boenekenii Obs. in Collectione Franconica tom.* 6, qui usum crudorum cucumerum in phthisi felicem expertus est.

2. *Phthisis humida; Phthisie humide.* C.

Phthisis vulgatissima, quam tussis humida, & tantùm initio, aut in febris exacerbatione sicca, comitatur, cum expectoratione materiæ griseæ, flavescentis, viscidæ, non spumosæ, dulcis vel salsæ, putris, fœtidæ. Differt ab asthmate humido per febrem vespere exacerbantem, genarum ruborem, sputorum fœtorem, calorem, corporis maciem. Ab *anacatharsi* quæ vomicam ruptam sequitur, per puris copiam exiguam, cùm in vomicâ ruptâ initio sit copiosa expectoratio; phthisis humida sæpè est gradus tertius siccæ; cùm enim peripneumonicæ febres accedunt phthisicis, illæ per copiosiorem puris expectorationem accedentem remittuntur, & phthisis humida fit quæ priùs erat sicca, simulque omnia symptomata à suppuratione oriunda, ut macies, calor, sudor intenduntur. Cadaver ostendit tubercula pure turgida.

Curatio. Eadem est ac siccæ, eo discrimine quod detergentia bechica debeant adjungi, qualia sunt balsama, ut de Mechâ, Copaivum, nec non Canadense, ad guttas octo vel plures in cochleari syrupi de capillis veneris, vel violacei ante haustum lactis matutini.

Possunt etiam aquæ de Cauterets, & similes paulò majori dosi, ut ad libras duas vel tres, per novem dies manè usurpari calidæ, eo fine ut sanguis eluatur, initio per alvum, dein per urinas ac sputum, ab acri & salso pure eum inficiente; verùm cavendum est maximè ne aquæ in corpore cumulentur, & restitent.

Si lactis usus tolerari nequeat, quod malum omen, tunc jusculа edulcorantia superiùs laudata debent advocari, cremores oryzæ, sagou, juscula ex pulmone vitulino dimidio, cochleis, ranis, testudinibus, cum foliis siccis pulmonariæ Italorum, Gallorum tussilaginis, glechomatis debent lactis loco usurpari, præmissis lenibus & raró repetendis catharticis, ut mannæ unciis duabus, tribusve.

Phthises

Phthiſes ſecundariæ.

3. *Phthiſis ſcrophuloſa* Morton. cap. 1. C.

Omnium frequentiſſima eſt, & ſæpiùs curatur quàm aliæ ſpecies. Cognoſcitur ex ſignis ſcrophulæ antecedentis, ex decurſu miti, tardigrado, paucâ macie, febre leni; lympha magis viſcida quàm acris eam ſuſtinet, adeoque lentè procedit morbus.

Curatio exigit initio, antequam ſuppuretur, levia incidentia præmiſſis & repetitis phlebotomiis, vere & autumno uſurpanda; tales ſunt pilulæ balſamicæ Mortoni quæ ſic parantur.

Rec. Millepedum pulverat. drachmas tres; gummi ammoniaci, drachmam unam & ſemiſſem; florum benzoini, ſcrupulos duos; extracti croci & balſami Peruviani, ana ſcrupul. ſemiſſem; balſami ſulphuris terebinthinati, quantum ſatis; fiant pilulæ deaurandæ, vel pulvere glycyrrhizæ involvendæ. Sumat æger hujus maſſæ ſcrupulum unum ſerò & manè, ſuperbibendo hauſtum lactis, vel apozematis pectoralis.

Apozema paretur ex foliis millefolii, piloſellæ, pimpinellæ, taraxaci, pulmonariæ, botryos, ſcabioſæ; ex floribus hyperici, violarum, papaveris rhœados, leucanthemi ana manipulo ſemiſſe, jujubarum, dactylorum ana paribus ſex, croci in nodulo ligati ſcrupulo ſemiſſe, ſeminum aniſi, baccarum juniperi drachmis tribus; infunde & coque in aquæ fontanæ ſufficienti quantitate ad libras tres, in colaturâ calidâ miſceatur conſerva roſarum rubrarum ad uncias quatuor; adde ſyrupum violaceum vel capillorum veneris ad uncias tres, fiat apozema in uſum.

Martialia etiam parcâ manu ad prophylaxim conducunt, & tuſſes in puerulis ſcrophuloſis ſæpè ſanatas vidi longo uſu martis ad granum unum, aut aquæ fontanæ in qua clavi, claves ferreæ infuſæ fuiſſent; utile eſt aquam more ruſticorum Gebennenſium bibere ex cratere ferreo in ſitulâ ſemper merſo; unde apud eos rara ſcrophula, ſed floridus viget color.

4. *Phthiſis ſcorbutica* Mortoni; *Phthiſie ſcorbutique.* C.

Cognoſcitur ſudoribus copioſis, ubere mictione, ſalivæ & muci tonſillarum exſcreatione aſſiduâ, tuſſi humidâ & frequenti; exſcreata tamen materies eſt viſcida, tenax, vix irritans, ſed voluntariis ferè niſibus expectoranda; phthiſis illa mitis eſt & chronica ab admiſſo frigore, vel errore in victu; febris accedit cum inappetentiâ.

Cognoſcitur ulteriùs eruptione exanthematum inſtar herpetis miliaris, & eroſione gingivarum.

Indicantur in hac ſpecie raro opiatica, quæ ſputum ſupprimunt, nec juvant lacticinia, quæ ſtomacho vix tolerari poſſunt, ſæpius conducunt apozemata antiſcorbutica ex naſturtio aquatico, beccabungâ, hederâ terreſtri, lapatho, nec non abſtergentia, ut mel, ſyrupus de eryſimo, millepedes, balſama, ex quibus pilulæ parantur. Verùm cùm ſuppuratio aperta eſt, tunc aquæ ſulphureæ, juſcula incraſſantia & præmiſſis opiatis abſorbentibus

lac

lac afininum, quod non ita facilè coagulatur, eft ufurpandum.

5. *Phthifis afthmatica* Morton. cap. 3; *Phthifis fenilis* Morton. ibidem. *Phthifie afthmatique.* C.

Ea eft quæ afthmaticis fupervenit, atque ab afthmatis paroxyfmis fovetur. Cognofcitur ex eo quod per totum ægritudinis decurfum refpiratione difficili, fibilante, fit ftipata, ob mucum vifcidum è nodis feu tuberculis pulmonum exftillantem, & tracheæ tenaciter hærentem. Phthifis illa chronica eft, & infanabilis, fenibus familiaris; febre, macie ab afthmate diftincta.

Exigit in paroxyfmis non quidem incraffantia, multò minùs narcotica quæ fputum fupprimerent, unde fuffocatio; fed parcas phlebotomias, incidentia, bechica, ut mel, hydromel, fyrupum de eryfimo, balfamica, millepedes, benzoinum, ftoracem, fperma ceti; & fi fpafmodicum fuerit afthma, fpiritum cornu cervi, vel falis ammoniaci; mixtura Riverii emetica ex æqualibus partibus oxymelis fcillitici, & aquæ cinnamomi cautè, fi naufea accedat, eft adhibenda. Jufcula ex gallo veteri, enulâ campanâ, iride Florentinâ, marrubio albo, feminibus anifi, anethi, paffulis, liquiritia laudantur à *Riverio*, nec non fyrupus de peto, feu nicotiana Quercetani; verùm acriora funt remedia in hoc morbo: terebinthinæ drachma una, cum ovi vitello exhibeatur ad expectorationem movendam, vel balfamum Canadenfe ad guttas decem, cum fyrupo de tuffilagine, fuperbibendo lac vaccinum ebutyratum, & infufo florum tuffilaginis, vel gnaphalii montani temperatum. Potus theiformis ex foliis hederæ terreftris etiam conducit.

6. *Phthifis hæmoptoica* Morton. cap. 5. D.

Ea eft quæ hæmoptyfim habitualem fubfequi confuevit; quæ hæmoptyfis tum pulmonarium vaforum laxitatem, tùm fanguinis acrimoniam & motus febriles fupponit; hæc verò phthifis præcavetur præmiffis generalibus per corticem Peruvianum, vel kinkinam, quod optimè vafis tonum reftituit, acrimoniam alkalinam emendat, & motus febriles reprimit.

Illius phthifeos duplex eft varietas; altera acuta, altera chronica; utraque exitialis; acuta verò periculofior. In hac fputum fanguinis levi de caufâ revertitur; & fæpè ægrum de medio tollit; in hac phlebotomiæ, decocta adftringentia, pectoralia, ex fymphyto, hederâ terreftri, pilulæ ex trochifcis de karabe, fanguine draconis, narcotica maximè conveniunt; aft fuper omnia in hac acuta phthifi decoctum & fyrupus de kinkinâ funt palmaria remedia.

In chronicâ lacticinia, & æftate aquæ chalybeatæ non magnâ copiâ; fed pro potu ordinario hauftæ laudantur à Mortono.

7. *Phthifis calculofa.* Vide Morton. cap. 6. C.

Ea fpecies cognofcitur calculis per tuffim rejectis, fæpius afperis, ficcis, lentis magnitudine, poft tuffim ficcam, nec non doloribus acutis pectoris, quandoque etiam fputum cruoris accerfentibus.

Ea

Ea diſpoſitio muci ad concretiones cretaceas producendas ſæpè in eodem ſubjecto calculum in renibus inducit ; ex hac verò calculorum pulmonarium minerâ phthiſis chronica inducitur , quæ aquis ſulphureis parca doſi & diu uſurpatis, lacte etiam aſinino ; in paroxyſmo verò tuſſis , doloris , aut ſpuitionis cruentæ, narcoticis potiſſimùm debet ſedari.

8. *Phthiſis ſyphilitica ,* Vide Morton. cap. 7. & 8. *Phthiſie vérolique.* C.

Illa cognoſcitur ex ſyphilidis conjunctæ ſignis, & ex eo quòd aſthmatica eſt & humida , multum phlegmatis viſcoſi expectorans ; circa quod duplex varietas diſtingui debet ; vel enim phthiſis vera , & ex pulmonibus eroſis , materiæ viſcidæ , purulentæ ejiciuntur , atque ea ſpecies certè apud nos nunquam ſanata eſt ; utrum verò per décocta ſudorifica & pilulas ex æthiope minerali ſanetur , ut aſſerit *Mortonus* , dubito.

Verùm videre mihi contigit alteram ſpeciem , in quâ licet omnia phthiſeos pulmonaris ſigna forent , tuſſis ſcilicet , ſputa purulenta , amphimerina lenta , & emaciatio ſumma, cum puſtulis venereis hac illac reſperſis ; & ea hydrargyroſi perbellè ſanata fuit ; verùm pus ex tonſillis , palato , uvulâ & vicinis partibus ulceratis muco albido tectis oriebatur , cum tono vocis naſalis, & intra ſeſquimenſem ſine ptyaliſmo omnia ſanata ſunt.

9. *Phthiſis à metaſtaſi puris* Morton. cap. 8. C.

Adoleſcens vulnus in crure ab exploſâ catapultâ paſſus , ibi loci largam & diutinam ſuppurationem expertus curabatur ; aſt phthiſis pari paſſu accedebat , quo ulcus cruris exſiccabatur ; poſt plures menſes ulcus in crure reverſum eſt, atque phthiſeos ſymptomata evaneſcebant ; ſanato cruris ulcere iterùm phthiſis revertebatur , &c ; unde facile eſt concludere in ſimili caſu non ſolùm diætam lacteam & balſamica , juſculaque antiſcorbutica vulneraria convenire, ſed etiam ulceris externi cicatricem integram eſſe præcavendam , ut fontanellæ ad inſtar hoc emunctorio purulenta materies poſſit è ſanguine eliminari.

10. *Phthiſis chlorotica.* Vide Morton. cap. 9 ; Schenckii lib. 2 ; C. Leigh. Phthiſiol. Lancaſtrienſ. C.

Ea eſt quæ mulieres , ſive virgines , ſive nuptas, quibus catamenia ſupprimuntur, cum tuſſi ſiccâ & pertinaci , ac cachectico vel pallido colore , doloribuſque pectoris atrocibus , demum emaciat.

Chlorotica licet nuncupetur , non tamen illis parcit virginibus quæ optimæ coloratæ ſunt , imò floridæ ; verùm à ſuppreſſis catameniis , vel rariùs & parciùs fluentibus , dolores laterales, dorſales , tuſſis ſicca habitualis, ſputum quandoque cruentum , demùm febris nocturna , & cætera phthiſis prænuncia ſymptomata , colorem citò mutant in pallidum.

Illa phthiſis præverti debet uſu martialium , amarorum , juſculorum aperientium , & catamenia reſtituentium ; verùm cùm mœrore ſummo & animi languore ſtipetur, neceſſarium eſt ut quæ cœnobiis incluſæ virgines hoc mor-

bo tentantur, rusticanum aërem respirent, exerceantur, phlebotomiis, lacte, cæterisque auxiliis tempestivè utantur; à cantu tamen assiduo, frigore vespertino caveant; nil est meliùs antequam febris accedat, quàm syrupi martialis cochlear unum singulis diebus, vel limaturæ martis granum unum, alterumve per plures menses in cochleari offæ deglutire; & hoc solo remedio novi puellas quibus hæc phthisis imminebat, radicitus sanatas.

11. *Phthisis à peripneumoniâ* Morton. cap. 10. C.

Ea est quæ à pulmonis inflammatorio morbo quovis, ut peripneumoniâ vel pleuritide neglectis, ortum ducit, sive prædispositi pulmones fuerint vitio hæreditario, sive non sufficientes & maturè institutæ fuerint venæ sectiones, sive bechicis & acribus nimiùm institerit Medicus; sive demùm ægri infantes catarrhali peripneumoniâ oppressi sint; cùm enim expectorare nesciant, facilè in phthisim ex hoc morbo delabuntur.

Ea phthisis, cùm sanguinis crasis acris non est, & pulmones de cætero benè constituti sunt, facilè curatur, licet copiosa puris viscidi, grisei, gelatinosi expectoratio, febris amphimerina lenta eam comitetur. Præmissis lenibus catharticis ex mannâ, floribus malvæ, persicorum, ad diætam lacteam properandum est, & sedato pectoris fervore, præmissis ptisanis detergentibus, ut ex infuso theiformi, hederæ terrestris, balsami Canadensis, vel opobalsami guttæ sex circiter singulis diebus ex cochleari syrupi sunt hauriendæ, hac methodo convaluere quidam quos observavi. In hac specie quam peripneumonia vel hepatitis præcesserant, quæque stipata erat phlegmatiâ, aurigine, diarrhœâ colliquativâ, amphimerinâ lentâ & sudore nocturno, successit usus lactis in infuso semidrachmæ rhei intra semilibram aquæ calcis; lac scilicet coquebatur cum hoc infuso: *Mémoire des Etrangers T. III. p. 450.*

12. *Phthisis rheumatico-arthritica.* Vide Morton. cap. 11. C.

Ea est species quæ dolores rheumatismales vel arthriticos excipit & tollit. Asthmaticæ similis est, sed ab aëre crasso non exacerbatur; tussim non siccam, sed phlegmatis viscíditate molestam creat.

Prævertitur phlebotomiis, diætâ lacteâ, & thermis sulphureis, ut Balneolensibus, Barregianis, St. Laurent apud Helvios. In hac *Mortonus* laudat kinkinam, vomitoria etiam repetita, quæ ab Anglo nuperiori mirum in modum extolluntur.

13. *Phthisis à febribus* Morton. cap. 12; Tralles de Opio sect. 4 pag. 22; Werlhof de febribus p. 54. C.

Ea est quæ ab intermittentibus potissimùm febribus ortum ducit. In hac ab ipsis febris primordiis tussis, dyspnœa, aliaque phthiseos imminentis signa adjunguntur; sequitur etiam synochos potissimùm crapulosas, & tunc à peripneumonicâ tussi ordiri consuevit, & paulò acutior est; verùm prior chronica & mitis est, & nihil peculiare exigit cura, nisi ut kinkina bechicis admisceatur, quo etiam solo remedio tussim phthisicam, quæ alias à kinkinâ exasperatur, sedatam aliquando vidi.

14. *Phthisis*

14. *Phthiſis exanthematica*, Vide Morton cap. 12; *Phthiſis impetiginoſa* Carol. Leigh. Phthiſiolog. C.

Ea eſt ſpecies quæ à febribus exanthematicis, potiſſimùm variolis, morbillis repreſſis, cutaneis etiam eruptionibus chronicis retropulſis ortum ducit, inter quas ea quæ rubeolam repreſſam ſequitur eſt infantibus & frequens & funeſta, atque Monſpelii anno 1752 epidemica fuit : à ſcabie repulſa, vide *Fr. Hoffmann. III. 287.*

15. *Phthiſis icteritia* Morton. cap. 13. *Phthiſis hepatica* ejuſdem. C.

Cognoſcitur 1° ex urinis intensè flavis, coloris etiam brunnei, qualis decocti caffé : 2° flavedine cutis ſæpè pruriginoſâ : 3° pondere, duritie, imò quandoque tumore hypochondrii dextri : 4° inappetentiâ & cacoſitiâ inſuperabili : 5° Sæpè accedunt etiam dolores atroces hepatici ad viciniam & pectus extenſi, & tribus à paſtu horis recrudeſcentes : 6° Mœror & proſtratio animi ſumma : His verò ſe comites addunt ſymptomata phthiſeos, ſed chronicæ tardigradæ, quæ dolores hepaticos & tandem aſcitem inducit.

Prævertitur hæc phthiſis remediis generalibus, & potiſſimùm illis quæ bilem dilutam per urinas & alvum ducere valent, ac primò præmiſſâ phlebotomiâ, ad apozemata aperientia properandum eſt ; ex radicibus bruſci, aſparagi, foliis cichorii, pimpinellæ, ſcolopendriæ, incoctis ſimul intra linteolum, rheo craſſiuſculè trito & limatura ferri. Serum lactis etiam cum ſucco chærophylli, naſturtii aquatici, levis cereviſia lupulata, millepedes potiſſimùm debent uſurpari. Verùm nihil eſt præſtantius, antequàm pectus moleſtè affectum ſit, quàm aquas Vallenſes identidem epotare, & ſi jam phthiſis ſigna ſe prodant, aquas ſulphureas uſurpare, interpoſitis catharticis ; decoctum cichorii, infuſum croci martis pro potu ordinario ſit.

16. *Phthiſis hypochondriaca* Morton. cap. 4; Cirigli Conſult. medic. cent. 1. pag. 66. C.

Ea eſt quæ melancholiam, hyſteriam, hypochondriaſim, mœrores inveteratos ſubſequi ſolet tùm ratione ſpaſmodicæ pulmonum & pectoris conſtrictionis, quæ frigore ſubito pernicioſior eſt pulmonibus, tùm ob ſpiſſitudinem humoribus inductam, unde pulmones obſtruuntur.

Hæc phthiſis eſt chronica & funeſta, nec multùm à curâ phthiſeos genericâ differt hujus curatio, niſi quod ex *Mortoni* mente, volatilibus, ut ſpiritu cornu cervi, caſtoreo, animi vires excitandæ ſunt ; narcoticis liberaliùs ſumptis mœror & pectoris conſtrictio ſublevanda eſt ; aquis martialibus antequàm pus efformatum fuerit, potiùs quàm lacticiniis utendum eſt ; imò ſi fides ipſi adhibeatur, levibus vomitoriis initio utendum.

Ciriglius in hoc morbo ineunte uſum rhei, juſcula viperina, juſcula Lud. Septalii, & pilulas balſamicas pectorales ſuadet.

17. *Phthiſis chyloſa* Car. Leigh Phthiſiol. Lancaſtr.

Albeſcunt feces, intumeſcit abdomen, marceſcit corpus, gravis tuſſis di-

vexat, obstructis verosimiliter lacteis vasis, & intumefactis mesenterii glandulis.

18. *Phthisis à vomica*; *Vomica* Ill. Linnæi Gener. Morb. Vide Pleurodynem 16 & dyspnœam 6am.

In hoc differt ab aliis speciebus quòd confestim multum pus sæpe fœtidum exspuatur, sine præviis phthiseos vulgaris signis; 2° quod si folliculus hoc pus contineat nulla pyrexia morbum comitetur; 3° quod sæpius sanetur, maximè si folliculus pus continens ejiciatur. Hic morbus *vomica rupta* vel *aperta* vulgò dicitur.

19. *Phthisis à plicâ*, Stabel Histor. 8.

Sanata fuit post biennium plicâ evolutâ.

20. *Phthisis cellularis*, Ill. de Haen Tom. 3. cap. 5. p. 89.

Ea est quæ, sine ulcere pulmonum, pendet ab anacatharsi crustæ albæ, quâ solent obduci pulmones post inflammationem, quæ materies puriformis è pulmone fungo transsudat intus.

III. Atrophia; *Marasme.*

Illud est genus morbi macilenti in quo corpus, vel ejus pars sine febre notabiliter marcescit, & extenuatur, unde differt à tabe & à phthisi per febris absentiam. Derivatur nomen à *trophe* nutricatus, & *a* privativo. Marasmus derivatur à Græco *maraino* marcesco, quod de floribus languentibus dicitur abusivè; marasmi significatus etiam extenditur ad tertium gradum phthiseos & tabis; quòd si nomen genericum pro gradibus mutaretur, triplicandus esset nominum genericorum numerus, unde obrueretur memoria.

1. *Atrophia nervosa* Morton. de phthisi nervosâ, cap. 1; *Atrophia Anglica & Virginiana* Mortoni; *Tabes nervea*, Lorry de Melanch. p. 182; *La Consomption*; *Phthisie nerveuse*, Dict. de Santé. C.

Est consumptio totius corporis absque ullâ insigni febre, vel tussi, vel dyspnœâ, verùm cum appetitûs & digestionis eversione, unde languor & marcor in dies crescens.

Habitus initio œdematosus, facies pallida, squalida, ciborum omnium fastidium præter potulenta. Languor virium qui lecto ægros continuò affigit; urina sæpè pauca & rubra, quandoque pallida & copiosa; febris nulla, nec dyspnœa, nisi quæ à debilitate summâ oritur. Principia procatarctica, pathemata animi graviora, liquorum spirituosorum potus liberalior, aër insalubris, ut Virginianus: morbus est chronicus, & in phlegmatiam lethalem degenerat.

Curatio. Initio morbi exigit ea quæ tonum solidis valent restituere; ut stomachica, nervina, martialia, cephalica, amara. Purgetur æger tertio, vel quarto quoque mane, decocto amaro, rheo, myrobalanis. Potus ordinarius sit ex vino, vel cerevisiâ alteratâ absinthio, cinnamomo, menthâ, juniperi baccis, ferro. Pilulæ fiant ex balsamo, pulvere ari, galangâ, zedoariâ, calamo aromatico, cascarillâ, kinkinâ. Opobalsamum, spiritus cornu cervi,

cervi, & salis ammoniaci cum pauxillo sacchari usurpentur. Victus varius, jucundus in aëre puro, cœtu hilari.

2. *Atrophia à sanguifluxu: Vid.* Morton. lib. 1 cap. 3. C.

Ea est quæ à quovis sanguifluxu per nares, tussim, vomitum, secessum, uterum, mictum, &c, uberiori, vel longiori procedit; si menorrhagia ab uteri ulcere syphilitico procedat, syphiliticum virus est impugnandum. De cætero in quocumque casu, diæta lactea, cremores de sagou, salep, oryzâ sunt eximia remedia.

3. *Atrophia lactentium* Frid. Hoffmanni Tom. 2. de tabe infantium.

Ea est quæ defectu lactis accidit infantibus qui sugunt ubera exsucca & lacte destituta, tum quia nutrix pabulo caret, tum quia gravida est; hos *ingannatos*, seu delusos vulgò vocamus. Cognoscitur infantes non sufficienter lactari ex eo quod parùm mingunt, parùm dejiciunt, vagiunt, marcescunt, & accepto lacte copioso conquiescunt.

4. *Atrophia à leucorrhœâ: Tabes à gonorrhœâ, fluore albo* Mortoni; *ab oneirogmo* Hippocr. Epidem. VI. sect. 7. 52. C.

Ea est quæ ex longo seminis tùm fertilis, tùm infœcundi in maribus & fœminis effluxu procedit, a tabe dorsali discrepans per definitionem generis.

Initio mœstitia hypochondriaca, nimia cogitatio, virium languor, famis dejectio, hæc in viris ex largo seminis effluxu; in fœminis verò pallor œdematosus, squalidus, pathemata hysterica, lassitudo insignis cum debilitate, inappetentiâ; hæc in fœminis ex leucorrhœâ simplici accedunt, sitis, marcor crescens, emaciatio sine ullo phthiseos signo. *Vide* casum Satyri in *Hippocr. pag. 1201.*

Cura. Sistatur quantocius effluxus gonorrhoicus, non virulentus, & leucorrhœa per remedia his propria, fames exercitiis levibus, frictione leni, aëre rustico sustineatur, cibis variis, gratis, euchymis excitetur, à vino & ardentibus liquoribus ferè abstineat; cathartica & omnia evacuantia fugiantur.

Accedente calore hectico aquæ minerales æstate, & vere ac autumno lacticinia usurpentur.

5. *Atrophia nutricum.* Vide Tabem nutricum. C.

6. *Atrophia ab alvi fluxu*, Morton. cap. 7 lib. 1; *Tabes à dysenteriâ, diarrhœâ* Mortoni; *A lienteriâ* Mortoni Append. pag. 23. C.

Si acrimonia humorum alvi fluxum foveat, bibantur aquæ sale Glauberiano scatentes pro potu ordinario; serum lactis chalybeatum cum bolo absorbente usurpetur, dein lac ipsum adhibeatur.

Opiatæ absorbentes & adstringentes cum narcoticis interponantur factæ ex terra catechu, oculis cancrorum, cretâ campanâ, & syrupo de rosis siccis.

7. *Atrophia à ptyalismo* Morton. cap. IX. de tabe à salivatione. C.

Est ea quæ ptyalismum quemcumque uberiorem sequitur, sive sit ptyalismus scorbuticus, sive qui à pravâ exspuendi consuetudine oritur, sive qui ab usu hydrargyroseos procedit, inde ægri emaciantur, & ad tabem, aut

ad phthiſim vergunt ; ſi à pravo more procedat ptyaliſmus, ab eo deterrendi ſunt ægri, illos docendo ſalivam eſſe digeſtioni neceſſariam ; ſi ab acrimoniâ ſanguinis, aut ab hydrargyroſi, diæta lactea eſt præſcribenda.

8. *Atrophia rachitica* Frid. Hoffmann. cap. VIII tom. 3. *Tabes pectorea* Bonet. Sepulchret. tom. 1 pag. 742. C.

Hæc non ſeriùs, nec ociùs ſe prodit quàm dentitionis tempus ; infantes magnum caput, ingenium præcox, articulos, potiſſimùm genua, carpos, tarſos, craſſos habent ; ſæpè ſunt valgi, vel compernes, gibbive, ſed in reſiduo corpore emaciati & flaccidi. Vide *Rachitidem.*

Non raró infantes antea ſani, & per omnia rectè valentes, abſque prægreſsâ manifeſtâ causâ languent, corporaque extenuari incipiunt ; atque hoc patiuntur, quando maturiùs ablactantur, ſeu à lactis uſu ad ſolidorum ciborum uſum deferuntur ; illi pedibus inſiſtere recuſant, artus evadunt penduli, corporis habitus, potiſſimùm in natibus & naſo, evadit flaccidus. Qui affectus rachiticæ atrophiæ affinis eſt ; aſt curatur bono lacte reſtituto.

9. *Atrophia à vomitu* Velſchii. C.

Tabes à pyloro obſtructo quaſi cartilagineo non ita raró accidit ; hinc vomitus habitualis à paſtu ſuperveniens, ipſa duodeni durities aliquando tactu percipitur. Hunc morbum aliquoties obſervavi, nec quidquam profuit præter diætam lacteam.

10. *Atrophia à crinonibus* Horſtii. Vide Malidem.

Comedones, vel crinones ſunt pili rigiduli, per dorſum potiſſimùm ſparſi, qui recens natis ſuboriuntur, eoſque puncturâ quâdam ita divexant, ut illi miſelli ſomnum capere nequeant, marceſcant, & atrophiâ laborent; illi pili pro vermiculis habentur à pluribus Medicis, quibus aſſentiri vix poſſum ; hos nutrices ſolent quotidiè manibus abſtergere, confricare ut elabantur ; ſunt qui infantes calidâ eluunt, ut ſuadet *Hoffmannus* : Hic affectus non raró ſolet recurrere. Vide *Malidem* infra in ordine ultimo.

11. *Atrophia ſenilis* Mercurialis. *Maraſmus ſenilis* Galeni ; *Morbus frigidus* Galeni ; *Maranſis* Ariſtotelis. *Senium* Philippi. C.

Eſt ea quæ vel omnibus hominibus ſeneſcentibus accidit, quæ vulgò tribuitur ſicceſcentiæ corporis ; nam, ut aiunt, ſeneſcere eſt ſicceſcere, & ea propriè *maranſis* vocatur *Ariſtoteli* ; vel eſt atrophia, quæ licet nullâ febri ſtipetur, febrem ſequitur, unde differt à maraſmo torrido, ſeu hecticam comitante. Hic morbus exigit eximium cibum, & uſum vini generoſioris, calorem aſſiduum hieme, & Sunamitæ concubitum, qualis Regi Davidi profuit.

12. *Atrophia ſcorbutica* Severini ; *Atrophia ſcorbutica infantum* Frid. Hoffmanni de morbis infantum cap. 8 §. 9 ; Willis de Scorb. c. 5. C.

Hoc nomine non ſolùm inſignitur atrophia, quæ à lue ſcorbuticâ fovetur cum ſtomacace, maculiſque diverſicoloribus extremorum inferiorum ; verùm etiam ea quæ morbis diverſis chronicis, aut acutis ſuccedit in pravâ con-

convalefcentiâ ; nam apud Anglos, imò Parifinos, plurimi morbi cacheɛtici pertinaces ad fcorbutum referuntur.

Vide *Mortonum de tabe ab hydrope*, *à fudoribus*, *&c.*

13. *Atrophia infantilis* Frider. Hoffmanni tom. 2. cap. 8 ; *Hectica infantum* Sydenhami Schedul. mon. C.

Eft paulatina corporis confumptio cum abdominis inflatione. Vide *Tabem mefentericam.*

Initio artus fuperiores & inferiores marcefcunt, macrefcunt, abdomen verò diftenditur, plenum eft & craffum ; refpirandi difficultas, laffitudo corporis ; fames magna utplurimùm, unde prava digeftio ; hinc alvus inconftans, fæpè laxa, abdomen dolet ; facies pallefcit, palpebræ manè livefcunt ; urina modò craffa, modò rubra ; noctu calor & ficcitas cum fiti inextinguibili ; frigent extrema, pejus habent hieme.

Mortuis mefenterium glandulis duris, quandoque fuppuratis obfitum ; tument & hepar, lien ; amurca nigra in inteftinis vacuis flatu diftentis, mufculi tenues.

Aqua in quâ ferrei clavi infundantur fit potus ordinarius ; in primo cochleari offæ nunc rhei, nunc limaturæ martis grana duo, vel tria, nunc pulvis cachecticus Hartmanni ex limaturâ martis, cinnamomi pulvere & faccharo factus, pulvis ex radice chinæ ad gr. vj. fingulis diebus fumatur, aqua pauxillo vino tingatur.

Jufcula ex radicibus graminis canini, fœniculi, petrofelini, afparagi, apii dulcis.

Abdomen oleo chamæmeli, vel anethi ungatur.

14. *Atrophia verminofa* Frid. Hoffmanni de tabe infantum ; *Atrophia à fafcino* Plebis. Salmuth Cent. I Obf. 5. C.

Eft macies fucceffiva fæpiùs infantum ablactatorum, quæ fovetur à lumbricis, aliifve vermibus inteftinalibus, cibum fuffurantibus, quæque apud Plebeios ob fymptomatum contumaciam & caufæ obfcuritatem fafcinationi tribuitur. *Manget Bibl. T. I p. 219.* aliam fpeciem verminofæ refert.

15. *Atrophia lateralis* ; *Atrophie de la moitié du corps*, Collect. Acad. Tom. 3. pag. 693. C. J. Dolæo. C.

Corporis pars dimidia ab axillis ad calcem pedis erat emaciata, ita ut offa tantùm cute involuta viderentur, dùm latus dextrum pingue fuit ; admotis fpinæ dorfali hujus pueri feptennis topicis antifpafmodicis, & fumptis fudorificis melius habere cœpit.

16. *Atrophia febrifequa ; atrophia febri fuperveniens* Willifii de Morbis conv. Cap. 8. C.

Eft ea macies univerfalis quæ febribus longis aut acutis, potiffimùm ardentibus fudatoriifque, fupervenit, ut fynocho ardenti, tritæophyæ, caufoni, elodi, &c : finitâ febre illa eft maxima & procedit à fluidorum acrimonia, ficcitate, depauperatione, feu inopiâ lymphæ mucilaginofæ, nutritiæ, quæ fenfim reparatur jufculis ex pullo, ranis, teftudine, rufticatione, vectura in rheda, aliifque gymnafticis auxiliis corpus roborare aptis.

IV.

IV. ARIDURA Ettmulleri; *Desséchement.*

Aridura eſt macies partis, ut manûs, brachii, cruris, pedis, oculi, &c: & in hoc ab atrophia diſcrepat, quòd atrophia ſit macies univerſalis, non verò unum aut alterum artum exſiccet.

Pendet itaque aridura à vitio topico ipſius artûs, aut nervorum & arteriarum ipſi proſpicientium, quod vitium eſt ut plurimum preſſio his nervis, vel vaſis, aut medullæ ſpinali illata, unde ſupprimitur influxus, ſaltem ſufficiens, fluidi nutritii in hanc partem, dum cæteræ ſolitam pinguedinem aut evexiam obtinent.

1. *Aridura rachialgica; Aridura ſcorbutica*, Ettmulleri T. I p. 250; Boneti ſepulchr. T. I pag. 761 Obſ. 96. L.

Illa cognoſcitur ex eo quòd præceſſerint dolores rachialgici, potiſſimùm ſpinæ dorſalis, quandoque cum convulſionibus, dein verò pars formicatione, ſtupore, contracturâ laboret; ille morbus pertinaciſſimus ſæpius brachium, raro crura, afficit, emaciat & ferè ſenſu tactûs orbat: vide *Rachialgiam* quam ſcorbuticum affectum judicabant ſuperioris ſæculi Authores.

2. *Aridura hydropica*, Ephemer. Nat. Cur. paſſim; Bartholini in Boneti Sepulchr. T. I p. 762.

Eſt macies partium ſuperiorum, dum omnes infimæ œdematosè tumeſcunt: Vide *Hydropes.*

3. *Aridura traumatica*; Vide Ettmullerum de Aridura. L.

Eſt ea quæ à vulneribus, ulceribus, fiſtulis, carie, fractura veteri, luxatione veteri non repoſita artuum procedit: Vidi ariduram cruris à ſecto nervulo.

4. *Aridura paralytica*, Ephem. Nat. Cur. Dec. II Ann. 6 Obſ. 27.

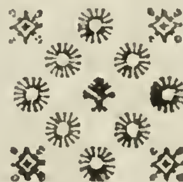
Vide *Contracturam*: Artus enim dudum paralytici fere ſemper contracturâ & macie, quandoque flacciditate laborant.

5. *Aridura ab arthrocace.*

- Arthrocace ſeu tumor geniculorum oſſeus, hydarthrus ſeu tumor eorum lymphaticus, tumor etiam articulorum ſcrophuloſus ejus ſunt principia.

6. *Aridura ſpaſmodica*, Ephem. Nat. Cur. Dec. I. Ann. 3 Obſ. 236. L.

7. *Aridura ſcorbutica*, Ephem. Nat. Cur. Ann. III Obſ. 78. Vide Atrophiam. C.

ORDO SECUNDUS.

INTUMESCENTIÆ.

VOlumen corporis humani, vel ejus partium crefcit quoties à fluidis fufficienti copiâ genitis & congeftis preffio lateralis infertur vafis, quæ folito major fit. In ftatu fano certa eft inter fanguinem & humores proportio quæ mutatur in ftatu morbofo, maximè verò in morbis cachecticis; quantitas lymphæ, feri, bilis, adipis, alteriufve humoris refpectivè ad cruoris quantitatem exfuperat, & fic caufa cachecticorum, tumidorumque affectuum eft preffio lateralis facta major à lymphâ, vel humore excedente.

Si pinguedo excedat, & textum cellularem diftendat, datur corpulentia obefa: fi lympha dilutior prædominetur in textu cellulofo, datur phlegmatia; fi in abdomine, afcites oritur; fi lympha vifcida in glandulis cumuletur, fcrophula oritur; fi bilis, vel bili affinis humor exundet, aurigo nafcitur.

Quandiu debita vi pelluntur fluida à corde in arterias liberas, exindeque per venas ad cor revertuntur, tandiu debita fluidorum crafis perfeverat, excrementitii humores ex fanguine fegregantur, nullibi fiunt ftafes feri, quod vafa relaxaret; fanus & albo-rofeus cutis color efflorefcit, verùm imminutâ vi cordis, retardato fluidorum in vafis circuitu, crafis eorum mutatur, ferum ab ipfis nec per urinas, nec perfpirationis via fatis fegregatur; hinc vafa laxantur, color cutis defœdatur, nec cruor ruber præparatur; hinc in dies ejus proportio ad lympham imminuitur; hinc calor decrefcit cum rubro colore, crefcit verò cacochymia ferofa; hinc fit ut cachectici illi morbi frigus, pallorem & carnium laxitatem comites habeant.

Deficiente vi trufivâ, cruor minori vi truditur quàm ut poffit arterias ultimas laterales diducere, adeoque fubire, unde deficit in vafis cutaneis; hinc iterùm pallor, nec eâ vi atteritur quâ poffit calor nativus foveri; hinc caloris imminutio, nec fluidum electricum nerveum fatis extricatur; hinc virium omnium languor.

Potulenta non benè mifcentur fanguini, nec in fanguinem commutantur, tùm ob bilis ferofæ inertiam, tùm ob languorem pulfationum cordis; hinc urinæ pallidæ, crudæ; hinc etiam accidit ut fanguis abeat in duas fubftantias, unam cafeofam, fpiffam, non fatis elaboratam, quæ vafa ultima infarcit, obftruit; hinc vifcerum infarctus, obftructiones; alteram aquofam, quæ fluxilior folito facilè in vafa lymphatica lateralia, inde in textum cellulofum loco adipis influit; hinc fenfim textus ille cellulofus ferofâ & aquofâ lymphâ diftenditur.

Totus in humano corpore textus cellulosus est continuus; cellulæ omnes perviæ sunt, ita ut facilè à capite ad pedes, & à dextris ad sinistras, prout declivitas sinit, illud serum intra textum cellulosum elabatur; verùm cùm illud serum à pressione cordis sit immune, illud viribus solius gravitatis regitur, atque ideò stante ægro in pedes delabitur, eoque in latus dextrum jacente in illud latus facilè defluit.

Si ob cibum viscosiorem, uberiorem seri evacuationem prægressam, aut virus peculiaris energiam lympha viscidior, crassiorve evadat, ea faciliùs hæret in glandulis & glandulosis visceribus, quia hisce in locis ob vasorum angustiam summam, & iteratam complicationem affrictus sunt majores; ergo in hisce vasis lympha viscida cumulatur; hinc lateralis pressio lateralibus vasis inde prodeuntibus major infertur; hinc durities & intumescentia & viscerum & glandularum.

Acrimonia humorum quiete exaltatur, ut crystalli salium in lixivio quiescente coeunt, datâ verò fluidorum stasi deficit necessaria in vasis excretoriis sanguinis depuratio, aut ab excrementitiis fluidis repurgatio; hinc acrimonia intenditur; unde patet cur in cachecticis morbis ab eodem principio & vasa minima obstruantur, & fluidorum crasis acris evadat.

Hæc sunt itaque ferè omnibus cachecticis communia symptomata, scilicet 1° virium vitalium languor, minor fluidi nervei secretio, lentior circulationis impetus; 2° minor calor, proindeque debilior cruoris attritus, parcior ejus genesis, major vappiditas; 3° pallor & squalor cutis, tùm ob debiliorem sanguinis motum, tùm ob excedentem seri & lymphæ etiam crassæ copiam; 4° vasorum minorum obstructio, & infarctus, & sæpe diffluxus aquosi seri in textum cellularem; 5° humorum acrimonia major defectu excretionis & depurationis, quæ continuò per emunctoria fieri debet, sine quâ ad putredinem & ranciditatem sanguis, lympha, adeps, facilè vergunt; 6° demùm laxitas & mollities solidorum, quâ fit ut prementibus fluidis maximè congestis cedant, & in tumores frigidos, indolentes, pallidos excrescant.

Praxis. Hinc evidens est ad genericam horum morborum curam requiri ad medicamina, & præsidia quæ valent cordis vires recreare, fluidique nervei copiam adaugere, quod præstant, 1° volatilia, aromatica, spirituosa elixiria, spiritus volatiles, liquores fermentati, vinosi. 2° Calefacientia, ut calida actu, & calida potentiâ, ut stomachica, cephalica, cardiaca, amara, frictiones, thermæ, ammochasia, vestes laneæ calefactæ. 3° Stimulantia excitantia, quæ fluidi nervei & cruoris appulsum ad exteriora sollicitent, ut sinapismi, dropaces, modò vires non dissolvant. 4° Maximè conveniunt resolventia, aperientia, quæ fluidorum spissitudinem corrigant, ut cascarilla, kinkina, antimonii pollen, ferri limatura, resinæ, ammoniacum, bdellium, opoponax, aloë. 5° Diuretica calida, ut cancri, millepedes, radices rusci, asparagi, eryngii, apii, cichorii, necnon antiscorbutica, ut folia sysimbrii aquatici, sii, cochleariæ, armoraciæ, erucæ. 6° Simul ea indicantur quæ sanguinem edulcorant, ut juscula ex pullis, testudinibus, ranis

tanis cum aperientibus & diureticis, atque si siccitas sit in sanguine, serum lactis, lacticinia, aquæ acidulæ. 7° Demùm indicantur quæ tonica simul sunt & aperientia, adeoque martialia, rhabarbarum, rhaponticum, kinkina, cascarilla palmam cæteris medicaminibus præripiunt. 8° Verùm frictiones, deambulatio, equitatio, rusticatio, maximè prosunt ad roborandos musculos, excretiones juvandas, coctionem & famem instaurandam, fluorem spissis humoribus conciliandum, & si fiat rure in aëre puro, sicco, loco amœno, animus simul recreatur, mœror cachecticorum morborum principium & fomes abigitur.

V. Polysarcia, *la Corpulence.*

Is est morbus qui nimiâ pinguedinis mole figuram corporis deturpat, ejusque agilitatem minuit.

Unde differt à giganteâ, sed proportionali partium omnium magnitudine, quæ nec decori quidquam detrahit, viresque moli respondentes obtinet. Differt maximè à phlegmatiâ & pneumatosi, quod textus cellularis non sero, nec flatu, sed bono adipe sit turgidus, unde color & tonus non minuuntur, cùm tamen moles movenda major sit, nec organa motûs musculosa sint potentiora, segnities & pigritia accedunt, & inter agendum dyspnœa defatigat.

1. *Polysarcia adiposa;* Cyrilli Consult. 17. Cent. IV; De la Tour Journ. de Med. Juin 1757 p. 422. *Obesitas* vulgò; *Corpulentia saginosa* Foresti lib. 31; *La Corpulence.*

Differt à corpulentiâ carnosâ, seu athletico habitu, quod sit segnities ad motum, & respirandi difficultas in motu. Corpulenti brevioris vitæ putantur, atque apoplexiæ & orthopnœæ magis obnoxii.

Vis coctrix stomachi valida, diæta plena ex cibis euchymis, habitus corporis laxus, transitus ex regione calidissimâ in frigidam, convalescentia ex synocho malignâ, vita hilaris, opipara, otiosa, sunt corpulentiæ principia.

Sennertus refert mulierem triginta sex annos natam, quæ 480 lib. & virum qui 600 libras pendebant.

In eusarchis non saginatis subjectis quondam inveni pondus adipis esse dimidiam totius corporis partem, & in his hominibus adiposis inveni arterias, venas ac viscera non esse majora quàm in macilentis ejusdem staturæ, adeòque hepar v. g. splen, pulmo in adiposis dimidio minores respectu ponderis totius quàm in macilentis.

Cura exigit 1° abstinentiam à somno longiori, à desidiâ tùm corporis, tùm animi, ita ut nihil magis extenuet corpus quàm curæ & sollicitudines, ac quævis pathemata; 2°. detractio alimoniæ quoad quantitatem & qualitatem; 3° excretionum quarumvis augmentum, maximè perspirationis, per exercitia, venationem, cursus, seminis per matrimonium; 4° adipis liquatio per salita, piperata, acetum, caffé, oxymel scilliticum, per me-

dicamina omnia evacuantia, maximè cathartica, diuretica, ſudorifica, nitrum, tartarum, ſemen fraxini; epi paſtica, &c. vel quotidie ſaponis drachmam unam, aut alteram.

VI. Pneumatosis; *Hyderos* Galeni; *Empneumatoſis* Cœlii Aureliani; *Sarcites flatuoſus* Smetii; *Tympanitis univerſalis* Schenckii; *Emphyſema univerſale. Bouffiſſure.*

Eſt elaſtica & flatulenta cutis intumeſcentia.

Cauſa eſt expanſio aëris in fluidis latentis, qualis in cavo ipſius abdominis, in tympanite abdominali, accidit, & in emphyſematis ſub cute ſæpiùs obſervatur. Aërem elaſticum generari 1° à putredine in animalibus aquâ ſubmerſis docet obſervatio multiplex; 2° à fermentatione ex reliquiis alimentorum in primis viis colica flatulenta teſtatur. Diſcrepat à phlegmatiâ per elaſticitatem partium, necnon ab anaſarcâ per crepitum ſub tactu.

1. *Pneumatoſis à veneno* Linnæi Faun. Suec. n. 261. A.

Smolandi narrant à morſu colubri *aſping* dicti corpora horrendum in modum intumeſcere.

An flatu expanſo, an alio modo? ignoramus: Id à pluribus venenis ſubitò fieri notum eſt *Williſ. de tympanite, pag. 146.*

2. *Pneumatoſis à vulnere.* Littre Mem. de l'Ac. R. des Sc. 1713; *Tympanites univerſalis* Williſii cap. 4; Sennert. pag. 954; Haller Phyſ. de tela celluloſa Tom. I. p. 13. A.

Juvenis Leodienſis vulnus punctim factum ſub axillâ dextrâ in thoracem penetrans acceperat, poſtridie toto corpore turgidus apparebat, non ſolùm pectore, ſed dorſo, ventre, lumbis, ſcroto, femoribus, brachiis, humeris, collo, vultuque, ut ne palpebras quidem diducere poſſet, quin etiam in vertice ipſo, cute ubique diſtensâ & tumefactâ, tumor ubique erat tenſus, & cum dolore non pauco. *Smetius.*

Similem caſum obſervavere *Sennertus* & *Williſius*; aërem in obliquo vulnere ex thorace exeuntem textum cellularem ſubire, & per totum corpus inſinuari facilè crediderim hiſtoriâ ſequenti ſuffultus.

Ante duodecim annos miles, à nefariis lanionibus in ſpecu Jovis deprehenſus, inſufflatus eſt tubulo in vulnus inguini inflictum immiſſo; totum citò corpus intumuit, exceptis manibus, pedibuſque; paulò poſt creſcente colli tumore, & inde dyſpnœâ miles cultro ſibi collum ſcarificavit; ſequenti die in Noſocomium delatus eſt, cutis erat ſanæ concolor, ſed tenſa & elaſtica, manibus tractata crepitabat; novas hic, illic inciſiones cutis expoſtulabat æger, ut levaretur à doloribus, & immobilitate artuum; ſolæ autem ſcarificationes profuerunt. Eadem operatione utuntur Medici Guineenſes ad ſanandos morbos chronicos; ſic inflatos ægros potu ſudorifico aſſumpto currere cogunt, uſquequò ſudor accedat, & ſic pneumatoſis cum morbo

morbo priori evanefcit. *Act. Societ. Harlem. T. VI p. 676* : eam curam in canibus inftituit cum fucceffu *Cl. Negre ibid. p. 688.*

Si quæ pneumatofis à flatu dependeat, ea certè quæ vulnus thoracis fequitur; interea *Willifius* hoc negat, & contendit hunc tumorem à fpirituum nerveorum agmine indignabundo, furente & tumultuario cutem fubeunte fieri; fic *Baglivi* meteorifmum abdominis à mufculorum ejus fpafmo deducendum putat, errore haud abfimili.

Curam vide apud *Heifter. Chirurg. pag. 181.*

3. *Pneumatofis hyfterica.* Vide Sydenham. Diff. Ep. pag. 41.

Ut hyfteria omnes partes internas, ita & externas quandoque afficit, carnes fcilicet mufculofas, ut maxillam, humeros, manus, crura, tibias, nunc dolorem adducens, nunc tumorem, in quo genere is qui tibias diftendit tumor præ reliquis confpicuus eft; cùm enim in hydropicorum tumoribus duo hæc femper obfervari poffint, ut tumor fcilicet fub vefperam fe majorem exhibeat, tùm etiam ut paftæ inftar madentis veftigiùm digiti fortiùs impreffi, formamque referat, jam in hoc altero, tumor matutino tempore protuberantior eft, nec digito cedit prementi, aut veftigium ullum manet; plerumque etiam tibiarum alterutram tantùm inflat; de cætero five magnitudinem fpectes, five etiam fuperficiem, hydropicorum tumores ita ad amuffim æmulatur, ut ægræ fe haud facilè ab eâ quæ infedit fententiâ fe hydropes effe, dimoveri patiantur.

Illa pneumatofis cum diabete & ptyalifmo hyftericis alternat, ab his folvitur, his fuppreffis revertitur : *Vide Ill. Raulin des maladies vaporeufes, pag. 221.*

4. *Pneumatofis febrilis.* Vide River. obferv. 69 cent. 2. A.

Inflatio totius corporis in puero. Infans 18 menfium ætate toto corpore inflatus eft fubitò, cum febre; alter ejufdem familiæ ex eodem morbo interierat. Varia præfcripta remedia per 12 dies cathartica, aperientia, veficatoria; tandem alvifluxu & urinæ profluvio excitatis, fanatus eft.

Vidi & Chirurgum qui cùm diù quartanâ conflictaretur, toto corpore intumuit cum pallore, atque tumor in quibufdam locis erat quidem œdematofus; verùm in facie, pectore, manibus, furis erat fimul emphyfematofus, elafticus; per duos ferè annos auxilia medica ferè incaffum expertus eft; ille verò paucis ab hinc annis quater electrifatus, ita fubitò convaluit, ut vires, colorem, fomnum naturalem fimul recuperaverit, & tumor omnis evanuerit. *Vide Acta Societ. Reg. Monfpel. ann. 1751.*

Quid eft apoftema ventofum Avicennæ quod inter tendines & fub periofteo oriri tradit, quem flatum per vices accedere, currere, & membra difrumpere tradit? Eft fortè rheumatifmus flatuofus, *Nakir* Albucafis.

Nota. Adolefcens dùm enfis tractandi arte informabatur, & pro more folito ah! ah! clamaret, gladio præpilato commilitonis in faucibus percuffus eft, atque die fequenti media pars pectoris antica, abdominif-

que cutis emphyſemate mirè intumuit, cum dolore & febre; undecim phlebotomias paſſus eſt, & ſic ſanatus, narrante *Illuſtriſſimo Profeſſore Antonio Fizes.*

Adoleſcens ab aratri mole in pectore compreſſus, & magno conatu equum coercens, fractâ coſtâ toto corpore intumuit, cum ſenſu ſtuporis, voce clangoſâ; cutis ubivis premeretur ſtrepitum edebat, ut charta pergamena; ſectâ venâ aër cum ſibilo, ſimulque ſanguis effluebat. Curatus eſt diverſis cutis ſcarificationibus, & fomentis reſolventibus. *Daniel Hoffman. Diſſert. de aëre factitio, Diſput. Halleri, Tom. 3.*

In bobus dyſenteriâ epidemicâ affectis familiaris eſt pneumatoſis, non tamen univerſalis, Hippiatris cognita; ea diverſas dorſi & lumborum partes obſidet. Si manu prematur hæc pars, dolet animal, & pars ſonitum levem edit; ſectis eorum cadaveribus, ipſe inveni pulmones emphyſemate diſtenſos; eadem emphyſemata in equis obſervavi.

P. de Sorbait in *Act. Naturæ Curioſorum*, narrat apud Auſtriacos endemicam eſſe pneumatoſim, quam ipſe emphyſema, Germani verò *Rauſch* appellant, quæque ſuffitu è foliis myrthi vulgò ſanatur; ſed hæc ex auditu narrat.

VII. ANASARCA; *Leucophlegma* Platonis; *Hypoſarcidios* Hippocratis IV de Rat. Vict. in Acut. *Ileus* Hippocratis Foeſii pag. 555, *Phlegmatites* Aretæi de Diut. Lib. II, Gorræi Defin.; *Anaſarca* Galeni; *Epiſarcidium*, *Cataſarca* Galeni in Hipp. de Diæta Acut.; *Intercus* Latinis; *Leucophlegmatia* Cælii Aureliani. M. C. Lib. III. c. 8; Gorræi Definit. *Hydropiſis vera* & *hypoſarca* Gordon. de paſſionibus hepatis; *Pituita alba* Gorræi; *Hypoſarca* Dodon. p. 575 & Jonſton. Idea Medic.; *Phlegmatia* Junckeri Tab. 87; *Hydrops univerſalis* Auctorum; Gallis *Anaſarque*, *Hydropiſie par infiltration.*

Character. Eſt cutis totius intumeſcentia, mollis, pallida, non elaſtica.

Diverſis gradibus diverſa nomina generica malè tribuit *Proculus*, teſte *Cælio Aureliano*, ut leucophlegmatiæ initio morbi, cataſarcæ vel anaſarcæ ſtatui, &c. cùm enim quivis morbus ſuos gradus, ſua ſtadia habeat, nulla eſt ratio cur huic diverſa nomina tribuamus, non verò alteri; unde nominum multiplicatio vana.

Sedes eſt in textu celluloſo totum corpus ambiente, ipſiuſque muſculos, tunicaſque ſubeunte. In hoc itaque lympha aquoſa & copioſa ſi cumuletur, fit tumor mollis, veſtigium digiti fortiùs impreſſi retinens, pallidus & ſqualidus, per totum corpus diffuſus.

Hinc differt a phlegmatiâ in quâ tantùm partes infimæ veſpere tument, manè detumeſcunt; in anaſarcâ verò totus habitus tumet, ut etiam manè magis tumeant partes, potiſſimùm palpebræ genæ, accedit difficultas reſpirandi, laſſitudo, inappetentia, urinæ tenues, aqueæ, febricula, ſæpe ſombus non levans.

1. Ana-

1. *Anasarca metastatica.* C.

Illam sic voco quæ suppressis evacuationibus solitis sanguinis, urinæ, hæmorrhoïdum, diarrhœæ, ulceris, supervenit. Cùm enim moles sanguinis ac proinde lymphæ crescit in vasis, pressio lateralis in vasorum lymphaticorum oscula pari passu crescit; hinc uberior ingressus lymphæ in ea, & inde in adiposa quæ textum cellularem constituunt; textus autem illius cellulæ implentur & distenduntur eadem vi quâ follis hydrostaticus. Ex hac seri diffusione laxantur carnes, motus cordis debilior evadit, vix cruor ad vasa cutanea pervenire potest; hinc pallor, frigus, mollities, corporis gravitas, segnities. Cùm autem aliqualis sit transfluxus, tardus tamen lymphæ è cellulis in venas, ex arteriis lymphaticis in cellulas, ejus liquidi putredo arcetur, aut tardiùs fit; hinc minùs periculum in anasarcâ quàm in ascite.

Curatio. Eò debet collineare Medicus, ut pressionem lateralem sanguinis in vasorum parietes, & lymphæ in sanguine prædominium tollat.

1°. Ut primum scopum obtineat necessum est suppressa catamenia, suppressas hæmorrhoides revocare, unicâ præmissâ phlebotomiâ, medicamentis diureticis, emmenagogis, martialibus, resinosis, formâ jusculi, apozematis, ptisanæ, pulveris, opiatæ. Huc spectant potissimùm radices asparagi, rusci, eryngii, pimpinellæ, apii, petroselini, dauci, menthæ, dictamni, capparidis, ononidis, curcumæ, cyperi, galangæ; folia tanaceti, matricariæ, absinthii, ruthæ, menthæ; flores croci, calendulæ, matricariæ.

2° Succi, assa fœtida, bdellium, opoponax, myrrha, aloë, ut lympha excedens eliminetur, conveniunt, quæ alvum, urinam, sudores, vomitum movent; sed potissimùm conducunt cathartica & diuretica; cathartica autem hydragoga cæteris maritata maximè prosunt, nec non tonica aperientia. Huc refer jalappam, scamoneum, iridem, sambucum, syrupum de rhamno, aquam vitæ Germanicam, rheum, mannam. Diureticis accense præter radices & herbas cichorii, chærophylli, eryngii, rusci, &c, millepedes, cineres plantarum, ut genistæ, fabæ, in vino albo infusos, corticem radicis ulmi, cochleariam, apium, nasturtium aquaticum, trifolium aquaticum, rubiam, balsama, terebinthinam, boracem, tartarum.

3° Demùm evacuatis aquis superfluis tonus est vasis restituendus usu martialium, cinnamomi, macis, cassiæ ligneæ, rhei, myrobalanorum, aquis thermalibus, ammochasia, laconicis, suffitibus aromaticis. Plurima exempla anasarcæ per fonticulum aut scarificationem, ambustionem, aquis effluentibus sanatæ vide apud *Hallerum Physiol. T. I pag. 14.*

Hujus varietas est.

a *Anasarca periodica.*

Sex octove diebus antequam fluerent catamenia, intumescebat toto corporis habitu virgo viginti quatuor annos nata; in quacumque corporis parte imprimeretur digitus, illius vestigium retinebat, tumor ille evanescebat in ea ratione quâ fluebant menses. Tertiùm redibat morbus cùm virginem invisi prædictis symptomatibus laborantem; solutionem morbi, quæ priùs succesſe-

ſucceſſerat, exſpectavi, & reapſe eadem die quâ fluxerunt catamenia, tumorem decreſcere, & cum menſibus deficientibus penitus evaneſcere obſervavi. Exacto tempore illo, præmiſſis præmittendis, juſcula refrigerantia, chalybem fractâ & interpolatâ doſi præſcripſi, inſtanti menſtruâ purgatione, opiata cum antihyſtericis maritata uſurpavi, & non rediit anaſarca. Obſervatio *Clariſſ. Doctoris Brouſſounet.*

b. *Anaſarca ab adiapneuſtiâ.*

Tertiâ morbi die ruſticum inviſebam qui obſidebatur tumore molli per totum corpus diffuſo; referebat ille ſe poſt meſſem factam ſanum recubuiſſe; manè verò ſequenti ſurgere non potuiſſe propter corporis intumeſcentiam. Inter varia reſponſa quæſtionibus à me factis, dixit ſe recubuiſſe ſuper ſtramen in loco humido. Hanc cauſam morbo natales dediſſe judicans juſſi, ut linteis calidis perfricaretur, ut panibus mox è furno extractis cooperiretur, pro potu biberet decoctum calidum radicis ruſci, quâ methodo intra biduum redintegratur perſpiratio, & evaneſcit anaſarca. Communicabat *Clariſſ. Doctor Brouſſounet.*

2. *Anaſarca à fluxu.* C.

Talis eſt ea quæ longis hæmorrhoidum, catameniorum fluxibus, hæmorrhagiis, phlebotomiis repetitis, necnon diarrhœis, lienteriis, diabeti, &c, ſupervenit. In hoc caſu ob virium vitalium & digeſtivarum exolutionem chylus craſſus & crudus, ſanguini mixtus, non ſatis elaboratus, non poteſt reparare cruoris jacturas; totus ſanguis chyloſus, aqueus, crudus evadit, unde obſtruuntur ultima vaſa, & ſerum in lymphatica, hinc in adipoſa vaſa fertur uberiùs, in illis ſtagnat, cumulatur.

Scopus Medici eſt ut 1° vires fractas ſuſtineat analepticis, ſtomachicis, cibis facillimæ coctionis, abſtinendo ab omnibus medicaminibus, quæ evacuando vires ulteriùs exhaurirent; 2° ut tonum vaſis laxatis, & fluxilitatem congeſtis liquidis conciliet citra ullam irritationem; uſus autem docuit diætam lacteam his indicationibus ſatisfacere, quod expertus ſum ex ſuaſu *Alexandri Tralliani*; interim non negligenda aqua in quâ rheum & ferrum cum cinnamomo infuſa fuerint.

3. *Anaſarca exanthematica.* C.

Ea eſt quæ ſcabiei ſuppreſſæ, quæ puerulis à rubeolâ, variolâ retrogreſſâ, ſimilibuſque morbis cutaneis ſupervenit.

Huic præter generalia remedia competunt maximè curcuma & radix lapathi acuti in juſculis; feliciter ſanatum hunc morbum, necnon aſcitem ex eodem principio oriundum vidi indutâ ſcabioſi tunicâ, ſeu ſcabie reſumptâ.

In eâ verò quæ à rubeolâ ſuppreſsâ non ſatis erumpente ſupervenit, auxilia generalia, ſed potiſſimùm ſerum lactis ſucco chærophylli alteratum proſunt.

4. *Anaſarca à febribus.* C.

Ea eſt quæ ab obſtructione hepatis lienis febres intermittentes foventibus, ut quartanam, tertianam, ortum ducit.

Illa

Illa ſpecies eodem modo curatur ac aſcites febri intermittenti ſupervenienS. Conſule *Sydenham de febr. intermitt.*

5. *Anaſarca gravidarum* Puzos pag. 82.

Si phlegmatiæ limites tumor œdematoſus excedat, tunc intumeſcunt hinc & inde lumbi, qui tumor vulgò *le Bourlet* dicitur; partes ſuperiores, ut manus, facies ſimul intumeſcunt; vera anaſarca eſt à phlegmatiâ quoad prognoſim longè diſcrepans, maximè ſi febris hectica, & polydipſia accedant.

In hoc caſu uſurpanda ſunt juſcula aperientia ex cichorio ſylveſtri, ſyſimbrio aquatico, chærophyllo, & cryſtallo minerali, vel ſale Glauberi; cathartica identidem uſurpanda; opiata dein aperiens præſcribetur ex millepedibus, viperis, antimonio diaphoretico, amaris & febrifugis; imò initio una proderit phlebotomia, nec diæta ſicca negligenda eſt; partus præmaturus eſt exſpectandus.

Si verò his reſiſtat anaſarca, partus non vicinus ſit, creſcat tumor, dyſpnœa moleſtet, timenduſque ſit aſcites, vel hydrothorax; tunc labia vulvæ quæ ultra modum turgere ſolent, vel infima pars tibiæ leviter incidenda ſunt, unde uber ſeri proventus, & partûs facilior exſpectatio, à quo ſananda eſt mulier.

6. *Anaſarca hyſterica; Leucophlegmatie hyſtérique.* C.

Ea eſt quæ mulieribus hyſtericis, ſiccis, melancholicis, ſupervenit, v. g. poſt ſynochum mediâ æſtate; in hac veſtigia digiti prementis cutis vix retinet, unde à seroſâ, ſeu flaccidâ differt.

Cathartica & diuretica nocent; ſerum lactis, urinæ fluxum reſtituit; hoc ſolo per menſem continuato corpus detumeſcit, lac aſininum deinde feliciter uſurpatur. *Pomme Eſſai ſur les vapeurs, obſ. 16. pag. 145.*

Differt à phlegmatiâ, quòd brachia, manus, facies ipſa intumeſcant etiam veſpere.

Eam ſpeciem vidi olim diabete terminatam in muliere hyſtericâ.

7. *Anaſarca Americana*; *Mal d'eſtomac* Labat Voyage en Amérique. Chevalier des maladies d'Amérique. C.

Nomen vulgare ineptum eſt; morbus enim eſt vera anaſarca, juxta deſcriptionem *Patris Labat.* 1° Pallent etenim ægri, tumeſcunt, cum aliquali flavedine, pedes, tibiæ, totum corpus, & potiſſimùm facies, ſi fides ſit *D. Chevalier*, œdematosè turgeſcunt: 2° ſummâ laſſitudine proſtrati ſunt: 3° cum cephalalgiâ gravativâ: 4° inde ſomnolentia continua; 5° epigaſtrium & abdomen intumeſcunt, & tandem aſcitici fiunt.

Tribuitur hic morbus eſui cancrorum, qui vulgò *Crabes* dicuntur, utpote cibo dyſpepto, gravi, niſi corrigatur cruditas vino & aquâ vitæ ſacchari vulgò *Tafia*; ſæpiùs ortum ducit à decubitu ſub dio, mœrore. Nigritæ Braſilienſes qui duriſſimè tractantur, huic ſunt obnoxii, & ut ſanentur ab hero dimittuntur rus, ubi libertate fruuntur, mœrorem diſcutiunt, & fructus acajou ſubacidi uſu intra paucos dies convaleſcunt. Apud Europæos qui in Americâ degunt, hic morbus familiariſſimus eſt; illi verò utuntur in curationis initio potibus cardiacis & ſudorificis, balneis calidis, cibo facilis

cilis digeſtionis, vino generoſo, dein verò auxiliis hilaritatem concilianti-bus, & potiſſimùm exercitio ita vehementi, ut ſudor copioſus proritetur.

8. *Anaſarca rachialgica* Theod. Zelſt de dolore colico-ſcorbutico in hydropem mutato, Tract. de podagrâ, pag. 30 ann. 1738. C.

Eſt faciei, pedum, manuum, ventriſque tumor cum dyſpnœâ, pulſu debili, inæquali, urinâ rubrâ, biliosâ, clarâ, arenulis refertâ, parcâ, ſuccedens colicæ ſcorbuticæ, ſeu rachialgiæ, quam arthritidem intropulſam putat *Theod. à Zelſt.*

Laudat maximè aquam gemmarum pini per fermentationem paratam, ad unc. ſex; tincturam mineræ martis nativæ, ad unc. duas; tincturam vermium maïalium drach. 1. ſyrupi de cichorio compoſiti cum rheo drach. ſex, de quâ mixturâ ſingulis bihoriis ſumat unc. duas.

9. *Anaſarca purulenta*, Haller Phyſiol. Tom. I. p. 14; Jac. Nic. Weiſs progr. 5.

Eſt intumeſcentia cutanea à pure diffuſo intra telam cellulofam.

10. *Anaſarca hydropotarum* De Meyſerey Malad. des Armées, 571. C.

Ea eſt quæ ab alimentis aquoſis, frugibus horæis, aquis mollioribus, cœnoſis, aut etiam acidulis intempeſtivè adhibitis procedit. Curatur diæta exſiccante, carne toſta, vino generoſo albo, vel cereviſiâ, ptiſanis diureticis vel ſudorificis, catharticis hydragogis: tibiæ in ſitu horizontali ſunt ſervandæ; linteis panniſve ſiccis calidis fovendæ, molliter fricandæ; lateribus calefactis, furfure calido, avena fervida involvendæ; prodeſt etiam fotus ex aqua vitæ camphorata, addito ſale ammoniaco &c, modò nulla ſint erythemata.

11. *Anaſarca urinoſa*, *Leucophlegmatie urineuſe* Journ. de Medec. Nov. 1765 p. 421.

Pluries ſupervenerat puero iſchuria calculoſa affecto; extracto per lithotomiam calculo veſicæ, is tamen iterum incidit in iſchuriam nephroſpaticam, unde anaſarca urinoſa, ſopor, tumor univerſalis ad collum uſque ſenſim aſcendens, pulſus durus, depreſſus, hypogaſtrium vacuum.

Linteis humidis tepidiſque omni horæ quadrante mutatis per quadrihorium æger involutus fuit, multamque frigidam bibit, ſyncope acceſſit, urina ubertim fluxit, hinc ſalvus evaſit.

VIII. PHLEGMATIA, *Leucophlegmatia* F. Plateri; Gallicè *Œdématie.* Vandermonde *Infiltration des jambes* : *Piés enflés.* Dictionn. de Santé. *Ægri Œdipi.*

Eſt intumeſcentia œdematoſa artuum inferiorum, ſeu turgeſcentia mollis, non elaſtica, cuti concolor, indolens; in diverſis tamen ſpeciebus varia.

1. *Phlegmatia vulgaris*; *Leucophlegmatia* Veterum; *Enflure œdémateuſe*; *Infiltration ſéreuſe.* C.

Prodromus eſt & comes 1° aſcitis; 2° anaſarcæ; 3° hydrothoracis; 4° pediſſequa empyematis; 5° prodromus puerperii; 6° comes chloroſeos

aurigi-

auriginis ; 7º quandoque morbus solitarius ; harum verò varietatum, aut specierum signa distinctiva desiderantur. In genere tumor incipit à malleolis, vespere crescit, mane minuitur, aut evanescit, digiti prementis vestigium servat, subpellucidus est, sensim ad tibias, dein ad femora, lumbos ascendit. Curatur diureticis, catharticis, aperientibus, tonicis, martialibus, ut ascites; necnon topicis, potissimùm foliis ebuli, aut sambuci sub cineribus coctis, calidis, artus involventibus, necnon foliis hederæ in aquâ, aut vino coctis, & calidè applicatis.

2. *Phlegmatia hysterica* Sydenhami de passione hystericâ. C.

Ea species à nullo alio Auctore memorata differt à priori ex eo quod tumor digito pressus illicò restituatur, seu vestigium digiti non servet; quod etiam faciei pallore non stipetur. An pneumatosis ? Verùm tumor non crepitat.

3. *Phlegmatia lactea* D. Levret ; *Infiltration laiteuse* Journ. de Medec. Juill. 1759 des Mem. de l'Acad. R. de Chir.

Differt à vulgari, 1º quòd puerperas, rarò verò nutrices, aggrediatur; 2º quòd lactis uterini, aut mammaris repressionem sequatur ; 3º quòd ab hysteralgiâ lacteâ incipiat ; 4º quòd infarctus circa inguina sit initio dolorificus ; 5º quòd crura & dein tibiæ, demùm pedes successivè tensione, dolore afficiantur, non verò ordine retrogrado, ut in vulgari, seu serosâ ; 6º quòd dum partes intumescunt dolor recedat ; 7º quòd tumor sit opacus, non pellucidus.

4. *Phlegmatia gravidarum : Œdématie des femmes grosses. Enflure des extrémités aux femmes grosses* Puzos pag. 84 ; Mauriceau lib. 1. cap. 17. L.

Familiaris est ultimo ac penultimo graviditatis mense tumor œdematosus pedum, dein & tibiarum & femorum, successivè ascendens, vespere crescens, noctu evanescens, mane nullus; qui tumor, licet vulgò tribuatur pressioni ab utero venis iliacis illatæ, aliquot ante partum diebus solet recedere, ubi tamen compressio minimè imminuta est. Ea varietas nullius ferè momenti est; curatur accedente partu ; prævertitur abstinentia à situ erecto, aut ad summum catharsi circa duos ultimos menses adhibitâ.

Altera varietas ortum ducit à solito majori abdominis & uteri intumescentiâ, unde dolor & pondus ; plures hac phlegmatiâ laborantes melius habent, si stent erectæ, quàm si decumbant, & stant ut faciliùs respirent, cujus ratio mechanica facilè intelligitur, cùm stantibus abdomen extrorsum magis protuberet, tantòque minùs sursum prematur diaphragma. Curatur difficiliùs ; interea quæ sanguini fluorem conciliant suadenda, dein partus exspectandus ; crescente eo morbo jam est anasarca gravidarum.

Si phlegmatia lumbos non transcendat, vigeatque fames, color faciei non sit plumbeus, & si sexto, septimove graviditatis mense abdomen magis prominet quàm aliis, nono prominere consuevit, tunc vel graviditas est duplicata, seu plures fœtus utero gestat mulier, vel hydrometrâ laborat, & citra noni mensis finem paritura certò est. Hactenus *Puzos*.

Mulieres quæ duplicem fœtum utero gerunt, quæ pluries pepererunt,

quæ multùm diùque pedibus insistunt, duobus ultimis potissimùm graviditatis mensibus sunt huic obnoxiæ, quia cùm premantur venæ iliacæ ab utero, lympha à sanguine represso, & in venis congesto uberiùs in textum cellularem divertitur, ibique congeritur; sed si textus ille à quâcumque causâ sit solito laxior, vires cordis trusivæ minores, tunc impressio digiti foveam diuturniorem relinquit, & vespere magis intumescunt extrema, atque concurrit pressio iliacarum cum principio quod œdematiam in non gravidis excitat, vi scilicet imminutâ circulationis, unde utriusque habenda est ratio.

Phlegmatia gravidarum ab uteri in iliacas venas pressione tantùm orta, sponte post partum evanescit fluentibus lochiis; imminuitur etiam decubitu in lecto, quo pressio iliacarum minuitur; nec impedit illa œdematia phlebotomiam. Si concurrant varices tibiarum ab eodem principio oriundæ, illæ lenibus fasciis circumductis reprimendæ sunt, non verò aperiendæ. Si dolores crurum & tibiarum vexent ægram, phlebotomia ipsa indicatur, quæ contraindicatur ubi œdematia ab altero principio fovetur; ea autem phlebotomia è brachio tutò celebratur, non è pede.

Si concurrat solidorum laxitas, & virium cordis imminutio, sufficit durante graviditate ad topica adstringentia & tonica confugere; paretur scilicet vinum aromaticum ex decoctione foliorum roris marini, lauri, thymi, majoranæ, salviæ & lavendulæ, ana, manipul. 1; rosarum rubrarum manipul. semisse; balaustiorum & aluminis, ana, unc. 1: bulliant in vini rubri libris sex, ad tertiæ partis consumptionem; cola & servetur ad usum; lintea hoc vino calido madida bis vel ter in die partibus œdematosis applicentur.

5. *Phlegmatia à Menostasiâ*, Observat. 102. Lamotte des tumeurs. L.

Puellæ à suppressis catameniis supervenit chlorosis, scilicet faciei pallor; lassitudo, fastidium omnium, inappetentia, lumbago, gravitas femorum, eorumque, necnon tibiarum & brachiorum œdema.

Brachio sinistro multùm œdematoso, incisis tegumentis manûs inter ossa carpi, quæ respondent digitis annulari & auriculari, pollicis magnitudine, non solum copiosum serum successivè extillavit, & brachium detumuit; sed & hæc virgo inde convaluit.

6. *Phlegmatia ulcerosa*; *Blak-leg* Anglis; *homa* Cl. Linnæi. C.

Est tibiarum & pedum turgescentia œdematosa, & erysipelatosis ulceribus stipata.

Nil est frequentius illo symptomatum concursu, adeòque mirum est inde speciem singularem nondum fuisse constitutam.

Rubent, tumentque tibiæ, rubore quandoque livescente, cum calore molesto; inde exulcerantur, & fundunt serosi puris copiam. Signum imminentis exulcerationis est cuticulæ separatio à cute rubrâ, tensâ, dein vel à levi ictu, vel à pustulis rubris spontè obortis orditur suppuratio, quæ vel serosa, vel legitima, semper autem pertinacissima, nec œdematis inde fit imminutio.

Illa ulcera sunt duplicis indolis; vel enim est mera exsudatio seri ex cuticula

cuticulâ abraſâ, aut ulcere molli, humido, fungoſo, & tunc diureticis juſculis, ſimul & antiſcorbuticis, ſerum illud verſus renes derivandum, pars affecta ſiccanda, tonicis ſpirituoſis, ut vino, aquâ vitæ camphoratâ, & ſimilibus fovenda eſt; huc conferunt unguenta ex foliis ſclareæ; ipſa etiam folia parti admota: vel ulcera ſunt eryſipelaceo rubore in viciniis ſtipata, pruriginoſa, rodentia, & tunc calor & acrimonia temperantur medicamentis ſaturninis, ut ceruſſâ, albo Rhaſis, foliis adſtringentibus, ut plantaginis, vel refrigerantibus, ut vitis, betæ, butyro illitis.

Si œdemate rigeant, duræ ſint tibiæ, & doleant, exponantur vapori aquæ cum pauco aceto, vel pauxillo ſalis ammoniaci, deinde oleo palmæ illinantur, vel leviter frica cum flanella calida quæ exceperit fumum ambaræ, vel benzoini accenſi, vel aquæ ſpirituoſæ accenſæ. Si ulcera ſint ſordida, inungantur melle roſaceo, ſpiritu vitrioli acidulato.

Ea omnia vana ſunt in ſenibus, cachecticis, valetudinariis, imò in vegetis, niſi utantur diætâ vegetabili, identidem purgentur, ſumptis remediis ſanguini depurando & edulcorando aptis. Vide *Heiſterum de eryſipelate, de ulceribus, &c.*

7. *Phlegmatia Malabarica; Hyperſarcoſis ulceroſa pedum* Kempfer. obſ. VIII. Amœn.; *Perical* Malabaris endemium, ſive *Pikal*, ſeu *pes febricitans; Pædarthrocaces* Chriſtianis Sancti Thomæ familiaris; *Peju de Sancto Thoma* Luſitanis Indis. *Kojaſſi* Japponenſibus. C.

Viget hic affectus maximè in montibus quos Chriſtiani, Sancti Thomæ religionem amplexi, & ideò ex Provinciâ Coromandel à Paganis ejecti, incolere coacti ſunt, tribuiturque malum aquis nitroſis, acribus hujus loci. Indigenæ narrant à Diis gentilibus pœnam illam inflictam eſſe; verùm ſimilem morbum in Ceilan & Omeræ in Japponiâ obſervavit *Kempferus.*

Crus tantum alterutrum afficitur à ſurâ ad pedes, genu nunquam, digiti rariùs; hanc partem ſingulis menſibus cum lunæ incremento phlegmone corripit, quâ intra aliquot dies defervente, tumor tamen non remittit, ſed in carnem vitioſam ſecedit, ut ambitus cruris creſcente ætate, duplo, triplove major ſit quàm ſanis; craſſities eſt inæqualis, œdematoſa, duriuſcula, aſpectu ſcirrhoſa, fungoſâ, ulceroſâque ſanie ſcatens: qui hydrocelem fovent, à malo illo ſunt immunes; *Kempferus* ſuſpicatur oſſis cariem.

Malum eſt inſanabile, & licet ſit nigricans & fœdum, non facilè in ſphacelum degenerat; imò ſi ulcuſculis ſcateat, non impedit bajulos ne gravia onera geſtent, & palmas altas agiliter ſcandant.

Morbum illum ſublevant Malabarici excitatis circa femora & genua multis fonticulis, quibus ſunt toti veluti faſciati; aſt ab ipſo mali initio poſt paucos tantum inflammationis recurſus, ſic avertitur ſeri acris influxus in tibias; ſerius inſtituti fonticuli non proſunt.

Japponenſes verò tumorem ſcarificant, & pluries moxâ comburunt.

8. *Phlegmatia elephantina;* An diverſa à Malabaricâ Kempferi? *Elephantia* P. Alpini Med. Ægypt. Amati Cent. II cur. 34. C.

Hac correpti pedes multis magnis duris tuberculis tumidos, magnos, at-

que deformes habent, elephantinis pedibus maximè ſimiles, cruribus etiam tumefactis, quod Malabaris non accidit; æger nullum dolorem patitur, ſed ad ambulandum ineptus eſt; interea capſulis ligneis calceorum loco utens pedetentim progreditur.

Tribuitur hic morbus piſcium & aquarum ſemiputridarum uſui, necnon cibis craſſis, ex bammiâ melochiâ, anguriâ batochel, eidemque principio tribuunt hernias, pneumatoceleſque ibi frequentes.

9. *Phlegmatia cruralis*, Zacuti Prax. L.

Vidi quinquies in gravidis octi-vel novimeſtribus crura tumida & aquoſo humore plena, ac œdematoſa ſimul labia uteri pudendi; ſcarificatis cruribus intra horam detumuere coxæ, & fœtus ad ſtatutum tempus ſervatus eſt: *Bonet. Mercur. Compital. p. 582.*

10. *Phlegmatia exanthematica.* C.

In confluente variola, cùm puſtulæ maximæ ſunt, cutis tenditur & intumeſcit; facies primò quidem, quippe ibi puſtulæ tument citius, dein collum; ſiccеſcentibus puſtulis facies detumeſcit, oculi palpebris tumidis antè clauſi aperiuntur, & tunc brachia, manus, deinde verò extrema infima intumeſcunt: Vide *Ptyaliſmum varioloſum.*

In miliari, tum primariâ, tum potiſſimùm ſymptomaticâ, quâ ſynochis & typhis non raró apud Septentrionales ſupervenit cum tuſſi & dyſpnœâ, inclinante morbo, non raró phlegmatia, imò abdominis intumeſcentia ſuccedit, cum vel ſine aridura partium ſuperiorum, donec tandem ſudoribus vel ſpontaneis, vel arte prolectis, ex toto cedat.

11. *Phlegmatia Delienſis*, Æſchines in Epiſtolis Philocrati.

In Inſula Delos endemia erat hæc phlegmatia in qua œdema, partibus inferioribus parcens, ſuperiores tantùm pallore & tumore afficiebat, potiſſimùm collum & pectus; hoc erat autem ſingulare quod non ſolùm facies, ſed etiam capilli albeſcerent: nulla febris, dolor nullus: hæc Apollinis irâ ſibi eveniſſe putabant.

IX. Physconia. *Hypoſarca* Ill. Linnæi Gen. Morb. 218.

Eſt intumeſcentia totius ferè abdominis à partibus ſolidis citra graviditatem.

Phyſconum nomine Græci indigitarunt homines ventricoſos; inde *Ptolomeus* cognominatus eſt *Phyſco* apud Ægyptios ex *Tito Livio.*

1. *Phyſconia hepatica* Cl. Cuſſon. Bonet. Sepulchr. de Graviditate falſa Obſ. 3. n. 8. 9. 10. Verduc Patholog. du Rachitis. (*a*) *ſcirrhodea* Georg. Segeri Miſc. Nat. Cur. Ann. IV. Obſ. 142: (*b*) *calculoſa* Bonet. Sepulchr. de hypochondrii tumore obſ. 5: (*c*) *hydatidoſa* Winckeri diſp. de hydatidibus apud Bonet. Med. Septentr. T. II. pag. 313. C.

Mulier ob ſuppreſſionem menſium gravida habebatur; hepar habuit quadraginta librarum pondus.

1° Puellulam primo ætatis anno optimæ ut videbatur conſtitutionis, eo elapſo,

elapſo, varia afflixere accidentia, primùm quidem levia, aſt quæ intrà ſex menſes mirè ingraveſcebant. Apparebat tumor totius abdominis durus, in hypogaſtrio maximus, ſummè dolorificus, ac plumbeus. Emiſſis urinis purulentis per aliquot dies, erumpentibus ad tertiam uſque vicem in pedibus præprimis ac collo quibuſdam, ſcorbuticorum adinſtar, maculis, accedente diarrhœa, intrà quatuor menſes, debitum naturæ ſolvit. Aperto poſt mortem corpuſculo, omentum cum meſenterio, magnâ parte, putredine abſumptum apparebat; pancreas putridum erat; ren ſiniſter diſciſſus copioſam fundebat ſaniem; hepar magnitudine donatum inſolitâ, pallidoque colore, totam abdominis replebat cavitatem.

2° A longo tempore conquerebatur mulier de tumore ac duritie hypochondrii dextri; adhibitis in caſſum remediis multigenis, ictero tandem correpta intra aliquot dies fato fungitur. Aperto cadavere, hepar repertum eſt impensè magnum, libras circiter 12 pendens, durum, flavum, calculis hinc inde flavis reſperſum: Veſica fellea, arenulis flavis & calculis duobus, meatus hepaticus calculo unico fœta erant.

3°. Diſſecto virginis 43 annos natæ, & abdominis tumore laborantis cadavere, inveniebatur hepar multis obſitum hydatidibus, quarum aliæ ovi gallinacei, aliæ ovi columbini, aliæ minoris erant magnitudinis.

Tumorem in regione hepatis à quindecim annis ferebat mulier quadragenaria, de anno in annum eò increverat tumor, ut vidua illa in procinctu duplicis partûs diceretur. Tumor externam hepatis figuram retinebat; erat duriſſimus, volumine monſtroſus; illo fortiter compreſſo, vix dolebat ægra; inter aſcendendum anhelabat; pedes nunquam intumuerunt, catamenia ritè fluxerunt. Pertæſa mulier illa medicamentorum, quæ clariſſimi Doctores per plures annos & ego per plures menſes in vanum uſurpabam, devoravit ſimul & ſemel drachmam unam & ſemiſſe mercùrii dulcis, quod remedium in conſervâ enulæ campanæ exceptum in plures doſes partitum, & intra quinque dies aſſumendum præſcripſeram; ab aſſumpto remedio vix tres elapſæ erant horæ, cùm vividiſſimum dolorem in abdomine conqueritur, & inter cruciatus exclamat ſe perſentire aliquid è pectore in infimum ventrem ruens; interea evaneſcit tumor, & ferè exanimis in lecto procumbit ægra; illam inviſurus accedens vires proſtratas, pulſum vix micantem, inteſtina velut in aquâ innatantia deprehendo; compreſsâ levi manu parte quam priùs obſidebat tumor, dolorem acutum perſentiebat ægra; viribus per quatuor dies refocillatis, abdomen intumuit, ſenſibilis fit fluctuatio & jam ſeptimus excurrebat dies, quo clariſſimo *Doctore Farjeon* in conſilium vocato, paracenteſim inſtituendam decrevimus, juxta quam ad decem, quindecimve libras educta fuit aqua limpida; tribus verò à punctione diebus elapſis, redit aſcites, & non modò abdomen, ſed & totus corporis habitus intumeſcit; in hoc debellando hydrope incaſsùm uſurpavi hydragoga vegetabilia melioris notæ, ad mercurium dulcem & antimonium crudum confugiendum erat, quibus hydropem penitus fugavi, & ægram adeò perfectè ſanitati reſtitutam dedi, ut à ſanitate adeptâ tertius excurrat an-

nus;

nus ; nullum dolorem ampliùs perpeſſa in hepate, licet valdè compreſſo : ex communicat. *D. Brouſſounet* D. M.

2. *Phyſconia ſplenica* Cl. Cuſſon ; (*a*) *emphractica* Haller Diſp. Pathol. T. IV. diſp. 109 ; Tulpii Obſ. Med. Lib. II. cap. 30. (*b*) *ſcirrhodea* Bonet. Sepulchr. de ventris tumore Obſ. 34. n. 3. C.

1°. Puer 9 annos natus, per remedia purgantia ab aſcite liberatus, graviſſimis dein tentatus in infimo ventre doloribus, hypochondrium ſiniſtrum tandem oculis & palpo exhibebat valde tumidum ac dolens. Præter alia in ipſius cadavere obſervata, deprehendebatur lien inſignis magnitudinis, aſt immutatæ figuræ, ſuper ventriculum aſſurgens, hepar reprimens, quoad colorem & conſiſtentiam hepati ſimilis, non ſcirrho, non ulcere, non inflammatione tentatus, verum ab uberiùs affluente, quàm tranſeunte ſanguine infarctus atque obſtructus.

Infans malè habitus à nutrice, & loco lactis altus graviore cibo, quàm tenella ætas ferendo fuit, collegit inde plurimum lenti ac viſcidi ſucci, inſercientis uſque eò anguſta lienis vaſa, ut viſcus illud ſummoperè intumeſcens abdomen prorsùs diſtenderit, contabeſcente interim corpore univerſo. Sublatâ obſtructione & imminutâ uberiori ſucci copiâ, decrevit tam manifeſtè lien ; ut luce clariùs apparuerit tumorem hunc, non tam fuiſſe à malâ conformatione, quàm à redundante alimento.

2°. Refert ex *Hyppol. Boſco Theoph. Bonetus* ſectionem mulieris laborantis ſcirrho lienis in tantam molem excreti, ut totum ferè repleret abdomen & libras 33 penderet. Morbum præfatum decem & ſeptem annos mulier tulit, munia ſua de cætero obiens. Exemplis ſimilibus ſcatent hiſtoriæ Medicæ, quæ brevitatis ergò miſſa facimus apud *Schenkium*, in *Boneti Sepulchreto*, *Medicinâ Septentrionali*, &c. legenda.

3. *Phyſconia renalis* : Cl. Cuſſon, Bonet. Sepulchr. de gravid. falſa Obſ. 3. n. 7. (*a*) *calculoſa* Plater Obſ. L. II. p. 449 ; River. Cent. IV. obſ. 34. (*b*) *ſarcomatico-cyſtica*, Haller Diſp. Pathol. diſp. 114. C.

In cadavere muliebri *Franc. Plazzonus* unum dumtaxat renem invenit in medio ventre ſitum tantæ molis ut initio fœminam prægnantem putaret, *Rhodius Mantiſſ. anatom. obſerv. 32.*

1° Nobilis quædam matrona multos annos graviſſimis renum doloribus, ſiniſtro præſertim in latere, divexabatur ; & quatuor decies uterum geſtans toties ante abſolutum graviditatis terminum parturiebat. Tandem unâ cum ætate doloribus invaleſcentibus de dextri præſertim lateris dolore, ita ut nec contactum nec decubitum in illam partem ferre poſſet, conquerebatur : rejectis interim, toto morbi tempore, multis calculis & puris ac ſanguinis copiâ per urinas, accedente inſuper graviſſimo ſtomachi & gutturis ardore. Culter anatomicus exhibebat renem ſiniſtrum penitus conſumptum ; puriforme, ſinubus amplis, ſcirrhoſis tuberculis refertum, cum uretere dilatatiſſimo, inteſtini ſimili ; dextrum verò renem tumidum, in immenſum adauctum, in quo per medium diſſecto, calculus tantæ molis nidulabatur ut ſinum ſecundum omninò adimpleret &c : *Riverius* renem vidit calculis 22 refer-

refertum in magnitudinem nativâ quadruplo majorem excrevisse.

2° Refert *Joan. Martin. Ottus* casum fabri ferrarii qui biennio ante mortem persensit in sinistro lumborum latere tumorem abdomen, eâ in parte præprimis ac sinistro hypochondrio, maximopere tandem distendentem, borborygmos, jejuno præsertim ventriculo, edentem ac si verum quoddam animal intus delitesceret & vocem, sese hinc inde commovendo, ederet: hanc molestiam cibis ingestis mitigare diu noverat æger: increverunt in dies symptomata; accessit immedicabilis dyspnœa, insultus apoplecticus, dysphagia, psellismus, dextro lateri hemiplegia, mors. Aperto abdomine mox prodibat corpus immane, globosum, tensum, vasis sanguiferis ac nerveis dives, magnitudinis cucurbitæ mediocris, inflammatione gangrænodea inferne tactum, intùs farctum sanguine fusco, copioso, parum vel nihil fœtente, conjuncto cum substantiâ flavescente, spongiosâ, lamellatim sibi incumbente; in quâ hinc inde apparebant vomicæ atro sanguine ac pure collecto distentæ. Nihil erat morbosum hocce corpus præter partem renis sinistri dimidiam; illæsa ac sana erat renis ejusdem medietas altera.

4. *Physconia uterina* Boneti Sepulchret. de gravidit. falsâ, obs. 2 n. 5, 6, 7. C.

In muliere quæ utero gestare putabatur, uterus apparuit undique distentus, durus, crassitie quinque digitorum, pendens libras novem cum dimidiâ, in capacitate massa carnea concreverat. In alterâ uterus post partum tantam molem retinuit, ut totum infimum ventrem solus occuparet. In altera utero adnata erat exteriùs excrescentia candida, seu lipoma.

5. *Physconia ab ovario.* Monroo Essais d'*Edinburg* tom VI art. 74 observ. 1.

Mulieri 36 annos natæ priùs hydrometrâ graviditatem mentiente affectæ, catamenia quæ eruperant stetere, venter intumuit cum omnibus graviditatis alterius signis; sub finem noni mensis accessere tormina partûs in quibus obiit. Aperto cadavere, inventum ovarium dextrum molis graviditatem mentientis intùs cellulis farctum, & intra cellulas materiem steatomatosam observavit *Monroo*, vasis sanguiferis in ejus molis superficie repentibus; præterea lien mollis erat, superficies viscerum nigro humore infecta, cystis fellea plena grumis, mori fructus colore & superficie referentibus, sexdecim aquæ brunneæ libræ in abdomine.

6. *Physconia mesenterica* Cl. Cusson: (*a*) *hydatidosa* Greg. Horstii Lib. V. Obs. 33, Tulpii Obs. Lib. II. c. 34; (*b*) *strumosa*, Bonet ex Rudnicio de ventr. tumore Obs. X. n. 15; Ambr. Parei Lib. VII c. 21, Scultet. Armamentar. Chirurg. Obs. 38; (*c*) *scirrhodea*, Marc. Donati Hist. Med. mir. lib. VII, c. 15, Claudin. Consult. Sect. II. consf. 134, Trincavell. Lib. III Cons. 22, Riolan. Anthropogr. lib. II. c. 26, Morgagni de sedib. & caus. morb. Epist. 39 n° 2 Tom. II; (*d*) *sarcomatica* Bonet. Sepulchr. de falsa gravid. Obs. 3 n. 1; (*e*) *steatomatosa*, Barth. Cabrol. Obs. 33 & 35, Tulpii Obs. Lib. II c. 32 & 33, Joh. Lechelii apud Bonet. Med. Sept. T. II p. 486; idem Collect. Acad. Tom. III p. 585; Hierne Collect. Acad. Tom. III

p. 226 Obſ. 166. (*f*) *fungoſa*, Bonet. Sepulchr. de gravidit. falſa Obſ. 3. C.

1°. Juvencula, altero poſt nuptias anno, cœpit variis torqueri in imo ventre & hypochondriis doloribus, qui nunc omnino evaneſcebant, nunc ad lipothymiam uſque ſæviebant: pallebat facies; venter in tumorem ſurgebat inæqualem Irritis Empiricorum ineptiis nec-non Medicorum conſiliis ita increverunt dolores, præprimis circa uterum, parturientium inſtar, ut obſtetrix acceſſita vel molam vel ſimile quid ex utero prodíturum expectaret: ſed præter aquea quædam effluvia nihil apparuit; & dolores paulatim omninò remiſerunt: interpoſitis diebus aliquot tumor ventris & dolores aucti ſunt. Purgantibus, cataplaſmate & inſeſſionibus adhibitis ſubſidit inſigniter tumor; dolores fere ſublati; ægrâ rurſùs munia domeſtica perficere incipiente. Haud ita multò poſt accedentibus ſubitò convulſionibus, ea ipſa die vitam cum morte commutat. Aperto cadavere loco glandularum meſenterii apparuerunt veſicæ venulis ejuſdem implicitæ ac tectæ, uti & toti meſenterio hinc indè adnatæ, ultra viginti omnes inter ſe connexæ, mole variæ, aquâ limpidiſſimâ turgentes: harum maxima caput infantis, ſex aliæ pugnum, reliquæ ova gallinacea & columbina æquabant.

Filia celebris pharmacopolæ, diſſecta poſt obitum ob aſcitem, oſtendit in meſenterio ſuo inſignem tumorem libras viginti ponderantem, involucro membranaceo extus tectum, intùs verò refertum veſiculis pluribus aquâ limpidâ diſtentis. Increvit tàm lentè hæc moles, ut prægnationis ſuſpicionem moverit: ſed elapſo partûs tempore, conflixit deinceps miſera hæc integrum triennium cum funeſtiſſima aſcitis ſpecie; adeò ut vix unquam ſpiritum liberè traxerit. Huic Phyſconiæ ſpeciei, ruptis veſiculis, ſocius acceſſit aſcites.

2°. Virum ingluviei deditum varii corripuerunt affectus, qui quidem curati, nuſquam tamen in totum ſublati ſunt: tandem totius abdominis inæqualem tumorem percipiens, ſenſimque languore univerſali affectus dolorem in lumbis gravativum, in ſiniſtro hypochondrio obtuſum & ſub ventriculo tranſverſalem, conſtrictorium, conqueſtus eſt: Irritis remediis ſenſim contabuit. Aperto cadavere obſervabantur glandulæ omnes tùm meſenterii, tùm externæ abdominis, maximè in regione lumbari, induratæ; cellulæ inteſtini coli ſcybalis, fruſtiſque caſeorum ingeſtorum ferè omnes infarctæ; denique lien cruſtâ ſuboſſeâ partim obductus.

Mulieri ſexagenariæ ab octo annis abdominis tumor cœperat ſenſim atque indolenter ad ſummam magnitudinem progredi: interim naturæ, animæ, ac vitæ munia, perinde ferè ac ſana, ægra obibat: duobus antè mortem menſibus tantum lecto ſe tradere coacta fuit, febre ſuperveniente. Secto cadavere inventum eſt meſenterium tumore miro ac propè incredibili turgens, librarum decem & ſemis pondere, totum extus ſcirrhoſum, ſolis parte ſui poſticâ lumborum vertebris adhærens, anticâ autem peritonæo ſcirrhoſo pariter ac prorſùs cartilagineo, nullatenus verò inteſtinis, aliiſque partibus, quibus velut connatum alligatur. In ipſo ſuberant infiniti tumores cyſtici materiâ variâ, aquoſâ nimirùm, oleoſâ, melleâ, ſebaceâ, albugineâ, pultaceâ

referti,

referti, &c..... Aquæ situlam habebat abdominis cavum, ascite in physconiæ societatem tandem veniente.

3° Puer octennis ab alio puero fuste circa lumbos percussus, aliquot diebus post malè habere cœpit, & septimanis aliquot præteritis, licet ad vitæ tempus ultimum cibo sufficienti nutriretur, tabe assumptus obiit. Huic licet nec tussis molesta esset, nec febri laboraret; nihilominùs tamquam phthisicus à quodam tractatus fuit. Parentibus mortis causam intelligere cupientibus, decreta est mortui pueri exenteratio. Cadavere denudato, abdomen turgidum & utrinque circâ umbilici regionem renitens inventum est: quo aperto glandulæ meseræi non solùm tumentes, sed etiam scirrhosæ apparebant, atque ita conglobatæ ut duorum pugnorum magnitudinem superarent. In thorace & pulmonibus vitii nihil penitus occurrit. Varietatis hujuscemodi Historias habent *Claudinus*, *Trincavellius*, *Riolanus*, *Morgagnius* locis citatis.

4° Refert *Bonetus* ex *Welschio* mulierem Parisiis visam fuisse ingenti totius abdominis tumore correptam cum aliquo lumborum dolore, quam Medici quidam gravidam existimantes ad partum accingi jubebant, parùm omnino proficientes. Abdomen universum quod tractatum, non aquæ, sed carnis duræ consistentiam præ se ferebat, ita elevaverat tumor, ut geminos utero gestare videretur: cæterum aderat appetitus; alvi & vesicæ beneficio liberè fruebatur mulier, de re aliâ nullâ conquesta, nisi de tumoris molestiâ & indecentiâ. Accitus posteà *Honoræus* bono animo hanc esse jubebat, reique familiari operam dare, neque de onere illo die deponendo quidquam ultra cogitare; prægnationem enim hanc non esse, sed mesenterii sarcoma, cujus scilicet glandulæ mirum in modum intumuerant, accedente quâdam insensibili syssarcosi: tres jam eodem affectu laborantes fœminas sibi olim fuisse observatas.

5° Puella menses nata tredecim insigni ventris tumore ac tensione vexabatur, tanto respirationi facto impedimento, ut statim suffocatione jugulanda videretur. Tumoris ad ilia utrimque pertingentis aliqualis palpo deprehendebatur circumscriptio: quinque adhuc menses ferè duravit affectus hujuscemodi, quem intrà octiduum lethalem pronuntiabant optimæ notæ Medici ac Chirurgi. Factâ cadaveris sectione occurrebat in sinistro latere tuber immensæ molis cysti duplici venis varicosis intertextâ præditum, libras 10 pendens, materiâ pulmentum, ova cocta, ficus, carnem referente farctum, tuberibus tribus aliis, pondere trium librarum, quoad cystidem & materiem contentam similibus fœtum, quod ab apophysibus transversalibus vertebrarum lumbarium ortum ducens, deinde sub liene transiens totum id latus occupabat; dextrum verò latus tenebant duo itidem immensa tubera prope vertebras originem trahentia, quoad cystidem & inclusam materiam similia, libras 4 pendentia: quorum alterum cavam jecoris partem adimplebat; alterum ad os usque pubis descendebat. Diaphragmate ad claviculas impulso duorum digitorum spatium pulmonibus non erat reliquum. Sana erant reliqua omnia thoracis atque abdominis viscera.

Puero intrà biennium excrevit abdomen in eam molem ut crederetur firmiter afcite laborare. Sed fectio cadaveri deinceps adhibita, invenit tamen illic nihil liquoris; verùm ingens folummodò fteatoma quod ex mefenterii glandulis excrefcens devenerat in eam magnitudinem; ut bilanci impofitum ultra libras octodecim ponderaret. Erant jecur, lien, ventriculus illæfa, pancreas pingue ac ponderofum, & alterutrum latus rene fuo deftitutum....

Steatoma mefenterii capitis magnitudine, fenfu gravitatis, doloribus per intervalla, & vomitionibus ftipatum; quandoque diarrhœa torminofa accedebat; pedes ante obitum œdematofi fuerunt, nullum ferum in abdomine.

Miles quem hydropicum exiftimabant, omnino macilentus, œdematiâ, feu phlegmatiâ crurum & tibiarum laborans, abdomen portentofi voluminis habebat cum dyfpnœâ, debilitate, anxietatibus præcordiorum, & fame maximâ fine fiti.

Gerebat in abdomine molem adipofam, trilobam, quinquaginta quinque librarum pondere, quilibet lobus tumoris intus cavus continens liquidi obfcuro-flavi circiter libras fex, in altero quid arenofi latitabat, vix aquæ libræ duæ circa tumorem, qui vafis fanguineis, imò quibufdam lacteis circumdatus erat; unde jure refertur glandulas mefenterii portentosè auctas fuiffe.

Fungus eft excrefcentia mollis; ille innafcitur mefenterio, & ita fenfim crefcit, ut mulieribus graviditatem mentiatur. Plures funt obfervationes, ut *Welfchii*, *Slegelii*, *Severini*, *Horftii*. Appetitus, alvi, veficæque munia benè fe habent; tantummodo eft in hoc morbo magni, carnofique tumoris in abdomine moleftia & indecentia. *Pigræus* hunc tumorem vocat *Sarcoma* mefenterii; alii *Suafarcofim*; Galli *Champignon*.

Aliam hiftoriam vide apud *Boneti Sepulchret. tom. 3. pag. 93 n°. 8.*

7. *Phyfconia inteftinalis*, Cl. Cuffon; (*a*) *concreto-glomerata*, Morgagni de Sedib. & cauf. morbor. T. II Epift. 39 n. 21, 25; (*b*) *farcomatica*, Fantoni Obf. Med. felectiores, Obf. 11. C.

1°. Vir hypochondriacæ affectioni & fluxui hæmorrhoïdali obnoxius vivebat: imminuto fluxu præfato dolores quidam ventris, fæpe repentini & momentarii, nonnumquam paulò longiores, ipfi interdum creabant moleftiam, quæ, fluxu penitus compreffo, major in dies facta eft. Elapfis pluribus menfibus animadverti cœpit in ventre durities quædam, ac tumor: prædicta incommoda alvi adftrictio ftipabatur; accefferunt vomitiones contumaciffimæ, nulli morigeræ remedio, fupervenit macies, febricula; interim ventris tumor ita increverat ut jam circulum æquaret cujus diameter effet octo digitorum: erat autem is non tactu modò, fed & vifu perfentiendus, cuti concolor, medius inter enfiformem appendicem & umbilicum locatus, & ab utroque modicè diftans: tuberofus, renitens ex corporibus glandulofis quafi compactis palpo videbatur; dolebat à preffione, & etiam cùm flatibus vexaretur æger, huc illuc movebatur, fi manu utraque comprehenderentur ipfius latera: facile erat animadvertere eum non ventris parietibus, verùm his proximum effe. Docuit abdominis apertio totum ileum inteftinum & jejuni

proxi-

proximi partem aliquam sursum retracta, coacervata, & inter se arctissimè conjuncta magnam illam ac circumscriptam protuberantiam efficere &c. &c. Signa quibus hæc physconiæ varietas utcumque dignosci possit, necnon causas quibus debebatur hæc intestinorum retractio, & coacervatio, memorat laudatus Author. Patent ex concretionis theoriâ apud *Gorterum* aliosque legendâ causæ quæ arctissimam intestinorum conglobatorum connexionem in hac varietate observatam induxerunt.

2°. Puer 10. circiter annorum, habitûs corporis carnosi, cœpit ægrotare dolore ventris violento, cum febre & vehementi vomitu: observabatur infra sinistrum hypochondrium versus epigastrium oblonga eminentia cum aliquali duritie, quæ videbatur æmulari prolapsum lienis. Febre, quæ fugata fuerat ope congruorum remediorum, redeunte, dolore continuò nullis remediis auscultante, & protuberantiâ immutatâ permanente, puer extinctus est. Aperto cadavere omnia satis sana inventa sunt, præter intestinum colon in latere sinistro & sub ventriculo, longitudine palmari valde durum, distentum, & tumore carnoso, fibroso, admodùm denso, ipsius cavitatem coarctante, instructum. Secedebat tunica ejus exterior purulento humore infarcta, & fracida.

8. *Physconia omentalis*; Frid. Reebman Diss. de Omento; Cl. Cusson C.

Est abdominis intumescentia ab omenti mole adauctâ cum duritie scirrhosâ, cartilagineâ, vel ab infarctu ejus & convolutione.

Scirrhosum totam epigastrii regionem occupans omentum *Riverius* in Canonico Monspeliensi vidit. *Prax. lib. 13. cap. 5.*

Scirrhosum & adiposo-carneum vidit *Ruyschius Observ. anat.* 63. In eodem crasso carnoso pilosum glomum *idem* vidit. *Observ. 18.* In puellâ carnoso-glandulosum crassum, *Warthonus Adenogr. cap. 12*; *Bartholinus*, *Anat. lib. 1 cap.* 8. Cancrosum ventriculo & hepati adnatum, *Hallerus comment. in Boerhaave.* Crassum, durum, ferè lapidosum, *Panarolus pentec. 3. obs. 10.* Osseum tredecim librarum pondere, *Mongin*, *Hist. de l'Acad. des Sciences 1732, pag. 34.* Auctum ad quinque libras refert *Vesalius*, teste *Bartholino.* Multis millenis glandularum infarctum, *Segerus Ephemer. German.* Conglobatum viginti sex libras pendens, unde mulier primùm gravida, dein hydropica habebatur, *Reiselius*: triginta libras pendens, unde orthopnœa exorta, *Furstius* & *Boerhaave*, *Haller. comment. in Inst.* Capitis infantis magnitudinem adæquans, *Raygerus.* Durum ingens sexdecim libras pendens, atroces dolores creans in feminâ, *Huxham Philosoph. Transact. vol. 7. pag. 519. & pag 194.*

Mulier ventris tumorem gerebat qui ascitem ingentem quantitate mentiebatur. Ab aliquot annis exordium sumpserat affectus, & pedetentim invaluerat, irritis remediis omnibus ad resolutionem & dissipationem tumoris accommodatis. Tanti ponderis extensione non solùm doloribus variarum partium consumebatur, sed insuper præcedente reliqui corporis atrophiâ tandem extinguebatur. Aperto abdomine in conspectum veniebat tumor ingens, totam ven-

tris capacitatem implens, libras 56 pendens, undique satis crassâ ac robustâ membranâ donatus, substantiâ constans primùm adiposâ, dein scirrhosâ ac glandulosâ, cujus medium tenebat cavitas fœtidâ ac sordidâ sanie repleta. In parte inferiori ac in lateribus facili negotio sine partium reliquarum læsione separabatur tumor; ast superiùs à fundo ventriculi, partibusque circumjacentibus non sine laceratione divellebatur. *Greg. Horstii Prob. 10. Dec. VI.*

Cura obtinetur longo usu martialium, mercurialium, salinorum, necnon extùs saponaceis, resinosis, emplasticis, interposito usu laxantium, millepedum, salinorum, saponis, aceti, &c.

9. *Physconia polysplachna* Cl. Cusson; (*a*) *scirrhodea.* Fabr. Hildani Cent. II. Obs. 45; (*b*) *scirrhodea & sarcomatica*, Huldenreich Misc. Nat. Cur. Ann. VI & VII p. 321; (*c*) *scirrhodea & adiposa*, T. Bartholin. Cent. III Obs. 6; (*d*) *hydatidosa*, Wolch. Coiter Obs. Anat. p. 117, Maur. Cordæi Comm. 5 ad lib. priorem Hippocr. de muliebr. (*e*) *hydatidosa & scirrhodea*, Halleri Disp. Pathol. Tom. V p. 256. C.

1° Secabat *Fabr. Hildanus* mulierem morbo jampridem detentam, quæ sibi persuaserat fœtum mortuum, post fœtûs alterius intrà triduum mortui partum, per menses 14 in utero remansisse. Hanc ipsi opinionem injecerat durities sinistro in latere manifesta, oblonga, infernè rotunda, caput infantis repræsentans, adusque ilia sese extendens, & simul comprehendens regionem umbilici unà cum lateris dextri costis spuriis. Reperiebat autem hepar tantæ magnitudinis, ut costas sinistri lateris spurias transgrederetur; lienem verò mole portentosum, durum, infernè rotundum, sanguine adusto plenum, hepatis lobo adnatum.

2° Mulier annorum 45, temperamenti biliosi, post consolidatum ulcus, quod sub axillâ dextrâ per aliquot menses aluerat, incidit in ciborum fastidium, vomitum, sitim intensam, cum dolore circa hepatis regionem gravativo & insigni dextri hypochondrii tumore: invaluerunt in dies symptomata; non remiserunt dolores; tumor nec emolliri, nec discuti potuit; accessit icterus; tandem misera, dextro latere, præ tumoris ipsam trahentis ac fermè opprimentis mole, versùs terram inclinato, dies noctesque sedens animam efflavit. Secto abdomine inventum est hepar scirrhosum, vastissimum, libras 14. pendens: in mesenterio autem detecta fuit excrescentia carnosa, caput infantis magnitudine æquans. Viscera reliqua à nativâ bonitate nihil defecerunt.

3° Fœmina prægnans ab obstetrice judicabatur ob ventris tumorem ac duritiem: per intervalla modò remittebat durities, modò augebatur: pedes subinde tumidi, interdum absque sensibili evacuatione subsidebant: cæterum eleganter toto corpore carnosa ac florentis ætatis erat fœmina. Intra 4 menses ita invalescebant symptomata præfata, ut doloribus ingentibus excruciata vivere desierit. Culter anatomicus sistebat intestina tenuia omnia, arctissimè inter se connexa, eminentia, membranis & pinguedine cooperta; hepar grandius, utrumque implens hypochondrium, scirrhosum, cum ventriculo, liene &c, mediante pinguedine cohærens; lienem adipi immersum;
ven-

ventriculum denſum, cartilaginis duritie; inteſtina craſſa ſub membranâ præpingui, ac per abdomen protenſâ univerſum, deliteſcentia; inteſtini recti vicinias pinguedine obſitas &c. In vitiorum prædictorum ſocietatem venerat ſanguis ſeroſus in ventris ac thoracis cavum magnâ copiâ effuſus.

4° Phthiſici ventrem diſtentum ſecabat *Coïterus*, & inveniebat veſiculas inæquales, aquâ lympidâ refertas, ubique peritonæo, meſenterio, inteſtinis, hepati, lieni, viſceribus denique omnibus adhærentes. Conſumpta & exſucca erant viſcera præfata. Aquam nullam habebat abdominis capacitas. Simile exemplum hydatidum loco citato refert *Cordæus*, qui in mulieris cadavere nullum cavum obſervabat in quo non penderent veſicæ aquâ citrinâ & fœtoris experti repletæ: his ſcatebant intùs & extùs veſica urinaria, renes, uterus, ventriculus, inteſtina, pericardium, cor, &c: his tegebatur hepar, lienque univerſus: Octingentas numerus facilè ſuperaſſet.

5° Mulier 46 annos nata, temperamento ſanguineo-phlegmatico & habitu corporis macilento prædita, poſt ſuppreſſa menſtrua, acerbiſſimos abdominis dolores patiebatur. Trium annorum ſpatio in dies ità intumeſcebat abdomen, ut ambulatio ei ob difficultatem reſpirandi denegaretur; & ſumma oriretur imbecillitas: pedes & femora nullo tumore affecta, imò & contabida erant: nulla corpore moto ſentiebatur fluctuatio; verùm hepar durum, ſcirrhoſum percipiebatur, non ſecùs ac regio circa veſicam urinariam: interim paracenteſim urgebat ægra, quâ aſciticam non ità pridem curatam norat: reluctabantur Medici: inſtituitur tandem paracenteſis in latere ſiniſtro, molliſſimo, tenuiſſimoque: fluebat aqua pauca, viſcida, gelatinoſa, tenax, quæ ad veſperam ſponte ſubſiſtebat: profundiorem inciſionem idem ſequebatur effectus. Ex aperturâ identidem prodibant cuticulæ: exacto biduo cum impetu proſiliebant hydatides, partim diſruptæ, partim ſero limpido repletæ, majores, minores, quæ ſub quâlibet deligatione per tres dies exire pergebant. Secto cadavere, muſculi abdominales, peritonæum, uterus cum ſuis ligamentis, & veſica urinaria ſcirrhodea inventa ſunt; viſcera verò reliqua veſicis ſero repletis vel cooperta, vel referta: Plura vide loco citato.

10. *Phyſconia viſceralis* Bonet. Sepulchr. de gravid. falſ. Obſ 3; *Megaloſplachnos* Hippocratis; *Phyſconia megaloſplachna* Cl. Cuſſon, Marc. Donati Hiſt. Med. Mir. Lib VI cap. 2, Schenck. ex Garnero de Liene Lib. III obſ. 9, Salmuth Cent. I Obſ. 21, Boneti Med. Sept. Lib. VII p. 487, Bianchi hiſt. hepat. T. I. p. 130. C.

Mulier novem menſes utero geſtare putabatur; inſtante partûs tempore obiit præ dolore; totum corpus internum, epiploum, meſeræum, hepar, lien, pulmones, cor quoque & peritonæum erant obſita verſiculis aquâ limpidâ plenis, cuique veſiculæ triplex erat tunica. *Ballonius Parad. 186.* In aliâ hepar & ſplenem immenſæ molis invenere.

Hanc ſpeciem ſiſtit viſceris unius aut multiplicis, inculpabili undequaque ſubſtantiâ contexti magnitudo abdomen elevans atque diſtendens: perſtat illæſa viſceris functio: una peccat moles, palpo judice: quod non ita tamen intelligi volumus quaſi functionum aliarum à viſcere juſto majori non penden-

tium

tium nusquam adesset læsio ; in hac specie non semel observantur dyspnœa, ponderis sensus, molestia sub vario corporis motu & similia : Cæterum vita vel sana est, vel à sanitate parum omnino abludit. Megalosplachniæ plurima apud Auctores prostant exempla. Hepar mole maximâ præditum, naturalis tamen habitudinis, in subjectis plurimis per varia morborum genera denatis invenit *Bianchi*. Fœminæ optimâ sanitate fruentis, & hepar vastæ molis in corpore alentis historiam *Salmuthus* commemorat. In puellâ similem hepatis magnitudinem dyspnœa nullâ stipatam, quamvis alia adessent symptomata dolorifica quæ in hepatis molem abnormem refundenda certè non veniebant, vidit *Carolus Offredus*. Non semel tamen difficultatem spirandi comitem habet Megalosplachnia hepatica. Exempla de hoc genere apud præfatum *Offredum*, *Dominicum de Marchettis*, aliosque legere datur. Quod dè hepate modò diximus in liene etiam locum invenit, qui ob malam conformationem vel hypertrophiam suâ mole, sanâ licet, nonnumquam spectabilis est, abdomenque distendit. Historias Megalosplachniæ splenicæ referunt *Schenckius*, *Marcellus Donatus*, *Vesalius*, *Helvigius*, & sexcenti alii. Hujus cum hepaticâ combinatæ casum, ut alios sileamus, describit in *observationibus Anatomico-Medicis Schraderus*, qui inciso quodam cadavere hepar & lienem insignis magnitudinis invenit, parenchymate interim utriusque visceris integro ac bene colorato...... Cæterum ex hac specie exulare jubemus obesorum megalosplachniam adipis copiæ abdominalia viscera obsidenti tribuendam, quæ nimirum Polysarciæ symptoma est vulgatissimum : Speciei hujuscemodi varietatem tunc tantùm creat pinguedo, cùm interiores abdominis partes ita obruit, ut ventris protuberantia, cum reliqui corporis marcore aut saltem impinguationis defectu conjungatur.

11. *Physconia externa lupialis*, Cl. Cusson, Walter Graham Transf. Philos. Compend. Vol. IX cap. 4 p. 187. C.

Puella 30 annos nata, prosperâ satis valetudine gaudens, nisi quod interdum de menstruorum suppressione quereretur, dum pondus abdomini applicatum elevabat, nisum edidit validum, quem insequebatur dolor vividus in sinistro latere : exactis duabus tribusve hebdomadis, in eodem latere observandus veniebat exiguus tumor rotundus ; & paulò post assurgebat abdomen universum, magis tamen in sinistrâ quàm in dextra parte. Querimonias habebat sæpius ægra de crebris ac vehementibus in intestinis doloribus, qui interdum ita ingravescebant, ut solo opii liberaliter assumpti usu quies ac somnus obreperent : cæterum parcè admodùm fluebant urinæ, & tanta alvum tenebat segnities ut raró admodum, nisi catharticæ potionis aut clysteris beneficio, ea descenderet : à catharticis malè semper, ab emollientibus verò enematibus optimè habuit ægra : adeò non tumebant pedes, tibiæ, femora, ut potiùs artus inferiores, non secus ac reliquas partes marcor obsideret. Tumor abdominis erat insignis, præprimis circa umbilicum, inæqualis, major scilicet latere sinistro quàm in dextro, ita durus ut pressioni prorsus obsisteret. Regionem epigastrii sinistram tenebat peculiaris protuberantia, molliuscula, quæ digito prementi sese inflecti patiebatur. Tres ferè annos

annos morbus emensus est. Culter Anatomicus exhibuit membranam adiposam tenuissimam, musculos abdominales gracilissimos, peritonæum, præcipuam morbi sedem, adeò portentosè incrassatum; ut circa & infrà umbilicum pollicum quinque latitudinem superaret, suprà ipsum crassitie donatum paulò minori: in eo observanda veniebat numerosissima lupiarum substantiâ albâ & spongiosâ distinctarum cohors; quarum aliæ rotundæ, oblongæ aliæ: maximæ in latere sinistro reperiundæ ovum anserinum æquabant, aliæ columbinum, his minores erant nonnullæ; colore ac consistentia variabat materies in his contenta, quæ nunc tenuis, albida, nunc viscosa, gelatinosa, pellucida, albumini ovorum similis, nunc tandem spissa, alba, puri analoga: ut contentorum ita & cystidum varia erat conditio; membranæ his tenues, illis crassiores, plurimis cartilagineæ. Debebatur peculiaris epigastrii sinistri protuberantia cystidi aquosæ, splenis ac renis regionem occupanti, intra peritonæum eo in loco tres ferè lineas crassum efformatæ. Abdomine exulabat pus, nec-non aqua. Maximum erat hepar, sanguineque farctum. Intestina in latus dextrum adegerat lateris sinistri protuberantia cystica, &c.

12. *Physconia externa scirrhodea* Cl. Cusson, Ger. Blas. Obs. Med. VI. C.

Mulier 35 annorum, tabe confecta, & à molâ, uti credebatur, extincta per triennium ventris intumescentiâ sensim auctâ laboraverat; durum valde abdomen; sic ut constitutionem lapideam referret, ubi manu attingebatur. Culter Anatomicus nec pinguedinis, nec membranarum, imò ne musculorum quidem abdominalium vestigia exhibuit: omnia hic in substantiam commutata reperiebantur alienam, ulnâ dimidiâ in regione umbilici crassam, omninò cartilagineam, circa corporis exteriora, versus interiora verò magis carcinomatodeam. Ortum duxerat malum ex tuberculo duplici ad spinam & os pectoris sinistro in latere sito, cystidi propriæ incluso, cui protuberantiæ reliqua pars adnata quasi incumbebat.

13. *Physconia externa hydatidosa* Cl. Cusson, Bonet. Sepulchr. de Gravid. falsa Obs. 3 §. 2. 3. 4. 11 &c, Acholtzii apud Schenckium lib. III. de Hydrope Obs. 4, & apud Scholtzium Cons. 339, Solenandri Cons. 15. Sect. V, Riverii Obs. communicat. ultim. C.

Inventus est in mesenterio puellæ tumor viginti libras ponderans, intùs refertus vesiculis. In feminâ alterâ quæ gravida habebatur, abdomen erat plenum vesiculis crebris, aquâ limpidâ refertis. Vide *Ballonium parad. 186.* Vide de hac re *Philosoph. Transact. ann. 1722 n°. 370.* ubi incisione in vivo octo millia globulorum, seu hydatidum educta sunt ex abdomine.

Mulier plebeïa, annos circiter 40 nata, humiliorem domûs partem inhabitans, æstate & autumno ventre tumere cœpit absque molestiâ, ut gravidam se crederet; hyeme accedente, eam invaserunt dolores gravativi, tensivi, lancinativi, noctu vehementiùs affligentes, increscente simul ventre, absque reliqui corporis inflatione ullâ, imò potiùs emaciatione. Graviditatis spe in metum hydropis mutatâ, perquisivit & admisit undequâque remedia, sed frustra: quin dolores, una cum ventre subinde magis aucti fuerunt, ut noctu neque in lecto, neque extrà quiescere potuerit, sed in summo gelu

extrà domum obambularit ejulabunda, donec tandem dolorum magnitudine examinata conceſſit. Sectione abdominis factâ, flatus nullus compertus eſt, aqua verò pauca; anguſto ſpatio arctabantur inteſtina & reliqua viſcera. Abdominis parietes à cute ad peritonæum quaſi albâ pinguedine dumtaxat contexti videbantur, nullâ muſculorum carneâ ſubſtantiâ interpoſitâ, ſed veſiculis crebris, majoribus ac minoribus, aquâ limpidâ refertis, atque invicem cohærentibus: elatior magiſque tenſa erat regio umbilicalis. Dùm, adactâ profundè novaculâ, circa umbilicum abdominis integumenta inciderentur, aqua obſcura, quaſi reſeratâ propriâ cavitate, largiſſimè profluxit; totaque citiſſimè evacuata fuit: in ſocietatem ergo morbi noſtri tandem venerat cyſtis aquoſa, ruptis in focum communem hydatidibus natales debens. Phyſconiæ hydatidoſæ caſum narrant Solenander, ſimplicem, Riverius cum apoſtemate combinatum, ægro emergente.

14. *Phyſconia ab adipe ſubcutaneo*, Cl. Cuſſon; (*a*) *ſimplex* Cl. Lieutaud Comp. Med. J. Mich. Fehr apud Bonet. Med. Sept. T. I p. 636; (*b*) *ſyphilitica* obſervante Celeb. Fizes. C.

1° In muliere obſervabat *Cl. Lieutaud* tumorem abdominis duritie ſcirrhodæâ præditum, lentè increſcentem, admodum dolentem, febre lentâ ſtipatum, tandem portentoſum, à coacervatione, ac congeſtione adipis ſubcutanei enatum. Abdominis integumenta, etſi craſſiſſima, partis hujuſce ambitum excedebant, ac duplicaturam paſſa femoribus incumbebant: Partes corporis reliquæ interim gradariè contabeſcebant: mulier fato fungebatur macie confectâ. Cadaver apertum exhibebat cellularem textum abdominis adipe ita diſtentum, ut in nonnullis locis ad ſex pollices aſcenderet ipſius craſſities; viſcera verò abdominalia obſtructionibus ſcirrhoſis, ſuppurationibus, ac corruptelâ tentata. *Hypogaſtrocele*, *Cl. Lieutaud* audit rara hæc Phyſconiæ ſpecies; quam remediis omnibus adhibitis immorigeram expertus eſt.

Varietatis ejuſdem exemplum cum copioſâ pinguedine nonnulla etiam abdominis viſcera obſidente combinatum ex *Fehrio* refert *Bonetus loc. cit.* Varios cruciatum labores exantlaverat patiens, cui in inſignem magnitudinem elevabatur abdomen, primo aſpectu hydropem mentiens, niſi hanc opinionem delere juſſiſſet durities ejus inſolita: cæterùm exſucca erant membra omnia. Sectâ abdominis cute pinguedo ſub ea occurrebat quatuor in umbilicali regione digitorum latitudinem æquans; copioſo adipe obvolvebatur lien ac renes: inteſtina omnia particulis pinguibus hinc inde conſperſa videbantur, &c.

2° In viro ſyphilide confirmatâ laboranti obſervabat alteram hujuſce ſpeciei varietatem *Celeb. Fizes.* Abdomen viru venereo tactum mirè turgebat, infarctis, diſtentis, induratis per adipem ſubcutaneum coacervatum telæ celluloſæ loculis. Celebratâ poſt debitas præparationes, ut Monſpelii moris eſt, hydrargyroſi, & inuncto, præ reliquis partibus illini ſolitis, ad ſeptimam uſque vicem abdomine, evanuit protuberantia; & in gratiam cum ſanitate æger prorſùs reſtitutus eſt.

15.

15. *Physconia ab excrescentia. C.*

Ea est abdominis partialis durities, aut intumescentia quæ pendet ab excrescentiâ obstructionem mentiente.

Excrescentiam *ad pylorum* memorant *Vesalius*, *Benivenius*, *Fernelius*; *ad intestina* reni ovillo similem ano rejectam *Chr. Wincler. Collect. Acad. Tom.* 3. *pag.* 274.

X. GRAVIDITAS, Græcis *Cuesis ; Grossesse.* Ægræ *Gravidæ*, *utero gerentes.*

Verus est morbus, isque apud mulieres pœnalis, (docet Genesis) cujus signum præcipuum est abdominis intumescentia in axi hypogastrii prominens, sensim ascendens, partuque terminanda.

Differt ab hydrometrâ, 1° quia ultra quartum mensem in graviditate verâ datur motus fœtûs in utero contenti, vel sensus molæ per graviditatem huc illuc inclinantis; 2° quia datur resistentia tanquam à partibus solidis in utero contentis; in hydrometrâ verò nec motus tùm totalis, tùm partialis, nec firmitas adest, sed potiùs fluctuatio tanquam à fluidis in utero congestis.

Principium graviditatis cujusvis est coitus fœminæ cum mare, unde quæ viro non utuntur hydrometræ quidem, minimè verò gravidæ esse possunt; verùm dantur plures fallaciæ ex parte earum quæ innuptæ graviditatem celare, aut quæ nuptæ eam simulare cupiunt, præter errores involuntarios.

Causa graviditatis est evolutio fœtûs, vel placentæ in utero, aut tuba alterutrâ, præmissâ fœcundatione; si fœtus exolvatur, graviditas vera est tùm uterina, tùm tubalis; si verò suffocetur ab evolutione placentæ, datur molaris, non potest autem distendi uterus priùs in pelvi contentus, & crescere ad hoc ut contineat fœtum novimestrem cum liquore amnii & placentâ, quæ omnia duodecim circiter libras adæquant, quin sensim sursum ultra umbilicalem regionem tumor in abdominis axi prominens ascendat, quin ligamenta distendantur, distensusque uterus vicinas partes premat; unde dyspnœa, constipatio, difficilis incessus, gravitas, seu lassitudo totius corporis; præterea suppressâ majori sanguinis menstrui copiâ, quàm quæ primis saltem mensibus ad nutricatum exigui fœtûs impendi potest, superfluo sanguine onerantur viscera acutiori sensu prædita, potissimùm stomachus; unde nausea, malacia, aliaque gravidarum incommoda, initio graviditatis magis conspicua.

1. *Graviditas vera* Mauriceau lib. 1 cap. 6.

Ea est quæ à fœtu in utero evoluto producitur, quæ cum molari eadem per tres, vel quatuor primos menses habet symptomata, nec distingui potest à tubali, nisi quod tumor in axi hypogastrii constanter observatur; in tubali verò constanter ad alterutrum latus. Cognoscitur 1° ex eo quod post coitum catamenia solito tempore priùs erumpentia jam deficiant, nisi valdè plethorica sit mulier; 2° quod phænomena eadem ex parte appetituum superveniant, quæ in prægressis gravitatibus, eaque diversa in diversis mulieribus; alia enim vinum, alia tabacum, alia panem, haleces, &c. quibus delectabatur jam fastidit, aut quæ oderat jam sectatur. 3° Intumescit

hypogaſtrium, colore tamen faciei florido permanente, unde à chloroſi, & aſcite incipiente cum opilatione diſcrepat. 4° Inter quartum & quintum menſem diſtinctè percipit motum partialem fœtûs qui initio velut exiguus mus titillabat, deinde alterutram corporis partem huc, vel illuc pro lubitu movet, calcitrat, extenditur, mox in alterum latus ſe provolvit; qui motus vegetiores quovis menſe evadunt, & ſæpe matri dolorem creant, quique palpo exploranti videntur fieri à capite fœtûs, vel à clunibus, vel à pedibus, hanc modò, vel illam uteri regionem prementibus, qui certè motus partiales in molâ deficiunt. 5° Ultra quartum menſem mammæ turgeſcunt lacte quidem ſeroſo, ſed tamen albeſcente, & multò copioſiori quàm in fœminis dudum vacuis, viduiſve. 6° Si digito in vaginam immiſſo tangatur orificium uteri, dùm alterâ manu jejunæ mulieris exploratur hypogaſtrium, & in partes oppoſitas alternis vicibus premitur, ut docet *Puzos*, graviditas inter ſecundum & tertium menſem detegi poterit; quippe eo tempore fundus uteri gravidi duobus, tribuſve tranſverſis digitis oſſa pubis ſupereminet, & preſſio hujus fundi transfertur ad digitum uteri orificio admotum; illa tamen exploratio in mulieribus ventricoſis non niſi inter tertium & quartum menſem profutura eſt; addit his ſignis *Mauriceau* orificii uteri clauſuram, cervicis ejus brevitatem & craſſitiem majorem, ejus etiam verſus poſteriora inclinationem, de quorum ſignorum veritate meritò dubitabat *clar. Puzos.*

Cura exigit ut initio & in fine graviditatis metuentes aborſum caveant à lapſu, ictu, pathematis, ſaltibus, ſimilibuſque nimiis commotionibus; quoad victum inſalubris modò jucundior & expetitus cibus minus nocet gravidis quàm non gravidis; plures gravidæ indigent phlebotomiâ bis terve in decurſu graviditatis repetitâ, & per illam à plurimis incommodis liberantur; phlebotomia verò è brachio tantùm, non è pede inſtituenda eſt juxta uſum; caveant ab arctioribus crocotis, thoracibuſque abdomen comprimentibus, nec non ab occaſionibus pathematum quibus magis percelluntur quàm non gravidæ; ultimo menſe butyro vias fœtûs inungant.

Quomodo verò liberentur per partum, vide in dyſtociâ.

2. *Graviditas molaris*, Mauriceau lib. I cap. 9 pag. 104. & lib. II cap. 31. Synopſis Ephemerid. Germaniæ. L.

Signa molæ vide in *Dyſtociâ à mola.*

Concreta carnoſa in utero ſunt vel falſa germina, vel ova immatura, vel molæ, vel fungi. *Falſa germina* ſunt placenta incraſſata, undique clauſa, in pyriformem molem effīcta, intra quam vel aqua tantùm latet, vel nullus continetur embryo vivus, ſed tantùm embryonis rudimentum exiguum & informe. *Ovum* vel germen verum eſt folliculus filamentoſus, pellucidus, albumine pellucido plenus, in quo latet embryo menſis ætatem nondum adeptus, vermiculo ſimilis. *Mola* demùm eſt moles carnoſa vel hydatidoſa ex ſolius placentæ incremento per multos menſes facto prodiens embryone deſtituta.

Quoniam intra menſis ſpatium tantùm creſcit falſum germen, nullo ſigno illud, dum latet in utero, dignoſci poteſt. Abortus verò ejus, qui effluxio propriè

propriè dicitur, illud in conſpectum prodit; verùm mola idem evadit cùm diutius, imò ultra novem menſes, in utero reſtitat, & fœtûs inſtar excreſcit; adeoque graviditatem veram mentitur uſquequò, cùm ad quartum menſem & ſemiſſem deventum eſt & ultra, nullus motus partialis in utero perſentitur, ſed tantùm motus totius in partem decliviorem pro diverſâ matris poſiturâ diverſus.

Adſunt ſcilicet initio graviditatis molaris anorexia, malacia, vomitus, ſuppreſſio catameniorum, aſthenia, ut in verâ graviditate, ſed illa non ita diu durant; identidem menorrhagia ſeroſa exigua & irregularis accedit, lumbago obſcura ſupervenit, quin ulli principio procatarctico nec menorrhagia, nec lumbago tribui poſſint. Exploratio etiam docet uterum non ita eminere intra abdomen, ac in verâ graviditate ſub eodem termino eminere ſolet ſupra pubem; ſi intra ſecundum, tertiumque graviditatis menſem ſubitò ſuperveniat gravis menorrhagia, cum lumbagine parturitionis prodromo, grumorum effluxu, & gravitate podicis, ſignum eſt certius falſi germinis, maximè ſi exploratum uteri orificium poſſit digitum admittere, & digito percipiatur in utero corpus molle quoddam extrorſum tendens, ferè certum eſt inſtare falſi germinis excluſionem. Vidi nuper poſt aliquot dies à menorrhagiâ gravi dolores partûs ſuccedere, ſedato aut ceſſante ferè ſanguinis effluxu & abortum feliciter terminari; quo facto vires ſenſim recuperabantur; quibus cautelis, debeat in hiſce caſibus ſollicitari partus, docet *Puzos de falſo germine, cap. 19.*

Molam viginti libras pendentem, aſſumpto ſpiritu ſalis ammoniaci ſalito Zwelferi, & cathartico expulit *Khonius Collect. Acad. Tom. 3. pag. 368.* Huic ſcopo frequentes clyſteres proſunt, ſi mola ſit extra uterum, ut ea quam refert *Chriſt. Fromman. ibid. pag. 50.* & ad phyſconiam pertinet, qualis in virginibus etiam reperitur.

Molas quinque imò ſeptemdecim annorum obſervarunt *Academiæ Germanicæ Socii.* Vide *Synopſim Ephemerid.* Molæ hydatidoſæ, veſicariæ, ſeu veſicales, ſebaceæ ſex pingues, ſanguineæ & carneæ obſervantur. Omnes verò vaſis, vel lymphaticis, vel ſanguineis placentæ infarctis, dilatatis fabrefactæ ſunt.

3. *Graviditas perennis*, Collect. Acad. Tom. 3. pag. 697. L.

Uxor militis gravida termino conſueto advocavit obſtetricem, ſed parere non potuit; decimo graviditatis menſe fœtus erat jam mortuus, cùm lochia ubertim fluxere, & lac per duos menſes è mammis promanavit; ſupervenit dein ſcabies maligna; tunc moles abdominis decrevit; interea fœtûs ſceletum in utero percipiebatur, carnes abſumptæ judicabantur. Hæc judicabat poſt ſex graviditatis annos *Georg. Hannæus Med. Danus.*

Monſpelii verò uxor Senatoris per multos annos ſterilis, paulò ante mariti obitum concepit, nono menſe conamina partûs experta eſt, & à peritiſſimis in arte obſtetriciâ viris explorata fuit, quorum teſtimonio minimè æquivoco, conſtabat eam fœtum geſtare novimeſtrem, cujus caput intermediâ tantùm membranâ craſſiori manibus ſuis tetigiſſe, ſe fidedi-

gni Chirurgi asseruerunt; demum à mense in mensem frustrà exspectabatur partus, quievere omnia fœtus conamina, ipse fœtus obiit, & tumor durus in regione hypogastrii sphæricus per aliquot annos perstitit, ea demum mulier Lugduni obiit post effluxum materiei putris ex utero; in hujus cadavere repertum sceletum fœtûs ruptum in tubâ fallopianâ dilatatâ latitans.

Steigerthal in Philosoph. Transact. n°. 367 *anno* 1721. per quadraginta sex annos gessit in utero fœtum, seu potiùs molam, cujus iconem vide loco citato.

Rob. Houstoum in Philosoph. Transact. retulit graviditatem extrauterinam in quâ fœtus per quinque annos in abdomine latuit.

Ossa fœtuum ano excretorum observavit *Bern. Shlever.* Fœtum per anum expulsum memorat *D. Nourse.* Vidit Monspelii *Castellanus filius Med. Professor.* Graviditas novem annorum extra uterum contento fœtu, *Philosoph. Transact. volum. 9. pag.* 191. *Bromfeild.*

4. *Graviditas vesicularis.* Transact. Philosoph. 1728 n°. 405. *Mola vesicularis* Synopsis Ephem. German. Journ. de Med. Juill. 1758. Nov. 1761. pag. 438.

Ea est in quâ loco fœtûs massa hydatidum generatur; omnium molarum vel falsorum germinum frequentissima est nullis signis ante abortum dignoscenda. Vide *Hydrometram hydaticam.*

Littre observavit hanc graviditatem; massa exclusa post decimum mensem novem libras pendebat, & similis erat racemis grossulariæ: acini albi, pellucidi, lineam in diametro obtinebant & racemus ramosus erat.

5. *Graviditas à falsâ molâ.* L.

Est ea quæ loco fœtûs gestat tantùm placentam, vel à prægresso partu residuam, vel concrementum lymphaticum, polyposum à cruore effuso effictum, quæ substantiæ molis quidem solent annumerari, attamen ita ab illis differunt, ut sine coitu in utero viduæ, virginisve generari possint; cùm è contra veræ molæ prægressum coitum supponant, quandoquidem illæ nihil aliud sunt quàm germinis involucra ex ovis immaturis aut subventaneis ex ovario in uterum delapsis, & sufficienter accreta; de cætero obscurissima est earum diagnosis. De his legi meretur Dissertatio de generatione molarum Auctore Illustriss. Comite Buchnero, Acad. Natur. Curiosor. Præside dignissimo.

6. *Graviditas tubalis* Astrucii de morb. mulier. Tom. 4. pag. 44. C.

Est ea quæ fit à fœtu intra tubam Fallopianam crescente, cujus exempla numerosa prostant. *Vide Littre Mem. de l'Acad. R. des Sc.* 1702; *Cyprianum, Dissert. de fœtu ex tubâ exciso 1700; Halleri in Boerhave Tom. V. pag. 329; Santorinum Observ. anat. cap. 11; Bonetum in Sepulchreto, libr. 3. tom. 2.*

Ex tubâ denique ruptâ fœtum in abdominis cavum delabi non novum est: hinc verò mors fœtûs & matris. *Vide* superiùs relatam historiam similis graviditatis perennis.

7. *Gra-*

7. *Graviditas ovarii* Abrah. Vater. Diſſertat. de graviditate apparente ex tumore ovarii dextri enormi orta per tres annos cum dimidio durante, Wittembergæ, 1722. C.

8. *Graviditas ſarcoma. Sarcoma uteri* Aſtruc. lib. 2. cap. 6 artic. 2. C.

Eſt excreſcentia adipoſa uteri cavitati adnata, quæ, cùm notabiliter excrevit, graviditatem ſæpè mentitur, id eſt, mulieres viro utentes ſenſim intumeſcere hypogaſtrium percipientes, ſine ullo gravi incommodo facilè ſe gravidas eſſe exiſtimant, & ſi quondam hoc ſarcoma in lucem edant, videtur corpus uteri modulo accommodatum, adipoſum, ſolidum; unde à molâ, germine, aliiſque corporibus differt; initio, dum totum uterum non replet, catamenia liberè fluunt, dein verò ſupprimuntur, imò phlegmatia gravidis familiaris ſupervenit; ſunt tamen quibus hoc ſarcoma leucorrhœam accerſit. Vide curam apud *Ill. Aſtrucium.*

ORDO TERTIUS.

HYDROPES PARTIALES.

SUnt tumores majores, ſed non univerſales, à fluido intra cavum capitis, abdominis, uteri, vel veſicæ contento, unde differunt ab intumeſcentiis textum cellularem earumdem partium flatu vel fluido quovis diſtendentibus aut partes ſolidas infarcientibus.

Differunt à cyſtidibus primæ claſſis ratione gravitatis ſymptomatum, huc itaque referre non juvat hydroceles, bronchoceles, hydromphalos, oſcheoceles, anevryſmata, varices, lupias, hydarthros, &c; nec hydrothoracem, hydrocardiam, eclampſias, apoplexias, &c, quæ à fluido in cavo thoracis, cerebrive effuſo, ſed nullo tumore conſpicuo, dependent.

Cauſa tumorum eſt preſſio lateralis fluidi congeſti in cavitatibus quarum clauſtra diſtenduntur. Principia frequentiſſima ſunt effluxus lymphæ per vaſa lymphatica in ſuis nativis emiſſariis obſtructa, ſi de aſcite agatur; flatuum geneſis aut expanſio, ſi de tympanite, & ſic de cæteris.

XI. HYDROCEPHALUS, *Hydrocéphale.*

Eſt tumor capitis, facie ſæpiùs excepta, mollis aut elaſticus à fluidi intra ipſum congeſtione.

Intumeſcit caput cum facie, & quandoque reſiduo corpore, in variola confluente. Vide *Ptyaliſmum varioloſum*: ſed hic affectus ad anaſarcam tertiam attinet. Intumeſcit etiam manè facies œdematosè in cæteris anaſarcæ ſpeciebus, nec non emphyſematosè tumet quandoque in pneumatoſi;

matosi ; quem affectum physocephali nomine quidam insigniverunt ; sed ab his discrepat hydrocephalus, quod in cavitate notabili fluida congesta supponat.

Morbus hic vel est congenitus, vel junioribus tantùm supervenit, cum nullo exemplo constat adultis accidisse ; pars tota capillata capitis sæpissimè intumescit ; raro accidit ut tumor vesicosus aquam ex suturarum hiantium intercapedine mutuans, & capiti superimpositus morbum hunc constituat. Vide *Mangeti Bibliothec. Med. pag.* 872 *de Hydrocephalo.*

1. *Hydrocephalus interior. Hydrocéphale des ventricules.* C.

Ea est species in quâ serum intra cranii thecam latitat, eamque ita distendit, ut suturæ hient.

Illius seri origo in sinubus ipsis cerebri, sæpius à glandulis plexûs reticularis vasorum, & vel tantùm ipsos sinus cerebri ita distendit, ut plures hujus libræ in ipsis contineantur, vel inter meninges ipsas & cerebrum, meninges & cranium cumulantur. Si caput minimè intumescat, nullus propriè dictus est hydrocephalus, licet hydrops sinuum cerebri hoc nomine abusivè significetur ; sed adest alterum genus morbi soporosi, spasmodici, vesani, &c.

Cognoscitur ea species ex hiatu suturarum qui digito prementi innotescit.

Ægri sunt sæpius somnolenti, stupidi, tardi, cœci ; non pauci spinâ bifidâ simul laborant, & sive congenitus sit morbus, sive primis vitæ annis supervenerit, ea species omninò insanabilis est ; qui simul laborant spinâ bifidâ, eâ sectâ citiùs moriuntur, incisis enim ope chirurgica tegumentis, mors acceleratur ; interea apud jumenta, ut boves, aquarum emissionem ope trepani factam vulgò institui apud Helvetos, docet *Wepferus.*

Sunt hydrocephalici quorum caput portentosè tumet, ita ut residuo corpori præponderet, & simul est ferè totum pellucidum & molle, quale hîc nondudum vidi ; illi ad annum unum aut alterum vitam prorogasse visi sunt, lac nutricis apprimè sugentes, de cætero somnolenti, vix sentientes, stupidi.

2. *Hydrocephalus exterior. Hydrocéphale des téguments.* C.

Est illa species in quâ omnia capitis integumenta turgida sunt, alba, mollia, œdematosa, non invicem hiantibus suturis ; textu verò celluloso aquis admodum distenso. Illa distensio fit successivè, eadem ætate quâ in priori specie, atque vel est simplex morbus, quod rarissimè accidit, & tunc functiones cerebri vigent ; vel simul adest vitium simile in cerebri sinubus, & tunc ægri surdi, cœci, vel stupidi, somnolentive sunt, imò utplurimum tumor conspicuus secundarius est, & ab hydrope sinuum cerebri dependet.

Cùm simplex est illa species curationem admittit quandoque ; & in hoc casu hydragoga cathartica diuretica tenellæ huic ætati accommodata usurpantur.

pantur. His frustra institutis ad vesicatoria, imò scarificationes, præmissis tonicis, resolventibusque deveniendum est.

XII. PHYSOCEPHALUS.

Est tumor totius capitis emphysematosus seu tensus, elasticus, sub digito crepitans.

Hujus verò unica datur species à pneumatosi distincta, eaque est à Græco *physao*, inflo, & *cephale*, caput.

Physocephalus artificialis. Artificiosus hydrocephalus Mangeti Bibliothec. Med. Pr.

Mendicus Parisiis visus anno 1593, ut pro monstro suum natum lactentem ostenderet, & inde quæstum sibi faceret, cuso foraminulo in ejus vertice intra cutem & musculos ope tubuli sensim quotidiè aërem insufflavit, & intra menses aliquot, repetitâ operatione, monstrosam in molem nati sui caput extendit, atque sic per Galliam de oppido in oppidum visendum exhibuit. Sceleratum hunc patrem Magistratus Parisiensis morte mulctavit. Pneumatocelem artificiosam à mendico in similem finem factam narrat *Paræus*.

XIII. HYDRORACHITIS, ab *udor* aqua, & *rachis* spina; *Spina bifida* Ruyschii; *Spinola* Linnæi Gen. Morb.; *Lupiæ species* 1_x Editionis.

Est morbus cujus præcipuum symptoma est tumor cysticus sero turgidus ex hiatu vertebrarum lumbarium in recens natis protuberans cum anæsthesia.

Propter hiatum vertebrarum lumbarium dicitur *spina bifida* ab Arabibus; hic autem est velut hernia hydrocelica periostei medullam cingentis, quæ dilatatio fit à pondere columnæ fluidi serosi, quod ex quarto cerebri ventriculo trans medullam spinalem ad usque caudam equinam Anatomicis dictam pertingit: ibi verò robustius factum illud periosteum resistit ulteriori suæ dilatationi, unde fit ut citra hunc obicem ille vectis aqueus vertebras divellat & trans hunc hiatum tumor extrorsum effundatur: ea ratione morbus dictus est ab *Illustr. Morgagni* hydrorachitis, quasi hydrops spinæ medullaris.

Tam gravis est ille morbus ut recens natos serius ociusve è medio tollat ut plurimùm hoc affecti anæsthesiâ laborant, quasi somnolenti, nil ferè sentiunt, nec moventur, nisi à nutrice percussi ad lac sugendum sollicitentur. Quoties verò ignari Chirurgi hunc tumorem aperiunt, toties infantes illico pereunt. Quinquies vel sexies Monspelii hunc morbum vidimus; tumor autem erat mollis, castaneæ magnitudine ac figurâ, ut plurimum subfuscus, indolens, pressione recedens; atque canalem qui ex hoc ad cerebrum pertingit non solùm flatu demonstrabat *Clariss. Doct. Tendon*, verùm erecto corpore aqua ex cerebro ad hunc saccum evidenter delabebatur.

XIV. ASCITES, ab *askos* uter; *Pachù* 4um Hippocratis p. *559*. *Askites* Tralliani Lib. I; *Hydrops abdominis*; *Ascite*; *Hydropisie ascite*; Ægri *Hydropiques*, *Ascitiques*.

Character. Gravis & fluctuosa abdominis intumescentia.

Si manu latus abdominis prematur, & alterâ latus oppositum percutiatur; tunc persentitur repercussio seu antitypia quam vulgò *fluctuationem* nuncupamus; hoc signo ascites distinguitur à physconiâ. Gravitatis sensu de quo ægri conqueruntur, & defectu elasticitatis ac soni ex percussione editi, distinguitur à tympanite. Abdominis totius sphæroideo tumore, non solius hypogastrii prominentiâ circumscriptâ, qualis est in graviditate, saltem initio morbi, distinguitur ab hydrometrâ, physometrâ & graviditate: ast hoc signum fallit in ascite intercute, aliisque non abdominalibus.

Serosos voco eos qui ab humore lymphatico fiunt: *Non serosos* qui à cruore, pure, chylo, urinâ, &c. *Abdominales* voco eos quorum humor fluitat in cavo eodem, ac viscera abdominis; *non abdominales* verò, si humor coerceatur in alio quocumque cavo & intra cutem, musculos, laminas peritonæi, ovarium, uterum, &c, portentosè dilatatum, hinc quatuor ascitum differentiæ, quarum signa ante cadaveris exenterationem vix ulla sunt, & Medicis restant indaganda.

1°. *Serosi abdominales.*

Horum sunt permultæ varietates, de quibus in genere agemus titulo ascitis vulgatioris, dein eas sigillatim examinabimus.

1. *Ascites vulgatior.* C.

Ascitis character est gravis & fluctuosa abdominis intumescentia, utplurimùm cum polydipsia, urinâ paucâ lixiviali.

Incipit ab urinæ paucitate, colore intensiùs flavo, rubescente, lateritio, pedum tumore molli, pallido, qui vespere crescit, mane diffunditur in faciem, palpebras potissimùm, manumque alterutram, in quam æger nocte recubuit; sitis assidua accedit, abdomen tenditur, tumore non solius hypogastrii, ut in graviditate, sed totius abdominis uniformi; ægro resupino, si alterâ manu ut sinistrâ prematur latus abdominis, dum dextrâ latus alterum ex adverso percutitur, fluctus seu impetus aquarum persentitur, clarior vel obscurior, prout aquæ liberiùs vel difficiliùs volvuntur in abdomine; obstructis alicubi in abdomine, ut in hepate, liene, ovario, vasis lymphaticis exterioribus, lympha à retro urgente cruore pellitur, unde vasa sua distendit, vel rumpit, vel vicina patula diducit, unde stillatim in cavum abdominis effluit, lympha inquam non serum perspirabile; fluidum enim paracentesi extractum ad ignem concrescit, ut albumen ovi; sensim itaque repletur abdomen hoc fluido quod premit quoquo

versus

versus æqualiter sub eâdem altitudine, si solâ gravitate premat; unde stante ascitico hypogastrium magis tenditur epigastrio.

Verùm si turgidum sit abdomen collecto fluido, & ejus tegumenta semel distensa fuerint, tunc pressio aquarum respondet tensioni claustrorum abdominis & quoquoversus eâ ratione æqualis est, unde diaphragma sursum in fornicem attollitur; hinc respiratio difficilis, maximè jacente ægro, hinc conatus ad respirandum, conatus ad molem corporis auctam movendam, quæ major est viribus assuetis, unde lassitudo; lymphâ depauperatus cruor non resarcit jacturas partium, hinc macies in dies crescens, potentia motrix cordis decrescit, hinc pulsus minuitur, & pari passu frequens evadit; cruor non satis elaboratur, unde lympha cruda prædominatur, quæ gravitati potiùs quàm viribus cordis trusivis obsequitur, unde juxta textum cellulosum cutis deorsùm semper ad partes infimas & declives delabitur, hinc pedum, crurumque œdema vespertinum, lumborum, palpebrarum, manuum œdema matutinum; ast progrediente morbo æger vix potest horizontaliter jacere, ob respirandi difficultatem, unde erecto trunco jacet; sero superfluo imbibitæ partes laxantur, hinc & cerebrum, unde somnus gravis, fortè & securitas animi circa eventum morbi, hinc nullus metus, summa confidentia de recuperanda sanitate; pressis pulmonibus & laxatis supervenit tussis sicca, quæ sputum cruentum paucum dein excitat; effusa lympha in scroto & præputio has partes laxas portentosè diducit; alvus sicca est, & difficillimè solvitur, languente intestinorum sero imbibitorum sensu & motu peristaltico; facies pallet, sordet, corpus supernè sceletum repræsentat, abdomen quandoque ulcerosum exstillat, unde æger sublevatur; quandoque exulceratis & fluentibus tibiis detumescit, hinc natura monstrante viam, Medici paracentesim necessariam esse intellexerunt.

Si sanguis mittatur ascitico, thrombus ruber est exiguus respectu seri circumflui; ergo serum prædominatur, quod laxitatem solidorum, fluidorumque cruditatem indicat. Si cadavera asciticorum secentur, viscera plurima nunc hæc nunc illa obstructa, indurata, vel etiam remollita, semi-putrida, callosa, retorrida, granulosa, suppurata, absumpta, adaucta reperiuntur, & sæpissime hepar, dein lien, mesenterium, pancreas, uterus, rariùs renes, epiploum, pulmones, cor. Si cutis pedum secetur, ea vix hiat quod atoniam summam significat. Herpetes, exulcerationes, sitis, humorum stagnantium acredinem simul indicant, unde gangræna vulneribus horum sæpè supervenit.

Ex dictis patet cur plurimi ascitici omninò insanabiles sunt, maximè inveterato morbo & solidis graviter vitiatis; inveterascente morbo omnia in pejus ruunt, fluidis scilicet stagnantibus, putrescentibus, congrumatis vasa laxantur, canales obturantur, vires vitales absumuntur, unde morbus initio sanabilis, dein curæ nulli cedit. Prognosim pejorem reddit ignorantia principiorum hujus morbi in dato ægro; desunt enim signa quibus diversa hæc viscerum & humorum vitia primaria cognoscantur, unde methodum curandi genericam tantùm sequimur, quæ causam sæpè non attingit; in praxi ad sequentes ascitis varietates attendendum est.

2. *Ascites ab opilatione. Hydrops ab obstructione viscerum.*

In recenti sunt 1° pedum œdema; 2° urina pauca rubra; 3° sitis in dies crescens; 4° abdominis intumescentia, gravis, fluctuosa.

In vetusto 1° febricula; 2° anorexia; 3° macies; 4° dyspnœa; 5° tussis sicca; 6° ante mortem hæmoptysis parcissima; 7° erisypelas abdominis ichorem fundens; 8° decubitus horizontalis suffocans.

Desiderantur in recente 1° obstructionum reseratio; 2° aquarum eductio per paracentesim; 3° urinæ copiosus proventus; 4° diarrhœa serosa; 5° abstinentia à potu.

Obstructiones reserant 1° succi expressi ex herbis amaris, ut cichorio, sysimbrio aquatico, apio, addito rheo & limaturâ ferri; 2° apozemata ex radicibus petroselini, asparagi, fœniculi, rusci, ononidis, herbis diureticis, millepedibus, rheo.

Urinas movent vinum Rhenanum, Mosellanum, *claretum* cum rheo, ferri limaturâ, absinthio, salibus neutris, bolus ex terebinthinâ, ipsius spiritus, levissima cantharidum infusio cum vino Campano facta, maximè acetum scilliticum; diarrhœam serosam procreant succus ireos, radicum ebuli, syrupus de rhamno, jalappa, aqua vitæ Germanica, remedium Medici Arabis, seu scammonium succo limonis correctum, gutta gummi, &c.

In inveterato ascite sola diuretica tolerari possunt; cathartica hydragoga vires nimis pessumdant. Extùs emplastra resolventia abdomini admota laudantur; suadentur etiam à *Tralliano* & ab *Hecqueto* incisiones cutis in malleolis ad aquas stillatim educendas. Hoc natura quandoque iter sibi cudit; imò in cute abdominis phlyctænæ ruptæ aquis viam præbent, ut vidi; verùm sive sponte, sive arte educantur aut non educantur aquæ, sphacelus ibi timendus; ex ulcere putri, verminoso tibiæ, vidimus aquas effluxisse, & ægrum convaluisse; sed in cachecticis annosis, obstructisque vix ulla salus speranda est. Vinum medicatum hic conveniens, fit infundendo sennæ fol. polypodiique radicum, ana, unc. II; rhei, jalappæ, ana, drachm. II; absinthii, manip. I; macis, cinnamomi, ana, semi-drachm. in vini albi libr. III. colaturæ unciæ quatuor manè sumantur.

Ex bulbis Colchici autumnalis in aceto maceratis & melle paratur oxymel Colchicum, quod ad drachmam sumptum urinas felicissimè movet in ascite, hydrothorace, aliisque morbis hujusce classis. Adhibetur etiam pulvis cantharidum intus, incipiendo à grani triente cum quadruplo camphoræ triturando intimè mixto, & augendo successive utriusque dosim, usquequò vel urinæ fluant uberiùs, vel gravis dysuria oborta finem huic medicamini imponat.

3. *Ascites ab hepate. Ab hepate obstructo, indurato, scirrhoso, tuberoso, calculoso, flavo, corrupto, pallido, enormi, &c.* Boneti Sepulchret. obs. 4. 5. 6. C.

Hepatis superficies numerosis scatet vasis lymphaticis ad cisternam lumbarem lympham devehentibus; obstructo hoc viscere, rupto alterutro lymphatico vase, lympha in abdomine affusa sensim colligitur; operæ pretium est itaque

itaque ut libertas circulationis in hoc viſcere reſtituatur ; fruſtra enim aquæ per paracenteſim & cathartica educerentur, cùm novus ab hepate proventus ſemper exſpectandus eſt, adeoque in hoc caſu ab initio remedia aurigi-nis aperientia, martialia, radices aperientes debent uſurpari formâ apozematum, juſculorum, opiatarum quæ diù debent uſurpari.

Si bilis aduſta, viſcida, retorrida, ob labores, æſtivos ſudores, calorem ſummum, hepar obſtruat, tunc juvant ſerum lactis, aquæ minerales Vallenſes, Bellilucanæ, cautè tamen, juſcula diluentia, quæ omnia inveterato aſciti nocerent, cauſam primordialem morbi tollunt, ut expertus ſum ; ſed non exſpectandum donec aquæ effuſæ ſint.

4. *Aſcites à liene.* C.

A liene tumido, adaucto, indurato, pallido, molliori, corrupto, lapidoſo, vel cartilagine obducto, craſſo, cruore turgido, apoſtematoſo, &c. *Boneti Sepulchret. obſ. 6. 7.*

Hæc vitia ſenſibilia ſunt ſæpius ſequelæ quàm principia aſcitis ; aſt deſignant ſæpius latere in hoc viſcere vitium primordiale, ſcilicet obſtructionem quæ anſam dedit cujuſdam lymphatici vaſis ruptioni, aut diapedeſi, vel anaſtomoſi, quod conjectamus præcipuè ex hujus regionis tumore, renitentiâ ; ex prægreſſis quartanis & tertianis febribus maturiùs ſuppreſſis, ſine ſufficienti aperientium uſu, deinceps revertentibus ; ex ægri colore fuſco, habitu macilento, animo melancholico ; hoc facit etiam hæmorrhoidis aſſuetæ ſuppreſſio, fontanellæ, ulceris, catameniorum, repreſſio.

Dum levis eſt vaſorum ſplenis, vel hepatis infarctus à ſanguine ſpiſſo, craſſo, vel lymphâ crudâ, feculentâ, curatur feliciter, aut prævertitur aſcites juſculis, ptiſanis, apozematis ex rheo, ferri limaturâ, cinnamomo, radicibus aſparagi, bruſci, ulmi, capparidis, enulæ, foliis abſinthii, chelidonii, armoraciæ, eupatorii, agrimoniæ, cerefolii, cichorii, ſyſimbrii aquatici.

5. *Aſcites ſcrophuloſus. A meſenterio ſtrumoſo.* C.

Hæc ſpecies infantibus craſſo cibo utentibus, ab impurâ venere ortis, non ſatis exercitatis, eſt familiaris ; creſcit à liberaliori ſanguinis miſſione in morbis acutis eos infeſtantibus, ſuppreſſâ diarrhœâ ſeroſâ intenditur, cum hydrothorace & anaſarcâ complicatur, & exigit levia attenuantia ſcrophulis adverſa, tenuiſſimum antimonii & martis pulverem, juſcula aperientia cum calendulæ, rutæ, xanthii, filipendulæ, bellidis, elatinæ, ſcrophulariæ, foliis aut radicibus incoctis ; huc opiatæ ex rheo, martis tincturâ, millepedibus, ammoniaco gummi.

6. *Aſcites ab ovariis* Mead Monita de hydrope, pag. 127. C.

In quamplurimis mulieribus aſciticis origo morbi eſt in ovariis obſtructis, hydatidoſis, quorum lymphatica rupta lympham fundunt, quod evenit præſertim illis quarum catamenia defecere, viduis, ſterilibuſque, aut iis quæ morbos tubæ, ovarii, uterive paſſæ ſunt.

Flatus ex utero per tubas in abdomen fertur facilè, ut expertus ſum in cadaveribus humanis ; mirum eſt quod hac viâ aquæ aſciticarum ex abdomine foras emitti nequeunt quodam artificio.

Illa ſpecies rariſſimè cedit remediis; ex *Mead* incipit à dolore & tumore inguinis alterutrius; mulieribus eſt familiaris; ſanatur quandoque longo uſu decocti ſummitatum geniſtæ viridium, & ſeminum ſinapis, cochleari uno bis in die vorato.

7. *Aſcites à ſanguifluxibus* Juncker. de aſcite; *Ab inanitione & colliquatione* Schenckii obſ. l. 5. *Idropiſia minaciante* Delpapa conſult. 37. tom. 1.

A repetitis phlebotomiis, catameniis, aut hæmorrhoidibus immodicis, ab hæmorrhagiis profuſis, non ſolùm ſuccedit cacheƈticus & œdematoſus totius corporis habitus, verùm etiam aſcites verus cum urinâ paucâ, lixiviali, ſiti intenſâ, aliiſque ſymptomatis, & magnâ debilitate.

Decreſcente ſcilicet vi truſivâ ſanguinis per arteriolas ob cordis debilitatem, quæ patet ex pulſu exili & frequenti, arteriæ majores & minores proprio elaterio complanantur, unde ſanguis illas difficiliùs permeans premit, & ſubit oſcula lymphaticorum in majori ratione quàm in ſanitate; lympha etiam illa debiliùs elaborata craſſior obſtruit vaſa ſua, hinc non mirum ſi alicunde effluat in cavum abdominis, ibique ut in textu celluloſo colligatur. In hoc autem caſu aliquoties expertus ſum, *Tralliani* ſuaſu, lacteam diætam eſſe præſtantiſſimum auxilium, quo non ſolùm ægri vires reparantur, hæmorrhagiæ prævertuntur, verùm etiam aſcites radicitùs ſanatur; an verò aſcites ille procedat à principio priùs aſſignato, an ab uberi adſtringentium & kinkinæ priùs adhibitorum uſu, non auſim decidere; illorum adſtringentium uſum neceſſarium reddit ſanguifluxus uber & pertinax cum febriculâ ſæpiùs quotidianâ eum concomitante. Quando hæmorrhagia eſt naſalis, uterina, vel alvina, ſimilem aſcitem longis diarrhœis ſeroſis, diureſi, vel diabeti etiam ſupervenire obſervavi; aſt in his caſibus magna adhibetur adſtringentium copia.

Curam aſcitis diureticis & lacticiniis perfectam vide apud *Williſium*, §. 3 *pag. 142.*

Hic morbus familiaris eſt mulieribus menorrhagiam vel à partu, vel à quavis origine copioſam paſſis: incipit à pallore pedum & tibiarum œdemate, inde aquâ turget abdomen, quæ pulſata fluctuat; ſitis, urina rubra pauca, aliaque ſymptomata accedunt; multi, ait *Hippocrates VI. Epidem.* ex hæmorrhagiis nimiis in hydropem incidunt.

Bis morbum vidi in quadragenariâ menorrhagiam maximam ter, vel quater in anno experiri ſolitâ cum nauſeâ, anorexiâ, ob uſum ſalſorum nimium; ille verò aſcites in eâ bis ſanatus fuit præmiſſâ levi catharſi per uſum lactis bis terve de die ad menſem continuati, & *Papa* in hoc morbo ſuadet 1° ut ſitis conſtanter toleretur; ſecus 2° pauco vini albi Avenionenſis, ejuſque chalybeati per infuſam ferri limaturam temperetur; 3° ut per diuretica lenia, minimè fortia, urinæ fluxus copioſus reſtituatur, in quem finem adhibeantur decocta ex radicibus aſparagi, apii; ſal tamariſci, quod idem eſt ac mirabile Glauberi, terebinthina, ſaſſafras; 4° à catharticis timet ne vires imminuantur, ſolum oleum amygdalarum & clyſmata concedit; 5° ad roborandum corpus juſcula ex columbis, gut-

tulas

tulas elixirii proprietatis in jusculo, usum theæ, infusum lapidis medicamentosi, &c. suadet.

8. *Ascites ab exanthematis; Ab scabie repulsâ* D. Deidier, Profess. Monspel. Obs. *Ab herpetibus, maculis, &c. repressis* Charleton; *A rubeolâ repressâ malè curatâ.* Vide *Anasarcam.* C.

Bis in Nosocomio Monspeliensi accidit à suppressâ scabie ascitem supervenisse, qui, frustra tentatis cæteris auxiliis, sanatus est assumptâ scabiosi tunicâ, unde repullulavit scabies, & ascites evanuit; vix unquam in ascite succedunt sudorifica, in hac specie tamen indicata videntur.

9. *Ascites arthriticus* Musgrave de arthritide, cap. VII. histor. 3. C.

Hanc speciem ascitis feliciter curatam videsis in Auctore.

10. *Ascites artificialis* Loweri Experim.

Est ille qui canibus inducitur ligatâ venâ quadam majori ut cavâ; tunc enim sanguine in venis congesto alteri retro sequenti opponitur resistentia, quâ fit ut fortiùs premat oscula omnium arteriolarum huc tendentium, ergo ut oscula lymphaticorum ex his oriundorum diducantur, & majorem sui liquidi copiam fundant; quod liquidum antea formâ tantùm halitûs in cava abdominis, pectorisque transsudabat, jam formâ sensibili colligitur.

11. *Ascites scorbuticus* Boerhaave Consult. 16; Charletoni, Willisii de scorbuto.

Post auriginem, melasicterum, à cacochymiâ biliosâ ortum, & scorbuti signa, ut maculas pedum luteas, punctatas, maculas crurum & dorsi lividas, latas, gingivarum fœtorem, cruentationem, superveniunt crurum & pedum œdemata, urinæ brunneæ, atro-flavæ, paucissimæ, lateritiæ, sitis urgens, macies artuum, abdominis tensio, tumor gravis, fluctuans, facies lurida; his comites se præbent hepatirrhœa scorbutica, tussis hydropum sicca, dein sanguinea mortis prænuncia, dyspnœa, &c.

Curatio Boerhaaviana. In his circumstantiis sumat æger omni bihorio per dies quinque pilulas, singulas gr. IV. sic paratas.

Recipe bulbi ari recentis & rhei ana, drach. i; assæ fœtidæ, croci, terebinthinæ, & balsami copaivæ, ana, gr. xv; saponis Veneti, unciam semisse; misce, fiant pilulæ; superbibat verò unc. i. de liquore sequente. Recipe aquæ stillatitiæ baccarum juniperi, cochleariæ, ana, uncias sex; salis polychresti, drach. ij; tartari vitriolati, drach. i; rob. baccarum juniperi, unc. iv, spiritus rectificati baccarum juniperi, unc. unam & semisse; tincturæ myrrhæ, unc. i; misce. Hæc per mensis decursum fiant; interim pannis calidis siccis mane & vespere totum abdomen fortiter confricetur; addatur exercitatio pedestris, vel equestris assidua pro viribus; victus ex lactucâ, spinachiâ, paucoque vino, aut cerevisiâ; hæc ineunte morbo suadentur, jam facto nulla spes superest. Hæc Boerhaave.

Franciscanus Religiosus, quem hoc ascite laborantem vidi, sumptis vulgaribus remediis, post sex circiter menses, cùm uteretur apozematis antiscorbuticis, interpositisque catharticis, contra meam & omnium exspectationem, superveniente urinæ profluvio, liberatus est ab ascite & scorbuto, & convaluit;

valuit ; illa itaque ſpecies aſcitis minùs multo periculoſa cenſenda eſt quàm cæteræ.

Ea ſpecies à ſanguinis diſſolutione dependet, ejuſque acrimoniâ, quâ fit ut defectu nativæ viſcoſitatis in ſanguine, pars ſeroſa ab eo facilè ſecedat, ex vaſis lymphaticis exhalantibus uberiùs in abdomen exſtillet, aut in carnium intercapedinem dimanans tonum earum deterat, ſimulque morâ acrior reddita putredinem contrahat, viſcera corrumpat ; hæc verò ſpecies etiam aſcitem inducere poteſt ob hæmorrhagias immodicas quibus ſcorbutici ſæpe exhauriuntur ; ſtipatur verò gingivarum tumore livido, ſanguifluxu ex ore, dentium nigredine, oris fœtore, tibiarum & crurum latis, liſveſcentibuſque maculis, ſimulque diſtinctis, nigris, flavis, luteiſque puncticulis.

Juſcula ex carne vitulinâ, rheo, lapathi radice, foliis cichorii, pimpinellæ, ſanguiſorbæ, &c, balneo mariæ parata, interpoſitis lenibus catharticis, indicantur ; & deinceps diuretica cum roborantibus mixta, quorum ope evacuetur abdomen, atque demum lactis aſinini uſu ſanguinis acrimonia temperetur.

12. *Aſcites febrilis ; Aſcites à colliquatione* Sennerti de hydrope aſcite. C.

Illam ſpeciem ab initio comitatur, vel immediatè præcedit febris acuta, continua, vel exacerbans, vel inflammatoria, mox accedit abdominis calor, intumeſcentia, & mors, ut obſervavi, minimè ſera ; unde diſcrepat ab aſcite intermittentibus febribus ſuccedente.

Aſcites ex quartanâ Werlhof. obſ. de febrib. p. 59. C.

Mulier à biennio quartanæ obnoxia, ab eo ferè tempore aſcitica ſenſim evaſerat cum menſium obſtructione, & dyſuriâ urinæ lixivioſæ ; crura & femora cum dorſo œdematiâ laborabant, turgebat facies, reſpiratio anhela, & laſſitudo ; omnibus remediis reſiſtebat hydrops & quartana ; *Werlhofius* ter manè ante paroxyſmum pomeridianum præſcripſit vini emetici unciam unam & ſemiſſem, unde mirâ imminutus eſt tumor abdominis, ſudor erupit poſt acceſſus ; præſcriptum deinde electuarium ex kinkinâ, enulæ radice, ſale ammoniaco, vitriolo martis & rob juniperi, unde omnia melius ſe habuerunt ; deinde purgata eſt ægra ſucco ex iridis vulgaris unciis quatuor in aquâ fœniculi maceratis expreſſo, cum pauco ſacchari ; quod plurimis arcanum eſt eximium.

Recipe radicum iridis vulgaris recentis ſubtiliter raſarum, uncias quatuor ; parum macerentur in aquæ fœniculi unciis duabus ; expreſſo ſucco addatur ſaccharum, & aquæ cinnamomi pauxillum ; fiat potio.

Kinkinam in aſcitis illâ ſpecie laudant *Francus*, *Reſtaurant*, *Boecler in Hermannum*, *Brunnerus*, *Alexand. Camerarius.*

13. *Aſcites calidus.* vide Sponii aphoriſm. 81 ; Mead. monit pag. 139.

Non infrequenter in praxi occurit ſpecies aſcitis, quæ largo potu, ſero lactis, ſanguinis miſſione feliciter tollitur, contra verò ſolitis aliàs artibus exacerbatur. Vidimus hydropem curatum viginti venæ ſectionibus, qui ab exhibitis hydragogis & diureticis cujuſvis generis magis ac magis intumuerat ;

rat; in hac ſiquidem ſpecie calor exſuperans fundit & liquat ſanguinem ac ferè totum in ſerum convertit; ac proinde dùm diagrydiatis aut ſalibus diureticis res peragitur, morbus ingraveſcit, cedit è contra benignioribus & refrigerantibus præſidiis.

Aſciticus, quem refert *Mead*, à colliſione in hypochondrio dextro per ictum violentum poſt ſex ſeptimanas intumuerat, dolor erat graviſſimus in abdomine, ſitis intenſa, urina lixivioſa pauca, adhibitis diureticis & catharticis pejus habebat, tumor in dies creſcebat, paracenteſis recuſabatur, demùm ad levandos dolores adhibita ſunt narcotica; mirum dictu, non ſolùm dolor ſedabatur, ſed urina fluebat, alvus libera erat, ſed cum finitâ ſomniferi actione rurſus pejus haberet, narcoticum octavâ quaque horâ adhibitum eſt, & ad famem inde languentem excitandam addita eſt infuſio amara, nec non vorabantur pilulæ ex ſtyrace & kinkina cum terebinthinâ, & ſic æger contra omnium ſpem convaluit. *Mead monita de Hydrope pag. 141.*

2°. *Seroſi non abdominales.*

14. *Aſcites intercus*, *Œdema* Lamotte Chir. T. I. obſ. 100 des tumeurs: *Hydropiſie du péritoine*, Tranſ. Philoſ. n. 106 art. 3. C.

In aſciticâ extra peritonæi cavum 54 menſuras aquæ ichoroſæ invenit *J. Scultetus Miſcel. Curioſ. ann. 4.*

In peritonæi duplicaturâ obſervavit *P. Barbette Anatom. pr. part. 4. cap. 2*; ſub cute ipſa *Platerus, lib. 3 prax.; Juvet Journ. de Med. Oct. 1761 p. 336.* cum ſignis hujus ſpeciei, ſcilicet defectu ſitis, defectu dyſpnœæ, phlegmatiæ & urinis minimè lateritiis.

Hæc ſpecies non confundi debet cum eâ in qua viſcera omnia abdominalia in glomum collecta & peritonæi lamellâ involuta locum cedunt aquis effuſis & totum abdomen replentibus, licet extra peritonæum contentis, quia verum aſcitem abdominalem ita repræſentat hæc poſterior, ut non niſi ab anatomico perito poſt cadaveris aperturam dignoſci queat: glomus verò viſcerum vel ſurſum vel ad alterutrum latus fertur, cujus exemplum vide apud *Mead. monit. de Hydrope.*

Cognoſcitur ex tumore partiali tegumentorum abdominis circumſcripto, intra quem fluctuatio percipitur ſine ſignis ſuppurationis ac effuſionis intra cavum abdominis.

Aperto ope acûs triquetræ ex hoc hygromate aqua limpida effluxit, & æger intra tres ſeptimanas convaluit; evidens eſt non œdema fuiſſe, ut putat *Lamotte*, ſed hygroma.

In obſervatione 101 ejuſdem Auctoris aqua limpida ex ſimili tumore fluctuante emiſſa eſt ope inciſionis, ubi pus adeſſe ſuſpicabatur, & hunc morbum *abſceſſûs* nomine indigitat. Sedes ejus erat inter peritonæum & muſculos abdominis.

15. *Aſcites uterinus* Nicolai Decad. obſervat. Argentorati, 1725 obſerv. 9. In cadavere viduæ ſexagenariæ, uterum ſphæroideâ diſtentione cartilagi-

nem xiphoideam attigiſſe vidit; ille ſexdecim menſuras aquarum inſtar amurcæ continebat; orificium arctè clauſum erat, ubi limus fuſci coloris, extus hydatides multæ, inteſtina verſus ſuperiora protruſa, ovaria oblitterata, viſcera abdominis partim ſcirrhoſa, partim livida: mulier ante duodecim annos lochiorum regimen in puerperio malè obſervaverat, inde malum indies crevit.

Videatur apud *Verdier anatom.* alterum hujus morbi exemplum.

Vidua ſexagenaria, quæ pro aſciticâ habebatur, tumore abdominis tenſo, non fluctuante, ſine ullo umbilici veſtigio, habuit integumenta communia valde extenuata, muſculos abdominis oblitteratos, peritonæum calloſum juſto craſſius; in illo cavo uterus tendineo-cartilagineus, ſphæroideus, uſque ad cartilaginem xiphoideam diſtenſus, aquæ amurcoſæ ſexdecim menſuras Argentinenſes continebat cum limo fuſco in fundo, hydatibibus orificium uteri exactè claudentibus; ovaria & tubæ Fallopii oblitteratæ, inteſtina verſus ſuperiora omninò protruſa, hepar reneſque ſcirrhoſi, gangrænodei, lien exiguus, lividus, omentum abſumptum: *Saltzmann. Obſ. Dec. Obſ. 9.*

16. *Aſcites ſtomachi*, Riverii Centur. 4. obſ. ab Anton. Jodon, Altiſſiodorenſi communicata pag. 107.

Hydrops ventriculi eſt aſcites à nonaginta libris ſeri in ſtomacho contenti in muliere quadragenariâ, quæ pro gravida habebatur.

17. *Aſcites intermuſcularis*, Thom. Short Philoſoph. Tranſact. vol. 9. pag. 150. C.

Aderat triplex aſcites; 1° intermuſcularis in latere ſiniſtro abdominis; 2° abdominalis in cavo; 3° in ovario omnium maximus.

Cognoſcebatur ex lateris dextri mollitie; aderat inappetentia, vigilias, ſitis exigua, febris lenta, dolor multus, ovarium viginti libras pendebat.

18. *Aſcites omentalis*, Munnicks obſervat.

Illa eſt ſpecies in quâ cavum omenti aquis collectis diſtenditur; verùm nullum eſt in ſymptomatis nec in curâ diſcrimen quo ab abdominali vulgari dignoſcatur.

19. *Aſcites ovarii*, Mem. de l'Academ. de Chirurg. tom. 2. pag. 431; *Aſcites ſaccatus*, vulgò *hydropiſie enkiſtée.* C.

Eſt ſpecies quæ incipit à tumore alterutrius lateris hypogaſtrii, unde differt ab aſcite vulgari ſeu ab effuſo liquido: creſcens tumor ſenſim totam abdominis cavitatem implet, ſed fluctuatio eſt multò obſcurior, & extractus humor eſt craſſior, viſcoſior multò quàm lympha aſcitis vulgaris, humor lutoſus, cruentus, fœtidiſſimus, urinis lateritiis paucis, febre, ſæpè vomitu, abdominis dolore, alvo conſtipatâ; inciſione factâ, injectis deterſivis, fiſtula ſucceſſit, & demum exhauſto humore per fiſtulam convaluit: *Le Dran obſerv. 11.*

Aquæ gelatinoſæ copioſiſſimæ intra ovarium & tubam ita diſtenſam ut totum abdominis cavum occupans primâ paracenteſi viginti lymphæ pintas

ſuppe-

ſuppeditaret. Multi ſcirrhi in abdomine ab ovario, cætera viſcera ſana *D. Montaulier.* In abdomine aſciticæ inventa duo ovaria ſcirrhoſa intus hydatidibus turgida, alterum quindecim, aliud duodecim librarum. *M. Malaval.* Moles enormis ovarii dextri aſcitem in toto abdomine referens continebat ultra quadraginta libras gelatinæ pellucidæ viſcoſiſſimæ. *M. de la Porte.*

a. *Aſcites ſaccatus* Abraham Mercklini, Collect. Academ. tom. 3 obſerv. 183.

Eſt aſcites à ſero urinoſo contento intra folliculum ex ovario pronatum.

In puellâ ante ſexdecim annos abdomen intumeſcere cœpit ſine dolore, ſine difficultate progrediendi; nupta ter gravidata peperit, nec tumor evanuit, imò acceſſit progrediendi difficultas, iſchias, anxietas in interaneis, urinis rite fluentibus, demùm dyſpnœâ, & tumore creſcente obiit.

Inventus ſaccus membranaceus portentoſæ molis, urinoſo ſero plenus, viſceribus impoſitus, omento ſursùm retracto.

3°. *Non ſeroſi abdominales.*

Sunt ſanguinolenti, purulenti, urinoſi &c.

20. *Aſcites cruentus*; *Ab aquâ ſanguinolentâ*, Ger. Blaſii obſerv. 11; *Ab aquâ nigreſcente*, Bonet. Sepulchr. obſ. XX. §. 5; *A cruore loturæ carnium ſimili*, Holler. de morbis cap. 39; *A cruore mero*, Saxonia lib. 3 cap. 32; Beniven. cap. 76; Tulpii cap. 40; Severin. de abſceſſ. pag. 279; Ant. Pozzis Collect. Acad. volum. 3 pag. 209. C.

Monialis trigenaria menſtruis tunc deficientibus abdomine intumuit poſt inguinis dolorem. Inventa eſt tuba uteri liquido ſeminali diſtenſa, & moles ſanguinis atri octoginta libras pendens inter peritonæum & muſculos abdominis, præter quadraginta libras ſeri in cavo abdominis effuſi.

21. *Aſcites purulentus*, Mead de hydrope; *A pure aquoſo, fœtido, abdomen replente*, Saltzman. obſerv. anat. 31; Journ. de Med. Avril 1761 p. 364. *A purulentiâ ſaccatâ*, Boneti Sepulchr. obſerv. XX. §. 7; *A pure abdomen diſtendente*, Plateri obſ. C.

Illa ſpecies ſæpe tympanitidem refert, ſeu flatibus abdomen implet, & inſanabilis eſt omninò.

22. *Aſcites urinoſus*; *A veſica diſruptâ* Plater. lib. 3 cap. 3. C.

Eo bene poto humique ſtrato, alius ventrem inſiliens veſicam ex ebrietate diſtentam eo impetu ruperat, unde urinâ in abdomen effuſâ venter ante mortem intumuerat. Veſicæ vulnus poſt mortem aperto cadavere vidit *Platerus.*

23. *Aſcites chyloſus*, Mem. de l'Acad. R. des Sc. 1700 p. 11.

Liquidum paracenteſi eductum lactis colorem, conſiſtentiam, imò ſaporem, ſed paulò magis ſalſuginoſum, obtinet, ſpumat bulliendo, ac conquaſ-

ſando, acidis non coagulatur, ſed ſale tartari; bis in menſe ultra 26 libras hujus aquæ chylo tinctæ educebant.

24. *Aſcites oleoſus* Baglivi Praxis p. 313. C.

In cadavere viri athletici quadragenarii febre vehementiſſima, & ſpirandi difficultate, & demum horrendis motibus convulſivis perempti invenit *Baglivi* inteſtina undequaque veluti innatantia in pinguedine fuſa, & oleum olivarum condenſatum referente.

4°. *Nec feroſi nec abdominales.*

25. *Aſcites ſanguineo-uterinus.*

Mulier aſcite laborans ex urbe *le Puy en Velay* Monſpelium appulit auxilium implorans: venter portentosè diſtenſus, urinæ paululum lixivioſæ, pedes etiam œdematoſi, ſitis exigua; tentatis fruſtrà conſuetis remediis paracenteſis inſtituitur; hinc fluunt libræ circiter quatuor cruoris meri; ſtupent Medici, & Chirurgus eorum juſſu cannulam retrahit metu ſyncopes quæ paulò poſt ſummum metum incuſſit: reſtitutis paululum viribus ea patriam repetit & elapſo menſe fato ſuccumbit; aperto cadavere cruoris immenſa copia intra uterum portentosè diſtenſum inventa eſt à *D. de Fontfrede D. Med.*; uterus autem ita expanſus erat, ut totius abdominis cavum repleret; hinc pro aſcite abdominali lymphatico rarus ille morbus Medicos fefellit utut peritiſſimos.

26. *Aſcites ſanguineo-intercus.* C.

Hiſtrio noctu inſilit in feneſtram, unde præceps in vicum plures hexapedas altum ruit invitus, ita tamen ut in pedes lapſus ſit; dolorem atrocem in abdomine, deinceps tumorem & febrem expertus in noſocomium defertur; poſt aliquot dies abdomine intumefacto moritur. Secto cadavere invenimus muſculos abdominis à peritonæo ſeparatos per ſaltus violentiam, & ſpatium intermedium copioſo cruore refertum: hic itaque morbus acutus eſt. datur ergo intercus ſanguinolentus.

27. *Aſcites ſanguineo-peritonæus.* C.

Mulier quadragenaria abdomen turgidum ſine inſigni moleſtiâ octo annos circumtulit, omnem culpam in menſtrua ſuppreſſa conjiciens, demum creſcente mole ſuffocatur; vix cute cadaveris pertuſâ amurcæ fœtidæ copia ad libras XX medicas proſiliit; hæc intra muſculorum abdominis tunicam & peritonæum continebatur, quod ex venis epigaſtricis internis, periodo lunari, deſtillaſſet; iſtarum venarum extremis aderant tubercula nuci avellanæ ſimilia, ac ſi papillæ forent etiam ſciſſæ. *N. Bogdanus obſer. XI.*

28. *Aſcites flatulento-peritonæus*, Vid. Mead monita pag. 124; Combaluſier Pneumatopathologia.

Mulier ex oppido Mauguio tympanitidis ſymptomata primùm patiebatur, his ſe comites adjunxere fluctus abdominis, pedum œdema, ſitis aſſidua &c: puncto poſt mortem abdomine à D. Serres chirurgo clariſſ. & Regio Anatomiæ

tomiæ Demonſtratore, flatus cum ſummo impetu exiliit, abdomen apertum exhibuit aliquot libras lymphæ effuſæ, ſed intra cavum in quo nulla viſcera reperiebantur, omnia autem viſcera latebant verſus diaphragma in breve ſpatium congeſta & à peritonæi lamellâ involuta: Sectioni interfuit D. Combaluſier D. Med. Monſpelienſ.

Praxis.

Curam quod ſpectat conſulatur *Sydenham.*

Vix aut rarò curatur Aſcites, quia ejus principia ſæpius ignorantur, aut quia chronicis morbis, viſceribus jam labefactatis, ſupervenit, nec non quia diverſarum ſpecierum hiſtoria deficit; qui verò recentes ſunt & robore integro præditos ægros afficiunt quandoque ſanantur, in genere remediis aperientibus, catharticis, diureticis & dein tonicis. Præſtantiſſima, ſi rectè uſurpentur, ſunt in aſcite vulgatiori, ſi robur perſtet, hydragoga iterata vulgaribus catharticis mediocribus maritata vel ſola; huc ſpectat ſyrupus de rhamno cathartico, aqua vitæ Germanica, vel ſuccus iridis Germanicæ, vel ſuccus medii corticis ſambuci ad unciam; pilulæ hydragogæ D. Helvetii; imò catharticum, arabs. dictum, v. g. antimonii tenuiſſimè pulverati, grana XII. ſcammonii gr. XXIV; ſyrupi de limonibus uncia una; miſce pro doſi; oxymel ſcilliticum ad drachmas tres vel quatuor; ſi vires non ferant ad diuretica confugiendum eſt, quale eſt lixivium è cineribus geniſtæ, vel fabæ ſtipitibus in vino albo infuſis, ex quo unciæ aliquot ſerò & manè propinantur; mitto loqui de vulgatiſſimis radicibus aperientibus, aſellis &c, formâ juſculi. Proſunt etiam ſucci expreſſi ex foliis contritis cichorii, ſyſimbrii aquatici, apii, petroſelini, additis & velut infuſis ante ſucci expreſſionem aſellis & ferri limaturâ; hi ſucci ſero & manè ad paucas uncias hauriantur; ſcrotum ſæpè aquis diſtenſum foveatur vino rubro, roſis rubris infuſis onuſto, vel aquâ ſecundâ calcis, intra quam diluatur cinis ſpongiæ combuſtæ: vidi aſciticos diæta ſicca, id eſt abſtinentiâ ab omni potu & humido cibo, curatos; paracenteſis ad ſublevandum ægrum aquarum mole ſuffocatum prodeſt. Aſcites qui intermittentibus ſupervenit ſæpe curatur, licet præmiſſa paracenteſi, modo viſcera non fuerint indurata.

Celebre *Loweri* experimentum quo conſtat ligata venâ cavâ inferiori aſcitem cito in cane excitari nos monet obſtrui non rarò vaſa minima viſcerum, & inde aſcitis principium exſurgere, adeoque in chronico morbo aperientibus tonicis ut martialibus, antimonii pollini, rheo eſſe inſiſtendum.

Proceſſum therapeiæ videſis in curationibus *Profeſſoris Regii illuſtriſſ. D. Lazerme*, nec enim actum agere in me ſuſcipio.

In aſcite ſcorbutico, in eo quem ſumma acrimonia, ſummus fervor comitatur, juſcula in balneo mariæ parata, ſerum lactis chalybeatum & millepedibus onuſtum, imò lac ipſum, aquis nondum collectis aut etiam evacuatis ab *Alexandro Tralliano* à *D. Lethuillier*, aliiſque, ut in aſcite colliquativo, ſuadentur; errant certè illi qui unâ methodo tam diverſas ſpecies curari

 volunt;

volunt ; in morbo adeò desperato, qui novas vias ineunt certè laudandi, non verò ut fieri solet, deterrendi.

Asciticos aliunde bene constitutos solâ à potu abstinentiâ sanatos dum succo limonum vel pomorum sitim fallebant, memorant *Mead*, *Deidier*, &c.

In ascite qui à tympanite inceperat cum atrocibus doloribus lumborum & umbilici repetitæ phlebotomiæ & narcotica optimè successerunt, observante *Cl. Porte Journ. de Med. Juill. 1759.*

Methodus *Warickii* Chirurgi in *Transf. Philos.* à *Clar. Russello* relata & ab *Illustr. Hales* probata hæc est : injiciantur æquæ partes vini rubri & aquæ Bristoliensis in abdomen, statim atque per paracentesim aquæ evacuatæ fuerunt : hac mixturâ iterum cum seri morbosi residuo rejectâ, aquæ Bristoliensis pars tertia & vini duæ partes in abdomen injiciantur, iterumque illicò emittantur ; nisi verò quam promptissimè fiant illæ injectiones æger animi deliquia patitur, quibus tamen finitis vires restituuntur.

29. *Ascites purulento-peritonæus ;* observ. X. Medic. pract. Paris. 1745.

Est ea species intercus, seu in qua magna puris copia reperitur inter laminas peritonæi in anticâ abdominis parte, ita ut intestina peritonæo undique obvoluta in angulo superiore & postico abdominis lateant.

Historia. Mulier scirrho abdominis laborans incidit in ascitem ; cadavere aperto quadraginta pintæ humoris russi, coloris coffeæ, grumosi, amurcosi repertæ sunt in duplicaturâ peritonæi ; intestina macilenta in glomum collecta tam parùm spatii occupabant ut vix inveniri possent, vertebris adhærentia.

Nulla sitis erat ; si priùs cognita fuisset species, ea incisione & detersivis curari potuisset.

XV. HYDROMETRA ; *Hydrops uteri* Sennerti ; Roderici à Castro cap. 19 ; *Inflatio uteri* Roder. à Castro cap. 2 ; *Hydropisie de matrice.*

Est hypogastrii in mulieribus successive crescens tumor, uteri figuram referens, pressioni cedens, fluctuansve, ab ischuriâ & graviditate diversus.

Circa imum ventrem tumor adest amplus, laxus, ex parte fluctuosus, graviditatem aliquatenus mentiens, cum borborygmis intestinorum, in ambulando gravitate, spirandi difficultate, fecum graveolentiâ insolitâ, catameniorum turbâ aut suppressione, dolòre abdominis, lumborum, hypochondriorum, inguinum, pollutione nocturnâ, rigore, sæpeque febri, non inflammatoriâ, phlegmatiâ, mammarum mollitie.

Hydrometra observatur vel cum vel sine graviditate ; fluidum effusum est vel in uteri cavo, apud vacuas, vel inter uteri cavum & membranas fœtum involventes, vel inter ambas fœtum involventes membranas seu chorium & amnium, vel in ipso cavo in quo fœtus innatat, vel in vesiculis uteri hydatidosis ; an inter uteri ipsius membranas ? deficiunt observationes.

1. *Hydrometra ascitica.* Vide Astrucii lib. 2. cap. 8. C.

Est

Est ea quæ à sero tantum in uteri cavitate collecto fit, unde differt ab hydrometrâ hydatidosâ & gravidarum. Signa præcessere sæpiùs; 1° uteri scirrhus vel obstructio, menostasia, vel leucorrhœa vetus; 2° obstructio orificii uteri à muco spisso, vel à tumore adnato post dystociam, vel ab erethismo sæpiùs hysterico.

Tumet hypogastrium successivè, pro voluminis incremento; pondus, difficultas gradiendi, & truncum ad anteriora inflectendi, crescunt; catamenia supprimuntur; hinc sterilitas, phlegmatia, seu œdema inferiorum accedit; percusso utero ex unâ parte, antitypia in opposito latere persentitur.

Vix confundi potest hydrometra ascitica cum hysteritide, quæ dolore, febre, ægritudine acutâ designatur, nec cum hysteralgiâ scirrhosâ, graviditate molari, &c, ob firmitatem uteri in istis morbis; à physometrâ distinguitur per antitypiam, gravitatem & elasticitatis defectum; ab ascite uterino per hypogastrii solius tumorem; ab hydrometrâ hydaticâ, per antitypiam; à graviditate demum, quod in istâ post tres vel quatuor menses motus partiales fœtûs distinguuntur.

Hydrometra ascitica difficulter sanatur, & ratione principiorum periculosa est, inde enim sæpè hectica, vel ascites ipse accersetur.

Curatio exigit 1° hydragoga qualia in ascite usurpantur: 2° diuretica & aperientia: 3° remedia uterum aperientia, ut saltum, sternutationem, vomitionem, balneum, injectiones, pessaria emollientia, suffitus; quibus incassum præmissis stylo mutico orificium uteri est reserandum, & evacuatis aquis injectiones ex aquis detersivis aut thermalibus instituendæ.

2. *Hydrometra gravidarum*, Puzos pag. 86. *Hydropisie de matrice des femmes grosses.* C.

Moles abdominis est solito major; minùs tamen obnoxia est mulier phlegmatica quàm in graviditate duplicatâ; fœtus vel debilis evadit, vel sæpius obit; nunquam sanus est, & vegetus, ut in graviditate verâ, nec ita crescit, maximè si aqua in cavo amnii cum ipsâ lateat.

Si aqua inter uterum & chorium sita sit, ea spontè effluit, statim atque uteri os hiare incipit, quem effluxum ter quaterve, intervallo semimensis inter utrumque, accidisse vidit *Puzos*, quin partus ante quartum effluxum successerit.

Frequenter inter chorium & amnium colliguntur aquæ, in quo casu minor est earum quantitas quàm cùm in amnii cavo fit hydrops, vel cùm inter placentam & uterum; tunc autem membrana exterior in partu laceratur sine dolore, deinceps verò etiam interior, quandoque plurium dierum intervallo; si verò conamina partûs langueant, tunc digito laceranda est membrana superstes, ut partus juvetur.

Cùm in amnii ipsius cavo colligitur aqua, sæpius fœtus moritur, & diu in utero mortuus remoratur, usquequò uteri distensio maxima, ulterius crescere non potest; exigua sunt in parturitione tormina, unde mollior est membrana quæ dilatatum uteri orificium obturat; obstetrix in hoc casu parturienti succurrat, opus est. Cognoscitur hæc species ex debili vel nullo fœ-

tûs motu, ex mole enormi abdominis; in partu licet orificium uteri multum pateat, caput fœtûs ritè se offerat, tormina per multas horas languent; tunc si obstetrix digito premat caput fœtûs, iste sursùm facillimè pellitur, utpote innatans aquæ, nisi plures sint simul in utero, tunc digitis scindendæ membranæ, & sic tormina utilia fœtum expellent.

3. *Hydrometra sanguinea* Boneti Sepulchret. Tom. 3. pag. 92. n°. 2. C.

Fœminam recens enixam obstetrices alterum fœtum gestare credebant, quia inferior abdominis pars adhucdum erat tumida; uterus aquâ cruentâ repletus apparuit: Vide *Ascitem uterinum.*

4. *Hydrometra hydatica* Astrucii de morbis mulierum, lib. 2. cap. 8; *Hydrops uteri vesicosus* Nicol. Tulpii, Vandermonde Journ. de Med. Juill. 1758 pag. 54. C.

Compertum est gravidationem aliquando degenerasse in substantiam membranaceam globosam, totam aquosis bullis rotundis tumidis, pellucidis, innumeris plenam, aliquando cum sanie fœtidâ & dilutâ, ut comperimus in uxore Bibliopolæ. *Mercatus, de mulier. affect. lib. 3 cap. 8:* Easdem hydatides invenit in utero *Thom. Bartholinus*: *Boneti Sepulchret. pag. 88 Tom. 3 n°. 3*, & omnium primus *Aëtius serm. 4. cap. 79.*

Hæc species spontaneo partu potest sanari, sed rarissima est, & difficulter distinguitur ab asciticâ.

5. *Hydrometra puriformis* Boneti Sepulchret. Tom. 3. pag. 88. n°. 5. & pag. 92 n°. 1. C.

Augusta Imperatrix omnia signa veræ gestationis habuit; in cavitate abdominis erant ichorosi humoris, tùm phlegmatis libræ viginti quatuor, uterus erat valdè magnus, plenus humore crassissimo, albo.

6. *Hydrometra ovarii* Astruc. de morb. mulier. Tom. 4 pag. 43. observ. 45 lib. 4; Nicolai Tulpii; Acta Eruditor. Lipsiæ anno 1701 Februar. Ephemerid. Germaniæ, decur. 2. observ. 95. anni 2, Bianchi de generatione, pag. 107; Munnicks in Bibliothecâ Anat. C.

Sunt hydrometræ ovariorum asciticæ quarum penultima octoginta; ultima 112 libras seri continebant.

Tumorem tubarum 150 librarum aqua plenum memorat. *Ill. Bianchi Taurinensis Professor*, nuper amicis multis ereptus, & *Cyprianum* testem citat.

XVI. PHYSOMETRA, à Græco *metra* uterus, & *physao* inflo; *Inflatio uteri* Sennerti; *Tympanite de la matrice* D. Astruc de morbis uteri Lib. II cap. 9.

Est constans, permanensque tumor levis, elasticus, uteri figuram, & sedem referens in mulierum hypogastrio.

Differt ab ædopsophiâ uterinâ per constantiam & permanentiam, eodemque modo distinguitur à globo hysterico, & ab erethismo uteri fugaci in abortu subtrimestri, in hysteralgiâ catameniali observando; nam in his casibus non rarò uterus intumescere seu indurescere per intervalla videtur, &

reapse

reapſe nunc ad unam, nunc ad alteram partem inclinat, ut ipſe expertus ſum.

1. *Phyſometra ſicca* Aſtrucii lib. 2 cap. 9; *Tympanites uteri*, Valeſci de Taranta, lib. 6 cap. 15; Matthæi de Gradibus in Rhaſim. C. de mola; Thadæi Duni Lib. Miſcellan. cap. 8. R. Dodonæi obſ. 49. L.

Signa communia graviditati & chloroſi, tumor elaſticus, & à pulſatione reſonans, increſcens à calore ignis, lecti; volumen nativo non multo majus; nullus ex vaginâ crepitus, ut in ædopſophia ſeu tympanite fugaci *Aſtrucii*.

2. *Phyſometra humida*, Aſtrucii libr. 2 cap. 9; Ambr. Paré libr. 25 cap. 34; Salmuth Centur. 2 obſ. 57; Laur. Jouberti de urinis, cap. 13. &c. C.

Eſt ea in quâ cum flatibus concurrit ſerum quo potiſſimùm uterus diſtenditur, & molem quandoque maximam adipiſcitur, unde ſimul & ratione ponderis à priori diſtinguitur; de cætero eadem ſunt ſigna.

Curatur utraque ſpecies, ſi flatuum emiſſio per uteri orificium promoveatur; cætera enim auxilia inutilia ſunt. In hunc finem præmittatur uſus balneorum, ſemicupiorum, injectionum, peſſariorum emollientium, quo facto ſollicitetur uteri orificium obſtetricis digito, peſſariis acribus, clyſmatis irritantibus, ſternutatione, vomitione, ſaltu; denique ſi hæc non proſint, ſtylus muticus cautè in uterum immittatur; evacuato utero fiant injectiones pro re natâ diverſæ, ut in primâ ſpecie emollientes, in alterâ deterſivæ, tonicæ.

Memini me olim duabus vetulis hoc morbo recenter affectis præſcripſiſſe juſcula diuretica, & emplaſtrum de Galbano regioni uteri admovendum, unde obortâ copioſâ urinæ excretione citò convaluere.

Phyſometram fugacem, ſed quovis menſe revertentem, obſervo in muliere quæ hyſteralgiam catamenialem patitur, ſeu quæ quoties catamenia ipſi fluunt, per duos dies iis ubertim prorumpentibus, dolores aſſiduos in tota uteri viciniâ, & ipſo utero patitur, atque tunc uterus, pugni magnitudine ſupra pubis altitudinem, ad tactum, non ad viſum, tumet; illa olim ſæpiùs peditus ex utero edere erat ſolita; ſed ædopſophia, jam ſi quæ ſit, ita pacatè ſe habet, ut non audiatur; is verò tumor à flatibus eſſe videtur, cùm ſubitò recedat pluries; dein verò aëre ingreſſo & ob grumum ſanguinis utero obturato fit ejus rareſcentia, unde phyſometra fugax. Hæc mulier pluries peperit, unde non mirum ſi uterus ita altus & magnus ſit; de cætero tumor ille omninò indolens eſt, & poſt catamenia nullus; ac nunc dextrorſum, nunc ſiniſtrorſum paululum inclinans.

XVII. TYMPANITES; *Typhos quartus* Hippocratis Foëſii pag. 555; *Hydrops ſiccus & flatulentus* ejuſdem Aphor. II Sect. IV; *Tympania* Galeni Comm. de victu in acutis, Tralliani Lib. III; *Tympanita* Sennerti; *Tympanias* Frommanni apud Bonetum. *La Tympanite.*

Eſt intumeſcentia totius abdominis, levis & elaſtica, à pulſatione ſonum edens,

edens, hujus morbi præcipuum symptoma, adde ructus, borborygmos; constipationem, & dolores.

In colicâ flatulentâ volumen totius abdominis minimè est adauctum, & morbus acutissimus est in paroxysmo, unde differt à tympanite. In meteorismo volumen quidem abdominis est adauctum à flatibus, sed ægritudo est acutissima, & sæpè accidens aliorum morborum; tympanites verò, licet doloribus colicis initio saltem stipetur, est morbus chronicus, & ideò ab aliis distinguendus. Physometra, hydrometra, & colica flatulenta quatenus tantum abdominis partem inflant à tympanite discrepant, in quo constanter prominet abdomen versus umbilicum in quocumque ægri situ.

1. *Tympanites intestinalis*, Smetii Miscellan. lib. 10; Fabricii Hildani Cent 6 observ. 74; Hercul. Saxoniæ Præl. part. 2. cap. 24; Plateri obs. pag. 656; Littre Mem. de l'Acad. R. des Sc. 1723. D.

Est ea species quæ fovetur a flatubus ventriculum & intestina valdè distendentibus; hic fovetur sæpiùs à materiâ verminosâ; supervenit etiam puerperis, hypochondriacis, mœstis.

Incipit non rarò à borborygmis, doloribus abdominis atrocibus, pertinacibus; adest constipatio, dolores initio ad umbilicum, deinde ad ambitum abdominis referuntur; à flatibus erumpentibus levamen fugax; secto cadavere, intestina alia admodum intumefacta, alia velut in cellulas constricta, & veluti convoluta apparent; illis punctis non multùm resedit tumor, nisi multis in locis aperiantur, unde paracenteseos inutilitas apparet.

Deest phlegmatia, urina lateritia, sitis urgens, nisi sub finem morbi ascites accedat, unde differt à tympanitide asciticâ.

Curatio difficilis est ob contraindicationum concursum; initio vena secanda est ob dolores, calorem, tensionem; alvus est emollienda oleosis, diluentibus, refrigerantibus ob dolorem, siccitatem, constipationem, tensionem; anodyna etiam blanda, antispasmodica suadentur; ergo cavendum à catharticis, nisi mitiora sint, à carminativis nisi sint anodyna; interea cùm flatus generantur sæpiùs à materiebus fermentescentibus, putrescentibus, verminosis, tum necessaria videntur cathartica mediocria, vermifuga, saponacea; inveterascente morbo, & calore, spasmo, dolore imminutis, tunc cathartica fortiora, resolventia, ac tonica tutiùs agunt.

Æger utatur serò & manè, dum recens est morbus, clysmatis laxantibus; & post unam, alteramve phlebotomiam dein purgetur ex mannâ, tamarindis, oleo amygdalarum; dein ter in die sumat decoctum hordei in quo flores rosarum infusi fuerint, cui ptisanæ addantur spiritus vitrioli, vel nitri dulcis guttæ aliquot ad gratam aciditatem; vel usurpet emulsiones anodynas, julapia refrigerantia, ptisanam ex crystallo minerali; tum repetitâ catharsi æger lacte asinino, vel etiam vaccino, thermalibus aquis mixto utatur; abdomen urinâ calidâ foveatur identidem; ac his irritis fiat remedium *D. Rast amici nostri apud Lugdunenses Medici experientissimi*, scilicet fomentum ex aquâ frigidâ, deinceps verò gelidâ, quo duos:

duos tympaniticos Lugduni ſanatos vidit; & quod etiam mirè convenit intùs aqua gelida, imò fruſtula glaciei ſunt voranda ad condenſandum flatum, maximè ubi calor intenſus, ætas juvenilis, temperamentum fervidum, æſtas, ſimileſque circumſtantiæ ſuadent; quoniam tamen ſunt varietates hujus morbi in quibus prædominatur vel acidum, vel glutinoſum, vel atonia, pro diverſis hiſce conditionibus diverſa auxiliorum genera ſunt prioribus addenda, quæ videſis apud *clariſſ. Combaluſier* in *Pneumatopathologiâ n°. 353.*

2. *Tympanites abdominalis* Valleſii comment. in lib. 4. de victûs ratione, pag. 284; Ballonii Paradigma 241; Combaluſier Pneumatopathologia, n°. 26, 226; Zeviani libr. del flato C.

Eſt ille qui flatus in cavo abdominis collectos gerit, quique vel *ſiccus* eſt, quod de recenti quocumque ferè valet, vel *humidus*, ſeu aſciticus, cum urinâ lateritiâ, ſiti, phlegmatiâ, aſcite, in fine morbi veteraſcentis ſe comitem præbente, & in hoc caſu ſede tantùm differt ab aſcite flatulento peritonæi duplicaturam non cavum diſtendente, in quo ſcilicet viſcera abdominis convoluta in glomum ſub diaphragmate non omento, ſed peritonæo tecta, latent.

Tympanites abdominalis ſiccus aliquot obſervationibus conſtitit, utut à *Littre* in dubium revocetur; eſt in eo reſonitus evidentior quàm in inteſtinali, flatuum emiſſio rarior, minùs levans ægrum, dolores abdominis magis exteriores, alvus minùs pertinaciter adſtricta. Si à priori dignoſceretur, poſſet inſtitui paracenteſis, ut factum novi in cadavere, & tunc illicò exploſo flatu ſæpè fœtido tumor ſubſidet; hujus diagnoſim, prognoſim, & curam ſpecialem videſis in eximio tractatu *Fr. Combaluſier.*

Quoad ejus principia, veroſimile eſt eroſo quomodocumque, vel ventriculo, vel inteſtino flatus in abdomen irrepſiſſe, ut vidimus, in veſicam ex inteſtino eroſo ſeſe inſinuaſſe ad producendam ædopſophiam, & ut in uxore Medici Salvatoris dicti reperit olim *Joannes Bauhinus. Vide Mangeti Bibliothec. Medic. Pract. de Hydrope, pag. 1003.*

Signa hujus eroſionis erant dolor hypochondrii ſiniſtri, vomituritio, ructatio, febris; dein venter intumuit, dyſpnœa acceſſit, cum lumbagine, dentium ſtridore, ſiti, aſtheniâ; intra menſem mors cum mentis conſtantiâ; in fundo ventriculi fuit orificium digitum admittens; à flatibus intra vaſa lactea adactis in colicâ flatulentâ, ea diſrumpi quandoque, & inde in abdominis cavum irrumpere ſuſpicatur *Combaluſier;* verùm non facilius eſt flatu diſrumpi hæc vaſa minima, quàm ipſa inteſtina; nam vaſa minima tantò magis reſiſtunt ſuæ ruptioni, quò minorem habent diametrum, ut norunt Mechanici; ſi tamen hæc lactea debiliora fuerint, & eò uſque diducta, ut guttulam aëris poſſint admittere, eâ conditione poterit fieri tympanites.

Hæc tympanitis principia vix dignoſci, vixque tolli queunt etiam cognita; verùm ſi aër è fluidis excalefactis, fermenteſcentibus, putrefactis emergens

gens in abdomen irruerit, ut generatur in emphyſemate de quo egimus dùm de pneumatoſi ſpontaneâ, tunc pro diverſis hujus flatûs principiis, diverſa methodus eſt adhibenda ad præpediendam ulteriorem hujus geneſim; dein collecti flatûs elaſticitas eſt deſtruenda; demùm huic flatui quidam eſt exitus parandus.

Cùm aëris extricatio debetur ſummo æſtui ſanguinis, phlebotomia, acida refrigerantia initio conveniunt; ſi ab acido & verminoſo pabulo fermenteſcente, tunc omnia abſorbentia, terrea, alkalina, aromatica, ſtomachica amara, kinkina juvant; ſi à glutinoſo pingui, quale in lactentibus ſæpè viget, pendeat flatuum geneſis, tunc ea impugnanda victu ex pane benè fermentato, vino veteri, infuſo chamæmeli, cinnamomi, juſculis amaris cum enulâ campanâ, cichorio, ſalibus neutris; frictione ex pannis calidis; clyſmatis ex urinâ calidâ, lixivio, terebenthinæ pauxillo in ovi vitello ſoluto; dein catharticis evertendum illud glutinoſum, tonus viſceribus laxatis reſtituendus; iterùm clyſmata reſolventia, tonica, acria uſurpanda.

Denique ſi irritis omnibus auxiliis æger cruciatibus in ambitu abdominis torqueatur, qualem olim me vidiſſe memini, aliàs vegetus ſit, nec putredinis in primis viis ſint indicia, unicum ſolatium ex paracenteſi videtur exſpectandum, hancque olim non adhibuiſſe me pœnituit; quippe miſera mulier, ad quam accerſitus fueram, ita cruciabatur tympanite, ut viribus adhuc integris, facie rubens, mediæ ætatis, mente conſtans, nullis remediis internis ſublevata, eadem die quâ ipſam inviſi & dereliqui, fato functa ſit.

Obiit quidem brevi æger tympaniticus poſt paracenteſim, cujus teſtis fuit *Helmontius*; verùm ſummè putridus inde exivit flatus, quod gangrænodeum viſcerum ſtatum arguebat; erat enim odor cadaveroſus; præterea foramen nimis amplum cuſum eſt, cùm venter illicò ſubſederit, unde periculum ſummum, quod averti poſſet exigua acu tricuſpidata, & per intervalla obturato foramine; interea dum arctè ſtringitur abdomen, & cardiacis vires ſuſtinentur.

3. *Tympanites enterophyſodes* Combaluſier. n°. 122 & 152. C.

Eſt ea ſpecies quæ ab emphyſemate inteſtinorum, cæterorumque abdominis viſcerum dependere putatur, quæ ſpecies non confundenda cum pneumatoſi abdominales regiones afficiente, & ſubcutaneâ, à preſſu crepitante.

Dignoſcitur hæc ſpecies ex inæquali tumore abdominis aliunde tympanitici, maximè verò ex conjunctis pneumatocele, pneumatomphalo. Jam recenſui me pluries obſervaſſe in equis apud Helvios non ſolùm emphyſemata valdè dolentia per lumbos, dorſumve equorum diſperſa Hippiatris dudum cognita, verùm etiam in boum pulmone poſt mortem à me obſervata, tanquam membranam pellucidam in vaſorum & lobulorum interſtitiis aëre elaſtico turgidam, & demùm in ipſis inteſtinis humanis emphyſema obſervavit clariſſ. *Duvernoy*, ut docent *Acta Academ. Petropolitanæ*, *tom. 5 pag.* 213.

Verùm

Verùm huic ſpeciei paracenteſis nulla convenit, & tantùm, præmiſſis reſolventibus, ope catharticorum & diureticorum exitus huic aëri parandus eſt, & auxilia priori ſpeciei accommodata videntur ſuadenda.

Puer Noſocomii generalis pro aſcitico habitus à *D. Verny* & *Lazerme*, ob abdominis tumorem & fluctuationem; inſtitutâ *D. Serres* paracenteſi, nihil omninò effluxit, nec æger pejus meliuſve habuit; æger demùm obiit; ſecto cadavere inteſtina inventa ſunt flatu admodum diſtenſa, & invicem ope textûs cellularis ac epiploi œdematoſorum in glomum colligata; hic puer phlegmatiâ, ſiti intenſâ, & urinâ paucâ lixivioſâ laborabat.

4. *Tympanites aſciticus* Del Papa Conſult. 2. tom. I; *Idropiſia tympanitica.* C.

Adultos adoritur robuſtos, ſanguineos, diarrhœis, colicis, dyſenteriis diù vexatos, tertianis priùs affectos. Intumeſcit abdomen, & ſubitò digitis pulſatum cum ſonitu digitum repellit. Urina pauca rubra, alvus aſtricta, œdema pedes infeſtat. Morbus difficillimè ſanatur etiam recens; flatulentia ano vel cato prorumpens ſublevat.

Indicantur ea quæ flatulentas digeſtiones & acorem corrigunt, ut 1° abſtinentia à fructibus, lacte, crudis, diſpeptiſque alimentis: 2° abſorbentia, ut mater perlarum, oculi cancrorum: 3° amara, ut rheum, abſinthium, vinum abſinthites ab *Hippocrate* contra flatus laudatum: 4° laxantia, ut emulſiones ex amygdalis amaris, harum oleum: 5° diuretica, ut radices aperientes, terebinthina: 6° Paracenteſis & cathartica valida fugienda.

Tumor abdominis ſubito accedens à repreſſis alvi fluxibus putridis, aut ab intermittentibus kinkina ſuffocatis, utut aſcites videatur, vera eſt tympanitis, juxta *Pringle*; præmiſſâ phlebotomiâ ſi opus ſit, præſcribetur rheum quovis veſpere ad alvum laxandam: vitentur carminantia, & violenta cathartica, ſumatur electuarium ex floribus chamæmeli, zingibere & croco martis.

5. *Tympanites ſpaſmodicus* Pomme, Eſſai ſur les vapeurs, obſ. 14, 15: eſt varietas tympanitis inteſtinalis. D.

Hic morbus ſexagenariæ hypochondriacæ quartanâ per hydragoga & kinkinam ſanatæ ſupervenit cum dolore abdominis.

Fotus frigidi, aqua pulli, aqua nive frigefacta, ſerum lactis, clyſmata ex oleo, dein diarrhœaślinioſa flatus multos emittens abdominis tumorem & dolores ſuſtulere; leviſſimum catharticum nocuit, lac aſininum curam abſolvit.

Alteram mulierem catameniis anno quadrageſimo quinto ceſſantibus, ſiccam, melancholicam invaſit tympanitis; phlebotomia è pede, clyſmata, ſerum lactis vix profuere; ſed fomenta frigida & balnea profuere; ex lacte ſupervenit diarrhœa bilioſa quæ morbum ſolvit.

Hippocrates lib. V Epid. obſerv. 18. triginta urceos aquæ frigidæ effundi juſſit ſupra corpus mulieris robuſtæ, quæ à ſumpto medicamine ventre intumuerat cum dolore, dyſpnœa, animi conſternatione; huic vomitu ex

aquâ frigidâ nec dolor, nec dyſpnœa remiſerant ; quinquies mortua viſa fuerat ; hac affuſione frigidæ ſublevata eſt, bilem copioſam dein ejecit, & vixit. *Vide Foeſium, pag. 1153. n°. 42.*

Videatur clariſſ. *Combaluſier, n°. 368. de tympanite cum exitu, ſpaſmoque prævalente.*

6. *Tympanites* Stwartii, Philoſophicarum Tranſactionum anni 1730 n°. 414 ab Alexandro Stwartio. C.

Eſt tympanitis acuta, niſi malueris meteoriſmo hanc accenſere, quæ à bilis extra cyſtidem effuſione ob vulnus inflictum ſat citò ſupervenit, ut *Ill. Stwartius* in milite obſervaverat, & in canibus dein expertus eſt.

Miles vulnere accepto quo veſica fellea pertuſa fuerat, ſat citò intumuit abdomine, ut in tympanite ; aſt ſine dolore, febre, inflammatione, cum alvi conſtipatione pertinaci, urinâ paucâ, croceâ, pervigilio, quod opiatis reſtitit, linguâ ſiccâ ; aperto cadavere, bilis intra abdominis cavum exundabat, inteſtina valdè inflata & extenſa, nulla ne in vulnere quidem inflammatio ; paulò ante mortem, quæ ſeptimo die advenit, pulſus inæqualis, leviſque ſingultus.

Haud dubium eſt quin bilis in inteſtinis, ut ſaliva in ventriculo expanſionem aëris in alimentis contenti, & in chylo copioſiſſimi coerceat, adeoque quin ea deficiente aër expandatur, & tympanitem ac borborygmos edere debeat ; in auriginoſis non rarò obſervavi recurſum morbi à borborygmis & flatibus abdominis incipientem ; ubi verò bilis deficit, modò non à vulnere, debent ægri illius defectum reſarcire amaris, reſinoſis & ſaponaceis, quæ etiam in tympanite à viſcido prædominante commendantur. Vide *Melancholiam 8am, ædopſophiam, phyſometram.*

7. *Tympanites verminoſus*, De Meyſerey tom. 3 n. 592. A.

Eſt ille qui febres verminoſas ſæpius comitatur, aut qui à vermibus fovetur : diſtinguitur ab aliis per ſigna vermium. Curatur 1° phlebotomiâ juxta dolorum intenſitatem & ægri robur repetitâ ; 2° oleoſis blandis, dolores mitigare, vermes necare, alvumque laxare aptis ; 3° potu diluente, emolliente, antiphlogiſtico, addito ſucco limonum, utpote vermifugo & refrigerante ; 4° decocto caſſiæ, vel quod melius eſt & flatulentiam non fovet, extracto caſſiæ, decocto tamarindorum, manna &c, ut alvus laxetur, & vermibus, flatibuſque exitus paretur ; 5° ſedatis doloribus, pyrexiâque ſublatâ & alvo apertâ, tum amaris, vermifugis & catharticis reliquiæ morbi tollendæ.

XVIII. Meteorismus, *Météoriſme.*

A Græco *Meteoros, ſublimis ;* eſt intumeſcentia abdominis, vel tantùm epigaſtrii, aut hypochondrii à flatubus contentis ; in eo diverſa à tympanite, quod ſi totum abdomen tumeat à meteoriſmo, illud ſymptoma ſit fugax, & acuti cujuſdam morbi comes ; ſi verò tantum tumeat epigaſtrium, hoc ſymptoma, licet pertinax, cum tympanite minimè confundi poteſt.

Differt

Differt à colicâ flatulentâ, & gastrodyniâ flatulentâ, ex eo quod vel dolor nullus sit in meteorismo, vel exiguus & non atrox, ut in his morbis; adde quod in colicâ & gastrodyne raró extùs tumeat abdomen, licet palpo explorata intestina ratione doloris, ac tensionis tumere videantur.

1. *Meteorismus ventriculi. Inflatio ventriculi* Sennerti. L.

Est inflatio epigastrii, ita ut nulla sit cavitas ab sterno ad umbilicum qualis in sanis est, cum vel sine dolore, quæ chloroticis & puellis quarum catamenia sunt suppressa, non raró accidit; idem accidit viris pituitosis, phlegmaticis, & pendet à flatu intra ventriculum contento, nec tamen admodum eum distendente; meritó incusatur languor motus peristaltici intestinorum, vappiditasque succorum digestivorum, viscositas cacochyliæ, simulque ventriculi laxitas, unde fit ut magis solitó distendi queat cum minimo, vel obtuso dolore.

Therapeia vulgaris inflationis ventriculi eò vergit, ut 1° viscoso, pituitosoque humori primas vias infarcienti exitus ano vel cato præbeatur; 2° ut ventriculi tonus, & succorum digestiva vis restituatur; in hunc finem diæta sit attenuans, & flatus discutiens; cibi sint boni succi, coctu faciles, non flatulenti; lac, recens vinum & cerevisia non satis fermentata fugienda sunt; vinum vetus & meracum juvat, pannus laneus calidus, ventriculo continuò applicatus, calorem ejus fovet & revocat; cathartica ex rheo, rhapontico præmittuntur; dein ad stomachica, martialia, incidentia, carminativa deveniendum; sic radix angelicæ condita, semen anisi, fœniculi, cinnamomum, zingiber, baccæ lauri, juniperi, &c, possunt suppeditare diversas formulas huic affectui debellando aptas.

2. *Meteorismus abdominis.* A.

Est symptoma ilei, enteritidis, & plurium morborum acutorum, præsertim tritæophyæ, amphimerinæ, synochi, ubi magnus putridæ cacochyliæ apparatus cum inflammatione systrophicâ, vel gangrænodeâ, adeoque vel cum dolore & tensione maximis, aëre intestinali rarefacto ob calorem, vel sine dolore, ob gangrænosum viscerum statum, & expansionem aëris à putredine oriundam; qualis meteorismus in cadaveribus aquâ diù mersis, aut soli expositis observatur.

Ille meteorismus in acutarum febrium vigore pessimum est symptoma, tum quia usum catharticorum maximè necessariorum interdicit, tum quia materies putridas, aut fermentescentes, noxiosque succos in primis viis hærentes supponit; hinc phlogosis viscerum, eorum putredo, simulque flatuum expansio; hinc abdominis tumor umbilicum versus cum tensione, velut in tympanite, qui tumor ex sono percussionis à flatibus foveri videtur.

Curatio & prognosis eadem quæ enteritidis; post *Hippocratem clariss. Tissot* ausus est in hoc casu aquâ frigidâ abdomen fovere, quod benè successit: *Tissot de febre biliosâ, pag. 115.*

3. *Meteorismus hystericus*, ill. Raulin des Maladies vaporeuses, *pag. 29.* L.

Hepatitide laborabat mulier, presso epigastrio ea oscitabat, unde hysteriæ suspicio

ſuſpicio in mentem Medici venit ; depulſis hepatitidis ſymptomatis , ac febre, abdomen intumuit admodum ; exiſtimabant alii Medici hoc eſſe à pure tumidum , ſeu aſcitem purulentum ; *Ill.* verò *Raulinus* meteoriſmum hyſtericum adeſſe tantum cognovit , & ægram ſemicupiis tepidis brevi ſanavit.

4. *Meteoriſmus à manzanillâ* Journ. de Med. Decemb. 1757. D. Peyſſonel. A.

Comeſtis multis pomis hujus hippomanes poſt horam abdomen multum intumeſcit , interanea ardent , tremit totum corpus , ſudor frigidus , cardialgia , ſyncopes , labia exulcerata , & acutè prurientia , hinc ſæpè mors ; excitatâ cholerâ , ſeu adhibito cathartico - emetico ex infuſo ſeminum fabæ purgatricis , ſeu jatrophæ goſſypifoliæ , evacuatur venenum , & dein edulcorantibus , ut oryzâ quandoque ægri ſanantur.

Tam acre venenum in arbore Hippomanes ferunt Auctores , ut umbram, vel maximè ex eo delabentem pluviam metuendam eſſe aſſerant.

D. Jacquin Medicus Leydenſis , *& Imperatoris Botanicus* , nuper ex Americâ redux , mihi retulit ſe experiundi cauſâ nudum expoſuiſſe pluviæ ex hac arbore delabenti , idque impunè , imò ſuccum manu ſupinâ excepiſſe ; verùm cùm hujus ſucci guttulam pronâ manu tetigiſſet ; illicò magnum eryſipelas ibi ſe paſſum eſſe.

XIX. Ischuria ; *Iſchouria* Græcis ; *Urinæ ſuppreſſio* , vel potiùs *retentio* Frider. Hoffmanni de Morbis infantum ; *Hydrops veſicæ* Nouvell. Claſſ. des maladies ; *Rétention d'urine ; Iſchurie.*

Morbus eſt cujus potiſſimum ſymptoma eſt hypogaſtrii intumeſcentia ab urinâ intra veſicam retentâ.

» Cùm urina omninò in veſicam non venit , vocat etiam vulgus Medi-
» corum iſchuriam , quanquam iſchuria non ſit , & permittendi ſunt pro-
» fectò ita nominare , cùm propriam appellationem non habeant. « *Galenus libr. 3. de ſymptom. cauſis* , *pag. 246.*

Sunt hujus generis ſpecies plurimæ , quæ in methodo perfectâ ad Claſſem phlegmaſiarum attinerent ; verùm nulla methodus perfecta eſt ; ſequentes ſpecies collegit clariſſ. *Doctor Cuſſon.*

Character. Iſchuriæ veræ ſigna ſunt

1° Senſus ponderis in hypogaſtrio , pube , perinæo. 2° Perceptus urinæ ſtimulus cum ejuſdem fundendæ cupiditate , & irritis ad veſicam exonerandam conatibus ; (hoc ferè aut prorsùs exulat , ſi veſicam teneat ſtupor , vel anæſtheſia. , 3° Protuberantia ſupra os pubis magna ; (minùs patet in iſchuriâ fugaci à calculo veſicæ , vel ſi veſica contracta , indurata parum extendi queat) ad attactum dolorifica ; (abeſt prorsùs aut ferè dolor in iſchuria à veſicæ anæſtheſiâ , ſtupore ,) nativam veſicæ figuram referens , (alienam inducit mala conformatio , cyſtocele , &c.) ſubfluctuans , niſi lotio refertiſſima ſit veſica ; urinâ ſponte emiſſâ , aut per artem eductâ , decreſcens , evaneſcens. 4° Detectio tumoris inſoliti , immiſſo in anum , vel in

in vulvam digito. 5° Effluxus lotii sub profundiori catheteris immissione ; (in ischuriâ quam facit inflammata vesicæ uvula, cathetere licet intra hujus collum adacto, non effluit urina. Tumor notabilis ad musculorum rectorum infernorum latera, ad inguina, scrotum, perinæum, & intra vaginam ; quandoque, sed rarò, protuberantiæ hypogastrii modò memoratæ aliam addi sociam, hujus similem, sæpiùs minorem, quandoque vastiùs tumentem, imò hypogastricæ vices supplentem.

Ischuriæ nothæ signa sunt

1° Lumborum utplurimùm dolor punctorius, obtusus, vel gravativus. 2° Absentia stimuli per urinam vesicæ inferendi, necnon conaminis ad lotium emittendum. 3° Protuberantiæ in hypogastrio, necnon in ipsius viciniis defectus. 4° Vesicæ contractio, collapsus catheterismo, vel digito in anum, aut vulvam adacto, cognita. 5° Catheteris in vesicam immissio frustranea nihil lotii effundens.

Soliti *ischuriæ veræ* ac *falsæ* supervenire morbi sunt anorexia, cardialgia, nausea, vomitus, sapor urinosus in ore, anxietas, singultus, agrypnia, febris, cachexia, corporis tumiditas, hydrops, fœtor urinosus, affectus soporosi, dyspnoici, deliri, motus convulsivi, ephidrosis frigida.

Symptomata alia in hac vel illâ specie suppressionis urinæ observanda sistet character specificus sub ischuriâ qualibet inferiùs tradendus.

Curatio. Cùm maximus sit principiorum ischuriam producentium numerus, diversissimaque indoles, nemo non videt, modo vario, principiorum nimirùm varietati accommodato, sanationem absolvi debere. Regulam universalissimam ut minus generalem reddamus, tria proponimus auxiliorum genera, quæ si non omnes, præcipuas saltem indicationes complectuntur in numerosis ischuriæ speciebus adimplendas.

Primum auxiliorum genus suppeditant antiphlogistica, nimirùm venæ sectiones, clysteres emollientes, refrigerantes, oleosa nitrata, potus laxantes, diluentes, acescentes, acidi, linimenta, fotus, cataplasmata blanda, balnea, semicupia tepida, tùm simplicia, tùm emollientium, & oleosorum societate majorem efficaciam nacta. Conveniunt auxilia hujusmodi in ischuriis omnibus, in quibus adest, aut imminet inflammatio, viget motus febrilis, plethora, tensio, spasmus, irritatio, dolor.

Alterum auxiliorum genus sistunt stimulantia, attenuantia, extus nimirum fomenta, cataplasmata, linimenta calida, spirituosa, nevrotica, phœnigmi, vesicantia, duciæ, balnea thermalia, concussio ab equitatione, curru vectione ; intùs verò diuretica calida ex herbis, radicibus, seminibus, balsamis, salibus, animantibus eruta, clysmata acriora, cathartica, emetica, aquæ thermales. Memorata auxilia competunt illis ischuriæ speciebus, quas faciunt humores crassi, lentescentes, fibrarum atonia, renum, aut vesicæ stupor, anæsthesia, torpor, paralysis.

Tertium auxilii genus subministrat Chirurgia ; situm illud est in artificiosâ lotii in vesicâ contenti eductione, immisso scilicet in urethram cathetere cavo, candelâve tubulosâ ; vel celebratâ, si catheterismus institui nequeat,

veficæ paracentefi ad perinæum, aut fupra pubem ope acus tricufpidatæ, rectæ, vel incurvæ, tubulo inclufæ fimili; encheirefibus memoratis locus eft in ifchuriâ verâ quâcumque, fi remediis congruis ftatim adhibitis aufcultare renuerit, diutiùfque perfiftat.

Circa ifchuriæ curationem fatis fit hæc generaliter delibaffe. Quid methodo antiphlogifticæ ftimulanti, catheterifmo, paracentefi addendum fit in fpeciebus variis quibus competit horumce auxiliorum genus unum, aut alterum inferiùs fub qualibet fpecie declarabitur; ifchurias in quibus locum nullum præfata auxilia inveniunt, fpecialiffima fuo loco manet therapeia.

Ifchuriæ renales.

1. *Ifchuria (nephritica) à renum inflammatione* Schacht. Inftitut. Med. Pract. lib. VIII cap. I & VIII; Gorteri Syft. Prax. Med. de Ifchur. Fabric. Hildani de Lithotom. cap. IV; Læl. à Fonte Conf. 59; Boneti Sepulchret. lib. III fect. XXIV obferv. IV §. 3, Schenck. lib. III de Ifchur. falfâ, cap. IV & V; Ettmulleri Coll. pract. pag. 994. A.

Character fpecificus deducitur ex notis ifchuriæ falfæ genericis & fignis nephritidis; funt hæc ultima dolor lumborum acutus, pungens, pulfans, ardens, in partes vicinas, inferas præcipuè, ut ad veficam, pubem, genitalia, inguina, femora fe extendens; fternutatione, tuffi, & fimili corporis commotione, exafperandus; fæpiùs continuus, interdum per intervalla remittens; febris acuta, inflammatoria, erraticè exacerbans, cum cibi faftidio, naufeâ, vomitu, extremorum, pedum imprimis, frigore, agrypniâ, gravioribufque aliis fymptomatibus; tefticuli alterutrius, vel utriufque retractio; femoris dextri, finiftri, vel utriufque dolor obtufus, ftupor; alvus arctè compreffa, inflata, borboryzans; trunci erectio, converfio, inceffus vix poffibiles; decubitus in latus oppofitum, & in ventrem difficilior, facilior in latus infirmum & dorfum; præcedit mictio difficilis, tenefmodea, ardens, urinâ primùm tenui, aquofâ, dein rubrâ, flammeâ, femper parcâ, tandem fuppreffâ. Rara hæc ifchuriæ fpecies periculofiffima eft, mortem nunc citiffimam, nunc lentam quidem, aft minimè declinandam, de facili inferens; curatur methodo antiphlogifticâ. Ifchuria quæ interdum contingit in morbis inflammatoriis, ut phrenitide, peripneumoniâ, pleuritide, gaftritide, rheumatifmo, in febribus acutis, ardentibus, in paroxyfmo febrium intermittentium; ifchuria quam faciunt materies arthritica, catarrhalis, fcorbutica, variolofa, ad renes delata, necnon aperientia acria, falia alkalina, infecta eminenter diuretica, cathartica energica, verbo medicamenta calidiora hinc intelliguntur, atque curantur.

2. *Ifchuria (nephrolithica,) à renum calculo* Schacht. lib. citat. cap. II & VIII; Gorteri libr. citat. de Morb. renum; Car. Pifon. de Morb. à colluv. ferofâ; Schenck. de Ifchur. Boneti Sepulchret. de urin. fuppreff. & Medic. Septentrional. de Ifchur. &c; &c. A.

Signa ifchuriæ nothæ generica, necnon calculi renalis hanc fpeciem determinant;

minant; ſigna calculi renalis ſunt dolor in lumbis fixus, ſtabilis, niſi per ilia ad pelvim, vel teſtes excurrat, ſæpiùs gravativus, interdum acerbiſſimus, & infixi aculei more pungens, ſub decubitu in partem affectam minor, in oppoſitam augeſcens, poſt aſſumptum cibum, & corporis motum exaſperatus, jejuno vantriculo, & quiete remittens; febris nulla, utique initio; teſtis retractio, femoris ſtupor, trunci incurvatio; anorexia, flatulentia, nauſea, vomitus, alvi adſtrictio, pulſus durus, paroxyſmi nephralgici, recurſantes, dyſuria, ſtranguria frequenter affligens, excretio urinæ cruentæ, muco, membranis floccis, ſabulo, lapillis refertæ, calculus antea excretus, ortus à parentibus calculoſis, podagra prægreſſa; paroyſmo iſchurico præit urina tenuis, acris admodum, doloriſica, pauca. Hujuſce ſpeciei frequentiſſimæ, & cum colicâ affiniſſimæ lubrica eſt diagnoſis. Signum calculi renalis certum nullum dari vult *Joan. Baptiſt. Silvaticus;* non ſemel docuit anatome in renibus hæſiſſe calculum, de quo ne vel minima ſuſpicio per vitam aderat.

Iſchuriæ nephrolithicæ, quæ graviſſima eſt & in renis inflammationem, apoſtema non raro abit, competunt methodus antiphlogiſtica, & maximè opiata. Vitanda diuretica calida, ſtimulantia, tonica, adſtringentia. Nephrotomiam admittit calculus renalis in eo tantùm caſu, ubi inflammationem à calculo accerſitam excepit apoſtema protuberantiâ & fluctuatione in lumbis inſignitum. Hujus loci non ſunt quæ ad novi calculi geneſim præcavendam ab Auctoribus commendantur. Renes à calculo perforatos fuiſſe, ſuccedente immedicabili iſchuriâ, *Mercatus* teſtatur.

In Nephrolithica ſeu arenuloſa iſchuria ſucci petroſelini unc. iij, ſuccus expreſſus ex xxx millepedibus, olei terebenthinæ ſemi-drachma, & lilii Paracelſi drachma, hæc mixta & ſumpta in balneo promoverunt ejectionem centum lapillorum piſi magnitudine, quorum ulterius ſexcenti intra tres menſes ejecti fuere. *Journ. de Med. Octobr. 1756.*

3. *Iſchuria (nephroplethorica) Renalis à plethorâ* River. Cent. 1 obſerv. 1 & 89. Ettmuller. Schacht. loco citat. Gaubii Pathol. de vit. miction. Ludwig. Inſtit. Med. Clin. Seb. Naſii ſpecul. method. med. pag. 167. A.

Virum temperamenti ſanguinei, & habitûs athletici poſt confectum caldiſſimis æſtivis diebus longum iter, corripit iſchuria notha, clyſteribus, fotibus, linimentis, ſemicupiis, diureticis, immorigera; nulla aderat febris, nullus dolor in lumbis, in pube; hactenus affectu renali quocumque & urinarum vitiò omni immunis vixerat æger; una *Riverio* accuſanda videtur plethora; mittitur ſanguis largâ manu; vix elapſa à venæ ſectione horâ urinam à renibus in veſicam deſcendentem perſentiſcit æger, & tantâ paulò poſt profundit copiâ, ut intra horæ ſpatium, nullo alio adhibito remedio plenariè convaleſcat. Ex plethoræ ſignis & therapeia diſcito hanc iſchuriæ ſpeciem noſſe, ac debellare.

4. *Iſchuria (lunatica) Renalis lunatica* Tulpii, obſerv. med. lib. II cap. 49. C.

Urina viro ſupprimebatur quolibet fermè plenilunio, cum inſigni anguſtiâ,

ſtiâ, corporis incendio, febre; perſiſtebant ad diem quintum utplurimùm jam dicta ſymptomata, ſi ſibi relinqueretur æger, neque redibat urinæ effluxus, niſi lunâ decreſcente, vel ſectâ brachii venâ. Tantæ erant efficaciæ ſanguinis miſſio, ut ea adhibita ſtatim excerneretur lotium. Aperto cadavere, inventa eſt renis ſiniſtri pelvis in eam amplitudinem excreviſſe, ut vicem veſicæ urinariæ commodè ſuppleret; hinc iſchurici paroxyſmi tempore tam veſica fuit vacua quàm ren ſiniſter repletus. *Vide Auctorem citatum.*

5. *Iſchuria* (*nephroſpaſtica*) *Renalis ſpaſmodica* Schacht. Gorter. lib. citat. Sydenham Diſſert. Epiſt. tom. I. Raulin des Malad. Vapor. Mem. de l'Acad. R. des Sc. ann. 1715. A.

Ex conſenſu, convulſione, paſſione hyſtericâ, hypochondriacâ, dolore vehementi ventris, capitis, lumborum, inteſtinorum, coxæ, uteri, menſtruatione, dentitione ſiſtitur non rarò urinæ ſecretio. *Gorter. Syſt. prax. medic. de Iſchuriâ;* Dignoſcitur ſpaſmodica iſta ſpecies ſignis pſeudo-iſchuriæ genericis & ſpaſmi renalis præſentiâ. Fibras renales ſpaſmo tentari colligitur ex præſente morbo ſpaſmodico, aut inſigniter dolorifico; ex ægri hyperæſtheſi, mobilitate, ex cauſis prægreſſis, ex ſignorum abſentiâ ſpeciebus aliis renalibus propriorum, ex dolore renali vivido, ambulatorio, fugaci. Curationem ſubminiſtrant antiſpaſmodica, anodyna remediis, quantum res poſtulat, maritata, quæ ſocius jubet morbus ſpaſmodicus, aut dolorificus.

6. *Iſchuria* (*nephrelmintica*) *Renalis verminoſa* Gorter. lib. citat. Gaubii Pathol. de vit. miction. A.

Vermes in renibus repertos, & cum urinâ excretos fuiſſe teſtantur *Gentilis*, *Fernelius*, *Hollerius*, *Zacutus Luſitanus* : His poſſe in renibus obſtructionem produci, & exinde iſchuriam nemo ſanè inficiabitur. Suppreſſam ex hac cauſâ urinam agnoſcunt *Gorterus* & *Gaubius*. Rariſſimam hanc ſpeciem nec nephralgia, neque aliud ullum ſymptoma deſignat, ſolo eventu cognoſcendam. Curationi ſuperſedemus. Vidi vermiformes tubulos à cruore in ureteribus concreto effictos.

7. *Iſchuria* (*nephrothromboides*) *Renalis à ſanguine congrumato* Mercati de Morb. inter. cur. cap. 12; Ettmulleri de læſ. urin. ſecret. pag. 314; Fernelii Pathol. libr. VI. cap. 13; Gorteri, Gaubii loc. citat. A.

Rarior eſt hæc ſpecies quam iſchuria grumoſa, ureterica & vera; hanc cognoſces ſignis pſeudo-iſchuriæ genericis, dolore in lumbis, hæmaturiâ præviâ, cauſâ prægreſſâ, ut ſi percuſſionem, lapſum, ponderis maximi elevationem, longam, validamve equitationem iſchuria exceperit; his accedunt graviſſima ſymptomata, uti pallor, pulſus parvus, obſcurus, anxietates, virium concidentia, rigor, febricula, nauſea, animi defectio, ſudores frigidi, &c. Curationem vide apud *Mercatum.*

8. *Iſchuria* (*Nephropyica*) *à Renum purulentia* Schenck. lib. III. de ren. tumorib. Gorteri, Gaubii, loc. citat. Bonet. Sepulchr. de urin. ſuppreſſ. Salii Diverſi de affectib. particularib. cap. 14. A.

Cognoſcitur hæc ſpecies notis pſeudo-iſchuriæ genericis & ſignis renes

nes purulentiâ tentari commonstrantibus ; hæc ultima eruuntur ex prægressis, nephritide contumaci, pulsatili, nephralgiâ acredinosâ & maximè calculo, ex apostemate exinde orto, ex superstite caloris & doloris sensu in lumbis, ex horroribus, febriculâ, & nonnunquam lumborum tumore fluctuante, ex urinâ turbidâ subalbicante, cruentâ, graveolente, ad fundum vasis deponente sedimentum crassum, tenax, purulentum, flocculentum, membranosum, carnosum aliquando, quod renum apostema præstat; hoc & etiam, si in renes materies purulenta confluxerit, producere potis est aliarum partium internarum abscessus. Puris crassitiei debetur renalis obstructio. Hujus speciei sanatu difficillimæ curationem inchoant intùs abstergentia incidentibus maritata, extùs verò laxantia; perficiunt verò, interpositis, si opus sit, remediis generalibus & opiatis, edulcorantia, aquæ Vallenses, Spadanæ, & præprimis balsamica, vulneraria, detersiva. Diuturnum pulveris uvæ ursi usum mirè laudat *Clar. de Haen.* Nephrotomiæ tantùm locus est cùm tumore & fluctuatione in regione lumbari conspicuis sese prodit apostema; cave protuberantiam ac fluctuationem à lotio ob ureterum obstructionem congesto in lumbis excitatas & à *Sebastiano Nasio* observatas pro apostemate vendas.

9. *Ischuria* (*Nephrophlegmatica*) *Renalis pituitosa seu mucosa* Salii Diversi loc. citat. Grasii, Ephem. Natur. Cur. ann. III observ. 212; Schacht. Gorteri, Gaubii, Mercati, loco citat. Varandæi de ren. affect. Bonet. Sepulchret. de Ischur. observ. IV, V. A.

Speciei hujusce diagnosim subministrant pseudo-ischuriæ signa generica, hujus repentina accessio ex *Hippocrate* & *Lommio*, dolor obtusus, seu gravitas in lumbis, symptomatum remissior multò gradus, temperamentum pituitosum, prægressi morbi mucosi, evacuationes similes, excreta priùs urina muco referta, apyrexia, absentia signorum pseudo-ischurias inflammatoriam, calculosam &c, commonstrantium. Raræ huic speciei, de facili ast citra periculum cum subsequenti confundendæ, competunt auxilia stimulantia, incidentia in curatione generali memorata.

10. *Ischuria* (*Nephroplegica*) *Renalis paralytodea* Salii Diversi, Mercati loc. citat. Horstii tom. II lib. IV observ. 49; Marcel. Donati Histor. med. mirab. libr. IV cap. 28; Bartholini Centur. IV epist. 18, 38, 39; Hœchsteter. observ. Dec. V. Cas. 20; Claudii Chaptal Practici Monspeliensis feliciſſimi. A.

11. *Ischuria* (*suppleta*) *Renalis ab alia evacuatione suppleta.* (a) *A diarrhœa & sudore* Marcelli Donati Histor. medic. mirab. lib. IV cap. 27; Schenck. lib. III. de diabete obs. 9; (b) *Ab otorrhagiâ* Sennerti ex Platero pract. lib. III part. VIII sect. II. cap. 9; (c) *A perspiratione* Vandermonde Journ. de Med. tom. IV; (d) *A sudore* Vandermonde Journ. de Med. tom. X. A.

Memorat *Marcellus Donatus* historiam monialis cui per sex menses urina supprimebatur alvo interim descendente; restitutâ verò urinâ per menses quatuor omnimodè cohibebatur alvus. Substitit deinceps & lotii & fecum

 excre-

excretio, refudante in epigaſtrio ad plurium librarum pondus humore, qui urinam colore & odore referebat.

Narrat *Platerus* caſum puellæ annos natæ tredecim, cui, poſtquam aliquandiù copiosè minxiſſet, urina ſubitò ſupprimebatur, accedente otorrhagiâ ſeroſâ ita uberi, ut per aliquot dies affatim ex aure dextrâ ſæpe ad duas menſuras aqua efflueret; interim bene habebat puella, neque de ullo affectu conquerebatur. Diureticis ac terebinthinatis ad magnam vim elicita eſt urina quæ ſubitò iterùm ſubſtitit, recurrente otorrhagia memoratâ: adhibitâ efficaciori medicinâ, rediit urinæ excretio liberalior primùm, remittente aurium fluxu, poſt modum verò ad copiam nativam, nihil exinde mali perpetiente puellâ.

Legitur apud *Vandermonde* hiſtoria puellæ hyſteriâ per octo menſes maximè vexatæ, cui tandem ſupervenit omnimoda urinæ & fecum ſuppreſſio, quæ clyſmata, balnea tepida, ptiſanam pulli, apozemata laxantia, refrigerantia, potiones oleoſas & diætam humectantem per tres menſes ſolidos aſpernata eſt; primis quidem balneis feces olidiſſimæ cum vermibus & ſanguinis grumis deſcendere cœperunt; pſeudo-iſchuriam, atque alvi ſuppreſſionem fugarunt balnea frigida ad duos menſes protracta, quæ urinam mox cierunt & ſenſim in integrum hujus excretionem reſtituerunt. Quolibet die ægra horas decem in balneo commorabatur, quod ſi glacie injecta magis infrigidaretur, creſcebat urinæ cum ardore minori tunc emiſſæ quantitas; deficientem lotii excretionem ſupplebat perſpiratio cutanea.

Obſervationem aliam habet *modò laudatus auctor* de muliercula annos circiter 50 nata, cui repente alvus & urina prorſus reſtricta ſunt. Fruſtra fuerunt diuretica; cathartica etiam valentia pluries ano injecta ex ore aſſumpta nullam præter ſudorem, evacuationem excitarunt. Naturæ commiſſa paupercula, ſine febre, dolore & ferè citra morbum annos ſeptem vixit, nec per anum, nec per urethram quidquam emittens. Interim excretionum harumce defectum ſupplebant ſudores univerſales copioſiſſimi, fœtidiſſimi, nunc die quolibet, nunc quovis biduo, triduove erraticè recurrentes & ad duas treſve horas continuati. Toto hocce tempore alimenta omnigena, integro appetitu, voravit ægra, vultu florida, imò pinguefacta, lecto tamen præ debilitate affixa, contra ſpem omnem ſpontaneè cœpit alvus deſcendere, urina effluere, ceſſante tunc ſudore & redintegratâ penitus ſanitate, quæ ad ſex, ſeptemve annos illibata perſtitit.

Miſſis iſchuriæ renalis ſpeciebus aliis, quæ vel ab Auctoribus minùs benè deſcribuntur, vel è præcedentibus facile poſſunt intelligi ad iſchurias uretericas ſermonem convertimus.

Iſchuriæ uretericæ.

Iſchurias inter renales & uretericas limites certos ſtatui non poſſe ſuperiùs diximus, collectis quantum penes nos fuit ſignis conjecturalibus, quibus ambæ poſſunt ab invicem utcumque diſterminari. Monuimus etiam eadem

dem ferè methodo utrasque impugnari, quotiescumque causæ simili natales debent. Porrò cum vix ac ne vix quidem vitium sit ischuriam uretericam inducens, quod renalem non excitet, si renibus hæserit, uretericas tantùm memorare satis esse ducimus, unius cujusque diagnosim ac therapeiam mutatis mutandis, subministrante ischuriâ renali simili. Ex ischuriis nephreticâ, nephrolithicâ, nephrothromboide, nephrophlegmaticâ & nephropyicâ, nec non ex ischuriarum uretericarum signis conjecturalibus intelliguntur ischuriæ sequentes uretericæ.

12. *Ischuria* (*ureteritica*) *ureteritica inflammatoria* Salii Diversi loc. supra citat. Ludwig. Instit. Clin. Gaubii pathol. de vit. miction. Schachtii instit. practic. de Ischur. spur. &c. A.

13. *Ischuria* (*ureterolithica*) *ischuria ureterica calculosa* Tulpii observ. med. lib. II cap. 45; Monro Essais d'Edinburg tom. VI art. 68; Boneti Sepulchret. lib. III de urin. suppress. Schenck. lib. III de ureterib. Salii Diversi loc. citat. &c. A.

14. *Ischuria* (*uretero-thromboides*) *ischuria ureterica à sanguinis grumo* Salii Diversi, Schachtii, Gaubii loc. citat. Boneti Sepulchret. de urin. suppress. obs. 1 &c. A.

15. *Ischuria* (*uretero-phlegmatica*) *ureterica à pituitâ* Gorteri prax. med. syst. Schachtii, Salii Diversi loc. citat. Boneti Sepulchr. de urin. suppress. Sebast. Nasii Spec. meth. med. loc. citat. Epiphan. Ferdinandi histor. 97. &c. A.

16. *Ischuria* (*ureteropyica*) *ureterica purulenta* Gorteri lib. citat. de ureter. morb. Schachtii, Salii loc. citat. &c. A.

Has itaque species descriptione ac curatione singularibus persequi supervacaneum est.

17. *Ischuria* (*ureterostomatica*) *ab orificii ureterum inferioris clausurâ* Theod. Elleri Miscell. Berolin. Tom. IV pag. 381; Verdieri ex Noel Mem. de l'Acad. de Chirurg. tom. II observ. 17; Lieutaud Mem. de l'Acad. R. des Sc. ann. 1753; Franc. Sylvii Deleboe prax. med. lib. II; Saltzmanni observ. anat. pag. 62. A.

Posse ureterum orificium vesicale calculo, sanguinis grumo, muco, pure obstrui, patet ex jam allegatis speciebus; hîc verò speciatim verba facere de iis ischuriis volumus, quas oris ureterum inferioris summa constrictio, coalitus, vel obturatio inducunt.

Vidit *Noel* puellam pluribus diebus ischuriâ frequentibus motibus convulsivis stipatâ vexatam; aderat exocyste seu prolapsus tunicæ vesicam interius obvestientis, quæ per meatum urinarium erumpens, sacculum sistebat ovuli gallinacei magnitudine, diaphanum, tenuem, humore limpido refertum. Aperto cadavere inventi sunt ureteres ita dilatati, ut colon adulti crassitie æquarent; occlusus erat ipsorum ad vesicam introitus; veram urinam continebat sacculus inter vulvæ labia conspicuus.

Invenit *Saltzmannus* in puero ischuriâ laboranti ureteres sero distensos,

ad

ad veficam verò anguftiffimos, ita ut ftylum exiguum non nifi vi admitterent.

Credit *Lieutaud* ab intumefcentiâ trigoni veficæ inflammatoriâ aut aphlogâ obturari poffe ureterum orificia, fubfequente ifchuriâ fatis frequenti, inter renalem & veficalem mediâ feu uretericâ.

A calculo unico magno, aut pluribus mediocribus veficæ cavitatem replentibus ifchuriam inductam obfervavit *Sylvius Deleboe*, ureterum ampliatorum, & ad renes ufque urinâ diftentorum orificiis per lapidea hæc concreta obturatis.

Aliis præter memoratas ureterum noxis ifchuriam deberi afferunt Auctores, ut partium ureteribus adjacentium vitiis multigenis *Schachtius*, *Gaubius*; flatibus colon diftendentibus, *Ludwigius*, *Varandæus*, *Sennertus* &c. Hæ fpecies, quoniam memorantur potiùs quàm defcribuntur, idcircò prætermittuntur.

Ifchuriæ Veficales.

18. *Ifchuria* (*Cyftitica*) *à veficæ inflammatione* Schacht. inftit. practic. Mem. de l'Acad. R. des Sc. *ann. 1704, 1753*; Boneti Sepulchr. lib. III de urin. fuppreff. Foreft. lib. XXV obferv. 27, 28; Zacuti Lufitani ex Galeno Hift. med. princ. lib. II Hift. 150. A.

Inflammatio veficæ fphincterem, vel ex *Lieutaud* ipfius uvulam occupat; addit *Schachtius* hujus tunicas. Diagnofim hujufce fpeciei fiftunt figna ifchuriæ veræ generica, ut hypogaftrii intumefcentia, renitentia &c, urethræ perviatio, nec non cyftitis. Cyftitidis notæ funt febris acuta, fervida, dolor acerbus, ardens ad perinæum, accedente interdum hujufce partis rubore, diftenfione; dolor pariter & ardor ad pubem & exinde ad umbilicum perveniens; dyfuria maxima, fæpiffime verò ifchuria fummo ftipata meiendi defiderio ac conatu; alvus adftrictior, tenefmus maximus, catheteris ultra veficæ collum immittendi impoffibilitas, vigiliæ, delirium, vomitus biliofus, extremorum frigus. Hoc habet peculiare ifchuria ab inflammata veficæ uvula fobolefcens, quod catheteri non objiciatur refiftentia, nifi fuperatis proftatâ & fphinctere, atque ita ipfo intra veficam nonnihil jam adacto; & quod obicem cathetere non fuperandum injectio removeat, fubfequente urinæ effluxu. Periculofiffima eft hæc ifchuriæ fpecies, quâ gangræna, abfceffus fæpiffimè excitantur. Convenit methodus antiphlogiftica; malo verò perftante, tentanda eft catheteris immiffio lenis, cautiffima: tandem fub hujus in veficam adigendi impoffibilitate, paracentefis ad perinæum vel fupra pubem celebranda, ope acûs apice tricufpidatæ, & tubulo inclufæ hic rectæ, illic rectæ etiam & præprimis incurvatæ. Optima *Sharp Recherches critiques &c* habet monita circa veficæ paracentefim in hypogaftrio inftitutam; adverfus ifchuriam ab inflammatâ veficæ uvulâ in locum catheteris ad urinam educendam fruftra adhibiti faufto cum fucceffu injectiones fuffecit *Clar. Lieutaud.*

19. *Ifchuria* (*Cyftolithica*) *à veficæ calculo* Tulpii obferv. med. lib. IV cap. 37; Effais d'Edinburg tom. IV; Forefti lib. XXV obf. 23; Fabric. Hildani

Hildani Cent. III obferv. 67. Car. Pifonis de morb. à colluv. ferof. Boneti Sepulchret. de urin. fuppreff. obferv. X, &c, &c. A.

Hanc ifchuriæ cyfticæ fpeciem facit calculi veficalis præfentia, quem cognofces vagâ circa pubem & perinæum titillatione, vel ponderis fenfu in iifdem locis, inceffu cruribus divaricatis; erectione penis, frequenti tenefmo, dyfuriâ, ftranguriâ, mictione cruentâ maximè poft equitationem, vel curru vectionem, dolore poft mictum in toto urethræ ductu vel ad extremum tantum balanum percepto; genitalium ab ægro crebriùs contrectandorum pruritu; ifchuriâ frequenti, fugaci; mictione crebrâ, derepente, poftquam ea inftitui cœpit, intercifâ, mutatâ corporis pofiturâ interdum, vel immiffo cathetere haud ægrè revocandâ; urinâ craffâ, albâ, turbidâ, fub decubitu horizontali faciliùs fundendâ. Symptomata jam dicta modò fæviora funt, modò mitia & obfcura, quin etiam nulla, præfente in veficâ calculo non femel obfervata, per intervalla fæpiùs, imò poft inducias nonnumquam longiores recurrentia; his fignis certitudinem addunt, quantùm fieri poteft, maximam exploratio ope digiti in anum apud pueros, in vaginam apud mulieres immiffi, & catheterifmus, quo nulla datur via ad calculum veficæ cognofcendum univerfalior, certior, licet errorem etiam fub quibufdam cafibus admittere poffit. Hypogaftrii intumefcentia, renitentia non obfervantur in hac fpecie, nifi perftiterit fatis diù urinæ fuppreffio. Calculi in veficâ remanentis augmentum inevitabile, preffio, attritus in veficam, acris calculoforum urina, irritationi, doloribus vividis, inflammationi, fuppurationi, ulceri veficæ anfam præbent. Ifchuria hujufcemodi ad tempus fugatur, mutatâ corporis pofiturâ, repulfo per catheterem calculo, cujus radicalis curatio, vel ex lithotomiâ, repetenda, vel juxta *Whitte*, *Lieutaud* aliofque graviffimos viros, quibus contradicit *Clariffim. de Haen*, ex aquæ calcis & faponis ufu diuturno. Palliativam methodum fiftunt diluentia, lenientia, mucilaginofa, oleofa, opiata, lithontripticum Whittianum, & ex *Clar. de Haen* uvæ urfi pulvis.

20. *Ifchuria (cyftofpaftica) à fphincteris veficæ fpafmo* Mercati de morb. intern. cur. lib. IV cap. 22; Sebaf. Nafii fpecul. method. med. part. II pag. 267; Nenteri de Ifchur. Schachtii, Gorteri, Gaubii, Varandæi, loc. citat. A.

Cognofcitur hæc fpecies ex fignis ifchuriæ veræ genericis, urethræ libertate, & fpafmi fphincterici præfentiâ. Conftrictionis hujufce fpafmodicæ, quæ nunc idiopathica eft, nunc verò fymptomatica, notitia eruitur ex perinæi exploratione, quod durum apparet, dolore ad veficæ collum, ei fimili, qui ex calculo ibidem impacto folet accidere, diverfo tamen in eo quod continuus fit in hac fpecie; nufquam accedat copiofa mictio, & cathetere aut candelâ immiffis exafperetur; ex inteftini recti condolentiâ, ex mictione ftillatitiâ, dolore colli veficæ continuo, acerbiffimo ftipatâ, fub violentâ omnium potentiarum urinam expellentium actione, tandem ex caufâ, ut ex plethorâ, ex fuppreffis catameniis, hæmorrhoidibus, ex ictu, puncturâ, folutâ unitate hujus partis minùs bene tractatis. Curationem fubminiftrant methodus

thodus antiphlogiſtica, opiata, antiſpaſmodica, & catheteris prudens immiſſio.

Ad hanc ſpeciem referatur iſchuria quæ colicam, ileum, enteritidem comitatur; *Morgagni Epiſt. XXXIV. 8.*

21. *Iſchuria* (*cyſtoplegica*) *à veſicæ paralyſi* Lieutaud compend. medic. de Iſchur. Zacut. Luſitan. ex Galeno Hiſt. princ. Hiſt. 140; Mangeti Biblioth. Medic. pract. tom. IV; Serane Theſ. pro Reg. Cathedr. Hollerii de morb. intern. capit. 47; Amat. Luſitan. cent. IV cur. 10; Pringle, Eſſais d'Edinbourg. tom. 2. artic. 32. A.

Locum habet hæc ſpecies, ſive veſicam teneat ſtupor, anæſthesia, ſive muſculares ipſius fibræ paracinesiâ perfectâ vel imperfectâ reſolvantur; ſive concurrat utrumque vitii genus. Hanc cognoſces notis iſchuriæ veræ genericis, urethræ libertate, & ſignis veſicæ torporem, paralyſim indigitantibus; hæc ultima eruuntur ex prægreſſis, qualia ſunt ictus, lapſus in columnam vertebralem, luxatio vertebrarum, medullæ ſpinalis vulnus, protuberantiæ nervos in ea parte afficientes, vita in locis humidis, mora in aquis frigidioribus, applicata ad veſicæ regionem, alterius mali gratiâ, præſidia frigidiſſima, affectus paranoici, ſoporoſi; ex ætate ſenili, ex abſentiâ doloris & ſenſûs ab urinâ excitandi in veſicâ repletâ, & diſtenſâ; ex partium aliarum ignaviâ, frigiditate, reſolutione; ex mictione tuſſim, nixum validum ſimilem & præprimis hypogaſtrii preſſionem ſubſequente; ex deficientibus iſchuriæ cyſtophlegmaticæ notis. Valent ſigna hujuſcemodi in iſchuriâ nervorum veſicæ ſenſoriorum tantùm, vel ſenſoriorum ſimul & motoriorum reſolutioni natales debente: ſi verò afficiuntur dumtaxat nervi motorii, è modò tradito charactere expungenda venit abſentia doloris & ſenſûs, ab urinâ excitandi in veſicâ repletâ ac diſtentâ, quæ ſub hac circumſtantia & dolet & ab urinæ ſtimulo moleſtatur. Caſum iſchuriæ à veſicæ torpore inductæ, dyſuriam diuturnam & gradariè creſcentem urinæ paucitatem tandem excipientis, in viro ſexagenario fluxum hæmorrhoidalem diu paſſo à muliercula perperam cohibitum, nobiſcum pro ſuâ humanitate communicavit *clar. Chaptal.* Dyſuriæ tempore ægro tumebat ac dolebat proſtata, hypogaſtrium tenebat protuberantia circumſcripta, dura, indolens, pro ſcirrho artis peritis imponens, urinæ quotidie partim in veſicâ reſtitanti & ſenſim collectæ natales debens, educto per catheterem lotio evanida, brevi dein reditura; urinâ difficilius, parciùs in dies fluente, acceſſit demùm iſchuria; ceſſante penitus urethræ ardore ac dolore, aſſiduo catheteris uſu per duos menſes citra ullum ſenſum exonerata eſt veſica; quibus elapſis tandem ſupervenit febris acuta exacerbans, quâ die undecimo ſoluta eſt iſchuria & rediit nativa urinæ excretio. Præſidio ſunt in hac ſpecie gravi quidem, aſt non ſemel curatâ, catheteriſmus repetitus, remedia antiparalytica varia, interna & externa; inter externa eminent thermarum Bellilucanarum aqua, lutum, quibus fovebitur hypogaſtrium, perinæum, nec non earumdem aquarum purarum aut aquâ ſimplici plus minus temperatum facta in veſicam inje-

injectio, cùm vitio chirurgico natales debet ifchuria; hujufcemodi modò memoratis addenda venit vitii topici fpecialis therapeia.

22. *Ifchuria (polyurica) à veficâ lotio diutiùs cohibito diftentâ.* Halleri Prælect. in Boerhaave Tom. II §. 384 pag. 336; Foreft. Libr. XXV. obferv. 14. Nenter. de ifchuria; Paræi Lib. XVI cap. 48; Sennert. Pract. Lib. III part. VIII fect. 1 cap. 4. Ettmulleri, Riverii, Varandæi de ifchur. &c. A.

Hanc ifchuriæ fpeciem in quam incidunt, qui negotiis, loco, verecundiâ ab urinâ fundendâ arcentur, ipfamque fponte diutius cohibent, fiftunt character ifchuriæ veræ genericus, voluntaria urinæ cohibitio ex ægri relatu accipienda, dolor ad veficam maximus, affiduus ad urinam fundendam ftimulus, fubfequente fruftraneo conatu, mictio ex hypogaftrii fummè diftenti preffione fuccedens, caufarum abfentia quibus aliæ ortum debent ifchuriæ veficalis fpecies. Gravis eft hæc urinæ fuppreffio, nifi promptè malo obviam eatur, veficæ atoniâ, contractionis defectu, inflammatione, abfceffu, gangrænâ terminari folita. Curatio ex præcedenti fpecie & cyftitica intelligitur. Fœtus in orificio uteri longiores moras nectens apud mulieres dyftocicè parturientes fimilem inducit ifchuriam ex *Riolano. Vide fpeciei 28 varietatem 2am.*

23. *Ifchuria (cyftopyica) veficalis purulenta* Felic. Plateri Mantiff. obf. 29; Camerar. Ephem. Nat. Curiof. Tom. II; Zacuti Lufitani ex Galeno, Hift. Medic. princip. hift. 148; Hollerii de morb. intern. cap. 47; Sebaft. Nafii Specul. method. med. part. 11 pag. 167; André des maladies de l'urethre obferv. 16; Vandermonde Journ. de Med. Tom. IX. A.

Hæc fpecies quæ à veficæ apoftemate, ulcere proficifcitur, in plurimis convenit cum ifchuria nephropyica; ab eâ verò difcrepat notis ifchuriæ veræ genericis, nec non fignis purulentiæ veficæ hærentis. Ab ulcere renum diftinguitur veficæ ulcus loco doloris ad veficæ collum, in pube, perinæo, perfentiendi, tactu, mictione, corporis inflexi erectione exafperandi, doloris ejufdem gradu majori, continuitate, fede protuberantiæ in perinæo, fi hæc adfit etiam obfervandæ, cupiditate & difficultate urinæ majoribus, tenefmo, erectione penis frequenti, urinâ pus minùs cruentum, minùs cum ipfâ commixtum ac confufum, graveolentius, citra lotium, aut ante ipfum quandoque prodiens, & nonnunquam fquamas furfuraceas ac membranulas vehente. Poteft etiam hæc fpecies renum, imò & aliarum partium apoftemati, ulceri deberi; fi nempe materies purulenta copiofa, tenax, veficæ collum occludat ipfi impacta, quod apoftematis & ulceris prædictorum fignis nec non generico ifchuriæ veræ charactere dignofces. Vix fanefcit præfertim in ætate provecta veficæ ulcus quod fugatâ ope catheteris nec non abftergentium attenuantibus maritatorum ore affumptorum & veficæ injectorum ifchuriâ, remediis in renum purulentiâ propofitis impugnandum venit, additis repetitis per catheterem injectionibus edulcorantibus deterfivis.

24. *Ifchuria (cyftothromboides) veficalis à fanguinis grumo*, Claudini Confult. 141; Fabric. Hildani Cent. III obferv. 66; Forefti Libr. XXV obf. 20;

Zacuti Lusitani ex Galeno Hist. Med. princip. hist. 145, & ejusdem Prax. Med. admirab. Lib. II. cap. 65; Mercati de morb. intern. cur. cap. 12. A.

Hanc speciem indigitant hæmaturia prævia, prægressæ causæ in ischuria nephrothromboide assignatæ, gravissima symptomata sub eadem specie memorata. Ischuriæ veræ signa generica, urina, sub catheteris ad usque vesicæ collum liberè adigendi immissione, fluens parvâ copiâ, & cum sanguinis ramentis, os catheteris educti cruentatum. Curationem suppeditant catheterismus, cardiaca, & quæ sanguinem valent solvere epota, injecta, applicata. *Vide Mercatum, Forestum, Zacutum*, &c.

25. *Ischuria (cystophlegmatica) vesicalis à muco* Mercati loc. citat. Schacht. Instit. Medic. pract. lib. VIII. cap. 9; Ettmulleri de ischur. vesical. Amati Lusitani Cent. VI cur. 12; Zacuti Lusitani Prax. Medic. admirab. lib. II observ. 64; Boneti ex Thom. Bartholino de urin. suppress. observ. 17. A.

Ex urinâ turbida muco refertâ ante excretâ, ex vitæ genere alimenta recipiente crassa, viscida; ex prægressis morbis pituitosis, ex temperamento simili, verbo ex signis diatheseos pituitosæ in ischuriâ nevrophlegmaticâ memoratis; ex urethræ perviatione, & ex notis ischuriæ veræ genericis cognoscitur hæc species, remediis stimulantibus, incidentibus & catheterismo curanda.

26. *Ischuria (ectopocystica) à vesicæ ectopiâ. (a) Herniosa, seu à cystocele*; Verdier Mem. de l'Acad. de Chirurg. Tom. II observ. 4, 6, 9, 10, 14; Felic. Plater. observ. pag. 830; (*b*) *Proptoica, seu ab exocyste*, Verdier ex Noel lib. citat. obs. 17. A.

Comitatur hæc species vesicæ urinariæ herniam, & tunicæ ipsius interioris prolapsum. Igitur, exulantibus ischuriæ vesicalis causis aliis, hujus diagnosim subministrant urethræ perviatio, & ischuriæ veræ, nec non cystocelis vel exocystes signa. Binæ hujusce ectopiæ notas exhibent *Verdier*, *Saltzmanni*, *Dapples Dissertationes de vesic. urinar. hern. seu de cystocele*; exinde etiam ischuriæ ectopocysticæ petenda curatio.

27. *Ischuria (cystoproctica) vesicalis ab intestino recto, scybalis, calculo, flatibus, inflammatione, abscessu, hæmorrhoidibus turgente* Dodonæi Observ. Medic. cap. 47; Schenck. lib. III de ischur. observ. 6; Wepferi Dissert. de apopl. pag. 391; Vandermonde Journ. de Med. Tom. IX pag. 261; Boneti Sepulchret. de urin. suppress. observ. 18 §. 4; Schacht. Gaubii loc. citat. A.

Signa ischuriæ veræ generica, intestini recti conditio varia, cum symptomatibus vitia ipsius modò memorata stipare solitis, urethræ perviatio, caussarum ischurias alias vesicales inducentium absentia hanc speciem determinant; ex principiis in nomenclaturâ recensitis haud ægrè eruitur varia quæ ischuriæ hujuscemodi competit curatio, in malo contumaciori peritâ catheteris immissione opus est. *Vide historias allegatas.*

28. *Ischuria (hysterocystica) vesicalis ab utero, (a) Gravido*, Nordmann. Dissert. de Ischur. gravidar. Mauriceau lib. I cap. XV; Roderici à Castro Lib. II cap. XV. (*b*) *Parturiente*, Boneti ex Riolano de urin. suppress. Vandermonde

dermonde ex Daran, Journ. de Med. tom. V. (*c*) *Hydropico*, Hippocrat. de morb. mulier. lib. 12; Sennerti Pract. Lib. IV part. I sect. II cap. X. XI. Schenck. Lib. IV de mol. falf. Schachtii, Gaubii loc. citat. (*d*) *Tumoribus diftento*, Gaubii, Schachtii, loc. citat. Sennerti ibidem, ac fupra cap. XIII; Knoeffelii E. N. C. ann. IV. (*e*) *Prociduo*, Nordmann. Differt. citata; Sabatier Mem. de l'Acad. de Chirurg. Tom. III; Sennerti ibid. ac fupra cap. XVI. A.

Uterus fœtu, molâ, fanguine, fero, flatu diftentus, inflammatione, fcirrho, cancro dilatatus, prolapfu, inverfione è fede nativâ emotus, factâ in veficæ collum, & quandoque etiam in urethram preffione, ifchuriæ hujufcemodi anfam præbet. Cognofcitur hæc fpecies notis ifchuriæ veræ genericis, graviditatis præfentiâ, partu imminente, hydrometrâ; protuberantiarum uterinarum, hyfteroptofeos, verbo memoratorum uteri affectuum fignis, tandem caufarum defectu ifchurias veficales alias inferentium. Ifchuriæ à graviditate profpicit fitus horizontalis & reclinatus, abdominis ab offibus pubis ope manuum remotio, elevatio, & his non proficientibus, catheterifmus affiduus ad imminentem ufque partum continuatus. In ifchuriâ quam facit partus laboriofus diuturnior urget profectò lotii educendi neceffitas: verùm obftat catheteris vulgaris in veficam adigendi difficultas, impoffibilitas: in his rerum anguftiis cum bonis ægræ rebus in catheteris metallici locum candelam tubulofam fuffecerunt *Daran* & *Levret*. In ifchuriâ ab hyfteroptofi præfidio funt decubitus, uteri repofitio, in fede nativâ firmatio. *Vide Sabatier*, *Puzos*, *Levret*, &c. Secunda & tertia hujufce fpeciei varietas catheterifmum & affectuum uteri memoratorum curationem expoftulat, apud *Sennertum*, *Mercatum*, *Aftrucium de mulierum morbis* legendam.

29. *Ifchuria* (*atretarum*) *urethrocyftica à menftruis in vagina retentis.* Amyand Tranfact. Philof. ann. 1732 n°. 442 art. 8 pag. 45; Schenck. lib. IV. de part. genit. mulier. obferv. 9; Heifter. Chirurg. Tom. II pag. 951; Aftruc de morb. mulier. Tom. I lib. I. cap. 5. A.

Notæ ifchuriæ veræ genericæ, fanguinis uterini retentio in vaginâ per membranam, per carnem craffam ac denfam, per parietum vaginæ, caruncularum myrtiformium, labiorum vulvæ inferiorum concretionem claufâ, hanc fpeciem defignant. Fortior coalitus ope carneæ fubftantiæ denfioris difficulter curatur; claufuris vaginæ reliquis, aut fanguinis congefti vis, aut coitus, aut chirurgia medentur; partium concretarum feparatione, membranæ prætenfæ fectione, fanguini retento via referatur, & ifchuria inde oriunda tollitur: *Vide Heifterum* & *Aftrucium loc. citat.*

Aliæ præter memoratas, apud Auctores occurrunt ifchuriæ veficalis fpecies; ut ifchuria à tumoribus veficæ glandulofis & fphincteris ipfius callofitate *Reifelii Eph. Nat. Cur. Dec. II. an. 2.* Ifchuria à carunculis è refolutâ renum fubftantiâ oriundis, & veficam obftruentibus *Schenckii ex Hercul. Saxonia, lib. 3 de ren. caruncul.* Ifchuria ab incruftatione veficæ calculofâ *Schachtii de ifchuria.* Ifchuria à protuberantiis intra veficam enatis;

ipsiusque collum claudentibus *Boneti Sepulchret. de urin. suppress. passim.* (Huc ischuria à vesicæ fungo *Schachtii*, ischuria à vesicæ varicibus *ejusdem*, ischuria à tumore insolito è vesicæ infernæ parietibus intùs enato *Macgill Essais d'Edimbourg. Tom. IV.* &c.) Ischuria à vesicâ in se ipsam per intestinum inversa *Fouberti Mem. de l'Acad. de Chirurg. Tom. II. pag.* 37. Ischuria à vesicularum seminalium protuberantiâ scirrhodeâ *Gaubii*, *Pathol.* §. 810. Ischuria ab steatomate vesicæ adjacente, hujusque collum premente *Bartholini, cent.* 1 *hist.* 23. *&c*, quas omnes missas facimus brevitati consulentes.

30. *Ischuria paradoxa*, Morgagni Epistol. Le Clerc Journ. de Med. Juill. 1755 p. 11. L.

Est ea species ischuriæ in qua successive distenditur hypogastrium, crescente tumore magis ac magis sursum, eoque duro, ab urina haud dubie intra vesicam cumulatâ, & interea, non solùm per intervalla sed fere stillatim fluentibus urinis per urethram, quæ observatio apud *Morgagni* iterata clarè evincit ischuriæ characterem, non ab urinæ suppressione, sed ab hypogastrii tumore repetendam esse. In casu *Clar. Le Clerc* non sufficienter fluebant urinæ, quia vesicæ orificium seu collum induratum partim huic effluxui resistebat, ratione cujus resistentiæ vesica reactionis vi dilatabatur in dies : sic cùm aqua in tracheam magnâ vi injicitur pulmones continuò intumescunt, licet undequaque ex eorum superficie aquæ rivuli prorumpant.

Ischuriæ urethrales.

31. *Ischuria* (*perinæalis*) *urethralis à perinæi tumore* Galeni lib. de affect. loc. & ex eo Zacut. Lusitan. Histor. 149 ; Vandermonde ex Daran Journ. de Med. Tom. V. pag. 291 ; Tulpii Observ. medic. Lib. III Cap. X ; Foresti Lib. XXVI observ. 2. A.

Perinæum inflammatione per ictum, lapsum, aut aliam quamlibet caussam inductâ tumens, apostemate, excrescentiâ, aut alio duriori tubere tentatum, urethræ principium premendo, hanc speciem inducit, in subjecto aliarum vesicalis ischuriæ caussarum immuni cognoscendum ex notis ischuriæ veræ genericis & perinæi protuberantiâ variâ. Speciei hujusce varietas inflammatoria postulat venæ sectiones, laxantia assiduò applicata, balnea, hypogastrii pressionem, tandem catheterem, ac præprimis candelam Daran tubulosam. Varietati apostematosæ competit abscessûs apertio, absterfio, cicatrisatio; graviores certè sunt varietates sarcomatica & scirrhodea catheterismo & affectus chirurgici congruâ tractatione debellandæ.

32. *Ischuria* (*urethrolithica*) *à calculo urethræ impacto* Schmidii Eph. Nat. Cur. Decad. I ann. VIII observ. 89 ; Winckleri ibidem Tom. VI observ. 34 ; Zacuti Lusitani Prax. Med. admirab. lib. II observ. 66, 67, 68 ; Tulpii Observ. medic. Lib. III cap. 8 ; Boneti Sepulchr. de urin. suppress. observ. 14 ; Bartholini Cent. IV epist. 5 ; Heisteri Chirurg. Tom. II pag. 839. A.

Noscitur hæc species ischuriæ veræ charactere generico, constitutione calculosâ, dolore maximè ad urethram & penem, urethræ intumescentiâ, imper-

perviatione, canalis hujusce contrectatione, quâ quid duri palpo objicitur, immissione catheteris, antequam in vesicæ collum pervenerit corpus offendentis solidum, &, si stylo ferreo percutiatur, subargutum. Curatur autem venæ sectione, anodynis, laxantibus, epotis, applicatis, injectis; balneis, leni penis expressione, suctu, specillo, uncinulo, & his non succedentibus factâ supra calculum firmatum sectione, cujus celebrandæ ac percurandæ methodum vide apud *Heisterum loc. citat.* Ischuriam à calculo intra rectum latente memorat *Journ. de Med. de Vandermonde Septembr. 1758 pag. 261.*

Ex ischuriarum cystophlegmaticæ, cystothromboidis, & cystopyicæ diagnosi, atque urethræ imperviatione intelliguntur sequentes ischuriæ urethralis species, scilicet

33. *Ischuria (urethrophlegmatica.) Ischuria à muco urethram infarciente*, Boneti Sepulchr. & Medic. Septentrion. Mangeti Biblioth. Medic. Practic. Amati Lusitani Cent. V obs. 71; Foresti Libr. XXV observ. 25; Varandæi de ischur. Lud. Apini Eph. Nat. Cur. Decad. III. ann. III. observ. 69. A.

34. *Ischuria (urethrothromboides) à sanguinis grumo urethram opplente*, Boneti Medic. Septentrion. de ischur. & Sepulchr. de urin. suppress. obs. XI; Foresti Lib. XXV observ. 25 &c, &c. A.

35. *Ischuria (urethropyica) à pure urethram obstruente*, Boneti Medic. Septentrion. de ischur. Foresti Scholio modo citato; Boerhaave Præfat. aphrod. &c, &c. A.

Ischuriam ab abscessu inter vesicam & rectum posito urethram premente refert *Vandermonde Journ. de Med. Septembr. 1758 pag. 263.*

Urethrales hujuscemodi ischuriæ eadem admittunt auxiliorum genera quæ ischuriis competunt vesicalibus à causâ simili oriundis.

36. *Ischuria (urethrohymenodes) à membranâ in urethram impactâ.* Hist. de l'Ac. R. des Sc. ann. 1714, hist. pag. 22. A.

Viro summâ urinæ difficultate vexato, & catheterismum pluries passo, catheter, qui plus minus ab urethrâ eductus nigricabat, cum membranæ fragmento quondam extractus est. Triduo post persensit æger quidpiam urethram obturans, & è balani orificio prodiens, quod avulsit digitis arreptum; membranæ fuit fragmentum aliud. Haud ita diù dum ad mingendum summè allaborabat; intra breve tempus tria alia membranæ fragmenta ejecit, quæ duos membranæ vesicam internè obvestientis trientes efficere visa sunt; reverâ fuerunt illius membranæ partes fragmenta hujusce modi, quibus emissis liberè fluxit urina nullo unquam tincta immixto sanguine. Virum dein detinuit levis urinæ incontinentia. Similium membranarum per urethram excretarum, quamvis citra ischuriam mentionem injiciunt *Willisius, Felix Platerus, Schenckius, Fabric. Hildanus, &c.*

37. *Ischuria (urethrelmintica) urethralis verminosa*, Joan. Petr. Albrecht. Vide Boneti Medicinam Septentrionalem de urin. cap. 31; & Mangeti Biblioth. Medic. pract. Tom. IV de morb. urin. spectant. Vandermonde Journ. de Med. Septembre 1758 pag. 245; Joan. Rhodii Centur. 3. observ. 36; Collect. Acad. Tom. 3 pag. 497 obs. 77. A.

Plura

Plura vermium è veſicâ urinariâ cum lotio excluſorum exempla reperire eſt apud Auctores. Sequentem iſchuriæ è verme urethram opplenti inductæ caſum memorat *Albrechtus*. Septimus jam erat dies, quo militem excruciabat omnimoda urinæ retentio cum ſummis circa umbilicum doloribus, regionis hypogaſtricæ tenſione & abdominis tumore aſcitico non abſimili. Nihil profecerunt quæ diebus ſequentibus tùm internè, tùm externè adhibita ſunt remedia. De cathetere in veſicam immittendo cogitabatur, cùm æger poſt multos conatus, laboreſque per urethram vermem ejecit vivum, craſſitie calami ſcriptorii, & trium digitorum longitudine, redeunte priſtinâ excernendi lotii facultate, quod per aliquot dies ſanguine mixtum, ſincerum tandem emiſſum eſt. Rariſſimæ hujuſce iſchuriæ eventu potiùs quàm certa nota cognoſcendæ curationi ſuperſedemus.

38. *Iſchuria* (*urethritica*) *ab urethræ inflammatione* Hildani Cent. IV obſerv. 54; Foreſt. de incert. urin. judiciis, Lib. III cap. 3 verſus finem; Varandæi de affectib. ren. & veſic. cap. VII; Boneti Medic. Septentrion. de iſchuriâ cap. I n°. V; Goulard des maladies de l'uréthre; Heiſteri Chirurg. Tom. 2 pag. 838. A.

Generales inflammationis cauſæ, gonorrhœa, catheteriſmus rudior, devius, ſaucians, aut frequentior, licet artificioſus, candelæ acriores immiſſæ, litus mercurialis in urethram urgente dyſuriâ gonorrhoicâ, &c, hanc ſpeciem accerſunt, notis iſchuriæ veræ genericis, urethræ imperviatione, ſignis inflammationis generalibus, nimirum dolore, calore, tenſione, febre, &c, & cauſâ præviâ cognoſcendam. Curatur hæc ſpecies methodo antiphlogiſticâ; cathetere, non ſtatim quidem adhibendo, verùm inflammatione paululum temperatâ, aliquoties per dies ſingulos ſenſim immittendo; demùm paracenteſi ad perinæum vel ſupra pubem, ſi antiphlogiſtica omnigena malum aſpernetur, nec catheteri in veſicam aditus pateat.

39. *Iſchuria* (*carunculoſa*) *à morbis*, ut vocant, *urethræ*, Amati Luſitani Cent. IV cur. 19, Cent. V cur. 48; Sharp Recherches critic. cap. IV; Goulard des maladies de l'uréthre; Heiſteri Chirurg. Tom. II pag. 834. André des maladies de l'uréthre, paſſim. A.

Morbi, ut vocant, urethræ, ſunt ſpongioſi ſui textûs intumeſcentia, hujuſce canalis varices, ulcera, cicatrices, contractio, calloſitas, fungus, duplicaturæ membranaceæ, verumontani, intumeſcentia ſpongioſa, ſcirrhodea, glandularum uréthræ lacunalium, Cowperianarum, Littrianæ, proſtratæ tumores, ulcus, calloſitas. His omnibus non ſolum anguſtatur, verùm etiam tandem præcluditur urethra. Iſchuriam hinc enatam ſignis cognoſces iſchuriæ veræ genericis; urethræ imperviatione, ſeu plenariâ obſtructione, ſignorum iſchurias urethrales phlegmaticam purulentam, grumoſam & præprimis calculoſam indigitantium abſentiâ; quibus omnibus præceſſerunt dyſuria, ſtranguria, filum urinæ tenue, flexuoſum, gradaria ſuppreſſionis urinæ acceſſio, carunculæ minoris cathetere, aut candela olim facta detectio, & utplurimùm gonorrhœa virulenta. In iſchuriæ hujuſcemodi varietate quam facit proſtatæ affectus ſyphilidis expers, ex glandulæ iſtius intumeſcentia eo in caſu ſemper præſente,

præsente, urethræ principium summè arctante, & digito in anum immisso optimè percipiendâ potissimùm eruitur diagnosis. Curatur gravis hæc ischuria candelis simplicibus & maximè compositis, ut Daranianis, Andreanis, Goulardianis, Sharpianis, quæ si non satis citò urinam eliciant, instituenda est vesicæ paracentesis in perinæo, & præprimis supra pubem, (sectio urethræ lithotomiæ urethrali similis in quibusdam casibus locum potest invenire) lotio per cannulam singulis diebus educto, continuatur candelarum usus, donec debita urethræ restituta fuerit libertas. *Vide Sharp Recherches critiques &c.* & *D. Perierii Dissertationem de bradyspermatismo ad speciem primam.* Monuisse supervacaneum est symptomatibus urgentioribus pro re nata per auxilia congrua occurrendum esse dum chirurgica paratur, aut tentatur obicum urethralium cura. Affectuum prostatæ qui venerei non sunt curationem certè difficillimam prætermittimus, ex inflammationis, apostematis, scirrhi, therapeia petendam.

40. *Ischuria (hydrocelodes) ab urethræ rupturâ in scrotum hiante* Joan. Lud. Apini Miscellan. Natur. Curios. Decad. III ann. III observ. 68. A.

Vir supino in terram lapsu interfemineum cum testiculis & scroto graviter impegit, diffracto arboris trunco, insequentibus ischuriâ, atque ingenti scroti tumore, quod die 3° adeò increverat, ut pilei capacitatem non intrasset, colore atro suffusum; intumuerat etiam horrendum in modum penis gyris tortuosis, ut in hydropicis solet, in se reflexus. Remedia varia ad solvendum sanguinis grumum, qui ischuriæ hujusce adjutor primùm credebatur, & ad demulcendam fibrarum violentiâ externâ læsarum crispationem intùs & extùs adhibita sunt; verùm irritâ operâ, scroti tumore ad sensum auctiori, & ægro, quoties urina exitum urgeret, miserè ejulante, atque ardorem in scrotum descendentem conquesto. Suspicio tunc fuit urinam ex urethrâ ruptâ in scrotum colligi; idque eò magis, quod digitum explorantem in perinæo ad penis radicem, ubi urethram salvis exterioribus ruptam fuisse oportet, æger ferre non potuerit. Itaque sine morâ cautis simul & profundis scarificationibus incidebatur scrotum; effluebat illicò liquoris serosi odorem urinosum spirantis copia, sanguinis verò nihil. Imponebantur linteamina calida spirituosis & antisphacelosis madida; lætiùs rubere & sero ad vim non exiguam exstillante notabiliter detumescere cœpit scrotum, per quod omnem urinam excerni & quidem sine notabili dolore die 5° certò constabat; vulnerarias injectiones in urethram factas, & digestiva scroto applicata ita faustus sequebatur exitus ut die 10° dimidium urinæ per viam solitam, reliquum verò per scrotum efflueret, quæ tandem omnis per urethram die 21° emissa est. Vide *citatum Auctorem.*

41. *Ischuria (cryptopyica) à penis intra corpus retractione.* Frid. Hoffmanni consult. de morbis abdomin. Cas. 105. A.

De penis intra corpus occultatione observationem sistunt *Paulus de Sorbait* & *Joannes Schmidius.* Hujus cum ischuriâ junctæ sequens exemplum legitur apud *Hoffmannum.* Vir 30. annos natus, litterarum amantissimus, alvi tardioris, de insigni artuum, pedum maximè frigore per æstatem etiam

affligente, atque per hyemem non nisi fortiori corporis motu depellendo; anno ferè integro conquestus, deinceps observabat, quod, si hiemali tempore in frigidiori loco diu commoratus esset, aut si crebriùs ipsi descendisset alvus, ob colem intra corpus retractum ac ferè prorsus occultatum, urinam non priùs emittere valeret, quam donec post aliquam corporis exercitationem naturalem situm penis recuperasset. Plura vide apud *Auctorem citatum.*

42. *Ischuria* (*peridesmica*) *à vinculo strictiori peni injecto*, Boneti Medic. Septentrion. de Ischuria cap. 1 n°. VIII. A.

Puerulos filo ad radicem balani circumligato paraphimosim sibi excitare in Nosocomio generali Monspeliensi pluries observavi; quin etiam exinde colem transversum sensim ac penitùs scissum vidi, nullâ labe insequente. Pueri quidam qui lectum solent commingere & ideò acerbiùs à parentibus excipiuntur, verberum declinandorum causâ, injecto peni arctiori vinculo, ischuriam sibi comparant referente *Boneto*, solutâ protinùs ligaturâ fugandam.

43. *Ischuria* (*phimosica*) *urethralis à phimosi*, Horstii tom. II lib. IV. pag. 274; Goulard des maladies de l'urethre, Heisteri Chirurg. tom. II. pag. 818; Bonet. Sepulchr. de ischur. obs. XV. &c. A.

Phimosis à præputio nativè vel per coalitum non patente; phimosis à præputio inflammatoriè vel aphlogè mirum in modum incrassato citra concretionem; phimosis à præputii cum balano concretione ad urethræ orificium, imò & etiam intra ipsum factâ, hoc ultimum in senibus observante *D. Serres Chirurgo Monspeliensi dexterrimo*, hanc ischuriæ speciem excitant de facili sane dignoscendam. Phimoseos pro varia ipsius specie, atque ita ischuriæ exinde sobolescentis curatio obtinetur per laxantia, resolventia, discutientia, mercurialia &c. & per sectionem chirurgicam variam. *Vide Auctores Chirurgicos.*

44. *Ischuria* (*aspadialis*) *[illegible] thræ clausurâ*, Heisteri Chirurg. tom. II pag. 818 & 951. Horstii tom. II observ. 55: Joan. Wieri observ. pag. 221; Boneti Sepulchr. de urin. suppress. observ. XV Schol. & Medic. Septentrion. de ischur. cap. 2. §. VI. A.

Hanc ischuriæ speciem faciunt, 1° parietum urethræ in sui tractu vel in extremo coalitus adventitius, aut congenitus; 2° canalis hujusce extremi obturatio per membranam adnatam; 3° labiorum vulvæ concretio plenaria. Cadit in sequiorem sexum tantum ultimum vitii genus, reliqua verò in utrumque. Quoties malum urethræ extremæ hæret, vel objicitur, facillima est ischuriæ hujusce diagnosis, difficiliùs quidem obtinenda, si urethræ interiora coalitus teneat, circa quod vide *Boneti Medicinam Septentrionalem loco citato.* Curationem cuilibet speciei hujusce varietati accommodatam non trademus; monuisse satis erit ab Auctoribus allegatis varia indicari media quibus chirurgia ut plurimum novit urethræ partem concretione nativâ obturatam reserare, coalita vulvæ labia separare, aut saltem si gravissi-

viſſimæ tollendæ veniant concretiones, artificialem aperturam in viarum naturalium locum ſufficere.

Alias iſchuriæ urethralis ſpecies, ut Iſchuriam urethralem ſuppletam *Horſtii tom. II. obſ. 55*; Iſchuriam à colis diſtorſione *Gaubii Pathol.* Iſchuriam à penis muſculis ejuſdem *ibidem &c.* nihil morati manum de tabula tollimus.

ORDO QUARTUS.

TUBERA.

Extuberantiæ Felic. Plateri.

SI ſuperficies corporis deformetur obortis tumoribus firmis, duris, pertinaciſſimis, ut accidit in ſcrophulâ & cancro, vel partibus oſſeis inæqualiter excreſcentibus, ut in rachitide, tumores hoſce frigidos, conſtantes, firmos, tubera vocamus, modò ſat notabiles ſint ut morbis accenſeri queant, ſecus ut verrucas ad vitia amandamus.

Felix Platerus, noſtræ Monſpelienſis Facultatis quondam præclarum ſidus, primus auſus eſt novam Noſologiam condere & methodum ſymptomaticam aliis præmonſtrare; is autem hanc ultimam Claſſem in ordines quinque diſtribuit noſtris ſatis aptè reſpondentes, ſcilicet in deformationes, diſcolorationes, extuberantias, fœdationes & conſumptiones.

XX. RACHITIS; *Rachitis*; *Rickets.*

Cognoſcitur in infantibus à tumore flaccido capitis & faciei, à cute laxâ, à tumore abdominis, muſculorum macilentiâ, protuberantiâ epiphyſium, venarum arteriarumque magnitudine, collo flexili, capite nutante, pigritiâ ad ambulandum, ingenii præmaturo acumine, ſenſuum ſincero exercitio, fame & digeſtione fermè illæſis.

1. *Rachitis nodoſa*; *Rachitis incipiens* Boerhaave 1485; *Le Noüage*; Puzos Maladies des enfants chap. 7. Ægri *Noués*, *Rachitiques.*

Hujus ſigna ſunt, 1° phyſconia, ſeu abdominis intumeſcentia; 2° aſthenia ſeu infirmitas totius corporis, quietis amor, motûs, vel progreſſûs averſatio; 3° dentitionis tarditas; 4° pedum, genuum, corporum craſſities inſolita, capitis moles major; 5° lumborum debilitas, inſtabilitas, ob crurum & tibiarum laxitatem; 6° voracitas cum macie partium carnoſarum, &c.

Rachitis Britannica differt à nodoſa quòd ætate proveſtiores & dentitionem jam paſſos ferè biennes afficiat, acumen ingenii præmaturum, progreſſûs

 impo-

impotentiam aliaque ſigna oſtendat ſuo loco relata, non itaque diverſa ſpecies, niſi quòd ratione ætatis alium victum, aliam curam exigat. Principia ſunt, 1° hæreditarium vitium à parentibus, venere, ætate exhauſtis, cacochymis, ſyphiliticis; 2° nutrix iiſdem vitiis affecta, vini potatrix, lactis inops, pultem, vinum, cereviſiam alumno propinans, cupedias ſaccharatas offerens, gravida dùm lactat; 3° maturior ablactatio, convulſiones prægreſſæ, dentitio difficilis, progreſſus involuntarius, cùm epiphyſes nondum firmatæ ſunt. Circa nonum vel decimum ætatis annum rachitis ſolvitur primùm; deincepſque adoleſcente corpore iterum nodus, ut aiunt, expeditur, id eſt tumores articulorum imminuuntur & creſcit corpus; illa autem nodorum ſolutio in quibuſdam diarrhœâ, vel alio ſymptomate notatur.

Cura vix ulla à medicaminibus exſpectanda, ſed ab aëris & regiminis ætatiſque mutatione; aër itaque ſtatim mutandus; ſi lac nutricis vetus ſit aut vitioſum, altera nutrix adhibenda; ſi ablactatus infans fuerit, utatur offis, juſculis, pane benè fermentato, non verò pultibus ex farinâ & lacte paratis; aquam potet aliquot tincturæ martis guttis alteratam; levi Rhei tincturâ aquosâ etiam identidem utatur, ſemel in menſe purgetur ſyrupo de cichorio compoſito; nodoſi artus leviter fricentur cum oleo aromatico & vino rubro: inſolatio tecto capite in quibuſdam regionibus laudatur: à præmaturo inceſſu caveatur; in ſella perforatâ vel in lectulo, capite ope pulvinaris erecto, ſedeat. Quomodo differat hic morbus à cachexiâ ſcrophulosâ, vulgò *chartre*, quacum nomine Gallico ſæpè confunditur, ſuo loco videatur.

2. *Rachitis Britannica* : *Rachitis* Gliſſonii, Duverney Malad. des os tom. 2 pag. 288. Ægri *Enfants noués*. *Rickets* vel *Riquets* primùm innotuit in Occidentali Angliæ parte circa annum 1540.

Oritur circa ſextum ætatis menſem, & ad tertium annum ut plurimum perſeverat, rariùs ad ſextum, rariſſimè ad duodecimum, rariſſimè totam vitam comitatur. Caput Rachiticis majus ſolito, facies plena & carnoſa; ingenium præcox, judicium ætate majus; cutis in reliquo corpore laxa, rugoſa, muſculi flaccidi; abdomen craſſum, tenſum, hepate & liene magnis, ventriculo & inteſtinis flatu diſtenſis; glandulæ meſenterii ut in atrophia rachiticâ tumidæ; pectus à lateribus compreſſum, ſterno prominente, anguſtum, unde dyſpnœa, pulmones rubri, ſcirrhoſi; thymus & glandulæ œſophagi tument; ſerum in thorace effunditur, cerebrum ſæpe molle ut medulla ſpinalis. Serum in ſinubus; carnes albidæ, flaccidæ, decolores; cruor aquoſus, fluxilis; oſſa cranii, artuumque teneriora, flexilia; claviculæ incurvæ, humerus cubitus & radius introrſum flexi, oſſa carpi, metacarpi, digitorum tument, femur retrorſum incurvum, condylus internus non magis protuberat quàm externus, collum femoris fermè horizontale: tibia & peronæum extrorſum curvantur, nec tibia perpendiculariter inſidet aſtragalo; pes extrorſum disjicitur, adeoque à lineâ directionis gravium recedit, hinc claudicatio anatina ſeu ad dextràm & alternatim ad ſiniſtram partem facta anatum inſtar. Epiphyſes tument, unde coſtarum extrema nodoſa,

dosa, intervalla angustiora, latitudo major, dorsum fornicatum; spina anticè incurva, unde collum breve & humeris immersum, columna vertebralis pondere depressa, quandoque circa lumbos inflexa, hinc gibbositas; ossa innominata intùs flexa, unde pelvis angusta. Ossium substantia mollis, superficies inæqualis, tuberosa, incrustata, porosa, foraminulis saniem rubram fundentibus si premantur, colore grisaceo, levia, teneriora, fragilia, turgidula; hinc quæ cubica erant sphæroidea videntur; medulla abundantior, sed fluidior. Germina dentium abortiunt, quia rachitis eodem quo fit prima dentitio tempore, supervenit; pauci rachitici circa decimum ætatis annum videntur qui non sint edentuli.

Rachiticum virus in ætate provectâ suboriri suadet arthritis rachitica.

Ossa artuum sunt in statu sano paululùm incurva, & ex eâdem parte numerosiores sunt musculi; illa nativa curvatura in rachiticis augetur, unde major evadit in cruribus quàm in brachiis.

Principia rachitidis sunt, 1° cibus crassus qualis pauperum, lac vitiosum; 2° morbi graves prægressi, maximè dentitio difficilis, eclampsia; 3° virus quo serum copiosum acre evadit, quo ossa remollescunt. Quò citiùs accedit rachitis, seu quò juniores aggreditur, eò pejor est; apud infirmos curvatura ossium seriùs perseverat; qui ante octavum annum non sanantur, totâ vitâ infirmi remanent; quò curvatura artuum major, eò difficilior & gravior morbus; si scabies rachitidi superveniat, bonum; puellæ quæ ad decimum circiter annum rachiticæ fuerunt, difficiliùs pariunt ob pelvis angustiam.

Indicantur ea medicamina quæ digestionem corrigunt, serum superfluum intestinorum & renum viâ evacuant, cathartica roborantia, diuretica quæ fluida crassa leviter attenuant, maximè si scrophulosum virus accesserit, cavendum à motu musculari, in lecto quiescendum quamdiu ossa molliora sunt; *vide Boerhaave de rachitide.* Laudantur lac chalybeatum, nec non pulvis hederæ terrestris; *vide* atrophiam rachiticam; imprimis consulatur *Sydenhamus.*

3. *Rachitis strumosa*; *La noüeure scrophuleuse* Glisson. de rachitide. C.

Ea est quæ cum glandularum colli, aut mesenterii obstructione conjungitur, nec non quæ à parentibus syphilide infectis ortum ducit, in quâ lacticinia & æthiops mineralis, vel mercurius dulcis cum aliis maritanda sunt.

Pulvis hederæ terrestris per novem dies ad grana sex laudatur.

4. *Rachitis Calmucana*, Histoire des Voyages.

Calmuci juxta mare Caspium habitant, illis facies lata & depressa, oculi quatuor vel quinque digitis transversis ab invicem distant, & minimi sunt; ita simi ut pro naso duo tantùm sint foramina; genua introrsum, pedes verò extrorsum vergunt.

Vagolistæ in Sibiriâ, & *Daghostani* eâdem formâ gaudent quâ Calmuci.

Rachitidis spuriæ nomine *Sydenham* intellexit atrophiam rachiticam, *cap. 5 de febribus intermitt. pag. 59.*

Curam pro rachitide verâ simplicissimam is proponit, scilicet potum roborantem ex vino, vel cerevisiâ in quâ infusæ sint herbæ absinthii, cen-

taurii minoris, chamædrys, ſcordii, hyperici, virgæ aureæ, & unguentum ex hoc vino & axungiâ paratum, quo abdomen & artus ſerò & manè illinantur per menſem & ultra, abſtinendo à repetitis catharticis.

5. *Rachitis Polonica*, *Vide* Stabel. de Plicâ Polonicâ diſſert. hiſtor. 11 obſerv. 8a; *à ſcabie* Fr. Hoffmanni III. 488. C.

Cognoſcitur ex doloribus arthriticis, vagis, tumoribus ſtrumoſis colli, tuberculis, & exoſtoſibus variis, oſſium fragilitate, nonnunquam ſuperveniente gibboſitate apud plicoſos familiari, unguibus lividis, incurvis, ſcabris, deciduis, fracturis ſpontaneis, quæ omnia diverſis hiſtoriis confirmat Auctor.

Remedium eſt plicæ evolutio, origo hujus imprudens abſciſſio, medicamentum ex lycopodii decocto, ſi plicam iterùm evolvere queat.

6. *Rachitis elephantiaca.*

Obſervabatur olim in elephantiaſi inveteratâ, ut teſtantur deſcriptiones hujus morbi lepræ Arabibus dicti apud *Gilbertum Anglum*, & *Gordonium*, nec non in elephantiaſi Javanenſi, quam *Cleyerus* deſcripſit, imò iconibus delineavit.

7. *Rachitis à caſtratione; Æ*gri *caſtrati.*

Caſtratio fit apud Italos teſticulorum extractione aut contritione: illos eunuchos, iſtos thlibias vocant Juriſperiti: ætas apta eſt circiter annus ſextus; operatio vitæ innocua eſt, modò ſub debito regimine per quadraginta dies caſtratus in tenebris detineatur: Pueri huic ſe ſubmittunt operationi ut vocem canoram obtineant & perſonam theatro utilem agere poſſint, aſt caſtrati, cum puberes evaſere, rachitidis ſpeciem patiuntur inſanabilem; ſcilicet genua ipſis intumeſcunt, crura divaricantur, dorſum amplum quaſi gibboſum evadit, facies ultra ſexageſimum ætatis annum flaveſcens luridaque eſt; imberbes ſemper ſunt, pingues, ipſis vox acuta, magis ſuavis quam fœminea, ad ſenium perſtat. Caſtrati in ſcenâ agunt perſonam marium & fœminarum, immunes putantur ab herniis, non à libidine. Hæc operatio, ſummorum Pontificum quibuſdam bullis prohibita, toleratur.

XXI. SCROPHULA, J. Allen Synopſis; *Scrophulæ* & *Strumæ* cæterorum Auctorum; *Choirades* Græcorum; *Kings-evil* Anglis; *les Ecrouelles. Æ*gri *Scrophuloſi*, Gallicè *Sçrophuleux*, *Ecrouelleux*, *Glandés*, *Farcineux*.

Cognoſcitur ex ſtrumarum proventu in collo, meſenterio, aliiſque locis, labii ſuperioris, naſique craſſitie ſolito majori, facie turgidulâ, &c.

Strumæ verò ſunt ſinguli illi tumores ſphæroidei, duri, cuti concolores, indolentes, veræ lupiæ, ſeu intra tunicam humore pingui, craſſo farctæ.

Scrophula itaque eſt concurſus diverſorum ſymptomatum, quorum præcipuum eſt ſtrumarum in collo proventus.

Scrophuloſi majorem cæteris pueris ingenii vividitatem, & præmaturam intellectûs vim obtinere conſueverunt; morbus hic ſtatarius ſine ullâ ferè mutatione permanet uſque ad virilem ætatem, quo tempore recidit, & tunc robuſtio-

robuſtiores, atque ab aliis morbis frequentiùs immunes ſunt ſcrophuloſi, obſervante *J. Quincy Eſſai of the Evil.*

Pendet hic morbus à quodam vitio lymphæ glandulas conglobatas irrorantis, quod ab ortu contractum non evaneſcit, niſi cùm adoleſcentis vires digeſtivæ adauctæ hoc vitium corrigere valuerint.

Illæ glandulæ ſcirrhoſæ ſub duplici facie videntur, ſcilicet ſunt vel integræ, vel ſuppuratæ; integræ quidem naſcuntur, & ſine ullâ eroſione diu permanent; aſt vel ſponte, vel male tractatæ ſuppurantur, & his ſanatis cicatrices fœdæ per totum vitæ decurſum collum deturpant.

Huic morbo ſues & feles obnoxios eſſe vulgò ferunt; interea ſues minus ſcrophulæ quam chalaſi ſunt expoſitæ, & ideò non ſcrophuloſæ Gallis, ſed leproſæ, *Ladres* vulgò nominantur.

1. *Scrophula vulgaris*, Warthoni Adenograph. cap. 40; *Les Ecrouelles proprement dites.* L.

Cognoſcuntur ex tumoribus duris, piſi, fabæ, caſtaneæve magnitudine concatenatis, cuti concoloribus niſi inflammentur, quæ non ſolùm collum, maxillamque ambiunt, ſed etiam ſæpè ad axillas, inguina, & intus per meſenterium diffunduntur: hæ indolentes ſunt, mobiles, vel fixæ, aggeſtæ, cum labii potiſſimùm ſuperioris, naſique craſſitie, genarum ad aures turgeſcentiâ, pueris familiares, in adultis evaneſcentes, niſi cicatrix ſuperſtes ſit, rariſſimè in fœminis quinquagenariis revertentes.

Hic morbus eſt ſæpius congenitus, quandoque hæreditarius; frequens eſt apud eos quorum parentes ſyphilide fuerunt infecti, nec non apud pauperes qui cibis craſſis utuntur, & locis humidis inhabitant; per ſe vix lædit functiones, ſed non rarò vel admotis remediis ſuppurantibus, vel ob pravam ſanguinis conſtitutionem ſtrumæ ſuppurant, quod non niſi difficulter & lentiſſimè fit, & tunc hecticam ſibi adjungunt comitem; periculum autem certum inferunt illæ ſtrumæ, quæ pulmones aliaque viſcera infarciunt; certè maxima pars phthiſium eſt de ſcrophuloſarum numero; ſcrophuloſi pueri in Noſocomiis morbis multis inſanabilibus ſunt obnoxii, ut aſciti, diarrhœis, hecticæ.

Virus ſcrophuloſum vetus & pejoris indolis ulcera in diverſis corporis partibus inducit pertinacia, ſordida, digitos non raró carie afficit, articulos aggreditur, & eos in tumores attollit, unde ancyloſes, pædarthrocace, infinitaque alia mala ſæpiùs inſanabilia, ita ut ſtrumæ, ſeu tubercula colli ſint exigua pars totius morbi ſcrophulæ dicti. Scrophula dividi debet in occultam, ſeu non ſuppuratam, & in exulceratam quæ quandoque diverſas corporis partes fœdis ulceribus deturpat; verùm ejus morbi & ſpecierum utcumque valdè frequentium nulla datur hactenus fidelis & accurata hiſtoria.

Curatio ſæpius eſt noxia, aut ſaltem fruſtranea; noxia, ſi per externa medicamina ſuppurantia, aut quod pejus eſt cauſtica, aut demum per exciſionem tentetur; inde etenim uberius ſtrumæ progerminant, acriùs inflammantur, pertinaciùs exulcerantur. Fruſtranea eſt, quandoquidem, ſi ſtrumæ ſimplices ſint, non exulceratæ, eas attingere vanum eſt, ſaltem cùm ſucceſſu

ceſſu temporis dum adoleſcit corpus, ipſæ ſponte diſceſſuræ ſint.

Neceſſaria eſt tamen curatio, ſi acris ſit lymphâ, ſi ſuppuratæ ſint ſtrumæ, ſi eò uſque induratæ & tumidæ, ut circulationi noceant, deglutitioni obſtent, febrem excitent; ſi carioſa evaſerint oſſa; ſi ulcera ſerpant; ea quidem auxiliis chirurgicis indigent, ſimulque medicamentis internis ſanguinem leviter incidentibus & edulcorantibus; ſi verò occultæ ſint, ſufficit vere & autumno juſcula leviter incidentia præſcribere ex radicibus ſcilicet aperientibus, herbis antiſcorbuticis, aſellis, martialibus, adhibere pulverem antimonii lævigatiſſimum more *illuſtr. Geoffroy*, & demùm lac diù uſurpare. Nuper compertum eſt longum uſum extracti cicutæ, ſeu conii maculati ad grana pauca, nec non potum quotidianum aquæ marinæ eſſe ſumma in hoc morbo remedia.

Extractum cicutæ ſumitur initio ad grana ij, ſenſim adaugendo doſim uno grano, modò nec cardialgia, nec vertigo accedant, in quo caſu eadem doſis continuatur, & his accidentibus elapſis rurſus augetur, ita ut ad drachmam unam quovis die ſumendam doſis quandoque aſſurgat; cætera extracta venenata gulam exſiccant, quod cicuta non efficit. Strumas aquâ marinâ & foliis abſinthii fovere utiliſſimum eſt.

2. *Scrophula fugax; Struma* Warthoni Adenograph. Gallicè *Glandes. Ægri Glandés.* L.

Tales ſunt infantes triennes, aut quinquennes cachectici, in quorum collo glandulæ paucæ, maxillares præſertim, ſed non concatenatæ, leviter tument, aut indureſcunt parumper, maximè ſi tinea repreſſa fuerit, ſi otorrhæa, ſeu ſeri effluxus ex auribus imminutus fuerit, ſi frigido aëri infantes expoſiti fuerint; illæ verò glandulæ identidem evaneſcunt, mox revertuntur, nequaquam ſtipantur tumore pallido labiorum aut genarum, nec ophthalmiâ ſcrophuloſâ, nec carie oſſium; verbo alterius omnino eſt indolis illa ſpecies, & meritò à priori diſtinguenda venit. Curatur cibis eupeptis, exercitio quale huic ætati convenit, pauxillo vini in potu, levibus aperientibus, ut infuſo ferri in aquâ, pulvere guayaci vel chinæ ad grana ſex per menſes in offâ deglutito; an differat hic morbus à ſcrophulâ meſentericâ examinent periti. Si à repreſſo aurium fluxu, aut à ſiccatâ tineâ benignâ procedant illi tumores, illi fluxus ope unguenti digeſtivi, vel foliis betæ admotis reſtituendus eſt.

3. *Scrophula farcimen. Le Farcin. Ægri Farcineux* Gallis dicuntur. C.

Morbus eſt equis familiaris, chronicus & contagioſus, in quo erumpunt tumores alii majores, duriores, ſcirrhoſi qui venarum majorum iter ſequuntur; alii verò minores ſparſi ſponté, ſed tardè ſuppurantes, unde ulcera verminoſa, fœtida, cancroſa, phlegmatorrhagiam, aſtheniam, & tabem non rarò excitantia.

Hæc lues quæ veneno ſingulari tribuenda videtur, ut ſcrophuloſo, ſyphilitico, &c, vulgò tribuitur erroribus in uſu præſidiorum ſanitatis, ut exercitiis violentis ſervente æſtate, pabulo copioſiori dato equis, macie & calore

calore debilitatis, avenæ, graminique recens cæsis, &c. Dividitur farcimen ratione gradûs in benignum & malignum.

a. Farcimen benignum. Farcin volant, benin.

Pustulæ dorsum, collum & caput obsident, suntque minores, pauciores, quarum aliæ erumpunt, dùm cæteræ sponte exsiccantur.

Indicantur remedia sanguinis viscositatem, & acrimoniam corrigentia, præmissis clysmatis emollientibus; victus erit edulcorans, potus albus ex farinâ & furfure; addetur cibo aquila alba, & demùm ad diaphoretica devenietur, quibus exsiccabuntur pustulæ, & resolventur tumores scirrhosi.

b. Farcimen malignum. Farcin malin, cordé, intérieur, chancreux, bifurqué, &c.

Est illud quod partes corporis obsidens, ulcera fœtida, & juxta venas majores tumores chordam nodosam referentes inducit, cui non rarò jungitur phlegmatorrhagia, & pedum posteriorum phlegmatia elephantina.

Hæc species maximè contagiosa judicatur; cavendum ne equus ulcera sua lambat, removendus est ab aliis omnibus jumentis; præmissis phlebotomiis & catharticis, ac diætâ humectante, ptisana sudorifica adhibebitur; inde ad æthiopem & cinnabarim progredietur Hippiater. Tumoribus scirrhosis applicabitur emplastrum emolliens, unguentum de althæâ, & præmissis iterùm remediis generalibus lithargyrosim levissimam tentare consultum erit; interea ulcera sordida sunt decoctis detergentibus eluenda, putrida & verminosa antisepticis, imò causticis oppugnanda, tibiæ elephantiâ tumidæ linteis tegendæ, decoctum hordei cum melle injicietur in nares. Si phlegmatorrhagia adsit, sæpiùs uber in pedibus suppuratio sponte accedens à morbo liberat; pulvis viperinus curæ finem imponit. *Vide* plura *in Encyclopediâ* relata à *Clariss. Bourgelat*, qui in Nosocomio equis destinato Hippiatriam summâ cum laude Lugduni promovet.

4. *Scrophula mesenterica;* An *Rachitis strumosa? La Chartre* Puzos Maladies des enfants, chap. 8. Ægri dicuntur *Enfants en chartre.* C.

Cognoscitur 1° pallore; 2° morositate, seu fastidio universali; 3° inappetentiâ; 4° physconiâ, seu abdominis intumescentiâ; 5° fecum fœtore insolito.

Post mortem inveniuntur viscera omnia infarcta, glandulæ mesenterii tumidæ, epiploum fusum liquefacto adipe, ascites & hydrothorax aquis in agone, aut statim à morte effusis; in ultimo gradu hujus morbi accedit phlegmatia pedum, ac potissimùm manuum œdema, mortis prodromus.

A vulgari scrophulâ differt hic morbus ratione ætatis minoris, sedis glandularum tumidarum, non in collo, sed in mesenterio, pallore faciei, cùm scrophulosi sæpiùs sint colorati, faciem turgidulam & coloratam præbentes.

Principia hujus cachexiæ sunt ortus ex patre, vel matre valetudinariis, aùt syphilide malè curatâ infirmatis; videntur familiæ quarum proles mascula optimè valet, fœminea verò hac scrophulâ laborat; sunt infantes qui hoc morbo convalescunt, cùm decimum circiter annum attigere: ut-

plurimum vitæ genus roborans, ut rusticatio, usus vini, infusum leve cinnamomi, ferri rubiginosi, hunc morbum præcavet, aut curat; utile tamen est, si suspicio sit syphilidis in parentibus, præparata mercurialia, ut aquilam albam identidem intus adhibere, pulverem radicis chinæ ad grana sex quotidiè cum offâ deglutire, saltem per hyemem, & identidem aquâ rhei & syrupo de cichorio composito uti, ut tonus partibus restituatur, lymphæ viscíditas solvatur, adeoque ejus acrimonia per vias urinæ elutrietur.

5. *Scrophula Americana* Russel de usu aquæ marinæ pag. 133. C.

Est ea species quæ tumoribus scirrhosis colli cum Europæâ convenit, ast fungosis, nigrisque excrescentiis capitis in pericranio radicatis, ac frambæsiam imitantibus ab illâ discrepat. Pueri Jamaiensis collum tumoribus scrophulosis ubique scatebat, caput etiam tumoribus fungosis, colore fusco, nigricante, mirum in modum obductum erat; tumorum radices in pericranium se profundè inserebant, eorumque capitella molliuscula adinstar spongiæ erant foraminulenta, ac levissimo attactu cruorem fundebant.

Præmissâ phlebotomiâ applicatur unguentum è pice liquidâ confectum; dein adhibeatur æthiops vegetabilis, & potetur quotidiè aqua marina ad cyathum unum, vel duos, ita ut alvum laxam efficiat, continueturque per menses; hac ratione tumores capitis & colli discussi sunt.

Non solum in Americanâ, sed etiam in vulgari scrophulâ cum summo successu usurpatur potus aquæ marinæ à parvâ dosi incipiendo, & quotidiè dein ad libram sumendo per menses aliquot, quâ methodo, duce *Russello*, apud nostrates *clariss. Doctor Cusson* scrophulosos sanavit. *Vide Russelli aphorismos.*

6. *Scrophula periodica. Maladie singulière*, observée par M. Petit Méd. & par M. de Makey Chirurg. Journ. de Médecin. 1758 pag. 38 & 317. L.

Est species farciminis hominibus propria, in quâ tumores carnosi, dolentes, quandoque rubri, plurimi, in diversis partibus, facie, v. g. pudendis, à pisi magnitudine ad magnitudinem nucis intra aliquot dies excrescunt; dein verò sine suppuratione sensim retrocedunt, flavescente cute, & omninò resolvuntur, suo tempore redituri sine ullo alio incommodo; hoc autem malum plures annos perseverat, & sine suspicione syphilidis sanatum fuit ope hydrargyroseos à *D. Petit*, frustra tentatis antea diversis remediis.

7. *Scrophula chalasis; Chalasosis* Græcor. *Scrophula leprosa* Gilberti Angli de leprâ; *Ladrerie des porcs* Liger.

Cognoscitur ex tuberculis nigris, albis, luteis, pisiformibus sub linguâ, in toto ore, collo, corpore. Incipit ab stupore & somnolentiâ, animal vix pedibus insistit posticis, setæ ad radicem sunt cruentæ. Vidi pluries in carnibus eorum porcorum glandulas, piso minores densissimas, albas,

albas, duras, ſebaceâ materie turgidas, adeoque ſtrumoſas, carnibus infixas.

Veterinarii ſanguinem è caudâ ſuis educi, nitidam ſtipulam ſubſterni, & ſæpiùs corpus lavari jubent.

Hac ſpecie ſcrophulæ laborabant elephantiaci homines, teſte *Gilberto*, *Gordonio*, aliiſque, maximè verò qui elephantiaſi legitimâ erant afflicti; erant enim glanduloſi in toto corpore, & maximè in linguâ.

8. *Scrophula Molucana. Le Farcin des Moluques.*

Tophi, gummata, & ulcera in Inſulâ Amboynâ & Molucis præcipuè endemia, Belgis *Amboynenſe poken.*

Sine congreſſu venereo erumpunt in facie, brachiis & cruribus tophi, ſeu tumores duri primùm, & ſcirrhoſi, & tam crebri per univerſum corpus, quàm clavi & verrucæ oriuntur in manibus & pedibus in Belgio; ſi verò eos ulcerari contingat, materiem lentam & gummoſam reddunt, tam acrem & mordacem, ut profunda & cava ulcera inde oriantur cum labiis calloſis & inverſis; fœdum & deforme malum cum ſyphilide conveniens, niſi quod dolores tanti non adſint, nec caries in oſſibus tam facilè oriatur niſi per curantis incuriam; hic affectus oritur ex vaporibus ſalſis aëris, uſu piſcium, pane ſagou, vino de palmâ, cui etiam tribui debet beriberia.

XXII. CARCINOMA, à *carcinos* cancer, & *nome* ulcus depaſcens; *Cancer ulceré; ulcére chancreux* ou *cancereux.*

Carcinoma morbus eſt gravis, cujus præcipuum ſymptoma eſt cancer exulceratus, vel ulcus ſordidum, labiis duris everſis, ſcirrhoſis, per intervalla lancinantibus doloribus diſcrucians, quibus ſe adjungunt ichor ſanguinolentus, excreſcentiæ fungoſæ, venæ varicoſæ in vicinia glandulæ induratæ adjacentes, & hectica febris.

Sedes hujus ulceris eſt in omnibus partibus glanduloſis tactu exquiſito præditis, ut linguâ, labiis, genis, oculis, collo, mammis, utero, pene, &c; minime in cerebro, pulmone, hepate, liene &c; Licet omne carcinoma a cancro occulto primùm incepiſſe credatur, non minus verùm eſt illud in lingua, ore, oculo, ex ulcere primùm ab ægro quandoque animadverti; in mammis, dum intus latet, tumor durus, lancinans, extus oculis rubet, prurit acerrimè, introrſum deprimitur dum viciniæ tument, dein ſaniem fundit, exulceratur. Sæpe tumores ſcirrhoſi, verrucæ indolentes, cùm labes cancroſa latet in ſanguine, ſi eſcharroticis aut etiam cultro vexentur, poſt aliquod tempus, nullo cancro prægreſſo, carcinomata evadunt, ſeu ulcera cancroſa oſtendunt.

Principium proëgumenum carcinomatis vulgò cenſetur virus proprium cujus agendi modus ex nullis principiis mechanicis intelligitur, adeoque theoria hujus morbi eſt obſcuriſſima, & medela ex antidotis, non verò remediis rationalibus, expectanda; interea ſi maſſa ſanguinis accurate a viru illo

illo expurgata fuerit, licet pars affecta ſanari mechanicè nequeat, corpus ab hoc tumore tutò per exciſionem chirurgicam liberari poteſt, de quibus conſulantur Opera Chirurgica.

Expurgatur maſſa ſanguinis à viru quovis acri per uſum juſculorum ex pullis, ranis, teſtudinibus, cum aſtacis, aſellis, radicibus graminis, fragariæ, foliis ſyſimbrii aquatici, cichorii, taraxaci, interpoſitis lenibus catharticis, poſtea utendum ſero lactis, nec non lacticiniis, quibus aſſueſieri poteſt ſtomachus, diutiſſimè uſurpandis, potiſſimùm diætâ lacteâ, æſtate balneis domeſticis, aquis acidulis Aleſienſibus, Hieuzetenſibus; iterum autumno juſculis, ſero lactis, lacte aſinino utendum; quibus peractis vel operatio Chirurgica inſtituitur, ſi tumor coſtis, glandulis vicinis non adhæreat, ſi febricula abſit, ſi habitus corporis reſtitutus ſit, ſecus ad ſpecifica deveniendum eſt, quæ diverſa pro varia carcinomatis ſpecie.

1. *Carcinoma vulgare.* C.

Eſt illud quod à nullo alio viru fovetur, ſaltem à ſyphilitico immune eſt, & multò rariùs difficiliuſque ſanatur; vulgò pro chronico & inſanabili habetur. Specifica nuper uſurpata ſunt extracta ſtramonii, belladonæ, hyoſcyami nigri, albi, napelli, cicutæ, & phytolaccæ, nec non plumbago & pulvis *de Guy* dictus.

In carcinomate cruſtaceo labia & nares dudum afficiente, præmiſſis fruſtrà litubus mercurialibus in viro vinoſo, vidi feliciter adhibitum extus oleum olivarum, in quo recens infuſa erant folia contrita plumbaginis Europeæ; eſcharrâ intra quindecim dies delapſâ æger ut plurimùm ſanatur. Vide hiſtoriam à me olim traditam *Hiſt. de l'Acad. R. des Sc.* Ann. 1743. An illud *Carcinoma cruſtaceum*, *noli me tangere* vulgò dictum, ſit ſpecies diverſa à carcinomate glandulas conglomeratas magnas obſidente, judicent alii.

Pulvis *de Guy* dictus eſt ex plantâ quadam corroſivâ ignotâ, forte Daphnes ſpecie, contritâ; circa carcinoma cuditur ſulcus ope lapidis infernalis, & elapsâ eſcharrâ adſpergitur quotidie hic ſulcus dicto pulvere, inde fit ut tumor ſenſim à baſi ſuâ ſejungatur, tandemque decidat; modò tamen carnes non excreſcant ultra ſulcum, ut mihi primâ vice experienti accidit; hunc pulverem ab Anglis emerunt Sueci magno pretio, plantam verò non revelarunt.

Extractum foliorum atropæ belladonæ primus *Clariſſ. Lamberger* intus adhibuit, incipiendo à grani quadrante & ſenſim augendo, quod quandoque ſucceſſit, & feliciter à *Cl. Barluc* iteratum fuit: *Journ. de Med. Janv.* 1761, *& Mars* 1757.

Extractum conii maculati, vulgò cicutæ, ab *Ill. Storckio* cum ſucceſſu in multis regionibus, apud nos fruſtrà, fuit uſurpatum, incipiendo ab uno alterove grano, ſenſim augendo ad drachmam, & extus foliorum decoctum applicando.

Extractum ſtramonii multo vehementius eſt & à grani tertiâ parte ineunda doſis, ſecus vertigines tenebricoſas inducit.

Extra-

Extractum foliorum hyoſcyami nigri à granis duobus, ſenſim augendo ad ſcrupulos, apud nos vix quidquam præſtitit, & multò utilius adhibitum fuit extractum foliorum hyoſcyami albi, quod à triente grani initio adhibendum eſt, & quotidie repetendum, ſenſim auctâ doſi, uſquequò ſiccitatem narium & gutturis cum dyſphagia producat, ac per menſes continuandum; hujus interventu uteri cancri ſanati ſunt.

Extractum foliorum & caulis aconiti, napelli, cujus grana duo cum ſacchari drachmis duabus teruntur: hujus mixturæ doſis à gr. vj ad xij, vel plura extenditur: eo uſus eſt in carcinomate *Ill. Lebmacher.*

Folia phytolaccæ Americanæ apud nos in hortis obviæ tutò carcinomati applicantur; eorum etiam extractum nuper intus adverſus hunc morbum adhibuere Medici, quorum tentaminum eventum expectamus; hactenus utut ſaporem ſalis ammoniaci habeat, vim ſedativam obtinere videtur.

Uſitatiſſimum ex his medicaminibus & tutiſſimum eſt extractum foliorum cicutæ, & apud nos hyoſcyami albi, atque in iſtius uſu bis vidimus novos tumores cancroſos prius inconſpicuos explicari, ut à decocto ſtipitum dulcamaræ quandoque bubones venerei latentes evolvuntur; quis fuerit hujus decocti ſucceſſus in graviſſimo morbo Nemauſi à nobis obſervato tradidit *Clariſſ. Razoux D. M. Hiſt. de l'Acad. R. des Sc. ann. 1760;* Venena vegetabilia ſunt itaque medicamina in morbis hucuſque inſanabilibus; ſed virus ſcabioſum, varioloſum in eundem cenſum revocandum eſſe nullum eſt dubium, ut probant quæ de anæſtheſia melancholica retulimus.

De cura vulgaris Carcinomatis conſulantur Authores.

2. *Carcinoma ſyphiliticum, Cambuca Paracelſi.* C.

Vidi quadraginta abhinc annis in muliere Aleſienſi virus venerei experta, & mammæ carcinoma capite infantili majus dudum geſtante, huncce tumorem exulceratum ad pugni magnitudinem citò rediiſſe uſu hydrargyroſeos, quam *colendiſſimus Medicinæ Profeſſor Deidier* præſcripſerat, verùm non omninò ſanatum eſt carcinoma & ad exciſionem deveniendum fuit. Verùm nuper cùm duo cancri intra mammas adoleſcentulæ dudum ſyphiliticæ in uſu extracti hyoſcyami albi prorupiſſent ad ovi gallinacei magnitudinem cum dolore lancinanti & glandulis duris tuberoſis ad axillam extenſis, poſt tres menſes adhibito ſpiritu antivenereo hoſce cancros, nec non ulcera gutturis, dolores nocturnos, &c, omninò evanuiſſe vidi: unde inferendum puto cancros eſſe diverſæ indolis adeoque ſpeciei à vulgaribus quos nunquam mercurialibus remediis ſolis ſanatos eſſe audivimus.

XXIII. LEONTIASIS.

Hoc nomine intellexerunt Medici veteres morbum qui terrorem reſpicientibus incutit, ut leo, nec non qui humanam figuram ita mutat, ut ferinæ aliquatenus ſimilis fit, quod non ſolùm de elephantiaſi, verùm & de ſequentibus dici poteſt.

1. *Leontiasis hystrix*; Ascanis Journ. de Med. Mars 1756, Philosophic. Transaction Sloane nº 424, Æger *The percupino-man*, *le Porc-Epy*.

Observata est in Anglo, cujus caput in omnibus locis aëri non expositis horrescebat setis rigidis, pellucidis, septem lineas longis, duas vel tres crassis quovis autumno deciduis. Is peperit quinque filios eodem morbo affectos.

2. *Leontiasis corniculata* Ash Journ. de Medec. 1756, & Sloane Philosoph. Transact. nº 424 & anno 1685; Georg. Franci de Cornutis; Du Monceau Journ. de Med. Fevr. 1761. p. 145.

Anno 1685 visum est corpus Annæ Jacson apud Anglos variis corniculis horridum. Et nuper *D. Ash Secretarius Academiæ* Dublinensis memoravit puellam quæ in omnibus articulationibus gerebat excrescentias corniculatas, initio verrucosas, dein ossificatas. Centenas cornuum in corpore humano succrescentium historias vide *Journ. de Med. l. c.*; plurima verò in basi ulcere cancroso erant stipata; vidi officulum nucis magnitudine ex medio femore extractum nulli ossi adhærens.

3. *Leontiasis vitulina*. Vide Vandermonde Journ. de Med. Novembre 1756 cum icone.

Est morbus congenitus quo diversæ faciei partes sine dolore, ac coloris mutatione monstrosè protuberant, ut vituli, vel alterius bruti rictum & caput referant; sed de his legatur *Ambrosius Paræus de monstris*.

XXIV. Malis; *Passio bovina* vulgò; *Malis hypodermatitis* Lancisii part. 3 de bovillâ peste; *la Clavelée*.

Morbus est in quo insecta vermiformia, vel larvæ insectorum utplurimum ex tumoribus, abscessibusve corporis humani prodeunt, vel in ejus ulceribus nidulantur.

Insecta sunt vermiformia, seu apoda, & ideò à pediculis phthiriasim comitantibus distinguuntur. Larvæ sunt formæ insectorum quas inducunt statim ac ex ovis exclusæ sunt, tunc utplurimum sunt pedibus destitutæ, molles, edaces, & exutâ pelle ultimam formam perfecti animalis adipiscuntur. Muscæ carnariæ anno recens elapso pustulas variolæ ferè omnes in partibus aëri expositis pertuderant, unde nascebantur larvæ albidæ hordei grano similes, vermiformes, quæ in singulis pustulis maturis reperiebantur. *Clariss. Doctor Razous* has larvas vitro inclusit per aliquot dies, quæ in totidem muscas carnarias mutatæ sunt. Ex simili origine pendent vermes in ulceribus sordidis neglectis, æstate potissimùm, toties reperti; ast sæviente etiam hyeme apud Lappones, *illustriss. Linnæo* observante; œstrus rangiferinus cervos rangiferos insectatur, & eorum cutim perforans in ipso vulnere sua ova deponit, ubi larvæ tutò calidèque hybernare queant, unde hi cervi non pauci furibundi emaciantur, & pereunt. Apud nos œstrus narium subit nares ovium & caprarum, atque in harum sinubus frontalibus ova deponit; simile quid sæviente peste Alesiæ anno 1720 sæpiùs & centenis hominibus accidit, quippe sumpto ad prophylaxim emetico ferè omnes magnam copiam

copiam larvarum hordei grano ſimilium vomitu rejiciebant. Notum eſt lanionibus per æſtatem inveniri in ductu choledocho ovium quædam inſecta pollicem longa, lata, alba, apoda, tæniæ ſimilia, quæ ſunt larvæ inſectorum volatilium horum pecorum anum ſubeuntium; ſed nil vulgatius & Paſtoribus familiarius cognitum quàm quod œſtrus bovinus dorſum boum aculeo pertundat, ibique ova ſua deponat, boves etiam pinguiores eligens, atque inde excitantur tumores qui ſuo tempore in ſuppuratum venientes novis œſtris exitum præbeant, inde verò ortum nomen *paſſionis bovinæ* huic generi morbi dudum inditum.

1. *Malis cornipedum* Ligeri, *la Clavelée*, ou *le Claveau*. L.

Pecoribus lanigeris frequens eſt morbus; in toto ferè corpore naſcuntur furunculi, clavi Gallis dicti, unde nomen *Clavelée*, in quorum cavitate, dum ſuppurantur, vermis eſt; morbus contagioſus cenſetur.

Curatio. Incidantur illi furunculi intacto tamen vermiculo, & infundatur in vulnus ſebum candelæ fuſum.

Quandoque obſervamus furunculos in hominibus numeroſos & ferè epidemicos, nec tamen vermiculi latent in tumore ſuppurato, niſi pro verme habeatur floccus fibroſus albus, qui vulgò *Bourbillon* Chirurgis dicitur, aut niſi ita ſordidum ſit ulcus, & æger ſui negligens, ut muſcas in his ulceribus ſua ova deponere patiatur.

Inſecta autem illa ſunt vel muſcæ carnariæ vel Hippoboſca aptera, vel œſtri capitis. Vide *Illuſtr. Linnæum de noxâ inſectorum*.

Quid affectionis bovinæ nomine inter hominum morbos numeratæ ſibi velint Arabes (vide *Freind hiſtor. Med. de Aëtio*) non ſatis capio; hoc ſolùm novi quod quidam homines tumoribus in diverſis corporis locis detenti ſint, quibus ſuppuratis vermes in pure nidulantes ſunt inventi; & huncce morbum Ucetiæ ante triginta annos obſervatum fuiſſe mihi retulit *Clariſſ. Lefevre Medicus Doct. Ucetienſis*.

2. *Malis verminoſa*. Vide Saltzmanni de Verme narium, Argentinæ 1721.

Anno 1718 in noſocomium Argentinenſe delatus eſt adoleſcens cui per magnam corporis partem vermiculi alii minores, alii majores ſub cute cuniculos egere & tantùm non totum corpus conſumpſere: oculi ſiniſtri pinguedo ab ipſis tota abſumpta erat; in inguine, in poplite magna carnis portio erat vorata horrendo & commiſeratione digniſſimo ſpectaculo.

In cadavere aperto cunctiſque viſceribus nullus vermis inventus eſt.

3. *Malis Americana*, Dellon Voyage aux Indes; *Bicho* Braſilienſibus; *Chiques* Americanis: Linnæi de miraculis inſectorum pag. 323; *pulex caudâ furcatâ*.

Inſectulum vix conſpicuum in locis ſordidis & juxta muros frequens, hominum pedes aggreditur, cutis poros ſubit, ſæpius ſub unguibus latet, ſine ullo dolore, nec obſtant calcei, ſed pedes nudos numeroſiora obſident illa inſectula, intra dies quindecim ita creſcunt in cute ſub epidermide ut piſi magnitudinem acquirant, & quò majora ſunt eo difficiliùs eruuntur, partes his obſeſſæ exulcerantur, eroduntur, niſi maturiùs inſecta auferantur, ſingulis

ſingulis enim diebus ea venari conſultum eſt ; ulcera illa ita corroſiva ſunt ut pluribus Nigritis pedes excarnes & oſſa nuda videantur ; aciculâ avelluntur inſecta nigricantia , vel pulvere tabaci enecantur , dein medicamentis deterſivis & epuloticis vulgaribus ulcera ſanantur , juxta *D. Virgilium* à quo hiſtoriam Frambæſiæ Americanæ accepi. Inſectum *Chique* dictum , verus eſt pulex colore , magnitudine & figurâ , qui ubique in pulvere latitat cùm tempeſtas eſt ſicca , verùm accedente pluviâ vel tempeſtate humidâ hoc inſectum interit & nullibi reperitur , Nigritæque ab eo ſunt immunes ; hoc ſæpiùs inter ungues pedum & indiſcriminatim in omnes corporis partes ſe inſinuat , ibi verò ſtatim non injucundam titillationem excitat , aſt cùm epidermidem perforavit , pruritus valdè moleſtus exſurgit ; qui calceis utuntur , ut Europæi , minus infeſtantur quàm Nigritæ nudipedes & pigri. Hoc inſectum intra tres , quatuorve dies creſcit ad magnitudinem piſi , & quod erat caſtanei coloris , jam eſt ſub formâ cocci vel teſtæ coriaceæ , albæ , ſphæricæ , granulis vel ſeminibus albis fœtæ ; hæc teſta firmiter adhæret cuti ut kermes ilici , unde ſuſpicor eſſe cocci ſpeciem & fœminam , quæ cùm gravida eſt parti immobilis adhæret , interea diſruptâ hac teſtâ , nulla vidit *Virgilius* excluſa ex his ovis inſecta ; ubi hæret teſta , ulcus cuditur.

Curatio facilis eſt , nam ubi pauca ſunt hæc inſecta , ſingula ope aciculæ , vel cultri acuti auferuntur , avelluntur , & ulcus tabaci combuſti cineribus adſpergitur ; ubi verò ſunt numeroſa hæc inſecta, v. g. totum pedem obſidentia , linteum in piſſæleo , vulgò *Goudron* , intingitur , quo pars affecta involvitur ; citò inſecta ſeparantur & deinceps lavipedio adhibito æger liberatur ab hoc incommodo.

4. *Malis acridophagorum* , Drack *Voyage autour du monde.*

Juxta Æthiopiam gens *acridophaga* ſic nominata quòd locuſtis tantùm veſcitur , quas vere colligunt , ſiccant , & ſalitas ſervant. Hoc unicum in deſertis nutrimentum obtinent. Nigri ſunt macilenti , veloces , parvi , nec ultra quadrageſimum annum vivunt ; hac ſcilicet ætate intra eorum carnes generantur inſecta , ex quibus pruritum vividum ſentiunt ; inſecta numeroſa adeo ſunt , ut his corpus undique ſcateat ; hæc verò inſecta ipſis abdomen , dein pectus , aliaſque partes ad oſſa uſque devorant.

5. *Malis à crinonibus* Ettmulleri ; *Crinones* , *Morbus pilaris* Horſtii ; *Setæ* , *Comedones* , *Dracunculus noſtras* , *Cridones* , *&c.* quibuſdam. Noſtratibus *Maſclous.*

Hic affectus apud nos familiaris corripit infantes paucis ab ortu diebus ; cutis ſcilicet dorſi , brachiorum , crurum perforatur ſetis denſis , nigricantibus , lineam longis , rigidiuſculis , confertis , ſeu vix lineæ intervallo diſſitis , frictione ex oleo magis conſpicuæ evadunt illæ ſetæ porcinis ſimiles ; pueruli ejulant , vigilant , quidam emaciantur ; alii etiam convelluntur , lac ſugere recuſant , febricitant ; obſtetrices ſolent alternis diebus vel oleo & ſalivâ madidam manum adhibere , quâ cutem leviter fricent , ut illæ ſetæ excutiantur , vel pauxillo farinæ in aquâ tepidâ ſolutæ eos infantulos ſæpiùs eluere , dein linteis ſiccis abſtergere ; harum verò ſetarum exortus intra primum

mum ætatis menſem ter, vel quater revertitur; ſetæ in dies nigriores evadunt, dein delabuntur. Si credamus *Horſtio* ætate provectiores, ut biennes, huic affectui ſunt expoſiti.

6. *Malis dracunculus* Pathol. Method. *Colebrilla* Americanis; *Dracunculus Perſarum* Kempferi faſc. 3. obſerv. 4; *Ver de Guinée* malè confunditur à Sennerto cum crinonibus infantum. *Dracontium* Græcis; Vide Velſchii exercit. de venâ Medinenſi. *Nervus Medinenſis*, ſeu *Irk Medini* Avicennæ, malè *vena Medeni* Carmonenſis; Gallis *Dragoneau; Ickon* Guineenſium; *Pejunk* & *Ivaru* Perſis.

Verè vermis eſt quem vivum bis extraxit *Kempferus*, pallidè albicans, tener, teres, chordæ citharæ craſſioris ſimilis, roſtello barbato, pilis tenuiſſimis, cum puncto atricoloris & oris veſtigio quodam, in caudâ etiam punctum foraminis eſt inſtar ani, longitudo varia eſt, ad pedes plures extenditur.

Patria eſt terra æſtuoſa, torrens, cœlum intemperatum, ſolum arenoſum, ſterile, ſalſum, aquâ deſtitutum, ubi aqua ex ciſternis hauſta, eaque ſæpe impura, verminoſa bibitur, naſcuntur eò frequentiùs, quò æſtas eſt ſiccior; hoſpitat in carnibus maximè in textu celluloſo à genibus uſque ad pedem frequentiſſimè, rariùs in ſcroto, lumbis, brachiis, ſæpius muſculorum flexus ſequitur, & quod pejus, oſſa pedum amplectitur, unde non niſi difficillimè extrahitur; nunc eſt ſolitarius, nunc plures in eodem homine habitant.

Ephemera extenſa eſt nuncia illius in lucem prodituri cum partis levi rubedine & tumore; poſtridie exſurgit puſtula piſi magnitudine, tenera, aquoſa, pellucida, non rarò atricolor, quâ poſt alterum diem ruptâ, proſilit roſtellum vermis, ſenſim erumpens, & vix ante decimum diem extrahendus omninò, ex ſcroto & ſuris facilè, ex pede vix intra 20 dies extrahi poteſt cum tabo quotidie copioſo, & magno ægri dolore, ac incommodo; ſæpe peregrinantibus per annum in corpore latitat, ſine alio incommodo quàm dolore partis affectæ.

Curatio. Emplaſtro emollienti tumor maturatur; deprehenſa vermis portio circa ligulam, pollicaris longitudinis rotatur, & epithemate retinetur ne intus recedat, bis in die ulcus à pure liberatur, & vermis trahitur, cavendo à forti, aut ſubitaneâ tractione, quæ dolores atroces, & vermis ruptionem efficeret, unde dolores longi uſquequò novum exitum ſibi paret vermis; extracto verme, ulcus facillimè curatur: ſunt qui frigidâ affuſâ quotidie illud curant.

Carthaginenſes in Americâ eidem malo ſunt obnoxii, ut refert *D. Anton. de Ulloa.* Incipit à phlegmone cruris, tibiæ, vel brachii, quæ ſuppurantibus emollita dat dracunculum, quem tamen inanimatum putat Auctor, quemque Incolæ *Colebrilla* vocant; hunc morbum dracuntiaſim vocat *Cocchi Bagni di Piſa.*

7. *Malis pratenſis.*

Vulgò *Bêtes rouges des Savanes* apud Martinicanos, ſunt inſecta ricinis prioribus ſimilia, ſed in pratis *Savanes* dictis reperiunda, & capite rubro

insignia; illa tibiis hominum, rostro brutorum adhærent, & intolerabilem pruritum excitant.

Occiduntur decocto foliorum vitis, aurantiorum, herbarum odoriferarum; præcipuè *Mombain* arboris.

8. *Malis Westphaliensis ; Die-varen* vulgò; *Morbus novus Westphalis endemicus* Schenckii lib. 6 pag. 919 1ª species. C.

Hic morbus circa annum 1596 referente *Henrico à Brâ*, Westphaliam, Geldriam, Frisiamque affligebat endemicè; hic se prodebat cum vagis doloribus, potissimùm dorsi & lumborum, sed celeri motu omnes partes nunc has, nunc illas pervadentibus, dolor erat exedens quasi à vermiculis depascentibus; prima species erat cum tumore circa articulos qui ibi diu perseverabat, maculas & lituras scorbuticis similes proferens; hi tumores suppurati ulcus potissimùm circa pedes malignum relinquebant, ex quo vermiculi ascaridibus similes educebantur.

De curâ *vide Schenckium.*

9. *Malis Transsylvanica* Heurnii Epistol. ad Forestum; *Dievaren marasmodeum* & *dievaren podagrico-scorbuticum* Henr. à Bra apud Schenckium.

Differt à rheumatismo saltatorio per exitum vermiculorum seu ascaridum, qui in dievaren ex genuum fistulis, aut cum urinis ejiciuntur, si fides Authoribus habeatur.

Hæc species Transsylvanis endemia erat eodem tempore, & à priori discrepabat, 1° ex eo quod nullum tumorem inferret; 2° quod maciem corporis adduceret veluti marasmodem; 3° quod aliquali membrorum impotentiâ stiparetur; 4° quod vermiculi caseorum vermiculis similes cum urinis excernerentur; de cætero dolores in utrâque specie noctu exacerbabantur, febris nulla, aut lenta, alvus astricta.

10. *Malis furialis.* Vide Systema naturæ Animalium Ill. Linnæi gen. 245; animal *cocyta*, Linnæi Gen. Morbor. 257. A.

Cognoscitur ex stigmate exiguo, fusco, & dolore dirissimo, quem insectum vermiforme, tenuissimum, duas lineas longum, furiâ infernalis dictum, carnem subiens procreat : vide *Linnæi Amœn. Acad. Tom. 3 p. 322 ;* illud insectum apud Suecos ex æthere delabitur, & tum in hominum tum in jumentorum corpora momento citiùs penetrat, & tam diros dolores excitat ob aculeos suos reflexos corpori appressos quibus ciliatum est, ut miseri homines quandoque intra horæ quadrantem occidantur; sunt qui diutius resistunt. Fennones lac nuper coagulatum parti vulneratæ admovent, & dolor remittit, ac insectum foras prorumpit : alii cultro locum confodiunt, & illud furiosum animal extrahunt.

XXV. FRAMBÆSIA; *Yaw* Guineensium; *Epian* vel *Pian* Americanorum.

Est morbus contagiosus apud Guineenses & Americanos endemius, aliquando congenitus, ut asserit de Caraibis *Pat. Labat*, cujus præcipuum ymptoma est frequens exortus fungorum rubi idæi fructus colore, figurâque referen-

referentium, unde nomen Africanum *Yaw*, quod idem ſonat ac frambæſia; his ſymptomatis ſe adjungunt ulcera dyſepuleta, exoſtoſes, caries, anchyloſes, macies.

Si accuratis deſcriptionibus fides ſit, dantur hujus morbi duæ ſpecies, altera Africana *Yaw* dicta, altera Americana *Pian* vel *Epian* nuncupata, quam ſolus inter Auctores cognitos memorat *Labat Voyage en Amérique*, & *D. Chevalier de Med.*

1. *Frambæſia Guineenſis* Eſſais d'Edinburg. Tom. VI. *Yaw* vulgò Guineenſium. C.

Eſt morbus Guineæ endemicus, infantibus & adoleſcentibus familiaris, maximè apud Nigritas; contagioſus eſt, & qui ſemel eum expertus eſt, ab eo dein vivit immunis. Incipit à maculis capite aciculæ non majoribus, quæ in dies increſcunt, & protuberant; tunc verò epidermis ex illis delabitur, & eſchara alba apparet, ex quâ fungus exiguus, ruber enaſcitur, qui colore & magnitudine, ac figurâ granuloſâ imitatur baccam rubi idæi, vel mori; pili nigri ſi fuerint in viciniâ albeſcunt; ultimum incrementum adipiſcuntur hi fungi intra duos, treſve menſes. Omnibus partibus hi fungi innaſcuntur, ſed præſertim inguinibus pudendis, ano, faciei, axillis; quò plures, eò minores; quo pauciores, eò majores ſunt. Nullum aliud incommodum experitur æger quàm ex ſorditie horum fungorum, quibus eſt ſenſus, ſed non dolorificus. Inter fungos eſt quidam maximus ſeu princeps; ille ſolus, aliis fugatis per uſum aquilæ albæ, reſiſtit, ille eſcharroticis eſt erodendus.

Curatur hic morbus unguento mercuriali, vel uſu aquilæ albæ; ſeu ea mercurialia non priùs ſunt uſurpanda quàm cùm totum ſuum incrementum adepti ſunt fungi; ſi verò maturiùs adhibeantur, ſuperveniunt dolores nocturni, caries, exoſtoſes; dilapſis uſu mercurii omnibus fungis minoribus princeps fungorum eſcharroticis eſt ſanandus.

Hic affectus à ſyphilide eſt diverſus, ut patet ex ejus hiſtoriâ, licet ut ſcabies, aliaque genera, hydrargyroſi feliciter curari poſſit.

2. *Frambæſia Americana. Le Pian*, ou *Epian. Æ*gri *Pianiſtes.* C.

Pian apud Nigritas baccam fragariæ ſignificat, unde nomen morbi, cujus præcipuum ſymptoma eſt exortus fungoſarum excreſcentiarum, colore, figurâ, conſiſtentiâ & ſæpiùs mole has baccas referentium; alterum ſymptoma eſt ulcus ſordidum, à quo morbus incipit, quodque vulgò Mater Pianorum, Indicè *mamapian*, nuncupatur; tertium ſymptoma *craba* dicitur, & eſt excoriatio plantæ pedum vel palmæ manuum, quæ duplicis eſt ſpeciei, unde dividitur in *crabam viridem* & *ſiccam.*

Morbus hic eſt chronicus, contagioſus & periculoſus, Nigritis multò frequentiùs quàm Europæis ſeu Albis familiaris. Chirurgus Monſpelienſis *D. Virgile*, qui in Inſula Hiſpaniola ſeu *S^to^. Domingo* duodecim annos artem exercuit, quique multa millia Pianiſtarum curare ſategit, ſequentia mecum de hoc morbo communicavit.

Hic morbus ortum ducit ab ulcere pollicem vel manum circiter extenſo, ſtatim ſuperficiario, mucoſo, quod à vulgari ulcere vix differt, niſi

quod pertinacius ſit, nec remediis vulgaribus cedat. Hoc ulcus ubique corporis indiſcriminatim, ſed frequentiùs tibiis innaſcitur; deinde verò ociùs, ſeriùſve per totam ſuperficiem corporis plus, minuſve numeroſi ſoboleſcunt fungi, qui vel minimi ſunt varioloſæ puſtulæ magnitudine, & tunc ita numeroſi ſunt, ut faciem & totam cutem qui procul aſpiceret, variolam videre ſibi videretur; quandoque pauciores ſunt & multò majores, ita ut quidam nucis magnitudinem attingant. Hi verò fungi ſive minores, ſive majores ſunt coloris roſei, vel pallidè rubri, granuloſi, ſeu papillis exaſperati, muco ruffeſcente continuò madidi, nulli ulceri, ſed cuti adhærentes; quò pauciores ſunt eo utplurimùm benigniores; ſi tantùm ſeptem vel octo prodeant, utcumque deinceps æger adhibitis remediis convaleſcat, metus eſt ne morbus latitans pejor revertatur, unde Nigritis mos eſt horum pianorum exortum uberiorem ſudorificis excitare.

Crabæ virides ſunt amplæ excoriationes ſub pedibus vel in manibus exortæ, pertinaces, nullo tumore, ſed eodem colore, eadem formâ præditæ, ac ſi muſculus omninò nudus eſſet; humidæ ſunt, ſenſu exquiſito præditæ, & Nigritis, qui pedibus nudis gradiuntur, valdè moleſtæ, marginibus, cute lacerâ terminatis. Crabæ ſiccæ dictæ differunt à viridibus, quòd in iiſdem locis caro ſit coriacea ſicca, dolens tamen, aſpera & albeſcens quaſi farinoſa & virgata.

Ulcus *mamapian* dictum, ſenſim carnes excavat, erodit, & oſſa vicina, in morbo inveterato, carie, exoſtoſi, articulos vicinos ancyloſi, doloribuſque noctu recrudeſcentibus afficit; illa ulcera ſunt mucoſa, pallida, à nullo cauſtico eſcharam admittentia nullo piano, id eſt, fungo onuſta, in quo maximè diſcrepat à morbo yaw Guineenſium, quem *D. Virgile* nunquam vidit, licet ex omnibus Africæ regionibus millenos Nigritas advenientes viderit.

Hoc commune eſt utrique morbo quod ſemel ſanatus, ſanitate per tres menſes perſeverante, homo deinceps ab hoc morbo immunis vivat; nulla febris acuta hunc morbum comitatur; verùm ex hoc neglecto morbo, vel non ſanato ſequitur ſæpè macies inſignis, phthiſiſque accedente lienteriâ lethalis, in inveterato ulcera nova & excoriationes crabæ dictæ ſoboleſcunt.

Contagioſus eſt hic morbus, quippe primò ſi eodem lecto utatur ſanus & pianiſta, maximè verò ſi coitus fiat, ſerpit ab infecto ad ſanum hæc virulentia, interea tamen nulla accedunt ſyphilidis recentis ſymptomata, qualia ſunt ulcuſcula, porri, verrucæ, bubones, gonorrhœa, &c, nec pudendis potiùs quàm aliis partibus innaſcitur *mamapian*; unde evidens eſt morbum hunc à ſyphilide diverſum eſſe. Alter contagii modus iſque frequentior eſt muſcarum interventus; ſi etenim muſca quæ pianiſtæ ulceri inſedit ad ſanum deveniat, ejuſque vulnuſculo cuicumque fortè inſideat, illud vulnuſculum antea ſimplex & purum in *matrem pianorum* vertitur; dein fungi non in ulcere, ſed in facie, brachiis, trunco, aliiſve ſoboleſcunt.

Curatio hujus morbi nulla hactenus certa habetur; Nigritæ fuliginem lebetum æneorum cum ſucco limonum diluunt, & ope ſpatulæ hoc magma

ulceri

ulceri & fungis applicant ; crabas ſiccas, rigidas, tenſas & dolentes ſebo inungunt ; has & virides pulvere ſcoriarum ferri, vulgò *machefer*, vitrioli, aluminis, fuligineque cum ſpiritu nitri commixta, tanquam unguento deliniunt, ſimilique modo ulcus *mamapian* dictum curare conantur.

D. Virgile adhibitis octoginta balneis, deinde verò decem pomatæ mercurialis unciis, & ultra duos menſes in hydrargyroſi detentis ægris paucis ſanitatem reſtituit. Anglus quidam Medicus in viginti quatuor aquæ fontanæ libris infundebat duodecim ſalſæparillæ uncias, duodecimque ſacchari ruffeſcentis libras ; hæc ſoli per quindecim dies in vaſe vitreo probè clauſo exponi curabat ; deinde verò hujus ptiſanæ cyathum quater in die ægris offerebat, omni alio potû interdicto ; hoc medicamentum cæteris omnibus antecelluit, & *Gooldrink* dicitur.

Quidam *Sara* dictus ſolutionis mercurii in ſpiritu nitri factæ ſeptem, vel octo guttas ptiſanæ de ſalſaparilla libris duabus admiſcebat, & hanc ptiſanam pianiſtis bibendam præbebat ; is hujus ope multos quidem ſanavit, aſt multò plures è vivis eripuit, & ad phthiſim deduxit ; hoc verò remedii genus valdè affine videtur ſpecifico antivenereo *Ill. Baronis van Swieten*, ſcilicet ſublimato corroſivo, cui tamen ſucceſſu impar eſt.

Deſcriptio hujus morbi à *P. Labat* ſcripta minimè huic convenire videtur, cùm dicit enaſci in toto corpore puſtulas cruſtâ flaveſcente tectas, renitentes, indolentes, extremi digiti craſſitie, per totum corpus diſperſas, quarum aliæ ſuppurant, aliæ ſiccæ ſunt & farinoſæ.

ORDO QUINTUS.

IMPETIGINES.

HIc Ordo continet morbos cutaneos, chronicos, ſæpius contagioſos & virulentos, qui eâ ratione *lues* nominari conſuevere, ut lues *ſyphilitica*, *ſcorbutica* ; verùm luis nomen etiam tuberibus inditum eſt, unde *lues rachitica*, *ſcrophuloſa*, *cancroſa* nomen habent. Sub duplici ſtatu ſucceſſivè ſtrages ſuas edunt omnes illi morbi, ſcilicet occulto & manifeſto, aut ut rectiùs loquar, vel in illis cutis eſt *integerrima*, vel eſt *exulcerata*, aut cruſtoſa, ut exanthematicis phlegmaſiis accidit, quæ ratione pyrexiæ acutæ tantùm ab hacce claſſi removendæ ſunt ; de cætero cutaneæ & contagioſæ, vel ſaltem epidemicæ vulgò cenſentur, ut peſtis, variola, rubeola, ita ut convaleſcentium ab his morbis ſtatus, impetiginibus apprimè ſimilis videatur.

Hoc eſt ferè commune omnibus his morbis, ut ſanis ſubjectis inſerti vulgò inoculationis viâ communicari poſſint. Pendent itaque à ſeminio quodam, ſeu *viru*, quod humorum maſſam fermenti inſtar poteſt ita mutare, ut idem morbus in inoculato producatur. Quanto cum ſucceſſu variola.

riola inferatur, hoc noſtro ævo ſatis notum eſt; aſt morbus pecorum cutaneus varioloſo affinis, fortè idem etiam ovibus feliciter fuit inoculatus apud Carcaſſonenſes; hæc inoculatio morbum fere omnibus imminentem, aut ſemel experiundum & periculoſum, ſi ſpontaneus acceſſerit, reddit innoxium; aſt quandoque inferuntur alii morbi cutanei, ut horum exortu à gravioribus morbis æger liberetur; ſic cùm à tineâ, ſcabie, herpete repreſſis ſuperveniunt anaſarca, phthiſis, aliive graves morbi, non rarò profuit prioribus morbis viam paraſſe, ut iterùm in cute efflorefcerent. Sic *illuſtr. Deidier* ſcabioſi induſium induendum feliciter præſcripſit hydropicis, quos nullâ aliâ viâ morti eripuiſſet.

Ut ſingularis indolis venenum hiſce morbis contagioſis originem præbet, ita ſingularia antidota, quæ ſummi Numinis eſt providentia, horum plurimis ſanandis apta ſunt, ut *ſcabiei* ſulphur, hydrargyrum; *ſyphilidi* hydrargyrum, coris cærulea, Lobelia cardinalis, guayacum officinale, cala-guela, &c. *ſcorbuto* citrus medica, cochlearia officinalis; *cancro* conium maculatum, atropa belladona; horum etiam multis ſolanum dulcamara, ſmilax china, ſmilax ſalſaparilla, &c, profuere.

Horum antidotorum moleculæ virulenti principii moleculis adhærent ob aliqualem tùm congruentiam, tùm affinitatem, ſeu gravitatis ſpecificæ ſimilitudinem, ex qua adunatione reſultat mixtum innoxium, aut quod cum humore quodam excrementitio nuptum foras è corpore amandatur. Sic ſublimatus corroſivus multo hydrargyro ſaturatus abit in medicamentum ſalubre, quod priùs erat venenum atrociſſimum.

Hæc diverſa virulentiæ genera ſopiuntur, aut mitigantur medicamentis edulcorantibus & diluentibus; ſic ſyphilis, ſcabies, cancer, ſcrophula, &c, repetitis balneis domeſticis, necnon lactis uſu diuturno ſedantur, unde conjicimus virus aqueo vehiculo dilutum cum urinis, & ſudore partim excerni, aut ejus moleculas ſalinas, acres lactis mucilagine obvolvi.

Horumce morborum plurimi novi ſunt, & ex exteris regionibus ad nos allati, vel adhucdum exotici. *Advenæ* ſunt apud nos ſyphilis, ſcorbutus, rachitis: *Indigenæ* ſcrophula, cancer, ſcabies, tinea: *Exoticæ* ſunt frambæſia, elephantiaſis, lepra, trichoma, &c.

Ferè omnes illi morbi, ſi excipiamus eos quorum cognita eſt antidotus, inſanabiles ſunt, aut pertinaciſſimi; phlegmaſiæ exanthematicæ quem ſemel dimiſere ferè nunquam iterùm impetunt. Sic qui à peſte, rubeolâ, variolâ convaluere, nunquam, aut ferè nunquam hos morbos incurrunt; verùm non eadem eſt prærogativa eorum qui ſyphilide, ſcabie, ſcorbuto, aliiſque impetiginibus affecti ſunt; pluries enim eodem morbo laborare poſſunt.

XXVI. SYPHILIS, *Vérole.*

Qui poſt impurum concubitum laborant ulcuſculis genitalium ſæpiùs gonorrhææ;

norrhœæ ſuppreſſæ ſuccedentibus, vel bubone, criſtis, condylomatis circa vulvam, podicemve, dein puſtulis per cutem diſperſis, rubro-lividis, medio exulceratis, vel cruſtoſis, ac ſucceſſu temporis doloribus nocturnis, faucium, narium ulceribus, &c, illi ſyphilide vel recenti, vel inveteratâ laborant.

Si verò deſint hæc mala cutanea, & virus lactendo, oſculando, concumbendo, ſine coitu, quovis modo ſuſceptum fuerit; ſint autem alia ſymptomata, ut oſteocopus, ophthalmia, hectica, leucorrhœa, phthiſis, &c, hi morbi ſyphilitici, aut venerei quidem nominantur, aſt impropriè ſyphilidis nomine inſigniuntur, licet à viru venereo pendeant.

Nec exiſtimandum eſt morbos qui ab eodem principio ſoboleſcunt, ſi in diverſis organis reſideant, ejuſdem generis eſſe; concedunt enim omnes Medici peripneumoniam, hepatitidem, nephritidem eſſe morbos diverſorum generum, utut ab eodem principio, ſeu inflammatoriâ ſanguinis diatheſi, dependeant; defectu ejus diſtinctionis nullam ideam fixam ſyphilidis, nullam hyſteriæ, ſcabiei, &c, definitionem tradere poſſibile eſt.

Syphilis diverſa apud diverſas gentes ſynonima obtinuit; Vide *Prolegomena Tomi primi pag.* 29. Nomen oritur à *ſyn* cum, & *phileo* amo, ſeu ab amore mutuo. Morbus eſt novus ab Inſulâ *St. Domingue* in Europam delatus; Hiſpani ex Americâ reduces ad obſidionem Neapolis perventi, eam mercem inde per Europam diffudere anno circiter 1496. Ratione analogiæ hujus morbi cum aliis cutaneis *Berengarius Carpenſis* ad hydrargyrum huic applicandum inductus fuit.

Cùm *Cheyneus* adhucdum juvenis percepiſſet modum verè mechanicum quo hydrargyrus ſanguini mixtus ejus partes viſcoſas diſſolvit; is ſyphiliticum virus lympham in floccos viſcidos, craſſos inſpiſſare finxit, eique proprietati commentitiæ hujus virus totam vim adſcripſit; *Aſtrucius* verò illud virus acidum corroſivum ſuppoſuit, & exemplo ſublimati corroſivi, qui addito multo hydrargyro mutatur in ſal innoxium, exiſtimavit virus venereum ſimili modo per hydrargyroſim extingui.

Hactenus nobis cognitam ſpeciem ſyphilidis tantum deſcripſimus, veneream ſcilicet; verùm ſunt & aliæ ſpecies exoticæ non ſatis accuratè deſcriptæ, quæ ad hoc genus attinere videntur, quæque ab hac differunt ex eo quod more ſyphilidis noſtratis inveteratæ genitalia non afficiant.

1. *Syphilis venerea*; *Lues venerea* Aſtrucii; *Scabies venerea* Locheri; *Vérole commune.* A.

Ea eſt quæ ſæpius ab impuro concubitu oriunda gonorrhϾ intempeſtivè ſuppreſſæ ſupervenit, ulcuſcula, phimoſes, teſtis tumorem, bubones, ficos, criſtas, &c, dum recens eſt, excitat; deinceps verò puſtulas cruſtoſas paſſim in toto corpore, varos, ſeu coronam veneris in fronte, ulcera in faucibus & naribus, gummata, & caries in oſſibus capitis, dolo-

dolores noctu exacerbantes cum hecticâ, aliaque symptomata his connexa producit.

Differt hæc syphilis ab elephantiasi ex eo quod syphilis initio genitalia afficiat; utraque quidem ossa carie afficit, contagiosa est, fœtorem oris & narium ob harum partium ulcera inducit, sed in syphilide non deficit sensus tactûs in partibus. Differt à leprâ quòd sint in leprâ verrucæ vel tubercula dura, crustacea, sicca, corymbosa, digiti crassitie per faciem & corpus dispersa, quodque genitalia initio afficiat hæc syphilis, non verò lepra. Limites inter has diversas impetigines assignare difficile est, tum quia lepra & elephantiasis rarò hodie videntur, tum quia diversæ illæ virulentiæ non rarò mixtæ aut combinatæ reperiuntur in eodem subjecto.

Ad curandam syphilidem antidotus hujusce virus ita est administranda ut pacatè totam sanguinis massam subeat, maximè vasa lymphatica ac ossea penetret, & sine ullâ sensibili evacuatione virus corrigat seu extinguat, quod ut obtineatur & parcâ dosi interpositisque moris illa administranda, ac ea auxilia præmittenda sunt, quæ sanguinis fervorem, acrimoniam, viscositatem, solidorumque erethismum emendant; quò autem virus est antiquius, & suâ indole acrius, efficaciusve, eò magis hisce cautelis insistendum est: dantur enim virulentiæ aliæ aliis acriores aut obstinatiores, ut si virus syphilidis cum scorbutico, herpetico, scrophuloso combinetur, atque quò diutiùs corpori adhæsit, eò altiùs ut aiunt in partes cartilagineas & osseas sese insinuat, ex quibus difficilius eradicari potest.

Hodiè tutissima methodus sanandæ syphilidis est hydrargyrosis, id est, litus mercurialis seu inunctio pomatæ Neapolitanæ, quæ paratur ex unciis tribus hydrargyri purissimi in terebinthinæ pauxillo extincti, & axungiæ porcinæ unciis sex accuratè per attritum commixtis: præmissâ phlebotomiâ, & catharsi, æger recenti syphilide contaminatus & ulcuscula *chancres* dicta, bubonem, vel alterum symptoma patiens quotidiè balneum tepidum domesticum semel vel bis ingreditur; præmissis viginti aut triginta balneis, & si opus sit jusculis refrigerantibus, iterùm mediante alterâ phlebotomiâ & subsequente catharsi, ad litus mercuriales paratur; illi verò litus fiunt in totâ cute, excepto capite & parte anticâ pectoris ac abdominis, nisi ibi loci fuerint virûs localis indicia: ad totius corporis inunctionem pomatæ unciæ circiter octo vel novem adhiberi consuevere, quælibet inunctio à drachmis duabus ad sex pomatæ Neapolitanæ ascendit, & inter utramque, dies una, duæ, vel tres interponuntur, ita ut si vel pyrexia vel oris calor, rubedo, ptyalismus, accedant, majores moræ aut parcior pomatæ dosis adhibeantur, nullum autem est nisi tædii aut temporis impensi periculum, si majores moræ sint & doses minores; à nimia verò festinatione gravia possunt induci symptomata, ut cynanche cum linguæ tumore & exertione, dysenteria, pyrexia acuta, cum ptyalismo, unde hydrargyrum foras è corpore elabitur, & inanis luditur opera. Primâ

mâ die calidè inungitur drachmis duabus, vel pluribus pes alteruter per femi-horam, dein udone tegitur, tertiâ die alter pes fimiliter inungitur poft triduum tibia fimiliter una, poft triduum altera, tibialibus fimiliter induenda & ita procedendo ad femora, nates, dorfum, brachia, ita ut eadem ferè cutis extenfio fingulis vicibus inungatur, & linteis, indufiifve ad morbi finem non deponendis tegatur, nifi fymptoma grave fuperveniens jufferit. Interea æger eâdem aëris temperaturâ fruatur, quæ vere vel autumno dari confuevit, & utatur diæta mediocri, humectante ac refrigerante, largo fcilicet potu ex decocto hordei & quater in die lacte vaccino vel puro vel formâ offæ cum pane aut cum oryza cocto; fi verò febris acceflerit aut feftinet nimium Medicus in ufu hydrargyrofeos, maximè cùm aliquantulùm cura proceffit, jufculis, cremoribufque tantùm utendum eft; atque huic methodo, & inunctionibus infiftendum ufquequo fymptomata fyphilidis evanuerint, ut gonorrhœa, ulcufcula, bubones, phimofis, fici, dolores &c: fi quæ verò fint obftinatiora quæ chirurgicam opem requirant, ut phimofis, bubo fuppurans, verrucæ, porri, operationes durante ipfâ hydrargyrofi inftituendæ funt: verùm funt morbi fyphilitici, qui etiam fanatâ fyphilide perfeverant quandoque, ut gonorrhœa, exoftofes, paralyfes, cophofes, ofteocopi, qui propriis remediis deinceps funt impugnandi; fi illito toto corpore, fyphilis non evanefcat, in linteis hydrargyro inunctis aliquandiu quiefcat æger, & his irritis, iterùm ad novos litus confugiat; demùm fanato vulgò phlebotomiam & catharfim iterum adhibere mos eft; inde balneo eluendus & priftino fanorum regimini reftituendus eft æger.

Eft & hodie altera methodus minimè fpernenda quæ à *Keifero* inventa confiftit in ufu pilularum ex fale quodam mercuriali hactenus arcano confectarum quæ quotidiè vorantur aucto in dies numero, per menfem unùm & femiffem; illa quidem methodus nec præparationes tædiofas, nec ægrum cubiculo calido conftanter incarceratum fupponit, atque licet oris phlogofim paffim excitet, in multis circumftantiis priori videtur vel æquiparanda, vel anteponenda, fi longior ufus ejus felices & conftantes fucceffus confirmet.

Verum de fyphilidis & fyphiliticorum morborum curâ abfolutiffimus *illuftriffimi Aftrucii liber de lue venerea* eft confulendus; hic enim fumma rerum capita tantùm attingere nobis licet, ne in molem nimiam liber excrefcat.

Aliæ fyphilidis fpecies à venereâ differunt quod non afficiant genitalia, verùm viru venereum lactendo, lactando, ofculando fufceptum genitalibus etiam parcit, & non minùs fyphilidem procreat hydrargyrofi curandam, hujus itaque diagnofis obfcura manet, aut vix fcriptis poteft dilucidari; funt enim in praxi plurima quæ longo ufu & acri inftinctu cognofcuntur, nec ullis terminis accuratè definiuntur.

In fyphilide ulcera & caries ac exoftofes inducente feu inveteratâ, confert fæpiffimè remedium *illuftriff. van Swieten*, feu mercurius fublimatus corrofivus, cujus grana fex in duodecim fpiritus vini unciis folvuntur, & hic

ſpiritus vini ad cochlear unum aut alterum ſumitur ſuperbibendo decoctum emolliens, ut radicis althææ; hoc ſemel in die vel bis per menſes continuatur, eodemque ſpiritu vini ulcera eluuntur. Hoc remedii genus plus valet in ſyphilide inveteratâ, carioſâ ſcilicet & exulceratâ quàm in recenti, & valdè affine eſt remedio frambæſiæ Americanæ dudùm in Inſulâ Hiſpaniola uſitato.

In ſyphilide exulceratâ, carioſa, quæ hydrargyroſim ac trageas Keiſeri eluſit convenit uſus ſublimati corroſivi more Swieteniano; quibus irritis diætæ albæ, juſculis incraſſantibus & diluentibus inſiſtendum; juvat tamen quandoque panaceam, pilulas mercuriales, ligna ſudorifica ſimiliaque experiri antequam pro inſanabili æger derelinquatur.

2. *Syphilis Polonica.* Vide Stabel. de plica hiſtor. 1am.

A viru trichomatis latente oriuntur phænomena quæ viru venereo incauti facilè adſcriberent, ut dolores lancinantes capitis & artuum, continuò per annum torquentes, in naribus & faucibus ulcuſcula ſordida, nec non nodi & tubercula dura in manibus, pedibuſque diſperſa; ſi verò in his caſibus adhibeatur hydrargyroſis malum pejus evadit, oſſa narium carioſa evadunt, fauces, uvula putredine exeduntur; ſudor fœtidus è capite emanat, inquinamenti venerei nulla eſt ſuſpicio, imaginatio vitiatur, appetitus depravatur, ungues ſcabri evadunt.

Curatur hic morbus medicaminibus plicam latentem à matre ſæpiùs in utero mutuatam, evolventibus, ut ſudoribus, catharticis intùs, extùs verò decocto lycopodii, quo caput fovetur.

Hoc virus quandoque per annos multos latet in ſanguine ut venereum, deinde neglectum ſymptomata plura venereæ ſyphilidi affinia inducit, ut unguium lapſum, maraſmum, narium eroſionem, cephalæas, ſyrigmum, amauroſim nec non apoplexiam; quæ omnia quandoque contagio ſuſcipiuntur mala, ut accidit pharmacopolæ cujus hiſtoriam refert *Stabel. diſſert. citatâ hiſtor.* 2a. maximè ſi plica fuerit abſciſſa. A viru plicoſo ut à Rachitico fiunt luxationes, fracturæ, caries diverſorum oſſium, vide *Stabel. diſſert. hiſtor.* 1a. *& undecima.*

Iſta ſpecies ſyphilidis contagioſa eſt, & à concubitu cum plicoſis, nec non jure hæreditatis à parentibus in prolem transfertur; differt tamen maximè à ſyphilide venereâ, quippe ejus virus in liquoribus ſeminalibus minimè ſedet, nec per coitum propagatur, nec genitalia afficit, ſed ut virus venereum antiquum oſſa corrumpit, dolores oſſium creat, oſſa carioſa & fragilia reddit.

3. *Syphilis Indica; Lues Indica* Guill. Piſonis; *Bubas* Hiſpanis; *Mia* Braſilianis.

Licet cum ſyphilide Europæâ in quibuſdam conveniat tum accidentibus tum curatione, ab eâ tamen maximè differt; hæc non tantùm ab impuro coitu & hæreditate, ſed ex leviori attactu nec non ex alimento fœtido, ſalſo, potuque rancido & corrupto oritur, faciliùs curatur, citiùſque contaminat, apud Afros, Americanos, advenas, indigenaſque infeſtat.

Curatur decoctis ſalſæparillæ & *caarobæ*, præmiſſis balneis; ſi negligatur, dolores

dolores imò caries inducit. Ulcera pura, sed ab Europæis pro incurabilibus derelicta, curata vidit *Piso* unguentis quorum basis erat succus tabaci cum camphorâ & spiritu vini.

De syphilide Indicâ, Molucanâ, Americanâ, vix certi quidquam proferre possumus, cùm Medicina in hisce regionibus non adeò sit exculta, ut veram horumce morborum historiam sine præjudicatis opinionibus, & fabulis, inde vix debeamus exspectare. Sinenses pari fortè præjudicio admittunt speciem syphilidis, quæ sine contagio venereo ex halitubus paludosis enascitur, ideò itaque has species hic appono ut Medici has plagas invisuri sagaciùs inquirant utrum diversæ reapse sint species.

XXVII. SCORBUTUS. *Ileos hæmatites* & *magni splenes* Hippocratis; *Stomacace* & *Scelotyrbe* Plinii; *Morbus polyrizzos* & *polymorphos* Maynwaringii; *Scorboks*, *Lebendig* Germanis; *Blouewescheut*, *Bloeuveschuyt* & *Scharboek* Saxonibus; *Schoerbuck* & *Schorbuk* Olai magni; *Scheurbuyk* & *Scheurbek* Flandris; *Scurvy* Anglis; *Seascurvy* Addingtonio; *Black-leg* Scotis; Gallis *Scorbut.*

Cognoscitur ex maculis lividis, flavis tibiarum, gingivarum cruentatione, tumore, fœtore.

Principia Scorbuti sunt, 1° aër frigidus; 2° simulque humidus; 3° vita otiosa; 4° pathemata languida, ut mœror, metus; 5° cibus crassus, viscosus absque vegetabilibus. Neutrum ex his principiis solum sufficit, plura simul concurrere debent. Scorbutus autumno & hyeme præparatur, vere excluditur, æstate mitescit. Nautæ præter hæc principia scorbutum experiuntur, quia pane mucido, aquis, piscibus, carnibusque corruptis utuntur; materia perspirabilis frigore, humiditate, otio, mœrore, diætâ crassâ supprimitur, corrumpitur, alkalescit, eaque acrimonia singularis putrida est *causa* scorbuti.

Principia *prædisponentia* sunt morbi chronici prægressi, febres intermittentes, usus medicaminum metallicorum; *procatarctica* sunt navigatio difficilis, obsidio urbis, concurrente vegetabilium inopiâ, metu, mœrore, exercitii defectu, aëre frigido humidoque.

Scorbutus accidentalis dicitur quem in sanis non prædispositis principia procatarctica excitant; *constitutionalis* verò quem principia proëgumena præparant.

Scheurbeck Flandris ulcus oris & gingivarum significat, *Bloeuweschuyt* Saxonibus & *black-leg* Scotis ob cæruleas, nigrasque tibiarum maculas; *Scheurbot* ob dolores osteocopos & *schorbuk* ob tormina & gastrodyniam, nuncupatur.

Morbus hic ante decimum sextum sæculum vix erat cognitus, & intra duo ultima sæcula centum ferè tractatus de eo sunt scripti, nullus verò antea.

Tres periodi in scorbuto observantur, unde scorbutus dicitur incipiens, crescens, & inveteratus.

a. Scorbutus incipiens. C.

☞ Pallor, levisque intumescentia faciei, labiis, carunculisque lachrymalibus viridescentibus, color corporis initio pallidus, successivè obscurus & lividus evadit. Animæ mœror & prostratio, pigritia, lassitudo, cum genuum stupore & debilitate. Dyspnœa à quovis motu & lassitudo increscens, gingivarum pruritus, dein tumor & facilis cruentatio; fœtet tunc anhelitus, gingivæ atrorubræ, molles, spongiosæ, dein putres & fungosæ. Hæmorrhagiæ gingivarum aliarumque partium accedunt : Cutis hactenus sicca, vel lucens & glabra vel aspera & serpentina, jam maculæ subrubræ, subcæruleæ, lividæ, vel nigræ, aliæ lenticulares, aliæ palmares, frequentes in tibiis, non raræ in trunco, brachiis, cruribus, nusquam ferè in facie.

b. Scorbutus crescens.

Tendines flexorum tibiæ, scilicet seminervosi & semimembranosi potiùs quàm gracilis & bicipitis, retrahunt tibiam versus femur, rigescunt; genua tument, dolent, harum partium motus perit, hæc est gonagra scorbutica. *Asthenia* seu languor accedit magnus, & cùm diù à motu abstinuere ægri, ex minimo motu incidunt in syncopem; ægri libero aëri expositi, non raró statim moriuntur; color faciei plumbeus. Pleurodyne seu dolores pectoris accedunt. Hæmorrhagiæ narium, gingivarum, hæmoptyses, hepatirrhœæ merè cruentæ, ulcerum cruentatio. Sensus interea & appetitus ciborum bene se habent, licet corpore & animâ prostratis; nullus dolor nisi à motu.

c. Scorbutus inveteratus.

Veteres ulcerum cicatrices si quæ sint aperiuntur, cutis in tibiis crepat, ibi tumor mollis, lividus, dolens, ulcera fungosa, cruenta. Synochi putres cum petechiis, sudore frigido, menorrhagiæ lethales, aurigo, ascites, hypochondriasis, contracturæ, pleurodyne pectus constringens, constipatio alvi pertinax, dyspnœa subitò enecans, urinæ paucæ, fœtidæ, rubræ, animi deliquia, mors.

Quare dùm gingivæ putrescunt, palatum immune est? Quare sola genua, soli tendines flexorum tibiæ, non aliarum partium contracturis laborant? Quare facies à maculis libera & animæ functiones quoad cognitionem, judicium, appetitus integræ?

Affinitas virus scorbutici cum gravitate specificâ determinatarum partium facit ut in illas agat, illis scilicet præ aliis adhæreat. Vide *dissertat. de medicament.*

Scorbutus contagiosus non est in castris, obsidionibus; illis parcit, qui victu selecto utuntur, ut militum ducibus; milites verò in locis frigidis humidisque jacentes, pane crasso, potu vitioso utentes, sordidos, mœrore confectos excruciat.

Scorbuticum viru recens lympham glandularum mesenterii, synoviam genuum, sebum cryptarum cutis in tibiis inspissat; vetus cruorem dissolvit, solida cordis, pulmonis, gingivarum, musculorum, apophyses ossium, costarum extrema corrumpit; vix unquam ossa maxillaria carie afficit, nunquam cerebro nocet, fluida verò ita acria reddit ut cruor atramenti instar niger evadat, in musculis, & sub cute ut serum effusum, in pectore, abdomine

mine manus anatomicorum immersas inflammet & epidermidem auferat, medullam ossium liquefaciat.

Cruor in cute effusus maculas lividas, nigrasve efficiens resolvitur; unde si incipiant flavescere maculæ in ambitu, mox color diluatur, bonum signum est.

Curatio generica. Indicantur, 1° ea auxilia quæ liberam humorum putridorum excretionem juvant per alvum, renes, cutim, ne ab hujus virus stagnatione major & acrior corruptio fiat; 2° ea auxilia quæ hujus virus correctionem diluendo, edulcorando, vel specificè destruendo, moliri possunt.

Auxilia diætetica. Victus sit ex vegetabilibus recentibus quibuscumque, ast si possibile est ex acetariis refrigerantibus & acidis, sed copiosè assiduò sumptis; inter oleracea laudantur lactuca, endivia, brassica, avena, hordeum; inter acida præstant limones, citri, aurantia, grossularia, acetosa, portulaca, pyraceum, pomaceum, vinum album; inter edulcorantia, lacticinia omnia, cremores ex oryzâ, avenâ, hordeo, sagou, panis triticeus, benè coctus, carnes recentes.

Inter acria cæpa, allium, porrum, fumaria, sysimbrium aquaticum, cochlearia officinarum, armoracia, synapi, cardamindum, beccabunga, sedum minus, raphanus, menianthes; optimum est vesci ægrotantes jusculis & offis ex carne juniorum animalium, aut quavis recenti; non salitâ, fumove exsiccatâ, cum multis vegetabilibus, partim acidis, aut alkalescentibus, partim insipidis & oleraceis.

Auxilia gymnastica. Æger aërem humidum, frigidumque vitet, jaceat in locis siccis; aëre calido, vestimentis non humidis utatur, exercitio moderato fruatur, omni ope perspirationem restituat; ad hunc finem animæ tranquillitas, libertas, lætitia maximè conducunt.

Auxilia chirurgica hic nulla ferè sunt, phlebotomia valde noxia est, in scorbuto inveterato pessima.

Auxilia pharmaceutica optima ex vegetabilibus instar alimentorum assumptis repetuntur; ast in diversis morbis scorbuticis diversa sunt; maximè verò conducunt quæ alvi laxitatem excitant, ut tamarindi, pruna, apozemata, juscula ex oleraceis, cremor tartari; quæ perspirationem juvant, ut aqua picata, *l'eau de goudron*, decoctum juniorum ramorum abietis piceæ; quæ urinas movent, ut oxymel scilliticum, quod parcâ dosi, sed pluries in die assumptum, ita ut intra diem uncia una circiter hauriatur, quo eximio medicamine alvus laxatur, dolores mitigantur, omnes excretiones juvantur.

Narcotica nocent maximè, utcumque dolores sæviant; vires enim prosternunt, cruorem dissolvunt; metallica omnia vitanda, imprimis hydrargyrum, ferrum, antimonium; nocent & cathartica fortia, aut mediocria, sola prosunt eccoprotica.

Ad os eluendum oleum vitrioli ad guttas decem ter in die in vehiculo, & gargarismus hoc oleo acidulatus præstant cæteris; deinde prosunt succus limonum, aurantiorum, folia conchleariæ, sysimbrii aquatici, &c.; vide

Stomacacem. Alternis verò ſudor proritetur initio ſumendo bis, vel ter in die grana 12 pilularum ſcilliticarum, vel bolum ex theriacâ & camphorâ, ſuperbibendo ptiſanam ex lignis ſudorificis; hæc remedia ſedato etiam morbo diu ſunt continuanda, ut recidiva vitetur.

Lactis potiſſimùm caprini ſerum, ſale polychreſto parvâ doſi addito, ſuccis antiſcorbuticis medicatum, optimè convenit ad ſanguinem lixivio acri per renes depurandum; poſtea verò lac integrum reliquias edulcorat.

Balnea tepida plantis aromaticis incoctis, modò nullus ſit hæmorrhagiæ metus, diaphoreſim juvant, humores diluunt, & ſtuphis vulgò ad ſudorem eliciendum adhibitis, præſtant; ex ſcorbutis ſequentibus quatuor frigidi, quintus calidus & dolorificus eſt.

d. Scorbutus lividus Abraham. Nitzſch. tract. theoretico-practic. de ſcorbuto exercitûs Ruſſici 1747.

Hæc ſpecies notatur magnis vibicibus nigreſcentibus circa tibias & articulos, non rarò circa palpebras, & in ipſo albo oculorum, oculi tument, rubent, & ophthalmia chemoſi laborant; gingivæ valdè tument, decolorantur, remolleſcunt, expreſſæ fundunt ichorem flavum, fœtidum; parotides tument; urina intenſè rubet; cutis vibicibus obſcuris, ſubrubris, vel lividis virgata cum febre & acutis doloribus, hujus ſpeciei character eſt. Viguit verò Wiburgi & Petropoli annis 1732. & 1733.

e. Scorbutus petechialis Abrah. Nitzſch.

Maculæ magis atro-rubræ, dein brunneæ & ſubflavæ, exiguas lentes, vel petechias referunt; hinc dolor cutis quæ in parte tibiarum anticâ, & circa malleolos his afficitur; interea genua à vibicibus ſubrubris non ſunt immunia; harum partium tumor & dolor, ac pulſûs frequentia creſcunt pari paſſu quo macularum rubedo intenditur, gingivæ minùs ſpongioſæ quàm in ſcorbuto livido, aſt ſuperiùs excoriatæ; urinæ rubræ; genas intùs obſident verrucoſa tubercula, quandoque fungoſa, quarum alia verſus fauces producta; ſputa frequentiora, anhelitus fœtidior, crotaphites muſculus infra zygoma quandoque tumet, nunquam verò parotides; viguit in caſtris Uſt-Samaræ anno 1737.

f. Scorbutus pallidus Abrah. Nitzſch. Duæ varietates.

Nullæ in hac ſpecie ſunt maculæ, viget phlegmatia pallida, quæ ſenſim flaveſcit auriginis inſtar, dum viget lymphæ ranciditas, adeps ſebi inſtar induratur; tunc autem brachia & tibiæ mirè tument & indurantur; obſervantur ſupra manus & tibias concretiones tophaceæ; genæ magis inflantur, genua magis contracta, gingivæ minùs molles, minùſque putridæ, quandoque ex angulo mandibulæ inferioris excreſcunt fungi, maxillæ invicem apprimuntur, parotidibus, crotaphitis & maſſeteribus ſimul quandoque induratis; hinc *ſcorbutus pallidus tophaceus.*

Cùm verò ſerum vappidum in textu celluloſo cumulatur, anaſarca ſcorbutica eſt; ſi in pulmonibus, aſthma & hydrothorax ſcorbuticus; ſi in abdomine, aſcites; ſi in inteſtinis, diarrhœa, atque cùm acrior evadit hæc lympha, dolores erodentes ſparſim diriſſimos inducit; at non vigent magis quàm

quàm ubi costæ sterno junguntur; hinc dira pleurodyne caries costas ita corrumpit, ut ipsæ secedant à cartilaginibus, unde quidam strepitus inter respirandum, sed priùs asthma spasmodicum, suffocans, diarrhœa colliquativa, & torminosa, vel ascites lethalis; hæc species *scorbutus pallidus muriaticus* dicitur; in genere verò scorbutus pallidus aliis est diuturnior, cùm totâ æstate, & usque ad autumni finem perduret. Tophaceus observabatur Borgo in Finlandiâ 1742, & muriaticus Aboæ 1743.

g. Scorbutus ruber Abrah. Nitzsch.

Debilitas extrema, cutis admodùm rubra, genæ tumidæ & pendulæ, cachexia profunda, gingivæ maximè fungosæ, putres, fœtidæ, purulentæ, genua contracta; hæc species etiam lenta in castris Ust-Samaræ observata.

h. Scorbutus calidus Abrah. Nitzsch.

Nulla intumescentia, corpus potiùs macilentum, gingivæ nec fungosæ, nec fœtidæ, sed calent admodùm, ita dolent & turgent, ut levem tactum æger non toleret, dolores non ita fixi ac in scorbutis frigidis; æger continuò querulus statum suum suspirando deplorat, febre exacerbante anomalâ affligitur; dolores vagi nunc dorsum dimittunt, & dimidium caput vel integrum, necnon collum & dentes excruciat, vel illicò intra vel extra thoracem se proripiens orthopnœam & pleurodynem excitat: si verò fixi sint, abdomen colicis, nephralgiâ, ischuriâ & spasmis extrema torquet; genua valdè rigida, & contracta, minus tamen tumida & inflammata quàm in scorbutis frigidis, nullæ maculæ; urinæ demùm ac febris hanc speciem distinguunt; urinæ scilicet sedimentum crassum & arenulosum, atque pellicula tenuis, alba, adiposa, supernatans. Observata Wiburgi est hæc species.

XXVIII. ELEPHANTIASIS; *Elephas* Levretii lib. 6, Plinii hist. natur. lib. 26 cap. 1; *Elephanti morbus* & *Elephantiasis* Aretæi de morbis diuturn. lib. 2 cap. 13; *Lepra Arabum* vulgò; *Ladrerie.* Ejus varietates *Satiriasmi* ac *Leontiasis* nomine insigniuntur. Ægri *Elephantiaci.* Gall. *Ladres*, *Eléphantiques.*

Morbus est Ægypti endemius, nunc in Europâ exoletus, chronicus, contagiosus, cujus symptomata characteristica sunt, 1° cutis elephantina, dura, unctuosa, hîc & illic crassa, rugosa, rimosa, aspera, anserina, nigricans, pilis destituta; 2° stupor, anæsthesia potissimùm in tibiis, manibusque acûs puncturam vix sentientibus; 3° deformitas faciei horrenda, genæ atrorubræ, rugæ frontis leoninæ, aspectus fixus, oculi rotundi, nasus resimus, nares fœtidæ, crassæ, intùs obstructæ, rictus satyrorum, mentum complanatum. His adde vocem nasalem, raucam, mores dolosos, malos, somnia terrifica, gravitatem corporis, pustulas siccas & vitiliginem, scissuras, seu rhagades in pedibus, cariem vomeris, glandulosam dispositionem, urinam jumentorum, aliaque bene multa apud *Gordonium*, *Marcellum Donatum*, aliosque autoptas invenienda.

Hic

Hic morbus uti ſyphilis, aliique hujus ordinis, cùm inveteraſcit exulceratur, oſſa carioſa reddit cum fœtore horrendo, mediantibus his miaſmatis contagioſus eſt, ulcere & carie delabuntur extremæ partes, ut digiti pedum, manuumque.

1. *Elephantiaſis Orientalis; Morbus ſancti Lazari* Aretæi de morbis diuturn. cap. 13; Proſper. Alpini de morbis Ægyptiorum; *Lepra* Arabum. C.

Ea eſt quæ ex oriente, tempore migrationum in Palæſtinam Religionis cauſâ inſtitutarum, in Europam ſecundâ vice allata fuit, & ducentis abhinc annis exolevit; ea verò minimè à lue ſyphiliticâ ortum duxiſſe cenſenda erat, cùm hæc lues tunc temporis nondum in Orientem, nec in Europam irrepſiſſet.

Hanc tribuit *Alpinus* piſcibus lutulentis quibus veſcebantur Ægyptii, iiſque ſalitis, & aquæ cœnoſæ quam potabant. Symptomata hujus morbi alia in incubatione, alia in vigore, alia in fine. 1° Elephantiaſis occultæ ſigna ſunt, juxtà *Gordonium Profeſſorem Monſpelienſem*, color faciei rubens, vergens ad nigredinem, anhelitûs immutatio, vox raucescens, capilli graciliores & rariores, perſpiratio & anhelitus ſubfœtidi, mores melancholici, mali, doloſi, ſomnia terrifica, ephialtes, in quibuſdam puſtulæ ſcabioſæ, & morphæa per totum corpus, fœditas cutis, ſed nondum corruptâ figurâ corporis, *æger non eſt judicandus ad ſeparationem*, ſeu mittendus ad Lazaretum, *ſed eſt fortiſſimè comminandus.*

2° Signa infallibilia manifeſtæ elephantiaſeos ſunt depilatio ſuperciliorum, eorum craſſities, rotunditas oculorum, dilatatio narium exteriùs, & coarctatio interiùs cum dyſpnœâ; accedit vox naſalis, color faciei luridus, lucidusque, vergens ad fuſcedinem mortificatam, terribilis aſpectus faciei, fixus intuitus, gracilitas & contractio lobi aurium; ex concurſu aliquot ſignorum æger elephantiacus judicatur; ſunt autem plura minùs conſtantia, v. g. puſtulæ & excreſcentiæ, conſumptio muſculorum, potiſſimùm illius qui eſt inter pollicem & indicem, inſenſibilitas extremitatum, ſciſſuræ & infectiones cutis, contenta in ſanguine nigra, terrea, aſpera & arenoſa, & multa alia ab Auctoribus relata.

3° Signa lepræ inveteratæ ſunt corroſio & caſus vomeris, unde naſus deprimitur; rhagades pedum & manuum, eorumque caſus; craſſities labiorum; diſpoſitio corporis glanduloſa, qualis in ſuibus leproſis; dyſpnœa, & vox rauciloqua, catulina; faciei aſpectus terribilis, colorque niger, pulſus occultus, parvus; his addit *Gilbertus* cutem lucidam & firmam ad inſtar corii politi, diſtorſionem juncturarum, facilem refrigerationem cutis, ejus inſenſibilitatem, aut ſtuporem cum ſenſu formicationis; naſi, oris, oculorum diſtorſionem, veneris appetitum ardentem. Plures hujus morbi varietates, aut ſi Arabibus credamus, ſunt ſpecies quarum nomina & ſigna ex *Gilberto Anglo* mutuabimur loco lepræ elephantiaſim nominando.

2. *Elephantiaſis legitima; Lepra elephantia* Gilberti compend. medicin. libro 7 fol. 337. Species in portu Martigues Gallo-Provinciæ hodiernum endemia. Journ. de Med. Aout 1765 p. 558.

Melaſi-

Melaſicterus ſeu color faciei & totius corporis lividus, nigricans, ruborve turbidus, ſeu maculoſus ex levi de cauſâ accedens. Aſpectus horridus, oculis rotundis, palpebris corrugatis, cutis univerſalis dura, ſqualida. Anæſtheſia major quàm in reliquis ſpeciebus. Scrophula copioſa, ſtrumis duris, linguâ granuloſâ. Ægri triſtes, famelici, conſtipati, cute unctuoſâ. Supercilia arcuata, nares conſtrictæ. Manus, coxæ, pedes nodoſi, muſculi conſumpti, puſtulæ duræ, turpes maculæ, verrucæ nigræ. Labia, nares, frons rugis exarata. Impotentes ſunt ad gradiendum & ad opera ſolita. Fiſſuræ & ſeparationes crebræ. Urina glauca & tenuis, ſanguis niger & denſus.

3. *Elephantiaſis leonina. Lepra leonina* Gilberti Angli; affinis eſt lepræ allopiciæ dictæ, procedit à regimine calidiori, ut piperatis, alliatis, vino, &c. C.

Adeſt ſuperciliorum depilatio; facies ac totum corpus flaveſcit ac rubet; eſt dolor pungitivus in palpebris, oculorum inſtabilitas, tremulus motus, ac rotunditas; nares ſunt conſtrictæ ac compreſſæ; vox eſt gracilis & aſpera quaſi catellorum; rhagades labiorum, crepatura cutis ac omnium juncturarum in manibus, pedibuſque ſeparatio; cutis diverſis maculis adinſtar leonum eſt variegata; gingivarum adeſt corroſio ac cruentatio à levi preſſione, ægri ſunt ſitibundi, clamoſi, veneri addicti, iracundiores cæteris; pectoris conſtrictionem, corporis gracilitatem, ventris ſtricturam patiuntur.

Impetigo, ſerpigo, morphæa rubra vel crocea accedunt, eâ inveteraſcente corroduntur extrema, ſanguis fluxilis eſt, difficulter coagulabilis, progreſſus morbi eſt celerior quàm aliarum ſpecierum, cura eadem ac allopiciæ lepræ.

4. *Elephantiaſis tyria. Lepra tyria* Gilberti. C.

Dicitur à tyro ſerpente, quia in hac cutis facilè deponitur, citò enim putreſcit cutis & caro adjacens; adſcribitur piſcibus & lacti corruptis; hanc præcedit pallor faciei, morphæa alba; facies eſt lucida, ſupercilium & mentum pilis carent, nullo ſudore diffluunt, oculi parvi ſunt, facies furfuracea, cutis humida, ſqualida, rugoſa, unctuoſa; alvus laxa; ægri debiles; ſubtumida eſt facies, naſus craſſus, craſſa ſupercilia, palpebræ inverſæ, oculis deinceps lachrymoſis, nares oppilatæ, gingivæ & labia putreſcunt, extremitates digitorum manuum & pedum incraſſantur, putreſcunt, crepant, finduntur, cadunt, puſtulæ abundant, exſcreationes & narium emunctiones plurimæ, à ſcalptu cujuſvis partis quaſi farina, ac furfur excutitur, cruor eſt aquoſus, glandulæ molles oriuntur, &c.

5. *Elephantiaſis allopicia. Lepra allopicia* Gilberti; *alopecia* Græcis, ab *alopex* vulpes, cui, ait Auctor, ſupercilia glabra ſunt.

Præcedit color faciei ex livido citrino & rubro variegatus, facilè mutabilis in pallorem; adeſt morphæa rubra, ſudores multi fœtidi, maximè circa pedes & axillas, oculi obliqui, lachrymoſi, rubore ſuffuſi, palpebræ invertuntur & incraſſantur, nares obſtructæ & depreſſæ fœtent, è gingivis ſanies emanat, imò ex cute, ubivis ſcalpatur; cutis minus dura, lucida, quaſi oleo illita, urina rubra & pinguis.

Ex hac hiſtoriâ ſequitur multas fuiſſe ſpecies diverſorum morborum qui à

viru elephantiaco fovebantur, quas in hoc opere omisimus, quia vix unquam hodie observantur, ut sunt ex *prima* classe vitiligo, herpes, œdema, verruca, exarthrema, loxarthrus; ex *quartâ* strabismus, nystagmus; ex *quintâ*, dyspnœa; ex *sextâ* anosmia, anæsthesia, paraphonia, asthenia; ex *septimâ* algor, lassitudo, stupor, pruritus; ex *octavâ*, satyriasis, panophobia; ex *nonâ* stomacace, epiphora, scrophula, syphilis, scorbutus, lepra, alopecia, ophiasis, aurigo & melasicterus, ita ut nullum sit virus, si syphiliticum excipiamus, quod pluribus diversis morbis ansam præbeat, unde à magnitudine *elephantia*, à violentiâ *Herculeus morbus* fuit nuncupatus.

6. *Elephantiasis syphilitica* Dominici Raymond. Traité des Maladies qu'il est dangereux de guérir, pag. 357. C.

Est ea quæ à viru venereo pendet, ac per hydrargyrosim sanari potest.

Mulier quinquagenaria, temperamenti melancholici, habebat oculos solitò turgidiores & rubros cum debili visu, nulla cilia, nec supercilia, labia crassa, tumida, vocem debilem & raucam, nasum depressum, nares patulas, humorem fœtidum exstillantes, frontem rugosam, caput omninò calvum, incessum gravem & tardum à sex circiter mensibus, cum pulsu parvo, debili, profundo, auditu obscuro, lobis aurium solito crassioribus, cute omninò glabrâ sine pilis, lucidâ, crassâ, asperâ, inæquali, pluribus in locis induratâ, aliquali pruritu in toto corpore, agheustiâ, anhelitu sordido, capitis gravitate, somno sufficienti, alvo liberâ; maritus syphilide laboraverat, & hoc solum morbi principium incusari in uxore poterat. Unde adhibita hydrargyrosi intra duos menses ea mulier omninò convaluit, cutis mollitiem, caput capillos suos, visus & auditus suam acutiem recuperarunt.

Quod autem elephantiasis orientalis alterius indolis sit, nec à viru syphilitico pendeat, confirmat altera *D. Raymond* observatio quâ docet mulierem Massiliensem quæ in Insulâ Cypro elephantiasim contraxerat hydrargyrosi cautè adhibitâ minimè sublevatam fuisse, & cum symptomatis veræ elephantiasis post aliquot annos obiisse.

7. *Elephantiasis Javanensis* Andr. Cleyeri Ephemerid. Naturæ Curiosor. decad. 2. ann. 2. 1683, Collect. Acad. Tom. 3 pag. 531.

Hic morbus novus est in Insulâ Javâ, ab anno 1660. Tribuitur usui piscium salitorum, piperis, & radicum ari immoderatissimo.

1°. Incipit à tumore tardigrado sed enormi aurium, nec non digitorum, manuum ac pedum, qui & faciem & brachia & crura aggressi hominis figuram mirè deturpant, tumores extremorum sensim crescunt, suppurant, & carie ossa corrumpunt, quæ caries in viciniam serpit, nisi pars amputetur; illi tumores sunt duri, scrophulosi, magni. 2° Intalis est anæsthesia tanta ut acubus perforati nil sentiant. 3° Similis est sensus abolitio in maculis lividis per cutem resperfis, inde sequitur capillorum, barbæ, superciliorum defluvium, quod tamen non omnibus accidit.

Ex icone additâ hominis eo morbo affecti meliùs quàm ex descriptione cognosci potest hic mirus morbus, qui ob faciei deturpationem tumores

res ſcrophuloſos, carioſos & maculas lividas nec non anæſtheſiam ad elephantiaſim accedit, ab eâ verò diſcrepat ratione mollitiei nativæ cutis; fortè novum genus conſtituit: quid genus morbi ſit & quæ remedia conveniant in Inſulâ in qua ſyphilis eſt febre vulgatior quærit *ill. Cleyerus.* Reſpondeo ſublimatum corroſivum more Swieteniano & pilulas de conio maculato more Storckii tentari poſſe.

8. *Elephantiaſis ſimulata* Ambroſ. Paræi lib. 24 cap. 18.

Verſipellis mendicus præ templi foribus merces ſuas explicabat, ricam nempè, doliolum ligneum, & crepitacula quæ elephantiaci manibus concutere ſoliti erant; facies illi craſſioribus puſtulis, rubro-lividis conſperſa aſſurgebat; illæ puſtulæ ex glutine fabrili erant effictæ; vocem raucam edebat, laneo collari fauces conſtringebat ut colorem faciei atro-rubrum ſibi conciliaret. Paræi frater dolum ſuſpicatus eſt, & magiſtratibus mendicum trádidit, qui eum flagris à tortore cædendum judicarunt; tortor verò per jocum non verebatur eum graviter cædere qui elephantiacum profeſſus nil ſentiret.

9. *Elephantiaſis Indica* Couzier Journ. de Med. Decemb. 1757. C.

In Inſulâ Maſcarinâ nullus morbus magis eſt iſto formidandus ſimulque incurabilis.

Incipit à maculis paululum tumidis diverſi coloris, nunc flavis, nunc rubellis, aliàs lividis in diverſis partibus ſimul; in habitu corporis multæ glandulæ tument, ægro tamen de cætero vigente. Senſim phalanges pedum & manuum multùm intumeſcunt, unde digitorum uſus amittitur. Superveniunt in toto corpore tubercula dura, nec adhærentia nec dolentia, quæ creſcunt & in pedibus brachiiſque potiſſimùm exulcerantur, & hæc ulcera cancroſa videntur, excepto quod non doleant; digiti pedum, manuumque hinc exedi & deſtrui ſolent; jam coryza ægrum adoritur, radix naſi incraſſatur, ibi oſſa carioſa fiunt, unde ſanies fœtidiſſima emanat, labia intumeſcunt; frons, cilia, palpebræ elevantur, facies abit in larvam horrendam. Macies maraſmodea totius corporis adjungitur, cutis arida, aſpera tactu, callis, maculiſque lividis vel nigris reſperſa, ſceleton involvit. Cùm ulcera numeroſiſſima, aſpectu cancroſa, corpus totum obſident, nulla functio exercetur, inappetentia, agrypnia, cardialgia, nauſeæ continuæ cum torminibus, demùm ſine pulſûs mutatione, mors. Sanguis initio eductus optimus videtur, aſt provecto morbo nigricat conſiſtentiâ gelatinæ corruptæ; puellæ hunc morbum ante pubertatem experientes impoſterum catameniis carent. Morbus à parentibus in prolem & nutricibus in alumnos ſerpit, aliunde contagii expers.

Cura. Utuntur Indi catharticis repetitis, emeticis draſticis, hydrargyrum in potu & litu, cum ſudorificis omnigenis; his auxiliis depuratur cutis, maculæ quædam evaneſcunt, quædamque tubercula, ſed inde pertinacior atque velocior evadit morbus: cauſticis etiam maculæ & aperientibus calidis intus ſumptis tubercula tolluntur, ſed ulcera calloſa magis evadunt, totaque pars ſenſum amittit.

Melius est ad vitandum morbum abstinere ab alimentis calidis, liquoribus spirituosis, ast utendum diluentibus subacidis initio, jusculis aperientibus atque lenibus catharticis.

XXIX. LEPRA; *Lepra* Græcorum, non Arabum; *la lépre.*

Cognoscitur ex pustulis verrucosis, duris, crassis, vel squamis siccis in corymbos dispositis, per faciem & corpus dispersis cum pruritu harum pustularum: quædam exulcerantur & dein crustaceæ evadunt; hinc lepra humida dicitur, si prævaleat illarum numerus; secus, sicca aut arida vocatur.

1. *Lepra Græcorum*, *lépre ordinaire.* C.

Cognoscitur ex duris furfuraceisque tuberculis, verrucosis, seu verrucas crassas referentibus, subrubentibus, sine dolore faciem manus totum quandoque corpus afficientibus, quæ sensu carent, viciniâ tamen pruriginosâ; sæpius cutis vicina est subœdematosa, sensu ferè destituta, tibiæ phlegmatiâ tumidæ; hic morbus apud nostrates vix unquam videtur, nisi ægri ex Hispaniâ, ex Oriente, aut ex Americâ huc accesserint: Chronicus est, & sanatu difficillimus.

Hydrargyrosis hunc morbum exasperat, licet quandoque syphilidis suspicio sit; curatur feliciùs jusculis ex serpente vulgari seu colubro natrice; vel juscula paranda ex pullis viperarum carne saginatis.

Eum morbum etiam aggredi possumus ope bolorum ex calomelani granis sex, camphoræ grano uno, fiat bolus ex conservâ rosarum sextâ quaque nocte sumendus, superbibendo potionem catharticam vulgarem; diebus verò ab hoc bolo vacuis fiat bolus ex carnis viperinæ scrupulo uno, camphoræ grano uno cum conservâ rosarum sumendus horâ somni, dein aquæ marinæ semilibram sequenti mane potabit æger, quâ methodo intra mensem lepras aridas sanavit Russellus.

Mentagra Plinii nihil aliud est quam hæc lepra mentum & faciem afficiens.

2. *Lepra Ichthyosis* Act. Lipsiæ 1688 pag. 617; *impetigo excorticativa* & *albaras nigra* Avicennæ, Tom. 2 pag. 244. Stalpart. Cent. II. Obs. 35; Hoffmann. disquisit. p. 138; Vater Philosoph. Transact. n. 140; Buffon Hist. natur. Tom. II p. 507. des maladies du Paraguay; Haller Physiol. Tom. V. p. 13. L.

Est ea in qua diversæ corporis partes teguntur squamis siccis, albidis, successivè superincumbentibus, eodem ordine ac modo quo squamæ piscium; illæ, observante *Dovero*, amplæ sunt, & circulo rubro cinctæ apud Asiaticos.

Juxta *Avicennam*, *albaras nigra* nominatur, „ impetigo escorticativa & est „ scabiositas accidens cuti, aspera, vehemens, & facit squamas sicut sunt „ piscium, cum pruritu, & est de antecedentibus lepram, & est cum ma- „ litiâ. *Avicenna cap. 9. de morphæa.*

In

In observatione ichthyoseos Act. Lipsiensium æger non solùm squamis piscium instar tectus erat, sed etiam piscium odorem spargebat.

3. *Lepra Indica* Boerhaave consult. 4; *Impetigo Americana* Guill. Pisonis cap. 18; *Empigo* Lusitanis. C.

Cutis hìc illic crustacea, squamosa; crustæ articulos & caput præcipuè invadunt, de cætero passim in totâ cute conspicuæ, & si scalpantur, ichorem album emittunt. Hac specie à pueritiâ per octodecim annos laborabat mulier in Barbadensibus Insulis nata, hysteralgiâ & leucorrhœâ affecta cum doloribus vagis totius corporis, præcipuè capitis; noctes illi inquietæ, calores subiti invadentes & recedentes; frigoris impatiens, vultus olim vegetus, dein pallido-flavus, debilitas crescens, saburra pituitosa in ventriculo.

Curatio. Abstinuit venere & bacho, usa lacticiniis, oleribus farinosis, nullâ carne; mitiora antiscorbutica, obtundentia sumpsit; dein usu calomelani & hydrargyroseos passa ptyalismum, inde crustis liberabatur cutis; dein per mensem usa est decocto lignorum & corticis ulmi, medicamentis viperinis, pulveribus testaceis, sed hyeme repullulavit morbus; vere sequente ptyalismus excitatus mercurialibus, inde recuperata aquas Scarburienses potavit, in mari balnea sumpsit, hyeme verò reversum est malum. Ad diætam lacteam vere confugit, aquas & balnea Bathonica intra mensem adhibuit, sed rursus post sex menses lepra redivit.

Boerhaave tunc præscripsit frictiones ex pannis asperis fumo sulphuris accensi penetratis, ubique corporis: interea triduo ante novilunium & plenilunium purgetur sic: Æthiopis mineralis, grana IX, resinæ jalappæ, gr. IV, sacchari, gr. III; scammonii, gr. V. stibii diaphoretici, gr. XIV. fiat pulvis tenuissimus: vespere verò catharsim sequente, sumat aquæ melissæ, unc. II; spiritus vitæ Matthioli, drachm. II; syrupi diacodii, drachm. VI; tincturæ succini, gutt. IX. cæteris verò mensis diebus quotidiè ter sorbeat singulis vicibus uncias V. decocti ex radicis bardanæ recent. unc. IV; graminis, unc. III; eryngii, unc. II; lapathi acuti, drachm. II; scabiosæ recentis, m. I; decoque cum aquæ fontanæ libr. V; interea corpus exerceat, abstineat à salsis, fumo induratis, & maximè à pinguibus ut lardo.

4. *Lepra Asturiensis* Thiery apud Vandermonde Journ. de Med. May 1755 p. 337. *Mal de la Rosa* Hispanis. C.

Est lepra scorbutica, endemia apud Asturienses, cum tremore capitis & trunci partis superioris, cicatrice manuum & pedum coloris rosei, collari herpetico, aliisque diris symptomatis.

Potissimum symptoma, quod *la Rosa* vocant Hispani, est crusta arida, nigricans, scabra, rhagadibus variis sulcata, valde dolorifica, visu horrenda, & fœtidissima, cujus sedes est in parte supina manuum vel pedum, non raro in brachiis, cubito, capite, abdomine: huic sunt valde obnoxii Asturienses, qui in vallibus præaltis humidis, soli ferè imperviis habitant: vere accedit hæc crusta incipiens à rubore aspero, dein

custaceo ; æstate crustæ delabuntur, supersunt vestigia cicatricosa, glabra, rubella, rosacea, pilis nuda, infra cutis libellam depressa, lucida, cicatricis ambustæ partis æmula ; hæc vestigia per vitam perseverant, crustæ verò quolibet vere revertuntur & plures simul partes afficiunt. 2° Alterum symptoma non infrequens est collare seu crusta cinereo-flavescens, duos digitos lata, è collo dependens, & bifariam divaricata, cum appendice juxta sternum descendente. 3° Tertium symptoma est tremor capitis & trunci continuus, instar arundinis vento agitatæ, 4° Ardor oris dolorificus. 5° Lingua sordida. 6° Phlyctænæ labiorum. 7° Cardialgia à debilitate stomachi. 8° Asthenia universalis, non tamen lecto affigens, gravativa, potissimùm in cruribus, unde inertia. 9° Calor lecti ipsis intolerabilis est, frigus tamen eos minimè juvat, mœror est continuus ; sine ratione & mentis compotes clamant quandoque & vociferantur.

Hactenus symptomata omnibus fermè ægris communia retulimus, rariora verò sunt paraphrosyne fugax, sensûs alterutrius jactura, ut agheustia, anæsthesia partialis, crustæ, ulcera, erysipelata in diversis locis præter assignata, febres anomalæ, somnus inquietus, cutis decolor & primus gradus elephantiaseos.

Morbus terminatur ascite, scrophulis, vel atrophia ; ac æstate supervenit non raro melancholia errabunda, quæ in desperationem conjiciens ipsis sæpè lethalis est.

Incurabilis censetur hic morbus : juvant tamen 1° diæta lactea ; 2 butyrum intus & extus adhibitum ; 3° pilulæ ex croco martis, æthiope mercuriali, antimonio crudo & balsamis ; 4° interposita cathartica : hæc refert testis *Illust. Thiery D. M. Paris.*

5. *Lepra Herpetica*, *Dartres encroutées*, *lèpre humide.*

Cognoscitur ex herpetibus crustaceis, squamosis, albis, hyeme majoribus, & suppurantibus ; noctu intolerabiliter prurientibus, brachia ambo usque ad carpum, ambo femora, tibiasque usque ad pedes quandoque tegentibus ; scalptu cruentatur hæc lepra ; poplites & cubiti vix flecti possunt, præcesserunt non rarò tineæ malignæ.

Adversus hunc morbum valet hic processus curatorius : 1° vena secetur ; 2° catharsis instituatur ; 3° juscula decem sumantur cum ranis & unciâ una ac semisse carnis colubri natricis, beccabungæ & cardamindi foliis ; 4° ingrediatur æger balneum per decem dies iterandum, bibendo libram seri lactis ; 5° iterato purgatus juscula priora repetet ; 6° & iterùm purgatus balnea iteret ; 7° juscula dein ex testudine & cancris cum sysimbrio & cichorio sumat ; 8° jusculis finitis purgetur & balneis utatur ; 9° post sufficiens intervallum aquas sulphureas Euzetenses per novem dies sumat, easque post octiduum iteret, & si ea methodus non suffecerit, ad litus mercuriales deveniendum erit.

6. *Lepra malum mortuum ; Malum mortuum* Gordonii lilium path. 1 rubric. 3 ; Astrucii de tumoribus libr. 1 pag. 401. *Le mal mort.* L.

Cognosci-

Cognoſcitur ex puſtulis cruſtoſis, magnis, fœdis, ſine ſanie, cum quadam inſenſibilitate & turpi aſpectu, in coxis & tibiis frequentius evenientibus. *Gordon.*

Mihi apparuit ſub forma puſtularum monetæ majoris aut minoris magnitudine, in brachiis, femoribus, rarò in facie: hæ puſtulæ lineam & ultra craſſæ, ſunt ſiccæ, diſtantiſſimæ ab invicem, cruſtoſæ, obſcuri coloris, ſine dolore, fixæ, pertinaciſſimæ, vix pruriginoſæ, his elapſis cutis infra eſt granuloſa, non exulcerata, rubra.

Immeritò hic morbus inter herpetes cruſtaceos habetur, lepræ magis affinis eſt. Religioſæ orphanotrophii Monſpelienſis, ſine ullis cauſticis, hunc morbum ſanare conſueverunt, eodem modo quo ſanatur tinea maligna, ſcilicet per picationem ſeu dropaciſmum.

XXX. SCABIES; *Pſora* Græcis; *Itch* Anglis; *Rogne* Occitanis; *Gale.*

Cognoſcitur ex puſtulis exiguis, lentis aut grani milii circiter magnitudine, ſcalpendo ruptis, & dein cruſtoſis, inſigniter prurientibus, manus potiſſimùm infeſtantibus, contagioſis.

Hæc lues incipit in digitis, eorumque interſtitiis; adſunt phlyctænæ ſeu veſiculæ acri ſero plenæ, rubellæ, calentes, quibus per ſcalptum ruptis ſuccedunt cruſtæ ſiccæ cum exiguis rhagadibus & pruritu importuno; ſi puſtulæ unâ aut alterâ lineâ in diametro non ſint minores & diſcretæ, ſcabies eſt *humida vulgaris*; ſi grano milii circiter æquales, denſæ, dolentiſſimæ, intenſiùs rubræ, ſcabies eſt *canina* vel *herpetica.*

Hic affectus vel ſponte oritur & partes frigori expoſitas, ut manus, genua, cubitum potiſſimùm afficit, inde per corpus diſpergitur; ſæpiùs contagio immediato ſuſcipitur; ſordidis, ruſticis, montium incolis & juvenibus familiaris.

Differt à pruritu per puſtulas; in pruritu enim ad ſummum cutis eſt leviter aſpera, non puſtulis exeſa. Differt à lepra quod tubercula cruſtoſa, verrucoſa, multò latiora, & altiora potiſſimùm in facie, eaque hic illic ſparſa, vel ſquamoſas puſtulas gerat leproſus.

Scabies utcumque pruritu moleſtiſſima ſit, nullum vitæ periculum importat, maximè ſi topica ſit, nec ſanguinem altè infecerit virus; imò datur ſcabies critica & ſalutaris in morbis gravioribus, ac apud Indos ſcabioſi à pluribus aliis morbis immunes ſunt; inoculata graves quoſdam morbos ſanat.

1. *Scabies humida, benigna* Frid. Hoffmanni T. II p. 426; *Gale commune ou boutonnée.* L.

Puſtulis hîc & illic in digitis, carpo, interſtitiis digitorum, initio rubellis, dein ſcalptu aſſiduo quem pruritus imperat humidis, cognoſcitur. Noctu pruritus acrior eſt cum calore, æger unguibus partem quandoque cruentat, unde dolor.

Scabies illa vel ſpontanea eſt ab immunditie, retentâ perſpiratione & regimine calidiori, ut ſalſamentis oriunda, eaque viru ſuo ſanguinem inficit,

diutiùs,

diutiùſque reſiſtit ; vel eſt acquiſita contactu ſcilicet ſcabioſorum induſiorum, chirothecarum geſtatione, concubitu, eaque faciliùs abigitur.

Curatur utraque litu ex unguento ſulphuris, verùm prior exigit ut præmittantur phlebotomiæ, catharſis & juſcula diluentia & diuretica ex radicibus lapathi, enulæ campanæ, foliis ſyſimbrii aquatici, fumariæ, chærophylli &c : imò ſi æger ſit macilentus & temperamenti calidi, præmittatur uſus ſeri lactis per viginti dies, dein inungatur partitis vicibus totum corpus excepto capite, ita ut intra ſex dies veſpere lectum petiturus hoc opus abſolvat.

Sulphuris vivi unciæ tres bulliant cum olei olivarum libris duabus & ſemiſſe ad quartæ partis conſumptionem, huic linimento adde, ſi lubeat, nitri drachmas quatuor, ſucci citri uncias duas.

Interea aër frigidior vitandus ; induſia verò imò veſtes ita fœtent à ſulphure, ut vix tolerari poſſint, atque his etiam mutatis, odor per menſem alias veſtes inficiet : de cætero tuta eſt hæc curandi methodus. Altera non minùs tuta methodus à *clariſſ. Chirurgo Monſpel. D. Goulard* evulgata in libro cui titulus : *traité des effets des préparations du plomb* pag. 297, ſcilicet ſerò & manè eluat æger partes affectas aquâ ſale ſaturni, vel, ut ait ipſe, ſaturni extracto tinctâ ſeu dealbatâ, & poſt quatuor vel quinque dies, eruptione finitâ, aquæ ejuſdem libris duabus ſalis marini ſemi-uncia addatur & lotio continuetur, quâ ſolâ methodo, ſine fœtore, ſine periculo intra decem circiter dies ſcabies humida & canina evaneſcunt.

Tertia methodus eſt eadem quæ ad ſyphilidem adhibetur; pomatâ ſcilicet mercuriali inungitur corpus, partitis vicibus, præmiſſis phlebotomiâ & catharſi, verùm niſi æger balneis, juſculiſque præparatus fuerit, ſæpè ptyaliſmus ſupervenit, & ſi aëri frigido ſe exponat, tremorem, pallorem aliaque gravia incommoda incurrit.

2. *Scabies critica. Gale critique.*

Ea eſt quæ ſponte morbis tùm acutis, tùm chronicis ſuperveniens, eos ſolvit, naturâ ſcilicet pravos humores morbificos ad cutim amandante ; quam ſpeciem minimè repercutere decet, ſed correctâ ope diætæ & medicaminum internorum ſanguinis acrimoniâ, demùm remediis ſpecificis ſupra aſſignatis curare.

3. *Scabies canina. Gale de chien, ſéche ; Gratelle.* L.

Eſt ea cujus puſtulæ ſunt miliares & confertæ, cum rhagadibus & cruſtis ſiccis exiguis.

Ea eſt priori pertinacior & moleſtior, à ſanguinis acrimoniâ ſingulari fovetur, atque ut hyeme luxuriat, ita difficulter hac tempeſtate ſanatur, exſpectanda ſæpè eſt æſtas ut curetur : in hunc finem poſt phlebotomiam & catharſim uſurpanda ſunt balnea domeſtica cum juſculis diureticis & diluentibus, dein ſerum lactis ſucco ſyſimbrii, cichorei vel fumariæ alteratum diu eſt adhibendum antequam ad externa deveniamus.

Virus ſcabioſum topicis aggredi, ut ſuadet *Helmontius*, non ſatis edulcorato ſanguine, periculoſum eſt, inde enim ſuperveniunt morbi convulſivi, febres

febres variæ, dyfpnœa, cachexia, afcites, anafarca, deliria, hæmaturia nigricans, quæ cuncta debellantur refumptâ fcabie, ex confilio *Zacuti Lufitani* & *Ettmulleri*, quod fit geftando indufium fcabiofi non lotum.

4. *Scabies herpetica. Gale dartreufe.* L.

Cognofcitur ex fignis herpetis & fcabiei fimul concurrentibus, feu ex confluentibus, in amplos corymbos coeuntibus, papulis pruriginofis, rubris, quæ fquamas albas, farinaceas deponunt, de quo vide *Herpetem*, *Claff. I. gen.* 7.

Illa fpecies exigit remedia interna antifcorbutica diù ufurpata, cum balneis, fero lactis, lacte ipfo; demùm aquâ faturni per plures dies eluuntur partes affectæ, quo facto adhibetur unguentum ex axungiæ porcinæ libris duabus, fulphuris vivi unciis quatuor, aluminis & extracti faturnini diluti ana unciis duabus, mifce, illinatur bis in die; vel denique puftulæ extracto faturni puro tangantur ope penicilli.

5. *Scabies fcorbutica* Balthazar. Timæi lib. 4 caf. 15. C.

Valde dubium eft utrum detur hæc fpecies à prioribus diftincta, de qua ne verbum profert eruditus in hifce *Lind*: imò fcorbutum fcabiei infitione fanari docet *J. Iperen Acta Soc. Harlem. Tom. VI p. 367.*

6. *Scabies Indica* Bontii cap. 17. *Herpes feu impetigo Indica*, *Courap* indigenis dicta, Bontii.

Ea utplurimùm alas, pectus, inguina, faciem, imò quandoque totum corpus, occupat cum pruritu intolerabili, adeo ut ægri à fcalpendo dies & noctes manus abftinere nequeant; hanc voluptatem acerba pœnitentia fequitur, dolor enim fequitur acer, & indufia partibus excoriatis adhærentia fine cruftarum laceratione avelli nequeunt; deformis, fcabra ac furfuracea cutis eft: fed hoc affectu detenti ab aliis gravibus morbis immunes funt, unde hujus cura vulgò negligitur.

Cura. Præmittatur catharfis repetita, interpofitis jufculis diluentibus, diureticis, refrigerantibus, dein ad topicum fequens deveniatur, ex ferruginis unciâ unâ, fulphuris drachmâ femiffe, cum fucco bafilici, fiant paftilli quibus in aceto diffolutis illinantur partes fcabiofæ.

Vel opii drachma una & femis, calcis vivæ ex conchyliis uftis fcrupuli duo, fricentur in marmore cum fucco pomi amoris; ufurus abrafis cruftis herpetis illinat; ad eadem confert fuccus limonis cum tuthiâ aut ceruffâ, quo folo topico præmiffâ unicâ catharfi *Bontius* fe ipfum curavit. Confert etiam oleum benzoini adjecto nitro, vel momento fublimati corrofivi.

Puella quæ à nutrice fyphilidem contraxerat cum lacte, puftulis & ulceribus affligebatur, nono ætatis anno falivationem ex mercurio paffa fanata videbatur, aft rediit fcabies fyphilitica & decimum octavum ætatis annum adepta fanata fuit ope pilularum de cicuta, quarum quinque vel fex grana ter de die fumebat; ea decocto cicutæ cum fapone utebatur; idemtidem jalappæ interventu purgabatur; fic intra quatuor menfes fanata fuit. *Locher pag. 106.*

7. *Scabies catamenialis*, Melch. Fribe Collect. Acad. T. III p. 122. L.

Puella quolibet menfe, cùm menftrua fuppreffa erumpere debuiffent, fcabie tentabatur, quo tempore elapfo, exficcatis puftulis, convalefcebat:

demum ſumptis medicaminibus ſanguini depurando aptis & catharticis, nec non bis ſectâ pedis venâ, per medicamenta appoſita reſtitutus eſt menſtruorum fluxus, & tunc puella, quæ ſyphilide laborare à vicinis putabatur, ſanata eſt.

8. *Scabies felina*, Georg. Wolfg. Wedelii Collect. Acad. Tom. III pag. 156. L.

Per duos annos in Weſtphalia viguit inter feles epidemica ſcabies quæ in quorumdam milliarium ſpatio hanc animantium ſpeciem ferè deſtruxit: hæc caput ad collum uſque tantùm obſidebat, oculi maculâ quâdam, viſum tamen non præpediente, erant affecti, dein verò ſuppuratione abſumebantur: omnes feles durante hoc morbo ſomnolenti erant, nec niſi ad pabulum captandum evigilabant; morbus contagioſus erat; interea qui ſeorſim cuſtodiebantur ab hoc immunes non erant: pauciſſimi oleo balænæ uncti evaſere.

Ill. Eques Linnæus obſervavit ſcabiem pecorum lepræ affinem ob tuberculorum craſſitiem & duritiem, quæ fovebatur ab inſectis intra tubercula latentibus: hæc verò inſecta erant *faſciolæ Syſt. Naturæ*: *idem Ill. Author* exiſtimat cum *D. Deidier*, *Vercellono*, aliiſque, ſcabies, lepras, aliaque impetiginum genera ab acaris, aliiſve inſectis produci.

9. *Scabies neogamorum*, Ephem. Nat. Cur. D. III Ann. I obſ. 128.

10. *Scabies critica*, Ephem. Nat. Cur. *in empyemate*, Dec. I Ann. II obſ. 146; *in menorrhagia immodica*, Dec. II Ann. VI obſ. 107; *in dyſenteria*, Dec. II Ann. X obſ. 130; *in melancholia*, Dec. III Ann. V obſ. 16, Fr. Hoffmanni p. 263; *in iſchiade*, Dec. III Ann. VI obſ. 17; *in rheumatiſmo*, Fr. Hoffmanni de doloribus, p. 320 §. 18. *in epilepſia*, Fr. Hoffmanni de Epil. p. 13.

11. *Scabies vermicularis*, Ephem. Nat. Cur. Dec. II Ann. X p. 37.

Ea eſt quæ à ſironibus cutem excavantibus producitur, quam frequentiſſimam putat *D. Linnæus*; vide Ephem. Nat. Cur. Cent. XI obſ. 21: ea erat humida. In ſcabie, lepra, herpetibus inveteratis nihil efficacius eſt longo uſu extracti hyoſcyami vel cicutæ intus ſumpti.

XXXI. TINEA; *Teigne.*

Arabibus *ſahaſati ſiccum* & *ſahaſati humidum.* Græcis *pſydracia*, *lichen*, *elcydria*, *achor.* Latinis *cruſta lactea*, *ignis volaticus*, *favi*, *tinea*, *porrigo* &c. Noſtratibus *tigne*, *ſeu volage*, *raſque*, *rache*, *debord* &c.

Cognoſcitur ex cruſtis & exulcerationibus tum faciei, tum capillitii, iiſque vel ſiccis vel humidis.

Incipiunt hi affectus à puſtulis vel veſiculis capitis vel faciei diverſicoloribus, quæ ruptæ exulcerantur & in cruſtas diverſicolores, humidas, vel ſiccas abeunt; illæ omnes puſtulæ confluunt in amplos corymbos quibus magna pars tùm faciei, tum capillitii defœdatur.

Specierum characteres certiores deſiderantur. Sedes eſt in cryptis ſeu glandulis

dulis sebaceis cutis, in quibus secernitur unguentum cuti deliniendæ aptum, illud in capillitio copiosum, crassum, furfuraceum est, *strigmentum* dictum, quia strigili seu pectine everritur, Gallicè *crasse*; in facie verò illud est oleosum, tenuius. Incipimus à duabus tineis benignis.

1. *Tinea lactea ; Achores* Græcis; *lactumina*, *crustæ lacteæ* Latinis; Occitanis *tigne ; croute de lait ;* L.

Hæc species omnium mitissima, frontem, temporaque obsidet ut tinea volatica, sed infantibus tantùm annuis, bimisve accidit, dum lacte utuntur, unde crusta lactea vocatur. Incipit à phlyctænis seu vesiculis numerosis oleoso succo turgidis, cohærentibus, albis, deinde flavescentibus; illæ vesiculæ exsiccatæ, corrugatæ fundunt paucum humorem concolorem, blandum, qui exsiccatus crustas efficit easque vel siccas vel humidas, albescentes vel flavas, rarò brunneas; adest pruritus, unde scalpendo infans has crustas avellit, his ablatis, cutis substrata manet nitida, ast non rarò raris foraminibus circularibus pertusa, unde fluit humor viscidus iterum in crustas abiturus. Sanato morbo cutis illibata manet.

Serpit quandoque tinea lactea in partem capitis posticam, aures, mentum, collum, imò in totum corpus; huic obnoxii sunt alumni pingues, qui succo abundant lacteo, qui nutrices voraces, pingues, lacte turgidas sugunt; accidit hic etiam affectus pueris seminio scrophuloso ut ut nondum evoluto fœtis, aut quorum sanguis acrimoniâ peccat ob errores nutricis iracundæ, vino deditæ, scrophulosæ &c.

Hic morbus ablactato infante, mutatâve nutrice, & lacte juniori, tenuiori, minus butyroso adhibito sanari consuevit; his infantibus serior est & difficilior dentitio, alvus siccior, rachitis sæpiùs imminet; nisi imprudenter repercutiatur eruptio, nec quidquam agendum nisi acrimoniâ humorum stipetur, nimiumque in cæteras corporis partes serpat; nutrix in hoc casu eligenda junior, lac minùs butyrosum, serosius, blandius, vel victu humectante nutricis edulcorandum, diluendum; alumnus identidem cum syrupo de cichorio composito vel florum persicæ purgabitur, somnus syrupo de papavere conciliabitur, pruritus oleo amygdalarum illito compescetur, abstinendum à tutia, cerussâ, ne repercutiatur morbus, fluxus repercussus foliis betæ faciei, capitive admotis renovabitur, &c.

2. *Tinea volatica*, *seu volage.* L.

Lichen Græcis, *vitiligo* & *mentagra* quibusdam, maximè dum mento inhæret. *Sahafati* Arabum; *ignis silvestris* & *ignis volaticus* vulgò.

Accidit infantibus semestribus, dentitioni proximis, rarò etiam septennibus dùm primi dentes elabuntur novique succrescunt, quandoque hanc ætatem prætergressis; oriuntur in labiis ac mento vesiculæ gregales & corymbosæ, quasi verrucæ pure turgidæ, ex quibus serum purulentum dimanat; his elapsis, cutis substrata, erysipelatosa, mucosa, parùm rimosa videtur; hic affectus herpetibus crustaceis affinis est, & ratione sedis ad tineas attinet: hoc sanato morbo nulla vestigia in cute supersunt cùm sola epidermis læsa sit.

Morbus periculo vacat nisi incautè repercutiatur; inde enim ophthalmia, cophosis, synochus, diarrhœa, imò phthisis, ut ex repressâ tineâ lacteâ, oriri possent; fluxus verò repercussus revocatur apposito emplastro pulvere cantharidum adspersо, vel compensatur catharsi identidem adhibitâ aut cusâ occipitis fontanellâ.

Regimen humectans & blandum procedente ætate morbum tollit, interea si acrior sit materies, jusculis, sero lactis, lacte, balneis utendum est, imò ad usum millepedum, cancrorum, martialium, aquilæ albæ deveniendum est; inter topica usitatissimum apud nos est scoria ferri pulverata vulgò *machefer*; laudatur etiam oleum ex papyro, linteo, imò tritico combusto, & intra catinos suffocato, oleum olivarum cum pulpâ radicis lapathi vel axungiâ suillâ eidem pulpæ commixtâ; lapsum crustarum promovet cataplasma è foliis betæ & oleo liliorum vel cremor lactis, vel ceratum Galeni. *Astrucius.* Jam ad tineas malignas deveniamus.

3. *Tinea favosa* Astrucii; *Keria* Græcorum; *Meliceris* Aëtii lib. 6. an *Meliceros* Celsi *lib.* 5. *cap.* 28; *Favi* Latinorum; *Kerion* Gorræi definit. *Teigne humide à rayon de miel; Rache humide, debord.*

Distinguitur ab omnibus aliis speciebus parvis abscessibus apice albis, corio capillitii vix altioribus, piso non majoribus, qui citra ullam prægressam inflammationem in capite efformantur, facilè & sponte vel levi digitorum pressione crepant & fundunt veluti pultem albo-flavescentem, quæ exsiccata squamas griseas relinquit: hinc similis est alveolis favi melle albido turgidis, unde tinea favina vel favosa dicta est, totum capillitium hisce favis vel crustis sæpe est defœdatum.

Propter sorditiem & purulentiæ putredinem acerrimè fœtet caput tineâ affectum, & ob pectinationis defectum pediculi generantur, inde pruritus & scalptus dirissimus, inde pervigilium, macies, quandoque cum hecticâ, faciei pallore, quod de sequentibus speciebus maximè intelligendum.

4. *Tinea ficosa* Astrucii tom. 1 pag. 380; *Teigne figueuse.* L.

Est pariter humida & à favosâ discrepat in eo quod in foveolis purulentis sint excrescentiæ turgidæ granis subrotundis, flavis quæ ficuum grana imitantur, unde nomen.

5. *Tinea humida. Sahafati humidum. Teigne humide simple* Astrucii ibidem. L.

Incipit à vesiculis ut in herpete miliari, quæ in solo capillitio ad capillorum radices observantur, densissimæ; rarò supercilia & mentum attingunt; illæ vesiculæ humore corrosivo scatent, citoque abeunt in ulcera totum ferè caput obsidentia, hinc capillorum delapsus, quasi à tinea insecto erosi fuissent; differt hæc species à favosâ & ficosâ defectu favorum & granorum quæ in illis observantur; omnes tres humidæ sunt, unde differunt à sequentibus quæ siccæ & curatu difficiliores sunt.

Ad curandam tineam humidam non rarò sufficit capillitio tonso caput abstergere ope mellis, cataplasmatis instar appositi, quod post sex horas circiter aufertur & iterum bis aut ter novum mel applicatur, & sic crustæ auferun-

feruntur; si verò cuticula rubeat, teneriorve sit, sufficit bis aut ter applicuisse butyrum, vel cremorem lactis: cutis sic detersa sanatur & capilli dein succrescunt, quod vix aut rarò accidit in tineis siccis quæ propriè apud nos *Rasques* nuncupantur.

In curatione tineæ siccæ seu malignæ, si quoddam virus syphiliticum, scrophulosumve lateat, illi priùs occurrendum est remediis propriis; deinde verò si sola sit acrimonia sanguinis, ea corrigenda jusculis diluentibus, lenientibus, diureticis, additis etiam præparatis mercurialibus; phlebotomia & catharsis identidem repetuntur; in macilentis balnea, serum lactis, lac ipsum ante curam radicalem præscribuntur, quibus præmissis ad topica deveniendum est. Necessaria est in hoc morbo pilorum eradicatio, quæ fit ope picis fusæ quâ lintea obducuntur; hæc verò in diversa loramenta divisa applicantur calidè capillitio tonso & per octo dies relinquuntur, illa cuti capillitioque fortiter adhærent & post octiduum avelluntur; verùm antea removendæ sunt omnes crustæ, ut in tineâ humida ope urinæ, vel butyri, mellis, vel cerati, vel foliorum sysimbrii in axungiâ suillâ decoctorum, eaque semel vel bis capiti per horas viginti quatuor imponi debent; factâ avulsione emplastri, tegitur caput vel unguento sancti Ludovici in Nosocomiis cogniti, vel foliis betæ butyro oblitis, quod iteratur per aliquot dies, usquequo inflammatio vel irritatio compescantur.

Sedatâ omnino inflammatione eluitur caput urinâ calidâ vel decocto brassicæ rubræ, aut fumariæ, radicum lapathi, enulæ campanæ, imò è lixivio cinerum leviori, & dein ulcera curantur quotidiè appositis plumaceolis, digestivo unguento onustis, deinceps verò solo balsamo Arcæi; pars capillitii quæ coloris est rosei sanationis spem proximam facit, at quæ albescit vel nigricat diutiùs resistit aut sanata revertitur.

Itaque hæc ultima loca tegenda sunt unguentis acrioribus, ut balsamo viridi vel fusco, quod ingreditur basilicum & præcipitatum rubrum: si quæ sint excrescentiæ, ut in lupinâ, ex forficibus sunt resecandæ vel præcipitato rubro, imò lapide infernali sunt erodendæ.

Cùm tinea cicatrice obducitur, cathartica identidem præscribenda sunt; in hac curatione tempestas mitis est eligenda, sæpè etenim vidi supervenire tussim, febrem ephemeram, & non rarò anasarcam, quibus non ita facilè liberantur tineosi, dimisso ad aliud tempus tineæ curandæ negotio.

6. *Tinea porriginosa* Astruc. tom. 1. pag. 381. *Pityriasis* Pauli Æginetæ. *Furfurisca* Gilberti Angli. *Porrigo* multis. *Tinea furfuracea* Sennerti. *Teigne de son ou farineuse*; 1e. *Rache farineuse.* L.

Est ea cujus exulcerationes rimas quasdam altas tantummodò cudunt easque siccas & callosas, continuòque scatent furfure albescente copioso, & inter pectinandum deciduo. Juscula è colubris & lotio ex urina successit *Zacuto.*

7. *Tinea crustacea* Astruc ibid. *Teigne crouteuse*; 2e. *Rache sèche.* L.

Ea est cujus ulcera crustis cinereis nigricantibus vel lividis & fœdissimis tecta sunt.

8. *Tinea lupina* Astrucii. *Teigne lupineuse ou écailleuse.* 3e. *Rache sèche.* L.

Eſt ea ſicca tinea quæ gerit ulcera ſquamis & callis incraſſatis, lupinorum vel cicerum inſtar capitatis, marginata.

Tineoſi fœtent capite, ſæpè pediculis obſidentur, ſcalptu ſquamas avellunt & caput cruentant, vix dormiunt, macilenti, pallidi, tabidi evadunt, ephemerâ ſæpè tentantur; repreſſâ frigore tineâ potiſſimum pilis eradicatis incidunt plures in anaſarcam initio febre ſtipatam.

9. *Tinea ſyphilitica* Heiſteri Chirurg. part. 2. libr. 5. cap. 10; *Scabies venerea capitis; Rache vérolique.* C.

Ea ſpecies eſt cruſtacea, alba, farinoſa circa tempora & frontem, cum coronâ veneris, ſeu varorum ſerie in ambitu frontis, nec non cum herpete farinaceo aurium; atque ſi malum inveteratum ſit, cum tophis & gummatis infra cutem in diverſis capitis partibus.

In hac ſpecie non ſolùm requiruntur remedia ſyphilidi propria antequam topica adhibeantur; verùm inter ipſa topica prudens litus mercurialis ſæpe neceſſarius eſt.

ORDO SEXTUS.

ICTERITIÆ;

Decolorationes Plateri; *Cachexiæ icteritiæ* Frid. Hoffmann.

Sunt morbi quorum præcipuum ſymptoma in conſtanti coloris nativi mutatione conſiſtit. *Icteritiæ* vulgò vocantur, & icteri flavi, albi, virides, nigri &c.

Theoria colorum primaria ſeu Newtoniana horum diverſitatem repetit à molecularum pollicis millioneſimarum craſſitie & denſitate, verùm à ſenſibus remotior ea eſt, quàm ut praxi medicæ poſſit applicari, adeoque ad humoris in cute prædominantis colorem tum nativum tum alteratum confugimus ut icteritiarum cauſas intelligamus: ex lymphaticorum & ſanguineorum vaſculorum proportione ſanâ pendet color roſeus cutis, fibrarum verò omninò exſanguium color eſt albus ut ſcleroticæ, quod inteſtinorum, muſculorumque conſtanti elutriatione comprobatur; ſi humor quem glandulæ ſebaceæ cutis effundunt exſiccetur, ſole torreatur aut pravâ ſanguinis craſi vitietur, color nativus immutatur & in luridum, liveſcentem, flavum, brunneum abit, quod in morbis hujuſce claſſis & potiſſimum hujus ordinis familiare eſt.

Rubeſcit cutis in phlegmaſiis, quia cum cruor ſolito majori vi impellatur in vaſa ultima, is lymphatica ſubit, cætera dilatat, unde proportio nativa colorum mutatur, ſeu ruber horumce vaſculorum color prædominium tenet. In hydropibus, ut anaſarcâ pallor occupat artus, ſeu albeſcit cutis, quia non eſt ſanguini vis ſufficiens ut ad minima uſque vaſcula cutis perveniat, hinc color albus nativus cutis & lymphæ prædominatur. In aurigine etiam

etiam languet vis trusiva cordis, sanguis ad cutanea vasa vix pertingit, aliundè verò lympha est bilis colore perfusa, unde flavus vel luteus color eminet.

Pallor in omnibus ferè chronicis cachecticis observatur, quia robur facultatis vitalis in omnibus languet, unde cruor non sufficienti vi accedit ad vascula cutis, ut ea subire possit; sed per paulò patentiores venas ad cor revertitur, quæ cùm venæ non sint pellucidæ adinstar minimarum, rubore suo cutem non suffundunt: quare verò tam facilè venas majusculas cruor subeat, non ita verò minimas? ratio est quia affrictus quos fluida patiuntur in tubulis sunt reciprocè ut eorum diametri, & quod globulorum cruoris diameter est major diametro globulorum lymphæ atque suæ divisioni hi globuli resistunt aliquantulum; unde patet quod vis quæ sufficit ad trudendum globulum cruoris indivisum per vas majus, insufficiens sit ad illum trudendum per vas multò minus, eumque in minores globulos dividendum: hæc theoria firmatur experimentis hydrodynamicis, quibus constat quantitatem fluidorum quæ ex eâdem altitudine delabens transit per vasa capillaria diversæ diametri esse in ratione triplicatâ diametrorum; quod certè non accidit nisi ubi vasa sunt capillaria; cùm itaque ab eâdem vi trudente quantitas adeò exigua subeat vasa capillaria minima, evidens est multò majorem esse minimorum quàm majusculorum vasorum resistentiam ab affrictu oriundam.

Ex his patet cur vel languente vi vitali palleat illicò facies ut in terrore, metu, syncope; cur etiam crescente angustiâ capillarium, ut à frigore, cutis illicò palleat; cur demùm in chronicis cachecticis pallor sit symptoma familiarissimum.

Est & aliud symptoma chlorosi, aurigini inveteratæ, omnibus hydropibus tum partialibus tum universalibus familiare, quod leucophlegmatiam *Platerus*, nos verò phlegmatiam nominavimus, scilicet in his omnibus morbis, si inveterascant, extrema ima tument œdematosè, id est cum mollitie; si verò subitò fiat tumor, ut in anasarcâ subitaneâ, tumor est quidem albus, sed simul firmus; horum verò phænomenorum theoria vulgaris falsa mihi videtur. Ut rationem eorum intelligamus observandum est arterias non solùm tenuioribus, sed laxioribus parietibus esse præditas quâ proportione à corde recedunt, seu in capillares tubos tùm sanguiferos, tùm lymphaticos dividuntur; vis autem fluidorum adversus arteriolarum parietes, seu pressio lateralis continuò simul decrescit magis ac magis; ita ut quæ in aortæ trunco erat maxima & septem pedum altitudini æqualis, in venulis sit minima & saltem duodecies minor; sanguis ergo & lympha intra minima vascula minimè premit parietes suorum vasorum, liberrimèque versus majores venas progreditur: verùm si quædam pars omnium ramorum ejusdem arteriæ obstruatur, quod in hac classe vulgò accidit, tunc pressio lateralis sanguinis in sua vasa augetur, quia hærens sanguis experitur pressionem subsequentis columnæ, quod non accidit quando uniformi cum subsequenti passu progreditur; hinc itaque fit ut à retro cumuletur, & si omnes ferè rami obstructi sint, tunc pressio lateralis in illis vasis non minor est quàm in trunco ipsomet;

ſomet arteriæ. Cùm itaque illa vaſa capillaria ſint tenuiora, vel laxiora trunco arterioſo, premanturque tamen non minùs quàm ipſe truncus à fluido contento, illa mirè diduci & intumeſcere neceſſum eſt, cùm intumeſcentia vaſis ſit proportionalis preſſioni laterali, quam intùs patitur, & ejus extenſilitati ſeu tenuitati & laxitati parietum.

Ex his intelligitur hærente quomodocumque fluido in minimis vaſis, illud majori vi preſſurum eſſe vaſorum ſuorum parietes, quantò majorem à ſubſequente ſanguine experitur preſſionem, & quantò minus ab hac preſſione id in venas promovetur.

Hinc etiam patet cur lympha, in celluloſi textus cavitatibus hærens, illum textum diſtendat, ita ut in anaſarcâ ſubitò factâ tumor cutis ſit albus ſimul & firmus, quippe firmitas textus celluloſi à cute coërciti reſpondet preſſioni majori quam lympha illic congeſta experitur à retroſequenti fluido; cùm verò ſucceſſu temporis ipſius cutis textus flaccidus evaſit per moram lymphæ ſerum ſuum dimittentis, tunc expanſio textûs cellularis non coërcetur, & elaſticitate cutis deperditâ tumor eſt mollis & verè œdematoſus.

Quorſum verò partes infimæ magis turgeſcant, ut pedes veſpere & facies mane? vulgò putant Medici hoc pendere ex preſſione quam venæ ab aquis in abdomine effuſis experiuntur, unde fit, aiunt, ut nec ſanguis nec lympha poſſint ex extremis reverti ad cor eâdem quantitate quâ ad extrema devenerant. Verùm ubi nullus eſt aſcites, ut in chloroſi, idem accidit & alia de cauſâ deducendum eſt; cùm viget vis vitalis cordis, vis gravitatis lymphæ vix ulla eſt, ſi cum vi truſivâ cordis conferatur, adeoque vis vitalis lympham & cruorem expeditè circumducit; verùm ſi vis vitalis multùm decreſcat, ut in longis morbis, ſero ſimul abundante in ſanguine, tunc vis gravitatis lymphæ non evaneſcit ad vim cordis collata, quippe reſpectivè ad ſtatum ſanum major evadit, & tunc temporis ea regit fluida in quibus vis truſiva cordis imminuta eſt, inde itaque fit ut lympha in partes imas & decliviores abundantiùs feratur quàm ut per vim cordis reduci queat ad ſuperiora; lympha itaque per noctem defluit in partes decliviores, ut in manus, lumbos, faciem & poſt ſtationem diurnam pedes & tibias diſtendit.

Textus autem cellularis ubique corporis obvius viam præbet huic lymphæ ſeroſæ, quæ fibras ſucceſſivè emollit, unde debilitas major, anorexia, aliaque mala ferè inſanabilia, quibus chronici morbi terminantur.

XXXII. Aurigo; *Ileus icterodes* Hippocratis de inteſtin. affect. pag. 556 Foeſii; *Icterus flavus*; *Icterus viridis*; *Morbus arquatus flavus*; *Morbus regius*; *Icteritia flava*; Anglis *Jaundice*; Occitanis *Eſtouriſſes*; Gallicè *Jauniſſe*.

Eſt ſcleroticæ primùm, deinceps verò totius cutis, color flavus, aut ejus viroris, quem Gallicè *feuille morte* appellant.

Unde differt à melasictero, cujus color eſt fuliginoſus, atrolividus, aut ex

ex viridi nigricans, ac partim verè ater; dicitur aurigo à colore aureo. In chlorosi cachexiâ dictâ fœdus, obscurè luteus est sæpè cutis color, *bazanée*, sed sclerotica albissima remanet, unde ab aurigine discrepat.

Auriginis symptomata sunt color luteus in albo oculorum, in temporibus, collo, dein in toto corpore, imò in ipsius carnibus & ossibus; si inveterata sit, urina crocea, feces griseæ, alvus tarda, pigritia, animi languor, visus obscurus, ac raro omnium objectorum apparens flavedo, teste *Hoffmanno*, pruritus & ariditas cutis; sæpiùs præcessere hepatalgia, flatulentia, & in cadavere quandoque obices effusioni & excretioni bilis oppositi, ac calculi cystici reperiuntur.

Hujus morbi species aliæ chronicæ, aliæ acutæ; dantur aurigines aliis morbis supervenientes, seu criticæ, sæpè fugaces, symptomaticæ Neotericis dictæ, aliæ constantes primordiales, seu verè morbosæ protopathicæ.

Principium auriginis est obstructio vasorum biliariorum, & bilis refluxus in sanguinem; ille verò refluxus fluidi adhucdum tenuis, seu liquidioris minimè repugnat legibus circulationis quæ à legibus motûs non differunt juxta quas bilis debet eò deferri, ubi minor est resistentia, si undequaque prematur; minorem quandoque esse resistentiam in refluxu, quàm in influxu, dùm vasa secretoria obstruuntur, & hepar membranâ spasmodicè contractâ premitur, facilè intelligimus. Hunc motum retrogradum in ultimis vasis, quo cruor & lympha ex venulis in arterias repellitur, observavi sæpiùs ope microscopii in mesenterio vivorum animalium; an verò humor flavus, non biliosus, seu in hepate minimè elaboratus gigni possit in sanguine dubitant plurimi, licet similis in aurium cerumine, & in statu morboso in cryptis palpebrarum, in linguâ, semine, pure, aliisque humoribus observetur citra ullius bilis indicium; omnia ferè ecchymomata antequam resolvantur è lividis flava evadunt, nec quisquam in his bilem incusare voluerit.

Hujus generis plures sunt species quæ propriam medelam expostulant; multiplex adeò malum, ait *Mead*, multiplicem curationem expostulat. Sic juxta ipsum datur aurigo frigida nobis dicta, in quâ feces sunt albæ, alvus constipata, & metus est ne æger in phlegmatiam delabatur; huic competunt calida aperientia, saponacea & rhabarbarina, thermæ, &c. In specie verò nobis calidâ dictâ feces sunt liquidæ, biliosæ, acres, metus est ne æger in tabem abeat; & diluentia, serum lactis, sedantia, acidulæ, quandoque lac ipsum, conveniunt.

1. *Aurigo febrilis* Sydenham cap. 1. sect. 5. A.

Est ea non quæ hepatitidi, nec quæ intermittenti, sed quæ febri continuæ, & sæpiùs tritæophyæ, seu febri biliosæ supervenit, sive criticè, sive, ut aiunt, symptomaticè.

Ea autem cognoscitur ex eo quod primis tribus diebus non accidat, sed subsequentibus; si à quarto ad septimum, mali est ominis, seu symptomatica habetur; si verò septimo, nono, undecimo, aut decimo quarto, salubris est, seu critica.

Cognoſcitur etiam ex eo quod in illâ nec alvus ſit adſtricta, nec feces griſeæ, ut in aliis, ſed bilioſæ; nulla proinde incuſari poteſt ductuum biliferorum obſtructio, aut conſtrictio, ſed bilis copia, & activitas major.

In hac ſpecie alternatim præſcribenda cathartica & levia aperientia hepatica dicta, inter quæ laudantur decoctum radicum fragariæ cum paſſulis, larga apozemata ex cichorio, endiviâ, taraxaco, agrimoniâ, anſerinâ, additis ſi lubet floribus hyperici, calendulæ, croco, cremore tartari, aut tartaro vitriolato.

In aurigine ſalubri quæ ſub declinationem morbi accidit, ægrum lecto detineri ut faciliùs perſpiret, ſuadet tantùm *Sydenhamus.*

Auriginem quæ ante ſeptimum diem in acutis contingit, minimè perniciosam eſſe teſtatur *Averrhoes lib. 4. Colliget. cap.* 43: Confirmat ipſe *Hollerius*, & conſtat ex *Epidem. ipſius Hippocratis*, modò tamen ſuperveniat hæmorrhagia, vel ſudor, &c. *Vide* de his *Schenckium lib. 3.*

2. *Aurigo accidentalis, Jauniſſe critique & ſymptomatique.* D.

Ea eſt quæ morbis acutis ſupervenit, & fugax eſt; accidit intermittentibus ope kinkinæ ſuppreſſis, obſervante *Ramazzino.* Talem vidi in tertianâ caroticâ dictâ, quæ ſeptimâ die ſuperveniens critica & ſalutaris fuit, ac præſcripto cathartico intra triduum evanuit.

Quæ verò hepatitidi conjungitur ſingularem meretur attentionem, & pyrexiâ acutâ ſtipatur, de quâ alibi; accidentali annumeranda eſt quæ à gravi iracundiâ pronaſcitur, de quâ legatur *Frid. Hoffmannus;* item & quæ à commotione factâ per catharticum, aut emeticum, ob ſtricturam ſpaſmodicam ductus choledochi, quæque facile & cito medicamentis debellatur.

Gravidas ſub geſtationis finem aurigo quandoque invadit, quæ tempeſtivâ ſanguinis miſſione facilè ſupprimitur.

Eò etiam referri debet aurigo quæ in febribus, citra hepatitidem ſupervenit, de quâ *Hippocrates, lib. 4. aphor. 64.* » Quibuſcumque per febres die ſeptimo, aut nono, aut undecimo, aut decimo quarto, „ aurigo incidit, bonum & ſalutare eſt, niſi dextrum hypochondrium ob- » duruerit.

Illæ omnes aurigines accidentales lenibus catharticis tolluntur, urinæ croceæ fluxu copioſo excitato, & ſine notabili hepatis obſtructione producuntur.

Aurigo critica in pleuritide bilioſâ ſeptimo accedens die. *Foreſti obſerv. 35 libr. 16.*

3. *Aurigo Indica* Bontii lib. II cap. 8; Mead. monita pag. 163; Couzier Journ. de Med. Decemb. 1757. C.

In Maſcarinâ Inſulâ incolæ procerâ & decenti ſtaturâ gaudent, ſed omnes colore luteo, vel aurigine habituali afficiuntur, & quovis morbo perierint, ſemper vitioſus reperitur hepatis ſtatus. Calor excedens, immodicus vini ſacchari, aut vini, mellis, ac caffé uſus eſt-ne incuſandus? Hybridæ apud *Martinicanos*, vulgò *les Metiſs*, utcumque benè ſe habeant, quoniam Indi vel Indæ proles ſunt, quorum color eſt obſcurè luteus,

teus, flavos habent oculos. *Labat Voyag. d'Ameriq. Mexicani* colore leonino, vel obſcurè flavo donantur. In Inſulâ *Lophao*, juxta Inſulam Timor, color faciei eſt aurichalceus, ſeu cupri lutei, capilli nigri, effuſi. In novâ *Guineâ* color cutis eſt brunneo-flavus, ſtatura gigantæa, vigor, agilitas magna; nudi ſunt niſi quod folium genitalia tegit; mulieribus mammæ ad umbilicum deſcendunt, coitus coram cœtu celebratur, nullum cultum ſervant. Apud *Molucanos* viri colorem pomi cydonii, ſed paulò obſcuriorem habent, oculos magnos, ſupercilia longa, capillos diffuſos; mulieres verò ſunt albæ. *Maldivenſes* colorem olivaceum, cutem piloſam, corpus nudum habent, excepto cingulo *pagne* dicto; ſed plures mulieres albæ ſunt. *Siamenſes* habent faciem rhombæam, oculos parvos, conjunctivam luteam, labia craſſa pallido colore tincta, dentes nigros ob bethel quod continuò maſticant, faciem brunneam rubro diſtinctam, naſum brevem, aures longas, pendulas. Magnates pedes & tibias cæruleo tingunt.

4. *Aurigo à venenis* Ettmulleri; *Cachexia icterica* Tom. I. p. 263. Marcell. Donati Hiſt. Medic. mirab. lib. I. cap. 7: *à fungis*, vide Choleram: *ex araneorum morſu* Joel Prax. de venen. p. 126: *ex viperæ morſu*, Zacuti Luſitan. Lib. V. Med. Princip. hiſtor. 29; Chiracius vipera demorſus hanc auriginem paſſus eſt, Haller Com. in Boerhaave Inſt. Med. p. 797: *à thetide leporina*, Matthiol. de lepore marino: *à morſu canis rabidi*, Bartholini Cent. III hiſt. 4; *à morſu ſciuri* Ephemer. Nat. Curioſ. Dec. II. Ann. IX. Obſ. 188. A.

Pathemata animi hos morſus comitantia aurigini excitandæ apta eſſe ſuadent obſervationes auriginis à meris pathematis excitatæ, ut ab *irâ River. centur. 2. obſerv. 9;* à *triſtitiâ*, nuncio gravi, *Helmont. ſextupl. digeſt. Act. Med. Hafniæ vol. 3;* Idem ferè teſtantur curationes auriginis quæ à pathematis ſuam tantùm energiam habent; ut curata aurigo à pediculis vivis aſſumptis *Ephem. Cur. Dec. 2.* urinâ in acervum formicarum emiſſâ, applicato lucio piſce ad ſcrobiculum cordis, aliæque curæ ſympatheticæ in *Ephem. Nat.* legendæ.

Auriginem à morſu viperæ oriundam *Mead* tribuit ſpaſmodicæ conſtrictioni cyſtidis felleæ, & canalis choledochi; in illo caſu demulcenda bilis acrimonia, & convulſivi motus anodynis, narcoticis ſedandi. Vide *Mead mechanica acceunt of poiſons, eſſai 1. ejuſque monita pag. 159.*

Galenus obſervavit Imperatoris ſervum qui viperas venari ſolebat ab hoc animali demorſum, viridi, porraceo colore totum corpus perfuſum habuiſſe. *Galenus de locis affectis lib. 5. cap. 8.*

Lanzoni (*Act. Phyſic. obſ. 96.*) obſervavit hominem in manu dextrâ à fele demorſum, inſigni dolore & tumore manûs correptum fuiſſe, quibus aurigo ſucceſſit quæ per quadraginta dies duravit; & in altero quem canis momorderat, eumdem morbum pertinacem obſervavit *Ill. van-Swieten, aph. 916.*

5. *Aurigo plethorica; A graviditate* van-Swieten in aphor. 950; *Icterus à*

plethorâ Frid. Hoffmanni de cachexiâ ictericâ obſ. 3 ; *A menſium ſuppreſſione* Ephem. Nat. Cur. Dec. 1. ann. 4. L.

Inter principia auriginis primarium eſt plethora, ſeu major ſanguinis & humorum, quam natura fert, copia ; cùm enim circulatio ſanguinis per hepar ſit tardior quàm in aliis partibus, quippè cùm ſit in venâ portâ jam retardatus, eum à mole nimiâ ſanguinis cordi reſiſtentiam offerenti ulteriùs in hepate retardari, & ipſum ſanguinem inſpiſſari neceſſum eſt, unde ſupprimitur bilis excretio.

Inter plethoræ principia non ſolùm vita deſes, victus opiparus, ſed & ſuppreſſio evacuationum ſolitarum, ut catameniorum, & graviditas etiam accenſeri debent ; hæc verò ſpecies phlebotomiis diluentibus, diætæque ſeveriori, ac exercitio cedere conſuevit.

6. *Aurigo ab obſtructione* Boneti Sepulchret. obſ. 1, 4, 11, 13, 15, 30 appendic. 6. Foreſti obſerv. 20; Amat. Centur. 4 obſerv. 83. C.

Ea eſt in quâ ſenſibilis eſt hepatis obſtructio, renitentia vel durities ſine tamen calculis cyſticis, ſine febre, quæque à bilis craſſitie, ſpiſſitudine cenſetur pendere : hæc nauſeam & gaſtrodyniam inducit. Si lobus anticus hepatis, & juxta Veteres, ſi pars hepatis concava afficiatur, ea hepatalgiâ apyretâ ſtipatur. Nauſea autem vel eſt à diſtractione ventriculi ſympathicâ, vel à cacochyliâ bilioſâ eum onerante.

In primo caſu emetica minimè conveniunt, ſed phlebotomia, quam dolor hepatis indicat, videtur præmittenda, dein lenia cathartica & aperientia ſunt præſcribenda. Si verò nullus ſit dolor hepatis, ne quidem à preſſione hypochondrii, & tamen ſint nauſeæ, præceſſerit error in victu, indicantur emetica ſed lenia ; nam à fortibus non raro hepar inflammatur, & ſi ſint calculi in cyſtide felleâ, illi ab emetico incuneati poſſent dolores atroces, ſeu hepatalgiam calculoſam & periculoſam inferre.

Illa aurigo poſſet ſubdividi in calidam & frigidam. *Calida* eſt quæ à calidis medicaminibus exaſperatur ob ſiccitatem & acrimoniam humorum, tenſionem & erethiſmum ſolidorum, bilis calorem & acredinem. In hac conveniunt juſcula diluentia cum pullo, plantis cichoraceis, ut cichorio, endiviâ, taraxaco, ſerum lactis leviter chalybeatum, aſellis onuſtum, cum ſucco ſyſimbrii, cichorii, &c, aquæ acidulæ.

Verùm in aurigine *frigidâ* in quâ nullus dolor hepatis, temperamentum pituitoſum, pulſus mollis & tardus, poſſunt adhiberi ptiſanæ, juſcula, aliaque medicamina fortiora, bili ſpiſſæ reſolvendæ aptiora, quò ſpectant ballotes & marrubii albi verticilli in juſculo, radices bruſci, aſparagi, martialia, aquæ thermales, ſapo etiam ad plures drachmas deglutitus.

7. *Aurigo purulenta* Boneti Sepulchr. obſ. 22, 23, 25 ; Foreſti obſerv. 10 lib. 19 ; Van-Swieten in aphor. 934. C.

Ea eſt ſpecies quæ ab hepate ſuppurato, ulceroſo apoſtemate, vel vomicâ affecto dependet, quam in Indiis Orientalibus familiarem memo-

rat

rat *Bontius*, *lib.* 11. *cap.* 8; de quâ ſpeciatim agit Ill. Mead *in Monitis pag. 163.*

Præcedunt ſigna hepatitidis non reſolutæ, adeoque pyrexia acuta, dolor hypochondrii dextri cum tenſione; ventriculi dolor, nauſea, &c: ſuccedit hectica, macies; morbus chronicus eſt, & ſæpè lethalis; ab ulcere totum jecur quandoque abſumitur. Inveni in hoc caſu hepar excavatum & farctum, maſſâ flaveſcente craſſâ, ovis intritis ſimili; nulla ſalutis ſpes eſt, niſi abſceſſus extrorſum vergens aperiatur, & inde pus foras emittatur, quæ operatio aliquoties ſucceſſit. *Vide Hepatalgiam apoſtematoſam. Celſum*, *libr.* 4. *cap.* 8.

8. *Aurigo febricoſa*, ſeu à febri intermittente Ettmuller. pag. 264; *Icterus periodicus* Frid. Hoffmann. obſ. 5.

Eſt illa ſpecies quæ per periodos recurrit cum febri intermittenti. Fœmina quadragenaria per annum laborabat hac ſpecie, quæ quolibet die ſolis cum paroxyſmo febris, ſcilicet frigore, rigore, dein calore & vomituritione revertebatur; aurigo per biduum durabat, & ſingulis hebdomadis revertebatur; eam verò à veneno febris intermittentis erraticæ 2æ. *Claſſ.* 2. *pag.* 335. oriri exiſtimo.

Aurigo quartanæ ſuccedens eſt omnium frequentiſſima. De aurigine quartanam ſuppreſſam ſubſequente vide *Junckerum de ictero*, *cautelâ* 19.

Aurigo intermittentibus autumnalibus ſæpe ſuccedit & à longo uſu kinkinæ etiam pendere videtur, obſervante *Ill. van-Swieten des Malad. des armées pag.* 100 & 106: oculi ſcilicet flaveſcunt, gaſtrodynia urget, urinæ luteæ, vomitio à paſtu, hypochondria indurantur, dolent: tunc abſtinendum à kinkina, & adhibendum oxymel ſcilliticum, cujus ſcilicet uncias duas cum ſalis polychreſti drachmis duabus, tartari vitriolati drachma una, aquæ communis unciis octo, ſpiritûs menthæ uncia ſemiſſe, miſce; hujus mixturæ cochlearia quatuor tertiâ quaque horâ bibat æger, ſuperbibendo decoctum radicum recentium graminis, & taraxaci cum toto in ſero lactis addito mellis pauxillo, ut ut febris inde reverti conſueverit; ſumat etiam æger ſaponis Veneti drachmam ſemiſſem ſerò & mane.

9. *Aurigo calculoſa* Boneti Sepulchret. obſ. 8, 9, 22, 25, 25, &c. *Icterus à colicâ convulſivâ* Mead Monita, pag. 159. *Icterus à ſpaſmis* Frid. Hoffmanni §. 1. *à colicâ bilioſâ ſpaſmodicâ*, id. obſ. 1. *à colica bilioſa* de Meyſerey n. 419. C.

Eſt meo quidem judicio illa ſpecies quam calculi cyſtici excitant, dùm natura eos interdum intra canalem choledochum trudere conatur; ſi enim ab his conatibus abſtineat natura, nullus nec dolor, nec aurigo ſupervenit. Secto cadavere Conſiliarii D. Maurin invenimus centenos calculos piſiformes in cyſtide felleâ, qui nec auriginem, nec dolorem ullum unquam creaverant; is autem abierat dyſuriâ calculoſâ; verùm dolorum ſpaſmodicorum, qui in hepatalgiâ calculoſâ vigent, atrocitas, pertinacia

 &

& periodicus recurſus cum aurigine, hunc morbum declarant; dolores illi in ſcrobiculo cordis verſus hepar vehementes ſunt, ſimulque ad muſculos thoracis extenduntur; illi utplurimùm excruciant paucis à paſtu horis, cùm bilem ad duodenum mitti opus eſt. Hujus curationem vide in hepatalgiâ calculoſâ.

Frid. Hoffmannus & *Mead* exiſtimant ſine calculis etiam à colicâ flatulentâ, convulſivâ, ab irâ, à viperæ morſu, validam & ſubitaneam fieri conſtrictionem ſpaſmodicam ductuum biliferorum; unde refluxus bilis in ſanguinem, atque in hac ſpecie phlebotomias, anodyna & diluentia convenire putant.

10. *Aurigo typhodes* Lining. Journ. de Medec. May 1758. pag. 408; vide Typhum icterodem Claſſ. 2.

Morbus eſt in Carolinâ meridionali, aliiſque Americæ plagis endemius, cujus primum ſtadium occupat ephemera trium circiter dierum, ſecundum ſtadium, tertiumque exerit auriginem cum febre malignâ conjunctam maximè lethiferam.

11. *Aurigo hepatitica* Boerhaave de hepatitide aphor. 914; Fernelii Pathol. A.

Eſt illa ſpecies quæ cum febre acutâ noctu exacerbante, dolore, tumore, vel tenſione in hypochondrio dextro, ſæpè tuſſi, dolore ſcrobiculi cordis, aliquali dyſpnœâ, &c, accidit; illius ſpecies plures numerat Boerhaave quæ tantùm ſunt varietates. Maximè diſcrepat ab aurigine illâ quæ vel quartâ circiter die vel poſt ſeptimanam ſupervenit tritæophyæ ardenti ſeu febribus biliofis, quæque à nobis inter fugaces accenſetur: ſed quidquid contrarium ſuadeat *Boerhaave*, rariſſima eſt, ut notat *Fernelius*, & è decem hepatitidibus vix una aurigine ſtipatur.

Curatio eadem eſt ac hepatitidis, ſeu exigit phlebotomias repetitas, potum diluentem leviter reſolventem & lenes catharſes, ſi verò ſanatâ hepatitide ſuperſit aut ſubſequatur aurigo, alia omninò ſpecies eſt.

12. *Aurigo Neophytorum* Juncker de ictero; Van-Swieten aphor. 950; Ettmuller Valetudinar. infantil. pag. 113. L.

In recens natis infantibus facilè curabilis aurigo accidit; ob meconium inteſtina infarciens, impeditur bilis effluxus in duodenum, unde aurigo; quandoque etiam in lactentibus coloſtrum caſeoſum eundem effectum inducit. Saponis Veneti ſcrupulus in aquæ unciis tribus dilutus, addendo unciam ſyrupi cichorii cum rheo, ſi cochleatim detur ſæpiùs de die, ſolvit hæc concreta, abſtergit blanda inteſtini viſcera, & ſimul hanc ſaburram per alvum expellit, aut leni cathartico ſaburra illa cum bile evacuatur.

13. *Aurigo hyſterica* Sydenhami de colicâ hyſterica, cap. 3 ſect. 4. *A colicâ hyſtericâ* Sydenhami, Raulin des maladies vaporeuſes pag. 17.

Illa ſpecies paroxyſmo gaſtrodyniæ hyſtericæ non rarò ſupervenit, ſed intra paucos dies ſponte evaneſcit; idem accidit in colicâ hypochondriacâ; ſi verò moras nectat, adhibeatur apozema ſequens.

Recipe

Recipe *radicum rubiæ, curcumæ, ana unciam unam; chelidonii majoris cum toto & summitatum absinthii ana manipul. unum; coque in æqualibus partibus vini rhenani & aquæ fontanæ ad libram unam, in colaturâ dissolve syrupi de quinque racidibus uncias duas; fiat apozema de quo capiat libram semissem calidè manè & serò usquequo convaluerit.*

Juxta *ill. Raulin*, illa species non nisi hystericis longo morbo debilitatis, hysteralgias aut ileum hystericum passis, accidit cum summâ animi, & corporis prostratione; num à ductûs choledochi spasmodicâ constrictione ut putat *Frid. Hoffman*? Exemplum processûs curatorii in aurigine ab obstructione: Initium ducat phlebotomia, deinceps semiuncia vini emetici cum olei amygdalarum unciâ unâ aut alterâ, succedat per multos dies potus copiosus ex decocto radicum fragariæ, acetosæ, althææ, glycyrrhizzæ: incoquendus in quovis jusculo manipulus endiviæ, cichorii, alsines, chærophylli, acetosæ, betæ; in alterutro ex his jusculis adde cremoris tartari drachmam unam, nitri grana xv: vespere clysma laxans, & postea purgandum cum salis Epsoniensis & syrupi de rosis pallidis ana unciâ unâ, vel cum folliculis sennæ & tamarindis; si resistat morbus, ad aquas acidulas ferrugineas devenias: in temperamentis frigidis, pituitosis, maximè si quartana contumax præcesserit, quod frequenter accidit, aquæ thermales per triduum propinandæ, juscula in quibus verticillus marrubii albi aut etiam ballotes incoctus sit specifica censentur observante *D. Baux Medico Nemaus. percelebri*; elixirium vitrioli, terra foliata tartari ab aliis laudantur. In aurigine epidemicâ quæ Genuæ vigebat in exercitu Hispanico *Comes Ponticelli Archiater* absumi jussit totum qui fuit in urbe saponem, ipsum etiam quo facies à barbitonsoribus delinitur, & sic sanata est illa epidèmia; vulgò nimis indulgetur emeticis, catharticis acribus, & aperientibus calidis, ubi diluentia sufficiunt.

Sydenhamus in aurigine vulgari præscribit catharticum quarto quoque die repetendum, & diebus intermediis electuarium ex conservâ absinthii, corticis aurantiorum, angelicæ conditæ, nucis moschatæ conditæ, pulveris ari & chalybis, extracto gentianæ, cremore tartari & croco cum aquis mineralibus. Prosunt & pilulæ Ruffi ad grana xxx, quæ aloes partes quatuor, myrrhæ duas, croci unam recipiunt.

14. *Aurigo rachialgica*, Cl. Bonté Journ. de Med. Nov. 1761, Janv. 1764 p. 41; De Meyserey n. 419. C.

Est symptoma rachialgiæ vegetalis, nec non febricosæ & saturninæ: fugax est, & curatur apozematis ex plantis hepaticis, deinceps acidulis, aut sero lactis succo fumariæ alterato.

XXXIII. MELASICTERUS; *Melas icteros* Græcis recentioribus, *Melanchlorus* Fernelii Pathol. *Icteritia nigra & viridis*, Foresti obs. 23 lib. XIII; *Icterus niger* Auctorum. *Ictere noir.*

Est morbus ut plurimum diuturnus, apyretus, qui cutem ferè universam

colore

colore nigro, vel diffuso vel guttato & maculoso deturpat.

In melanchloro, ait *Fernelius*, coloris flos pro vivido obscurus primùm, deinde sublividus & subniger, nulla evidenti occasione apparet; corpus quidem minus quàm in aurigine ingravescit, mens tamen magis imaginibus perturbatur, quæ metûs & mœstitiæ plenæ sunt; nec dejectio, nec urina de nativo statu manifestè decedit.

1. *Melasicterus diversicolor.* Ephem. Nat. Cur. cent. 5. obs. 41. pag. 61. C.

Visa est aurigo totâ facie ad guttur *viridi*, dextrâ corporis parte *atrâ*, sinistrâ verò *flavâ*, urina verò modò atra, modò viridis excernebatur.

Auriginem totam viridem vide in chlorosi.

Auriginem dimidii corporis cum hemiplegiâ, *Ephem. Nat. Cur. centur. 3 & 4 observ. 64.*

2. *Melasicterus à veneno*, Marcell. Donat. lib. 1 cap. 9.

A scorpionis ictu oritur, & totum corpus maculis nigris conspergitur, quod de scorpiis regionum calidarum valet; de Bononiensi ægro agit *Donatus.* In nostris regionibus hæc insecta veneno carent, quidquid in contrarium afferat *ill. Maupertuis Mem. de l'Acad.*

3. *Melasicterus periodicus*; *livor totius corporis periodicè recurrens* Mangeti Biblioth. Med. pract. de cutis morbis pag. 844.

Accidit infanti unius anni benè valenti mense Februario derepente, sine ullâ præcedente causa, toto corpore facto livido, non aliter ac si strangularetur, integrâ tamen mente, sine ullo sensu doloris, nisi quod caput parum inclinarit ac si somnolentus esset, cùm antea infans ille eclampsiæ fuisset obnoxius quoties nutrix menstrua experiebatur, præscripsit *Raygerus* pulverem Marchionis cum speciebus de hyacintho & antimonio diaphoretico in aquâ cerasorum nigrorum; livor ille evanuit, ast alternis diebus eadem horâ livor tertiâ, quartâ, quintâ vice redivit, minor tamen & sine ullo frigore, quod ultra horam perseverabat, sed adhibitâ catharsi & iterato priori medicamine, æger sanatus est. An eclampsiæ, an à tertianæ febris veneno?

4. *Melasicterus alphus* Collect. Academ. *tom. 3. pag. 332.* An *melas* Celsi lib. 5. cap. ultimo? *Morphæa nigra* Carol. Rayger. *Dartre noire.* C.

Cognoscitur ex maculis subrotundis, nigris, planis, glabris nec prurientibus, nec dolorificis per totum corpus dispersis; hæ maculæ intra noctem accedunt. In duabus puellis has observavit *Raygerus*, atque eas pro scorbuticis habuit, quas spiritu cochleariæ in syrupo fumariæ præscripto, intusque sumendo facilè fugavit. Cur verò herpetem nigrum has vocat non intelligo. Hic affectus à morphæâ Arabum multifariam discrepat, fugax enim est, nec maculæ sunt cute depressiores, nec pilis albis obsitæ, eæque omnes aciculâ tusæ cruorem fundunt; differt verò extensione macularum & colore à phænygmo punctato.

In

In hoc differt alphus niger à morphæa nigrâ seu albaras nigra Arabum, quod in hac vitiliginis specie sint excoriatio & squamæ, quæ in alpho nigro non sunt. *Sennert. de vitiligine lib. 5.*

5. *Melasicterus scorbuticus*; *Icterus niger scorbuticus* Boerhaave Conf. 16. *Blak-leg* Anglorum. C.

Vide arthritidem scorbuticam, class. VII. & catochum scorbuticum, class. IV.

Vel totum corpus nigrescit, ut in casu *Sennerti* seu *Eugaleni*, vel nigrescunt tantùm tibiæ, eæque maculis lividis sunt distinctæ, unde nomen *Blak-leg*, quod idem sonat ac tibiæ nigræ.

Facies ad nigrum vergit, residui corporis color intensè flavescit aut nigricat; in fecibus nulla flavedo, urina saturate biliosa, anorexia comes, sanguini extracto crusta tenax, phlegmatico biliosa adhæret, his adduntur scorbuti signa, ut maculæ lividæ amplæ in cruribus, excretio cruoris meri per anum sine diarrhœâ, oris spurcities, gingivæ molles. Desinere solet hic morbus in ascitem scorbuticum, & ascites tussi siccâ, dein hæmoptysi leni, polydipsiâ, aliisque symptomatis stipata citò in mortem ducit, tumore abdominis fluctuoso & pedum œdemate præsertim ascitem denuntiantibus.

Curatio. Hic prosunt cathartica septimanatim repetita ex rheo & mannâ, syrupo de cichorio, si alvus libera sit; fortiora verò, si resistat; juscula aperientia balneo mariæ parata, si æger jam debilis sit, eaque ingrediuntur carnis vitulinæ talleolatim sectæ unc. xxiv, rhei, tartari vitriolati, aut salis mirabilis Glauberi, limaturæ ferri, ac pareiræ bravæ, ana drach. I; radicum cichorii, apii, lapathi acuti, ana, drach. III; foliorum cochleariæ, cichorii, ex omnibus manipul. II, aquæ cyathum I. fiat secundùm artem jusculum quovis manè per xx. dies iterandum, interposito carthartico.

6. *Melasicterus spleneticus*, Boneti Sepulchret. observ. 3. à Vesalio. *Icterus niger* Sennerti de morbis splenis. C.

Est ea species quæ hypochondrii sinistri tensione, tumore, dolore gravativo stipatur, & quæ juxta omnes Veteres & non paucos neotericos censetur pendere à vitio lienis.

Zacutus refert etiam quemdam melasictero defunctum caruisse liene, & inde deducit quare atra bilis in liene congeri solita, hujus defectu per corpus respersa fuerit. *Zacuti prax. obs. 13 lib. 3.*

7. *Melasicterus hepaticus*; *Icterus niger à vitio hepatis* Manget. Biblioth. Medic. pract. pag. 1036, Plater. tract. 3 cap. 2 libr. 1; Boneti Sepulchr. observ. 28. C.

Est illa species quæ incepit ab aurigine, & in quâ oculi adhucdum intensè flavi & quasi coloris fuliginosi sunt, licet cutis nigredine inficiatur, urinæ sint coloris caffé. Talem describit *ill. Van-Swieten in aphor. 950.* quæ per duodecim annos duravit, pertinaci usu succi graminis, seri lactis verno tempore, æstivis mensibus aquis Spadanis, hyeme magna copiâ saponis veneti cum melle, tandem incepit solvi impacta hepati materies,

& ſecutus fuit alvi fluxus per integros ſex menſes durans cum levamine omnium ſymptomatum; evacuabatur autem materia argillacea, olidiſſima, granulis aſperis, parvis, calculoſis undique reſperſa, vires bono victu ſuſtinebantur, & ſic perfectè ſanata eſt ægra.

Similem curavimus ægrum ill. Profeſſorem Juris D. Necker Genevenſem, qui toto corpore niger & viſu horrendus huc appulit; potiſſima verò medicamina quibus intra duos menſes ſanatus fuit, fuere juſcula in balneo mariæ parata ex vitulina carne, foliis cichorii, ſyſimbrii cum rheo, croco martis, millepedibus, ſale glauberiano, interpoſitis ſero lactis chalybeato & lenibus catharticis.

8. *Melasicterus Indicus.*

In Philippinis, qui vocantur *Biſayas*, incolæ nigri ſunt, aſt colore magis atro ex cocco & moſcho tinguntur, ut mulieribus placeant.

Zeilanenſes nigri ſunt & deformes.

In Regno Loango Africæ homines naſcuntur albi, ſed intra duos dies nigri evadunt, oculi griſei, capilli aurei, ſi cominùs aſpiciantur, cadaveroſus eſt color, & oculi immobiles, luſci; noctu & ad lumen lunæ clarè vident, interdiu obcœcantur; hos *Albinos* vocant Luſitani; *Negres blancs* Galli.

In Inſulâ Hiſpaniolâ Nigritæ ſervi ex diverſis Africæ regionibus oriundi numerantur plurimi, illi omnes nigricant, aſt qui vocantur *Bambaras* ruſſeſcunt, qui *Congos arada*, & *Senegalli* intenſiùs nigricant, ſingulos tamen diſtinguit intenſitas, gradus, vel nitor coloris; horum verò color minus nitidus, magis dilutus evadit ex febre, chloroſi, anaſarcâ, & ex colore dilutiori ægritudines illæ facilè dignoſcuntur; cicatrices à variolâ relictæ albeſcunt, puſtulæ verò durante inflammatione dilutius nigricant. Errant qui plegmones rubedinem ejus ſymptomatis eſſentialibus adſcribunt.

In novâ Hollandiâ color eſt nigerrimus, ut apud Guineenſes, os magnum, naſus reſimus, labra craſſa, oculi ſemper clauſi ut arceant noxam culicum, nulli dentes in maxillâ ſuperiore, viri imberbes ut feminæ, & facies omnibus deformis, præterea Ichthyophagi ſunt, nullis vegetabilibus veſcuntur. *Dampier Voyages :* vide *Aurigo 3a.*

XXXIV. PHŒNIGMUS. *Ictere rouge.*

Eſt morbus apyretus cutis rubedine diffusâ maculatâ virgatâ vel punctatâ notatus.

Differt itaque à purpurâ ſcarlatinâ, rubeolâ, aliiſque phlegmaſiis exanthematicis, quòd nullâ febre ſtipetur. A guttâ roſeâ, herpete, pernione, aliiſque vitiis maculoſis, quod magnam cutis partem obſideat.

1. *Phœnigmus petechialis ; Purpura apyreta* Clariſſ. Cuſſon diſſert. de purpurâ. L.

Eſt exortus macularum purpurearum in univerſâ cute, qualis in purpurâ, ſine pruritu, tumore, alioque ſymptomate. Differt à pulicum morſu quòd

in

in maculis phœnigmi non ſit punčturæ veſtigium, ut in pulicum, apum morſibus, quos delet cataplaſma ex farina, aceto & oxymelite. Hunc affectum vidi aliquoties in pueris ob calorem æſtivum enaſci ſine ullâ notabili functionum læſione, & potu refrigerante ac dein levi catharſi adhibitâ intra paucos dies, evaneſcere. *Illuſtr. verò Profeſſor H. Haguenot* ſimilem obſervavit in tribus mulieribus, quas quidem ille morbus defœdabat, ſed aliunde nullatenus moleſtabat, quique intra aliquot dies ſpontè receſſit. *Sachſius* obſervavit in feminâ maculas roſeas diffuſas undequaque, quarum nonnullæ ſanguinem plorabant, & in puero ſimiles, ſine ſanguinis ſtillicidio, ambæ antiſcorbuticis ceſſerunt. Vide *Acta Phyſ. Med. Nat. Cur. 1757 pag. 386.*

2. *Phœnigmus Indicus.*

In Inſulis Philippinis Indi ſunt atrorubri, & ut pulchriores videantur plebeii, dentes colore nigro inficiunt; aſt nobiliores matronæ eos laminâ aureâ obducunt, reſiduum corpus colore nigro pingitur, & quò plures figuras in eo delineant, eò nobiliores & animoſiores cenſentur, unde ab Hiſpanis *pintados* ſeu picti nuncupantur.

Patagones, qui degunt circa Fretum Magellanicum, colorem cupri rubri nativum habent; idem eſt color in Inſulâ Nicobar juxta Sumatra. *Dampier.*

3. *Phœnigmus à vernice.* Duhalde hiſtor. Sinæ pag. 317. A.

Apud Sinenſes qui ex arbore *Rhus vernix Linn.* dictâ vernicem Sinenſem extrahunt, ſi ejus halitus excipiant, intra viginti quatuor horas colore rubro univerſali inficiuntur, quaſi eryſipelaceo, accedit faciei deformitas, cutis aſperitas leproſa; rimas agit cutis multis in locis, & multum inde ſerum effluit; demùm cutis exſiccata, fortè epidermis, delabitur, novaque ſuccreſcit. An eryſipelas ſit hic morbus ignoro.

Curantur carthartico hydragogo, balneis calidis in decocto foliorum abietis, corticum caſtanearum cum nitro & baſellâ, hujus decocti etiam ſtuphæ adhibentur, & baſellæ cinis rimis cutis inſpergitur.

4. *Phœnigmus à venenis* illuſtr. Hambergeri, de narcoticis diſſert. A.

Eſt intenſa rubedo totius corporis diffuſa vel continua quæ illicò ſupervenit à venenis quibuſdam narcoticis, & 1° quidem *ill. Hambergerus* aliique obſervarunt eos qui baccas atropæ belladonæ voraverant incidere in rubedinem purpuream totius corporis, citra calorem ac febrem, quæ rubedo aſſumpto emetico intra paucos dies evaneſcit; hoc accidit filio janitoris Horti Regii Monſpelienſis, atque confirmat opinionem *ill. Hambergeri*, qui putat à narcoticis ita diſſolvi cruorem ut facile ſubeat vaſa cutis lymphatica.

Idem morbus accidit *à Bias juxta Agatham* toti familiæ ſutoris, ab eſu hepatis frixi piſcis, qui vulgò Cattus marinus, Ichthyologis *ſqualus canicula* dicitur; quatuor diverſæ ætatis aſſumpto hoc hepate caro correpti per biduum triduumve jacuere, & rubore purpureo intenſiſſimo perfuſi fuere, ex quo profundo ſopore excitati pruritum perſentiebant, & epidermis totius corporis, ne exceptis pedibus manibuſque, in magnas, amplaſque membranas à corpore ſeparata abiit. Agatham acceſſitus paulò poſt, hos quatuor

tuor accerſivi, examinavi, & ipſe ex mariti pede & ex uxoris manibus detraxi chirothecas cutaneas, quas ſervo; qui verò plus hujus eſcæ voraverant, diutiùs dormierunt quàm qui minus; puella non in toto corpore deſquamata abſceſſum in crure paſſa eſt.

5. *Phœnigmus plethoricus.* B.

Plethora *Ill. Linnæi*, quæ pendet à boni humoris abundantia, ſi tanquam morbus ſpectetur, habet pro potiſſimo ſymptomate rubedinem corporis & potiſſimum faciei, cum dyſpnœa & pigritia, ſeu inertia ad agendum: ſed nobis plethora pro diverſorum morborum principio, non pro morbo habetur, quia nullo ſymptomate conſtanti ſtipatur.

XXXV. CHLOROSIS, Sennerti qui falsò nomen Hippocrati tribuit; *Chloroſma* Hippocratis VI Epidem. obſcuro ſignificatu; *Iliſcis* Avicennæ; *Febris alba* & *Virginum obſtructiones* Mercati; *Cachexia* Plateri de Diſcoloratione; *Morbus virgineus* & *Febris alba* Rod. à Caſtro Lib. II cap. 5; Sennerti Lib. IV Sect. 3 cap. 2; *Fœdi colores* Ballonii de morbis virginum; *Febris amatoria* Langii; *Icteritia alba*, vel *Icterus albus* Ettmulleri. Gallicè *Chloroſis; pâles couleurs.*

Chloroſis eſt morbus cujus præcipuum ſymptoma eſt pallor faciei cum aſtheniâ habituali.

Plures ſpecies hiſce duobus ſymptomatis addunt quamdam veſaniam ſingularem, ut picam, malaciam, polydipſiam, melancholiam, panophobiam &c, quæ vulgò chloroſes propriè dicuntur: aliæ verò nullâ veſaniâ ſtipantur, & pallores vulgò dicuntur; ſed non dantur inter has limites quibus accuratè diſtingui queant; ſunt qui *cachexiæ* nomine ultimum chloroſeos gradum deſignant, verùm phlegmatiam aut anaſarcam hoc nomine intelligunt; & cachexia, ut patet ex *Gorræi* definitione, pro omnibus hujuſce claſſis ordinibus deſignandis paſſim adhibita videtur apud Veteres.

Color pallidus pendet ex eo quod lympha in vaſis cutaneis prædominetur, ita ut cruoris color præ illâ evaneſcat, vel ex eo quod epidermis opacior radios rubros cruoris ſubtus repentis non tranſmittat, quod ferè eodem recidit.

Pallor eſt vel albus vel cinereus, vel fuſcus, cereus, luridus, & diverſas haſce colorum commiſſuras verbis exprimere difficillimum eſt; ut itaque dum cutis flaveſcit vel ut aiunt virideſcit, diſtinguatur chloroſis ab aurigine & melasictero, ſcleroticæ color obſervandus eſt, qui albiſſimus eſt in chloroſi utcumque cutis ſit lurida, aſt flavus vel fuliginoſus in aurigine & melasictero.

Chloroſes veræ.

Sunt illæ quæ ut plurimum appetitu ciborum, potuum, veneris, vel quadam ſingulari & heteroclitâ averſatione ſtipantur; recens elapſo ſæculo unica hujus morbi ſpecies erat cognita, quæ chloroſis virginea eſt, ſeu febris

alba

alba vulgò dicitur, virginibus viro maturis familiaris, quæque menostasiæ seu catameniorum emansioni aut suppressioni tribuitur, verùm observatio quotidiana docet ipsos infantes in cunis chlorosi cum picâ laborare; dantur & mulieres ubertim menstruatæ quæ simili morbo cum picâ ægrotant; dantur denique viri, ut observat *Bonetus*, verè in hoc significatu chlorotici, adeoque si hujus vocis significatus restringeretur, ut in scholis vulgò fit, plurimæ hujus species ignotæ vel exclusæ forent, aut nova genera citra necessitatem condenda manerent.

1. *Chlorosis Virginea*; *Fœdi colores virginum* Ballonii de morbis virginum. *Pâles couleurs des filles*. L.

Est ea species quæ puellis puberibus ex menostasiâ accidit cum picâ. *Menostasia*, est catameniorum emansio, imminutio, aut suppressio, seu mensium stasis. Pica verò chlorosim illam comitans est sæpius pica absorbentium, ut mortarii, gypsi, humi, carbonum, vel pica condimentorum, ut aceti, succi limonum, salis &c. *vide Classem VIII.*

Chloroticæ pallent, & in intenso & inveterato morbo flavescunt ac luridæ sunt, oculis tamen albissimis, unde ab auriginosis discrepant; pulsus in illis frequens est & parvus, unde morbus impropriè *febris alba* dictus, sed vires vitales sunt minores solito, adeòque non mutata est proportio inter illas & vires musculares, quod ad febrem ponendam requiritur. Respiratio in illis est difficilis, si paulisper moveantur, maximè si scalas ascendant, si currant, si conatus edant, quia tunc temporis à musculis contractis sanguis ubertim in pulmones irruit, eosque infarcit, quem tamen pari passu pulmo debiliùs compressus à musculis pectoralibus non potest cordi sinistro erogare, hinc palpitationes cordis, quas etiam vel levissimum pathema excitat. Debilitas verò musculorum pendet & à plethorâ seu mole movendâ majori, & à laxitate systematis solidorum: systema verò illud laxius est quia sero sanguinis retenti, eoque abundantiori & retardato ejus textûs elasticitas minuitur: hinc pigritia ad motum, hinc amor somni & vita deses, sedentaria; hinc fastidium omnium oblectationum quæ exercitio obtinentur, ut ambulationis, rusticationis, cantûs &c: hinc amor solitudinis, mœstitia; defectu exercitii & ob vitiosam sanguinis & succorum gastricorum crasim quæ serosa vel mucosa est fames imminuitur; appetitus verò, qui non alimenta in genere, sed sapores sectatur, Gallicè *l'appetit*, depravatur, quia saliva serosa gustui non arridet nisi condimentis acuatur, aut absorbentibus ejus fatuitas corrigatur, si mucosa sit; cùm alimenta consueta non arrident ad inassueta confugiunt, hinc progrediente morbo crescit plethora seu cacochymia facta ex thrombo purpureo viscoso, crasso, malè elaborato & ex sero copioso, flavescente; crescit anorexia, digestiones multiplici titulo vitiantur, humores excrementitii retenti crasim sanguinis in dies pejorem reddunt, laxantur solida, textus cellulosus turget hoc sero vinoso, debilitatur cor cum omnibus aliis musculis, hinc pallor plumbeus, cereus color, quem viridescentem quidam nuncupant, tumescunt vespere pedes, vestigium calceorum & digitorum prementium retinent, mane palpebræ

tument & livescunt, sed adhuc carnes v. g. genæ sunt turgidulæ non marcidæ.

Cum verò eò usque procedit morbus ut genæ sint pendulæ, flaccidæ, labra attenuata, pallida, extrema œdematosè tumeant totâ die, digestiones omninò viscosæ, color plumbeus, fuscus &c, hic chloroseos gradus jam *cachexia* à Neotericis vocatur, & ægræ *cachecticæ* dicuntur in quavis chloroseos specie.

Hic morbus ita evidenter pendet à menostasiâ ut restituto catameniorum fluxu evanescat; interea duplex est varietas menostasiæ, in praxi distinguenda; vel enim 1° ea initio stipatur solidorum tensione, erethismo, fluidorum siccitate & acri viscositate, & in hoc casu in morbo recenti nequaquam ad statum cachecticum pervento, emmenagoga debent diluentibus temperari, phlebotomiâ & catharsi præscriptis, juscula leviter incidentia ex radicibus fragariæ, graminis, foliis scolopendriæ, capillorum veneris, additâ paucâ dosi martis, debent præscribi; imò sæpius ad semicupia, serum lactis & lac asininum deveniendum est.

Si verò ægra sit temperamenti pituitosi, frigidi, paulò fortiora & calidiora medicamina sensim sunt adhibenda, ut major dosis præparationum martialium, radices aperientes brusci, ononidis, asparagi, de quibus consulantur processus curatorii *Ill. Jacobi Lazerme*, & *Ger. Fitzgerald de morbis mulierum* cap. 1.

Sæpiùs hic morbus usu limaturæ ferri intra primum offæ cochlear, vel potu assiduo aquæ ferratæ, ut aiunt, sanari consuevit; interdicendus verò est omninò usus condimentorum & terreorum, quibus hæ virgines delectantur, atque exercitium est suadendum.

a. *Chlorosis amatoria. Febris amatoria* Langii. L.

Est prioris varietas quæ puellas amore percitas afficit, cum gravi melancholiâ, solitudinis amore, mœrore continuo, & continuâ de objecto cupito meditatione; ea chlorosis stipatur etiam utplurimùm menostasiâ; ast ea mensium emansio potiùs huic supervenit, quàm pallorem præcedit, atque temperamento melancholico stipatur, proindeque primus curandi processus in chlorosi virgineâ descriptus magis convenit quàm secundus, & præterea matrimonium cæteris omnibus remediis longè præstat. *Vide Nymphomaniam, salacitatem dictam Class.* 8. *pag.* 343.

2. *Chlorosis à menorrhagiâ. Chlorosis muliebris à menstruatione difficili* Astruc de Chlorosi, tom. 2 pag. 2 & 43 spec. 2a. *Pâles couleurs des femmes.* C.

Ea est quæ mulieres annum quadragesimum prætergressas, quæque laboriosam menstruationem patiuntur, adoriri consuevit, sæpiùs cum uberiori sanguinis effluxu menstruo, appetitûs depravatione, phlegmatiâ, torpore corporis, seu pigritiâ & debilitate inassuetis, atque ciborum assuetorum fastidio.

Menorrhagia seu vitiosa & morbosa catameniorum effluxio involvit catamenia doloribus hysteralgicis stipata, sive parca, sive solitæ quantitatis,

&

& catamenia profusa sive dolorifica, sive non dolorifica; in his omnibus casibus, potissimùm verò cùm menorrhagia est hysteralgica, supervenit chlorosis cum mœrore, & morositate multiplici, solitudinis amore, exercitii aversatione, ciborum noxiorum appetitu, pigritiâ insolitâ, œdemate pedum, somnolentiâ, quæ nunquam ipsis expleta videtur, pervigilio conjunctâ, aut somnis inæqualibus & irregularibus; atque quoties menstrua accedunt, illa initio indolentia sunt, ast secundâ, tertiâve die doloribus assiduis, irrequietis crurum, natium, femorum, lumborum, uteri, vaginæ, stipantur, ita ut illi dolores subitò ex unâ parte in alteram ferantur, uterus intumescat, mox detumescat, à tactu doleat, dùm tumet, simulque eò majores sint dolores, quò plus sanguinis effluit; his adde sensum ardoris in vaginâ, jectigationes continuas corporis, quæ omnia imminuto fluxûs impetu evanescunt; ast sæpè fluxus sanguinis excipitur à fluxu seroso, seu à leucorrhœâ quæ plures dies perseverat, & identidem cruenta est, unde misera mulier debilis, pallida, ad levissimum motum anhelosa, œdematosa, insomnis, cibos aversans, singulis mensibus in pejorem statum abitura est, nisi succurratur.

Hic morbus pertinacissimus est, & ferè eas comitatur usquequo ætas ea advenerit qua naturalis catameniorum accidit cessatio; non satis apud Auctores descriptus reperitur; vulgò exigit rusticationem tanquam præstantissimum remedium; deinde verò exiguam dosim præparatorum martialium cum jusculis refrigerantibus, levibus antihystericis; nam affectus hysterici his malis sæpè accedunt; si verò stomachus lacti possit assuescere, nil eo melius judicaverim; hujus specialis historia & curatio desiderantur.

3. *Chlorosis gravidarum* Astrucii spec. 3a. L.

Ea est quæ primis tribus graviditatis mensibus accidit cùm malaciâ, seu appetitu absurdorum, & solitorum alimentorum aversatione; malacia verò ad plura alia extenditur, quàm ad alimenta; etenim in hoc morbo mens debilis & morosa ad stultitiam usque, non raro diversa appetit, vel aversatur, minimis repulsis excandescit, cum furore cupita sectatur. *Vide Picam* 3am. *Class. VIII.* Sæpiùs gravidæ quæ priùs tabaco, caffé, vino delectabantur, jam ea aversantur; quæ haleces, clupeas, similiave aversabantur, jam perditè appetunt; quæ erant forti animo, jam à levissimis occasionibus turbantur; de cætero pallent, ad levem ambulationem anhelosæ sunt, torpidæ & graves, mœstæ & morosæ; verùm nec ab alimentis absurdis ferè læduntur, sed his denegatis pejus habent, ubi valet aphorismus *Hippocratis*: alimenta paulò pejora, sed jucunda, melioribus, sed ingratis sunt anteponenda. Hic affectus spontè circa quartum mensem evanescere consuevit; ast accedente ætate quâ catamenia cessatura sunt, non raro inducit chlorosim à menorrhagiâ dictam.

4. *Chlorosis infantum.* Vide Phisconiam infantum. C.

Est ille pallor qui infantibus est familiaris, cùm picâ absorbentium laborant, quo quidem morbo nihil est vulgatius; quippe innumeri sunt

qui

qui ab incunabulis ſolent humum, mortarium, gypſum vorare, quique inde pallidi, marcidi, imò macilenti evadunt, & ſimul phiſconiâ & addephagiâ laborant; cùm itaque ad chloroſim requiratur tantùm pallor & pica, cur huic generi non accenſeretur hic morbus, non video: curatur ut phiſconia infantum martis & rhei uſu.

Chloroſes ſpuriæ, ſeu pallores.

Sunt illæ quæ nullâ picâ, malaciâve ſtipantur, & *pallores Boneto* dicuntur; vide *Sepulchret. tom. 3 pag. 533*, & *Cachexiæ Felic. Plater. diſcolorationis genera;* talis eſt pallor fugax à frigore, à terrore, aliiſque, qui ſyncopem, aſphyxiam comitantur, nec non qui à morbo convaleſcentibus accidit. Pallor eſt ſymptoma omnium ferè cachexiarum, maximè verò tabis, aſcitis, anaſarcæ, phlegmatiæ, ſcorbuti, ſyphilidis, tineæ malignæ, elcoſeos, &c, nec non alvifluxuum, ſanguifluxuum, & rachialgiæ ac melancholiæ.

5. *Chloroſis verminoſa* Plateri obſerv. libr. 3. C.

Illa fovetur à copioſis lumbricis intra primas vias.

6. *Chloroſis viridis* Petr. Fabri Curat. 71. C.

An viror erat verus qualis herbarum recentium, an verò hoc nomine intelligat cum plurimis colorem luteum, *couleur de feuille morte*, inquirendum reſtat. Vulgò plebs virorem tribuit fecibus alvinis, ſputis phthiſicorum, cùm mihi tantum flavus color obſervatur. Color ille flaveſcens, ſordide brunneus, eſt ſymptoma aſcitis, tabis, hecticæ, melancholiæ, necroſeos Solonienſis aliorumque morborum chronicorum dum inveteraſcunt.

7. *Chloroſis ab hydrothorace. Vide* Boneti Sepulchret. tom. 3 pag. 555 & 556. n° 1, 4, 20, 22, de pallore. C.

Ille pallor non niſi ex cadaveris aperturâ hydrothoraci, aut pulmonum œdematiæ fuit adſcriptus; ſi enim hydrothorax cognoſceretur, tunc pallor tanquam ejus ſymptoma habendus eſſet; in his autem caſibus chloroticus albeſcit. Diſcoloratio verò plumbea ac fuſca ſpleneticos & hypochondriacos non rarò inficit.

8. *Chloroſis maculoſa; Leuce* Galen. 3. de ſymptomat. cauſis; *Leuca* Celſi; *Elephantiaſis alba* Plin. lib. 25 cap. 5; *Morbus Deliorum* Mercurial. var. lect. libr. 3. cap. 18.

Eſt morbus cujus præcipuum ſymptoma ſunt *maculæ amplæ* per totum ferè corpus diſperſæ, non ſquamoſæ, ut in morphæâ albâ, ſed glabræ & coloris verè albidi, qualis eſt oſtreorum; his adde pilos albos, pectoris & colli tumorem, doloreſque exiguos, ſine febre; illæ maculæ albidæ faciem potiſſimùm deturpabant apud Delios, referente *Æſchine*, qui hunc morbum contagioſum & peſtiferum dicit; hic verò morbus hodiè eſt ignotus.

9. *Chloroſis Carthagenica* M. d'Ulloa Hiſtoire d'un Voyage en Amérique. L.

Cartha-

Carthagini in Americâ calor atmoſphæræ eſt ferè ſemper idem qui Pariſiis diebus canicularibus; hyems dicitur tempus quod à Maio ad finem Novembris extenditur; *major æſtas* vocatur ab initio Decembris ad finem Aprilis, quo tempore ventis flantibus calor mitior eſt; æſtas minor eſt circa feſtum S. Joannis, tunc per menſem ceſſant pluviæ; perſpiratio ibi magna, continua, unde Incolæ colorem adeò pallidum & lividum habent, ut à morbo gravi convaleſcere videantur; actiones etiam molles, debiles, vox quoque tarda; de cætero bene valent: Europæi huc accedentes poſt tres, vel quatuor menſes hunc pallorem contrahunt.

Aſſerunt etiam multi Tarbellis, ſeu *Dax* endemium eſſe pallorem, quem tribuunt vaporibus calidis, quos thermæ in mediâ urbe ſitæ, & ad 50um & ultra gradum fervidæ, continuò fundunt.

11. *Chloroſis Bengualenſis* Merolla Voyage à Angola.

In Regno Benguala apud Africanos color hominum eſt non minus pallidus ac mortuorum apud nos; ille verò pallor tribuitur aëris gravitati, &, ut aiunt, malignitati; imò vox eorum debilis eſt & tremula: apud nos qui oppida mari vicina habitant, pallidi ſunt, & phiſcones venis atrocæruleis per abdomen ſparſis, unde vocantur vulgò *ventres bleus*, & quartanis ſæpiſſimè laborant; hoc verò tribuitur & aëri è paludibus fœtidis æſtate exhalanti, & aquis cœnoſis quibus utuntur.

Apud Darianos in Americâ fortè pallor endemicus à calore dependet, ut apud Carthagenicos, & unde procedat apud Cambayenſes in Aſiâ, ignoro.

12. *Chloroſis rachialgica* Ramazzini de morbis Artificum cap. 1. & 2. Strack Journ. de Med. Avril 1765.

Eſt pallor qui inficit metalli-foſſores, inauratores, &c, quique potiſſimùm invadit cum tremore eos qui hydrargyroſim patientes, ſe frigori exponunt, in quo caſu decoctum radicis chinæ & bardanæ utiliſſimum eſt. Hæc chloroſis flava vel olivaceum colorem referens in facie eſt unum ex ſignis pathognomonicis Rachialgiæ arthriticæ *D. Strack*, quæ curatur numeroſis balneis, antimonii pulvere tenuiſſimo & decoctis ſudoriferis.

ORDO SEPTIMUS.

CACHEXIÆ ANOMALÆ,

Seu quæ prioribus affines sunt, ita tamen ut in ordinibus prægressis non facilè locum obtineant.

XXXVI. PHTHIRIASIS, *Maladie pédiculaire.*

COGNOSCITUR ab exortu insectorum pediculis affinium ex diversis corporis partibus, quas porrigine, ulcusculisque defœdant, aut puncturis, pruritu discruciant.

Dicitur *phtheiriasis* Græcis, Latinis *morbus pedicularis.* Insecta hominem frequentiùs infestantia sunt pediculus, pulex & acarus, quæ supra corpus humanum hospitantur, & aptera sunt; quæ verò intra corpus hospitant, sunt gordius medinensis, furia infernalis, lumbricus humanus, ascaris recti, fasciola hepatica, fasciola intestinalis, hirudo stagnalis, tænia vulgaris, tænia solium, & tænia lata; extùs divexant nos alia insecta, & potissimùm vespæ, apes, culices, tabani, scorpii, araneæ, scolopendriæ, cimices, nepæ, dytisci, &c: Phthiriasis autem utut vulgò pediculis solis tribuatur, quandoque multis aliis insectis tribuenda, unde diversæ species morbi.

1. *Phthiriasis pedicularis. La maladie pédiculaire.* L.

Est ea quæ vel capillitium, vel etiam totum corpus infestat, & à veris pediculis excitatur.

Pediculus est insectum apterum pedibus sex, oculis duobus, aculeo in ore, antennis longitudine thoracis, abdomine depresso sublobato; species est pediculus humanus *Linnæi*, qui in capite frequentiùs habitat, & per vestes diffunditur; hujus ova, seu larvæ *lentes* nominantur; nidulatur in capillitio ubi pruritum excitat, pustulas cudit, fœtorem, sorditiemque capiti conciliat, cum porrigine. *Porrigo*, seu furfuratio est congeries squamularum grisearum, seu materiei unguinosæ pulverulentæ, quæ secernitur in glandulis sebaceis capitis, quæque ob pectinationis defectum cumulatur in capite, & crustam sordidam, fœtidam, sub pectine furfuris formâ delabentem constituit; ibi verò pediculi tuti hospitantur, & prolem copiosam nutriunt; illi oris aculeo quem exerunt cutim pungunt, & vulnusculi peripheriam albam faciunt, fortè quia inibi solum cruorem exsugunt; è contra vulnus à pulice inflictum rubet, quia sanguinem è vasis vulneratis effluentem non exsugit, sed lympham; corpus pediculi est totum hispidum, quibus villis verosimiliter pruritum excitat.

Phthiri-

Phthiriasis solius capitis est infantibus familiaris; & facilè frequenti pectinatione curatur; verùm apud eos qui indusiis tantum laneis utuntur, nec ea frequenter mutant, magna est pediculorum per vestes repentium progenies, & opus est non solum caput pectine expurgare, sed etiam medicaminibus inspersis illud & vestes mundare. Laudatur in hoc casu pulvis hordei caustici, quod *cevadilla* vulgò audit, item pulvis seminum *Delphinii staphisagriæ* dicti.

Phthiriasis olim inter morbos pœnales habebatur, quo extinctos ferunt plurimos. *Vide Schenckium*, *Camerarium*, *Plempium*, &c.

2. *Phthiriasis interna ; Phthiriasis funesta* Mangeti Bibliothec. de morbis pilorum ; *Vermine interne*. C.

Ea est in quâ vel soli pediculi è diversis corporis locis exituriunt, ut ex oculis, naribus, ore, cum urinâ, sputo, fecibus, unde ægri miserè torquentur, emaciantur, & pereunt, vel in quâ præter pediculos diversa alia insecta ex omnibus corporis locis supradictis prodeunt, ut amicus meus *Ill. Lefevre*, *Academ. Regiæ Scient. Par. & Ucetiæ medicinam faciens* observabat; illi ægro anno 1728 & 1729 quotidiè prodibant ex oculis, auribus, podice, urethrâ, vulnere phlebotomiæ, pediculi, pulices, forficulæ, araneolæ, lumbrici, scarabæoli, quorum icones mecum communicabat amicus: Varia tentata sunt remedia, & demùm ad litus mercuriales deventum est: æger per quindecim dies ptyalismum passus, immunis eo tempore fuit ab insectis; verùm finitâ hydrargyrosi insecta successivè rediverunt, unde æger insomnis, emaciatus, debilitatus demùm obiit.

Mangetus refert Chirurgum Genevensem ischiade per annos excruciatum in eodem femore sinistro passum esse eruptionem myriadis pediculorum, à quibus & à dolore liberatus est usu thermarum Aquensium in Sabaudiâ.

3. *Phthiriasis inguinalis*. L.

Est ea quæ fovetur à pediculis pubis, quos vulgò *morpiones* & *platulas*, vel *pattas* nominant; illi catervatim cuti pubis, imò superciliis, capitique adhærent, & pruritum molestissimum excitant; ast partes non exulcerant, & facilè ope seminis staphisagriæ, pulveris tabaci, aut unguenti mercurialis occiduntur; palpebris hoc affectu captis possunt applicari vel acetum scilliticum, in quo pauculum aloes fit dissolutum, aut oleum spicæ, &c.

XXXVII. TRICHOMA Jachii, à *trix*, & *coma* cæsaries, capillitium; *Plica Polonica* Starnigellii; *plica* à capillorum complicatione, vox æquivoca, adeoque nomen D. Jachii melius est; *Plica Belgarum* Schenckii; *Koltun* ac *Koltek* Polonis; *Coledon* ac *Gods*, vel *Gose* aliis; *Wichtel-zopff* Germanis; la *Plie* ou *Plique* Gallis. Ægri *Portepliques*.

Trichoma est morbus contagiosus, chronicus, Polonis endemius, cujus

præcipuum ſymptoma eſt capillorum conſpurcatio, ac in cirros & funiculos diverſæ figuræ, ac longitudinis conglutinatio, ac concretio.

Hujus morbi ſeminium ex Indiâ Orientali per Tartaros circa annum 1687 contagio in Poloniam, Sileſiam, Hungariam, vicinaque loca tranſlatum fuit: *G. Frid. Stabel*, *Diſſert. de plicâ. Halæ* 1724.

Diſtinguendi ſunt morbi à viru plicoſo oriundi, & trichoma ipſummet; morbi plicoſi, quos Polonicos cognominamus, ſunt tùm acuti ut pleuritis, apoplexia, hæmoptyſis, &c: tùm chronici ut ſyphilis, rachitis, cephalæa, aliæque multæ diverſorum generum ſpecies.

Cognoſcitur trichoma, ſi manifeſtum ſit, ex capillorum in unum vel plures tophos convolutione, vel eorumdem in cirros viſcoſos, funiculos craſſos elongatione, involutione. Si occultum, 1° ex hæreditariâ diſpoſitione, quippe hic morbus à parentibus in prolem ſic transfertur: 2° a contagio per pileolorum inquinatorum geſtationem, concubitum & ſudorem: 3° per partium piloſarum examen, ut inguinis, potiſſimùm capitis; in pilis enim pudendorum quandoque cirri plicoſi naſcuntur. Memorabilis eſt caſus à *J. Paterſon Hain* in *Act. Societ. Londinenſis* relatus: 4° phantaſiæ depravatio & potiſſimùm appetitûs errores attendendi ſunt, unde adagium: *ſub pica latet plica*: 5° ſudores capitis, viſcidi, glutinoſi, capillitii ſpurcities, & orti in illo furfures; 6° unguium incurvatio, ſcabrities, color mutatus, lividitas, corruptio.

Plicæ ſeu capillitii cirroſi eruptio eſt ſpecies excretionis ſalubris quâ partes internæ à viru latente perniciosiſſimo liberantur; illud quidem virus quandoque diutiſſimè latet in corpore, ut venereum, veluti ſopitum, & innocuum; ſed ſæpè ſtrages edit eò majores, 1° quò partes affectæ nobiliores ſunt & ſenſitivæ magis; 2° quò major humorum viſciditas & acrimonia cum eo concurrit: 3° cùm partes ſolidæ & potiſſimùm cartilagineæ vel oſſeæ eo inficiuntur, tunc enim nulla ferè ſpes eſt reconvaleſcentiæ.

Hæc plicæ evolutio, excretiove, utcumque morboſa ſit, eſt apud inquinatos ſummè utilis, adeòque juvanda & omni ope promovenda; nihil eſt autem perniciosius quàm capillos plicatos reſecare, ejus plicæ excretionem frigore incautè ſuſcepto, oleoſis aut viſcoſis admotis reprimere, ejus exortum turbare.

Erravit Doctor quidam Scoto Britannus & *Chiracius*, qui procul à Polonia degentes, eum affectum pro ſimplici capillorum neglectorum ſpurcitie habuerunt, quaſi pectinando poſſet averti & curari, imò qui fictum & non obſervatum eſſe morbum contendunt. Hos ſolidè confutant *Schultzius*, *Paſtorius*, *Stabelius*.

1. *Trichoma cirroſum. Plica major* vulgò. *Plique en cordons*, *plique mâle.* C.

Eſt ſpecies omnium vulgatiſſima, minus noxia, quæ diſtinguitur ex eo quod capilli in funiculos prælongos conjuncti & agglutinati ſunt.

Symptomata ejus prænuncia ſunt 1° pallor faciei; 2° aſthenia ab articulationum laxitate; 3° dolores capitis, ſeu cephalæa Polonica; 4° dolores

omnium

omnium artuum potissimùm in articulis, pedibus, manibus, seu arthritis Polonica; supervenit 5° syrigmus; 6° convulsio; 7° contractura; 8° rachitis, cum ossium fragilitate.

Symptomata salubria quibus priora tolluntur, sunt 1° plicæ eruptio; 2° phthiriasis cum fœtore, porrigine; 3° demùm alopecia; 4° an cruorem fundant derasi capilli nondum constat; 5° ea verò critica plicæ excretio non fit subitò, sed post longum tempus absolvitur. Cognoscitur verò perfecta, cùm omnia symptomata interna evanescunt, & capilli sponte defluunt, deinceps iterum nascituri; hactenùs verò, seu ante perfectam illam crisim, eos resecare periculosum est; quandoque cirros illos per totam vitam gestare consultius est.

2. *Trichoma villosum*; *Plica femina* Schultzii, Collect. Academ. T. 3. pag. 285. *Plique femelle.* C.

Ea cognoscitur ex tophis villosis in quibus modo omninò inexplicabili capilli complicantur, sive *dispersi* sint illi tophi, quales vidi, sive *coaliti* in mitram seu birretum quo totum caput tegitur. *Vide Philosoph. Transact. Abridg. Vol. VI. fig.* 73, ubi icon plicæ istius, capillitium ibi delineatum, erat quatuor ulnas longum, palmum latum, & duos pollices crassum. Fœmina Polona quæ eam plicam per 50 annos gestaverat, toto hoc tempore arthritide Polonicâ cum contracturis laborans, in marasmum inciderat.

Hæc species resecto capillitio diriora invehit symptomata, potissimùm verò unguium excrescentiam mirabilem cum scabritie & nigredine, ita ut illi ungues cornua hircina referant, hi demùm ungues delabuntur, sed iterum sanato morbo revertuntur.

Curatio exigit 1° ut à phlebotomiâ, imò à catharticis saltem acribus abstineant: 2° Ut potus diluens leviter diaphoreticus adhibeatur, ut dentur decocta sassafras, salsæparillæ, lapathi, quibus fluxilitas & blandities humoribus concilietur. 3° Mercurialia perniciosa semper fuerunt, ex *Schultzio*, licet ab affinitate syphilidis venereæ indicari videantur. 4° Ut plicæ exitus promoveatur, nihil est præstantius quàm fovere caput decocto tepido lycopodii clavati *Linnæi*, quod idcircò apud Polonos *plicaria* nominatur, vel hujus defectu laudantur radices lupuli, acanthi, folia sempervivi majoris, &c: Licet dùm plica erumpit cathartica, emetica, phlebotomia sint noxia; interea & emeticis & catharticis mitibus & phlebotomiâ utendum est in morbis plicosis, seu à viru tùm latente, tùm represso oriundis. Superstitiosa verò est plicæ transplantatio, & vana plura medicamina à *Bonfiglio*, *Sperlingio* & *Binningero* laudata.

De curâ morborum plicosorum videantur historiæ horum morborum à *Stabelio* relatæ.

An diversæ species quoad curam sint diversæ, uti sunt quoad symptomata, & prognosim ignoro.

a *Trichoma Polonicum; Plica* vulgò, Cartheuseri Principia Patholog. 1758 Tom. I.

Ex Tartariâ & Ucraniâ in Lithuaniam & Poloniam promanasse anno 1287 inde in Silesiam & Hungariam irrepsisse, testatur *Erndtel.* Cognoscitur potissimùm ex capillorum complicatione, quæ molem dolorificam cuculliformem repræsentat, statim & unâ nocte se prodit; flocci hic & illic apparent ex capillis convolutis, hi flocci adunantur, adunati quandoque ad ulnas producuntur; pannum crassum villosum cucullus ille refert.

Plura alia symptomata rachitica, scrophulosa, syphilitica, phthiriasica syndromen efformant. Initio scilicet amphimerina lenta, tumores scrophulosi in diversis locis, artuum lordoses, contracturæ, ulcera, ungues pedum, manuumque incrassati, curvatura spinæ ossium, fragilitas, spasmi tendinum, dolores arthritici extremorum, occipitis, spinæ dorsi; color cutis lividus, ophthalmiæ, phthiriasis, tinea; demùm accedente capillorum convolutione, velut crisi sublevatur æger à symptomatis præfatis quæ citò remittunt.

Principia hujus morbi sunt abusus aquæ vitæ, alimenta acria & viscosa, & incredibilis horum populorum sordities. Rarò in exteros transit hic morbus. Vidi tamen Andusiæ Capitaneum D. Bezesse, qui è Poloniâ redux in patriam, tres plicæ floccos adsportavit, quos attentè examinavi; flocculi erant ex capillis minimè incrassatis, ultra radicem invicem adunatis in tophum, hos tophos à quibus nullum incommodum sentiebat usque ad mortem cautè servabat septuagenarius.

Therapeia; si tophi illi capillorum omninò & omnes subitò tondeantur, citò omnia symptomata etiam adaucta revertuntur, imò cæcitas, aut apoplexia vel phthisis accedunt; capilli quidem repullulant & complicantur iterùm, sed hæc ad ægri levamen non sufficiunt, nisi monente *Fischero* synochus accedat, quæ humores peccantes absumat & morbum sanet.

Medicamina quæ indicata videntur, ut evacuantia per os & alvum, diuretica, sudorifica, mercurialia, nocent maxime, nec morbum minuunt.

Unicum prodest medicamentum, scilicet lycopodium, cujus decoctum intus & extus adhibetur, potu, clysmate, balneo; sunt qui laudant etiam decoctum acanthi mollis, quod, addito panis fermento, acescat: additis rosmarino, salviâ, aliisque plantis aromaticis, decoctum illud potûs formâ adhibetur.

Consulantur *Erndtel Varsavia physicè illustrata*; *Historia naturalis Poloniæ; Rzaczinsky Juch Professoris Erfordiani dissert. de trichomate; Bachstromi dissert. de plicâ Hafniæ* 1725.

Diversa esse symptomata plicæ eruptionem antecedentia pro diversis hujus morbi speciebus refert *Cartheuser;* ast quænam sint illæ species ignoro.

XXXVIII. ALOPECIA; *Ophiasis* Græcis; Gallis *Pelade, Alopecie.*

Alopecia ab ἀλώπηξ vulpes, quasi morbus vulpinus. Genus est morbi cunctis

cunctis animantibus communis, in quo pili animantium, capilli hominum, plumæ volatilium epidermisque omnium decidunt ; in avibus & quadrupedibus dicitur *la muë ;* huic morbo homines silvestres vulgo *les Sauvages*, & ii qui pilosi undequaque sunt, obnoxii esse possunt. Cùm verò tantum sinciput occupat alopecia, calvities nominatur, vulgò *la Chauveté*, cùm epidermis decidit, *pelade.*

1. *Alopecia simplex. Defluvium capillorum*, Sennerti. L.

1° Quibus per tabem vel phthisin capilli defluunt, hi alvi fluxu supervenient moriuntur *Hippocr. aphor. l. 5 & coac.* 436. Illud symptoma nullâ ratione emendari potest.

2° Accidit & casus capillorum à febre acutâ, synocho ut vulgò dicitur malignâ : convalescentibus ad hanc speciem plura suadent jatroliptæ, ut fotus adstringentes, cutem corroborantes ex vino rubro cum decoctis salviæ, rore marino &c : lotus ex aquâ Reginæ Hungariæ, ex phlegmate ab aqua vitæ accensa residuo ; adeps viperinus ; succi raparum, ac scillæ, præscribuntur.

3° Accidit alopecia singularis sincipitis seu calvities senibus, ab aridura & siccitate bulborum capillorum ; malum illud immedicabile est.

4° Cùm à redundante sero, seu à laxitate pororum cutaneorum accidit, quod ex temperie phlegmaticâ dignoscitur, exsiccantia externa ut supra dicta, item frequens pectinatio, cataclysmus aquarum thermalium, tum cathartica interiùs usurpata, eaque phlegmagoga à *Galeno* feliciter adhiberi solent.

2. *Alopecia syphilitica* Nicol. Heinsii ; Verduc Patholog. C.

In hac specie non solùm capitis, sed & totius corporis capilli decidunt ; causa hujus est obstructio radicularum capillorum à veneno syphilitico, vel leproso ; dignoscitur signis hisce morbis propriis ; curatur litu mercuriali conjunctis fotubus capitis ex decocto emollienti radicum lapathi, foliorum malvæ ; & præmissâ post catharsim lacteâ diætâ ; altera methodus est per sudorifica, sed minus tuta.

3. *Alopecia Volatilium* Liger, *la Muë.*

Aves hoc affectu laborantes mœstæ sunt, cibos non appetunt, his eriguntur plumæ, quas ob pruritum rostro avellunt & excutiunt. Seriùs nati pulli circa Septembrem huic obnoxii sunt, pluresque moriuntur. Ad curam, aviarium sulphure accenso imbuendum, frigus vitandum, aves itaqué Soli sunt exponendæ, oleo & decocto cumini, lupinorum ungendæ, eluendæ.

4. *Alopecia areata seu Area* Jonstoni. L.

1° Illa est species in quâ per areas tantum capilli deficiunt ; alia alopeciæ nomen retinet, sub qualibet figura dilatatur, in barba & capillo fit, in qualibet ætate, &c, eaque difficilis curatu, si locus fricatus citò non rubescit, si inveteratum malum sit, si densa cutis, subpinguis & ex toto glabra ; secus faciliùs curatur : cura ut sequentis. Hæc est symptoma tinearum, phthiriaseos, elephantiaseos &c.

2° Alia

2° Alia quæ *ophiofis* dicitur, incipit ab occipitio, duorum digitorum longitudinem non excedit, ad aures duobus capitibus ferpit, quibufdam etiam ad frontem, donec duo fe capita in priorem partem committant, infantes maximè afficit; in ea etiam cutis fuperficialiter excoriatur, color ejus mutatur, & fi pungatur, ferofus fanguis exit: curatur humoris vifcofi evacuatione per purgantia & apophlegmatifmos, ejufdem humoris, dùm in fluxu eft, repulfione per adftringentia, ut eft ladanum in oleo mafliches diffolutum, deterfione per abrotanum, radices arundinis uftas, dein per finapi, nafturtium, adipem urfinum.

Ophiofim actu in puero ferè trimo obfervo, cujus fymptomata funt cuticulæ capitis & totius cutis defquamatio cum afperitate, & fquamulis farinofis albis, capillorum lapfu, atrophia, pervigilio continuo & anxietate irrequietâ; nulli funt crinones, nullus apparet pruritus, nifi quod infans vel fibi ponè aures fæpiffimè fricat, cutim & contrectat; nulla cutis rubedo præceffit, tuffis verò comes eft, fames inconftans, alvus quandoque laxior, vomitio à cibis paululùm dyfpeptis, rubedo alterutrius genæ, febricula anomala. Menfis eft à quo hic morbus incepit; noctes integras eum infantem in cunis agitare neceffum eft; macies in dies crevit; præmifsâ catharfi ex mannæ & fyrupi de cichorio ana unciâ unâ, eâque poft ufum jufculorum diluentium repetitâ, præfcripfi ufum lactis, vefpere fyrupi papaveris dofim, & litum cutis ex oleo; deinde verò his irritis lotionem cutis repetitam ex aquâ cum farinæ pauxillo.

Dicitur ophiofis à Græco *ophis* ferpens, ob defquamationem cutis. Vide *Gorræi definitiones.* Ophiofis eft etiam fymptoma pruritûs, fcabiei, lepræ, eryfipelatis, rubeolæ, morphææ nigræ, herpetis, purpuræ verminofæ, atrophiæ à crinonibus, bis vel ter accidit pueris recens natis, feu intra primos menfes; phthificos etiam non rarò afficit; an genus diftinctum conftituat inquirant, & determinent Nofologi; hanc *Gorræus* ad alopeciam refert.

3° Alia leprofa eft & incurabilis nec hodiè ferè cognita, fed eodem recidit, quæ fyphiliticam caufam agnofcit, & curatur ut fyphilis.

5. *Alopecia porriginofa*, *Phthiriafis* Hippocr. *la Pithyriafe.* L.

a *Porrigo* & *furfuratio* Sennerti; ea eft fpecies morbi in quâ non folùm pili deficiunt, fed cutis pilofa defquamatur; hoc hominibus in capite tantùm accidit. Curatur præmiffis catharticis & jufculis aperientibus, per difcuffionem & deterfionem cum pauculo adftringentium; decoctum cicerum & malvæ hìc locum habet.

b Si verò ut canibus & ovibus evenit, ex fcabie vel herpete accidat; curatur lotione ex abfinthio, fotu ex oleo cadino, decocto calido fudorifico, unctione ex oleo cum fulphure, litu mercuriali &c.

Vide Tineam, *lichenes* &c. quorum alopecia eft fymptoma, & potiffimum phthiriafim.

XXXIX.

XXXIX. ELCOSIS; *Morbus Lazari* Frid. Hoffmanni; *Wurmshaden* Germanis; *Ulcére*, *exulcération.*

Ulcus eſt ſolutio continui in partibus mollibus cum ſubſtantiæ diſſolutione à cauſis erodentibus, phyſicis facta.

Caries eſt ſolutio continui in partibus oſſeis cartilagineiſve, facta à cauſis putrefacientibus vel erodentibus cum nativi coloris & textûs mutatione.

Si cutis, parteſque cute denudatæ patiantur ulcera, carieſve, numero, extenſione, duratione aliiſque ſymptomatis notabiles, morbus inde exſurgens *Elcoſis* vocatur, ægri verò *exulcerati*, *Lazari*, Gallicè *ulcerés*, *couverts de playes ou d'ulcéres.*

Si ulcera oſſibus ipſis adhæreant, oſſa colorem nativum mutant, eroduntur, varioſa evadunt; quædam etiam intumeſcunt ſeu exoſtoſi afficiuntur; in omnibus his caſibus ægri atrophi, macilenti, imò hecticâ accedente tabidi fiunt; hic verò morbus gravitate, frequentiâ, periculo, ſeu pertinaciâ ſuâ apprimè meretur locum inter eos, qui Medicorum curæ committuntur, dùm ulcus in abſtracto, ut fieri ſolet, ſpectatum vitiis ſeu affectibus chirurgicis tantùm ſolet accenſeri.

In elcoſi eſt cutis corporiſque deformitas, fœditas ob ſolutionem continui, fœtorem, decolorationem; datur & ſymptomatum concurſus, ut fœtoris, fluxûs ichoris, tabi, ſaniei, ſæpiùs cum carie, exoſtoſi, callis, fungis. aliunde obſtinata morbi duratio, periculum vitæ impendens illum cachecticis, chronicis adſcribunt; hujus verò ſpecies plurimæ ſunt & potiſſimùm à virulentiâ quorumvis exanthematum acutorum tuberum & impetiginum foventur; hortor itaque chirurgiæ peritos medicos ut genus hoc, ut par eſt, elaborent, quod tantùm hic raptim delineamus: Vide *Fr. Hoffmann. c. 5. de puſtuloſis &c. p. 426. T. III.*

1. *Elcoſis fiſtuloſa; Fiſtules, abſcès fiſtuleux.* C.

Ortum ducit ab apoſtemate ſæpiùs neglecto, cognoſcitur ex parvo foramine cutis, in ſinum internum cavernoſum ampliorem terminato, oris ut plurimum calloſis, unde ſæpius ichor purulentus exſtillat, à ſuppuratione viſceris aut partis internæ cujuſvis reſiduus, adeoque eſt ſequela morbi cujuſvis inflammatorii ſuppurati, aut phlegmones, furunculi, bubonis, &c: in oculis creat epiphoram purulentam; in podice fiſtula ani vocatur, & cœliacam purulentam excitat; in empyemate, phthiſi, tabe, diverſas corporis partes perforat; ſequitur etiam in artubus vulnera virulenta, vulnera quæ cariem oſſis excitarunt, maximè ſi glans plumbea vel corpus quodvis peregrinum in fundo hæreat.

Curatio apud *Heiſterum*, *Platnerum* &c, inquiratur. Potiſſimus ſcopus eſt ut puri liber exitus patefiat, ut ſordes putridæ eluantur, aëris acceſſus arceatur, ut antiſepticis putredo præcaveatur, caries ſi quæ ſit deſtruatur, & bona firmaque cicatrix inducatur.

2. *Elcoſis varioloſa*, Petit Maladie des os tom. 2. pag. 401 & 481. C.

Eſt exulceratio ut plurimum in genubus, tarſis, aliiſve articulis exorta cum carie & pedarthrocace, à viru varioloſo, ſanatis variolis malignis, reſidua. In variola, ait *Petit*, ſuperveniunt apoſtemata in quibus quàm citiſſimè fluctuatio percipitur, iiſque apertis oſſa detecta tumida & ſæpè carioſa repe-riuntur, quia ichor infra perioſteum aut in ipſo oſſium textu latuit; hic affectus tabem aut anaſarcam lethalem inferre con uevit.

3. *Elcoſis Herpetica; ulcera ſerpiginoſa* Heiſteri; *ulcères dartreux*. C.

Sunt ea quæ intus rubra, calida, ſicca, rodentia, in viciniâ ſunt herpete, eryſipelaceo tumore, puſtulis obſita, cum pruritu ferino: unde differunt ab ſcorbuticis quæ pruritu & puſtulis carent.

Illa ſuccedunt morbis cutaneis magnâ ſanguinis acredine, ſingulari, herpeticâ ſtipatis, nec ſanari poſſunt niſi præmiſſis catharticis diureticis & edulcorantibus maſſa ſanguinis correcta fuerit; ulcus dein ipſum eſt leniſſimis unguentis, ut cerato Galeni, & ſimul præparatis ſaturninis, ut albo Rhaſis, diapompholyge tractandum, ſæpius decocto emolliente radicum althææ, foliorum malvæ, aquis acidulis eluendum.

4. *Elcoſis ſcrophuloſa*; *Ulcères ſcrophuleux*. C.

Illa ſunt ut plurimum ſordida, humida, cum tumore labiorum pallido, craſſo, pus verò mucoſum copioſum fundunt, non rarò in oſſibus contiguis exoſtoſes, caries comites habent, digiti pedum, manuum his ſæpiùs infeſtantur.

Vide ſigna apud *Petit Malad. des os tom. 2. pag.* 480. ubi *des exoſtoſes ſcrophuleuſes.*

Curatio exigit diætam & pharmaciam internam, qualis in ſcrophulâ, nec non chirurgiam & pharmaciam externam, de quâ conſulatur *Petit pag.* 493 & *Heiſterus libr. 5. de ulceribus.* Vide etiam *Ruſſellum de uſu aquæ marinæ pag. 121*, ubi de carie ſcrophuloſâ; & *Storck de cicuta*, ac *Ill. van Swieten* de ſpiritu antivenereo hìc convenientiſſimo.

5. *Elcoſis hydropum*, *Ulcères œdemateux*, *baveux*. C.

Sunt ulcera utplurimùm tibiis hydropum innaſcentia; oriuntur itaque in anaſarcâ, phlegmatiâ, aſcite, aliiſque morbis hujus ordinis; initium ſumunt à phlyctænis ſeu ampullis aquâ plenis, quæ crepant & multum ſerum exſtillant: vicinia ulceris eſt livida maculata; ſimplex datur excoriatio quæ non pus, ſed ichorem ſeroſum diutiſſimè fundit, & quæ in junioribus robuſtis benè conſtitutis quandoque morbum priorem ſolvit, aſt in debilibus, ſenibus dudùm cachecticis gangrænam quandoque & mortem accelerat. Huic ulceri occaſionem præbet vel leve vulnus, vel ſcarificatio arte fact.

Summâ itaque prudentiâ opus eſt ut ſi utilis ſit hæc fontanella, non reſiccetur maturiùs, inde enim hydrops recrudeſceret, & ne in gangrænam abeat. Hæc elcoſis rheumatiſmi criſis eſt.

6. *Elcosis scorbutica*, *ulcères scorbutiques*. Lind. de scorbuto : *Noma tibiarum* Ill. Linnæi Gen. Morb. 251. C.

Ulcera scorbutica fundunt saniem tenuem, fœtidam, cruore tinctam, deinde adest cruor coagulatus, putris, ulceri agglutinatus; carnes hac crustâ tectæ, molles, spongiosæ, putridæ; margines ulceris lividi tumidi, carnibus spongiosis infra cutem enatis farcti; si comprimatur ulcus, gangræna imminet; vicinia semper œdematosa, dolorifica; è fundo succrescit fungus hepatis vitulini carni similis, qui utcumque recesetur iterùm mirè excrescit; hoc resecto periculosus sanguinis fluxus supervenit, hæc ulcera diù perstant ossibus intactis : tibias potissimùm afficiunt apud Suecos maritimos, ab erysipelate ortum sumunt, variis foraminibus dehiscunt, pertinacissima sunt.

Escharotica in hoc casu inutilia sunt; mercurialia, quæ in aliis ulceribus prosunt, hîc periculi plena sunt; hæc ulcera à levissimâ contusione sobolescunt.

7. *Elcosis syphilitica*; *Ulcères véroliques* Petit tom. 2 pag. 458, Heister cap. 4 de ulceribus venereis. C.

Ea sæpissimè caput afficiunt, prægressis tophis, quibus dolores nocturni, exulcerationes, caries laminarum cranii superveniunt, nec non adoriuntur extrema inferiora, ubi exostoses in spinâ tibiæ, osteocopi, deinde caries, medullæ corruptio, tabes aliaque mala se comites addunt, in perenne ægri supplicium.

Elcosis syphilitica & exostosis ejus frequens comes sæpè superveniunt antiquæ syphilidi imperitè curatæ, sive quia non sufficientes præparationes institutæ sunt ante hydrargyrosim, sive quia ptyalismus excitatus fuit, unde hydrargyrum è corpore elapsum est, sive quia non sufficiens dosis hydrargyri, nec sufficienti tempore litus adhibiti sunt, imò debellato viru syphilitico exostoses non rarò perstant; corruptâque medullâ ossium, fiunt caries, ulcera, quæ vix unquam sanari possunt, & æger tandem tabe absumitur. Vide *Petitum loco citato pag. 393*, *Astrucium de lue venereâ lib. 4 cap. 10. §. 9.*

Apud Angolenses morbus est endemicus *Boast* dictus, quo affecti cum diris doloribus patiuntur jacturam pedum, manuum, nasi, aurium &c : an verò sit elcosis syphilitica non satis liquet. Vide *Dapper* Histoire des Voyages.

8. *Elcosis cancrosa*; *Ulcères chancreux*. C.

Illa sunt duplicis varietatis; vel enim sunt superficiaria, crustosa, *sicca*, qualia non rarò labia naresque deturpant, & *noli me tangere* vulgò dicuntur, ea verò dolore lancinante, carnium duritie, scabritie, & mali pertinaciâ se produnt; si intra nares vel os serpant, ibi *humida*, fœtidaque sunt. Vel ea cancrosos mammarum, parotidum, oculorum aliarumve partium tenerrimarum tumores ambiunt, seu sunt ipsi tumores exulcerati, labiis extrorsum versis, tuberosis, fœtidis, atro-rubentibus, saniemque acrem suppeditant, unde æger pervigilio, hecticâ & tabe

 sensim

ſenſim abſumitur, & illa ſunt ulcera carcinodea, humida, phagædenica &c.

In ambobus balnea, ſerum lactis, lac pro omni alimento, juſcula edulcorantia è pullis, ranis conveniunt. In primâ varietate cum ſucceſſu vidi illitum oleum olivæ intra quod infuſa fuerant folia plumbaginis, ipſâ die infuſionis illinitur pars cancroſa hoc oleo, & deinceps per quindecim dies ſemel quotidiè iteratur ille litus; dolor à litu atrox excitatur, quouſque ad ſeptimam diem increſcit, dein verò quotidie decreſcit, decimâ ſextâ die eſchara nigra craſſa abſoluta eſt, & ſponte delabitur; cutis ſubſtrata tenera eſt, ſed integerrima, & ſic æger ſanatur.

In ulcere cancroſo humido nuper celebratur apud Suecos & Anglos pulvis D. Guy, atro-viridis, arcanus, quo inſpergitur quotidie ſulcus ope lapidis infernalis in cancri peripheriâ cuſus uſque quò ſeparatus tumor excidat; hunc pulverem adhibere ſuſcepi in cancro mammæ, ſed fruſtra, ſulcus enim carnibus fungoſis quotidiè excreſcentibus obliterabatur.

Methodum palliativam curandi hujus ulceris paſſim Auctores referunt; uſum cicutæ ſeu extractum conii maculati celebrat *Storckius*, aſt nullus apud nos ejus adhucdum fuit ſucceſſus; atropa belladona & folia phytolaccæ Berolini laudata extùs admovenda majorem ſpem faciunt.

9. *Elcoſis gangrænoſa* A. non eſt hujus generis, quippe chronicorum morborum numero adſcribi non poteſt.

Curatio Elcoſeos exigit 1º ut craſis vitioſa ſanguinis & humorum corrigatur per remedia generalia, ut cathartica, diuretica, edulcorantia, & per ſpecifica ut antiſcrophuloſa, antiſcorbutica, prout à viru ſcrophuloſo, ſcorbuticove foventur ulcera. 2º Ut vitium topicum quod ulceris cicatricem impedit removeatur, illud verò vitium topicum eſt ſinuoſitas, calloſitas, caries latens, ſiccitas, ſordities & mucoſitas ulceris: ſublatis ſcilicet impedimentis vaſa tùm animalium, tùm vegetabilium facilè vegetant, creſcunt, & ſic vulnera ac ulcera cicatrice obducuntur; cicatrix itaque non eſt opus naturæ ſeu illius principii ſentientis, & moventis quod animalium tutelæ & medelæ invigilat, quippe in plantis in quibus illud principium deeſt, vegetatio, adeoque vulnerum, ulcerumque ſanatio pariter ſuccedit ac in animalibus, ut experimentis *D. Du Hamel* conſtat.

Sinuoſitas ulceris eſt cavitas ejus major quàm eſt orificium; illi ſinus à pure, vel phyſicè, vel mechanicè cuduntur in textu cellulari, proindeque in muſculorum, tendinumque interſtitiis: pus ſcilicet gravitate ſuâ cellulas imas ſubit, muſculorum ambientium preſſione novas ſibi vias cudit, ac erodendo, laxando, putrefaciendo cuniculos, cavernulaſque extendit & auget; in his ſinubus calore & morâ pus majorem in dies putredinem, fœtorem & vim corroſivam adipiſcitur; unde ſummi momenti eſt illi ſufficientem & liberum in loco decliviori exitum parare, ac quotidiè pus illud expurgare; hoc præſtant peritæ exciſiones carnium ſuccreſcentium, quæ orificium

ficium minuunt, callorum erosiones, aperturæ ex adverso artûs apostematosi factæ, deligationes bis in die institutæ, puris ex sinubus expressiones, situs effluxui puris commodus in artu ægro servandus, quies hujus partis, ne pressione pus vias sibi aliorsum cudat.

Callositas labiorum ulceris in diuturnis sinubus accedit ex eo quod aëris accessu partes exsiccentur, turundis, candelulis, firmioribus compressis densentur, apprimantur; eodem aëris accessu putrefactio puris acceleratur, rudiori deligatione, frequentiori & rudi detersione colliquamenti purulenti, succrescens de novo caro dura, callosa, & ad excrescendum minus apta evadit; ergo satius est suspensa manu ulcera mundare, injectionibus leniter detergentibus uti & pus è sinubus everrere: calli verò vel emolliuntur, post leves scarificationes, appositis emplastris, & iterùm institutis scarificationibus usquequò suppuratio callum auferat; vel emolliuntur appositis turundis ex sapone vulgari factis, & in sinu per noctem derelictis; vel demùm utendum lapide infernali, qui escharam excitat & phlogosim, unde suppuratio & calli destructio; de quibus consulantur Chirurgi.

Caries nascens ex ossis decoloratione, periostei separatione cognoscitur; *perfecta* ossis ulcus est, vel fragilitas & erosio; alia ossis laminas tantùm exedit, altera in cavum medullare penetrat, & medullam inflammat, suppurat, putrefacit; quoties in fundo vulneris est os cariosum, frustra tentatur ulceris sanatio, nunquam firma caro succrescit, ichor ex carioso osse promanans carnes erodit, emollit, & cicatricem impedit; ergo cariei priùs est medendum, partem ossis cultris, malleolis, scalpris auferendo, residuam corrosivis ac septicis, imò igne actuali destruendo, usquequo succedat exfoliatio, seu partis teredinosæ nigræ in minima, vel majuscula fragmenta divisio, à supposito sano osse separatio.

Siccitas, rubedo & phlogosis ulceris facilè cognoscuntur; dolore, pruritu, calore stipantur; ea impediunt carnis excrescentiam, adeoque indicant remedia emollientia, humectantia, ex decocto plantarum vulnerariarum, lotiones ex aquis acidulis, ex decocto hordei, oryzæ, potum similem, juscula refrigerantia.

Mucositas, sordities & putredo ulceris cognoscuntur ex abundantiâ puris viscosi, serosi, fœtidi, carnibus mollioribus, pallidis, fungosis; si negligantur hæc ulcera potissimùm æstate, muscæ carnariæ in his ova sua deponunt, quibus exclusis larvæ vermiformes in ulcere nidulantur; hoc vitium avertitur frequenti detersione, lotione ex decocto plantarum amarore, succo resinoso gaudentium, unguentis, resinâ & balsamo scatentibus, præparatis saturninis formâ pulveris adspersis, aut unguentis viride æris recipientibus; nec non fungi cultro resecantur, aut alumine usto exeduntur.

In elcosi cancrosâ, scrophulosâ, syphiliticâ, aliisque nullum salubrius auxilium quàm usus internus extracti cicutæ, id est conii maculati Linnæi; hujus extracti analysis ab *Ill. Roberto Laugier* instituta dedit ferè tertiam par-

tem, tum ſpiritus alkalini volatilis, tum ſalis ejuſdem indolis, evaporato per coctionem ſpiritu rectore virulento plantæ.

Hujus extracti in pilulas redacti grana 10, 12, 14, mane & veſpere deglutiuntur, aſcendendo ſenſim ad majorem doſim, ut 30 gr. & rarò ad drachmam unam; hoc verò medicamen per menſes continuandum, interea dum ulcus decocto foliorum bis de die oblinitur, cum vel ſine melle roſaceo, & aliquot guttis ſpiritûs ſalis.

Hiſce ſolis medicaminibus & congruâ Chirurgi operâ *Ill. Locherus Medicus Viennenſis* non ſolùm ulcera cancroſa, ſcrophuloſa, cacoëthea quamplurima ſanata vidit, ſed etiam ſcrophulam, carcinomata, contracturam arthriticam, arthritidem veneream, ſcabiem veneream, phthiſim ſcrophuloſam, phiſconiam, &c, ſanavit. In juvenibus celerior eſt effectus quàm in annoſis; doſis granorum 14 ſæpiùs ſufficit.

10. *Elcoſis Ægyptiaca. Tarbo* Ægyptiorum.

Apud Ægyptios, ut mihi retulit *Illuſtr. Pery*, *Doct. Med. Anglus*, recens ex Ægypto redux, viget morbus endemius, *Tarbò* dictus, qui pedum, manuumque exulceratione, atque doloribus atrocibus eſt inſignitus, quique ſucceſſu temporis articulorum affectorum ſucceſſivum lapſum inducit; addit intermittentes febres ferè nullas in hac regione, aſt ſcorbutos plurimos obſervari.

XL. GANGRÆNA, *Gangrène humide ;* cujus ultimus gradus *Sphacelus* quibuſdam dicitur.

Plura ſucceſſiva ſigna gangrænam præſentem denotant; 1° mors partis; ſeu ejus anæſtheſia, immobilitas, frigus; 2° textus facilis laceratu: 3° color lividus, griſeus, deinde nigricans; 4° diſſolutio putrida cum fœtore cadaveroſo.

Diſcrepat à necroſi 1° infarctu tumido, 2° putridâ diſſolutione; color ex roſeo nativo mutatur in atro-rubrum, vel in pallidum, deinde lividum, ac denique nigricantem, vel cineritium.

Calor nativus mitis abit in frigidum gelidum. Conſiſtentia elaſtica mollis abit in flaccidam, lacerabilem, diſſolutam. Motus proprius omnis eſt vel muſculorum, vel arteriarum; motus muſcularis partis gangrænoſæ ceſſat, licet pars tota ut manus motum habeat à vicinis muſculis, ut à muſculis ulnæ; pulſatio verò arteriæ quandoque ſubſiſtit, quandoque evaneſcit in parte gangrænoſâ.

Demùm ociùs, ſeriùs gangrænoſa pars fœtet, putreſcit, diſſolvitur, quod in necroſi non accidit.

Gangrænæ primus gradus vulgò à Medicis Scholaſticis *gangræna* propriè dicitur, & partis mors definitur, in quâ tantùm adeſt tendentia, & diſpoſitio proxima ad putrefactionem; verùm nomina morborum generica non debent mutari pro diverſis eorum gradibus; ſecùs triplicandus eſſet eorum numerus. Partes omnes molles, & potiſſimùm fluidæ animalium, maximè

maximè verò excrementitiæ, cruor etiam ſponte tendunt ad putredinem, à quâ, durante ſanitate, immunes fiunt, per novam chyli aceſcentis admixtionem, continuam humorum reſolutionem; & putreſcentium excretionem, adeoque fluidorum circulationem, docet Phyſiologia potiſſimùm Stahliana. Adeòque ubi fluida extra, vel intra vaſa hærent, nec depurantur, ea tantò citiùs putreſcunt, quò magis alkaleſcentia ſunt, quò acriori calori expoſita, & aëri pervia, niſi viſcoſitas, ſiccitaſque motum inteſtinum putrefactorium impediat; docent experimenta culinaria.

Putrefactio itaque, ſeu molecularum ſulphurearum volatilium, & alkalinorum volatilium ſalium acceſſus, & lucta mutua eſt cauſa efficiens gangrænæ, ubicumque ſolita ejus impedimenta deficiunt.

Principia verò gangrænæ ſunt quæ fluidorum depurationem impediunt, eorumque motui putredinoſo favent, ſi tamen necroſim excipiamus, quæ alterius indolis videtur eſſe, adeoque diverſum genus conſtituere debet.

Gangræna ſupponit fluida reſolutioni apta, non verò glutinoſa, adipoſa, ſebacea, maximè verò cruoris in vaſis congeſtionem; ejus verò principia diverſas ſpecies diſtinguunt.

1. *Gangræna à contuſione* D. Queſnay cap. 2 de gangrænâ, pag. 1. A. In carnibus valdè contuſis vaſa tenerrima lacerantur, fluida in textum cellularem delapſa coagulantur, cætera in textu vaſorum intercepta hærent, hinc putredinis initium; aſt natura hos obices ſuperatura majori niſi cruorem in has partes impellit, unde affluxus, infarctus, phlogoſis, dolor obſcurus; nervis ſcilicet à contuſione ſolutis, mediante calore acceleratur vel ſuppuratio, vel putredo gangrænoſa.

Contuſionem ſæpè comitatur *commotio* nervorum, unde eorum *ſtupor*; inde intercipitur fluidi nervei irradiatio vivifica, inde laxitas partis major, & novum gangrænæ principium, maximè ſi commotione per oſſeam compagem ad cerebrum perventâ delirium accedat; unde fit ut natura opus tum reſolutionis, tum ſuppurationis negligat; inde ſtaſis putrefactiva ulteriùs progreditur.

Si verò vulnus adſit, adeòque aëris acceſſus, ſi vulnus à ſclopeto carnes altiùs penetret, ſinuſque cudat, ex quibus fluida vitioſa difficile elabantur, ibique fit ſumma vaſorum deſtructio, & fluidorum ignea acrimonia; inde principiis conjunctis fiunt gangrænæ celeriter depaſcentes. Tabum etenim gangrænoſum vaſa vicina emortua ſubiens, inficit, corrumpit; nil enim ad carnes diſſolvendas & fluida corrumpenda aptius; niſi vis vitalis quæ ſuppurationem molitur, hoc tabum expellat, & contagii effectum arceat; ut à pomo putri pomum contiguum, ita à dente carioſo dens vicinus, & caro ſphacelatæ parti continua ſphacelo inficitur, vaſis capillaribus tabum veluti ſugentibus, niſi fluido in circulum ex adverſo truſo repleantur; erythema ita tumidum cum textu carnium paſtaceo, ſine tenſione, ſine calore notabili citò liveſcit, vulnera contu-

ſa ambit, circulo rubro ſenſim à centro recedente, & gangrænam deſignante.

2. *Gangræna ab infiltratione* D. Queſnay part. 1ª cap. VI. A.

Quoties intra textum cellularem, in adipis locum ſuccedit lympha, ſerum, pus, lac, lochia, aliuſve humor facile putreſcibilis, toties intumeſcentia mollis, flaccida, vix dolens, infiltrationi tribuitur, quæ à quadruplici principio dependet; ſcilicet 1° à laxitate prævià partis infarciendæ; 2° à copiâ fluidi infarcturi; 3° ab obſtructione vaſorum ſanguiferorum utplurimùm eryſipelatoſâ; 4° vel à venarum ſtrangulatione tum per externam preſſionem, tum per ſpaſmodicam conſtrictionem quam inducit irritatio.

Hæc infiltratio phthiſicis, ſcorbuticis, convaleſcentibus plures hæmorrhagias, diarrhœas, phlebotomias paſſis, morbis chronicis cum amphimerinâ junctis, ulceribus, eryſipelatibus à magnâ tenſione ortis, vulneribus venenatis, lactis & lochiorum refluxibus, hydropicis morbis, &c, ſupervenit; quoties enim cruor venas difficiliùs ſubit, & à retro pellitur, toties ibi ſtagnans in extremis arteriis ſanguineis lymphatica diducit, & lymphaticus humor, quo onuſtus eſt, uberius ſubit textum cellularem, ex quo vix reverti poteſt in circulationis vias; adeps quidem inibi lentè progrediens à putredine immunis fermè eſt, utpotè viſcidus; verùm humores ſeroſi ibi ſtagnantes ſolida relaxant, & ſi calor accedat & acrimonia, demùm putreſcunt, & gangrænam excitant.

3. *Gangræna ab ſtrangulatione*, D. Queſnay, cap. x & xi. A.

Si vaſa ſanguifera, tum venoſa, tum potiſſimùm arterioſa ab aponevroſibus, membranis, calyptriſve, ligaturis, compreſſionibus, nervorum vulneribus, acri irritante quovis, coarctentur, languet ſtatim circulatio inter ligaturam & cor, & in ramis vicinis; unde gangræna, quam præcedit infarctus tumidus rubore & phlogoſi fugaci ſtipatus, ſi venæ ſint ſtrangulatæ; hinc textus flaccidus, elapſâ inflammatione molleſcens, paſtaceus; ſi verò arteriæ ſint ſtrangulatæ ut in vulnere cranii, faſciæ latæ, vel nullus tumor extus appareat, ſed tantùm mollities, pallor rapidè creſcentes, vel tumor inflammatorius, tenſivus initio, ſed citò in flaccidum œdema terminatus, & deinceps ſphacelus ab ſtagnantis cruoris & lymphæ in textu celluloſo decubitu.

Si ligaturæ tantum venas coarctent, inde tumor maximus & ab infarctu gangræna; ſi ligatura ſimul arterias coarctet, gangræna etiam ſicca poteſt oriri. Idem præſtare poſſunt tumores in inguinibus, & axillis poſiti; inde enim preſſis venis tumor magnus, preſſis verò arteriis atrophia & necroſis; vulnera ſunt vel puncturæ, vel inciſiones, vel contuſiones vel lacerationes, quæ nervos tendineſve afficiunt.

Puncturæ à clavis, acubus, ſtylis, ſpinis trachini, aculeis raiæ, ononidis &c, ſi nervos aut etiam fibras nerveas attingant, non vero tranſverſim ſecent, ſi aponevroſes irritent, eadem die ſine infarctu tumido notabili, partium vicinarum gangrænam ab ſtrangulatione inducunt, quam accele-

rant

ſtant ſpirituoſa & aromatica, tollunt profundæ inciſiones; quæ laxant textum, ſedant olea tepida.

Verùm ſi gangræna non niſi poſt quatuor vel ſex dies à punctura ſe prodat, ſtrangulatio tunc oritur à causâ phyſicâ, ſcilicet à fluido quod in fundo vulneris corruptum membranas irritat, & inde ſtrangulatio gangrænam latè diffundens; perperam illæ gangrænæ tribuuntur degenerationi humorum, cacochymiæ, veneno.

4. *Gangræna à Veneno* D. Queſnay cap. 12. A.

Inter venenatos ſerpentes ſola vipera apud Gallos debet reponi, nec aliud eſt verè venenatum animal, ſi veſpam & apem excipias. Quidquid de aliorum hujuſce regionis ſerpentium veneno traditur, error eſt plebis; ſoli ſerpentes duobus dentibus in maxillâ ſuperiore armati, venenum in morſu gerunt.

Vipera manum momorderat hominis, qui vulnus illicò ſuxit, aſt lingua ei, referente *Pareo*, multùm intumuit, vix loqui poterat, inde in ſyncopes lapſus ferè moriebatur, brachium ad ſcapulam uſque emphyſematosè tumuit cum dolore. Alter quem viperæ caput abſciſſum pupugerat cardialgiâ affectus, dein preſſionem pectoris ante & pone, quaſi ferreis vectibus vinctus eſſet, expertus, cùm eum pedes ſuſtinere recuſarent, devectus eſt in lectum, ubi difficillimè reſpirabat; acceſſit magnum frigus per horas duodecim, pulvere viperino calor rediit, ſudore oborto brachium enormiter intumuit cum toto latere ad umbilicum uſque; acceſſit nigra ecchymoſis in illis partibus, embrochationes ſpirituoſæ & theriacales per tres ſeptimanas uſurpatæ morbum fugarunt.

Aliis viperâ morſis magna debilitas, ſyncopes, ſudores frigidi, vomitus, ardor viſcerum quandoque ſuperveniunt, neglectis remediis pars demorſa & vicinæ gangrænaſcunt, niſi mors gangrænam prævertat: alcali volatile eſt ibi ſpecificum.

5. *Gangræna ab inflammatione*, D. Queſnay cap. 4.

Inflammationes gangrænam inducunt tum ratione infarctûs ſyſtrophici, tum ratione ſtrangulationis vaſorum à nervis & aponevroſibus irritatis; præſtant idem inflammationes puræ intenſiſſimæ, quæ ſuppurantibus acribus pertractantur.

Inflammationes *malignæ* primo aſpectu videntur eryſipelaceæ, parùm tumidæ, ſed tactu frigidæ, & veluti duræ, ſine ulla elaſticitate aut tenſione; adacto ſcalpello nullus ferè ſenſus, accedunt puſtulæ lividæ, pulſus ſenſim minuitur, mors accedit; has inflammationes *mortuas* nuncupat *D. Queſnay*.

Inflammationes *cauſticæ*, quales in anthrace obſervantur, quæ licet lapſu eſcharæ ſiccæ & nigræ accedente ſuppuratione feliciter quandoque terminentur, aliàs tamen carnes ad uſque oſſa corrumpunt, ut anthraces illi quos obſervavit *Pareus*, & *malum ardentium* vocant Franciæ Hiſtoriographi.

Inflammationes *eryſipelatoſæ* acres gangrænam aliam inducunt, nam ardor inflammatorius alius pendet à principiis mechanicis ſeu valido arteriorum & fluidorum attritu, alius à phyſicis, ſcilicet à cauſticâ humorumaracredine ex quâ phlyctænæ eryſipelatibus adnaſcuntur, calor urens adeſt; interea pars conſiſtentiam œdematoſam citò adipiſcitur, & gangræna latè ſerpit.

Demùm inflammatio per nimium infarctum accerſit gangrænam quæ cùm magno tumore demùm liveſcente & remolleſcente ſtipata ſit, diſtinguitur ab inflammatione malignâ; gangræna imminet ſi tumor deprimatur, rubedo obſcuretur, calor extinguatur, elaſticitas evaneſcat, carnes paſtaceæ, compactæ fiant, dolor abeat.

6. *Gangræna ex ambuſtione* D. Queſnay, cap. 16.

Pars ipſamet profundè ambuſta ſphacelo ſicco ſeu necroſi afficitur, carnes vicinæ ob influxum ſanguinis & ſyſtrophicam inflammationem, gangrænam patiuntur cum dolore atroci, puſtuloſo, quandoque eryſipelate.

7. *Gangræna à gelu* D. Queſnay, cap. 18; *Gangræna à frigore nimio* Vandermonde Journ. de Med. Juin 1758. A.

Ille ſphacelus incipit à dolore frigorifico atroci, quem ſequitur ſtupor; pallor, aridura partis, potiſſimùm extremorum ut pedum, manuum, mentulæ, naſi &c: quæ partes dein œdematoſè intumeſcunt cum motûs impotentiâ; & demùm gangræna etiam ſupervenit.

Adoleſcens cùm pedibus nudis per nivem iter feciſſet, dolores atroces pedum ſenſit, in Noſocomium delatus, igni admotus diriùs doluit, palma pedum, ſubtus pallida, frigida, minimè tumida, ſupernè pedes rubri, tumidi, calidi, digiti pedum atrorubri, tumidi, vix ſenſu præditi, tibiæ tumidæ, cutis dura, purpurea, venis violaceis variegata, veſtigium digiti ſervans, calida, dolor lancinans, preſſionem linteorum non ſuſtinens, alibi pruritus à frictione lancinans, pulſus durus, frequens, cephalalgia.

Intra ſitulam plenam aquâ frigidiſſimâ identidem renovandâ, cum nive & glacie ulteriùs frigefactâ, immiſſi ſunt pedes per horam, inde levamen, deinde per bihorium, inde nigredo digitorum evanuit, tumor decrevit, dolores imminuti; balnea ſexies repetita ſunt, veſpere frictiones ex aquâ frigida, dein vinum aromaticum & camphoratum; intra octiduum æger ſanatus abiit.

8. *Gangræna à putredine.* D. Queſnay cap. 20.

Ea eſt quæ ab antecedente putredine dependet, 1° ſi à diſſolutione putridâ humorum, gangræna ſine dolore accedit, ac formâ emphyſematis intenſè rubri vel coccinei, quaſi eryſipelatoſi, ſe prodit: ægri paucis diebus interpoſitis fato cedunt. Viſa eſt illa gangræna in varioloſâ per totum ferè corpus diffuſâ, *Ephem. German. cent. 6. obſerv.* 81. Cutis preſſa ſtillabat humorem ſanguinolentum; omnis ſcarificatio in hoc morbo hæmorrhagias incoercibiles excitat, non ſecus ac in ſcorbuto.

2°. Si

2° Si à ſuppuratione putridâ pendeat, ſignum eſt tabum putre in maſſam ſanguinis reſorptum, principio vitali energiam ſuam abſtuliſſe.

3° Si à congeſtione putridâ ſeu inflammatione ſyſtrophicâ, tunc pars remolleſcit, ſenſum amittit, & rubedo in livorem mutatur.

4° Quandoque ſupervenit à fluidis extravaſatis, ecchymomatis, excrementis in veſicâ, alvo retentis, in herniâ, ulcere cavernoſo, &c, congeſtis.

In cadaveribus ſucceſſivè putreſcunt 1° abdominis viſcera ob excrementorum putredinem: 2° partes ſauciatæ & pulmones ob aëris contactum; 3° partes teneræ, ut collum, labia, genitalia, ubi etiam ſucci excrementitii.

Praxis.

In gangrænâ datur ſemper infarctus & tumor à ſanguinis affluxu, quem natura concitat eo fine ut ſanguis ſtagnans tum ulteriùs promoveatur, tùm reſolvatur à calore, tùm demùm ut ſuppuratione, tanquam tutiſſimo & feliciſſimo remedio, mortuum à vivo ſegregetur.

Infarctus verò & tumor vim vitalem ſuffocari aut citò ſuffocatum iri indicant quoties lividitas aut mollities paſtacea, aut firmitas iners & tenſione deſtituta accedunt, adeoque imminuendus eſt, quod præſtant 1° diæta liquida, reſolvens, phlebotomiæ repetitæ; 2° ſcarificationes quæ nunc ad textum cellularem tantùm, nunc ad muſculos ipſos infarctos, pro ſede mali, debent pertingere, additis dein antiſepticis & reſolventibus, necnon ſuppurantibus, ſi ſuperficiaria tantùm immineat gangræna; ſed ſi profunda ſit, tantaque tabes ſolidorum oſſium, artuum, ut nulla ſpes ſit fore ut ſolvatur infarctus, ad imputationem deveniendum eſt.

Contuſiones quò plus inflammatæ ſunt & tenſæ ac dolorificæ, eò magis periculoſæ; verùm quò plus ſtuporis ſecum invehunt propter commotionem nervis aut quod pejus cerebro illatam, eò pejores ſunt.

Si tumor vix elatus, calor ſuffocatus, firmitas iners & ſine tenſione, aut ſenſûs imminutio cum mollitie pultaceâ inveniantur, *ſtrangulatio* vaſorum arterioſorum metuenda eſt. Si verò maximus tumor liveſcens aut atro-ruber à vulnere partem occupet, ſtrangulatio venarum vel ligatura aut compreſſio ſignificatur; in his verò caſibus aromatica, calida ſtimulantia ſunt pernicioſa; una ſalus eſt in inciſionibus, quæ tendinem, nervum omninò præſcindant, & quæ aponevroſes conſtrictas ſolvant: illæ verò inciſiones ultra textum adipoſum debent pertingere, cùm illæ aponevroſes ibi lateant.

Vulnera à *globis ignitis* inflicta ſæpè, cùm altè perfodiunt, artus commovent, compagem oſſeam, contundunt carnes & membranas criſpant, tum illicò, tum poſt aliquot dies, unde ſtupor partis, omnium gangrænæ principiorum peſſimum; præſtat in hoc caſu ita dilatare vulnus ut medicamina fundum vulneris ſubeant, ut materies putres eliminari queant; aper-

turæ ex adverso factæ, setaceum per vulnus trajectum, imò oleum terebinthinæ fervidum injectum his indicationibus satisfaciunt.

Infiltratio quæ à suppressis sanguifluxibus anasarcam excitat, quæ à repetitis phlebotomiis aut hæmorrhagiis fit, interna remedia & analeptica requirit, inde verò vix unquam timenda gangræna; verùm infiltrationes quas humorum dissolutio putris & ulcerosa creat, quas febris amphimerina suppuratoria, caries & ulcera interna fovent, non rarò post longum tempus erysipelatosam excitant inflammationem, quæ gangrænam lethalem & immedicabilem accersit; frustra diureticis catharticisque eam debellare conaris, inde vires prosternis; infelices sunt scarificationes quæ mortem accelerant; inutilia sunt, quæ à medicinæ & chirurgiæ penu petuntur, auxilia.

Erethismo seu crispaturæ aponevrosium tria possunt opponi remedia; 1° laxantia ut diæta humectans, phlebotomiæ repetitæ & topica emollientia; 2° si ea non sufficiant, incisiones aponevroseos sunt instituendæ ad sufficientem altitudinem; illæ autem aponevroses utut sint in trunco tenues & in artubus magis crassæ, per totam corporis superficiem extenduntur; tales sunt quæ musculos humeri, ulnæ, femoris, capitis, colli, palmæ manuum & plantæ pedum vestiunt. Dantur aponevroses duplicatæ, quæ musculos temporales, quæ in dorso magnum dorsalem, sacrolumbarem, &c, in abdomine rectum &c, involvunt: solvendæ sunt illæ aponevroses, si ossibus insideant, ad os usque incisiones penetrare debent. 3°. Demùm sensibilitas partis irritatæ tollenda est, quod præstant caustica ut oleum terebinthinæ, caryophyllorum, cinnamomi, aut alterum oleum destillatum ex plantâ aromaticâ; sic oleo terebinthinæ curatus est Carolus Nonus à *Pareo*; sic curantur odontalgiæ cariosæ: si verò ea non sufficiant, oleum etiam fervidum adhibendum est, quod *La Peyronie* adhibuit in punctura tendinis *Principis de Dombes*; tendines verò majores ut & nervi puncti tùm oleo fervido, tùm excisione curantur.

Ubi gangræna à *morsu viperæ* metuenda est, debet pars dentibus viperæ, tanquam duabus aciculis, puncta, sine scarificationibus assuetis, foveri vino vel aquâ vitæ in qua dissoluta sit theriacæ drachma, simulque theriaca ad drachmam unam semel vel bis usurpari, qua sola methodo omnes sanare consueverat *Chirurgus La Motte.*

Inflammationes malignæ seu gangrænosæ vel ab externâ, vel ab internâ causâ pendent; si ab internâ pendeant, nunquam juvant scarificationes ad vivum usque protensæ.

Rursùs inflammationes à causâ internâ sunt vel externæ vel internæ; internæ pendent à principio deleterio fluidis commixto, quod phlebotomiæ tollere nequeunt, adeoque phlebotomiæ vix unquam in illis conveniunt; solum perfugium est in antidotis, cardiacis, alexipharmacis, sed ita promptè hæ inflammationes internæ, sopito dolore, abeunt in gangrænam, ut nulli remedio locus supersit.

Externæ verò *inflammationes gangrænosæ* non ita certò mortem inferunt; dantur

dantur enim gangrænæ criticæ, & quæ criticæ non ſunt, ſæpè non ultra partis inflammatæ limites ſeſe extendunt, imò obortâ ſuppuratione in marginibus ſpontè quandoque ſegregantur à vivis carnibus. Cavendum tamen ne tabum putre, quod efformatur, repat in vicinas partes, quod in inflammationibus gangrænoſis per infarctum ortis metuendum, multò minùs in gangrænis ſiccis, vel inflammationibus cauſticis quales ſunt eryſipelata, eſcharotica, anthraces, cruſtæ gangrænoſæ, &c.

Ad ſuppurationem promovendam in mortuis illis inflammationibus, intus & extus uſurpanda ſunt quæ calorem & ſtimulum procreant, topica ſunt aptiſſima reſolventia & diaphoretica actuoſa, non rarò ſinapiſmi facti ex fermento, camphorâ, ſale ammoniaco, ſinapis ſemine, cum aquis ſpirituoſis & oleis eſſentialibus æthereis.

Si verò jam gangræna adſit, ſperandum eſt, ſi fixi jam ſint limites ejus, ſi margines inflammati ſuppurationi ſe accingant; tunc partes mortuæ ſcalpello incidendæ vel exſcindendæ intactis vivis; ſi verò ceſſante gangrænæ progreſſu nulla ſit ſuppurationis ſpes, ſpiritu nitri debent partes mortuæ comburi, ut vivæ ad ſuppurandum excitentur, & tabum putre deſtruatur.

In eryſipelatibus gangrænoſis infarctus eſt maximus vel valdè extenſus; horum verò cura exigit 1° ut carnium mortuarum phlyctænis, maculis lividis obſitarum, infarctus ſolvatur; 2° ut harum carnium ſucci à putredine immunes ſerventur, condiantur; 3° ut carnes vicinæ ſtimulentur ad ſuppurandum; 4° ad promovendam ope ſuppurationis mortuarum ſeparationem à vivis.

Antiputrida quæ ibi conveniunt ſunt 1° acetum, ſpiritus ſalis, ſulphuris, vitrioli aquâ diluti, ſalia neutra, imprimis ſal ammoniacum. 2° Spiritus terebinthinæ, eſſentia Rabel, ſpiritus nitri anaticis ſpiritûs vini partibus dulcificatus. 3° Sal marinus, nitrum. 4° Reſinæ & balſama, terebinthina, myrrha, camphora, ſtyrax, pix. 5° Vinum, aqua vitæ, ſpiritus vini. 6° Exſiccantia balſamica, ut myrrha, colophone, aloë, reſina. 7° Rodentia urentia, ut oleum fervens, ferrum candens, ærugo, ſpiritus nitri hydrargyro fœtus, aqua phagædenica.

Furunculi majores ſummè dolorifici non incidendi ſunt quandiu crudi & dolentes, niſi in perinæo vel vulvâ ſiti ſint, tunc enim metus eſt, ne pus ſibi ſinus cudat; exſpectanda ſuppuratio quæ concreta ſolvat, & craſſamentum maturet.

Eryſipelata cauſtica quæ cruſtaceam eſcharam faciunt, pendent à vi materiæ lapidem cauſticum æmulantis; harum cruſtarum ſeparatio pariter debet promoveri per olea emollientia & digeſtiva, ut ceratum Galeni; ſi eſchara craſſior ſit, ea incidenda, & ubi ſecedunt, avellenda fragmenta; vitanda ſpirituoſa actuoſa; juvant tantùm topica reſolventia, anodyna.

Anthraces eodem modo tractandi, vitanda ſunt irritantia, monente etiam *Pareo*; lenia emollientia è ſuppurantibus eligenda; tantùm apex emor-

emortuus oleo ferventi vel aquâ forti comburendus, dein exſpectanda ſuppuratio; retardatur etiam eſcharæ putredo ope ſpiritus terebinthinæ, eſſentiæ Rabel, ſpiritûs nitri dulcificati cum ſpiritu vini, ſed cauſtica tutiora ſunt.

In *ambuſtione* quæ cutem tantùm erodit, non verò ultra penetrat, dolor & pertinacia majores ſunt quàm ubi carnes ipſæ comburuntur, quippe ſecretoria cutis irritata fundunt ſerum acre & copioſum, quo affectus perennat adhibitis unctuoſis. 1° Antequam infarctus, vel tumor excitentur, igneæ partes extrorſum ducendæ ſolutione vitrioli, atramento, ſpermate ranarum, albumine ovi, nuce gallarum, vulnerariis, aſtringentibus herbis. 2°. Accedente infarctu indicantur emollientia, laxantia, adipoſa, unctuoſa, olea, butyrum. 3° Si inflammatio adveniat his miſſis, fomenta ex aquâ tepidâ, mucilagines, lacticinia, farinoſa uſurpantur, & propter ſævitiem doloris adduntur anodyna. 4° Quandoque anodyna paululum volatilia adhibentur, ut camphora, flores ſambuci; folia tabaci, hyoſcyami, ſapo, ſtercus avium, &c; ſi dolor mitior ſit, cæpæ coctæ vel tritæ conveniunt. 5° Cùm pars ambuſta ſuppurationem putrem ſuppeditat, antiſeptica, ut vinum, aqua vitæ, nitrum, ſal marinus indicantur.

Periti ſunt qui tamdiù utuntur ſolo vino, quamdiù propter ſenſibilitatem non licet aquam vitæ addere, mox puram admovere, uſque ad integram ſanationem. Juvat non rarò folia viridia tabaci, vel betæ apponere, & ſuper ſplenia vino madida applicare, quæ ſic vulneri non adhærebunt.

Si *frigori* vel gelu debeatur ſphacelus, amputatio non eſt inſtituenda quamdiu nulla eſt diſſolutio putris, quæ ſola viciniam inficit, & in vivo inſtituenda eſt amputatio, non in mortuâ carne. Pars *congelata* ſtatim nive vel aquâ frigidâ eſt confricanda, ne ſubitò regelaſcendo crepent vaſa; interea cardiaca ſudorifica intùs uſurpanda.

Si à *putredine* antecedenti humorum in vicinis partibus ortum duxerit gangræna, vel ea pendet à diſſolutione maſſæ ſanguineæ, & in hoc caſu de ægro conclamatum eſt; vel pendet à peculiari acrimoniâ venenatâ, adverſus quam dantur ſpecifica antidota, ut in ſyphilide, ſcorbuto, ſcabie, & tunc illa antidota uſurpanda ſunt; ſi ab ulcere putrido oriatur, tunc adhibenda ſunt antiſeptica fortiora, ut 1° balſamica, quale eſt oleum terebinthinæ: 2° Salina, ut ſal marinum, nitrum, ſal ammoniacum, pulverata & magnâ doſi adſperſa: 3° Eſcharotica, ut acidum nitri dulcificatum, aqua Rabel, imò oleum bulliens, unguentum Ægyptiacum, viride æris, aqua phagædenica, ſublimatus corroſivus, &c: inde fit eſchara quæ carnes à putredine defendit, uſquequò ſuppuratio partem ſphaceloſam à ſana ſeparaverit; non tamen negligenda intùs alexipharmaca.

XLI.

XLI. NECROSIS, *L'Ergot; le Feu St. Antoine, la Gangrène séche, le mal des ardents.*

Morbus est chronicus, in quo artus, ut pedes, manusve, post stuporem & dolorem, ut plurimùm sine tumore arescunt, exsiccantur, & sensu, motuque amissis spontè utplurimùm à corpore secedunt.

Differt à gangrænâ, 1º quòd in gangræna sit tumor utplurimùm inflammatorius. 2º quòd pars gangrænôsa in putredinosam mollitiem fœtidissimam vergat: 3º & quòd citam mortem intentet; necrosis verò partes mumiæ siccæ similes reddat vix fœtidas, nisi ubi mortuum à vivo separatur, ac per menses divexat. Differt ab arthritide scorbuticâ quâcum convenit ratione dolorum, quòd in arthritide illâ sint stomacaces signa, dolor noctu urgentior sit, nec artus excidant.

Species hujus generis à nemine distinctè traditæ sunt, exceptâ necrosi ustilagineâ, de quâ nuper *Clariss. Salerne* plura docuit; cæteras primus ferè *Ill. Quesnay* in eximio tractatu de gangrænâ siccâ tantùm delineavit.

Sanguis viscosissimus, tenax, nigricans, & ea siccitate ad putrescendum ineptus, simulque in extremis partibus hærens, sero per calorem, ventilationem, diaphoresim evaporato, hujus morbi est materia morbifica, inde stupor, dolor, livedo, siccitas, mors partis, atque in limitibus superveniens suppuratio gangrænosa, corruptio tendinum & ligamentorum sine ullo dolore, artum nigrum, siccum, mortuum à vivo segregat.

1. *Necrosis ustilaginea. L'Ergot.* C.

Vide *Histoir. de l'Academ. R. des Sc. ann.* 1740, 1748, 1752. & *le 2e volume des Mémoires des Etrangers ann.* 1755. à *Clariss. Salerne*; *Acta Lipsiæ* 1708 à *Langio* & 1752 *pag.* 634; item *Commentarios Lipsiæ Ludwigii anno* 1757 *pag.* 72 & 601. *Ill. Quesnay, de gangrænâ siccâ, pag.* 355 & 407.

An sit idem cum *malo ardentium?* vide *Mezerai, Histoire de France ann.* 1090. licet morbus ardentium cum arthritide scorbuticâ magis affinis videatur.

Ustilago vulgò *secale cornutum*, Gallicè *ergot*, & *seigle ergoté*, de quo scripsit *Moellerus Comment. Lipsiæ anno* 1752 *pag.* 634, vocatur illud secale, cujus spicæ gerunt aliquot grana, sex vel septem lineas longa, cornuta, extùs nigra, intùs alba, Germanis *Brand* & *Mutterkorn* dicta, ab ustilagine *nigellâ* dictâ diversissima: nam in ustilagine tritici, avenæ, semen est intùs nigrum & pulverulentum, non corniculatum. Secalis cornuti proventus uber est annis pluviosis, & in agris paludosis, quales sunt Soloniæ juxta Aureliam, inde fortè Secalauniæ Latinis dictæ, & agri Blesensis, Vastiniensis, Bituricensis Provinciæ hic morbus epidemicè grassatur, scilicet quoties deficiente tritico abundat hoc secale, quo pauperes panem conficere coguntur; unde viget epidemia statim post messem usque ad hyemem; plures mares quàm fœminas adoritur, & sæpiùs apud Solonienses pedibus

pedibus quàm manibus nocet; fortè quia in locis humidis illi laborare consueverunt.

Illa morbi species sine febre, sine tumore, pedes vel manus aggreditur, doloribus intensis stipatur, colorem nigerrimum & siccitatem summam partibus conciliat, ac demùm post plures menses artum mortuum à corpore segregat; visi sunt trunci cruribus orbati, alii uno crure & uno brachio, rarissimi ambobus cruribus & brachiis mutilati; pluries accidit ut digiti pedum inscìis excidant, paucissimis extremus nasus delabitur. Ægri Solonienses in Nosocomium Aurelianense deferuntur, ubi observati sunt à *Chirurgo Noelio*, & nuper ab *Illustr. Medico Salerne.*

Incipit morbus à lassitudine, sine febre, sine inflammatione; raò rubent partes extremæ; facies verò, totaque cutis pallet ac livescit, venter induratur & tumet, mens hebes est, & hebetudo crescit cum morbo; urina & feces ritè secedunt; feces tandem sunt fœtidæ; corpus emaciatur; pedes & manus stupore afficiuntur, cum dolore deinde punctorio, qui cùm atrox est, pulsûs frequentiam fugacem cum sudore capitis & epigastrii excitat; secus pulsus est parvus, & ita debilis, ut vix percipi queat; appetitus interea non deficit, ab alimentis calidis læduntur & sudant, raò accidit dolorem pedum, manuumque esse urentem & rubore stipatum, quod solus refert *Noelius*. Verum tamen est hosce dolores atroces mitescere, si artus aëri frigido exponantur; interea frigescunt & pallent ægri, difficulter se movent, dolor sensim assurgit à pedibus ad tibiam, crus, &c; à manibus ad ulnam, humerum, quæ partes successivè exsiccantur, & ita nigrescunt, ac si fumo fuissent induratæ; tunc verò cùm nigrescunt, cessat dolor partis, imò sensus & pars mortua est, sed sicca, non fœtens; cutis videtur corrugata, quasi, ait *Noelius*, diù in aquâ frigidâ stetisset. Necrosis illa demùm sistitur in tarso, tibia, genu, &c, & tunc linea quædam cuditur separans vivum à mortuo, qualis cuditur ope lapidis infernalis; illa sola linea humida est, putris & fœtida; sensim per frusta aut artus integri mortui, carbonis instar nigri, à vivo segregantur, aliquamdiù verò hærent ligamentis, tendinibus laciniatis nondum omninò dissolutis. Si imperitè cataplasmata maturantia applicentur, acceleratur lapsus artuum, sed cum periculo, quippe gangrænascit etiam pars viva; si verò opus soli naturæ committatur, ægri quidem artu truncantur, sed sine dolore, sine ullâ hæmorrhagiâ, & sic mutilati per menses & annos vivunt.

Quare nulla fit hæmorrhagia, etiam dùm crura ex acetabulis coxendicis separantur? quia sanguis est niger, viscidus & veluti siccus; talis enim fermè exit è venâ, cùm initio morbi secatur ad dolores sedandos; tenacitas sanguinis quandoque ea est, ut non faciliùs secetur cultro quàm ipsa caro indurata; è centum & viginti quibus artus à Chirurgis fuerunt amputati, vix quinque ultra sex menses supersunt; ast qui opus naturæ commiserunt, plures multò evaserunt.

Hoc secale cornutum anatibus, ac porcellis datum ab ipsis statim respuitur;

tur; hoc tamen urgente fame, & cum furfure mixto utentia animalia inftar hominum malè afficiuntur, & enecantur.

De curâ hujufce morbi confulantur *Ill. Quefnay*, *Salerne*, *Sharp.* In fumma fuffecerit dixiffe initio indicari parvam dofim theriacæ, unam, alteramve phlebotomiam, fotum ex aquâ vitæ camphoratâ; aft cùm pars induruit, & nigrorem contraxit, fugienda maturantia; ubi exulceratur, fola antifeptica & exficcantia conveniunt, oleum terebinthinæ, pulvis ex fale marino, vitriolo, ac demùm exfpectandum donec pars fponté excidat: kinkinæ in gangrænâ utiliffimæ ufum in necrofi damnat *Sharp.*

2. *Necrofis à viru* Illuft. Quefnay de gangrænâ ficcâ, pag. 362; Hildani centur. 4. obferv. 92. C.

Virus eft humor venenatus in animali ipfo quod laborat genitus, vel ab alio communicatus, unde à venenis per vulnus immiffis aut ab alio regno petitis differt; huc refer virus venereum, fcorbuticum, arthriticum, herpeticum, cancrofum, &c.

Virus quod necrofim inducit debet vel fanguinem ita inficere ut in extremis partibus coaguletur, exficcetur, vel ut vafa ita corrugentur, ut exfuccæ ficcæque carnes evadant; debet itaque idem efficere intus quod extus patrant cauftica, ut lapis infernalis; quippe in efcharam mutari debent partes quæ necrofi afficiuntur; in fenibus illa mutatio tantò facilius contingit, quò fanguis ad ficcitatem & vifcofitatem magis eft pronus.

Senex 72 annos natus podagricus menfe Augufto frigus quoddam moleftum ac ftuporem in pede perfenfit, fine ullo dolore & tumore vel minimo; de his minimè follicitus fuit, tandem aucto ftupore pes ejufque digiti lividi deinceps nigri evaferunt, & necrofis fenfim fefe patefacere, fenfimque verfus genua ferpere vifa eft. *Hildanus* accerfitus menfe Septembri, pedem & crus ad furam ufque fphacelatum inftar carbonis nigrum, frigidum, & fupra modum ficcum, extenuatumque reperit. De cætero nullus dolor, inquietudo ferè nulla, fomnus, fames, pulfus pro more. Rogarunt adftantes *Hildanum* ut crus amputaret, quod peritus ille Chirurgus recufavit, & cùm quidam barbitonfor deinceps crus amputaffet, gangræna ferpfit citò in femur & truncum, quæ priùs fteterat, ac æger intra paucos dies temeritatis illius culpam luit.

Differt itaque illa fpecies necrofeos ab uftilagineâ ratione originis, & ratione fymptomatum feu doloris defectu, de cætero eadem eft cura, fcilicet omiffiva.

3. *Necrofis febrilis*, Lamotte obfervat. 298, ad 302. C.

Ea eft quæ typho potiffimum, febribufque aliis malignis dictis fupervenit, fymptomaticè aut criticè, ut aiunt; illa verò non folùm pedes, fed potiffimùm coccygem, nates & femora adoritur, & differt à gangrænâ ex eo quod ficca fit, cùm gangræna diffolutionem putridam comitem habeat, præterea fine ullo dolore progreditur; diftinguitur verò à priori per febrem comitem.

Hæc vulgò tribuitur vel forditiei in quâ hæ partes ob alvi & urinæ fluxum obnoxiæ sunt, sed cùm etiam pedes, ab immunditie illâ immunes, quandoque necrosi afficiantur vix illud principium potest admitti; pressioni etiam tribuitur, quippe his partibus in typho per mensem incumbit æger, & reapsè pressio illa escharas siccas non rarò in partibus pelvis eminentioribus excitat; verùm & vidi internas, externasque femorum partes in eo casu solùm aut primariò affici, quod nec pressioni, nec immunditiis erat adscribendum, maximè verò cùm necrosis primis febris diebus supervenit, nec sordes nec decubitus incusari possunt, ut patet ex observationibus citatis.

Sanguinem in febribus triplò viscosiorem evadere quàm in sanitate probant experimenta *Cl. Langrish*, adeoque si concurrat simul materia febrilis inspissans, ut in typho, facilè concipitur occasione decubitûs in vasis cutaneis coccygis, vicinisque illum hæsurum esse, & ratione siccitatis necrosim inducturum.

Hic affectus ita lethalis censetur ut *Hildanus* nullum per quadraginta annos evasisse suæ curæ commissum profiteatur; verùm hæc lethalitas videtur potiùs curæ olim adhibitæ quàm morbi gravitati tribuenda, ut docent *Cl. Lamotte* observationes repetitæ; constat enim ex illis nihil esse perniciosius in hac specie necroseos quàm mortuas & putridas partes exsiccatas forcipibus auferre, inde enim sphacelus humidus evadit & ulteriùs ob aëris accessum serpit; quin fugiendæ sunt etiam simplices scarificationes, pars tantùm est tegenda unguento de styrace, vel mundificativo, & si sit excoriata vel exulcerata, unguento Ægyptiaco, & exspectandum donec febris remiserit vel cessaverit, tunc enim lapsus carnium putridarum sponte accidit & tutò potest solitis medicamentis adjuvari. Vide de his *Clariss. Quesnay de cura gangrænæ siccæ pag. 583.*

4. *Necrosis scorbutica*, Tulpii Lib. III. cap. 38; Du Plessis Journ. de Med. Avril 1757 pag. 341: Vide *Melasicterum scorbuticum* à quo differt tantùm doloris defectu.

5. *Necrosis epidemica* D. Boucher Journ. de Med. 1762 pag. 327, 396, 504. A.

Morbus erat epidemicus apud Flandros annis 1749 & 1750, pauperes extra urbem, in aëre nebuloso soloque humido degentes devastans, post varias caloris & frigoris vicissitudines, bellique ærumnas: tres erant hujus epidemiæ periodi.

1a *Periodus.* Contracturæ spasmodicæ musculorum tibias, brachiave retrahentium, quandoque amborum simul, cum doloribus acutis, sæpe urentibus, per intervalla remittentibus: Rarius præcesserant dolores vagi dorsi, lumborum, qui dein in extremis artubus hærebant, cæteris functionibus, ut pulsu, fame, vix mutatis: hæc periodus ad duas tresve septimanas extendebatur.

2a *Periodus*, decem diebus terminanda, notata erat stupore vel fremitu obscuro artûs affecti, cum sensatione frigoris fere glacialis, qui sensus incipiebat

piebat à partibus primùm contractis & desinebat in pedes vel manus; inde artuum gravitas, movendi impotentia, anæsthesia, sed restituto calore dolores reviviscebant, membra erant pallida, frigida, cutis rugosa, pars macilenta; macies totum corpus dein afficiebat: pauperrimi, à primæ periodi symptomatis immunes, secundam tantùm, sed tantò diutius, experiebantur.

3a *Periodus.* Pars affecta stupore & frigore livescebat, mox nigricabat; quibusdam calor atro-cæruleus, quandoque cum sensu caloris urentis & formâ erythematis phlegmonodis, aliis cum sensu obscuro; quibus prima periodus defuerat, nigredo artuum nullo inflammationis signo præludebat; quibus verò præludebat erythema, phlyctænæ non raro assurgebant, sub quibus pars erat omninò sphacelosa, musculis & ipso periosteo putrefactis: pulsus erat tunc debilis, prostratio virium magna, oculi languidi, facies marcida, rugosa, deformis & senilis. Necrosis quæ à digitis inceperat sensim ad carpum vel tarsum accedebat, rarò ultra cubitum aut genu reptans: demùm gradum sistebat necrosis & tunc pulsûs vigor paulatim resurgebat: linea suppurans mortuum à vivo disterminabat, & sensim artus mortuus, siccus, cruore nigro, viscoso farctus delabebatur, extremo osse arido & instar carbonis nigro: artus necrosi affectus siccissimus, nigricans, odoris expers, mumiæ artui simillimus erat.

Quibus verò calor inflammatorius præcesserat, febris etiam supererat, quæ moderata non nocebat, sed violenta funestum mali exitum accelerabat.

Hujus morbi seminium est miasma quoddam sanguinem coagulans, unde præmissis phlebotomiis ex quibus pulsus prius languidus resurgebat, diluentia, dissolventia aromaticis, spirituosis, antisepticis juncta, intus sumpta, proderant; lapsus spontaneus artuum erat expectandus, aut nulla horum amputatio instituenda erat, nisi cùm natura mortuum à vivo separasset.

6. *Necrosis infantilis.*

Morbus est novus, seu nullibi descriptus, frequens tamen apud infantes quinquennes, potissimùm in orphanotrophio; illis vel in gena, vel in vulvâ apud puellas, supervenit, sine febre, macula rubra vel livescens, sine dolore, tumore, calore, quæ acu pertusa non dolet, post paucos dies sponte laceratur à levissimo tactu, sine ulla sanguinis vel alterius humoris effusione: sensim vicinæ carnes, gingivæ v. g. eroduntur, pulsu, fame, cæteris vix mutatis, & intra paucos dies fato cedunt, omninò absumtis, nigris, siccis, vel vulvâ eodem *modo erosa.*

Pluribus scorbuticis superveniebat ad genam ulcus exiguum, album, in ambitu durum, quod neglectum livescebat, nigredine & fœtore accedente, unde totâ genâ perforatâ, erosâ, dentes in conspectum se prodebant; hujus ulceris indolentis, gangrænosi, sicci, progressus sistit spiritus vitrioli. Similes casus vidi pluries, sed gena sine ulcere statim livescebat, altero die perforata, sine dolore, inappetentia, febre, debilitate,

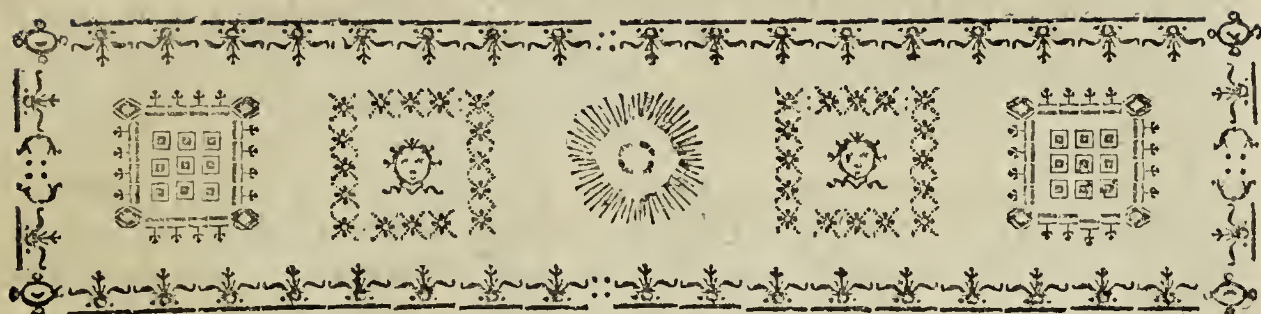
 inte-

interiora oris patefaciebat, letho intra paucos dies ſubſequente : idem vidi apud virgunculas in vulvâ : *Poupart Hiſt. de l'Acad. R. des Sc. 1699, p. 175.*

Huc etiam poſſet referri necroſis à compreſſione, cujus exempla profert *Cl. Queſnay* ex *Hildano* & *Boerhaave* petita, fortè & aliæ ſpecies ; verùm ſatius eſt hoc argumentum peritis Chirurgis elucidandum relinquere. Nobis ſuffecerit in hoc genere aliiſque benè multis novam viam tradendæ & illuſtrandæ Noſologiæ indicaſſe ; ſingulorum generum elaboratio non eſt opus unius hominis nec fortè unius ſæculi.

CLAS-

CLASSES MORBORUM

ÆTIOLOGICÆ.

SCientia principiorum, à quibus morbi dependent, eſt *aitiologia* noſologiæ. Diſpoſitio morborum ſecundum affinitatem principiorum & cauſarum à quibus dependent vocatur *methodus* morborum *aitiologica* juxta quam morbi qui à ſimilibus principiis dependent, conjunguntur, & qui à diverſis ſeparantur; inde tot claſſes exſurgunt quot diverſa ſunt principiorum genera: ea quidem numeroſiſſima ſunt, verùm tamen maxima morborum pars ad viginti quinque genera principiorum, totidemque morborum claſſes commodè reducitur. Horum principiorum alia ſunt *phyſica* quoad agendi modum, ut venena, virus, miaſmata, &c...; alia ex *legibus mechanicis* & *hydraulicis* agere videntur, ut tumores, calculi, vermes, conformationes vitioſæ, ſanguis, pituita, ſerum, flatus; demùm ſunt principia *moralia* hypermechanica, quorum actio ex pſychologia aliquatenus intelligitur, ut naturæ conatus, ſpaſmi, dolores, pathemata animæ, &c...

Eatenus verò ea cenſentur principia morborum, quatenus ex illis intelligimus hos vel illos morbos eſſe poſſibiles; nulla alia eſt connexio inter principia & morbos; & quam ſæpius erramus in judicio, cùm, ex eo quod illud præceſſerit morbum, illud alterius eſſe principium inferimus; hoc ſcilicet ſophiſma, *poſt hoc ergo propter hoc*, in Medicina vulgatiſſimum eſt.

Accurata cognitio ſymptomatum, organorum quibus inſident, legum phyſiologicarum juxta quas functiones, qualitates & excretiones per illa organa fiunt, & demùm dogmatum phyſico - mechanicorum ex quibus vis & energia horum principiorum concipitur, poteſt mentem Medici dirigere in veritatis indagatione, & nos inducere ad cognoſcendum num datus morbus huic vel alteri principio ſit adſcribendus: Attamen his auxiliis adjuti ſummi Medici quotidie errant, ut patet ex eorum in praxi

 diffi-

dissidio ; si fidem quibusdam adhibeamus , omnes ferè morbi à *saburra* dependent ; juxta alios *plethora* est omnium ferè principium ; sunt qui à vermibus eos deducunt ; sunt qui à *salibus* acido vel alkali ; non pauci à *spisso* & *acri* omnes chronicos derivant ; à *spasmo* & *atonia Baglivi* ; à *circulatione vitiosa Deiderius* ; à *pituita Schneiderus* ; à *sero Carolus Piso* ; à *flatibus Polybus* morborum iliadem , ut olim *ab humorum quaternione Galenus* , & à solo *vitio solidorum* plures Neoterici deducere amant. Non minus tamen verum est eatenus felicem esse therapeiam , quatenus Medicum origo morbi non fefellerit , ut ait *Celsus* , adeoque causam & principium morbi curandi cognoscere apprime utile est, imo necessarium ; verum in hoc experientia fallax & judicium difficile.

Illustriss. Archiater Senac triginta consultationes scriptas viderat à totidem peritissimis Medicis circa eundem morbum, quem spissitudini sanguinis tribuebant, & neuter verum attigerat : secto enim cadavere , facilè consenserunt omnes omnia symptomata aneurysmati interno esse tribuenda. Similem errorem trium percelebrium Italiæ Medicorum , circa morbum viri præclari quem simul invisebant , *Illustrissim. Morgagni* enarrat ; neuter verum morbi principium etiam conjectando præsenserat.

Si viri anatomiæ , physices & mechanices periti , hujus sæculi præclaris inventis eruditi, singularem morbum accuratè perpendentes eumque diuturnum attentè considerantes, circa ejus principium à vero aberrant; quid expectandum erat ab Antiquis, qui omnes morbos ejusdem generis ab hoc vel illo principio pendere à cathedra docebant ; &, verbi gratiâ, omnem tertianam à bile , quartanam à melancholia , catarrhum à pituita , vomitum à saburra , nephralgiam à calculo repetendam esse ? Quid censendum de illustribus etiam Neotericis qui omnem morbum chronicum ab spisso & acri humore pendere pronunciant & huic theoriæ suam praxim adoptant ? Ex sequentibus specierum enumerationibus evidenter patebit nullum esse morbi genus quod à diversis principiis non pendeat , seu cujus diversæ species à diversis principiis non sint repetendæ diversamque medendi methodum non expostulent ? Sit vomitus in exemplo , licet ejus causa sit in omnibus speciebus eadem , scilicet conatus naturæ quæ, mediante vi stomachi expultrice , materies in eo contentas foras per os eliminat , nihilominus natura ad hanc stomachi contractionem excitatur , nunc à saburra cruda , quâ semel ejectâ morbus evanescit ; vel à saburra putri, vel biliosa , vel viscosa , quibus rejectis remanent non rarò fomites in sanguine , hepate , colo , stomachi , diversis auxiliis impugnandi ; vel vomitus ille fovetur à veneno quod labe constanti affecit stomachum ; vel ab ulcere , quod curandum superest ; vel à phlogosi ventriculi , quæ , nedum emetica & cathartica indicet , ab illis exacerbatur ; vel à vermibus qui specificis remediis tantùm cedunt ; vel à metastasi humoris excrementitii , ut urinæ , puris , seri , cui humori exitus nativus parandus est ; vel à plethora vasorum ventriculi quam vel menostasis vel vicini visceris obstructio , vel nimia ciborum euchymorum ingurgitatio sustinet ; vel pendet à mechanica pressione quem stomacho infert

infert cartilago xiphoidea depressa, pancreas tumidum, jecur induratum, vel ipsa gastrocele; mitto loqui de vomitu sympathico quem ictus capiti inflictus excitat, de vomitu marino quem succussio navis aut rhedæ determinat, de hysterico quem antipathia aut abditius etiam principium creat.

Quibus positis quid censendum de therapia quam viri aliunde oculatissimi quotidie in scriptis suis proponunt, in qua duas vel tres tantùm vomitûs species curandas sistunt ratione totidem principiorum à quibus illas excitari putant, quasi omnis vomitus ab hac vel illa saburra penderet, & ferè omnis vomitoriis vel catharticis curandus foret: in quo quidem consentientes habent omnes ferè veteres artis antistites, qui errore mortalibus perniciosо cum ipsis laborant: quid enim est perniciosius quàm emetica indiscriminatim adhibere in vomitu quovis, ut nephralgico, ulceroso, phlogistico, hysterico, gastrocelico, marino, &c, in quibus ea certè veneni instar agere omnibus cordatis viris haud dubium videbitur: doctrina itaque causarum & principiorum, si fallax sit, funestissima est, eoque magis perniciosa quo ad plures morbi species extenditur: si enim quis in praxi ignoret verum principium unius vomitûs, & in nephralgico emeticum præscribat, ille unum tantummodo ægrotum in vitæ discrimen adducet; ast si omnem vomitum à saburra pendere docuerit, is tot ægros vomentes in idem periculum conjiciet, quo sunt diversi vomitus in quibus summam perniciem necessariò inferunt; aut in quibus diversissima & ad curam necessaria juxta hanc aitiologiam omittentur, ut phlebotomia, limonata, salia neutra, opiatica, balnea, quies, anthelmintica, chirurgica operatio &c.

Verùm dati morbi principium cognoscere est certè in praxi omnino utile, imò necessarium; illud itaque est indagandum; sed tanto periculosius est illud ignorare, in eo inveniendo errare, falsis dogmatis circumventum esse; falsum autem est illud dogma quod ab obscuris ad clara, à minus cognitis ad magis certa sit procedendum: principia morbi sunt minus clara, minus evidentia quàm morbus ipse seu quàm symptomatum illum constituentium concursus, ergo methodus aitiologica, quæ à principiis & causis abditis nos deducere debet ad morbi cognitionem, fallax est & erronea, multoque tutior est via quæ initium ducit à symptomatis sensuum ope compertis, ex qua cognitione deinceps, tanquam firma basi, assurgere possumus ad ejus morbi individui oblati principium. Evolvite omnes libros scholasticos de vomitu, nullibi ferè invenietis signa vel symptomata vomitum gastrocelicum, hystericum, gastriticum, &c, designantia, quorum tamen fidelis & sagax descriptio & diagnosis ad eos dignoscendos ita utilis est, ut ex hac ferè solâ quænam sint indicationes curativæ eluceat: emineat tumor à partu crescens inter abdominis musculos, isque circumscriptus, quem ex signis cognoscimus esse à stomacho prolapso vel hernioso, nonne vel medicinæ tyro vomitum inde oriundum esse judicabit & artificiosa repositione curandum concludet; sed si nullus Author in scriptis eum de hujus speciei vel existentia vel signis monuerit, is hunc morbum, sensibus, ut ut obvium, non agnoscet, summo

ægro-

ægrotantis detrimento : & tantò magis ab eo cognoſcendo alienus erit, quò majorem adhibuerit fidem ſuis Magiſtris docentibus omnem vomitum à ſaburra pendere, & vomitum in genere vomitoriis eſſe impugnandum.

Has claſſes morborum aitiologicas ideo ſiſtimus, ut cuique pateat nullum eſſe morbi genus cujus ſpecies ad diverſa principia non attineant, adeoque ut deleatur illa præjudicata opinio, omne genus morbi uni vel alteri tantùm principio tribuendum eſſe ; ex his etiam claſſibus apparebit ab eodem principio diverſos morbos exoriri, prout diverſas corporis partes illud afficit, majori vel minori doſi, tempore, agit, aut diverſa eſt recipientis diſpoſitio ; ita ut ex cognito principio vix poſſibile ſit morbum inde eventurum præſagire : difficultas autem eo major eſt quo major numerus eſt circumſtantiarum in eodem morbo concurrentium, unde ancipites hæremus utri ex his tribuendus ſit morbus. Si quis vomitu divexetur, dubium eſt an voracitati prægreſſæ, an vitioſæ aſſumptorum qualitati, an pravæ digeſtioni, an cephalalgiæ comitanti, an bili per vomitionem rejectæ, an ſanguinis copiæ ventriculum gravanti, &c, hic effectus tribuendus ſit : quid verò nos ab his ambagibus extricabit? fida & ſagax hiſtoria ſymptomatum cuique ſpeciei convenientium ; licet enim quævis ſpecies à principio ejus denominetur, ut vomitus gaſtrocelicus, marinus, &c, non ideo neceſſum eſt abſolutè ut cognoſcamus quomodo hocce principium agat in ejus morbi productione, modò ex ſignis & hiſtoria quid in eo caſu agendum ſit aut fugiendum ſciamus : perinde eſt, v. g., utrum ſciam aut ignorem quomodo ſtomachi phlogoſis inducit vomitum, licet hoc ſcitu utiliſſimum ſit, modò ſciam quod dum adeſt epigaſtrii ſenſibilitas exquiſita, dolor & calor, ſitis, pulſus frequens & durus, ſanguis extractus coriacea cruſta tectus, &c, in hoc morbo repetitam phlebotomiam, aquam pulli & diætam tenuiſſimam ægro ſanando ſufficere ; emetica verò & cathartica acria pernicioſa eſſe : aſt licet mera principii cognitio hiſtorica ſæpe ſufficiat ad curandum morbum, etiamſi ignorem connexionem hujus cum ſymptomatis, nihilominus hujus principii cognitio philoſophica eſt multò ad praxim utilior quam hiſtorica ; utinam æquè certa foret !

Nullam ſpeciem morbi accenſere volui, niſi quam aliqua conſtans obſervatio confirmavit, & ideo cum ſuo epitheto inſignatam volui, tanquam teſtimonium veritatis ; v. g. dum *vomitum urinoſum* voco, his verbis intelligo eos vomitus, quorum deſcriptiones & hiſtorias tradit *Hallerus*, aut referunt Authores ab illo citati in *Phyſiologiæ majoris Tom. II. pag. 371*, qui ſunt vomitus nephralgici, iſchurioſi, &c : Utrum reapſe urina, in nephritide iſchuriaque retenta, in ſanguinem refluat, inde in ſtomacho ſecernatur, nihil ad me ; modò ſciam fide hiſtoriæ in eo caſu vomitum, non emeticis, nec catharticis, ſed remediis adverſus nephralgiam aut iſchuriam indicatis debellandum eſſe ; ideo Authores præcipuos citatos volui, ne tyrones Profeſſorum dogmatis, ut pote compendioſis, ſerviliter adhæreant, & ut rem penitus in Authoribus examinare ac omnes circumſtantias indagare queant, ne in verba Magiſtri jurent, nec in originibus hiſtoriarum inquirendis hæreant,

reant; ne demùm morbos possibiles tantùm pro realibus sibi oblatos putent, quod in scholis frequentius evenit apud Aitiologicos, quibus sufficit ut morbus sit possibilis, ad hoc ut eum inter morbos annumerent.

Nomina trivialia morborum, qualia hîc sistimus, id tantum usûs habent, quod ob brevitatem sint retentu facilia & commoda, minimè verò sola quid significant, adeoque semper inquirendus est significatus quem ipsi definitione addita tribuimus, quod de nominibus Classium etiam intelligendum.

Curare est satagere ut status morbosus in meliorem, &, si fieri possit, in sanum mutetur; *curatio* alia est *palliativa*, quæ tantummodo morbi causam tollit; *radicalis*, quæ simul & causam & principium ejus proximum ac proëgumenum aufert.

Certum est ex Pathologia causam veram & effectricem maximæ partis morborum esse conatum quo principium morbi vel corrigere vel foras amandare natura contendit; sic vomitionis causa est ille conatus naturæ qui stomachi contractione antiperistaltica, concurrente pylori arctatione & musculorum epigastricorum, ac diaphragmatis simultanea contractione, absolvitur: hanc causam tollit qui vires contractivas sufflaminat aut sensum stomachi obtundit; sed hæc curatio palliativa est & ut plurimum infida vel inanis, aut tantùm momentanea: sic prophylacticè in cholera à veneno narcoticis vomitionem suspendimus.

Principium morbi *proximum* est illud ex quo intelligimus naturam immediatè ad hunc producendum determinari; sic venenum deglutitum est principium vomitûs vel choleræ, quatenus intelligimus ex ejus actione in stomachum naturam sanitatis tutricem ad illius expulsionem insurgere, & in hunc finem organa huic scopo destinato in motum agere. *Curatio radicalis* est itaque illa quæ principium morbi proximum materiale removere aut corrigere nititur.

Curatio quatuor auxiliis absolvitur, scilicet *diæteticis*, *gymnasticis*, *chirurgicis* & *pharmaceuticis*, quæ auxilia partim à natura partim ab arte adhibentur: unde sequitur duplicem esse curationem, *naturalem* scilicet & *artificialem*, quarum mutua conspiratione medela vel levamen obtinetur.

Auxilia diætetica sunt esculenta & potulenta morbo curando convenientia: ea in morbis biliosis fervore, siti stipatis, ut in tritæophya, causo, præscribuntur, quæ refrigerant, diluunt, bilem enervant, ut aqua frigida, limonata, cremores avenacei, hordeacei, fructus acidi, blandi, & natura cum arte in his suadendis consentit; inde aversatio carnium, acrium, calidorum, exsiccantium, & sitis seu appetitus frigidorum, diluentium.

Auxilia gymnastica sunt quies vel motus mentis & corporis in ambiente congruo; in morbis febre acuta stipatis, pyrecticis, debilitas & lassitudo artuum exigunt decubitum horizontalem quo vires superstites servantur, quarum maxima pars cordi movendo & principio morbifico corrigendo ac expellendo necessaria est; decumbendum autem est in eun-

dem finem molliter in lectulo, & ambiens aër debet esse ita temperatus, ut nec calore nec frigore noceat, nec quietem animæ necessariam turbet.

Auxilia chirurgica sunt mechanica: 1° noxiorum exclusio; sic natura fœtum mortuum, feces, excrementa noxia foras amandat, calculos suis nisibus è vesica, pus ex abscessibus, saburram è primis viis ejicit: 2° sanguinem superfluum ruptis per impetum vasis emittit in hæmorrhagia, artus necrosi corruptos à toto separat: 3° soluta consolidat, ulcera detergit, quod in brutis quotidie observamus, ita ut naturæ imitatrix sit ars chirurgica.

Auxilia demùm pharmaceutica sunt medicamina quorum moleculæ dissolutæ valent ratione cohæsionis cum nostris solidis fluidisve illis salubres mutationes inferre, si tempestivè applicentur: medicamina verò vel simpliciter corrigunt vitia nostri corporis & *alterantia* dicuntur; vel alterant simul & ad evacuationes sollicitant naturam, & *evacuantia* sunt: natura autem, maximè apud bruta medicamina convenientia quærit, ut de canibus & bobus notum est: ars verò Medici multò tutius & multò plurima rationis interventu cognoscit.

Illa omnia auxilia eatenus salubria sunt, quatenus statum novum in corpore, priori morboso contrarium, conciliant; ergo ut rectè applicentur à Medico dogmatico, necessum est ut status morbosus individuus cognoscatur; & vix medicata auxilii huic contraria sit comperta, secus fortuitò vel empiricè adhibentur.

Sunt morbi quorum principia proxima obscurissimè cognoscuntur à Medicis, ut deleterii scilicet, venenati, virulenti, miasmatici, exanthematici & febricosi; sed Divina Providentia nobis non pauca medicamina concessit adversus ipsos, singulari virtute prædita, his specificè contraria quæque *antidota* vocantur, ut in febricosis kinkina, in syphiliticis hydrargyrum, quorum agendi modus est obscurissimus.

Quorumdam morborum principia proxima sub sensus cadunt, & minus ignotus est eorum agendi modus; tales sunt morbi humorales, ut sanguinei, pituitosi, serosi, quorum principia ferè ex legibus hydraulicis agere videntur; aliorum verò morborum, quales sunt acrimoniosi, purulenti, phlogistici, principia ex legibus physices & chemiæ intelliguntur: dantur etiam morbi, ut organici, traumatici, emphractici, calculosi, verminosi, quorum principia viribus mechanicis agunt in nos, eorumque auxilia ut plurimum sunt mechanica, sæpiusque chirurgica; ast obscurissima sunt principia morborum spasmodicorum, atonorum & moralium, unde difficillimè curantur, eorumque auxilia partim empyrica sunt, partim philosophica seu moralia, ut in hysteria, hypochondriasi, melancholia, mania &c.

Præter remedia antidota quibusdam principiis morborum specifice debellandis convenientia, ut hydrargyrum in scabie, syphilide, hydrophobia; kinkina in febribus intermittentibus; moschum, camphoram, castoreum in hyste-

hyftericis & fpafmodicis, dantur alia quæ certis corporis humani partibus fpecialiter prodeffe putantur, quæ proinde à veteribus ophthalmica, otica, cephalica, cardiaca, thoracica, hepatica, &c, vocantur; unde non immerito juxta hanc opinionem morbi juxta methodum anatomicam difponebantur, ut cognita fede facilius detegerentur medicamina fpecifica; verùm licet cephalica, aromatica, nervina, fpirituofa, ob fpecificam levitatem, qua affinitatem habent cum nervorum fluido & cerebri fubftantia, in cerebrum & nervos præ aliis partibus agant, ut cantharides in urinam & vias urinarias, & bechica in humorem bronchialem & pulmones, non inde fequitur quod, cognita fede morbi, inde cognofcatur medicaminis huic convenientis genus; quippe eandem fedem occupant morbi à principiis diverfiffimis oriundi, ut patebit ex hifce claffibus: fic caput eft fedes morborum à veneno, viru, miafmite, fanguine, fero, pituita, obftructione, vulnere, &c. pendentium; nullum eft itaque medicamentum & auxilii genus quod in morbis eandem corporis fedem occupantibus non indicetur; & ut cephalica in ferofis & pituitofis capitis morbis conveniunt, ita in phlogifticis, biliofis, purulentis ejus morbis nocent. Cùm caufa plurimorum morborum fit naturæ conatus, & natura, nunc fegniùs quàm pars eft, nunc vividiùs, adverfus materies morbificas infurgat, potiffima auxilia, quæ omnium ferè morborum caufam attingunt, funt, vel *fedantia*, ut anodyna, narcotica, quæ irritatæ nimium & vividioris naturæ conatus moderantur, tum fenfum obtundendo, tum vires motrices compefcendo; & *ftimulantia*, quæ fenfum excitando & fibras nerveas irritando, in motum agendo, valent naturæ conatus torpidos erigere, languentes ftimulare, ipfifque veluti calcar addere; vis illa ftimulans communis eft omnibus alterantibus calidis, ut cephalicis, cardiacis, ftomachicis, finapifmis, errhinis, &c; nec non omnibus fere evacuantibus, ut emeticis, catharticis, emmenagogis; eo tamen difcrimine quod alterantia fæpius roborent, evacuantia verò ftimulando excitent, evacuando naturam debilitent, nifi copiâ adauctâ peccent humores, quos foras amandat natura his remediis irritata.

In omnibus morbis curandis maxima habenda eft facultatis motricis, ejufque virium ratio; quippe cùm nulla mutatio fiat in corpore nifi per motum, adeoque per vires motrices, quarum principium eft natura vel libertas, nulla curatio, quæ mutatio eft, abfolvi poteft, nifi per vires naturæ, adeoque illarum confervationi Medicus invigilare debet. Naturæ vires fervantur, fi perditæ reficiantur, quod præftant alimenta; & fi præfentes non fruftra abfumantur, quod quies mentis & corporis, præcipuèque fomnus exequitur: auxilia itaque diætetica & gymnaftica viribus naturæ fervandis potiffimùm inferviunt, & in omnibus morbis maximè funt adhibenda, verùm ea figillatim in quavis claffe morborum aitiologica enumerare non finunt quos nobis propofuimus limites.

Sufficiat annotaffe nullum fere effe auxilii genus, quod in quacumque morborum claffe, imò genere, ad eundem curatorium fcopum non poffit

conſpirare. Sic ad ſtimulandum & vires excitandas conferunt, non ſolùm medicamina cardiaca, cephalica, tonica, non ſolùm frictiones, ſiccæ calidæ, quæ chirurgica ſunt auxilia; ſed etiam motus muſcularis, vigilia, pathema vividum, quæ ſunt auxilia gymnaſtica; ſed etiam potulenta fermentata, ut vinum, caffé, cocolata & eſculenta aromatis condita, quæ ad diætam attinent: idemque dictum eſto de diverſis auxiliis ſedantibus, ſeu oppoſitos effectus producentibus.

SYNOPSIS CLASSIUM

ÆTIOLOGICARUM.

1. MOrbi *venenati* ſunt illi qui à veneno animali, foſſili, vel vegetabili excitantur: Venena verò ſunt corpora ſenſibilia quæ parva doſi per principia phyſica agendo periculoſas mutationes valent inferre, ut arſenicum, ſublimatum corroſivum, &c.

2. *Morbi virulenti* differunt à venenatis in eo quod materies morbifica non extrinſecus acceſſerit, ut in venenatis; ſed in corpore ipſo genita ſit, aut ab alio animali morboſo communicata, ut virus ſyphiliticum, hydrophobicum, &c.

3. *Morbi exanthematici* ſunt illi qui à materie exanthematum erumpente, retenta, vel repulſa foventur; ab *ex* extus, & *anthema* floreſcentia, quaſi *effloreſcentia*: tale eſt virus variolæ, rubeolæ, ſcabiei, herpetis, &c: & in hoc, quod morbus primarius puſtulas vel maculas cutaneas emittat, differunt à virulentis.

4. *Morbi metaſtatici* ſunt illi qui producuntur à materie morbifica quæ e parte tranſlata fuit aut repulſa, cùm in parte primariò affecta ulcus, fontanellam, phyma aut ſimile tantùm vitium, non verò morbum propriè dictum, intuliſſet; & in hoc differunt metaſtatici ab exanthematicis.

5. *Morbi febricoſi* ſunt illi qui à materie febrili, vel remittentium, vel intermittentium, producuntur, ſub quo cenſu febres ipſæmet recenſeri debent, nec non morbi etiam pyrexia deſtituti, qui ab eadem materie foventur.

6. *Morbi miaſmatici*, ſunt illi quorum materies morbifica eſt miaſma ſeu vapor moleculis deleteriis inconſpicuis onuſtus, vel per aëra delatus, vel e mephitibus, cloacis, paludibus exhalans, ut omnes ferè epidemici & quidam ſporadici.

Hactenus actum de morbis quorum principium eſt quidpiam ſubtile & tenuiſſimum, modo penitus occulto & deleterio morbos peſſimos excitans; jam ſequuntur morbi *humorales* dicti, quorum principium eſt humor quidam

dam *quantitate* sæpius peccans, ut sanguis, bilis, serum, pituita, lac, flatus; vel humor vitiosus *qualitate* potissimùm noxius, ut acrimonia, pus, saburra.

7. *Morbi phlogistici* sunt illi quorum calor internus vel externus est comes aut principium, ut plurimùm cum pyrexia acuta, siti, ut tritæophya ardens, phrenitis pura, nephritis.

8. *Morbi sanguinei*, qui à plethora tum vera tum commota producuntur, ut hæmoptysis plethorica, &c.

9. *Morbi biliosi* qui à bilis quantitate, diffusione & acrimonia foventur, ut tertiana biliosa, cholera spontanea, &c.

10. *Morbi saburrales* qui à succis vitiosis, intra primas vias latitantibus, acidis, alkalescentibus, neutris excitantur, ut vomitus à saburra, synochus, typhus, &c.

11. *Morbi pituitosi* qui ab humore vel sanguine viscido, spisso, tenaci, mucoso, producuntur: qui tamen à sanguine spisso & sicco inferuntur, sæpius *melancholici* vocantur, si simul morales sint.

12. *Morbi catarrhales* quos perspirationis suppressio & frigus determinant, ut rheuma, coryza.

13. *Morbi lactei* quos lactis suppressio & in massa sanguinis redundantia producit, ut ephemera lactea.

14. *Morbi serosi* qui à sero seu parte sanguinis aquosa exundante dependent, ut hydrothorax, anasarca.

15. *Morbi flatulenti* ab aëre elastico intus contento producti, ut colica, flatulenta, tympanitis.

16. *Morbi purulenti* à pure, ulcere, carie dependentes, ut phthisis, tabes.

17. *Morbi acrimoniosi* acrimoniæ cuidam massæ sanguinis tribuendi citra ullam virulentiam, ut polydipsia; vel cum virulentia hereditaria, ut phthisis, arthritis.

Præter morbos humorales sunt alii quorum principia sunt mechanica, sed solida, non fluida, ut calculi, vermes, tumores, herniæ, corpora vulnerantia, &c.

18. *Morbi organici* à prava & conspicua organorum positura, figura dependentes, ut ab hernia, luxatione, ut ileus ab enterocele, caligo à blepharoptosi.

19. *Morbi traumatici* differunt ab organicis quod pendeant ab unitatis quadam solutione, ut vulnere, fractura, ictu, contusione, commotione, ut carus à fractura cranii.

20. *Morbi emphractici* sunt illi quos emphraxis seu obstructio chronica, aut non inflammatoria vasorum, canalium, fovet, ut ileus à calculo, paraphonia à polypo.

21. *Morbi verminosi* quorum principia sunt insecta, vermes, &c, ut convulsio, vomitus à vermibus.

22. *Morbi calculosi* qui à concretionibus duris excitantur, ut nephralgia calculosa, hepatalgia calculosa.

 Deni-

Denique dantur principia morborum ut plurimum non materialia ; licet à materialibus ipſamet excitentur, ut ſpaſmi ſeu contractiones muſculorum & membranarum, atonia ſeu earum laxitas, debilitas ; & animæ cupiditates aut averſationes effrænes, ſeu pathemata.

23. *Morbi ſpaſmodici* qui pendent à convulſione hyſterica aut hypochondriaca muſculorum, ob nimiam nervorum ſenſibilitatem, dolorem, erethiſmum, ut hyſteria, epilepſia à pathemate.

24. *Morbi atoni* à laxitate nervorum, fibrarum, vaſorum & muſculorum debilitate, inanitione, inedia, &c, ut exania.

25. *Morbi morales* ab errore, averſatione, antipathia, appetitu & variis pathematis oriundi.

Limites harumce claſſium determinare non facile eſt, quippe pro ſua quiſque theoria, quem uni claſſi adſcribo cum maxima Neotericorum parte, alter pari jure poſſit ad alteram claſſem amandare; adde quod maxima morborum pars à principiis combinatis dependeat, ut febris intermittens in rigore ab ſpaſmo, in calore à phlogoſi & obſtructione, non rarò à bile, in declinatione verò ab atonia ; ſed ſi principium verè morbificum & characteriſticum velimus aſſignare, certum eſt illud eſſe materiem morbificam ſui generis, quæ ſpecificis quibuſdam, ut venena ab antidotis, ſcilicet febrifugis debellatur.

Si quis verò clariùs horumce morborum convenientiam ratione principii ipſos foventis, & therapiæ ipſis congruentis velit introſpicere, is cujuſlibet hiſtoriam in noſologia attento examini ſubjiciat, & diverſas ſpecies ejuſdem claſſis invicem conferat, & eam principiorum analogiam percipiet. Sic, licet apoplexia ſit morbus apyretus ſumma immobilitate ſtipatus, & ſynochus ſanguineus ſit morbus febrilis nullo ſopore inſignitus, evidens eſt quod, cùm uterque pendeat à plethora, utrique conveniunt remedia molem ſanguinis detrahentia & diæta tenuis : ſic in cardialgia & in convulſione quæ à vermibus primarum viarum, vel a materie verminoſa dependent, adſunt plura ſymptomata communia, licet non eſſentialia, utrique generi, & cathartica, emetica ac anthelmintica utrobique indicantur.

CLASSIS PRIMA.

Morbi venenati ;

Maladies vénimeuſes.

Venena ſunt foſſilia, vegetabilia vel animalia. Foſſilia ſunt vel nativa, ſcilicet cobaltum, vel arte facta, ut arſenicum album, flavum & rubrum, quorum cobaltum eſt minera ; præparata antimonialia, emeti-

ca

ca potiſſimum, vinum antimonii, hepar antimonii, ſulphur auratum, crocus metallorum, pulvis agaroth, &c.; præparata mercurialia, ut ſublimatus corroſivus, præcipitatum viride, turpethum minerale, &c.

Venefici ut plurimum arſenico albo ſeu cryſtallino, aut ſublimato corroſivo utuntur; cætera ab Empiricis imperitis in bonum finem præſcripta non minus truculenta ſunt.

Venena autem eatenus dicuntur, quia ſub minima mole, ſi malitioſè aut inopportunè & nimia doſi uſurpentur, ſtrages in corpore excitant: licet minima doſi, & ſapienter ac cautè correcta in certis morbis & individuis ſint eximia & energetica remedia, ne excepto quidem ſublimato corroſivo omnium potentiſſimo. Venena *vitriolica*, ut vitriolum cupreum, martiale, lapis lazuli, ærugo vix unquam uſurpantur, niſi adhibeantur vaſa cuprea verè æruginoſa; frequentius verò uſurpantur venena lenta quidem ſed pernicioſa, quæ *ſaturnina* ſunt præparata, ſcilicet ceruſſa, ſaccharum ſaturni, lithargyrium, vaſa culinaria plumbo obducta & acido corroſa, quæ venena ſunt adſtringentia & rachialgiam producentia, quibus etiam *calx* marmoris *viva* corrodens addi poteſt.

Cobaltum & omnia arſenica ſunt corroſiva & ſeptica, quæ intus ſumpta choleram, cardialgiam, citamque mortem creant; aſt horum levis decoctio venenum eſt lentum, quod non niſi poſt menſes & annos hecticam, tabem, dyſenterias lethales producit; quod autem determinato tempore venenum poſſit mortem inferre vix ullus peritus crediderit.

Arſenicum album cryſtalli inſtar nitidum, metalli inſtar ponderoſum, à miſcela ſulphuris colorem flavum & rubrum induit, in aqua parum ſolvitur, inflammabile eſt & ejus fumus odorem allii ſpargit; ſapor minimè injucundus eſt, ſaltem initio: vis ejus regulo cobalti unito cum ſale ſpeciali arſenicali tribuenda eſt. Nulla eſt minera metalli aut ſemimetalli quæ arſenicali materia deſtituatur, ſi fides *Junckero*, unde intelligitur cur mineræ foſſores, metallorum fuſores, rachialgiæ, pareſi, convulſioni ſint obnoxii.

Sublimatus corroſivus eſt ſal reſultans ex unione chemica acidi marini cum hydrargyro: hydrargyrus purus omnino blandus eſt & veneni expers, quidquid crediderint veteres; aſt acidum ſalis, nitri & vitrioli ſunt venena urentia, corroſiva, & à metallis quibus uniuntur quandoque vires majores acquirunt: ſublimatus extus eſcharas, intus ardorem, cardialgiam, choleram, ileum, dyſenteriam, convulſionem, mortem eò citiùs excitat quò majori doſi & debiliori homini exhibetur: unum granum intus ſine periculo vitæ ſumi non poteſt, niſi ſtomachus pinguedine fuſa, lacte, oleo, farctus illud recipiens citò vomitione rejiciat, ut ſycophantæ facere ſolent, qui ſua antidota majori pretio ſtolidæ plebi vendiderent. An ſpiritu vini vel addito vel deſuper accenſo ſublimatus corroſivus aliaque foſſilia venena mitigentur, magis quàm aquâ purâ, dubium faciunt experimenta *Bonæ Itali*, qui ſublimatum corroſivum aquâ purâ diſſolutum præbet ad ſextam grani

ni partem pro cochleari aquæ adversus morbos venereos more *Ill. van Swieten.*

Venena mercurialia & antimonialia intus sumpta nauseam, cardialgiam, vomitum, diarrhœam, choleram, meteorismum, dysenteriam, &c, excitant: cuprea & vitriolica similes, sed debiliores effectus edunt sub pari dosi.

Metallici morbi dicuntur qui à venenis metallicis dependent, ut ab hydrargyro, plumbo, cupro, cinnabari; talis est rachialgia & omnes morbi rachialgici quibus metallurgi, pictores, mineræ fossores, plumbarii, speculorum confectores, &c, sunt obnoxii.

Ab arsenicalibus & præparatis emeticis antimonii, mercurii,

Cardialgia 2^{a},	Tabes 18^{a},
Vomitus 8us,	Cholera 4^{a},
Ileus 14us,	Cynanche 11^{a}.

A cupreis, æruginosis, vitriolicis eadem, & præterea
Hepatalgia 5^{a}.

A plumbo, hydrargyro, saccharo Saturni, mineris metallicis,

Rachialgia 3^{a},	Asphyxia 2^{a},
Tremor 5us,	Rheumatismus 10us,
Paralysis 2^{a}, & 2^{a} a,	Cephalalgia 13^{a},
Psellismus 7us,	Asthma 12um,
Hemiplegia 17^{a},	Peripneumonia 12^{a},
Paraplexia 5^{a},	Orthorpnœa 12^{a}.

Venena vegetabilia alia sunt acria, corrosiva, inflammantia, ut boleti, agarici quidam, ranunculi ferè omnes, maximè sceleratus dictus, anemones, euphorbiæ omnes, colocynthis, œnanthe cicuta Linnæi, mançanilla, chærophyllum hirsutum; ex horum usu interno fiunt

Cardialgia 2^{a},	Tremor 4us,
Gastrodynia 4^{a},	Trismus 18us,
Gastritis 3^{a},	Ecclampsia 12_{a}, 13^{a}, 14^{a},
Vomitus 8us,	Singultus 3us, 6us, 7us,
Cholera 2^{a}, a, b,	Typhus 9us,
Rachialgia 1^{a},	Amphimerina 11^{a},
Rheumatismus à sabina,	Erysipelas 3um, 7um,
Dysphagia,	Abortus à sabina,
Meteorismus 4us,	Abortus ab adhatoda.
Convulsio 7^{a}, 8_{a},	

Alia verò sunt dementantia, temulenta, inebriantia, & majori dosi narcotica, ut opium, datura methel, datura stramonium, atropa belladono, hyoscyamus albus, niger, physalis narcotica, narcissus, crocus, lolium, conium Linnæi, solanum hortense, carbonum fumus, plumbaginis vapor,

Paraphrosyne 1, 2, 3, 4, 5,	Diplopia 10^{a},
Vertigo 6^{a},	Amentia 3^{a},

Amneſia 7^{a},
Lethargus 3us,
Aſphyxia 2^{a},
Carus 10us, 14us,
Paraplexia 5^{a},
Dyſphagia 11^{a}.

Ultima vires habent omnino ſingulares; nam à ſemine raphaniſtri in pane convulſio raphania, boulimia; ab uſtilagine, ſecali cornuto necroſis, ſtupor; à gramine oſſifrago aſthenia; à boletis venenatis aurigo; à coffea tremor; à ranunculo ſcelerato triſmus Sardonicus; ab odore ſantalorum amphimerina mimoſa, à manihoc typhus; à coriaria eclampſia ſuperveniunt.

Bulimia 6^{a},
Hæmaturia 3^{a},
Aurigo 4^{a},
Necroſis 1^{a},
Aſthenia 9^{a},
Stupor 4us,
Singultus 7us,
Triſmus 18us,
Convulſio 7^{a}, 8^{a},
Phœnigmus 3us, 4us,
Amphimerina 17^{a},
Typhus 9us.

Venena animalia ſunt multò rariora quàm creditur vulgò; ab hoc ſiquidem cenſu excludendi plures piſces, nec torpedinem, nec gymnotum tremulum his accenſeas; nullum eſt venenum trachyni, ſcorpænæ, raiæ, quorum aculei punctūras mechanicas ſine ullius liquoris inſtillatione cudunt; venenata ſunt ova lucii & barbi, choleram enim inducunt; ſquali catabi hepar, mytuli in neſcio quibus circumſtantiis, eryſipelas inducunt; tethys leporina demùm & meduſa quidpiam venenati habent. Aves omnes veneni expertes ſunt; quadrupedia nulla venenum habent nativum, ſed omnia acquiſitæ hydrophobiæ ſunt obnoxia, imò à vehementi irâ morſus ſciuri, felis, hominis, venenatus evaſit.

Inſecta autem plurima vires ferè venenatas habent, ſcilicet apes, veſpæ, culices, quorum aculei fiſtuloſi liquorem acrem in vulnus infundunt; huc quidam araneas & ſcorpios referunt, de quorum vi venenata dubitant plurimi; imò Neoterici à veneno tarentulam ipſam abſolvunt: tethys leporina & meduſa, non piſcibus, ſed zoophytis debent adſcribi. Cantharides & ſcarabæus Maialis venenata ſunt inſecta, eaque veſicatoria: his adde formicas *Journal de Medec. Septembre 1762.*

Superſunt demum amphibia, inter quæ bufo, ſalamandra, & lacerta veneno carent, quidquid dicant ſycophantæ; carent etiam apud nos omnes colubri, ſolâ viperâ exceptâ; aſt apud Americanos, Africanos ſunt amphibia venenatiſſima, ut crotali omnes; cherſea & aſpis in Gallia Septentrionali & Suecia obſervantur; vipera autem noſtra eſt coluber berus Linnæi, quo nomine à vipera Ægyptiaca diſcrepat.

Tarantiſmus 1us,
Hydrophobia 1^{a},
Peripneumonia 10^{a},
Phrenitis 8^{a}, 14^{a},
Cholera 5^{a},
Vomitus 5us,
Hæmaturia à cantharidibus,
Priapiſmus 1us,
Cyſtitis 1^{a},
Arthritis 14^{a},
Eryſipelas 10um,
Syncope 10^{a},

Asthma 4um,
Cardialgia 10a,
Melasicterus 2us,
Phœnigmus 4us,
Aurigo 4a,
Gangræna 4a,
Pneumatosis 1a,
Stomacace 3a,
Pruritus 2us.

Curatio morborum à veneno oriundorum, alia est *rationalis*, alia est *empirica*; rationalis sola valet, ubi nulla sunt cognita antidota; empirica in subsidium accedit, cùm ea cognita sunt. Sumptis quibusvis venenis, vel natura ea per vomitionem aut secessum foras amandare conatur; vel obruta, & somno vel delirio detenta quiescit: cum natura ejus eliminationem molitur quantociùs ea juvanda est, vel per emetica vulgaria, ut tartarum, vinum stibiatum, si nulla sit ventriculi aut intestinorum inflammatio, quæ inde exacerbaretur; secus verò vel emeticum lene, ut semen raphani, vel aquam tepidam, oleum, affatim bibere sufficit: idem dictum esto de catharticis. Evacuato pro viribus veneno residuum promptissimè est corrigendum, idque diversis auxiliis pro veneni diversitate; scilicet oleosis, pinguibus, lacticiniis, si venenum sit acre, corrosivum, cathartico-emeticum; acidis verò, ut aceto, oxycrato, aliisque specificis, si sit narcoticum; usu camphoræ si cantharides assumptæ, radicis seneka si morsus cherseæ aut viperæ medendus, & sic de aliis. Si venenum jam è primis viis in massam sanguineam irrepserit, cardiaca ad vires refocillandas, sudorifica, alexipharmaca ad sudorem promovendum, narcotica in eundem finem & ad dolores ac spasmos compescendos, intermixtis semper, si adsint, specificis.

Si verò venenum vulneri, puncturæ infusum fuerit, illud sucta, si tuto adhiberi possit, secus cucurbitulis scarificatis, foras illico est educendum; secus igne, causticis, specificis extus applicatis corrigendum; dein quod in massam sanguineam manavit debitâ methodo corrigendum & eliminandum; ut in hydrophobia per litus mercuriales, moschum, alkalinum volatile; in morsu viperæ per alkalinum volatile ad sudorem movendum, succum plantarum cruciformium; in tarantismo per choream quæ sudorem excitet; in morsu crotali, cherfææ per radicem seneka, in morsu colubri, raiæ per ophiorizam.

Pro curatione cujusque speciei consulenda est nosologia in quolibet morbo superius citato; sic ad curam rachialgiæ methodicam quære rachialgiam Saturninam, & ibi datur duplex methodus, drastica scilicet & lenitiva, quæ ad omnes morbos metallicos à plumbo feliciter adhibetur. Ad curationem morborum quos viperæ morsus excitat, lege quæ scripta sunt de punctura viperæ, de anxietate, aurigine, gangræna, syncope ab hoc veneno oriundis; curam hydrophobiæ videsis in classe vesaniarum de hydrophobia, nec enim ea hìc repetere permittit brevitas cui consulere animus est; qui plura voluerit legat *dissertationem nostram de hydrophobia præmio Academiæ Tolosanæ decoratam; Dissertationem de venenatis Galliæ animalibus in Academia Rhotomagensi simili honore remuneratam*, & quod præstat

præstat eximia *Mead*, *Brogiani de Venenis opera*, *Boerhaave Therapeuticen*, *Frider. Hoffmanni Pathologiam* de Venenis &c.

CLASSIS SECUNDA.

Morbi virulenti;

Maladies virulentes.

V*Irus* est humor venenatus in homine ipso genitus, qui simili labe valet alios coinquinare per contactum. Morbi virulenti sunt itaque contagiosi; sed quoniam eorum virulentia non inficit aërem, illi Epidemici non eradunt, ut qui per miasmata communicantur, ut ut pandemii fiant: sic in obsidione Neapolitana syphilis, in navibus scorbutus pandemicè diffunduntur ab ægris in sanos.

Princeps virulentorum morborum est syphilis, quæ concubitu propagatur; scabies, lepra, elephantiasis, herpes simili modo se in sanos immediato contactu diffundunt. Farcimen, scrophula, rachitis, phthisis, arthritis &c, quidem contagio ab uno ad alium hominem non transeunt; verùm non solùm in eodem ægro à parte ad partem, sed etiam à parentibus ad prolem transeunt, & hereditarii sunt; imò scrophula & rachitis ex viru syphilitico de genere profluere quandoque censentur. Quoad virus scorbuticum, licet illud minime contagione propagetur, non minus more syphilitici & scabiosi diversa genera morborum à scorbuto diversorum excitat, ita ut, nisi Medicus priùs noverit hos morbos ab illo viru latente foveri, is illis mederi minimè queat: sunt tamen plurimi qui scorbutum contagiosum esse putant, & eâdem cautelâ in nosocomiis seorsim ab aliis ægris reponuntur scorbutici, ac syphilitici, & scabiosi.

Virus syphiliticum, prout recens est aut inveteratum, diversis corporis humani partibus fluidis solidisve adhæret, & sic diversos morbos inducit; recens quidem, coitu susceptum, seminalibus humoribus affine est, & syphilidem excitat, id est, ulcuscula, rhagades, cristas, verrucas, porros, ficus, thymos, gonorrhœam, bubones, phimoses producit, quorum symptomatum concursus vera est syphilis; inveteratum verò jam exulcerationes oris, veli palatini, amygdalarum, narium, polypos, caries vomeris, paraphoniam, ostocopum, rheumatismum, pustulas cutaneas, crustas leprosas, lepram, elephantiasim, cophosim, cephaleam, dysenteriam, tertianam, quartanam, ophthalmiam, aliasque diversorum generum species excitat, quarum ignotâ origine curatio impossibilis est. Materia morbifica virulentorum, exanthematicorum, febricosorum, miasmaticorum, producit morbos

duplicis ordinis, ſcilicet *regulares* ſeu conſpicuos, ut virus varioloſum excitat puſtulas varioloſas; arthriticum dolores articulorum; ſyphilis vitia genitalium, &c: vel *deliteſcentes* anomalos, ut cùm virus arthriticum caput pectuſve afficit, ſcabies interiora occupat. Morbos tum regulares tum deliteſcentes ſimul enumerabimus.

A viru ſyphilitico producuntur.

Morbi ſyphilitici

Syphilis,	Aſthenia,
Tertiana,	Coryza,
Quartana,	Ptyaliſmus,
Aphtha,	Gonorrhœa,
Triſmus,	Amauroſis,
Tetanus,	Anoſmia,
Priapiſmus,	Hemiplexia,
Aſthma,	Oſtocopus,
Angina,	Cephalæa,
Caligo,	Ophthalmia,
Pleurodyne,	Dyſuria,
Arthritis,	Dyſenteria,
Iſchias,	Tabes,
Dyſecœa,	Elephantiaſis,
Cophoſis,	Tinea,
Paraplexia,	Elcoſis.

A viru ſcabioſo inopportunè repulſo, aut ſine prævia ſanguinis depuratione, ſuperveniunt plurimi morbi, qui, principio ſolo excepto, habent cum ſcabie affinitatem; qui ideò Medicos diu ancipites tenent, ægroſque diſcruciant, uſquequò puſtulæ excitatæ fuerint; & deinceps ſanguine ſufficienter edùlcorato ſcabies tutò ſanatur.

Quod de ſcabie dico, de lepra hodie rariſſima & olim de elephantiaſi dictum eſto, quod etiam de ipſo herpete valet.

Morbi ſcabioſi

Scabies,	Pica,
Lepra,	Aſthma,
Elephantiaſis,	Tuſſis,
Herpes,	Amauroſis,
Hectica,	Hemiplegia,
Tertiana,	Apoplexia,
Quartana,	Pruritus,
Gaſtritis,	Hæmaturia,
Cynanche,	Angina,
Peripneumonia,	Pleurodyne,
Ecclampſia,	Hydrothorax,
Palpitatio,	Aſcites,
Epilepſia,	Anaſarca,
Convulſio,	Dyſuria,
Arthritis,	Phthiſis,
Mania,	Rachitis.

A

A viru ſcorbutico producitur ſcorbutus, qui maculas luteas, punctatas, vibices violaceos, nigricantes, in artubus potiſſimùm infimis, & ſtomacacem conjunctam habet; ſed præterea ab ipſo viru latente, & quandoque ſine præviis ſcorbuti ſymptomatis, ſuperveniunt morbi, apud nautas & Septentrionales familiariſſimi, ſcilicet,

Morbi ſcorbutici	Orthopnœa,	Aſcites,
	Dyſpnœa,	Melaſicterus,
	Pleurodyne,	Rachitis,
	Oſtocopus,	Paralyſis,
	Arthritis,	Syncope,
	Rheumatiſmus,	Aſthenia,
	Rachialgia,	Stomacace,
	Odontalgia,	Hæmoptyſis,
	Lumbago,	Hæmaturia,
	Atrophia,	Lienteria,
	Hepatirrhœa,	Ptyaliſmus,
	Dyſenteria,	Elcoſis.
	Hæmatemeſis,	

Curatio virulentorum morborum, ut & venenatorum, partim rationali, partim empiricâ methodo abſolvenda eſt; quippe pluribus virulentis debellandis dantur antidota, ut hydrargyrum in ſyphilide; hydrargyrum, ſulphur & ſaturni liquor in ſcabie & aliis affinibus morbis; acidi fructus, & præſertim limones, in ſcorbuto. Cùm autem omnis virulentia conſiſtat in quadam acrimonia humorum, potiſſimùm cutaneorum & lymphæ, operæ pretium eſt medicamentis rationalibus hanc acrimoniam evacuare & corrigere, antequam ad ſpecifica deveniamus.

Acrimoniam corrigunt diluentia, quæ ſalibus enervandis ſunt aptiſſima, ut decocta, juſcula, apozemata ex foliis lactucæ, endiviæ, portulacæ, betæ; aquæ acidulæ Vallenſes, Aleſienſes, Lodovenſes; balnea & ſemicupia: his adjungenda vel ſuccenturianda evacuantia, potiſſimùm diuretica, ut juſcula aperientia ex radicibus fragariæ, graminis canini; foliis cichorii, ſiſymbrii, ſii berulæ, chærophylli, petroſelini; ſale nitro, Glauberiano, polychreſto; aſellis: in eumdem finem paratur ſerum lactis harum plantarum & aſellorum ſucco factum, quod per viginti dies ad libram unam mane bibitur; præmiſſis & in fine additis catharticis mediocribus ex ſenna, rheo, cum manna in decocto prunorum vel tamarindorum. His verò ſic peractis reſiduum eſt ut acrimonia ſuperſtes corrigatur & involvatur, quod uſus diuturnus lactis aſinini, caprilli, vel vaccini præſtat. Si verò morbus recens ſit, nec æger infirmus aut ſenex, ab initio mittendus eſt ſanguis, ut reſiduum faciliùs reſolvatur; & liberior aditus medicamentis pateat, atque excretiones cutaneæ, renales, expeditiùs fiant.

Curatio verò cujuſque morbi, præter hæc remedia generalia, exigit medicamina ſpecifica; ſic in curanda ſyphilide, præmiſſis repetitis bal-

neis, ad litum mercurialem devenire opus eſt; unguentum verò paratur ex ſex unciis axungiæ & tribus hydrargyri, prius in pauxillo terebinthinæ extincti, aſſiduo tritu intimè commixtis; vel adhibetur, potiſſimùm in antiquis morbis ſyphiliticis qui hydrargyroſim eluſêre, ſpiritus antivenereus Ill. van Swieten, cujus quodvis cochlear quintam vel quartam partem grani ſublimati corroſivi ſoluti contineat, ſuperbibendo magnam lactis vel decocti lenientis copiam; vel demùm adhiberi poſſunt trageæ *Keiſerianæ* ſub cautelis in ipſo libello enarratis: ſed de his vide quæ de ſyphilide ſcripſimus.

Curam herpetis & ſcabiei quod attinet, præter repetita juſcula, aquas acidulas per novem dies epotas, balnea domeſtica, ſerum lactis, interpoſitis catharticis, deveniendum eſt ad litum ex unguento ſulphuris; ſi verò fœtorem hujus æger exhorreſcat, methodus à *Cl. Goulard* propoſita poteſt adhiberi; ſecus ad hydrargyroſim deveniendum, quod non ſine cautelis & tempeſtate opportunâ tentandum eſt; verùm tamen ſæpius auxilia generalia ad herpetem & ſcabiem benignam ſufficiunt. Verùm ſi morbi foveantur à viru herpetico, ſcabioſove repulſo, nec cedant remediis generalibus, tunc ſcabies ipſa revocanda eſt; quod facilè fit indutâ ſcabioſi tunicâ, eaque noctu interdiuque geſtatâ, uſque quò ſcabioſæ puſtulæ effloruerint, quæ dein ſcabies vel ſponte vel generalibus remediis præmiſſis ſanatur.

Inoculatio ſcabiei eſt novum auxilium ad morbos chronicos, alia methodo inſanabiles, ſuperandos, licet à viru ſcabioſo minimè pendeant; de quibus legi meretur hiſtoria anæſtheſiæ à *Celeberr. Mutzello* ſanatæ.

De curatione lepræ, elephantiaſeos & ſcorbuti *vide hos morbos in Noſologia*, & curationes *Ill. Profeſſoris Monſpelienſis Jacobi Lazerme*, nec non quæ de uſu cicutæ, hyoſcyami in his morbis eradicandis nuperi Authores tradunt.

CLASSIS TERTIA,

MORBI EXANTHEMATICI;

Maladies éruptives.

SUnt illi qui foventur à materia morbifica exanthematum febrilium, ut variolæ, rubeolæ, miliaris, purpuræ, eryſipelatis, ſcarlatinæ, &c, in maſſa ſanguinis retenta, vel introrſum repulſa, difficiliuſve erumpente.

Horum morborum plurimi ſunt contagioſi, vel per inoculationem communicari queunt, ut virulenti; ſic juxta *Illuſtr. Deidier* experimenta, ſi bilis peſtiferi injiciatur in venas animalis, illud animal peſte corripitur;

de

de inoculatione variolæ res eſt notiſſima ; de rubeolæ & miliaris contagio non ita certum videtur in omnibus, nec inſtituta eſt eorum inoculatio. Tanta eſt exanthematum & impetiginum affinitas, ut vix differant niſi ratione pyrexiæ exanthemata ſæpius comitantis. In eodem genere exanthematici morbi dantur ſpecies apyretæ, aliæ typhodes malignæ pernicioſæ, aliæ pyrexia acuta vivida ſtipatæ, quod in peſte Maſſilienſi viderunt Medici Monſpelienſes, & in variolo ac pemphigo vulgò obſervatur. Sunt alia exanthemata quæ calido regimini tribuenda ſunt, eaque valde anomala, ut miliaris quædam ſpecies ; alia verò regularia, quorum ſeminium eſt à calido regimine independens, ut variola, peſtis; à peſte, variola & rubeola qui ſemel evaſit, vix unquam huic morbo ſubjacet; ſoluto tributo immunis eſt in poſterum, quod de cæteris exanthematis nemo dixerit.

Eruptio varioloſa, rubeoloſa, herpetica, miliaris & phlyctænodes ſeu pemphigoſa non rarò in aliis morbis epidemicis inconſtanter efflorefcunt & commiſcentur, ita ut in peſte, præter bubones & anthraces, qui ſunt ejus generis criterium, interveniant puſtulæ horum diverſorum generum ; in variola maligna intermiſceantur maculæ petechiales, herpeticæ, miliares, eryſipelaceæ, ſed puſtulæ varioloſæ ſemper primas tenent ; & ſic de aliis morbis epidemicis, etiam per ſe non exanthematicis, ſeu in quibus ſymptomatica ſunt exanthemata ; ſic in typho caſtrenſi, in ſynocho miliari vulgo *ſuette*, in amphimerina Hungarica, durante morbi ſtatu inconſtanter apparent puſtulæ miliares, petechiales, pemphingodes, & ob hanc inconſtantiam hi morbi inter veros exanthematicos non numerantur.

Quod de exanthematis ſymptomaticis dico, de aliis phlegmaſiis intelligatur : quippe in peſte, variola, rubeola, prout materies morbifica, vel copioſior vel difficulter in cute erumpens, ad hoc vel illud viſcus irruit, ſuperveniunt phrenitides, peripneumoniæ, pleuritides, gaſtritides fugaces, ſymptomaticæ dictæ, quæ etiam in febribus, ut ſynocho, typho, ephemera, ſynocha, tritæophya, potiſſimum in ſtatu & paroxyſmis, quandoque apparent.

Symptomaticos hos morbos cum Medicis omnibus appello, quia per ſe non conſtituunt morbum primarium, ſed ſunt ejus partes adventitiæ, ſeu ſymptomata accidentalia ; nequaquam verò rectè quis dixerit hæc ſymptomata eſſe primarii morbi effectus ; nam morbus primarius ſeu ſymptomatum congeries non eſt cauſa ipſorum : ſic ex eo quod in procella ventus, grando, fulgur concurrant, nemo Phyſicus dixerit quod unum ſit cauſa alterius, aut quod procella ſeu venti & grandinis concurſus ſit cauſa fulguris.

Materia morbifica exanthematum eſt quidem ſpecies virus quod tenuiſſimis moleculis, acribus, cauſticis, partes inflammat, erodit, pungit, exulcerat, putrefacit; ſed indolem cuique propriam nemo niſi ab effectibus cognoſcit : in miliari alba, lactea, illud virus eſt acidum ; in purpura ſeu petechiis eſt putridum ; ſed quot ſunt acida in rerum univerſitate, tot

ſunt

ſunt proprietates diſtinctæ ; nec acidum vitrioli idem eſt ac acidum acetoſæ : acido limonum vomitum acidum etiam curamus ; obſcura eſt itaque hactenus horum venenorum cognitio : hoc tantùm ſcimus quod in exanthematicis natura pyrexiæ interventu materiem morbificam ad cutem protrudere conatur , & quod Medicus , naturæ miniſter , eundem ſibi ſcopum proponere debet, non ſecus ac in virulentis impetiginoſis ; aſt in iſtis non ideo ſanatur æger quod herpes , ſcabies , ſcorbutus in cute reſideant ; è contra in exanthematicis factâ bene & completâ eruptione , æger ſolius naturæ ope dein ſanatur.

Numeroſiſſima ſunt ſymptomata quæ à cujuſlibet exanthematis difficili aut ſuppreſſa eruptione ſoboleſcunt in ipſo morbi decurſu ; ſed ea inter morbos exanthematicos non reponimus , quia fugacia ſunt, & cum aliis ejuſdem generis ſymptomatis, eodemque tempore apparent : ſic in variolæ confluentis decurſu cephalalgia , vomitus , ſomnolentia , quæ tribus primis diebus ſolent accidere ſuccedente eruptione pyrexiâ acutâ , aſtheniâ , unum tantùm morbum, variolam dictum , conſtituunt : ſed ſi ſubſequente tempeſtate accedat Epidemicus morbus , in quo ſit pyrexia acuta , cephalalgia , vomitus , ſomnolentia , qui ſine ulla eruptione per ptyaliſmum ſolvatur , ut variola ab illo non differat , niſi per eruptionem cutaneam, *Sydenham* ipſe hunc morbum ſynochum variolodem , ſeu à viru varioloſo latente excitatum , nuncupat , & propria methodo curandum eſſe monet. Eſt itaque iſte morbus diſtincta ſpecies ſynochi ab aliis , quoad ſymptomatum ſeriem & therapeiam diverſiſſima : hic morbus non eſt exanthematicus, ſed enanthematicus , ſeu intus efflorеſcens.

Quoties etiam in decurſu Epidemiæ , v. g. peſtilentiæ, obſervatur morbus qui eodem modo incipit & creſcit ac peſtis , ſed ob impeditam eruptionem bubonibus non ſtipatur, ſi hoc frequens & conſtans ſit, inde exſurgit hujus morbi vel ſpecies vel varietas notatu digniſſima, ut pote quæ abſolutè & citò lethalis, quæ *peſtis abortiva* vocatur , quæque ſpecies hujus morbi *claſſis* non aptè à Clariſſ. Viris nominatur.

Morbi pyrectici ab exanthematis difficulter erumpentibus oriundi, ſunt

Synochus variolodes,	Peſtis interna ,
Synochus miliaris ,	Pleuritis miliaris ,
Tertiana petechialis,	Gaſtritis exanthematica ,
Tertiana miliaris,	Gaſtritis eryſipelatoſa ,
Phrenitis miliaris,	Cynanche exanthematica ,
Phrenitis morbilloſa ,	Peripneumonia exanthematica ,
Phrenitis varioloſa ,	Aphtha omnis.

Morbi evacuatorii ex eodem principio dependentes,

Hæmaturia exanthematica ,	Dyſenteria miliaris ,
Hæmaturia varioloſa ,	Diarrhœa varioloſa ,
Hæmoptyſis varioloſa ,	Diarrhœa miliaris ,
Dyſuria herpetica ,	Coryza varioloſa.

Materies acris exanthematum morbos dolorificos excitat , quales ſunt Rheu-

Rheumatiſmus miliaris,	Ophthalmia phlyctænodes,
Stupor miliaris,	Ophthalmia puſtuloſa,
Pruritus exanthematicus,	Lumbago miliaris,
Catarrhus rubeoloſus,	Arthritis exanthematica.

Si ea materies in pectus vel pulmones influat,

Aſthma exanthematicum,	Angina exanthematica,
Orthopnœa varioloſa,	Hydrothorax à rubeola.
Catarrhus rubeoloſus,	

Si demum caput aut diverſa organa affecerit,

Amauroſis exanthematica,	Carus varioloſus,
Hemiplegia exanthematica,	Cataphora exanthematica,
Hemiplegia purpurea,	Mania à metaſtaſi.

Morbi verò exanthematici regulares ſunt,

Variola diſcreta,	Scarlatina urticata,
Variola confluens,	Miliaris benigna,
Pemphigus major,	Miliaris lactea,
Rubeola vulgaris,	Purpura benigna,
Rubeola variolodes,	Eryſipelas roſa,
Scarlatina febris,	Eſſera vulgaris.

Illud diſcrimen eſt inter morbos exanthematicos puros & miaſmaticos, quod miaſmatici ſeminium ſuum ab aëre mutuantur; exanthematici in ipſo corpore habeant: ſic variola benigna, ut ut epidemicè graſſetur, ſuum ſeminium, velut innatum, habet in corpore humano, quod datâ tempeſtate evolvitur; ſed variola maligna, præter ſeminium varioloſum, habet etiam ſeminium ab aëre mutuatum, pernicioſum, quod pyrexiam typhodem cum variola conjunctam inducit; illud verò ex eo probatur, quod ſi pus ex variola etiam maligna inſeratur infanti ſano, illud variolam benignam, non verò malignam, inſerat; à ſeminiis itaque variolæ & typhi combinatis ſuum periculum habet variola maligna; quod de aliis exanthematis, nequidem peſte excepta, intelligendum eſt: dari enim peſtem benignam, ſeu quæ ſine febre notabili, ſine virium proſtratione bubones ſuos tantùm extrudit, docet Claſſis quinta Peſtis *D. Chicoyneau* & *Verny* Maſſiliæ obſervata: & ſi peſtis inoculatio fieret, veroſimile eſt in ſubjecto præparato, ut in variolis moris eſt, eam ſpeciem innocuam erupturam fore.

De Cura exanthematum vide Claſſem 3am in Ordine 3°.

Cura verò exanthematicorum ad eum ſcopum vergere debet, ut foras ad cutem deferatur materia morbifica; quod, præmiſſâ unâ phlebotomiâ, & ut plurimum primis viis ano & cato expurgatis, natura ſola præſtat; interea adjuvetur in peſte cataplaſmatis ad inguina applicatis; in variolis fomentis è vaporibus tepidis cuti admotis, & juxta quoſdam balneis tepidis; in aliis verò morbis graviſſimis, ut pemphigo Helvetico, admotis occipiti veſicatoriis, quorum uſum etiam in miliari & variola adhibent Angli. Horum veſicatoriorum uſus eſt neceſſarius quoties materies

exanthematis repreſſa vel retenta caput aut pulmones afficit, præſertim cùm vires vitales languent, pulſus depreſſus eſt, calor imminutus; quippe horum uſu ut plurimum pulſus reſurgit, plenior & pacatior evadit, ut pluries in pleuritide expertus eſt *Clar. Raymond* Anglorum exemplo incitatus.

CLASSIS QUARTA.

Morbi metastatici;

Maladies métaſtatiques.

Metaſtaſis eſt tranſlatio materiæ morbificæ à parte in partem, in qua alterius generis morbus producitur: ſic ex fontanella reſiccata, ex materie arthritica repulſa, ex ichore cancroſo retento, ſi alibi ſuperveniat, ophthalmia, hemiplegia, phthiſis, &c: morbi illi à prioribus diverſi per metaſtaſim facti ſeu metaſtatici dicuntur; quod de ſcabie repreſſâ & iterum reſumpta dici non poteſt.

Virulenti plurimi quidem metaſtaſes faciunt, ſed per metaſtaticos intelligimus eos qui virulentiæ expertes ſunt, licet à materia morbifica, ejuſdem fere indolis ac virulenti, producantur, & qui reapſe contagioſi non ſunt; ſic arthritis, ſcrophula, trichoma, rachitis, gangræna, carcinoma, elcoſes, imò hæmorrhois, exulceratio veſicatoria, ulcus fontanellæ, repreſſa morbos metaſtaticos inducunt.

Reſumptio materiæ morbificæ fit per venas, tum ſanguineas, tum lymphaticas, quæ inſtar tubulorum capillarium ſuccos attrahere & vi circulationis in maſſam ſanguineam reducere valent; inde verò materies illa, per arterias quoquoverſum delata, ibi ſecernitur ubi cum vaſis ſecretoriis eorum exigit affinitas, eadem lege ac bilis in hepate, & urina in renibus, non verò reciprocè deponuntur.

Dantur morbi metaſtatici ſalubres, ut pyuria pus è thorace in vias urinarias deducens; hæmorrhoïs in ſplenalgiâ & hypochondriaſi; diabetes in anaſarca; dantur & nocui, ut cephalæa arthritica, phthiſis à plica; periculum etenim eſt ſi materies morbifica è colatoria foras mittenda intus retineatur; magis adhuc ſi in partes nobiliores mittatur: è contra bonum eſt eam ad cutem, extremas partes, aut ad colatoria amandari ut foras excernatur. Quò materies retenta magis eſt acris & deleteria eò metaſtaſis pejor eſt; ſic ab urinâ retentâ & in cerebrum tranſlata convulſiones fiunt; à pure ulcerum retento & in pulmonibus depoſito phthiſis.

Curatio exigit ut materies morbifica ad colatoria conſueta aut loca commoda

moda iterum amandetur, ſaltem ad cutem aut artus extremos; nec non ut ſimul corrigatur ejus acrimonia; verùm ut illa revocetur materies morbifica ad excretoria, ſæpius eſt naturæ quàm artis opus; intereà primò materia illa tenax viſcida reſolvenda eſt potu calido, movenda auxiliis circulationem accelerantibus, ſudorificis, cardiacis; ſecundò minuenda reſiſtentia in partibus ad quas amandari debet, fotu, balneo, cataplaſmate, frictione, calore, ſtimulantibus, veſicatoriis, &c.

Sic ad revocandam podagram, pedes in aqua fervidiſſima retinentur; ſinapiſmi ipſis applicantur, udones ex tela cerata geſtantur, frictiones ſiccæ adhibentur, intereadum potu diaphoretico intra lectum calidum fluida diluuntur & commoventur.

Ad revocandam ſcabiem, cutis ſorditie omni detergitur, balneo emollitur, pannis ſiccis fricatur, dein decocto ex foliis nicotianæ, hederæ arboreæ, lauri, fovetur, vel quod tutius eſt tunica ſcabioſi cruſtis infecta noctu geſtatur.

Si humiditas aurium revocanda, aures calidè foventur, fricantur, ſinapiſmo irritantur; aut demum emplaſtrum veſicatorium pone eas applicatur; fluxus verò inde exſurgens folio betæ, hederæ butyro illito ſervatur: ulcera maturiùs reſiccata unguento digeſtivo teguntur, cruſtæ cataplaſmatis emollientibus foventur.

Si non ſint emunctoria artificialia ad vicina nativa materies eſt revocanda, quod præſtant diuretica, ſudorifica, cathartica; ſi fluxus mariſcarum ſuppreſſus ſit, is frictione, fotu, vapore calido, aut affrictis foliis ficûs, vel demum admotis hirudinibus revocatur aut ſuppletur.

Scrophula, trichoma, arthritis, carcinoma, gangræna, viru ſuo vagante inducunt morbos metaſtaticos ſequentes:

Morbi metaſtatici	Paralyſis ſcrophuloſa.	Oſtocopus clavus.
	Hectica ſcrophuloſa.	Necroſis cancroſa.
	Phrenitis à plica.	Arthritis rachitica.
	Dyſenteria Polonica.	Paralyſis rachialgica.
	Dæmonomania Polonica.	Chloroſis rachialgica.
	Cephalæa Polonica.	Scrophula farcimen.
	Ophthalmia cancroſa.	Dyſuria rachialgica.
	Hemiplegia ſcrophuloſa.	Elcoſis cancroſa.
	Ophthalmia ſcrophuloſa.	Peripneumonia rachialgica.
	Pleuritis Polonica.	Aurigo rachialgica.
	Paralyſis Polonica.	Eclampſia rachialgica.
	Rachitis Polonica.	Contractura rachialgica.
	Phthiſis à plica.	Rheumatiſmus rachialgicus.

Morbi arthritici	Quartana arthritica.	Aſthma arthriticum.
	Peripneumonia arthritica.	Hemiplegia arthritica.
	Tuſſis arthritica.	Pruritus arthriticus.

Nnnn 2 Agryp-

Morbi arthritici.	Agrypnia arthritica.	Paralyſis arthritica.
	Diarrhœa arthritica.	Syncope arthritica.
	Diabetes arthriticus.	Iſchias arthriticum.
	Rachialgia arthritica.	Cholera arthritica.
	Palpitatio arthritica.	Ptyaliſmus arthriticus.
	Odontalgia arthritica.	Phthiſis arthriticus.
	Tremor Aſturienſis.	Aſcites arthriticus.
	Cynanche arthritica.	Cephalæa arthritica.
	Triſmus arthriticus.	Pyuria arthritica.
	Anorexia arthritica.	
Morbi rheumatiſmales ab arthritide rheumatica.	Hemicrania.	Ophthalmia.
	Odontalgia.	Otalgia purulenta.
	Angina.	Carus.
	Pleurodyne.	Peripneumonia.

CLASSIS QUINTA.

Morbi febricosi, febriles;

Maladies intermittentes.

ILli ſunt qui à materia morbifica febris, vel remittentis vel intermittentis, excitantur, ſive ſint cum ipſa febre, ſive citra ipſam. Cognoſcuntur ex eo quod 1° periodici ſint cum intervallis vel lucidis vel ſaltem ſenſibiliter pacatis; 2° quod more acceſſuum febrilium quodam horrore, frigore, oſcitatione, non rarò & ſine cauſa evidenti, veluti ſubitò aggrediantur; 3° quod pariter ſine cauſa evidenti poſt aliquot horas remittant aut intermittant; 4° quod urinæ ſint ut plurimum lateritiæ, rubræ; 5° quod æger quandoque febri intermittenti vel remittenti fuerit obnoxius, vel actu ſit detentus.

Primus qui hos morbos utcumque familiares prætervidit fuit *Mercatus*; hos acriùs examinavit *Mortonus*, deinceps verò accuratè deſcripſit *Torti*, quos ſequuti ſunt *Werlhof*, illuſtris S... : aſt Scholaſtici etiam nuperi eas ſub malignorum & anomalorum morborum vana denominatione confuderunt, aut ut rectiùs loquar non cognoverunt.

Febribus certè adſcribi non debent omnes morbi; quippe nulla quandoque ſunt febris ſigna pathognomonica, nec calor, nec horror præcedens, nec pulſûs frequentia, ſed facies alterius morbi, ut ſyncope, vomitus, cholera, carus, orthopnœa, apoplexia, pleuritis, unde per tot ſæcula Medicorum ſagacitas maximo ægrorum detrimento deluſa fuit.

Illi morbi periculoſiſſimi ſunt, quoties ignoti; aſt ſi mature cognoſcantur

tur multo faciliùs quàm quis crederet debellantur ; unicum autem est sed præstans antidotum , kinkina , quod non ad unam alteramve drachmam, sed ad semi uncias , quandoque quater in die , præscribi debet , si morbus urgeat & seriùs cognitus fuerit ; ex hac quidem uberrima kinkinæ assumptione urinæ turbidæ evadunt , imo quandoque ischuria accedit , sed fugax , & cùm æger à priori morbo in tuto collocatus est facilè superanda ; vide *Typhomaniam febricosam tertianam.* Bolus febrifugus ex *kinkinæ recens pulverati drachm. iij ; florum chamæmeli Romani drachm. j ; cremoris tartari scrup. j ; cum syrupo de absinthio vel de cichorio fiant tres boli.*

Datur etiam *semen pastinacæ, ad drachm. j ; testæ ovorum calcinatæ pro puerulis amara recusantibus , ad scrup. j ; semen Hispanicum nondum satis cognitum , ad scrup. j. semel in die per triduum.*

Flores matricariæ, chamomillæ ad drachm. sem. tertia die ; radix pentaphylli, caryophyllatæ, anserinæ, in apozematis ad unc. j ; cascarillæ pulvis ad scrup. j. præstans in intermittentibus.

Morbi febricosi:

- Ephemera menstrua.
- Ephemera anniversaria.
- Amphimerina syncopalis.
- Amphimerina phricodes.
- Amphimerina pseudo-hemitritæus.
- Tritæophya carotica.
- Tritæophya deceptiva.
- Tetartrophya carotica.
- Quotidiana simplex.
- Tertiana epileptica.
- Quartana amens.
- Quartana comatosa.
- Erratica quintana
- Erratica nonana.
- Rigor febricosus.
- Eclampsia febricosa.
- Hysteria febricosa.
- Ephialtes tertianaria.
- Pleurodyne febricosa.
- Ephemera dichomene.
- Amphimerina epiala.
- Amphimerina humorosa.
- Amphimerina hemitritæus.
- Amphimerina spasmodica.
- Tritæophya leipyria.
- Tetartrophya maligna.
- Tetartrophya semitertiana.
- Tertiana carotica.
- Tertiana hemiplegica.
- Quartana nephralgica.
- Erratica vaga.
- Erratica septena.
- Tetanus febricosus.
- Rigor tertianarius.
- Epilepsia febricosa.
- Scelotyrbe intermittens.
- Oscedo febrilis.
- Asthma febrilis.
- Orthopnœa febrilis.
- Amaurosis febrilis.
- Paraplexia intermittens.
- Typhomania febricosa
- Apoplexia febrilis.
- Arthritis febrisequa.
- Cephalalgia intermittens.
- Hemicrania lunatica.
- Ophthalmia febricosa.
- Gastrodynia.
- Nephralgia 13^{a}.
- Rachialgia 2^{a}.
- Amentia à quartana.
- Vomitus febricosus.
- Diarrhœa febricosa.

Morbi febricosi {
Aurigo febrilis
Syncope febrilis.
Hemiplegia febricosa.
Catalepsis quartanaria.
Cataphora timor.
Arthritis febricosa.
Rheumatismus febrilis.
Cephalæa febricosa.
Ophthalmia febricosa.
Cardialgia 4a.
Colica 6a.
Hysteralgia 9a.
Paraphrosyne 6a.
Hepatirrhœa intermittens.
Cholera intermittens.
Ephidrosis febrilis.

CLASSIS SEXTA.

MORBI MIASMATICI.

Maladies épidémiques, malignes.

SUnt illi qui ut plurimum acuta febre aut pyrexia stipati à regione in regionem grassantur interventu miasmatum qualitatis deleteriæ, gangrænosæ, phlogisticæ, qui ex cloacis, foricis, nosocomiis, carceribus, castris, sepulchretis exhalant, ut morbi maligni, putridi, pestilentes; vel ope miasmatum singularis prorsus, vix cognitæ, indolis, ex quibus epidemiæ catarrhales, anginosæ, pleuriticæ procedunt; nec non plures phlegmasiæ exanthematicæ, ut variola, rubeola, miliaris & pestis ipsamet.

Principium horum morborum est commune, adeoque ab aëre, aqua vel cibo repetendum videtur; sed præterea illud à regione in regionem grassatur; quod de aqua & cibo vix intelligi potest, nisi ab influxu vaporum, roris maligni, mephitidum, ipse cibus & potus inficiatur; unde semper ad miasmata per aërem diffusa referendæ sunt epidemiæ, aut ad vapores ex locis infectis exhalantes: huic verò morbifico principio addendus est mœror & timor, quo omnes ferè ejusdem regionis incolæ afficiuntur, maximè verò in annonæ caritate pauperes, in urbium obsidionibus mulieres, in terræ motu, fulgure & tempestate fere omnes.

Occasionem morbis epidemicis præbent 1° bella, 2° terræ motus, 3° exundationes, 4° annonæ caritas, 5° paludum exsiccationes, 6° constitutiones aëris; quæ omnes ærumnæ sæpius simul concurrunt aut se mutuo consequuntur.

Morbi castrenses sunt maximè ex malignorum & contagiosorum numero, & ex intima succorum vitalium corruptela procedunt: hujus verò corruptionis variæ & multiplices sunt causæ, ut fames quæ ad pessima & corrupta edulia capescenda cogit, assiduæ vigiliæ, fatigatio continua, metus, terror eorum qui obsidione detinentur, horrenda crudelitatis spectacula præ oculis observantia; in castris ipsis, sub tanta pecorum homi-

numque

numque multitudine, aër fœtidis varii generis exhalationibus inquinatur. Vapor è latrinis exſurgens, dum viget dyſenteria, ingreſſu in inteſtinum rectum morbum aliis impertit. Poſt prælia cadavera inſepulta terrore animum dejiciunt, fœtore viciniam morbis malignis inficiunt. Terræ motus, præter terrorem & infortunia belli ærumnis ſimilia, perniciofos ex ſpecubus telluris halitus excitant; imò ubi magnæ foſſæ & terræ ſubverſiones fiunt, morbos epidemicos produci docet hiſtoria. Exundationes fluminum, urbes vicinas impetentium, omnes aquas potulentas luto inquinant, vicos & plateas eodem luto citò fœtido replent, quo nihil aptius ad putredinem inducendam, ad omnia ibi immerſa corrumpenda, ut Aleſienſes experti ſunt; adde quod vina, olea, pecora, annona, cibaria ſubmergantur, unde eorum corruptio vel penuria; inde ærumnæ, mœrores, morbi epidemici. Verùm nihil aptius ad hos inducendos putrefactione piſcium, inſectorum, plantarum in aquis paludoſis, cùm æſtu ſolis, vel de induſtria hæc loca paludoſa exſiccantur. Horrendus fœtor ante aliquot annos ex lacubus duas leucas à Monſpelio diſtantibus huc uſque & ultra extendebatur, & dein pleuritides peſtilentes oppida vicina invaſerunt.

Putredine nihil eſt infenſius, ad hanc vergunt omnes humores, potiſſimum excrementitii, & poſt eos ipſe ſanguis, multò minus lympha, omnium minimè pinguedo; ſed hæc à fermentis deleteriis, à miaſmatis putridis maximè exaltatur. In primis viis materies putrida ructus nidoroſos, nauſeas, cardialgias, vomitus, choleras excitat; natura quippe totis viribus eam materiem eliminare contendit: verùm cùm ſimilis materia infecit ipſum ſanguinem, quid opis ſupereſt naturæ ut ab hac ſe liberet, niſi ut, excitatâ febre, ejus materiei ſtagnationem impediat; ut, excitatis ſudoribus, diarrhœis, ejus excretionem in colo cutaneo inteſtinalive promoveat; hinc ſynochi, tritæophyæ, tertiana ſimiliaque mala, *putrida* dicta. Si verò pejor ſit indoles fermenti illius deleterii ita ut textum ſolidorum corrumpat & vapore mephitico fluidi nervei activitatem deſtruat, quod experimentis electricis conſonum eſt, tunc viſcera quandoque plura ſimul, ut pulmones, inteſtina, verâ gangrænâ afficiuntur; pulſus ſanorum ſimilis eſt aut multò debilior, inæqualis, intermittens; purpureæ maculæ, vibices efflorefcunt, delirio turbatur anima, mors oſtia pulſat, funera denſantur, cadaverum abdomen meteoriſmo tenditur, fœtor horrendus intra paucas horas ex illis ſpargitur, viſcera remollita, nigricantia, tumores atri, brunnei, virideſcentes, ſanioſi reperiuntur, & hi morbi *maligni* aut *typhodes* vocantur. Aliquid ſpei ſupereſt in his anguſtiis, ſi deleteria materies ejus ſit indolis ut in emunctoriis à corde diſſitis, ſi non excerni, ſaltem congeri poſſit, & procul à corde in parotides, glandulas inguinales, axillares aut cutaneas formâ anthracum, bubonum, puſtularum amandari; ſed cùm ipſa peſtis epidemicè viget, non id felicitatis omnibus peſtiferis accidit, ut venenum peſtilens ad illas glandulas amandetur; quippe dantur peſtes abortivæ in quibus bubones non erumpunt

punt & omnes ægri intereunt, ut in variola suppressa cujus pustulæ foras trudi non possunt, & materies deleteria viscera nobiliora, ut cerebrum, pulmones, stomachum infarcit, inflammat, gangræna afficit, unde mors.

His anomaliis inducti sunt quidam Medici ad credendum pestem epidemicam non unum genus esse morbi, sed plurimorum generum simul vigentium congeriem; sed nedum res ita sit, facilè attendenti patebit pestem abortivam esse veram pestem, ut variola abortiva vera est variola, in qua tantùm deficit eruptio, seu in qua æger ante eruptionem aufertur; & multò rectiùs, meo quidem judicio, opinantur illi qui peste regnante omnia alia morborum acutorum genera silere contendunt, quod Alesiæ anno 1721 Collegæ mei sedulò observarunt.

Non me latet nostram theoriam *Chiracio*, *Deiderio*, aliisque sectæ mechanicæ fautoribus exsibilatam fuisse : illi enim omnem acrimoniam, omne virus inter fabulas habent, & omnia malignorum morborum phænomena ex infarctu vasorum cerebri mechanicè & hydraulicè intelligi posse contendunt ; vide *Chiracii Librum de Febribus*, de quo ipse scripserit, *Exegi monumentum* ...... illud tamen monumentum num vitabit Libitinam anceps est.

Curatio horumce morborum hactenus æquè difficilis est ac eorum theoria obscura ; errarunt Veteres in eo quod alexipharmacis sudorificis, per vim, nullâ habitâ stasis inflammatoriæ ratione, materiem morbificam eliminare voluerunt ; ast tamen errando viam Neotericis præmonstrarunt : in hoc morbi illi periculosissimi sunt quod natura veluti perterrita nequidem adversus materiam morbificam pugnare aggrediatur, ut ait *Galenus*. Medici itaque hoc munus est, ut stases inflammatorias quantocius unâ vel alterâ phlebotomiâ everrat, quantocius saburram putrem è primis viis ope emeticorum & catharticorum everrat ; dein verò antisepticis putredinem humorum corrigat ; & si natura vergat ad glandulas inguinales, cutaneas, eò per apposita auxilia materiem morbificam ducat, cardiacis & alexipharmacis vires ejus reficiendo. Alterum verò Medici munus est ut prophylacticis remediis imminentes has epidemias avertat, & animos ægrorum, quos terror sæpius dejicit, exemplo suo erigat.

Alexipharmaca seu antiseptica maximè laudata, sunt camphora, nitrum, kinkina, acetum, succi fructuum acidorum, ut limonum ; serpentaria Virginiana, contrayerva, theriaca ; illa parcâ dosi, interpositis catharticis quæ etiam antiseptica eximia esse expertus novi. De iis *vide Curationem Pestis*, *Variolæ malignæ*, *Typhi*, *&c.*

Prophylaxis consistit in remotione occasionum ; fugienda sunt scilicet loca in quibus aër est fœtidus, putridus, cœnosus ; si vitari non possint aër est renovandus, refrigerandus, vapore aceti, aromatum accensione, pulveris pyrii deflagratione corrigendus : ventilatore carceres, nosocomia, naves, granaria sunt munienda : vestimenta lanea, linea, sæpius mutanda ; aquæ puræ potendæ vel aceto corrigendæ ; carnium esus fru-

frugum uſu commutandus. *Boerhaave Therapeut.* 1145; Frider. Hoffmann. de Venenis in Patholog. c. 4. 9.

Morbi miaſmatici.

Ephemera ſudatoria.
Synochus dyſenteriodes.
Synochus ardens.
Synochus miliaris.
Typhus nervoſus.
Typhus caſtrenſis.
Synochus variolodes.
Synochus pleuritica.
Synochus hyemalis.
Typhus carcerum.
Typhus comatoſus.
Typhus Ægyptiaca.
Typhus icterodes.
Amphimerina humoroſa
Amphimerina hemitritæus.
Amphimerina miliaris.
Amphimerina mimoſa.
Amphimerina bilioſa.
Tritæophya Americana.
Tritæophya carotica.
Tritæophya deceptiva.
Tertiana petechialis.
Tertiana duplex.
Quartana legitima.
Variola benigna.
Variola confluens.
Rubeola vulgaris.
Miliaris benigna. Miliaris maligna.
Miliaris nautica.
Purpura maligna.
Phrenitis ſynochalis.
Pleuritis bilioſa.
Pleuritis putrida.
Cephalitis Ægyptiaca.
Cynanche tonſillaris.
Cynanche ulceroſa.
Peripneumonia vera.
Peripneumonia typhodes.
Peripneumonia exanthematica.
Tuſſis convulſiva.
Amphimerina epiala.
Amphimerina phricodes.
Amphimerina Hungarica.
Amphimerina anginoſa.
Amphimerina paludoſa.
Tritæophya cauſus.
Tritæophya aſſodes.
Tritæophya leipyria.
Tertiana legitima.
Tertiana carotica.
Tertiana ſubcontinua.
Peſtis vulgaris.
Variola miliaris.
Pemphigus caſtrenſis.
Rubeola anomala.
Miliaris ſudatoria.
Purpura benigna.
Phrenitis miliaris.
Pleuritis vera.
Pleuritis verminoſa.
Pleuritis catarrhalis.
Cephalitis verminoſa.
Cynanche epidemica.
Cynanche exanthematica.
Peripneumonia putrida.
Peripneumonia catarrhalis.
Tuſſis ferina.
Orthopnœa peripneumonica.
Angina bronchus.
Catarrhus epidemicus.
Aſphyxia à carbonis fumo.
Stomacace.
Dyſenteria caſtrenſis.
Syncope ab antipathia.
Scorbutus ſeptentrionalis.
Cardialgia ab antipathia.
Aſphyxia à mephitide.
Aſphyxia à muſto.
Amauroſis foricariorum.
Dyſenteria æquinoctialis.
Diarrhœa bilioſa.

Sudorifica.

Aqua generalis, theriacalis, imperialis, Carmelitarum, Reginæ Hungariæ à drachm. j—iv.

Syrupus de cinnamomo, de floribus aurantiorum, de kinkina, à drachm. ij — unc. j.

Elixirium proprietatis, theriacale, vitrioli à gutt. v — xx.

Oleum essentiale cinnamomi ad gutt. j in mixtura.

Spiritus vini camphoratus, à gutt. iv — x.

Acetum quatuor furum, à drachm. j — iv; acetum theriacale ad drachm. vj.

Essentia cephalica, à gutt. vj — xx.

Acetum destillatum ad drach. iv quovis quadrante horæ in mixtura.

Tinctura coralliorum à gutt. vj — xx.

Flores benzoini, sal volatile oleosum, sal volatile succini, à gran. ij — xij.

Guttæ Anglicanæ, Monspelienses, Generalis La Mothe, ætheris vitrioli, tinctura salis tartari, tinctura antimonii, à gutt. iv — xx.

Lilium Paracelsi, à drachm. j — iv.

Tinctura ambræ griseæ, à gutt. ij — viij.

Vinum de kinkina, ab unc. j — iv.

Theriaca Andromachi, Mithridatium, Confectio alkermes, Pulvis Comitissæ, Ambaræ griseæ, pulvis aureus Zellii, à gran. xij — drachm. j.

Kermes mineralis, à gr. j — ij.

Pulvis diarrhodon, à gr. vj — xx.

Opiata Salomonis à scrup. j — drachm. j.

Trochisci de Catechu cum cinnamomo, num. iij — iv.

Syrupus de stœchade, de tunicis à drachm. j — iv.

Syrupus de citreo, à drachm. j — unc. j.

Extractum juniperi, ad drachm. j.

Cortices citri conditi, ad drachm. iv.

Pulvis viperinus, à gr. xij — xxx.

Sal volatile viperarum, cornu cervi, à gr. vj — xx.

Bezoarticum Orientale, à gr. x — xx.

Flores salis ammoniaci, à gr. vj — xij.

Camphora, à gr. v — xv. Coccinella à gr. iij — xx. Crocus à gr. iij—viij.

Flores sulphuris, à gr. x — drachm. j. Flores benzoini, à gran. iij — xxx.

Spiritus volatilis urinæ, ad gutt. vj. Aqua Luciæ ad gutt. x.

Suffitus ex aqua vitæ, baccis juniperi, Karabe.

Stuphæ domesticæ, thermales, amurca uvarum, folia ulmi.

CLAS-

CLASSIS SEPTIMA.

Morbi phlogistici;

Maladies phlogistiques.

Dicti sunt à Græco phlogizo, inflammo; ardor verò flammeus quo stipantur, vel à causa externa, ut insolatione, igne; vel à causa interna, seu vehementi partium ignearum & acrium evolutione & affrictu dependet. Vide *Phlegmasiarum theoriam.*

Qui coram fornacibus magnis laboribus se exagitant, vel Sole sub ardenti morantur, illi maniæ, tritæophyæ ardenti, ophthalmiæ sunt obnoxii; & si, vel frigidam bibant, vel aëri frigido se exponant incautè, inde in pleuritides, peripneumonias, rheumatismos aliosque morbos inflammatorios se conjiciunt; & apud Americanos plurimi inde tetano vel trismo convelluntur.

Verùm maxima pars phlegmasiarum à causis internis ortum habet, ut plethorâ, menostasi, pathematis, infarctibus viscerum; unde febrilis conatus vehemens ad infarctus resolvendos, ad sanguifluxum ciendum; & ex illo febrili conatu calor accenditur, infarctus inflammatorius concitatur; adde quod raró, saltem apud nos, inflammationes illæ puræ sint, sed sæpius saburrâ primarum viarum stipatæ, vel putridæ; puræ verò sunt non raró apud rusticos, monticolas, duris laboribus exercitatos, diæta vegetabili utentes, aëris vicissitudinibus magis expositos, & fibra fortiori sanguineque calidiori donatos.

Cognoscuntur ex calore vehementi, dolore, pulsu veloci, tenso, frequenti, siti, siccitate, pervigilio; &, si pars externa obsessa sit, adest tumor, rubor, tensio, quandoque pulsatio. Morbi illi ut plurimum acuti sunt; iis obnoxii sunt robusti, exercitati, rustici, operarii; adolescentes biliosi, sanguinei; rariùs senes, infantes, debiles, pituitosi; huc referendæ sunt phlegmasiæ puræ membranosæ, ut pleuritis, phrenitis, enteritis; & parenchymatosæ, ut peripneumonia, nephritis, hepatitis; & febres ardentes, ut synochus ardens, tritæophya, causus; necnon rheumatismus inflammatorius, dysenteria &c.

Curatio exigit ut impetus sanguinis compescatur, quod largæ & repetitæ phlebotomiæ, diæta liquida, potus diluens, refrigerans, nitrosus, subacidus maximè præstant; huc pertinent emulsiones, limonatæ vegetabiles ac minerales; & leniter expurgatis primis viis per eccoprotica, conveniunt balnea, semicupia; si verò natura aliquam criticam evacuationem moliatur per sputa, enuresim, sudorem, alvi fluxum biliosum, catamenia, eò

ducendum eſt imminutis reſiſtentiis ex parte colatorii, & pyrexiâ in juſto tenore ſervatâ. Si verò inflammatio reſolvi nequeat, tunc partis inflammatæ ſuppuratio juvanda, puris ejectio, ulceris deterſio, cicatriciſque efformatio promovenda: *Boerhaave Aphor. 370 & Aphor. 92 & 770 - 1006*: Vide etiam quæ de phlegmaſiis dicta ſunt in *Noſologia.*

Morbi phlogiſtici.

Ephemera à phlogoſi.
Ephemera ſudatoria.
Synocha tragœda.
Synochus ardens.
Synochus dyſenteriodes.
Tritæophya Americana.
Tritæophya elodes.
Tritæophya leipyria.
Tertiana duplex.
Eryſipelas roſa.
Phrenitis calentura.
Paraphreneſis pleuritica.
Paraphreneſis hepatica.
Pleuritis dorſalis.
Pleuritis hepatica.
Enteritis meſenterica.
Gaſtritis ſternocoſtalis.
Cephalitis Ægyptiaca.
Cephalitis Epidemica.
Cynanche tonſillaris.
Cynanche pharyngea.
Cynanche hepatica.
Peripneumonia pura.
Peripneumonia phthiſicorum.
Hepatitis eryſipelatoſa.
Hepatitis pleuritica.
Convulſio febrilis.
Lethargus cephaliticus.
Ephemera ardens.
Synocha ardens.
Synocha cephalalgica.
Synochus pleuriticus.
Synochus biliofus.
Tritæophya cauſus.
Tritæophya aſſodes.
Tertiana legitima.
Eryſipelas ambuſtio.
Phrenitis vera.
Phrenitis ſynochalis.
Paraphrenitis diaphragmatica.
Pleuritis vera.
Pleuritis mediaſtina.
Pleuritis bilioſa.
Gaſtritis legitima.
Cyſtitis ſpontanea.
Cephalitis ſpontanea.
Carditis ſpontanea.
Cynanche parotidea.
Cynanche trachealis.
Cynanche prunella.
Peripneumonia ardens.
Hepatitis muſcularis.
Hepatitis cyſtica.
Nephritis vera.
Aſthenia Virginica.
Carus ab inſolatione.
Laſſitudo à calore.
Ardor externus.
Ophthalmia chemoſis.
Rheumatiſmus acutus.
Pyroſis à phlogoſi.
Anxietas febrilis.
Paraphroſyne calentura.
Chloroſis Carthagenica.
Gangræna ab uſtione.
Ardor internus.
Ophthalmia humida.
Otalgia inflammatoria.
Rheumatiſmus calidus.
Cardialgia inflammatoria.
Paraphroſyne febrilis.
Dyſenteria æquinoctialis.
Chloroſis Bengalenſis.
Gangræna ab inflammatione.

CLASSIS OCTAVA.

Morbi sanguinei;

Maladies sanguines.

SUnt illi qui determinantur à plethora, eaque foventur, sive quia ab assumptis copiosis, eupeptis, bene digestis, aucta est sanguinis copia, sive quia à suppressis, imminutis solitis fluxibus, & potissimum sanguifluxibus, ut catameniis, hæmorrhoidibus, ejus moles major facta est. Differunt à phlogisticis in eo quod si plethora sit commota & febre stipata, febris illa non est inflammatoria seu peculiari partis inflammatione stipata.

Plethora dicitur illa boni sanguinis abundantia quæ sanitati nocet.

Menostasis est sanguifluxuum periodicorum, assuetorum, suppressio, vel retardatio aut imminutio.

Maxima pars sanguineorum morborum accidit apud mulieres à menostasia, tum vacuarum tum gravidarum; inde fit ut maxima pars morborum qui gravidas divexant phlebotomia curetur.

Plethora dicitur particularis si quædam pars majori copia sanguinis gaudeat quàm fert consueta proportio.

Vasa piæ meningis & cerebri post mortem reperiuntur fere semper turgida magis sanguine quàm cæteræ partes, quia ex aliis partibus pressione atmosphæræ cutis coarctatur & sanguinem in venulas exprimit quoquoversum; cùm autem theca cranii ab illa atmosphærica pressione cerebrum liberet, huc sanguis undequaque pressus faciliùs affluit nec ex eo exprimitur.

Morbi plethorici quà tales curantur 1º abstinentia à cibis potissimùm ab euchymis & multum nutrientibus, ut carnibus, pane, offis, in quorum vicem juscula diluta, pauca, cremores ex farinosis substituuntur: initio acutorum mera aqua & diatritaria diæta sufficit; vulnerati potissimùm & febrientes solâ ptisanâ vitam per aliquot dies sustinent & citius curantur: 2º detractione sanguinis per phlebotomias repetitas è vena commodiori; nec enim delectus earum alio motivo fermè determinari potest, nisi præjudiciis adstantium aut veterum Medicorum obsequiose adhæreamus: si plethora partialis sit in certis partibus, nec ea sit vis pulsûs quæ phlebotomiam admittat, partis affectæ viciniæ hirudines admoveri possunt, quarum etiam pars postica resecatur ut uberiorem exsugant cruoris copiam; quo facto, sale aspersæ cutem dimittunt: 3º demum detracta per cathartica aut emetica humorum è primis viis copiâ, imminuitur massa sanguinis,

 ob

ob evacuationem ſuccorum qui hac occaſione à ſanguine ſecernuntur.

Aſt ſi fluxûs cujuſdam, potiſſimùm ſanguinei, ſuppreſſio plethoram foveat, operæ pretium eſt eum revocare, quod ipſa phlebotomia e brachio inſtituta in plethoricis non raro præſtat, pediluvia calida, juſcula diluentia & aperientia, ambulatio & demùm emmenagoga forma juſculi vel ptiſanæ, in phlegmaticis verò martialia & reſinoſa efficiunt. Si hæmorrhoïs fluere deſierit mariſcæ ſunt fotu emollienti præparandæ, uſu aloëticorum interno irritandæ, ſi turgeant lanceola vel hirudinibus admotis pertundendæ: *Boerhaave Aphoriſm.* 106.

Qui fiunt à plethora tum univerſali tum particulari, tum verâ tum commotâ ſeu apparenti, ſunt

Morbi ſanguinei	Ephemera plethorica.	Epilepſia plethorica.
	Synochus ſanguineus.	Tuſſis gravidarum.
	Tremor à plethora.	Dyſpnœa plethorica.
	Eclampſia parturientium.	Orthopnœa peripneumonica.
	Scelotyrbe plethorica.	Pleurodyne plethorica.
	Tuſſis hæmoptoïca.	Amauroſis plethorica.
	Aſthma plethoricum.	Paralyſis plethorica.
	Orthopnœa cardiaca.	Aſthenia febrilis.
	Caligo hypohæma.	Catalepſis à menoſtaſi.
	Anorexia plethorica.	Carus febrilis.
	Paraplexia ſanguinea.	Rheumatiſmus acutus.
	Syncope plethorica.	Rheumatiſmus calidus.
	Carus ſpontaneus.	Cephalalgia hæmorrhoïdalis.
	Apoplexia ſanguinea.	Cephalalgia febrilis.
	Rheumatiſmus vulgaris.	Cephalalgia gravidarum.
	Cephalalgia plethorica.	Ophthalmia chemoſis.
	Cephalalgia catamenialis.	Odontalgia gravidarum.
	Cephalalgia pulſatilis.	Colica gravidarum.
	Hemicrania hæmorrhoïdalis.	Colica phlogiſtica.
		Nephralgia rheumatica.
	Ophthalmia choroidea.	Iſchias ſanguineum.
	Cardiogmus omnis.	Proctalgia à mariſcis.
	Colica plethorica.	Vertigo plethorica.
	Nephralgia hæmorrhoïdalis.	Diplopia pyrectica.
	Maſtodynia phlegmonodes.	Syrigmus cephalalgicus.
	Iſchias rheumaticum.	Sirigmus bombus.
	Proctalgia inflammatoria.	Paraphroſyne puerperarum.
	Suffuſio myodes.	Hæmorrhagia plethorica.
	Syrigmus plethoricus.	Hæmoptyſis accidentalis.
	Synocha plethorica.	Hæmoptyſis habitualis.
	Tertiana pleuritica.	Hæmoptyſis Helwigiana.
	Eclampſia plethorica.	Hæmatemeſis catamenialis.

Morbi ſanguinei	Nauſea gravidarum.	Hæmoptyſis catamenialis.
	Vomitus hæm orrhoïdalis.	Hæmoptyſis periodica.
	Dyſuria hæmorrhoïdalis.	Hæmatemeſis plethorica.
	Leucorrhœa gravidarum.	Melæna hæmorrhagica.
	Aſcites calidus.	Vomitus gravidarum.
	Hydrometra ſanguinea.	Ephidroſis cruenta.
	Iſchuria lunatica.	Dyſuria neonympharum.
	Aurigo febrilis.	Phlegmaſia à menoſtaſi.
	Phœnigmus plethoricus.	Aſcites ſanguineus.
	Hæmaturia violenta.	Iſchuria nephritica.
	Hæmaturia hæmorrhoïdalis.	Aurigo plethorica.
	Menorrhagia immodica.	Aurigo typhodes.
	Menorrhagia ſtillatitia.	Hæmaturia ſpontanea.
	Menorrhagia lochialis.	Hæmaturia ſtillatitia.
	Hepatirrhœa meſenterica.	Menorrhagia difficilis.
	Hæmorrhois moderata.	Menorrhagia gravidarum.
	Dyſenteria benigna.	Menorrhagia erronea.
	Dyſenteria gravidarum.	Hepatirrhœa cruenta.
	Hypochondriaſis ſanguinea.	Hæmorrhoïs polypoſa.
	Amneſia plethorica.	Hæmorrhoïs immodica.
	Hæmorrhagia critica.	Dyſenteria catamenialis.

CLASSIS NONA.

Morbi biliosi;

Maladies bilieuſes.

SUnt illi quorum principium eſt bilis abundantia, ejuſque acrimonia ſolito major, ut plurimum cum temperamento bilioſo, ex cujus ſignis cognoſcuntur: bilioſi ſcilicet ſunt ſicci, calidi, alacres, audaces, vivido ingenio prædití, ad iram & rixas proni, activi, negotioſi; ipſis pulſus eſt velox, fortis; rubet facies; cutis ſtrigoſa, macilenta; ſanguis fluxilis, acer; cor & arteriæ vegetæ ſunt; in morbis levi de cauſa calent, ſitiunt, bilem ano vel cato rejiciunt, morbis ardentibus, inflammatoriis obnoxii ſunt; juvantur à frigidis, acidis; læduntur à calidis, acribus, ſiccis.

Cùm in his morbis humores acrimonia alcaleſcente & ſiccitate peccent, & deficiat partium ſeroſus latex, indicantur alimenta & medicamenta diluentia & refrigerantia, acida, tum foſſilia ſed multùm diluta, tum vegetabilia; olera molliora; fructus aquoſi, ſubacidi, cathartica

ca diluentia, ut acidulæ minerales, tamarindi, pruna, caſſia; necnon ea quæ ſecretionem bilis ſollicitant, inteſtina expurgando, ſanguinem diluendo; huc pertinent hepatica dicta aperientia, cichorium, taraxacum, lupulus, fumaria, agrimonia, rheum; imò fortiora ſi emphraxi frigidâ laboret hepar: *Vide Auriginis curam*: *Boerhaave Aphoriſm.* 76. *Inſtitut. Therap.* 788.

Huic claſſi accenſendi ſunt morbi phlogiſtici febre aut pyrexia ſtipati.

Morbi bilioſi.

Anorexia bilioſa.	Melæna atrabilis.
Aſthenia Americana.	Vomitus à veneno.
Typhomania agrypnocoma.	Vomitus atrabilarius.
Pyroſis bilioſa.	Vomitus marinus.
Gaſtrodynia bilioſa.	Cholera à veneno.
Cephalalgia ſtomachica.	Cholera auriginoſa.
Cephalalgia febrilis.	Cholera Indica.
Hepatalgia calculoſa.	Diarrhœa bilioſa.
Hepatalgia æruginoſa.	Diarrhœa febricoſa.
Singultus inflammatorius.	Teneſmus ſpontaneus.
Singultus a dyſenteria.	Ptyaliſmus viridis.
Hypochondriaſis bilioſa.	Aurigo à vipera.
Polydipſia febrilis.	Aurigo hepatica.
Paralyſis bilioſa.	Dyſenteria caſtrenſis.
Typhomania continua.	Dyſenteria intermittens.
Pruritus ictericus.	Vomitus bilioſus.
Pyroſis Suecica.	Vomitus à capitis ictu.
Colica bilioſa.	Vomitus iliacus.
Cephalalgia traumatica.	Cholera ſpontanea.
Cardialgia à ſaburra.	Cholera dyſenterica.
Hepatalgia Petitiana.	Cholera intermittens.
Singultus criticus.	Nauſea bilioſa.
Singultus exanthematicus.	Diarrhœa choleriodes.
Vertigo ſtomachica.	Diarrhœa hypercatharſis.
Paraphroſyne febrilis.	Anacatharſis bilioſa.
Polydipſia fluxuum.	Aurigo febrilis.
Dyſenteria epidemica.	Aurigo febricoſa.
Dyſenteria æquinoctialis.	Aurigo ab obſtructione.

CLASSIS DECIMA.

Morbi saburrales;

Maladies de saburre.

Vitiosi ſucci è reliquiis pravæ digeſtionis intra primas vias reſidui *ſaburram* conſtituunt, *quæ* vel *cruda* eſt ſi alimenta vix digeſta nativas qualitates ſervent; *acida* ſi ob moram & ſalivæ culpâ fermentationem iniverint, ut vegetabilia, inde flatus, ructus, morſus ventriculi, lactis coagulatio; *nidoroſa* eſt ſi ex carnibus putreſcentibus ſint illæ reliquiæ, unde foetor putris, nauſea, horror juſculorum, acidorum appetentia, diarrhœæ foetidæ, bilioſæ; ſaburra in morbis eſt *primaria* ſi ipſis anſam dederit ciborum major copia vel qualitas; *ſecundaria* verò eſt ſi alimenta ratione ægritudinis malè concocta fuerint.

Ita frequens eſt in morbis ſaburra, tum primaria tum ſecundaria, ut ſint non pauci Medici qui hanc veluti omnium ferè morborum principium habeant & *ſtercorarii Harveo* dicuntur. Fatendum eſt vix ullum eſſe morbum, ſive acutum ſive chronicum, in quo, initio vel in decurſu, uſurpari non debeant cathartica ad digeſtiones reſtituendas, obſtructiones viſcerum reſerandas, cacochyliam in ſanguinem transfuſam aut ſaburram eliminandam; cavendum tamen ab irritantibus, ubi ſtomachus aut phlogoſi, tenſione, nimia ſenſibilitate, ſiccitate affectus; ubi adeſt ſimilis ſtatus in inteſtinis; aut alvus eſt obſtipata: præmitti debent in his caſibus apozemata, juſcula humectantia, clyſmata emollientia, aqua pulli, phlebotomia; aut adhiberi tantùm cathartica eccoprotica, pulpoſa, aquoſa, gummoſa, abſtinendo à reſinoſis.

Ubi verò pondus ſtomachi, cardialgiæ, nauſeæ, oris amaror, vertiginoſa cephalalgia, vomitoria adhibenda ſuadent, eædem cautelæ adhibendæ ſunt, & emetica multum diluta partitis vicibus in uſum vocanda: ſic vini emetici uncia in aquæ unciis xij vel xv dividatur in duas doſes; & dimidia pars omni quadrante horæ tepidè ſumatur, facilis & plenaria inde excitatur vomitio; aut ſi grana quatuor aut quinque tartari ſtibiati in aquæ unc. xij diluta, in tres doſes diviſa, ſimili intervallo hauriantur; ypecacuanha etiam pulverata à gran. xv--xxv. ut plurimum adultos ſatis evacuat; in multis caſibus oxymel ſcilliticum ad unc. j. idem præſtat: dum vomitio accedit multo tepidæ potu ea juvanda eſt. *Boerhaave Aphor. 642. Therapeut. 1202 ad 1220.*

Morbi ſaburrales.

Ephemera nauſeativa.	Nauſea à ſaburra.
Tertiana emetica.	Vomitus à ſaburra.
Eclampſia à ſaburra.	Cholera à ſaburra.
Ephialtes à ſaburra.	Diarrhœa vulgaris.
Tuſſis ſtomachalis.	Ptyaliſmus nauſeoſus.
Dyſpnœa à ſtomacho.	Ptyaliſmus Laponicus.
Agheuſtia à ſaburra.	Flatulentia nidoroſa.
Leipothymia à ſaburra.	Ephidroſis febrilis.
Amphimerina ſingultuoſa.	Cephalalgia ſtomachica.
Tremor à ſaburra.	Colica accidentalis.
Hyſteria à ſaburra.	Vertigo ſtomachica.
Oſcedo ſtomachica.	Vomitus à crapula.
Tuſſis convulſiva.	Vomitus rabioſus.
Aſthma ſtomachicum.	Diarrhœa ſtercoroſa.
Anorexia à ſaburra.	Diarrhœa febrilis.
Syncope ſtomachica.	Ptyaliſmus à pyroſi.
Câtarrhus epidemicus.	Flatulentia acida.
Cardialgia à ſaburra.	Dyſodia ſtomachica.
Lumbago à ſaburra.	Ephidroſis à ſaburra.

Emetica.

Tartarus ſtibiatus à gran. j — v ; vel gran. ij , IV ; vj in aquæ unc. xij : ſumat quartam vel tertiam partem omni quadrante horæ , uſquequò vomitio ſuccedat.

Vinum emeticum à drachm. j. ad vj vel viij ; vel miſce vini emetici unciam & ſemiſſem in aquæ cyathis tribus , quatuor ; ſumat unum omni quadrante horæ.

Nunquam præſcribantur emetica niſi explorato abdomine , num doleat , tenſum ſit ; utatur æger clyſmatis , aqua pulli ; & ſæpius phlebotomiâ præmiſſâ , ſi ſit plethora.

Semen raphani contuſum ad drachm. j , vel in decocto ad drachm. ij.

Oxymel ſcilliticum ad unc. j & ſemiſſem.

Aqua vitæ Germanica ab unc. ſemiſſe ad unc. j & ſemiſſem.

In chronicis ; ſyrupus emeticus Glauberi à gutt. IV ad xij pro pueris & mulieribus.

Ypecacuanha formâ pulveris à gran. IV ad xxv ; ubi adſtringenda alvus formâ infuſi ad drachm. j in aquæ unc. viij pro duabus doſibus ; ad gran. ij vel iij acuit cathartica : ad gran. j. in opiatis viſcoſa primarum viarum everrit, tonum reſtituit uſu iterato.

Turpethum minerale ad gran. ij vel IV in prophylaxi hydrophobiæ.

Extus Unguentum de arthanita forma litûs ſuper abdomen.

Magna aquæ Vallenſis, Aleſienſis copia confertim ingeſta vomitionem excitat.

citat in chronicis non ſeroſis ſed ſiccis : Bellilucanæ in ſeroſis atonis.

Cathartica mitia in ſubjectis ſenſibilibus.

Extractum caſſiæ à ſemiuncia ad unc. iij.
Caſſiæ pulpa ad unc. ij.
Manna ab unc. j ad iij.
Tamarindi decocti pro aquæ cyatho ad unc. j.
Pruna Damaſcena cocta pro aquæ cyatho, num. xij.

Oleum amygdalarum dulcium in morbis inflammatoriis bis vel ter in die ab unc. j ad iij; ſed recentiſſimum ſit adeoque non limpidum.

Aquæ acidulæ Vallenſes, Aleſienſes, in morbis apyretis, intra bihorium ad libras viij calidè bibantur.

Aquæ thermales Bellilucanæ, in morbis frigidis, ad libras vj vel viij intra bihorium calidæ bibantur.

Aquæ acidulæ æſtate apud bilioſos, ſiccos, calidos, acuuntur manna, rheo, vel ſale cathartico; thermales hieme apud frigidos, pituitoſos, acuuntur ſale cathartico, jalappa, ſcammonio, pulvere de tribus &c, tartaro vitriolato, cremore tartari.

Cathartica mediocria edulcorantur infuſo florum violæ, malvæ, decocto caſſiæ, tamarindorum, polypodii, cuſcutæ, aliquot aquæ acidulæ cyathis ſimul aſſumptis : Initio acutorum acuuntur uno grano tartari ſtibiati vel vini emetici drachm. j, vel jalappæ gran. x, vel ſcammonii gran. ij, iij, vel ſalis cathartici drachm. j, ij, vel reſinæ jalappæ, gr. j, ij, magneſiâ albâ ad drachm. j vel ij, terrâ foliatâ tartari ad drachm. j, ij.

Sal Glauberi, Epſamenſe, Sedlicenſe, Rupellenſe, polychreſtum ad unc. j vel unc. j & ſemiſſem in aquæ libra una.

Medicamina vix apud nos formâ ſiccâ præſcribuntur, ſaltem in acutis & pyrecticis morbis; adhiberi poſſunt in pituitoſis & frigidis.

Sennæ folia in aquæ cyatho infuſa ad drachm. j, ij, iij : pulvis ingreditur pilulas cochias : corrigitur acrimonia ſennæ ſi infundatur in limonata, decocto prunorum, dactylorum, ſebeſten, ficuum, caſſiæ, tamarindorum. Folliculi ſennæ eâdem doſi ferè eâdem vi agunt; horum infuſum nigricat.

In chronicis, pituitoſis, frigidis.

Aloës, pilulæ aloëticæ à ſcrup. j — drachm. j.
Pilulæ cochiæ, à ſemi-ſcrupulo ad ij.
Pulvis Cornachini vel de tribus, à ſcrupulo ſemiſſe ad drachmam j.
Tabellæ de citro, diacarthami, à drachm. ij — vj.
Rhei & cremoris tartari, ana, gran. XL, fiat pulvis.
Cathartica adſtringentia ex rheo, rhapontico, myrobalanis.
Rheum in chronicis apyretis à gran. x ad ſcrupul. ij formâ pulveris :

 infu-

infusum pro aquæ cyatho à semidrachma ad drachmam unam & semissem, additur cremor tartari pari dosi.

Hydragoga.

Jalappæ scrupulus j diutissimè teratur in mortario cum sacchari pauxillo; sumatur pulvis, superbibendo potum theiformem.

Resinæ jalappæ gran. ij diutissime terantur in mortario cum sacchari frustulo & tribus amygdalis; adde syrupi capillorum veneris drachmam pro infante omnia cathartica recusante.

Resinæ jalappæ gran. xij, scammonii grana iij, contunde cum frusto sacchari in mortario marmoreo quam accuratissimè, fiat emulsio aquam superaffundendo ad unc. vj: potus purgans minimè ingratus.

Scammonii gran. x. vel xv contunde in mortario marmoreo cum amygdalis dulcibus ij, vel cum succi limonum unc. j. superaffundendo emulsionis ex amygdalis & seminibus frigidis unc. x; fiant doses duæ.

Cremoris tartari uncia una injiciatur in lactis bullientis libra una; serum percolatum bibatur: purgat jucundè.

Syrupus de rhamno cathartico ab unc. j—ij.

In nostris regionibus apud juvenes biliosos, siccos, æstate, hæc cathartica acria, pulveris aut boli formâ, tormina, diarrhœas, dysenteriam excitant: præstant larga decocta vel infusa mediocrium & mitium adhibenda.

Arthriticis resina guaiaci à drachma semisse ad drachmam unam.

Pro infantibus manna in aqua soluta ad unciam unam, syrupus de cichorio composito cum rheo ad unciam unam.

CLASSIS UNDECIMA.

MORBI PITUITOSI;

Maladies glaireuses.

Pituita est humor mucilaginosus, viscidus, qui interiora narium, œsophagi, stomachi, intestinorum, vesicæ, pulmonis, &c, oblinit, à siccitate & acredine defendit; verùm si uberior fuerit ille mucus, insipidus, tenax, tunc nervosas papillas obducens, odoratum, gustum, famem, sitim obscurat vel tollit, stomachum aggravat, digestionem præpedit, vomitus, diarrhœas pituitosas excitat; in ureteribus, vesica, pyurias mucosas excitat; in articulis hydarthrum, in aliis alia incommoda producit.

Ad

Ad sanitatem requiritur ut succi digestivi, saliva, bilis, crasi salinâ, sapidâ gaudeant, ut dissolvant alimenta, motum peristalticum & famem excitent; si verò prædominetur mucus blandus, iners; in primis viis & in massa sanguinea, languent functiones ab his humoribus pendentes; inde exsurgit digestio vitiosa, glutinosum chylum inducens, sanguis & omnes humores eandem indolem retinent; hinc urinæ cruditas, aquositas, faciei pallor, functionum tarditas, obstructiones variæ.

Alimenta vegetabilia, acida, terrea, farinosa non satis fermentata, animalium partes gelatinosæ, pingues, mucosæ, idem vitium inducunt, maximè si concurrat vita deses, debilitas, senecta, vasorum laxitas, nativa bilis, salivæ vappiditas, insipiditas.

Morbi, quos pituita copiosior excitat, dum est in massa sanguinea, sunt sequentes.

Morbi pituitosi.
- Chlorosis pituitosa.
- Scelotyrbe pituitosa.
- Catarrhus frigidus.
- Anasarca Americana.
- Arthritis chlorotica.
- Paraplexia rheumatica.
- Hypochondriasis pituitosa.

Si in origine nervorum aut organis adsit, oriuntur

Morbi pituitosi
- Cophosis à comate.
- Apoplexia pituitosa.
- Coryza phlegmatorrhagia.
- Coryza catarrhalis.
- Pica, malacia.
- Anorexia pituitosa.
- Epiphora sebacea.
- Ptyalismus gravidarum.

In pulmonibus, gutture, nascuntur

Morbi pituitosi
- Tussis gutturalis.
- Dyspnœa pituitosa.
- Dyspnœa hydatidosa.
- Stertor asthmaticus.
- Asthma humidum.
- Anacatharsis asthmatica.

Demum in primis viis fiunt

Morbi pituitosi
- Vomitus pituitosus.
- Cœliaca mucosa.
- Colica pituitosa.
- Cardialgia bradypepta.
- Diarrhœa pituitosa.

Et in aliis organis

- Ischuria phlegmatica.
- Leucorrhœa Nabothi
- Pyuria viscida.
- Ischuria thromboides.
- Pyuria mucosa.
- Hydarthrus synovialis.

Ad curandos morbos pituitosos 1° prævertenda est mucosi illius humoris

ris productio uſu cibi & potûs benè fermentati, ſale & aromate conditi, ſtomacho grati; nec non victu ex carnibus animalium, avium, piſcium, &c quæ ad alcaleſcentiam vergunt; 2° exercitio corporis & animi paulò vegetiori, quo calor generatur in corpore, mucus diſſolvitur, craſſa attenuantur, craſis ſalina extricatur, viſcoſa reſolvuntur, & potiſſimùm vaſa & viſcera roborantur; huc frictio, equitatio, deambulatio conferunt.

Medicamina verò quæ in his conducunt ſunt 1° ſtomachica & omnia roborantia partibus aromaticis calorem & motum in fluidis viſcoſis excitantia, imprimis martialia, rheum, ſalia alkalina fixa & volatilia, ſaponacea, amara, ut enula campana, aloes, balſama, reſinoſa, demùm evacuantia quæ abſtergunt mucum à pulmonibus, ut bechica incidentia; à viis urinariis, ut diuretica calida; ab inteſtinis, ut cathartica ſalina, non neglectis tamen diluentibus calidis quæ pituitæ tenaci fluxilitatem conciliant.

CLASSIS DUODECIMA.

MORBI CATARRHALES;

Maladies catharrhales.

IN hoc differunt morbi catarrhales à pituitoſis 1° quod à frigore perſpirationem reprimente ſubito corpus calefactum adoriente naſcantur; 2° quod lympham inſpiſſet quidem illud frigus, ſed levem ſimul phlogoſim in vaſis infarctis excitet, unde dolor, levis intumeſcentia, febricula; 3° quod materia ſudoris aut perſpirationis retenta acredine ſua dolores intendat: morbi itaque catarrhales recentes ſunt phlogiſticis ſed mitioribus affines, inveterati verò pituitoſi fermè evadant; curantur initio phlebotomiâ, diluentibus calidis, diaphoreticis, victu tenui; inveterati verò exigunt ſudorifica, ſuffitus, ducias ex aquis thermalibus, tegumenta lanea, calida, ſicca; frictiones.

Morbi catarrhales.	Ephemera à frigore.	Aſthma catarrhale.
	Synochus hyemalis.	Angina bronchus.
	Amphimerina catarrhalis.	Rheuma vulgare.
	Quotidiana catarrhalis.	Aphonia à raucedine.
	Peripneumonia catarrhalis.	Carus à frigore.
		Catarrhus epidemicus.
	Strabiſmus catarrhalis.	Stupor à frigore.
	Rigor catarrhalis.	Cephalalgia catarrhalis.
	Sternutatio catarrhalis.	Hemicrania coryza.

Morbi catarrhales {
Colica à frigore.
Diplopia à catarrho.
Hæmoptyſis catarrhalis.
Diabetes Anglicus.
Synocha catarrhalis.
Amphimerina latica.
Amphimerina anginoſa.
Pleuritis catarrhalis.
Contractura catarrhalis.
Rigor à frigore.
Pleurodyne catarrhalis.
Tuſſis catarrhalis.
Orthopnœa pſeudo-perip-neumonica.
Angina naſalis.
Anoſmia catarrhalis.
Paraphonia catarrhalis.
Catarrhus ferinus.
Catarrhus caninus.
Algor externus.
Cephalalgia anemotropa.
Otalgia catarrhalis.
Rachialgia ab adiapneuſtia.
Hypochondriaſis algida.
Ptyaliſmus catarrhalis.
Anaſarca ab adiapneuſtia.

CLASSIS DECIMA-TERTIA.

Morbi lactei;

Maladies laiteuſes.

CHylus in puerperis & nutricibus redundans, in ſano corpore elaboratus, partim in mammis ſecretus abit in lac mammare, & in colo uterino lac uterinum præbet quod partim cum lochiis foras poſt partum emittitur. Utrumque lac, ſi foras non emittatur, & in maſſam ſanguinis redeat, diverſa producit incommoda & morbis lacteis materiem ſuppeditat.

Lac autem, cùm ad acidam fermentationem ſponte vergat & ad coagulum, excitat in mammis tumores inæquales, dolorificos, inflammatorios, inde abſceſſus ſcirrhoſi, cancri; idem lac in glandulis axillarum, inguinum hærens, in textu celluloſo aggeſtum, œdemata, phlegmatias, obſtructiones inducit; aſt acore ſuo diverſos dolores, exanthemata, acidum odorem inducit.

In alumno etiam lac aceſcens, corruptum, coagulatum, vomitus, cardialgias, diarrhœas, aliaque genera morborum producit, qualia ſunt

Vomitus lacteus.
Diarrhœa lactentium
Colica lactea.
Colica chyloſa.
Miliaris lactea.
Aphtha lactucimen.

In nutricibus verò & puerperis oriuntur à lacte ſuppreſſo

Ephe-

Ephemera lactea.
Miliaris puerperarum.
Metritis lactea.
Hysteralgia lactea.
Mastodynia ab spargonosi.
Mastodynia à terrore.
Mania lactea.
Epiphora lactea.
Pyuria lactea.
Galactirrhœa erronea.
Phlegmatia lactea.
Tritæophya lactea.
Pleuritis lactea.
Hysteralgia ab spargonosi.
Mastodynia pilaris.
Mastodynia butyrosa.
Ischias ab spargonosi.
Ephidrosis lactea.
Enuresis ab spargonosi.
Galactirrhœa mammarum.
Galactirrhœa serosa.
Ascites chylosus.

Indicationes adimplendæ sunt ut lac alumnis suis præbeant matres, adeoque excernatur per vias à Sapientissimo Numine stabilitas; sic enim omnes morbi lactei prævertuntur, atque si jam suppressum lac in alias partes deviaverit suctu assiduo vel alumni vel catelli vel suctricis in mammas ejus fluxus est revocandus: Si verò tardiùs ad hoc remedium & frustra confugiat puerpera, nec multùm fluxerint lochia, ptisanis diureticis & catharticis est insistendum, modò nulla uteri phlogosis impediat, in quo casu phlebotomiæ præmittendæ sunt diætaque tenuis imperanda.

In morbis lactentium 1° cavendum ne lacte copiosiori ingurgitentur; 2° ne nutrices pathematis, ebrietati indulgeant; ne lac fluxilius, acre suppeditent; 3° lenia purgantia in vomitu lacteo, diarrhœa lactea adhibentur, ut syrupus de cichorio, manna; 4° dein ad absorbentia terrea deveniendum est, ut cretam, oculos cancrorum, corallia, quæ ad scrupulos duos sumenda cum syrupo stomachico vel conserva adstringente, non acida. De his vide curas speciales *œdematis lactei*, *mastodyniæ pilosæ*, *ephemeræ lacteæ &c in Nosologia*.

CLASSIS DECIMA QUARTA.

Morbi serosi;

Maladies séreuses.

SEri nomine intelligimus humorem aqueum subpellucidum sero lactis similem, aut ipsam lympham qualis in patella à thrombo purpureo separatur, qui humor, cùm sanguis in patella per diem integrum remansit, est æqualis quoad pondus thrombo residuo; verùm hæc proportio mutatur in morbis serosis; in illis serum vel ubique exundat, vel in certis

locis

locis contra sanitatis leges cumulatur, vel in textu cellulosо & inde anasarca, in scroto hydrocele, in cerebro hydrocephalus, in oculo hydrophthalmia, in pectore hydrothorax, in pericardio hydrocardia, & sic deinceps: cùm autem serum sit vehiculum salium, ubi est acrimonia in sanguine serum acriùs solito evadit, & urinæ ac sudori quam simile est, nisi quod igni expositum vel vini alcoholi mixtum concrescit in albumen.

Cùm sanguis per venas expeditè ad cor revertitur, serum è vasis lymphaticis redux has venas facile subit & cum eo circulatur; ast cùm sanguis in venis hærere cogitur ob ligaturam, ut patet experimento Loweri, vel ob obstructiones, serum in suis vasis restitans, vel effunditur in cavis vicinis, vel intra textum cellularem cumulatur. Hæc seri intra textum cellularem collectio in morbis chronicis familiaris est, quoties vires circulationis languidæ evadunt, serum enim illud propria gravitate vires circulationis in minimis vasis superans, eò versus tendit quò jubet gravitas, nec facilè à partibus imis ad superiores ascendit; hinc imarum partium phlegmatia sed œdematosus tumor qui horis vespertinis apparet, dum matutinis ea intumescentia pallida, pultacea, partes omnes, præsertim molliores ut palpebras, labra, invadit. Initio quidem anasarcæ aut phlegmatiæ quæ subito quandoque invadit, textus solidorum ab hujus seri stagnatione non est remollitus & facultas vitalis integra potest tolerare phlebotomiam, maximè cùm à plethora pendet resistentia circulationi lymphæ ejusque est stagnationis causa; verùm ubi remollitæ sunt partes solidæ, ubi chronicis morbis succedunt œdematosi tumores aut seri collectiones, phlebotomia est maximè noxia, quæ vires cordis languidas ulterius imminuit.

Hi morbi sunt sanatu difficillimi, qui natura organis flaccidis debiliter utitur, & ea debet maximam in omnis morbi curatione operam præstare; hac cooperante prosperè cedunt omnia si morbus sanabilis sit; ea verò quiescente & debilitata frustranea sunt ut plurimum artis conamina.

Indicationes curativæ sunt 1° robur addere organis vitalibus quæ obstructionibus impedita vel sero dudum remollita languidè moventur; 2° obstructiones reserare thrombum purpureum in his morbis densatum & cohærens attenuando, dividendo; utrumque præstant omnia martialia quæ solidis robur, fluidis attenuationem conciliant: idem sed debiliùs efficiunt stomachica, tonica, ut cinnamomum, cassia lignea, sassafras, santalum album, china; pulvis ex cinnamomo & limatura ferri in his præstantissimus est; sumitur quotidie in offa ad gran. VI -- X &c; ex rhei & limaturæ ferri ana drachma j in aquæ libris ij infusa fit ptisana, cujus longus usus utrumque roborandi aperiendique, necnon digestivas vires reparandi scopum attingit. Aperientia etiam seu diuretica calida crassum sanguinis textum attenuant; huc pertinent radices asparagi, rusci, fœniculi; cortices

radicum eryngii, ononidis, fœniculi, calcitrapæ; ſalia neutra, ut Glauberianum, Epſamenſe, Rupellenſe, tartarus crudus; imprimis verò terra foliata tartari, quæ à drachma ſemiſſe ad drachmam unam non ſolum obſtructa reſerat, verùm etiam urinas alvumque feliciter movet. Extus verò exſiccant & roborant partes phlegmatia remollitas thermarum lutum calide admotum, ducciæ, arena maris calore ſolis fervida, furfur macrum calefactum, ſpiritus vini calefactus, ſacculi plantis aromaticis, ut ſalvia, thymo, ſerpillo, maro, ſtœchade, roremarino &c turgidi, frictiones ex pannis laneis ſiccis, calidis, fumus plantarum aromaticarum ſuper prunas ardentes projectarum, item fumus ex ſuccino &c.

Sed alter ſcopus eſt ſerum ſuperfluum foras amandare, & 2° novi geneſim præpedire. Serum exundans foras mittitur in robuſtis ope catharticorum & emeticorum, indebilibus ope diureticorum; huc etiam ſpectant tum paracenteſis in aſcite, tum ſcarificationes in quibuſdam caſibus.

Inter cathartica laudantur potiſſimùm ſyrupus de rhamno cathartico ad uncias duas, vel purus, vel minori doſi cathartícis vulgaribus additus, aqua vitæ Germanica, ſuccus radicis iridis Germanicæ, ſambuci ab unc. j ad ij, baccæ rhamni cathartici, jalappa, ſcammonium acido citri mitigatum &c.

Inter diuretica aſelli decem aut viginti in ſero lactis; ſucci expreſſi ex recentibus herbis cichorii, apii, ſyſimbrii aquatici contuſis, & cum limatura martis ac aſellis aliquandiu relictis, qui dein expreſſi ad uncias iij hauriuntur; juſcula parata ex radicibus aperientibus, foliis cichorii, ſcolopendriæ, additis cancris fluviatilibus, aſellis, ſale Glauberiano; ac oxymel ſcilliticum ad drachmas duas bis vel ter in die ſumptum; lixivium cinerum geniſtæ, ſtipitum fabarum ex vino albo ad uncias tres ſero & mane bibitum.

Sed ſi aſcites vel anaſarca pendeat à morbo exanthematico repreſſo, ut ab ſcabie repulſâ, à rubeola &c. *Vide curam exanthematicorum.* Si à virulento quodam morbo foveantur, ut ab ſcorbuto, hujus primarii morbi remedia adhibenda ſunt ſimul cum hidragogis. Si obſtructio, menoſtaſis his anſam dederint, remedia his propria advocanda ſunt.

Morbi ſeroſi.	Hectica hydropum.	Paraplexia ab hydrorachitide.
	Convulſio ab hydrocephalo.	Aſthenia cachectica.
	Eclampſia ab hydrocephalo.	Syncope ab hydrocardia.
	Aſthma cachectium.	Lethargus à frigore.
	Orthopnœa ab hydropneumonia.	Cataphora ſube.
	Hydrothorax vulgaris	Cataphora hydrocephalica.
	Amauroſis pituitoſa.	Carus hydrocephalicus.
	Cophoſis ſeroſa.	Pleuritis hydrothoracica.
	Anorexia cachectarum.	Tremor ab hydrocephalo.
	Hemiplegia ſeroſa.	Epilepſia ab hydrocephalo.

Orthop-

Morbi ſeroſi.

Orthopnœa hydrothoracica.
Hydrothorax chyloſus.
Amblyopia hydrophthalmica.
Dyſecœa ab hydrotympano.
Anæſtheſia ab hydrorachitide.
Paralyſis ſeroſa.
Aſthenia hydrocephalica.
Aſthenia infantum.
Lethargus febriſequus.
Cataphora ſomnolenta.
Cataphora ſcorbutica
Carus iſchurioſus.
Apoplexia pituitoſa.
Cephalæa ſeroſa.
Amentia ſeroſa.
Amentia moroſis.
Hepatirrhœa vera
Diarrhœa ſeroſa.
Ephidroſis ſpontanea.
Ptyaliſmus à laxitate.
Diabetes hyſtericus.
Dyſpermatiſmus ſeroſus.
Enureſis critica.
Enureſis infantum.
Otorrhœa ſeroſa.
Hydrocephalus interior.
Aſcites urinoſus.
Hydrometra gravidarum.
Hydrometra aſcitica.
Chloroſis virginea.
Anaſarca periodica.
Anaſarca Americana.
Lumbago ab hydrothorace
Amentia ſenilis.
Menorrhagia decolor.
Melæna hepatirrhoica.
Diarrhœa urinoſa.
Epiphora frigida.
Ptyaliſmus urinoſus.
Diabetes artificialis.
Enureſis catamenialis.
Enureſis paradoxa.
Dyſuria gravidarum.
Hydrocephalus exterior.
Aſcites vulgaris.
Hydrometra aſcitica.
Hydrometra ovarii.
Chloroſis ab hydrothorace.
Anaſarca à ſuppreſſione.
Anaſarca hyſterica.
Elcoſis hydropum.

CLASSIS DECIMA QUINTA.

Morbi flatulenti;

Maladies venteuſes.

FLatus qui in humano corpore obſervantur fere omnes à ciborum fermentatione ortum ducunt, aut ab ipſo aëre cum eduliis deglutito, qui ope bonæ digeſtionis & potiſſimum interventu ſalivæ debuerat intimè cum chylo diſſolvi & elaſticitatem deperdere, ut docent *Illuſtr. Pringle* egregia experimenta, quique hujus rectæ digeſtionis defectu integram elaſticitatem conſervat, aut calore loci majorem adipiſcitur.

Deficiente itaque ſaliva quoad fluxilitatem & vim ſaponaceam benè conſtituta, quoties ſcilicet ea viſcoſa eſt, nec alimentis ritè diſſolvendis apta, aër elaſticus remanet, fermentatione in primis viis ex alimentis extricatur, hinc ructus, borborygmi, dolores, tenſiones, tympanites aliaque mala plurima: inteſtina his flatibus diu diſtenſa laxantur, inde novas ſtaſes patiuntur in his materiæ chymaceæ, ubi iterum morâ fermenteſcunt.

Curatio itaque morborum flatulentorum eò dirigi debet ut ſalivæ & ſucci gaſtrici fluxilitas & vis diſſolvens reſtituatur, quod potus diluens ex infuſione chamomillæ, veronicæ, chamædryos; aquæ acidulæ ſale Glauberiano fœtæ, ut Aleſienſes, Vallenſes, efficiunt; ſed ſi debitum exercitium, ut equitatio, deambulatio, ad ſolvendam fluidorum viſciditatem, & aquei potûs cum ipſis intimam miſcelam, non concurrat, fruſtranea ſunt medicamina; magna etiam eſt habenda victûs ratio, imprimis tuburcinatio, edulia non fermentata, dulciaria, piſtorum fercula vitanda ſunt; offis & carne tum aſſata tum elixa ac potu aqueo veſcendum, alvus laxa eſt ſervanda; catharticis exſiccantibus, rhabarbarinis rarò utendum; aquea & ſalina multo præſtantiora ſunt. Ubi vigent dolores, præmiſſâ phlebotomiâ largus ptiſanæ emollientis potus calidus, ut aquæ pulli, eſt præſcribendus, & ſi dolor non ceſſerit ad laudanum confugiendum eſt.

Alterius generis eſt meteoriſmus qui in febribus putridis & malignis accidit; à putrefactione expanditur aër & extricatur in majori copia quàm abſorbetur. Aërem a putridis vaporibus deſtrui docent experimenta *Haleſii*; verum ubi ſunt mixta putreſcibilia multo aëri commixta calore & putredine ea ſtatim rareſcunt, ut patet ex meteoriſmo cadaverum, unde corrupta aquæ innatant; ipſæ carnes putridæ leviores evadunt aqua, ut *Illuſtriſſ. Pringle* expertus eſt.

Morbi flatulenti.

- Enteritis flatulenta.
- Dyſpnœa tympanitica.
- Pleurodyne flatulenta.
- Cardialgia lactentium.
- Colica flatulenta.
- Singultus flatulentus.
- Dyſpnœa à pneumatia.
- Cardialgia flatulenta.
- Gaſtrodynia flatulenta.
- Aſphyxia flatulenta.
- Maſtodynia emphyſematoſa.
- Ileus phyſodes.
- Flatulentia acida.
- Flatulentia hypochondriaca.
- Pneumatoſis hyſterica.
- Pneumatoſis febrilis.
- Phyſometra humida.
- Tympanitis abdominalis.
- Tympanitis aſciticus.
- Meteoriſmus ſtomachi.
- Meteoriſmus hyſtericus.
- Hypochondriaſis flatulenta.
- Cholera flatulenta.
- Flatulentia nidoroſa.
- Flatulentia accidentalis.
- Pneumatoſis artificialis.
- Phyſometra ſicca.
- Tympanitis inteſtinalis.
- Tympanitis enterophyſodes.
- Tympanitis Stwartii.
- Meteoriſmus abdominis.

Medi-

Medicamenta carminativa.

Aqua menthæ composita, à drachm. ij ad unciam j.
Aqua imperialis, generalis, theriacalis, à drachm. j ad IV.
Aqua naphæ, aqua cinnamomi hordeata, à drachm. ij ad IV.
Tinctura absinthii, balsamum vitæ Hoffmanni, à gutt. x ad xxx.
Elixirium Garus, à drachm. ij ad IV.
Syrupus de mentha, à drachm. ij ad unc. ij.
Opiata Salomonis, à scrupulo j ad drachm. j.
Oleum essentiale anisi, à gutt. ij ad vj.

Anodyna.

Syrupus papaveris albi, adultis, à drachm. IV ad unc. j.
Syrupus de karabe, à drachm. IV ad unc. j.
Caput papaveris albi decoctum, num. j.
Extractum capitum papaveris rhœados, à gran. x ad x, xx.
Extractum opii, à quarta parte grani ad gran. j, vel assuetis plura.
Laudanum solidum eâdem dosi; opium eadem dosi.
Laudanum liquidum, adultis, à gutt. vj ad xx; & assuetis plures.
Philonium Romanum, à scrupulo j ad drachm. j.
Theriaca recens, à gran. xx ad drachm. ij.
Pilulæ de cynoglosso, à gran. ij ad viij.
Camphora à gran. iij ad xv, in hystericis, convulsivis, maniacis.
Moschus à gran. j. ad xij.
Sal sedativum, à gran. iij ad xx in hystericis.

Extus oleum chamæmeli, liliorum, anethi, seseli, amygdalarum; unguentum de Althea, ceratum Galeni; butyrum recens, de cacao; pinguedo ursi, porci, vituli, humana; lac. Semen lini, fœnugræci; flores & folia violarum, malvæ; radices altheæ, bulbi liliorum.

CLASSIS DECIMA SEXTA.

MORBI PURULENTI;

Maladies purulentes.

PUs est humor albus, subviscidus, inodorus, aquâ ponderosior, qui ex partis inflammatæ suppuratione exsurgit. *Ichor* est humor fœtidus, liquidior, serosus, diversicolor, putris, brunneus, viridescens, lu-

teus, nigricans, qui ex ulceribus cariebuſve exſtillat : ſi rubellus ſit à tinctura ſanguinis *ſanies* vocatur ; ſi ex ulcere gangrænoſo omnino putrido & nigricans ſit, *tabum* dicitur.

Puris materia exſiccata *cruſta* vocatur ; ſi à cauſtico facta ſit, eſchara eſt.

Quomodo verò diſtinguatur à pure humor ſebaceus qui ſine prævia inflammatione ex lupiis, favis, tineâ, cryptis tarſorum, œſophagi effluit ; qui in morbis catarrhoſis expectoratur viſcoſior pure, non ut pus reſolubile in griſeam paſtam, hoc inquirendum reſtat.

Omnis humor purulentus, diu in corpore retentus, tandem fœtidus, acer, corroſivus, putris evadit ; ex hujus præſentia irritantur nervi ; hinc obortâ pyrexiâ foras formâ ſudoris enureſis, diarrhœæ, emittere natura conatur ; hinc oriuntur tabes, amphimerina hectica, diarrhœæ colliquativæ, ſudores colliquativi, phthiſes &c. Si ſuppurentur puſtulæ herpeticæ, varioloſæ, leproſæ ; ſi phlyctænæ, erythemata, ſimiliaque vitia cutanea puri originem præbuerint, pus illud eſt magis acre, magis virulentum ; ſi verò ſcrophuloſi tumores, lupiæve, huic anſam dederint, pus eſt mitius, viſcoſius, à putredine magis alienum, nec pyrexiam lentam facilè excitat.

In omni morbo purulento exitus eſt ociſſimè puri facto, ichori, ſaniei, parandus ; ulcera detergenda ; fiſtulæ aperiendæ, dilatandæ, cuniculi reſerandi, ne in textum cellularem diffuſa materies morbifica novas ſtrages edat & ulterius diffundatur ; aëris acceſſus, quo putredo intenditur, cautè arceri debet, quod extus optimè præſtant balſamica ; alkaleſcentia & putredo arcenda, cui ſcopo diuretica, balſamica, vulneraria potu theiformi & lotu præſtant ; deinde verò demulcentia, incraſſantia, lacticinia diſſolutionem ulteriorem humorum avertunt ; ſucceſſu enim temporis cùm purulentia maſſam ſanguineam infecit, hæc maſſa reſolvitur, & lympha acris & diſſoluta diarrhœas colliquativas, ſudores fœtidos, ſuberrimos excitat. Vide curam in acrimoniis diſſolutis.

Morbi purulenti.	Ephemera vulneraria.	Peripneumonia phtiſicorum.
	Amphimerina varioloſa.	Convulſio à capitis ictu.
	Cephalitis ſpontanea.	Rigor à purulentia.
	Cephalitis cerebelli.	Singultus purulentus.
	Cynanche ulceroſa.	Dyſpnœa à vomica.
	Hepatitis ſuppurans.	Dyſpnœa à ſtomacho.
	Palpitatio apoſtematoſa.	Orthopnœa à vomica.
	Eclampſia traumatica.	Orthopnœa ab empyemate.
	Tuſſis phthiſica.	Pleurodyne phthiſica.
	Dyſpnœa à liene.	Empyema à peripneumonia.
	Dypnœa traumatica.	Empyema mediaſtini.
	Amphimerina tabidorum.	Empyema intercoſtale.
	Tritæophya varioloſa.	Amauroſis à ſynchyſi.
	Cephalitis traumatica.	Paraphonia ulceroſa.
	Carditis ſpontanea.	Syncope ab apoſtemate.

Hemi-

Morbi purulenti

Hemicrania ocularis
Hemicrania purulenta.
Ophthalmia unguis.
Odontalgia cariosa.
Dysphagia ulcerosa.
Pyrosis ulcerosa.
Hepatalgia intercus.
Splenalgia suppurata.
Nephralgia à carie.
Hysteralgia ulcerosa.
Hysteralgia purulenta.
Mastodynia carcinomatosa.
Lumbago ab arthrocace.
Lumbago apostematica.
Ischias ex abscessu.
Ptyalismus aphthosus.
Proctalgia à fistula.
Proctalgia Brasiliensis.
Pudendagra carcinomatosa.
Angina suppuratoria.
Pleurodyne ex abscessu.
Empyema à vomica.
Empyema diaphragmatis.
Cataracta purulenta.
Anosmia ab ozæna.
Hemiplegia apostematosa.
Lethargus pulmonicus.
Hemicrania odontalgica.
Ophthalmia elcoma.
Ophthalmia fistulosa.
Odontalgia à parulide.
Dysphagia tussiculosa.
Gastrodynia ulcerosa.
Hepatalgia apostematosa.
Nephralgia purulenta.
Nephralgia mesenterica.
Hysteralgia cancrosa.
Hysteralgia ex abscessu.
Mastodynia apostematosa.
Lumbago psoadica.
Ischias à carie.
Ptyalismus purulentus.
Ptyalismus à pædanchone.
Proctalgia à rhagadibus.
Pudendagra ab ulcusculis.
Hypochondriasis phthisica.
Agrypnia à pancreate.
Hæmoptysis à tuberculis.
Hæmatemesis à pancreate.
Dysenteria à vomica.
Diarrhœa purulenta.
Lienteria ulcerosa.
Tenesmus Indicus.
Tenesmus à carcinomate.
Epiphora ægilopis.
Coryza purulenta.
Anacatharsis phthisica.
Anacatharsis puriformis.
Pyuria renalis.
Pyuria à thorace.
Leucorrhœa ulcerosa.
Leucorrhœa syphilitica.
Galactirrhœa purulenta.
Gonorrhœa virulenta.
Ædopsophia urethræ.
Dysodia pulmonica.
Dysodia à tinea.
Tabes ulcerosa.
Tabes renalis.
Phthisis humida.
Phthisis asthmatica.
Anasarca purulenta.
Phlegmatia Malabarica.
Phlegmatia cruralis.
Hæmoptysis phthisica.
Stomacace purulenta.
Menorrhagia ulcerosa.
Vomitus ab ulcere.
Cœliaca purulenta.
Lienteria aphthosa.
Tenesmus ulcerosus.
Ephidrosis hectica.
Epiphora anchilopis.
Coryza virulenta.
Anacatharsis à vomica.
Dysuria nephralgica.
Pyuria vesicalis.
Pyuria à mesenterio.

Leu:

Morbi purulenti.

- Leucorrhœa fungoſa.
- Leucorrhœa carcinomatoſa.
- Gonorrhœa pura.
- Otorrhœa purulenta.
- Dyſodia ozæna.
- Dyſodia ab otorrhœa.
- Tabes à vomica.
- Tabes apoſtematodes.
- Phthiſis ſicca.
- Phthiſis ſcrophuloſa.
- Phthiſis à vomica.
- Phlegmatia ulceroſa.
- Phlegmatia elephantiaſis.
- Aſcites purulentus.
- Aſcites intercus
- Iſchuria nephropyica.
- Iſchuria urethropyica.
- Frambæſia Americana.
- Syphilis venerea.
- Tinea humida.
- Lepra Aſturienſis.
- Elcoſis varioloſa.
- Elcoſis ſcrophuloſa.
- Gangræna omnis.
- Hydrometra puriformis.
- Iſchuria cyſtopyica.
- Malis cornupedum.
- Frambæſia Guineenſis
- Syphilis Polonica.
- Tinea favoſa.
- Elcoſis fiſtuloſa.
- Elcoſis herpetica.
- Elcoſis hydropum.

CLASSIS DECIMA SEPTIMA.

MORBI ACRIMONIOSI;

Maladies acrimonieuſes.

ACrimonia eſt in humoribus vel ſanguine principiorum ſalinorum prædominium.

Principia ſalina ſanguinis ſunt vel aceſcentia vel alkaleſcentia, vel neutra ut muriatica ; aſt in ſanguine vix unquam acor obſervatur niſi in morbis lacteis ; acrimonia verò acida primarum viarum ad morbos ſaburrales attinet.

Hîc itaque agitur de acrimonia alkaleſcente vel muriatica ſanguinis & humorum, & huc referendi ſunt morbi omnes virulenti, bilioſi, necnon purulenti ; horum quipiam *melancholici* à Veteribus habebantur, quo nomine intelligebant eos qui ab atrâ bile excitantur ſeu ab humore acri ſimul & viſcido, tum in primis viis contento tum in maſſam ſanguinis diffuſo. Alii verò morbi acrimonioſi ſunt cum ſanguine ſeroſo ſeu diſſoluto, & illi morbi poſſunt vocari lixivioſi, quia fluidum multo ſale ſaturatum pro principio agnoſcunt : ſed lixivioſi recidunt ad *purulentos* vel malignos à diſſolutione, ut ſunt *ſcorbutici*, *exanthematici*, *caſtrenſes* &c.

Acrimonia cum ſiccitate & ardore, qualis poſt labores immodicos, itinera ætate ſuſcepta, uſum potuum ardentium, condimentorum, ut ſalis, piperis,

piperis ; maxime ſi concurrat genus vitæ quod fornacum , ignis præſentiam exigit , ut ars coquorum , vitriariorum , fabrorum ferrariorum , chymicorum &c , curatur diluentibus , qualia ſunt in acutis infuſa ex foliis floribuſque emollientibus , violæ , malvæ ; potus nitrati ; aqua pulli ; emulſiones ; limonatæ vegetabiles ac minerales , phlebotomia præmiſſâ , ut calor , ſitis , pyrexia contemperetur ; necnon præmiſſâ catharſi antiphlogiſticâ ex tamarindis , caſſia , manna. In chronicis juſcula ex pullo , ranis , carne vitulina , cum radicibus graminis canini , fragariæ , ſeminibus frigidis majoribus ac minoribus quibus pulli venter infarctus ſit ; ſerum lactis purum ſerò & mane per aliquot dies ad uncias xij hauſtum , aquæ acidulæ æſtivo tempore per novem dies epotæ intra trihorium ad libras vj , vel pro potu ordinario ad libram j vel j & ſemiſſ. quotidie per menſem : balnea domeſtica præmiſſâ catharſi antiphlogiſtica per dies quindecim aut viginti , horis matutinis , in quibus per horam ſtet æger ; & ſi maniacus æger fuerit balnea frigida ſunto ac frigida caput irrigetur.

Si acrimonia fuerit ſine ardore aut cum ſanguinis viſcoſitate , pulſu tardo , duro , ut in melancholicis & hypochondriacis , maſſa ſanguinis eſt diluenda ſed ſimul reſolvendo , adeoque juſculis addenda ſunt folia ex plantis diureticis , antiſcorbuticis ut cichorio , endivia , ſyſimbrio , taraxaco , additis cancris fluviatilibus , millepedibus , ut viſcoſitas ſanguinis ſolvatur : martialia etiam parvâ doſi ptiſanis vel juſculis addantur : aquæ acidulæ ſale Glauberiano fœtæ , ſerum lactis ſucco plantarum prædictarum onuſtum , æſtate balnea domeſtica , cœlo ſereno , ruſtico , exercitia moderata ut equitatio , deambulatio adhibenda ſunt ; nec enim acrimonia ſanguinis è viſcoſo poteſt educi , niſi viſcoſitas medicamentis & exercitio reſolvatur ; autumno verò juſcula ex teſtudinibus cum herbis nitroſis , lacte ſaponaceo turgidis ; deinde verò lac aſininum per menſem unum aut alterum uſurpetur.

Huc referendi ſunt omnes morbi virulenti , exanthematici , metaſtatici , bilioſi , purulenti , & præterea

Morbi acrimonioſi.	Pruritus omnis.	Polydipſia hydrophobica.
	Cephalæa ab acrimonia.	Satyriaſis neogamorum.
	Ophthalmia ſicca.	Nymphomania ſalacitas.
	Ophthalmia trachoma.	Nymphomania fervor uteri.
	Pyroſis vulgaris.	Hæmaturia lateritia.
	Hyſteralgia pruriginoſa.	Dyſenteria alba.
	Proctalgia intertriginoſa.	Dyſenteria atrabilaria.
	Pudendagra pruriens.	Diarrhœa Chilienſis.
	Pudendagra arſura.	Diarrhœa hypercatharſis.
	Pica chloroſiantium.	Epiphora calida.
	Boulimia canina.	Diabetes legitimus.
	Boulimia eſurigo.	Dyſuria à diabete.
	Boulimia ab acidis.	Dyſuria primaria.

Morbi acrimonioſi.

- Gonorrhœa libidinoſa.
- Gonorrhœa balani.
- Flatulentia nidoroſa.
- Chloroſis infantum.
- Anxietas tibiarum.
- Ophthalmia angularis.
- Ophthalmia puſtuloſa.
- Odontalgia hæmodia.
- Colica lactentium.
- Lumbago à ſatyriaſi.
- Proctalgia teneſmodes.
- Pudendagra gonorrhoica.
- Pica infantilis.
- Pica antiſcorbuticorum.
- Boulimia cardialgica.
- Boulimia addephagica.
- Polydipſia febrilis.
- Satyriaſis venerea.
- Satyriaſis chronica.
- Nymphomania furibunda.
- Nymphomania pruriginoſa.
- Hæmaturia ſpuria.
- Dyſenteria à catharticis.
- Melæna atrabilis.
- Diarrhœa febricoſa.
- Lienteria ſpontanea.
- Epiphora ophthalmica.
- Diabetes à vino.
- Dyſuria herpetica.
- Dyſuria venerea.
- Gonorrhœa oneirogonos.
- Flatulentia acida.
- Tabes rachialgica.

CLASSIS DECIMA OCTAVA.

Morbi organici;

Maladies organiques.

SUnt illi qui ab organorum, ſeu partium ſolidarum, viſcerum, glandularum evidenti diſpoſitione, figura, magnitudine, (tumore non inflammatorio nec purulento) demum luxatione, hernia, prolapſu dependent.

Differunt ab emphracticis quod emphractici ſupponant obſtructionem ſeu obturationem canalis vitio fluidi craſſi cujus tranſitus denegatur; organici verò ſupponunt figuram, volumen, ſitum cujuſdam viſceris aut organi, non verò vitium fluidi; differunt à phlogiſticis defectu inflammationis, à purulentis defectu ſuppurationis.

Morbi organici ſunt diuturni & curatu difficillimi, niſi vitium organicum operatione chirurgicâ tolli queat: ſic cordis auricularum, aortæ aneuryſmata, tumores, oſſificationes, polypi, vomicæ, medicamentis nullis, nulli diætæ cedunt; & cùm ars chirurgica nihil præſtare poſſit morbi ab his principiis oriundi ſunt immedicales, ut

Morbi organici.

- Palpitatio.
- Orthopnœa.
- Syncope.
- Cardialgia.
- Cardiogmus.
- Dyſpnœa.
- Pleurodyne.
- Lumbago.
- Dyſphagia.
- Dæmonomania.

Idem

Idem dictum eſto de morbis à viſcerum ſarcomate, excreſcentia, ſcirrho, cancro, glandulis; à graviditate quatenus illi tumores pondere, preſſione vicinas partes irritant.

Morbi organici.

Dyſphagia à ſarcomate.	Cardialgia ſcirrhoſa.
Colica à pancreate.	Colica meſenterica.
Hepatalgia à ſarcomate.	Hepatalgia Petitiana.
Splenalgia ſarcomatoſa.	Nephralgia monſtroſa.
Nephralgia ſcirrhoſa.	Hyſteralgia cancroſa.
Hyſteralgia ſcirrhoſa.	Maſtodynia portentoſa.
Dyſpnœa hydropneumonica.	Dyſpnœa à tuberculis.
	Dyſpnœa à vomica.
Dyſpnœa ab hydatidibus.	Dyſpnœa à carie.
Dyſpnœa à liene.	Orthopnœa à pinguedine.
Dyſpnœa rachitica.	Orthopnœa cardiaca.
Orthopnœa à bronchocele.	Orthopnœa thymica.
Orthopnœa à lipomate.	Hydrothorax ab omento.
Orthopnœa polypoſa.	Cataracta omnis.
Hydrothorax hydatidoſus.	Caligo à ſarcomate.
Caligo à lupia.	Caligo à pterygio.
Caligo à cancro.	Lumbago meſenterica.
Caligo à pacheablepharoſi.	Proctalgia à cancris.
Proctalgia à mariſcis.	Pudendagra à phimoſi.
Pudendagra cancroſa.	Nauſea à ſcirrho.
Amentia à tumore.	Vomitus gravidarum.
Vomitus à ſteatomate.	Vomitus ab hepate.
Vomitus à pancreate.	Dyſpermatiſmus nodoſus.
Dyſpermatiſmus refluus.	Tabes à pericardio.
Tabes ab hydrope.	Graviditas mola.
Graviditas ſarcoma.	Amblyopia hydrophthalmica.
Rachitis nodoſa.	
Amauroſis ſcrophuloſa.	Amauroſis venerea.
Anoſmia à polypo.	Anaphrodiſia à mariſcis.
Paraplexia hydrorachitica.	Paraplexia ex gibbere.

Multi morbi pendent à partium vel oſſearum vel mollium è ſuo loco dimotione.

Morbi organici.

Caligo à ceratocele.	Caligo à ſtaphylomate.
Orthopnœa à gaſtrocele.	Aſthma à gibbo.
Dyſpnœa à gaſtrocele.	Enureſis hernioſorum.
Iſchuria à cyſtocele.	Ileus hernioſus.
Nauſea à gaſtrocele.	Pudendagra hernioſa.
Pudendagra à parorchidio.	

CLASSIS DECIMA NONA.

Morbi vulnerarii;

Maladies vulneraires.

SEu qui à vulnere, fractura, ictu, contuſione, &c, oriuntur; horum diagnoſis eſt facillima ut plurimum; ſymptomata verò pertinent partim ad dolores, qui eò diriores ſunt quò plures nervi læſi ſunt, quò inſtrumentum ſecans eſt aſperius & lacerare potiùs quàm ſecare aptum; poſt vulnera lacerata, puncturæ cutis, extremorum digitorum, nervorum & tendinum atrociores dolores excitant; ex his quandoque ſpaſmi ſuperveniunt; tertium genus ſymptomatum ad inflammationem pertinet, hinc tumor, tenſio, rubedo, calor, dolor ut plurimum cum pyrexia; inflammatio verò vel reſolvitur vel abit in ſuppuratum, vel demùm gangrænâ terminatur: ultimum genus ſymptomatum vulnera ſtipantium eſt ſanguifluxus, qui eò major quò majora vaſa tranſverſim ſecta ſunt, & ſub pari diametro ter major eſt ex arteriis quàm ex venis.

Vulnera ſclopetaria cæteris ſunt pejora, maxime ob vehementem quam inferunt toti corporis compagi ſuccuſſionem, inde erethiſmus, vaſorum conſtrictio per faſcias aponeuroſeſque irritatas, hinc ſtaſes ſanguinis gangrænæ excitandæ aptiſſimæ, quibus maximè nocent ſpirituoſa, dolorem, ſpaſmum, gangrænam accelerantia.

Contuſiones gangrænam faciliùs inducunt quàm vulnera; imò ſi partibus mollibus ut abdomini inferantur, dum nulla ſui in integumentis veſtigia relinquunt, periculoſas in vulneribus impreſſiones tranſmittunt; nam viſcera undique contenta reſiſtunt impetui & quæ magis reſiſtunt ictibus ea magis patiuntur; actio enim reactioni æqualis eſt.

Morbi traumatici.
- Pleuritis.
- Cephalitis.
- Carditis.
- Ephemera vulneraria.
- Phlegmone.
- Peripneumonia.
- Gaſtritis.
- Cyſtitis.
- Ecchymoma.

Morbi evacuatorii qui vulnera ſequuntur, ſunt

Morbi traumatici.
- Hæmoptyſis.
- Abortus.
- Vomitus ſympathicus.
- Hæmatemeſis aneuryſmatica.
- Hæmaturia.
- Hepatirrhœa.
- Hæmatemeſis traumatica.

Morbi convulſivi etiam plures inde oriuntur.

Morbi traumatici.	Triſmus.	Convulſio.
	Eclampſia.	Epilepſia.
	Tetanus.	

Ex ictibus capiti, medullæ ſpinali inflictis, oriuntur,

Morbi traumatici.	Amauroſis.	Aphonia.
	Dyſecœa.	Cophoſis.
	Amentia.	Amneſia.
	Vertigo.	Mutitas.
	Hemiplegia.	Paraphonia.
	Aſphyxia.	Carus.
	Apoplexia.	Rachialgia.

Ex vulneribus pectoris oriuntur,

Morbi traumatici.	Pleuritis.	Peripneumonia.
	Hæmoptyſis.	Dyſpnœa.
	Pneumatoſis.	Carditis.
	Orthopnœa.	Empyema.

Abdomine verò contuſo, vulnerato,

Morbi traumatici.	Cyſtitis.	Gaſtritis.
	Hepatirrhœa.	Hæmaturia.
	Abortus.	Aſcites.
	Hæmatemis.	

In vulnerum curatione diæta æque tenuis eſt ſervanda ac in morbis inflammatoriis, & ſi gravia contuſa penetrantia, primis diebus à juſculis abſtinendum, & potus aqueus tantùm concedendus; phlebotomiæ, niſi æger à ſanguifluxu debilitatus ſit, ſunt adhibendæ & ſæpe repetendæ ut poſt operationes chirurgicas: expectanda etenim eſt pyrexia quam prævertere conſultum eſt: ptiſana herbarum vulnerariarum convenit, maximè ſi ecchymoſis adſit; poſitura ſanguinis & puris exitui commodior eſt ſervanda; dolores & ſpaſmi phlebotomiis, emollientibus, ſolerti vulneris mundatione, peregrinorum corporum, ut fruſtulorum oſſis, cruoris, puris, glandium plumbearum, &c, extractione, demùm terebinthinæ in ovi vitello ſolutæ affuſione ac narcoticis intus ſumptis ſedantur.

Si nervi vel tendinis punctura ſpaſmi anſam præbeat, nec hæc ſymptomata prædictis auxiliis cedant, ad tranſverſam nervi vel tendinis ſectionem deveniendum eſt.

In vulneribus ſclopetariis cavendum à ſpirituoſis & calidis, quæ augent erethiſmum: emollientia, ſedantia, & ſi adſit ecchymoma ſolers ſcarificatio gangrænam tutius prævertunt. Sanguifluxus è vulnere, ſi exiguæ arteriæ & venæ tuſæ ſint, permittendus ad arcendam inflammationem, ſi

uberior ſit linteo carpto cohibendus ; aut ſi periculum urgeat arteria ſupra vulnus eſt comprimenda ; ſi ea majuſcula ſit & puncta, tranſverſim ſecetur, quo facto retracta anguſtabitur, lamina boleti igniarii mollis, vulgò *amadou* vulneri appreſſa ſine incommodo ſanguifluxum cohibebit, modo appreſſa teneatur ; ſpiritus vini purus effuſus cruorem coagulando & vaſa criſpando ſanguinem ſiſtet : ſed è cavo pectoris abdominiſve refluens ſanguis non cohibendus eſt, quippe intro collectus in tabum putridum mutaretur, ſed phlebotomiis, diætâ tenuiſſimâ, quiete mentis & corporis, maximè præcavendus.

Cætera ex ſcriptis *Heiſteri*, *Platneri*, *Ludwigii*, aliiſque eruantur : hîc enim ſumma rerum cacumina attingere tantùm animus eſt.

CLASSIS VIGESIMA.

Morbi emphractici ;

Maladies d'obſtruction.

SUnt illi qui pendent à canalium, vaſorum, meatuum obſtructione, immobilitate, imperforatione. Plurimi quidem ſtipantur tumore, ſcirrho, infarctuve viſcerum, & ad organicos videntur referendi ; verùm organici pendent, non à cauſa obturante canales, ſed ex eo quod tumores, ſi adſint, alio quocunque modo noceant, ut gravando, irritando ; & in hoc differunt ab emphracticis.

Aliæ ſunt obſtructiones evidentes, ſenſibus conſpicuæ, ut pupillæ in cataracta, œſophagi in angina, alvi in conſtipatione, inteſtini in ileo hernioſo ; aliæ ſunt obſcuræ & vi ratiocinii, quandoque hypothetici deductæ, ut nervorum in paralyſi, vaſorum in febre, atque, ſi Neotericis quibuſdam credamus, maxima pars morborum his obſtructionibus debetur, hinc apparet quàm fallax ſit methodus aitiologica.

Emphraxis pendet vel à vitio fluidi tranſituri, vel à vitio canalis tranſeundi, vel demùm à culpa principii moventis, ſine quo nullus tranſitus ſeu nullus fluidi motus dari poteſt.

Medicus itaque obſtructionem curaturus debet hujus cauſam prius indagare ; ſit verbi gratia menoſtaſis ſeu catameniorum emanſio vel ſuppreſſio : inquirendum eſt num uterus tono, rigiditate, dolore, ſpaſmo conſtrictus ſanguini fluxuro exitum deneget, in quo caſu ſemicupia, vapores humidi, fomenta emollientia, anodyna, antiſpaſmodica hanc obſtructionem ſublatura ſunt, quam emmenagoga & calida irritantia valent intendere aut in pejorem ſtatum mutare.

Si ſanguis non adſit ſuperfluus, ut in nutricibus, convaleſcentibus ;

impu-

impuberibus, quæ valent catamenia movere aut uteri obstructionem reserare sunt analeptica, vires restaurantia. Si sanguis viscididitate peccet, tunc diluentia, moventia, emmenagoga vulgaria fluorem sanguini conciliabunt, & nullum erit ex ejus crassitie fluxuris catameniis impedimentum; ac demum si inertia, languor, mœror, debilitas principii vitalis in causa sit cur sanguis uteri vasa non sufficienter distendat, tunc exercitia, stimulantia, ambulatio, equitatio catamenia restituunt.

Sæpius verò plura principia concurrunt simul ad catamenia supprimenda, & tunc auxilia his vitiis impugnandis propria debent combinari; sic si sanguis sero destitutus, seu, ut aiunt, siccus concurrat cum solidorum strictura & tono majori, debent humectantia, diluentia cum anodynis maritari; si inertia principii vitalis cum plethora concurrat tunc phlebotomia, quæ plethoram tollit, tollit & resistentiam principio vitali oblatam, unde ab hac sarcina liberatum hoc principium velocius faciliusque impellet sanguinem quoquoversum & specialiter in uterum. Si fluidorum crassities & viscositas gummosa concurrat cum vasorum atonia & laxitate, tunc utrique vitio medentur martialia, castoreum, resinæ ferè omnes.

Hinc patet quantum illudant tyronibus, qui non satis distinctis ejusdem morbi principiis seriem formularum huic medendo destinant, quæ quantum in uno casu prosunt, tantum in altero nocere possunt: Nulla itaque est methodus quæ sine sedula principiorum & causarum investigatione, seu solida & certa theoria nos possit in tutam praxim manuducere; sed ante omnia inquirendum est nomen morbi, id est signa cuique ejus specierum propria; signorum enim illorum concursus ut speciem ita & ejus principium proximum à Medico debellandum determinat.

Morbi emphractici	Hectica infantilis.	Hectica chlorotica.
	Tetartophya simplex.	Tetartophya splenalgica.
	Tetartophya hepatalgica.	Quartana legitima.
	Quartana splenetica.	Quartana duplex.
	Quartana triplex.	Erratica vaga.
	Palpitatio chlorotica.	Hysteria chlorotica.
	Hysteria emphractica.	Cataracta vera.
	Cataracta antiglaucoma.	Cataracta glaucoma.
	Cataracta membranacea.	Cataracta secundaria.

CLASSIS VIGESIMA PRIMA.

Morbi verminosi;

Maladies vermineuſes.

QUæcunque inſecta in corpore genita morbos inducunt; hi morbi vulgò à Medicis *verminoſi* vocantur. Inter vermes propriè dictos novimus tantùm gordium Medinenſem, furiam infernalem, lumbricum ſtrongylum, aſcaridem vermicularem & lumbricoïdem, faſciolam hepaticam & inteſtinalem, hirudinem medicinalem, tæniam ſolium, tæniam vulgarem, latam & caninam: Inſecta illa ſunt apoda, artubus oſſibuſque deſtituta & in corpore humano nidulantur.

Verùm his affines ſunt larvæ plurimorum inſectorum volatilium; nam ova muſcarum, v. g. ut papilionum, cùm primùm excluſa ſunt, exhibent inſecta vermiformia, vel apoda vel pedata, quæ poſt aliquot exuvias dimiſſas in volatilia mutantur, poſtquam ſub forma nymphæ aut chryſalidis aliquamdiu veluti mortua vixerint: inſecta verò volatilia nos ſæpe importunè circumvolitant, os, nares, imò podicem, aures, ulcera, fiſtulas avidiſſimè ſubeunt; quædam, ut oeſtri, pecorum corpora perfodiunt, & ibi ova ſua deponunt, unde naſcuntur tot larvæ in ſinubus frontalibus caprarum & hominum, in auribus purulentis, in puſtulis varioloſis, in ulceribus neglectis quæ pertinent ad muſcam carnariam; illæ enim larvæ, ſi in phiala vitrea aliquamdiu ſteterint, in has muſcas mutantur: ſunt œſtri qui ſinus frontales potiſſimùm in ovibus ſubeunt, ut faſciola eorum ductum choledochum, & varenæ equorum ſtomachum in quo nidificant; ea omnia inſecta vermibus ſatis affinia ſunt; verùm ex his naſcuntur alia inſecta alata à vermibus valdè diſtincta.

Sub generico itaque licet improprio vermium nomine cætera inſecta quæ hominibus intus nocent aut extus huc referimus, de quibus ſigillatim conſulendi veniunt *Andry* & *Le Clerc*, nec non J. B. Bianchi de morboſa generatione, ac præ omnibus *Equitis Linnæi Syſtema Naturæ*, & *de noxa inſectorum diſſertatio.*

Signa lumbricorum ſunt conſuetudo lumbricos ore vel ano ejiciendi, pruritus narium, alterutrius genæ fugax rubedo, dolores vagi vel mobiles abdominis, alvi laxitas noctu præſertim ſuperveniens ſed inconſtans, odor oris proprius, ſenſus titillationis quaſi vermis ad œſophagum, tuſſis ſicca, febris cum pulſu non rarò inæquali, parvo, intermittenti, mutitas, caroticus affectus, convulſio, vomitus; ſed hæc ultima ſigna cum rubedine fugaci genæ & tuſſi ſicca ſunt quandoque dentitioni difficili communia

munia ſine lumbricis, adde famem ſeu eſuriginem inconſtantem, faciei pallorem, feces griſeas, ſtridorem dentium, urinas turbidas; ſigna in tænia ſunt prioribus non diſſimilia, excepto quod in tæniâ laborantibus cardialgia, bulimia, eſurigo, cùm ſtomachus eſt cibis vacuus, frequentiores & majores ſint, quod cucurbitini ſeu fragmenta tæniæ cum fecibus excerni ſoleant, quæ titillationem aut pruritum podicis, non ſecus ac aſcarides excitant: huc attinent

Morbi verminoſi	Cardialgia.	Amphimerina.
	Nauſea.	Pleuritis.
	Colica.	Triſmus.
	Diarrhœa.	Eclampſia.
	Hectica.	Hyſteria.
	Purpura.	Typhomania.
	Pleurodyne.	Dæmonomania.
	Panophobia.	Rheumatiſmus.
	Tetanus.	Tuſſis.
	Vomitus.	Mutitas.
	Ileus.	Atrophia.
	Bulimia.	Scelotyrbe.
	Dyſenteria.	Chloroſis.

Morbi verò qui ab aliis inſectis dependent varii ſunt pro ſede quam ea occupant & pro diverſitate inſectorum.

Morbi verminoſi.	Phthiriaſis à pediculis.	Pruritus à pediculis.
	Trichoma à pediculis.	Vertigo à larvis in ſinubus.
	Hemicrania à larvis in ſinubus.	Otalgia à larvis.
	Scabies à ſironibus & faſciolis.	Herpes à ſironibus & faſciolis.
	Malis à muſcis.	Malis à pulice Americano.
	Malis à crinonibus.	Malis à dracunculis ſeu gordiis.
	Malis à ricinis Americanis.	Malis à furia.
	Atrophia à crinonibus.	Pruritus à crinonibus.
	Eclampſia ab aſcaridibus.	Tuſſis ab aſcaridibus.
	Teneſmus ab aſcaridibus.	Iſchuria ab aſcaridibus.
	Pudendagra ab aſcaridibus.	Hæmatemeſis ab hirudinibus.
	Eryſipelas à veſpis, apibus.	Dyſuria à cantharidibus.
	Priapiſmus à cantharidibus.	

Vermes è primis viis eliminantur vel enecantur: eliminantur per cathartica, potiſſimùm ſennam, rheum; emetica, ut ope tartari & vini

ſtibiati, aceti ſcillitici, aſari. Enecantur interventu plantarum quæ gaudent ſapore amaricante fœtido, ut foliis & ſeminibus abſinthiorum, præſertim abſinthii ſantonici ſeu cinæ, ſcordii, tanaceti, ſantolinæ &c ad ſcrupul. j. forma pulveris: omnia amara proſunt, ut ſuccus aurantii amari, aloes, kinkina; olea omnia ad uncias ij ſumpta, præſertim oleum nucis, amygdalarum, ſal marinum, pulvis corallinæ, ſuccus limonum, radix filicis maris, mori, decoctum hydrargyri in aqua pro potu; mercurius dulcis ad grana xv præſcripto mane cathartico, veſpere injiciatur enema ex decocto paſſularum, ficuum, aliiſque dulcibus ad ineſcandos lumbricos: aqua etiam frigidiſſima apud adultos: demum in debellanda tænia arcanum *D. Herrenſchvand nunc Regis Poloniæ Archiatri*; vel quod tutius & lenius eſt illud *Dª. Nouffre* quod poſſidet etiam *D. Pouteau Chirurgus Lugdunenſis celeberrimus, dexterrimus.*

Quoad alia inſecta quæ in diverſis partibus nidulantur, ea decocto tabaci extus admoto, pulvere hordei cauſtici, vulgò cevadille, litu mercurialis unguenti enecantur. Vide *curas ſpeciales in locis Noſologiæ allegatis.*

Extractum rhei, aloes, à gran. IV ad ſcrupul. j: pilulæ mercuriales à gran. vj ad drachm. j: extractum juniperi ad dragm. ij: tinctura abſinthii ad guttas xxx: vinum abſinthii, ad unc. IV; quinta-eſſentia abſinthii ad guttas xx; pilulæ Becheri ad ſcrupul. j.

CLASSIS VIGESIMA SECUNDA.

MORBI CALCULOSI;

Maladies calculeuſes.

SUnt illi quos excitat vel fovet concretio terrea vel ſalino-terrea vel reſinoſa in corpore humano latens; illæ concretiones fiunt in omnibus ferè corporis humani partibus; in aure à cerumine indurato, unde dyſecœa vel cophoſis; circa dentes, unde labarium; in glandulis ſublingualibus, colli, meſenterii à concreto muco ſcrophuloſa; in cyſtide fellea ubi calculi ſunt polyhedri ex ſtratis viridibus, luteis & nigreſcentibus; in pulmone ſeu glandulis bronchialibus ubi tuſſim & dyſpnœam creant; in ſtomacho ubi bezoartica nuncupantur; inde ea ex cyſtide fellea in inteſtina delabuntur, ubi ileum quandoque creant; in utero & circa peſſaria intra vaginam, in articulis arthriticorum & illi ſunt cretacei; demùm in renibus, ureteribus, veſica & glandulis urethræ frequentiſſimi ſunt, & illi ſunt vel cretacei vel lapidei & muralés, atque vel arenulas, vel lapillos,

lapillos, vel majores calculos sphæroideos referunt hæc concrementa.

Concretum cerumen in canali auditorio soni transmissionem impedit, & vel auriscalpio foras educitur, vel aquis thermalibus, ut Bagnoliensibus injectis dissolvitur.

Calculi dentium ferramentis aptis auferuntur, illi dysodiam excitant gingivarum accretionem impediunt, unde successu temporis dentes carnibus denudati labuntur, & in radice ob putredinem humoris hærentis cariosi evadunt; dentes dealbant acida vegetabilia, ut acetosa, tum fossilia, ut spiritus salis; sed dum lutum terreum his adhærens dissolvunt hæc acida, ipsi vitreæ parti dentium rodendo nocent maximè. Solus fragarum usus calculum dentium dissolvit nec dentes flavos reddit.

Calculi seu tophi in geniculis enati (genicula voco loca ubi mutuò ossa articulantur) nodos articulorum excitant, unde ancyloses arthriticorum: hi calculi ruptâ cute demum foras sponte prorumpunt, curantur ut arthritis.

Calculi sublinguales, gutturales, dysphagiam, anginam, ptyalismum excitant: hi sectione chirurgica foras educuntur.

Calculi in bronchialibus glandulis enati multò frequentiores sunt; quidam diutissimè gestantur sine noxa, quia non commoventur; alii verò hæmoptysim, phthisim, tussim producunt; his lac, aquæ thermales sulphureæ remedio sunt, quatenus horum expectorationem adjuvant.

A calculis hepaticis atrocia quandoque mala gignuntur, scilicet hepatalgia dirissima rachialgiæ affinis, præter auriginem; juvant in his casibus jusscula diluentia, aquæ acidulæ, saponaceæ, sapo ipsemet ad drachmas ij quotidie deglutitus, balnea domestica, quibus demùm ipsi calculi in intestina delabi queunt, unde foras per alvum ejiciuntur.

Calculi intestinales sunt ovis columbinis æquales aut majores, non aquæ innatant ut plures biliosi, ex albo flavescunt, & iisdem auxiliis eorum per intestina prolapsus juvatur. Vide *Ileum calculosum*, *vomitum bezoarticum &c.*

Frequentissimi omnium sunt calculi in viis urinariis enati, in quorum censu reponenda non sunt arenulæ tenuissimæ quæ in matula concrescunt ad parietes, quoties urinæ acres, ardentes sunt, salinis principiis nimium saturatæ: hæ arenulæ rubræ sub digito crepitantes efformatæ sunt in matula, nec erant in corpore; verùm sunt lapilli lentis, pisi, ciceris magnitudine, rubelli & durissimi, quos senes nephralgici, arthritici sæpius non sine dolore ejiciunt, sibique tumulum ædificare dicuntur; hi lapilluli rarò gravem ischuriam inducunt, & difficillimè si unquam dissolvuntur. Vide *Nephralgiam arenosam.*

Calculos majores renum & vesicæ quod attinet, illi vel sunt murales, sicci, durissimi, & vix ullum est lithontripticum quo dissolvantur: solà superest vel nephrotomia in certis circumstantiis tentanda, ut cùm abscessus ad lumbos locum affectum indicat; vel cystitomia, lithotomia vulgò dicta, quæ hodie per apparatum lateralem Monspelii feliciter institui-

ſtituitur. Si verò calculus ſit vel omninò calcareus vel ex lapillulis duris cretaceo glutine coagmentatis factus, tunc eximia remedia ſunt infuſum ex drachma j foliorum uvæ urſi in libra j aquæ bullientis factum, & quotidie ſumptum ad uncias vj ſuperbibendo juſculum emolliens: 2° uſus quotidianus ſaponis vulgaris à drachm. ij ad iv: 3° lixivium ex aqua prima calcis vulgaris, quod remedium Ettmullero non erat ignotum, vel ex aqua prima calcis oſtreorum, quod quotidie bibitur ab unc. vj ad xij per multos menſes: de quibus vide eximium tractatum *Ill. Rob. Whytt.* Novi puerulum cui bis extractus eſt è veſica calculus, quique iterum calculo veſicæ afficitur; itaque lithotomia principium morbi non eradicat quod præſtant lithontriptica.

Morbi calculoſi.		
	Hectica à calculis.	Nephritis calculoſa.
	Convulſio nephralgica.	Dyſpnœa à calculis.
	Aſthma pneumonodes.	Angina calculoſa.
	Amauroſis à calculo.	Pſellimus calculoſus.
	Hemicrania nephralgica.	Gaſtrodynia calculoſa.
	Hepatalgia calculoſa.	Nephralgia calculoſa.
	Nephralgia arenoſa.	Nephralgia à pancreate.
	Dyſphagia pharyngea.	Hyſteralgia calculoſa.
	Hypochondriaſis calculoſa.	Hæmaturia calculoſa.
	Nauſea nephralgica.	Ileus calculoſus.
	Teneſmus calculoſus.	Vomitus bezoarticus.
	Ptyaliſmus à calculo.	Enureſis calculoſa.
	Dyſuria calculoſa.	Dyſuria nephralgica.
	Syncope Lanzoni.	Phthiſis calculoſa.
	Iſchuria cyſtolithica.	Iſchuria nephrolithica.
	Iſchuria uterolithica.	Aurigo calculoſa.

CLASSIS VIGESIMA TERTIA.

Morbi spasmodici;

Maladies ſpaſmodiques.

Omnis morbus ab anima dependens in corpore fit interventu contractionis muſcularis, ſive totus muſculus, ſive tantùm quidam ejus lacerti aut fibræ quædam contrahantur; hæc contractio à libertate non dependens in ſtatu morboſo *ſpaſmus* dicitur. Natura itaque in plurimis morbis ſpaſmo utitur ad eliminandam vel corrigendam materiem morbificam, & quandoque per errorem, morofitatem, pravam conſuetudinem, ineptè hos

ſpaſmos,

ſpaſmos excitat ſine præſentia materiæ morbificæ ſaltem Medicis cognitæ, ut in hyſtericis, hypochondriacis affectibus, doloribus, anxietate, agone mortis, profuſis evacuationibus. Non mirum itaque ſi quidam Neoterici, ut *Gandinius*, poſt Germanos maximam morborum partem ſpaſmis tribuant.

Spaſmos per ſympathiam & ſympathiæ leges explicare eſt obſcurum per obſcurius exponere, ac in mechanices & hydraulices leges impingere: omnis ſpaſmus eſt contractio muſcularis violenta, adeoque pendet ab influxu violento fluidi nervei in muſculos; requiritur in motu muſculari vis impreſſa fluido nerveo multoties major vi muſculi ipſius evidenti; nulla autem eſt vis motrix in homine præter eam quam animæ facultates exerunt, quæ muſculos integros decurtet.

Licet Anatomici in membranis viſcera involventibus fibras rubras non inveniant, inde non poſſumus inferre membranas illas vi muſculari contrahi non poſſe, cùm in morbis eas coarctari doceat obſervatio: dantur enim fibræ muſculares albæ, ut in inſectis ferè omnibus haud dubium eſt, dantur itaque contractiones ſpaſmodicæ membranarum viſcera involventium, ut meningum, pleuræ, peritonæi, necnon vaſorum excretoriorum; fibræ ſanguiferorum, inteſtinorumque in cadaveribus albiſſimæ ſunt, & ex his ſpaſmis ſupprimuntur excretiones, ſecretiones, fiunt humorum metaſtaſes, fluidi nervei influxus in partes ſupprimuntur, inde morbi qui convulſivis omninò oppoſiti videntur, ut carus hyſtericus, mutitas, amauroſis ſpaſmodica.

Horum morborum curatio difficillima, quia theoria obſcuriſſima eſt; alii enim ſpaſmi excitantur occaſione plethoræ, ut à menoſtaſi, & illi exigunt phlebotomiam; alii ab inanitione dependent in quibus phlebotomia valde noxia eſt, & adhiberi debent analeptica, cardiaca, ſpirituoſa; quidam à dolore cientur & in his conveniunt anodyna, narcotica; plurimi à pathemate foventur & in his cephalica, fragrantia, aromatica, camphora, moſchus, alkalina volatilia conferunt, necnon auxilia moralia quæ animam à triſtibus ideis divertunt, in quo cenſu reponi debent ambulatio, ruſticatio, equitatio, muſica, monita philoſophica, religionis præcepta quæ in chronicis, hyſtericis, hypochondriacis, melancholicisque morbis minimè ſpernenda ſunt.

In ſpaſmodicis morbis quædam auxilia generalia conveniunt, quæ à principio materiali morbi indicantur, uti emetica, cathartica cùm ſaburra primarum viarum his anſam præbent; anthelmintica cùm verminoſa eſt materia morbifica; phlebotomia cùm materia, febris vehemens, pulsûs plenitudo ſuadent; præter ipſa cùm ſpaſmi perſeverant ad antiſpaſmodica medicamina ſic dicta deveniendum eſt, qualia ſunt *in hyſteria*.

Sal volatile ſuccini à gran. x ad xxx: Oleum ſuccini ad gutt. xx.

Moſchus à gran. ij ad xx, vulgò ad gran. vj.

Camphora cum aliquot nitri granis ad gran. j - iij.

 Aqua

Aqua artemisiæ in qua camphoræ frustum accensum dein fuerit extinctum.

Pulvis castorei à gran. j ad xij : Tinctura croci eâdem dosi.

Tinctura castorei à gutt. xij ad xL : Tinctura myrrhæ ad gutt. xv.

Tinctura succini à gutt. vj ad xx : Balsamus vitæ Hoffmanni ad gutt. x.

Aqua menthæ, aqua generalis, aqua theriacalis, aqua Reginæ Hungariæ, aqua Carmelitarum, elixirium Garus à drachm. j ad iv.

Tinctura cinnamomi à scrupulo j ad drachm. ij.

Sal sedativum ad gran. xx.

Aqua rutæ, matricariæ, naphæ, melissæ simplex, ad unc. ij.

Sirupus de floribus aurantiorum, artemisiæ, balsami de Tolu ad unc. j -- ij.

Balsamus Commendatoris de Perna, ad scrupul. j.

Lilium Paracelsi, ad guttas xL ; Elixirium theriacale ad gutt. xx.

Pilulæ hystericæ, Pilulæ chalybeæ, à gran. vj ad scrupul. j.

Pulvis antispasmodicus, Pulvis de gutteta, Pulvis radicis valerianæ sylvestris, à gran. vj ad scrupul. j.

Pulvis succini ad scrupul. ij : Aqua Luciæ ad gutt. vj.

Flores tiliæ, lilii convallium, gallii lutei, ad pugill. ij. in infuso theiformi, sero lactis &c : flores tunicæ, primulæ veris.

Ad odorandum aqua Luciæ, spiritus volatilis salis ammoniaci, sal volatile aromaticum oleosum, sal volatile aceti, aqua Carmelitarum, Reginæ Hungariæ.

In spasmis à dolore, pathemate anodyna.

Philonium Romanum, à scrupul. j. ad drachm. j.

Pilulæ de cynoglosso, à gran. iij ad x.

Theriaca cœlestis, à gran. j ad xx.

Syrupus de Nymphæa, ad unc. j.

Theriaca Andromachi, Orvietanum, Mithridatium, Diascordium, à gran. x ad drachm. j.

Sal sedativum, ad gran. xx.

Laudanum liquidum, à gutt. iv ad xx & ultra pro assuetis.

Syrupus de karabe, syrupus de papavere albo, à drachm. j ad iv.

Moschus ad gran. x. Crocus ad gran. x. Camphora ad gran. ij, iij.

Extractum hyosciami albi ad granum semisse.

Extus semina anethi, opium, camphora, castoreum, hyosciamus.

In Epilepticis.

Pulvis foliorum aurantii ad gran. xx. Folia decocta ad manipul. semiss. pro duobus cyathis.

Radix valerianæ sylvestris pulveratæ, ad drachm. j ; in decocto ad drachm. j -- ij.

Radix pæoniæ in decocto, ad drachm. ij ; dictamni ad drachm. ij.

Viscus quercinus ad drachm. ij in decocto.

Casto-

Castoreum, ad gran. xij. Cinnabaris artificialis, ad gran. xij.
Hepar lupi exsiccatum, ad drachm. j.
Flores tiliæ, gallii lutei &c in potu theiformi.
Kinkina, ad drachm. j ter in die.
Flores hyperici in aceto infusi.
Spiritus aceti, ad cochlear j, ter in hora.

CLASSIS VIGESIMA QUARTA.

Morbi atoni;

Maladies d'atonie.

LAxitas seu atonia partium procedit à minori fibrillarum eas componentium cohæsione, sive fluidum ipsis specificè levius ipsis interpositum sit, unde tollitur proximitas ad cohæsionem necessaria, cùm vis cohæsionis cubo proximitatis respondeat; hinc laxitas corporis humani nimio calore resoluti, sive appressio mutua fibrillarum deficiat ob vasorum inanitionem sive fluidi ipsas distensuri defectum. Sic intelligimus ab alvi-fluxibus, sanguifluxibus, abstinentia laxari & debilitari vasa, tum totum corpus: verùm sunt aliæ laxitatis causæ ad debilitatem referendæ, impetus fluidi nervei & sanguinis est causa canales distendens; quippe fluidum duplo velocius vas flexibile trajiciens quadruplo fortius in ejus parietes agit, ergo inertia, languor, tarditas fluidi nervei nervis, tarditas sanguinis sanguiferis vasis atoniam & debilitatem conciliat.

Animæ pathemata vivida, cupiditates intensæ, fluido nerveo, proindeque sanguini proportionatam velocitatem impertiunt, unde liquet cur languente animo omnia debilitentur, laxentur, ut patet ex leipothymia, syncope à metu.

Humores quidam corporis humani ratione voluptatis quam fovent aut excitant, ut saliva suavi salito ferculi succo imprægnata, ut semen prolificum diu retentum, hunc animi statum vividum, hos appetitus excitant, ergo & vires motrices sustinent; his verò deficientibus languet anima, languet nativus totius naturæ erethismus qui vigorem animæ & corporis comitatur.

Nervorum obstructio, immeabilitas fluidi nervei est potissima paralyseos & immobilitatis musculorum causa; an verò serum iners & pituita solo contactu nervis electricitatem aufert, ut filis ferreis electricitatis conductoribus? hoc suadet analogia fluidi nervei cum vapore electrico: An à pituita obstruantur pori nervorum? certè ligatis, compressis nervis, resolvi musculos appensos non dubium est: in tanta rerum obscuritate ignoramus.

ignoramus quinam morbi cauſis internis tribuendi pertineant ad atonos ; quinam ad emphracticos, ad ſanguineos, ſeroſos &c, licet ſub eadem Claſſe, imò ſub eodem genere militent.

Morbi atoni.

- Typhus exhauſtorum.
- Convulſio ab inanitione.
- Tremor à debilitate.
- Hyſteria menorrhagica.
- Claudicatio à debilitate.
- Amblyopia crepuſcularis.
- Amauroſis congenita.
- Agheuſtia paralytica.
- Cophoſis à tympano laxo.
- Anæſtheſia naſcentium.
- Anorexia exhauſtorum.
- Aſthenia abſtenentium.
- Anaphrodiſia gonorrhoica.
- Syncope à phlebotomia.
- Mutitas ſurdorum.
- Hectica fluxuum.
- Convulſio ab onaniſmo.
- Tremor paralytodes.
- Triſmus diaſtrophe.
- Scelotyrbe inſtabilis.
- Amblyopia abſoluta.
- Amauroſis à narcoticis.
- Paracuſis Williſiana.
- Cophoſis congenita.
- Anorexia paralytica.
- Anorexia neophytorum.
- Aſthenia ab inanitione.
- Syncope ab inanitione.
- Adipſia primaria.
- Mutitas à narcoticis.
- Paraphonia ſtertens.
- Hemiplegia ab epilepſia.
- Lethargus omnis.
- Rheumatiſmus dorſalis.
- Laſſitudo à fluxu.
- Ephidroſis ſyncoptica.
- Abortus à laxitate.
- Enureſis infantum.
- Leucorrhœa Americana.
- Diplopia à debilitate.
- Tabes dorſalis.
- Tabes nutricum.
- Atrophia à ptyaliſmo.
- Anaſarca à fluxu.
- Hemiplegia ab apoplexia.
- Ecſtaſis reſoluta.
- Apoplexia ſeroſa.
- Laſſitudo à labore.
- Amneſia à venere.
- Hæmoptyſis à diapedeſi.
- Diarrhœa acraſia.
- Enureſis paralyticorum.
- Dyſpermatiſmus apractodes.
- Syrigmus à debilitate.
- Tabes ſudatoria.
- Atrophia nervoſa.
- Atrophia ab alvi-fluxu.
- Chloroſis à menorrhagia.

Auxilia atoniæ debellandæ apta ſunt diverſa pro diverſitate principii à quo pendent ; quæ pendet à laxiori fibrillarum cohæſione, quod ex partium mollitie cognoſcitur & ex ignavia, vita ſedentaria, abuſu oleoſorum, aëre calidiori, balneorum uſu pendet, exigit auxilia gymnaſtica, ut exercitium paulò validius conſtanter repetitum, ſæpius pro viribus auctum, ut potiſſimùm equitatio, venatio, ruſticatio, frictiones ex pannis calidis, volatili aromate, ſuccini fumo fœtis, balnea frigida æſtate repetita, natatio, aër montanus, regio ventis auſtrinis minus expoſita, frigida, uſus vini generoſi, ciborum aceto, ſucco limonum, ſa-

le

le conditorum ; hæc in chronicis benè multis neceſſaria ſunt. Apud omnes ferè convaleſcentes hæc atonia viget unde ipſis victum reficientem, aërem purum, exercitium viribus proportionatum ſuademus.

Si atonia ex ſanguifluxibus ſeu ab inanitione & collapſu vaſorum pendeat, indicantur auxilia diætetica chylum & ſanguinem reparantia ; ſi ſtomachi vires vigeant nec ulla ſaburra ſit in primis viis, cremores oryzæ, hordei, lacticinia varia vires à ſanguifluxibus exhauſtas reficiunt, maximè ſi à diabroſi pendeant aut foveantur illi ſanguifluxus, ut in menorrhagia ulceroſa, cancroſa, hæmoptiſi phthiſicorum ; magna ſimul quies animæ & corporis requiritur, ne impetu ſanguinis vaſa nondum coalita dehiſcant & novum ſanguifluxum patiantur. Si alvifluxus perſtiterint vix unquam digeſtiones rectè fiunt ; illis itaque proſpiciendum eſt per cathartica & ſtomachica ; dein verò cibus conveniens & quantitate viribus proportionata concedendus eſt, offæ, panatellæ, ova tremula genalitæ, decoctum album in his primaria ſunt ; jura ex carnibus ſemi-aſſatis & taleolatim ſectis, dum calent expreſſa juſculis addita ſuccum eupeptum ſuppeditant ; conveniunt etiam condimenta aromatica, cinnamomum, cortex citri, conditure ex aurantiis Sinenſibus, nuce ; zingiber conditum ; juvant nux moſchata cujus pulvere juſcula condiuntur ; vinum generoſum Burgundiacum, Alicantinum, aut Hiſpanicum aliud.

Si ſeminis profluvium quodvis morbo anſam dederit, ut in tabe dorſali, amneſia à venere, anorexia exhauſtorum, lacticiniis, cremoribus jungenda ſunt aphrodiſiaca, ut chocolata cum vanilla, moſcho, cremores ex ſalab addito ginſeng, bulbi plurimarum orchidum in cremorem decoquendo mutati vires propiùs reficiunt : Huc pertinent morbi nutricum quas longior lactatio ſæpè exhaurit, unde tuſſis, phthiſis.

Si à ſero ſtagnante in ventriculis cerebri, medulla ſpinali, nervorum laxitas procedat, catharticis, emeticis, diureticis illud foras eſt ducendum, veſicatoriis, fontanellis ad nucham tuſſis extus derivandum ; ſudores ope ammochaſiæ, ſtupharum, balneorum thermalium, proliciendi ; thermæ autem eligendæ calidiores ſaleque potiſſimum ſcatentes, ut Balerucanæ, in quibus ſi per pauca minuta ſteterit æger, ephemera vehemens excitatur ſudore uberrimo intra horam ſolvenda, cui potiſſimum febri & ſudori tribuenda plurimorum morborum hujuſce proſapiæ ſanatio.

Illæ eædem aquæ thermales epotæ ſtomachi & inteſtinorum atoniam, anorexiam, vomitum inde ortum ſanant. Diarrhœas ab inteſtinorum atonia ortas pariter tollunt medicamenta tonica, ſtomachica, adſtringentia, ut rheum, myrobalani, rhaponticum &c.

Rheum, ad gran. vj -- x : extractum rhei, ad gran. xij.
Extractum juniperi, à ſcrupulo j ad drachmam j : kinkina ad ſcrup. ij.
Vinum abſinthites, de kinkina, ab unc. j. ad iij.
Tinctura abſinthii, à gutt. x ad drachmam ſemiſſem.
Elixirium proprietatis, theriacale, Garus à guttis xx ad drachm. ij.

Confectio de hyacintho, alkermes; theriaca, opiata Salomonis, ad drachm. j.

Trochisci catechu simplices, cum cinnamomo, cum ambara.

Aqua cinnamomi, à drach. j ad vj; menthæ ad uncias iij.

Syrupus de cinnamomo, de cortice citri, de floribus aurantiorum, ad unc. j.

Extus Epithemata ex frusto panis calido cum pulvere nucis myristicæ, cinnamomi, piperis, oleo nucis myristicæ, vino generoso.

Si verò nervorum adsit obstructio à causa physica, à lympha spissa & acri, materie arthritica, rheumatismali, tunc conferunt irrigationes, balnea, fotus ex aquis thermalibus sulphureis, Bagnolensibus, S. Laurentii, Barregiensibus &c. Juvant etiam mirificè electrisatio, commotio electrica, scintillis ex nucha & ex artu paralytico eductis, admoto idemtidem cono ferreo.

CLASSIS VIGESIMA QUINTA.

MORBI MORALES;

Maladies morales.

SUnt illi qui ab animæ facultatibus erroneè agentibus dependent tanquam à suis principiis proximis, ut ab imaginatione, appetitu, voluntate, judicio vitiatis: tales morbi vocantur ab Anglis & *Ill. Lorry morbi nervosi*, aliis *melancholici*, aut hypochondriaci, hysterici sine materia.

A prava consuetudine oriri plures morbos docet observatio: ruminationem voluntariam dein coactam in homine nuper observavit *D. le Nicolais*; morbos diversi generis à mœrore, tristitia, ut anorexiam, agrypniam quotidiè observamus, & hanc mœstitiam ratione superari posse quis negat? à patriæ vel parentum effræni desiderio nostalgia, hectica & millena incommoda superveniunt quæ solâ spe adauctâ repetendi patriam sublevantur. Datur melancholia multiplex, mania, paraphrosyne sine materie, quæ initio averti & sanari potuissent, si ægri animam à certis objectis removissent: novi certè plurimas eorumdem generum species esse humorales, sic nymphomania, satyriasis à seminis acrimonia oriuntur, sed dantur etiam merè morales, ut erotomania quâ uxorem suam Numinis instar habebat eique thus offerebat *Aristoteles*, quâ Principem Estensem vix visu cognitam prosequebatur Poëta Tassus, ut Dulcineam Eques Hispanus, à romanensium fabularum lectione ortum ducebat.

Verùm

Verùm nec minus morales ſunt morbi, etiamſi in origine voluntas non peccaverit. Nuper vidi mulierem quæ à duobus annis quotidie convellitur ex quo fulminis fragore fuit perterrita. Quot epileptici à terrore facti ſunt? certè ex decem epilepticis ſex & ultra huic principio morbum ſuum debent. Quot ſtrabones alterutrius oculi uſum amiſere, quòd meliori tantùm oculo objecta cernere vel lumen alterutro oculo inſpicere conſueverunt? Antipathiæ effectus quis ignorat? inde ſubita aphonia, convulſio, ſyncope & alia mira ſymptomata.

Morbi ſimulati ſingularem attentionem merentur & ſæpius Medicos decipiunt. Milites, ut honeſtam licentiam impetrent, morbos ſæpiſſime fingunt: Moniales, ut è monaſteriis dimittantur, miros morbos ſimulant: puerulos etiam quadriennes, quinquennes, quod vix antea crediſſem, novi qui epilepſiam ſimulabant, ita ut præſcriptis flagris illicò ſanati ſint, nec unquam eorum motivum hariolando noſſe potui. Sunt qui morbos ut aiunt politicos, ut ſe à quodam munere, itinere eximant, vel ut alterius amorem tentent. Convulſiones fanaticorum cujuſcunque Religionis, quis huic claſſi non annumeret? Hyſtericorum malorum iliadem pati apud plures mulieres decorum cenſetur, ut delicatioris ingenii character, ita ut ipſas puderet non animo linqui aut non vomere ad illepidi carminis recitationem, ad paſſeris obitum non convelli.

Ita autem frequentia ſunt horumce morborum, quos vapores vocant, exempla, ut chronicorum morborum dimidiam partem conſtituant.

Morbi morales.	Synochus tarantatus.	Melancholia omnis.
	Tremor à pathemate.	Satyriaſis omnis.
	Epilepſia à terrore.	Hypochondriaſis multiplex.
	Hyſteria multiplex.	Hæmatemeſis ſimulata.
	Strabiſmus Buffonii.	Gonorrhœa oneirogmos.
	Hectica noſtalgica.	Chloroſis amatoria.
	Rigor à pathemate.	Orthopnœa ab antipathia.
	Epilepſia ſimulata.	Anaphrodiſia magica.
	Triſmus hypochondriacus.	Aphonia attonitorum.
	Strabiſmus myopum.	Aſthenia à pathemate.
	Strabiſmus caligantium.	Carus à pathemate.
	Mutitas proeretica.	Dyſphagia à nauſea.
	Aphonia ab antipathia.	Maſtodynia à terrore.
	Hemiplegia ſimulata.	Diplopia à pathemate.
	Leipothymia à pathemate.	Pica voluntaria.
	Laſſitudo à pathemate.	Noſtalgia omnis.
	Dyſtocia à pathemate.	Paraphroſyne à pathemate.
	Vertigo fugax.	Dæmonomania omnis.
	Somnambuliſmus vulgaris.	Mania à pathemate.
	Pica ſimulata.	Amneſia à pathemate.
	Panophobia omnis.	Epiphora à pathemate.
	Tarantiſmus omnis.	Agrypnia à pathemate.

Ut obscurissima est morborum moralium aitiologia, ita & difficillima sanatio & frustranea sæpe curatio.

Morbis animi obnoxii sunt aulici, qui fortuna lautiori utuntur & magnis simul curis exagitantur: *multi fateor*, ait *Baglivi*, *ob repletiones in morbos incidunt, sed multò plures ob animi pathemata, & potissimum si, aut patres familias, aut rei familiaris curâ distenti, aut in dignitate constituti fuerint, aut in aula vivant.* Mercatores quorum fortuna labascit, puellæ quarum honos jacturam patitur, quæque virtutem colere prius assuetæ fuerunt, artifices qui ab opinione plebis suum censum suasque divitias spectant & qui ab invidis aut malevolis detrectantur; pejus etiam habent qui ea patiuntur infortunia quæ in amici sinu exponere pudor esset; hinc morbi plurimi, eò sanatu difficiliores, quo rariùs à Medicis cognoscuntur quoad originem: tales enim ægrotantes principium sui morbi vel non agnoscunt, aut Medicos ipsos celant cautissimè.

Hystericæ, hypochondriaci, melancholici, qui animi affectus moderari nesciunt ob summam sensibilitatem cum infirmitate conjunctam, miserrimam vitam ducunt. Puellæ, v. g. amoris ignibus accensæ, inde chlorosim patientes, agrypniâ, anorexiâ absumptæ. Qui laborant gravi animi pathemate conqueruntur 1º de stomacho, de anorexia, oris amarore, flatibus; his si Medicus ignarus catharticis & emeticis repetitis obviam eat, ægritudo in pejus ruit, & hoc nimis familiare est Medicos in omnibus repletionem & saburram incusare.

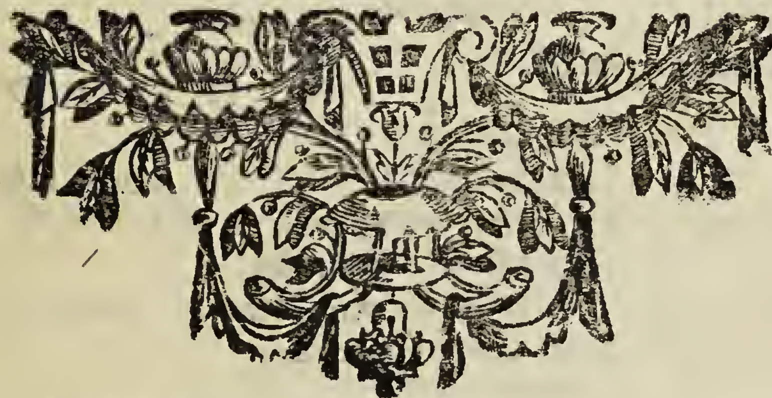
Qui studio acriùs incumbunt corpus suum debilitant & in morbos animi facilè dilabuntur, nisi per intervalla otio, ambulatione, rusticatione, amicorum colloquio vires animi fractas resarciant; his agrypnia, anorexia, melancholia, macies similiaque mala superveniunt, quibus quies, balnea, diæta magis prosunt quàm medicamina.

A pathematis oriundi morbi aut ipsis supervenientes, si acuti sunt, ut plurimum cæteris sunt multò periculosiores; à catharticis & phlebotomiis non mitescunt ut cæteri; symptomatis peregrinis, miris sunt stipati; & quamdiu viget animi pathema, tamdiu ægrum divexant: in illis vires sunt cautè servandæ; medela blanda sit oportet; à nimia remediorum copia & vehementia abstinendum est: Infelices illi ægri qui non ingeniosum sed bardum Medicum advocant quâdam crassâ theoriâ scholasticâ circumventum.

Desideratur, ut ait sagax *Baglivi*, historia morborum cuique pathemati supervenire solitorum; à mœrore diarrhœa, synochus, typhos; ab ira vehementi diarrhœa biliosa; à terrore, qualis in terræ motu, urbium obsidione, abortus, epilepsiæ, tertianæ, aliique morbi solent accedere, quos *Telonius libro de terræ motu* enumerat.

Curatio morborum moralium ab auxiliis moralibus potissimum est repetenda: animi fortitudo, prudentia, tranquillitas sunt potissima illorum remedia & præsidia sine quibus vana sunt medicamina, quæ vulgò exhilarantia, antimelancholica in pharmacopoliis venditatur; solum pharmacopolam

copolam exhilarant ut plurimum; exercitia tempestiva, migratio in exteras regiones, equitatio, rusticatio, usus musices, saltationis, lusus non lucri sed delectationis causa instituti, ægros curis, negotiis implicatos, si ab his abstinere possunt optimè juvant; si verò negotia momentosa sint, illa juxta prudentiæ leges prius componenda sunt. Si verò infortunii nulla sit medela, tunc forti animo religionis potissimum auxilio ea infortunia sunt sustinenda: indignatio enim, impatientia, animi dejectio morbos multò graviores efficiunt, nedum ipsis medeantur. In hujusmodi ægris curandis præstat Medicus qui remedia aut præcepta ea arte ac dicendi libertate proponit, quâ ipsum ad patientiam & tranquillitatem componere & ad summam medicamentis præstandam fidem hortari valeat: ægri morbis animi dejecti, tanquam infantes, verbis, promissis, crepundiis duci se non rarò patiuntur; magna curationis pars est eorum animum erigere, spem sanitatis proximam facere, quod quidem in nostalgia quotidie cum successu factum videmus: qui enim morbo gravi à nostalgia laborant, si repetendorum penatum spes accesserit, illicò melius habent, longo itineri sustinendo pares evadunt, quos antea vix evasuros putabant adstantes. Curam horumce morborum specialem videsis in singulis generibus, ut *melancholiâ*, *dæmonomaniâ*, *hysteriâ*, *nostalgia*.

METHODUS ANATOMICA

MORBORUM.

CLASSIS PRIMA.

Morbi cutanei univerſales.

ORDO I.

Morbi decolores.

AUrigo.
Chloroſis.
Melas icterus.
Phoenigmus.
Scorbutus.

ORDO II.

Morbi eruptivi calidi.

Peſtis.
Variola.
Rubeola.
Miliaris.
Scarlatina.
Purpura.
Pemphygus.
Eryſipelas.

ORDO III.

Morbi eruptivi apureti.

Pſydracia.
Eſſera.
Scabies.
Frambæſia.
Lepra.
Elephantiaſis.
Syphylis.
Tinea.
Pruritus.
Herpes.

ORDO IV.

Morbi tumidi.

Polyſarcia.
Pneumatoſis.
Anaſarca.
Phlegmatia.

ORDO V.

Morbi tabidi.

Tabes.
Phthiſis.
Atrophia.
Aridura.

ORDO VI.

Morbi intemperiei.

Ardor.
Algor.
Ephemera.
Synocha.

Synochus.
Typhus.
Hectica.
Amphimerina.
Tritæophya.
Tetartophya.
Quotidiana.
Tertiana.
Quartana.
Erratica.

CLASSIS SECUNDA.

Morbi cutanei partiales.

ORDO I.

Morbi maculosi.

Leucoma.
Vitiligo.
Ephelis.
Gutta rosea.
Nævus.
Ecchymoma.
Alopecia.
Gangræna.
Necrosis.

ORDO II.

Phymata.

Phlegmone.
Bubo.
Parotis.
Furunculus.
Anthrax.
Cancer.
Paronychia.
Phimosis.
Erythema.
Oedema.
Emphysema.
Scirrhus.
Sarcoma.
Condyloma.
Verruca.
Pterygium.
Hordeolum.
Bronchocele.
Exostosis.
Cancer.
Scrophula.
Rachitis.
Leontiasis.
Epinyctis.
Varus.
Papula.
Pustula.

ORDO III.

Cystides.

Aneurysma.
Varix.
Hydatis.
Marisca.
Staphyloma.
Lupia.
Hydarthrus.
Hydrorachitis.
Apostema.
Exomphalus.
Oscheocele.
Hydrocephalus.
Physocephalus.
Ascites.
Hydrometra.
Physometra.
Tympanites.
Meteorismus.
Ischuria.

ORDO

ORDO IV.

Ectopiæ.

Exophthalmia.
Encephalocele.
Blepharoptosis.
Paraglosse.
Proptoma.
Exarthrema.
Loxarthrus.
Diastasis.
Lordosis.
Gibbositas.
Exania.
Exocyste.
Hysteroptosis.
Enterocele.
Epiplocele.
Gastrocele.
Hepatocele.
Splenocele.
Hysterocele.
Cystocele.
Parorchidium.

ORDO V.

Plagæ.

Vulnus.
Punctura.
Excoriatio.
Contusio.
Fractura.
Fissura.
Ruptura.
Amputatura.
Ulcus.
Elcosis.
Malis.
Carcinoma.
Frambæsia.
Tinea.
Exulceratio.
Sinus.
Fistula.
Rhagas.
Eschara.
Caries.
Arthrocace.

CLASSIS TERTIA.

Morbi artuum.

ORDO I.

Morbi partium mollium.

Hemiplegia.
Paralysis.
Paraplexia.
Beriberia.
Tetanus.
Rigor.
Tremor.
Scelotyrbe.
Crampus.
Pandiculatio.
Rheumatismus.
Convulsio.
Anxietas.
Lassitudo.
Ischias.
Pernio.
Sarcoma clavus.
Paronychia.
Arthritis podagra.
Loxarthrus.
Exarthrema.
Exostosis.
Hydarthrus.
Phlegmatia.

Lordo-

Lordosis.
Contractura.
Aridura.
Claudicatio.
Carphologia.

ORDO II.

Morbi partium tendineo - ossearum.

Arthritis.
Ostocopus.
Rachitis.
Claudicatio.
Contractura.
Exarthrema.
Loxarthrus.
Gibbositas.
Exostosis.
Paronychia.
Hydarthrus.
Lordosis.
Diastasis.

CLASSIS QUARTA.

Morbi Sexuum.

ORDO I.

Morbi genitalium communes.

Gonorrhœa.
Enuresis.
Dysuria.
Pyuria.
Ischuria.
Hæmaturia.
Diabetes.
Ædopsophia.
Anaphrodisia.
Pudendagra.
Ulcus venereum.
Condyloma ficus.
Condyloma porrum.
Condyloma thymus.
Verruca venerea.
Rhagas venerea.

ORDO II.

Morbi virorum.

Phimosis.
Parorchidium.
Oscheocele.
Priapismus.
Oedema penis.
Satyriasis.
Dyspermatismus.

ORDO III.

Morbi mulierum.

Abortus.
Dystocia.
Leucorrhœa.
Graviditas.
Hysteria.
Hysteroloxia.
Hysteroptosis.
Physometra.
Hydrometra.
Menorrhagia.
Nymphomania.

CLASSIS QUINTA.

Morbi sensuum.

ORDO I.

Morbi oculorum : 1° interni.

Amaurosis.

Diplopia.
Suffusio.
Amblyopia.
Epiphora.
Vertigo.

2° externi.

Caligo.
Cataracta.
Exophthalmia.
Ophthalmia.
Hordeolum.
Pterygium.
Staphyloma.
Blepharoptosis.
Nystagmus.
Strabismus.
Apostema hypopyon.
Apostema synchysis.
Apostema onyx.
Ecchymoma palpebrarum.
Ecchymoma hypopyon.
Phlegmone oculi.
Sarcoma encanthis.
Sarcoma oculorum.

ORDO II.

Morbi aurium interni.

Cophosis.
Dysecœa.
Paracusis.
Syrigmus.
Otalgia.
Otorrhœa.
Proptoma auris.

ORDO III.

Morbi narium.

Anosmia.
Dysodia ozæna.
Paraphonia à polypo.
Coryza.
Hæmorrhagia.
Sarcoma narium.

ORDO IV.

Morbi oris.

Aphtha.
Ptyalismus.
Hypostaphyle.
Paraglosse.
Agheustia.
Psellismus.
Mutitas.
Adipsia.
Aphonia.
Paraphonia.
Polydipsia.
Stomacace.
Angina.
Cynanche.
Apostema parulis.
Odontalgia.
Caries dentium.
Dysphagia à labario.
Proptoma labii.
Pica.

CLASSIS SEXTA.

Morbi Capitis.

ORDO I.

Externi.

Alopecia.
Trichoma.
Tinea.
Hydrocephalus.
Physocephalus.

Phthi-

Phthiriaſis.
Encephalocele.
Lupia teſtudo.

Colli.

Scrophula.
Catarrhus.
Bronchocele.
Angina.
Cynanche.
Triſmus.
Obſtipitas.

ORDO II.

Morbi capitis interni.

Mania.
Dæmonomania.
Melancholia.
Paraphroſyne.
Panophobia.
Phrenitis.
Cephalitis.
Agrypnia.
Amentia.
Amneſia.
Apoplexia.
Anæſtheſia.
Carus.
Cataphora.
Catalepſis.
Catochus.
Ecſtaſis.
Lethargus.
Stupor.
Convulſio.
Eclampſia.
Epilepſia.
Ephialtes.
Hydrophobia.
Rabies.
Cephalæa.
Cephalalgia.
Hemicrania.

Tarantiſmus.
Antipathia.

CLASSIS SEPTIMA.

Morbi Pectoris.

1° *externi.*

Galactirrhœa.
Maſtodynia.
Triſmus.
Bronchocele.
Catarrhus.
Gibboſitas.
Pleurodyne.

2° *interni.*

Rheuma.
Tuſſis.
Oſcedo.
Singultus.
Dyſpnœa.
Aſthma.
Orthopnœa.
Hydrothorax.
Empyema.
Pleuritis.
Peripneumonia.
Pleurodyne.
Paraphreneſis.
Hæmoptyſis.
Anacatharſis.
Phthiſis.
Stertor.
Paraphonia.
Aphonia.
Anxietas.
Aſphyxia.
Syncope.
Leipothymia.
Palpitatio.

Cardiogmus.
Carditis.
Afthenia.

CLASSIS OCTAVA.

Morbi Abdominis.

1° *Externi.*

LUmbago.
Rachialgia.
Exomphalus.
Gaftrocele.
Hepatocele.
Enterocele.
Epiplocele.
Splenocele.
Cyftocele.
Erythema intertrigo.
Phifconia.
Hæmorrhois.
Proctalgia.
Exania.
Marifca.
Tympanites.
Afcites.
Phyfometra.
Hydrometra.
Meteorifmus.
Bubo.

2° *Stomachi interni.*

Anorexia.
Bulimia.
Naufea.
Pica.
Pyrofis.
Gaftrodynia.
Flatulentia.
Vomitus.
Hæmatemefis.
Gaftritis.
Cholera.
Hypochondriafis.

3° *Inteftinorum.*

Melæna.
Ileus.
Dyfenteria.
Diarrhœa.
Hepatirrhœa.
Lienteria.
Cœliaca.
Tenefmus.
Colica.
Enteritis.

4° *Hepatis.*

Scirrhus hepatis.
Hepatalgia.
Aurigo.
Hepatitis.
Melasicterus.

5° *Lienis.*

Splenalgia.
Splenitis.

6° *Renum.*

Nephralgia.
Nephritis.
Ifchuria falfa.
Pyuria.

7° *Vefica.*

Cyftitis.
Diabetes.
Enurefis.
Pyuria.
Dyfuria.
Ifchuria.

8° *Epiploi.*

Epiploitis.
Phifconia.

CLASSIS NONA.

Morbi ætatum.

ORDO I.

Morbi Juvenum.

Vitia.

Hydrorachitis, ſpina bifida.
Pædarthrorace omnis.
Erythema intertrigo.
Erythema pernio.
Exania ab alvi fluxu.
Exomphalus aqueus.
Enterocele umbilicalis.
Enterocele inguinalis.
Bubo creſcentium.
Parorchidium omne.
Paragloſſe omnis.
Phimoſis vera.
Phimoſis circumligata.
Hydroa ſudamen.

Febres.

Hectica infantilis.
Hectica noſtalgica.
Hectica verminoſa.
Hectica ſcrophuloſa.

Phlegmaſiæ.

Variola omnis.
Rubeola omnis.
Aphtha lactucimen.
Cephalitis ſiriaſis.
Cynanche gangrænoſa.

Spaſmi.

Convulſio febrilis.
Convulſio ab hydrocephalo.
Convulſio verminoſa.
Eclampſia verminoſa.
Eclampſia à dentitione.
Eclampſia ab hydrocephalo.
Scelotyrbe chorea Viti.
Ephialtes ſtomachica.
Ephialtes verminoſa.
Tetanus verminoſus.
Triſmus naſcentium.
Triſmus verminoſus.
Strabiſmus omnis.
Claudicatio rachitica.

Anhelationes.

Aſthma à gibbo.
Dyſpnœa rachitica.
Pleurodyne verminoſa.
Sternutatio rubeoloſa.
Tuſſis ferina.
Tuſſis à dentitione.
Singultus à gula.

Debilitates.

Anæſtheſia naſcentium.
Anæſtheſia hydrorachitica.
Aſthenia ab hydrocephalo.
Aſthenia infantum.
Carus verminoſus.
Carus ab hydrocephalo.
Amblyopia luſcorum.
Anorexia Neophytorum.
Mutitas à gloſſolyſi.
Mutitas ſurdorum.
Mutitas elinguium.
Pſelliſmus omnis.

Dolores.

Agrypnia à dolore.
Agrypnia à crinonibus.

Anxietas à fasciis.
Cardialgia verminosa.
Cardialgia lactentium.
Catarrhus rubeolosus.
Colica meconialis.
Colica lactentium.
Dysphagia à freno.
Gastrodynia saburralis.
Odontalgia dentitionis.
Ophthalmia scrophulosa.
Ostocopus ab orthopnœa.
Proctalgia ab exania.
Pruritus pedicularis.

Vesaniæ.

Bulimia verminosa.
Bulimia esurigo.
Bulimia addephagia.
Nostalgia omnis.
Panophobia verminosa.
Pica infantilis.

Fluxus.

Diarrhœa acrasia.
Diarrhœa variolosa.
Diarrhœa verminosa.
Diarrhœa lactentium.
Dysuria calculosa.
Enuresis infantum.
Enuresis calculosa.
Flatulentia acida.
Flatulentia infantilis.
Vomitus lacteus.
Vomitus à saburra.
Vomitus à dentitione.
Vomitus verminosus.
Ileus verminosus.
Hæmorrhagia plethorica.
Dysodia ab otirrhœa.
Dysodia à tinea.

Cachexiæ.

Atrophia lactentium.
Atrophia rachitica.
Atrophia à crinonibus.
Atrophia verminosa.
Aurigo neophytorum.
Chlorosis infantum.
Chlorosis verminosa.
Elcosis variolosa.
Hydrocephalus omnis.
Malis à crinonibus.
Phthiriasis pedicularis.
Phisconia mesenterica.
Rachitis nodosa.
Rachitis Britannica.
Scrophula vulgaris.
Scrophula fugax.
Scrophula mesenterica.
Tinea omnis.
Tabes mesenterica.
Tympanitis verminosus.

ORDO II.

Morbi Senum.

Vitia.

Herpes omnis.
Marisca omnis.
Oedema flaccidum.
Gibbositas omnis.
Condyloma clavus.
Varix tibiarum.
Oscheocele aquosa.
Enterocele omnis.
Epiplocele omnis.
Hysterocele omnis.

Febres.

Typhus carcerum.
Hectica cachectorum.
Tetartophya simplex.
Quartana omnis.

Spasmi.

Contractura omnis.
Tremor omnis.

Clau-

Claudicatio à dolore.
Rigor catarrhalis.
Hyſteria emphractica.
Tuſſis catarrhalis.
Tuſſis aſthmatica.
Dyſpnœa rachitica.
Aſthma humidum.
Aſthma arthriticum.
Aſthma catarrhale.
Orthopnœa pſeudoperipneumonia.
Rheuma catarrhale.

Debilitates.

Cataracta omnis.
Caligo à rhytidoſi.
Caligo à nephelide.
Amblyopia proximorum.
Amauroſis multiplex.
Dyſecœa ſenilis 4.
Dyſecœa à tuba obſtructa.
Paracuſis barycoia.
Cophoſis multiplex.
Anaphrodiſia multiplex.
Pſelliſmus à labario.
Paraphonia ſtertens.
Paralyſis ſeroſa.
Hemiplegia ex apoplexia.
Hemiplegia arthritica.
Paraplexia multiplex.
Aſthenia cachectica.
Aſthenia ab inanitione.
Cataphora ſomnolentia.
Cataphora coma.
Cataphora arthritica.
Carus ſpontaneus.
Apoplexia multiplex.

Dolores.

Arthritis multiplex.
Rheumatiſmus arthriticus.
Catarrhus benignus.
Pruritus arthriticus.
Algor externus.
Algor internus.
Cephalæa arthritica.
Ophthalmia trachoma.
Nephralgia arenoſa.
Nephralgia calculoſa.
Nephralgia hæmorrhoidalis.
Hyſteralgia calculoſa.
Lumbago rheumatica.
Iſchias multiplex.
Proctalgia ex mariſcis.
Proctalgia ab exania.

Veſaniæ.

Syrigmus multiplex.
Hypochondriaſis melancholica.
Amentia ſenilis.
Amentia ex ſiccitate.
Amneſia ſenilis.
Agrypnia arthritica.
Agrypnia ſenilis.

Fluxus.

Hæmaturia calculoſa.
Hæmorrhoïs moderata.
Vomitus pituitoſus.
Ileus à bubonocele.
Teneſmus à ſcybalis.
Epiphora multiplex.
Anacatharſis aſthmatica.
Enureſis hernioſorum.
Enureſis paralyticorum.
Dyſuria hæmorrhoidalis.
Dyſuria à caruncula.
Diſpermatiſmus aphractodes.
Dyſpermatiſmus ſeroſus.
Dyſpermatiſmus cachexiæ.
Atrophia ſenilis.
Iſchuria multiplex.
Scabies herpetica.
Gangræna ſenilis.
Elcoſis ſcorbutica.
Scorbutus vulgaris.
Aſcites ſeroſus.
Phlegmatia ulceroſa.

TABLE

Des Noms François des Maladies.

Odon-

Odontalgie, Odontalgia.
Oedeme, Oedema.
Ombrage, Leucoma.
Onglet, Ophthalmia.
Oppreſſion, v. Claſſ. V.
Oreillons, Parotis.
Orgeolet, Hordeolum.
Orthopnée, Orthopnœa.
Oubli, Amneſia.
Ouïe trouble, Paracuſis.
Ozéne, Dyſodia.

Pâles couleurs, Chloroſis.
Palpitation, Palpitatio.
Panari, Paronychia.
Paralyſie, Paralyſis.
Paraphreneſie, Paraphrenitis.
Paraphymoſis, Phymoſis.
Paraplegie, Paraplexia.
Pareſſe du ventre, v. Teneſmus.
Parotide, Parotis.
Paſme, Tetanus.
Paſſion cœliaque, Cœliaca.
hyſterique, Hyſteria.
hypochondriaque, Hypochondriaſis.
iliaque, Ileus.
bovine, Malis.
Pendus, v. Aſphixia.
Péripneumonie, Peripneumonia.
Perle, Leucoma.
Perte d'appetit, Anorexia.
de gout, Agheuſtia.
d'odorat, Anoſmia.
de ſang, Hæmorrhagia.
blanche, Leucorrhœa.
Peſanteur d'eſtomac, Gaſtrodynia.
de tête, Cephalalgia.
Petechies, Purpura.
Petite-vérole, Variola.
Phlegmon, Phlegmo.
Phlycténe, Phlyctæna.
Phreneſie, Phrenitis.
Phthiſie, Phthiſis.
Phymoſis, Phymoſis.
Piés enflés, Phlegmatia.
Pié-bot, Lordoſis, Diaſtaſis.
Pierre, Nephritis, Dyſuria &c.
Pituite, Vomitus, Anacatharſis, Ptyaliſmus.
Playe, Claſſis I. Ordo 7.
Pleuréſie, Pleuritis.
Plique, Trichoma.
Plomb, Aſphixia.
Pneumatocele, Oſcheocele.
Podagre, Arthritis.
Poil, Maſtodynia.
Point de coté, Pleurodyne.
Poirreau, Condyloma, Verruca.
Pollution, Gonorrhœa.
Polype, Sarcoma, Palpitatio.
Poulain, Bubo.
Pourpre, Purpura.
Pouſſe, Aſthma.
Priapiſme, Priapiſmus.
Prurit, Pruritus.
Ptyaliſme, Ptyaliſmus.
Puanteur, *Punaiſie*, Dyſodia.
Pulmonie, Phthiſis.
Puſtule, Puſtula.

Quartaine, Quartana.
Quinte, Tuſſis paroxyſmus.
Quotidienne, Quotidiana.

Rache, Tinea.
Rage, Hydrophobia, Rabies.
Ralle, *Rallement*, Paraphonia.
Rapport, Flatulentia.
Rateleux, v. Splenalgia.
Relachement de l'anus, Exania.
Repriſe, Acceſſus, Paroxyſmus.
Retention d'urine, Iſchuria.
Rheumatiſme, Rheumatiſmus.
Rhume, Rheuma.
Ricquets, Rachitis.
Ris Sardonique, Triſmus.
Ronflement, Paraphonia.

INDEX

INDEX

NOMINUM GENERICORUM,

SPECIFICORUM & SYNONYMORUM &c.

Numerus Romanus Tomum, Arabicus verò paginam indicant.

E

Ecartement

H

I

K

Koltek,

Mentis

N

OSCEDO ,

Rapha-

S

Stoma-

T

Tromos.

V

X

Y

